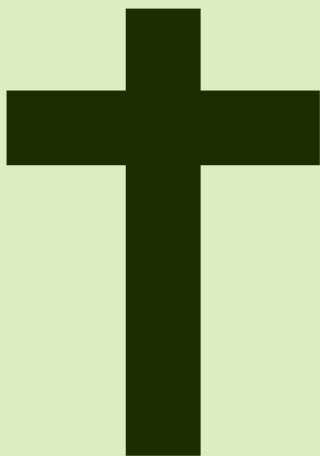

Mbede sáka kuni
fie

New Testament in Kuo

Mbede sáka kuni fie
New Testament in Kuo

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Kuo)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
1bae8b8b-6141-55e9-b352-adf7a01da5f4

Contents

Matiye	1
Marki	45
Luku	71
Z̄aa	116
Peḉ nzoḉ ndáy nzaapeḉri .	148
Romri	189
1 Korḡteri	209
2 Korḡteri	227
Galasiri	239
Efezri	246
Filiḉri	253
Kolosiri	258
1 Tesalonikri	263
2 Tesalonikri	267
1 Timote	270
2 Timote	276
Tite	280
Filemon	283
Eborori	285
Zak	300
1 Piyer	305
2 Piyer	311
1 Z̄aa	315
2 Z̄aa	320
3 Z̄aa	321
Zud	322
Fe ká tina nun ha Z̄aa . . .	324

Matiye Bay kere Ngerewuru ka Matiye daa mbedeke

Bay ka se tul feri ka do bil mbede ni key

Mbede key na Matiye daa bay haɗa nzoɓri ko mii, Zezu ba Krisi, nzoɓ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɓri. Be mini ze, ka san bayri ka do bil *Mbede saka kuni ka piedke* ngji bamba a daa do bil mbede ni key bay kieke mii, feri riw bele ka Ngerewuru waa bay daa na, o bay zaɗe bay faa vika Zezu ka ba Krisi, Vu Ngerewuru, Nzoɓ Kaw Bay Kumnun.

Saw fe ka'a daake mbede key na, bay kinjake soro bay kaw bay kumnun Zezu riw bele ya, roo le, kakalke ba ba nasi bay fe ka'a daa, bay fe ka'a fere nzoɓri. Ka kie Zezu ba bawda nzoɓ luye ka fere nzoɓri fe bay hirusuo ka uru saa luo Ngerewuru. Be Zezu na, ka maa bay tina maira saw bay bol kusol Ngerewuru ndaw, a maa kie nzoɓri bay ka se tul reke mbay Ngerewuru na ndaw pi.

Maa bayri ka do bil-e

Saw bulu Zezuri bay mbona be: 1-2

Daa tul nduo mbii Zezu, bay lie law-e: 3-4

Fe fere Zezu ka tul mboro: 5-7

Fe sanri ka Zezu daa, bay nzoɓ tun ni ngerejri: 8-12

Law bayri ka se tul reke mbay Ngerewuru: 13

Fe daa san Zezu, bay bay ka'a ba zinj Fariziri: 14-18

Uru saa kuɗu zaɗ ka Galele kpuru mgba Zuzusalem: 19-23

Vika reke mbay Ngerewuru: 24-25

Koko seke fe Zezu, huɗ be, bay tji be saa luo huɗ: 26-28

Saw bulu Zezu Krisi (Luk 3.23-38)

¹ Saw bulu Zezu *Krisi, nzoɓ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɓri na ze do key: ka ba vu bulu *Abaraham ndaw, a ba vu bulu Mbay *David ndaw pi.

² Abaraham na mbon Izak; Izak mbon Zakoɓ; *Zakoɓ mbon Zuda bay yu-eri.

³ Zuda mbon Fares bay Zara ka maa bari ba Tamar; Fares mbon Esrom; Esrom mbon Aram;

⁴ Aram mbon Aminadaɓ; Aminadaɓ mbon Naason; Naason mbon Salmon;

⁵ Salmon mbon Boaz zinj Rahab; Boaz mbon Obed zinj Ruf; Obed mbon Zese;

⁶ Zese mbon David ka ba mbay. Mbay David mbon Salomon zinj may Uri.

⁷ Salomon mbon Roboam; Roboam mbon Abiya; Abiya mbon Asa;

⁸ Asa mbon Zozafa; Zozafa mbon Zoram; Zoram mbon Ozias;

⁹ Ozias mbon Zotam; Zotam mbon Akaz; Akaz mbon Ezekiyas.

¹⁰ Ezekiyas mbon Manase; Manase mbon Amon; Amon mbon Zoziyas;

¹¹ Zoziyas mbon Zekoniyas bay yu-eri. Sewke ku na, i faa leɗ Izarayelri ba koy ruy i seke ri tusiri *Babilon*.

¹² Fale ka i faa ri na bayji le, Zekoniyas mbon Salasiyel; Salasiyel mbon Zorobabel;

¹³ Zorobabel mbon Abiyu; Abiyu mbon Eliyakim; Eliyakim mbon Azor.

¹⁴ Azor mbon Sadok; Sadok mbon Akim; Akim mbon Eliyud;

¹⁵ Eliyud mbon Eleyazar; Eleyazar mbon Matan; Matan mbon Zakoɓ;

¹⁶ Zakoɓ mbon Zezeb ka ba waa Mari ka mbon Zezu ka i di ni ba Krisi na.

¹⁷ Be mini ze, saw bulu Zezu Krisi, ka uru saa tul Abaraham kpuru tji tul Mbay David na ton fal ki ba duo fale nin. A uru saa tul Mbay David kpuru tji se sew ka i faake leɗ Izarayelri i seke ri Babilon na, saw bul-eri ton fal ki ba duo fale nin na ndaw. A uru saa sewke ka i faake ri se Babilon kpuru tji sew mbona Krisi na, saw bul-eri ton fal ki ba duo fale nin na ndaw pi[†].

Saw bay mbona Zezu (Luk 2.1-7)

¹⁸ Saw mbona Zezu *Krisi na ze do key: Mari ka ba mi-e na, ka ba may mbana Zezeb. Bari na i naa zinj ki ya robay, le, bay faa hirusuo Tem Law Pie na, Mari yake bil.

¹⁹ Zezeb ka ba mbana be na, ka ba nzoɓ ka daa fe bay zaɗe ka nun Ngerewuru, ze a hii daa sahoɓ bo nun may mbana be na ya. Sawke mini ze, a hii bay pon ni ba muni hoy tan ba bay bilke na ka nun ruo nzoɓri.

* **1:11 1.11** Zakoɓ ka Ngerewuru tuu rin ha ni ba Izarayel na, ka ba vu bulu Abaraham, a do bay leɗri ba duo fale sidɗi. A leɗkeri ku na, i ba nzoɓri ka Ngerewuru ko ri ba nzoɓ taa feri. † **1:17 1.17** Pola lew na, Ngerewuru waa zinj Abaraham bay sam fe zuo tul saw nzoɓri riw bele ka tusiri key bay faa be, a waa zinj Mbay David kara ndaw mii, nzoɓ mbjw ka saw kani be na, a kaw tul karingaw mbay banjo. Munu ka Zezu ba vu bulu Abaraham, a ba vu bulu Mbay David ndaw na, nzoɓ daa mbede key na, hii bay haɗa nzoɓri ko ba tusue mii, Zezu na ba nzoɓ ka Ziɓri giyan ni kekeke bay haɗa ni ka yaa ri. I ki Tiika saw fe 12.3 bay 2 Samiyel 7.12-16.

²⁰ Zadka'a do k r bayke k  bil law-ε munu hoy le, Ngerembay pie led nzaaped k  nulue ha ni tji tul-e b y lom a baa ha ni mii: «Zezeb, bo *vu bulu David, mu daa hje k  bay yaana Mari ba m y bo na ya, bay ji le, b y faa h rusuo Tem Law Pie ze, ka doke bil na ku.

²¹ K 'a mbon ba led w ra nzob, le, m  tuu rin-ε ba Zezu, bay ji le, be ze a yaana nzob beri k  tul fey a bari.»

²² Fe niri riw bele na, tji mini key bay haņa bay k  Ngerembay baa k  piedke lew b y faa nzob yaana bay saa nzi-ε na, ka do munu b y zadε. Bayke na ze do key:

²³ «I ko, m y tikdi a yaana bil bay mbon ba led w ra nzob, le, i tuu rin-ε ba "Emanuyel."» B y nzaa bay naari le, baa mii, «Igerewuru sad zin naari.»

²⁴ Zadka Zezeb tuma saa tul nam na b yji le, ka daa munu k  led nzaaped Ngerembay k  nulue baa ha ni na, a yaa Mari na ba m y be.

²⁵ Roo le, i naa zin kji ya kpuru maa b y nam k  Mari mbonke led w ra nzob. Lee, Zezeb tuu rin led na ba Zezu.

2

Nzob fe kókori vi Betelehem bay k ko Zezu

¹ Zezu na, Mari mbon ni k  Betelehem, puo k  kudu zad k  Zude. Sewke ku na *Erod ze ba mbay k  di. Fal mbona Zezu na ku b yji le, nzob fe kókori uru saa fi tji sie i se kpuru i tji Zuzusalem,

² a i vbi nzob puori bay mii: «Led k  i mbon ni ba mbay Zibri na wa, ka naa zad ha le, bay ji le, buru ko mbaymaw k  tji k  fi tji sie bay tul-e, ze b ru vi bay g l rin mbay be.»

³ Zadka Mbay Erod laa bayke na munu b yji le, law-ε nzaa ni ngji bamba tasiri. Nzobri riw bele k  bil puo k  Zuzusalem na hoy kara, law-ri nzaa ri munu k  be na ndaw pi.

⁴ B yji le, Mbay Erod mbu *ngerenzob fe poyri b y nzob f re nzobri *bol kusol Zibri riw bele a vbi ri bay mii: «Zad ha ze i mbon nzob k  Ngerewuru waa bay pie ni na k  di le?»

⁵ Lee, i yinjra b y bay ha ni mii: «I mbon ni k  Betelehem k  kudu zad k  Zude, bay ji le, nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru baa bayke do bil mbede Ngerewuru pied lew hoy mii:

⁶ "Bo Betelehem, puo k  tusiri Zuda: puo hawri k  Zuda na i ti k l m  ya, bay ji le, mbay k 'a k ro nzob biri k  ba led Izarayelri na, a tji saa saw bo*."»

⁷ Fal bay k  Mbay Erod laa munu na b yji le, ka pie nzaa ped ha ri di nzob fe kókori ba muni, a vbi ri bay, bay haņa ri tuu ni nam k  mbaymaw tji ke na lik lik ha beri ko.

⁸ Fale ku le, ka pie ri ba Betelehem a baa ha ri mii: «I se bo i v a vbi bay k  se tul led na b y kere i ko. Zadka i ko ni le, i yji bo i vi baa bayke ha m , bay ji le, bi hoy kara m  hii bay seke bay v a g l rin mbay be ndaw.»

⁹ Zadka i laa bay k  Mbay Erod baa ha ri na b yji le, i mbi faa i se ba badi. A le, mbaymaw k  i ko ni k  fi tji sie na nda faa pol-ri kpuru a tji tul hul nam led na a ta a do di. ¹⁰ Zadka i ko ni ta a do na b yji le, i daa suoriya ngji bamba tasiri,

¹¹ a i nduo i se hul nam led na, i ko ni b y mi-ε Mari, le, i huku pol-e a i g l rin mbay be. Robay, i hina soba i faa feziņa bari, a i mgbáke ini zin ni. I ha ni lari ndaw, fe k  bare fu b y b y ndaw, b y num mir ndaw pi.

¹² Fale ku le, Ngerewuru baka ri b y faa lom bay haņa ri yji b y faa k  tji tul Mbay Erod na mb a. Yji bari na b yji le, i mbi faa kji ro ze i daa tji puo.

I mbi Zezu i d uke se tusiri Ezibte

¹³ Zadka nzob fe kókori na i zol b yji le, led nzaaped Ngerembay k  nulue tji tul Zezeb ba lom a baa ha ni mii: «Uru siya m  mbi led na b y mi-ε, m  d uke se tusiri Ezibte, m  v a k w d  kpuru ha m  bi kji m  mbi nzaa-i ha m  ndaw roo, mu yji m  vike ri b y, bay ji le, Mbay *Erod nzaa faa bay ika led na.»

¹⁴ K  bil sunke ku hoy na, Zezeb uru siya a mbi led na b y mi-ε, a z lke se tusiri Ezibte,

¹⁵ a i kaw di kpuru maa b y huf k  i Mbay Erod. Fe niri key na kal mini ha bay k  Ngerembay baa pola lew b y faa nzob yaana bay saa nzi-ε na, do munu b y zadε. Bayke baa mii: «Mi di vu-i ha ni tji k  tusiri Ezibte*.»

Mbay Erod ha ri i ledri k  Betelehem

¹⁶ Zadka Mbay *Erod ko k  nzob fe kókori luo ba mbuo hoy k  tul-e na b yji le, law-ε faa ni puu-u ha ni mbi nzi-ε ha nzob beri se Betelehem b y vu puoruori k  do lakun-ε, i i led w rari riw bele k  mbiimbam bari ba sidi ya b y, bay ji le, ka tuu mbiimbam ledri k  i ika ri na, ha ni maa b y bay k  nzob fe kókori baa ha ni se tul sie tji mbaymaw na.

¹⁷ Fe niri key na kal mini ha bay k  Zeremi nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru baa na, do munu b y zadε:

18 «Rɛw nzobri mgba godi godi ka bil puo ka Rama; saa nzaa bay fe guu mgba gurum gurum ba hadi.

Ba Rasel ze re-rew bay tul vi-eri. Ka hii bay hana nzobri mgba ni i bo ni ya, bay yi le, vi-eri na ti mbaa*.»

19 Zafka Mbay Erof hu na bayji le, led nzaaped Ngerembay ka nulue tji tul Zezeb ba lom ka tusiri Ezibte a baa ha ni mii:

20 «Uru siya mu mbi led na bay mi-e, bo mu yiike ri se tusiri *Izarayel, bay yi le, nzobri ka i nzaara faa bay ika led na, i hu ro.»

21 Bayji le, Zezeb uru siya a mbi led na bay mi-e, a yiike ri kod kod vi tusiri Izarayel na.

22 Roo le, ka laa mii, Arakelaus ze suo bol bi-e Mbay Erof, a ba mbay ka kudu zad ka Zude. Lee, ka daa hje bay kaw tusirike na ku. Fal bay ka Ngerewuru tjiike tul-e ba lom na bayji le, ka zol a se kudu zad ka Galele,

23 a vaa kaw puo mbijw munu ka rin-e ba Nazared. Fekeri key na kal mini ha bay ka *nozob yana bayri saa nzaa Ngerewuru baa ka piedke lew na, do munu bay zad. I baa mii: «I dika ni ba nozob ka Nazared.»

3

Kaa bay Zaa Batis

(Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Zaa 1.19-28)

1 Zafka mbiimbamri kal maa fe bayji le, nozob mbijw ka rin-e ba Zaa Batis se bil law kor ka kudu zad ka Zude a ka-kaa mii:

2 «I suo ker bay baari, bay ji le, nam ton di mbaa hoy ro bay hana Ngerewuru vi re mbay ka tusiri key*.»

3 Zaa na ba nozob ka Ezay nozob yana bay saa nzaa Ngerewuru baa bay be pola lew hoy mii:

«I laa kusol nozob mgba belen ka bil law kor mii:

“I leke faa Ngerembay bay kere! I leke ha ni ka do sikda kparak kparak!”»

4 Zaa na nduo gari ka i kan bay suy zambal, a sin si-e bay sal hu bil. Tazala bay num zoro ka bisuy ze ba fe sum be.

5 Nzobri ka ngerepuo ka Zuruzalem, bay nzobri riw bele ka kudu zad ka Zude, ro bay nozobri ka i naa puori riw bele ka kiri mbii Zurdje na i se luoe-e.

6 Zafka i se i vaa naa nzaa-ri ka tul feyaa bari na bayji le, ka daa tul-ri nduo mbii Zurdje.

7 *Fariziri bay *Sadusiri ngji bamba i vi zad ka Zaa daa tul nozobri nduo mbii ka di bay koko kom. Zafka Zaa ko ri vi na bayji le, ka baa ha ri mii: «Baari mjiri kuotlri! A ve ze fere ri duu here Ngerewuru ka’a tji bay nam kun sal baya na le?»

8 I daa ped ka do bay zad ka kie suo ker bay baari na ndaw ro!

9 Koko ka i ker ka bil law-ri mii: “Buru ba vu bulu *Abaraham,” na munu ya, bay yi le, mi baa ha ri: tisawri ka do key kara, Ngerewuru maa bay fere ri ha ri vi ba vu bulu Abarahamri.

10 Timbede key na, tikal do saw puuri. Puu haa haa ka lie ndaya le, Ngerewuru a kun ni bay sawke nzed a vbu ni bo huu.

11 Bi na, mi daa tul-ri nduo mbii bay kieke mii, i suo ker bay baari ro. Roo le, nozob ka’a vi fal-i vuku na, hurusuo-e kal tul-i pavbad, a dikon be hoy kara, mi maa bay nan ka bal-e ya. Be na, a daa ri nduo bil Tem Law Pie, bay huu.

12 Fe veke nan be na do nduo-e kek, ka’a vekeke nan be na tan pedede, a faa pare zuo bil pul. Roo le, mbyuke na, ka’a nzun bay huu ka se a ru-ruma ya banjo.»

I daa tul Zezu nduo mbii

(Mrk 1.9-11; Luk 3.21-22)

13 Bayji le, Zezu uru saa kudu zad ka Galele, a se lu Zaa ka do nzaa mbii Zurdje bay hana ni ka daa tul-e nduo mbii.

14 A le, Zaa hii bayke ya, a baa ha ni mii: «Bi ze, mi se sie hana mu daa tul-i nduo mbii; wa, daa mina ndaw roo, mu vi luoe-i key hoy le?»

15 Bayji le, Zezu yinra bay bay ha ni mii: «Timbede key na, mu daa munu ka mi vbi mu, bay yi le, bay faa ka mini key na ze naa daake fe ka do bay zad ka Ngerewuru hii bayke.» Lee, Zaa hii bay na zin ni a daa tul-e nduo mbii.

16 Zafka Zezu tji saa mbii na bayji le, ka zad ku hoy nulue mgbuda bolon ha ni ko Tem Ngerewuru ka di saa di munu ka bede pie a vi kaw tul-e kokro.

17 Bayji le, kusol nozob mgba belen ka nulue mii: «Be key na ba vu-i; mi ko ni ba nozob nun-i. Ba be na ze suo-i rii mi bamba ka tul-e.»

4

Ngerstemndaya lie law Zezu

(Mrk 1.12-13; Luk 4.1-13)

‡ 2:18 2.18 Zeremi 31.15. Rasel na ba may taa mbijwe ka sakra may Zakobri. Ze ka hu ba dje ka lew hoy kara, ka do munu ba maa led Izarayelri. Ka bil mbede Zeremi laa le, rii fe ka’a re-rew bay tul koko seke fe ka’a tji tul vu zi-eri na. * 3:2 3.2 Bay nzaa gerek na, Matiye baa bay ka se tul «puoruo ka nulue», bay yi le, Zibri na i hii bay dika Ngerewuru bay rin-e ya. Roo le, fe ka Matiye hii bay hana nzobri ko ta-tan na, be ze do key: bay vika Zezu na, Ngerewuru tii saw reke mbay ka tusiri key. † 3:3 3.3 Ezay 40.3.

¹ Fale ku le, Tem Law Pie nda faa pol Zezu ha ni se bil law kor bay hana ngeretemndaya ka lie law-ε ka di.

² Munu ka'a san fe sum bisie sin nin, sun sin nin na, kon piri law-ε.

³ Bayji le, ngeretemndaya, nzoɔ lie law nzoɔ na soro ba lakun-ε a baa ha ni mii: «Zadka mu ba Vu Ngerewuru le, mu mbi nzaa-a ha tisawri key na i fεre ba maapa ha mu su naa ko.»

⁴ Leε, Zezu yjinra bay bay ha ni mii: «I daa do bil mbede Ngerewuru mii:

“Fe sum hoy ze nzoɔ a kawke bay kumnun ya,
roo le, bayri riw bele ka tji saa nzaa Ngerewuru ze,
nzoɔ a kawke bay kumnun taa tusuke*.”»

⁵ Fale ku le, ngeretemndaya na suu ni kpuru se Zuzalem, ba puo ka do bod ba taa Ngerewuru, a ha ni do tul *hul kani Ngerewuru ka siya zenlen

⁶ ndaw roo, a baa ha ni mii: «Zadka mu ba Vu Ngerewuru le, mu zo bo siri naa ko, bay ji le, mbede Ngerewuru baa mii:

“Ngerewuru a mbika nzi-ε ha led nzaaped beri ka nulue,
le, i yana mu bay nduo-ri zan
bay hana tisaw mbjw kara ka nda bal-a ya†.”»

⁷ Leε, Zezu yjinra bay bay ha ni mii: «I daa do bil mbede Ngerewuru ndaw mii: “Ngerembay Ngerewuru bo na, mu ti lie law-ε ya‡.”»

⁸ Robay, ngeretemndaya na suu ni a seke tul kuo ka gan zenlen, roo a kie ni puoruori riw bele ka tusiri key bay rin dikakeri ndaw,

⁹ a baa ha ni mii: «Zadka mu huku poli, mu ruo ni le, fe niri riw bele key na ni hana mu.»

¹⁰ Bayji le, Zezu baa ha ni mii: «Satan, mu zol ka nzaa-i ba lew, bay ji le, i daa do bil mbede Ngerewuru mii: “Ngerembay Ngerewuru bo na, be huo-ε ki hoy ze mu huku poli-e mu ruo ni, a mu mbi suo-ɔ ha ni§.”»

¹¹ Be nu ku bayji le, ngeretemndaya na pon fal-ε. Ro, led nzaaped Ngerewururi na tji yir i vi lakun Zezu i tina fe sum ha ni su.

Zezu tii saw ped be ka kudu zad ka Galele

(Mrk 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Mbay *Erod mgba Zaa bo hul sal. Fale ka Zezu laa soro bayke na, ka naa suo-ε ka kudu zad ka Zude, a zol a se kudu zad ka Galele.

¹³ Ka pon Nazared, ka ba puo ka'a ngon ka di na, a vaa kaw Kapernayum, ba puo ka do nzaa maambii ka Galele na. Ba tusiri nzoɔ Zabulonri bay nzoɔ Neftaliri.

¹⁴ Be ze ha bay ka Ezay nzoɔ yana bay saa nzaa Ngerewuru baa na, do munu bay zadε. Bayke baa mii:

¹⁵ «Bo tusiri Zabulon, bo tusiri Neftali, faa ka se ba maambii, tusiri ka mbii Zurdε fi kelu,

ka kudu zad ka Galele ka saw nzoɔbri bod bod naa di:

¹⁶ Nzoɔkeri ka i kaw bil sun tilo na, i koko zad taja ka'a tan kad kad!

A bari ka tem hud guɔa tul-ri gbukru na, zad taja a hie gbay gbay ka tul-ri*.»

¹⁷ Uru saa sieke ku bayji le, Zezu tii saw ka-kaa ha nzoɔbri mii: «I suo ker bay baari, bay ji le, nam ka Ngerewuru a vi reke mbay ka tul nzoɔbri na, ton di mbaa!»

Zezu di led nduoɔal-eri ba nin (Mrk 1.16-20; Luk 3.1-11)

¹⁸ Zezu se nzaa kporo maambii ka Galele. Zadka'a tji di na bayji le, ka ko warari ba sidi ka i ba yu ki, ka i ba nzoɔ suo mbii. Ba Simon ka i di ni ba Piyer, bay yu-ε Andere ka i do vbuka basan bari bo mbii.

¹⁹ Bayji le, Zezu baa ha ri mii: «I se fal-i le, ni hana ri vi ba nzoɔ nzaa nzoɔbri laa ro.» ²⁰ Zadε ku hoy le, i pon basan bari na a i se fal Zezu.

²¹ Zadka'a se ndji ba pola robay na, ka ko nzoɔ kiri sidi i ba yu ki. Ba Zak, bay yu-ε Zaa ka i kaw bil tuo bari zin baa bari Zebede, i do leke nun basan bari. Leε, ka di ri.

²² Ka zadε ku hoy le, i pon baa bari bay tuo na a i se fal Zezu.

²³ Zezu se bay puori ka kudu zad ka Galele riw bele, a fere nzoɔbri fe ka bil *hul mbu ki bari Zibri, a ka-kaa Bay Kere ka se tul reke mbay Ngerewuru ka tusiri key, a vaa nzoɔbri bay kiri sem bari riw bele, bay nzoɔ kpederi riw bele ndaw.

²⁴ Bayji le, soro bay Zezu na ya zad kpol kpol ka tusiri Siri riw bele. Nzoɔbri ka kiri semri bod bod daa nun-ri tuo sie ndaw, nzoɔbri ka temndaya do tul-ri ndaw, nzoɔ kukuri ndaw, roo bay nzoɔbri ka suo-ri hu wu ndaw na, i vike ri luo-ε, ze ka vaa ri riw bele.

²⁵ Leε, ruo nzoɔbri ngji bamba ka i uru saa zadri bod bod na i se fal-ε: nzoɔbri ka i uru saa kudu zad ka Galele ndaw, tusiri Dekapol ndaw, Zuzalem bay kudu zad

* 4:4 4.4 Kijina bol kusol ba sidike 8.3. † 4:6 4.6 Simri 91.11-12. ‡ 4:7 4.7 Kijina bol kusol ba sidike 6.16. § 4:10

4.10 Kijina bol kusol ba sidike 6.13. * 4:16 4.16 Ezay 8.23-9.1. Ka tusirike ku na, nzoɔbri ka i ba Zibri, bay nzoɔbri ka i tuu Ngerewuru ya na, i zukri ki, a daa ha Zib hawri im ri. Ka tusirike na ku ze Zezu tii saw ped be ka di.

ká Zude ndaw, roo nzaa kporombii Zurdę ká fi kelu ndaw pi.

5

Zezu fere nzobri fe ká tul mboro
(Luk 6.20-23)

¹ Roo nzobri ngii bamba vi luo Zezu. Zadka'a ko ri vi na báyii le, ka uru a vaa hil tul mboro a kaw dí. Lee, led' nduobal-eri soro í vi kaw lakun-ε. ² Báyii le, ka tii saw fere ri fe mii:

³ «Suoriya ba taa nzobri ká i ko mii, bari se sie Ngerewuru í daa kon be ká bil law-ri;

bari na, puoruo Ngerewuru ba taa bari*.

⁴ Suoriya ba taa nzobri ká i kaw bay rew; bari na, Ngerewuru a huo law-ri bay.

⁵ Suoriya ba taa nzobri ká i se yudufu; bari na, Ngerewuru a hanja ri tusiri key na ba taa bari.

⁶ Suoriya ba taa nzobri ká kon daa fe ká rii law Ngerewuru daa ri lok lok; bari na, Ngerewuru a hanja konke maa ri sib sib.

⁷ Suoriya ba taa nzobri ká i ba nzo kóko nun sie nzobri; bari na, Ngerewuru a kóko nun sie bari.

⁸ Suoriya ba taa nzobri ká law-ri tan kad kad; bari na, i kóko Ngerewuru bay nun-ri gbak gbak.

⁹ Suoriya ba taa nzobri ká i daa ha nzobri zuo ziih kji, a i daa ha dekeke do sakra nzobri; bari na, Ngerewuru a dika ri ba vi-eri.

¹⁰ Suoriya ba taa nzobri ká i ko seke fe bay tul Ngerewuru ká i hje ni; bari na, puoruo Ngerewuru ba taa bari.

¹¹ «Zadka nzobri rad ri, mase i daa nun-ri tuo sie, mase i tiri ri kije bod bod bay tul-i na, suoriya ba taa baari.

¹² I záy sùo-ri i daa suoriya, bay ji le, fe tunduo baari ngii bamba do nulue giyan ri. Munu ndaw ze, nzobri daake fe seke ziih *nzob yanya bayri saa nzaa Ngerewuru ká i do pol ha ri na.»

Tom bay zad tana ká tusiri key
(Mrk 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ «Baari na, i do munu ba tom bay tul nzobri ká tusiri key. Roo le, zadka raake tii na wa, fe ji ndaw roo bay daake ha ni yii a raa ba kji robay le? Fe ká bay daake ha ni ndadke na tiya. Ba fe ká do nun kúna zuo bisuy ha nzobri tod bay bal-ri hoy ro.

¹⁴ «Baari na, i ba zad tana nzobri ká tusiri key. Ngerewuru ká do tul kuo na, faa ká bay hanja ni muu sùo-ε muu na, tiya.

¹⁵ Do faa mbijw munu ndaw, nzo b ti daa huu taa huu ndele roo, a mbi tunquo guba di ya, roo le, ka'a daa sii siya ha ni tan zad kad kad ká tul nzobri riw bele ká i kaw hula na ha ri kóke zad.

¹⁶ Be ze, i ha zad tana baari na ka tan kad kad ká pol nzobri. Be ndaw roo, i kóko fe daa kere baari na le, i daake riñ dika bo tul Baa baari ká kaw nulue na bay.»

Fe fere ká se tul bol kusol

¹⁷ «Koko ká i ker ká bil law-ri mii, mi vi bay bumra *bol kusol *Moyze, bay fe fere *nzob yanya bayri saa nzaa Ngerewuru na. Bi na, mi vi bay bumra ya, roo le, mi vi bay kie saw fekeri ku na ta-tan ba kele.

¹⁸ Mi baa ha ri ta-tan ba tusue kji: zadka tumbam bay tusiri do kob bay na, vu fe ká ndji ká i vbie do bil bol kusolke na ti bumra mbijw ya, kpuru maa bay feri riw bele ká a tii na, ka tii bay zad.

¹⁹ Sawke mini ze, nzo b ká wad tul bol kusol mbijw, a ko ba bol kusol ká ndji hoy ká sakra bol kusol hawri, roo a fere ku-eri bay hanja ri daa munu na ndaw le, nzo bke ku na, Ngerewuru a kóko ni ba nzo b ká ndji hoy ká bil puoruo be. Roo le, nzo b ká do tul bol kusol key na bay zadε nzedem, a fere ku-eri bay hanja ri daa munu na ndaw le, nzo bke ku na, Ngerewuru a kóko ni ba nzo b luye ká bil puoruo be.

²⁰ Mi baa ha ri ta-tan: zadka i daa vu mbom bo tul fe ká Ngerewuru hii na kal tul vu mbom ká *Fariziri bay *nzob fere nzobri bol kusolri daa na ya le, *puoruo Ngerewuru na ba taa baari ya.»

Fe fere ká se tul law faa

²¹ «Baari na, bay ká i baa ha bulu naari ká piedke lew na, i laa ndaw. Bayke baa mii: “Mú ti ika nzo b ya; a zadka nzo b i hud le, i hanja ni se pol nzo b kún sal bayri ha ri daa bay bo tul-e ha ni ko seke fe*.”

²² Roo le, bi na, mi baa ha ri ta-tan: nzo b haa haa ká law-ε faa ni ká tul yu-ε le, maa bay seke ni pol nzo b kún sal bayri. A nzo b ká di yu-ε “mbuo” le, maa bay seke ni pol *nzob kún sal bay luyeri. A nzo b ká ko yu-ε ba kóko nzo b le, maa bay vbuka ni bo bil huu ká ru-ruma ya.

²³ Munu zu le, zadka mu se *hul kani Ngerewuru bay hanja ni *fe poy, roo mú ker se tul yu-ε ká mu daa bay ziih ni le,

* 5:3 5.3 Zadka i baa mii: «Puoruo Ngerewuru ba taa nzo b» na, bayke baa mii, nzo bke ku na do bay fe samiri ngi-ngii ká vi bay faa ká Ngerembay reke mbay ká tul-e. Ba fe ká nzo bke doke do ro bo, ka gi-giyan bay ziih ká luo Ngerewuru lew ya. † 5:21 5.21 Tii kele 20.13; Kijina bol kusol ba sidike 17.8.

24 mu ála fe poy na ku ká bo zadε, a mú yji mú vaa zúo zinj ni ndaw ɔɔ, mú ví mbi fe poyke na ha Ngerewuru bay.

25 «Zadka nzoɔ ɔaa bay zinj mù, ɔɔ bo báy kí i se mbjw hoy ba zad fɔnj bay le, mu léke bayke zinj ni ba vaa hoy báy seɔ baari ká faa na ku, bo ha ni ka pɔnj mú. Munu ya le, ka’á ɔaa kpuru ha mù se nzaa nzoɔ kúnj sal bay. Leε, nzoɔ kúnj sal bay na a ɔaa mù nduo ndúo ɔmɔy mgbaka nzoɔbri ha ni suru mù yɔɔf bo hul sal.

26 Mí baa ha mù ta-taj ba tusue kí: mù ti tji ká zadε ku ya, kpuru maa báy mbɔl ɔori ká mù púo ɔ ngid’ bele ndaw ɔ!»

Fe fére ká se tul ɔ́aa nun pie

27 «Bay ká i baa ha ri na, i laa ndaw. Bayke baa mii: “Mù ti ɔ́aa nun pie ya*.”

28 A roo le, bi na, mí baa ha ri ba tusue kí: nzoɔ ha ha ká ko-kóm deke ba luó máy nzoɔ báy nun pie le, ka naa zinj ni ká bil law-ε ɔɔɔf ro zu.

29 Munu zu le, zadka nun-a fi hoɔfo ze ha mù ɔaa feyaa le, mu ngókɔo mú naa ni, mú vbu ni biɔ bo bisuy. Bay haɔa nun-a mbjw tiya na, ndaɔf mba séke báy sùo-ɔri riw bele se zad kóko seke fe ká bil huu ká ru-ruma ya.

30 A zadka nduo hoɔfo bo ze ha mù ɔaa feyaa le, mu kuj ni mú vbu ni biɔ bo bisuy. Bay haɔa nduo-ɔ mbjw tiya na, ndaɔf mba séke báy sùo-ɔri riw bele se zad kóko seke fe ká bil huu ká ru-ruma ya.»

Fe fére ká se tul nii máy nzoɔ (Mat 19.9; Mrk 10.11-12; Luk 16.18)

31 «I baa pola lew ndaw mii: “Nzoɔ ká nii máy be na, ndaɔf bay haɔa ni ka ɔaa mbede nii máy be na, a ha ni ndaw ɔɔ a nii ni zɔl báyS.”

32 A roo le, bi na, mí baa ha ri: wara nzoɔ ha ha ká ɔo báy máy ká nzaa wara kí ya, ɔɔ wara nii ni na, zadka máyke na ya wara kí le, wara ká nii ni na ze ɔaa ha ni ví ba máy ɔ́aa nun pie. Wara nzoɔ ká ya ni na kara ɔaa nun pie ndaw.»

Fe fére ká se tul haa huɔf

33 «Roɔbay, bay ká i baa ha bulu naari ká piedke lew na, i laa ndaw. Bayke baa mii: “Fe ká mù haa huɔf bay ɔ́aa na, mu pɔnj fal-ε ya, a mú ɔaa feke ká mù haa huɔfke ká nun Ngerembay na, ha ni ka ɔo báy zadε*.”

34 A roo le, bi na, mí baa ha ri bay haɔa ri haa huɔf ya mbanj. Mu haa huɔf báy rinj nulue ya, bay ji le, nulue na ba zad káw Ngerewuru.

35 Mu haa huɔf báy rinj tusiri ya ndaw, bay ji le, tusiri na ba zad tɔko bal-ε. Mu

haa huɔf báy rinj Zuruzalem ya, bay ji le, Zuruzalem na ba ngerewu Mbay Luye.

36 Mu mgbá tul-a mú háake huɔf ya ndaw, bay ji le, mù maa bay haɔa suy tul-a mbjw mini kara ka fuu ya ndaw, mù maa bay fére ni ha ni ví ba pire ya ndaw pi.

37 Ndaɔf bay haɔa ri baa bay kpaɔf hoy. “Ba tusue” le, ba tusue kí, a “ba tusue ya” laa le, ba tusue ya kí laa zu. Bay haɔwri ká i ɔaa zuo di ku na, uru saa luó ngeretemndaya ro zu.»

Fe fére ká se tul vbiɔa gbaa ndaa (Luk 6.29-30)

38 «Bay ká i baa pola lew na, i laa ndaw. Bayke baa mii: “Nzoɔ ká fúmra nun kú-ε le, i fúmra nun-ε na ndaw, a nzoɔ ká haw sere kú-ε laa le, i háw ser-e na ndaw laa*.”

39 A roo le, bi na, mí baa ha ri: fe ndaya ká nzoɔ ɔaa zinj mù na, mu vbiɔa gbaa ndaake ya. Zadka nzoɔ nda hala nun-a fi hoɔfo le, mu fére fi gel ha ni ka nda ndaw.

40 Zadka nzoɔ hii bay mbika tul-a bay séke mù zad fɔnj bay bay yaɔa gari fi siya bo le, mu mbi maagari bo mú ɔ́aa nde tul-e ha ni ndaw.

41 Zadka nzoɔ ɔɔf mù bay haɔa mù se zinj ni sal faa mbjw le, mu se zinj ni sal faa siɔfi.

42 Nzoɔ ká gónj mù fe na, mu ha ni; a nzoɔ ká hii bay kpaɔka mù fe laa le, mú béɔf ni ya.»

Fe fére ká se tul hii nzoɔ tul ngani (Luk 6.27-28,32-36)

43 «Bay ká i baa ká piedke lew na, i laa ndaw. Bayke baa mii: “Mù hii kú-ɔ, a mú tunj nzoɔ tul ngani bo na káy.”

44 A roo le, bi na, mí baa ha ri: i ko nzoɔ tul ngani baari ba nzoɔ nun-ri, a i ɔ́aa nzaa bay kere bay tul nzoɔbri ká i ɔ́aa nun-ri tuo síe.

45 Be ndaw ɔɔ, i ví ba vu Baa baari Ngerewuru ká kaw nulue na báy. Be na, ka ha síe be tji tul nzoɔ law mgbɔrɔri ndaw, nzoɔ law kereri ndaw pi. Roɔbay, ka ha mbam to tul nzoɔ fe ɔ́aa báy zadεri ká nun-ε ndaw, tul nzoɔ fe ɔ́aa kaɔyari kara ndaw pi.

46 Zadka i hii nzoɔbri ká i ko ri ba nzoɔ nun-ri kí hoy na waa, bay ji ndaw ɔɔ Ngerewuru a haɔa ri fe tundoɔ le? Waa, *nzoɔ yaɔa larimbuori ká i ko ri ba nzoɔ ndayari na, i ɔ́aa faa mbjw munu ndaw ya le woo!

47 Zadka i hii soko ha yu baari kí hoy na waa, fe ji ze ba fe kere ká ɔo boɔf ká i ɔ́aa na le? Nzoɔbri ká i tuu Ngerewuru ya hoy kara, i ɔ́aa munu na ndaw ya le?

‡ 5:27 5.27 Tji kele 20.14; Kjiɔa bol kusol ba siɔfike 5.18. 5.33 Soro peɔf ɔ́aa Leviri 19.12; Tji kele 20.7; Kjiɔa bol kusol ba siɔfike 5.11; 23.22; Ruo ɔari 30.2. † 5:38 5.38 Tji kele 21.24; Soro peɔf ɔ́aa Leviri 24.20; Kjiɔa bol kusol ba siɔfike 19.21.

S 5:31 5.31 Kjiɔa bol kusol ba siɔfike 24.1-4. * 5:33

48 «Munu zu le, ì do báy zadɛ nzedɛm faa mbɔw munu ká Bǎa baarì Ngerewuru ká kaw nulue do báy zadɛ nzedɛm na.»

6

Fe fère ká se tul haɲa fe ha nzoɔ kɔkuri

1 Zezu faa na roɔbay mii: «Baarì na, ì nze báy sùo-rì ká bay kóɔf Ngerewuru ká nun nzoɔri bay dǎɓke sùo-rì hoy ha ri kóke ri ya. Zadka ì ɔaa munu le, ì ti zɔɲ fe tundoɔ ká luo Bǎa baarì ká nulue na ya.

2 «Be ze, zadka mù mbi fe bay mgbáke ini zɔɲ nzoɔ síe le, mu ha vɛɛm ka mɓa ká dǐ káy káy ya. Mu ɔaa munu ká nzoɔ nzaa rúo bayri ɔaa ká bil *hul mbú kɔ ɓari báy faa buori bay haɲa nzoɔri pisi ri ká dǐ ku na ya. Mǐ faa ha ri ta-taɲ ɓa tusue kɔ: bele fe tundoɔ ɓari kɔ ze i zɔɲ ɔɔɔ ro ku.

3 Roo le, ɓo na, zadka mù mbi fe ɓo báy nduo-ɔ fi hoɔo bay mgbáke ini zɔɲ nzoɔ síe le, kóko ká nduo-ɔ fi gel ka ko feke na.

4 Be ndaw roɔ, fe haɲa ini ɓo na, a ɔoko zad muni, le, Bǎa-ka ká nulue ká ko fe ká nzoɔ ɔaa ká zad muni na, a haɲa mù fe tundoɔke na báy.»

Fe fère ká se tul ɔaa nzaa bay kere (Luk 11.2-4)

5 «Zadka ì ɔaa nzaa bay kere na, ì ɔaa munu ká nzoɔ nzaa rúo bayri ɔaa ku ya. ɓari na, ì hii ɔoko siya ndaw roɔ bay ɔaa nzaa bay kere ká bil *hul mbú kɔ ɓari, báy faa buori ndaw bay dǎɓke sùo-rì ká nun nzoɔri riw bele ha ri ko ri. Mǐ faa ha ri ta-taɲ ɓa tusue kɔ: bele fe tundoɔ ɓari kɔ ze i zɔɲ ɔɔɔ ro ku.

6 Roo le, ɓo na, zadka mù ɔaa nzaa bay kere na, mu nduo hul nam ɓo, mú mɓa faa hul gbukru ɔo tul-a, a mú ɔaa nzaa báy kere ká pol Bǎa-ka ká do zad munike zɔɲ mù na. Leɛ, Bǎa-ka ká kaw nulue ká'a ko fe ká nzoɔ ɔaa ká zad muni na, a haɲa mù fe tundoɔke na báy.

7 A zadka ì ɔaa nzaa bay kere na, ì káy fal bay taa mbɔwke hoy ɓaɲɔɔ munu ká nzoɔri ká i tuu Ngerewuru ya na ya. ɓari na, ì ker ká bil law-ri mii, ɓari ɓaa bay ngɔ-ɲgɔi munu na ndaw roɔ, Ngerewuru a láa bay ɓari na báy.

8 I mbóro fe ɔaa ɓari na ku ya, bay ɲi le, Bǎa baarì ká kaw nulue na, ko fe ká ì se sieke na pola ɔɔɔ ndaw roɔ, ì vbi ni ku báy.

9 «Munu zu le, faa ɔaa nzaa bay kere na ze ɔo key:

“Bǎa ɓuru ká mù kaw nulue, Ndaɔ bay haɲa nzoɔ haɲa haɲa le, ka tuu mù ɓo hu-ɔ kɔ hoy mù ɓa Ngerewuru.

10 Ndaɔ bay haɲa mu ví re mbay ká tusiri key.

Ndaɔ bay haɲa nzoɔ haɲa haɲa ká tusiri key na,

ka ɔaa fe ká law-a hii, munu ká i ɔaa ká nulue na.

11 Mu ha ɓuru ngaw, ɓo ɓuru re maa ɓuru ká vuri key.

12 Mu nda buma ka zɔɲ ɓuru ká tul fe ɔaa kɔaya ɓuru, faa mbɔw munu ká ɓuru kara ɓuru nda buma zɔɲ nzoɔri ká ɔaa kɔaya zɔɲ ɓuru ndaw na.

13 Mu ha ɓuru se bil nzaa úla ya, roo le, mu ya ɓuru ya mǎa ká bil nduo ngeretemdaya.

[Tusueke le, réke mbay ndaw, hyrusuo ndaw,

roɔ riɲ dika ndaw na ɓa taa ɓo ɓaɲɔɔ kpaɔara.

Amem. Ndaɔ bay haɲa ni ka do munu na kɔ.]”

14 «Ì ko, zadka ì nda buma zɔɲ nzoɔri ká i ɔaa kɔaya zɔɲ ri na le, Bǎa baarì ká kaw nulue na, a ndáka buma zɔɲ ri ndaw.

15 Roo le, zadka ì nda buma zɔɲ nzoɔri ká i ɔaa kɔaya zɔɲ ri na ya le, Bǎa baarì kara ti ndáka buma ká tul fe kɔaya baarì na zɔɲ ri ya ndaw pi.»

Fe fère ká se tul saɲ sùo

16 «Zadka ì saɲ sùo-rì ì sɔ fe ya ká pol Ngerewuru na, ì ɔaa sùo-rì ɓa síe munu ká nzoɔ nzaa rúo bayri ya. ɓari na, ì siɲ tul nun-ri mbid mbid bay haɲa nzoɔri riw bele i ko mii, ì saɲ sùo-ri ì sɔ fe ya. Mǐ faa ha ri ta-taɲ ɓa tusue kɔ: bele fe tundoɔ ɓari kɔ ze i zɔɲ ɔɔɔ ro ku.

17 Roo le, ɓo na, zadka mù saɲ sùo-ɔ mú sɔ fe ya na, mu waa nun-a, mú ɔaa num ka nda tul-a,

18 bay haɲa nzoɔ mbɔw mini kara ka ko mii, mù saɲ sùo-ɔ saɲ na ya, ɓa Bǎa-ka ká do zad muni zɔɲ mù na hu-ɛ hoy ze ko. Leɛ, ɓe ká'a kaw nulue ká ko fe ká nzoɔ ɔaa ká zad muni na, a haɲa mù fe tundoɔke na báy.»

Fe fère ká se tul feziɲa (Luk 12.33-34)

19 «Ì mbú feziɲari ká tusiri key kibli kibli ya. Tusiri key na ɓa zad ká ndereri nde fe ká dǐ ndaw, fe ko vay ká dǐ a ɓie ndaw, nzoɔ riɓari kara vuo hul a ì rii fe ká dǐ ndaw pi.

20 Roo le, ì mbú feziɲari ha Ngerewuru kóro ká nulue. Ba zad ká ndereri nde fe ká dǐ ya, fe ko vay ká dǐ a ɓie ya ndaw, riɓari kara vuo hul a ì rii fe ká dǐ ya ndaw pi.

21 Tusueke le, zad ká feziɲa ɓo do dǐ na, ɓa zad ká law-a hoy kara te dǐ nzokɔo ɓaɲɔɔ ndaw.»

Nun nzoɔ do munu ɓa huu ndele ɓe (Luk 11.34-36)

²² «Nun nzoɓ na ɗo munu ɓa huu ndele ká sùo nzoɓ. Zadka nun-ari ɗo ɓáy kere le, sùo-ori riw bele a táj kad kad.»

²³ Roo le, zadka nun-ari ɓa sem le, sùo-ori riw bele na a ɗoko bil suj tilo. Be mini ze, zadka zad taɗa ɓo vi ɓa suj tilo nduɗ le, suj tiloke ku na a ɗoko mina ro le?»

Ngerewuru, mase feziɗa
(Luk 16.13)

²⁴ «Nzoɓ mbjw maa ɓay ɗáa ped' ha ɓaa gan ɓeri sidí ya, ɓay ji le, a jim nzoɓ mbjwke, a hii nzoɓ sidíke, mase a zúo zinj nzoɓ ni, a tuɗ ɓay nzoɓ nu. I maa ɓay séke fal Ngerewuru ndaw, roo fal feziɗari ká tusiri key ndaw buruk sidí bele ya.»

Dáa law ɓo tul Ngerewuru nzokɗo
(Luk 12.22-31)

²⁵ «Sawke mini ze, mi ɓaa ha ri: i ha law-ri ka nzáa-ri ɓay tul fe sum, mase mbii nzoko ká i se sieke ɓay káwke ɓáy kumnun na ya, mase ɓay tul gari ká i ndúo na kara ya ndaw. Waa, káw ɓáy kumnun ɓaari na kal tul fe sumri, a sùo-ri kara kal tul gari ká i nduo ndaw na ya le woo?»

²⁶ I mbi nun-ri i ko nduyri ká i haari tumbam siya ku. Bari na, i ru fe ya ndaw, i vbie fe pay i ɗaa zúo bil pul ya ndaw, roo le, ɓaa ɓaari ká kaw nulue na hol ri. A waa ɓaari na, i kal tul-ri kal ya le woo?»

²⁷ Ká sakra ɓaari key na waa, nzoɓ ve ze ɓáy faa law-e ká nzaa ni na, a máa ɓay ɗáa nam kɨ nde tul nam káw ɓáy kumnun ɓe na le woo?»

²⁸ «A munu ku waa, ɓay ji ndaw roo, i ha law-ri nzáa ri ɓay tul gari ndúo ɗo sùo-ri le? I ɓékle fukri feri ká ɗo mɓu ká bil wári ku i ko. I ɗaa ped' ya, i kan gari ya ndaw.»

²⁹ Roo le, mi ɓaa ha ri ta-taɗ; Mbay Salomon kɨ ká ɓa nzoɓ riɗ ɗika ká'a kaw bil feziɗa ɓad'ak na hoy kara, ka nduo gari nduy mba fukri fe niri na key ya.

³⁰ Feri ká fuu ɗo mɓu ká bil wári ká ɗo vuri key, ká ruo le, i faja ri zúo huu hoy le, Ngerewuru ko-kóm ɓa tul-ri a ha ri fuu mɓu ɓa gama ku ya roo, maa ɓay ɓaari ze, ka ti haɗa ri gari ká i se sieke na ya le woo? Aa, ɓaari ká mbika law ɓaari ndji na!

³¹ Munu zu le, i ha law-ri ka nzáa ri i ɓaa mii: "Fe ji ze ɓuru suɗa," mase "Fe ji ze ɓuru nzoko," mase "Gari ji ze ɓuru ndúo le" na munu ya.

³² Nzoɓri ká i tuu Ngerewuru ya ze i nzaa feri ká mini key ɓajɗo. Roo le, ɓaa ɓaari ká kaw nulue na ko feri ká i se sieke na ko.

³³ I nzaa faa ha Ngerewuru ze ka re mbay ká tul-ri, a i ɗaa fe ká ɗo ɓáy zad'e pola ɗekre ro le, a haɗa ri fe niri ká i se sieke na riw bele nde ɗi ɓay.

³⁴ Munu zu le, i ha law-ri ka nzáa ri ɓay tul nam taa ruo ya, ɓay ji le, nam taa ruo na, ɗo ɓáy fe k'er ɓay ɓe kɨ. Bil namri mbjw mbjw riw bele na ɗo ɓáy fe k'er ɓay ɓari.»

7

I ɗaa ɓay ka ɓo tul nzoɓ ya
(Luk 6.37-38,41-42)

¹ Zezu ɓaa na roɓay mii: «I ɗaa ɓay ka ɓo tul nzoɓ ya, ɓay haɗa ɓo Ngerewuru kara ka ɗaa ɓay ɓo tul-ri ya,

² ɓay ji le, Ngerewuru a ɗaa ɓay ɓo tul-ri faa mbjw munu ká i ɗaa zinj ku-i ɓaari na ku. Faa mbjw munu ká i lie fe ha nzoɓri na, ɓe ndaw ze Ngerewuru a lieke fe ha ri.

³ «Waa, ɓay ji ndaw roo mu geɗe kóm ɓa bum suy ká ɓo nun yu-ɔ, a mú ko kparaɗ ká ɓo nun-a ku ya wum hoy le?»

⁴ A ku waa, mú ɗáa mina mú ɓaa ha yu-ɔ mii: "Ha mi mbi bum suy ká ɓo nun-a ku ha mú," a laa ká kparaɗ ɓo nun-a ku le?»

⁵ «Bo nzoɓ nzaa ruo ɓay! Kparaɗ ká ɓo nun-a na, mu mbi pola a mú ko zad' ka ta-taɗ ndaw roo, mú ko faa mbika bum suy ká ɓo nun yu-ɔ na ku ɓay.»

⁶ «Fe ká ɗo ɓof ɓa taa Ngerewuru na, i mbi i ha nzoɓ law mgb'ori ká i ɗo munu ɓa wáyi na ya, ká i mgbaka i fere i ɗaa so tul-ri i loro ri yak yak. Roɓay, i vbuku fe kere Ngerewuru ká i ko ɓa fe ká ndad ɓamba tasiri na ka zúo pol nzoɓri ká i ɗo munu ɓa mbel puori na ya, ká i mgbaka i toɗ duɗa duɗa.»

Vbi Ngerewuru fe ká i se sieke
(Luk 11.9-13)

⁷ «I vbi Ngerewuru fe, le, a haɗa ri. I nzaa fe, le, ka'a mbika ɓo pol-ri ha ri ɓay. I nda faa hul, le, ka'a mgbúɗa ha ri,

⁸ ɓay ji le, nzoɓ haɗa ká vbi ni fe le, a haɗa ni; a nzoɓ ká nzaa fe le, a mbika ɓo pol-e ha ni. Ze, nzoɓ ká nda faa hul le, a mgbúɗa ha ni.

⁹ Waa, nzoɓ ve ká sakra ɓaari key ká vi-e vbi ni ngaw le, ka'a mbika tisaw ze ɓo nduo-e ha ni le?»

¹⁰ Mase vi-e vbi ni sji le, a mbika kuotol ze ha ni le?»

¹¹ ɓaari ká i ɓa nzoɓ law ndayari le, i ko faa haɗa fe kereri ha vu ɓaari ku ya roo, maa ɓay ɓaa ɓaari ká kaw nulue ze, ti haɗa fe kereri ha nzoɓri ká i goɗ ni na ya le woo!

¹² «Feri riw bele ká i hii ɓay haɗa ku-i ɓaari ɗaa ha ri na, ɓaari hoy kara i ɗaa faa mbjw munu ha nzoɓri. Be ze ɓa mára saw ɓay *mbede bol kusol *Moyze ɓáy mbede taa *nzoɓ yaɗa ɓayri saa nzaa Ngerewuru ká i ɗaa.»

I mbi faa kumnun taa tusuɗe
(Luk 13.24)

¹³ «Zadka ì hii kumnun taa tusueke na, ì nduo báy faa hul ká aa ya hiyaw, bay jì le, faa hul ká se ba zad òie na aa banjan. Faa séke ba òadi hoy kara se ya ndaw, a hà nzòbri ngjii bamba i se òi buɔ buɔ.

¹⁴ Roo le, faa hul ká se ba zad kumnun taa tusueke na aa ya, a séke ba òadi kara ngon bamba tasiri ndaw, a nzòbri ká i zin faake na, i ngjii ya nzekre hoy.»

Kóko puu báy lereke
(Luk 6.43-44)

¹⁵ I nze báy sùò-rì bay tul nzòbri ká i òi sùò-rì ba *nzòb yàña bayri saa nzaa Ngerewuru na. Zadka i vi luo-rì le, i òaa sùò-rì munu ba baɔuri, roo le, bil law-ri ká nziya na i ba váy koyri ká mgbor bamba.

¹⁶ I kóko ri báy ped òaa òari. Wà, nzòb a hóro tavoko saa kurikun le woo? Mase, nzòb a hóro nzum saa ngatukru ndaw le woo?

¹⁷ Puu hà hà ká òo báy kere na, a lie lereke báy kere. A roo le, puu ká ndaya na, a lie lereke ndaya.

¹⁸ Puu kere na ti máa lie lereke ndaya ya, a puu ká ndaya na kara ti máa lie lereke báy kere ya ndaw.

¹⁹ Puu hà hà ká lie lereke ndaya na, i teke ni nzed bay vbuka ni bo hu.

²⁰ Munu zu le, báy ped òaa òari nzòbkeri ku na ndaw roo, ì kóko ri báy.

Ndad bay òaa law hiiya Ngerewuru
(Luk 13.25-27)

²¹ «Nzòbri ká i òi mì “Mbay, Mbay” na, i ti òoko sakra nzòbri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri na riw bele ya. Roo le, ba nzòbri ká i òaa law hiiya Baa ká kaw nulue na huo-ri hoy ze i òoko òi.

²² Sieke ku na, nzòbri ngjii bamba i baa hà mì mii: “Mbay Mbay, wà òuru yà bay saa nzaa-a búru baa hà nzòbri báy riñ-a ya le” mase, “Buru òi riñ-a búru niike temndayari ká tul nzòbri ya le” mase, “Buru òaa fe sanri boɔ boɔ ngjii bamba báy riñ-a ya le?”

²³ Báyii le, mì baa ta-tan ha ri mii: “Mì tuu ri ba mbjw ya mgban! I zól ká nzaa-i ba lew, baari nzòb fe òaa kàayari!”»

Òaa hul òo tul tisaw
(Luk 6.47-49)

²⁴ «Be mini ze, nzòb hà hà ká laa bayri ká mì baa key, a yà a òaa ke ped le, ka òo munu ba nzòb nun nzem ká òaa tigbàa hul be báy tisaw.

²⁵ Ze mbam to hà mbii yà zad remlen remlen ká saw hulke, mase zuu kuu báy ngónke bivbid bivbid ká tul hulke na ku

hoy kara, hulke haw ya, bay jì le, tigbàa hulke na i òaa báy tisaw.

²⁶ Roo le, nzòb hà hà ká laa bayri ká mì baa key, a òaa ke ped ya le, ka òo faa mbjw munu ba mbúo nzòb ká òaa hul be òo tul dikudi.

²⁷ Zadka mbam to na, mbii yà zad remlen remlen ká saw hulke. Zuu kuu báy ngónke bivbid bivbid ká tul hulke na hà ni haw wuruk zuo siri hà hulke ku na òie ba hje bamba tasiri.»

²⁸ Zadka Zezu fere nzòbri fe key na o báyii le, tuku ruo nzòbri ha ri kaw sillili bay tul gosi fe fere be,

²⁹ bay jì le, ka fere ri fe báy hirusuo ká uru saa luo Ngerewuru bo, ka fere ri fe munu ká nzòb fere nzòbri *bol kusol òari fere ri na ku ya.

8

Zezu vaa nzòb ká kpjri òo sùò-ε
(Mrk 1.40-45; Luk 5.12-16)

¹ Zadka Zezu òi saa tul mboro na, ruo nzòbri ngjii bamba se fal-ε wuu wuu.

² Báyii le, nzòb mbjw munu ká kpjri òo sùò-ε na soro a ví huku pol-e gburuk a baa hà ni mii: «Mbay, zadka mù hii le, mù maa bay haña sùò-i key na duo mgberen*.»

³ Lεε, Zezu ndaɔa nduo-ε a zaa ni a baa hà ni mii: «Mì hi-hii! Sùò-ε na ka duo mgberen hà mù.» Zafε ku hoy le, kpjri be na o hà sùò-ε duo mgberen.

⁴ Falε ku le, Zezu baa hà ni mii: «Mu laa bay key báy kere! Koko ká mu baa bayke hà nzòb! Roo le, mu se mú vaa kie sùò-ε hà *nzòb fe poy Ngerewuru ka ko. Falε ku ro le, *fe poy ká *bol kusol *Moyze mbi nzi-ε ká òi hà nzòbri ká kpjri òo sùò-rì ká i vaa le i puo na, mu puo†. Be ndaw roo, a kie nzòbri riw bele ha ri ko mii, sùò-ε na vaa báy kere báy.»

Zezu vaa led ped ngerenzob yum
(Luk 7.1-10; Zaa 4.43-54)

⁵ Zadka Zezu òo ndúo ba bil puo ká Kapernayum na báyii le, ngerenzob yum mbjw munu ká Rom soro ba lakun-ε, a kod ni bay haña ni ka so ni.

⁶ Ka baa hà ni mii: «Mbay, led ped bi naa hula báy sem hà sùò-eri hu wúo riw bele, a ko seke fe ngjii bamba tasiri.»

⁷ Lεε, Zezu baa hà ni mii: «Mì séke vaw bay vaa vaa ni.»

⁸ Báyii le, ngerenzob yum na yjira báy bay hà ni mii: «Mbay, bi hoy mì maa bay haña mù òaa tul-a nduo bil hul bi ya. Roo le, mu baa bay mbjw kji hoy le, sùò led ped bi na a vaa báy kere,

* 8:2 8.2 Bol kusol Ngerewuru baa mii, nzòb ká kpjri òo sùò-ε na, ka maa bay séke hul kani Ngerewuru mbáa, bay jì le, ka ba nzòb ká tan kad kad ká nun Ngerewuru ya. † 8:4 8.4 I kji Soro ped òaa Leviri 14.10.

⁹ Bay ji le, bi hoy kara mĩ do báy gan tul-iri ká mĩ dfaa bol nzaa-ri, a mí do báy nzoɓ yum ñiri ká i dfaa bol nzaa-i ndaw pi. Zafka mĩ baa ha nzoɓ mbjw mii: “Mu se,” le, ka se na kji. A mí baa ha nzoɓ kji mii: “Mu vi,” le, ka vi. A mí yji mí baa ha lef pedf bi mii: “Daa fe key,” le, ka dfaa feke na kji.»

¹⁰ Zafka Zezu laa baykeri na munu báyji le, tuku ni ha ni baa ha nzoɓri ká i se fal-ε na mii: «Mí baa ha ri ta-tar ña tusue kji: ká sakra lef Izarayelri riw bele na, mĩ zinj kiri nzoɓ ká dfaa law-ε bo tul-i mini key na ya.»

¹¹ Robay, mĩ baa ha ri: nzoɓri ngjiña ñamba i uru saa fi tji sie báy fi rinj sie i mgbá zaf káw ká nzaa fe sum zinj *Abaraham, Izak, báy *Zakoɓ ká *puoruo Ngerewuru.

¹² Roo le, nzoɓri ká i ker mii, ñari ña lef bil puoruo Ngerewuru na, ka'a vbúku ri zuo fal kpañ ká ña bil sun tilo. Zafε ku na, nzoɓri réke rew báy mbii nun-ri mgbofo mgbofo, a i sɔ sere-ri ngër ngër ká dī.»

¹³ Falε ku le, Zezu baa ha ngereznzoɓ yum na mii: «Mu se puo. Ndaf bay haña feke ka dfaa munu ká mù dáake law-a bo tul-e na.» Lεε, ká zafε ku hoy sùo lef pedf be na vaa ni.

Zezu vaa nzoɓ suoseremri ngji ñamba
(Mrk 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Robay, Zezu se bil hul Piyer, le, ka zinj máa fay Piyer ká sùo-ε mbi huu bid bid naa hii ká dī.

¹⁵ Báyji le, ka zaa nduo-ε, le, ká zafε ku hoy sùo zaña be na poñ ni ha ni uru siya a dfaa fe sum ha ni sɔ.

¹⁶ Zafka sie dfaa nduo-ε bo tul vay puu der na báyji le, nzoɓri ngji ñamba ká temndayari do tul-ri na, i faja ri i séke ha Zezu. Lεε, báy bay ká tji saa nzi-ε na ka niike temndayari a vaa nzoɓ semri riw bele.

¹⁷ Fe ká'a dfaa na, ha bay ká Ezay nzoɓ yaña bay saa nzaa Ngerewuru baa na, do munu báy zafε. Bayke baa mii: «Be na, ka faja kpedε naari do tul-e, a ya suoserem naari a sob†.»

Séke fal Zezu ba fe vbe m ya
(Luk 9.57-62)

¹⁸ Nam mbjw munu ká ruo nzoɓri kiri Zezu gbuk na báyji le, ka mbi nzi-e ha lef nduoɓal-eri bay túo maambii ña fi kelu.

¹⁹ Lεε, nzoɓ fére nzoɓri *bol kusol mbjw munu soro ña lakun-ε a baa ha ni mii: «Mbay, zadri riw bele ká mù séke dī na, mĩ séke fal-a njm njm.»

²⁰ Báyji le, Zezu yjiñra báy bay ha ni mii: «Mínri na, luu nam ñari do dī, a nduyri

hoy kara kpañ nam ñari do dī ndaw. Roo le, bi *Vu Nzoɓ na, zaf ká bay haña mí dfaa tul-i nduo dī, bay mgbaka taram sùo-i ká dī na tiya.»

²¹ Lεε, nzoɓ kji mbjw munu ká ña lef nduoɓal-ε baa ha ni mii: «Mbay, mu poñ faa ha mĩ se mí vaa vóro baa ndaw roo, mí yji mĩ se fal-a báy.»

²² Báyji le, Zezu yjiñra báy bay ha ni mii: «Mu se fal-i, a bo mú poñ ha ñari ká i do munu ña nzoɓ huferi na i vóro hudf kji.»

Zezu ha nzaa zuu kuñ nzed'
(Mrk 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Falε ku le, Zezu hil a kaw bil tuo, le, lef nduoɓal-eri su ni a i se dī maa fe.

²⁴ A le, ká zafε ku hoy, bawda zuu bura uru a kuu bivbid bivbid ká tul maambii na ha mbii nda nzaa tuo paw paw a puɗa tul-ri. Roo le, Zezu na-nam.

²⁵ Báyji le, lef nduoɓal-eri soro ña lakun-ε i tuma ni i guuke fe ha ni mii: «Mbay, mu ya ña buru! Naa hũkari!»

²⁶ Lεε, Zezu baa ha ri mii: «Daa mina roo, i ña toko mini le? Mina roo, mbika law ñaari ndji mini key hoy le?» Ro, a uru siya a baa bay ngɔ-ngɔñ zinj zuu báy mbii na, le, nzaa-ri kuñ nzed' a ha zaf do ndij.

²⁷ Báyji le, nzoɓri ká i do zafε ku na i kaw yer i baa mii: «Lefban key na waja, ña kiri nzoɓ ji ndaw roo, mbii báy zuu kara dfaa vu mbom bo tul-e mini key le?»

Zezu vaa wɔrari sidí ká temndayari do tul-ri

(Mrk 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Zafka Zezu tuo mbii a tji fi kelu ká tusiri nzoɓ Gadarari na báyji le, wɔrari tul-ri sidí ká temndayari do tul-ri na, i tji saa puɔy kuo ká Zibri voro hudf ká dī a i sùo nun-ε. Ká bil korke ku na, nzoɓ maa bay mbika faa tji dī ya, bay ji le, nzoɓkeri ká temndayari do tul-ri ká i mgbor ñamba na i do dī.

²⁹ Báyji le, i tii saw dfaa fe ñokoko ñokoko mii: «Bo Vu Ngerewuru, fe ji roo, mù nzaake fal buru le woo? Mù vi bay dfaa nun buru tuo sie pola ndaw roo, nam kún sal bay na ka vi báy le?»

³⁰ Dī ya báy zafε ku na kuɗu mbel puori ngji ñamba i do sunja fe.

³¹ Báyji le, temndayari na i kodf Zezu i baa mii: «Zafka mù nii buru le, mu ha buru riñ tul mbelri na ku.»

³² Lεε, ka baa ha ri mii: «I tji i se!» Báyji le, temndayari na tji ká tul nzoɓri ká sidí na, i ñuu i vaa riñ tul mbel puori na. Zafε ku hoy le, kuɗu mbelri ká riw bele ku na, i zuo ñul vbubuɓu báy takra, i tji nzaa ngenj i zoɗ kirim kirim zuo maambii ha mbii ya ri gbáy báy zaf ñari riw bele.

³³ Báyji le, nzoɔ kóro mbel puori na, i haw dól í se bil ngerɛpuo, í vaa kji bay feri riw bele ká kal, báy bay ká se tul temndayari ká í tji saa tul nzoɔbri ká sidi na ha nzoɔbri laa.

³⁴ Lɛɛ, nzoɔbri ká bil ngerɛpuo ku riw bele na, i tji bud bud í suo nun Zezu. Zadka i mbi nun-ri í kɔ ni na báyji le, i kod ni bay haɲa ni ka zól ká tusiri ɓari.

9

Zezu vaa nzoɔ ká sùo-ɛ hu wũ
(Mrk 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Zezu hil a kaw bil tuo a tuo maambii a yji a se puo ɓe.

² Lɛɛ, i mbi nzoɔ mbjw munu ká sùo-ɛ hu wũ ká naa hii í vike ha ni. Zadka Zezu kɔ law-ri ká í ɗaa ɓo tul-e na báyji le, ka ɓaa ha nzoɔ ká sùo-ɛ hu wũ na mii: «Vu-i, mu siɲ law-a; feyɓa ɓori na, mi nda bumake zij mù ro.»

³ Báyji le, nzoɔ fére nzoɔbri *bol kusol haneri ká í laa bayke na, i ker bay ká bil law-ri í ɓaa mii: «Ledɓan key na, ɓaa bay a tjirike riɲ Ngerewuru*.»

⁴ Lɛɛ, munu ká Zezu kɔ kér bay ɓari kɔ na, ka fére a vbi ri mii: «Bay ji ndaw roɔ, í do báy kér bayri ká ndaya mini ká bil law-ri le?»

⁵ Bay ha ze ɓáake se ya le? “Mi nda buma feyɓa ɓori na zij mù,” mase, “Uru siya mú se-seɗ” le?

⁶ Roo le, mi hii bay haɲa ri kɔ, ɓi *Vu Nzoɔ na, mi do báy hurusuo ká tusiri key bay ndáka buma ká tul feyɓa nzoɔbri!» Báyji le, ká zaɗɛ ku hoy, Zezu ɓaa ha nzoɔ ká sùo-ɛ hu wũ na mii: «Uru siya mú mbi hii ɓo mú se puo!»

⁷ Lɛɛ, ledɓan na uru siya a zól faa puo.

⁸ Zadka ruo nzoɔbri kɔ feke na munu báyji le, hje ɗaa ri zikiki ha ri písike Ngerewuru bay tul kiji hurusuo fe ɗaa saɲ ká mini ká’ a ɗaa ha nzoɔbri na.

Zezu di Matiye
(Mrk 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Zezu zól ká zaɗɛ ku a do kali báyji le, ka kɔ nzoɔ mbjw ká riɲ-ɛ ɓa Matiye kaw hul yaɲa larimbuo. Báyji le, ka ɓaa ha ni mii: «Mu se fal-i.» Lɛɛ, Matiye na uru siya a se fal-ɛ.

¹⁰ Nam mbjw ká Zezu kaw nzaa fe sɓm ká puo Matiye na, *nzoɔ yaɲa larimbuori báy nzoɔbri ká soro bay ɓari mgba ndaya ká *Fariziri ɗi ri ɓa nzoɔ feyɓari na, i vi

ngji ɓamba í kaw nzaa fe sɓm zij Zezu báy leɗ nduoɓal-ɛri.

¹¹ Zadka Fariziri kɔ fekeri na báyji le, i vbi leɗ nduoɓal-ɛri mii: «Bay ji ndaw roɔ, gaɲ tul-ri na sɓ fe zij nzoɔ yaɲa larimbuori báy nzoɔbri ká soro bay ɓari mgba ndaya mini key le?»

¹² Báyji le, Zezu laa bay ɓari na a ɓaa mii: «Nzoɔbri ká sùo-ri do báy kere báy na, i se sie nzoɔ haɲa saɲpuu vaa nzoɔ ya. Roo le, nzoɔ suosɛmri ze se sie nzoɔ haɲa saɲpuu.

¹³ Munu zu le, í se í fére saɲ bay ká Ngerewuru ɓaa do bil mbede ɓe na í kɔ. Ka ɓaa mii: “Kóko nun sie nzoɔ ze ri law-i ɓo, ɓa *fe poy ká í puo ha mi ze ri law-i ya.” Mi vi bay ɗika nzoɔbri ká í ker mii, ɓari ɓa nzoɔ ɗaa fe báy zaɗɛri na ya, roo le, mi vi bay tul nzoɔbri ká í kɔ sùo-ri ɓa nzoɔ feyɓari.»

Bay ká se tul táw fe báy fe fie
(Mrk 2.18-22; Luk 5.33-39)

¹⁴ Báyji le, leɗ nduoɓal Zaa Batisri soro í se luo Zezu í vbi ni bay mii: «Waa bay ji ndaw roɔ, ɓuru *Fariziri na, ɓuru saɲ sùo ɓuru ɓaɲguo, a poɲ leɗ nduoɓal-ari máa, i ɗaa munu ya le?»

¹⁵ Lɛɛ, Zezu yjiɲra báy bay ha ri mii: «Nzoɔbri ká í ɗi ri vi zaɗ suoriya yaɲa kji na, zadka nzoɔ máy fie do zij ri kɔɓ roɓay na, i máa ɗaa sùo-ri ɓa sie le? Munu ya mgban! Roo le, namri ká’ a ví vuku na, i náa nzoɔ máy fie ká sakra ɓari; ɓe ndaw roɔ í saɲ sùo-ri báy.

¹⁶ Roɓay, nzoɔ mbjw ti mbika nzaa gari fie bay ɓúoke nun táw gari ya, bay ji le, nzaa gari fieke ku na, a haɲa táw gari na goɗo tir tir ha goɗo garike ku na mba taa pola ku roɓay.

¹⁷ Do faa mbjw munu ndaw, nzoɔ ti aɲ him fie zuo táw ɓol huori ya. Zadka nzoɔ ɗaa munu le, ɓol huori na a fúo kpom, le, him na a zúo ɓisuy, ɓol huori kara a ɓie ndaw. Roo le, him fie na í aɲ zuo ɓol huori fieri. Be ndaw roɔ, him báy ɓol huori na, i mgbaka kji zeɓ zeɓ háy kere báy?»

Zezu vaa máy tikɗi, báy máy ká suosɛm sim ɗaa ni
(Mrk 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Zadka Zezu do ɓaa bay zij ri kɔɓ báy na báyji le, mbay Zib mbjw munu ví huku siri gburuk ká pol-e a ɓaa ha ni mii: «Vu-i ká ɓa leɗ máy tikɗi na hu ká timbeɗɛ key.

* **9:3 9.3** Bari Zibri na, i kɔ mii, ɓa Ngerewuru kji huo-ɛ hoy ze maa ndáka buma feyɓa nzoɔbri zij ri. Zadka Zezu nda buma feyɓa ledɓan na, nzoɔ fére nzoɔbri bol kusolri do zij ni gal gal, bay ji le, Zezu ká nda buma zij nzoɔ a vaa ni na, kie mii ka ɓa Ngerewuru. † **9:13 9.13** Oze 6.6. I kji 1 Samiyel 15.22 báy Mise 6.8 ndaw. ‡ **9:17 9.17** Ká bil sewke ku na, huɔ vuy ká í sɓa ɓa ɓol ze Zibri koro him do ɗi. Zadka him na ví loɲ báyji le, hew ɓol huɔ na. Munu zu le, do nun aɲ him fie do táw ɓol ya, ɓo munu ya le, ɓol na a fúo. Ká bil bay key na, Zezu hii bay ɓaa mii, táw fe ɗaa Zibri na, ti máa báy fe fie ká Zezu vike ha nzoɔbri ya.

Munu hoy kara mu vi daa nduo-ɔ bo tul-e, le, ka'a yji a kaw bay kumnun.»

¹⁹ Lee, Zezu uru siya bay lef nduo-bal-eri a i se fal-e.

²⁰ Zadka i se nun-ri ba pola na bayji le, may mbij munu ka suoserem sim daa ni mbiimbam duo fale sidf ro na, soro a vi bay fal Zezu a zaa nzaa gari be ka fi siri,

²¹ Bay ji le, ka baa ka fil law-ε mii: «Zadka mi zinj faa mi zaa nzaa gari be kji hoy le, suo-i na a vaa.»

²² Bayji le, Zezu fere kom a ko ni a baa ha ni mii: «Vu-i mayke, mu sij law-a, bay ji le, law-a ka mu daa bo tul-i na, ha suo-ɔ na vaa mu.» Ka zadε ku hoy le, suo lef may tikdi na vaa ni.

²³ Zadka Zezu tji puo mbay na bayji le, ka ko nzofri ka i mgba tɔw bari gbiri gbiri do nduo-ri ka i do di ya bay sika nzob voro hudri, roo ruo nzofri ka i guu fe gurum ndaw.

²⁴ Lee, Zezu baa ha ri mii: «I tji ba kele, bay ji le, lef may tikdi key na hu ya, roo le, ka na-nam.» Bayji le, bari na i sie ni sie hoy.

²⁵ Zadka Zezu ha ruo nzofri tji kele na bayji le, ka nduo a se hula, a vaa mgba nduo lef may tikdi na ha ni uru siya.

²⁶ Lee, soro bayke na ya zad kpol kpol ka tusirike ku riw bele.

Zezu vaa rawri sidf, bay nzob ka kusol-e mbii gbaj

²⁷ Zadka Zezu zol ka zadε ku bayji le, rawri tul-ri sidf i dii fal-ε i guu fe bay bawda kusol-ri belej mii: «Kod nguɔ hoy *vu bulu David, mu ko nun sie buru!»

²⁸ Zadka Zezu tji puo na bayji le, rawri ka tul-ri sidf na i soro i vi lakun-ε, le, ka vbi ri bay mii: «Lee, i ko mii, mi maa bay daa fe ka i vbi mi na le?» Lee, i yjira bay bay ha ni mii: «Uu, Mbay, mu ma-maa.»

²⁹ Bayji le, Zezu zaa nun-ri a baa mii: «Feke ka do munu ha ri maa bay zad law-ri ka i daa bo tul-i.»

³⁰ Lee, nun-ri na mgbuda gberere ha ri ko-kom. Fale ku le, Zezu baka ri ngo-ngon mii: «I laa bay kere ndaw ro! I ha nzob mbijw mini kara, ka laa bay fe ka kal key na ya.»

³¹ Roo le, tji bari ku hoy le, i lo soro Zezu ka tusirike na ku riw bele.

³² Zadka rawri na i do zol munu hoy le, nzofri vi bay nzob mbijw ka temndaya do tul-e ha kusol-e mbii gbaj na ha Zezu.

³³ Fale ka Zezu nii temndaya ka tul-e na bayji le, ledban na tii saw baa bay. Lee, tuku ruo nzofri ha ri baa mii: «Ii! Kiri fe ka mini key na, buru ko ka tusiri *Izarayel key ba mbijw ya mgbaj!»

³⁴ Roo le, *Fariziri na i gedε mii: «Ba mbay tul temndayari ze ha ni hirusuo nii temndayakeri na ku.»

³⁵ Bayji le, Zezu haari bay ngerepuori bay vu puori riw bele, a fere nzofri fe ka fil *hul mbuj kji bari Zifri, a ka-kaa Bay Kere ka se tul reke mbay Ngerewuru ka tusiri key, roo a vaa nzob semri riw bele, bay nzob kpederi riw bele.

³⁶ Zadka'a mbi nun-ε a ko ruo nzofri bayji le, ka ko nun sie bari, bay ji le, nzofkeri ku na i taɔ bamba, a law-ri hoy kara saɔ ndaw, munu ba baduri ka nzob koro ri tija.

³⁷ Bayji le, ka baa ha lef nduo-bal-eri mii: «Fe payri na ngji bamba a ngon maa vbie, roo le, nzob pedkeri ngji ya.

³⁸ Munu zu le, i kod Ngerembay ka ba ngerenzob waa na, ha ni ka pie bay nzob pedkeri ka ngji maa fe ha ri zuo tul nzob hawri robay.»

10

Nzob nday nzaapedri ka duo fale sidf (Mrk 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Zezu di lef nduo-bal-eri ka duo fale sidf ha ri vi luo-e. Bayji le, ka ha ri hirusuo ka bay haɔa ri niike temndayari, a i vaa ke nzob semri bay nzob kpederi riw bele.

² Riɔ *nzob nday nzaapedri ka duo fale sidf na ze do key: pola dekre le, ba Simon ka i di ni ba Piyer bay yu-ε Andere, Zak bay yu-ε Zaa, bari sidf bele ka i ba vu Zebede ndaw,

³ Filiɔ bay Batelemi ndaw, Toma bay Matiye, be ka'a ba nzob yaɔa larimbuo ndaw, Zak vu Alfe bay Tade ndaw,

⁴ Simon ka hii nzob beri a ru-ruy bay tul-ri ndaw, roo Zudas Iskariyod ka mbi tul Zezu ndaw pi.

Zezu pie lef nduo-bal-eri bay haɔa ri ka-kaa bay be

(Mrk 6.7-13; Luk 9.1-6)

⁵ Bari ka duo fale sidf key na, Zezu pie ri a baa ha ri mii: «I se tusiriri ka saw nzofkeri ba Zib ya na ya, a i nduo fil puo mbijw ka kuɔu zad ka Samari na ya ndaw,

⁶ roo le, lef Izarayel ka i do munu ba vu baduri ka i ze-zee na ze i se luo-ri.

⁷ I se i vaa ka-kaa bay mii: «Nam ka Ngerewuru tii saw reke mbay ka tul nzofri ka tusiri key na ton di mbaa deb hoy ro.»

⁸ I vaa nzob semri ndaw, nzofri ka i hu na kara, i tuma ri ha ri kaw bay kumnun ndaw, nzofri ka kpri do suo-ri kara, i ha suo-ri duo mgberer ndaw, a i nii temndayari ka tul nzofri ndaw pi. Hirusuo ka mi ha ri key na, mi ha ri hoy hoy. Ze baari hoy kara, i haɔa feke hoy hoy ha nzofri munu na ndaw.

⁹ Zadka ì mbi faa varu le, ì yaa lari mbijw mini ì daa bo bil bol baari ya.

¹⁰ I se bay bol varu ya ndaw, ì faa gari ba sidi ya ndaw, ì faa dikonri ya ndaw, a ì mgbaka kaw ya ndaw, bay ji le, nzofo ped na do bay faa ka bay suna lere pedke.

¹¹ «Zadka ì tji ngerepuo, mase vu puo le, ì nzaa nzofo ka maa bay mgbaka ri bay kere ndaw roo ì se luo-ε, le, ì naa puo be na kpuru maa bay zol baari.

¹² Zadka ì do nduo bil puo nzofoke le, ì hii soko ha nzofo ri ka ì kaw di na ì baa mii: “Dekeke ka sad zinj ri.”

¹³ Zadka nzofo puokeri mgbaka ri bay kere le, fe sami baari a doko tul-ri. A zadka ì mgbaka ri bay kere ya laa le, fe sami baari na, a sad ba tul-ri ki suo-ri.

¹⁴ Zadka nzofo mgbaka ri bay kere ya, mase ì hii bay laa bay baari ya le, ì tji ka bil hulke, mase bil puoke ku na, ì nda kusalka bal-ri ku ku.

¹⁵ Mi baa ha ri ta-tan ba tusue ki: nam kuni sal bay na, bay ka ì kuni bo tul nzofo puokeri ku na, a ngon kal tul-e taa hay ka ì daa bo tul nzofo ndayari ka *Sodom bay Gomor na pavbad robay*.»

Daa nun tuo sie ka bay tul Zezu

(Mrk 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁶ «Ì ko, bi na mi pie ri munu ba baduri ka ì do sakra vay koyri. Munu zu le, ì nze bay suo-ri faa mbijw munu ka soyri, a ì daa fe ndaya mbijw ya munu ka bede pieri.

¹⁷ Ì nze bay suo-ri bay tul nzofo ri! Ì mgbaka ri ì daa ri zuo nduo nzofo kuni sal bayri; ì ndaka ri bay ndoy don ka bil *hul mbu ki hari Zifri kara ndaw.

¹⁸ Ì faa ri bay daa ri kaw pol nzofo reke tul puori ndaw, pol mbay luyeri ndaw bay tul-i, a le, ka zafe ku na ì baa nasi bay ka se tul-i ka pol-ri bay pol nzofo kiri ka ì ba Zif ya na ha ri laa.

¹⁹ A zadka ì mgbaka ri bay daa ri kaw pol nzofo kuni sal bayri le, ì ha law-ri ka nzaa ri bay tul bayri ka ì vaa baa na ku ya, mase faa baakeri ka ì baa ka zafe ku ya ndaw. Bayri ka ì baa na, Ngerewuru a hanja ni tji ka nzaa-ri ka bil saw sieke ku bay.

²⁰ Bayri ka ì baa na, ba baari ze ì baa ya, roo le, ba Tem taa Baa baari Ngerewuru ze a daa zuo nzaa-ri ha ri baa bay.

²¹ «Namke ku na yu kiri mbika tul ki ha ri ì ri ndaw, baa ledri daa munu zinj vu bari ndaw, a ledri kara ì uru zinj nzofo mbon ri ri ha ri daa bay hud bo tul-ri ndaw.

²² Nzofo riw bele, ì fuy ri bay tul-i. Roo le, nzofo ka mgbaka ngo-ngon kpuru tji gbyuke le, Ngerewuru a yajana ni.

²³ Zadka ì daa nun-ri tuo sie ka bil ngerepuo hane le, ì duu ì se puo ki. Mi baa

ha ri ta-tan ba tusue ki: bil ngerepuori ka *Izarayel na, ì ti seke di o riw bele ya hoy, bi *Vu Nzofo na, mi vi bay rin dika.

²⁴ «Nzofo ka fere fe na, ka ti kal tul gan be ka fere ni fe ya; a led kaw hoy kara ti kal tul baa kaw be ya ndaw.

²⁵ Munu zu le, nzofo ka fere fe na, ka daa suoriya bay doko munu ba gan tulle; a led kaw hoy kara, ka daa suoriya bay doko munu ba baa kaw be ndaw. A zadka ì di mi bi baa puo ba *Belzebul, ngeretemndaya na waa, rin ji ro ze ì tuu ha ri baari ka ì ba led bil hul bari na le woo!»

Nzofo ka do nun hie ni

(Luk 12.2-7)

²⁶ «Munu zu le, ì daa hie nzofo mbijw ya. Feri riw bele ka do lanzon na a tji do zad hie gbay gbay, a ferri riw bele ka do zad muni kara, nzofo riw bele.

²⁷ Feri ka mi baa ha ri ka zad muni na, ì kay ì baa bayke ka bisie biribin. A bay ka mi baa ba da di ha ri na kara, ì ka-kaake ba siya ka sikfa puo roo ha nzofo laa bay.

²⁸ Nzofo riw bele, ì i naysuo nzofo, a ì maa bay ika para nun suo nzofo ya na, ì hie ri ya. Roo le, ì hie Ngerewuru ka maa bay bie naysuo bay para nun suo sidi bele wuruk zuo zad koko seke fe ka bil huu ka ru-ruma ya bangwo na.

²⁹ Tjiri na waa, ì faa ri ba sidi ndaw roo, ì hie bay sii mbijw hoy ya le? Be nu ku hoy kara, zadka Baa baari na ha faa ya le, tji mbijw mini kara ti dofo bo siri ya.

³⁰ Baari na, suy tul-ri hoy kara, Ngerewuru ki bay nzi-e lem lem riw bele.

³¹ Munu zu le, ì daa hie ya, bay ji le, ka nun Ngerewuru na, ì kal tul tjiri wuruk wuruk kal robay!»

Kie suo ba nzofo taa Krisi ka nun nzofo ri

(Luk 12.8-9)

³² «Nzofo haa haa ka baa ta-tan ka nun nzofo ri mii, beri ba taa bi le, bi hoy kara, mi baa ta-tan ka pol Baa ka nulue ndaw mii, ka ba taa bi.

³³ Roo le, nzofo haa haa ka baa ta-tan ka nun nzofo ri mii, beri ko mi ya le, bi hoy kara, mi baa ta-tan ka pol Baa ka kaw nulue ndaw mii, mi ko ni ya.»

Nzofo te bil ki bay tul Zezu

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Koko ka ì ker ka bil law-ri mii, mi vi bay hanja dekeke ka do tusiri key. Mi vi bay hanja dekeke ka do ya, roo le, mi vi bay maami teke bil ki.

³⁵ Mi vi bay teke sakra led waa nzofo bay bi-e, sakra led may tikdi bay mi-e, roo sakra maa fay bay may vi-e,

* **10:15 10:15** Ì ki Tiika saw fe 19.23-28. Puori ka Sodom bay Gomor na Ngerewuru bie kpukdu kpukdu bay tul fe daa yaa nzofoke.

³⁶ a nzoɓ ini taa simri ká bil hul mbɔw kara, i ví ɓa nzoɓ tul ngani kɔ.

³⁷ «Nzoɓ ká hii bi-ε mase mi-ε kal m̄ le, ka maa ɓay ɓá nzoɓ ɓi ya. Nzoɓ ká hii vi-e wɔrake mase máyke kal m̄ le, ka maa ɓay ɓá nzoɓ ɓi ya ndaw.

³⁸ A nzoɓ ká mbi puu say huf ɓe a soɓ, a séke fal-i ya le, ka maa ɓay ɓá leɗ nduoɓal-i ya†.

³⁹ «Nzoɓ ká hii kóro kumnun ɓe na, a ɗoko ɓáy kumnun taa tusueke ya. Roo le, nzoɓ ká'a pónj sùo-ε yof ɓay tul-i na, a zɔn kumnun taa tusueke.»

Fe tunduo ká nzoɓri zɔn
(Mrk 9.41)

⁴⁰ «Nzoɓ ká mgba r̄i ɓa sùo-ε ɓáy kere le, ka mgba m̄ ndaw zu. A nzoɓ ká mgba m̄ ɓa sùo-ε ɓáy kere laa le, mgba nzoɓ ká pie m̄ na ɓa sùo-ε ndaw.

⁴¹ Nzoɓ ká mgba nzoɓ yaɗa ɓay saa nzaa Ngerewuru ɓáy kere ɓay ɓáa ká'a ɓa nzoɓ yaɗa ɓay saa nzaa Ngerewuru na le, a zɔn fe tunduo munu ká nzoɓ yaɗa ɓay saa nzaa Ngerewuru na ndaw; a nzoɓ ká mgba nzoɓ ká ɗaa fe ɓáy zadɛ ká nun Ngerewuru ɓay ɓáa ká'a ɓa nzoɓ ká'a ɗaa fe ɓáy zadɛ ká nun Ngerewuru na le, a zɔn fe tunduo munu ká nzoɓ ká ɗaa fe ɓáy zadɛ ká nun Ngerewuru na ndaw pi.

⁴² Nzoɓ ká ha mbi huoke tunɗo tɔy mbɔw kɔ hɔy ha leɗ mbɔw ká ndji ká sakra leɗ nduoɓal-iri key ɓay ɓáa ká'a ɓa leɗ nduoɓal-i na le, m̄ ɓaa ha ri ta-taɗ ɓa tusue kɔ: nzoɓke ku na a zɔn fe tunduo ɓe.»

11

Zaɓ Batis pie leɗ nduoɓal-eri se luo Zezu

(Luk 7.18-35)

¹ Zadka Zezu fere ri ɓay ɓeri key na ha leɗ nduoɓal-eri ká duo fale sidi na ɔ munu ɓáyji le, ka zol ká zadɛ ku a se nun-ε ɓa pola ɓa ngerepuo haɗri a fere nzoɓri fe, a ka-káa Bay Kere ha nzoɓri ká bil tusirike.

² Zaɓ Batis ká i mgba ni naa hul sal na, zadka'a laa soro ɓay ped ɗáa *Krisi na ɓáyji le, ka pie leɗ nduoɓal-ε haneri ha ri vaa vbi ni

³ ɓay mii: «Wɔa ɓa ɓo ze mù ɓa Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa ɓay pie ni ví yaɗ nzoɓ na mase, ɓuru Zibri ɓuru giyan nzoɓ kɔ ɓáy le?»

⁴ Leε, Zezu yɔnra ɓáy ɓay ha ri mii: «I yji i se ɓo, i vaa kɔ fal feri ká i laa ɓáy

suku-r̄i, i kɔ ɓáy nun-r̄i ndaw key na ha ni laa.

⁵ Raɗri ko-kóm *taɗ kad kad ndaw, nzoɓ kpederi se siya kiyaw kiyaw ndaw, nzoɓri ká kp̄iri ɗo sùo-ri kara, kp̄iri ɓari na ɔ a pɔn sùo-ri duo mgberɛn ndaw, mbikiri laa ɓay ndaw, nzoɓri ká i hu hɔy kara, i tuma i kaw ɓáy kumnun ndaw, roo i ka-káa Bay Kere ha nzoɓ kɔkuri ndaw pi.

⁶ Nzoɓ ká ɗaa law-ε ɓo tul-i a pɔn ya le, suoriya ɓa taa ɓe.»

Nasi ɓay ká se tul Zaɓ Batis

⁷ Zadka leɗ nduoɓal Zaɓri na, i zol vaw ɓáyji le, Zezu tii saw ɓaa ɓay se tul Zaɓ ha ruo nzoɓri mii: «Zadka i se bil law kor ɓay laa káa ɓay Zaɓ ká kaa na waa, fe ji ze i vaa ko le? Waa, i se i vaa ko nzoɓ ká ɗo tul ɓay ɓe ya munu ká ngasikri ká zuu kila ri mgɓaya mgɓaya le? Munu ya!

⁸ A waa ɓa fe ji kɔ roo i se i vaa ko le? I se i vaa ko nzoɓ ká nduo gari nduy zɔri ri zɔri ri le? Kúy! Nzoɓri ká i nduo gari ká nduy munu ku na, bil puo mbay luyeri ze ɓa zad káw ɓari.

⁹ A ku waa, fe ji kɔ roo i se i vaa ko le? I se i vaa ko nzoɓ yaɗa ɓay saa nzaa Ngerewuru le? Nda ndad! Roo le, m̄ ɓaa ha ri: ɓe Zaɓ na, ka ɓa nzoɓ yaɗa ɓay saa nzaa Ngerewuru taa hɔyke ya,

¹⁰ ɓay ji le, ɓe Zaɓ na, Ngerewuru ɓaa ɓay se tul-e ká bil mbede ɓe mii: “Bi na, m̄ pie leɗ nzaaped ɓi ha ni ví ɗo pol-a, ɓay hanja ni ka léke faa ɓo pola ha mù*.”

¹¹ Zezu ɓaa ha ri mii: «M̄ ɓaa ha r̄i ta-taɗ ɓa tusue kɔ: sakra nzoɓri ká máyri mboɗ ri ká tusiri key na, nzoɓ mbɔw mini ká kal tul Zaɓ Batis kal na, tiya. Ze munu hɔy kara, nzoɓ ká ndji ká bil sew ká Ngerewuru tii saw réke mbay ká tul nzoɓri na, nzoɓke ɗo ɓáy fe sam̄i mba tul-e taa Zaɓ Batis na pavbaɗ.

¹² Tii sawke saa sew ká Zaɓ Batis ka-káa kpuru tji vuri key na, nzoɓri ha réke mbay Ngerewuru na ko seke fe ngji ɓamba tasiri, a nzoɓ hurusuori dar ri gbaw.

¹³ I ko, kpuru tji sewke taa Zaɓ na, *mbede bol kusol *Moyze ɓáy mbede *nzoɓ yaɗa ɓayri saa nzaa Ngerewuru riw bele na, i ɓaa ɓay se tul sew ká Ngerewuru a tiika saw réke mbay ká tul nzoɓri.

¹⁴ A zadka i hii ɓay yaɗa ɓay ɓi le, Zaɓ na kɔ ze ɗo munu ɓa *Eli ká nzoɓ yaɗa ɓayri saa nzaa Ngerewuru ɓaa ɓay yji ɓe na†.

† 10:38 10:38 Nzoɓ ká mbi puu say huf ɓay séke fal Zezu na, ɓa nzoɓ ká ɗo fi ya ɓay kóko seke fe ndaw, ɓay huka ɓay tul-e hɔy kara ndaw pi. * 11:10 11:10 Malasi 3.1. I kɔi Tji kele 23.20 ndaw. † 11:14 11:14 Do faa mbɔw munu ká Eli ví pola ha Elize na, Zibri ker i ɓaa mii, pola roo ɓay hanja Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa ɓay pie ni ví na vi le, nzoɓ mbɔw a vilka ɓáy hurusuo munu ká Eli ɓay léke faa ɓe. Ká zad ni key, Zezu ɓaa mii, ɓa Zaɓ Batis ze leke faa ɓeri. I kɔi Malasi 3.23.

¹⁵ Nzoɓ ká dfo báy suku le, ka laa.

¹⁶ «Nzoɓ ve ndaw roo, mi mgbaka bay lieke nzoɓri ká timbede key le? I rii ledfri ká i kaw káa i guu fe ká sakra kji mii:

¹⁷ “Buru ul tiw ha ri, le, i nda-nday ya! Buru di sim rew hudri ha ri kara, i re suori ya ndaw!”

¹⁸ I ko, Zaa Batis na vi, a sanj suo-e a su fe ya ndaw, a nzo him ya ndaw. Lee, nzoɓri baa mii: “Temndaya ze do tul-e.”

¹⁹ A bi *Vu Nzoɓ ká mi vi na laa le, mi su fe ndaw, a mi nzo him ndaw, le, nzoɓri baa mii, mi ba nzoɓ fe sum luye ndaw, mi ba nzoɓ buo him ndaw, a mi mgbaka buo zinj *nzoɓ yaana larimbuori báy nzoɓri ká soro bay bari mgbaka ndaya ndaw, le ji maale. Roo le, nun nzem taa Ngerewuru na, kie suo-e ba fe ká do báy zadé báy faa lere ped be ká do báy kere.»

Kóko seke fe, a doko tul puori ká i tunj Zezu ngereŋ
(Luk 10.13-15)

²⁰ Báyii le, Zezu tii saw baa bay ngo-ngoŋ zinj nzoɓri ká bil puori ká a daa fe sanri ngji bambaka ká di na, bay ji le, i hii pónj fe daa ya bari ya. Ka baa mii:

²¹ «Baari nzoɓri ká Korazin, kóko seke fe ba taa baari! Baari nzoɓri ká Besayda, kóko seke fe ba taa baari ndaw, bay ji le, fe sanri ká mi daa báy hurusuo Ngerewuru ká sakra baari na, ba fe ká mi daa ká bil ngerepuo ká Tir báy Sidon ze munu le, ba dje lew hoy nzoɓ puokeri ku na, i daa sie a i nuu sje i puu kpaa kpaa i suoke keri bay bari ká tul fe daa ya bari na*.

²² Sawke mini ze, mi baa ha ri ta-tan: nam ká Ngerewuru a kúnj sal bay na, bay ká a kúnj bo tul-ri na a kál taa hay ká a kúnj bo tul nzoɓri ká Tir báy Sidon na pavbaɗ robay.

²³ A baari nzoɓri ká Kapernayum, wa a i ker i baa mii, i faa ri kpuru se nulue lew le woo? Munu ya mbanj! Ngerewuru a yinjra ri kpuru ha ri se puo nzoɓ hudferi ká zad baw, bay ji le, fe sanri ká mi daa ká sakra baari ku na, ba fe ká mi daa ká bil ngerepuo ká Sodom ze munu le, kpuru tji vuri key kara, Sodom na a doko ku robay.

²⁴ Be mini ze, mi baa ha ri: nam ká Ngerewuru a kúnj sal bay na, bay ká a kúnj bo tul-ri na a kál taa hay ká a kúnj bo tul nzoɓri ká Sodom na pavbaɗ robay.»

‡ **11:21 11.21** Tir báy Sidon na ba puori ká nzoɓkeri ko Ngerewuru ya; ba puori ká nzoɓ yaana bayri saa nzaa Ngerewuru baa bay i tunjke nzoɓkeri na tunj. I kji Ezay 23; Ezekiyel 26-28; Amos 1.9-10; Zuyel 4.4-8; Zakari 9.2-4.

§ **11:23 11.23** Puo ká Sodom na, Ngerewuru die kpukdu kpukdu bay tul fe daa ya nzoɓri. Ba fe ká bari Zibri riw bele ko-ko. I kji Tiika saw fe 19.23-29. * **11:30 11.30** Fe boko sol na, ba faa ká bay haŋa daa ped ka se ya. Zibri na, fe boko sol na ba bol kusol bari, roo le, Fariziri daa bol kusol Moyze báy zad sanmakeri ha ni vi ba bawda sofa ká hii bambaka. Be ze Zezu dike ri bay haŋa ri vi luo-e ha ni ka soɓ zinj ri. * **12:3-4 12.3-4** I kji 1 Samiyel 21.1-6.

I vi luo Zezu i mgbaka taram
(Luk 10.21-22)

²⁵ Sieke ku na, Zezu mbi bay a baa mii: «Baa, bo ká mi ba Ngerembay nulue ndaw, Ngerembay tusiri key ndaw na, mi pisi mi bay tul fe niri key ká mi muu nzoɓ nun nzemri báy nzoɓ fe kókori, a mu mgbuɗa nun nzoɓri ká i ko fe ngji ya na ha ri ko.

²⁶ Ba tusue, taambol Baa, bay ji le, bo na mi hii bay haŋa ni ka do munu.»

²⁷ Zezu mbi bay a baa ha nzoɓri mii: «Feri riw bele na Baa pónj zuo nduo-i. Nzoɓ mbjw mini ká tuu mi ba Vi-e na, tiya, ba Baa hu-e hoy ze tuu mi. Roɓay, nzoɓ mbjw mini ká tuu Baa na tiya ndaw, ba bi ká mi ba Vi-e hu-e hoy báy nzoɓri ká mi hii bay mgbuɗa nun-ri ha ri tuu ni na ze, i tuu ni.

²⁸ «Baari riw bele ká sofa hii ri ha ri tjaake kpuy na, i vi luo-i, le, mi haŋa ri mgbaka taram.

²⁹ I diŋ tul-ri ká pol-i i ya fe boko sol-i, a i ba lef fe fére bi, bay ji le, bi na, mi ba nzoɓ diŋ tul ndaw, a mi se yudufu ndaw pi. I vi luo-i le, i mgbaka taram suori,

³⁰ bay ji le, fe boko sol taa bi ká mi haŋa ri na, i huo solri lom ndaw, a sofa bi ká mi haŋa ri hoy kara, hii ya habri ndaw pi*.»

12

Zezu ba mбай tul nam mgbaka taram Zibri

(Mrk 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ Fale ku ká ba *nam mgbaka taram Zibri na, Zezu báy led nduoɓal-eri i saka báy bil waa fe payri. Lee, kon i led nduoɓal-eri ha ri tii saw háw tul fe pay na bay suna.

² Zadka *Fariziri ko munu na báyii le, i baa ha Zezu mii: «Mu ko led nduoɓal-eri ká i daa fe ká *bol kusol naari haa faa daake ká sie nam mgbaka taram na!»

³⁻⁴ Lee, Zezu yinjra báy bay ha ri mii: «Fe daa *David ká i daa bayke do bil mbede Ngerewuru na wa, i kji ya hoy le? Ká bil sewke ku na, zadka kon i ni báy nzoɓ beri na, ka se bil *hul kani Ngerewuru ká i daa báy hu, a faa maapari ká i ha ba fe tunduo ha Ngerewuru na, báy nzoɓ beri i su na wa, i ko ya le? Báy faa bol kusol naari le, maapakeri ku na, David báy nzoɓ beri do báy faa ká bay

suna ya, ba nzob fe poyri huo-ri hoy ze i do bay faa ka bay suna*.

⁵ Mase, i kji bay ka do bil *mbede bol kusol *Mozye ka se tul nam mgbaka taram Zibri na ya le? Bayke baa mi, nzob fe poyri ka i daa ped ka bil *hul kani Ngerewuru bay nam mgbaka taram na, ze i wad tul bol kusol nam mgbaka taram bay tul ped daa bari hoy kara, bayke mgbata tul-ri ya†.

⁶ Mi baa ha ri: ka zad ni key na, nzob ka kal tul hul kani Ngerewuru pavbad na, do di.

⁷ Mbede Ngerewuru baa mi: "Koko nun sie nzob ze rii law-i bo, ba *fe poy ka i puo ha mi ze rii law-i ya‡." Ba fe ka i ko saw bayke ta-tan zu le, i ti daa bay do tul nzobri ka bay mgbata tul-ri ya na ya,

⁸ bay ji le, bi *Vu Nzob na mi ba mbay tul nam mgbaka taram.»

Zezu vaa nzob ka nduo-ε mbijw hu wuō (Mrk 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Zezu uru ka zadε ku, a se bil *hul mbuj ki bari Zibri mbijw munu.

¹⁰ Leε, wara nzob mbijw munu ka nduo-ε mbijw hu wuō na kaw di. Bayji le, Farizi haneri ka i do zadε na, i vbi Zezu bay mi: «Waa, *bol kusol naari na ha faa ka bay vaa nzob ka sie nam mgbaka taram le?» I baa munu, bay ji le, i nzaa faa bay daa bay do tul-e.

¹¹ Leε, Zezu yinjra bay bay ha ri mi: «Ka sakra baari key na waa, nzob ve ze badu be ka mbijw hoy lie do luō ka sie nam mgbaka taram, le, ka'a seke bay vaa kuo ni tji kele ya le?»

¹² A ku waa, nzob na kal tul badu pavbad ya le woo! Be mini ze, faa do hoy bay daa fe kere ka sie nam mgbaka taram na.»

¹³ Bayji le, ka fere a baa ha ledban na mi: «Ndada nduo-ο.» Leε, ka ndada nduo-ε na, le, nduo-ε na vaa bay kere a do munu ka taa mbini.

¹⁴ Be nu ku bayji le, *Fariziri na tji i vaa mbuj ki i nzaa faa bay ika Zezu.

Zezu ba led ped Ngerewuru

¹⁵ Zadka Zezu ko ka *Fariziri hii bay ika ni na bayji le, ka naa suo-ε ka zadε ku, le, ruo nzobri ngji bamba se fal-ε. Ka vaa nzob semri riw bele,

¹⁶ roo le, ka baka ri ngo-ngon bay hanja ri baa bay be ha nzobri tuu ni ya.

¹⁷ Be ze ha bay ka Ngerewuru baa bay faa Ezay nzob yajana bay saa nzaa Ngerewuru na, do munu bay zadε.

¹⁸ Bayke baa mi: «Be key na, ka ba led ped bi ka mi naa ni.

Mi ko ni ba nzob nun-i, a suo-i rii mi bamba ka tul-e.

Mi hanja Tem bi do tul-e ha ni kaake kaa faa ka mi yajanke nzobri na ha saw nzobri riw bele.

¹⁹ Be na, ka ti daa rodi ya; kusol-e ti mgbaka beley na ndaw, nzob mbijw kara ti laa kusol-e ka faa buori ya ndaw pi.

²⁰ Nzob ka taa ndoli ndoli munu ka ngasikri ka fu-fumra na, ka ti haw ni ya.

A nzob ka hurusuo-ε ngji ya munu ka huu ndele

ka do mbuu na kara, ka ti ruma ni ya ndaw.

Ka'a daa munu kpuru bay hanja fe ka mi daa

bay yajanke nzobri na ka o riw bele, a haw yum ka tusiri key.

²¹ Leε, saw nzobri riw bele i daa law-ri te tul-e nzokdo§.

Zezu bay Belzebul (Mrk 3.22-30; Luk 11.14-23)

²² Bayji le, i suu ledban mbijw munu ka temndaya do tul-e, a raa nun-ε gbifli, a mbii kusol-e gban ndaw na i vike ni ha Zezu. Leε, ka vaa ni ha ni baa bay a ko-kom.

²³ Bayji le, tuku ruo nzobri riw bele ka i do zadε na ha ri baa mi: «Waa, fe key na ka ba *vu bulu David, nzob ka Ngerewuru waa bay pie ni vi na ya le?»

²⁴ Roo le, *Fariziri ka i laa bayke na i baa mi: «Ledban key na, nii temndayari, bay ji le, ba *Belzebul ka ba mbay tul temndayari ze ha ni hurusuo nii temndayakeri na ku.»

²⁵ Munu ka Zezu ko ker bay bari ko ro na, ka baa ha ri mi: «Puoruo taa ha ha kaa ka nzobkeri te bil ki na, a bie. A puo ha ha mase nzob ini taa ha hajari roo, i te bil ki kara, a bie kad kad.

²⁶ Do faa mbijw munu ndaw, zadka *Satan nii temndayari ka i ba nzob be, a ruu zinj suo-ε suo-ε na waa, puoruo be na a doko bay kere banquo mina le? A ndaka siri ruk ruk!

²⁷ A zadka i baa mi, mi nii temndayari bay faa hurusuo Belzebul na waa, hurusuo ve ze nzob baari na, i niike temndayari na ku le? Fe daa nzob baari ki kie mi, bay baa baari Fariziri na do bay zadε ya.

²⁸ A ze bo, ba hurusuo Tem Ngerewuru roo mi niike temndayari le, kie mi: sie ka Ngerewuru tii saw reke mbay ka tul nzobri na, tji sakra baari doo ro zu.

²⁹ «A ku waa, nzob a daa mina a maa rii hul nzob hurusuo bay faa fe beri le? Ndad bay sin ni pola ndaw roo, a faa feri ka bil hul be na bay.

³⁰ Nzob ka zuo zinj mi ya le, ba nzob ka tunj mi ngeren zu. A nzob ka so mi bay faa nzobri ha ri se fal-i ya le, ka ba nzob ka daa ha nzobri zekre kad kad.

³¹ Sawke mini ze, mi baa ha ri: feyaa ji ji ka nzobri daa, mase kiri tjiri taa ji ji ka nzobri tjiri Ngerewuru kara, ka'a maa ndaka bumake zinj ri. Roo le, nzob ka tjiri Tem Law Pie na, ka ti ndaka bumake zinj ni ya.

³² Nzob ka baa bay a tunje bi *Vu Nzob na, Ngerewuru a ndaka bumake zinj ni. Roo le, nzob ka baa bay a tunje Tem Law Pie na, ka ti ndaka bumake zinj ni ka sew ni ya ndaw, sew ka'a vi vuku ya ndaw pi.»

*Koko puu bay lereke
(Luk 6.43-45)*

³³ «Zadka puu do bay kere le, lereke kara do bay kere, a zadka puu ndaya le, lereke hoy kara ndaya ndaw, bay ji le, i ko puu bay lereke.

³⁴ Baari miji kuotlri! Baari ka law-ri ndaya key waa, i maa baa bay bay kere mina le wool! Fe ka mbaa bil law nzob gbay gbay na ndaw roo, ti ka nzi-e bay.

³⁵ Nzob kere na, fe ka uru saa bil law-e na do bay kere. A nzob ndaya laa le, fe ka uru saa bil law-e na, do ndaya laa.

³⁶ Mi baa ha ri ta-tan: nam kun sal bay na, nzob ha ha le, a kija fal bay ba beri ka gor gor hoy na riw bele,

³⁷ Bay ji le, bay faa bay bori ka ti ka nzaa-a na, Ngerewuru a naake bay ka tula, a bay faa bay bori ka ti ka nzaa-a na ndaw ze, ka'a daake bay bo tula.»

*Fariziri hii bay koko fe sanj
(Mrk 8.11-12; Luk 11.29-32)*

³⁸ Bayji le, nzob fere nzobri *bol kusol haneri bay Farizi haneri, i baa ha Zezu mii: «Mbay, buru hii bay hanja mu daa fe sanj mbjw ha buru ko.»

³⁹ Le, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Nzobri ka timbede ka i ba nzob law ndayari ka i do tul Bay Ngerewuru ya na, i vbi fe sanj ze bay koko. Roo le, fe sanj ki bod ka bay daa nde tul-e taa hay ka Ngerewuru daa ka tul *Zonas, nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru na, tiya.

⁴⁰ Munu ka Zonas naa bil bawda sji bisie say, sunj say na, bi *Vu Nzob na, mi naana bil lu huf bisie say, sunj say faa mbjw munu na ndaw*.

⁴¹ Nam ka Ngerewuru a vi kun sal bay zuo tul nzobri na, nzobri ka bil ngerepuo ka *Ninive na, i uru zinj nzobri ka timbede

key i daa bay zuo tul-ri, bay ji le, nzobri ka Ninive na, zadka i laa kaa bay Zonas na bayji le, i suo ker bay bari ka tul fe daa ya bari. Mi baa ha ri: nzob ka do pol-ri key na, ka kal tul Zonas pavbad robay.»

⁴² Robay, sew ka Salomon re mbay ka tul led Izarayelri na, may mbjw munu ka ba mbay ka tul nzobri ka fi hod na, uru faa di di ka gbu zad a vi bay laa bay nun nzem Mbay Salomon na. Sawke mini ze, nam ka Ngerewuru a vi kun sal bay zuo tul nzobri na, may na a uru zinj nzobri ka timbede key a daa bay zuo tul-ri, bay ji le, nzob ka do pol-ri ka i ko ni bay nun-ri key na, ka kal tul Salomon pavbad robay*.

*Yi temndaya faa bal ba sidike
(Luk 11.24-26)*

⁴³ «Zadka temndaya mbjw ti saa tul nzob na bayji le, ka zol a vaa hari bil law kor ba lie ba lew a nzaara zad bay daa puo ka di. Munu ka'a nzaara kpuy a zinj ya na bayji le,

⁴⁴ ka baa ka bil law-e mii: «Mi yi bay seke bol nduobal-i ka hul nam bi ka mi ti saa di pola na.» Zadka'a yi saa lew a vi di na bayji le, ka ko bil hul na do hoy ka i faa kere kere, a i leke feri zuo di ngay ngay.

⁴⁵ Ro, a yi nzek a vaa faa temndaya kiri tul-ri tono say ka law-ri ndaya kal tul-e taa be ku robay, a vike ri zuo bil hulke na, a i daa puo ka di. «Be nu ku laa le, ledbanke na kaw bay kere ya ngji bamba tasiri kal taa pola ku robay. Bari nzob ndayari ka timbede key na, feke a doko faa mbjw munu zinj ri ndaw.»

*Nzob ini Zezu taa tusukeri
(Mrk 3.31-35; Luk 8.19-20)*

⁴⁶ Zadka Zezu do baa bay ha ruo nzobri ko robay na, mi-e bay yu-eri i vi do kele i nzaa faa bay baa bay zinj ni.

⁴⁷ [Le, ledban mbjw munu baa ha ni mii: «Mu laa key, maa-ja bay yu-eri i do kelu i hii bay baa bay zinj mu.»]

⁴⁸ Bayji le, Zezu yinjra bay bay ha ledban na mii: «Nzob ve ze ba maa, mase nzob veri ze i ba yu-iri le?»

⁴⁹ Fale ku le, ka tuu nduo-e ba lu led nduobal-eri a baa mii: «I ko, maa bay yu-i taa tusukeri na ze i kaw key,

⁵⁰ bay ji le, nzob ka daa law hiiya Baa ka nulue na ze ba yu-i, mase tinaa, mase maa.»

13

*Law bay ka se tul nzob mii para fe pay
(Mrk 4.1-9; Luk 8.4-8)*

* 12:40 12:40 I kji Zonas 1.17. † 12:42 12:42 1 Mbayri 10.1-13; 2 Soro fe saw bulu Bari 9.1-12.

¹ Ká bil namke ku na, Zezu tji saa hula a vaa kaw nzaa maambii bay fére nzobri fe ká dí.

² LEE, ruo nzobri ngji bamba mbuj kji mer mer i kiri ni, a daa ha ni hil bil tuo a kaw dí, le, nzobri riw bele do siya tor ká nzaa maambii na.

³ Ka baa bayri ngji bamba ha ri bay faa law bayri mii: «Nzob pay mbijw munu tji a se waa be bay mii para fe pay.

⁴ Zadka'a do mii para fe pay na bayji le, pare haneri tod kporon kporon zuo lafaa. LEE, nduyri vi i re.

⁵ A pare haneri laa le, gay zuo tul tisaw ká siri laa tul-e ndji munu hoy. LEE, fe paykeri na uru vbuufubu, bay ji le, siri laa tul tisawke na laa hoy.

⁶ A zadka sie zan bayji le, vi nzun vay fe paykeri na ha ni huw wuo, bay ji le, saw-e bar siri ngji ya.

⁷ A pare haneri gay zuo bil ngatukururi ha ngatukururi na uru a kpan tul fe paykeri na.

⁸ Roo le, pare haneri gay zuo tusiri kere a daa para bay kere. Haneri daa para ba isod, hawri daa para ba sin yie, a bil-eri laa le, daa para ba sin say.»

⁹ LEE, Zezu baa na robay mii: «Nzob ká do bay suku le, ka laa.»

Bay ji ze Zezu mbi law bay a baake bay le?

(Mrk 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Bayji le, led nduobal-eri soro ba lakun-e i vbi ni bay mii: «Bay ji ndaw roo, mu baa bay ha nzobri bay faa law bayri le?»

¹¹ LEE, ka yinjra bay bay ha ri mii: «Baari na, Ngerewuru mgbuda nun-ri ha ri koke feri ká do zad muni ká se tul faa ká a reke mbay ká tul nzobri. Roo le, bari na, ka ha nun-ri mgbuda ká di ya.

¹² Tusuke le, nzob ká do bay fe na, Ngerewuru a haña ni kji nde tul-e ha ni kaw bil-e badak. Roo le, nzob ká doke ya na, hay ká ndji ká a doke na kara, ka a naa dod a pon ni.

¹³ «Sawke mini ze, mi mbi law bayri mi baake bay, bay ji le, i ko fe bay nun-ri kji, roo le, i ko deke hoy. I laa bay bay suku-ri kji, roo le, i ko sawke ya.

¹⁴ Be ze, ha bay ká Ezay ya saa nzaa Ngerewuru se tul-ri na do munu bay zadé. Bayke baa mii:

“Nzob niri key na, i laa bay bay suku-ri kji, roo le, i ti koko sawke ya.

I koke feri bay nun-ri kji, roo le, i koke ba badi munu hoy!”

¹⁵ Ngerewuru baa bay se tul-ri mii:

“Law nzob niri key na vi do tidí.

I mbii suku-ri dif dif bay vay,

i um nun-ri sji sji do dí,

bay haña bo nun-ri ka ko fe ya, suku-ri ka laa bay ya ndaw, a law-ri kara ka vuo ya ndaw, bo i suo ker bay bari i vi luo-i ha mi vaa ri ya*.”»

¹⁶ «A baari laa le, suoriya ba taa baari, bay ji le, nun-ri ko fe, suku-ri kara laa bay ndaw.

¹⁷ Mi baa ha ri ta-tan ba tusue kji: *nzob yaana bayri saa nzaa Ngerewuru, bay nzobri ká i daa fe bay zadé ká nun Ngerewuru ká pola lew ngji bamba, i daa kon bay koke fe ká i ko key, roo le, i ko feke na bay nun-ri ya. I daa kon laa bayri ká i laa key, roo le, i laa bayke na ya.»

Mara law bay ká se tul para fe pay miike

(Mrk 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ Zezu mbi bay a baa mii: «I te suku-ri i laake saw mara law bay ká se tul nzob mii para fe pay na.

¹⁹ Zadka nzob laa bay ká se tul faa ká Ngerewuru reke mbay ká tul nzobri, roo a ko sawke ya le, ngeretmndaya vi naa bayke ká i ru do bil law-e na hon ba fal. Nzobke ku na do munu ba para fe pay ká gay zuo lafaa.

²⁰ A nzob hane laa le, do munu ba para fe pay ká gay zuo tul tisaw ká siri laa tul-e ndji munu hoy. Ka laa Bay Ngerewuru, a ya bayke kod hoy bay suoriya,

²¹ roo le, ka ha bayke na bar saw ká bil law-e ya. Ba nzob ká do tul Bayke na bole di ndji hoy. A ze bo, zadka fe seke, mase fe daa nun tuo sie tji tul-e bay tul Bay Ngerewuru na le, ka pon mbika law-e na yak.

²² Nzob hane robay, do munu ba para fe pay ká gay zuo bil ngatukururi. Ka laa Bay Ngerewuru kji, roo le, ker bay feri ká tusiri key bay kon feziari ká ula ni na kpan bayke na ha pare mbijw tiya.

²³ A nzob hane laa le, do munu ba para fe pay ká gay zuo tusiri kere. Ka laa Bay Ngerewuru, a ko sawke ndaw. Nzobke ku na, lere be do di, tul-e mbijw le, daa para ba isod, hane daa para ba sin yie, a bil-eri laa le, daa para ba sin say.»

Law bay ká se tul nan daw

²⁴ Robay, Zezu mbi law bay kji bod a baake bay ha ri mii: «Reke mbay Ngerewuru ká tusiri key na, do munu ba nzob waa ká ru mjiri nan kere do bil waa be.

²⁵ Zadka nzobri ri nam yim riw bele bayji le, nzob tul ngani be vaa ru para nan daw do bil waa nan na a uru a zol.

²⁶ Zadka fe pay na uru a daa tul bayji le, nan daw kara uru zin ni mbijw hoy ndaw.

* 13:15 13:15 Ezay 6.9-10.

27 «Báyji le, lef káwri na i vǎa zinj nzoɓ wǎa na i vbi ni mii: “Mbáy, fe ká mù ru ɗo wǎa ɓo na wǎa, ɓa nanj kere ze mù ru ya le woo? Wǎa, nanj ɗawri na uru saa haɗa roo, i ɗo saw nanri na ku le?”

28 Leɛ, ká yijira báyy bay ha ri mii: “Ba nzoɓ tul ngani ze ɗaa fe ku.”

«Báyji le, i vbi ni mii: “Wǎa, mù hii bay hanja ɓuru se ɓuru vǎa mún nanj ɗaw na ka zúo ɓisuy le?”

29 Leɛ, nzoɓ wǎa na yijira báyy bay ha ri mii: “Ŭ-uu munu ya báyy. Zafka i mun le, i mgbaka i mun báyy nanj kere na mbijw hoy.

30 Pɔŋ ha ri ngon mbijw zinj nanj na, kpuru maa báyy nam vbie nanj na, le, mi báa ha nzoɓ ped vbie nanri mii: ‘I téf nanj ɗawri na pola i sinj báyy tul-e tul-e, i ɗaa zúo tul kji bay nzúnj báyy huu, a fale ro le, i mbu para nanj kere na ka zúo bil pul ɓi báyy.’ ”»

Law bay ká se tul para tún

(Mrk 4.30-32; Luk 13.18-19)

31 Zezu mbi law bay kji mbijw roɓay a ɓaake bay ha ri mii: «Réke mbay Ngerewuru ká tul nzoɓri ká tusiri key na, ɗo munu ɓa para tún† mbijw ká nzoɓ mii ɗo wǎa ɓe.

32 Ká sakra mijiriri riw bele na, para tún na ngɔɓ ya kakalke, roo le, zadka’a tji na, ka ngɔɓ mba fe pay hawri riw bele, a vi ɓa puu ha nduyri ví ɗaa kpan ɓari ɗo nzaa toykeri.»

Law bay ká se tul fe hew fe

(Luk 13.20-21)

33 Zezu mbi law bay kji na roɓay a ɓaa mii: «Réke mbay Ngerewuru ká tul nzoɓri ká tusiri key na, ɗo munu ɓa fe hew fe ká mǎy nzoɓ wal ndji, a zukri báyy sǔm ɓa kantoy say, roo ha ni hew kpuru a mbaa fe fedede.»

Zezu tina saw fe ká ɗo zad muni báyy faa law bay

(Mrk 4.33-34)

34 Bay niri riw bele key na, Zezu ɓaa ha ruo nzoɓri báyy faa law bayri. Bay ká’a ɓaa ha ri tanj mbika law bay ya na, tiya.

35 Be ze, bay ká Ngerewuru ɓaa pola lew báyy faa nzoɓ yaɗana bay saa nzi-ɛ na, ɗo munu báyy zadɛ. Ka ɓaa mii: «Mi mgbúɗa nzaa-i bay ɓaa bay báyy faa law bay. Feri ká ɗo zad muni ɓa picɗke lew hoy báyy ɗaa tusiri na, Mi tina saw bayke kaɗ kaɗ ɓa kele‡.»

Zezu tina saw mǎra law bay ká se tul nanj daw

36 Báyji le, Zezu pɔŋ ruo nzoɓri a zol a se puo. Leɛ, lef nduoɓal-eri soro ɓa lakun-ɛ i ɓaa ha ni mii: «Mu tina saw mǎra law bay

ká se tul nanj daw ká ɗo saw nanj kere ká bil wǎa na ha ɓuru laa.»

37 Ro, Zezu yijira báyy bay mii: «Nzoɓ ruka mijiri nanj kere na, ɓa ɓi *Vu Nzoɓ.

38 A wǎa laa le, ɓa tusiri key. Mijiri nanj kere na, ɓa ɓari ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri. Nanj daw laa le, ɓa ɓari ká ngeretemndayari re mbay ká tul-ri.

39 Nzoɓ tul ngani ká ru nanj daw ɗo saw nanj kere na, ɓa ngeretemndaya; nam vbie nanj na ɓa sie ɔro ɓie nam ká tusiri key. A nzoɓ vbie nanri laa le, ɓa lef nzaaped Ngerewuru ká nulue.

40 «Do faa mbijw munu ká i ted nanj daw bay nzúnj báyy huu na, ɔro ɓie nam ká tusiri key na kara a ɗoko munu ndaw.

41 Bi Vu Nzoɓ na, mi pie lef nzaaped ɓiri ká nulue, bay nan nzoɓri riw bele ká i ɗaa ha nzoɓri ɗaa feyaa, báyy ɓari ká i ɗaa kaaya na ká bil puoruo ɓe ngid bele ɓa fal.

42 I vbuku ri zuo bil huu ká se kalu kalu. Ba zad ká i réke rew báyy mbii nun-ri mgbobo mgbobo ká di, a i sǔ sere-ri ngér ngér ká di ndaw.

43 Roo le, sieke ku na, nzoɓ fe ɗaa báyy zadɛri na, i nduy ká bil puoruo ɓaa ɓari Ngerewuru faa mbijw munu ká sie nduy. Nzoɓ ká ɗo báyy suku bay láake le, ka laa.»

Law bay ká se tul feziɗa ká ɗo wǎa

44 Zezu ɓaa na roɓay mii: «Réke mbay Ngerewuru ká tul nzoɓri na, ɗo munu ɓa bawda feziɗa ká ɗo zad muni ká bil wǎa, ká nzoɓ tji di a mbi a ɗaa muy ɓa zad kji ká bil wáake na ku. Leɛ, sùo-ɛ rii ni ngji ɓamba tasiri, a ha ni vǎa hie fe ɓeri kpakla kpakla a pɔŋ larike a yi a ví hieke wáake na.»

Law bay ká se tul zaw ká ndaɗ ɓamba tasiri

45 «Roɓay, réke mbay Ngerewuru ká tul nzoɓri na, ɗo munu ɓa nzoɓ ɗáɓ fe hie ká nzaa zaw kere ká ndaɗ ɓamba tasiri bay hie.

46 Zadka’a zinj zawke mbijw ká larike ngon ɓamba tasiri na báyji le, ka se a vǎa faa fe ɓeri riw bele, a hie ɓa fal kpakla kpakla, a pɔŋ larike a hieke zawke na ɓa taa ɓe.»

Law bay ká se tul basan

47 «Réke mbay Ngerewuru ká tusiri key na, ɗo faa mbijw munu ɓa nzoɓ súo mbii ká vbu basan ɓo maambii, le, mgbá kjiri sjiri ngji ɓamba ɓoɗ ɓoɗ riw bele báyy rin-ɛ rin-ɛ.

48 Zadka sjiri taɓ di tusuru báyji le, nzoɓ súo mbiiri na, i kuo basan na zuo nzaa kporo ká kele mgbarak. Fale le, i kaw siri i

† 13:31 13.31 Báyy nzaa gerek le, ɓa para tún ya, roo le, Zezu ɓaa bay se tul para mutarde ká ngɔɓ maa para tún.

‡ 13:35 13.35 Simri 78.2.

kele s̄ji kere kere í d̄aa zuo zede, a hayri ká ndaya ndaya laa le, í vbuku zuo maambii.

⁴⁹ Ɔro bie nam ká tusiri key kara a doko munu ndaw. Led nzaapedri ká nulue na í ví wál sakra nzoɓ law mgbórɔri báy nzoɓri ká í d̄aa fe báy zadɛ ká nun Ngerewuru na d̄o boɗ boɗ.

⁵⁰ Í f̄aa nzoɓ law mgbórɔri bay vbuku ri zuo bil huu ká se kalu kalu. 'Ba zad' ká í réke rew báy mbii nun-ri mgbobo mgbobo ká d̄i, a í s̄u sere-ri nḡer nḡer ká d̄i ndaw.»

Bay ká Zezu baa a s̄inke tul fe fére be

⁵¹ Zezu vbi led' nduoɓal-eri mii: «Lee, í laa bay niri key laa riw bele k̄i zu le woo?» Lee, í hii d̄o d̄i h̄a ni mii: «Buru la-laa.»

⁵² Báyyi le, ka ȳiira báy bay ha ri mii: «Nzoɓ fére nzoɓri *bol kusol h̄a h̄a ká ví ba nzoɓ ká Ngerewuru re mbay ká tul-e na, ka d̄o munu ba b̄a puo ká tina feziŋa fie ndaw, taa táwke ndaw saa bil guma kóro fe beŋ.»

Nzoɓ saw puo Zezuri hii bay be ya
(Mrk 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Zadka Zezu k̄i law bayri key na o báyyi le, ka uru ká zadɛ ku,

⁵⁴ a se puo ká'a nḡoŋ ká d̄i, a tii saw fére nzoɓri fe ká bil *hul mb̄u k̄i ɓari Zibri. Fe ká'a fere na tuku nzoɓri ká í d̄o zadɛ na ha ri kaw yer a í vbi bay ká sakra k̄i mii: «Nun nzem key na w̄a, ka ūruke saa h̄a le? Hurusuo ve k̄i r̄o, ka d̄aake fe sanri key na mini le?

⁵⁵ W̄a, ka ba vu nzoɓ s̄aka puu ya le woo? Mase, mi-ε ba Mari ya le? Zak báy Zezeb, r̄o Sim̄on báy Zud ndaw na w̄a, í ba ȳu-eri ya le?

⁵⁶ Mase, tini-eri riw bele na í d̄o sakra naari ká zad' ni key ya le? A ku w̄a, ka z̄iŋ hurusuo niri key na riw bele saa zad' h̄a le?»

⁵⁷ Be ze, fe niri key na, d̄o ba ngud' puu téke ɓal-ri ha ri d̄aa law-ri ɓo tul-e ya. Báyyi le, Zezu mbi bay a b̄aa ha ri mii: «Nzoɓ ȳaŋa bay saa nzaa Ngerewuru na, í h̄e ni báy zadri riw bele, roo le, ba nzoɓ puo m̄on niri báy nzoɓ ini ɓeri huo-ri h̄oy ze, í h̄e ni ya.»

⁵⁸ Be ze, Zezu d̄aake fe sanri nḡii ɓamba ká puo ɓari ya, bay j̄i le, í hii d̄aa law-ri ɓo tul-e ya.

14

Bay huɗ Z̄a Batis
(Mrk 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ Ká bil sewke ku na, Mbay *Eroɗ ká ba nzoɓ réke tul puori ká kudu zad' ká Galele na laa soro bay Zezu,

² a b̄aa h̄a nzoɓ ped' ɓeri mii: «Led'ban key na ba Z̄a Batis ká t̄ji saa luɗ huɗ! S̄awke mini ze, ka d̄o báy hurusuo ká bay d̄aa fe sanri.»

³⁻⁴ Tusueke le, zadka Z̄a Batis kaw báy kumnun báy na, Mbay Eroɗ mbi nzi-ε ha ri m̄ba ni í s̄iŋ ni báy sal lari í d̄aa ni ɓo hul sal, bay j̄i le, Mbay Eroɗ ká ȳa Erodiade ká ba máy ȳu-ε Filiɓ na, Z̄a b̄aa h̄a ni ɓanguɗ mii, ka d̄o báy faa ká bay kóro Erodiade na ba máy be ya.

⁵ Mbay Eroɗ na hii bay ika Z̄a, roo le, ka h̄e nun ruɗ nzoɓri, bay j̄i le, nzoɓri riw bele ko Z̄a ba nzoɓ ȳaŋa bay saa nzaa Ngerewuru.

⁶ Báyyi le, nam ká í d̄o d̄aa suoriya bay tul nam m̄onja Mbay Eroɗ na, vu Erodiade ká ba led' máy tikd̄i na nda-nday ká nun ruɗ nzoɓri ká í d̄i ri ha ri ví kaw zad' suoriyake ku na. Lee, nday be na rii law Eroɗ ɓamba tasiri

⁷ h̄a ni waa fe a háake huɗ mii: «Fe j̄i j̄i h̄oy mù vbi mù kara, mì haŋa mù.»

⁸ Báyyi le, led' máy tikd̄i na, báy faa nzaa ɓoko mi-ε ká'a ȳa na, ka ɓaake h̄a Eroɗ mii: «Mu d̄aa tul Z̄a Batis ka ɓo bil patinza, a mù h̄a mì ká zad' ni key!»

⁹ Zadka Mbay Eroɗ laa bayke na munu báyyi le, s̄u-ε rii ni ya. Roo le, bay tul huɗ ká'a haa ka nun ruɗ nzoɓri ká'a d̄i ri na, ka mbi nzi-ε ha ri víke báy tul Z̄a Batis h̄a led' máy tikd̄i na.

¹⁰ Ka pie nzoɓ m̄j̄w se a v̄aa kuŋ tul Z̄a ká bil hul sal na a d̄aa

¹¹ ɓo bil patinza, a víke h̄a led' máy tikd̄i na ȳa a séke h̄a mi-ε na.

¹² Zadka led' nduoɓal Z̄ari laa soro bay huɗ be na báyyi le, í ví mbi huɗ be na í v̄aa voro. Falɛ ku r̄o, í se í v̄aa lo soro ferri ká kal na h̄a Zezu laa.

Zezu h̄ol nzoɓri is̄oɗ soɗ d̄uo zad' ndebe
(Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17; Z̄a 6.1-14)

¹³ Zadka Zezu laa soro bay huɗ Z̄a na báyyi le, ka hil a kaw bil tuo a zol huo-ε ká zadɛ ku bay séke ba zad' ká d̄o kolok. Lee, ruɗ nzoɓri ká nḡii ɓamba ká í ko ni t̄ji na, í uru ká bil puori báy ɓal-ri í dii fal-ε wuu wuu ká nzaa kporombii.

¹⁴ Zadka Zezu t̄ji saa bil tuo a ko ruɗ nzoɓri na báyyi le, ka ko nun síe ɓari a vaa nzoɓ sem ɓari.

¹⁵ Zadka zad' ba l̄aw pira pira na báyyi le, led' nduoɓal Zezuri soro ba lakun-ε í b̄aa h̄a ni mii: «Síe ti mb̄a, zad' ni key kara ba bil law kor ze d̄o key. Munu zu le, mu ála ruɗ nzoɓri key na ha ri zól, í se bil puori í v̄aa hie fe s̄umri í s̄u.»

§ 13:52 13.52 Feziŋa táwke na ba ferri ká nzoɓri fere se tul Ngerewuru báy faa bol kusol Moyze. A feziŋa fie laa le, ba ferri ká nzoɓri fere se tul Ngerewuru báy faa fe fére ká Zezu fere ri.

¹⁶ LEE, Zezu yjinra báy bay ha ri mii: «Ì se síe séke dí ya. Baari kị ze, ì ha ri fe sùm ha ri sù.»

¹⁷ LEE, i yjinra báy bay ha ni mii: «Buru do báy maapa ba ndebe báy sjiri ba sídì hoy ze do key.»

¹⁸ Báyii le, Zezu baa ha ri mii: «Ì víke ba key ha m̀.»

¹⁹ Zadka Zezu mbi nzi-ε ha ruo nzobri riw bele kaw tul suy barak barak báyii le, ka yaa maapa ká ndebe báy sjiri ká sídì na, a ura nun-ε ba siya a daa taambol ha Ngerewuru, roo a haw maapa na a ha led nduo-bal-eri ha ri leke ruo nzobri na ha ri sù.

²⁰ Bari riw bele na, i sù mbaa bil-ri maa báy zad kon bari, a bieri ká tòn ká i faa na mbaa budu doro doro ba duo fale sídì!

²¹ Bari ká i sù na, wari maa isof sod duo zad ndebe (5.000) tan kija mayri báy ledri.

Zezu se-sef ká tul mbii
(Mrk 6.45-52; Zaa 6.15-21)

²² Fale ku ndii hoy le, Zezu ha led nduo-bal-eri hil í kaw bil tuo í zol pola ha ni bay séke ba nzaa kporombii ká fi kelu. Zadka i zol na, Zezu tòn fal kób bay baa ha ruo nzobri zol faa puo.

²³ Fale ká a ha ri zol na báyii le, ka vaa hil tul kuo bay daa nzaa bay kere ká dí. Zadka zad guba kị na, ka kaw zadε ku huo-ε hoy.

²⁴ A tuo ká led nduo-bal-eri kaw dí í zol na do law mbii ro. Zuu kuu a suo nun-ri ha mbii nda tuo paw paw ha ni lan bejna bejna.

²⁵ Nzaa faa nzaaruo na báyii le, Zezu uru a se tul mbii takam takam ba lu led nduo-bal-eri na ro vaw.

²⁶ Zadka i ko ni, ká a se tul mbii na munu báyii le, hie daa ri zikiki ha ri baa mii: «Ba wuru ze se vuku!» Ro, i guu fe báy hie gúrum gúrum.

²⁷ Roo le, ká zadε ku hoy, Zezu baa ha ri mii: «Ba bí kị zu, ì sin law-ri, ì ha hie ka daa ri ya!»

²⁸ Ro, Piyer mbi bay a baa ha ni mii: «Mbay, zadka ba bo kị zu le, mu mbi nzaa-a ha m̀ se tul mbii na mí se luo-ε.»

²⁹ LEE, Zezu yjinra báy bay ha ni mii: «Mu vi na maa!» Báyii le, Piyer tji saa bil tuo na, a se tul mbii ba lu Zezu.

³⁰ Roo le, zadka a koo zuu ká kuu ba hie bamba na báyii le, hie ví daa ni ha ni tii saw rin mbii le, ka guu fe belen mii: «Mbay, mu yaa m̀!»

³¹ Zadε ku hoy le, Zezu zuda nduo-ε a mgba ni a baa ha ni mii: «Bo ká mbika law-a ndii hoy na; bay ji ndaw roo mù may

bay ká tul-ri ri fe ká m̀ maa bay koro mù ká tul mbii na ya le?»

³² Zadka i hil tul-ri sídì bele í kaw bil tuo na báyii le, nzaa zuu na ví kun zedf.

³³ LEE, nzobri ká í kaw bil tuo na, i ví huku pol Zezu í baa ha ni mii: «Ba tusue kị, bo na, mù ba Vu Ngerewuru.»

Zezu vaa nzobri ká Zenezaredf
(Mrk 6.53-56)

³⁴ Zadka i tuo maambii na báyii le, i tji fi kelu ká zadri ká kiri Zenezaredf kor.

³⁵ Nzobri ká tusirike ká i ko ba Zezu na, i daa bayke nda zadf kpol kpol riw bele ha ri ví báy nzobf semri riw bele ha ni.

³⁶ I kod ni bay haña ni ka pón faa ha ri zaa nzaa gari be fi siri hoy bo í vaa. Bari riw bele ká í zaa na, i vaa báy kere.

15

Bay fe saw puo ká Fariziri gedε tul-e
(Mrk 7.1-13)

¹ Báyii le, Farizi haneri báy nzobf ére nzobri *bol kusol haneri ká i uru saa Zuruzalem na, i vi lu Zezu í vbi ni bay mii:

² «Bay ji ndaw roo, led nduo-bal-ari daa vu mbom bo tul fe saw puo ká bulu naari kie na ya le? Bari na, i sje nduo-ri báy zadε munu ká ba fe saw puo na ya hoy, í sù fe.»

³ LEE, Zezu yjinra báy bay ha ri mii: «A baari na wa, bay ji ndaw roo, ì wad bol kusol Ngerewuru bay daa fe saw puo baari ká ì fere na le woo?»

⁴ I ko, Ngerewuru baa mii: “Mu daa vu mbom ka bo tul baa-ka báy máa-ja*.” Ro bay, ka baa mii: “Nzobf ká fadf mi-ε báy bi-ε le, do nun ika ni.”

⁵⁻⁶ Roo le, baari na ì kie fe saw puo baari mii, zadka nzobf do báy fe bay sókoke bi-ε báy mi-ε, roo a baa mii, beri ti haña ri ya, bay ji le, ba fe ká beri koro do bof bay haña Ngerewuru le, nzobke ku na se síe daa vu mbom bo tul nzobf mbón niri ya. Báy faa daa fe saw puo baari ká mini key na, ì pónke Bay Ngerewuru do fi mbjw.

⁷ Baari nzobf nzaa ruo bayri! Bay ká Ezay yaa saa nzaa Ngerewuru se tul-ri na do báy zadε kị. Bayke baa mii:

⁸ “Nzobri key na, i daa mbay bo tul-ri báy nzaa-ri hoy,

roo le, bil law-ri do dí dí zinj m̀.
⁹ Ruo ká nzobri key ruo m̀ na do ba fe ká gor hoy,

bay ji le, ferri ká i fere nzobri na ba fe saw puo nzobri kị hoy bo, ba Bay bi ya†.»

Fe ká daa ha nzobf siike ndij ndij
(Mrk 7.14-23)

* 15:4 15.4 Tji kele 20.12. † 15:4 15.4 Tji kele 21.17.

‡ 15:9 15.9 Ezay 29.13.

¹⁰ Fale ku báyyi le, Zezu dí ruo nzobri a baa ha ri mii: «Í te suku-rí í láake bay key na báyy kere í tuu sawke ta-tañ:

¹¹ Fe ká nzoɓ sù báyy nzi-ε se ñil-e na ti ðaa há ni siike ndiñ ndiñ ká nun Ngerewuru ya. Roo le, fe ká tji saa nzaa nzoɓ, ze ðaa há ni siike ká nun Ngerewuru.»

¹² Báyyi le, leɗ nduoɓal Zezuri soro ba lakun-ε í vbi ni bay mii: «Bay ɓo ká mù baa key na ñie law *Fariziri kpukdu kpukdu. Waa mù ko munu ya le?»

¹³ Lεε, ka yjiñra báyy bay ha ri mii: «Puuri riw bele ká Baa Ngerewuru ká nulue maa ya na, i mún ri nzar nzar zuo bisuy. Farizikeri ku na, i ðo munu ba puukeri na.

¹⁴ I pón ri, ba bari rawri ze i ðaa puu nduo nduo ku-i bari. A zadka raw ðaa puu nduo nduo raw ku-ε le, i lie sidi bele wuruk zuo luo.»

¹⁵ Báyyi le, Piyer mbi bay a baa há Zezu mii: «Mu tina saw mǎra law bay ká mù baa há Fariziri na há ñuru laa!»

¹⁶ Lεε, ka baa mii: «Baari rɔɓay! Baari ká í ba leɗ nduoɓal-iri kji hoy kara, í taɗa láa bay key na kpuy le woo?»

¹⁷ Fe ká se ñil nzaa nzoɓ na, kal a se ñil-e a tji ba mjiiri zuo bisuy.

¹⁸ Roo le, fe ká tji saa nzaa nzoɓ na uru saa ñil wara law-ε, be ze há nzoɓ siike ndiñ ndiñ ká nun Ngerewuru. Waa, í ko munu ya le?»

¹⁹ Kér bay kaayari ndaw, ika nzoɓ ndaw, ðaa nun pie ndaw, taka mgbáy bapibi ndaw, riiba ndaw, kúɗ bay gbaɗ gbaɗ zuo nzaa nzoɓ ndaw, rɔɔ raña kji ndaw na, ba ferí ká uru saa ñil wara law nzoɓ.

²⁰ Be ze, ba ferí ká ðaa há nzoɓ siike ndiñ ndiñ ká nun Ngerewuru, ɓo sɔña fe tañ sje nduo báyy zaɗε munu ká ba fe saw puo bari na, be ze ðaa há nzoɓ siike ndiñ ndiñ ká nun-ε ya.»

Máy tul puo ká ðaa law-ε ɓo tul Zezu (Mrk 7.24-30)

²¹ Fale ku le, Zezu uru saa zaɗε na ku, a se tusiri ká ðo dí ya báyy ngerepuo Tir báyy Sidon.

²² Báyyi le, máy mbjw munu ká saw be ðo tusiri *Kanaa se luo Zezu a ðaa fe ñelen mii: «Mbay! Vu bulu *David, kóɗ nguo hoy, mu ko nun sie ñi! Vu-i ká ba leɗ máy tikɗi na, temndaya ðo tul-e a ðaa nun-ε tuo sie ñamba tasiri.»

²³ Roo le, Zezu fere nzaa máy na mgbud ya. Ro, leɗ nduoɓal-eri soro ba lakun-ε í vbi ni mii: «Zezu, mu nii ni há ni zól ba lew, bay ji le, ka guu fe a séke fal naari ñangu.»

²⁴ Lεε, Zezu yjiñra báyy bay mii: «[Jgerewuru pie mi ba luo baɗuri ká i

ze-zee ká í ba leɗ Izarayelri na huo-ri kji hoy, a máy key na saw be ɓoɗ.»

²⁵ Be nu ku hoy kara, máy na ví huku pol Zezu gburuk a baa mii: «Mbay, mu so mi!»

²⁶ Zezu yjiñra báyy bay há ni mii: «Do ndaɗ ñamba bay mbika fe sɔm ká ðo bay tul leɗri a vbu há vu váyri ya.»

²⁷ Lεε, máy na yjiñra báyy bay há ni mii: «Zaɗε kji na zu, Mbay. Be nu ku hoy kara vu váyri na, bum fe sɔm baa káw bari ká gay saa tutakra zuo siri na i dam í sù.»

²⁸ Báyyi le, Zezu yjiñra báyy bay há ni mii: «Aa, máy, mbika law ɓo na ngji bamba. Ndaɗ bay haña feke ka ðaa munu ká mù hii.» Lεε, ká zaɗε ku na hoy, sùo vi-e na nduo kiyaw kiyaw.

Zezu vaa nzoɓ suosereMRI

²⁹ Zezu zol ká zaɗε ku a se nzaa maambii ká Galele. Fale ku le, ka vaa hil tul mboro mbjw munu a kaw dí.

³⁰ Báyyi le, ruo nzoɓri ngji bamba vi luo-ε. Í ñaa nzoɓ kpɛɗeri ndaw, nzoɓ rawri ndaw, nzoɓri ká sùo-ri hu wúo ndaw, nzoɓri ká kusol-ri mbii gbǎñ ndaw, rɔɔ báyy sem hawri ngji bamba ndaw na, i víke ri zuo pol Zezu, le, ka vaa ri.

³¹ Zadka ruo nzoɓri ko nzoɓri ká kusol-ri mbii gbǎñ ká í baa bay ndaw, nzoɓri ká sùo-ri hu wúo ká í vaa ndaw, nzoɓ kpɛɗeri ká í se-seɗ báyy kere ndaw, rɔɔ rawri ká í ko-kóm ndaw na báyyi le, tuku ri ha ri písi Ngerewuru leɗ Izarayelri.

Zezu hol warari isoɗ soɗ duo zaɗ niñ (Mrk 8.1-10)

³² Zezu dí leɗ nduoɓal-eri a baa ha ri mii: «Mi ko nun sie nzoɓri key, bay ji le, ba nam say ro i ðo ziji mi a í ti báyy fe sɔm ya. Mi hii bay haña ri zol tañ sɔña fe ya, ká yji bari le, i lie kon ká faa.»

³³ Lεε, leɗ nduoɓal-eri vbi ni mii: «Zaɗ ni key na ba ñil law kor ðar hoy. Waa, zaɗ hañ ndaw rɔɔ ñuru séke dí bay nzaa fe sɔm há ruo nzoɓri ká mini key na, i sù mbaa ñil-ri le?»

³⁴ Lεε, Zezu vbi ri mii: «Maapa ba mina ze í ðoɗe le?» I yjiñra báyy bay há ni mii: «Ba tɔno say báyy vu sji hañeri.»

³⁵ Báyyi le, Zezu mbi nzi-ε há ruo nzoɓri kaw siri.

³⁶ Fale ku ndaw rɔɔ, a yaa maapa ká tɔno say báyy sjiiri na a ðaa taambol há Ngerewuru, rɔɔ a haw a há leɗ nduoɓal-eri leke ruo nzoɓri na.

³⁷ Nzoɓri riw bele sù mbaa ñil-ri siɓ siɓ maa báyy zaɗ kon bari. A ñie maapakeri báyy sjiiri ká saɗ na, leɗ nduoɓal-eri ñaa mbaa budu ðorɔɔ ðorɔɔ tɔno say.

³⁸ Warari ká í sù maapa na, tul-ri ba isoɗ soɗ duo zaɗ niñ (4.000), tañ kjiña máyri báyy leɗri.

³⁹ Zadka Zezu ha ruo nzobri zol na, ka hil a kaw bil tuo a se ba tusiri Magadan.

16

Fariziri bay Sadiusiri vbi Zezu bay kóko fe saɲ

(Mrk 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ Báyyi le, *Fariziri bay *Sadiusiri vi luo Zezu bay nzáa nzi-ε, ze i vbi ni bay haɲa ni ka dka fe saɲ mbjw ha bari ko mii, hɔrusuo-ε na uru saa luo Ngerewuru.

² [Lεε, Zezu yjɪnra bay ha ri mii: «Baari na, lów le i baa mii, “Ruo na zad a doko ndad bamba, bay ji le, tumbam ba sje.”

³ A tibie piedf laa le, i baa mii, “Vuri key na mbam a tóko, bay ji le, tumbam sji do wuo a do guu.” Baari na, i ko faa ndáy saw bay ka se tul feri ka do tumbam, roo le, saw bay ka se tul feri ka do bil sewri key na, i maa bay ndáy sawke ya.]

⁴ Nzobri ka timbedε ka i ba nzob law ndayari ka i do tul Bay Ngerewuru ya na, i vbi fe saɲ ze bay kóko! Roo le, fe saɲ kɔ bod ka bay d́aa nde tul-e taa hay ka Ngerewuru d́aa ka tul *Zonas na, tiya* .» Fale ku le, ka poɲ ri a zol.

Zezu baka lef nduobal-eri bay tul fe fere Fariziri

(Mrk 8.14-21)

⁵ Ledf nduobal Zezuri tuo mbii i se fi kelu. Zadka i do séke ba nzaa kporo ka fi kelu na báyyi le, i ko i baa mii, bari yjɪnra f́aa maapa na sel.

⁶ Báyyi le, Zezu baka ri mii: «I nze bay sùo-rì! I kóro sùo-ri ka tul fe hew fe *Fariziri bay *Sadiusiri.»

⁷ Lεε, lef nduobal-eri tii saw b́aa bay ka sakra kɔ mii: «Ka baa bay munu bay tul maapa ka náa yjɪnrari f́aa.»

⁸ Ro, Zezu ko kér bay bari na a vbi ri mii: «Baari nzobri ka mbika law baari ndji hoy! Bay ji ndaw roo i may bay ka sakra kɔ se tul maapa ka i yjɪnra f́aa le?»

⁹ Waa, i ko ya bay le woo? I ker se tul maapa ka ndebe ka mi haw mi ha wari ba isod sod duo zad ndebe na ya le woo? Mase bie ka tón na waa, i f́aa mbaa budu ba mina le?

¹⁰ Róbay, maapa ka tón say ka mi haw, mi ha wari ba isod sod duo zad nin ka bie tón ka i f́aa mbaa budu wuruk wuruk na waa, i ker se di ya hoy le?

¹¹ Waa d́aa mina ndaw roo, i ker i baa mii, bay tul maapa ze mi b́aa bay zih ri le? Mi baa mii: “I nze bay sùo-rì bay tul fe hew fe Fariziri bay Sadiusiri.”»

¹² Be nu ku roo, lef nduobal-eri laa bay be na taɲ báy. Ka baa ha ri bay haɲa ri nze bay sùo-ri bay tul fe fere Fariziri bay Sadiusiri ka do munu ba fe hew fe.

Zezu ba Krisi Vu Ngerewuru

(Mrk 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Zezu tji tusiri ka do lakun ngerewuru ka riɲ-ε ba Sezare-Filib. Báyyi le, ka vbi lef nduobal-eri mii: «Waa, nzobri baa bay mina ze se tul-i bi *Vu Nzob le?»

¹⁴ Lεε, i yjɪnra bay bay mii: «Nzob haɲeri baa mii, mù ba Zaa Batis; nzob kɔri bodf baa mii, mù ba *Eli, a nzob kɔri róbay baa mii, mù ba Zeremi, mase ba nzob kɔ ka yaa bay saa nzaa Ngerewuru.»

¹⁵ Báyyi le, ka yji a vbi ri mii: «A baari kɔ na waa, i baa mii, mù ba nzob ve le?»

¹⁶ Lεε, Simon Piyer yjɪnra bay bay ha ni mii: «Mù ba *Krisi, nzob ka Ngerewuru waa bay pie ni vi; mù ba Vu Ngerewuru, Nzob Káv Báy Kumnun.»

¹⁷ Báyyi le, Zezu mbi bay a baa ha ni mii: «Simon, vu *Zonas†, suoriya ba taa bo. Ba nzob ze ha nun-a taɲ ka tul tusue bay na key ya, roo le, ba Baa ka kaw nulue ze mgbudf nun-a ka di.

¹⁸ Mi baa ha mù ta-taɲ: bo na mù ba Piyer, mára rinke ba tisaw. Báy faa hɔrusuo-i na, mù d́aa ha nzobri ngji bamba i d́aa ke law-ri bo tul-i. Nzob mbika lawkeri ka i mbu tul kɔ riw bele na, do ba hul bi ka mi mbuo do tul tisawke na. Ze ba na hudf hoy kara, ti doko bay hɔrusuo háw yum ka tul-e ya.

¹⁹ Nzobri ka mi re mbay ka tul-ri na, mi ha mù hɔrusuo ndáka faa pol-ri munu ba nzob ka koro lakerere mbay do nduo-e. Fe ka mù haa faake ka tusiri key na, a bá fe ka Ngerewuru haa faake ka nulue ro, a fe ka mù poɲ faake ka tusiri key laa le, a bá fe ka Ngerewuru poɲ faake ka nulue ndaw pi.»

²⁰ Báyyi le, Zezu baka lef nduobal-eri ngo-ngon bay haɲa ri baa ha nzob mbjw mii, beri ba Krisi, nzob ka Ngerewuru waa bay pie ni vi na ya.

Zezu baa bay hudf be bay tji be saa luo hudf

(Mrk 8.31-9.1; Luk 9.22-27)

²¹ Uru saa sieke ku na, Zezu tii saw b́aa bay ta-taɲ ha lef nduobal-eri mii: «Do nun haɲa mi se Zuruzalem, a mi ko seke fe ngji bamba ka nduo ngerε Zibri ndaw, *ngerenzob fe poyri bay *nzob fere nzobri bol kusolri ndaw pi. I ika mi, a ndeke di nam sayke le, mi tji saa luo hudf mi kaw báy kumnun.»

* **16:4 16:4** Fe saɲ ka Zezu do d́aa ke banɲo na, kie mii ka ba Krisi, nzob ka Ngerewuru waa bay pie ni vi. Zadka Fariziri bay Sadiusiri i vbi fe saɲ na, kie kér bay bari ka ndaya bay law-ri ka i d́aa bo tul Zezu ya. † **16:17 16:17** Nzob ndáy bay haɲeri baa mii: Simon, vu Zaa.

²² Báyji le, Piyer mgba ni a t̄iike ngeren ɓa nzaa zad, a t̄i saw ɓáa ɓay zinj ni mii: «Mbay, fe key na ka t̄i tul-a ya! Ngerewuru ka kóro mù!»

²³ Roo le, Zezu fere kóm ɓa luo-ε a ɓaa ha ni mii: «Satan, mu zól ká lakun-i d̄i d̄i ɓa lew! ʼBo na, mù ɗaa puu ɓo faa ha m̄i, ɓay ji le, kér ɓay ɓo na ɗo ɓa kér ɓay nzobri hoy ɓo, ɗo ɓa kér ɓay taa Ngerewuru ya.»

²⁴ Báyji le, Zezu ɓaa ha leɗ nduoɓal-eri mii: «Nzob ká hii ɓay séke fal-i le, ka pónj s̄u-ε yaklak ha m̄i a mbi puu say huɗ ɓe a soɓ a séke fal-i.»

²⁵ Tusueke le, nzob ká hii kóro kumnun ɓe k̄i s̄u-ε na, kumnun taa tusueke na, ka ti zinj ya. A roo le, nzob ká pónj s̄u-ε yod ɓay tul-i le, a zinj kumnun taa tusueke na.

²⁶ A zadka nzob zinj feri ká tusiri key riw bele, roo a zinj kumnun taa tusueke ya na waa, ɓa feziŋa ji k̄i zu le woo! Mase fe ji ɗo d̄i ku ká nzob a máa ɓay haŋa Ngerewuru a s̄uoke kumnun taa tusueke na le?

²⁷ Tusueke le, ɓi *Vu Nzob na, m̄i vika ɓáy rinj d̄ika ɓáa ɓáy leɗ nzaaped̄ ɓeri ká nulue mbijw hoy. Nzob haŋa haŋa le, m̄i púo ni maa ɓáy ped̄ ɗáa ɓeri.

²⁸ M̄i ɓaa ha ri ta-tan ɓa tusue k̄i: nzob haŋeri ká sakra ɓari ká i ɗo zad ni key na, i ti huka ya kpuru ɓay kóko m̄i ɓi Vu Nzob ká m̄i ví réke mbay na ɓáy nun-ri ndaw roo i hu ɓáy.»

17

*S̄u Zezu fere ɗo ɓod̄ ká tul kuo
(Mrk 9.2-13; Luk 9.28-36)*

¹ Fale ká ɗaa nam yie na, Zezu ha Piyer, Zak ɓáy Zaa ká i ɓa yu k̄i na se zinj ni tul kuo ká ganj zenlej ká ɗo nzaa zad, a i kaw d̄i hu-ri.

² Báyji le, ká zadε ku na, s̄u Zezu fere gb̄ay ká nun-ri: nun-ε nduy munu ká síe, a gari ɓeri laa le, puu qarara munu ɓa zad tanja.

³ Ká zadε ku hoy, leɗ nduoɓal-eri ká say na, i ko *Moyze ɓáy *Eli ká i t̄i i ɗo loko soro zinj Zezu.

⁴ Báyji le, Piyer mbi ɓay a ɓaa ha Zezu mii: «Mbay, ɗo ndad̄ ɓamba ɓay haŋa náa káwri zad ni key. Zadka mù hii le, mù ɗáa hul puɗi ɓa say ɗo zad ni key. Mbijw ɓa taa ɓo, mbijw ɓa taa Moyze, a mbijwke laa le, ɓa taa Eli.»

⁵ Zadka'a ɗo ɓáa ɓay munu koɓ roɓay báyji le, sii mbam ká tanj a ɗo gberen vi puma a guɓa tul-ri gbukru, le, ká ɓil sii mbamke ku na kusol mgba ɓelenj ká d̄i mii: «Be key na, ka ɓa Vu-i; m̄i ko ni ɓa nzob nun-i. Ba ɓe na ze s̄u-i rii m̄i ɓamba ká tul-e. I laa ɓay ɓe.»

⁶ Zadka leɗ nduoɓal-eri laa kusol ká mgba munu na báyji le, h̄je ɗaa ri zikiki ha ri lie rad̄ zuo siri i ɗaa nzaa pol-ri tunj siri.

⁷ Roo le, Zezu soro ɓa lakun-ri a zaa ri a ɓaa mii: «I úru siya, i ɗaa h̄je ya.»

⁸ Zadka i ura nun-ri báyji le, i ko nzob mbijw ya, ɓa Zezu huo-ε hoy ze ɗo.

⁹ Zadka i ɗo ɗira saa tul kuo na, Zezu mbi nzi-ε ha leɗ nduoɓal-eri ká say na mii: «Fe ká t̄i nun-ri ká i ko key na, i ha ɓayke ka t̄i ká nzáa-ri ha nzob mbijw ka laa ya kpuru maa ɓáy nam ká ɓi *Vu Nzob m̄i t̄iike saa luo huɗ na.»

¹⁰ Fale ku le, leɗ nduoɓal-eri vbi ni ɓay mii: «Bay ji ndaw roo, *nzob fere nzobri bol kusolri ɓaa mii: “Do nun haŋa Eli ka vi pola ndaw roo, *Krisi, nzob ká Ngerewuru waa ɓay pie ni vi na ka vi ɓáy” le?»

¹¹ Lεε, ka yinjra ɓáy ɓay ha ri mii: «Ba tusue k̄i, ɗo nun haŋa Eli na ka vi a leke feri riw bele ha ni ɗo ɓáy zadε zef zef.»

¹² A roo le, m̄i ɓaa ha ri ta-tan: nzob yaŋa ɓay saa nzaa Ngerewuru mbijw munu ká Eli na vi ɗod̄ ro, le, nzobri tuu ni ɓa ɓe ya, i ɗara ni munu ká law-ri hii. Be ze ɗo faa mbijw munu ndaw, ɓi Vu Nzob na i ɗara m̄i ko seke fe.»

¹³ Be nu ku báyji le, leɗ nduoɓal-eri ko i ɓaa mii, ɓayke key na ka ɓaa se tul Zaa Batis.

*Zezu vaa nzob kuku
(Mrk 9.14-29; Luk 9.37-43a)*

¹⁴ Zadka Zezu ɓáy leɗ nduoɓal ká say na i d̄i saa tul kuo i ɗo d̄i ya deɓ ɓáy ruo nzobri na báyji le, wara nzob mbijw soro ɓa luo Zezu a huku pol-e a ɓaa mii:

¹⁵ «Mbay, kóɗ hoy, mu ko nun síe vu-i ká ɓa leɗ wara nzob ká ko seke fe nḡi ɓamba key. Suoserem kuku ɗara ni ɓanguo, a mbi ni ɓo huu ndaw, ɓo mbi ndaw pi.

¹⁶ Ze m̄i mgba ni mí séke luo leɗ nduoɓal-ari, roo le, faa vaa ni mba ri.»

¹⁷ Báyji le, Zezu yinjra ɓáy ɓay ha nzobri mii: «Baari nzob law ngo-ngori ká law-ri ndaya! Waa, nam t̄on ɓa mina ɓáy roo, ɓay haŋa m̄i kaw zinj ri roɓay le? Nam t̄on ɓa mina ɓáy roo, mù iki law-i ká tul-ri le? I mgba leɗ na i vike ɓa key ha m̄i.»

¹⁸ Báyji le, Zezu yiw temndaya na, le, ká zadε ku hoy temndaya na t̄i ká tul leɗ kuku na a pónj ni vaa kiyaw kiyaw.

¹⁹ Lεε, leɗ nduoɓal-eri k̄i laa ro i soro i vi lakun-ε i mgba ni ɗo fi mbijw i vbi ni ɓay mii: «Bay ji ndaw roo ɓuru maa ɓay nii temndaya ni key na ya le?»

²⁰ Lεε, Zezu yinjra ɓáy ɓay ha ri mii: «Do munu ɓay tul mbika law ɓaari ká ndji hoy. M̄i ɓaa ha ri ta-tan ɓa tusue k̄i: zadka

* 17:20 17.20 Báy nzaa gerek le, ɓa para t̄inj ya, roo le, Zezu ɓaa ɓay se tul para mutarde ká ngoɓ maa para t̄inj.

mbika law baarɪ ngɔɔb ya maa p̄ara tɪn ká ndji hoy le*, ì báa h̄a kuo key na mii: “Mu sóro ká zad̄ ni key, a mú se mú v̄aa d̄o lew,” le, a sóro na k̄i. Fe mbjw ká’a mbaka ri mba na, tiya.

²¹ [Roo le, k̄iri temndaya ká mini key na, háy faa d̄aa nzaa háy kere háy s̄an̄ s̄uo hoy ze, nzoɔ a máa háy n̄iike ni h̄a ni t̄ji saa tul nzoɔ.»]

Zezu baa bay hud̄ be háy t̄ji be saa luɔ hud̄

(Mrk 9.30-32; Luk 9.43b-45)

²² Nam mbjw munu ká Zezu háy led̄ nduoɔal-eri i z̄in̄ k̄i riw bele ká kuɔu zad̄ ká Galele na báyii le, Zezu mbi háy a baa ha ri mii: «Bi *Vu Nzoɔ na, nzoɔ tul nḡani biri i p̄on̄ m̄i bo nduo nzoɔri ha ri i m̄i,

²³ a ndeke d̄i nam sayke le, m̄i t̄ji saa luɔ hud̄ m̄i kaw háy kumnun.» Bayke ku na d̄aa h̄a led̄ nduoɔal-eri d̄aaake síe nḡji bamba tasiri.

Bay ká se tul p̄uo larimbuo

²⁴ Zezu háy led̄ nduoɔal-eri i t̄ji ká Kapernayum. Báyii le, *nzoɔ ȳaana larimbuori ká bay tul *hul k̄ani Ngerewuru soro í v̄aa z̄in̄ Piyer í vbi ni bay mii: «W̄aa, larimbuo ká bay tul hul k̄ani Ngerewuru na, nger̄e tul-r̄i puo ya le?»

²⁵ Lee, ka ȳin̄ra háy bay mii: «Ka pu-puo puo.»

Zadka Piyer d̄o ndúo ba hula báyii le, Zezu mbi háy a baa pola se tul larimbuo na a baa h̄a ni mii: «Sim̄on, w̄aa, mú ker mina ro ká bil law-a le? W̄aa, mbayri ká tusiri key na, i ȳaa larimbuo saa nduo nzoɔ veri, mase i puo tul fe bari háy nzoɔ veri le? I ȳaa saa nduo vu bari mase, nzoɔ tul puori le?» Lee, Piyer ȳin̄ra háy bay mii: «Í ȳaa saa nduo nzoɔ tul puori.»

²⁶ Báyii le, Zezu ȳi a baa h̄a ni mii: «Munu zu báyii le, vu mbayri ze puo larimbuo ya.

²⁷ Ze munu hoy kara, háy haña náa d̄o ba ngud̄ puu bay tul nzoɔ mb̄i larimbuori key ya le, mu se maambii mú v̄aa bo-boy, le, titire s̄ji ká mú mgbaka d̄ekre ku na, mu mgbúda nzi-e, le, mú z̄in̄ lari ká d̄i ká maa naa. Lee, mú p̄ooke tul-a nd̄aw, tul-i nd̄aw síd̄i bele.»

18

Nzoɔ ve ze ba ngerenzob le?

(Mrk 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ Ká bil saw síeke ku na led̄ nduoɔal Zezuri soro ba lakun-e í vbi ni bay mii: «Ká sakra nzoɔri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri na w̄aa, nzoɔ ve ze ba ngerenzob le?»

² Báyii le, Zezu d̄i led̄ mbjw ká ndji munu h̄a ni ví d̄o síkda bari

³ a baa mii: «M̄i baa ha ri ta-tan̄ ba tusue k̄i: zadka ì suo k̄er bay baar̄i a í d̄in̄ tul-ri bay d̄oko munu ká led̄ri ká ndji key na ya le, ì ti d̄oko sakra nzoɔri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri na ya.

⁴ Nzoɔ ká d̄in̄ tul-e munu ká led̄ ká ndji key na le, nzoɔke na ku ze, i kóko ni ba nzoɔ ká mba tul k̄y-eri ká *puoruo Ngerewuru.

⁵ A nzoɔ ká mgba led̄ mbjw, munu ká led̄ key na ba s̄uo-ε bay tul-i le, ka mgba m̄i b̄i k̄i s̄uo-i zu.»

Haña nzoɔ d̄aa feȳaa ba fe ká ndaya

(Mrk 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ Roo le, nzoɔ ká ula led̄ mbjw ká ndji mini ká sakra led̄ri ká d̄o key ká í d̄aa law-ri bo tul-i na h̄a ni d̄aa feȳaa le, s̄in̄ bawda tisaw d̄o sol nzoɔke a vbu ni h̄a ni riñ a bo tigb̄aa maambii na, ndad̄ mba haña ni kaw háy kumnun a ula led̄ na.

⁷ Kóko seke fe minake ze d̄o bay tusiri key, bay tul feri ká d̄o d̄i a d̄aa háy nzoɔri d̄aa feȳaa na le! Ba tusue, fekeri na a d̄oko ban̄guo. Roo le, kóko seke fe ba taa nzoɔ ká d̄o ba ngud̄ puu ká d̄aa háy nzoɔri d̄aaake feȳaa.

⁸ Zadka ba nduo-ɔ mase bal-a ze d̄aa háy mú d̄aa feȳaa le, mu kun̄ ni gbad̄ mú vbu biñ bo bisuy. Séke háy nduo-ɔ mbjw, mase háy bal-a mbjw se zad̄ kumnun taa tusueke na, ndad̄ mba séke háy nduo síd̄i bele, mase bal-a síd̄i bele ha ri vbu mú bo bil huu ká ru-ruma ya ban̄guo.

⁹ A ze bo, ba nun-a ze d̄aa háy mú d̄aa feȳaa laa le, mu ngókofo ni mú naa ni a mú vbu ni biñ bo bisuy. Séke háy nun-a mbjw d̄aru se zad̄ kumnun taa tusueke na, ndad̄ mba séke háy nun-ari síd̄i bele ha ri vbu mú bo zad̄ kóko seke fe ká bil huu ká ru-ruma ya.

Law bay ká se tul bad̄u ká zee

(Luk 15.3-7)

¹⁰ I nze háy s̄uo-r̄i nd̄aw r̄o! Í ìm led̄ mbjw mini ká sakra k̄y-eri key na ya, háy j̄i le, m̄i baa ha ri ta-tan̄: led̄ nzaapedri ká nulue ká í ko-kóm ba tul-ri na, i d̄o pol Báa ká nulue háy namri riw bele bay tul-ri.

¹¹ [Bi *Vu Nzoɔ na, m̄i vi tusiri key bay ȳaana nzoɔri ká í ze-zee.]

¹² W̄aa, ì ker mina ká bil law-r̄i le? Zadka nzoɔ mbjw d̄o háy bad̄u ba isod̄ mbjw, r̄o mbjw ví zee ká sakra k̄y-eri le, ka ti p̄on̄ háyri ká s̄in̄ t̄on̄o mbjw p̄are t̄on̄o mbjw ku d̄o tul kuo, bay v̄aa nzaa taa háy ká zee na ku ya le woo? ¹³ M̄i baa ha ri ba tusue: zadka'a z̄in̄ bad̄u be ká zee mbjw na le, ba fe suoriya be nḡji bamba tasiri mba tul nzoɔ háwri ká s̄in̄ t̄on̄o mbjw p̄are t̄on̄o mbjw ká í zee ya na.

¹⁴ Do faa mbijw munu ndaw, Baa baari ká kaw nulue na, ka hii bay haña lef mbijw ká ndji ká sakra ku-eri key na ka zee ya.

Faa léke bay ká sakra nzob mbika lawri

¹⁵ «Zadka yu-ɔ daa kaaya zinj mù le, mu se mú vaa zinj ni, bo báy kji sídì kji hoy, le, mu kie ni kaaya ká'a daa zinj mù na. A ze bo, zadka yu-ɔ na laa bay bo le, mu yaa ni ba yu-ɔ ro zu.

¹⁶ Ze bo, zadka'a hii bay láa bay bo na ya le, mu yi mú vaa nzaa nzob kji mbijw mase sídì munu ha ri se zinj mù, bay haña bo, bayri riw bele ká i léke na, i léke ká nun nzob bay nasikeri sídì mase sayri munu*.

¹⁷ Zadka'a hii bay láa bay bari ya le, mu vaa baa bayke ká zad mbijw kji nzob mbika lawri. A ze bo, zadka'a hii bay láa bay bari na ya robay laa le, mù kɔ ni ba nzob ká tuu Ngerewuru ya, mase ba nzob ndaya munu ká nzob yaanja larimbuo.

¹⁸ «Mì baa ha ri ta-tan ba tusue kji: ferri riw bele ká i haa faake ká tusiri key na, a bá fe ká Ngerewuru a haa faake ká nulue ndaw, a ferri riw bele ká i pon faake ká tusiri key laa le, a bá fe ká Ngerewuru pon faake ká nulue ndaw pi.

¹⁹ Mì baa ha ri ta-tan na robay mii: zadka nzobri sídì ká sakra baari zuo zinj kji bay tul fe ji ji ká tusiri key bay daake nzaa bay kere le, Baa ká kaw nulue na, a haña ri feke.

²⁰ Tusueke le, zad ká nzobri sídì, mase say i zuo zinj kji ká dī báy rin-i le, bi na mī do zinj ri mbijw hoy.»

Faa ndáka buma ká sakra kji

²¹ Báyii le, Piyer soro ba lakun Zezu a vbi ni bay mii: «Mbay, waa, zadka yu-i daa kaaya zinj mù le, mù ndáka buma zinj ni faa bal ba mina le? Waa, a séke kpuru faa bal ba tonɔ say le?»

²² Lee, Zezu yijira báy bay ha ni mii: «U-uu munu ya. Mì baa ha mu: Kpuru faa bal ba tonɔ say hoy ya, roo le, kpuru faa bal ba sin tonɔ say ba tonɔ say.

²³ «Sìe ká Ngerewuru re mbay ká tul nzobri na, ka'a daa fe munu ba mbay ká hii kji ba bol ferri ká nzob ped ferri kpa.

²⁴ Zadka'a tii saw kji ba bol ferri na báyii le, i mgba nzob ped be mbijw munu ká mbol be do tul-e ba sak isod sod duo zad duo ká mba kji ja†.

²⁵ Munu ká'a maa púo mbol be na ya báyii le, mbay tul-e na mbi nzi-ε bay haña ri mgba ni í hie ni, may be ndaw, vi-eri ndaw, feziña ferri riw bele ndaw, roo bay pon larike í púoke mbol na báy.

²⁶ Báyii le, nzob ped na ví huku pol-e gburuk a kod ni mii: “Mu ha law-a ká huo mù lom ká tul-i, le, mbol bori ká do tul-i na, mī púo mù ngid ngid bele báy.”

²⁷ Lee, mbay tul-e na kɔ nun síe be a naa mbol ká tul-e a pon ni se zad sed be.

²⁸ «Fale ká nzob ped na tji ká zadε na ku báyii le, ka vaa dar baw ped be mbijw munu gbukru ká mbol be do tul-e ba nun lari ká ndji hoy‡. Lee, ka ví mgba sol-e a fju vede a baa ha ni mii: “Mu púo mù mbol bi ká do tul-a na!”

²⁹ Báyii le, baw ped be na huku siri gburuk ká pol-e a kod ni mii: “Mu ha law-a ka huo mù lom ká tul-i, le, mī púo mù mbol bo na báy.”

³⁰ Lee, ka hii puu bayke ya, a mgba ni bo hul sal kpuru maa báy haña ni puo mbol ká do tul-e na.

³¹ «Zadka baw ped be hawri kɔ fe ká kal na báyii le, i daa síe ngji bamba tasiri ha ri se í vaa kji fal ferri riw bele ká kal na ha mbay tul-ri.

³² Báyii le, mbay tul-ri na dī nzob ped be na ha ni ví a baa ha ni mii: “Bo nzob ped ká mù mgbor bamba! Bi na, mī naa bay mbol bi na ká tul-a riw bele fa fal, bay ji le, mù kod mī bay haña mī daa munu zinj mù.

³³ A bo na waa, mù maa bay kóko nun síe baw ped bo na munu ká mī daa zinj mù na ku ya le woo?”

³⁴ Lee, law mbay tul-e na faa ni gbururu gbururu ha ri mgba ni í vbu ni bo hul sal ká nduo nzob píri nzobri kpuru maa báy haña ni puo mbol ká tul-e na ngid bele ndaw ro!

³⁵ «Be ze, baari hoy kara, nzob ha ha ká sakra baari ká nda buma báy bil waa law-ε riw bele zinj yu-ε ya le, Baa ká kaw nulue na, a daa faa mbijw munu ká mbay daa zinj nzob ped be na ndaw pi.»

19

Bay ká se tul nii may nzob

(Mrk 10.1-12)

¹ Zadka Zezu fere nzobri bay ferri key na ɔ munu báyii le, ka zol ká kuđu zad ká Galele a se zad ká do nzaa mbii Zurdε ká fi kelu ká bil kuđu zad ká Zude.

² Lee, ruo nzobri ngji bamba i se fal-ε, le, ka vaa sem bari.

³ Báyii le, Farizi haneri soro ba lakun-ε bay nzaa nzi-ε ze í vbi ni bay mii: «Ká bil *bol kusol naari na waa, waa nzob do báy faa ká bay nii may be bay tul bay ji ji hoy kara mgbum le?»

* 18:16 18:16 Kji ba bol kusol ba sídike 19:15. † 18:24 18:24 Lari ká nzob ped a púo mbay tul-e na, ba lari ped mbiimbam duo fale ndebe. ‡ 18:28 18:28 Lari ká nzob ped a púo ku-ε na, ba lari ped nam mbijw.

⁴ LEE, Zezu yjiŋra báý bay ha ri mii: «Waa, bay ká i daa do bil mbede Ngerewuru na i kji i ko ya hoy le woo? Báý tiikake lew hoy na, Nzob Dáa Feri Riw Bele na daa wara nzob báý máý nzob zeb*.

⁵ Sawke mini ze, “wara nzob a pón bi-e báý mi-e, bay káw zín máý be; le, bari sídì bele reb na, i ví ba nzob ká mbjw†.”

⁶ Be mini ze, i ba nzob ká sídì mbáa, roo le, i ba nzob ká mbjw. Munu zu le, nzobri ká Ngerewuru sij ri zuo kji na, ndad bay hanja nzob ka wál sakra bari ya.»

⁷ LEE, *Fariziri vbi ni bay mii: «A munu ku waa bay ji ndaw roo, *Moýze mbi nzi-e ha wara nzob daa mbede ni máý be na ha ni ndaw roo, a nii ni zol le?‡»

⁸ LEE, Zezu yjiŋra báý bay mii: «Bay tul law ngon baari ze, Moýze ha faa ha ri niike máý baari. Roo le, báý tiikake na do munu ya.

⁹ Mi baa ha ri: zadka nzob do báý máý ká máýke nzaa wara kji ya, roo wara na nii ni a yaa máý kji le, wárake ku na daa nun pie.»

¹⁰ Báýji le, lef nduo-bal-eri baa ha ni mii: «Zadka simsed wara nzob do munu bay tul máý be le, yaaŋa máý ya na ndad mba di.»

¹¹ LEE, ka yjiŋra báý bay ha ri mii: «Wara riw bele na i maa bay yaaŋa kér bay ni key ya, roo le, ba bari ká Ngerewuru ha ri hurusuoke hoy ze, i máa yaaŋa bayke.

¹² Nzob haneri yaa máý ya, bay ji le, ndjir ri hu-hu báý máa bari ká mbonke ri hoy; a nzob hawri le, i yaa máý ya, bay ji le, i ba nzobri ká i lo gum-ri lo; a nzob kji laa le, i yaa máý ya, bay ji le, i koro sù-ri i daa ped ha réke mbay Ngerewuru ká tul nzobri na se ba pola. Nzob ká maa bay yaaŋa bay key le, ka yaa.»

*Zezu sam fe zuo tul ledri
(Mrk 10.13-16; Luk 18.15-17)*

¹³ Báýji le, nzobri vi báý ledri ha Zezu bay hanja ni ka daa nduo-e bo tul-ri a daake nzaa bay kere. Roo le, lef nduo-bal-eri haa ri.

¹⁴ LEE, Zezu baa ha ri mii: «Ì ála ledri ha ri vi luo-i bo, ì haa ri ya, bay ji le, Ngerewuru re mbay ká tul bari ká i do munu ká ledri key.»

¹⁵ Fale ká'a daa nduo-e bo tul-ri na, ka pon ri a zol ká zadé ku.

*Baka bay ká se tul feziŋa
(Mrk 10.17-31; Luk 18.18-30)*

¹⁶ Báýji le, lef kuban mbjw munu soro ba lakun Zezu a vbi ni bay mii: «Mbay, fe kere ji kji ndaw roo, mi daa bay zinke kunnun ká do banɔ na le?»

¹⁷ LEE, ka yjiŋra báý bay ha ni mii: «Bay ji roo, mù vbi mi bay ká se tul fe kere le?» Nzob mbjw kekkek hoy ze ba nzob kere. Zadka mù hii bay zín kunnun ká do banɔ na le, mu daa vu mbom ka bo tul *bol kusol ká *Moýze ha ri na ndaw ro! LEE, lef kuban na yji a vbi ni mii: «Waa, bol kusol taa haakeri le?»

¹⁸ LEE, Zezu yjiŋra báý bay mii: «Mù ti ika nzob ya, mù ti daa nun pie ya, mù ti ri-riiba ya, mù ti kúf bay zuo nzaa nzob ya,

¹⁹ mù daa vu mbom bo tul baa-ka báý máa-ŋa§, roo mú hii kji munu ká sù-o bo kji*.»

²⁰ Báýji le, lef kuban na baa ha ni mii: «Bol kusolkeri ku riw bele na, mi do tul-e báý zadé. Waa, ha ji robay ze puo mi báý le?»

²¹ LEE, Zezu baa ha ni mii: «Zadka mù hii bay vi ba nzob kere munu ká Ngerewuru ba nzob kere na le, mu se mú vaa hie fe bori riw bele ká mù dõke na, a mú pón larike ha nzob kukuri, le, mù dõko báý feziŋa taa tusuekeri ká nulue. Fale ro le, mu yji mú se fal-i báý.»

²² Zadka lef kuban na laa bayri na munu báýji le, ka zol mgbirin, bay ji le, ka do báý feziŋari ngji bamba.

²³ LEE, Zezu baa ha lef nduo-bal-eri mii: «Mi baa ha ri ta-tan ba tusue kji: bay hanja nzob feziŋa diŋ tul-e ha Ngerewuru re mbay ká tul-e na, zadé ngon bamba.

²⁴ Mi baa ha ri na robay: bay hanja zambal ka nduo luo zoy a tji ká nun-e na, do ngon bamba tasiri. Roo le, hanja nzob feziŋa diŋ tul-e ha Ngerewuru re mbay ká tul-e na, do ngon bamba tasiri kal di robay†.»

²⁵ Zadka lef nduo-bal-eri laa bayke na munu báýji le, tuku ri ha ri baa mii: «A munu ku waa, nzob ve ze a máa bay zín pam na báý le?»

²⁶ Báýji le, Zezu gedé kóm ba luo-ri a baa ha ri mii: «Fe key na, nzobri ze faake mba ri, roo le, Ngerewuru na fe ká mba ni mba na mbjw tiya.»

²⁷ LEE, Piyer mbi bay a baa ha ni mii: «Mu ko, buru na buru pon ferri riw bele, a búru se fal-a. A key waa, fe ji ze a dõko bay tul buru na le?»

* 19:4 19.4 Tiika saw fe 1.27. † 19:5 19.5 Tiika saw fe 2.24. ‡ 19:7 19.7 Kjiŋa bol kusol ba sídike 24.1-3. § 19:19 19.19 Tji kele 20.12-16; Kjiŋa bol kusol ba sídike 5.16-20. * 19:19 19.19 Soro ped daa Leviri 19.18. † 19:24 19.24 Fe ká Zezu baa bayke ká zad ni key na, tuku lef nduo-bal-eri, bay ji le, Zibri ker mii, nzob ká do báý feziŋa ngi-ngji na, feziŋa be na kie mii, ka ba nzob ká'a ri law Ngerewuru, roo puoruo Ngerewuru kara ba taa be ndaw pi. Roo le, Zezu kie ri mii, kér bay bari do báý faake ya.

²⁸ Báyji le, Zezu baa ha ri mii: «Mì baa ha ri ta-tañ ba tusue kị: zadka bi *Vu Nzob m̄ káw tul karingaw rin dika báy sew ká ferì riw bele a ví ba fie na, ßaari ká tul-rì duo fal-ε sidí ká í tɔŋ fal-i na, í káw tul karingaw mbayri ndaw bay réke tul saw kani lef Izarayelri ká duo fale sidí na.

²⁹ Nzob h̄a h̄a ká pɔŋ hul ßeri, mase yu-eri báy tini-eri, mase bi-ε báy mi-ε, mase vi-eri mase wáa ßeri bay tul-i le, Ngerewuru a hanja ni k̄iri faa ßal ba isod sod, a do báy kumnun ká do hanguo.

³⁰ Roo le, nzobri nḡiji bamba ká í do pola timbede key na, i doko fal. A nzobri nḡiji bamba ká í do fal timbede key na, i doko pola.»

20

Law bay ká se tul nzob wáa

¹ Síe ká Ngerewuru re mbay ká tul nzobri ká tusiri key na, do munu ba nzob wáa mb̄iw munu ká t̄ji tibie p̄ied a f̄a nzobri ha ri v̄a daa ped ká wáa ße.

² Báyji le, ka sinj tul bay zinj nzob pedri na, bay hanja ped nam mb̄iw le, ka púo ri larike maa dí. Fale ku roo, a pɔŋ ri ha ri se wáa na báy.

³ Zadka síe so nd̄iji báyji le, ka t̄ji a vaa zinj nzob k̄iri ká i kaw káa taŋ daa ped.

⁴ Ka baa ha ri mii: «Í se wáa ßi na, bo í v̄a daa ped ká dí, le, m̄ púo r̄i lari ped ßaari na báy zadε.»

⁵ Lee, nzobkeri na i zol í se wáa na. Zadka síe ví do law tul báyji le, nzob wáa na t̄ji a daa munu na robay, roo síe ká fere s̄uo-ε na kara, ka daa munu ndaw.

⁶ A zadka síe daa nduo-ε bo tul vay puu der báyji le, ka t̄ji na robay a v̄a zinj nzob k̄iri ká í do káa gor a baa ha ri mii: «Daa mina roo í do zad ni key hanguo h̄a saw síe kal r̄i gor hoy taŋ daa ped le?»

⁷ I yinjra báy bay h̄a ni mii: «Buru kaw taŋ daa ped, bay ji le, nzob mb̄iw h̄a buru ped ya.» Ka ȳji a baa ha ri mii: «Munu zu le, í se wáa ßi í v̄a daa ped ká dí.»

⁸ Zadka, zad ßalaw na báyji le, nzob wáa na baa h̄a nzob kóro fe ßeri mii: «Mu dí nzob pedri na mú puo ri lari ßari. Mu t̄ji sawke saa tul ßari ká i daa ped ká fal key, roo, mú t̄jike tul nzob h̄ayri ká i daa ped ká pola na báy.»

⁹ Lee, ßari ká i t̄ji ped báy síe ká daa nduo-ε bo tul vay puu der na i vi. Báyji le, nzob h̄a h̄a le, zinj lari ped nam mb̄iw.

¹⁰ Fale ku le, nzobri ká i daa ped báy titire dek̄re na laa ro i vi. Lee, i ker ká bil law-ri í baa mii, ßari zinj lari nḡi-nḡiji wuruk wuruk kal tul-e taa ku-i ßari na ku. Roo le, nzob h̄a h̄a le, ka h̄a ni lari ped nam mb̄iw na ndaw.

¹¹ Zadka i zinj lari na báyji le, i nḡuri s̄uo-ri í baa bay zinj nzob wáa na

¹² í baa mii: «Bari ká i daa ped ká fal buru key saw síe mb̄iw hoy m̄aa, mú puo ri maa k̄i báy buru ká buru daa ped báy tibie p̄ied hoy, ßuru t̄a ká dí podɔ podɔ ká bisie biribinj le?»

¹³ Báyji le, nzob wáa na yinjra báy bay h̄a nzob mb̄iw ká sakra ßari ku mii: «Nzob buo-i, m̄ daa ßa bukru ze zinj mù ya. W̄a, náa sinj tul bay ká bay hanja m̄ púo mù lari ped nam mb̄iw ya le woo?»

¹⁴ Munu zu le, mu ȳa lari ped bo, mú se zad sed bo. Be ká a daa ped ká fal key mgbada na, m̄ hii bay púo ni maa k̄i báy taa bo ku.

¹⁵ W̄a, m̄ do báy faa ká bay daa fe ká law-i hii báy lari ßi na ya le woo? Mase, mú daa kpere bay bá ká m̄ ßa nzob law kere na le?»

¹⁶ Fale le, Zezu sinj tul law bay na a baa mii: «Nzobri ká i ko ri ßa nzob ká i do fal na, sieke le, i doko pola, a nzobri ká i ko ri ßa nzobri ká i do pola laa le, i ȳji í do fal.»

Zezu baa bay se tul huɔ be (Mrk 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Zezu báy lef nduo-bal-eri ká duo fale sidí na i se faa í t̄ji zad ká hil ßa Zuruzalem. Báyji le, sed ßari ká faa ku na, ka f̄a ri do fi mb̄iw a baa bay zinj ri mii:

¹⁸ «Í laa key, náa séri ßa Zuruzalem na ro v̄y. Ba zad ká i p̄ɔŋ m̄ ßi *Vu Nzob bo nduo *ngerenzob fe poyri báy *nzob fere nzobri bol kusolri ká dí. Bari na, i daa bay huɔ bo tul-i,

¹⁹ a í pɔŋ m̄ ßo nduo nzobri ká i tuu Ngerewuru ya ha ri sie m̄, i ndaka m̄ báy ndoy doŋ, a í ßer m̄ do tul puu say huɔ. Ndeke dí nam sayke le, m̄ t̄ji saa luɔ huɔ.»

Vbiw máy Zebede bay tul vi-eri (Mrk 10.35-45)

²⁰ Báyji le, máa vu Zebederi na soro báy vi-eri ßa lakun Zezu, a diŋ tul-e ká saw bal-ε bay vb̄ika ni fe.

²¹ Lee, Zezu vbi ni bay mii: «Fe ji ze mù hii le?» Lee, máy na yinjra báy bay h̄a ni mii: «Vu-iri ká tul-rí sidí ká mù ko ri key na, sieke ká m̄ réke mbay na, mu h̄a nzob mb̄iw ka káw tunduo hoɔ bo, a nzob mbini ka káw tunduo gel bo laa.»

²² Lee, Zezu yinjra báy bay h̄a vi-eri na mii: «Fe ká i vbi key na, i ko ya hoy. Sek̄e fe ká do bil kobo ká Ngerewuru a hanja m̄ nzo na w̄a, i maa ká bay nzoko ndaw le?» Lee, i yinjra báy bay h̄a ni mii: «Ū! Buru ma-maa.»

²³ Zezu yinjra báy bay ha ri mii: «Ba tusue, seke fe ßi ká do bil kobo na í k̄oko na k̄i. Roo le, káw tunduo hoɔ ßi, báy káw tunduo gel ßi na, ßa bay ßi ya. Zadkeri ku

na do bay tul nzoɓri ká Bǎa Ngerewuru leke bay tul-ri.»

²⁴ Zafka bie leɗ nduoɓal-eri ká tòn duo na, i laa bayke na munu báyii le, law-ri se ri bay tul yu k̄iri ká tul-ri siɗi na.

²⁵ Báyii le, Zezu d̄i ri riw bele a baa ha ri mii: «Í ko ndaw mii, mbayri ká i re mbay ká tul nzoɓri ká tusiri key na, i re tul puori ngo-ngoŋ ha nzoɓri h̄e bol nzaa-ri. A ɓari ká i ɓa nzoɓ rewpuori na kara, i ha nzoɓri daa fe bay hurusuo.

²⁶ Roo le, fe ká mini key na do nun haɗa ni ka do sakra ɓaari ya. Zafka nzoɓ hii bay vika ɓa bawda nzoɓ ká sakra ɓaari le, ka daa s̄o-ε ɓa nzoɓ daa ped̄ ha ri.

²⁷ Mase zafka nzoɓ mb̄iw hii bay doko pola dekre ká sakra ɓaari le, ndaɗ bay haɗa ni ka vi ɓa koy ɓaari.

²⁸ Be ze, ɓi *Vu Nzoɓ na m̄i víke tusiri key bay haɗa nzoɓri daa ped̄ ha m̄i ya. Roo le, m̄i vi bay daa ped̄ ha nzoɓri a m̄i mbi s̄o-i ha huɗ bay puoke tul nzoɓri nḡji bamba.»

*Zezu mgbuɗa nun rawri ɓa siɗi
(Mrk 10.46-52; Luk 18.35-43)*

²⁹ Zafka Zezu báyii leɗ nduoɓal-eri i zol saa Zeriko na báyii le, ruo nzoɓri se fal-ε nḡji bamba tasiri.

³⁰ Leε, rawri tul-ri siɗi kaw lafaa. Zafka i laa mii, Zezu ze kal v̄y na báyii le, i t̄i saw guu fe ɓeleŋ ɓeleŋ mii: «Mbay, *vu bulu David, kóɗ ngoɗ hoy mu ko nun sie ɓuru!»

³¹ Báyii le, ruo nzoɓri ɓaa bay ngo-ngoŋ ziŋ ri bay gb̄y nzaa-ri. Roo le, i guu fe m̄ga m̄ga ɓa pola pola roɓay mii: «Mbay, vu bulu David, kóɗ ngoɗ hoy mu ko nun sie ɓuru!»

³² Leε, Zezu sii ɓal-ε zik a do a d̄i ri ha ri vi luo-ε a vbi ri bay mii: «Fe ɗi ze ì hii bay haɗa m̄i daa ha ri le?»

³³ Leε, i ȳiŋra báyii bay ha ni mii: «Mbay, mu daa ha nun ɓuru ko-kóm.»

³⁴ Báyii le, Zezu ko nun sie ɓari, a zaa nun-ri, le, ká zaɗe ku hoy nun-ri na mgbuɗa gberere ha ri ko-kóm a i se fal-ε.

21

*Zezu rīi ngerepuo ká Zuruzalem
(Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40; Zaa 12.12-19)*

¹ Zafka Zezu báyii leɗ nduoɓal-eri i tòn d̄i ya deɓ báyii ngerepuo ká Zuruzalem, a í t̄i d̄i ya báyii Befaze, ɓa puo ká do lakun kuo Oliviye báyii le, ka pie leɗ nduoɓal-eri siɗi ha ri se pola

² a baa ha ri mii: «Í se puo ká do pol-ri ku. Zafka ì t̄i d̄i le, zaɗe ku hoy ì kóko maasoba mb̄iw ɓa máake ká i taa ni do, ká vi-e do lakun-ε, le, ì hina ni ì víke ri ha m̄i.

³ Zafka nzoɓ vbi ri bay le, ì baa ha ni mii: “Ngerembay ze se sieke,” le, ká zaɗe ku hoy, nzoɓke na a pón ha ri zólke ì víke ri ha m̄i.»

⁴ Feke ku na t̄i mini ha bay ká Ngerewuru baa ká piedke lew báyii faa nzoɓ yaɗa bay saa nzi-ε na, do munu báyii zaɗe. Bayke na ze do key:

⁵ «Í baa ha nzoɓri ká *Siŋ * na mii: “Í ko, mbay ɓaari na vi ɓa luo-ri vuku. Ka ɓa nzoɓ siika s̄o ya, a kaw tul maasoba,

ɓa vu maasoba ze ka kaw tul-e†.”»
⁶ Báyii le, leɗ nduoɓal-eri zol ì v̄a daa munu ká’a baa ha ri na.

⁷ Í faa máa maasoba báyii vi-e na ì víke ri. I lafa maagari ɓari zuo tul-ri, le, Zezu hil a kaw d̄i.

⁸ Ruo nzoɓri lafa maagari ɓari zuo faa ká pol-e bay haɗa ni ka se tul-e a kál, a nzoɓ haɗri laa le, i kuɗ nzaa toy vay puuri ì lafa zuo faa riɓ riɓ bay daake mbay ɓo tul-e.

⁹ Báyii le, ruo nzoɓri ká i se pol Zezu, báyii ɓari ká i se fal-ε na, i guu fe ḡrum ḡrum báyii nzaa-ri ɓa siya mii:

«Hozana! Naa pisiri vu bulu David!
Ndaɗ bay haɗa Ngerewuru ka s̄am fe zuo tul nzoɓ

ká vi báyii riŋ Ngerembay!
Hozana! Naa pisiri Ngerewuru ká kaw nulue!»

¹⁰ Zafka Zezu t̄i Zuruzalem na báyii le, nzoɓri riw bele ká ɓil puo na, i se tul k̄i hali hali ì baa mii: «Ledban key na w̄a, ka ɓa nzoɓ ve le?»

¹¹ Leε, ruo nzoɓri ȳiŋra báyii bay mii: «Ba Zezu, nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru ká uru saa Nazared, puo ká kuɗu zaɗ ká Galele.»

Zezu nii nzoɓ fe hieri ká ɓil hul kaŋi Ngerewuru

(Mrk 11.15-19; Luk 19.45-48; Zaa 2.13-22)

¹² Báyii le, Zezu se ɓil mgban ká *hul kaŋi Ngerewuru do d̄i a nii nzoɓ dáɓ fe hieri báyii ɓari ká i se d̄i bay hie fe na riw bele. Ka kira tutakra ɓari nzoɓ k̄y k̄i lariri, báyii karingaw nzoɓ hie kay beɗeri zuo n̄ari n̄ari‡. ¹³ Fale le, ka baa ha ri mii: «Ígerewuru ɓaa ta-taŋ ká ɓil mbede ɓe mii: “Hul ɓi na ì dika ɓa hul daa nzaa

* 21:5 21.5 Siŋ na ɓa ngerepuo ká Zuruzalem. † 21:5 21.5 Zakari 9.9. ‡ 21:12 21.12 Lari ká ì daake ped̄ ká ɓil hul kaŋi Ngerewuru na, ɓa lari ka do ɓoɗ. Be ze, nzoɓ k̄y k̄i lariri na, ped̄ ɓari ɓa k̄y k̄i lari ká nzoɓri daake ped̄ nam báyii nam, báyii ta hay ká ì daake ped̄ ká ɓil hul kaŋi Ngerewuru. § 21:13 21.13 Ezay 56.7.

bay kereŝ.” Roo le, baari na, i do fere ni ba puɔ nzob riibari!»

¹⁴ Lee, rawri bay nzob kpedefi, i soro ba lakun-ε ka bil mgbaj hul kani Ngerewuru na, le, ka vaa ri.

¹⁵ Roo le, zadka *ngerenzob fe poyri bay nzob fere nzobri *hol kusol Zibri ko fe kere ka'a daa, roo bay ledri ka i daa fe bay nzaa-ri gurum gurum ka bil mgbaj hul kani Ngerewuru mii: «Hozana! Naa pisiri vu bulu David» na le, law-ri faa ri bamba,

¹⁶ ha ri vbi Zezu mii: «Bayri ka ledri baa ku na waa, mu la-laa ki zu le?» Lee, Zezu yijra bay bay ha ri mii: «Mi la-laa na ki. Bay ka do bil mbede Ngerewuru na waa, i kii ya robay le woo? Bayke baa mii: “Feri ka mu daa na ha ledri bay led nzaa wanri hoy kara, i mgbuda nzaa-ri i pisi mu*.”»

¹⁷ Fale ku bayji le, Zezu pon ri a tji ka bil ngerepuo na, a se Betani a vaa naa di.

*Zezu faɔ puu nzum
(Mrk 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Zezu tji tibie a yji a se ba ngerepuo ka Zuruzalem. Zadka'a se faa kob robay na, kon se ni.

¹⁹ Lee, ka mbi nun-ε a ko puu nzum mbjw munu ka do lakun faa a to a se saw-ε. Roo le, ka ko ba vayke hoy. Bayji le, ka baa ha puu nzum na mii: «Bo na mu ti lie mbaa wum.» Ka zadε ku hoy le, puu nzum na huɔ wuo riw bele.

²⁰ Zadka led nduobal-eri ko munu na bayji le, tuku ri ha ri kaw yer i vbi ni mii: «Daa mina ndaw roo, puu nzum key na huɔ wuo saa zadε hoy key le?»

²¹ Lee, Zezu yijra bay bay ha ri mii: «Mi baa ha ri ta-tan ba tusε ki: zadka i do bay mbika law, roo i may bay ka di ya le, i maa daa fe munu ka mi daa zin puu nzum key hoy ya, roo le, i maa bay baa ha kuo ka do key na mii: “Mu muu bay saw-a ka zad ni key a mu zo bo maambii,” le, feke na a doko munu na ki.

²² Zadka i daa law-ri bo tul Ngerewuru le, ferri riw bele ka i vbi ka bil nzaa bay kere na, ka'a daa ha ri.»

*Nzob ve ze mbi nzaa ha Zezu daa fe le?
(Mrk 11.27-33; Luk 20.1-8)*

²³ Zezu se bil mgbaj ka *hul kani Ngerewuru do di, a fere nzobri fe ka di. Zadka'a do fere nzobri fe na bayji le, *ngerenzob fe poyri bay ngere Zibri i soro i vi lakun-ε i vbi ni bay mii: «A ve ze mbi nzaa ha mu ndaw roo mu daake fe niri key le? Mase, nzob ve ze ha mu faake le?»

²⁴ Lee, Zezu yijra bay bay ha ri mii: «Bi kara, mi vbika ri bay mbjw hoy bay koko ndaw. Zadka i yijra bay bayke ha mi le,

bi kara mi kie ri nzob ka mbi nzaa ha mi daake fe niri key na.

²⁵ Daa tul nzobri nduo mbii ka Zaa daa na waa, uru saa luɔ Ngerewuru mase, uru saa luɔ nzobri hoy le?»

Lee, i tii saw may bay ka sakra ki mii: «Naa baari mina ro le? Zadka naa yijrari bay bay ha ni mii, uru saa luɔ Ngerewuru le, a yji a vbi naari mii, bay ji ndaw roo, naa daari law naari bo tul bay ka Zaa baa na ya le?»

²⁶ A zadka naa baari mii, uru saa luɔ nzobri le, ruo nzobri uru i daa so tul naari, bay ji le, nzobri riw bele ko Zaa na ba nzob yaaɲa bay saa nzaa Ngerewuru.»

²⁷ Bayji le, i yijra bay bay ha Zezu mii: «Buru ko ya.» Lee, ka yijra bay bay ha ri mii: «Munu zu le, nda-ndad! Bi hoy kara, mi ti kie ri nzob ka mbi nzaa ha mi daake fe niri key na ya ndaw.»

Law bay ka se tul ledri ka sidɔ

²⁸ Zezu mbi bay robay a baa mii: «I ker mina ze ka bil law-ri le? Nzob mbjw do bay led warari ba sidɔ. Bayji le, ka baa ha ngere led na mii: “Vu-i, vuri key na mu se waa bi, bo mu vaa daa ped ka di.”

²⁹ Lee, led na yijra bay bay ha ni mii: “Mi hii ya.” Fale le, law-ε nzaa ni ha ni suo ker bay be, a se waa na a vaa daa ped ka di.

³⁰ «Bayji le, baa ledri na vaa vbi nzob vbiele na faa mbjw munu ndaw. Lee, led na baa ha bi-ε mii: “Mbay bi, mi hi-hii, mi seke,” roo le, ka se ya wum.

³¹ Waa, sakra ledri ka sidɔ key na, nzob ha ze daa law hiiya bi-ε na le?» Lee, *ngerenzob fe poyri bay ngere Zibri na, i yijra bay bay ha ni mii: «Ba ngere led.» Bayji le, Zezu baa ha ri mii: «Mi baa ha ri ta-tan ba tusε ki: Ngerewuru tii saw reke mbay ka tul *nzob yaaɲa larimbuori bay may daa nun pieri na pola ha ri.

³² Zaa Batis na vi luɔ-ri, a fere ri daa fe ka do bay zadε ka nun Ngerewuru. Roo le, i daa law-ri bo tul bay be na ya. Ba nzob yaaɲa larimbuori bay may daa nun pieri na ze i daa law-ri bo tul bay be. A fale ka i ko fe daa nzobkeri na ku hoy kara, i fere bil law-ri bay daa law-ri bo tul bay be na ya.»

Law bay ka se tul nzob pedri ka law-ri ndaya

(Mrk 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ «I te suku-ri i laake law bay ki ro. Ngerenzob waa mbjw munu mgbaa waa a maa para puuri do di, a te kpan ghi ghi kiri di gbuk, a tie luɔ mbjw do di bay duoke lere puu na, roo a mbuo fe ga-gan do bil

* 21:16 21.16 Simri 8.3.

wáa hã nzoɓ kórokeri kaw dī†. Fale le, ka pɔŋ pedke zuo nduo nzoɓ pedkeri ká'a fãa ri na, bay haŋa ɓo few hóro lere puu na vi le, i wál taa ɓeri a í pɔŋ taa ɓari. Fale ku roo, a zol a se varu.

³⁴ «Zadka few hóro lereke na vi báyii le, nzoɓ wáa na pie leɗ káw ɓeri ɓa luo nzoɓ pedkeri na bay yaŋa lereke ká do bay tul-e na.

³⁵ Roo le, nzoɓ pedkeri na i mgbam leɗ káw ɓeri í ndaka nzoɓ mbjw wɔɓ wɔɓ, í mgba nzoɓ mbje í i ni, a í vbuku nzoɓ ndeke dī sayke báy tisawri í i ni.

³⁶ «Báyii le, nzoɓ wáa na pie leɗ káw ɓe taa k̄iri kal nzoɓ polari ku roɓay. Lɛɛ, nzoɓ pedkeri na ɗaa ziŋ ri ndaya faa mbjw munu ká í ɗaa ziŋ nzoɓ polari na ku.

³⁷ Laa le, nzoɓ wáa na pie vi-e k̄i ro ɓa luo-ri; a ker ká ɓil law-ɛ mii, i hje vu ɓeri na.

³⁸ Roo le, zadka nzoɓ pedkeri na mbi nun-ri í ko vu nzoɓ wáa ká se vuku na báyii le, i ɓaa bay ká sakra k̄i mii: "Í ko, nzoɓ ká'a mgbaka fe pile na zu! Náa séri náa vaa íri ni, a ɓo náa pɔŋri fe pile na ɓa taa naari."

³⁹ Ro, í vaa mgbaka ni í vbu ni ɓo fal wáa na a í i ni.

⁴⁰ «A munu ku waa, zadka nzoɓ wáa na vi le, fe ji ndaw roo a ɗaa ziŋ nzoɓ pedkeri na le?»

⁴¹ Lɛɛ, i yjira báy bay hã ni mii: «Ka'a ika nzoɓ ndayakeri na taŋ kóko nun sie ɓari. Roɓay a yaŋa wáa na a ɗaa nduo nduo nzoɓ k̄iri, bay haŋa few hóro lereke na vi le, i séke báy taa ɓe na hã ni.»

⁴² Báyii le, Zeku ɓaa ha ri mii: «Bay ká do ɓil mbede Ngerewuru na waa, í k̄i ya hoy le?»

«Tisaw ká nzoɓ mbúo hulri vbu ɓo ɓisuy na,

yji a vi ɓa tisaw kere ká kal tul tisaw hawri pavɓaɗ,

a ɓa tisaw tigha hul taa tusueke.

Feke ku na ɓa ped ɗaa Ngerembay, a ɓa fe ká ndaɗ ɓamba bay kóko‡.»

⁴³ «Sawke mini ze, m̄i ɓaa ha ri ta-taŋ: fe kereri riw bele ká í ɗóke í ɓa nzoɓ taa Ngerewuru na, Ngerewuru a yaŋa saa nduo-ri a hã saw nzoɓ k̄iri ká í ɗaa fe ká do báy zadɛ a riw law-ɛ.

⁴⁴ [Nzoɓ ká lie ɓo tul tisaw key na le, a gur suo-ɛ ruk ruk. A zadka tisaw na ze toɗo ɓo tul nzoɓ laa le, a reŋ ni reŋene.»]

⁴⁵ Zadka *ngerenzob fe poyri báy *Fariziri laa law bayri key ká Zeku ɓaa na

ku báyii le, i ko í ɓaa mii, ka ɓaa bay se tul ɓari zu.

⁴⁶ Ro ze, i nzaa faa bay mgbaka ni, roo le, i hje ruo nzoɓri, bay ji le, ruo nzoɓri na i ko Zeku ɓa nzoɓ yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru.

22

Law bay ká se tul nam suoriya yaŋa k̄i

(Luk 14.15-24)

¹ Zeku mbi law bay k̄i na roɓay, a ɓaake bay hã nzoɓri ká í do láa bay ɓe na mii:

² «Sie ká Ngerewuru re mbay ká tul nzoɓri ká tusiri key na do munu ɓa mbay ká ɗaa bawda fe sum suoriya yaŋa may hã vi-e,

³ a dī nzoɓri ká bay haŋa ri vi zadɛ. Zadka namke na vi báyii le, ka pie leɗ káw ɓeri vaa dī nzoɓri ká'a dī ri pola na bay haŋa ri ví s̄u fe sum suoriya na. Roo le, nzoɓkeri na i hii vika ya.

⁴ Lɛɛ, mbay na pie leɗ káw ɓe k̄iri roɓay a ɓaa mii: "Í vaa ɓaa hã nzoɓri ká m̄i dī ri pola na mii: "Timbede key na, m̄i leke fe sum suoriya ɓi na zuo zeb zeb ro. Nday ɓiri báy vuy ɓiri ká ngɔɓ ndaɓ ndaɓ na, m̄i í ri ro. A ferri riw bele na, m̄i leke zuo zeb zeb ro. Í vi ɓo, í s̄u fe sum suoriya yaŋa k̄i na." "

⁵ Báyii le, nzoɓri ká'a dī ri na, i ker se tul dīw ɓe na mbjw ya. Nzoɓ haŋa hã le, mbi faa a se zad seɗ ɓe. Nzoɓ ni zol a se wáa ɓe, a nzoɓ nu zol a se zad fére nun lari ɓe laa.

⁶ A nzoɓ hawri laa le, i mgba leɗ káw ɓeri na, í ɗara ri mbolon mbolon a í i ri.

⁷ Zadka mbay na laa bayke munu báyii le, law-ɛ fãa ni puu-u hã ni mbi nzi-ɛ, a pie nzoɓ yum ɓeri ha ri vaa í ri, a í nzud puo ɓari báy huu kpoy kpoy.

⁸ Fale ku báyii le, mbay na ɓaa hã leɗ káw ɓe k̄iri mii: "Fe sum suoriya yaŋa k̄i na, m̄i leke zuo zeb zeb ro. Roo le, ɓari ká m̄i dī ri na, fe ɗaa ɓari maa bay haŋa ri vi ya.

⁹ Munu zu le, í se báy wad faari a í dī nzoɓri riw bele ká í ziŋ ri na ha ri ví s̄u fe sum bawda suoriya na."

¹⁰ Báyii le, leɗ káwri na i se báy wad faari, í mb̄y nzoɓri riw bele ká í ziŋ ri na: nzoɓ law ndayari ndaw, nzoɓ law kereri ndaw pi. ɓe ze, hã ɓil hul fe sum suoriya na mbaa ɓa nzoɓri mer mer.

¹¹ «Báyii le, mbay na nduo a se hula, a ko nzoɓri ká í kaw nzaa tutakra fe sum na.

† 21:33 21.33 Ká zad ni key na, fe ká nzoɓ wáa maa na, Kuori ko feke ya. Leɗ Izarayelri ze dī ɓa viye. Ba vay fe ká uo a lie goriyo goriyo a do zuɓa ká í dī ɓa rezin. Ba fe pay ɓari ká í s̄u lereke, a í ɗaake him ndaw. Ká ɓil Mbede Ngerewuru na, zadka í ɓaa bay se tul viye le, hãne ɓa fe ká í maa do ɓil wáa, a hãne laa le, ɓa leɗ Izarayelri k̄i suo-ri ká Ngerewuru ko-kóm ɓa tul-ri a hii bay haŋa lere ɓari do dī. ‡ 21:42 21.42 Simri 118.22.

LEE, ka ko w̄ara nzoḅ mb̄jw ká nduo gari séke zad̄ suoriya ȳaṇa k̄i na ya hoy, kal a kaw d̄i nd̄aw.

¹² LEE, mbay na v̄aa vbi ni mii: “Nzoḅ buo-i, d̄aa mina nd̄aw roo, mù nduo mú vi zad̄ suoriya ȳaṇa k̄i na key, tan̄ nd̄uo gari ȳaṇa k̄i na le?” LEE, zad̄ bay zee led̄ban na sel.

¹³ Be nu ku ro, mbay na b̄aa h̄a led̄ káw b̄eri mii: “I mgba ni í sin̄ b̄al-eri b̄áy nduo-eri, í vbu ni bo zad̄ ká sii ndun̄ ká kele. Ba zad̄ ká nzoḅri réke rew̄ b̄áy mb̄ii nun-ri mgboḅo mgboḅo, a í s̄y sere-ri nḡer nḡer ká d̄i.”

¹⁴ Báyji le, Zezu sin̄ tul law bay na a b̄aa mii: «Nḡerew̄uru d̄i nzoḅri nḡi b̄amba, roo le, nzoḅri ká'a nan ri na, i nḡi ya nzekre hoy.»

Vbiw Fariziri ká se tul larimbuo (Mrk 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Báyji le, *Fariziri v̄aa mb̄u k̄i í nzaara faa bay nz̄aa nzaa Zezu b̄áy faa vbiwri.

¹⁶ Fale ku báyji le, i pie nzoḅ h̄aneri ká i ba led̄ nduoḅal-ri, b̄áy Ziḅ h̄aneri ká i zuo fal Mbay *Erod̄ na ha ri v̄aa b̄aa h̄a Zezu mii: «Mbay, buru ko nd̄aw, bo na mù b̄aa suo bay, a mú fere nzoḅri tusue bay ká se tul fe d̄aa ká rii law Nḡerew̄uru. Mù ȳa k̄er bay nzoḅ mú d̄aake fe ya, bay ji le, bo na mù b̄aa bay z̄in̄ nzoḅ tan̄ náa nun nzoḅ.

¹⁷ Munu zu le, mù t̄ina k̄er bay bo h̄a buru laa. W̄aa, *bol kusol naari h̄a faa bay h̄aṇa nzoḅ puo larimbuo h̄a Mbay Sezar mase, h̄a faa ya le?»

¹⁸ Báyji le, Zezu ko k̄er bay b̄ari ká ndaya na a b̄aa ha ri mii: «Baari nzoḅ nzaa r̄uo bayri! W̄aa, bay ji nd̄aw roo, i nzaa nzaa-i bay mgbaka m̄i b̄áy bay le?»

¹⁹ Lari ká i puoke larimbuo na, i k̄ie m̄i h̄a mi ko.» LEE, i t̄ina lari na mb̄jw í k̄ie ni.

²⁰ Báyji le, Zezu ȳi a vbi ri mii: «Tul nzoḅ, b̄áy rin̄ nzoḅ ká i v̄bie d̄o lari key na w̄aa, ba nzoḅ ve zu le?»

²¹ LEE, i ȳinjra b̄áy bay h̄a ni mii: «Ba Mbay Sezar.» Báyji le, Zezu mbi bay a b̄aa ha ri mii: «Munu zu le, feri ká d̄o bay tul Mbay Sezar le, i h̄a Zezar, a feri ká d̄o bay tul Nḡerew̄uru laa le, i h̄a Nḡerew̄uru.»

²² Zad̄ka Fariziri laa bay ká Zezu b̄aa ha ri munu na báyji le, tuku ri ha ri kaw yer a í p̄on̄ ni í zol̄ ȳor̄on̄ ȳor̄on̄.

Vbiw Sadusiri ká se tul t̄i saa luu huf (Mrk 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Báyji le, b̄áy bil namke ku na *Sadusiri soro í vi luu Zezu. Ba b̄ari Sadusiri na ze í ker í b̄aa mii, nzoḅ hu le, ti t̄i saa luu huf ya.

²⁴ Ro, í vi vbi Zezu mii: «Mbay, *Moyze b̄aa mii, zad̄ka nzoḅ hu tan̄ mb̄on̄ nzoḅ le,

ndad̄ bay h̄aṇa ȳu-ε ka ȳa máy pile be na a mbon̄ke nzoḅ, a k̄óroke m̄jiri ȳu-ε ká hu na* .

²⁵ Báyji le, nzoḅ b̄áy ȳu-eri tul-ri ton̄ say í d̄o sakra buru. Nḡere led̄ ká ȳa máy na hu tan̄ mbon̄ke nzoḅ, a p̄on̄ máy pile na h̄a ton̄no fal-ε.

²⁶ Nzoḅ ndeke d̄i sid̄ike na ví hu a p̄on̄ máy pile na h̄a nzoḅ ndeke d̄i sayke. Nzoḅ ndeke d̄i sayke na kara feke d̄o z̄in̄ ni munu na nd̄aw, h̄a b̄ari ká tul-ri ton̄ say na, i ȳa máyke na a í hu tan̄ mbon̄ke nzoḅ b̄áy zad̄ b̄ari riw bele.

²⁷ Ká fal huf̄ b̄ari ku riw bele na, máy na kara ví hu nd̄aw.

²⁸ A munu ku w̄aa, sieke ká nzoḅri t̄i saa luu huf̄ na, nzoḅ ve ká sakra b̄ari ká tul-ri ton̄ say ku na, máy na a b̄a taa be le, bay ji le, b̄ari ká tul-ri ton̄ say riw bele na, i ȳa ni ȳa b̄áy zad̄ b̄ari.»

²⁹ LEE, Zezu ȳinjra b̄áy bay ha ri mii: «Baari na i w̄uru faa, bay ji le, bay ká d̄o bil mbede Nḡerew̄uru na, i laa ya nd̄aw, a í ko h̄urusuo Nḡerew̄uru ya nd̄aw pi.

³⁰ Tusueke le, sie ká nzoḅri t̄i saa luu huf̄ na, w̄arari b̄áy máyri í ti ȳaṇa k̄i ya, roo le, í doko munu ba led̄ nzaaped̄ Nḡerew̄ururi ká nulue.

³¹ A bay ká se tul t̄i nzoḅri saa luu huf̄ na w̄aa, i k̄i bayke ká Nḡerew̄uru b̄aa d̄o bil mbede be ha ri na ya hoy le woo? Fal huf̄ *Abaraham nd̄aw, Izak nd̄aw, roo b̄áy *Zakoḅ nd̄aw na, bole d̄i d̄i nd̄aw roo Nḡerew̄uru b̄aa mii:

³² “M̄i ba Nḡerew̄uru Abaraham, Nḡerew̄uru Izak, a mí ba Nḡerew̄uru Zakoḅ nd̄aw.” Munu zu le, Nḡerew̄uru na ba Nḡerew̄uru nzoḅ káw b̄áy kumnunri bo, ka ba Nḡerew̄uru nzoḅ huf̄eri ya.»

³³ Ruu nzoḅri ká i laa bay fe fére Zezu na tuku ri ha ri kaw yer riw bele.

Bol kusol ká kal taa h̄awri riw bele (Mrk 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ Zad̄ka *Fariziri laa mii, Zezu mgba nzaa *Sadusiri na báyji le, i mb̄u tul k̄i,

³⁵ le, nzoḅ mb̄jw ká sakra b̄ari ká ba nzoḅ fére nzoḅri *bol kusol Ziḅri na soro ba lakun Zezu bay nz̄aa nzi-ε b̄áy bay, ze a vbi ni mii:

³⁶ «Mbay, ká bil *mbede bol kusol naari na w̄aa, bol kusol taa h̄aa ze kal taa h̄awri riw bele le?»

³⁷ LEE, Zezu ȳinjra b̄áy bay h̄a ni mii: «“Nḡerembay Nḡerew̄uru bo na, mù h̄i ni b̄áy bil law-ari riw bele nd̄aw, b̄áy p̄ara nun suo-ori riw bele nd̄aw, roo b̄áy k̄er bay b̄ori riw bele nd̄aw pi.”

³⁸ Be key ze ba titire bol kusol ká kal taa h̄awri riw bele.

* 22:24 22.24 K̄iṇa bol kusol ba sid̄ike 25.5-6. † 22:32 22.32 T̄ji kele 3.6. ‡ 22:37 22.37 K̄iṇa bol kusol ba sid̄ike 6.5.

³⁹ A bol kusol ndeke dī sidike ká ndad famba tasiri a rii bol kusol taa titireke ndaw na ze dfo key: “Mù hii kù-ò munu ká sùò-ò bo kịṣ.”

⁴⁰ Bol kusol niri ká sidí key na, mbu fe fere mbede bol kusol *Moyze báy taa *nzoò yaaṅa bayri saa nzaa Ngerewuru riw bele.»

Bay ká se tul Krisi, vu bulu Mbay David (Mrk 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Nam mbijw munu *Fariziri mbu kị. Zadzka Zezu ko ri na báyii le, ka vbi ri bay mii:

⁴² «Ì ker bay mina ze ká bil law-rì le? *Krisi, nzoò ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzoòri na waa, ka ba vu bulu ve le?» Le, i yinjra báy bay hā ni mii: «Ka ba vu bulu Mbay *David.»

⁴³ Báyii le, Zezu yi a vbi ri bay mii: «A munu ku waa, daa mina ndaw roo, Mbay David ká baa bay báy faa Tem Ngerewuru na dī ni ba Ngerembay le? Mbay David na baa mii:

⁴⁴ “Ngerewuru Ngerembay baa hā Ngerembay bi mii:

‘Mu ví káw tundo hofo bi, kpuru maa báy hāṅa mī haw yum ká tul nzoò tul ngani bori

ha ri do ba fe daa bal-a zuo dī*.’”

⁴⁵ «A zadka Mbay David dī Krisike na ba Ngerembay na waa, daa mina roo a yi a ba vu bulu Mbay David ndaw le woo?»

⁴⁶ Le, nzoò mbijw ká'a yinjra báy bay hā ni na tiya. Uru saa namke ku na nzoò mbijw ká'a zinj faa bay vbika ni bay na ti mbāa.

23

Bay ká se tul nzoò fere nzoòri bol kusolri báy Fariziri

(Mrk 12.38-39; Luk 11.43,46; 20.45-46)

¹ Fale ká Zezu baa bay zinj *Fariziri na, ka baa bay hā ruo nzoòri báy led nduo bal-eri mii:

² «Nzoò fere nzoòri bol kusolri báy Fariziri na, ba ped bari ká bay tina saw bay *bol kusol Ngerewuru munu ká *Moyze daa ká pola lew na.

³ Munu zu le, ferri riw bele ká i baa bayke ha ri na, i daa vu mbom ka bo dī. Roo le, fe daa bari na i mboro ya, bay ji le, ferri ká i fere na, i daa feke ya.

⁴ Bari na i sinj soba ká hii bamba tasiri i daa bo tul kpaṅa nduo nzoòri, roo le, vu

nduo-rì ngeden mini hoy kara, i hii záake ya*.

⁵ Ferri riw bele ká i daa na, i daa bay kieke sùò-ri ká nun nzoòri hoy. Be ze, vu bol huò ká i sinj do nzaa pol-ri báy puu nduo-ri na, taa bari ngob kal taa nzoò hawri, i nduo gari ká i tunj nzi-ε báy sal hā ni pie yul na, kal taa nzoò hawri ndaw†.

⁶ I hii káw zad káw rinj dika ká zad fe sum suoriya luyeri, i hii zad káw rinj dika ká do pola ká bil *hul mbu kị bari ndaw.

⁷ I hii hāṅa nzoòri hii soko korma korma ha ri ká zad ruo ká nun nzoòri, a i hii hāṅa nzoòri dī ri ba “mbay, mbay” ndaw pi.

⁸ «Roo le, baari na i hā nzoòri dī ri ba “mbay” ya, bay ji le, mbay baari mbijw hoy kekkek, a baari riw bele na i ba yu kị.

⁹ I dī nzoò mbijw mini ká tusiri key ba “bāa” ya, bay ji le, Bāa baari mbijw hoy kaw nulue.

¹⁰ I hā nzoòri dī ri ba “gaṅ bi” ya ndaw, bay ji le, gaṅ tul-rì mbijw hoy ba *Krisi, nzoò ká Ngerewuru waa bay pie ni vi na.

¹¹ Nzoò ká ba ngerenzob ká tul-rì ká sakra baari na, a daa sùò-ε ba nzoò ped baari, bay ji le,

¹² nzoò hāṅa hāṅa ká ura tul-e ba siya le, Ngerewuru a mgbaka dīnj siri, a nzoò hāṅa hāṅa ká dīnj tul-e ba siri laa le, Ngerewuru a ura ba siya.»

Zezu daa bay bo tul nzoò nzaa ruo bayri

(Mrk 12.40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

¹³ «Kóko seke fe ba taa baari *nzoò fere nzoòri bol kusolri báy *Fariziri ká i ba nzoò nzaa ruo bayri! Nzoòri ká i hii bay hāṅa Ngerewuru re mbay ká tul-ri na, i gbakra faake ha ri. Baari kị sùò-rì hoy kara, i hii bay hāṅa Ngerewuru re mbay ká tul-rì ya, a nzoòri ká i hii bayke hoy kara i haa ri faake.»

¹⁴ [«Baari nzoò fere nzoòri bol kusolri báy Fariziri: kóko seke fe ba taa baari! Baari nzoò nzaa ruo bayri! I ko nun sie máy pileri ya, i duku mjiri feziṅa bari ruofudu bele, be nu ku hoy kara i daa nzaa bay kere pi-pie ká nun nzoòri bay kieke sùò-rì ba nzoò kereri. Sawke mini ze, bay ká Ngerewuru a kúnj bo tul-rì na, a ngónj bamba tasiri kal taa nzoò hawri robay.]]

¹⁵ «Baari nzoò fere nzoòri bol kusolri báy Fariziri: kóko seke fe ba taa baari! Baari nzoò nzaa ruo bayri! I haari báy zadri riw bele, báy faa bil mbiiri, báy tusiri buo dī dī i nzaa nzoòri ká i ba Ziḅ ya ha ri

§ 22:39 22.39 Soro ped daa Leviri 19.18. * 22:44 22.44 Simiri 110.1. * 23:4 23.4 Bol kusol Ngerewuru kie nzoòri faa daa fe ká rii law Ngerewuru. Roo le, Fariziri daa zad sanmakeri bof bof nde tul-e, a daa hā daa vu mbom bo tul fekeri riw bele na, vi ba bawda soba ká tul Ziḅri. † 23:5 23.5 Ká bil vu bol huori ká Ziḅri sinj do nzaa pol-ri báy puu nduo-ri na, i daa vay mbede ká Bay Ngerewuru haneri do dī i daa nduo dī. Sal ká Ziḅri túnke gari bari pie yul na, i daa i kieke mii, bari nduo kiyaw kiyaw a bari rii law Ngerewuru.

vi ba nzob kóƒ Ngerewuru. A zadka ì zinj nzob mbjw le, ì daa ha ni vi ba nzob ká ndaya ká maa bay kóko seke fe, mba ri faa bal ba sidí rɔbay ká bil huu ka ru-ruma ya na!»

¹⁶ «Baari rawri ká ì nda faa pol nzobri na: kóko seke fe ba taa baari! I baa mii: “Zadka nzob haa hud’ bay rin *hul kani Ngerewuru le, ba fe ya bay. A zadka’a haa hud’ bay rin lari ká nduy zjiriri zjiriri ká do bil hul kani Ngerewuru na ro le, be ndaw roo, ì baa mii ndad’ bay daa bay, bay ji le, nzobke mbi sùo-ε a háake hud’ ba tusue.”

¹⁷ Baari ká ì ba kòko, ì ba raw! Ba lari ká nduy zjiriri zjiriri na mase, hul kani Ngerewuru ká daa ha lari na vi ba fe ká do boƒ ba taa Ngerewuru na ze ndad’ mba mbini na ya le woo?

¹⁸ I baa na rɔbay mii: “Zadka nzob haa hud’ bay rin *tutakra fe poy Ngerewuru le, ba fe ya rɔbay. A zadka’a haa hud’ bay rin fe haɲa hoy ká bo tul tutakra fe poy na ku ro le, be ndaw roo, ì baa mii ndad’ bay daa bay, bay ji le, nzobke mbi sùo-ε a háake hud’ ba tusue.”

¹⁹ Baari rawri! Fe haɲa hoy mase, tutakra fe poy Ngerewuru ká daa ha fe haɲa hoy na vi ba fe ká do boƒ ba taa Ngerewuru na ze ndad’ mba mbini na ya le woo?

²⁰ Be ze, nzob ká haa hud’ bay rin tutakra fe poy na, ka haa hud’ bay rin tutakra fe poy bay fe haɲa hoyri riw bele ká zuo di zu.

²¹ Nzob ká haa hud’ bay rin hul kani Ngerewuru na, ka haa hud’ bay rin hul kani Ngerewuru bay rin Ngerewuru ká kaw bil-e zu.

²² A nzob ká haa hud’ bay rin nulue laa le, ka haa hud’ bay rin kariɲaw káw Ngerewuru, roo bay rin Ngerewuru nzob káw di na.»

²³ «Baari nzob fére nzobri bol kusolri bay Fariziri: kóko seke fe ba taa baari! Baari nzob nzaa rúo bayri! Vay ferí ká baje fu búy búy ká riɲ-ε ba *mante*, mase *anete*, mase *kumε* na, duo le, ì naa mbjw ha Ngerewuru bay zadε zadε. Roo le, fe ká do bil bol kusol ká do nun daa, munu ká ba daa fe ká do bay zadε ká nun Ngerewuru ndaw, kóko nun sie nzobri ndaw, roo doƒo tul Bay Ngerewuru ndaw na, ì yjira daake. Be ze, ba ferí ká ndad’ bay daa nun-rì bo di tan yjira bie fe hawri.

²⁴ Baari rawri ká ì nda faa pol nzobri! Mbii baari ká fe hoy ká ndji do di na ì du-duo roo ì nzo, roo le, ì tju zambal bay kukre malak ba bil-rì tan kókòke!»

²⁵ «Baari nzob fére nzobri bol kusolri bay Fariziri: kóko seke fe ba taa baari! Baari nzob nzaa rúo bayri! Fal tunɲo toy

bay tunɲo ngaw ze ì waa ha ni *tan kad’ kad’, roo le, fe ká mbaa bil-e ká ì sù ì nzo na, ì zinj bay faa riiba bay kóko nun fe.

²⁶ Bo Farizi, nzob nun raw! Mu waa bil tunɲo toy bay tunɲo ngaw pola ha ni ka tan kad’ kad’ ro le, fal-ε kara a tan kad’ kad’ bay.»

²⁷ «Baari nzob fére nzobri bol kusolri bay Fariziri: kóko seke fe ba taa baari! Baari nzob nzaa rúo bayri! I ri tupalri ká ì roɲ bay por ha ni puu kpaa kpaa a ndad’ ká fal-ε kele key hoy, roo le, bil-e ká nziya na ba huru hud’ nzobri bay fe púnkeri ká kji boƒ boƒ.

²⁸ Baari hoy kara ì do faa mbjw munu ndaw. Ká nun nzobri ká kele na, ì ko ri ba nzobri ká ì daa fe bay zadε ká nun Ngerewuru, roo le, ká bil law-rì nziya na, nzaa rúo bayri bay fe daa kaayari ze mbaa di nzji nzji.»

Bay ká’a mgbaka tul nzob fére nzobri bol kusolri bay Fariziri
(Luk 11.47-51)

²⁹ «Baari *nzob fére nzobri bol kusolri bay *Fariziri, baari nzob nzaa rúo bayri, kóko seke fe ba taa baari. Baari na ì mbuo tupal *nzob yaɲa bayri saa nzaa Ngerewuru bay kere, a ì daa tupal nzobri ká ì daa fe bay zadε ká nun Ngerewuru na vur vur

³⁰ a ì baa mii: “Ba fe ká buru do zinj bulu buru ká piadke lew na le, buru ti zúo zinj ri bay daa sim nzob sim bayri saa nzaa Ngerewuru na zuo siri ya.”

³¹ Be ze, bay bay daa baari kji ì kóke sùo-rì mii, ì ba vu bulu nzobri ká ì ì nzob yaɲa bayri saa nzaa Ngerewuru.

³² Munu zu le, ì se nun-rì ba pola ì ɔro bie ped’ ká bulu baari tii saw daake na!

³³ Baari soyri! Mjiri kuotolri! I daa mina ì tji dól ká bil kóko seke fe ká bil huu ká ru-ruma ya ká’a tji tul-rì na le woo?

³⁴ I laa key: m̄ pie bay nzob yaɲa bayri saa nzaa Ngerewuru ndaw, nzob nun nzemri ndaw, roo bay nzobri ká ì fére ri *bol kusol Ngerewuru ndaw pi. I ika nzob haneri, a ì ber nzob haneri ha ri hu ká tul puu say hud’. I ndáka nzob haneri bay ndoy don ká bil *hul mbj kji baari, roo ì nii ri puo bay puo munu ká bulu baari daa na,

³⁵ bay haɲa bay sim nzobri riw bele ká baari Zibri ì ì ri gor hoy tan kaaya ká ì daa zinj nzob na, ka mgbu tul-rì, tii sawke saa tul sim *Abel ká ba nzob fe daa bay zadε, kpuru tji ke tul-e taa Zakari, vu Baraki ká ì ì ni ká sikfa *hul kani Ngerewuru bay zadε ká *tutakra fe poy bo di na.

³⁶ M̄i baa ha ri ta-tan ba tusue kji: bay sim nzob niri key riw bele na, a mgbaka tul saw nzobri ká timbedε key.»

Zezu *re sùo-ε bay tul nzoɓri ká Zuruzalem*

(Luk 13.34-35)

³⁷ «Zuruzalem, Zuruzalem! Baari nzoɓri ká Zuruzalem ká ñi *nzoɓ yaaña bayri saa nzaa Ngerewuru, a i vbuku nzoɓri ká Ngerewuru pie ri ha ri na báy tisawri i i ri. Waa, faa bal ba mina ze, mi hii bay mbú nzoɓ baari na do saw bal-i, munu ká máa kay mbúke vi-eri do saw bal-ε a guba tul-ri báy tay bar-ε na le! Roo le, baari na i hii puu bayke ya.

³⁸ I ko, Ngerewuru a pón hul kani baari na baybaw ha ri.

³⁹ Mi baa ha ri ta-tañ: úru saa vuri key na, i ti kóko mi mbáa kpuru maa báy sieke ká ñi báa mii: “Ndaɗ bay haña Ngerewuru ka sám fe zúo tul nzoɓ ká vi báy rin Ngerembay?!”

24

Zezu baa bay hul kani Ngerewuru ká'a bie

(Mrk 13.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Zezu tji saa *hul kani Ngerewuru. Zadka'a do zól báyii le, leɗ nduoɓal-eri soro ba lakun-ε i kie ni hulri ká i mbuo ba gama ká do bil mgban hul kani Ngerewuru na bay haña ni ka ko.

² Báyii le, Zezu mbi bay a baa ha ri mii: «Fe niri riw bele key na waa, i ko-ko kji zu le? Mi baa ha ri ta-tañ ba tusue kji: tisaw ká i mbúoke hulri key na, ti tón mbjw kay tul kji ká zad ni key ya. Nzoɓri gáy ri riw bele zuo siri.»

Fe sekere ká'a tji

(Mrk 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Zezu se a kaw tul kuo ká rin-ε ba Oliviyi. Zadka'a kaw di na báyii le, leɗ nduoɓal-eri kji ro i soro ba lakun-ε i do fi mbjw i vbi ni mii: «Mu baa ha buru laa, sie ha ndaw roo, fe niri key na a vika le? Roɓay, fe ji ndaw roo a kál a kie buru nam ká mù yji, mase sie óro bie nam ká tusiri key na le?»

⁴ Lee, Zezu yjinra báy bay ha ri mii: «I nze báy sùo-ri bay haña nzoɓ mbjw mini kara ka úla ri ya,

⁵ bay ji le, nzoɓri vi ngji bamba báy rin-i i baa mii: “Ba fi ze mi ba *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɓri na.” I úla nzoɓri ngji bamba.

⁶ I láa bay soro ruyri ká nzoɓri ruu kji ká lakun-ri, a i laa soro ruyri ká nzoɓri ruu kji di di ndaw. Roo le, i ha sùo-ri ka to ya, bay ji le, ndaɗ bay haña fe niri key na ka tji pola ndaw roo! Roo le, ba sie óro bie nam ká tusiri key na ya roɓay.

⁷ Nzoɓri ká saw puo bari mbjw, i úru bay rúu zinj nzoɓri ká saw puo kji boɗ. Nzoɓri ká bil puoruo mbjw, i úru bay rúu zinj nzoɓ puoruo kji. Kon luye a lie báy zad zad ndaw, tusiri a lán yik yik báy zadri ndaw pi.

⁸ Fe nuri riw bele ku na, a doko munu ba tiika nduo ká se máy nzoɓ bay haña ni ka mbon.

⁹ I mgbaka ri i daa nun-ri tuo sie a i i ri. Saw nzoɓri riw bele ká tusiri key na i fuy ri bay tul-i.

¹⁰ Sieke ku na, nzoɓri ngji bamba i pón mbika law bari; i mbika tul kji a i fuy kji.

¹¹ Nzoɓri ká i di sùo-ri ba *nzoɓ yaaña bayri saa nzaa Ngerewuru na i ngji bamba, i tji i ula nzoɓri ngji bamba.

¹² Kaaya nzoɓri ká i daa ká yaa zad ba pola pola na, a daa ha fal ini nzoɓri ngji bamba a húoke deŋ deŋ.

¹³ Roo le, nzoɓ ká mgbaka ngɔ-ngɔŋ kpuru tji sie óro bie nam na, Ngerewuru a yaaña ni.

¹⁴ Bay Kere ni ká se tul Ngerewuru ká re mbay ká tul nzoɓri na, i ka-káake báy zadri riw bele ká tusiri key bay haña saw nzoɓri riw bele i laa bayke. Fale ku ndaw roo, óro bie nam na a vi báy.»

Bawda bie ká'a tji tul nzoɓri

(Mrk 13.14-23; Luk 21.20-24)

¹⁵ «Baari na i kóko nzoɓ ká i di ba “Fe ñm ká maa baa ya” ká Daniyel, nzoɓ yaaña bay saa nzaa Ngerewuru baa bayke piedke lew na. Fe ñmke ku na a doko siya ká *zad ká tañ kaɗan ká bil *hul kani Ngerewuru. (Nzoɓ ká kji mbedfe key na le, ka laa sawke ta-tañ!)

¹⁶ Zadka i ko munu na báyii le, bari ká i kaw kuɗu zad ká Zude na, ndaɗ bay haña ri diúu ba tul kuori.

¹⁷ Nzoɓ ká'a mgbaka taram ká tul hul siya na*, ka ti di bay vaa faa fe beri ká hula ya ndaw,

¹⁸ a nzoɓ ká'a doko waa na ti yji se puo bay mbika maagari be ya ndaw pi.

¹⁹ Namkeri ku na, máyri ká i doko bil, báy máyri ká leɗri áw waŋ bari na, i kóko seke fe ngji bamba.

²⁰ I kóɗ Ngerewuru bay haña dul baari na, ka do báy few lew teɗ ya ndaw, mase bay nam mgbaka taram naari Zibri ya ndaw pi!

²¹ Ká bil namke ku na, kóko seke fe ká'a tji tul nzoɓri na, a kál tul zad pavbaɗ: úru saa nam ká Ngerewuru daake tusiri kpuru tji vuri key na, kji kóko seke fe ká mini na nzoɓ ko ya roɓay, roo bil namri ká'a vi vuku hoy kara, nzoɓ ti kóko kji seke fe ká mini mbáa mgban.

‡ 23:39 23:39 Simri 118.26. * 24:17 24:17 Zibri na, zadka i daa hul le, i daa tul-e aa raɗ raɗ do di ba zad mgbaka taram bari.

²² Zadzka Ngerewuru mbi nzi-e bay yinjra namkeri ku na ba fal ya le, nzoɓ mbjw mini kara, ti káw báy kumnun ya. Roo le, namkeri ku na ka yinjra ba fal bay tul nzoɓ ɓeri ká'a nan ri zuo ɓodf.

²³ Zadzka nzoɓ ɓaa ha ri mii: "I ko-kóm i ko *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzoɓri na, ka do zadf ni key," mase, "ka do lew," le, i daa law-ri ka ɓo di ya.

²⁴ I ko, nzoɓri ká i di sùo-ri ba Krisi, báy nzoɓri ká i di sùo-ri ba *nzoɓ yaaja bayri saa nzaa Ngerewuru na, i tji i daa bawda fe sanri báy ɓeri ká mba kóko bay úlake nzoɓri. Ze faa do di le, nzoɓri ká Ngerewuru nan ri zuo ɓodf ba taa ɓe na hoy kara, i úla ri ndaw.

²⁵ I laa key, m̄ ɓaa bayke ha ri ro.»

Vu Nzoɓ a yi i vi

²⁶ «Munu zu le, zadka nzoɓri ɓaa ha ri mii: "I ko, *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni vi na, do bil law kor," le, i se di ya. Mase, i ɓaa ha ri mii: "Krisi mu sùo-ε do key," le, i daa law-ri ka ɓo tul bay ɓari na ku ya.

²⁷ bay ji le, munu ká mbam sie yela ha nzoɓri ko haraŋ saa fi tji sie kpuru tji fi riŋ sie na, sieke ká bi *Vu Nzoɓ m̄ vi na, a doko faa mbjw munu ndaw.

²⁸ Nzoɓri riw bele i kóko ni, bay ji le, zadf ká hudf fe ɓo di na, zadf na ku ze tamiri mbu k̄i ká di.»

Sie yi Vu Nzoɓ

(Mrk 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹ «Ba vaa hoy ká fal kóko seke fe ká bil namkeri ku na, sie a doko guu ndaw, few ti hie mbãa ndaw, mbaymawri gáy saa tumbam ndaw, roo hurusuori ká tumbam kara i lán yik yik ndaw pi.

³⁰ Be nu ku báyji le, fe ká a kie vika bi *Vu Nzoɓ na a tji ká tumbam. Ká sieke ku na, saw nzoɓri riw bele ká tusiri key na i réke sùo-ri, le, i kóko m̄ bi Vu Nzoɓ ká m̄ vi saa nulue ká bil sii mbam báy bawda hurusuo, báy riŋ dika.

³¹ Báyji le, bawda t̄jw a mgbaka báy zadf gürum gürum, le, m̄ pie lef nzaaped ɓiri ká nulue ha ri se báy t̄jw zadri ká niŋ ká tusiri key, bay haŋa ri mbu nzoɓ ɓiri ka m̄ nan ri zuo ɓodf ba taa ɓi na, saa fi mbje mgbaga gb̄y zadf ká fi mbini.»

Fe fére ká se tul puu nzum

(Mrk 13.28-31; Luk 21.29-33)

³² «I laa mára bay ká se tul puu nzum na, a i fére fe ká di! Zadzka i ko roo nzaa toykeri luovay a do rék rek le, i ko ta-taŋ mii, nzaa bura mbam do di ya ro zu.

³³ Do faa mbjw munu ndaw, zadka i ko fe niri key na riw bele t̄ji le, i ko ndaw mii,

bi *Vu Nzoɓ na m̄ do di ya def bay vi; m̄ do faa hul ro.

³⁴ M̄ ɓaa ha ri ta-taŋ ba tusue k̄i: nzoɓri ká timbede key na, i ti huka riw bele ya hoy ze fe niri riw bele key na a t̄ji.

³⁵ Tumbam báy tusiri na a kál h̄n bele. A roo le, bay ɓiri na ti kál ya mgbaj.»

Ngerewuru hu-ε hoy ko sieke

(Mrk 13.32-37; Luk 17.26-30,34-36)

³⁶ «Bay ká se tul namke mase saw sieke ká bi *Vu Nzoɓ m̄ yi bay vi na, nzoɓ mbjw mini kara ko ya. Ledf nzaaped Ngerewururi ká nulue ya ndaw, bi Vu Nzoɓ kara ya ndaw; ɓa Baa hu-ε hoy ze ko.

³⁷ Fe ká kal báy sewke taa *Noe na, sieke ká bi Vu Nzoɓ m̄ vika na, a doko faa mbjw munu ndaw.

³⁸ I ko, báy bil sewke taa Noe ká pola lew ká mbii yaa zadf ya roɓay na, nzoɓri s̄y fe i nzo fe, máyri báy warari i yaa k̄i, mase i ha vu ɓariri kara yaa k̄i kpuru maa báy nam ká Noe nduo ke bil hul tumbii na.

³⁹ Nzoɓri may bay ká tul sùo-ri kpuru maa báy mbii ká vi yaa zadf mgb̄ri, a faa ri riw bele. Nam ká bi Vu Nzoɓ m̄ yi mi vi na kara, a doko faa mbjw munu ndaw.

⁴⁰ Be mini ze, warari sidi ká i doko waa na, i mbika nzoɓ mbini, a i poŋ nzoɓ mbje mgbami.

⁴¹ A máyri sidi ká i do naŋ fe na, i mbika nzoɓ mbini, a i poŋ nzoɓ mbje mgbami.

⁴² Munu zu le, i káw báy nzaa ɓal-ri kekeke, bay ji le, nam ká Ngerembay ɓaari a vike na i ko ya.

⁴³ I ko báy kere ndaw ro! Zadzka nzoɓ puo ko saw sie ká nzoɓ riiba a vike bil hul ɓe ɓa suŋ na le, a káw báy nzaa ɓal-ε kekeke ɓo, ka ti poŋ faa ha nzoɓ riiba haw faa hul ɓe a faa fe ɓeri ya.

⁴⁴ Sawke mini ze, ɓaari hoy kara i káw báy nzaa ɓal-ri kekeke, bay ji le, saw sie ká i ker ya na ndaw roo, bi Vu Nzoɓ na m̄ vike báy.»

Ledf káw ká do tul pedf be, bay be ká do tul pedf be ya

(Luk 12.41-48)

⁴⁵ «Munu ku w̄ga, ledf káw h̄ga ze do bay nun n̄zem, a do tul pedf be báy zadf le? Be key na, ɓaa káw ɓe poŋ pedf zuo nduo-ε a ha ni ko-kóm ɓa tul ledf káw h̄gwi, bay haŋa ni ka leke ri fe s̄m ɓari báy zadf zadf báy nam nam.

⁴⁶ Suoriya a ɓa taa ledfke ká ɓaa káw ɓe yi a vi ziŋ ni ká zadf daa pedf ká mini key.

⁴⁷ M̄ ɓaa ha ri ta-taŋ ba tusue k̄i: ɓe na, ɓaa káw ɓe a poŋ pedf kóro fe ɓeri riw bele zuo nduo-ε.

⁴⁸ Roo le, zadka'a ɓa ledf káw ká ndaya le, a k̄er bay ká bil law-ε mii: "Baa káw bi mgbaga roy ká bay vika."

⁴⁹ Ro, a tii saw bɔɔf baw ped beri na a su a nzo zɔn koy himri ndaw.

⁵⁰ Báyji le, báy nam ká'a ker ya na, baa káw be na a ví tji tul-e mbuda báy saw sie ká'a ko ya.

⁵¹ Lee, ka'a mgbaka ni a d'ara ni ko seke fe ngji bamba, a daa ni kaw zad kóko seke fe zɔn nzoɔ hawri ká i ba nzoɔ nzaa ruo bayri. Ba zad ká nzoɔri réke rew báy mbii nun-ri mgoɔbo mgoɔbo, a i su sere-ri ngɛr ngɛr ká di.»

25

Law bay ká se tul máy tikd'iri ká tul-ri du

¹ Zezu baa mii: «Sieke ká Ngerewuru a réke mbay ká tul nzoɔri ká tusiri key na, a doko munu ba máy tikd'iri ká tul-ri du, ká i faa huu ndele bari a i tji ke bay vaa suo nun nzoɔ máy fie.

² Nzoɔ ndeɔeri ká sakra bari ku na i ba kòkòri, a nzoɔ ndeɔekeri laa le, i ba nzoɔ nun nzemri.

³ Bari ká i ba kòkòri na, i faa huu ndele bari munu hoy tan mgbaka num kɔ do nduo-ri.

⁴ A bari nzoɔ nun nzemri na laa le, i faa huu ndele bari do nduo-ri báy num kɔ kek.

⁵ Munu ká nzoɔ máy fie na vi vaa ya na báyji le, bari riw bele ká tul-ri du na, i duku nam gbaru gbaru, a i zuo nam ráf bele.

⁶ «Maa báy nzaa zad buo báyji le, i baa bay belej mii: “Nzoɔ máy fie na se vuku ro, i tji i suo nun-ɛ!”

⁷ Báyji le, bari máy tikd'iri riw bele na i tuma saa tul nam a i tii saw léke huu ndele bari.

⁸ Lee, bari kòkòri na i goɔn máy nun nzemri na mii: “I há buru num baari na ndji há buru daa zuo bil huu ndele buru ká do ruma key woo!”

⁹ Báyji le, máy nun nzemri na yinra báy bay ha ri mii: “Uwaa, num buru na ngji maa haɔa náa doɔri kɔ ya. I se luu nzoɔ dáɔkeri na i vaa hie.”

¹⁰ Zadka kòko máy tikd'iri na i zol bay vaa hie num na báyji le, nzoɔ máy fie na ví tji ká fal-ri. Lee, bari máy nun nzemri ká i giyan ni kekeke na, i nduo zɔn ni mbijw hoy i se hul suoriya yaɔa kɔ na, le, i dar faa gbak bo tul-ri.

¹¹ «Fale ku ndji ndaw ro, bari kòkòri ká ndeɔe na i vi i di nzoɔ máy fie na mii: “Mbay, Mbay, mgbuda faa há buru!”

¹² Lee, ka'a yinra báy bay ha ri mii: “Mi baa ha ri ta-tan ba tusue kɔ: mi ko ri ya.”

¹³ «Munu zuo le, i káw báy nzaa bal-ri kekeke, bay ji le, namke báy saw sieke na i ko ya.»

Law bay ká se tul leɔ káwri ká tul-ri say

(Luk 19.11-27)

¹⁴ Zezu baa na roɔbay mii: «Sie yji bi *Vu Nzoɔ na, a doko munu ba nzoɔ mbijw ká do seke ba varu, le, ka di leɔ káw beri a poɔn feziɔa beri zuo nduo-ri.

¹⁵ Leɔ káw be ká mbijw na, ka faa lari ká nduy ziri ziri ngi-ngji zuo bawda bol ba ndeɔe há ni. Nzoɔ ndeɔe di sidike le, ka faa zuo bol ba sidí há ni, a nzoɔ ndeɔe di sayke laa le, ka faa zuo bol ba mbijw há ni* . Nzoɔ háa háa le, ka há ni lari maa báy tul hurusu-e. Fale ku ndaw ro, a uru a zol faa varu be na.

¹⁶ Uru saa namke ku hoy le, leɔ káw be háy ká ya bol lari ba ndeɔe na, se a vaa fere nun lari na, a zɔn kɔ bol ndeɔe zuo tul-e.

¹⁷ Nzoɔ háy ká ya bol lari ba sidí na kara daa faa mbijw munu na ndaw, a zɔn mbiike ba bol sidí a daa zuo tul-e ndaw.

¹⁸ Roo le, nzoɔ taa háy ká ya bol lari ba mbijw na, se a vaa tie luu a mbeɔe lari baa gan be na diɔ diɔ do di.

¹⁹ «Zadka bole di maa fe na báyji le, baa gan bari na yji a vi a tii saw kɔnɔa fal fe beri na zɔn ri.

²⁰ Nzoɔ háy ká ya lari bol ndeɔe na soro ba lakun baa gan be báy bol lari kɔ ba ndeɔe zuo tul-e a baa há ni mii: “Mbay, mu ko, mù há ni bol lari ba ndeɔe, le, mi zɔn kɔ ba ndeɔe zuo tul-e.”

²¹ Lee, baa gan be na baa há ni mii: “Ndaɔ bamba, mù ba leɔ káw kere, mù do tul fe ká mi daa zuo nduo-o na báy zadɛ. Munu ká fe ká ndji ká mi daa zuo nduo-o ká mù daa há ni tii suku na, timbeɔe key mi pón ferri ngi-ngji ro zuo nduo-o. Mu ví káw bil suoriya zɔn mi.”

²² Báyji le, be ká'a ya bol lari ba sidí na soro a vi lakun baa gan be na ndaw a baa há ni mii: “Mbay, mu ko, mù há ni bol lari ba sidí, le, mi zɔn mbiike bol sidí zuo tul-e.”

²³ Lee, baa gan be na baa há ni mii: “Ndaɔ bamba, mù ba leɔ káw kere, mù do tul fe ká mi daa zuo nduo-o na báy zadɛ. Fe ká ndji ká mi daa zuo nduo-o ká mù daa há ni tii suku na, timbeɔe key na mi pón ferri ngi-ngji ro zuo nduo-o. Mu ví káw bil suoriya zɔn mi.”

²⁴ Báyji le, be ká'a ya bol lari ba mbijw na soro a vi lakun baa gan be a baa há ni mii: “Mbay, mi ko ndaw, bo na mù ba nzoɔ ká mù yin bamba tasiri. Bo na mù hii bay

* 25:15 25:15 Bil bol mbijw na, lari ká di maa lari ped mbiimbam duo fale ndeɔe.

ziŋ fe ká bil ped kɔ-ori: fe ká mù ru ya na, mù vbie; a fe ká mù mii pàre ya kara, mù mbɔ zuo tul kɔ.

²⁵ Mí dɔa hɛ ngji bamba, ze mí vɔa tie luo mí mbedɛ lari bo na do di. Mu ko, be ze do key. Mu yaa fe bo na.”

²⁶ Báyji le, gaŋ tul-e na ba a hɛ ni mii: “Bo led káw ká mù ndaya, a mú ba lay! Munu ká mù kó mǐ ba nzoɔ ká mǐ ru fe ya, a le, mǐ vbie feke, a mí mii pàra fe ya, a le, mǐ mbɔ feke zuo tul kɔ, waa,

²⁷ dɔa mína mù hɛ lari bi na hɛ nzoɔ kɔ kpaa a dáake ped, ze síe yji bi le, mǐ ziŋ mbiike zuo tul-e ya le?”

²⁸ Báyji le, baa gaŋ be na ba a hɛ nzoɔ ped beri na mii: “I naa boɔ lari na ká nduo-e i hɛ nzoɔ taa hay ká doke báy boɔ duo na ka nde tul-e taa be,

²⁹ bay ji le, nzoɔ hɛ hɛ ká do báy fe na, i haŋa ni kɔ nde tul-e, le, ka kaw bil ndaɔ. Roo le, nzoɔ ká ti báy fe ya na, hay ká ndji hoy ká a doke na kara, i naa doɔ bay pón ni.”

³⁰ A be led káw ká ba nzoɔ ká goɔ na, i mbi ni i vbu ni bo zad ká sii nduŋ ká kele. Ba zad ká nzoɔri réke rew báy mbii nun-ri mgboɔ mgboɔ, a i sɔ sere-ri ngɛr ngɛr ká di.»

Vu Nzoɔ a ví kún sal bay

³¹ «Zadka bi *Vu Nzoɔ mǐ yji báy rin dika mbay báy led nzaapedri riw bele ká nulue na báyji le, mǐ káw tul karingaw rin dika bi.

³² Saŋ nzoɔri riw bele i mbɔ kɔ ká pol-i, le, mǐ kéle ri ha ri do boɔ boɔ, munu ká nzoɔ kóro fe hɔl kéleke sakra baɔuri báy vuyri do boɔ boɔ.

³³ Mí dáa baɔuri do tunduo hoɔo bi, a vuyri laa le, do tunduo gel bi.

³⁴ Báyji le, bi ká mǐ ba mbay na mǐ ba a hɛ nzoɔri ká i do tunduo hoɔo bi na mii: “Baari ká Baa sam fe zuo tul-ri na, i ví yaa fe kere puoro ká a leke bay tul-ri báy titire dáa tusiri ká pied lew hoy na ba taa baari,

³⁵ bay ji le, zadka kon se mí na, i hɛ mǐ fe sɔm mǐ sɔ, kon mbii hoy se mí kara, i hɛ mǐ mbii mǐ nzo ndaw. Mí ba varu nzoɔ na, i mgba mǐ ba sù-ri,

³⁶ mǐ se tigbaa-i hoy kara, i hɛ mǐ gari mǐ nduo ndaw, sù-o ká se mí na, i kó-kóm ba tul-i ndaw, roo, hul sal ká mǐ naa di kara, i vaa kó mǐ ndaw pi.”

³⁷ Báyji le, bari nzoɔ fe dáa báy zaɔeri na, i yjiŋra báy bay mii: “Mbay, sie hɛ ndaw roo buru kó mù ká kon se mù, roo buru hɛ mù fe sɔm mǐ sɔ; mase sie hɛ ndaw roo kon mbii se mù, roo buru hɛ mù mbii mù nzo le?”

³⁸ Mase sie hɛ ndaw roo, buru kó mù ba varu nzoɔ, roo buru mgba mù ba sùo

buru; mase sie hɛ ndaw roo, mù se tigbaa-a hoy, roo buru hɛ mù gari mù nduo le?”

³⁹ Sie hɛ ndaw roo, buru kó mù báy sem, mase mù naa hul sal ndaw roo, buru vaa kó mù le?”

⁴⁰ Báyji le, bi ká mǐ ba mbay na mǐ yjiŋra báy bay ha ri mii: “Mí ba a ha ri ta-taŋ ba tusue kɔ: sie hɛ hɛ ká i dɔa fe niri key na ziŋ nzoɔ mbijw ká ba led ká ndji hoy ká sakra yu-iri le, ba bi ze i dɔa feke key na ziŋ mǐ ndaw ku.”

⁴¹ «Fale le, bi ká mǐ ba mbay na mǐ ba a hɛ nzoɔri ká i kaw tunduo gel bi na mii: “I zól ká nzaa-i di di ba lew, baari ká fadi Ngerewuru mgba ri! I zól i se bil huu ká ru-ruma ya baŋguo ká i leke do bay tul ngeretemndaya báy led nzaaped beri,

⁴² bay ji le, zadka kon se mí na, i hɛ mǐ fe sɔm mǐ sɔ ya; kon mbii se mí kara, i hɛ mǐ mbii mǐ nzo ya ndaw.

⁴³ Mí ba varu nzoɔ, le, i mgba mǐ ba sù-ri ya; mǐ se tigbaa-i hoy kara, i hɛ mǐ gari mǐ nduo ya ndaw; sù-o se mí, mase mí naa hul sal kara, i vaa kó mí ya ndaw pi.”

⁴⁴ Leɛ, i yjiŋra báy bay mii: “Mbay, sie hɛ ndaw roo, buru kó kon ká se mù, mase kon mbii ká se mù, mase mù ba varu nzoɔ, mase tigbaa-a ká do hoy, mase sù-o ká se mù, mase hul sal ká mù naa di na roo, buru vaa sò mù ya le?”

⁴⁵ Báyji le, bi ká mǐ ba mbay na, mǐ yjiŋra báy bay ha ri mii: “Mí ba a ha ri ta-taŋ ba tusue kɔ: zadka i dɔa fe niri key na ziŋ nzoɔ mbijw ká ba led ká ndji hoy ká sakra yu-iri ya le, ba bi ze i dɔa feke key na ziŋ mǐ ya ndaw ku.”

⁴⁶ Bari nzoɔkeri key na, Ngerewuru a haŋa ri kó seke fe ká do baŋguo kpaɔara na. Roo le, nzoɔ fe dáa báy zaɔeri na, i káw báy kumnun baŋguo.»

26

Zudas báy mbay Zibri leke bay bay mgbaka Zezu

(Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2; Zaa 11.45-53)

¹ Zadka Zezu fere nzoɔri bay beri key na o riw bele báyji le, ka ba a hɛ led nduoɔbal-eri mii:

² «I kó ndaw, tòn nam sidi hoy ro bay dáa *nam suoriya tji saa bil koy na, le, bi *Vu Nzoɔ na i pón mǐ bo nduo nzoɔri ha ri ber mǐ do tul puu say huɔ.»

³ Báyji le, *ngerenzob fe poyri báy ngere Zibri mbɔ kɔ ká bil boro mbay ngerenzob fe poy luye ká ba Kayif,

⁴ ro, i nzaa faa ba law bay mgbaka Zezu bay ika ni.

⁵ Roo le, i ba a mii: «Ndaɔ bay mgbaka ni ká sie nam fe sɔm suoriya ya, ká roo nzoɔri úru i dáa so tul naari.»

Máy mbijw daa num zuo tul Zezu
(Mrk 14.3-9; Zqa 12.1-8)

⁶ Zezu na do Betani luo nzoɓ ká i dí ni ba Simɔn nzoɓ kpiri.

⁷ Báyyi le, máy mbijw munu soro a vi lakun-ε. Ka mgba guma ká i daa báy tisaw ká riŋ-ε ba *alabastre* ká num mbaa dí. Numke ku na baɗe fu búy búy ká larike kara ηɔɔŋ bamba. Zafka Zezu kaw nzaa fe sɔm na, máy na vaa kuna num na tɔlɔlɔ zuo tul-e.

⁸ Zafka lef nduoɓal-eri ko feke na munu báyyi le, law-ri se ri ha ri baa mii: «Bay ji ndaw roo, ka fie num na mini key zuo bisuy gor hoy le?»

⁹ Ba fe ká nzoɓ hie ba pola zu le, a zinj larike ηɔɔŋ bamba a poŋ larike ha nzoɓ kɔkuri!»

¹⁰ Zafka Zezu ko kér bay bari na munu báyyi le, ka baa ha ri mii: «Mina ze i yoklo máy key na mini le? Fe ká'a daa zinj mi key na, ba fe kere ká ndaɗ bamba tasiri.

¹¹ I ko, nzoɓ kɔkuri na i doko zinj ri baŋguo kpaɗara, roo le, bi na, mi ti doko zinj ri baŋguo ya.

¹² Máy na kuna num ká baɗe fu búy búy na zuo tul-i, roo bay haŋa ri vɔroko mi báy.

¹³ Mi baa ha ri ta-taŋ ba tusue ki: zafri riw bele ká tusiri key ká i ka-káa Bay Kere key ká dí na, i loko soro fe ká máy key daa na, bay haŋa nzoɓri kërke bay se tul-e.»

Zudas hii pɔŋ Zezu bo nduo ηgerenzob fe poyri

(Mrk 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴ Báyyi le, nzoɓ mbijw ká sakra lef nduoɓal Zezuri ká duo fale sidi, ká riŋ-ε ba Zudas Iskariyod na, se luo *ηgerenzob fe poyri

¹⁵ a baa ha ri mii: «Zafka mi poŋ Zezu bo nduo-ri le, fe ji ze i haŋa mi le?» Lee, i faa lari rom ba siŋ say i ha ni.

¹⁶ Uru saa sieke ku na báyyi le, Zudas tii saw nzaa faa bay kóko saw sie ká'a máa bay poŋ Zezu bo nduo-ri.

Zezu su fe sɔm suoriya tji saa bil koy zinj lef nduoɓal-eri

(Mrk 14.12-21; Luk 22.7-14,21-23; Zqa 13.21-30)

¹⁷ Titire nam ká i daake suoriya maapa ká taŋ fe hew fe na báyyi le, lef nduoɓal Zezuri soro ba lakun-ε i vbi ni bay mii: «Zaf ha ze mu hii bay haŋa buru se di búru vaa leke fe sɔm suoriya tji saa bil koy na ká di le?»

¹⁸ Lee, ka yiŋra báy bay ha ri mii: «I se ηgerepuo ká Zuzuzalem ká luo nzoɓ mbijw munu i baa ha ni mii: “Mbay baa mii: “Bi na, saw sie bi ton di ya deɓ hoy ro, le, ká bil hul bo key ze mi daa fe sɔm suoriya nam tji saa bil koy na báy lef nduoɓal-iri ká dí.”»

¹⁹ Báyyi le, lef nduoɓal Zezuri daa munu ká'a mbi nzi-ε ha ri, ro i leke fe sɔm suoriya tji saa bil koy na.

²⁰ Zafka sie riŋ bele na, Zezu kaw nzaa fe sɔm báy lef nduoɓal-eri ká duo fale sidi na.

²¹ Zafka i do suŋa fe báyyi le, ka mbi bay a baa mii: «Mi baa ha ri ta-taŋ ba tusue ki: nzoɓ mbijw ká sakra baari na, a mbika tul-i.»

²² Lee, bayke ku na daa ha lef nduoɓal-eri daake sie ηggi bamba tasiri, i tii saw vbika ni bay mbijw mbijw báy zaf bari riw bele mii: «Mbay, ba bi ya na maa?»

²³ Báyyi le, Zezu yiŋra báy bay mii: «Nzoɓ ká mbu nduo fe sɔm zinj mi na, ba be ze a mbika tul-i.

²⁴ Bi *Vu Nzoɓ na, mi huka munu ká i baa bayke do bil mbede Ngerewuru se tul-i. Roo le, kóko seke fe taa minake ze a doko bay tul nzoɓ ká mbi tul bi Vu Nzoɓ na le! Nzoɓke ku na, mbon ni ya ndaɗ mba mbon ni.»

²⁵ Báyyi le, Zudas be ká'a pɔŋ ni bo nduo nzoɓri na vbi ni mii: «Mbay, ba bi ya na maa!» Lee, Zezu yiŋra báy bay ha ni mii: «Ba bo ya mina le?»

Zezu báy lef nduoɓal-eri kaw nzaa fe sɔm law mbijw

(Mrk 14.22-26; Luk 22.14-20; 1Ko 11.23-25)

²⁶ Zafka i do suŋa fe na báyyi le, Zezu mbi maapa a daa taambol ha Ngerewuru ndaw roo, a haw a ha lef nduoɓal-eri a baa ha ri mii: «I yaa i su; be ni key na ba naysuo-i zu.»

²⁷ Fale ku le, ka yi i mbi kobo a daa taambol ha Ngerewuru, roo a ha ri a baa mii: «I yaa i nzo báy zaf baari riw bele.

²⁸ Be ni key na ba sim suo-i zu. Ba sim bi ká'a uo zuo siri bay siŋke *saka kuni ká Ngerewuru saa zinj nzoɓri ηggi bamba bay haŋa ni ndaake buma feyaa nzoɓri.

²⁹ Mi baa ha ri ta-taŋ: tii sawke saa vuri key na, mi ti nzo ko mbii lere puu key na zinj ri mbaa kpuru maa báy nam ká mi nzo ko taa fie zinj ri báy nam ká Baa a reke mbay ká tul nzoɓri na.»

³⁰ Fale ká i di sim nam suoriya i písike Ngerewuru na báyyi le, i zol i vaa kaw tul kuo ká riŋ-ε ba Oliviye.

Zezu baa bay ká tul máy bay Piyer
(Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34; Zqa 13.36-38)

³¹ Báyyi le, Zezu baa ha lef nduoɓal-eri mii: «Bil suŋ key na, feri ká'a tji tul-i na, a haŋa ri duu riw bele i poŋ mi, bay ji le, Ngerewuru baa do bil mbede be mii: “Mi ika nzoɓ koro baɗu, le, kuɗu baɗuri na,

i zékre k̄j kperke kperke báy zad zad riw bele*.”

³² Roo le, zadka m̄ t̄ji saa luɔ huɔf na, m̄ v̄aa giyan̄ r̄i ká kuɔu zad ká Galele.»

³³ LEE, Piyer mbi bay a baa ha ni mii: «Ze nzoɔ haɔwri riw bele poɔ m̄ h̄oy kara, bi na, m̄ ti p̄oɔ m̄ y na mgbaj.»

³⁴ Báyii le, Zezu ȳiɔra báy bay ha ni mii: «M̄i baa ha m̄ tu-taɔ ba tusue k̄j: ká bil suɔ ká do key na, pola roɔ bay haɔa tuo ka-káa le, m̄ máy bay ká tul-i faa bal ba say mii, m̄ ko m̄i ya.»

³⁵ LEE, Piyer ȳiɔra báy bay ha ni mii: «Ze bay haɔa m̄ hu na z̄iɔ m̄ h̄oy kara, m̄ ti máy bay ká tul-a ya.» LEE, leɔf nduoɔbal-ε haɔwri riw bele na i baa faa mb̄jw munu ndaw.

Zezu ɔaa nzaa bay kere ká Gesemane (Mrk 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ Fale ku báyii le, Zezu faa leɔf nduoɔbal-eri a t̄jike zad mb̄jw munu ká i d̄i ba Gesemane. Ká zadε ku na, ka baa ha ri mii: «I káw zad ni key, ká m̄ náa s̄uɔ-i nd̄ji bay v̄aa ɔaa nzaa bay kere.»

³⁷ Báyii le, ka naa Piyer báy vu Zebederi ká tul-ri síd̄i na ha ri se z̄iɔ ni. A le, ka t̄ii saɔw k̄oko síe, a law-ε se ni r̄ii fe ká se bay m̄i-miira mini,

³⁸ ro a baa ha ri mii: «M̄i ko seke fe ká bil law-i maa huɔf. I káw zad ni key z̄iɔ m̄i báy nzaa bal-iri kekeke.»

³⁹ Fale ká'a ala ri a se d̄i nd̄ji munu ba pola na báyii le, ka guɔa siri mbuka a kod Ngerewuru mii: «B̄aa, zadka faa do d̄i le, fe seke ká'a ɔaa m̄i key na, mu ha ni ka do d̄i d̄i z̄iɔ m̄i, roo le, mu ɔaa fe munu ká law-a ze h̄ii bo, munu ká law-i ze h̄ii ya.»

⁴⁰ Fale ku le, ka ȳji a se luɔ leɔf nduoɔbal-eri ká say na, le, ka z̄iɔ ri ká tul nam. Ro, a tuma ri a baa ha Piyer mii: «I maa káw siya z̄iɔ m̄i saɔw síe mb̄jw ya h̄oy le woo?»

⁴¹ I káw báy nzaa bal-iri kekeke i ɔaa nzaa bay kere, ká bay lie bo bil nzaa úla. Ká bil law nzoɔ na, law h̄iia ɔaa kere ze mbaa d̄i gbay gbay, roo le, huɔrusuo-ε maa ya.»

⁴² Ka naa s̄uɔ-ε na roɔbay faa bal ba síd̄ike, a v̄aa kod Ngerewuru mii: «B̄aa, zadka fe seke ká'a ɔaa m̄i key na, faa náake ká bay haɔa m̄i ko na tiya le, mu ɔaa fe ká law-a ze h̄ii.»

⁴³ Báyii le, ka ȳji a ví z̄iɔ leɔf nduoɔbal-eri na roɔbay ká tul nam, bay ji le, nam h̄ii nun-ri dik dik báy.

⁴⁴ Ka naa s̄uɔ-ε ba k̄j na roɔbay, a v̄aa kod Ngerewuru ndeke d̄i faa bal ba sayke, a ɔaa nzaa bay kere faa mb̄jw munu ká'a ɔaa ká polari na.

⁴⁵ Fale ku le, ka ȳji a ví z̄iɔ leɔf nduoɔbal-eri a baa ha ri mii: «I na-nam roɔbay i mgbá t̄aram s̄uɔ-ri kele? Saɔw síe ká i p̄oɔjke bi *Vu Nzoɔ bo nduo nzoɔ feyaari na vi ro.

⁴⁶ I úru siya náa séri! I ko-kóm i ko nzoɔ ká'a mbika tul-i na do key.»

Ngere Zibri mgbá Zezu

(Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53; Zqa 18.3-12)

⁴⁷ Zadka Zezu do b̄aa bay koɔ báy na báyii le, Zudas ká ba nzoɔ mb̄jw ká sakra leɔf nduoɔbal-eri ká duo fale síd̄i t̄ji báy ruɔ nzoɔbri buɔf buɔf. I ví báy maamiiri báy puuri gbiri gbiri do nduo-ri. Nzoɔbri ku na, ba *ngerenzob fe poyri báy ngere Zibri ze pie ri.

⁴⁸ Zudas, nzoɔ mbika tul Zezu na, ka leke bay z̄iɔ ruɔ nzoɔbri a baa m̄i, fe ká beri ɔaa bay haɔa ri k̄oke ni na ze do key: «Nzoɔ ká m̄i mgbá ni girik m̄i aɔw nzi-ε le, ba be ká i h̄ii na zu. I mgbá ni.»

⁴⁹ Ví Zudas ká munu na báyii le, ka soro kod h̄oy ba lakun-ε a baa ha ni mii: «Soko woo Mbay.» le, ka mgbá ni girik a aɔw nzi-ε.

⁵⁰ Báyii le, Zezu ȳiɔra báy bay mii: «Nzoɔ buɔ-i, fe ká m̄i ví bay ɔáake na, mu ɔaa.» Ro, nzoɔ haɔwri ɔaa so tul Zezu kuruk i mgbá ni.

⁵¹ LEE, nzoɔ mb̄jw ká sakra bari ká i do z̄iɔ Zezu na, naa maamii be hiyaw saa ngole, a téke suku leɔf káw ngerenzob fe poy luye na mbeked bo bisuy.

⁵² Báyii le, Zezu baa ha ni mii: «Mu ȳiɔra maamii bo na ka nduo ngole, bay ji le, nzoɔbri riw bele ká i ru-ruy báy maamii na, i huka huɔf maamii ndaw.

⁵³ M̄i ker mii, zadka m̄i kod B̄aa bay haɔa ni ka pie báy leɔf nzaapedri ká nulue ha ri ví so m̄i le, ká zadε ku h̄oy na, ka ti pie báy kuɔu bari nḡii h̄oɔ h̄oɔ zad duo fal-ε síd̄i ha m̄i ya k̄j le woo?»

⁵⁴ A zadka'a ɔaa munu ku na waa, a ɔaa mina ha bay ká se tul fe ká'a t̄ji ká do bil mbede be na, a doko munu báy zadε le?»

⁵⁵ Fale ku le, Zezu baa ha ruɔ nzoɔbri na mii: «I t̄ji báy maamiiri báy puuri gbiri gbiri bay mgbaka m̄i r̄ii fe ká m̄i ba do mbirim nzoɔ le woo! Namri riw bele na, m̄i kaw bil *hul kani Ngerewuru bay fére r̄i fe, le, i mgbá m̄i ya.

⁵⁶ Roo le, fe niri riw bele key na t̄ji mini ha bay ká *nzoɔ yaɔaɔ bayri saa nzaa Ngerewuru ɔaa do bil mbede pola na, do munu báy zadε.» Be nu ku báyii le, leɔf nduoɔbal-eri riw bele poɔ ni, a i zuɔ d̄ul had bele.

* 26:31 26.31 Zakari 13.7. † 26:53 26.53 Ká Rom na, kuɔu nzoɔ ȳumri mb̄jw le, tul nzoɔbri ká d̄i ba isod̄ soɔf duo zad yie.

Zezu do pol nzob kún sal bay luyeri
(Mrk 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; Zqa 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Nzobri ká i mgbá Zezu na, i séke ni luo Kayif ká ba *nggerenzob fe poy luye. Ká zadε ku na, *nzob fére nzobri bol kusolri, báý ngere Zífri mbú kǐ ká dí.

⁵⁸ Lεε, Piyer na dii fal Zezu dí báý salke a se daka daka kpuru a tǐi nzaa mgbáý nggerenzob fe poy luye na. Ka rií a kaw bíl mgbáý zín nzob kóro zadri bay kóko, waa, fekeri ku na a kál mina le?

⁵⁹ Báýji le, nggerenzob fe poyri báý kudu nzob kún sal bay luye ká luo Zífri na, i nzaa faa bay kúf bay zuo nzaa Zezu, bo bay dáake bay huf bo tul-e, a í i ni. ⁶⁰ Báýji le, nzob kúf bayri vi ngǐi bamba í kud bay zuo nzi-ε, roo le, i zín bay mbjw mini ká mgbá tul-e ya. Laa le, wari sídǐ tǐi

⁶¹ í baa mii: «Ledban key na baa mii: beri maa bíε *hul kani Ngerewuru key na wukluk wukluk, a nam say le, beri mbúo do zadε.»

⁶² Báýji le, nggerenzob fe poy luye na, uru siya a baa há Zezu mii: «Bay niri ká nzob niri mbi bo tul-a key na waa, mù tǐi yǐnra báý bay mbjw ya hoy le?»

⁶³ Roo le, Zezu mgbá nzi-ε do dí. Báýji le, nggerenzob fe poy luye na mbi bay a baa há ni mii: «Báý rin Ngerewuru Nzob Káw Báý Kumnun na, mu haa huf mú yǐnrake báý vbiw ká mǐ vbi mù key na há buru laa. Waa, mù ba *Krisi, Vu Ngerewuru, nzob ká Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzobri na le?»

⁶⁴ Zezu yǐnra báý bay há ni mii: «Be kǐ ze mù baa ku. Roo le, mù baa ha ri ta-tañ: úru saa vuri key na, bí *Vu Nzob na í kóko mǐ kaw tunduo hodo Ngerewuru Nzob Hurusuo. Robay, í kóko mǐ ká mǐ ví saa nulue ká bíl síi mbam.»

⁶⁵ Báýji le, nggerenzob fe poy luye na go gari bé kǐ sùo-ε tǐr a baa há *nzob kún sal bay luyeri na mii: «Í ko í ko mbáa, ka tǐiri Ngerewuru! Náa vbikari nzob nasi bay kǐri bay dáake mina báý le? Ngerewuru ká a tǐiri ni na, í laa sùo-rǐ kǐ riw bele ro!»

⁶⁶ Waa, í ker mina le?» Lεε, i yǐnra báý bay mii: «Bay mgbá tul-e, a daa fe ká maa huf.»

⁶⁷ Fale ku báýji le, i sa-sami zuo nun-ε, a í bof ni; nzob haneri nda hala nun-ε í vbike nzi-ε mii:

⁶⁸ «Bo ká mù dí sùo-ɔ ba Krisi na, nzob ve ze nda mù key le? Baa há buru laa!»

Piyer may bay ká tul Zezu
(Mrk 14.66-72; Luk 22.56-62; Zqa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Piyer kaw mgbáý ká kele, le, led máy mbjw munu ká ba led káw soro ba lakun-ε

a baa há ni mii: «Bo kara mù se zín Zezu, ledban ká kudu zad ká Galele na ndaw.»

⁷⁰ Lεε, Piyer may bayke ká nun nzobri riw bele a baa mii: «Bay bo ká mù baa key na, mǐ taa láa kpuy.»

⁷¹ Fale ku le, ka se nun-ε ba nzaa kóko munu, le, led máy kǐ ká ba led káw ko ni a baa há nzobri ká i do zadε na mii: «Ledban key na, ka se-sef zín Zezu ká Nazared na mbjw hoy!»

⁷² Lεε, Piyer yǐi a may bay ba kǐ na robay, a haa huf mii: «Ledban key na, mǐ ko ni ba mbjw ya mgbáý!»

⁷³ Fale ku ndǐ hoy le, nzobri ká i do zadε ku na, i soro ba lakun-ε í baa há ni mii: «Ba tusue, mù ba nzob mbjw ká sakra bari ku, bay jí le, kusol bay bo na rií taa bari ndaw.»

⁷⁴ Báýji le, Piyer tǐi saw haa huf zuo tul-e mii: «Mǐ hu mak mak! Ledban key na, ká nun Ngerewuru le, mǐ ko ni ya!» Lεε ká zadε ku hoy, tuo ka-káa konroñ.

⁷⁵ Zadka'a laa káa tuo na báýji le, ka ker se tul bay ká Zezu baa há ni pola mii: «Pola roo bay hanja tuo ka-káa le, mù máy bay ká tul-i faa bal ba say mii, mù ko mǐ ya na.» Báýji le, ka tǐi báý mbii mǐri mgbobo.

27

I mgbá Zezu se pol Pilad
(Mrk 15.1; Luk 23.1-2; Zqa 18.28-32)

¹ Báý tibie píef na, *nggerenzob fe poyri báý ngere Zífri riw bele na i mbi nzaa-ri í daa bay huf bo tul Zezu.

² Báýji le, i ha ri mgbá ni í sin ni í séke ni há Pilad nzob réke tul puo ká kudu zad ká Zude.

Zudas i sùo-ε
(Ped 1.18-19)

³ Lεε, Zudas ká mbi tul Zezu na laa soro bay huf ká i daa bo tul Zezu na báýji le, kér bay i ni ba huf há ni faa lari rom ká sin say ká i há ni pola bay mbike tul Zezu na, a yǐike a vaa zínke *nggerenzob fe poyri báý ngere Zífri

⁴ a baa ha ri mii: «Bi na, mǐ daa feyaa, bay jí le, mǐ mbi tul nzob ká bay mbjw mgbá tul-e ya ha ri daa bay huf bo tul-e.»

Lεε, i yǐnra báý bay há ni mii: «Bay buru tí dí ya! Ba ped bo zu.»

⁵ Báýji le, Zudas mii lari na zǎy zuo bíl *hul kani Ngerewuru na, a zol a vaa daa sal ta sol-e a hu taa puu tej reñ.

⁶ Lεε, nggerenzob fe poyri faa lari na nim do nduo-ri í baa mii: «Lari key na, *bol kusol naari haa faa ká bay daa zuo bíl guma lari ká bo bíl hul kani Ngerewuru key, bay jí le, ba lari sim.»

7 Fale ku le, i sinj tul bay i f̄aa larike na, i v̄aa hieke waa nzoɓ mbúo pay, i fere wáake na ba zad' vóro hud' nzoɓ tul puori.

8 S̄awke mini ze, kpuru t̄ji vuri key hoy kara, i d̄i wáake na ba wáa s̄im.

9 Be ze ha bay ka Zeremi nzoɓ yaana bay saa nzaa Ngerewuru baa ka piedke lew na do munu bay zad'e. Ka baa mii: «I yaa lari rom ka sinj say ka led' Izarayelri ker mii, a máa hie nzoɓke na,

10 i f̄aa i ha bay hieke waa nzoɓ mbúo pay na, munu ka Ngerembay mbi nzi-e ha m̄i na*.»

Zezu do pol Pilad'

(Mrk 15.2-5; Luk 23.3-5; Zqa 18.33-38)

11 Báyii le, Zezu do pol Pilad' nzoɓ réke tul puo ka kuɗu zad' ka Zude. LEE, ka vbi ni mii: «Bo k̄i ze, mù ba mbay Zibri kéle?» LEE, Zezu ȳinjra bay bay ha ni mii: «Be k̄i ze mù baa ku.»

12 Zadka *ngerenzob fe poyri bay ngere Zibri i daa bay bo tul-e na, ka fere nzaa-ri mgbud' ya.

13 Báyii le, Pilad' baa ha ni mii: «Bayri riw bele ka i daa bo tul-a key na waa, mù la-laa k̄i zu le?»

14 Roo le, Zezu fere bay mb̄jw mini kara ha ni ya, a ha bayke ku na tuku nzoɓ réke tul puo na ha ni kaw yer.

I kuɗ bay hud' bo tul Zezu

(Mrk 15.6-15; Luk 23.13-25; Zqa 18.39-19.16)

15 Ka bil mbiimbamri mb̄jw mb̄jw riw bele na, zadka *nam suoriya t̄ji saa bil koy vi báyii le, nzoɓ réke tul puo tina nzoɓ mb̄jw ka naa hul sal ka nzoɓri hii bay be na b̄anguo munu munu ha ri.

16 LEE, bil namke ku na nzoɓ mb̄jw munu, ka bay fe daa ndaya be yaa zad' kpol kpol na, naa hul sal; riɗ-e ba Zezu-Barabas.

17 Báyii le, Pilad' vbi ruo nzoɓri ka i mb̄j tul k̄i ka d̄i na mii: «Nzoɓ ha ze i hii bay hanja m̄i tina ni ha ri le? Zezu-Barabas mase, Zezu ka i d̄i ni ba *Krisi, nzoɓ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɓri na le?»

18 Ka vbi ri munu, bay ji le, ka ko ndaw, ba fe daa sere ze i p̄onke Zezu nduo nduo-e.

19 Bá y namri ka Pilad' kaw tul karingaw kún sal bay na, máy be pie nzaa ped' ha ni mii: «Koko ka mù daa s̄uo-o nduo bil bay led'ban ni key ka bay mb̄jw kara mgba tul-e ya na, bay ji le, sunj na, m̄i ko seke fe nḡji bamba bay lom bay tul-e.»

20 Ro, *ngerenzob fe poyri bay ngere Zibri i daa bay nduo law ruo nzoɓri ba pola pola bay hanja ri vbi nzoɓ réke tul puo na ha ni ka tina Barabas ze ha ri, a i i Zezu.

21 Báyii le, nzoɓ réke tul puo na mbi bay a vbi ri ro bay mii: «Sakra nzoɓri ka sid̄i key na waa, nzoɓ ve ze i hii bay hanja m̄i tina ni ha ri le?» LEE, i ȳinjra bay bay gbaw mii: «Barabas!»

22 Báyii le, Pilad' vbi ri mii: «A ku waa, Zezu ka i d̄i ni ba Krisi na, ha ji ze m̄i daa z̄iɗ ni le?» LEE, i ȳinjra bay bay ha ni bay zad' bari riw bele mii: «Ber ni do tul puu say hud'!»

23 LEE, Pilad' ȳji a vbi ri mii: «K̄aaya ji roo ka daa le?» LEE, i guu fe bay nzaa-ri ḡurum mgba mgba ba siya mii: «Ber ni do tul puu say hud'!»

24 Zadka Pilad' ko ka k̄er bay bari kal tul-e pavbad, a fe guu bari kara se ba pola pola báyii le, ka yaa mbii a s̄jeke nduo-e ka nun ruo nzoɓri na a baa ha ri mii: «Bay hud' led'ban key na ka mgba tul-i ya, m̄i naa nduo-i ka d̄i. Ba bay baari k̄i ro zu.»

25 LEE, ruo nzoɓri riw bele baa mii: «Ndad' bay hanja bay s̄im be na, ka bo tul buru bay vu bururi.»

26 Báyii le, Pilad' tina Barabas na ha ri; ka ha ri nda Zezu bay ndoy doɗ rad' rad' ndaw roo, a poɗ ni ha ri v̄aa ber ni do tul puu say hud' bay.

Nzoɓ yumri sie Zezu

(Mrk 15.16-20; Zqa 19.2-3)

27 Báyii le, nzoɓ yum Pilad'ri s̄uu Zezu i seke ni bil boro mbay nzoɓ réke tul puo, le, kuɗu nzoɓ yumri riw bele na mb̄j k̄i i kiri ni.

28 I mgba ni i nan gari beri a i nduo ni maagari mbay ka s̄ji ngaw ngaw.

29 Fale ku le, i kaɗ ngatukru ba taguɓa mbay ndaw roo, i mbi guɓa tul-e. I daa ngasikri nduo nduo hoɗo be, a i huku siri ka pol-e i sie ni mii: «Soko woo, mbay Zibri!»

30 I sa-s̄ami toɓ toɓ zuo nun-e, a i yaa ngasikri na saa nduo-e, i z̄odke tul-e rad' rad'.

31 Zadka i sie ni kpuru maa ri na báyii le, i naa maagari mbay ka i nduo ni na, i ȳji i nduo ni gari beri ndaw roo, i seke ni bay ber ni do tul puu say hud'.

I ber Zezu do tul puu say hud'

(Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43; Zqa 19.17-27)

32 Zadka i t̄ji ka bil ngerepuo na báyii le, i dar nzoɓ mb̄jw munu gbukru ka riɗ-e ba Simoɗ, nzoɓ ka Sireɗ. LEE, nzoɓ yumri i mgba ni i haa ni yaa puu say hud' Zezu na a sob.

33 LEE, i t̄ji zad' ka riɗ-e ba Golgota, ma'rake le baa mii, zad' tunguo tul.

34 Ka zad'e ku ze, i ha Zezu him ka i zukri bay z̄od̄i bay hanja ni ka nzo. Roo le, zadka

* 27:10 27.10 I k̄ji Zeremi 32.6-15; 18.2; 19.1; Zakari 11.12-13.

Zezu puu horoɔ a lie a ko le, ka hii bay nzo ko ya a poŋ.

³⁵ Fale ka i ber ni do tul puu say huf na bayji le, i faa gari beri i daa dji dji roo i leke ki.

³⁶ Lee, i kaw siri ka zaɗe ku a i ko roo ni kek.

³⁷ Robay, ka bay kieke bay huf ka i daa bo tul-e na, i daa mbede i ber do tul puu say huf ka siya mii: «Be key na, ka ba Zezu, mbay Zibri.»

³⁸ Bayji le, i ber dombirimri sidɔ do lakun-e. Nzoɔ mbini do tul puu say huf ki ka tunduo hodo be, a nzoɔ mbe laa le, do tul puu say huf ki ka tunduo gel be.

³⁹ Nzoɔbri ka i kal ka zaɗe ku na, i raɗ ni i teke tul-ri boko boko ⁴⁰ i baa mii: «Bo ka mu hii gbɔr *hul kaŋi Ngerewuru, a nam say hoy le, mu mbuo ki do zaɗe na, zaɗka mu ba Vu Ngerewuru ki le, mu ya sɔ-ɔ bo ki, a mu di saa tul puu say huf na ku ha ŋuru ko!»

⁴¹ Ngerenzob fe poyri bay *nzoɔ fere nzoɔbri bol kusolri, bay ngere Zibri kara, i sie ni faa mbijw munu ndaw mii:

⁴² «Ka ya nzoɔ hawri, roo le, ka maa bay yaŋa sɔ-ɔ be ki ya! Zaɗka'a ba mbay leɗ Izarayelri ki le, ka di saa tul puu say huf na timbede key ha ŋuru ko! Be ro le, ŋuru daa law ŋuru bo tul-e bay!»

⁴³ Be na ka daa law-ε bo tul Ngerewuru. Munu zu le, nda-ndad! Ngerewuru hii ni le, ka ya ni ka tul puu say huf na ha ŋuru ko! Wa, ka baa mii, beri ba Vu Ngerewuru na ya le woo?»

⁴⁴ Bayji le, dombirimri ka i ber ri do lakun-e na kara, i raɗ ni faa mbijw munu ndaw pi.

Huf Zezu

(Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49; Zaa 19.28-30)

⁴⁵ Bay sie ka do law tul na, fe guɔa nun sie ha zaɗ do gbukru kpuru maa bay sie ka fere sɔ-ɔ.

⁴⁶ Maa bay sie ka fere sɔ-ɔ na bayji le, Zezu baa bay bay bawda kusol-e belen mii: «Eli, Eli, Lema Sabatani,» bay nzaa bay naari le, baa mii: «Ngerewuru bi! Ngerewuru bi! Bay ji ndaw roo mu poŋ mi le?»

⁴⁷ Nzoɔ hawri ka i do zaɗe ka i laa kusol-e ka mgba belen na i baa mii: «I ko ni ka'a di *Eli ku!»

⁴⁸ Ka zaɗe ku hoy le, nzoɔ mbijw ka sakra bari ku na duu a va mbi vay gari ka nzo

mbii nzo, a doŋ mbii fe sɔuke zuo di, a siŋ do nzaa ngasikri, roo a zuɗa ha Zezu bay hana ni ka nzo.

⁴⁹ Roo le, nzoɔ hawri baa mii: «Giyay naa kɔri! Eli na a vi yaŋa ni le, naa kɔkɔri bay!»

⁵⁰ Bayji le, Zezu daa fe belen ba ki, le, law-e vi tuo.

⁵¹ Be nu ku bayji le, gari ka kuŋ bil *hul kaŋi Ngerewuru na saka tar saa siya kpuru mgba siri gbaa. Tusiri laŋ yik yik ndaw, tisawri kara saka henlen henlen ndaw, ⁵² tupalri kara mgbuɗa do hoy nduo nduo ha roo nzoɔbri ka i ba taa Ngerewuru, roo i hu na, i ti saa luɔ huf.

⁵³ I zol saa tupal bari na, a fal ti Zezu saa luɔ huf na, i se Zuruzalem, ngerepuo ka do boɗ ba taa Ngerewuru na ha nzoɔbri ngi-ngi ko ri.

⁵⁴ Zaɗka ngerenzob yum bay nzoɔ yum hawri ka i ko roo Zezu na, i ko tusiri ka laŋ bay ferri riw bele ka ti munu na bayji le, hie daa ri ngi bamba tasiri i baa mii: «Ledban key na, ka ba Vu Ngerewuru ba tusue!»

⁵⁵ Mɔy hawri ka i dii fal Zezu saa kuɗu zaɗ ka Galele lew ka i daa ped ha ni na, i do di di i ko ferri ka kal na deke.

⁵⁶ Ka sakra bari ku na, Mari ka puo be do Madala do di ndaw, Mari maa Zak bay Zezeb ndaw, roo bay maa vu Zebederi ndaw pi.

I daa Zezu bo luɔ huf

(Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56; Zaa 19.38-42)

⁵⁷ Zaɗka zaɗ ba law na bayji le, nzoɔ feziŋa mbijw munu riŋ-ε ba Zezeb ka puo be do Arimate vi. Be kara ka ba leɗ nduoɓal Zezu ndaw.

⁵⁸ Be na, ka uru a se luɔ Pilad a vbi ni huf Zezu na. Lee, Pilad mbi nzi-ε ha ri mbi huf Zezu na i ha ni.

⁵⁹ Bayji le, Zezeb mbi huf na a kaa bay gari fie ka ndaɗ bamba a *tan kaɗ kaɗ,

⁶⁰ a va daa ni bo huo tisaw fie ka'a kperε ba taa be Zezeb ki sɔ-ɔ do ba taw na. Fale ku roo, a ha ri giri bawda maa tisaw, a mbiike diɓ do di a zol.

⁶¹ Bayji le, Mari ka puo be do Madala bay Mari taa mbijwke na, i kaw siri ka nzaa tupal na i ko-kom ba baɗi.

Nzoɔ koro tupalri

† 27:49 27:49 I kɔi 2 Mbayri 2.1-12. Eli, nzoɔ yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru ka piedke lew na, ka ba nzoɔ ka hu ya, roo le, Ngerewuru mbi ni. Zibri na i ker i ko mii, zaɗka nzoɔ taa Ngerewuru do bil bawda koko seke fe roo a di Eli le, Eli na a vi soko ni. ‡ 27:51 27:51 Gari ka kuŋ zaɗ ka tan kaɗaŋ bay zaɗ ka tan kaɗaŋ bamba tasiri ka bil hul kaŋi Ngerewuru na, zaɗka Zezu hu ka tul puu say huf, a naa bay feyaɗ ka tul nzoɔbri na bayji le, garike na saka tar saa siya kpuru mgba siri gbaa, kie mii faa do hoy ka timbede bay hana nzoɔbri soro ba lakun Ngerewuru tan hie.

62 Tji nzaaruo *nam mgbaka taram Zifri na báyyi le, *ngerenzob fe poyri, báy *Fariziri i se mbjw hoy luo Pilad

63 i baa mii: «Mbay, furu ker se tul bay ka nzoɓ úla nzoɓri key baa báy káw báy kumnun be koɓ roɓay mii: ɓeri hu, ze ɓo ɗaa nam say le, ɓeri tji saa luo huɗ bay kaw báy kumnun.

64 Munu zu báyyi le, mu mbi nzaa-a ha nzoɓ yumri kóro tupal na kekeke kpuru mgbana nam ndeke di sayke bay hana leɗ nduoɓal-eri, i vi i rii huɗ ɓe na i vaa baa ha nzoɓri mii: “Ka tji saa luo huɗ” na ya. Kúɗ bay ka mini key na, a kál taa pola ka mii, ɓeri ɓa nzoɓ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi na pavbaɗ roɓay.»

65 Báyyi le, Pilad yinjra báy bay ha ri mii: «I ko, nzoɓ kóro zadri na ze i kaw ku. I ha ri se i vaa kóro tupal na munu ka law-ri hii.»

66 Báyyi le, i se i vaa rji nzaa huo tisaw na gbgrekeɗ do di, i ɗaa nzoɓ kóro zadri na kaw nzi-ε kekeke.

28

Zezu tji saa luo huɗ

(Mrk 16.1-10; Luk 24.1-12; Zaa 20.1-10)

1 Báy tiika nam dimasi ka fal *nam mgbaka taram Zifri na báyyi le, Mari ka puo ɓe do Madala báy Mari taa ki na, i se i vaa piyen tupal na. 2 Báyyi le, ka zadɗe ku na tusiri laɗ yik yik, le, leɗ nzaapeɗ Ngerembay vi saa nulue a giri bawda maa tisaw ka i riike nzaa huo na ɓo fi mbjw a kaw tul-e.

3 Ka nduy ndaw ndaw munu ɓa mbam ka sie, a giri ɓeri puu zedede munu ka sari ha

4 nzoɓ yumri ka i koro tupal ka i ko ni na, hje ɗaa ri i to kpak kpak, i zuo siri raɗ munu ɓa nzoɓ huɗeri.

5 Báyyi le, leɗ nzaapeɗ Ngerewuru ka nulue na mbi bay a baa ha mayri na mii: «I ɗaa hje ya, bay ji le, mi ko ndaw, Zezu ka i ɓer ni do tul puu say huɗ na, ɓe ze i nzaa ni key.

6 Ka ti zadɗe ni ya; ka tji saa luo huɗ a kaw báy kumnun munu ka'a baa bayke ha ri pola na. I vi i ko zadɗe ka i ɗaa ni ɓo di na.

7 I se ɓa vaa i vaa baa ha leɗ nduoɓal-eri mii: “Zezu na tji saa luo huɗ. Ka se bay vaa giyan ri ka kuɗu zadɗe ka Galele. ɓe ze ɓa zadɗe ka i kóko ni ka di.” ɓe ze ɓa bay ka mi hii bay baa ha ri zu.»

8 Báyyi le, mayri na i zol saa tupal ku na kod hoy báy nun hje ndaw, báy bawda suoriya ndaw pi. I duu i vaa baa bayke ha leɗ nduoɓal Zezuri na.

9 Leε, zadɗe ku hoy Zezu suo nun-ri a baa mii: «Soko baari woo!» Leε, i soro ɓa lakun-ε i huku siri i mgbana ɓal-ε i ruo ni.

10 Báyyi le, Zezu baa ha ri mii: «I ɗaa hje ya! I se i vaa baa ha yu-iri ha ri se kuɗu zadɗe ka Galele. Zadɗe ku ze i kóko ni ka di.»

Nzoɓ yumri lo soro feri ka kal

11 Zadka mayri na i se faa koɓ roɓay na, nzoɓ yumri haneri ka sakra nzoɓ koro tupalri na i se bil ngerewu i vaa ki fal feri ka kal na riw bele ha *ngerenzob fe poyri.

12 Zadka ngerenzob fe poyri laa munu na báyyi le, i mbu ki bay ngere Zifri, a i leke bay zuo bil ki riw bele, ro i faja lari wuruk ha nzoɓ yumri na i baa ha ri mii:

13 «I ha ha nzoɓri mii: “Sunε ka furu na-nam báy ze, leɗ nduoɓal Zezuri vi rii huɗ ɓe na serere i zolke!”

14 A zadka nzoɓ reke tul puo laa bayke le, furu ki furu leke law-ε, bay naake bay ka tul-ri báy.»

15 Zadka nzoɓ yumri na yaa lari na báyyi le, i ɗaa faa mbjw munu ka i kieke ri. ɓe ze ha bayke na yake zadɗe kpol kpol ka sakra Zifri kpuru tji vuri.

Zezu tina suo-ε ha leɗ nduoɓal-eri

(Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49; Zaa 20.19-23; Ped 1.6-8)

16 Báyyi le, leɗ nduoɓal-eri ka duo fale mbjw na, i zol i se kuɗu zadɗe ka Galele ka tul mboro ka Zezu baa bayke pola ha ri.

17 Zadka i ko ni na báyyi le, i huku pol-e i ruo ni. Roo le, nzoɓ haneri may bay ka tul-e roɓay.

18 Báyyi le, Zezu soro ɓa lakun-ri a baa ha ri mii: «Baa Ngerewuru ha mi hurusuo ka tul feri riw bele, ka nulue ndaw, ka tusiri key ndaw pi.

19 Munu zu le, i se báy saw puo nzoɓri ɓod ɓod riw bele, a i ɗaa ha ri vi ɓa leɗ nduoɓal-iri, ɓo i ɗaa tul-ri nduo mbii báy riɗ Baa ndaw, riɗ Leɗ ndaw, roo riɗ Tem Law Pie ndaw,

20 a i fere ri ɗaa vu mbom ɓo tul feri riw bele ka mi fere ri na. A le, ɓi na, mi sadɗe zih ri báy namri riw bele kpuru maa báy oro bie nam ka tusiri key.»

Marki Bay kere Ngerewuru ka Marki daa mbedeke

Bay ka se tul feri ka do bil mbede ni key

Tiika kew bay ka bil mbede key na hii baa mii, bayri ka do bil mbede ni na, ba Bay Kere ka se tul Zezu Krisi Vu Ngerewuru. Nzoɓ daa mbede key na baa bay se tul fe sanri ka Zezu daa na mba bay baa beri, bay hanja nzoɓri ko mii, Zezu na do bay hirusuo ka uru saa luɓ Ngerewuru. Ka vbie soro bayri boɗ boɗ a kiike fal feri ka kal bay toɓnoke toɓnoke ya, roo le, ka kele ped haneri ka Zezu daa ka kuɗu zad ka Galele, varu be ka a se ngerewu Zuruzalem ndaw, roo koko seke fe be, huɗ be, bay tji be saa luɓ huɗ ka Zuruzalem ndaw pi.

Ndji bay ndji le, nzoɓri ka i kiiha mbede key na, i koko Zezu ba Vu Nzoɓ ka ko seke fe a poɗ suo-e ha huɗ bay yaanake nzoɓri ngji bamba. Zadka i ber Zezu do tul puu say huɗ, ka ngerenzob yum ka Rom ka koro ni baa mii: «Ledban key na ba Vu Ngerewuru ba tusue ki» na, be ze ba zad ker bay ka bamba na zu. Be ze, tji Zezu saa luɓ huɗ na, daa ha nzoɓri ko ta-tan mii, bay ka ngerenzob yum baa na do bay zad.

Maa bayri ka do bil-e

Tiika Bay Kere ka se tul Zezu Krisi: 1.1-13

Pedri ka Zezu daa ka kuɗu zad ka Galele: 1.14-9.50

Varu ka i se kuɗu zad ka Galele kpuru tji Zuruzalem: 10

Jro bie namri ka Zezu daa ka Zuruzalem: 11-15

Tji Zezu saa luɓ huɗ: 16.1-8

Tji Zezu ka nun nzoɓri bay zoli be ba nulue: 16.9-20

Kaa bay Zaa Batis

(Mat 3.1-12; Luk 3.1-18; Zaa 1.19-28)

¹ Tiika Bay Kere ka se tul Zezu *Krisi, Vu Ngerewuru na ze do key:

² Ka piedke lew ka bil mbede Ezay nzoɓ yaana bay saa nzaa Ngerewuru na, Ngerewuru baa ha Zezu Krisi mii: «Mu ko key! Bi na, mi pie led nzaaped bi ha ni se pol-a bay leke faa bo.

³ I laa kusol nzoɓ mgba belen ka bil law kor mii:
I leke faa Ngerembay bay kere!

I leke ha ni ka do sikfa kparak kparak*!»

⁴ Bayji le, Zaa se bil law kor a daa tul nzoɓri nduo mbii, a ka-kaa ha nzoɓri mii: «I suo ker bay baari, bo i daa tul-ri nduo mbii, le, Ngerewuru a ndaka buma ka tul feyaa baari zinj ri.»

⁵ Nzoɓri ka ngerewu ka Zuruzalem bay nzoɓ vu puo hawri ka kuɗu zad ka Zude riw bele na, i se luɓ-e. Zadka i se i vaa naa nzaa-ri ka tul feyaa bari na bayji le, ka daa tul-ri nduo mbii Zurde.

⁶ Zaa na nduo gari ka i kan bay suy zambala, a sin bil-e bay sal bil huɓ. Tazala bay num zoro ka bisuy ze ba fe sum be.

⁷ Ka ka-kaa ha ruo nzoɓri a baa mii: «Nzoɓ ka'a vi fal-i vuku na hirusuo-e kal tul-i pavbad. Mi maa huɓu siri bay hina sal dikon be ya.

⁸ Bi na, mbii ze mi daa tul-ri nduo di, roo le, be na a daa ri nduo bil Tem Law Pie.»

Zaa daa tul Zezu nduo mbii

(Mat 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Bil sewke ku na, Zezu uru saa puo ka Nazared, kuɗu zad ka Galele. Le, Zaa daa tul-e nduo mbii Zurde.

¹⁰ Zadka Zezu tji saa mbii na bayji le, ka zad ku hoy ka ko nulue mgbuɗa gberere do hoy, le, Tem Law Pie di zaa munu ka bede pie di a vi kaw tul-e kokro.

¹¹ Le, ka laa kusol nzoɓ mgba belen ka nulue mii: «Mu ba vu-i; mi ko mu ba nzoɓ nun-i. Ba bo na ze suo-i rii mi bamba ka tul-a.»

¹² Bayji le, ka zad ku hoy Tem Law Pie ha Zezu se bil law kor

¹³ a kaw di nam sin nin, le, *Satan vaa lie law-e ka di. Ka kaw sakra nay bisuyri, le, led nzaaped Ngerewururi vi tina fe sum ha ni su.

Zezu di led nduobal-eri nin

(Mat 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Ka bil sewke ku na i mgba Zaa bo hul sal. Fale na ku bayji le, Zezu se kuɗu zad ka Galele a ka-kaa Bay Kere Ngerewuru ka di

¹⁵ a baa mii: «Nam ka Ngerewuru tuu na vi ro. Saw sie ka'a vi reke mbay ka tul nzoɓri na ton di mbaa ro! I suo ker bay baari i daa law-ri bo tul Bay Kere Ngerewuru.»

¹⁶ Bayji le, ka se nzaa kporo maambii ka Galele. Le, ka ko Simon bay yu-e Andere ka i ba nzoɓ suo mbii, i do vbuka basan bari bo mbii bay suo.

¹⁷ Le, Zezu baa ha ri mii: «I se fal-i, le, mi hanja ri vi ba nzoɓ nzaa nzoɓri laa ro.»

¹⁸ Zad ku hoy le, i poɗ basan bari na, a i se fal Zezu.

* 1:3 1.3 Malasi 3.1; Ezay 40.3.

¹⁹ Zadfka Zezu se ndji ba pola na báyyi le, ka ko Zak vu Zebede, báyy yu-ε Zaa ká i kaw bíl tuo bari i do léke nun basan bari.

²⁰ Ká zadε ku hoy le, ka di ri. Lεε, i pɔɔn baa bari Zebede báyy nzoɔb pedf bariri kaw bíl tuo na a i se fal Zezu.

*Zezu nii temndaya
(Luk 4.31-37)*

²¹ Báyyi le, Zezu báyy ledf nduoɔbal-eri i uru i se ngerεpuo ká Kapernayum. Ká bíl *nam mgbaka tarám Zíbri na, Zezu se a nduo bíl *hul mbú kɔ Zíbri, a tii saw fére nzoɔbri fe.

²² Lεε, nzoɔbri ká i laa bay be na, tuku ri ha ri kaw silili bay tul gosi fe fére be, bay ji le, ka fere ri fe báyy hɔrusuo ká uru saa luo Ngerewuru bo, ka fere ri fe munu ká *nzoɔb fére nzoɔbri bol kusolri na ku ya.

²³ Ká zadε ku ká Zezu do fére fe na báyyi le, nzoɔb mbjw munu ká temndaya do tul-e tji tul-ri ká bíl hul mbú kɔ bari na a baa bay beley mii:

²⁴ «Bo Zezu ká Nazaref, bay ji kɔ gbad rɔɔ, mù nzaake fal buru mini key le? Waa, mù vi bay bie buru le woo? Mù ba ve le na, mù ko ta-tan: mù ba nzoɔb ká mù tan kadaf ká Ngerewuru pie mù vi!»

²⁵ Lεε, Zezu yjw temndaya na a baa ha ni mii: «Mu mgbá nzaa-a do di; mú tji ká tul ledban na key!»

²⁶ Ká zadε ku hoy le, temndaya mgbá nzoɔb na, a lanj ni yik yik, a guu fe beley, rɔɔ a tji ká tul-e.

²⁷ Báyyi le, nzoɔbri riw bele ká i do zadε ku na, zadf bay zee ri sel ha ri vbi bay ká sakra kɔ mii: «Haa ji zu le? Ba fe fére fie báyy hɔrusuo kéle? Ledban key na, ka mbi nzi-ε ha temndayari hoy kara, i hie ni mgbum ya!»

²⁸ Feke ku na daa ha rinj Zezu mgbá yaa zadf kpol kpol ká kufu zadf ká Galele riw bele.

*Zezu vaa nzoɔb suosereMRI
(Mat 8.14-17; Luk 4.38-41)*

²⁹ Zadfka Zezu báyy ledf nduoɔbal-eri tji saa *hul mbú kɔ Zíbri na báyyi le, i se bíl hul Simɔn báyy Andere. Lεε, Zak báyy Zaa su ri.

³⁰ Zadfka i ri hula na, nzoɔbri baa bay máa fay Simɔn ha ni, bay ji le, sùo-ε zan bíf bíf ha ni naa siri.

³¹ Báyyi le, Zezu soro ba lakun máy na, a mgbá nduo-ε a ura ni ha ni kaw siya. Ká zadε ku hoy le, sùo zanja be na pɔɔn ni, le, máy na ha fe sùm ha Zezu báyy ledf nduoɔbal-eri.

³² Zadfka sie rinj ha zadf do pira pira báyyi le, nzoɔbri faa nzoɔb suosereMRI riw bele báyy bari ká temndayari do tul-ri na, a i séke ri ha Zezu.

³³ Nzoɔbri ká ngerεpuoke riw bele mbú kɔ ba faa hul bari na.

³⁴ Lεε, Zezu vaa nzoɔbri ngji bamba ká kɔri sem bari bodf bodf na. Ka nii temndayari ngji bamba ndaw, a haa ri faa baa bay, bay ji le, temndayari na ko ni ko.

*Zezu ka-káa ká kufu zadf ká Galele
(Luk 4.42-44)*

³⁵ Tibie piedf, ká nzaaruo sil o ya báyy hoy le, Zezu uru a tji saa hula a se ba zadf ká do bisuy kolok a daa nzaa bay kere ká di.

³⁶ Lεε, Simɔn báyy nzoɔb buo-eri i vaa nzaara ni kpuru kpuru.

³⁷ Zadfka i zinj ni báyyi le, i baa ha ni mii: «Nzoɔbri riw bele i nzaara mù.»

³⁸ Báyyi le, Zezu yjinra báyy bay ha ri mii: «Naa séri zadf kɔ ba vu puori ká do lakun naari. Do nun hanja mù vaa ka-káa Bay Kere ká di; sawke mini ze mù vike.»

³⁹ Be ze, ka se puo báyy puo ká kufu zadf ká Galele riw bele, a ka-káa bay ká bíl *hul mbú kɔ Zíbri ká di, a nii temndayari ndaw.

*Zezu vaa nzoɔb kpɔri
(Mat 8.1-4; Luk 5.12-16)*

⁴⁰ Nzoɔb mbjw munu ká kpɔri do sùo-ε vi luo Zezu a huku siri a kodf ni mii: «Zadfka mù hii le, mù maa bay hanja sùo-i key na ka duo mgberej.»

⁴¹ Báyyi le, Zezu ko nun sie be a ndada nduo-ε a zaa ni a baa ha ni mii: «Mi hii hii! Sùo-o na, ka duo mgberej ha mù.»

⁴² Ká zadε ku hoy le, kpɔri na o ha sùo-ε do báyy kere.

⁴³ Lεε, pola rɔɔ bay hanja ni zol na, Zezu baa bay ngo-ngon zinj ni mii:

⁴⁴ «Koko ká mu baa bayke ha nzoɔb! Roo le, mu se mú vaa kie sùo-o ha *nzoɔb fe poy Ngerewuru ka ko. Fale ku ro le, *fe poy ká *bol kusol *Moyze mbi nzi-ε ká di ha nzoɔbri ká kpɔri do sùo-ri ká i vaa le i puo na, mu puo. Be ndaw rɔɔ, a kie nzoɔbri riw bele ha ri ko mii, sùo-o na vaa báyy kere kadf kadf báyy.»

⁴⁵ Roo le, ledban na zol a vaa kɔ bay feri ká kal na ha nzoɔbri riw bele ha bayke yaa zadf kpol kpol. Sawke mini ze, Zezu zinj faa ká bay séke ngerεpuori na mbáa; ro a kaw nzaa zadf ngerεj. Be nu ku hoy kara, nzoɔbri tji báyy zadfri bodf bodf i vi luo-ε.

2

Zezu nda buma tul feyaa nzoɔb ká sùo-ε hu wúo

(Mat 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Namri kal ká fale ku ndji rɔɔ, Zezu yji a se Kapernayum na báyy. Lεε, zadfka nzoɔbri laa mii ka do puo na báyyi le,

² rɔɔ nzoɔbri mbú kɔ ngji bamba tasiri ká luo-ε ha zadf toko bal ká faa hul ká keke kara tiya. Lεε, Zezu ka-káa Bay Kere ha ri.

³ Báyji le, nzoɓ haɓeri i víke báy nzoɓ mbjw ká sùo-ε hu wũo luo Zezu; wàrari ba niɗ ze i soɓ ni.

⁴ Zafka i tji luo-ε na báyji le, i zinj faa ká bay séke báy nzoɓ suoserem na ha ni ya bay tul ruo nzoɓri. Ze i hil tul hul ká siya i vuo maa báy zadf káw Zezu. Báy faa ká i vuo na, i dírake nzoɓ ká sùo-ε hu wũo na báy hii be zaɓa ɓo pol Zezu. ⁵ Zafka Zezu ko law-ri ká i daa ɓo tul-e na munu báyji le, ka baa ha nzoɓ ká sùo-ε hu wũo na mii: «Vu-i, feyga ɓori na mĩ nda bumake zinj mù ro.»

⁶ Nzoɓ fére nzoɓri *bol kusol haɓeri ká i kaw zadε ndaw na, zadka i laa bay ká Zezu baa na báyji le, i ker bay ká bil law-ri mii:

⁷ «Bay ji ndaw roo, leɗban key na baa bay munu a tjirike riɗ Ngerewuru le woo? Nzoɓ ve ze maa bay ndáka buma tul feyga nzoɓri le? Ba Ngerewuru hu-ε hoy ya le wool!»

⁸ Zafka i do kér bayke munu hoy le, ká zadε ku na Zezu ko kér bay ɓari a baa ha ri mii: «Bay ji ndaw roo kér bay ká mini key na do bil law-ri le?»

⁹ Bay haɓa ze baake se ya bay baá ha nzoɓ ká sùo-ε hu wũo na le? «Mĩ nda buma feyga ɓori na zinj mù,» mase, «Uru siya mú mbi hii ɓo mú se-seɗ» le?»

¹⁰ Roo le, mĩ hii bay haɓa ri ko, bi *Vu Nzoɓ na, mĩ do báy hurusuo ká tusiri key bay ndáka buma ká tul feyga nzoɓri!»

¹¹ Báyji le, ka baa ha nzoɓ ká sùo-ε hu wũo na mii: «Mĩ baa ha mù, úru siya mú mbi hii ɓo a mú se puo!»

¹² Ká zadε ku hoy le, leɗban na uru siya, a mbi hii be, a zol ká nun ruo nzoɓri. Zóli be na tuku nzoɓri riw bele ha ri pisi Ngerewuru i baa mii: «Fe ká do mini key na, ɓuru ko ba mbjw ya mgban!»

Zezu di Levi

(Mat 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Fale ku le, Zezu yji ɓa kɔ a se nzaa kporombii ká Galele. Leε, ruo nzoɓri vi luo-ε, a le, ka fere ri fe.

¹⁴ Kali be na báyji le, ka ko Levi ká ba vu Alfe kaw hul yaɓa larimbuo*. Leε, ka baa ha ni mii: «Mu se fal-i!» Báyji le, Levi na uru siya a se fal-ε.

¹⁵ Fale ku le, Zezu se hul Levi a kaw nzaa fe sum zinj ni. Leε, *nzoɓ yaɓa larimbuori báy nzoɓri ká soro bay ɓari mgba ndaya ká *Fariziri di ri ba nzoɓ feyqari na, i ngji bamba kaw nzaa fe sum zinj Zezu báy leɗ nduoɓal-eri, bay ji le, nzoɓri ká i se fal Zezu ngji bamba na, ruokeri ɓa kiji nzoɓri ká mini key.

¹⁶ Zafka *nzoɓ fére nzoɓri bol kusolri ká i ba Fariziri na, i ko Zezu kaw nzaa fe sum zinj nzoɓ yaɓa larimbuori báy nzoɓri ká Fariziri di ri ba nzoɓ feyqari na báyji le, i vbi leɗ nduoɓal-eri mii: «Bay ji ndaw roo, ka su fe zinj nzoɓ yaɓa larimbuori báy nzoɓri ká soro bay ɓari mgba ndaya mini key le?»

¹⁷ Báyji le, Zezu laa bay ɓari na a baa ha ri mii: «Nzoɓri ká sùo-ri do báy kere báy na, i se síe nzoɓ haɓa sawpuu váa nzoɓ ya. Roo le, nzoɓ suoseremri ze se síe nzoɓ haɓa sawpuu. Mĩ vi bay dika nzoɓri ká i ker mii, ɓari ba nzoɓ daa fe báy zadεri na ya, roo le, mĩ vi bay tul nzoɓri ká i ko sùo-ri ba nzoɓ feyqari.»

Vbiw ka se tul sanj sùo

(Mat 9.14-17; Luk 5.33-39)

¹⁸ Ká sewke ku na, leɗ nduoɓal Zaa Batisri báy leɗ nduoɓal *Fariziri i sanj sùo-ri i su fe ya. Báyji le, nzoɓri vi vbi Zezu bay mii: «Waa, bay ji ndaw roo, leɗ nduoɓal Zaa báy leɗ nduoɓal Fariziri sanj sùo-ri, a poɗ leɗ nduoɓal-ari máa i daa munu ya le?»

¹⁹ Leε, Zezu yjira báy bay ha ri mii: «Nam ká nzoɓ ya máy fie na, zadka nzoɓ máy fie na do zinj ri koɓ báy le, nzoɓri ká'a di ri vi zadf suoriya yaɓa kɔ na, i sanj sùo-ri i su fe ya mina le? Munu ya mgban! Zafka nzoɓ máy fie do zinj ri koɓ roɓay na, i ti sanj sùo-ri ya.

²⁰ Roo le, namri ká'a vi vuku na, i náa nzoɓ máy fie ká sakra ɓari; namke na ku ndaw roo, i sanj sùo-ri báy.

²¹ «Nzoɓ mbjw ti kúnj gari fie a saɓa do tul táw gari ya. Zafka nzoɓ daa munu le, nzaa gari fieke na, a haɓa táw gari na goɗo tir tir ha goɗo garike ku na mba taa pola ku roɓay.

²² Roɓay nzoɓ mbjw ti áɗ him fie zuo táw ɓol huori ya. Zafka nzoɓ daa munu le, him na a loɗa a fuo ɓol huori na, ha him ndaw, ɓol ndaw na ba fe ká ɓie sídi bele. Munu zu le, ndaɗ bay áɗ him fie zuo ɓol huori fieri.»

Zezu baa bay ká se tul nam mgbaka taram Zibri

(Mat 12.1-8; Luk 6.1-5)

²³ Nam mbjw munu ká ba *nam mgbaka taram Zibri na, Zezu báy leɗ nduoɓal-eri i saka báy bil waa fe payri. Leε, báy seɗ ɓari ku na, leɗ nduoɓal-eri tii saw háw tul fe pay na bay suna.

²⁴ Báyji le, *Fariziri ko munu ro i vbi Zezu mii: «Mu ko, bay ji ndaw roo leɗ nduoɓal-ari daa fe ká *bol kusol naari haa faa daake ká síe nam mgbaka taram na le?»

* 2:14 2:14 Matiye Levi ba nzoɓ ká mbjw hoy.

25-26 LEE, Zezu yjinra báy bay ha ri mii: «Í kji mbede ká baa bay se tul fe d'áa *David báy nam ká zad' ngon zinj ni na ya wum kji le woo? Zadzka kon i David báy nzoɓ ɓeri na, ka se bil *hul kani Ngerewuru ká i d'aa báy huɔ, a faa maa-pari ká i hã ba fe tunduo hã Ngerewuru ká nzoɓ fe poyri huɔ-ri hoy ze maa bay suna na a sũ a hã nzoɓ ɓeri na sũ zinj ni ndaw. Sewke ku na Abiyatar ze ba *ngerenzoo fe poy luye.»†

27 Zezu baa ha ri na roɓay mii: «Jgerewuru d'aa nam mgbaka taram bo bay tul nzoɓri, bo nzoɓ do bay tul nam mgbaka taram ya.

28 Munu zu le, bi *Vu Nzoɓ na, nam mgbaka taram kara mi ba mbayke.»

3

Zezu vaa nzoɓ ká nduo-ε hu wũ
(Mat 12.9-14; Luk 6.6-11)

1 Fale ku le, Zezu yi a se bil *hul mbu kji Zibri ba kji roɓay. Lee, nzoɓ mbijw ká di ku na nduo-ε hu wũ.

2 Báyji le, *Fariziri ká i do zadε ku na i ngaa Zezu zii bay kóko waa, ká'a vaa ledban na ká sie nam mgbaka taram na le? I ko ni munu, bay ji le, i nzaa faa bay d'áa bay bo tul-e.

3 Báyji le, Zezu baa hã nzoɓ ká nduo-ε hu wũ na mii: «Uru siya mú vi ká nun ruo nzoɓri ku riw bele.»

4 Fale ku le, ka vbi bari ká i ko ni na mii: «Bol kusol naari na baa mina le? Ndad' bay d'áa fe kere mase ndad' bay d'áa ndaya ze ká sie nam mgbaka taram na le? Ndad' bay yaana nzoɓ mase ndad' bay pon nzoɓ hã ni hu le?» Lee, i hii bay fére nzi-e ya.

5 Báyji le, Zezu ko-kóm rie fale gbuk báy law faa. Law-ε kara se ni mgbuk mgbuk bay tul law-ri ká ngon na. Ze a baa hã ledban na mii: «Ndáda nduo-ɔ!» Lee, ledban na ndada nduo-ε na, le, nduo-ε na vaa báy kere.

6 Zadzka Fariziri ko Zezu ká vaa ledban na ku báyji le, i tji saa bil hul mbu kji i vaa zinj Zib hãneri ká i zuo fal Mbay *Erod, a i nzaa faa bay ika Zezu.

Ruo nzoɓri vi pol Zezu

7 Báyji le, Zezu báy led' nduoɓal-eri i naa sũo-ri ká zadε ku i se ba nzaa kporombii ká Galele. Lee, ruo nzoɓri ngji bamba i se fal-ε. I uru saa kuɗu zad' ká Galele ndaw, kuɗu zad' ká Zude ndaw,

8 ngerewuro ká Zuruzalem ndaw, tusiri Idume ndaw, tusiri ká nzaa mbii Zurdε fi kelu ndaw, roo zad' ká do maa báy

ngerewuro Tir báy Sidon ndaw na; i vi luo-ε, bay ji le, i laa bay soro ferri riw bele ká Zezu d'aa na.

9 Munu ká nzoɓri ruo ngji bamba na, Zezu baa hã led' nduoɓal-eri bay haɗa ri mgbatu o i siɗ do fi mbijw hã ni, bay haɗa nzoɓri i tód ni ya.

10 Tusuke le, munu ká'a vaa nzoɓ suosereɗri ngji bamba na, nzoɓri riw bele ká sem d'aa nun-ri tuo sie na, i takra i tód fal bal kji mbor mbor ba luo-ε bay zaa sũo-ε.

11 A zadka temndayari ko ni na báyji le, i vi naa pol-e gbãyi i d'aa fe belen belen mii: «Mũ ba Vu Ngerewuru!»

12 Roo le, Zezu baka ri ngɔ-ngon bay haɗa ri baa bay be hã nzoɓri tuu ni ya.

Zezu nan nzoɓ ndáy nzaapedri duo fale sidi

(Mat 10.1-4; Luk 6.12-16)

13 Fale ku le, Zezu se a hil tul kuo a kaw di, roo a di nzoɓri ká law-ε hii, le, i vi luo-ε.

14 Ka nan ri ba duo fale sidi ká sakra bari ku a di ri ba *nzoɓ ndáy nzaapedri bay haɗa ri do zinj ni ndaw, bay pie ri ha ri ka-káa Bay Kere,

15 a ha ri hurusuo ká bay niike temndayari ndaw pi.

16 Nzoɓri ká duo fale sidi ká'a nan ri na ze do key: Simon (be ká Zezu di ni ba Piyer),

17 Zak báy yu-ε Zaa ká i ba vu Zebede (ká Zezu tuu riɗ ha ri ba *Buaneeze*, sawke baa mii, i do munu ba mbam ká yiw),

18 Andere ndaw, Filiɓ ndaw, Batelemi ndaw, Matiye ndaw, Toma ndaw, Zak vu Alfe ndaw, Tade ndaw, Simon ká hii nzoɓ ɓeri a ru-ruy bay tul-ri ndaw,

19 roo Zudas Iskariyod, be ká'a mbika tul Zezu ndaw pi.

Hurusuo Zezu báy hurusuo Satan maa kji ya

(Mat 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10)

20 Fale ku le, Zezu báy led' nduoɓal-eri i di saa tul kuo i se hula. Báyji le, ruo nzoɓri mbu kji ngji bamba mer mer ha ri zinj faa suna fe ya.

21 Zadzka nzoɓ ini Zezuri laa bayke na báyji le, i mbi faa i se bay vaa su Zezu bay zólke, bay ji le, i ker i baa mii: «Tul-e fere.»

22 Lee, *nzoɓ fére nzoɓri bol kusolri ká i uru saa Zuruzalem i vi zadε na i baa mii: «Belzebul ká ba ngeretemndaya do tul-e! Ba mbay tul temndayari na ze hã ni hurusuo bay haɗa ni niike temndayakeri na ku.»

† 2:25-26 2.25-26 I kji 1 Samiyel 21.1-6.

²³ Báyyi le, Zezu dī ri a ɓaa ɓay ɓáy faa law ɓay ha ri mii: «Waa, *Satan a ɗaa mina a nii Satan le?»

²⁴ Zaɗka puoruo mbjw, rɔɔ nzoɓkeri te bil kɪ le, puorooke ku na ti séke sed ya.

²⁵ A zaɗka nzoɓ iniri te bil kɪ sùo-ri le, i ɓíe kɪ.

²⁶ Do faa mbjw munu ndaw, zaɗka Satan ruu zinj sùo-ε sùo-ε, rɔɔ téke bil kɪ do puoruo ɓe na le, hɔrusuo-ε ti tiika ya ha puoruo ɓe na gbɪ.

²⁷ «Ì kɔ, nzoɓ mbjw maa ɓay ri i hul nzoɓ hɔrusuo ɓay fɔa fe ɓeri ya, roo le, ndaɗ ɓay sinj ni pola ndaw rɔɔ, a fɔa ferri ká bil hul ɓe na ɓáy.

²⁸ Mí ɓaa ha ri ta-taŋ ɓa tusue kɪ: feyaa nzoɓri riw bele ɓáy tjiiri Ngerewuru riw bele ká nzoɓri ɗaa na, Ngerewuru a máa ndáka bumake zinj ri.

²⁹ Roo le, nzoɓ ká tjiiri Tem Law Pie na, ka ti ndáka bumake zinj ni ya mgbaŋ. Bay feyaa ɓe na do tul-e ɓaŋɔa.»

³⁰ Zezu ɓaa ɓay key mini ha ri, ɓay jɪ le, nzoɓ fére nzoɓri bol kusolri ɓaa mii: «Temndaya do tul-e.»

*Máa Zezu ɓáy yu-eri
(Mat 12.46-50; Luk 8.19-21)*

³¹ Báyyi le, máa Zezu ɓáy yu-eri i ví do faa hul ká kele, i pie nzoɓ ɓay haŋa ni vaa dī Zezu ká hula ha ri.

³² Lee, ruo nzoɓri kaw saw ɓal Zezu i kiri ni gbuk a í ɓaa ha ni mii: «Mu laa key! Máa-ŋa ɓáy yu-eri i do kelu i vbi ɓay ɓo ɓay kóko mù.»

³³ Báyyi le, Zezu yinjra ɓáy ɓay ha ri mii: «Nzoɓ ve ze ɓa máa, mase nzoɓ veri ze i ɓa yu-iri le?»

³⁴ Fale ku le, ka kɔ-kóm ɓa tul ruo nzoɓri ká i kiri ni gbuk na a ɓaa mii: «Ì kɔ! Máa ɓáy yu-iri na ze do key.

³⁵ Nzoɓ ká ɗaa law hiiya Ngerewuru ze ɓa yu-i, mase tináa, mase máa.»

4

*Law ɓay ká se tul nzoɓ mii para fe pay
(Mat 13.1-9; Luk 8.4-8)*

¹ Zezu tii saw fére nzoɓri fe ɓa kɪ rɔɓay ká nzaa maambii ká Galele. Ruo nzoɓri ngji ɓamba mbɪ kɪ mer mer i kiri ni ha ni hil a kaw bil tuo ká tul maambii, a poŋ ruo nzoɓkeri riw bele kaw siri ká nzaa maambii na. ² Ka fere ri ferri ngji ɓamba ɓáy faa law ɓayri mii:

³ «Te suku-ri i laa key! Nzoɓ pay mbjw munu tji a se wáa ɓe ɓay mii para fe pay.

⁴ Zaɗka'a do mii para fe pay na báyyi le, ɓare haŋeri toɗ kporoŋ kporoŋ zuo lafaa. Lee, nduyri ví i re.

⁵ A ɓare haŋeri laa le, gay zuo tul tisaw ká siri laa tul-e ndji munu hoy. Lee, fe paykeri na uru vbuɓuɓu, ɓay jɪ le, siri laa tul tisawke na laa hoy.

⁶ A zaɗka sie zaŋ báyyi le, ví nzuŋ vay fe paykeri na ha ri huo wúo, ɓay jɪ le, saw-ε ɓar siri ngji ya.

⁷ A ɓare haŋeri gay zuo bil ngatukruri ndaw, le, ngatukruri na uru a kpaŋ tul fe paykeri na ha ri lie mbjw ya.

⁸ Roo le, ɓare haŋeri gay zuo tusiri kere, le, fe paykeri na tji ɓáy kere a gaŋ a lie ɓáy kere. Haŋeri ɗaa para ɓa sinj say, haŋri ɗaa para ɓa sinj yie, a bil-eri laa le, ɗaa para ɓa ike mbjw.»

⁹ Fale ku le, Zezu ɓaa ha ri mii: «Nzoɓ ká do ɓáy suku ɓay láake le, ka laa.»

Bay jɪ rɔɔ Zezu mbi law ɓayri a ɓáake bay le?

(Mat 13.10-17; Luk 8.9-10)

¹⁰ Zaɗka Zezu naa sùo-ε ɓáy ruo nzoɓri na báyyi le, nzoɓri ká i do lakun-ε ɓáy led nduɓal-eri ká duo fale sidí na, i vbi ni ɓay haŋa ni ka tina saw law ɓayri na ha ri laa.

¹¹ Lee, ka yinjra ɓáy ɓay ha ri mii: «Baari na, fe ká do zaɗ muni ká se tul faa ká Ngerewuru réke mbay ká tul nzoɓri na ka ha ri kɔ. Roo le, nzoɓ haŋri na, i laa ɓayke ɓáy faa law ɓayri kɪ hoy,

¹² ɓay haŋa ɓo,
“I kɔ ɓáy nun-ri kɪ, roo le, i kɔ ɓa ɓaɗi munu hoy;

I laa ɓayke ɓáy suku-ri kɪ, roo le, i kɔ sawke ya*.

Zaɗka i laa ɓayke ɓáy kere le, i súo ker ɓay ɓari

i ví luo Ngerewuru ha ni nda buma ká tul feyaa ɓari na!”»

Zezu tina saw law ɓay ká tul para fe pay miike

(Mat 13.18-23; Luk 8.11-15)

¹³ Fale le, Zezu ɓaa ha ri mii: «Ì laa saw law ɓay na key ya wujm le woo? A waa, i ɗaa mina ndaw rɔɔ ɓay láa saw law ɓay haŋri riw bele le?»

¹⁴ Nzoɓ mii para fe pay na do munu ɓa nzoɓ káa Bay Ngerewuru.

¹⁵ A nzoɓ haŋeri laa le, i do munu ɓa lafaa ká para fe pay gay zuo dī. Zaɗka i laa ɓayke na báyyi le, *Satan ví kod hoy a naa ɓay na ká i ru do bil law-ri na hoŋ ɓa fal.

¹⁶ Do faa mbjw munu ndaw, nzoɓ haŋeri do munu ɓa tul tisaw ká para fe pay gay zuo dī, le, saw-ε ɓar siri ya. Bari na, zaɗka i laa Bay Ngerewuru na, i yaa kod hoy ɓáy suoriya.

¹⁷ Lee, i ha Bayke na ɓar saw ká bil law-ri ya; i do tul Bayke na bole dī ndji hoy.

* 4:12 4:12 Ezay 6.9-12. † 4:12 4:12 Ezay 6.9-10.

Zadka fe seke, mase fe dáa nun tuo síe tji tul-ri bay tul Bay Ngerewuru na le, i pon mbika law-ri na yak.

¹⁸ Nzob haneri robay, i do munu ba para fe pay ka gay zuo bil ngatukruri. Nzobkeri ku na, i laa Bay Ngerewuru na ki,

¹⁹ roo le, ker bay feru ka tusiri key, mase kon fezinari ka ula ri, mase kon feru bof bof ka do bil law-ri na, kpan Bayke na ha pare mbjw tiya.

²⁰ A nzob bil-eri laa le, i do munu ba para fe pay ka gay zuo tusiri kere. Ba nzobri ka i laa Bay Ngerewuru i yaa bo law-ri, a i lie lereke do di. Lereke haneri ba sin say, hawri ba sin yie, a bil-eri laa le, ba ike mbjw.»

*Law bay ka se tul huu ndele
(Luk 8.16-18)*

²¹ Fale le, Zezu baa ha ri mii: «Waa, nzob a mbika huu ndele a daa sii roo, a daa tunguo guba di, mase a daa sii saw ngon dokro le? Uwaa, munu ya! Waa, ndad bay daa sii tutakra ya le woo?»

²² Tusuke le, feru riw bele ka do lanzon na, namke vi le, a tji do zad hie gbay gbay ka nun nzobri. A feru riw bele ka do zad muni kara, feke na a tji do kele gbay gbay ha nzobri ko.

²³ Nzob ka do bay suku laa bay le, ka laa.»

²⁴ Ka baa ha ri na robay mii: «Bay ka i laa na, i ko bay kere ndaw ro! Faa mbjw munu ka i lie fe ha nzobri na, be ndaw ze Ngerewuru a lieke fe ha ri; ze fe ki kara a daa nde di ha ri robay.

²⁵ Tusuke le, nzob ka do bay fe na, Ngerewuru a hana ni ki nde tul-e. Roo le, nzob ka doke ya na, hay ka ndji ka'a doke na kara, ka'a naa dof a pon ni.»

Reke mbay Ngerewuru do munu ba miji ka tji suo-e

²⁶ Zezu baa ha ri na robay mii: «Reke mbay Ngerewuru ka tul nzobri na do munu ba nzob ka ru miji ka bil waa.

²⁷ Zadka rukake o bayji le, nzobke zol a se puo. Suj bay bisie, ze ka na-nam mase ka kaw siya nzokfo hoy kara, fe pay na tji a ngon ha nzob waa na ko ngonke ya wum.

²⁸ Tusiri na uru fe pay suo-e. Titire le, fe pay na daa vay; fale le, ka daa tul; roo a huy bay kere.

²⁹ Zadka fe pay na ngon bayji le, nzobke na vi bay mii a vbieke, bay ji le, few vbie fe pay na vi ro.»

*Reke mbay Ngerewuru do munu ba para tun
(Mat 13.31-32,34; Luk 13.18-19)*

³⁰ Zezu baa na robay mii: «Fe ji roo naa mgbakari bay lieke reke mbay Ngerewuru ka tul nzobri ka tusiri key na le? Mase bay faa law bay ji ndaw roo, naa daari ha ri laake bay ka se tul-e na le?»

³¹ Reke mbay Ngerewuru na do munu ba para tun.* Ka sakra miji riw bele ka tusiri key na, parake na ngob ya kakalke,

³² roo le, zadka i mii ni na, ka tji a vi ngob mbaa fe pay hawri riw bele. Nzaa toykeri na ngob bamba ha nduyri maa kaw temke i daa kpan bari do di.»

³³ Be mini ze, Zezu fere ri Bay Ngerewuru bay faa kiji law bayri ka mini key ngji bamba ha nzobri, maa bay zad hirusuo-ri ka bay hana ri laake baykeri na.

³⁴ Bay ka'a baa ha ri tan mbika law bay ya na, tiya, roo le, zadka bay led nduobal-eri huo-ri hoy i kaw na, ka tina saw baykeri riw bele ha ri laa.

*Zezu ha nzaa zuu kun nzed
(Mat 8.23-27; Luk 8.22-25)*

³⁵ Namke ku ka ba law na, Zezu baa ha led nduobal-eri mii: «Naa seri ba nzaa kporombii ka fi kelu.»

³⁶ Lee, i pon ruo nzobri kaw zad ku, i kaw bil tuo ka Zezu kaw di a i se zin ni. Bawda tuo haneri do lakun-e taa be ndaw.

³⁷ Bayji le, zuu bura uru bivbid a tii saw kiuuka ha mbii nda tuo paw paw a kal a mbaa bil tuo na.

³⁸ Roo le, Zezu daa fe gedu tul-e a nam ka tigbaa tuo na. Lee, led nduobal-eri tuma ni i giuke fe ha ni mii: «Mbay, hud ka'a ika naari key na waa, mu ko ba fe ya le woo?»

³⁹ Bayji le, Zezu uru saa tul nam a baa bay ngo-ngon zin zuu bay mbii na mii: «Pon! Mgba nzaa-a!» Lee, nzaa zuu na kun nzed ha zad do ndin.

⁴⁰ Fale ku le, ka baa ha led nduobal-eri mii: «Daa mina roo, i ba toko mini key le? Waa, i daa law-ri bo tul-i ya bay le?»

⁴¹ Hje daa ri ngji bamba ha ri baa bay ka sakra ki mii: «Nzob ni key na waa, ba nzob ve ndaw roo, zuu bay miji kara daa vu mbom bo tul-e mini key le?»

5

*Zezu vaa nzob ka temndaya do tul-e
(Mat 8.28-34; Luk 8.26-39)*

¹ Bayji le, Zezu bay led nduobal-eri i tji nzaa kporombii ka fi kelu ka tusiri nzob Gerazari.

² Zezu di saa bil tuo, le, ka zad ku hoy, nzob mbjw munu tji saa zad ka tupalri do di a suo nun-e. Ledbanke ku na, temndaya do tul-e

* 4:31 4.31 Bay nzaa gerek le, ba para tun ya, roo le, Zezu baa bay se tul para mutarde ka ngob maa para tun.

³ hã ni daa puo ká tupalri. Nzoɓ mbɔw maa bay mgbaka ni bay sɩŋ ni ya. Sal lari kara maa bay sɩŋke ni ya.

⁴ Tusueke le, faa bal ngi-ngii ze i sɩŋ nduo-ε báy bal-ε báy sal lari, le, ka mɔira sal larikeri na mgbad mgbad riw bele. Nzoɓ mbɔw mini ká maa bay mgbaka ni na tiya.

⁵ Baŋguo kpadara, suŋ báy bisie na, ka haari sakra tupalri báy kuori a guu fe belej belej, a yɔw sùo-ε báy tisawri hã ni tɔi nuo.

⁶ Zadka ledban na ko Zezu ká se lew vuku na báyii le, ka ɗuu a se luo-ε a vaa huku pol-e

⁷ a guu fe belej a baa mii: «Zezu, Vu Ngerewuru ká nulue siya, fe ji ze do sakra náa le woo? Mi kod mù báy riŋ Ngerewuru, mu fére tul-i ya!»

⁸ Ledban na baa muni, bay ji le, Zezu mbi nzi-ε bay haŋa temndaya na ka tɔi ká tul-e.

⁹ Báyii le, Zezu vbi ledban na a baa mii: «Riŋ-a ba ji le?» Leε, ka yɔira báy bay hã ni mii: «Riŋ-i ba Ngii-ngii, bay ji le, buru temndayari na buru ngii bamba.»

¹⁰ Roɓay, ledban na kod ni a naa pol-e mgbáa, bay haŋa ni ka nii temndayari na ha ri zol di di ká zadε na ku ya.

¹¹ Ká zadε ku na kuɗu mbel puori ngii bamba i do suŋa fe di ya báy han kuo.

¹² Báyii le, temndayari ká i do tul ledban na, i kod Zezu i baa mii: «Nii buru se tul mbelri na ku bay haŋa buru ri ri tul-ri!»

¹³ Leε, ka poŋ faa ha ri, ze temndayari na tɔi ká tul ledban na i ɗuu i vaa ri ri tul mbelri na. Kuɗu mbelri ká tul-ri maa isod sod duo zad sidi na, i zuo ɗul vbububu báy takra i tɔi nzaa ngen i zof kirim kirim zuo maambii hã mbii yã ri riw bele.

¹⁴ Nzoɓ kóro mbel puori na, zadka i ko muni báyii le, i haw ɗul i vaa daa bayke nda zad ká ngerepuo báy vu puori ká do bisuy. Leε, nzoɓri se riw bele i ko fekere ká kal na.

¹⁵ Zadka i tɔi luu Zezu na báyii le, i ko ledban ká temndayari ngii-ngii do tul-e pola na kaw di, gari do sùo-ε, a do báy kere. Leε, hje daa ri. ¹⁶ Báyii le, nzoɓri ká i ko temndayari ká tɔi ká tul ledban a i ri ri tul mbel puori na, i kɔi bayke hã nzoɓri laa.

¹⁷ Zadka i laa bayke muni na báyii le, i tɔi saŋ kod Zezu bay haŋa ni ka zol ká tusiri bari.

¹⁸ Fale le, Zezu hil a kaw bil tuo na, le, nzoɓ ká temndayari do tul-e pola ká a vaa ni na vbi ni bay haŋa ni ka poŋ faa hã beri do ziŋ ni.

¹⁹ Roo le, Zezu hã ni faa ya a baa hã ni mii: «Yii mú se puo ká luu nzoɓ ini bori, a mú kɔi fal feri riw bele ká Ngerembay daa ziŋ mù báy faa law kere be na ha ri laa.»

²⁰ Báyii le, ledban na uru a zol kɔi na laa, a tii saŋ ka-káa bay feri riw bele ká Zezu daa ziŋ ni na hã nzoɓri ká tusiri Dekapol*. Nzoɓri riw bele ká i laa bayke na i kaw yer.

*Vu Zayrus báy máy ká sim tɔi ni
(Mat 9.18-26; Luk 8.40-56)*

²¹ Zezu yɔi báy tuo na roɓay a se nzaa kporombii ká fi kelu. Leε, ruo nzoɓri ngii bamba mbɔ kɔi kiri ni gbuk ká nzaa kporombii na ku.

²² Báyii le, mbay tul *hul mbɔ kɔi Ziɓri mbɔw muni ká riŋ-ε ba Zayrus tɔi zadε na ku. Zadka a ko Zezu na báyii le, ka kii a naa pol-e

²³ a kod ni mii: «Mbay! Vu-i ká ba led máy nzoɓ naa siri ba huɗ. Kód nguɔ hoy, mu ví daa nduo-ɔ bo tul-e bo hã sùo-ε ka vaa a káw báy kumnun hã mi.»

²⁴ Zadka Zezu laa bay be na muni báyii le, ka uru a se ziŋ ni. Ruo nzoɓri ngii bamba se fal-ε i mbuo ni luu lo.

²⁵ Leε, ká zadε ku na, máy mbɔw do di ku ká sim tɔi ni daa mbiimbam duo fale sidi ro.

²⁶ Báy faa haari be ká luu nzoɓ haŋa saŋpuu vaa nzoɓri boɗ boɗ ngii bamba na, ka kóke seke fe ká nduo-ri bamba, a bie lari be riw bele. Roo le, saŋpuukeri ku na so ni mbɔw ya, hã sim na tɔi ni ba pola pola.

²⁷ Zadka led máy na laa soro bay ká se tul Zezu na báyii le, ka ri sakra ruo nzoɓri, a yu kpuru a tɔi ká fal-ε a zaa gari be,

²⁸ bay ji le, ka baa ká bil law-ε mii: «Zadka mi zaa gari beri kɔi hoy le, sùo-i na a vaa.»

²⁹ Ká zadε ku hoy, sim ká tɔi ni na nzi-ε kun nzed hã ni ko mii, sùo beri vaa báy kere.

³⁰ Leε, ba vaa hoy Zezu ko mii, hyrusuo tɔi saa sùo beri, a fere nun-ε ká sakra ruo nzoɓri a vbi ri mii: «A ve ze zaa gari bi le?»

³¹ Báyii le, led nduoɓal-eri yɔira báy bay hã ni mii: «Ruo nzoɓri ká i mbuo mù luu luu key na, mù ko ya roo, mú baa mii, a ve ze zaa sùo-ɔ le, na le woo?»

³² Roo le, Zezu ko-kóm rie ni bay kóko nzoɓ ká daa fe na ku.

³³ Leε, led máy na hje daa ni hã ni to dek dek, bay ji le, fe ká daa hã sùo-ε vaa na ka ko ko. Ká ví huku siri ká pol Zezu, a baa sùo bay ká bil law-ε riw bele hã ni.

* 5:20 5.20 Tusiri Dekapol na, ngerepuori ba duo do di.

³⁴ Báyji le, Zezu yjɪnra báy bay ha ni mii: «Vu-i máyke, law-a ká mù dǎa ɓo tul-i na, ha sùo-ɔ na vaa mù. Mu se báy kere dekeke; suoserem ɓo na ti dǎa mù mbǎa.»

³⁵ Zadka Zezu dǎo báa bay kɔɓ rɔɓay na báyji le, nzoɓ nzaaped hǎneri vi saa puo mbay Zayrus i ɓaa ha Zayrus na mii: «Vu-ɔ na hu-hu. Wǎa, bay ji ndǎw rɔɔ mù yɔklo mbay Zezu na báy le?»

³⁶ Zezu laa bay ɓari ka i ɓaa na, roo le, ka dǎa law-ε ɓo dǎi ya; ka ɓaa ha mbay tul hul mbú kǐ Zibri na mii: «Hǎ hǐe ka dǎa mù ya; mu dǎa law-a ka ɓo tul-i!»

³⁷ Zezu pɔɲ faa ha nzoɓ mbijw su ni ya. Roo le, ɓa Piyer báy Zak báy yu-ε Zǎa huori hɔy ze i su ni.

³⁸ Zadka i tǐ puo mbay tul hul mbú kǐ Zibri na báyji le, Zezu ko nzoɓri ká i kaw zad hud ká i dǎo ɓód sùo-ri i reke rew i nda saa nzaa ɓelɛɲ ɓelɛɲ.

³⁹ Lεε, ka ri i se hula a ɓaa ha ri mii: «Bay ji ndǎw rɔɔ i dǎra sùo-ri, i rε-rew mini key le? Led máy tikdǎi na hu ya, roo le, ka na-nam.»

⁴⁰ Báyji le, ɓari na i sie ni sie hɔy. Lεε, Zezu ha ri tǐ kele riw bele, a ha ɓaa led báy máa led, rɔɔ báy led nduoɓal-eri ká say na ri zɪɲ ni i se zad ká led máy tikdǎi na naa dǎi.

⁴¹ Báyji le, Zezu mɓa nduo-ε a ɓaa ha ni mii: «*Talita Kum.*» Bay nzaa bay naari le, ɓaa mii: «Máy tikdǎi, mǐ ɓaa ha mu, úru siya.»

⁴² Ká zadε ku hɔy le, led máy tikdǎi ká dǎo báy mbiimbam duɔ fale sidǎi na uru siya a tii saw se-sed. Zadka i ko feke na, zad bay zee ri sel ha ri kaw yer.

⁴³ Lεε, Zezu ɓaa bay ngo-ngoɲ mii: «I ha bay key na ka tǐ ká nzaa-ri ha nzoɓ mbijw ka laa ya.» Fale ku rɔɔ a ɓaa ha ri mii: «I ha ni fe sum ha ni su!»

6

Nzoɓ Nazaredri dǎa law-ri ɓo tul Zezu ya

(Mat 13.53-58; Luk 4.16-30)

¹ Zezu uru ká zadε na ku a se puo ká'a ngoɲ ká dǎi, le, led nduoɓal-eri su ni.

² Zadka *nam mɓbaka tǎram Zibri vi báyji le, Zezu se *hul mbú kǐ ɓari Zibri a tii saw fére nzoɓri fe. Lεε, nzoɓri ngǐi ɓamba ká i laa fe fére ɓe na tuku ri ha ri ɓaa mii: «Hay! Fe fére ɓeri key na, uru saa ha le? Nun nzem key na, a ve ze ha ni le? Mase a ve rɔɔ ha ni hurusuo dǎa kǐri fe sanri ká mini key le?»

³ Wǎa, ka ɓa nzoɓ sáka puu, vu Mari na ya le? Ka ɓa yu Zak báy Zoze báy Zud báy Simɔn ya le? Tini-eri ti sakra naari key ya

le woo?» Feke ku na dǎa ha ri dǎake law-ri ɓo tul Zezu ya.

⁴ Lεε, Zezu ɓaa bay ha ri mii: «Nzoɓ yaɲa bay saa nzaa Ngerewuru na, i hǐe ni báy zadri riw bele, roo le, ɓa nzoɓ puo mboɲ niri báy nzoɓ saw kǎni ɓeri báy nzoɓ ini ɓeri huori hɔy ze i hǐe ni ya.»

⁵ Sawke mini ze, Zezu maa dǎa fe san ká puo mboɲ ni ya, roo le, ka dǎa nduo-ε ɓo tul nzoɓ suoserem hǎneri a vaa ri.

⁶ Law-ri ká i hii dǎa ɓo tul-e ya na tuku ni ha ni kaw yer.

Zezu pie led nduoɓal-eri sidǎi sidǎi bay haɲa ri ka-káa bay ɓe

(Mat 10.5-15; Luk 9.1-6)

Fale ku le, Zezu se puori ká kiri Nazared kor a fere fe ká dǎi.

⁷ Ka dǎi led nduoɓal-eri ká duɔ fale sidǎi, a tii saw pie ri sidǎi sidǎi, a ha ri hurusuo ká tul temndayari.

⁸ Pola rɔɔ bay pie ri na, ka ɓaa ha ri mii: «I mɓa fe mbijw dǎo nduo-ri báy sed varu ɓaari ya, kǎw hɔy ze i mɓa. I se báy fe sum ya ndǎw, ɓol ya ndǎw, i dǎa lari ka nduo tul gari ɓaari ya ndǎw.

⁹ I nduo gari ka kǎy tul kǐ ya. I ndaa dikɔn ze ka do ɓal-ri.»

¹⁰ Ka ɓaa ha ri na rɔɓay mii: «Zadka i se puo mbijw, rɔɔ nzoɓ dǎi ri bay haɲa ri kaw zɪɲ ni ká puo ɓe na le, i kǎw dǎi kpuru maa bay zol ɓaari.»

¹¹ Zadka i se puo mbijw munu, rɔɔ nzoɓ puokeri hii bay mɓbaka ri báy kere ya, mase i hii bay láa bay ɓaari ya le, i tǐ ká puoke ku, a i nda kusal puoke ká ɓal-ri kuɓ kuɓ bay bákake ri se tul fe kǎaya ká i dǎa na.»

¹² Báyji le, led nduoɓal-eri zol i se ka-káa bay haɲa nzoɓri suo kér bay ɓari.

¹³ I nii temndayari ngǐi ɓamba ndǎw, a i dǎa num zuɔ tul nzoɓ suoseremri ngǐi ɓamba ha ri vaa ndǎw pi.

Bay hud Zǎa Batis

(Mat 14.1-12; Luk 9.7-9)

¹⁴ Soro bay Zezu mɓa a yaɲa báy zadri riw bele ha bayke tǎdǎo a ɓo suku Mbay *Erod. Nzoɓ hǎneri ɓaa bay ká tul Zezu mii: «Ba Zǎa Batis ká tǐ saa luɔ hud! Sawke mini ze, ka do báy hurusuo ká bay dǎa fe sanri.»

¹⁵ Nzoɓ hǎwri ɓaa mii: «Ba *Eli*.» Nzoɓ kǐri ɓod rɔɓay ɓaa mii: «Ba nzoɓ yaɲa bay saa nzaa Ngerewuru mbijw ká do munu ká nzoɓ mbijw ká ɓa nzoɓ yaɲa bay saa nzaa Ngerewuru naari ká piedke lew.»

¹⁶ Zadka Mbay Erod laa bayke munu na báyji le, ka ɓaa mii: «Ba Zǎa Batis ká mǐ

* 6:15 6:15 Eli na ɓa nzoɓ yaɲa bay saa nzaa Ngerewuru ká bay ɓe do ɓil Mbede Ngerewuru ká piedke.

ha ri kunj tul-e na; ɓa ɓe na ze ka tji saa luɔ huɗ ku le!»

¹⁷ Tusueke le, zadka Zaa kaw ɓáy kum-nun koɓ ɓáy na, Mbay Eroɗ mbi nzi-ε ha ri mɓa Zaa í siŋ ni ɓáy sal lari í ɗaa ni ɓo hul sal, ɓay ji le, Mbay Eroɗ ká yaa Eroɗiade ká ɓa máy yu-ε Filiɓ na,

¹⁸ Zaa ɓaa ha ni ɓanɗuɔ mii, ka ɗo ɓáy faa ká ɓay koɗo máy yu-ε na ɓa taa ɓe ya.

¹⁹ ɓa fe ká ɗaa ha law Eroɗiade faa ni ká tul Zaa a hii ɓay ika ni, roo le, ka maa ɗaa munu ya ɓay tul Eroɗ

²⁰ ká hje ni, a ko ni ɓa nzob fe ɗaa ɓáy zadε ká ɗo ɓoɗ ɓa taa Ngerewuru, ze a koɗo ni. Zadka Mbay Eroɗ laa ɓay Zaa na, law-ε nzaa ni. ɓe nu ku hoy kara, ka hii láa ɓay ɓe na mɓum.

²¹ ɓáyji le, nam mbjw munu na Eroɗiade zinj faa. Namke ku na ɓa nam mboɗa Mbay Eroɗ ká'a ɗaake fe sɓm ha nzobri. Ka ɗi ngerε ɓeri ɓáy ngerenzob yumri ɓáy ngerenzob réke tul puori ká kuɗu zad ká Galele.

²² ɓáyji le, vu Eroɗiade ká ɓa leɗ máy tikɗi na ri i se ɓil hul fe sɓm ɓari na a nda-nday. Lee, nday ká'a nda na ri law Mbay Eroɗ ɓáy nzobri ká'a ɗi ri kaw zinj ni na. ɓáyji le, Mbay Eroɗ ɓaa ha ni mii: «Vbi m̄ fe ká law-a hii, le, m̄ haɗa mù.»

²³ Ka haa huɗ ká ɗi mii: «Fe ká mù vbika m̄ na, m̄ haɗa mù na k̄i. Ze ɓa na tafele puoruɔ ɓi hoy kara, m̄ haɗa mù!»

²⁴ ɓáyji le, leɗ máy tikɗi na zol ká nzaa Mbay Eroɗ na, a se luɔ mi-ε a vbi ni mii: «Haa ji ze m̄ vbika le woo?» Lee, mi-ε na yjiɗra ɓáy ɓay ha ni mii: «Mu se mú vbi ni tul Zaa Batis ze ha m̄.»

²⁵ Lee, leɗ máy tikɗi na takra a yji ɓáy tul ɓal-ε nzek, a se luɔ mɓay na a ɓaa ha ni mii: «M̄ hii ɓay haɗa mù ha m̄ tul Zaa Batis ká zad ni key koɗ hoy ka ɓo ɓil patinza ha m̄.»

²⁶ Zadka Mbay Eroɗ laa ɓayke munu ɓáyji le, sùo-ε ri i ya. Roo le, ka hii ɓay ɓéɗ leɗ máy tikɗi na ya, ɓay tul huɗ ká'a haa ká nun ruɔ nzobri ká'a ɗi ri kaw zinj ni na.

²⁷ Zadε ku hoy, ka mbi nzi-ε a pie nzob yum mbjw ká koɗo zad na ɓay haɗa ni se a vaa kunj tul Zaa Batis a vike. Lee, nzob yum na se ɓil hul sal na a kunj tul Zaa Batis

²⁸ a ɗaa ɓo ɓil patinza a vike ha leɗ máy tikɗi na, le, leɗ máy tikɗi na yaa a séke ha mi-ε na.

²⁹ Zadka leɗ nduoɓal Zari laa ɓayke munu ɓáyji le, í ví mbi huɗ ɓe na í voro.

Zezu hɔl nzobri ɓa isɔɗ sɔɗ duɔ zad ndebe

(Mat 14.13-21; Luk 9.10-17; Zaa 6.1-14)

³⁰ Nzob ndáy nzaapeɗ Zezuri yji saa zad ka-káa Bay Kere, í se luɔ-ε í k̄i fal feri riw

bele ká í ɗaa ɓáy fe ká í fere nzobri na ha ni.

³¹ Nzobri ká í vi luɔ-ε a í zol na í ngji ɓamba tasiri ha Zezu ɓáy leɗ nduoɓal-eri í zinj faa ká ɓay sɓna fe kara ya. Sawke mini ze, Zezu ɓaa ha leɗ nduoɓal-eri na mii: «Í vi zinj m̄, ɓo náa vaa káwri zad ká ɗo kolok í mɓa taram sùo-ri ká ɗi ndji.»

³² ɓáyji le, í tji í zol huɔ-ri hoy í vaa hil ɓil tuo í se ɓa zad ká ɗo kolok na.

³³ Roo le, nzobri ngji ɓamba ko Zezu ɓáy leɗ nduoɓal-eri ká í kaw ɓil tuo í zol vaw na. Lee, í tji ɓáy puo puo riw bele, í duu fal k̄i ɓáy ɓal-ri í tji zadε na ku pola ha Zezu ɓáy leɗ nduoɓal-eri na.

³⁴ Zadka Zezu tji saa ɓil tuo, a ko ruɔ nzobri ká í mbu k̄i mer mer na ku ɓáyji le, ka ko nun sie ɓari, ɓay ji le, nzobkeri ri baduri ká nzob koɗo ri tiya. Lee, Zezu tii saw fére ri fe ngji ɓamba.

³⁵ Zadka sie t̄n ndji ɓay rinj na ɓáyji le, leɗ nduoɓal-eri soro ɓa lakun-ε í ɓaa ha ni mii: «Sie kal ro, a zad ni key na ɓa ɓil law koɗ ze ɗo key.

³⁶ Ha nzobri key na í se puori ɓáy vu puori ká kiri naari key í vaa hie fe sɓm í sɓ.»

³⁷ Lee, Zezu yjiɗra ɓáy ɓay ha ri mii: «Baari k̄i ze í ha ri fe sɓm ha ri sɓ.» ɓáyji le, leɗ nduoɓal-eri vbi ni mii: «Úwaa, mú hii ɓay haɗa ɓuru vaa hie maapa ha nzobri sɓ le? Fe sɓmke ku na a máa lari peɗ nam isɔɗ sɔɗ sidi!»

³⁸ Lee, Zezu ɓaa ha ri mii: «Í ɗo ɓáy maapa ɓa mina le? I se í vaa ko!» Zadka í se í vbi ɓay í laa na ɓáyji le, í yji í ɓaa ha ni mii: «Buru ɗo ɓáy maapa ɓa ndebe ɓáy s̄iri ɓa sidi.»

³⁹ Fale ku le, Zezu mbi nzi-ε ha leɗ nduoɓal-eri ɓay haɗa ri ha nzobri kaw siri ɓáy kuɗuke kuɗuke ká tul suy pame.

⁴⁰ Lee, nzobri kaw ɓáy kewke kewke. Kewke taa siŋ ndebe ndebe ndaw, isɔɗ sɔɗ ndaw pi.

⁴¹ ɓáyji le, Zezu yaa maapa ká ndebe ɓáy s̄i ká sidi na, a ura nun-ε ɓa siya a ɗaa taambol ha Ngerewuru, roɔ a haw maapa na a ha leɗ nduoɓal-eri ɓay haɗa ri leke nzobri na. Ka leke ri s̄i ká sidi na ndaw ká sakra ɓari riw bele.

⁴² Bari riw bele na í sɓ mbaa ɓil-ri maa ɓáy zad koɗ ɓari.

⁴³ Lee, leɗ nduoɓal-eri na í faa ɓie maapa ɓáy s̄i na mbaa buɗu ɓa duɔ fale sidi.

⁴⁴ Bari ká í sɓ maapa na, wari maa isɔɗ sɔɗ duɔ zad ndebe (5.000).

Zezu se tul maambii

(Mat 14.22-33; Zaa 6.15-21)

⁴⁵ Fale ku ndji hoy le, Zezu ha leɗ nduoɓal-eri hil í kaw ɓil tuo í zol pola ha ni ɓay séke ɓa nzaa kporombii ká fi kelu

ba ngerepuo Besayda. Zadzka i zol na, Zezu tòn fal kòb bay báa ha ruo nzobri zol faa puo.

⁴⁶ Fale ká'a ha nzobri zol na báyii le, ka se tul kuo bay dáa nzaa bay kere.

⁴⁷ Zaf sii báyii le, tuo na do bil law mbii, le, Zezu huo-ε hoy ze do siri.

⁴⁸ Nzaa faa nzaaruo na lef nduobal Zezuri zih faa ká bay hila tuo na mbáa, bay ji le, zuu kuu ngji bamba a suo nun-ri. Zadzka Zezu ko munu na báyii le, ka se tul mbii takam takam ba lu-ri, tòn ndji munu hoy bay hanja ni kál ri.

⁴⁹ Zadzka i ko ni ká'a se tul mbii na munu báyii le, i ko i baa mii ba wuru, ro i guu fe gürum gürum.

⁵⁰ Tusueke le, i ko ni bay zadf bari riw bele, a i to kpak kpak. Roo le, ká zadf ku na Zezu baa ha ri mii: «Ba bi kji zu, i sinj law-ri, i ha hje ka dáa ri ya!»

⁵¹ Fale ku roo a hil a kaw zih ri ká bil tuo na, le, nzaa zuu na vi kuu nzedf. Feke ku na tuku ri ngji bamba tasiri ha ri kaw yer.

⁵² Tusueke le, fe sanj ká Zezu dáa bay maapa na, fe kóko bari maa bay kóko sawke ya.

Zezu vaa nzobri ká Zenezaredf

(Mat 14.34-36)

⁵³ Zezu bay lef nduobal-eri tuo maambii i tji fi kelu ká zadri ká kiri Zenezaredf kor, a i sinj tuo na do nzaa kporombii.

⁵⁴ Zadzka i tji saa bil tuo na munu hoy le, nzobri ko ba Zezu.

⁵⁵ Zadf ká'a do di ká nzobri laa bay be na, i duu bay tul puori riw bele, a i tii saw faa nzo b semri bay hiike i séke ha ni.

⁵⁶ Zadri riw bele ká Zezu se di, ká ba vu puori ká do bisuy, mase puori, mase ngerepuori kara, nzobri vi bay nzo b sem bari i dáa zuo zadf áake ká nun ruo, a i kodf Zezu bay hanja ni ka ponj faa ha ri zaa nzaa gari be fi siri hoy. Lee, bari riw bele ká i zaa nzaa gari be na, i vaa bay kere.

7

Zezu baa bay ká se tul fe saw puo

(Mat 15.1-9)

¹ *Fariziri bay nzo b fére nzobri *bol kusol haneri ká i uru saa Zuruzalem na, i vi mbj kji i kiri Zezu.

² Báyii le, i ngaa lef nduobal Zezu haneri ká i sy fe tanj sje nduo-ri *tanj kadf kadf munu ká Zifri dáa ba fe saw puo bari na ya.

³ Tusueke le, Fariziri bay Zib hawri riw bele na, i dáa vu mbom bo tul fe fére bulu bari ká i yaa; i sje nduo-ri tanj kadf kadf roo i sy fe bay.

⁴ Zadzka i uru saa zadf fe hie hoy kara, i sje nduo-ri tanj kadf kadf munu ká bol kusol bari kie na roo, i sy fe bay. I dáa vu mbom bo tul fe saw puo hawri bodf bodf ngji bamba, munu ká faa waa kobo bay tasa bay suna.

⁵ Báyii le, Fariziri bay *nzo b fére nzobri bol kusolri na i vbi Zezu bay mii: «Bay ji ndaw roo lef nduobal-ari dáa vu mbom bo tul fe saw puo ká bulu naari dáa na ya le? I sje nduo-ri bay faake munu ká bulu naari fere naari na ya hoy i sy fe!»

⁶ Lee, Zezu yjira bay bay ha ri mii: «Bay ká Ezay yaa saa nzaa Ngerewuru se tul-ri na do bay zadf. I ba nzo b nzaa ruo bayri munu ká'a dáa do mbede mii:

“Nzobri key na i dáa mbay bo tul-i bay nzaa-ri hoy,

roo le, bil law-ri do di di zih mñ.

⁷ Ruó ká nzobri key ruo mñ na

do ba fe ká gor hoy,

bay ji le, feri ká i fere nzobri na

ba fe saw puo nzobri kji hoy bo,

ba Bay bi ya *.”

⁸ «Baari na, i ponj bol kusol Ngerewuru bo fi mbjw i dáa vu mbom bo tul fe saw puo nzobri hoy.»

⁹ Fale le, ka baa ha ri mii: «Baari na i ko faa tuj bol kusol Ngerewuru na ngeren, bay mgbaka fe saw puo baari ká i fere nzobri na ngc-ngc!»

¹⁰ Tusueke le, bol kusol ká Ngerewuru ha *Moyze na baa mii: “Mu dáa vu mbom ka bo tul baa-ka bay máa-ja.” Robay, “Nzo b ká fad mi-ε bay bi-ε le, do nun ika ni.”

¹¹ Roo le, baari na i fere fe saw puo baari mii, zadka nzo b do bay fe bay sókoke bi-ε bay mi-ε, roo a baa mii, feri ti hanja ri ya, bay ji le, ba korban, bayke baa mii, ba fe ká feri korc do bodf bay hanja Ngerewuru, le,

¹² i ponj faa ha nzo bke ku na bay hanja ni ka so nzo b mbón niri na mbáa.

¹³ Bay faa fe fére saw puo baari ká i suo i fere kji mini key na, i ponjke Bay Ngerewuru do fi mbjw. Robay, i dáa feri ngji bamba ká rii kje be niri key ndaw.»

Fe ká dáa ha nzo b siike ndin ndin

(Mat 15.10-20)

¹⁴ Báyii le, Zezu di ruo nzobri na robay a baa ha ri mii: «Baari riw bele na, i te suku-ri i láake bay bi key na bay kere i tuu sawke ta-tanj!»

¹⁵ Fe mbjw ká nzo b sy se bil-e ká dáa ha ni siike ndin ndin ká nun Ngerewuru na, tiya. Roo le, fe ká tji saa bil law nzo b ze dáa ha ni siike ká nun Ngerewuru.

¹⁶ [Nzo b ká do bay suku bay láake le, ka laa.»]

¹⁷ Zadfka Zezu ponj roo nzobri a rihi hula bayiji le, lef nduoƆal-eri vbi ni saƵ law bayke ka'a Ɔaa ha ri na.

¹⁸ Lee, ka Ɔaa ha ri mihi: «Baari kara, i taƵ laa bay key na kpuy le woo? Fe sum mbijw mini ka nzob sƵ se bil-e na ti daa ha nzob siike ndinj ndinj ka nun Ngerewuru ya,

¹⁹ Bay ji le, fe key na kal a se bil-e Ɔo, Ɔo bil wara law-ε ya; fale le, ka niike mjiiri riw bele Ɔa kele.» Be ze bay faa bayri key na, Zezu Ɔaa mihi, fe sumri riw bele na Ɔa fe kere ka maa bay suna.

²⁰ Lee, ka Ɔaa na roƆbay mihi: «Ba fe ka tji saa bil wara law nzob, ze daa ha nzob siike ka nun Ngerewuru,

²¹ Bay ji le, ka bil wara law nzob ka nziya ze ker bay kaayari ka ha nzob daake fe kaayari na tji saa di: ker bay riifa ndaw, ika nzob ndaw, daa nun pie ndaw,

²² koko nun fe ndaw, daa law mgboro ndaw, ula nzob ndaw, taka mgbay bapibi ndaw, daa sere ndaw, ranja ki ndaw, siika suo ndaw, roo fe daa koko ndaw pi.

²³ Feyakeri riw bele key na uru saa bil law nzob, roo a daa ha ni siike ndinj ndinj ka nun Ngerewuru.»

Maj ka ba ZiƆ ya daa law-ε Ɔo tul Zezu (Mat 15.21-28)

²⁴ Fale ku le, Zezu uru ka zadε na ku, a se tusiri ka do di ya bay ngerepuo Tir. Ka tji puoke ku a rihi a se hul mbijw muna a hihi bay haƵa nzob mbijw kara ka ko zad kaw be ya, roo le, faa mju suo-ε tiya.

²⁵ Zadfε ku hoy, maj mbijw muna ka temndaya do tul vi-e ka Ɔa lef maj tikdi na laa soro bay Zezu, le, ka vi a naa pol-e.

²⁶ Majke ku na ka Ɔa ZiƆ ya, i mbonj ni ka Fenisi ka tusiri Siri. Lee, ka kod Zezu bay haƵa ni ka nihi temndayari ka do tul vi-e na.

²⁷ Roo le, Zezu yinjra bay bay ha ni mihi: «Aa ledri ha ri sƵ fe ha bil-ri mbaa pola ndaw ro, bay ji le, do ndaf Ɔamba bay mbika fe sum ka do bay tul ledri a vbu ha vu vayri ya.»

²⁸ Bayiji le, maj na yinjra bay bay ha ni mihi: «Zadfε ki na zu, Mbay. Roo le, vu vayri ka i naa saƵ tutakra na, i dam bum fe sum ka gay saa nzaa ledri siya na i sƵ.»

²⁹ Lee, Zezu Ɔaa ha ni mihi: «Mu se puo. Bay faa bay ka mu yinjra bay kere na, temndaya na tji ka tul vu-Ɔo na ro.»

³⁰ A zadka maj na yihi a se puo bayiji le, ka ko vi-e na ka temndaya tji ka tul-e a ponj ni naa hihi.

Zezu ha mbiki laa bay

³¹ Zezu uru ka tusiri Tir a yihi bay faa ka tji Sidon, a kal bay tusiri Dekapol, roo a se Ɔa nzaa maambii ka Galea.

³² Lee, nzobri vi bay mbiki ka taƵ Ɔaa bay kpuy na ha ni, a i kod ni bay haƵa ni ka daa nduo-ε Ɔo tul mbiki na a vaa ni.

³³ Bayiji le, Zezu mgbana ni a tjiike ka sakra roo nzobri, a daa vu nduo-eri nduo suku mbiki na, roo a sa-sami a daa nda rim-ε.

³⁴ Fale ku roo, a ura nun-ε Ɔa siya, a yaa Ɔmi fon a Ɔaa ha ledban na mihi: «Efata.» Bay nzaa bay naari le, Ɔaa mihi: «Suk-ari ka laa bay.»

³⁵ Ka zadε ku hoy suk-eri na vuo ndaw, a rim-ε kara tanj bay kere ha ni Ɔaa bay yororo yororo.

³⁶ Bayiji le, Zezu baka nzobri ka i do zadε na bay haƵa ri Ɔaa bayke ha nzob mbijw ya. Roo le, bangoo ka'a Ɔaa muna ha ri na hoy kara, i daa ha bayke se Ɔa pola pola.

³⁷ Law nzobri naa woƆ a tuku ri ha ri kaw yer i Ɔaa mihi: «Feri riw bele ka'a daa na ndaf Ɔamba! Ka ha mbikiri laa bay ndaw, a nzobri ka i Ɔaa bay ya hoy kara, i Ɔaa bay *tanj kad kad ndaw pi.»

8

Zezu hol nzobri isof soƆ duo zad ninj (Mat 15.32-39)

¹ Bil sewke ku na, roo nzobri ngji Ɔamba mbu ki Ɔa ki roƆbay ka luu Zezu, roo le, fe sum tiya. Bayiji le, Zezu di lef nduoƆal-eri a Ɔaa ha ri mihi:

² «Mi ko nun sie nzobri key, bay ji le, Ɔa nam say ro i do zinj mi a i ti bay fe sum ya.

³ Zadka mi ha ri zol tanj suna fe le, i lie kon ka faa, bay ji le, ruokeri ka sakra Ɔari ku na i uru faa di di.»

⁴ Lee, lef nduoƆal-eri Ɔaa ha ni mihi: «Uwaa! Zadfε ha ndaw roo buru seke di bay zinj fe sum hane ha nzobri sƵ mbaa bil-ri ka bil law kor key le?»

⁵ Bayiji le, Zezu vbi ri mihi: «Maapa Ɔa mina ze i doke le?» Lee, i yinjra bay bay ha ni mihi: «Ba tono say.»

⁶ Ro, Zezu mbi nzi-ε ha roo nzobri kaw siri. Fale le, ka yaa maapa ka tonu say na a daa taambol ha Ngerewuru, roo a haw a ha lef nduoƆal-eri bay haƵa ri leke roo nzobri na. Lee, i yaa i leke ri na.

⁷ I do bay vu sji haneri ndaw. Bayiji le, Zezu daa taambol ha Ngerewuru bay tul sijikeri na, a Ɔaa ha lef nduoƆal-eri bay haƵa ri leke nzobri na roƆbay.

⁸ Lee, nzobri riw bele sƵ mbaa bil-ri sif sif maa bay zad kon Ɔari. A fie maapakeri bay sjiiri ka sad na, lef nduoƆal-eri faa mbaa budu Ɔa tonu say.

⁹ Nzobri ka i do zadε na, i maa isof soƆ duo zad ninj (4.000). Fale ku roo Zezu ponj faa ha ri zol, le,

¹⁰ ka zadε ku hoy, bay lef nduoƆal-eri na, i hil i kaw bil tuo i se Ɔa tusiri Dalamana.

Fariziri vbi Zezu bay haṅa ni d'aa fe sanj
(Mat 16.1-4)

¹¹ Farizi haṅeri vi luo Zezu i tii saṅ maṅ bay zinj ni bay nzaake nzi-ε. Ze i vbi ni bay haṅa ni ka d'aa fe sanj mbjw ha bari ko mii, hurusuo-ε na uru saa luo Ngerewuru.

¹² Báyji le, Zezu ya bawda ɔmi fɔn a baa mii: «Bay ji kɔ roo, nzobri ká timbede key vbi bay kóko fe sanj le? Mi baa ha ri ta-tan ba tusue kj, fe sanj mbjw mini kara m̄ ti haṅa ri ko ya!»

¹³ Fale ku le, ka pɔŋ ri a hil a kaw bil tuo zinj leɗ nduoɓal-eri i yji a i se ba nzaa maambii ká fi kelu.

Fe fere kaaya Fariziri báy nzoɓ Erodri
(Mat 16.5-12)

¹⁴ Báyji le, leɗ nduoɓal-eri yjinra faa maapa na sel. I do báy maapa mbjw munu hoy ká bil tuo.

¹⁵ Lee, Zezu baka ri a baa mii: «I nze báy sùo-ri! I kóro sùo-ri ká tul fe fere kaaya *Fariziri báy nzoɓ Erodri ká do munu ba fe hew fe na.»

¹⁶ Báyji le, leɗ nduoɓal-eri tii saṅ maṅ bay ká sakra kj, bay ji le, i do báy maapa ya.

¹⁷ Munu ká Zezu ko fe ká i baa bayke na, ka baa ha ri mii: «Bay ji ndaw roo i maṅ bay ká sakra kj mii, i do báy maapa ya le? Waa, i ko ya báy le woo? I ko tánke ya báy le? Nun-ri mgbuda ká d̄i ya báy doro zu le?»

¹⁸⁻¹⁹ I do báy nun bay kókoke fe, le, i ko ya! I do báy suku bay láa bay, le, i láake ya! Waa, mina le woo? Maapa ká ndebe ká m̄ haw ha nzobri ká isod sod duo zad ndebe (5.000) ha ri su na waa, i yi-yjinra le? Waa, i faa bie mbaa budu mina le?» Lee, i yjinra báy bay ha ni mii: «Mbaa budu duo fale síd̄i.»

²⁰ Zezu vbi ri robay mii: «Zadka m̄ haw maapa ba tono say bay tul nzobri ká isod sod duo zad ninj (4.000) na waa, i faa bie mbaa budu dororo dororo ba mina le?» Lee, i yjinra báy bay ha ni mii: «Ba tono say.»

²¹ Báyji le, Zezu vbi ri robay mii: «Waa, i ko ya báy le woo?»

Zezu mgbuda nun raw

²² Fale ku le, Zezu báy leɗ nduoɓal-eri i tji Besayda. Lee, nzobri sùu nzoɓ raw mbjw munu ká d̄i, i vike ha Zezu i kod ni bay haṅa ni ka zaa ni bo a vaa.

²³ Báyji le, ka mgbaa nduo raw na a tjiike ni saa bil puo a seke nzaa zad. Fale le, ka d'aa mbii s̄ami do nun raw na, a d'aa nduo-eri bo tul-e a vbi ni mii: «M̄u ko fe le?»

²⁴ Lee, raw na ura nun-ε ba siya a baa mii: «M̄i ko nzobri, roo le, i rii puuri ká se-seɗ.»

²⁵ Fale ku robay le, Zezu d'aa nduo-eri ba kj bo tul nun nzoɓ raw na. Báyji le, raw na ko-kóm ba sikda, le, nun-ε na tan ha ni ko zad báy kere kad kad.

²⁶ Fale ku ká bay haṅa raw na ka zól na báyji le, Zezu baa ha ni mii: «Mu se bil puo ya.»

Piyer ko Zezu ba Krisi

(Mat 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ Fale ku le, Zezu báy leɗ nduoɓal-eri, i zol ba vu puori ká do d̄i ya báy ngerepuo Sezare-Filib. Zadka i se faa báy na báyji le, Zezu vbi ri bay mii: «Waa, nzobri baa bay mina ze se tul-i le?»

²⁸ Lee, i yjinra báy bay ha ni mii: «Nzoɓ haṅeri baa mii, mù ba Zaa Batis. Nzoɓ k̄iri bod baa mii, mù ba *Eli. Nzoɓ hawri robay baa mii, mù ba nzoɓ yaṅa bay saa nzaa Ngerewuru mbjw munu.»

²⁹ Báyji le, Zezu vbi ri mii: «A baari kj na waa, i baa mii, m̄ ba nzoɓ ve le?» Piyer yjinra báy bay ha ni mii: «M̄u ba *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni vi.»

³⁰ Be nu ku ro, Zezu baka ri ngo-ngon bay haṅa ri baa bayke na ha nzoɓ mbjw ya.

Zezu baa bay hud' be báy tji be saa luo hud'

(Mat 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Fale ku le, Zezu tii saṅ fere leɗ nduoɓal-eri fe mii: «Bi *Vu Nzoɓ na, do nun haṅa m̄ ko seke fe ngji bamba. Ngere Zibri báy *ngerenzob fe poyri báy *nzoɓ fere nzobri bol kusolri na i tuj m̄ ngereŋ a i i m̄, a ndeke d̄i nam saye le, m̄ tji saa luo hud'.»

³² Zezu baa bayke ta-tan ha ri. Lee, Piyer mgbaa ni a tjiike ngereŋ ba nzaa zad a tii saṅ baa bay zinj ni bay tul bayri ká'a baa na.

³³ Báyji le, Zezu fere nun-ε a ko leɗ nduoɓal-eri a yjw Piyer mii: «Satan, mu zól ká lakun-i d̄i d̄i ba lew, bay ji le, k̄er bay bo na do ba k̄er bay nzobri hoy bo, do ba k̄er bay taa Ngerewuru ya.»

³⁴ Fale ku le, Zezu d̄i ruo nzobri báy leɗ nduoɓal-eri a baa ha ri mii: «Nzoɓ ká hii bay seke fal-i le, ka pón sùo-ε yaklak ha m̄, a mbi puu say hud' be, a sob a seke fal-i.

³⁵ Tusueke le, nzoɓ ká hii bay koro kumnun be na, kumnun taa tusueke na, ka ti zinj ya. Roo le, nzoɓ ká'a pón sùo-ε yod bay tul-i, mase bay tul Bay Kere na, a zinj kumnun taa tusueke.

³⁶ A zadka nzoɓ zinj feri ká tusiri key riw bele, roo a zinj kumnun taa tusueke ya na waa, ba feziŋa ji kj zu le woo!

³⁷ Fe ji ndaw roo, nzoɓ a máa bay haṅa Ngerewuru a sùoke kumnun taa tusueke na le?»

³⁸ Tusueke le, nzoɔ ká ɔaa sahoɔ bay tul-i, báɔ tul bay ɓiri ká nun nzoɓri ká timbeɔɔ key ká i ɔɔŋ Ngerewuru i ɔaa fe kaaya na, ɓi Vu Nzoɔ na, sieke ká m̄ vika báɔ riŋ ɔika ká Baa ha m̄ báɔ leɔ nzaaped Ngerewuri ká nulue na, m̄ ɔaa sahoɔ bay tul nzoɔke ndaw.»

9

¹ Roɓay ka baa ha ri mii: «M̄i baa ha ri ta-taŋ ɓa tusue k̄i: nzoɔ haŋeri ká sakra ɓari ká i ɔo zad̄ ni key na, i ti huka ya kpuru bay kóko nam ká Ngerewuru a vi réke mbay báɔ h̄rusuo-ε na báɔ nun-ri ndaw roo i hu báɔ.»

S̄uo Zezu fere ɔo ɓod̄ ká tul kuo
(Mat 17.1-13; Luk 9.28-36)

² Fale ká ɔaa nam yie na, Zezu ha Piyer, Zak báɔ Zaa se zinj ni tul kuo ká gan zenlen ká ɔo nzaa zad̄ a i kaw ɔi hu-ri. Báɔɔ le, ká zad̄ ku na, s̄uo Zezu fere gb̄ɔ ká nun-ri.

³ Gari ɓeri nduy ziriri ziriri a puu kpaɔ kpaɔ. Nzoɔ mbjw ká tusiri key ká maa bay waa gari ha ni puu ɔo muni na, tiya.

⁴ Báɔɔ le, *Eli báɔ *Moɔye t̄ji ri mbuɔa i ɔo loko soro zinj Zezu.

⁵ Lee, Piyer mbi bay a baa ha Zezu mii: «Mbay, ɔo ndaɔ ɓamba bay haɔa naa káwri zad̄ ni key. Ha ɓuru ɔaa hul puɔi ɓa say. Mbjw ɓa taa ɓo, mbjw ɓa taa Moɔye, a mbjwke laa le, ɓa taa Eli.»

⁶ Tusueke le, ka ko bay ɓaa ya, bay ɔi le, hje ɔaa ri zikiki.

⁷ Báɔɔ le, sii mbam vi guɓa tul-ri gbukru, le, ká ɓil sii mbamke ku na kusol mgba ɓelen ká ɔi mii: «Be key na ka ɓa Vu-i; m̄ ko ni ɓa nzoɔ nun-i. I laa bay ɓe!»

⁸ Zad̄ ku hoy le, leɔ nduoɓal Zezuri ko-kóm rie ri gbuk, roo le, i ko nzoɔ mbjw mbaa, ɓa Zezu hu-ε hoy ze ɔo zinj ri.

⁹ Zadka i ɔo ɔira saa tul kuo na, Zezu mbi nzi-ε ha ri mii: «Feri ká i ko key na, i ɓaa ɓayke ha nzoɔ mbjw ya kpuru maa báɔ nam ká ɓi *Vu Nzoɔ m̄ t̄jike saa lu huɔ.»

¹⁰ Lee, leɔ nduoɓal-eri ɔaa vu mbom ɓo tul bay ká'a baa ha ri na, roo le, i may bay zinj k̄i mii: «T̄ji saa lu huɔ ká fal huɔ ɓe na waa, ɓayke ɓaa mina zu le?»

¹¹ Fale ku le, leɔ nduoɓal-eri vbi ni bay mii: «Bay ɔi ndaw roo, *nzoɔ fére nzoɓri bol kusolri baa mii, "Do nun haɔa Eli ka vi pola ndaw roo, *Krisi, nzoɔ ká Ngerewuru waa bay pie ni na, ka vi báɔ" le?»

¹² Lee, Zezu yjira báɔ bay ha ri mii: «Ba tusue k̄i, ɔo nun haɔa Eli na ka vi pola ndaw roo, bay léke feri riw bele ha ni ɔo báɔ zad̄e zeb zeb. Roo le, m̄ vbika ri bay: "Waa, bay ɔi ndaw roo mbede Ngerewuru

ɓaa mii, ɔo nun haɔa Vu Nzoɔ na a kóko seke fe nḡji bamba, a i tun ni ngeren le?"

¹³ M̄i baa ha ri ta-taŋ: nzoɔ yaɔa bay saa nzaa Ngerewuru mbjw munu ká Eli na vi ro, le, nzoɓri ɔara ni munu ká law-ri hii, munu ká mbede Ngerewuru ɓaa ɓayke pola se tul-e na.»

Zezu nii temndaya ká ɔo tul leɔ mbjw
(Mat 17.14-21; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Zadka Zezu báɔ leɔ nduoɓal-eri ká say i vi ɔi ya báɔ leɔ nduoɓal-ε haɔri báɔɔ le, i ko ruo nzoɓri nḡji bamba ká i kiri leɔ nduoɓal-ε haɔri na, báɔ nzoɔ fére nzoɓri *bol kusol haŋeri ká i ɔo may báɔ zinj k̄i.

¹⁵ Zadka ruo nzoɓri ko Zezu na báɔɔ le, tuku ri a i ɔuu ɓa lu-ε bay hii soko ha ni.

¹⁶ Báɔɔ le, Zezu vbi leɔ nduoɓal-ε haɔri na mii: «Fe ɔi ndaw roo i mayke bay zinj k̄i munu le?»

¹⁷ Lee, nzoɔ mbjw ká sakra ruo nzoɓri ku na yjira báɔ bay ha ni mii: «Mbay, m̄ vi báɔ vu-i ha mu, bay ɔi le, temndaya ɔo tul-e a yoklo ni nḡji bamba ha ni ɔaa ɓay kpuy.

¹⁸ Zadri riw bele ká temndaya mbi ni ká ɔi na, ka ɔaa ni nda siri gbay ha mbii nzi-ε t̄ji fuka fuka ndaw, a su sere nḡer nḡer a ɓo kpamgan ndaw pi. Ze m̄ kod̄ leɔ nduoɓal-ari bay haɔa ri nii temndayake na, le, faake mba ri.»

¹⁹ Báɔɔ le, Zezu baa ha ruo nzoɓri mii: «Baari nzoɔ law ngo-ngoro! Waa, nam t̄ɔŋ ɓa mina báɔ roo bay haɔa m̄ kaw zinj ri roɓay le? Nam t̄ɔŋ ɓa mina báɔ roo m̄ iki law-i ká tul-ri le? Mgba leɔ na ɓa lie ha m̄.»

²⁰ Lee, i mgba leɔ na i seke ha ni. Zadka temndaya mbi nun-ε a ko Zezu báɔɔ le, ka mgba leɔ na a laŋ ni yik yik, a ɔaa ni ɓo siri gbirik. Leɔ na giri siri mgbeŋ mgbeŋ, a mbii nzi-ε kara t̄ji fuka fuka ndaw pi.

²¹ Báɔɔ le, Zezu vbi baa leɔ na a baa mii: «Fe ni key na, ɔaa ni nam mina ro le?» Lee, baa leɔ na baa ha ni mii: «Daa ni báɔ t̄ɔy ɓe k̄i hoy kpuru t̄ji timbeɔɔ key.

²² Banɔuo na, temndaya na mbi ni ɓo huu ndaw, ɓo mbii ndaw bay ika ni. Roo le, zadka h̄rusuo-ɔ maa ɔaa fe le, mu ko nun sie ɓuru a mu so ɓuru.»

²³ Báɔɔ le, Zezu baa ha ni mii: «Mina roo mu baa mii: "Zadka h̄rusuo-ɔ maa ɔaa fe le," na le? Nzoɔ ká ɔaa law-ε ɓo tul-i le, fe mbjw ti mbaka ni ya.»

²⁴ Lee, ká zad̄ ku hoy, baa leɔ na re ɓelen a baa mii: «M̄i ɔaa law-i ɓo tul-a; mu so m̄ ká tul mbika law-i ká nḡji ya!»

²⁵ Zadka Zezu ko nzoɓri ká i ɔuu i nde tul ruo nzoɓri ká i kiri ni na báɔɔ le, ka yjw temndaya na a baa ha ni mii: «Bo temndaya ká mu haa leɔ key ha ni ɔaa ɓay kpuy, a laa bay ya ndaw key na, m̄

baa ha mü, tji ka tul led' na mü yji mü vi mbäa wüm.»

²⁶ Lee, temndaya na laj ni yik yik a guu fe ðelen, a tji saa tul led' na, a poŋ ni naa siri kparak ri nzoð ká hu-hu ha nzoðri ká i ngji bamba ðo zadé na i baa mii: «Ka hu-hu!»

²⁷ Ro, Zezu mgba nduo-ε a ura ni ha ni ðo siya zékre.

²⁸ Zadka Zezu báy led' nduoðal-eri i ri i se hula i ðo huo-ri hoy na báyii le, i vbi ni bay mii: «Daa mina ndaw roo, ðuru maa bay ni temndaya ni key na ya le?»

²⁹ Lee, Zezu yijira báy bay ha ri mii: «Kiri temndaya ká mini key na, báy faa nzaa bay kere ki hoy ze nzoð a niike ni.»

Zezu baa bay huf' be báy tji be saa luu huf' ba ki roðay

(Mat 17.22-23; Luk 9.43b-45)

³⁰ Fale ku le, Zezu báy led' nduoðal-eri tji saa hula na ku i zol, i kal báy kuðu zad' ká Galele. Zezu hii bay haŋa nzoðri ko zad' kaw be ya,

³¹ Bay ji le, ka ðo fére led' nduoðal-eri fe. Ka baa ha ri mii: «Bi *Vu Nzoð na, i mgbaka mü i poŋ mü bo nduo nzoðri, le, i ika mü. Fale ðaa nam say le, mü tji saa luu huf.»

³² Báyii le, led' nduoðal-eri laa saw bayke na taŋ ya, a i ðaa hje ká bay vbika ni.

Nzoð ve ze ba ngerenzob le?

(Mat 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Zezu báy led' nduoðal-eri i tji Kapernayum i ri i se hula. Zadka i ri hula na báyii le, Zezu vbi ri bay mii: «Fe ji ndaw roo i may bayke zij ki ká faa ku le?»

³⁴ Lee, i ðo silili, bay ji le, ká faa na i may bay ká sakra ki bay kóko waa, nzoð ve ze ká sakra ðari roo, ba ngerenzob le?

³⁵ Báyii le, Zezu kaw siri a ði led' nduoðal-eri ká duo fale sidi na a baa ha ri mii: «Nzoð ká hii bay ðoko pola le, ndad' bay haŋa ni ka ðo ba óro fal, a ba nzoð ðaa ped' ha nzoðri riw bele.»

³⁶ Fale ku le, ka mgba led' mbijw ká ndji munu, a ðaa ni ðo sakra ðari, roo a mbi ni a mbuo ni a baa ha ri mii:

³⁷ «Nzoð ká mgba led' mbijw munu ká led' key na ba sùo-ε bay tul-i le, ba bi ki sùo-i ze ka mgba mü ba sùo-ε ku. A nzoð ká mgba mü ba sùo-ε le, ba bi hoy ze ka mgba mü ya, roo le, ka mgba nzoð ká pie mü vi na ndaw.»

Nzoð ká ruu zij naari ya le, ka ba nzoð fal nŋaŋ naari
(Luk 9.49-50)

³⁸ Zaa mbi bay a baa ha Zezu mii: «Mbay, ðuru ko nzoð mbijw ká ni temndayari báy riŋ-a, le, ðuru nzaa faa bay háa ni, bay ji le, ka se-seð zij naari ya.»

³⁹ Roo le, Zezu baa mii: «I haa ni ya. Nzoð ká ðaa fe saŋ báy riŋ-i na, ti baa bay kaaya zij mü ba vaa ya,

⁴⁰ bay ji le, nzoð ká ruu zij naari ya na, ka ba nzoð fal nŋaŋ naari.

⁴¹ A nzoð ká' a káa mbii tunguo toy mbijw ha ri nzo, bay baa ká i ba nzoð *Krisi le, mü baa ha ri ta-taŋ ba tusue ki: nzoðke ku na a zij fe tunduo be.»

Haŋa nzoð ðaa feya ba fe ká ndaya
(Mat 18.6-9; Luk 17.1-2)

⁴² «Nzoð ká ula led' mbijw ká ndji mini ká sakra ledri ká ðo key ká i ðaa law-ri bo tul-i na ha ni ðaa feya le, siŋ bawda tisaw ðo sol nzoðke a vbu ni bo maambii na ndad' mba haŋa ni kaw báy kumnun a ula led' na.

⁴³ Zadka ba nduo-ɔ ze ðaa ha mü ðaa feya le, mu kuŋ ni bo bisuy. Séke báy nduo mbijw se zad' kumnun taa tusueke na, ndad' mba séke báy nduo-ɔ sidi bele se zad' kóko seke fe ká bil huu ká ru-ruma ya baŋguo.

⁴⁴ [Ba zad' ká kayri hu ká ði ya ndaw, huu kara ruma ká ði ya ndaw baŋguo.]

⁴⁵ A zadka ba ðal-a ze ha mü ðaa feya le, mu kuŋ ni bo bisuy. Séke kpeðe báy ðal mbijw se zad' káw kumnun taa tusueke na, ndad' mba séke báy ðal-a sidi bele ha ri vbu mü bo zad' kóko seke fe ká bil huu ká ru-ruma ya.

⁴⁶ [Ba zad' ká kayri hu ká ði ya ndaw, huu kara ruma ká ði ya baŋguo ndaw.]

⁴⁷ Roðay, zadka ba nun-a ze ðaa ha mü ðaa feya le, mu ngóko ni mü naa ni. Séke báy nun-a mbijw ðaru ha Ngerewuru re mbay ká tul-a na, ndad' mba séke báy nun-ari sidi bele ha ri vbu mü bo zad' kóko seke fe ká bil huu ká ru-ruma ya.

⁴⁸ Ba zad' ká kayri hu ká ði ya ndaw, huu kara ruma ká ði ya baŋguo ndaw.

⁴⁹ Kóko seke fe ká nzoðri riw bele ko na ha ri ví ndad'ke munu ká tom ðaa ha fe suŋ ndad'.

⁵⁰ Tom na ba fe kere, roo le, zadka ráake tji na waa, fe ji ze i dáake ha ni yji a raa ba ki báy le? Ndad' bay haŋa baari ki ze i ba tom ráake, a i kaw ðekeke ká sakra ki.»

10

Nzoð ti kúŋ sakra nzoð yaŋa kiri ya
(Mat 19.1-12; Luk 16.18)

¹ Zezu uru ká zad' ku a se ba kuðu zad' ká Zude ká nzaa baa Zurdε fi kelu. Ruo nzoðri mby ki ba ki roðay ká luo-ε. Lee, ka tii saw fére ri fe munu ká' a ðaa baŋguo na.

² Báyyi le, Farizi haneri soro ba lakun-ε bay nzaa nzi-ε ze i vbi ni bay mii: «Ká fil *bol kusol naari na waa, waa nzoɓ do báy faa ká bay nii máy be le?»

³ Lee, Zezu yi a vbi ri mii: «Bol kusol yi ze *Mozye ha ri le?»

⁴ I yinjra báy bay ha ni mii: «Moyze poŋ faa ha nzoɓ bay haŋa ni ka daa mbede nii máy be na ndaw roo a nii ni zól báy*.»

⁵ Báyyi le, Zezu baa ha ri mii: «Bay tul law ngonɓ baari ze Mozye mbike bol kusol na ku a daake mbede ha ri.»

⁶ Roo le, zadka Ngerewuru daa feri riw bele báy tiikake lew hoy na, ka daa waa nzoɓ báy máy nzoɓ zef.

⁷ «Sawke mini ze, waa nzoɓ a poŋ bi-ε báy mi-ε bay káw zii máy be,

⁸ le, bari sidí bele reb na, i ví ba nzoɓ ká mbjwí.» Be mini ze, i ba nzoɓ ká sidí mbaa, roo le, i ba nzoɓ ká mbjw.

⁹ Munu zu le, nzoɓri ká Ngerewuru siŋ ri zuo kɪ na, ndaɗ bay haŋa nzoɓ ka wál sakra bari ya.»

¹⁰ Fale ká Zezu báy led' nduoɓal-eri i yi i se hula na, led' nduoɓal-eri vbi ni bayri ba kɪ se tul bay ká' a baa ha nzoɓri na ku.

¹¹ Lee, Zezu baa ha ri mii: «Zadka nzoɓ nii máy be zol, roo a yaa máy kɪ le, ka daa kaaya zii máy be na a daa nun pie.

¹² Do faa mbjw munu ndaw, máy nzoɓ ká zol saa hul waa, roo a yaa waa kɪ le, ka daa nun pie ndaw.»

Zezu saŋ fe zuo tul ledri
(Mat 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ Nzoɓri vi báy ledri ha Zezu bay haŋa ni ka daa nduo-ε bo tul-ri, roo le, led' nduoɓal-eri haa ri.

¹⁴ Zadka Zezu ko munu na báyyi le, law-ε se ni a baa ha led' nduoɓal-eri na mii: «I ála ledri ha ri vi luo-i bo, i haa ri ya, bay yi le, Ngerewuru re mbay ká tul bari ká i do munu ká ledri key.

¹⁵ Mi baa ha ri ta-taŋ ba tusue kɪ: nzoɓ ká yaa Ngerewuru ba law-ε ha ni re mbay ká tul-e munu ká led' na ya le, ka ti doko sakra nzoɓri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri na ya wum.»

¹⁶ Fale ku le, ka faa ledri na a mbuo ri do nduo-ε, roo a daa nduo-ε bo tul-ri.

Bay ká se tul nzoɓ feziŋa
(Mat 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Zadka Zezu se faa báy na báyyi le, nzoɓ mbjw munu duu a vaa huku pol-e a vbi ni mii: «Mbay kere, haŋa yi ze ni daa roo bay zinke kumnun ká do baŋguo na le?»

¹⁸ Lee, Zezu baa ha ni mii: «Bay yi roo mu di mi ba nzoɓ kere le? Ngerewuru kɪ huoe hoy ze ba nzoɓ kere bo, nzoɓ kɪ mbjw mini ká nde ni nde na, tiya.

¹⁹ Mu ko bol kusolri ká Ngerewuru ha nzoɓri ká baa mii: «Mù ti ika nzoɓ ya, mù ti daa nun pie ya, mù ti ri-riiba ya, mù ti kuf' bay zuo nzaa nzoɓ ya, mù ti úla nzoɓ mú yaa fe be ya, roo mù daa vu mbom bo tul baa-ka báy máa-ŋa*.»

²⁰ Báyyi le, nzoɓ na baa ha ni mii: «Mbay, bol kusolkeri ku na, báy kuban bi kɪ hoy mi do tul-e riw bele ti vuri.»

²¹ Lee, Zezu iri ni a hii ni a baa ha ni mii: «Fe mbjw puo mù. Mu se mú vaa hie fe bori riw bele ká mù doke na, bo mú poŋ larike ha nzoɓ kɪkuri. Munu ndaw roo, mù doko báy feziŋa taa tusuekeri ká nulue. Fale ro le, mu yi mú se fal-i báy.»

²² Zadka nzoɓ na laa bay ká Zezu baa munu na báyyi le, ka siŋ tunun-ε mbid' mbid' a zol mgbirin, bay yi le, ka do báy feziŋari ngji bamba.

²³ Báyyi le, Zezu ko-kóm rie fal-ε gbuk a baa ha led' nduoɓal-eri mii: «Do ngonɓ bamba bay haŋa nzoɓ feziŋari diŋ tul-ri ha Ngerewuru re mbay ká tul-ri!»

²⁴ Bayri ká' a baa na yoko kér bay led' nduoɓal-eri. Roo le, Zezu baa na roɓay mii: «Vu-iri, do ngonɓ bamba bay haŋa nzoɓ ka ha Ngerewuru re mbay ká tul-e!

²⁵ Haŋa zambal nduo luɔ zoy a ti ká nun-ε na do ngonɓ bamba tasiri. Roo le, haŋa nzoɓ feziŋa diŋ tul-e ha Ngerewuru re mbay ká tul-e na, do ngonɓ bamba tasiri kal di roɓay.»

²⁶ Bayri ká Zezu baa na, tuku led' nduoɓal-eri ha ri kaw yer i vbi kɪ bay mii: «A munu ku waa, nzoɓ ve ze a máa bay zii pam na báy le?»

²⁷ Zezu iri ri a baa ha ri mii: «Ba fe ká mba nzoɓri, roo le, mba Ngerewuru ya, bay yi le, Ngerewuru na fe ká mba ni mba na, mbjw tiya.»

²⁸ Báyyi le, Piyer mbi bay a baa ha ni mii: «Mu ko, buru na buru poŋ feri riw bele bay séke fal-a.»

²⁹ Lee, Zezu baa ha ni mii: «Mi baa ha ri ta-taŋ ba tusue kɪ. Nzoɓ ká poŋ hul be, mase yu-eri báy tini-eri, mase bi-ε báy mi-ε, mase vi-eri, mase waa be bay tul-i, mase bay tul Bay Kere na le,

³⁰ Ngerewuru a haŋa ni kɪri isof soɗ kal tul-e taa hay ká vuri key. A haŋa ni hulri ndaw, yu-eri ndaw, tini-eri ndaw, mi-eri ndaw, vi-eri ndaw, wáari ndaw, roo báy

* **10:4 10:4** Kɪna bol kusol ba sidike 24.1-3. † **10:8 10:8** Tiika saŋ fe 2.24. ‡ **10:19 10:19** Tji kele 20.12-16; Kɪna bol kusol ba sidike 5.16-20. § **10:26 10:26** Fe ká Zezu baa bayke ká zad' ni key na, tuku led' nduoɓal-eri, bay yi le, Ziɓri ker mii, nzoɓ ká do báy feziŋa ngi-ngji na, feziŋa be na kie mii, ka ba nzoɓ ká' a ri law Ngerewuru, roo puoruo Ngerewuru kara ba taa be ndaw pi. Roo le, Zezu kie ri mii, kér bay bari do báy faake ya.

ɔ́aa nun tuo sieri kara ndaw ká bil sew ká náa káwri dī timbede key. Fale le, ká bil sew ká'a ví vuku na, ká'a haŋa ni kumnun ká do haŋguo.

³¹ Roo le, nzobri ngji bamba ká i do pola timbede key na, i ɔ́oko fal. A nzobri ká i do fal timbede key na, i ɔ́oko pola.»

Zezu baa bay huɔf be báy tji be saa luɔ hud' na roɔbay

(Mat 20.17-19; Luk 18.31-34)

³² Zadka Zezu báy leɔ nduoɔal-eri i se faa i tji zad ká hil ba Zuruzalem na, ka se pol-ri, le, law leɔ nduoɔal-eri to, a nzobri ká i toŋ fal-ri na kara hje daa ri ndaw. Báyii le, ka faa leɔ nduoɔal-eri ká duo fale sídī na a ɔ́oke fi mbjw a baa bay feri ká'a tji tul-e na ha ri

³³ mii: «I laa key, náa séri ba Zuruzalem na ro vǎy. Ba zad ká i pón mǐ bi *Vu Nzob na bo nduo *ngereenzob fe poyri báy *nzob fére nzobri bol kusolri ká dī. Bari na i ɔ́aa bay huɔf bo tul-i i pón mǐ bo nduo nzobri ká i tuu Ngerewuru ya.

³⁴ Bari key na i síe mǐ, i sa-sami zuo nun-i, i ndaka mǐ báy ndoy doŋ a i i mǐ. Fale ká ndeke dī nam sayke le, mǐ tji saa luɔ huɔf.»

Vbiw Zak báy Zaa

(Mat 20.20-28)

³⁵ Fale le, vu Zebederi ká ba Zak báy Zaa, i soro ba lakun Zezu i baa ha ni mii: «Mbay, fe ká ɔ́uru vbika mù key na, ɔ́uru hii bay haŋa mù daa feke ha ɔ́uru.»

³⁶ Leɛ, Zezu vbi ri mii: «Waa, fe ji ze i hii bay haŋa mù daa ha ri le?»

³⁷ I baa ha ni mii: «Sieke ká mù káw ba mbay báy riŋ dika na, mu ha ɔ́uru káw lakun-a, nzob mbjw ka káw tunduo hoɔo bo, a nzob mbiní ka káw tunduo gel bo laa.»

³⁸ Báyii le, Zezu baa ha ri mii: «Fe ká i vbi key na, i ko ya hoy. Seké fe ká do bil kobo ká Ngerewuru a haŋa mù nzo na waa, i maa ká bay nzo ko ndaw, mase i maa ká bay nduo bil-e ká i ɔ́aa mǐ nduo dī na ndaw le?»

³⁹ Leɛ, i baa ha ni mii: «Uu! Buru ma-maa.» Báyii le, Zezu baa ha ri mii: «Ba tusue kǐ, baari na, fe seke ká do bil kobo ká mǐ nzo ko na i nzo ko ndaw, a i nduo bil kóko seke fe ká i ɔ́aa mǐ nduo dī na ndaw.»

⁴⁰ Roo le, káw tunduo hoɔo bi, mase káw tunduo gel bi na, ba bay bi ya. Zadkeri ku na do bay tul nzobri ká Ngerewuru leke bay tul-ri.»

⁴¹ Zadka bie leɔ nduoɔal-eri ká toŋ duo na, i laa bayke na munu báyii le, law-ri se ri ká tul Zak báy Zaa.

⁴² Báyii le, Zezu dī ri riw bele a baa ha ri mii: «I ko ndaw, nzobri ká i ko ri ba mbay

nzobri ká tusiri key na, i re tul puori ngogon ha nzobri hje bol nzaa-ri. A bari ká i ba nzob rewpuori na kara i ha nzobri daa fe báy hursuo.

⁴³ Roo le, fe ká mini key na i ha ni do sakra baari ya. Zadka nzob hii bay vika ba bawda nzob ká sakra baari le, ka daa suo-ɛ ba nzob ɔ́aa ped ha ri.

⁴⁴ Mase zadka nzob mbjw hii bay ɔ́oko pola ɔ́ekre ká sakra baari le, ndad bay haŋa ni ka vi ba koy baari riw bele.

⁴⁵ Tusueke le, bi *Vu Nzob na mǐ vi tusiri key bay haŋa nzobri daa ped ha mǐ ya. Roo le, mǐ vi bay ɔ́aa ped ha nzobri a mǐ mbi suo-i ha huɔf bay puoke tul nzobri ngji bamba.»

Raw ko-kóm

(Mat 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Zezu báy leɔ nduoɔal-eri tji ngerepuo Zeriko. Zadka i do kál Zeriko báy ruo nzobri na báyii le, raw mbjw ká ba vu Time ká riŋ-ɛ ba Batime kaw lafaa a goŋ fe.

⁴⁷ Zadka'a laa mii, ba Zezu ká Nazareɔ ze do kali ku na báyii le, ka tii saw guu fe beler mii: «Zezu *vu bulu David, kóɔ nguo hoy mu ko nun síe bi!»

⁴⁸ Leɛ, nzobri ngji bamba i gbɔ ni bay haŋa ni ka pón nzi-ɛ. Roo le, ka guu fe mgba mgba ba pola pola roɔbay mii: «Vu bulu *David, mu ko nun síe bi!»

⁴⁹ Báyii le, Zezu sii bal-ɛ zik a do a baa mii: «Di ni ha mǐ.» Leɛ, i ɔ́ Batime nzob raw na i baa ha ni mii: «Siŋ law-a mú úru siya, Zezu dī mù!»

⁵⁰ Báyii le, raw na vbu maagari be gbukra bo siri, a zo zakra zakra a se ba luo Zezu.

⁵¹ Leɛ, Zezu vbi ni mii: «Fe ji ze mù hii bay haŋa mù daa ha mù le?» Báyii le, raw na yinjra báy bay ha ni mii: «Mbay, mu ɔ́aa ha mǐ ko-kóm ba kǐ roɔbay.»

⁵² Leɛ, Zezu baa ha ni mii: «Mu se báy kere, law-a ká mù ɔ́aa bo tul-i na vaa mù ro.» Ká zadɛ ku hoy le, ka ko-kóm a mbi faa fal Zezu na.

11

Zezu se Zuruzalem

(Mat 21.1-11; Luk 19.28-40; Zaa 12.12-19)

¹ Zezu báy leɔ nduoɔal-eri i toŋ dī ya báy ngerepuo ká Zuruzalem, a i do dī ya báy vu puori ká riŋ-ri ba Befaze báy Betani ká do lakun kuo Oliviyé. Báyii le, ká zadɛ ku na Zezu pie leɔ nduoɔal-eri sídī ha ri se pola

² a baa ha ri mii: «I se puo ká do pol-ri ku. Zadka i tji dī le, zadɛ ku hoy i zih vu maasoba mbjw ká i taa ni do dī ká nzob

kaw tul-e ba mbɔw ya rɔɔbay, le, ì hina ni i vike ha mì.

³ Zadka nzoɔ vbi rì mii: “Bay ɔi rɔɔ ì ɔaa munu le,” le, ì ɔaa ha ni mii: “Ngerembay ze se sieke; ndji hoy le a pieke ha mù báy.”

⁴ Báyi le, leɔ nduoɔbal-eri ká sidi na, i zol ì vaa zɔɔ vu maasoba ká i siɔ ni ɔo faa hul ká kele ká lakun faa na i hina ni.

⁵ Nzoɔ haɔeri ká i ɔo ɔi na, i vbi ri bay mii: «Fe ɔi ze ì ɔaa munu le? Bay ɔi ndaw rɔɔ ì hina vu maasoba na key le?»

⁶ Leɛ, i yiɔna báy bay ha ri munu ká Zezu ɔaa ha ri pola na. Ro, nzoɔkeri ku na ala ri ha ri zólke,

⁷ le, i se báy vu maasoba na ha Zezu, i laɔa maagari bari zuo tul-e, le, Zezu hil a kaw ɔi.

⁸ Báyi le, nzoɔri ngji ɔamba i laɔa maagari bari zuo faa ká pol-e bay haɔa ni ka se tul-e a kál, a nzoɔ haɔwri laa le, i laɔa nzaa toy vay puuri ká i kuɔ ká bil wáa.

⁹ Bari ká i se pol Zezu báy bari ká i se fal-ɛ na, i guu fe gúrum gúrum báy nzaa-ri ba siya mii:

«Hozana*! Náa písiri Ngerewuru!

Ndaɔ bay haɔa Ngerewuru ka sám fe zuo tul nzoɔ

ká vi báy riɔ Ngerembay!

¹⁰ Ndaɔ bay haɔa Ngerewuru ka sám fe zuo tul nzoɔ

ká'a pie ni vi re mbay ká puoruo bulu naari David na!

Hozana! Naa písiri Ngerewuru ká kaw nulue!»

¹¹ Zezu ɔi Zuruzalem a kal a ri bil *hul kaɔi Ngerewuru. Ka ko-kóm rie fal-ɛ gbuk a ngɔa feri riw bele ká kal na. Falɛ ku le, ka ɔi a se ba Betani báy leɔ nduoɔbal-eri ká duo fal-ɛ sidi na, bay ɔi le, sie ti mbáa ro.

Zezu faɔ nzum

(Mat 21.18-19)

¹² Nzaaruo kɔ ká ba tibie na, Zezu báy leɔ nduoɔbal-eri i ɔi saa Betani i se faa, le, kon se ni.

¹³ Leɛ, ka mbi nun-ɛ a ko puu nzum mbɔw munu báy vayke ka ɔo lew. Ka se saw-ɛ bay zɔɔ lereke haɔe bay sɔɔna. Zadka'a se saw-ɛ na báyi le, lereke mbɔw tiya; ba vayke hoy, bay ɔi le, ba few lieke ya báy.

¹⁴ Báyi le, Zezu ɔaa ha puu nzum na mii: «Nzoɔ mbɔw ti sɔɔna lere bo mbáa mbaɔ.» Leɛ, leɔ nduoɔbal-eri laa bay ká'a ɔaa na.

Zezu nii nzoɔ fe hiəri ká bil hul kaɔi Ngerewuru

(Mat 21.12-17; Luk 19.45-48; Zaa 2.13-22)

¹⁵ Falɛ ku le, Zezu báy leɔ nduoɔbal-eri i ɔi Zuruzalem, le, ka ri i se bil mbaɔ ká *hul kaɔi Ngerewuru ɔo ɔi a ti saw nii nzoɔ ɔáb fe hiəri báy bari ká i se ɔi bay hie fe na. Ka kira tutakra bari nzoɔ ku kɔ lariri báy karingaw nzoɔ hie kay beɔeri zuo nzaɔi nzaɔi.

¹⁶ Ka ala faa ha nzoɔ mbɔw kal báy soba be ká bil hul kaɔi Ngerewuru na ya.

¹⁷ Falɛ ku rɔɔ, ka fere nzoɔri fe a ɔaa mii: «Ngerewuru ɔaa ta-taɔ ká bil mbede be mii: “Hul ɔi na i ɔika ba hul ɔaa nzaa bay kere nzoɔri ká saw puo bari boɔ boɔ riw bele†,” roo le, ɔaari na ì fere ni ba puy nzoɔ riibari.»

¹⁸ Zadka *nggerenzɔɔ fe poyri báy *nzoɔ fére nzoɔri bol kusolri laa bayke na munu báyi le, i nzaa faa bay ika Zezu. Tusuke le, hje ɔaa ri, bay ɔi le, fe ká'a fere ruo nzoɔri na tuku ri riw bele ha ri kaw yer.

¹⁹ Zadka zaɔ ba láw na báyi le, Zezu báy leɔ nduoɔbal-eri i ɔi saa ngerepuo na ku i zol.

Nzum ká Zezu faɔ ni na huɔ wɔ

(Mat 21.20-22)

²⁰ Nzaaruo kɔ ká Zezu báy leɔ nduoɔbal-eri i ɔo kal faa ba tibie piɔɔ na, i ko puu nzum na huɔ wɔ ɔi saw-ɛ.

²¹ Báyi le, law Piyer ker se tul bay ká Zezu ɔaa ha puu nzum pola na a ɔaa ha Zezu mii: «Mbay, mu ko-kóm mú ko! Puu nzum ká mú faɔ ni na huɔ wɔ ɔo ku!»

²² Leɛ, Zezu mbi bay a ɔaa ha leɔ nduoɔbal-eri mii: «Mì ɔaa ha ri ta-taɔ ba tusue kɔ. I ɔaa law-ri ka bo tul Ngerewuru!»

²³ Zadka nzoɔ ɔaa ha kuo key na mii: “Mu muu ká zaɔ ni key a mú zo bo maambi,” rɔɔ nzoɔke may bay ká bil law-ɛ ya, a ɔaa law-ɛ bo tul fe ká'a ɔaa bayke na le, Ngerewuru a haɔa ri feke na.

²⁴ Sawke mini ze, m̀ ɔaa ha ri: feri riw bele ká ì vbi báy nzaa bay kere na, ndaɔ bay ɔaa law-ri bo ɔi i ɔaa mii, ì zɔɔ feke na ro, le, Ngerewuru a haɔa ri feke na.

²⁵ Rɔɔbay, zadka ì ɔo siya i ɔaa nzaa bay kere, rɔɔ ì ko ká ì ɔo báy bay zɔɔ nzoɔ le, ndaɔ bay haɔa ri nda buma ka zɔɔ ni. Be ndaw rɔɔ, ɔaa ɔaari ká kaw nulue na, a ndáka buma ká tul fe kaɔa ɔaari na zɔɔ ri ndaw báy.

²⁶ [Roo le, zadka ì nda buma zɔɔ nzoɔri ká i ɔaa kaɔa zɔɔ ri na ya le, ɔaa ɔaari ká nulue na ti ndáka buma zɔɔ ri ká tul fe kaɔa ɔaari na ya ndaw pi.]

Báy faa ve ze Zezu ɔáake fe le?

(Mat 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Zezu báy leɔ nduoɔbal-eri i yi i se Zuruzalem ba kɔ rɔɔbay. Zadka Zezu haɔa

* 11:9 11.9 Báy tiikake na, Hozana na ɔaa mii, «Ngerewuru, mu vi so ɔuri!» Báy sewke taa Zezu laa le, bayke ɔaa mii, «Naa písiri Ngerewuru!» † 11:17 11.17 Ezay 56.7; Zeremi 7.11.

bil mgban ká *hul kani Ngerewuru do di na báyii le, *ngerenzob fe poyri báy *nzoɔ fére nzoɔbri bol kusolri, roo báy ngere Zibri ndaw na, i vi luo-ε

²⁸ i vbi ni bay mii: «A ve ze mbi nzaa ha mù ndaw roo mù dáake fe niri key le? Mase, nzoɔ ve ze ha mù faa dáake le?»

²⁹ Lεε, Zezu yijira báy bay ha ri mii: «Mi vbika ri bay mbijw hoy bay kóko. Zadka i yijira báy bayke ha mi le, mi kie ri nzoɔ ká mbi nzaa ha mù dáake fe niri key na.

³⁰ Dáa tul nzoɔbri nduo mbii ká Zaa daa na waa, uru saa luo Ngerewuru mase, uru saa luo nzoɔbri hoy le? I yijira báy bayke ha mi laa.»

³¹ Báyii le, i tii saw máy bay ká sakra ki mii: «Náa báari mina ro le? Zadka náa yijirari báy bay ha ri mii, uru saa luo Ngerewuru le, a yji a vbi naari mii, bay ji ndaw roo náa dáari law naari bo tul bay ká Zaa baa na ya le?»

³² A zadka náa yijirari mii, uru saa luo nzoɔbri le, a óko mina le? Tusueke le, i daa hje ruo nzoɔbri, bay ji le, nzoɔbri riw bele ko Zaa ba nzoɔ yaaŋa bay saa nzaa Ngerewuru tusueke.

³³ Báyii le, i yijira báy bay ha Zezu mii: «Buru ko ya.» Lεε, ka yijira báy bay ha ri mii: «Munu zu le, nda-ndad! Bi hoy kara, mi ti kie ri nzoɔ ká mbi nzaa ha mù dáake fe niri key na ya ndaw.»

12

Law bay ká se tul nzoɔ pedri ká law-ri ndaya

(Mat 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Fale ku le, Zezu tii saw baa bay ha ri báy faa law bay a baa mii: «Nzoɔ mbijw munu mgba waa a maa para puuri do di, a te kpaŋ gbi kiri di gbuk, a tie luo mbijw do di bay dúoke lere puu na, roo a mbuo fe ga-gaŋ do bil waa ha nzoɔ kórokeri kaw di*. Fale le, ka poŋ pedke zuo nduo nzoɔ pedkeri ká'a faa ri na, bay haŋa bo few hóro lere puu na vi le, i wál taa beri a i pón taa bari. Fale ku roo a zol a se varu.

² Zadka few hóro lereke na vi báyii le, nzoɔ waa na pie led káw be mbijw se luo nzoɔ pedkeri na bay yaaŋa lereke ká do bay tul beri na.

³ Roo le, nzoɔ pedkeri na i mgba led káw be na, i ndaka ni wóɔ wóɔ, i nii ni zol nduo-ε hoy soli taŋ haŋa ni fe.

⁴ Lεε, nzoɔ waa na pie led káw be ki roɔbay se luo-ri. Báyii le, be na, i ndaka tul-e wóɔ wóɔ ndaw, a i rad ni.

⁵ Nzoɔ waa na pie led káw be ki roɔbay. Báyii le, be na, i i ni. Ka yji a pie led káw be kiri ngji bamba, le, i dara ri faa mbijw munu ndaw: i ndaka nzoɔ hñeri, a i i nzoɔ hawri.

⁶ Lεε, nzoɔ waa na ti báy led káwri mbáa, ba vi-e ká'a ko ni ba nzoɔ nun-ε ro ze tón. Ka pie ni ba óro fal ba luo-ri, a ker ká bil law-ε mii, i hje vu beri na.

⁷ Roo le, zadka nzoɔ pedkeri na mbi nuri i ko vu nzoɔ waa na báyii le, i baa bay ká sakra ki mii: «I ko, nzoɔ ká'a mgbaka fe pile na zu! Náa séri náa vaa íri ni bo, náa pónri fe pile na ba taa naari.»

⁸ Ro, i vaa mgba led na i i ni, a i vbu ni bo fal waa na.»

⁹ Báyii le, Zezu vbi ri bay mii: «A munu ku waa, i kji ya báy le? Bayke baa mii: «Tisaw ká nzoɔ mbúo hulri vbu bo bisuy na,

yji a vi ba tisaw kere ká kal tul tisaw hawri pavbad,
a ba tisaw tigbáa hul taa tusueke.

¹¹ Feke ku na ba ped dáa Ngerembay, a ba fe ká ndad bamba bay kóko.*»

¹² Báyii le, *ngerenzob fe poyri báy nzoɔ fére nzoɔbri *bol kusol Zibri, roo báy ngere Zibri ndaw na, i nzaa faa bay mgbaka Zezu, bay ji le, i ko ndaw, law bay ká'a baa na, ka túnke ri tunj. Ro, i poŋ ni i zol, bay ji le, i hje ruo nzoɔbri.

*Fe Ngerewuru báy fe Mbay Sezar
(Mat 22.15-22; Luk 20.20-26)*

¹³ Fale ku le, i pie Farizi hñeri báy Zib hñeri ká i zuo fal Mbay *Erod ha ri kaw lakun Zezu bay nzaa nzi-ε báy faa biw.

¹⁴ Ze i vbi ni mii: «Mbay, buru ko ndaw, bo na mù baa sùo bay. Mù yaa kér bay nzoɔ mú dáake fe ya, bay ji le, bo na mù baa bay zinj nzoɔ taŋ náa nun nzoɔ, a mú fere nzoɔbri tusue bay ká se tul fe dáa ká rii law Ngerewuru. Mu baa ha buru laa. Waa, *bol kusol naari ha faa bay haŋa nzoɔ puo larimbuo ha Mbay Sezar mase, ha faa ya le? Ndad bay puo larimbuo ha ni mase, ndad bay puo ha ni ya le?»

¹⁵ Lεε, Zezu ko bay huo bari na ndaw a vbi ri mii: «Waa, bay ji ndaw roo, i nzaa nzaa-i bay mgbaka mi báy bay le? I mbi lari na mbijw i víke ha mi ko.»

¹⁶ Báyii le, i mbi lari na i víke ha ni, le, ka vbi ri mii: «Tul nzoɔ, báy rinj nzoɔ ká i

* 12:1 12.1 Ka zad ni key na, fe ká nzoɔ waa maa na, Kuori ko feke ya. Led Izarayelri ze di ba vye. Ba vay fe ká uo a lie goriyo goriyo a do zuba ká i di ba rezin. Ba fe pay bari ká i sù lereke, a i dáake him ndaw. Ká bil Mbede Ngerewuru na, zadka i baa bay se tul vye le, hñe ba fe ká i maa do bil waa, a hñe laa le, ba led Izarayelri ki sù-ri ká Ngerewuru ko-kóm ba tul-ri, a hii bay haŋa lere bari do di. † 12:11 12.11 Simri 118.22-23.

vbie do lari key na waa, ba nzoɔ ve zu le?»
Lee, i yjinra bay bay ha ni mii: «Ba Mbay Sezar.»

17 Bayji le, Zezu mbi bay a baa ha ri mii: «Munu zu le, feri ka do bay tul Mbay Sezar le, i ha Sezar, a feri ka do bay tul Ngerewuru laa le, i ha Ngerewuru.» Lee, bay ka'a yjinra ha ri na tuku ri ha ri kaw yer.

Vbiw ka bay tul tji nzoɔri saa luɔ huf
(Mat 22.23-33; Luk 20.27-40)

18 Fale ku le, Sadusi haneri i vi luo Zezu bay vbika ni bay. Ba bari *Sadusiri na ze i ker i baa mii, nzoɔ hu le, ti tji saa luɔ huf ya. Bayji le, i vbi ni bay mii:

19 «Mbay, *Moyze daa *bol kusol do bil mbede ha naari mii, zadka nzoɔ do bay yu-e, roo a hu a poŋ may be taŋ mboŋke nzoɔ le, ndaɔ bay haŋa yu-e na ka ya may pile na, a mboŋke nzoɔ a koro ke mji ri yu-e ka hu na.

20 Be ze, nzoɔ bay yu-eri tul-ri tono say, le, ngerɛ leɔ na ya may a hu taŋ mboŋke nzoɔ.

21 Tɔŋno fal-e nzoɔ ndeke di sidike ya may pile be na, a hu taŋ mboŋke nzoɔ na robay. Leɔ ndeke di sayke na kara do munu na ndaw.

22 Nzoɔri ka tul-ri tono say na, i ya mayke na ya riw bele, i hu taŋ mboŋke nzoɔ. Ka fal huf bari ku riw bele na, may na kara vi hu ndaw.

23 A munu ku waa, sieke ka nzoɔri tji saa luɔ huf na, nzoɔ ve ka sakra bari ku na, may na a ba taa be le, bay ji le, bari ka tul-ri tono say riw bele na, i ya ni ya bay zad bari riw bele.»

24 Ro, Zezu baa ha ri mii: «Baari na i wuru faa; a waa i ko fe ke le woo? Bay ji le, bay ka do bil mbede Ngerewuru na, i laa ya ndaw, a i ko hurusuo Ngerewuru ya ndaw pi.

25 Tusueke le, sie ka nzoɔri tji saa luɔ huf na, warari bay mayri i ti yaŋa ki ya, roo le, i doko munu ba leɔ nzaaped Ngerewururi ka nulue.

26 A bay ka se tul nzoɔri ka i tji saa luɔ huf na waa, i ki bay ka do bil mbede ka Moyze daa na ya le? Zadka Moyze baa bay se tul puu ka gbuda ka huu se di ka bil law kor na, Ngerewuru baa ha ni mii: "Mi ba Ngerewuru *Abaraham, Ngerewuru Izak, a mi ba Ngerewuru *Zakoɔ ndaw."

27 Munu zu le, Ngerewuru na ba Ngerewuru nzoɔ kaw bay kumnunri bo, ka ba Ngerewuru nzoɔ hufferi ya. Baari na, i wuru faa mak mak ba tusue.»

Ngerɛ bol kusol

(Mat 22.34-40; Luk 10.25-28)

28 Nzoɔ mbiw munu ka ba *nzoɔ fere nzoɔri bol kusolri ka laa may bay bari a ko Zezu ka yjinra bay bay bay zadɛ ha *Sadusiri na bayji le, ka soro ba lakun-e a vbi ni mii: «Bol kusol ha ze ba ngerɛke kal hawri riw bele le?»

29 Lee, Zezu baa ha ni mii: «Mu ko, *bol kusol ka ba ngerɛke kal hawri riw bele na ze do key:

"Izarayelri, i te suku-ri i laa!

Ngerembay Ngerewuru naari na,

be huo-e kekkek hoy ze ka ba Ngerembay.

30 Ngerembay Ngerewuru bo na, mu hii ni bay bil law-ari riw bele ndaw,

para nun suo-ori riw bele ndaw,

ker bay bori riw bele ndaw,

roo bay hurusuo-ori riw bele ndaw

pi*."

31 Bol kusol ndeke di sidike ze do key

"Mu hii ku-o munu ka suo-o bo ki."

Bol kusol ki ka kal be niri ka sidiki key na tiya.»

32 Bayji le, nzoɔ fere nzoɔri bol kusol na baa ha Zezu mii: «Mbay, zadɛ zu. Bay ka mu baa na ba suo bay ki! Ngerewuru huo-e kekkek hoy ze ba Ngerewuru bo, wuru ki ka nde ni nde na tiya.

33 Munu zu le, nzoɔ ha ha le, ka hii Ngerewuru bay bil law-eri riw bele, ker bay bari riw bele ndaw, roo bay hurusuo-eri riw bele ndaw pi. Ka hii ku-e munu ka suo-e be ki. Daa fekeri ku na kal haŋa *fe poy ka i tay bay huu ha Ngerewuru, bay fe poy hawri riw bele na.»

34 Zadka Zezu laa bay ka'a yjinra bay faake na bayji le, ka baa ha ni mii: «Mu do di ya bay haŋa Ngerewuru ka re mbay ka tul-a.» Fale ku le, nzoɔ mbiw zin faa bay vbika ni bay na mbaa.

Krisi bay David

(Mat 22.41-46; Luk 20.41-44)

35 Zezu do fere nzoɔri fe ka bil *hul kani Ngerewuru. Bayji le, ka vbi ri mii: «Daa mina roo *nzoɔ fere nzoɔri bol kusolri baa mii, *Krisi, nzoɔ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzoɔri na, ka ba vu bulu Mbay *David le woo?

36 I ko, Mbay David ka Tem Law Pie nda faa pol-e na baa suo-e ki mii:

"Ngerewuru Ngerembay baa ha Ngerembay bi mii:

'Mu vi kaw tunduo hodo bi kpuru

‡ 12:26 12.26 Tji kele 3.2-6. § 12:27 12.27 Nzoɔri ka i ba taa Ngerewuru, munu ka Abaraham ndaw, Izak ndaw, roo Zakoɔ ndaw na, ze i hu na hu hoy kara, para nun suo-ri na kaw bay kumnun banquo. Be ze, Ngerewuru na ba Ngerewuru bari banquo. * 12:30 12.30 Kijna bol kusol ba sidike 6.4-6. † 12:31 12.31 Soro ped daa Leviri 19.18.

maa báy haṅa m̀i haw ỳm ká tul nzoḅ
tul ṅṅani ɓori

ha ri ɗo ɓa fe ɗáa ɓal-a zuo ɗi*’.”

³⁷ Mbay David k̀i s̀uò-ε na ɗi Krisike na ɓa
Ngerembay. A munu ku w̄a, ɗaa mina
roo Krisi na a ỳi a ɓa vu bulu Mbay David
ndaw le woo?» Lεε, ruo nzoḅri ṅṅi ɓamba
laa ɓay Zezu na ɓáy suoriya.

*Fe ɗáa kaaya nzoḅ fere nzoḅri bol
kusolri*

(Mat 23.1-36; Luk 20.45-47)

³⁸ Zezu fere nzoḅri fe a ɓaa mii: «I nze
ɓáy s̀uò-r̀i ɓay tul *nzoḅ fere nzoḅri bol
kusolri ká i hii ɓay ndúo maagari ká p̀i-pie
yul ɓay háarike ḅa nzoḅri hii soko korma
korma ha ri ká zad ruo ká nun nzoḅri,

³⁹ i nzaa zad káw riṅ ɗika ká ɗo pola ká
ɓil hul mbú k̀iri ɓáy zad kaw ṅgereri ká
nam fe s̄m suoriya ɓay kaw ɗi.

⁴⁰ I ȳa fe máy sieri kpakla riw
bele, roo i ỳi i ɗaa nzaa ɓay kere p̀i-pie
ɓay haṅa nzoḅri ko le, i písike ri. Nzoḅkeri
ku na, Ngerewuru a ɗaa ri ko seke fe ṅṅi
ɓamba.»

*Máy sie mbjw ḅa fe tundo ḅa
Ngerewuru*

(Luk 21.1-4)

⁴¹ Falε ku le, Zezu kaw siri maa ɓáy zad
ɗúo lari ká ɓil *hul kaṅi Ngerewuru, a ko
nzoḅri ká i vi ɓay ɗaa lari zuo ɓil huɔ fe
ḅa Ngerewuru. Nzoḅ feziṅari ṅṅi ɓamba
vi ɗaa lari ṅṅi-ṅṅi zuo ɗi.

⁴² Lεε, máy sie mbjw munu ká ɓa kuku
vi ɗaa soli sidi h̄oy ká ɓa vu lari nzik nzik
na zuo ɗi.

⁴³ Báyi le, Zezu ɗi led nduoɓal-eri a ɓaa
ha ri mii: «I ko key! Mi ɓaa ha ri ta-taṅ ɓa
tusue k̀i, máy sie key ká kuku ɓamba na,
ka ḅa lari kal nzoḅ ḅawri riw bele ká i vi
ɗaa lari ɓari zuo ɓil huɔ fe key,

⁴⁴ ɓay ji le, nzoḅ ḅawri riw bele na, i wal
feziṅa ɓari ká maa ri mgbak mgbak na i
ḅa. Roo le, máy key ká feri riw bele puo ni
na, ka ḅa fe ká a ɗoḅke ɓay hólke s̀uò-ε na
loɗ bele ḅa Ngerewuru.»

13

*Zezu ɓaa ɓay ká se tul ɓie hul kaṅi
Ngerewuru*

(Mat 24.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Zadka Zezu t̄i saa ɓil *hul kaṅi
Ngerewuru na, led nduoɓal-ε mbjw munu
ɓaa ḅa ni mii: «Mbay, mu ko-kóm mú ko
bawda tisaw kereri ká ndaɗ ku! Mu ko
hulri ká i ura ndaɗ key ku!»

² Lεε, Zezu ɓaa ḅa ni mii: «Mú ko bawda
tisaw kereri ká i ũrake hulri na k̀i zu le?
Nam ḅaṅe le, tisawkeri key na ti t̄on mbjw

ká yul k̀i ya. Nzoḅri gá y ri riw bele zuo
siri.»

*Feri ká'a kál pola roo ɓro ɓie nam ká
tusiri a vika*

(Mat 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ Zezu se a kaw tul kuo ká riṅ-ε
ɓa Oliwiye, ká ɗo maa ɓáy *hul kaṅi
Ngerewuru. Báyi le, Piye, Zak ɓáy Zaa,
roo Andere ndaw na, ɓari huɔ-ri ze i kaw
ziṅ ni fi mbjw i vbi ni ɓay mii:

⁴ «Mu ɓaa ḅa ɓuru laa, sie ḅa ndaw roo
fe niri key na a vika le? Roḅay, fe ji ndaw
roo a kál a kie ɓuru nam ká fe niri riw bele
a vike na le?»

⁵ Báyi le, Zezu tii saw ɓaa ɓay ha ri
mii: «I nze ɓáy s̀uò-r̀i ɓay haṅa nzoḅ mbjw
mini kara ka úla ri ya.

⁶ Nzoḅri vi ṅṅi ɓamba ɓáy riṅ-i i ɓaa
mii: “Ba ɓi ze m̀i ɓa *Krisi, nzoḅ ká
Ngerewuru waa ɓay pie ni vi ȳa nzoḅri
na.” I úla nzoḅri ṅṅi ɓamba.

⁷ Zadka i láa soro ɓay ryuri ká nzoḅri
ruu k̀i ká lakun-r̀i, a i laa soro ryuri ká
nzoḅri ruu k̀i ɗi ɗi ndaw na, i ḅa s̀uò-
r̀i ka to ya, ɓay ji le, ndaɗ ɓay haṅa fe niri
key na ka t̄i ndaw roo! Roo le, ɓa sie ɓro
ɓie nam ká tusiri key ya roḅay.

⁸ Nzoḅri ká saw puo ɓari mbjw, i úru
ɓay ruu ziṅ nzoḅri ká saw puo k̀iri ɓoɗ.
Nzoḅri ká ɓil puoruo mbjw, i úru ɓay ruu
ziṅ nzoḅ puoruo k̀iri. Tusiri a lan̄ yik yik
ɓáy zad zad ndaw, kon luye a lie ɓáy zadri
ndaɗ pi. Fekeri ku na a ɗoko munu ɓa
tiika nduo ká se máy nzoḅ ɓay haṅa ni ka
mboṅ.

⁹ Roo le, ɓaari na, i ko s̀uò-r̀i ɓáy kere
ndaɗ roo! Nzoḅri mgbaka ri ɓay poṅ ri ɓo
nduo nzoḅ kún sal ɓayri, i ndaka ri ɓáy
ndoy ɗoṅ ká ɓil *hul mbú k̀i Ziḅri ndaw.
I ɓa ri ɓay ɗaa ri kaw pol nzoḅ réke tul
puori ndaw, pol mbay luyeri ndaw ɓay tul-
i, a le, ká zaɗε ku na i ɓaa nasi ɓay ká se
tul-i na ha ri.

¹⁰ Do nun ka-káa Bay Kere ḅa nzoḅri ká
saw puo ɓari ɓoɗ ɓoɗ na riw bele ha ri laa
pola ndaw roo, ɓro ɓie nam ká tusiri na ka
vi ɓáy.

¹¹ A zadka i mgbá ri ɓay ɗaa ri kaw pol
nzoḅ kún sal ɓayri le, i ḅa law-r̀i ka nzaa
ri ɓay tul ɓayri ká i vaa ɓaa na ku ya. Ká
zaɗε ku h̄oy, i ɓaa ɓay ká Ngerewuru ha
ri. Bayke ku na, ti uru saa luɔ-ri ya, roo le,
ɓa Tem Law Pie ze a ɗaa ɓaykeri na zuo
nzáa-ri ha ri ɓaa ɓáy.

¹² Namke ku na, ȳu k̀iri mbika tul k̀i ha ri
i ri ndaw, ɓaa ledri ɗaa munu ziṅ vu ɓari
ndaɗ, a ledri kara i úru ziṅ nzoḅ mbóṅ ri
ri ha ri ɗaa ɓay huɗ ɓo tul-ri ndaw.

¹³ Nzoɓri riw bele i fúy rĩ bay tul-i. Roo le, nzoɓ ká mgbá nḡo-nḡoṅ kpuru tji gbukeye le, Nḡerewuru a yaṅa ni.»

*Fe seke a ɗaa nzoɓri ká Zude
(Mat 24.15-28; Luk 21.20-24)*

¹⁴ «Namke ku na i kóko nzoɓ ká i ɗi ni ɓa “Fe ɓm ká maa ɓaa ya” kaw zad’ ká’ a maa káw ɗi ya. (Nzoɓ ká kji mbede key na le, ka laa sawke ta-taŋ!) Zadka i ko munu na báyi le, ɓari ká i kaw kuɗu zad’ ká Zude na, ndaɗ ɓay haŋa ri ɗúu ɓa tul kuori.

¹⁵ Nzoɓ ká’ a mgbaka tɗram ká tul hul siya na*, ka ti ɗi ɓay vaa mbika fe ká hula ya ndaw,

¹⁶ a nzoɓ ká’ a ɗoko waa na ti yi se puo ɓay mbika maagari ɓe ya ndaw pi.

¹⁷ Namkeri ku na, máyri ká i ɗoko ɓil, ɓáy máyri ká ledri ɗw waŋ ɓari na, i kóko seke fe nḡji ɓamba.

¹⁸ I kóɗ Nḡerewuru ɓay haŋa feri key na, ka tji ɓáy few lew ted ya!

¹⁹ Ká ɓil namkeri ku na, kóko seke fe ká’ a tji tul nzoɓri na, a kál tul zad’ pavbaɗ. Uru saa nam ká Nḡerewuru ɗáake feri riw bele kpuru tji vuri key na, kiji kóko seke fe ká mini na nzoɓ ko ya roɓay, roo ɓil namri ká’ a vi vuku hoy kara, nzoɓ ti kóko kiji seke fe ká mini mbáa mgbaj.

²⁰ A zadka Nḡerembay mbi nzi-ε ɓay yiŋra namkeri ku na ɓa fal ya le, nzoɓ mbij mini kara ti káw ɓáy kumnun ya. Roo le, namkeri ku na ka yiŋra ɓa fal ɓay tul nzoɓ ɓeri ká’ a nan ri zuo ɓoɗ ɓa taa ɓe.

²¹ Zadka nzoɓ ɓaa ha rĩ mii: “I ko-kóm i ko *Krisi, nzoɓ ká Nḡerewuru waa ɓay pie ni vi ya nzoɓri na, ka ɗo zad’ ni key” mase “ka ɗo lew,” le, i ɗaa law-rĩ ka ɓo ɗi ya,

²² ɓay ji le, nzoɓri ká i ɗi sùo-ri ɓa Krisi, ɓáy nzoɓri ká i ɗi sùo-ri ɓa *nzoɓ yaṅa ɓayri saa nzaa Nḡerewuru na, i tji i ɗaa fe saŋri ɓáy feri ká mba kóko ɓay úlake nzoɓri. Ze faa ɗo ɗi le, nzoɓri ká Nḡerewuru nan ri zuo ɓoɗ ɓa taa ɓe na hoy kara, i úla ri ndaw.

²³ Munu zu le, ɓaari na, i nze ɓáy sùo-rĩ! Mĩ ɓaa ɓayke riw bele ha rĩ ro.»

*Sie yi Vu Nzoɓ
(Mat 24.29-31; Luk 21.25-28)*

²⁴ «Ká ɓil namkeri ku, ká fal kóko seke feke ku na, sie a ɗoko guu ndaw, few ti hie mbáa ndaw,

²⁵ mbaymawri tiika saw gáy saa tumbam ndaw, roo hurusuori ká i ɗo tumbam kara i laŋ yik yik ndaw pi.

²⁶ Báyi le, nzoɓri kóko mĩ ɓi *Vu Nzoɓ ká mĩ vi saa nulue ká ɓil sii mbam ɓáy bawda hurusuo, ɓáy riŋ ɗika.

²⁷ Bi na, mĩ pie led’ nzaaped’ ɓiri ha ri se ɓáy tjiw zadri ká niŋ ká tusiri key ɓay mbij nzoɓri ká mĩ nan ri zuo ɓoɗ ɓa taa ɓi na, saa fi mbije mgbá gbu zad’ ká fi mbini.»

*Fe fere ká se tul puu nzum
(Mat 24.32-35; Luk 21.29-33)*

²⁸ «I laa máa ɓay ká se tul puu nzum na, a i fere fe ká ɗi! Zadka i ko roo nzaa toykeri luo vay a ɗo rék rek le, i ko ta-taŋ mii, nzaa bura mbam ɗo ɗi ya ro zu.

²⁹ Do faa mbij munu ndaw, zadka i ko fe niri key na tji le, i ko ndaw mii, ɓi *Vu Nzoɓ na, mĩ ɗo ɗi ya deb ɓay vi; mĩ ɗo faa hul ro.

³⁰ Mĩ ɓaa ha rĩ ta-taŋ ɓa tusue kji: nzoɓri ká timbede key na, i ti huka riw bele ya hoy ze fe niri riw bele key na a tji.

³¹ Tumbam ɓáy tusiri na a kál hon bele. A roo le, ɓay ɓiri na ti kál ya mgbaj.»

*Nḡerewuru huo-ε hoy ko sieke
(Mat 24.36-44)*

³² «Bay ká se tul namke mase saw sieke ká ɓi *Vu Nzoɓ mĩ yi ɓay vi na, nzoɓ mbij mini kara ko ya. Led’ nzaaped’ Nḡerewuru ká nulue ya ndaw, ɓi Vu Nzoɓ kara ya ndaw; ɓa ɓaa huo-ε hoy ze ko.

³³ Munu zu le, i ko sùo-rĩ ɓáy kere ndaw ro! I káw ɓáy nzaa ɓal-rĩ kekeke, ɓay ji le, namke ká’ a vika na i ko ya.

³⁴ Do munu ɓa nzoɓ ká ɗo seke ɓa varu ká’ a poŋ fe ɓeri zuo nduo led’ káw ɓeri. Nzoɓ haŋa haŋa le, ka haŋ ni ped’ ká maa ɓay haŋa ni ka ɗaa. Ka baka nzoɓ kóro faa hul ɓay haŋa ni ka káw ɓáy nzaa ɓal-ε.

³⁵ Munu zu le, i káw ɓáy nzaa ɓal-rĩ kekeke, ɓay ji le, nam ká nḡerenzoɓ puo a yi a vi na, i ko ya. Ko ya le, ka’ a vika ɓáy nzaa láw, mase ɓáy nzaa zad’ buo, mase ɓáy tuo ká ka-káa, mase ɓáy tibie kara, i ko ya ndaw.

³⁶ Zadka’ a tji tul-rĩ mbuɗa le, kóko ká’ a zinj ri ká tul nam!

³⁷ Bay ká mĩ ɓaa ha rĩ key na, mĩ ɓaa haŋ nzoɓri riw bele: i káw ɓáy nzaa ɓal-rĩ kekeke!»

14

*Mbayri nzaa faa ɓay mgbaka Zezu
(Mat 25.1-5; Luk 22.1-2; Zqa 11.45-53)*

¹ Nam tòn sid’ hoy ro ɓay haŋa ri ɗaa *nam suoriya tji saa ɓil koy ɓáy *nam suoriya maapa ká i ɗaa taŋ fe hew fe na báyi le, *nḡerenzoɓ fe poyri ɓáy nzoɓ fere nzoɓri *ɓol kusol Zibri i nzaa faa ɓa law ɓay mgbaka Zezu ɓay ika ni.

² Lee, i ɓaa haŋ kji mii: «Ndaɗ ɓay mgbaka ni ká sie nam fe sɓm suoriya ya, ká roo nzoɓri mgbaka i uru zinj naari.»

* 13:15 13.15 Zibri na, zadka i ɗaa hul le, i ɗaa tul-e aa raɗ raɗ ɗo ɗi ɓa zad’ mgbaka tɗram ɓari.

Máy ká d'aa num zuo tul Zezu (Mat 26.6-13; Zaa 12.1-8)

³ Zezu na do Betani luo nzoɓ ká i dī ni ɓa Simɔn nzoɓ kp̄iri. Zadfka'a kaw nzaa fe s̄um na báyyi le, máy mb̄jw rii tul-ri ká hula báy guma ká i d'aa báy tisaw ká riŋ-ε ɓa *alabastre* ká num mbaa dī. Numke ku na riŋ-ε ɓa *nar* ká ɓare fu búy búy, a taŋ qarara ká larike ŋgoŋ ɓamba. Ro, a haw nzaa guma numke na a kuna tɔlɔlɔ zuo tul Zezu.

⁴ Lεε, nzoɓ haŋeri ká i kaw dī na, law-ri se ri ha ri ɓaa ɓay ká sakra k̄i mii: «Úwaa! Bay ji ndaw roo máy key na ɓie num na munu le?»

⁵ Ba fe ká nzoɓ hie ɓa pola zu le, a z̄iŋ larike maa lari ped' mbiimbam mb̄jw ɓay haŋa nzoɓ k̄ukuri.» Ze, i ɓaa ɓay z̄iŋ máy na ŋgo-ŋgoŋ.

⁶ Báyyi le, Zezu ɓaa ha ri mii: «Í pón ni dekeke! Bay ji ndaw roo ì yoklo ni mini key le? Fe ká'a d'aa z̄iŋ m̄ key na, ɓa fe kere ká ndaf ɓamba tasiri.

⁷ I ko, nzoɓ k̄ukuri na, i doko z̄iŋ r̄i ɓanɗo kpaɗara. Ze ɓo ì hii d'aa kere z̄iŋ ri le, faa do hoy ì d'aa. A roo le, ɓi na, m̄ ti doko z̄iŋ r̄i ɓanɗo ya.

⁸ Máy na, fe ká maa d'aa ni ze ka d'aa. Ka kuna num ká ɓare fu búy búy na zuo tul-i pola ndaw roo ɓay haŋa ri vóroke m̄ báy.

⁹ M̄i ɓaa ha r̄i ta-taŋ ɓa tusue k̄i: zadri riw bele ká tusiri key ká i ka-káa Bay Kere ká dī na, i loko soro fe ká máy key d'aa na, ɓay haŋa nzoɓri k̄erke ɓay se tul-e.»

Zudas hii ɓay mbika tul Zezu (Mat 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Báyyi le, Zudas Iskariyod, ɓe ká'a ɓa nzoɓ mb̄jw ká sakra leɗ nduoɓal-eri ká duo fale sidi na se luo *ŋgerenzob fe poyri ɓay léke faa ɓay pón Zezu ɓo nduo-ri.

¹¹ Zadka i laa ɓayke na munu báyyi le, i d'aa suoriya í waa z̄iŋ ni ɓay haŋa ni lari. Ro, Zudas tii saw nzaa faa ɓay kóko saw sie ká'a máa ɓay pónke Zezu ɓo nduo-ri na.

Zezu s̄u fe s̄um nam suoriya t̄i saa bil koy z̄iŋ leɗ nduoɓal-eri

(Mat 26.17-25; Luk 22.7-14,21-23; Zaa 13.21-30)

¹² Titire nam ká i d'áake suoriya maapa ká taŋ fe hew fe na, ɓa nam ká i ike baɗuri í púoke fe ha ŋgerembay í d'áake fe s̄um suoriya t̄i saa bil koy. Lεε, leɗ nduoɓal Zezuri vbi ni ɓay mii: «Zad ha ze mu hii haŋa ɓuru se dī búru vaa leke fe s̄um suoriya t̄i saa bil koy na ha mù le?»

¹³ Báyyi le, Zezu pie leɗ nduoɓal-eri sidi a ɓaa ha ri mii: «Ì se ŋgerepuo ká Zuruzalem. Ká zadε ku na ì z̄iŋ w̄ara nzoɓ mb̄jw soɓ tinay mbii, le, ì se fal-e.

¹⁴ Hul ká'a rii dī na, ì ɓaa ha nzoɓ hulke na mii, “Mbay ɓaa mii, w̄a, ɓil hul ká ɓeri káw dī báy leɗ nduoɓal ɓeriri ɓay s̄uŋa fe s̄um suoriya t̄i saa bil koy na do haɗa le?»

¹⁵ Lεε, ka'a k̄ie r̄i hul k̄ay tul k̄i mb̄jw ká ɓil-e aa rad raf ká i leke feri riw bele zeb zeb zuo dī báy zadε ro na. Zadε ku na ze, ì léke fe s̄umri na ká dī ɓay haŋa náa súri.»

¹⁶ Báyyi le, leɗ nduoɓal-eri na i zol ì t̄i ŋgerepuo ì vaa z̄iŋ feri riw bele báy zadε munu ká Zezu ɓaa ha ri na. Ze í leke fe s̄um suoriya na ká dī.

¹⁷ Zadka sie riŋ bele na, Zezu báy leɗ nduoɓal-eri ká duo fale sidi na i se í t̄i bil hulke na.

¹⁸ A zadka i kaw nzaa tutakra fe s̄um, ì do s̄uŋa fe na báyyi le, Zezu ɓaa ha ri mii: «M̄i ɓaa ha r̄i ta-taŋ ɓa tusue k̄i: nzoɓ mb̄jw ká sakra ɓaari ká s̄u fe z̄iŋ m̄ key na, a mbika tul-i.»

¹⁹ Báyyi le, leɗ nduoɓal-eri d'aa sie riw bele i tii saw vbika ni ɓay mb̄jw mb̄jw báy zad ɓari riw bele mii: «Ba ɓi ya na maa?»

²⁰ Lεε, Zezu ȳiŋra báy ɓay ha ri mii: «Ba nzoɓ mb̄jw ká sakra ɓaari ká duo fale sidi key ká mb̄y nduo fe s̄um r̄i m̄i.

²¹ Ba tusue, ɓi *Vu Nzoɓ na, m̄i huka munu ká i ɓaa ɓayke do bil mbede ŋgerewuru se tul-i. Roo le, kóko seke fe taa minake ze a doko ɓay tul nzoɓ ká mbi tul ɓi Vu Nzoɓ na le! Nzoɓke ku na, mbón ni ya ndaf mba mbón ni.»

Zezu báy leɗ nduoɓal-eri kaw nzaa fe s̄um law mb̄jw

(Mat 26.26-30; Luk 22.14-20; 1Kɔ 11.23-25)

²² Zadka i do s̄uŋa fe na báyyi le, Zezu mbi maapa a d'aa taambol ha ŋgerewuru ndaw roo, a haw a ha leɗ nduoɓal-eri a ɓaa ha ri mii: «Í yaa; ɓe ni key na, ɓa naysuo-i zu.» ²³ Fale ku le, ka ȳi a mbi kobo, a d'aa taambol ha ŋgerewuru, roo a ha ri nzo ɓay zad ɓari riw bele.

²⁴ Ka ɓaa ha ri mii: «Be ni key na ɓa sim s̄uo-i zu. Ba sim ɓi ká'a úo zuo siri ɓay siŋke *saka kuni ká ŋgerewuru saa z̄iŋ nzoɓri ŋgii ɓamba.

²⁵ M̄i ɓaa ha r̄i ta-taŋ ɓa tusue k̄i: m̄i ti nzoɓo mbii lere puu na mbáa, kpuru maa báy nam ká m̄i nzoɓoke taa fie z̄iŋ r̄i báy nam ká ŋgerewuru a réke mbay ká tul nzoɓri na.»

²⁶ Fale ká i dī sim nam suoriya í písike ŋgerewuru na báyyi le, ì zol ì vaa kaw tul kuo ká riŋ-e ɓa Oliviye.

Zezu ɓaa ɓay ká tul máy bay Piyer (Mat 26.31-35; Luk 22.31-34; Zaa 13.36-38)

²⁷ Báyyi le, Zezu ɓaa ha leɗ nduoɓal-eri mii: «Baari na ì pón m̄i riw bele munu ká i d'aa ɓayke do bil mbede ŋgerewuru mii:

“Mì ika nzoɓ kóro baɗu, le, baɗuri na i zékre k̄i kperke kperke báy zad zad riw bele*.”

²⁸ Roo le, zadka m̄ t̄ji saa luɔ huɗ na, m̄ v̄a gayan r̄i ká kuɗu zad ká Galele.»

²⁹ Báyyi le, Piyer ɓaa ha ni mii: «Ze nzoɓ haɗri riw bele poŋ m̄ h̄oy kara, ɓi na m̄ ti p̄oŋ m̄ ya.»

³⁰ LEE, Zezu ȳinjra báy bay ha ni mii: «M̄i ɓaa ha m̄ ta-taŋ ɓa tusue k̄i: vuri, ká ɓil suŋ key na, pola roɔ bay haŋa tuo ka-káa ba sidi le, ɓo na m̄ máy bay ká tul-i faa ɓal ba say mii, m̄ ko m̄ ya.»

³¹ Roo le, Piyer geɗe bayke báy h̄urusuo mii: «Ze bay haŋa m̄ hu na z̄iŋ m̄ h̄oy kara, m̄ ti máy bay ká tul-a ya!» A le, leɗ nduoɓal-ε haɗri riw bele na i ɓaa faa mb̄jw munu ndaw.

*Zezu ɗaa nzaa bay kere ká Gesemane
(Mat 26.36-46; Luk 22.39-46)*

³² Fale ku le, Zezu báy leɗ nduoɓal-eri i t̄ji zad mb̄jw munu ká riŋ-ε ɓa Gesemane. Báyyi le, Zezu ɓaa ha ri mii: «Ì káw zad ni key, a ɓi le, m̄ séke bay v̄a ɗáa nzaa bay kere.»

³³ Zezu ha Piyer báy Zak báy Zaa i se z̄iŋ ni. LEE, law-ε t̄i saɓ seke ni r̄i fe ká se bay m̄-miira mini key, a h̄je ɗaa ni z̄ikiki.

³⁴ Ka ɓaa ha ri mii: «M̄i ko seke fe ká ɓil law-i maa huɗ. I káw zad ni key báy nzaa ɓal-r̄i kekeke.»

³⁵ Ka se nd̄ji munu ɓa pola a kii raɗ a naa siri a kod Ngerewuru bay haŋa ɓo, zadka faa ɗo ɗi le, seke fe ká a ɗoko bay tul-e na ka ɗaa ni ya.

³⁶ Ka ɓaa mii: «Báa, fe ká mba m̄ mba na tiya. Fe seke ká a ɗáa m̄ key na, mu ha ni ká ɗo ɗi ɗi z̄iŋ m̄, roo le, mu ɗaa fe ká law-a ze h̄ii ɓo, fe ká law-i ze h̄ii ya.»

³⁷ Fale ku le, ka ȳi a se luɔ leɗ nduoɓal-eri ká say na, le, ka z̄iŋ ri ká tul nam. Ro, a tuma ri a ɓaa ha Simoŋ Piyer mii: «Simoŋ, m̄ na-nam le woo? M̄ maa káw siya saɓ sie mb̄jw ya h̄oy le woo?»

³⁸ I káw báy nzaa ɓal-r̄i kekeke i ɗaa nzaa bay kere, ká bay lie ɓo ɓil nzaa úla. Ká ɓil law nzoɓ na law hiya ɗáa kere ze mbaa ɗi gbay gbay, roo le, h̄urusuo-ε maa ya.»

³⁹ Ka naa s̄uo-ε na roɓay a v̄a kod Ngerewuru munu ká a ɗaa pola na báy.

⁴⁰ Báyyi le, ka ȳi a ví z̄iŋ leɗ nduoɓal-eri na roɓay ká tul nam, bay ji le, nam h̄ii nun-ri dik dik báy. LEE, i ko bay ká bay ȳinjra ha ni ya.

⁴¹ Zadka a ȳi saa zad ɗáa nzaa bay kere faa ɓal ba sayke na báyyi le, ka ɓaa ha ri mii: «Ì na-nam roɓay i mgba t̄ram s̄uo-r̄i

kele? Maa ro; saɓ sie ká i p̄oŋke ɓi *Vu Nzoɓ ɓo nduo nzoɓ feyaari na vi ro.

⁴² I úru siya náa séri! I ko-kóm i ko nzoɓ ká a mbika tul-i na ɗo key.»

I mgba Zezu

(Mat 26.47-56; Luk 22.47-53; Zaa 18.3-12)

⁴³ Zadka Zezu ɗo ɓaa bay koɓ báy na báyyi le, Zudas ká ɓa nzoɓ mb̄jw ká sakra leɗ nduoɓal-eri ká ɗuo fal-ε sidi na, t̄ji báy ruɔ nzoɓri ká i vi báy maamiiri báy puuri gbiri gbiri ɗo nduo-ri. Ba *ngerenzob fe poyri báy *nzoɓ fére nzoɓri bol kusolri báy ngere Zibri ze pie ri se.

⁴⁴ Zudas, nzoɓ mbika tul Zezu na, ka leke bay z̄iŋ ruɔ nzoɓri a ɓaa mii, fe ká ɓeri ɗáa bay haŋa ri kóke ni na ze ɗo key: «Nzoɓ ká m̄ mgba ni girik mí aɓ nzi-ε le, ɓa ɓe ká i h̄ii na zu. I mgba ni i korɔ ni ha ni se z̄iŋ r̄i.»

⁴⁵ Ví Zudas ká munu h̄oy le, ka soro ɓa lakun-ε a ɓaa ha ni mii: «Mbay!» LEE, ka mgba ni girik a aɓ nzi-ε.

⁴⁶ Ro, nzoɓ haɗri ɗaa so tul Zezu kuruk i mgba ni.

⁴⁷ LEE, nzoɓ mb̄jw ká sakra ɓari ká ɗo zadε na, naa maamii h̄ar a téke suku leɗ káw ngerenzob fe poy luye na mbeked ɓo bisuy.

⁴⁸ Báyyi le, Zezu mbi bay a ɓaa ha ri mii: «Ì t̄ji báy maamiiri báy puuri gbiri gbiri bay mgbaka m̄ r̄i fe ká m̄ ɓa dombirim nzoɓ le woo!

⁴⁹ Namri riw bele na m̄ ɗo z̄iŋ r̄i mí fere r̄i fe ká ɓil *hul kaŋi Ngerewuru, le, i mgba m̄ ya. Roo le, fekeri t̄ji munu bay haŋa bay ká ɗo ɓil mbede Ngerewuru na, ka ɗo munu báy zadε.»

⁵⁰ Be nu ku báyyi le, leɗ nduoɓal-eri riw bele poŋ ni, a i zuɔ ɗul haɗ bele.

⁵¹ LEE, leɗ kuban mb̄jw munu rie gari nam h̄oy ɗo s̄uo-ε a séke fal Zezu. Báyyi le, i lie mgbaka ni.

⁵² Roo le, ka poŋ gari nam ɓe na ɓa nduo-ri a ɗuo s̄uo-ε h̄oy nduoɗi.

Ngere Zibri kuŋ bay ɓo tul Zezu

(Mat 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Zaa 18.13-14,19-24)

⁵³ I se báy Zezu ká luɔ *ngerenzob fe poy luye, le, i mb̄y ngerenzob fe poyri riw bele, ngerε Zibri báy *nzoɓ fére nzoɓri bol kusolri ndaw ká ɗi.

⁵⁴ LEE, Piyer na dii fal Zezu ɗi báy salke ɗaka ɗaka kpuru a t̄ji ɓil mgban ngerenzob fe poy luye na. Ká zadε ku na, ka kaw a nuu huu z̄iŋ nzoɓ kóro zadri.

⁵⁵ Báyyi le, ngerenzob fe poyri báy kuɗu nzoɓ kuŋ sal bay luye ká luɔ Zibri na riw bele, i nzaa faa bay ɗáa bay ɓo tul Zezu

bay ika ni. Roo le, i zih bay mbijw ka bay daa bo tul-e ya.

⁵⁶ Tusueke le, nzobri ngji bamba i kudf bay zuo nzaa Zezu, le, bay bari na zuo ki ya.

⁵⁷ Bayji le, nzob hãneri uru i kudf bay zuo nzi-ε mii:

⁵⁸ «Buru laa bay ka nzi-ε mii, beri biε *hul kañi Ngerewuru ka nzob mbuo bay nduo-ε. A nam say hoy le, beri daa ki ka nduo nzob daa ya.»

⁵⁹ Roo le, ka tul bay na ku hoy kara, bay bari zuo ki ya wujm.

⁶⁰ Bayji le, ngerenzob fe poy luye na uru siya ka sakra nzobri a vbi Zezu mii: «Bay niri ka nzob niri mbi bo tul-a key na waa, mu ti yijra bay bay mbijw ya hoy le?»

⁶¹ Lee, Zezu mgba nzi-ε do di a baa bay mbijw ya. Bayji le, ngerenzob fe poy luye na vbi ni bay ba ki robay mii: «Waa, mu ba *Krisi, nzob ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzobri na le? Ngerewuru ka nzobri pisi ni na waa, mu ba vi-ε le woo?»

⁶² Lee, Zezu yijra bay bay ha ni mii: «Zadε zu; mi ba be na ki, le, bi *Vu Nzob na baari riw bele na, i koka mi kaw tunduo hodfo Ngerewuru Nzob Hurusuo. Robay, i koka mi ka mi vi saa nulue ka bil sii mbam.»

⁶³ Bayji le, ngerenzob fe poy luye na go gari be ki suo-ε tir a baa mii: «Kay! Naa vbikari nzob nasi bay kiri bay daake mina bay le?»

⁶⁴ Bay niri ka'a baa a tjirike Ngerewuru na, i la-laa. Waa, i ker mina le?» Lee, nzobri riw bele na daa bay bo tul-e i baa mii: «Bay mgba tul-e, a daa fe ka maa hudf.»

⁶⁵ Be nu ku ro, nzob hãneri tii saw sa-sami zuo nun-ε, i sih nun-ε bay vay gari, i nda ni guk guk i baa ha ni mii: «Baa ha buru laa; kie buru nzob ka nda mu key!» Ro, nzob koro zadri na, i nda hala nun-ε kpay kpay.

May bay Piyer ka tul Zezu

(Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Zaa 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Piyer kaw bil mgban kob hoy le, ledf may mbijw munu ka sakra ledf kaw *ngerenzob fe poy luye na tji bil mgban na.

⁶⁷ Zadka'a ko Piyer do nuu huu bayji le, ka ngaa ni zii a baa ha ni mii: «Bo kara mu se zih Zezu, ledban ka Nazared na ndaw.»

⁶⁸ Lee, Piyer may a baa mii: «Mi ko ya. Bay ka mu baa key na, mi taa laa kpuy.» Fale ku le, ka uru a tji saa nzaa mgban na ndji munu, [le, tuo ka-kaa.]

⁶⁹ Roo le, ledf may na ko ni a tii saw ba bay na robay ha nzobri ka i do zadε na

mii: «Ledban key na, ka ba nzob mbijw ka sakra bari ku.»

⁷⁰ Lee, Piyer yi a may bay ba ki robay. Fale ku ndji hoy le, nzobri ka i do zadε na, i baa ha ni mii: «Ba tusue, mu ba nzob mbijw ka sakra bari ku, bay ji le, mu ba nzob ka kudf zadf ka Galele.»

⁷¹ Bayji le, Piyer tii saw haa hudf mii: «Mi hu mak mak! Ledban ka i baa bay be ha mi key na, ka nun Ngerewuru le, mi ko ni ya!»

⁷² Lee, ka zadε ku hoy, tuo ka-kaa faa bal ba sidike. Lee, Piyer ker se tul bay ka Zezu baa ha ni pola mii: «Pola roo bay hanja tuo ka-kaa ba sidf le, mu may bay ka tul-i faa bal ba say mii, mu ko mi ya na.» Bayji le, ka tji bay rew bodok bodok.

15

Zezu kaw pol Pilad

(Mat 27.1-2,11-14; Luk 23.1-5; Zaa 18.28-38)

¹ Bay tibie piedf hoy, *ngerenzob fe poyri bay ngerε Zibri bay *nzob fere nzobri bol kusolri, roo bay kudf nzob kun sal bay luye ka luo Zibri bele na, i mbu ki bay mbika nzaa-ri bay daa fe zih Zezu. Bayji le, i ha ri mgba ni i sih ni i seke ni ha Piladf.

² Ro, Pilad vbi Zezu mii: «Bo ki ze, mu ba mbay Zibri kele?» Lee, Zezu yijra bay bay ha ni mii: «Be ki ze mu baa ku.»

³ Fale le, ngerenzob fe poyri daa bayri ngji bamba zuo tul-e.

⁴ Bayji le, Pilad yi a vbi ni bay robay mii: «Mu ti yijra bay bay ya le? Bayri riw bele ka i daa bo tul-a key na waa, mu la-laa ki zu le?»

⁵ Lee, ka yijra bay bay mbijw ha ni ya, ha bayke ku na tuku Pilad ha ni kaw yer.

I kuj bay hudf bo tul Zezu

(Mat 27.15-26; Luk 23.13-25; Zaa 18.39-19.16)

⁶ Ka bil mbiimbamri mbijw mbijw riw bele na, zadka *nam suoriya tji saa bil koy vi bayji le, ruo nzobri vaa vbi Pilad ha ni tina nzob mbijw ka hul sal ha ri.

⁷ A le, sewke ku na, nzob mbijw rin-ε ba Barabas naa hul sal bay nzobri ka i tji ka tul nzob rewpuori, a i i nzob mbijw.

⁸ Bayji le, ruo nzobri se luo Piladf, a i tii saw vbika ni feri ka'a daa banquo ha ri na.

⁹ Lee, Pilad yijra bay bay ha ri mii: «Waa, i hii bay hanja mi tina Zezu, mbay baari Zibri na ha ri le?»

¹⁰ Ka vbi ri munu, bay ji le, ka ko ndaw, ba fe daa sere ze *ngerenzob fe poyri pɔnke Zezu nduo nduo-ε.

¹¹ Bayji le, ngerenzob fe poyri na, i suru tigbaa ruo nzobri bay hanja ri kod Pilad ha ni ka tina Barabas ze ka ha bari.

¹² LEE, Pilad mbi bay a vbi ruo nzobri ba kɪ mii: «Waa, haɗa ʒi ze i hii bay haɗa m̄i ɗaa ziɗ nzob ká i ɗi ni ba mbay Zifri na le?»

¹³ Báyii le, i ɗaa fe báy nzaa-ri ba kɪ g̃om i baa mii: «Ber ni ɗo tul puu say huɗ!»

¹⁴ LEE, Pilad vbi ri mii: «A ku waa, kaaya ʒi roo ka ɗaa le?» Báyii le, i guu fe báy nzaa-ri g̃urum mɓa mɓa ba siya mii: «Ber ni ɗo tul puu say huɗ!»

¹⁵ Munu ká Pilad hii bay ɗaa fe ha s̄o ruo nzobri rii ri na, ka tina Barabas ha ri, a ha nzob yum beri na Zetu báy ndoy ɗoɗ rad rad. Fale ku ndaw roo, a poɗ ni ha ri vaa beri ni ɗo tul puu say huɗ báy.

Nzob yumri sie Zezu
(Mat 27.27-31; Zqa 19.2-3)

¹⁶ Nzob yumri na i séke báy Zezu ká bil boro mbay nzob réke tul puo na, a i ɗi kuɗu nzob yumri riw bele na mbu kɪ ʒiɗ ri ká ɗi.

¹⁷ I nduo ni maagari mbay ká s̄ji hola hola. I kaɗ ngatukru ba taguɓa mbay roo i mbi guɓa tul-e.

¹⁸ Fale ku roo i tii saw hii soko ha ni mii: «Soko woo, mbay Zifri!»

¹⁹ Ro i zoc̄ tul-e báy ngasikri rad rad, i sa-sami tob tob zuo nun-e; i huku siri ká pol-e, i ɗiɗ tul-ri munu ká i káwke pol mbay.

²⁰ Zadka i sie ni kpuru maa ri na báyii le, i naa maagari mbay ká s̄ji hola hola na, i ʒiɗ i nduo ni gari beri ndaw roo, i t̄iɓke ni ba nzaa zad bay beri ni ɗo tul puu say huɗ.

I beri Zezu ɗo tul puu say huɗ
(Mat 27.32-44; Luk 23.26-43; Zqa 19.17-27)

²¹ Nzob mbɗw, puo be ɗo Sirɛn, riɗ-ɛ ba Simoɗ, ka ba baá Alezandere báy Rufusi, uru saa puo bisuy a ɗo kali báy faa na ku. Báyii le, nzob yumri mɓa ni i haa ni yaɗ puu say huɗ Zezu na a sob.

²² LEE, i séke ni ba zad ká riɗ-ɛ ba Golgota, m̄arake le baa mii, zad tunɗo tul.

²³ Ká zadɛ ku na, i hii bay haɗa ni him ká i zukri báy fe zoɗke ká i ɗi ba mir na ha ni nzo. Roo le, ka nzo ya.

²⁴ Fale ku le, i beri ni ɗo tul puu say huɗ, a i leke kɪ gari beri i ɗaa ɗiɗ ɗiɗ bay kóko fe ká nzob haɗa haɗa a ʒiɗ.

²⁵ Saw sie ká i beri ke ni ɗo tul puu say huɗ na, maa báy sie ká uru ndji ba siya.

²⁶ Mbede huɗ ká i beri ɗo tul-e na, kie nzobri bay huɗ ká i ɗaa bo tul-e. Mbede ke ku na baa mii: «Mbay Zifri.»

²⁷ I beri dombirimri siɗi ɗo tul puu say huɗri ndaw ká lakun Zezu. Nzob mbini ɗo tul puu say huɗ kɪ ká tundo hoɗo be, a nzob mbje laa le, ɗo tul puu say huɗ kɪ ká tundo gel be.

²⁸ [Be munu roo, bay ká ɗo bil mbede Ngerewuru na, ka ɗo munu báy zadɛ. Bayke baa mii: «Nzobri kɪ ni ɗo sakra dombirimri.»]

²⁹ Nzobri ká i kal ká zadɛ ku na, i rad ni i téke tul-ri bo ko bo ko i baa mii: «Hge! Bo ká mù hii gbúr *hul kaɗi Ngerewuru, a nam say hoy le, mù mbúo kɪ ɗo zadɛ na,

³⁰ mu yaɗ s̄o-o bo kɪ, a mú ɗi saa tul puu say huɗ na ku ha buru ko!»

³¹ Ngerenzob fe poyri báy *nzob fére nzobri bol kusolri, i sie ni faa mbɗw munu na ndaw ká sakra kɪ mii: «Ka yaɗ nzob haɗri, roo le, ka maa bay yaɗa s̄o-o be kɪ ya!

³² Ndad bay haɗa be *Krisi, mbay *Izarayel na, ka ɗi saa tul puu say huɗ na timbede key ha buru ko! Zadka buru ko ro le, be roo buru ɗaa law buru bo tul-e báy!» A nzobri ká i beri ɗo tul puu say huɗ ká lakun Zezu na, i rad ni ndaw.

Huɗ Zezu

(Mat 27.45-56; Luk 23.44-49; Zqa 19.28-30)

³³ Báy sie ká ɗo law tul na, fe guɓa nun sie ha zad ɗo gbukru kpuru maa báy sie ká fere s̄o-o-ɛ.

³⁴ Sie ká fere s̄o-o-ɛ na báyii le, Zezu baa bay báy bawda kusol-e beɗeɗ mii: «Eloy, Eloy, lama sabatani!» Báy nzaa bay naari le, baa mii: «Igerewuru bi! Ngerewuru bi! Bay ʒi ndaw roo mù poɗ mi le?»

³⁵ Nzob haɗeri ká i ɗo zadɛ ká i laa kusol-e ká mɓa beɗeɗ na i baa mii: «I laa! Ka ɗi *Eli!»

³⁶ Báyii le, nzob mbɗw ká sakra bari ku ɗuu a vaa ɗoɗ mbii fe s̄uɓke zuo vay gari ká nzo mbii nzo, a siɗ ɗo nzaa ngasikri, roo a zuɗa ha Zezu bay haɗa ni ka nzo a baa mii: «I gayan náa kóri! Waa, Eli na a ví ɗira ni saa tul puu say huɗ na le?»

³⁷ Báyii le, Zezu ɗaa fe beɗeɗ, le, law-e ví tuo.

³⁸ Be nu ku le, gari ká kún bil *hul kaɗi Ngerewuru na saka tár saa siya kpuru mɓa siri gbaa.

³⁹ Zadka ngerenzob yum ká ɗo pol Zezu ká'a koro ni na ko k̄iri huɗ ká Zezu hu na báyii le, ka baa mii: «Ledban key na ba Vu Ngerewuru ba tusue k̄i!»

⁴⁰ M̄ay haɗeri i ɗo zadɛ ku ndaw, i ɗo ɗi ɗi i ko feri ká kal na deke. Ká sakra bari ku na, Mari ká puo be ɗo Madala ndaw, Mari máa Zoze báy Zak ká ba led kuban ndaw, roo Salome ndaw pi.

⁴¹ Bari na ze i se fal Zezu i ɗaa ped ha ni báy namri ká'a ɗo ke kuɗu zad ká Galele na. M̄ay k̄iri ngi-ngi ká i uru saa Galele i se ʒiɗ Zezu kpuru se ngerepuo Zuruzalem na, i ɗo zadɛ ku ndaw.

I d'aa Zezu bo luɔ huɔ'

(*Mat 27.57-61; Luk 23.50-56; Zaa 19.38-42*)

⁴² Nam ká Zezu hu na ba nam ká ɔ́o pol *nam mgbaka ɕaram Zibri, ká i lèkeke fe sùm bay tul namke na. Munu ká zad' ba l'aw ro na báyii le,

⁴³ Zezeb ká puo be ɔ́o Arimate na vi. Be na ka ba ngerɛ Zibri ká bil kuɔ́tu nzoɔ kún sal bay luye, ká i hje ni bamba. Be kara ka gijanj nam ká Ngerewuru a ví réke mbay ká tusiri key na nzokɔ́o. Báyii le, ka mgba sùo-ɛ njo-ɔ́ɔn ba w'ara nzoɔ, a se luɔ Pilad a vbi ni huɔ Zezu bay vóro.

⁴⁴ Zadka Pilad' laa mi, Zezu hu-hu na báyii le, tuku ni, ze a d'í ngerenzob yum a vbi ni mi: «Zezu na hu bole d'í d'í ro le?»

⁴⁵ Zadka'a laa bay ká nzaa ngerenzob yum ká baa h'aj ni mi, Zezu hu ro na báyii le, ka p'oj faa h'aj Zezeb mbi huɔ' na.

⁴⁶ Báyii le, Zezeb se a v'aa hie gari pie ká ndad' bamba a víke a d'ira huɔ' Zezu saa tul puu say huɔ' a káarike ni. Fale ku le, ka mbi a v'aa d'aa bo huɔ' tisaw ká i kperɛ ba luɔ huɔ' ba t'aw, ro a ha ri giri bawda maa tisaw, a mbiike dif' ɔ́o d'í.

⁴⁷ Lɛɛ, Mari ká puo be ɔ́o Madala báy Mari máa Zoze na, i k'ɔ zad' ká i d'aa huɔ' Zezu na bo d'í.

16*Zezu tji saa luɔ huɔ'*

(*Mat 28.1-8; Luk 24.1-12; Zaa 20.1-10*)

¹ Zadka *nam mgbaka ɕaram Zibri kal na báyii le, Mari ká puo be ɔ́o Madala, báy Mari máa Zak, ro a báy Salome ndaw na, i se i v'aa hie numri ká b'are f'uj búy búy bay séke bay d'aa zuɔ tul huɔ' Zezu.

² Tibie ká sie dimasi ká sie tji mbuu na báyii le, máyri na i se ba tupal,

³ le, i baa bay ká sakra k'j mi: «A w'aa, a ve ze a giri maa tisaw ká mbi nzaa huɔ' na ba zad' k'j a p'oj faa h'aj naari le?»

⁴ Zadka i mbi nun-ri i k'ɔ-kóm ba baɔ' ni báyii le, i k'ɔ bawda maa tisaw na giri bo fi mb'iw ro.

⁵ Báyii le, i se i ri luɔ huɔ' na, le, i k'ɔ leɔ kuban mb'iw ká nduo maagari ba pie kaw fi hoɔo. Lɛɛ, hje d'aa ri n'gji bamba.

⁶ Báyii le, leɔ kuban na baa ha ri mi: «Í hje ya! I nzaa Zezu ká Nazareɔ', be ká i ber ni ɔ́o tul puu say huɔ'. Ka tji saa luɔ huɔ' a kaw báy kumnun; ka ti zad' ni ya. I k'ɔ-kóm i k'ɔ zad' ká i d'aa ni bo d'í na ze ɔ́o key. ⁷ I se bo i v'aa baa h'aj Piyer báy leɔ nduoɔbal Zezu h'awri mi, ka se bay v'aa gijanj ri ká kuɔ́tu zad' ká Galele. Be ze ba zad' ká i k'ók'ɔ ni ká d'í munu ká'a baa ha ri pola na!»

⁸ Báyii le, máyri na i tji saa luɔ huɔ' na, i ɔ́o d'í dif' báy tupal na, bay ji le, hje d'aa

ri n'gji bamba a i ɔ́o d'ek d'ek. Hje ká d'aa ri na ha ri baa bayke h'aj nzoɔ mb'iw ya.

Zezu zinj Mari ká Madala

(*Mat 28.9-10; Zaa 20.11-18*)

⁹ [Fale ká Zezu tji saa luɔ huɔ' ba tibie pieɔ' ká sie dimasi na báyii le, ka tji tul Mari ká Madala pola, be ká'a nii temndayari tonɔ say ká tul-e.

¹⁰ Mari na se a k'ji bayke na h'aj bari ká i ɔ́o zinj ni ká i d'aa sie i kaw báy rew.

¹¹ Lɛɛ, zadka i laa bayke ká'a baa mi, Zezu kaw báy kumnun ká beri k'ɔ ni báy nun beri na báyii le, i d'aa law-ri bo tul bay be na ya.

Zezu zinj leɔ' nduoɔbal-eri ká tul-ri sidi

(*Luk 24.13-35*)

¹² Fale ku le, Zezu kie sùo-ɛ báy faa k'j boɔ', a tji tul leɔ' nduoɔbal-eri ká tul-ri sidi ká i ɔ́o séke ba vu puo ká bisuy.

¹³ Bari na, i yji i k'ji bayke h'aj leɔ' nduoɔbal-ɛ h'awri. Lɛɛ, i d'aa law-ri bo tul bay bari na ya ndaw.

Zezu zinj leɔ' nduoɔbal-eri ká tul-ri duo fale mb'iw

(*Mat 28.16-20; Luk 24.36-49; Zaa 20.19-23; Peɔ' 1.6-8*)

¹⁴ Fale ku báyii le, Zezu tji tul leɔ' nduoɔbal-eri ká duo fale mb'iw ká i kaw nzaa tutakra bay s'uja fe. Ka uru zinj ri bay law-ri ká i d'aa bo tul-e ya ndaw, bay law-ri ká n'g'oj ká i ɔ́o tul bay b'aa bari ká mi, bari k'ɔ ni báy kumnun ro na ya ndaw pi.

¹⁵ Báyii le, ka baa ha ri mi: «Í se báy zadri riw bele ká tusiri key, i ka-káa 'Bay Kere h'aj nzoɔbri riw bele.

¹⁶ Nzoɔ ká d'aa law-ɛ bo tul-i, a d'aa tul-e nduo mbi le, Ngerewuru a y'anja ni. A nzoɔ ká d'aa law-ɛ bo tul-i ya laa le, Ngerewuru a d'aa bay bo tul-e.

¹⁷ Lɛɛ, bari ká i d'aa law-ri bo tul-i na, fe sa'ri ká i d'aa h'aj nzoɔbri k'ɔ na ze ɔ́o key: i nii temndayari báy rin-i ndaw; i b'aa nzaa fieri ndaw.

¹⁸ Zadka i mgba soy báy nduo-ri, mase i nzo sa'wpuu huɔ' kara, feke ti d'aa ri seke mb'iw ya; i d'aa nduo-ri bo tul nzoɔ suosremri, le, i v'aa báy kere kiyaw kiyaw ndaw.»

Zezu se ba nulue

(*Luk 24.50-53; Peɔ' 1.9-11*)

¹⁹ Fale ká Ngerembay Zezu baa bay munu ha ri na báyii le, Ngerewuru naa ni se nulue a h'aj ni kaw tunduo hoɔo be.

²⁰ Lɛɛ, leɔ' nduoɔbal-eri se i ka-káa 'Bay Kere báy zadri riw bele. Ngerembay sad zinj ri báy peɔ'ri ká i d'aa. 'Báy faa fe d'aa sa'ri na, nzoɔbri k'ɔ mi, bay bari na ba tusue k'j.]

Luku Bay kere Ngerewuru ka Luku daa mbede ke

Bay ka se tul feri ka do bil mbede ni key

Mbede key na baa ha nzobri mii, Zezu ba Nzob Yaana Nzobri ka Ngerewuru waa bay pie ni ha ni ya lef Izarayelri. Ba lef Izarayelri huo-ri hoy ya, roo le, ka ba nzob yaana saw nzobri riw bele. Soro bay feri ka Luku daa do bil mbede key na, ruokeri do maa ki bay bay ka do bil mbede Mاتيye bay mbede Marki. Roo le, bay faa nzaara sawke le, nzob daa mbede key na, daa bay kiri ngi-ngii zuo di, munu ka soro bay mbona Zezu ka a tina bay nzi-e lem lem, kuban ka hu ka Zezu ha ni yi a kaw bay kumnun ndaw, soro bay ka se tul Zase ndaw, roo soro bay nzobri ka Zezu zih ri ka faa Emayus ndaw pi. Robay, ka daa law bay kiri zuo di ndaw, munu ka law bay ka se tul nzob law kere ka Samari, bay law bay ka se tul lef ka ti, roo a yi a vi zuo zih bi-e.

Zezu na ko nun sie nzobri. Ka daa law kere zih nzob semri, zih nzobri ka i do bil koko seke fe ndaw, nzobri ka i daa nun-ri tuo sie ndaw, roo nzob kukuri ndaw pi. Ka bil mbede key riw bele na, nzob maa bay zih suoriya ka tul vi Zezu Nzob Yaana Nzobri ndaw, ka tul yum ka a haw ka tul hurusuo ngeretemndaya ndaw pi.

Maa bayri ka do bil-e

Mbona Zaa Batis bay taa Zezu: 1-2

Peƒ daa Zaa Batis: 3

Peƒ daa Zezu, bay kaa bay be ka kuƒu zad ka Galele: 4.1-9.50

Uru saa kuƒu zad ka Galele kpuru mgba Zuruzalem: 9.51-19.27

Bay Zezu ka baa zih nzob tun ni ngerejri ka Zuruzalem: 19.28-20.47

Bie ka a boko tul Zuruzalem, bay sie yi Vu Nzob: 21

Koko seke fe Zezu, ti be saa luo huƒ, bay zol be ba nulue: 22-24

Luku hii soko ha Tiyofil

¹ Soko bo Tiyofil ka mu ba nzob luye. Nzobri ngii bamba i nzaa faa i daa mbede i kiike feri ka kal ka sakra suru na bay zadƒe.

² Nzobri ka i ko fekeri bay nun-ri titire dekƒe ka i vi ba nzob ka-kaa Bay Kere na, i kii fal fekeri bay nzi-e riw bele ha suru laa.

³ Be mini ze, bi kara mi ko ba fe ka ndaƒ bamba bay daa mbede ki bay kiike feri ka kal bay nzi-e lem lem na ha mu bo Tiyofil

nzob luye, bay yi le, mi vbi saw fekeri ka kal bay titire dekƒe na riw bele, mi ko bay zadƒe ta-taƒ ngid bele.

⁴ Mi daa mini key bay haƒa mu ya bay ka i fere mu pola na ka ba suo bay.

Lef nzaapeƒ ka nulue baa bay mbona Zaa Batis

⁵ Sew ka *Eroƒ re mbay ka tusiri Zibri ka kuƒu zad ka Zude na bayyi le, nzob mbij munu ba *nzob fe poy, riƒ-e ba Zakari. Ka sakra nzob fe poyri na, ka kaw zih kuƒu nzob taa Abiyari. Riƒ may be ba Elizabeth, vu bulu *Aron, ngerenzob *fe poy ka piedke lew.

⁶ Bari sidi bele na, i ba nzobri ka i daa fe bay zadƒe ka nun Ngerewuru, i daa vu mbom bo tul *bol kusol Ngerembay i hie bol nzi-e bay zadƒe riw bele.

⁷ Lee, i mbon lef ya, bay yi le, Elizabeth na se suo. Bari sidi bele na i di taƒ bamba ro.

⁸ Nam mbij munu kuƒu nzob Zakariri i do daa peƒ bari ka pol Ngerewuru, le, Zakari kara do daa peƒ be ka pol-e ndaw.

⁹ Munu ka ba fe saw bari nzob fe poyri na, i daa di di i naake ni do boƒ bay haƒa saw sie daa nzaa bay kere na vi le, ka nduo a se bil hul kani Ngerembay, a uu fe ha bare fu buy buy ha Ngerewuru. ¹⁰ Zadka saw sie ka a do uuke fe ka bil hula na vi bayyi le, ruo nzobri riw bele mbu tul ki i kaw kele i daa nzaa bay kere.

¹¹ Bayyi le, lef nzaapeƒ Ngerembay mbij ka nulue ti tul Zakari a do pol-e ka fi hoƒo *tutakra uu fe na.

¹² Zadka Zakari ko ni na bayyi le, ha hie daa ni a to gbalaa gbalaa.

¹³ Bayyi le, lef nzaapeƒ ka nulue na baa ha ni mii: «Zakari, mu hie ya, bay yi le, fe ka mu koƒ Ngerewuru bayke na toƒo bo suk-e. Elizabeth ka ba may bo na, a mbon lef wara nzob, le, mu tuu riƒ-e ba Zaa.

¹⁴ Ka a ba fe bawda suoriya bo, a nzobri ngii bamba i daa suoriya bay tul mbona be ndaw,

¹⁵ bay yi le, a ba bawda nzob ka nun Ngerewuru. Ka ti nzoko him yinke ya ndaw, him hay ka yin ya kara ka ti nzoko ya ndaw. Tem Law Pie ze a mbaa bil law-e gbay gbay bay dol be ka a doke bil mi-e koƒ hoy na.

¹⁶ Be na, a haƒa lef Izarayelri ngii bamba tasiri yi i se fal Ngerembay Ngerewuru bari na.

¹⁷ Ka a seke pol Ngerembay bay leke faa be. Fe daa beri bay ker bay beri, a doko bay hurusuo munu ka taa *Eli, nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru. Ka a leke law ba ledri bay vu bari bay haƒa ri zuo zih ki mbij hoy ndaw, a leke law nzob mbaka nzaari, a ha ri yaƒa nun nzem nzob fe daa

bay zadɛri ká nun Ngerewuru ndaw pi. Ka'a d́aa munu a lɛkeke law nzoɓri ha ri d́oƙe d́i ya bay vika Ngerembay.»

¹⁸ Báyji le, Zakari yji a vbi leɗ nzaaped ká nulue na mii: «Wáa, m̄ d́aa mina roo mí ko bay ká mù baa hà m̄ key na ba sùo bay le? Bay ji le, ñi na, m̄ d́i táw ro, a máy ñi kara ba ngeremay ndaw pi.»

¹⁹ Lɛɛ, leɗ nzaaped ká nulue yjinra bay bay hà ni mii: «Bi na, m̄ ba Gabiriyel, nzoɓ doko pol Ngerewuru bay d́aa ped hà ni. Ze ka pie m̄ bay hanja m̄ vi baa Bay Kere key na hà mù.

²⁰ Ze mu laa: timbeɗɛ key na kusol-a a mbii gban, mù ti máa b́aa bay ya kpuru maa bay nam ká fekeri a vi na ndaw roo, mù b́aa bay na b́ay, bay ji le, mù d́aa law-a bo tul bay ká m̄ baa hà mù na ya. Roo le, feri ká m̄ baa bayke hà mù na, sewke vi le, a doko munu.»

²¹ Báyji le, sieke ku na, ruo nzoɓri ká i kaw keɛ na, i giyaj Zakari na kurum a hà law-ri nzaa-ri bay tul káw ká'a kaw bil *hul kaɓi Ngerewuru hà bole d́i bamba na.

²² Zadka'a tji saa d́i na báyji le, ka zinj faa ká bay b́aa bay zinj ri ya, a d́aa ba nduo-ɛ hoy ze ha ri a kaw ña mbiki. Lɛɛ, nzoɓri ko i baa mii: «Fe tina nun hà Zakari ká bil hul kaɓi Ngerewuru.»

²³ Zadka nam ped Zakari o na báyji le, ka yji a se puo.

²⁴ Fal namkeri ku na báyji le, máy ñe Elizabeth na yaa bil, a muɓ bilke ku na ba few ndeɓe a baa mii:

²⁵ «I ko fe ká Ngerembay d́aa zinj m̄ na ze d́o key: timbeɗɛ key na ka d́aa nun-ɛ bo tul-i, a naa fe ká d́aa sahoɓ bo nun-i ká sakra nzoɓri.»

Leɗ nzaaped ká nulue baa bay mboɓa Zezu

²⁶ Bil ká'a d́o ndeke d́i few yieke na báyji le, Ngerewuru pie leɗ nzaaped ká nulue ká riɗ-ɛ ba Gabiriyel se puo ká Nazared kuɗu zad ká Galele,

²⁷ luo máy tikdi mbjw ká riɗ-ɛ ba Mari. Ka ba máy mbana nzoɓ mbjw munu ká riɗ-ɛ ba Zezeɓ ká ba vu bulu Mbay *David.

²⁸ Leɗ nzaaped ká nulue na nduo a se zad ká Mari kaw d́i a baa hà ni mii: «Soko woo, bo ká Ngerewuru d́aa law kere zinj mù! Bo na, Ngerembay sad zinj mù.»

²⁹ Zadka Mari laa bayke na ku báyji le, bil law-ɛ nzaa ni hà ni baa ká bil law-ɛ mii: «Kiri soko ji ze mini key le?»

³⁰ Báyji le, leɗ nzaaped ká nulue na baa hà ni mii: «Mari, mu hje ya, bay ji le, Ngerewuru d́aa law kere zinj mù.

³¹ Mu ko, mù yaana bil bay mbón leɗ wara nzoɓ, le, mù túu riɗ-ɛ ba Zezu.

³² Ka'a b́a bawda nzoɓ, i d́ika ni ba Vu Ngerewuru ká nulue siya. Ngerembay

Ngerewuru na, a d́aa ni kaw tul karingaw mbay ká saw kaɓi bul-e David.

³³ Ka'a réke mbay ká tul leɗ Izarayelri banɓo kpadara wum. Puoruo ñe na, gbuke ti tiika ya.»

³⁴ Báyji le, Mari vbi leɗ nzaaped ká nulue na mii: «Fe key na waa, a d́oko mina zu le? Bay ji le, m̄ naa zinj wara nzoɓ ya bay.»

³⁵ Lɛɛ, leɗ nzaaped ká nulue na yjinra bay bay hà ni mii: «Tem Law Pie a vi káw tul-a, a hirusuo Ngerewuru ká nulue siya na a guɓa tul-a b́ay tem ñe rididi. Sawke mini ze, leɗ ká d́o boɗ ba taa Ngerewuru ká mù mbón ni na, i d́ika ni ba Vu Ngerewuru.

³⁶ Robay, mu ko, Elizabeth ká ba nzoɓ ini bo ká'a d́i táw, ká i d́i ni ba máa suo na, ka d́o bil ba few yie ro. Bilke ku na a mbón ba leɗ wara nzoɓ,

³⁷ bay ji le, Ngerewuru na, fe mbjw mini kara mba ni ya.»

³⁸ Báyji le, Mari baa hà ni mii: «M̄ ba leɗ káw Ngerembay. Ndad bay hanja ni ka d́aa zinj m̄ munu ká mù baa ká nzaa-a ku.» Fale ku báyji le, leɗ nzaaped ká nulue na poɗ ni a zol.

Mari se luo Elizabeth

³⁹ Bil namke ku hoy na, Mari uru vad a se ba puo ká d́o lakun kuori ká tusiri Zuda, a nduo a se bil hul Zakari a vaa hii soko hà Elizabeth.

⁴¹ Zadka Elizabeth laa kusol Mari ká hii soko hà ni na báyji le, leɗ ká naa bil-e na uru ndururu ndururu, le, Elizabeth na kara Tem Law Pie mbaa bil law-ɛ gbay gbay,

⁴² a hà ni baa bay b́ay bawda kusol-e beɓen mii: «Bo na, fe saɓi Ngerewuru d́o tul-a ká sakra máy ku-ori. Leɗ ká d́o bil-a hoy kara, fe saɓi d́o tul-e ndaw!

⁴³ Máa Ngerembay ñi ká vi bay kóko m̄ key na waa, law kereke uru saa haɗa roo, a vi tul-i mini key le,

⁴⁴ bay ji le, zadka kusol soko bo toɗo bo suk-i na, leɗ ká d́o bil-i na uru ndururu ndururu bay bawda suoriya.

⁴⁵ Suoriya ba taa bo ká mù d́aa law-a bo tul bay ká Ngerembay baa hà mù na, bay ji le, fekeri na a d́oko bay zadɛ.»

Sim ká Mari d́i

⁴⁶ Báyji le, Mari baa mii:

«M̄ sii gay Ngerembay!

⁴⁷ Bil law-i d́aa suoriya ngji bamba

bay tul Ngerewuru, Nzoɓ Yaana m̄.

⁴⁸ Bi ká m̄ ba leɗ káw ñe taa máyke hoy ká m̄ d́in tul-i na, ka d́aa nun-ɛ bo tul-i.

Sawke mini ze, tii sawke vuri key kpuru vaw na,

nzoɓri riw bele i b́aa mii, bawda suoriya ba taa ñi,

49 Bay ji le, Ngerewuru Nzoɔ Hurusuo na
 ɔaa feri ká ndaɔf bamba tasiri zinj m̄.
 Rin-ε tan kaɔan,
 50 a ko nun sie nzobri ká i h̄e ni na
 mbiimbam báy mbiimbam baŋguo.
 51 Hurusuo nduo-ε na ɔaa feri ká ngon
 bamba tasiri.
 Ka nii nzoɔ siika s̄ori na ha ri ɔuu kperke
 kperke.
 52 Ka nii mbayri ká tul karingaw mbay
 bari,
 a yi a ura tul nzoɔri ká i ɔin tul-ri.
 53 Ka ha nzoɔ konri fe kereri nḡi bamba
 ha bil-ri vbiɔa kpaɔf kpaɔf,
 a ha nzoɔ fezinari zol nduo-ri hoy soli.
 54-55 Ka vi so nzoɔ ped̄ beri ká i ba led
 Izarayeli na.
 Ka ker se tul Abaraham báy vu bul-eri,
 a mba ini zinj ri baŋguo kpaɔara
 munu ká'a waa na,
 bo ka yiinra ri ya.»
 56 Λεε, Mari na kaw zinj Elizabeth maa few
 say ndaw ρoo, a yi a se puo báy.

Mboŋa Zaa Batis

57 Zaɔka nam maa bay haŋa Elizabeth
 mboŋ na báyi le, ka mboŋ ba led wara
 nzoɔ.
 58 Zaɔka nzoɔ tul kpaŋ beri báy nzoɔ ini
 beri ko bawda law kere ká Ngerembay ɔaa
 zinj ni na báyi le, i ɔaa suoriya zinj ni mb̄w
 hoy.
 59 Zaɔka led na ɔaa nam ndeke ɔi tonɔ
 sidike na báyi le, i vi bay *kún̄ ngori be, i
 hii bay túu rin bi-ε Zakari ze bo tul-e.
 60 Roo le, mi-ε mbi bay a baa ha ri mii:
 «U-uu, munu ya. I túu rin-ε ba Zaa.»
 61 Bari riw bele ká i ɔo zaɔe na, i yiinra
 báy bay ha ni mii: «Úwaa, bo na, nzoɔ ini
 bo ha ρoo, i tuu rin-ε mini key le?»
 62 I yi i fere kóm bom ba luo bi-ε bay
 kóko waa, rin̄ ji ze ka hii bay túu ha ni le?
 63 Báyi le, Zakari yi a vbi ri tutakra ɔaa
 mbede. Λεε, ka vbie fe ɔo ɔi mii: «Zaa
 ze ba rin-ε.» Zaɔka i ko munu na báyi le,
 bari riw bele na, zaɔf bay zee ri sel.
 64 Zaɔe ku hoy, kusol Zakari na vu
 bolon ha ni baa bay ba k̄i, a tii saw pisi
 Ngerewuru.
 65 Báyi le, nzoɔ tul kpaŋ bari riw bele
 ká i ɔo zaɔe na, h̄e ɔaa ri zikiki. A nzoɔri
 riw bele ká i ɔaa puo ká lakun kuori ká
 kuɔu zaɔke ká Zude na, i lo soro feri ká
 kal na.

66 Bari riw bele ká i laa bayke na, i
 korɔ ɔo bil law-ri i baa mii: «Led key na
 waa, a ɔoko mina le?» Tusueke le, nduo
 Ngerembay ɔo tul led na.

Sim ká Zakari ɔi

67 Zakari, b̄a led tupen na, Tem Law Pie
 mbaa bil law-ε gbay gbay ha ni tinake bay
 ká'a ya saa nzaa Ngerewuru na mii:
 68 «Mi pisi Ngerembay Ngerewuru naari
 led Izarayeli,
 bay ji le, ka ko-kóm ba tul nzoɔ taa
 beri, a vi ya naari.
 69 Ka ha naari Nzoɔ Yaŋa Nzoɔ ká ba
 Nzoɔ Hurusuo
 ká t̄i saa saw bulu naari, Mbay David
 ká ba nzoɔ ped̄ be,
 70 munu ká'a baa bayke pied̄ lew hoy
 báy faa nzoɔ yaŋa bay saa nzi-eri
 ká'a nan ri ɔo ɔoɔ na.
 71 Nzoɔ Yaŋa Nzoɔ ká'a pie ni ha naari
 na,
 a yaŋa naari saa nduo nzoɔ tul nḡani
 naari,
 báy bari riw bele ká i hii ɔaa seke zinj
 naari.
 72 Sawke mini ze, ka kieke bawda law ini
 be ha bulu naari,
 a k̄erke baŋguo se tul sáka kuni ká tan
 kaɔan ká'a sáake zinj ri pola na.
 73 Ba bay ká'a waa zinj bulu naari *Abara-
 ham,
 74 bay ji le, ka hii bay yaŋa naari saa
 nduo nzoɔ tul nḡani naari
 bay pón̄ faa ɔo hoy bo, náa ɔari ped̄
 ha ni tan h̄e,
 75 báy law ká *tan kaɔf kaɔf bo,
 náa ɔori báy zaɔe nzedem ká nun-ε
 báy namri riw bele ká náa káwri báy
 kumnun na.
 76 Bo ká mù ba led tupen na,
 i ɔika mù ba nzoɔ yaŋa bay saa nzaa
 Ngerewuru ká nulue siya,
 bay ji le, mù séke pol Ngerembay bay
 léke faa be,
 77 bay haŋa nzoɔ taa beri ko i baa mii,
 a ndáka buma ká tul feyga bari a
 yaake bari.
 78 Be ze ba fe bawda law kere be ká'a
 hanake sie t̄i,
 a so bil law naari nzar.
 79 Zaɔf tanake na,
 a tán̄ ká bil law nzoɔri ká i ɔo bil sun̄
 ká tem huɔ ɔo tul-ri,
 a kie naari faa ká bay haŋa náa séri
 báy law ɔekeke.»
 80 Báyi le, led na ngon ba pola pola, a
 nze kpay kpay báy k̄er bay. Ka kaw bil law
 kor kpuu maa báy nam ká'a tinake s̄o-ε
 ká zaɔf hie ká nun led Izarayeli.

2

Bay mboŋa Zezu (Mat 1.18-25)

¹ Ká bil sewke ku na, Mbay Sezar Ogus
 ká Rom mbi nzi-ε ha nzoɔri riw bele ká bil

puo beri boɔf boɔf bay haŋa ri ɔaa riŋ-ri ɔo bil mbeɔe kɔŋa nzoɔri.

² ɔaa riŋ nzoɔri ɔo bil mbeɔe ke ku na ba titreke roɔbay ká Kirinis báke nzoɔ réke tul nzoɔri ká tusiri Siri.

³ Be se nzoɔri riw bele i séke puu puo bari bari bay ɔaa riŋ-ri ɔo bil mbeɔe kɔŋa nzoɔri na.

⁴ Zezeb hoy kara uru saa puo ká Nazareɔɔf ká kuɔu zaɔf ká Galele bay séke ba kuɔu zaɔf ká Zude. Ka se puo ká riŋ-ε ba Betelehem, ba puo ká i mboŋ Mbay *Davidf ká ɔi, bay ji le, ka ba *vu bulu Davidf.

⁵ Ka se báy Mari ká ba máy mbana be ká ɔo bil na bay vaa ɔaa riŋ-ri ndaw.

⁶ Zaɔka i kaw Betelehem koɔ roɔbay na, nam mboŋa be na maa

⁷ ha ni mboŋ leɔf pol be ba leɔf wara nzoɔ. Ka kaa ni báy gari a ɔaa ni bo bil gbokro fe sɔm ndayri ká zaɔe na ku, bay ji le, hul nam varuri na, zaɔf nam ti ɔi ya.

Leɔf nzaapeɔf ká nulue tɔi tul nzoɔ koroɔ baɔuri

⁸ Di ya báy Betelehem na, nzoɔ koroɔ baɔuri naa waa i koroɔ baɔu bari ba sun ká ɔi.

⁹ Lee, leɔf nzaapeɔf Ngerembay ká nulue tɔi tul-ri mbuɔa ha zaɔf hie ri gberere, a kiri ri gbuk ɔo sikɔa. Báyyi le, hie ɔaa ri ngɔi bamba tasiri ha ri to kpak kpak.

¹⁰ Lee, leɔf nzaapeɔf ká nulue na baa ha ri mii: «I hie ya, bay ji le, mi vi báy bawɔa bay suoriya ká ba Bay Kere fie ha ri. Bayke ku na, a ɔoko bay tul nzoɔri riw bele.

¹¹ Bil sun ká vuri key na, i mboŋ Nzoɔ Yaŋa nzoɔri ká bil puo *Davidf ha ri. Be na ka ba Ngerembay a ba *Krisi, nzoɔ ká Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzoɔri na.

¹² Fe ká bay haŋa ri kóke ba sùo bay na ze ɔo key: leɔf tupenke ku na, i kaa ni báy gari, i ɔaa ni bo bil gbokro fe sɔm ndayri. Be ze ba zaɔf ká i zɔŋ ni ká ɔi.»

¹³ Zaɔe ku hoy ruo leɔf nzaapeɔri ká nulue tɔi gikiki, i zuo tul leɔf nzaapeɔf taa mbjwke na, i pisi Ngerewuru i baa mii:

¹⁴ «Riŋ ɔi ká ba taa Ngerewuru ká kaw nulue siya!

Dekeke taa be ɔo tusiri key bay tul nzoɔri ká a hii ri.»

Nzoɔ koroɔ baɔuri se bay kóko Zezu

¹⁵ Zaɔka leɔf nzaapeɔri ká nulue poŋ nzoɔ koroɔ baɔuri kaw zaɔe, i yyi báy tul bal-ri nzek ba nulue na báyyi le, nzoɔ koroɔ baɔuri na, i baa bay ká sakra kɔi mii: «Munu zu le, náa séri kpuru ba Betelehem, bo náa vaa kóri fe ká kal ká ɔi, fe ká Ngerembay ha náa láari bayke na.»

¹⁶ Báyyi le, i takra i zol fal kɔi ba váake, le, i vaa zɔŋ Mari ndaw, Zezeb ndaw, a i zɔŋ leɔf tupen ká naa bil gbokro fe sɔm ndayri na ndaw pi.

¹⁷ Zaɔka i ko leɔf tupen na báyyi le, i baa bay feri ká leɔf nzaapeɔf ká nulue baa se tul leɔf key na ha nzoɔri laa.

¹⁸ Bari riw bele ká i laa bay ká nzoɔ koroɔ baɔuri baa na, tuku ri ha ri kaw yer bay tul bayri na ku.

¹⁹ Be Mari laa le, koroɔ bay feri na ku ɔo bil law-ε koɔ, a ker bay ká ɔi ngɔi bamba.

²⁰ Zaɔka nzoɔ koroɔ baɔuri ɔo yyi ba zaɔf káw bari na báyyi le, i ɔaa riŋ ɔi ká bo tul Ngerewuru, i pisi ni bay tul feri riw bele ká i laa bayke a i ko bay nun-ri na ɔo maa báy zaɔe munu ká leɔf nzaapeɔf ká nulue baa bayke pola ha ri laa na.

²¹ Zaɔka nam toŋo siɔi maa báyyi le, i kuŋ ngori leɔf tupen na ndaw roɔ, i tuu riŋ-ε ba Zezu. Ba riŋ ká leɔf nzaapeɔf ká nulue tuu pola ɔoɔf ndaw roɔ, mi-ε ɔo bil be báy.

I kie leɔf tupen ká bil hul kani Ngerewuru

²² Zaɔka nam maa bay haŋa máa leɔf na ka tɔi kele na báyyi le, Zezeb báy Mari i mbi faa bay séke ngerepuo Zuruzalem bay ɔaa *fe poy se tul-e bay tul mboŋa be munu ká *bol kusol *Moyze baa. I mbi leɔf tupen na i séke bay kie ni ha Ngerembay

²³ faa mbjw munu ká i ɔaa bayke ɔo bil *mbeɔe bol kusol Ngerembay mii: «Leɔf polri riw bele ká i ba leɔf wari na, i ɔaa ri zuo boɔf ba taa Ngerembay*»

²⁴ bay puo fe ha Ngerembay munu ká i baa bayke ɔo bil mbeɔe bol kusol Ngerembay mii: «I mgbaka beɔe pieri ba siɔi, mase i fáa vu kay beɔeri ba siɔi ndaw roɔ, bay haŋa Ngerewuru bay.»

²⁵ Báyyi le, nzoɔ mbjw munu kaw Zuruzalem, riŋ-ε ba Simeon. Nzoɔke ku na ba nzoɔ fe ɔaa báy zaɔe, a hie Ngerewuru. Ka giyan nzoɔ ká Ngerewuru waa bay pie ni vi huo law leɔf izarayelri. Be na, Tem Law Pie saɔf zɔŋ ni

²⁶ a baa ha ni pola hoy mii: «Mù ti huka ya kpuru bay kóko *Krisi, nzoɔ ká Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzoɔri na báy nun-a ndaw ro.»

²⁷ Lee, Tem Law Pie suru ni ha ni se bil *hul kani Ngerewuru. Zaɔka Zezeb báy Mari i mbi Zezu i séke ni bil hul kani Ngerewuru bay ɔaa fe ká bol kusol baa na báyyi le,

²⁸ Simeon na ya ni a mbuo ni ɔo nduo-ε a pisike Ngerewuru mii:

²⁹ «Mbay, fe ká mù waa na mù ɔaa ro. Timbeɔe key na, bi ká mi ba nzoɔ peɔf bo na,

* 2:23 2:23 Tɔi kele 13.2, 12, 15.

mu ala mĩ ha mĩ se bay law huoke dʒeke,

³⁰ Bay ji le, mĩ ko Nzob Yaana Nzobri ka mu pie ni na bay nun-i.

³¹ Nzob Yaana Nzobri key na, mu leke faake ka pol saw nzobri riw bele.

³² Be na, a ba zad taña bay haña saw nzobri bof bof ka tusiri key tuu mu, a daa riñ dika bo tul nzob bori ka i ba led Izarayelri.»

³³ Bay ka Simegn baa se tul led na ha zad bay zee ba led bay ma led na sel.

³⁴ Bayji le, Simegn sam fe zuo tul-ri, roo a baa ha mi-e Mari na mii: «Ijgerewuru naa led ni key na ha ni do ba fe ledi nzobri ka i tun bay be ngeren, a ba fe uru siya nzobri ngji bamba ka Izarayel ka i ya bay be. Be na a yi a ba fe kie law hiya Ngerewuru, roo le, nzobri tun ni ngeren.

³⁵ Be munu ndaw roo, a vbidake ker bay nzobri ngji bamba ka do zad muni na ba zad tanke. A bo ka mu ba mi-e na, koko seke fe bo a doko munu ba mii ka i mbi i vbieke wara law-a.»

³⁶ Lee, nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru mbij munu ba may nzob do di, riñ-e ba Anna. Ka ba vu Fanuyel, a ba saw kani Azer. Ka ba may ka mbiimbam be ngji bamba ro. Bay may tikdi be hoy na, ka ya wara, a daa mbiimbam tonɔ saw zij ni.

³⁷ Fale ku roo wara na hu, a pon ni kaw ba may sie. Ka kaw ba may sie ki kpuru a ngonke, a daa mbiimbam sin tonɔ sidi pare nin. Ka se-sef di ya bay hul kani Ngerewuru banquo, a mbi bal-e to zad ki ya. Ka daa ped ha Ngerewuru sun bay bisie, a san suo-e a daake nzaa bay kereri.

³⁸ Lee, be na kara, ka vi zij ri ka saw sieke na ku ndaw, a tii saw pisi Ngerewuru. Ka baa bay ka se tul led piyen na ha nzobri riw bele ka i giyan mii, Ngerewuru a yaana nzobri ka Zuruzalem na.

³⁹ Zadka Mari bay Zezeb daa fekeri na bay zad riw bele faa mbij munu ka bol kusol Ngerembay baa na bayji le, i yi i se kuɗu zad ka Galele, puo bari ka Nazaref.

⁴⁰ Led na ngon ba pola pola a nze kpay kpay bay ker bay. Nun nzem mbaa law-e, le, Ngerewuru daa law kere zij ni.

Varu ka Zezu se bay led be ka mbiimbam be ba duo fale sidi

⁴¹ Nzob mbon Zezuri na, i se Zuruzalem bay mbiimbam mbij riw bele bay daa suoriya tji saa bil koy.

⁴² Zadka Zezu na daa mbiimbam duo fale sidi na bayji le, i suu ni se Zuruzalem zad suoriya munu ka ba fe saw puo bari ka i daa banquo na.

⁴³ Zadka nam suoriya na o bayji le, i yi faa puo, le, vu bari Zezu na kaw Zuruzalem kob. Lee, nzob mbon niri na i ko ya.

⁴⁴ Bari na i ker i baa mii, ka se zij nzobri ka i ba baw sed varu bari. Lee, i se-sef nam mbijw, a fale le, i tii saw nzaara ni ka sakra nzob ini bariri ndaw, nzob buo bari ndaw pi.

⁴⁵ Zadka i nzaara ni kpuy, i zij ni ya na bayji le, i yi i se Zuruzalem na robay bay nzaara ni ka di.

⁴⁶ Ndeke di nam sayke na bayji le, i zij ni ka bil *hul kani Ngerewuru. Ka kaw sakra nzob fere nzobri fe, a te suk-e kie a laake bay bari. Lee, ka yi a vbi ri bay ka tul bay bari na.

⁴⁷ Bari riw bele ka i laa bay be na, tuku ri ha ri kaw yer bay tul bay nun nzem be ka tji saa nzi-e ndaw, bay bay ka a yinjra bay kere do di ha ri ndaw pi.

⁴⁸ Zadka mi-e bay bi-e i mbi nun-ri i ko ni na bayji le, zad bay zee ri sel. Lee, mi-e baa ha ni mii: «Vu-i, bay ji ndaw roo, mu daa fe mini key zij buru le? Mu ko, buru baa-ka buru nzaara mu bay rew yen yen.»

⁴⁹ Lee, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Bay ji roo, i nzaara mĩ le? Ped ka Baa pon zuo nduo-i na ndad bay haña mi mgbasawke. Waa, i ko ya hoy le woo!»

⁵⁰ Lee, bay be ka a baa ha ri na, vu law-ri ya.

⁵¹ Bayji le, ka yi zij ri a se Nazaref a daa vu mbom bo tul-ri. Lee, mi-e na koro fekeri na ku riw bele do bil law-e.

⁵² Zezu na ngon ba pola pola, num nzem be kara se ba pola pola ndaw, a vi ba nzob law kere ka nun Ngerewuru ndaw, nun nzobri ndaw pi.

3

Kaa bay Zaa Batis (Mat 3.1-12; Mrk 1.1-8; Zaa 1.19-28)

¹ Fekeri ku na do bay mbiimbam duo fale ndebeke ka Mbay Tiber Sezar reke mbay ka tusiri Rom kob robay. Sewke ku na, Pqs Pilad baka nzob reke tul puori ka kuɗu zad ka Zude. *Eroɗ re tul puori ka kuɗu zad ka Galele. Yu-e Filib re tul puori ka tusiri Iture bay Tarakonik. A Lizaniyas laa le, re mbay ka tusiri Abilen.

² Ka sakra Zibri laa le, Anasi bay Kayif i ba *ngerenzob fe poyri. Sewke ku na Ngerewuru ha bay toɗo bo suku Zaa ka ba vu Zakari ka do bil law kor.

³ Lee, Zaa tii saw seke bay puori riw bele ka kiri mbii Zurdɛ a ka-kaa ha nzobri mii: «I suo ker bay baari bo, i daa tul-ri nduo mbii, le, Ngerewuru a ndaka buma ka tul feyaa baari zij ri.»

⁴ Be mini ze, ha bay ka Ezay nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru baa pola do bil

mbede be na, do munu bay zadε. Bayke faa mii:

«I laa kusol nzoβ mgba belej ka bil law kor mii:

I leke faa Ngerembay bay kere;

I leke ha ni ka do sikda kparak kparak!

⁵ Kporori riw bele na i leke maa ki gbay gbay;

Kuori bay mborori riw bele i gay ri gbururu zuo siri,

Faa raakeri na i ndada ri do sikda kparak kparak,

Faari ka ba kporo kara i leke ha ni maa ki ruy ruy ndaw.

⁶ Lee, nzobri riw bele i koko faa ka Ngerewuru leke a yake nzobri na.»

⁷ Bayji le, ruo nzobri vi luo Zaa bay hana ni ka daa tul-ri nduo mbii, le, ka faa ha ri mii: «Baari miji kuotolri! A ve ze fere ri duu here Ngerewuru ka a tji bay nam kun sal bay na le?»

⁸ I daa ped ka do bay zadε ka kie suo ker bay baari na ndaw ro! I faa suo-ri hoy mii: «Buru ba vu bulu Abaraham» na munu ya, bay ji le, mi faa ha ri: tisawri ka do key hoy kara, Ngerewuru maa bay fere ri ha ri vi fa vu bulu Abarahamri!

⁹ Timbede key hoy kara, tikal do saw puuri ro. Puu ha ha ka lie ndaya le, Ngerewuru a kun ni bay sawke nzed a vbu ni bo huu.»

¹⁰ Bayji le, ruo nzobri vbi ni bay mii: «A munu ku wa, buru daa mina bay suo buru le woo?»

¹¹ Lee, ka yinra bay bay ha ri mii: «Nzoβ ka do bay gari nduo do suo-ε ba sidi le, ka wal mbijw a ha yu-ε hay ka tike ya. A nzoβ ka do bay fe sum na, ndad bay hana ni ka daa faa mbijw munu na ndaw.»

¹² Bayji le, nzoβ yanja larimbuo haneri laa ro, i vi luo Zaa bay hana ni ka daa tul-ri nduo mbii, ze i vbi ni mii: «Mbay, a buru na wa, buru daa mina bay suo buru le woo?»

¹³ Lee, ka yinra bay bay ha ri mii: «I ya fe ki ka kal tul fe ka *bol kusol fere ri na ya.»

¹⁴ Bayji le, nzoβ yumri laa ro i vi vbi ni bay mii: «A buru na wa, buru daa mina bay suo buru le woo?» Lee, ka yinra bay bay ha ri mii: «Baari na, i ya fe nzoβ bay hirusuo ya ndaw, i daa bay gob ka bo tul nzoβ ya ndaw. Fe ka i puoke ri ka ba fe tundo baari na, i daa law-ri ka bo di bo, i nzaa ki ka nde tul-e ya.»

¹⁵ Lee, nzobri riw bele ka i do zadε ku na, i daa law-ri nzokdo te tul Zaa i ker i faa mii, ko ya le, Zaa ze fa *Krisi, nzoβ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzobri na.

¹⁶ Bayji le, Zaa mbi bay a faa ha ri riw bele mii: «Bi na, mbii ze mi daa tul-ri nduo di, roo le, nzoβ ka a vi fal-i vuku na, hirusuo-ε kal tul-i pavbad. Mi maa bay hina sal dikon ka bal-ε ya. Be na, a daa ri nduo bil Tem Law Pie bay huu.

¹⁷ Fe veke nan do nduo-ε kek, ka a vekeke nan be na tan pedede, a faa pare a daa zuo bil pul be. Roo le, mbuyke na, ka a nzun bay huu ka se a ru-ruma ya banuo.»

¹⁸ Be mini ze, Zaa faa bay bay nzaa boko kiri bod bod ngji bamba, a kaake kaa Bay Kere ha nzobri.

¹⁹ Bayji le, Zaa yiw Erod nzoβ reke tul puori ka kudu zad ka Galele, bay ji le, ka ya Erodjade ka ba may yu-ε, a daa fe kayari ngji bamba bod bod ndaw.

²⁰ Lee, Erod daa fe kayari ki mbijw robay nde tul-e taa hawri, a ha ri mgba Zaa bo hul sal.

I daa tul Zezu nduo mbii

(Mat 3.13-17; Mrk 1.9-11)

²¹ Falε ka Zaa daa tul nzobri nduo mbii riw bele na, Zezu kara ha ni daa tul-e nduo mbii ndaw. Zadka Zazu do bil mbii kbo a do daa nzaa bay kere na bayji le, nulue mgbuda bolon

²² ha Tem Law Pie di za munu ka bedε pie a vi mgba tul-e koro a kaw di. Bayji le, kusol nzoβ mgba belej ka nulue mii: «Mu ba vu-i; mi ko mu ba nzoβ nun-i. Ba bo na ze suo-i rii mi bamba ka tul-a.»

Saw bulu Zezu Krisi

(Mat 1.1-17)

²³ Zadka Zezu tii saw daa ped na, ka daa mbiimbam maa sin sayri munu. Ka bil ker bay nzobri le, i faa mii, ka ba vu Zezeb. Zezeb ba vu Heli,

²⁴ Heli ba vu Mataf, Mataf ba vu Levi, Levi ba vu Melsi, Melsi ba vu Zanay, Zanay ba vu Zezeb,

²⁵ Zezeb ba vu Matatias, Matatias ba vu Amos, Amos ba vu Nayum, Nayum ba vu Esl, Esl ba vu Nagay, Nagay ba vu

²⁶ Mat, Mat ba vu Matatias, Matatias ba vu Semey, Semey ba vu Zosek, Zosek ba vu Zoda,

²⁷ Zoda ba vu Yohana, Yohana ba vu Reza, Reza ba vu Zorobabel, Zorobabel ba vu Salasiyel, Salasiyel ba vu Neri, Neri ba vu

²⁸ Melsi, Melsi ba vu Adi, Adi ba vu Kosam, Kosam ba vu Elmadam, Elmadam ba vu Er, Er ba vu

²⁹ Zezu, Zezu ba vu Eliyezer, Eliyezer ba vu Zorim, Zorim ba vu Mataf, Mataf ba vu Levi, Levi ba vu

³⁰ Simeon, Simeon ba vu Zuda, Zuda ba vu Zezeb, Zezeb ba vu Zonam, Zonam ba vu Eliyakim, Eliyakim ba vu

³¹ Meleya, Meleya ɓa vu Mena, Mena ɓa vu Matata, Matata ɓa vu Natan, Natan ɓa vu *David, David ɓa vu

³² Zese, Zese ɓa vu Obed, Obed ɓa vu Boaz, Boaz ɓa vu Salmɔn, Salmɔn ɓa vu Naason, Naason ɓa vu

³³ Aminadaɓ, Aminadaɓ ɓa vu Admɪn, Admɪn ɓa vu Arni, Arni ɓa vu Esrom, Esrom ɓa vu Fares, Fares ɓa vu Zuda, Zuda ɓa vu

³⁴ *Zakoɓ, Zakoɓ ɓa vu Izak, Izak ɓa vu *Abaraham, Abaraham ɓa vu Tara, Tara ɓa vu Nakor, Nakor ɓa vu

³⁵ Seruk, Seruk ɓa vu Rago, Rago ɓa vu Falek, Falek ɓa vu Eber, Eber ɓa vu Sala, Sala ɓa vu

³⁶ Kaynam, Kaynam ɓa vu Arfazad, Arfazad ɓa vu Sem, Sem ɓa vu *Noe, Noe ɓa vu Lamek, Lamek ɓa vu

³⁷ Matusala, Matusala ɓa vu Enok, Enok ɓa vu Zared, Zared ɓa vu Maleleyel, Maleleyel ɓa vu Kaynan, Kaynan ɓa vu

³⁸ Enos, Enos ɓa vu Sed, Sed ɓa vu *Adam, Adam ɓa vu Ngerewuru.

4

Ngeretemndaya lie law Zezu
(Mat 4.1-11; Mrk 1.12-13)

¹ Yji Zezu saa mbii Zurdɛ na ɓáyji le, Tem Law Pie mbaa bil law-ɛ gɓay gɓay, a nda faa pol-e ha ni se bil law kor.

² Lee, ka bil namri ka sin nin na, ngeretemndaya lie law-ɛ ka di. Bil namkeri ku na, munu ka mbii fe sum tɔɔɔ ɓo bil-e ya wum, kpuru maa ɓáy ɔro die nam na ɓáyji le, kon piri law-e.

³ ɓáyji le, ngeretemndaya na ɓaa ha ni mii: «Zadka mu ɓa Vu Ngerewuru le, mu mbi nzaa-a ha tisaw key na, ka fere vi ɓa maapa ha mu su naa ko.»

⁴ Lee, Zezu yjinra ɓáy bay ha ni mii: «I daa do bil mbede Ngerewuru mii: “Fe sum ki mbijw hoy ze, nzoɓ a kawke ɓáy kumnun ya, roo le, bayri riw bele ka tji saa nzaa Ngerewuru na ze, nzoɓ a kawke ɓáy kumnun taa tusuke*.”»

⁵ Fale ku ɓáyji le, ngeretemndaya na suu ni a seke tul kuo ka siya. Ka zadɛ ku hoy, ka kie ni puoruori riw bele ka tusiri key ha ni ko

⁶⁻⁷ a ɓaa ha ni mii: «Hurusuo ɓáy fezinakeri riw bele ku na, i daa zuo nduo-i. Ze, nzoɓ ha ha ha ka mi hii le, mi haɓa ni munu ka law-i hii. Ze ɓo, zadka mu huku pol-i le, fe niri riw bele ka mu ko key na, mi haɓa mu ɓa taa ɓo.»

⁸ ɓáyji le, Zezu yjinra ɓáy bay ha ni mii: «I daa do bil mbede Ngerewuru mii:

“Ngerembay Ngerewuru ɓo na, ɓe huo-ɛ ki hoy ze mu huku pol-e mu ruo ni, a mu mbi suo-o ha ni†.”»

⁹ Robay, ngeretemndaya na suu ni se Zuruzalem a ha ni do tul *hul kani Ngerewuru ka siya zeylej ndaw roo, a ɓaa ha ni mii: «Zadka mu ɓa Vu Ngerewuru le, mu zo ɓo siri naa ko,

¹⁰ bay ji le, mbede Ngerewuru ɓaa mii: “Ngerewuru a mbika nzi-ɛ ha led nzaaped ɓeri ka nulue ha ri koro mu.”

¹¹ Robay, i daa do bil mbede Ngerewuru mii: “I yajana mu ɓáy nduo-ri zan bay haɓa tisaw mbijw kara ka nda ɓal-a ya‡.”»

¹² Lee, Zezu yjinra ɓáy bay ha ni mii: «I daa do bil mbede Ngerewuru mii, “Ngerembay Ngerewuru ɓo na, mu ti lie law-e ya§.”»

¹³ Fale ka ngeretemndaya nzaara faari kire ɓoɓ ɓoɓ riw bele ka bay lie law Zezu na ɓáyji le, ka pon ni a zo! a ɓaa mii: «Nam ki do ku, naa koko zin ki ɓáy.»

Zezu tii saw daa ped ɓe
(Mat 4.12-17; Mrk 1.14-15)

¹⁴ ɓáyji le, Zezu yji a se kuɗu zadɛ ka Galele, le, hurusuo Tem Law Pie mbaa bil law-ɛ gɓay gɓay. Lee, nzoɓri lo soro bay ɓe ka kuɗu zadke na ku riw bele.

¹⁵ Ka fere nzoɓri fe ka bil *hul mbuj ki Zibri ɓoɓ ɓoɓ ka'a se di, le, nzoɓri riw bele pisi ni.

I tun Zezu ngereɗ ka Nazared
(Mat 13.53-58; Mrk 6.1-6)

¹⁶ Zezu yji a se Nazared, ɓa puo ka i hol ni ka di. Ka bil *nam mgbaka taram Zibri na, ka nduo a se bil *hul mbuj ki ɓari munu ka'a daa ɓanguo kpaɗara na. Ka uru siya bay kijnja Bay Ngerewuru,

¹⁷ le, i mbi mbede Ezay nzoɓ yajana bay saa nzaa Ngerewuru ha ni. Ka hina bil mbedeke na ku yere, a nzaara zad kijnja a zin. ɓáyji le, bay ka'a kji na ze do key:

¹⁸ «Tem Ngerembay do tul-i; Ka naa mi do ɓoɓ bay haɓa mi ka-kaa Bay Kere

ha nzoɓ kukuri.

Ka pie mi bay haɓa mi ka-kaa tji saa bil seke fe

ha nzoɓri ka i naa hul salri,

Ha rawri ko-kom ndaw,

Roo, nzoɓri ka i mgba nzaa-ri na, mi tina ri ka di ha law-ri huo.

¹⁹ Ka pie mi bay haɓa mi ka-kaa mbiim-bam

ka Ngerembay daake law kere zin nzoɓri*.”»

* 4:4 4.4 Kijnja bol kusol ba sidike 8.3. † 4:8 4.8 Kijnja bol kusol ba sidike 6.13. ‡ 4:11 4.11 Simri 91.11-12.

§ 4:12 4.12 Kijnja bol kusol ba sidike 6.16. * 4:19 4.19 Ezay 61.1-2.

²⁰ Zadfka Zezu kji bay na o báyyi le, ka kaa mbede na n̄im do di, a zadfka h̄a nzoɓ kóro hul mb̄u k̄i na, a ȳji a kaw siri bay fere nzoɓri fe. Lee, nzoɓri riw bele ká i kaw bil hul mb̄u k̄i ku na, i mb̄u kóm yim ba luo-ε.

²¹ Fale ku báyyi le, ka tii saw baa bay ha ri mii: «Vuri key na, bay ká i daa do bil mbede Ngerewuru key na, feke t̄ji a do bay zadε ro. Feke do munu maa bay bay ká i laa bay k̄injake ku.»

²² Bari riw bele ká i do di a i laa bay be na, i baa bay be bay kere. Bay kere ká t̄ji saa nzi-ε na tuku ri riw bele ha ri baa mii: «W̄a be key na, ka ba vu Zezeb ya le woo?»

²³ Lee, Zezu mbi bay a baa ha ri mii: «Máye tiya, baari na, i séke kpuru i baa sim bay baa nzoɓri na h̄a n̄i mii: “Bo nzoɓ haɗa sawpuu vaa nzoɓ na, mu vaa s̄uo-o s̄uo-o h̄a buru ko!” I baa h̄a m̄i roɓay mii: “Fe sanri riw bele ká mu daa ká Kapernayum ká i baa bayke h̄a buru laa na, be ze mu daa ká saw puo bo ndaw key!”»

²⁴ Báyyi le, Zezu ȳji a baa na roɓay mii: «M̄i baa ha ri ta-tan ba tusue k̄i: nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru ká i yaɗa bay be bay kere ká saw puo be na, mb̄iw tiya.

²⁵ M̄i baa ha ri: sew ká *Eli báke nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru roɓay, ká mbam to ya ba mbiimbam say báy few yie h̄a kon luye lie gb̄ib bo puoruori riw bele na, máy sieri nḡji bamba do tusiri *Izarayel.

²⁶ Ze munu hoy kara Ngerewuru pie Eli se luu máykeri na ya, roo le, ka pie ni se luu máy sie mb̄iw munu ká kaw vu puo ká riɗ-ε ba Sereβta ká tusiri Sidon.

²⁷ Roɓay, sewke ká Elize ba nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru na, nzoɓ kp̄iriri nḡji bamba do tusiri Izarayel. Lee, kp̄iri na duo ká s̄uo nzoɓ mb̄iw mini ká sakra ɓari nzoɓ kp̄iriri na ku ya. Roo le, ba Naaman ká ba nzoɓ ká tusiri Siri hu-o-ε hoy ze, kp̄iri na duo ká s̄uo-ε.»

²⁸ Lee, ɓari riw bele ká i kaw hul mb̄u k̄i na, zadfka i laa bayke na munu báyyi le, law-ri faɗa ri puu-u.

²⁹ i uru gbaw i daa so tul-e, a i nii ni t̄ji saa bil puo ɓari na, a i se ziɗ ni kpuru se tul kuo ká puo ɓari do di na bay s̄uru ni saa suku ba siri h̄a ni lie.

³⁰ Roo le, Zezu kal ká sakra ɓari ku hiyaw a zol.

Zezu nii temndaya saa tul nzoɓ ká Kapernayum
(Mrk 1.21-28)

³¹ Fale ku báyyi le, Zezu se Kapernayum, puo ká kud̄u zadf ká Galele. Ká bil *nam

mgbaka taram Zibri na, ka fere nzoɓri fe ká di.

³² Fe ká'a fere ri na tuku ri ha ri kaw sili, bay ji le, bay be na do bay h̄urusuo ká uru saa luu Ngerewuru.

³³ Ká bil *hul mb̄u k̄i na, nzoɓ mb̄iw munu temndaya do tul-e. Ka tii saw daa fe ba siya ɓokoko ɓokoko mii:

³⁴ «Óy! Bo Zezu ká Nazared, bay ji k̄i gbaɗ roo mu nzaake fal buru le? W̄a, mu vi bay bie buru le woo? Mu ba ve le na, mi ko ta-tan: mu ba nzoɓ ká mu tan kaɗan ká Ngerewuru pie mu vi!»

³⁵ Báyyi le, Zezu ȳiw temndaya na a baa h̄a ni mii: «Mu mgba nzaa-a do di; mu t̄ji ká tul ledban na key!» Báyyi le, temndaya na mbi ni nda siri gbirik ká nun ruo nzoɓri riw bele, roo a t̄ji ká tul-e tan daa seke mb̄iw ziɗ ni,

³⁶ a h̄a nzoɓri riw bele ká i kaw zadε na, feke tuku ri, ha ri baa bay ká sakra k̄i ba lie ba lew mii: «K̄iri bay ni key na w̄a, do mina zu le? Zezu na mbi nzi-ε báy w̄a, báy h̄urusuo h̄a temndayari, le, i t̄ji i duu!»

³⁷ Báyyi le, soro bay be yaɗa zadri riw bele ká kud̄u zadf ku.

Zezu vaa nzoɓ suoseremri nḡji bamba
(Mat 8.14-17; Mrk 1.29-34)

³⁸ T̄ji Zezu saa *hul mb̄u k̄i Zibri na ku báyyi le, ka se bil hul Simon. Lee, máa fay Simon na, suoserem s̄uo zaɗa se ni, a h̄a s̄uo-ε mbi huu bid bid naa di. Lee, i vbi Zezu bay haɗa ni vaa ni.

³⁹ Ro, ka soro s̄uo-ε ba lakun máy na a diɗ ba tul-e, a mbi nzi-ε a ȳiw suoserem s̄uo zaɗa na. Báyyi le, suoseremke huo ni, a poɗ ni kaw báy kere. Zadε ku hoy le, máa fay Simon na uru siya a daa fe sum ha ri su.

⁴⁰ Zadfka sie riɗ s̄iw na báyyi le, nzoɓri riw bele ká i do bay nzoɓ suoseremri ká k̄ire boɗ boɗ na, i faa ri i séke luu Zezu. Lee, ka daa nduo-ε bo tul-ri mb̄iw mb̄iw a vaa ri.

⁴¹ Temndayari kara t̄ji saa tul nzoɓ semri nḡji bamba ndaw i guu fe beɗen beɗen i baa mii: «Bo na mu ba Vu Ngerewuru!» Roo le, Zezu ȳiw ri a haa ri faa baa bay, bay ji le, ɓari temndayari na i ko ndaw, be na, ka ba *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni vi yaɗa nzoɓri na.

Zezu ka-káa ká kud̄u zadf ká Zude
(Mrk 1.35-39)

⁴² Zadfka nzaaruo sil na báyyi le, Zezu t̄ji saa bil puo, a se ba zadf ká do ɓisuy kolok. Lee, ruo nzoɓri tii saw nzaara ni. Zadfka i ziɗ ni na báyyi le, i hii bay kún̄ ni kaw ziɗ ri ká'a mgbaka a zol ká lakun-ri.

⁴³ Roo le, Zezu baa ha ri mii: «Do nun haɗa m̄i se tul puo k̄iri ndaw, bay ka-káa Bay Kere ká se tul Ngerewuru ká re

mbay ká tul nzobri na. Sɔwke mini ze, Ngerewuru pié m̀i bayke.»

⁴⁴ Fale ku báyyi le, ka se a ka-káa bay ká ñil *hul mbú k̀i Zibri ñof ñof ká kuđu zad ká Zude.

5

Simon Piyer báyyi báw ped beri, i se fal Zezu

(Mat 4.18-22; Mrk 1.16-20)

¹ Nam mbijw munu, zadka Zezu ño nzaa bawda maambii ká riñ-ε ña Zenezaref na, ruo nzobri nzuu k̀i nzidf nzidf, i kiri ni gbuk ño sikda bay láa Bay Ngerewuru.

² Zadka'a mbi nun-ε a ko-kóm na báyyi le, ka ko tuori ña sidf ño nzaakon, le, nzob súo mbiiri ñi saa ñil tuori na, i ño wáa basan ñari.

³ Ze, Zezu hil a kaw ñil tuo taa mbijwke ká ña taa Simon, a vbi ni bay hanja ni ka súru nzaa muu tuo na ndii ká nzaakon ña zad k̀i hã ñeri. Báyyi le, ka mgba zad káw a kaw ñi ká ñil tuo na, ruo a fere ruo nzobri fe.

⁴ Zadka'a ña bayri na o báyyi le, ka ỳi a ña hã Simon mii: «Mu súru nzaa muu tuo na mak ña zad ñike, a ño báyyi nzob buo-ori i vbuku basan ñaari zúo mbii i súoke mbii, a i kuo báyyi s̀jiri vi kele.»

⁵ Lεε, Simon ỳiñra báyyi bay hã ni mii: «Úwaa! Mbay, ñuru na ñuru suo mbii ña sunε k̀i hoy kpuru hã nzaaruo sil tul ñuru koy koy, le, ñuru mbi fe mbijw vben ya mgban! Roo le, munu ká mù mbi nzaa-a bay hanja m̀i ñaa na, m̀i vbuku basanri na zúo mbii ña k̀i mí ko.»

⁶ Fale ká i se i vbuku basan ñari na ku báyyi le, s̀jiri tab ñi tusuru, a i tii saw gódo basankeri na.

⁷ Lεε, i ka nduo-ri i ñike báw k̀ini ñari ká i kaw ñil tuo k̀i na bay hanja ri vi ño, i so ñari. Báyyi le, ñari ku na, i vi i mgba s̀jiri na zinj ri mbaa ñil tuo ñari na gbay gbay sidf bele, a hã mbii mgba gar tuori na fedede ri i fe ká se bay ri-riñ mini key.

⁸ Zadka Simon Piyer na ko munu báyyi le, ka huku pol Zezu gburuk a ñaa mii: «Mbay, mu sóro súo-o ká lakun-i ña fal, bay ji le, m̀i ña nzob feyaa.»

⁹ Simon na, h̄ε ñaa ni zikiki, báw k̀ini ñe h̄awri ká i ño zinj ni na hoy kara, h̄ε ñaa ri munu ndaw bay tul s̀jiri ká i mgba nḡii ñamba tasiri na.

¹⁰ Zak báyyi Zaa ká i ña vu Zebederi, ká i ña báw k̀ini Simonri na hoy kara, h̄ε ñaa ri ndaw pi. Lεε, Zezu ña hã Simon mii: «Mu ñaa h̄ε ya. Tii sawke vuri key na, mù bá nzob séke k̀ini nzobri laa ro!»

¹¹ Lεε, i ỳi saa ñil maambii na báyyi tuo ñari i vi ñaa ñaa nzaakon i t̄ji kele, i pon fe ñariri riw bele ña fal a i se fal Zezu.

Zezu vaa nzob mbijw ká kp̄iri ño súo-ε (Mat 8.1-4; Mrk 1.40-45)

¹² Nam mbijw munu ká Zezu kaw ngerewuru mbijw munu na, nzob mbijw ká kp̄iri zúo súo-ε kpurukuf ño puoke na ku. Zadka'a mbi nun-ε a ko Zezu na báyyi le, ka vi huku pol-e mgbuu a ñij tul-e ká saw ñal-ε a kodf ni mii: «Mbay, zadka mù hii le, mù maa bay hanja súo-i key na ka duo mgberen.»

¹³ Báyyi le, Zezu ndada nduo-ε a zaa ni a ñaa hã ni mii: «M̀i hi-hii! Súo-o na ka duo hã mù!» Lεε, ká zadε ku hoy kp̄iri na o ká súo-ε.

¹⁴ Fale ku le, Zezu mbi nzi-ε a ñaa hã ni mii: «Koko ká mu ñaa bayke hã nzob! Roo le, mu se mú vaa kie súo-o hã *nzob fe poy Ngerewuru. Fale ku ro le, *fe poy ká *bol kusol *Moyze mbi nzi-ε ká ñi hã nzobri ká kp̄iri ño súo-ri ká i vaa le i puo na, mu puo. Be ndaw ruo, a kie nzobri riw bele ha ri ko mii, súo-o na vaa báyyi kere kadf kadf báyyi.»

¹⁵ Fale ñe nu ku na báyyi le, soro bay fe ñaa Zezu na yaa zadf mbiki mbiki, a hã ruo nzobri mbuo ni luo luo bay láa bay ñe ndaw, bay hanja ni ka vaa ri ká tul sem ñari ndaw pi.

¹⁶ Lεε, Zezu na, ñaa súo-ε ña zadri ká ño kolok a ñaa nzaa bay kere.

Zezu vaa nzob ká súo-ε hu wũ

(Mat 9.1-8; Mrk 2.1-12)

¹⁷ Nam mbijw munu, Zezu ño fére nzobri fe. Lεε, *Fariziri báyyi *nzob fére nzobri bol kusolri ká i vi báyyi puo puo saa kuđu zadf ká Galele ndaw, kuđu zadf ká Zude ndaw, ruo ngerewuru ká Zuruzalem kara ndaw na, i kaw zadε ku. H̄urusuo Ngerembay ño tul Zezu bay hanja ni v̄ake nzob semri.

¹⁸ Báyyi le, nzob haneri soñ nzob mbijw munu ká súo-ε hu wũ báyyi hii ñe i v̄ike, a i nzaa faa bay mbika ni i riike se hula, ño i v̄aa ñaa ni ka naa pol Zezu.

¹⁹ Roo le, i zinj faa ká bay kálke ya bay tul ruo nzobri. Báyyi le, i mbi ni i hilke tul hul ká siya, i nzuo faa ká tul-e siya, a i ñira ni báyyi hii ñe zaa ká sakra ruo nzobri na, i ñaa ni ño pol Zezu. ²⁰ Zadka Zezu ko law-ri ká i ñaa ño tul-e na báyyi le, ka ñaa hã nzob ká súo-ε hu wũ na mii: «Nzob buo-i, feyaa ñori na, m̀i nda bumake zinj mù ro.»

²¹ Zadka nzob fére nzobri bol kusolri báyyi Fariziri, i laa bayke na báyyi le, i tii saw k̄er bay ká ñil law-ri i ñaa mii: «Ledban key na ka ña nzob ve k̀i ndaw ruo, a ñaa bay a t̄jiri riñ Ngerewuru mini key le? Nzob ve ze maa bay ndáka buma tul feyaa nzobri le? Ba Ngerewuru hu-ε hoy ya le woo!»

²² Lεε, munu ká Zezu ko k̄er bay ñari ko na, ka ỳiñra báyyi bay ha ri mii: «Bay ji

ndaw roo kër bay ká mini key na do bil law-ri le?

²³ Bay ha ze baake se ya le? “Mi nda buma feya bori na zinj mu,” mase, “uru siya mu se-sec” le?

²⁴ Munu zu le, nda-ndad! Mi hii bay hana ri ko mii, bi *Vu Nzob na, mi do bay hurusuo ka tusiri key bay ndaka buma ka tul feya nzobri!» Bayji le, ka baa ha nzob ka suo-e hu wu na mii: «Mi baa ha mu, uru siya mu mbi hii bo a mu se puo!»

²⁵ Zade ku hoy le, ledban na uru siya vad ka nun roo nzobri riw bele, a mbi fe nam be a seke puo. Zol be ku na, ka pisi Ngerewuru.

²⁶ Nzobri ka i do zade na, feke tuku ri riw bele ha ri pisi Ngerewuru na ndaw. Hje daa ri ha ri baake bay mii: «Vuri key na, fe ka ba hje zikiki ka ndad koko laa ro, buru ko!»

Zezu di Levi

(Mat 9.9-13; Mrk 2.13-17)

²⁷ Fale ku bayji le, Zezu ti kele, le, ka ko nzob yaana larimbuo mbij ka rin-e ba Levi kaw hul yaana larimbuo. Lee, Zezu baa ha ni mii: «Mu se fal-i.»

²⁸ Bayji le, Levi na uru siya, a pon fe beri riw bele ya a se fal-e.

²⁹ Fale ku le, Levi daa fe sum ngji bamba tasiri ka bil puo be bay tul Zezu. Lee, *nzob yaana larimbuori bay nzob hawri ruo ngji bamba i vi kaw nzaa fe sum zinj ri ndaw.

³⁰ Lee, *Fariziri bay nzob fere nzobri *bol kusol bariri na, law-ri se ri ha ri baa bay zinj led nduobal Zezuri i vbi ri mii: «Mina roo, i su i nzo zinj nzob yaana larimbuori bay nzobri ka soro bay bari mba ndaya mini key le?»

³¹ Bayji le, Zezu mbi bay a baa ha ri mii: «Nzobri ka suo-ri do bay kere bay na, i se sie nzob hana sawpuu vaa nzob ya. Roo le, nzob suosremri ze se sie nzob hana sawpuu.

³² Mi vi bay dika nzobri ka i ker mii, bari ba nzob daa fe bay zaderi na ya, roo le, mi vi bay tul nzobri ka i ko suo-ri ba nzob feyaari, ze bay hana ri suo kër bay bari.»

Vbiw ka se tul san suo

(Mat 9.14-17; Mrk 2.18-22)

³³ Bayji le, nzob haneri vbi Zezu mii: «Banu na led nduobal Zaa Batisri i san suo-ri i su fe ya i daake nzaa bay kere. Led nduobal *Fariziri kara i daa munu na ndaw. Waa, daa mina ndaw roo led nduobal-ari na i su i nzo mgbum le?»

³⁴ Lee, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Waa, nam ka nzob may fie ya may be na, i ma ba hana nzobri ka a di ri vi zad

suoriya yaana ki na, ha ri san suo-ri i su fe ya ka nzob may fie na do zinj ri ko ro bay na le woo? Munu ya mban!

³⁵ Roo le, namri ka'a vi vuku na, i naa nzob may fie ka sakra bari. Be ro le, i san suo-ri bay.»

³⁶ Lee, Zezu mbi law bay mbij a baake bay ha ri mii: «Nzob mbij ti goko nzaa gari fie, a boke nun kan gari ya. Zadka nzob daa munu le, gari fie ka i go na, a doko bay kere mbaa ndaw, a nzaa gari fie ka i buoke nun kan gari na kara ti mgbaka ki bay tajw gari na bay kere ya ndaw pi.

³⁷ Robay, nzob mbij ti aj him fie zuo tajw bol huori ya. Zadka nzob daa munu le, him fie na a lon a fuo bol huori na, ha him na kii zuo bisuy, a bol huori kara, a bie ndaw.

³⁸ Roo le, ndad bay aj him fie zuo bol huori fieri.

³⁹ Ndaw ro bay, nzob ka nzo tajw him nzo ro na, ti hii bay nzoko him fie ya, bay ji le, nzobri baa mii, “Tajw him na ze ndad.”»

6

Zezu ba mbay tul nam mgbaka taram

(Mat 12.1-8; Mrk 2.23-28)

¹ Nam mbij munu ka ba *nam mgbaka taram Zibri na, Zezu bay led nduobal-eri i saka bay bil waa fe payri. Lee, led nduobal-eri haw tul fe pay haneri, i uri bay nduo-ri a i su.

² Bayji le, Farizi haneri ka i do i ko ri na i vbi bay mii: «Bay ji ndaw roo i daa fe ka *bol kusol naari haa faa daake ka sie nam mgbaka taram na le?»

³⁻⁴ Bayji le, Zezu mbi bay a baa ha ri mii: «Waa, i kji mbede ka baa bay se tul fe daa *David na ya le? David na, zadka kon i ni bay nzob beri na, ka se bil *hul kani Ngerewuru ka i daa bay hu, a faa maapari ka i ha ba fe tundo ha Ngerewuru na a su, roo a ha nzob beri su ndaw. Bay faa bol kusol naari le, maapakeri ku na, ba nzob fe poyri huori hoy ze i do bay faa ka bay suna.»*

⁵ Robay, Zezu baa ha ri mii: «Bi *Vu Nzob na mi ba mbay tul nam mgbaka taram.»

Zezu vaa nzob ka nduo-e hu wu

(Mat 12.9-14; Mrk 3.1-6)

⁶ Nam mgbaka taram ki mbij munu na, Zezu ri a se bil *hul mbij ki Zibri mbij, a tii saw fere nzobri fe ka di. Lee, waa nzob mbij ka nduo hodo be hu wu do di.

⁷ Lee, *nzob fere nzobri bol kusolri bay *Fariziri ka i do zade ku na, i ngaa Zezu zii bay koko waa, ka'a vaa nzob ka sie nam mgbaka taram na le? I daa munu, bay ji le,

* 6:3-4 6:3-4 i kji 1 Samiyel 21.1-6.

i nzaa faa bay zij bay hane ka bay daake bay bo tul-e.

⁸ Roo le, Zezu ko ker bay ka do bil law-ri, a baa ha nzoɓ ka nduo-ε hu wuɓ na mii: «Uru siya mu do bay zad gaja bo ka nun ruo nzoɓri riw bele.» Leε, ledban na uru siya a do bay zad gaja be na.

⁹ Fale ku bayji le, Zezu fere nun-ε ba luori a baa ha ri mii: «Mi vbi ri: waa, *bol kusol naari na baa mina le? Ndad bay daa fe kere mase ndad bay daa ndaya ze ka sie nam mgbaka taram na le? Ndad bay yaana nzoɓ mase ndad bay die ni le?»

¹⁰ Fale ku le, Zezu ko-kom ba nun-ri mbjw mbjw riw bele, roo a mbi bay a baa ha ledban na mii: «Ndaɗa nduo-ɔ!» Leε, ka nadada nduo-ε, le, nduo-ε na vaa bay kere.

¹¹ Roo le, nzoɓ fere nzoɓri bol kusolri bay Fariziri na, law-ri faa ri gbururu gbururu, a i tii saw may bay ka sakra kj bay koko fe ka i maa bay daa zij Zezu.

Zezu nan nzoɓ nday nzaapedri duo fal-ε sidi

(Mat 10.1-4; Mrk 3.13-19)

¹² Bayji le, ka bil namkeri ku na, Zezu se a hil tul kuo bay daa nzaa bay kere ka pol Ngerewuru. Ka daa nzaa bay kere kpuru ha nzaaruo sil ni koy koy.

¹³ Zadka nzaaruo sil na bayji le, ka di nzoɓri riw bele ka i se fal-ε na, a nan ri ba duo fale sidi ka sakra bari ku a di ri ba nzoɓ nday nzaapedri:

¹⁴ Simon ka Zezu di ni ba Piyer bay yu-ε Andere, Zak bay Zaa ndaw, Filih bay Batelemi ndaw,

¹⁵ Matiye bay Toma ndaw, Zak vu Alfe bay Simon be ka hii nzoɓ beri a ru-ruy bay tul-ri ndaw,

¹⁶ Zud vu Zak ndaw, roo Zudas Iskariyod, be ka'a fere su-ε a vi ba nzoɓ mbika tul Zezu ndaw pi na.

Zezu fere ruo nzoɓri fe, a vaa nzoɓ suoseremri

(Mat 4.23-25)

¹⁷ Zezu bay led nduoɓal-eri i di saa tul kuo, a i ta i do zad ka do ray munu. Zade ku na, i zij led nduoɓal-eri ngji bamba ka di, a ruo nzoɓri kara ngji bamba tasiri uru saa kudu zad ka Zude riw bele ndaw, ngerepuo Zuruzalem ndaw, bay puori ka do nzaa maambii ka Tir bay Sidon ndaw pi.

¹⁸ Bari na, i vi bay laa bay ka nzi-ε ndaw, bay haɗa su-ri ka se ri na kara ka vaa ha ri ndaw. Bari ka temdayari daa nun-ri

tuo sie na kara, i vaa kiyaw kiyaw ndaw pi.

¹⁹ Ruo nzoɓri riw bele ka i do zafe ku na, i nzaa faa zaa ni, bay ji le, hurusuo tji saa lu-ε a vaa nzoɓri riw bele.

Suoriya bay koko seke fe

(Mat 5.1-12)

²⁰ Fale na ku bayji le, Zezu fere nun-ε ba luori led nduoɓal-eri a baa mii:

«Suoriya ba taa baari nzoɓ kujuri ka i ko mii, i se sie Ngerewuru; baari na, puoruo Ngerewuru ba taa baari†.

²¹ Suoriya ba taa baari ka kon Ngerewuru daa ri timbede key;

baari na, Ngerewuru a haɗa konke maa ri sib sib bay.

Suoriya ba taa baari ka i kaw bay rew timbede key;

baari na, Ngerewuru a haɗa ri zay su-ri bay.

²² Zadka nzoɓri fuy ri, mase i tun ri ngereɗ, mase i rad ri, mase i baa bay baari ndaya bay tul-i ka mi ba *Vu Nzoɓ na le, suoriya ba taa baari.

²³ Zadka fekeri ku tji tul-ri na, i zay su-ri i zo zakra zakra, bay ji le, fe tunduo baari ngji bamba do nulue giyan ri. Be munu ndaw ze, bulu bari daake seke zij *nzoɓ yaana bayri saa nzaa Ngerewuru pola.

²⁴ Roo le,

Koko seke fe ba taa baari nzoɓ feɗjari

ka i se sie Ngerewuru ya;

baari na, i zij fe taa baari na doɗ ro.

²⁵ Koko seke fe ba taa baari ka i kaw bil ndadi badak

ka kon Ngerewuru ti bil law-ri ya;

baari na, kon a ika ri bay.

Koko seke fe ba taa baari ka i kaw bay nzaa sere sem nzoke timbede key;

baari na, i doko bil sie, a i re-rew bay.

²⁶ Koko seke fe ba taa baari

ka nzoɓri riw bele baa bay baari bay kere.

Be munu ndaw ze, bulu bari daake zij nzoɓri

ka i di su-ri ba nzoɓ yaana bayri saa nzaa Ngerewuru pola na.»

I hii nzoɓ tul ngani baari

(Mat 5.38-48; 7.12a)

²⁷ «Roo le, baari ka i laa mi key na, mi baa ha ri: I hii nzoɓ tul ngani baari, i daa kere zij nzoɓri ka i fuy ri.

²⁸ I sam fe ka zuo tul nzoɓri ka i fad ri, i daa nzaa bay kere bay tul nzoɓri ka i daa fe seke zij ri.

† **6:20** **6:20** Zadka i baa mii: «Puoruo Ngerewuru ba taa nzoɓ» na, bayke baa mii, nzoɓke ku na do bay fe samiri ngji-ngji ka vi bay faa ka Ngerembay reke mbay ka tul-e. Ba fe ka nzoɓke doke do ro bo, ba fe ka a gi-giyan bay zij ka luu Ngerewuru lew ya.

²⁹ Zadka nzob nda hala nun-a fi mbjw le, mu fére fi mbini ha ni ka nda ndaw. Zadka nzob mbi maagari bo le, mu haa ni faa bay haña ni ka mbi vu gari fi siya bo ya ndaw.

³⁰ Nzob haña haña ká vbi mù fe le, mu ha ni. A zadka nzob mbi fe ká ba fe bo le, mu yji mú vbi ni bayke ya.

³¹ Fe ká i hii bay haña nzobri daa ha ri na, i daa faa mbjw munu ka zinj ri.

³² «Zadka i hii nzobri ká i hii ri hoy na waa, bay ji ndaw roo i giyan bay haña nzobri pisi ri ká di le? Yji! Nzob feyari hoy kara, i hii nzobri ká i hii ri!

³³ Zadka i daa kere zinj nzobri ká i daa kere zinj ri hoy na waa, bay ji ndaw roo i giyan bay haña nzobri pisi ri ká di le? Nzob feyari na hoy kara, i daa faa mbjw munu na ndaw.

³⁴ A zadka i ha nzob kpa fe baari ká i daa law-ri bo di, i ker i baa mii, hurusuo-e maa bay yinjra feke ha ri na waa, bay ji ndaw roo i giyan bay haña nzobri pisi ri ká di le? Nzob feyari hoy kara, i kpa fe munu ká sakra kji, roo i ker bay yinjra ha kji faa mbjw munu ká i kpa feke na ká sakra kji.

³⁵ I daa munu ya, roo le, i hii nzob tul ngani baari, i daa kere zinj ri, a i kpa ri fe i giyan ha ri yinjra bay feke ha ri ya. Zadka i daa munu le, fe tundo baari a ngijna bamba tasiri, a i ba vu Ngerewuru ká nulue siya, bay ji le, ka daa kere zinj nzob máy nunri ndaw bay nzob mgbóróri.

³⁶ I ha law kere ka mbaa bil law-ri faa mbjw munu ká law kere mbaa bil law Baa baari Ngerewuru na.»

*I kuj bay ka zuo tul ku-i baari ya
(Mat 7.1-5)*

³⁷ «I kuj bay ká zuo tul ku-i baari ya, le, Ngerewuru a kuj bay zuo tul-ri ya. I daa bay bo tul ku-i baari ya, le, Ngerewuru a daa bay bo tul-ri ya. I nda buma ka zinj ku-i baari, le, Ngerewuru a ndaka buma zinj ri.

³⁸ I ha fe ha ku-i baari, le, Ngerewuru a haña ri fe. Ka' a kúna fe mbaa bil bol baari tan lieke a iki do di a lan yik yik ha ni mbaa di gbay gbay. Faa mbjw munu ká i lie fe ha nzobri na, be kji ndaw ze Ngerewuru a lieke fe kere beri ha ri.»

³⁹ Robay, Zezu mbi law bay mbjw munu a baa ha ri mii: «Raw a daa puu nduo nduo raw ku-e, a i séke sef le? A ku waa, i ti lie sidi bele wuruk zuo lu ya le?

⁴⁰ Nzob ká fere fe na, ka ti kál tul gan be ká fere ni fe na ya, roo le, nzob fére fe ha ha ká daa ped beri bay kere ha ni o riw bele na, a doko munu ba gan be.

⁴¹ «Waa, bay ji ndaw roo, mù gedé kóm ba bum suy ká bo nun yu-o, a mú ko kparan ká bo nun-a ku ya wum hoy le?

⁴² A ku waa, mù daa mina roo, mú baa ha yu-o mii: “Yu-i, giyan ha mi mbi bum suy ká bo nun-a ku ha mù,” a mú ko kparan ká bo nun-a ku na ya hoy le? Bo nzob nzaa rúo bay! Kparan ká bo nun-a na, mu mbi pola a mú ko zad ka ta-tan ndaw roo, mú ko faa mbika bum suy ká bo nun yu-o na ku bay.»

*Koko puu bay lereke
(Mat 7.16-20; 12.33-35)*

⁴³ «Puu kere na ti lie lereke ndaya ya. A puu ká ndaya na ti lie bay kere ya ndaw.

⁴⁴ Puu haña haña kara, i ko ni bay lere be, lere be. Nzob ti hóro lere nzum saa puu ngatukru ya. Mase, nzob ti hóro tavoko saa kurikun ya.

⁴⁵ Nzob kere na, fe kere ká uru saa bil law-e na, tji kele. A nzob ndaya na laa le, fe ndaya ká do bil law-e na, tji kele ndaw. Nzob haña haña le, fe ká mbaa bil law-e gbay gbay na ndaw roo, tji ká nzi-e bay.»

*Bay ká se tul hulri ká sidi
(Mat 7.24-27)*

⁴⁶ Zezu baa ha nzobri na robay mii: «Bay ji ndaw roo, i di mi mii “Mbay, Mbay,” a i daa fe ká mi baa ha ri na ya le woo?

⁴⁷ Mi kie ri, nzob ká ri nzob ká vi luo-i a laa bay bi a daake ped.

⁴⁸ Nzobke ku na do munu ba nzob ká tii saw mbúo hul be. Ka tie luo di di kpokro a zinj tisaw, roo a leke tigbaa hul na do di bay mbúo. Zadka mbam to a ha mbii yaa zad remlen remlen a nda hul na paw paw hoy kara, hul na lan suo-e ndji ya, bay ji le, nzob daa hul key na leke tigbaa hulke bay kere.

⁴⁹ Roo le, nzob ká laa bay bi a daake ped ya na, ka ri nzob ká daa hul be do tusiri bina tan léke tigbaa hulke. Zadka mbam to ká mbii yaa zad remlen remlen a nda han hul na paw paw na bayji le, zad ku hoy hulke ku na haw wuruk zuo siri a die ruk ruk bele.»

7

Zezu vaa lef káw ngerenzob yum ká Rom

(Mat 8.5-13)

¹ Fale ká Zezu baa bay be o riw bele ha ruo nzobri ká zad ku na bayji le, ka zol ká di, a se Kapernayum.

² Lee, ngerenzob yum mbjw munu ká Rom do bay lef káw ká' a hii ni bamba naa sem ká di. Semke na daa ni ha hud be ton ndji mini.

³ Zadka ngerenzob yum na laa soro bay Zezu na bayji le, ka di nger Zif haneri, a pie ri se luo Zezu bay haña ni ka vi bo, a vaa lef káw beri na ha beri.

⁴ LEE, ɓari na i se luu Zezu i kod ni kpuru kpuru i ɓaa mii: «Ijgerenzob yum key na, ndadɔ bay haɗa mu so ni,

⁵ bay ji le, ka hii saw naari Zibri ɓamba. Ba be ze ka ɗaa *hul mbij kɔ naari key.»

⁶ Bayji le, Zezu uru siya a se zinj ri. Zadka i se i toɗ ɗi ya deɓ bay puo be na bayji le, ngerenzob yum na pie nzoɓ buo-eri ha ri ɓaa ha Zezu mii: «Mbay, mu yoklo suo-ɔ gor hoy ya, bay ji le, bi hoy mi maa bay haɗa mu ɗaa tul-a nduo bil hul bi ya.

⁷ Sawke mini ze, mi ko suo-i maa bay seke luo-ɔ suo-i ya. Roo le, mu ɓaa bay mbij bo, ha suo led kaw bi na ka vaa.

⁸ Mi ɓaa munu, bay ji le, bi hoy kara mi do bay gan tul-iri ka mi ɗaa bol nzaa-ri, a mi do bay nzoɓ yum biri ka i ɗaa bol nzaa-i ndaw. Zadka mi ɓaa ha nzoɓ mbij mii: “Mu se,” le, ka se na kɔ. A mi ɓaa ha nzoɓ kɔ mii: “Mu vi,” le, ka vi. A mi yi mi ɓaa ha led kaw bi mii: “Daa fe key,” le, ka ɗaa feke.»

⁹ Zadka Zezu laa baykeri na munu bayji le, tuku ni ha ni fere kom ɓa luu ruo nzoɓri ka i se fal-e na a ɓaa ha ri mii: «Mi ɓaa ha ri ta-tan: ka tusiri *Izarayel riw bele na, kɔri ɗaa law bo tul-i mini key na, mi zinj ka ɗi ya mɓan!»

¹⁰ Zadka nzoɓri ka ngerenzob yum pie ri na, i yi i tji puo na bayji le, i ko led kaw ka suo-e se ni na vaa bay kere.

Zezu tuma vu may sie ka hu na ha ni kaw bay kumnun

¹¹ Fale ku bayji le, Zezu zol a se ɓa puo mbij munu ka rin-e ɓa Nayi. Lee, led nduoɓal-eri bay ruo nzoɓri ngji ɓamba, i se faa zinj ni mbij hoy.

¹² Zadka i se ɗi ya deɓ bay nzaa puo na bayji le, nzoɓri mbi hudɔ bay hiike dukuku, i tjiike saa bil puo ɓa zad voro hudɔ. Ka ɓa led wara nzoɓ kekkek a ɓa vu may sie. Lee, nzoɓri ka puoke ku na ngji ɓamba tasiri, i mɓa ni i se zinj ni ɓa zad voro hudɔ na.

¹³ Zadka Ngerembay mbi nun-e a ko may sie na munu bayji le, ka ko nun sie be a ɓaa ha ni mii: «Mu re-rew ya!»

¹⁴ Bayji le, ka soro ɓa lakun hudɔ na a zaa ɗanɗi hudɔ na, le, nzoɓ sob hudɔri na i sii bal-ri zik i do. Lee, Zezu mbi bay a ɓaa ha hudɔ na mii: «Kuban, mi mbi nzaa-i ha mu. Uru siya!»

¹⁵ Lee, hudɔ na kaw siri a tii saw ɓaa bay. Fale ku le, Zezu mɓa ni a ɗaa nduo nduo mi-e.

¹⁶ Feke ku na mbi hje ha nzoɓri riw bele ka i do zadɔ ku, ha ri pisi Ngerewuru i ɓaa mii: «Bawda nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru mbij kɔ laa ro tji sakra naari ka vuri key!» Robay, «Ijgerewuru vi bay soko nzoɓ beri.»

¹⁷ Bayke ku na yaa zadɔ kpol kpol ka kuɗu ka Zude riw bele ndaw, bay puori riw bele ka i kiri Zude ndaw pi.

Zezu ɓaa bay se tul Zaa Batis (Mat 11.2-19)

¹⁸ Led nduoɓal Zari vaa lo soro feri ka kal na riw bele ha ni laa. Bayji le, ka ɗi nzoɓri sidɔ ka sakra ɓari ku,

¹⁹ a pie ri ɓa luu Ngerembay bay haɗa ri vbi ni mii: «Waa, ɓa bo ze mu ɓa *Krisi, nzoɓ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɓri na mase, ɓuru Zibri na ɓuru giyan nzoɓ kɔ bay le?»

²⁰ Zadka nzoɓkeri tji luu Zezu na bayji le, i ɓaa ha ni mii: «Zaa Batis pie ɓuru ɓa luo-ɔ bay vbika mu bay koko, waa, ɓa bo ze mu ɓa Krisi, nzoɓ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɓri na mase, ɓuru Zibri ɓuru giyan nzoɓ kɔ bay le?»

²¹ Bayji le, ka bil saw sieke ku na, Zezu vaa nzoɓri ngji ɓamba ka suoserem ɓari boɗ boɗ. Ka vaa nzoɓri ka tul feri ka se ri ndaw, a nii temndayari ka tul nzoɓri ndaw, roo a mɓuda nun rawri ngji ɓamba ha ri ko zad ndaw pi.

²² Lee, Zezu yinjra bay bay ha led nduoɓal Zari na mii: «I yi i se bo, i vaa kɔ fal feri ka i ko bay nun-ri, i laa bay suku-ri ndaw key na ha Zaa laa. Rawri ko-kom *tan kad kad ndaw, nzoɓ kpederi se siya kiyaw kiyaw ndaw, nzoɓri ka kpɔri do suo-ri kara, kpɔri ɓari na ɔ a poɗ suo-ri duo mɓeren ndaw, mbikiri laa bay ndaw, nzoɓri ka i hu hoy kara, i tuma i kaw bay kumnun ndaw, roo i ka-kaa Bay Kere ha nzoɓ kukuri ndaw pi.

²³ Nzoɓ ka ɗaa law-e bo tul-i a poɗ mbika law-e ya le, suoriya ɓa taa be.»

²⁴ Zadka led nzaaped Zari zol bayji le, Zezu tii saw ɓaa bay se tul Zaa ha ruo nzoɓri mii: «Zadka i se bil law kor bay laa kaa bay Zaa ka kaa na waa, fe ji ze i vaa ko le? Waa, i se i vaa ko nzoɓ ka do tul bay be ya munu ka ngasikri ka zuu kila ri mɓaya mɓaya le? Munu ya!

²⁵ A waa ɓa fe ji kɔ roo i se i vaa ko le? I se i vaa ko nzoɓ ka nduo gari nduy ziri ri ziri le? Kuy! Nzoɓri ka i nduo gari ka nduy mɓilik mɓilik a i kaw bil ndadɔ na, bil puo mɓay luyeri ze ɓa zad kaw ɓari.

²⁶ A ku waa, fe ji kɔ roo i se i vaa ko le? I se i vaa ko nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru le? Nda ndadɔ! Roo le, mi ɓaa ha ri: be Zaa na, ka ɓa nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru taa hoyke ya,

²⁷ bay ji le, be Zaa na, Ngerewuru ɓaa bay se tul-e ka bil mbede be mii:

“Bi na, mi pie led nzaaped bi ha ni vi do pol-a

bay haɲa ni ka léke faa bo pola ha mù*.”

²⁸ «Mì baa ha ri ta-taɲ: sakra nzofri ká máyri mbon ri ká tusiri key na, nzob mbjw mini ká kal tul Zaa kal na tiya. Ze munu hoy kara, nzob ká ndjii ká bil sew ká Ngerewuru tii saw réke mbay ká tul nzofri na, nzobke do báy fe sámi mba tul-e taa Zaa Batis na pavbad.»

²⁹ Tusueke le, nzofri riw bele báy *nzob yaɲa larimbuori ká i laa bay Zaa na i ko mi, Ngerewuru ba nzob ká daa fe báy zadɛ. Ro, i ha Zaa daa tul-ri nduo mbii.

³⁰ Roo le, *Fariziri báy *nzob fére nzofri bol kusolri na, i tunj fe ká Ngerewuru hii bay haɲa ri daa na ngeren i ha Zaa daa tul-ri nduo mbii ya.

³¹ Zezu baa robay mii: «Nzob ve ndaw roo, mi mgbaka bay lieke nzofri ká timbede key le? Waɲa i ri nzob veri le?»

³² I ri ledri ká i kaw káa i guu fe ká sakra kɲ mii:

“Buru ul tɲw ha ri, le, i nda-nday ya!

Buru di sim rew hudri ha ri kara, i re-rew ya ndaw!”

³³ I ko, Zaa Batis na vi, a saɲ sùo-ε a sɲ maapa ya ndaw, a nzo him ya ndaw. Leε, baari na i baa mii: “Temndaya ze do tul-e.”

³⁴ A bi *Vu Nzob ká mɪ vi na laa le, mɪ sɲ fe ndaw, a mi nzo him ndaw, le, baari na i baa mii, mi ba nzob fe sɲm luye ndaw, mi ba nzob buo him ndaw, a mi mgba buo zɲ nzob yaɲa larimbuori báy nzofri ká soro bay bari mgba ndaya ndaw, le ji maale.

³⁵ Roo le, nun nzem taa Ngerewuru na, nzofri ko ba fe ká do báy zadɛ báy faa vi-eri riw bele ká i yaɲ bayke.»

Zezu nda buma zɲ máy feyqa

³⁶ Nam mbjw munu Farizi mbjw munu di Zezu bay haɲa ni sɲ fe zɲ ni. Leε, ka se bil puo be na a kaw nzaa fe sɲm zɲ ni mbjw hoy.

³⁷ Leε, máy mbjw munu ká soro bay be mgba ndaya na do bil puoke na ku. Zadka'a laa mi, Zezu kaw nzaa fe sɲm ká bil puo Farizike na báyji le, ka mbi guma num ká i daa báy tisaw ká riɲ-ε ba *alabastre* ká num ká bɲɛ fɲ búy búy mbaa di,

³⁸ a ví dõke fal Zezu ká saw bal-ε. Ka re-rew ha mbii nun-ε zuu zuo bal Zezu, a nzɲn báy sɲy tul-e, roo a aw bal-eri a daa num ká bɲɛ fɲ búy búy na zuo di.

³⁹ Leε, Farizi ká di Zezu na ko munu báyji le, ka ker bay ká bil law-ε a baa mii: «Zadka ledban key na ba nzob yaɲa bay saa nzaa Ngerewuru taa tusueke le, a kóko kɲri máy ká zaa ni na key, a kóko ni ba máy nzob fe daa ya.»

⁴⁰ Báyji le, Zezu mbi bay a baa ha Farizi na mii: «Simon, mi baa bay mbjw ha mù laa.» Leε, Simon yɲɲra báy bay ha ni mii: «Mbay, baa ha mi laa.»

⁴¹ Leε, Zezu baa mii: «Nzofri sidi kpaa lari, le, i yɲɲra ha nzobke ya báy. Nzob mbjwke na, mbol ká do tul-e ká bay haɲa ni puo na maa lari ped mbiimbam sidi. A nzob sidike na laa le, maa lari ped few sidi.

⁴² Munu ká i do báy fe mbjw ká bay puoke mbol bari ya na, ka ha mbol bari na sidi bele do tul-e. A ku waɲa, nzob taa haɲa roo, a kóko ni ba nzob nun-ε mba nzob haɲw le?»

⁴³ Leε, Simon yɲɲra báy bay ha ni mii: «Mì ko le, nzob ká ya mbol do tul-e ba bawdake ngi-ngji ká'a puo riw bele.» Zezu baa ha ni mii: «Mù yɲɲra báy zadɛ.»

⁴⁴ Fale ku báyji le, ka fére nun-ε ba luo máy na a baa ha Simon mii: «Mù ko máy key na ko le? Bi na, mi vi bil puo bo, le, mù ha mi mbii wáa bal-i ya. Roo le, be na, ka wáa bal-i báy mbii nun-ε, roo a nzɲn báy sɲy tul-e.

⁴⁵ Bo na, mù mgba mi girik ya. Roo le, máy key na, báy vi bi ká bil hule key na, ka aw bal-iri baɲguo a poɲ nzi-ε ya robay.

⁴⁶ Bo na, mù kuna num zuo tul-i ya. Roo le, be na, ka daa num ká bɲɛ fɲ búy búy zuo bal-iri.

⁴⁷ Sawke mini ze, mi baa ha mù: feyqa beri ká ngji bamba na, Ngerewuru nda bumake zɲ ni ro. Bay tul buma ká'a nda zɲ ni na ku ze, máy na kie hii ká'a hii ni ngji bamba. Roo le, nzob ká feyqa be ndjii ká Ngerewuru nda bumake zɲ ni na, nzobke a hii ni ndji na laa.»

⁴⁸ Leε, Zezu yɲi a baa ha máy na robay a baa mii: «Feyqa bori na o ká tul-a ro.»

⁴⁹ Báyji le, bari ká i kaw nzaa fe sɲm zɲ Zezu na, i tii saw kér bay ká bil law-ri, i baa mii: «Nzob ni key waɲa, ka ba nzob ve roo, nzob feyqari hoy kara ka nda buma zɲ ri mgbum key le?»

⁵⁰ Fale ku le, Zezu baa ha máy na mii: «Law-a ká mù daa bo tul-i na yaɲa mù ro. Mu se báy kere dekeke.»

8

Máyri ká i su Zezu

¹ Fale ku báyji le, Zezu se báy ngerewuori báy vu puori, a ka-káa Bay Kere ká se tul réke mbay Ngerewuru ká tusiri key na ha ri.

² Led nduo bal-eri ká duo fale sidi na, i se zɲ ni báy máy haneri ká Zezu ni temndayari saa tul-ri, a vaa sem bari na. Máykeri na ze riɲ-ri do key: Mari ká i di ni ba Mari ká puo be do Madala, ká Zezu ni temndayari ba tonɔ say saa tul-e ndaw,

³ Zani ká ba máy Suza, be ká'a ba nzob kóro ferí ká ñil puo mbay *Erod' ndaw, roo Suzan báy máy hawri ndaw pi. Máykeri key na, i se zinj Zezu báy lef nduoðal-eri, a í so ri báy fe kere ñari.

*Law bay ká se tul para fe pay miike
(Mat 13.1-9; Mrk 4.1-9)*

⁴ Nzobri ká ngerepuori mbijw mbijw na i ví mbu kị mer mer ká luu Zezu. Báyyi le, ka mbi law bay key na a ñaa ha ri mii:

⁵ «Nzob pay mbijw munu tji a se waa bay mii para fe pay be. Zadka'a do mii para fe pay na báyyi le, pare haneri tof kporonj kporonj zuo lafaa. Lee, nzobri se tul-e ndaw, a nduyri kara ví re ndaw.

⁶ A pare haneri laa le, gay zuo tul nzekre. Zadka fe paykeri na tji báyyi le, huw wúo, bay ji le, saw-ε huw ya.

⁷ A pare haneri gay zuo sakra ngatukruri ha ri uru maa kị vbububu, ha ngatukruri kpanj tul fe paykeri na.

⁸ Roo le, pare haneri gay zuo tusiri kere, le, fe paykeri na uru báy kere a ñaa para báy kere. Sawke mbijw le, ñaa para ba isodri munu kal tul-e taa hayri ká'a mii na.» Lee, Zezu ñaa na robay mii: «Nzob ká do báy suku bay láake le, ka laa.»

*Bay ji Zezu mbi law bay, a ñaa le?
(Mat 13.10-17; Mrk 4.10-12)*

⁹ Fale ku báyyi le, lef nduoðal Zezuri vbi ni bay hanja ni tina saw mára law bay ká'a ñaa na ku.

¹⁰ Lee, ka yjinra báy bay ha ri mii: «Baari na, Ngerewuru mgbuda nun-ri ha ri kóke ferí ká do zad muni ká se tul faa ká'a réke mbay ká tul nzobri. Roo le, nzob hawri na, mi ñaa bay ha ri báy faa law bayri bay hanja ño

“i ko báy nun-ri, roo le, i ko sawke ya; i laa báy suku-ri, roo le, i laa ña láake kị hoy*.”»

Zezu tina saw máa law bay ká se tul mii para fe pay

(Mat 13.18-23; Mrk 4.13-20)

¹¹ Zezu ñaa mii: «I ko saw mára law bay key na ze do key: Para fe pay na do munu ba Bay Ngerewuru.

¹² Nzob haneri do munu ba lafaa ká para fe payri gay zuo ñi. Bari na, i laa Bay Ngerewuru na, roo le, ngeretemndaya ví naa bayke ká i laa ño law-ri na hon ña fal bay hanja ño, i ñaa law-ri ño tul bayke na ku ha Ngerewuru yáake ri ya.

¹³ Nzob haneri do munu ba para fe pay ká gay zuo tul nzekre. I laa Bay Ngerewuru, a i yaa báy suoriya, roo le, i ha bayke na ñar saw ká ñil law-ri ya. I ñaa law-ri ño tul Bayke na ku bole ñi ndji hoy.

Zadka fe lie law tji tul-ri le, i ponj mbika law ñari na yak.

¹⁴ A para fe pay haneri ká gay zuo sakra ngatukruri na, do munu ba ñari ká i laa Bay Ngerewuru, roo le, i ponj faa ha kér bay ferí ñof ñof, mase feziña, mase kon ferí ká tusiri key na kpanj faake ha lereke ngon ya.

¹⁵ Para fe pay haneri ká gay zuo tusiri kere na do munu ba nzobri ká law-ri puu kpa kpa a do hoy bay yaana bay. Bari na i laa Bay Ngerewuru i koro do ñil law-ri i do tul-e banjwo; ze i lie lerekeri do ñi.»

*Law bay ká se tul huu ndele
(Mrk 4.21-25)*

¹⁶ «I ko, nzob mbijw ti ñaa huu taa huu ndele, roo a mbi suna a guðake, mase a ñaa sii saw ngon dokro ya. Roo le, i ñaa huu ndele na sii siya bay hanja ño, nzobri ká ri hula na, i kóke zad.

¹⁷ Tusuke le, ferí riw bele ká do lanzonj na, namke vi le, a tji do zad hie gbay gbay ká nun nzobri. A ferí riw bele ká do zad muni kara feke na a tji do kele gbay gbay ha nzobri ko.

¹⁸ I nze báy sùo-ri báy faa láa bay ñaari ká i laa na! Tusuke le, nzob ká do báy fe na, Ngerewuru a hanja ni kị nde tul-e. Roo le, nzob ká ñoke ya na, hay ká ndji ká'a ker se tul-e bay zinj na kara, ká'a náa ñof a ponj ni.»

*Nzob ini Zezu taa tusukeri
(Mat 12.46-50; Mrk 3.31-35)*

¹⁹ Maa Zezu báy yu-eri i vi bay kóko ni. Roo le, i zinj faa ká bay séke kpuru se luo-ε ya, bay ji le, ruo nzobri ngji ñamba, i mbuo ni luu.

²⁰ Lee, i ñaa ha Zezu na mii: «Maa-ña báy yu-eri i do kelu i hii bay kóko mu.»

²¹ Lee, Zezu yjinra báy bay ha nzobri riw bele mii: «Maa báy yu-iri na, ña ñari ká i laa Bay Ngerewuru a í ñaaake ped.»

*Zezu ha nzaa zuu bura kuj nzed
(Mat 8.23-27; Mrk 4.35-41)*

²² Nam mbijw munu, Zezu báy lef nduoðal-eri, i hil i kaw ñil tuo. Lee, Zezu ñaa ha ri mii: «Naa séri ña nzaa kporombii ká fi kelu.» Lee, i zol na kị.

²³ Zadka tuo se tul mbii koð robay na, Zezu na-nam. Báyyi le, ká zadε ku hoy zuu bura uru bivbid a tii saw kúuka ká tul maambii na ha mbii ñaa bay mbaa ñil tuo na. Lee, tuo na tonj ndji bay fére ri te mbii ha ri zinj ñe.

²⁴ Báyyi le, lef nduoðal-eri soro ña lakun-ε i tuma ni i guúke fe mii: «Mbay! Mbay! Náa húkari!» Lee, Zezu na tuma a uru siya, a ñaa bay ngw-ngw zinj zuu báy mbiiri

* 8:10 8.10 Ezay 6.9-10.

ká nda tuo paw páw na ha ri mgbá nzaari. LEE, zad' d'ó ndiñ; zuu na kuu ya ndaw, mbii na kara nda tuo mbáa ndaw pi. ²⁵ Fale ku le, Zezu baa há lef' nduobal-eri mii: «Mbika law baari na d'ó háa le?» Báyji le, hje daa ri zikiki, a tuku ri ha ri kaw yer í vbi bay ká sakra kji mii: «Ledban key na waa, ka ba nzofo ve roo, a mgbá nzaa zuu báy mbiiri kara kek kek ha ri daa vu mbom bo tul-e mini key le?»

Zezu vaa ledban ká temndaya d'ó tul-e (Mat 8.28-34; Mrk 5.1-20)

²⁶ Zezu báy lef' nduobal-eri na i tji fi kelu ká tusiri nzofo Gerazari ká d'ó maa báy kuđu zad' ká Galele.

²⁷ Zadka Zezu d'í a d'ó siri na báyji le, ledban mbjw munu ká ngerepuoke ku, ká temndayari ngji-ngji d'ó tul-e na suo nun-e. Ba dje lew hoy na, ka nduo gari ya ndaw, a naa hula ya ndaw, roo le, zad' nam be ba tupalri.

²⁸ Zadka'a mbi nun-e a ko Zezu na báyji le, ka huku pol-e gburuk a guúke fe belej belej báy bawda kusol-e mii: «Zezu, Vu Ngerewuru ká nulue siya, fe ji ze d'ó sakra náa le woo? Mí kod' mú, mu fére tul-i ya!»

²⁹ Ka baa munu, bay ji le, Zezu mbi nzi-e bay haña temndaya ka tji ká tul-e. Tusueke le, ledban key na temndayakeri na i mgbá ni faa bal ngji-ngji. Ze i siñ nduo-eri báy bal-eri báy sal lari bay koroke ni kek hoy kara, ka mjira salri na mgbad' mgbad' há temndaya na kuo ni a séke bil law korri.

³⁰ Báyji le, Zezu yi a vbi ni mii: «Riñ-a ba ji le?» Ka yjira báy bay há ni mii: «Í d'í mí ba Ngji-ngji.» Ka baa munu, bay ji le, temndayari ngji-ngji d'ó tul-e.

³¹ LEE, bari temndayakeri na, i kod' Zezu bay haña ni ka mbi nzi-e a nii bari zuo *luo zad' baw ká gbuke tiya na ya.

³² Zad' ku na kuđu mbel puori ngji bamba d'ó sija fe ká han kuo. Báyji le, temndayari na, i kod' Zezu bay haña ni ka pónj faa há bari se bari riñ mbel puori na ku. LEE, Zezu na ponj faa ha ri.

³³ Báyji le, temndayari na tji ká tul ledban na, i d'uu i vaa riñ tul mbelri na. Kuđu mbelri riw bele ku na, i zuo d'ul vbuubu báy takra, í tji nzaa ngeñ i zof' kirim kirim zuo maambii há mbii ya ri riw bele.

³⁴ Zadka nzofo koro mbel puori ko ferí ká kal na munu báyji le, i haw d'ul i vaa daa bayke nda zad' ká ngerepuo báy vu puori ká d'ó bisuy.

³⁵ Báyji le, nzofri tji fal kji bud' bud', í se bay vaa kóko fe ká kal na. Zadka i tji luo Zezu na báyji le, i zinj ledban ká temndayari d'ó tul-e pola ká í tji saa d'í na. Gari d'ó suo-e a kaw saw bal Zezu a d'ó báy kere. LEE, hje daa ri.

³⁶ Bari, nzofri ká i ko feke ká kal na, i lo soro fe ká Zezu daa a vaa ke ledban há temndayari tji saa tul-e na ha ri laa.

³⁷ Báyji le, nzofri riw bele ká tusiri Geraza na, i kod' Zezu bay haña ni ka zól ká zad' bari, bay ji le, hje daa ri ngji bamba tasiri. LEE, Zezu hil a kaw bil tuo bay zól.

³⁸ Báyji le, ledban ká temndayari tji saa tul-e na kod' Zezu bay haña ni ka pónj faa há bari d'ó zinj ni. Roo le, Zezu baa há ni bay haña ni zol a baa mii:

³⁹ «Mu yi mú se puo, bo mú lo soro ferí riw bele ká Ngerewuru daa zinj mú na ha ri laa.» LEE, ledban na uru a vaa hñari bil ngerepuo na bele, a vaa ka-kaa bay ferí riw bele ká Zezu daa zinj ni na ha ri laa.

Vu Zayrus báy máy ká zaa nzaa gari Zezu

(Mat 9.18-26; Mrk 5.21-43)

⁴⁰ Zadka Zezu yi saa nzaa kporombii ká fi kelu na báyji le, ruo nzofri ya ni bay kere, bay ji le, bari riw bele na i giyan ni.

⁴¹ Báyji le, nzofo mbjw munu ba mbay tul *hul mbú kji Zibri, riñ-e ba Zayrus vi a huku saw bal Zezu gburuk, a kod' ni bay haña ni ka se puo be,

⁴² bay ji le, ka d'ó báy lef' mbjw kekkek, ba lef' máy tikd'í ká mbiimbam be maa duo fale síd'í d'ó d'í ya bay huká.

Zadka Zezu uru a se ba bad'í na báyji le, nzofri mbuo ni luo luo.

⁴³ LEE, máy mbjw d'ó d'í ku, ká sim tji ni daa mbiimbam duo fale síd'í ro. Be na ka bie fe bari riw bele ká luo nzofo haña sawpuu vaa nzofri, roo le, nzofo mbjw ká'a máa bay vaa ni na tiya.

⁴⁴ Báyji le, ka soro a se báy fal Zezu, a zaa nzaa gari be ká fi siri. Zad' ku hoy le, sim ká tji ni na, nzi-e kuñ nzed.

⁴⁵ LEE, Zezu vbi nzofri a baa mii: «A ve zaa mí key le?» Ruo nzofri riw bele ká í d'ó zad' na, i máy tul-ri. LEE, Piyer baa há ni mii: «Mbay, ruo nzofri ká í kiri mú í mbúo mú luo luo key na, mú ko ya le woo?»

⁴⁶ Roo le, Zezu ged'e bayke a baa há ni mii: «Nzofo zaa mí, bay ji le, mí ko hurusuo tji saa suo-i.»

⁴⁷ Zadka lef' máy na ko ba be kji suo-e báyji le, ka vi báy hje a to dek dek, a huku saw bal Zezu gburuk, a kji bay ferí na ká nun ruo nzofri riw bele. Ka kji bay fe ká daa há ni zaa ke Zezu, báy faa ká daa há suo-e vaa ke zad' ku na ndaw.

⁴⁸ LEE, Zezu baa há ni mii: «Vu-i máyke, law-a ká mú daa bo tul-i na, há suo-o na vaa mú. Mu se báy kere dekeke ro.»

⁴⁹ Zadka Zezu d'ó baa bay kob robay na báyji le, nzofo nzaaped' mbjw uru saa puo mbay Zayrus, a vi zinj ni a baa há ni mii: «Vu-o na hu-hu! Mu yoklo Mbay Zezu na gor mbáa.»

⁵⁰ Zadfka Zezu laa bayke munu na báyii le, ka mbi nzi-ε ha Zayrus mii: «Ha hie ka daa mu ya! Mu daa law-a ka bo tul-i, le, vu-ɔ na a vaa bay kere.»

⁵¹ Zadfka i tji puo Zayrus na báyii le, Zezu ha faa bay haɗa nzoɓ mbjw kara, ka ri zinj ni se hula ya. Roo le, ba Piyer bay Zaa bay Zak, roo ba lef bay maá lef ze i se zinj ni.

⁵² Lee, nzofri riw bele, i re-rew, i re sù-ri bay tul huɗ lef na. Báyii le, Zezu ba ha ri mii: «I re-rew ya. Ka hu ya, roo le, ka na-nam.»

⁵³ Lee, bari na, i sie ni sie hoy, bay ji le, i ko ba huɗ na ki.

⁵⁴ Báyii le, Zezu mgba nduo lef na, a ba bay bay bawda kusol-e mii: «Máyi tikdi, úru siya!»

⁵⁵ Fale ku le, tem sùo lef na yji a vi di ha ni tuma, a uru siya ka zadε ku hoy. Lee, Zezu mbi nzi-ε bay haɗa ri ha ni fe su.

⁵⁶ Báyii le, bi-ε bay mi-ε na zad bay zee ri sel ha ri kaw yer. Roo le, Zezu ba ha ri bay haɗa ri ba bay fe ka kal na ha nzoɓ mbjw ya.

9

Zezu pie lef nduoɓal-eri ka duo fale sidí (Mat 10.5-15; Mrk 6.7-13)

¹ Zezu mbu lef nduoɓal-eri ka duo fale sidí na, a ha ri hirusuo nii temdayari riw bele, a i vaa nzoɓ semri ndaw.

² Fale ku le, ka pie ri bay haɗa ri vaa ka-kaa bay ka se tul reke mbay Ngerewuru ka tul nzofri, a i vaa nzoɓ semri.

³ Ka ba ha ri mii: «I mgba fe mbjw do nduo-ri bay seɗ varu baari ya. I mgba kaw ya ndaw, boɓ ya ndaw, fe sum ya ndaw, lari ya ndaw, nzoɓ mbjw ka do bay gari ba sidí ya ndaw pi.

⁴ Ze bo, puo ha ha ka i se di, roo nzoɓ mgba ri naa luo-ε bay kere le, i kaw di kpuru maa bay zol baari.

⁵ A puo ha ha ka i se di roo, nzofkeri hii bay mgbaka ri bay kere ya le, i tji ka puoke ku na i nda kusol puoke ka bal-ri kuɓ kuɓ bay bakake ri se tul fe kaaya ka i daa na.»

⁶ Lee, bari lef nduoɓal-eri na i zol i se bay tul puori riw bele, i ka-kaa Bay Kere ha nzofri, a i vaa nzoɓ semri bay zadri riw bele.

Ker bay zukri Eroɗ

(Mat 14.1-12; Mrk 6.14-29)

⁷ Soro bay feri riw bele ka kal na toɗo bo suku *Eroɗ ka ba nzoɓ reke tul puori ka kuɗu zad ka Galele na. Lee, ka ko bay ka bay ker mbaa, bay ji le, nzoɓ haneri ba mii, Zaa Batis tji saa luo huɗ.

⁸ Nzoɓ kiji ba mii: «Ba *Eli ze tji.» Nzoɓ hawri boɗ roɓay ba mii: «Nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru mbjw

munu ka piedke lew ze tji a kaw bay kummun.»

⁹ Roo le, Eroɗ na ba mii: «Zaa na, mi ha ri kuɗ tul-e. Waa, ledbanke ku na ka ba nzoɓ ve roo, mi laa soro bay fe daa beri riw bele mini key le?» Ze ka nzaa faa bay koko Zezu.

Zezu hol nzofri ba isod sod duo zad ndebe

(Mat 14.13-21; Mrk 6.30-44; Zaa 6.1-14)

¹⁰ Lee, *nzoɓ nday nzaapedri na, i yji i vi kji fal feri riw bele ka i daa na ha Zezu laa. Ka faa ri zuo fal-ε, a zolke ba zad ki boɗ ka do di ya bay ngerewu ka riɗ-ε ba Besayda.

¹¹ Zadfka ruo nzoɓri laa mii, ka do di ya bay Besayda na báyii le, i se fal-ε wuu wuu. Zadfka i tji luo-ε na, ka mgba ri bay kere, a ba bay ka se tul reke mbay Ngerewuru ka tul nzofri na ha ri, a vaa bari ka i se sie haɗa sem bari vaa.

¹² Zadfka zad ba law báyii le, lef nduoɓal-eri ka duo fale sidí na, i soro i vi lakun-ε i ba ha ni mii: «Aa ruo nzofri key na ha ri zol i se bil puori bay vu puori, bo i zinj fe sum i su, a i zinj zad nam kara i naa di, bay ji le, zad ka naa kawri di timbedε key na ba bil law kor ze do key.»

¹³ Roo le, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Baari ki ze, i ha ri fe sum ha ri su.» Lee, i yinjra bay bay ha ni mii: «Maapa ba ndebe bay siiri ba sidí hoy ze do key. Waa, mu hii bay haɗa buru se, buru vaa hie fe sumri bay tul ruo nzoɓri na key riw bele le?» ¹⁴ I ba muni, bay ji le, warari hoy tul-ri maa isod sod duo zad ndebe ka zadε ku (5.000). Lee, Zezu ba ha lef nduoɓal-eri na mii: «I mgba kuɗu nzofri maa sin ndebe ndebe ha ri kaw tul ki zukum zukum.»

¹⁵ Lee, i laa nzi-ε i ha nzofri riw bele kaw siri.

¹⁶ Báyii le, Zezu ya maapa ka ndebe bay sji ka sidí na, a ura nun-ε ba siya a daa taambol ha Ngerewuru bay tul fe sumri na, roo a haw a ha lef nduoɓal-eri leke ruo nzoɓri na.

¹⁷ Bari riw bele na, i su ha bil-ri mbaa maa bay zad kon bari, a bieri ka ton ka i faa na mbaa buɗu ba duo fale sidí.

Zezu ba Krisi

(Mat 16.13-19; Mrk 8.27-29)

¹⁸ Nam mbjw munu, Zezu daa nzaa bay kere ka nzaa zad, le, lef nduoɓal-eri do zinj ni. Lee, ka vbi ri bay mii: «Waa, ruo nzofri ba bay mina ze se tul-i le?»

¹⁹ I yinjra bay bay ha ni mii: «Nzoɓ haneri ba mii, mu ba Zaa Batis, nzoɓ kiji boɗ ba mii, mu ba *Eli. Nzoɓ hawri roɓay ba mii, mu ba nzoɓ yaɗa bay saa nzaa

Ngerewuru mbjw munu ká pola lew ká tji saa luɔ huɔf a kaw báy kumnun.»

²⁰ Báyyi le, ka yyi a vbi ri mii: «A baarì kị na waa, ì baa mii m̀ ò nzoɔ ve le?» Piyer yjira báy bay ha ni mii: «M̀ ò ba *Krisi, nzoɔ ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzoɔri na.»

Zezu baa bay huɔf be báy tji be saa luɔ huɔf

(Mat 16.20-28; Mrk 8.30-9.1)

²¹ Báyyi le, Zezu baka ri ngo-ngon bay haɔa ri baa bayke na ha nzoɔ mbjw ya.

²² Ka baa ha ri na roɔbay mii: «Bi *Vu Nzoɔ na, do nun haɔa m̀ ko seke fe ngji bamba. Ngerɛ Zibri báy *ngerenzob fe poyri báy *nzoɔ fere nzoɔri bol kusolri na, i tuj m̀ ngeren a i i m̀, a ndeke di nam sayke le, m̀ tji saa luɔ huɔf m̀ kaw báy kumnun.»

²³ Fale ku le, ka baa ha nzoɔri riw bele mii: «Nzoɔ ká hii bay seke fal-i le, ka pón sũo-ɛ yaklak ha m̀, a mbi puu say huɔf be a soɔ nam báy nam a seke fal-i.

²⁴ Tusueke le, nzoɔ ká hii bay koro kumnun be na, kumnun taa tusueke na, ka ti zinj ya. Roo le, nzoɔ ká pon sũo-ɛ yof bay tul-i na, a zinj kumnun taa tusueke.

²⁵ A zadka nzoɔ zinj feri ká tusiri key riw bele, roo a daa sũo-ɛ bo ðisuy, mase a ðie ká di na waa, ba feziɔa ji kị zu le woo!

²⁶ Tusueke le, nzoɔ ká daa sahoj bay tul-i báy tul bay ðiri na, ði Vu Nzoɔ na, sieke ká m̀ vika báy rin ðika ði ndaw, rin ðika taa Baa ndaw, roo rin ðika taa led nzaaped Ngerewuru ká nulue ndaw na, m̀ daa sahoj bay tul nzoɔke ndaw.

²⁷ M̀ baa ha ri ta-taɔ ba tusue kị: nzoɔ haɔeri ká sakra ðari ká i do zad ni key na, i ti huka ya kpuru bay koko nam ká Ngerewuru a ví reke mbay na bay nun-ri ndaw roo i hu báy.»

Led nduoɔal Zezuri ko rin ðika be ká tul kuo

(Mat 17.1-8; Mrk 9.2-8)

²⁸ Fale ku maa nam tonɔ sidiri munu ká fal bay ðeri na ku báyyi le, Zezu na ha Piyer, Zaa báy Zak se zinj ni i hil tul kuo mbjw munu bay daa nzaa bay kere ká di.

²⁹ Zadka'a do daa nzaa bay kere koɔ roɔbay na, nun-ɛ fere do boɔf, a gari ðeri kara fere a puu rak rak ndaw.

³⁰ Lee, ká zadɛ ku hoy nzoɔri sidiri tji i do loko soro zinj Zezu. Ba *Moye báy *Eli

³¹ ká i tji i do sikɔa rin ðika. I lo soro zinj Zezu se tul huɔf be ká'a huka ká ngerepuo Zuruzalem, a ɔroke ped be ká Ngerewuru ha ni.

³² Lee, Piyer báy baw sed ðeri na, i zuo nam raf. Roo le, zadka i tuma na báyyi le, i ko rin ðika Zezu báy nzoɔri ká sidiri ká i do zinj ni na.

³³ Zadka nzoɔkeri do zol bay pon Zezu na báyyi le, Piyer baa ha ni mii: «Mbay, do ndaɔf bamba bay haɔa naa kawri zad ni key. Ha buru daa hul puɔf ba say. Mbjw ba taa bo, mbjw ba taa Moyze, a mbjwke laa le, ba taa Eli.» Tusueke le, bay ká'a baa na do ni ndun munu hoy.

³⁴ Zadka Piyer do baa bay fekeri na munu koɔ roɔbay na, sii mbam ví guɔa tul-ri gbukru. Zadka Piyer báy baw sed ðeri, i ko sii mbam ká ví guɔa tul-ri gbukru na báyyi le, hie daa ri.

³⁵ Ká bil sii mbamke ku na, kusol mgba belen ká di mii: «Be key na, ka ba Vu-i ká m̀ naa ni do boɔf. I laa bay be.»

³⁶ Fale ká kusol baa bay ha ri na báyyi le, i ko Zezu huɔ-ɛ hoy ze do. Bil namkeri ká Zezu do zinj ri roɔbay na, i mpu fekeri rik rik, i lo soro fe ká i ko báy nun-ri na ha nzoɔ mbjw ya.

Zezu vaa led ká temndaya do tul-e

(Mat 17.14-18; Mrk 9.14-27)

³⁷ Nzaaruoke taa ruo na báyyi le, Zezu báy led nduoɔal-eri ká say na, i di saa tul kuo, le, ruo nzoɔri vi fal kị yaw yaw i sũo nun-ɛ.

³⁸ Báyyi le, ká bil ruo nzoɔkeri ku na, waa nzoɔ mbjw tii saw daa fe belen mii: «Mbay! M̀ kod m̀, mu daa nun-a ka bo tul vu-i ká ba led waa nzoɔ mbjw kekke hoy key na ha m̀,

³⁹ bay ji le, temndaya mbjw mgba ni ha ni guu fe ba vaa munu hoy, a laɔ ni ngo-ngon yik yik a ha mbii nzi-ɛ tji fuka fuka. Temndayake ku na ðara ni ko seke fe ngji bamba, a zoli be ká tul-e kara ngon bamba tasiri.

⁴⁰ Lee, m̀ kod led nduoɔal-ari bay haɔa ri nii temndayake na, roo le, faake mba ri.»

⁴¹ Báyyi le, Zezu yjira báy bay a baa mii: «Baari nzoɔ law ngo-ngori ká law-ri ndaya! Waa, nam ton ba mina báy roo bay haɔa m̀ kaw zinj ri roɔbay le? Nam ton ba mina báy roo m̀ iki law-i ká tul-ri le? Mgba vu-ɔ na ba lie ha m̀.»

⁴² Zadka led na soro di ya deb ba lakun Zezu munu báyyi le, temndaya na mbi ni a daa ni nda siri ghorik, a laɔ ni ngo-ngon yik yik. Báyyi le, Zezu yiw temndaya na ha ni tji, a ha led na kaw báy kere, a daa ni nduo nduo bi-e.

⁴³ Lee, ðari riw bele ká i do zadɛ na, feke tuku ri bay tul bawda hurusuo Ngerewuru.

Zezu baa bay huɔf be báy tji be saa luɔ huɔf ba kị roɔbay

(Mat 17.22-23; Mrk 9.30-32)

Zadka nzoɔri kaw yer bay tul feri riw bele ká Zezu daa roɔbay na báyyi le, ka baa ha led nduoɔal-eri mii:

44 «Baari na, bayri ka mi baa ha ri timbede key na, i mgba bayke bay kere ndaw ro! Bi *Vu Nzob na, i pon mi bo nduo nzobri.»

45 Lee, i laa bayke na tan ya. Saw bayke na mpu ri mpu bay hanja bo i laa tan ya, roo le, i daa hje bay vbika Zezu bayke na.

Nzob ve ze ba ngerenzob le?

(Mat 18.1-5; Mrk 9.33-37)

46 Bayji le, led nduobal Zezuri tii saw may bay ka sakra ki bay koko wa, nzob ve ze ka sakra bari roo ba ngerenzob le?

47 Lee, Zezu ko ker bay bari ka bil law-ri na, ro, a mgba led mbijw a daa ni do lakun-e

48 a baa ha ri mii: «Nzob ka mgba led key na ba suo-e bay tul-i le, ba bi ki suo-i ze ka mgba mi ba suo-e ku. A nzob ka mgba mi ba suo-e le, ka mgba nzob ka pie mi vi ze ba suo-e ndaw. Tusueke le, nzob ka ba led ndji ka sakra baari riw bele na, ba be ze, ka ba ngerenzob.»

Nzob ka ruu zinj Zezu ya na, ba nzob fal ngan be

(Mrk 9.38-40)

49 Bayji le, Zaa mbi bay a baa mii: «Mbay, buru ko wara nzob mbijw ka nii temndayari bay rin-a, le, buru nzaa faa bay haa ni, bay ji le, ka se fal-a zinj buru ya.»

50 Roo le, Zezu yinjra bay bay ha ni mii: «I haa ni ya, bay ji le, nzob ka ruu zinj ri ya le, ba nzob fal ngan baari zu.»

Puo mbijw ka Samari hii bay yaana Zezu ba suo-e ya

51 Zadka namri ton di ya bay hanja Zezu zol a se ba nulue na bayji le, law-e te bay seke Zuruzalem.

52 Bayji le, ka pie nzob nzaapedri se pol ha ni ndaw roo, a se fal-ri bay. Bari nzob nzaapedri na, i tji puo mbijw munu ka do kudu zad ka Samari bay leke zad nam beri riw bele ha ni.

53 Roo le, nzob puokeri ku na, i hii bay yaana ni bay kere ya, bay ji le, ka mbi nun-ey ndoy ba Zuruzalem.

54 Zadka led nduobal-eri ka ba Zak bay Zaa ko feke na munu bayji le, i vbi ni mii: «Mbay, wa, mu hii bay hanja buru mbi nzaa buru ha huu ka uru saa nulue a duku ri le?»

55 Bayji le, Zezu fere nun-e ba luo-ri a uru zinj ri.

56 Fale ku le, i zol i se puo ki.

Seke fal Zezu na ba fe vhem ya

(Mat 8.19-22)

57 Zadka i se faa kob robay na, wara nzob mbijw munu baa ha Zezu mii: «Zadri riw bele ka mu seke di na, mi seke fal-a nim njm.»

58 Lee, Zezu baa ha ni mii: «Minri na, luo nam bari do di, a nduyri hoy kara kpan nam bari do di ndaw. Roo le, bi *Vu Nzob na, zad ka bay hanja mi daa tul-i nduo di bay mgbaka taram suo-i ka di na tiya.»

59 Zezu baa ha wara nzob ki bod mii: «Se fal-i.» Lee, nzob na baa ha ni mii: «Mbay, mu pon faa ha mi se mi vaa voro baa ndaw roo, mi yi mi se fal-a bay.»

60 Lee, Zezu yinjra bay bay ha ni mii: «Pon ha bari ka i do munu ba nzob hufeni na i voro huf ki, roo le, bo na, mu se mu vaa ka-kaa bay ka se tul reke mbay Ngerewuru ka tusiri key na.»

61 Wara nzob ki bod robay yi a baa ha ni mii: «Mbay, bi na mi seke fal-a ki. Roo le, mu pon faa ha mi se mi vaa daa soko ha nzob ini biri ndaw roo, mi yi mi se fal-a bay.»

62 Lee, Zezu mbi law bay a baa ha ni mii: «Nzob haa haa ka mbi kpa nday a do papay, roo a fere nun-e ba fal-e le, ka maa daa ped ha reke mbay Ngerewuru se ba pola ka tusiri key ya.»

10

Zezu pie led nduobal-eri sin ton say

1 Fal fekeri ku bayji le, Ngerembay nan led nduobal-e kiri bod bod ba sin ton say, a mgba ri sidi sidi a pie ri ha ri se pol ha ni ka bil ngerepuori bay zadri riw bele ka be ki suo-e a seke di.

2 Ka baa ha ri mii: «Fe payri na ngji bamba, a ngon maa vbie, roo le, nzob pedkeri ngji ya. Munu zu le, i kod Ngerembay ka ba ngerenzob waa na, ha ni ka pie bay nzob pedkeri ka ngji maa fe ha ri zuo tul nzob hawri robay.

3 I se! Mi pie ri munu ba vu badfuri ka i do sakra vay koyri.

4 I mgba vu bol lari, mase bol seke varu ka do nduo-ri ya ndaw, a i faj dikon bal-ri ya ndaw pi. I taa i do faa i daa soko ha nzob mbijw ya.

5 Zadka i tji puo, roo i se bil puo nzob mbijw munu le, i sam fe zuo di pola i baa mii: «Dekeke ka do bil puo key.»

6 Zadka nzob law lom naa bil puo key na le, law dekeke taa baari na a doko tulle. A zadka nzob law lom ti di ya le, fe sami baari na a yi a vi do tul-ri ki hoy.

7 Lee, i kaw bil puoke na ku. Feri ka i ha ri na i su ndaw, a i nzo zinj ri ndaw, bay ji le, nzob ped na do bay faa ka bay zinj fe tundo ped be. I hajari bay faa hulri lem lem ya.

8 «Robay, puo haa haa ka i tji di, roo nzobri mgba ri bay kere le, feru ka i ha ri na i su.

9 I vaa nzob semri ka bil puoke ku a i baa ha nzob puokeri mii: «Saw sie ka

Ngerewuru a vi réke mbay ká tul nzobri na, tòn di mbáa ká lakun-rì ro.”

¹⁰ Roo le, zadka ì tji puo mbjw munu, roo nzob puokeri mgba rì báy kere ya le, ì tji í se faa buo í faa mii:

¹¹ “Kusal puo baarì ká mbuolò bal buru na hoy kara, buru nda kuò kuò zuo tul-rì. Roo le, do nun hanja rì kò ndaw ro: saw sie ká Ngerewuru a vi réke mbay ká tul nzobri na, tòn di mbáa ro.”

¹² Mí faa ha rì ta-tan: nam kúnj sal bay na, bay ká í kúnj bo tul nzob puokeri ku na, a ngónj kal taa hay ká í daa bo tul nzob ndayari ká Sodom na pavbad robay.»

Puori ká tunj bay Zezu ngeren
(Mat 11.20-24)

¹³ «Baari, nzobri ká Korazin, kóko seke fe ba taa baarì! Baari, nzobri ká Besayda, kóko seke fe ba taa baarì ndaw, bay ji le, fe sanri ká mí daa báy hurusuo Ngerewuru ká sakra baarì na, ba fe ká mí daa ká bil ngerewuru ká Tir báy Sidon ze munu le, ba dje lew hoy nzob puokeri ku na, i daa sie a í kaw bil sje, i súoke kér bay bari ká tul fe daa ya bari na.

¹⁴ Sawke mini ze, nam ká Ngerewuru a kúnj sal bay na, bay ká'a kúnj bo tul-rì na a kál taa hay ká'a kúnj bo tul nzobri ká Tir báy Sidon na pavbad robay.

¹⁵ A baarì nzobri ká Kapernayum, waja í ker í faa mii, i faja rì kpuru se nulue lew le woo? Munu ya mgban! Ngerewuru a yinjra rì kpuru ha rì se puo nzob huferi ká zad baw.»

¹⁶ Lee, ka faa ha led nduobal-eri robay mii: «Nzob ká laa bay baarì le, ka laa bay bi ndaw zu. A nzob ká tunj rì ngeren le, ka tunj mí ngeren ndaw. A nzob ká tunj mí ngeren na, tunj nzob ká pie mí vi na ngeren ndaw.»

Led nduobal Zezu ká sijn tóno say na i yji í vi

¹⁷ Bájji le, bari ká Zezu pie ri sijn tóno say na i yji í ví zinj ni báy bawda suoriya í faa mii: «Mbay, taambol rin-a ze buru mbike nzaa buru ha temndayari kara, i daa vu mbom bo tul buru.»

¹⁸ Bájji le, Zezu yinjra báy bay ha ri mii: «Mí kó *Satan lie saa nulue gbay ba sùke munu ká mbam sie yela.

¹⁹ I laa bay bi key: mí ha rì hurusuo bay hanja rì tódke tul soyri báy ndayri ndaw, a í kálke tul hurusuo nzob tul ngani naari riw bele. Fe mbjw mini kara tí daa rì seke ya.

²⁰ I daa suoriya bay tul temndayari ká í daa vu mbom bo tul-rì ku hoy ya, roo le, í daa suoriya bay tul rin-rì ká Ngerewuru daa do bil mbede pam be ká nulue.»

Zezu zay sùo-e

(Mat 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Ká zafe ku hoy, Tem Law Pie ha suoriya mbaa bil law Zezu gbay gbay ha ni baake bay mii: «Baa, bo ká mú ba Ngerembay nulue ndaw, Ngerembay tusiri key ndaw na, mí písi mú bay tul fe niri key ká mú muo nzob nun nzemri báy nzob fe kókori, a mú mgbuda nun nzobri ká í kó fe ngji ya na ha ri kó. Ba tusue, taambol Baa, bay ji le, bo na mú hii bay hanja ni ka do munu.»

²² Fale le, Zezu faa mii: «Feri riw bele na, Baa ponj zuo nduo-i. Nzob mbjw mini ká tuu mí mii, a ve ze ba Vi-e le na, tiya. Ba Baa huo-e hoy ze tuu mí. Robay, nzob mbjw mini ká tuu Baa na tiya ndaw; ba bi ká mí ba Vi-e huo-i hoy báy nzobri ká mí hii bay mgbuda nun-rì ha ri tuu ni na ze, i tuu ni.»

²³ A fale ku le, Zezu fere nun-e ba luo led nduobal-eri a faa ha ri huo-rì hoy mii: «Suoriya ba taa nzobri ká í kó fe ká í kó báy nun-rì na.

²⁴ Ba tusue kji, mí faa ha rì: *nzob yajana bayri saa nzaa Ngerewuru báy mbayri ká pola lew ngji bambá í daa kon bay kóko fe ká í kó key, roo le, i kó feke na báy nun-rì ya. I daa kon bay láa bayri ká í laa key, roo le, i laa bayke na ya.»

Law bay ká se tul nzob law kere ká Samari

²⁵ Nzob mbjw munu ká ba *nzob fere nzobri bol kusolri na uru siya a vbi Zezu bay, bay nzaake nzi-e a faa mii: «Mbay, fe ji ze mí daa ndaw roo bay káwke báy kumnun banguo le?»

²⁶ Lee, Zezu yinjra báy bay ha ni mii: «Bay ji ze í daa do bil *mbede bol kusol naari na le? Waja, mú kji mú laa bayke mina le?»

²⁷ Lee, ledban na yinjra báy bay ha ni mii: «Ngerembay Ngerewuru bo na, mú hii ni báy bil law-ari riw bele ndaw, báy para nun sùo-ori riw bele ndaw, báy hurusuo-ori riw bele ndaw, roo báy kér bay bori riw bele ndaw pi. Robay, mú hii kji munu ká sùo-o bo kji*»

²⁸ Bájji le, Zezu yinjra báy bay ha ni mii: «Nda ndad! Mú yinjra bay na ha mí báy kere. Fe niri key na, mú daa munu banguo le, mú káw báy kumnun banguo.»

²⁹ Roo le, nzob ká fere nzobri bol kusolri na hii nzaa nasi bay be. Ro, a vbi Zezu mii: «Nzob ve ze ba baw kji-i le?»

³⁰ Bájji le, Zezu yji a mbi bay a faa ha ni mii: «Nzob mbjw munu uru saa Zuruzalem a se ba Zeriko. Bájji le, ka tji sakra nzob riibari. Lee, i mgba ni í ndaka

* 10:27 10:27 Kijina bol kusol ba sidike 6.5; Soro pef daa Leviri 19.18.

ni wɔb wɔb í nan gari beri, báy fe hawri í pɔɲ ni ɓo gbelenɲ ba huf a í zɔl.

³¹ Lɛɛ, faake ku na, *nzob fe poy Ngerewuru mbijw munu se di ndaw. Zafka'a ví dar ledban na gbukru na báyii le, ka mbi nun-ɛ mari ɓo zadf kí, a to faa kujw pola a kal.

³² Rɔɓay, nzob pedf Ngerewuru mbijw munu ɓa nzob ká saw kani Levi kí hɔy kara ɗaa faa mbijw munu na ndaw. Zafka'a ví di ya deb báy zadf nam ledban na báyii le, ka mbi nun-ɛ mari ɓo zadf kí, a to faa kujw faa pola a kal na rɔɓay.

³³ Roo le, nzob mbijw munu ká kuɗu zadf ká Samari se varu báy faa na ku ndaw. Ba nzobri ká Zibri kɔ ri ɓa fe ya. Zafka'a ví dar ledban na ku gbukru a mbi nun-ɛ a kɔ ni na báyii le, ka kɔ nun síe ɓe, ³⁴ a soro ɓa lakun-ɛ a mgba ni a wàa nɔɔ-eri na báy mbii ferí kadf kadf, a kuna num zuɔ di, rɔɔ a kuo báy vay gariri. Fale ku le, ka mbi ni ɓo tul maasoɓa ɓe kí sùo-ɛ, a séke hul nam varuri a ɗaa ni varu báy kere.

³⁵ Nzaaruoke ku báyii le, ka nduo bil ɓol ɓe a faja lari vay ɓa sídi, a ha nzob kɔro faa hul varuri na a ɓaa ha ni mii: "Mu yaa lari na key ɓo, mú ɗaake ledban key na báy kere ha mí. Ze ɓo mú ɓie lari kí ɓay tul-e hɔy kara, yji ɓi le, ɓi kí sùo-i mí púo mú mbol fe hayri ká mú ɓie ɓay tul-e ká fal-i na báy."

³⁶ Lɛɛ, Zezu vbi ni ɓay mii: «Ká sakra nzobri ká say key na waa, nzob ve ze ɓa ɓaw nzob ká tji saa sakra nzob riibarri na le woo?»

³⁷ Nzob ká fere nzobri bol kusolri na yijira báy ɓay mii: «Ba nzob ká kɔ nun síe ledban na.» Báyii le, Zezu ɓaa ha ni mii: «Mu se mú ɗaa faa mbijw munu ká ɓe na ndaw.»

Zezu se luɔ Marte báy Mari

³⁸ Zafka Zezu báy ledf nduɔɓal-eri i se faa kɔɓ rɔɓay na, i tji púo mbijw munu. Lɛɛ, máy mbijw ká riɲ-ɛ ɓa Marte mgba ni ɓa bil hul ɓe a ɗaa ni varu.

³⁹ Lɛɛ, yu-ɛ ká riɲ-ɛ ɓa Mari na ɗo di ndaw, a kaw siri ká saw ɓal Ngerembay Zezu a laa ɓay ɓe.

⁴⁰ Roo le, Marte na yɔklo sùo-ɛ báy pedf fe karari ngji ɓamba tasiri. Nɗji munu hɔy le, ka ví zinj Zezu a vbi ni mii: «Mbay, yu-i na pɔɲ pedf fe karari ɗaa mí fajw huɔ-i hɔy na waa, mú kɔ ɓa fe kere zu le? Mu ɓaa ha ni ɓo, ka ví a so mí.»

⁴¹ Lɛɛ, Ngerembay yijira báy ɓay ha ni mii: «Marte, ɓo na, mú ha law-a nzáa mú ɓa lie ɓa lew, mú yɔklo sùo-ɔ ɓay tul ferí ngji ɓamba tasiri.

⁴² Roo le, fe mbijw hɔy ze ndadf ɓamba tasiri. Fe ká Mari kɔ ɓa fe kere a naa a ɗaa

nun-ɛ ɓo di na, nzob ti yaaɲa saa nduo-ɛ ya.»

11

Zezu fere ledf nduɔɓal-eri faa ɗáa nzaa ɓay kere

(Mat 6.9-13; 7.7-11)

¹ Nam mbijw munu Zezu ɗo ɗáa nzaa ɓay kere ká zadf hane munu. Zafka'a ɗaa nzaa ɓay kere ɔ na báyii le, ledf nduɔɓal-ɛ mbijw ká sakra nzob hawri vbi ni mii: «Mbay, mu fére ɓuru ɗáa nzaa ɓay kere munu ká Zaa fere ledf nduɔɓal-eri na.»

² Lɛɛ, Zezu ɓaa ha ri mii: «Zafka í ɗaa nzaa ɓay kere na, í ɓaa mii:

"Baa ɓuru,

Ndaf ɓay haɲa nzobri riw bele i tuu mú ɓo huɔ-ɔ kí hɔy mú ɓa Ngerewuru.

Ndaf ɓay haɲa mu ví re mbay ká tusiri key.

³ Mu ha ɓuru ngaw, ɓo ɓuru re maa ɓuru nam báy nam

⁴ Mu nda buma tul fe ɗáa yaa ɓuru, ɓay ji le, ɓuru kara ɓuru nda buma zinj nzobri riw bele

ká í ɗaa kaaɲa zinj ɓuru na.

Mu ha ɓuru se bil nzaa úla ya."

⁵ Ka ɓaa ha ri na rɔɓay mii: «Munu ká nzob mbijw ká sakra ɓaari key se luɔ nzob buɔ-ɛ mbijw munu ɓa nzaa zadf buɔ a ɓaa ha ni mii: "Nzob buɔ-i, mu kpaá mí maapa ɓa say

⁶ ha mí séke ha nzob buɔ-i hane ká uru saa varu a tji tul-i ká mí ɗo báy fe mbijw ká nduo-i ɓay ɗáa ha ni ya."

⁷ Lɛɛ, nzob buɔ-ɛ na naa hula gengeɲ, a yijira báy ɓay ha ni mii: "Mu yɔklo mí ya. Ha mí naa ɗeɗeɗe mí úɔ. Faa hul ɓi kara dar gbukru ɗo di ro, a ɓúru vu-iri kara ɓuru naa hii ɗɔɗ ndaw. Mí maa ɓay úru siya ɓay faja maapari na ha mú ya."

⁸ Ku waa, nzob a ɗáa fe munu ndaw le?

Mí ɓaa ha ri ta-tan: ze ka'a úru siya ɓay haɲa ni fe ɓay ɓa ká'a ɓa nzob buɔ-ɛ na ya hɔy kara, ka'a úru a ha ni ferí riw bele ká'a se síeke na mgbum ɓay náake sahoɲ ká'a ɗoko tul-e.

⁹ «Bi na, mí ɓaa ha ri: í vbi Ngerewuru fe, le, a haɲa ri. I nzaa fe, le, ka'a mbika ɓo pol-ri ha ri báy. I nda faa hul, le, ka'a mgbúɗa ha ri,

¹⁰ ɓay ji le, nzob haɲa haɲa ká vbi ni fe le, a haɲa ni; a nzob ká nzaa fe le, a mbika ɓo pol-e ha ni. Ze, nzob ká nda faa hul le, a mgbúɗa ha ni.

¹¹ «Waa, ɓaa ledf haɲa ká sakra ɓaari key ká vi-e vbi ni sji le, ka'a mbika kuɗɗol ze ɓo nduo-ɛ ha ni le?

¹² Mase, ka vbi ni para kay le, ka'a mbika ndáy ze ɓo nduo-ɛ ha ni le?

¹³ Baarì ká ì ɓa nzoɓ law ndayari le, ì ko faa haɗa fe kereri ha vu baarì ku ya roo, maa ɓay Baa baarì ká kaw nulue ze, ti haɗa Tem Law Pie ha nzoɓri ká i vbi ni na ya le wool!»

Zezu ɓáy Belzebul

(Mat 12.22-30; Mrk 3.22-27)

¹⁴ Nam mbjw munu Zezu ɗo nii temndaya ká tul ledɓan ká temndaya mbii kusol-e gban ha ni ɓaa ɓay ya. Zafka temndaya na tji saa tul-e na, poŋ ni ha ni tii saw ɓaa ɓay ha ruo nzoɓri ká i ɗo zadɛ ku na tuku ri ha ri kaw yer.

¹⁵ Roo le, nzoɓ haɗeri ká ɗi ku ɓaa mii: «Ba *Belzebul ká ɓa mbay tul temndayari na ze ha ni hɗrusuo ɓay haɗa ni niike temndayakeri na ku!»

¹⁶ Nzoɓ haɗri ká ɗi ku roɓay, i hii ɓay nzáa nzi-e. Ze, i vbi ni ɓay haɗa ni ka ɗaa fe saɗ mbjw ha ri kóke hɗrusuo-e na uru saa luu Ngerewuru le, ɓari ko.

¹⁷ Munu ká Zezu ko kér ɓay ɓari ko ro na, ka ɓaa ha ri mii: «Puoruo taa haɗa haɗa ká nzoɓkeri te ɓil kɔ na, a ɓie, a hulri ká ɗi kara a háw wukluk wukluk.

¹⁸ A munu ku waa, zadka *Satan ruu zinj sùo-e sùo-e na waa, puoruo ɓe a ɗoko ɓáy kere ɓaɗguo mina le? Mi ɓaa munu, ɓay ji le, ì ɓaa mii, Belzebul ze ha m̀ hɗrusuo ha m̀ niike temndayari.

¹⁹ A zadka m̀ nũ temndayari ɓáy faa hɗrusuo Belzebul na waa, hɗrusuo ve ze nzoɓ baarì na, i niike temndayari na ku le? Fe ɗaa nzoɓ baarì kɔ kie mii, ɓay ɓaa baarì *Fariziri na ɗo ɓáy zadɛ ya.

²⁰ A ze ɓo, ɓa hɗrusuo Ngerewuru ze, m̀ niike temndayari le, ɓe nu ku na kie mii, sie ká Ngerewuru tii saw réke mbay ká tul nzoɓri na, tji sakra baarì ro.

²¹ «Zadka nzoɓ hɗrusuo faa fe ruy ɓeri zuo sùo-e roo a kóroke faa hul ɓe le, feziɗa ɓeri riw bele na ɗo kɔnunuu.

²² Roo le, zadka nzoɓ ká hɗrusuo-e kal taa ɓe na tji tul-e le, a mgbaka ni vɛɓ a nan fe ruy ɓeri ká'a ɗaa law-e ɓo ɗi na, a leke feziɗa ɓeri riw bele ká'a faa na yaa yaa ha nzoɓri.

²³ «Nzoɓ ká zuo zinj m̀ ya le, ɓa nzoɓ ká tuj m̀ ngereɗ zu. A nzoɓ ká so m̀ ɓay faja nzoɓri ha ri se fal-i ya le, ka ɓa nzoɓ ká ɗaa ha nzoɓri zekre kɔ kad kad.»

Yji temndaya faa ɓal ba sidike

(Mat 12.43-45)

²⁴ «Zadka temndaya mbjw tji saa tul nzoɓ na ɓáyji le, ka zol a haari ɓil law kor ɓa lie ɓa lew, a nzaara zad ɓay ɗaa puo ká ɗi. Zadka'a nzaara kpuy a zinj ya na ɓáyji le, ka ɓaa ká ɓil law-e mii: "Mi yji ɓay séke bol nduoɓal-i ká hul nam ɓi ká m̀ tji saa ɗi pola na."

²⁵ Zadka'a yji saa lew, a vi ɗi na ɓáyji le, ka ko ɓil hul na ká i faa kereɗ kereɗ, a i leke feri zuo ɗi ngay ngay.

²⁶ Ro, a yji nzek a vaa faa temndaya kɔri tul-ri tonɔ say ká law-ri ndaya kal tul-e taa ɓe ku roɓay, a vike ri zuo ɓil hulke na, a i ɗaa puo ká ɗi. Be nu ku laa le, ledɓanke na kaw ɓáy kere ya ngji ɓamba tasiri kal taa pola ku roɓay.»

²⁷ Zadka Zezu ɗo ɓaa ɓay fekeri munu hoy le, máy mbjw munu ká ɗo sakra ruo nzoɓri na, ɓaa ɓay ɓáy bawda kusol-e ɓelen mii: «Suoriya ɓa taa máy ká mbón mù, a aw mù wàn.»

²⁸ ɓáyji le, Zezu yjɗra ɓáy ɓay ha ni mii: «Munu na kɔ. Roo le, nzoɓri ká i laa Bay Ngerewuru, a i ɗaa vu mbom ɓo ɗi na máa, suoriya ɓa taa ɓari.»

Zezu hii ɗaa fe saɗ ha nzoɓri ká timbeɗe key ya

(Mat 12.38-42)

²⁹ Zadka ruo nzoɓri mbjw kɔ mer mer ká luu Zezu na ɓáyji le, ka mbi ɓay a ɓaa mii: «Nzoɓri ká timbeɗe key na, i ɓa nzoɓ law ndayari, ze i vbi fe saɗ ze ɓay kóko. Roo le, fe saɗ kɔ ɓoɗ ká ɓay ɗaa nde tul-e taa haɗ ká Ngerewuru ɗaa ká tul *Zonas na, tiya.

³⁰ Do faa mbjw munu ká Zonas ɗo ɓa fe kie fe ha nzoɓri ká ngerepuo ká *Ninine ko na, ɓi *Vu Nzoɓ na hoy kara, m̀ ɗoko ɓa fe kie fe ha nzoɓri ká timbeɗe key.

³¹ Sew ká Salomɔn re mbay ká tul ledɓ Izarayelri na, máy mbjw munu ká ɓa mbay ká tul nzoɓri ká fi hoɗo na, uru faa ɗi ɗi ká gbɔ zad, a vi ɓay láa ɓay nun nzem Mbay Salomɔn. Sawke mini ze, nam ká Ngerewuru a vi kɔɗ sal ɓay zuo tul nzoɓri na, máy na a úru zinj nzoɓri ká timbeɗe key, a ɗaa ɓay zuo tul-ri, ɓay ji le, nzoɓ ká ɗo pol-ri ká i ko ni ɓáy nun-ri key na, ka kal tul Salomɔn pavɓad roɓay.

³² Roɓay, nam ká Ngerewuru a vi kɔɗ sal ɓay zuo tul nzoɓri na, nzoɓri ká ɓil ngerepuo ká Ninive na, i úru zinj nzoɓri ká timbeɗe key i ɗaa ɓay zuo tul-ri, ɓay ji le, nzoɓri ká Ninive na, zadka i laa káa ɓay Zonas na ɓáyji le, i suo kér ɓay ɓari ká tul fe ɗaa yaa ɓari. Mi ɓaa ha ri: nzoɓ ká ɗo pol-ri key na, ka kal tul Zonas pavɓad roɓay.»

Nun nzoɓ ɗo munu ɓa huu ndele ɓe

(Mat 5.15; 6.22-23)

³³ «Nzoɓ mbjw ti ɗaa huu taa huu ndele, roo a mbi sii lanzon, mase a mbi tunguo guba ɗi ya. Roo le, huu ndele na, i ɗaa huu taa ɗi, roo i ɗaa sii siya ɓay haɗa ɓo, nzoɓri ká i ri hula na, i kóke zad.

³⁴ Nun-ari na ɗo munu ɓa huu ndele ká sùo-o. Zadka nun-ari ɗo ɓáy kere le, sùo-ori riw bele a tán kad kad. Roo le, zadka

nun-ari ba sem le, sùo-ori riw bele, a doko bil suj tilo.

³⁵ Munu zu le, i nze báy sùo-rí bay haña zad taña ká hie ká bil law-ri na, ka fére a ba suj tilo ya.

³⁶ Zadka bil law-ari riw bele do bil zad taña, roo fe ká bay sii dí sii ndíi tiya le, sùo-ori riw bele na, a tán kad kad, a hie gbie munu ká huu ndele ha mù kóke zad báy kere.»

Zezu daa bay bo tul Fariziri báy nzoɓ fere nzoɓri bol kusolri

(Mat 23.1-36; Mrk 12.38-40)

³⁷ Zadka Zezu do baá bay koɓ báy na báyii le, Farizi mbíw munu dí ni bay haña ni se puo be a su fe. Lee, Zezu se zinj ni a vaa kaw nzaa fe sum na.

³⁸ Báyii le, Farizi na ngaa fe daa be, le, tuku ni, bay ji le, ka sje nduo-ε *tan kad kad munu ká *bol kusol bari kie na ya hoy, a kal a kaw nzaa fe sum.

³⁹ Lee, Ngerembay baa ha ni mii: «Áa! Baari *Fariziri, i do munu ba tunguo toy bay tunguo ngaw ka i waa fal-ε kí hoy ha ni tan kad kad. Roo le, bil law-ri ká nziya na, law riiba báy law mgboro ze mbaa dí dororo.

⁴⁰ Baari kòkòri! Ngerewuru ká daa fal fe ká kele na, ka daa bil-e ká nziya ndaw ya le woo?

⁴¹ Munu zu le, fe ká do bil tunguo toy bay tunguo ngaw baari na, i ha nzoɓ kùkuri. Be ndaw roo, feri riw bele a tán kad kad bay tul-rí báy.

⁴² «Baari Fariziri, kóko seke fe ba taa baari, bay ji le, vay feri ká bare fu buy buy ká riŋ-ε ba mante, mase ruu, mase kiri vay náy ji i hoy kara, duo le, i naa mbíw ha Ngerewuru bay zadε zadε, roo le, daa fe ká do báy zadε ká nun Ngerewuru báy mgbaka ini zinj ni na, i poŋ fal-ε tan daake. Be ze, ba feri ká ndad bay daa nun-rí bo dí tan yinra bie fe hawri.

⁴³ «Baari Fariziri, kóko seke fe ba taa baari, bay ji le, i hii bay káw zad káw riŋ díka ká do pola ká bil hul mbú kiri, a i hii bay haña nzoɓri hii soko korma korma ha ri ká nun nzoɓri riw bele ká zad ruo.

⁴⁴ «Kóko seke fe ba taa baari, bay ji le, baari na i do munu ba tupalri ká gol maa kí ruy ruy ká nzoɓ ko zadε ya, ká nzoɓri ká i se tul-e kara, i ko ba tupalri ya.»

⁴⁵ Báyii le, nzoɓ fere nzoɓri bol kusol mbíw munu ká sakra nzoɓ hawri ká i do zadε ku na vbi ni bay mii: «Mbay, bay ká mù baa mini ku na, mù rad buru key ndaw zu waa, mù ko ya lo!»

⁴⁶ Lee, Zezu yinra báy bay mii: «Baari *nzoɓ fere nzoɓri bol kusolri na kara ndaw: kóko seke fe ba taa baari, bay ji le, i daa sofa ká hii bamba tasiri bo tul nzoɓri

bay haña ri soɓ. A baari kí sùo-rí na, vu nduo-rí ngedεŋ mini hoy kara i hii záake ya.

⁴⁷ Kóko seke fe ba taa baari! Baari na i mbuo tupal *nzoɓ yaaŋa bayri saa nzaa Ngerewuru ká bulu baari i ri na vur vur.

⁴⁸ Be ze i kieke sùo-rí ba nzoɓri ká i hii bay fe daa bulu baari zinj ri, bay ji le, bari na, i i nzoɓ yaaŋa bayri saa nzaa Ngerewuru, a baari laa ro ze, i ba nzoɓ léke tupalkeri na vur vur.

⁴⁹ Sawke mini ze, Ngerewuru fere nzoɓri fe báy faa nun nzem be ta-tan mii: «Mi pie nzoɓ yaaŋa bayri saa nzaa-i, báy *nzoɓ ndáy nzaapedri ha ri se luo nzoɓ niri na key. Lee, bari nzoɓkeri na, i ika nzoɓ hãneri a i daa nun nzoɓ hãneri tuo sie ngji bamba.»

⁵⁰ Ze, bay sim nzoɓ yaaŋa bayri saa nzaa Ngerewuru riw bele ká i i ri ká piedke báy sew ká Ngerewuru daake tusiri kpuru tji vuri na kara, ka'a daa bayke zuo tul nzoɓri ká timbedε key:

⁵¹ tii sawke saa tul sim *Abel kpuru tji ke tul-e taa Zakari ká i i ni ká sikda zad ká *tutakra fe poy bo dí báy *hul kani Ngerewuru na. Mi baa ha ri ta-tan: bay sim nzoɓ niri key riw bele na, a doko tul saw nzoɓri ká timbedε key.

⁵² «Kóko seke fe ba taa baari nzoɓ fere nzoɓri bol kusolri, bay ji le, baari na, i mbi lakerere mgbuda faa hul nun nzem ká bay tul pam na do nduo-rí. Lee, baari kí sùo-rí kara, i nduo dí ya, a nzoɓri ká i hii bay ndúo dí hoy kara, i haa ri faake.»

⁵³ Fal bay ku báyii le, Zezu uru ká zadε ku a zol. Lee, nzoɓ fere nzoɓri bol kusolri báy Fariziri na, law-ri faa ri ha ri tii saw úru zinj ni báy bay gal gal bay tul bayri na ku, ro i vbi ni bayri kire boɓ boɓ ngji bamba

⁵⁴ i nziáake nzi-ε bay láa bay kí boɓ ká'a tji saa nzi-ε.

12

Zezu bo leɗ nduoɓal-eri bay tul nzoɓ nzaa rúo bayri

(Mat 10.26-27)

¹ Ká bil namkeri ku na, ruo nzoɓri mbú kí mer mer ká luo Zezu a i toɓ fal bal kí mbõr mbõr. Lee, Zezu tii saw baa bay zinj leɗ nduoɓal-eri pola mii: «I koro sùo-rí ká tul fe hew fe *Fariziri ká ba nzaa rúo bay bari na.

² Feri riw bele ká do lanzon na, a tji do zad hie gbay gbay; a feri riw bele ká do zad muni kara, nzoɓri kóko riw bele.

³ Sawke mini ze, feri riw bele ká i baa bayke ká zad muni na, nzoɓri láa bayke ká bisie biribin. Bayri riw bele ká i ngu-ngurike ká sakra kí ká bil hul nam baari

na hoy kara, i doko sikda puo ndaw roo, i ka-káake ba siya ha nzobri laa báy.»

Ngerewuru huo-ε hoy ze ba nzob ká ndad hje ni

(Mat 10.28-31)

⁴ «Baari nzob buo-iri, m̃ baa ha ri: nzobri ká i i naysuo nzob, a fale le, i maa bay dáa fe mbjw zinj ni mbáa na, ndad bay hje ri ya.

⁵ M̃i kie ri nzob ká ndad hje ni: i hje Ngerewuru ká maa bay ika naysuo nzob, a fale le, ka do báy hurusuo bay vbuka ni bo bil zad kóko seke fe ká bil huu ká ruma ya banjwo na. Ba tusue m̃i baa ha ri: be na ze ka ba nzob ká ndad hje ni.

⁶ «Tjiri na waa, i faja ri ba ndebe ndaw roo, i hie báy vu lari sidí hoy ya le? Be nu ku hoy kara, Ngerewuru yinjra fal-ri mbjw ya.

⁷ A sɔy tul-ri kara, Ngerewuru kji báy nzi-ε lem lem riw bele. Munu zu le, i dáa hje ya, bay ji le, ká nun Ngerewuru na, i kal tul tjiri wuruk wuruk kal robay!»

Kie suo ba nzob taa Krisi ká nun nzobri (Mat 10.32-33; 12.22; 10.19-20)

⁸ «M̃i baa ha ri ta-taj: nzob haa haa ká baa ta-taj ká nun nzobri mii, beri ba taa bi le, bi *Vu Nzob kara m̃i baa ta-taj ká pol led nzaaped Ngerewururi ká nulue ndaw mii, ka ba taa bi.

⁹ Roo le, nzob ká baa ta-taj ká nun nzobri mii, beri ko m̃i ya le, bi Vu Nzob na kara m̃i baa ta-taj ká nun led nzaaped Ngerewururi ndaw mii, m̃i ko ni ya.

¹⁰ A nzob haa haa ká'á baa bay, a tũnje bi Vu Nzob na, Ngerewuru a ndáka bumake zinj ni. Roo le, nzob ká tjiri Tem Law Pie na, ka ti ndáka bumake zinj ni ya.

¹¹ «Zadka i mgba ri i séke bay dáa bay bo tul-ri ká bil *hul mbjw k̃i Zibri, mase pol mbayri báy nzob réke tul puori kara, i ha law-ri ka nzáa ri ká d̃i bay tul bayri ká i baa bay yanjake suo-ri, mase bayri ká i baa ká zadε na ku ya,

¹² bay ji le, ká zadε ku hoy ze Tem Law Pie a fére ri bayri ká bay haña ri baa na.»

Law bay ká se tul nzob feziŋa ká ba kòko

¹³ Ká bil ruo nzobri ku na, nzob mbjw munu mbi bay a baa ha Zezu mii: «Mbay, mu baa ha yu-i, bo búru k̃i búru leke k̃i fe pile ká baa búru poŋ na saa sikda.»

¹⁴ Báyii le, Zezu yinjra báy bay ha ni mii: «Bo ledban ni key! Nzob ve ze dáa m̃i kaw ba nzob dáa bay, mase nzob wál fe baari ha ri le?»

¹⁵ Fale ku báyii le, ka yji a baa ha nzobri riw bele ká i do zadε na mii: «I nze báy suo-ri! Kóko nun fe taa ji ji hoy kara, i kóro suo-ri ká d̃i, bay ji le, báy faa zinj feri na i

ti zinj káw báy kumnun taa tusueke ká d̃i ya. Ze feziŋakeri ngji na bamba hoy kara, be ze ba faake ya.»

¹⁶ Robay, Zezu baa bay báy faa law bay ha ri a baa mii: «Nzob feziŋa mbjw munu, fe payri do wáa be ngji bamba.

¹⁷ Lεε, ka ker bay ká bil law-ε a baa mii: «M̃i dáa mina k̃i ro zey le, bay ji le, zad ká bay haña m̃i dáa fe pay ñiri riw bele zuo d̃i na tiya.»

¹⁸ Robay, ka yji a baa mii: «M̃i ko ro! Fe ká m̃i dáa na ze do key: m̃i gódo pul biri riw bele zuo ñisuy, m̃i kan k̃iri ba bawdake bawdake kal tul-e taa polari na ku robay, a m̃i faja para fe pay ñiri báy fe kere ñiri riw bele zuo d̃i.

¹⁹ Fale ku le, m̃i baa ha suo-i mii: 'Mu naa ðekeke ro! M̃u do báy feziŋari ngji bamba tasiri ká bay haña m̃u káwke báy mbiimbam mbiimbam maa fe ro. Munu zu le, mu mgba taram suo-o, m̃u sɔy m̃u nzo, a m̃u dáake suoriya.' "

²⁰ Ro, Ngerewuru baa ha ni mii: «Bo kòko nzob! Bil sunj ká vuri key k̃i na, m̃i mgbaka m̃u bay náa para nun suo-o na. Ku waa, feri ká m̃u leke zuo báy zadε zeb zeb na, a bá taa ve ro le?»

²¹ M̃i baa ha ri: a doko faa mbjw munu ndaw bay tul nzob ká mbjw feziŋari ngji ba taa be ká tusiri key, roo le, ká luo Ngerewuru ká nulue na, ka do báy feziŋa mbjw ká d̃i ya.»

Hq law-ri ka nzáa ri ya (Mat 6.25-34)

²² Fale ku le, Zezu baa ha led nduofal-eri mii: «Sawke mini ze, m̃i baa ha ri: i ha law-ri ka nzáa ri bay tul fe sum ká i se sieke bay káwke báy kumnun na ya, mase bay tul gari ká i ndúo na kara ya ndaw,

²³ bay ji le, káw báy kumnun baari na kal tul fe sumri ndaw, a suo-ri kara kal tul gari ká i nduo na ndaw pi.

²⁴ I mbi nun-ri i ko gambereri ká i haari tumbam siya ku. Bari na, i ru fe ya ndaw, i vbie fe pay ya ndaw, a i do báy pul mase dura kóro fe kere bari mbjw ya ndaw pi. Roo le, Ngerewuru hol ri! A baari na, Ngerewuru ko-kóm ba tul-ri, bay ji le, i kal tul bari nduyri na ku robay.

²⁵ «Ká sakra baari key na waa, nzob ve ze báy faa law-ε ká nzáa ni na, a máa bay dáa nam k̃i nde tul nam káw báy kumnun be na le woo?

²⁶ Munu ká i maa bay dáa vu fe ndji mini key ya waa, bay ji roo, i ker bay se lie se lew bay tul fe hawri ká t̃on na le?

²⁷ I békle fukri feri ká do mbjw ká bil wáari ku i ko. I daa ped ya ndaw, i kan gari ya ndaw, roo le, m̃i baa ha ri ta-taj: Mbay Salomɔn k̃i ká ba nzob rinj ðika ká'a

kaw bil feziṅa baɗak na hoy kara, ka nduo gari nduy mba fukri fe niri key na ya.

²⁸ Feri ká fuu ɗo mbuyu ká bil wáari ká ɗo vuri key, ká ruo le, i fáa ri zuo huu hoy le, Ngerewuru ko-kóm ba tul-ri a ha ri fuu mbuyu ba gama ku ya roo, maa bay ɓaari ze, ka ti haṅa ri gari ká i se sieke na ya le woo? Aa, ɓaari ká mbika law ɓaari ndji na!

²⁹ «Munu zu le, i yoklo sùo-ri ɓaṅguo bay tul feri ká i suṅa ya ndaw, bay tul feri ká i nzoko ya ndaw,

³⁰ bay ji le, nzoɓri ká tusiri key ká i tuu Ngerewuru ya ze i nzaa feri ká mini key ɓaṅguo. Roo le, ɓaari na, i ɗo ɓáy Baa ká ko feri ká i se sieke na.

³¹ I nzaa faa ha Ngerewuru ze ka re mbay ká tul-ri, roo a haṅa ri fe niri ká i se sieke na nde di ɓáy.»

Fe fére ká se tul feziṅa
(Mat 6.19-21)

³² «Baari vu baɗu ɓiri na, i hje ya, bay ji le, Baa ɓaari ká kaw nulue na ɗo ɓáy suoriya bay haṅa ri kaw bil puoruo ɓe.

³³ I hie feri ká i ɗoke a i pónj larike ha nzoɓ kükuri. I nzaa ɓol lari ká go-godɗo ya i ɗaa feziṅa ɓaari ka zuo di, a i kóro ka ɗo nulue. Be ze ɓa zaɗ ká nzoɓ koro feziṅa ɓe ɗo di le, ɓie ya ɓaṅguo kpaɗara. Ba zaɗ ká riɓari maa bay sóro i vi lakun-e ya ndaw, ndereri kara nde fe ká di ya ndaw pi.

³⁴ Tusueke le, zaɗ ká feziṅa ɓaari ɗo di na, zaɗe na ku ndaw ze law-ri kara te di nzokɗo.»

Kaw ɓáy nzaa ɓal kekeke

³⁵ «Baari na, ndaɗ bay haṅa ri siṅ tul gari peɗ ɓaari ɓáy sal huɗ, i ha huu ndele ɓaari hie, roo i giyaṅke nam vi Ngerembay na.

³⁶ I ɗo munu ɓa leɗ káwri ká i kaw i giyaṅ baa káw ɓari ká se ɓa zaɗ yaṅaṅa kɓi. Zaɗka'a yi sa a di a vi a nda bufaa hul na bayji le, i ɗo di ya bay mgbuɗa faa ha ni i mgbani ɓáy kere.

³⁷ Suoriya a ɓá taa leɗ káwri ká baa káw ɓari vi zinj ri ká i kaw ɓáy nzaa ɓal-ri kekeke! Mi ɓaa ha ri ta-taṅ ɓa tusue kɓi: ɓa baa káw ɓari na kɓi sùo-e ze, a ndúo gari peɗ ɓe a siṅ ɓáy sal huɗ, a ha ri kaw nzaa tutakra fe sum, roo a vi sùo-e bay léke ri ɓáy nzi-e nzi-e ɓáy.

³⁸ Zaɗka baa káw ɓari na vi ɓáy nzaa zaɗ buo, mase ɓáy zaɗ ká ɗo diṅ hoy a vi zinj ri ká i kaw ɓáy nzaa ɓal-ri kekeke na le, suoriya a ɓá taa ɓari.

³⁹ I ko ɓáy kere ndaw ro! Zaɗka nzoɓ puo ko saw sie ká nzoɓ riiba a vike bil hul ɓe na le, ka ti pónj faa ha nzoɓ riiba haw faa hul ɓe, a faa fe ɓeri ya.

⁴⁰ Munu zu le, ɓaari hoy kara, i káw ɓáy nzaa ɓal-ri kekeke, bay ji le, saw sie ká i ker ya na ndaw roo, ɓi *Vu Nzoɓ na mi vike ɓáy.»

Leɗ káw ká ɗo tul peɗ ɓe, ɓáy ɓe ká ɗo tul peɗ ɓe ya

(Mat 24.45-51)

⁴¹ Piyer vbi Zezu mii: «Mbay, law bay ká mu ɓaa key na, mu ɓaa ha ɓuru huo ɓuru hoy mase, mu ɓaa ha nzoɓri riw bele le?»

⁴² Leɗ, Ngerembay yiṅra ɓáy bay ha ni mii: «Leɗ káw ha ze ɗo ɓáy nun nzem, a ɗo tul peɗ ɓe ɓáy zaɗe le? Be key na, baa káw ɓe a pónj peɗ ká bil hul ɓeri zuo nduo-e ha ni ko-kóm ɓa tul-e, a ha leɗ káw haɗri fe sum ɓari ɓáy zaɗe zaɗe ɓáy nam nam.

⁴³ Suoriya a ɓá taa leɗke ká baa káw ɓe yi a vi zinj ni ká zaɗ ɗaa peɗ ká mini key.

⁴⁴ Mi ɓaa ha ri ta-taṅ ɓa tusue kɓi: ɓe na, baa káw ɓe a pónj peɗ kóro fe ɓeri riw bele zuo nduo-e.

⁴⁵ Roo le, zaɗka leɗ káwke na ker ká bil law-e mii, baa káw ɓeri na mgbani roy ká bay vika na, ka tii saw ɓóɗ leɗ káw haɗri ká i ɓa máyri ɓáy waɗari, roo a gibla fe sum, a ɗeɗe him kpuru ha ni ɗaa ni se tiika tiika.

⁴⁶ Bayji le, ɓáy nam ká'a ker ya na, baa káw ɓe na a vi ti tul-e mbuɗa ɓáy saw sie ká'a ko ya. Leɗ, ka'a mgbani na a ɗara ni ko seke fe ngji bamba, a ɗaa ni kaw zaɗ kóko seke fe zinj nzoɓ haɗri ká i ɗo tul peɗ ɓari ɓáy zaɗe ya na.

⁴⁷ I ko, leɗ káw ká ko law hiya baa káw ɓe ko, roo a leke sùo-e ya, a ɗaa law hiya ɓe ya ndaw na, i ndáka ni ngji bamba tasiri.

⁴⁸ Roo le, leɗ káw ká ko law hiya baa káw ɓe ya, roo a ɗaa fe kaaya ká'a máa bay haṅa ri nda ni na, i ndáka ni na kɓi, roo le, i ndáka ni ndji munu hoy. Nzoɓ ká Ngerewuru ha ni fe ngji bamba na, a vbika ni fale ngji bamba. A nzoɓ ká'a pónj feri ngji-ngji zuo nduo-e na, a vbika fe kɓiri ngji-ngji zuo tul-e taa haɗri.»

Téke bil kɓi ká bay tul Zezu

(Mat 10.34-36)

⁴⁹ Zezu ɓaa na roɓay mii: «Mi vi tusiri key bay ɗaa huu ɓo di. Mi kaw ɓáy kér bay ngji bamba kpuru ha mi tii saw haṅa huu se.

⁵⁰ ɗo nun haṅa ri ɗaa mi nduo bil kóko seke fe. Law-i kara mbi huu biɗ biɗ kpuru maa ɓáy peɗke ká'a ókoke ɓáy zaɗe.

⁵¹ Wa, i ker i ɓaa mii, mi vi bay haṅa ɗekeke ka ɗo tusiri key le? Munu ya. Mi ɓaa ha ri: ɓi na mi vi bay haṅa téke bil kɓi ka ɗo.

⁵² I ko, tii sawke vuri key na, nzoɓ iniri ká tul-ri ndeɓe na, i téke bil kɓi. Nzoɓ

saykeri, i téke bil kị zinj nzoɓ sidikeri; a nzoɓ sidikeri laa le, i téke bil kị zinj nzoɓ saykeri.

⁵³ Baa leɗ, a ɓie zinj vi-e ká ɓa leɗ wɔra nzoɓ; a vi-e na kara, a ɓie zinj bi-ε ndɔw. Maa leɗ, a ɓie zinj vi-e ká ɓa leɗ máy tikdi; a vi-e na kara, a ɓie zinj mi-ε ndɔw. Maa fay, a ɓie zinj máy vi-e; a máy vi-e na kara, a ɓie zinj maa fay ɓe ndɔw pi.»

Kóko faa ndáy saw feri ká ɗo timbede key

(Mat 16.2-3)

⁵⁴ Zezu ɓaa rɔɓay hɔ ruɔ nzoɓri mii: «Zadka i ko sii mbam uru, a ɗo fi zad rinj sie le, ká zadɛ ku hɔy i ɓaa mii, mbam na to vuku. Lee, mbam na ví to munu ká i ɓaa na.

⁵⁵ A zadka i ko zuu ká kuu a uru saa fi hodɔ na i ɓaa mii, zad a zán. Lee, zad zan na kị.

⁵⁶ Uwaa, ɓaari nzoɓ nzaa rúo ɓayri! Baari na, i ko faa ndáy saw fe ká kie fe ká tumbam ɓáy tusiri key na tie nun-ri ɓamba. Waa, ɗaa mina rɔɔ, i maa ndáy saw fe ká kie feri ká ɗo timbede key ya le?

I léke bay ká sakra kị

(Mat 5.25-26)

⁵⁷ «Waa, ɓay ji ndɔw rɔɔ, i mbi nzaa-ri sùo-ri ɓay tul fe hayri ká ɗo ɓáy zadɛ ɓay ɗaa na ya le?

⁵⁸ Zadka nzoɓ ɗaa ɓay zinj mù, rɔɔ ɓo ɓáy kị i se mbijw hɔy ɓa zad fɔnj ɓay le, mu ɗaa hɔrusuo-ɔ riw bele ka tunj kị hɔ ɓo ɓáy kị i léke ɓayke ká sakra kị ká faa ku hɔy, ɓo hɔ ni ka pɔnj mù. Munu ya le, ka' a ɗaa kpuru hɔ mù se nzaa nzoɓ kúnj sal ɓay. A nzoɓ kúnj sal ɓay na, a ɗaa mù nduo ndúo domay mgbaka nzoɓri hɔ ni suru mù yɔɗ ɓo hul sal.

⁵⁹ Mi ɓaa hɔ mù ta-tanj: mù ti tị ká zadɛ ku ya kpuru maa ɓáy hanja mù puo mbol ɓori na ku njidɔ bele ndɔw rɔ!»

13

I suo kér bay ɓaari

¹ Ká sewke ku na, nzoɓ haneri ví lo soro feri ká Pilad ɗaa zinj nzoɓ haneri ká i uru saa kudu zad ká Galele hɔ Zezu laa. Nzoɓkeri ku na, zadka i ɗo púo *fe poy ɓari ká *hul kanj Ngerewuru na, Pilad hɔ nzoɓ yum ɓeri i ri, hɔ simke zukri kị ɓáy fe poy ɓari na mbijw hɔy.

² Lee, Zezu yinjra ɓáy ɓay ha ri mii: «Ko ya le, i ker i ɓaa mii, nzoɓkeri ku na i ɗaa feyaa kal tul nzoɓ Galele hɔwri riw bele, ze i kóke seke fe njji ɓamba tasiri munu ku.

³ Uwaa, munu ya! Mi ɓaa ha ri: zadka i suo kér ɓay ɓaari ká tul fe kɔyaya ya le,

ɓaari hɔy kara i zinj ɓie riw bele munu ká ɓari na ndɔw.

⁴ Mase, i kér se tul nzoɓri ká tul-ri duo fale tɔno sidɔ ká i kaw saw hul ká ganj pgerere ká Silowe, rɔɔ hulke haw a rej ri renene na. Ko ya le, i ker i ɓaa mii, nzoɓkeri ku na ɓay mgba tul-ri kal tul nzoɓ hɔwri riw bele ká Zuruzalem na ku.

⁵ Uwaa, munu ya. Mi ɓaa ha ri: zadka i suo kér ɓay ɓaari ká tul fe kɔyaya ya le, ɓaari hɔy kara i zinj ɓie riw bele munu ká ɓari na ndɔw.»

⁶ Fale le, Zezu mbi law ɓay key ndɔw a ɓaa ha ri mii: «Nzoɓ mbijw munu maa nzum ɗo waa ɓe. Fale ká bole ɗi maa fe ká'a vi ɓay hóro lereke ɓáyji le, ka zinj mbijw ya.

⁷ Lee, ka ɓaa hɔ nzoɓ kóro waa na mii: «Mu ko, ɓa mbiimbam say ro, mi vi ɓay hóro lere puu na key, le, mi zinj lereke mbijw ya. Mu kunj ni nzed ɓa fal! Bay ji ndɔw rɔɔ ka ɗo a ɓie zad gor hɔy le?»

⁸ Roo le, nzoɓ kóro waa na yinjra ɓay ɓay hɔ ni mii: «Mbay, pɔnj ni hɔ ni ɗo munu ká sew ni hɔ mi ko, ɓo hɔ mi tie saw-ε, a mi ɗaa mjiri feri ka zúo ɗi mi ko ndɔw rɔ!»

⁹ Zadka káy rɔɔ, ka lie le, nda-ndad, mu pɔnj ni. A ɓo munu ya le, mu ha ri kunj ni mgbum.»»

Zezu vaa máy mbijw ká sie nam mgbaka tɔram

¹⁰ Nam mbijw munu ká ɓa *nam mgbaka tɔram Zibri na, Zezu fere nzoɓri fe ká bil *hul mbú kị mbijw munu.

¹¹ Lee, máy mbijw munu ɗo ɗi ku, ká temndaya ɗo tul-e a rɔa ni te konjon hɔ ni zinj faa ká ɓay ndada sùo-ε kparak ya. Suoseremke ku na ɗaa ni ɓa mbiimbam duo fale tɔno sidɔ ro.

¹² Zadka Zezu mbi nun-ε a ko ni na ɓáyji le, ka ɗi ni hɔ ni vi luo-ε a ɓaa hɔ ni mii: «Tinãa, suoserem ɓo na ɔ ká tul-a ro.»

¹³ Fale ku rɔɔ a ɗaa nduo-ε ɓo tul-e. Lee, zadɛ ku hɔy, máy na ndada sùo-ε kparak a tii saw písi Ngerewuru.

¹⁴ ɓáyji le, mbay tul hul mbú kị na law-ε faj ni puu-u, ɓay ji le, Zezu vaa nzoɓ ká sie nam mgbaka tɔram. Ka mbi ɓay a ɓaa hɔ ruɔ nzoɓri mii: «Bil namri ká yie na ɓa nam ká nzoɓ a ɗaake ped. Ze bil namkeri na ku ze, ɓa nam ká i vike ɓáy sem ká ɗo sùo-ri na hɔ ni vaa ɓo, ɓa nam mgbaka tɔram rɔɔ i ví hɔ ni ɗaa ped ká ɗi ya.»

¹⁵ Lee, Ngerembay yinjra ɓáy ɓay hɔ ni mii: «Baari nzoɓ nzaa rúo ɓayri! Sakra ɓaari key na waa, nzoɓ hɔa hɔa hina nday ɓe, mase maasoɓa ɓe ká diki a kuɔ ni hɔ ni vaa nzo mbii ká sie nam mgbaka tɔram na ya le?»

¹⁶ I kɔ, mɔy key ká ba saw kani bulu naari *Abaraham ká *Satan mgba ni a siɲ ni mbiimbam duɔ fale tɔnɔ sidi ro timbede key na waa, ndad bay hina salkeri na ká bil nam mgbaka taram na ya le?»

¹⁷ Zadka Zezu baa bayri na mini key bayji le, sahoi se nzob tul ngani beri riw bele. Roo le, ruo nzobri riw bele daa bawda suoriya bay tul feri ká ndad bamba tasiri ká Zezu daa na.

Law bay ká se tul para tuj ká ngɔb ya (Mat 13.31-32; Mrk 4.30-32)

¹⁸ Zezu baa mii: «Réke mbay Ngerewuru ká tul nzobri ká tusiri key na waa, riɲ ji le? Waa, fe ji roo mɔ mgbaka bay lieke le?»

¹⁹ Réke mbay Ngerewuru na do munu ba para tuj *mbijw ká nzob mii do bil waa be. Leɛ parake tji a ngɔb a vi ba puu ha nduyri vi daa kpan bari do nzaa toykeri.»

Law bay ká se tul fe hew fe (Mat 13.33)

²⁰ Zezu baa na robay mii: «Haa ji roo mɔ mgbaka bay lieke réke mbay Ngerewuru ká tul nzobri ká tusiri key na le?»

²¹ Réke mbay Ngerewuru na do munu ba fe hew fe ká mɔy nzob wal ndii, a zukri bay sɔm ba kantoy say, roo ha ni hew kpuru a mbaa fe fedede.»

Law bay ká se tul faa hul ká aa ya hiyaw

(Mat 7.13-14,21-23)

²² Zadka Zezu se nun-ε ba Zuruzalem na bayji le, ka taɔ ká ngerɛpuori bay vu puori a fere nzobri fe.

²³ Leɛ, nzob mbijw vbi ni bay mii: «Mbay, nzobri ká i zɲ pam na waa, i ngji ya hoy le?» Bayji le, Zezu yɲɲra bay bay ha nzobri riw bele mii:

²⁴ «I daa hurusuo-ri tunj kɔy ndúo bay faa hul ká aa ya hiyaw, bay ji le, mɔ baa ha ri ta-tan: nam hane le, nzobri ngjɲa bamba, i nzáara faa bay ndúo di, le, i ti máa ya.

²⁵ Sieke ku na, zadka ngerenzob puo a uru siya a dar faa hul gbak do di na bayji le, baari ká i doko kele na, i tiika saw ndáka faa hul i báake bay ha ni mii: “Mbay, mgbúda faa ha buru!” Leɛ, ka’a yɲɲra bay bay ha ri mii: “Mi ko zad ká i uru saa di ya.”

²⁶ Zadka i laa bayke na munu bayji le, i tiika báa ha ni mii: “Buru na, buru sɔ fe, a buru nzo fe zɲ mù. Leɛ, bo na mù fere buru fe ká faa buori ká bil puo buru.”

²⁷ Bayji le, ngerenzob puo na a báa ha ri ba kɔ mii: “Mi ko zad ká i uru saa di ya. I zól ká nzaa-i ba lew, baari nzob fe dáa kɔyari!”

²⁸ Zadka i kóko bulu baari *Abaraham bay Izak bay *Zakob roo bay *nzob yaana bayri saa nzaa Ngerewuru riw bele ká i káw bil *puoruo Ngerewuru, laa ká Ngerewuru vbuku ri zúo kele na, ká zadɛ ku na i réke rew bay mbii nun-ri mgbofo mgbofo, a i sɔ sere-ri ngɛr ngɛr!

²⁹ Nzobri uru saa fi gel bay fi hodɔ, roo fi tji sie bay fi riɲ sie i mgba zad káw ká nzaa fe sɔm ká puoruo Ngerewuru.

³⁰ I kɔ, ká sakra nzob hɔneri ká i laa Bay Ngerewuru ká fal nzob hɔwri na, sieke le, i doko pola. A nzobri ká i laa bayke pola ha nzob hɔwri na, sieke le, nzob hɔneri ká sakra bari ku na i yiɲ i do fal.»

Zezu se nun-ε ba Zuruzalem (Mat 23.37-39)

³¹ Ká sieke ku na, Farizi hɔneri soro i vi luo Zezu i baa ha ni mii: «Mu zól ká zad ni key na ba puo kɔ, bay ji le, Mbay *Eroɔf nzaa faa bay ika mù.»

³² Leɛ, Zezu yɲɲra bay bay ha ri mii: «I se i vaa baa ha mbay huo na mii: “Vuri bay ruo na, mɔ ni temndayari ká tul nzobri, mí vaa nzob suosereɲri, a ndeke di nam sayke na, mɔ dáa ped bi na o bay zadɛ bele.”

³³ Ndad bay hanja mɔ se nun-i ba pola vuri ndaw, ruo ndaw, ruo haw kara ndaw, bay ji le, ká Zuruzalem hoy ba zad ká nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru, maa huka ká di bo, ká zad kɔ ya!

³⁴ «Zuruzalem, Zuruzalem! Baari nzobri ká Zuruzalem ká i i *nzob yaana bayri saa nzaa Ngerewuru, a i vbuku nzobri ká Ngerewuru pie ri ha ri na bay tisawri i i ri. Waa, faa bal ba mina ze, mɔ hii bay mbijw nzob baari na do saw bal-i munu ká máa kay mbúke vi-eri do saw bal-ε a guba tul-ri bay tay bar-ε na le! Roo le, baari na i hii puu bayke ya.

³⁵ Nda ndad! Ngerewuru a pɔn hul kani baari na ha ri. Mi baa ha ri ta-tan: i ti kóko mɔ mbáa kpuru maa bay sieke ká i báa mii: “Ndad bay hanja Ngerewuru ka sɔm fe zúo tul nzob ká vi bay riɲ Ngerembay!”»

14

Zezu vaa nzob bay nam mgbaka taram Zibri

¹ Nam mbijw ká ba *nam mgbaka taram Zibri na, Zezu se luo mbay *Fariziri mbijw munu ká a di ni bay hanja ni sɔ fe. Leɛ, bari ká i kaw zadɛ na i ngaa Zezu zii bay kóko.

² Bayji le, nzob mbijw munu ká fe nduo ni na tji a do pol Zezu.

* 13:19 13.19 Bay nzaa gerek le, ba para tuj ya, roo le, Zezu baa bay se tul para mutarde ká ngɔb maa para tuj.

† 13:35 13.35 Simri 118.26.

³ LEE, Zezu mbi bay a vbi *nzob fére nzobri bol kusolri báy Fariziri mii: «Báy faa *bol kusol naari na, vaa nzob suosereṁ ká bil nam mgbaka taram na, ndad bay dáa mase ndad bay dáa ya le?»

⁴ Báyii le, i do tul kɔ silili. LEE, Zezu mgba nzob suosereṁ na a vaa ni, roo a pɔŋ faa ha ni zol.

⁵ Fale ku le, ka baa ha ri mii: «Ká sakra baari key na waa, nzob ve ze, vi-e mase nday be lie bo luo mbii ká síe nam mgbaka taram le, ka'a séke ba vaa bay vaa kúo ni tji kele ya le?»

⁶ LEE, i ko faa yinjra báy bay do tul bay key na ha ni ya.

Law bay ká se tul dɛŋ tul báy siika sùo

⁷ Zezu ko faa ká nzobri ká i dɛ ri dɛw fe sɔm na, i nzaarake zad káw kereri bay káw dɛ ká pol nzob hawri. Báyii le, ka mbi law bay key na a baa ha ri mii:

⁸ «Zadka i dɛ mù bay hanja mù se mú vaa sɔ fe ká zad yaŋa kɔ na le, mu mgba zad káw kere ká do pola mú káw dɛ ya robay, bay ji le, ko ya le, sakra nzobri ká i dɛ ri bay hanja ri sɔ fe na, nzob hane ká dɛ ku a kál tul-a do dɛ.

⁹ Zadka mù mgba zad káw kere mú kaw dɛ pola, roo nzob ká dɛ ri dɛw sɔm na ví báa ha mù mii: “Mu pɔŋ zad káw key na ha nzob ni,” le, mù úru báy sahoj deŋ deŋ, mú vaa kaw óro fal ká mgbada.

¹⁰ Ze, ndad bay dáa muni ya. Zadka i dɛ mù bay hanja mù vaa sɔ fe, roo mù se dɛ le, mu vaa mgba zad káw ká óroke mgbada ká fal, mú káw dɛ, bay hanja bo zadka nzob dika mù na vi le, ka baa ha mù mii: “Mbáa, mu sóro ba pola ba zad káw kere key.” Be muni ndaw roo, a bá fe riŋ dika bo ká nun nzobri riw bele ká i kaw nzaa fe sɔm zɔŋ mù na báy.

¹¹ Tusuke le, nzob ha ha ká ura tul-e ba siya na, Ngerewuru a mgbaka dɛŋ ba siri. A nzob ká dɛŋ tul-e ba siri laa le, ka'a úru do siya.»

¹² Fale ku le, Zezu baa ha nzob ká'a dɛ ni dɛw sɔm na a baa mii: «Zadka mù leke fe sɔm, mú dɛ nzob ba bisie mase tilaw le, mu dɛ nzob buo-ori ya ndaw, yu-ori ya ndaw, nzob ini bori ya ndaw, mase nzobri ká i ba nzob feziŋa ká tul kpaŋ bo ya ndaw, ká ko ya le, i dika mù dɛw suo bole taa bo ká i sɔ na.

¹³ Roo le, zadka mù leke fe sɔm ruo na, ndad bay hanja mù dɛ nzob kɔkuri ndaw, nzobri ká sùo-ri hu wùo ndaw, nzob kpederi ndaw, roo nzob rawri ndaw pi.

¹⁴ Zadka mù daa muni le, mù doko báy suoriya. Ze i maa bay puo mù ferri na suo bole taa bo na ku ya hoy kara, sieke ká nzob fe dáa báy zadferi ká nun Ngerewuru

i tji saa luo huf na, Ngerewuru a puo mù mbolke báy.»

*Law bay ká se tul fe sɔm ruo
(Mat 22.1-10)*

¹⁵ Zadka i kaw nzaa fe sɔm ruo na, nzob mbjw muni ká sakra bari ká laa bay ká Zezu baa na báyii le, ka baa ha ni mii: «Suoriya a bá taa nzob ká'a káw nzaa fe sɔm ká bil *puoruo Ngerewuru.»

¹⁶ Ro, Zezu mbi law bay mbjw a baa ha ni mii: «Nzob mbjw muni dɛ nzobri ngji bamba tasiri, a leke fe sɔm ngji-ngji bay hanja ri.

¹⁷ Zadka saw síe sɔŋa fe na maa báyii le, ka pie led káw be ha ni vaa baa ha nzobri ká'a dɛ ri na mii, “I vi ro, bay ji le, fe sɔm na i leke o bele ro.”

¹⁸ Báyii le, bari riw bele ku na, i baa bay tɔŋ fal kɔ fal kɔ i tii saw báa bay bay náake sùo-ri. Nzob mbjwke na baa ha led káw na mii: “Mi hie wáa mbjw, ze ndad bay hanja mù se mí vaa ko. Mi kod mù, mu se mú baa ha báa káw bo na, ka ha law-e ka huolom ká tul-i.”

¹⁹ Nzob kɔ yji a baa ha ni robay mii: “Mi hie ndayri ba duo, ze mí séke bay vaa lie ri bay kóko. Mi kod mù, mu se mú baa ha báa káw bo na, ka ha law-e ka huolom ká tul-i.”

²⁰ Nzob kɔ robay yji a baa ha ni mii: “Mi ya may timbede key robay. Sawke ze mí maa bay séke ya.”

²¹ Báyii le, led káw na yji a vaa baa baykeri ha báa káw be. LEE, law-e faa ni puu-u a baa ha led káw be na mii: “Mu se ba vaa ba faa buori ku báy faa hayri ká woro zad ká bil puo na key bo, mú faa nzob kɔkuri ndaw, nzobri ká sùo-ri hu wùo ndaw, nzob rawri ndaw, roo nzob kpederi ndaw bo, mú ha ri vi zɔŋ mù mbjw hoy.”

²² Fale ku ndji le, led káw na ví baa bayke ha ni mii: “Mbay, ferri ká mù mbi nzaa-a ká dɛ ha mí na, mí daa ro, roo le, zad tɔŋ kɔ robay.”

²³ Báyii le, báa káw be na baa ha ni mii: “Mu tji mú se báy bafaari ká bof bof báy bafaa wáari ku bo, mú haa nzobri riw bele ká mù zɔŋ ri na ha ri vi i nduo bil hule key bo, ha bil hul bi ka mbaa ba nzobri mer mer.”

²⁴ Mi baa ha ri ta-taŋ: nzobri riw bele ká mí dɛ ri dɛw sɔm pola na, nzob mbjw mini ká sakra bari na ti mbika sɔmke na nda nzi-e kpáy ya.”»

Fe ká do nun dáa bay báke led nduo bal Zezu

(Mat 10.37-38)

²⁵ Ruo nzobri ngji bamba tasiri, i se faa zɔŋ Zezu mbjw hoy. LEE, ka fere kóm ba luo-ri a baa ha ri mii:

²⁶ «Nzob ká vi luo-i roo, a pon fal bi-e ya ndaw, mi-e ya ndaw, may be ya ndaw, vi-eri ya ndaw, yu-e warakeri bay maykeri ya ndaw, roo suo-e be ki suo-e kara ya ndaw na le, ka maa ba led nduobal-i ya.

²⁷ Nzob ká sof puu say be fe a seke fal-i ya le, ka maa ba led nduobal-i ya.

²⁸ «Waa, ka sakra baari key na, zadka nzob hii bay mbuo hul ga-gan le, ka kaw siri pola a kji suy larike riw bele a ko ka'a maa bay daa pedke ha ni o bele roo, a tii saw daa pedke na bay ya le woo!

²⁹ Munu ya roo, ka tii saw daa ped hulke na le, larike a oko ba tigha hul na ku hoy riw bele, a ha ni zinj faa daa suo hulke na ya. Lee, nzobri riw bele ka i koko tukiri ped fe na, i tiika saw sie ni

³⁰ i baa mii, "Ledban ni key na tii saw ura hul be, le hirusuo-e maa daa pedke na o ya!"

³¹ «Mase, zadka mbay mbijw hii bay seke bay vaa ru-ruy zinj mbay ki le, ka kaw siri a bekle pola a ko waa, nzob beri ka isodf duo zadf duo (10.000) ku na, i ruu zinj nzob tul ngani beri ka isodf duo zadf sijn sidf (20.000) ka i vi vuku bay ruu zinj beri na ki zu le?

³² Zadka'a ko roo, ka maa bay ruu zinj nzob tul ngani beri na ya le, ka pie nzaaped ba vaa ha mbay ku-e ka do di di ko robay ku na, bay vbika ni bay feri ka bay daa bay hana dekeke ka doke sakra bari na.

³³ Be mini ze, nzob ha ha ka sakra baari key ka pon fe beri riw bele ya le, ka maa ba led nduobal-i ya.»

Tom ka raake tji (Mat 5.13; Mrk 9.50)

³⁴ «Tom na ba fe kere, roo le, zadka raake tji na waa, fe ji ndaw roo bay daake ha ni yji a raa ba ki bay le? Fe ka bay daake ha ni ndadke na tiya.

³⁵ Ka ti daa fe bay soke tusiri ya, a ba miji fe ka ndaf tusiri ya ndaw. Ba fe ka bay kuna zuo bisuy munu hoy. Nzob ka do bay suku bay laake le, ka laa!»

15

Law bay ka se tul badu ka zee (Mat 18.12-14)

¹ Nzob yajana larimbuori bay nzob kiri ka soro bay bari mgba ndaya i soro ba lakun Zezu riw bele bay laa bay be ka'a do baake.

² Lee, *Fariziri bay *nzob fere nzobri bol kusolri, i nguri bay ka sakra ki i baa mii: «Ledban ni key na, ka yaa nzobri ka soro bay bari mgba ndaya, a su fe zinj ri!»

³ Bayji le, Zezu mbi law bay key a baa ha ri mii:

⁴ «Nzob ve ka sakra baari key ka do bay badu ba isodf mbijw, roo zee mbijw ka

sakrake le, ka ti pon hayri ka sijn tono mbijw pare tono mbijw na do zadf dol bari ka bisuy, bay vaa nzaa taa hay ka zee na ku kpuru, a zinj ni ya le woo?

⁵ A zadka'a zinj hay ka mbijw ka zee na le, ka mbi ni a daa ni bo tul kpa nduo-e bay suoriya a tji puo.

⁶ Zadka'a tji puo na bayji le, ka di nzob buo-eri bay nzob tul kpan beri a baa ha ri mii: "I daa suoriya ka zinj mi, bay ji le, badu bi ka zee na mi zinj ni ro."

⁷ Do faa mbijw munu ndaw, mi baa ha ri: suoriya ka'a oko nulue bay tul nzob feyaa mbijw ka suo ker bay be ka tul feyaa be na, a mbaka tul suoriya bay tul nzobri ka sijn tono mbijw pare tono mbijw ka i ko suo-ri ba nzobri ka i daa fe bay zadf, a i se sie suo ker bay bari ya na.»

Law bay ka se tul may ka lari be zee

⁸ «Mase, may ha ze do bay lari ba sak duo roo todf sak mbijw a zee le, ka ti daa huu taa huu ndele, a faake bil hul be daka daka a nzaarake kpuru a zinj ya le woo?

⁹ Zadka'a nzaara kpuru a zinj na bayji le, ka di nzob buo-eri bay nzob tul kpan beri a baa ha ri mii: "I daa suoriya ka zinj mi, bay ji le, lari bi ka zee na mi zinj ro."

¹⁰ Munu zu le, mi baa ha ri: do faa mbijw munu ba may ka zinj lari be ka mbijw ka'a daa suoriya na, led nzaaped Ngerewururi ka nulue na i daa suoriya bay tul nzob feyaa mbijw ka suo ker bay be ka tul feyaa be.»

Law bay ka se tul led ka tji

¹¹ Zezu baa na robay mii: «Nzob mbijw munu do bay led wari ba sidf.

¹² Lee, nzob vbiele na baa ha bi-e mii: "Baa, feziya bori ka'a oko bay tul-i na mu wal taa bi ha mi timbede key." Bayji le, bi-e na wal feziya beri na ha ni bay yu-e sidf bele.

¹³ Fale ku daa nam ndji hoy le, nzob vbiele na mby fe beri na ngid bele a hie a zol se tusiri ki ka di di, a vaa bie larikeri na ved ved riw bele bay tul feri ka law-e hii.

¹⁴ Fale ka'a bie lari beri na o riw bele bayji le, kon luye lie gib bo tusirike na ku riw bele ha fe sum tii saw puo nduo-e.

¹⁵ Bayji le, ka se a vaa zinj nzob mbijw munu ka tusirike ku a nduo tul-e. Lee, nzobke na pie ni se waa beri ha ni vaa koro mbel puori ka di.

¹⁶ Ka zadf ku na, para puuri ka mbelri su na hoy kara, ka re suo-e bay suna mbaa bil-e, roo le, nzob mbijw mini kara ha ni su ya. ¹⁷ Bayji le, ka tii saw ker bay ka bil law-e a baa mii: "Nzob ped baari ba mina ze i kaw bil ndadi badak i su fe, roo mi huka huf kon ka zadf ni key mgbum le?"

¹⁸ Bi na mĩ yji bay séke luo bǎa, a mí vǎa bǎa hǎ ni mii: 'Bǎa, mĩ dǎa feyǎa zinj Ngerewuru ndǎw, a mí dǎa feyǎa zinj mù ndǎw.

¹⁹ Mĩ maa bay hanǎ mù dǐ mĩ ba vu-ɔ mbǎa ro. Ze munu hɔy kara, mu dǎa zinj mĩ munu ká mù dǎake zinj nzoɔ ped' bori na.'

²⁰ Ro, a uru siya a se ba luo bi-ε na.

«Zadka'a tji lew hɔy ká bi-ε mbi nun a kɔ ni na báyii le, law-ε naa ni pǎy bay tul vi-e na hǎ ni dǔu a suɔ nun-ε a vǎa mgbǎ ni girik a ǎw nzi-e.

²¹ LEE, vi-e na bǎa hǎ ni mii: "Bǎa, mĩ dǎa feyǎa zinj Ngerewuru, a mí dǎa feyǎa zinj mù ndǎw. Mĩ maa bay hanǎ mù dǐ mĩ ba vu-ɔ mbǎa ro."

²² Ro, bi-ε na bǎa hǎ leɔ kǎw beri mii: "I se ba vaa bo, í vǎa mbi maagari kere ká pie yururu í vǎa nduo ni, í dǎa ngama ka nduo nduo-ε, a í dǎa dikɔn ka zúɔ bal-ε.

²³ I se í vǎa mgbǎ vu nday ká ngɔɔ ndǎb ndǎb í ví í hǎ ni. A bo, náa súri náa dǎakeri suoriya,

²⁴ bay ji le, vu-i key ká dɔ ba sondori nzoɔ hufe na, ka yji a ví hǎ mĩ zinj ni báy kumnun roɔbay. Be na, ka ze-zee, roɔ a yji hǎ mĩ zinj ni ba kǐ roɔbay." Báyii le, i tii sǎw zǎy sùo-ri.

²⁵ «LEE, ngerε leɔ tòn ba wǎa kɔɔ roɔbay. Zadka'a uru saa wǎa a tòn dǐ ya deɔ báy puɔ na báyii le, ka laa gire fe hanri ndǎw, gire nday ká nzoɔbri nda riŋma riŋma ndǎw pi.

²⁶ Ro, a dǐ leɔ kǎw mbijw munu ká sakra nzoɔ hǎwri a vbi ni sǎw feke.

²⁷ LEE, be na ka yjinra báy bay hǎ ni mii: "Yú-ɔ na ze yji a ví ze, bǎa-ka í vu nday ká ngɔɔ ndǎb ndǎb, bay ji le, ka zinj vi-e ká zee na báy kere."

²⁸ Zadka ngerε be na laa bayke na munu báyii le, ka dǎa herε a hii bay ndúo se bil puɔ bi-ε na ya. Ro ze bi-ε na tji a ví kod' ni bay hanǎ ni ka se puɔ.

²⁹ LEE, ka yjinra báy bay hǎ bi-ε na mii: "Mu kɔ, mbiimbam ba mina mĩ kaw zinj mù key mí dǎa pedfri ngji bamba hǎ mù, a mí mba nzaa-a ba mbijw ya mgbǎ. LEE, bi na mǎa mù hǎ mĩ vu vuy mbijw mini kara, bay hanǎ mĩ í bo búru nzoɔ buɔ-iri, búru dǎake suoriya ya.

³⁰ Roo le, vu-ɔ ká dɔ key ká'a fǎa feziŋa bori a vǎa bie veɔ veɔ bay tul máy nun pieri, a yji a ví le, be na mǎa mù í vu nday ká ngɔɔ ndǎb ndǎb hǎ ni le!"

³¹ LEE, bi-ε na yjinra báy bay hǎ ni mii: "Vu-i, bo na mù kaw zinj mĩ banɔuo tji vuri key. Ze ferri riw bele ká mĩ dǔke na ba fe bo zu.

³² Roo le, dɔ nun hanǎ náa dǎari suoriya, a náa záyri sùo naari, bay ji le, yú-ɔ ká dɔ ba sondori nzoɔ hufe na, ka yji a ví báy

kumnun roɔbay. Be ká'a ze-zee na, ka yji hǎ mĩ zinj ni ba kǐ roɔbay."»

16

Law bay ká se tul nzoɔ kóro fe ká ba nzoɔ fe dǎa law

¹ Zezu bǎa hǎ leɔ nduoɔbal-eri mii: «Nzoɔ mbijw munu ba nzoɔ feziŋa, le, ka dɔ báy nzoɔ kóro fe. Báyii le, í ví bǎa hǎ ni mii, nzoɔ kóro fe be na bie feziŋa beri bamba.

² LEE, nzoɔ feziŋa na dǐ ni a bǎa hǎ ni mii: "Bay ji ze, mĩ laa se tul-a yǎa yǎa mini key le? Mu kji fal fe biri ká mĩ pɔŋ zúɔ nduo-ɔ na hǎ mĩ kɔ, bay ji le, bo na, mù mǎa bay kóro fe biri na mbǎa ro."

³ «Báyii le, nzoɔ kóro fe na yji a ker bay ká bil law-ε a bǎa mii: "Gǎŋ tul-i a náa mĩ ká bil ped' bi key na wǎa, mĩ dǎa mina báy sùo-i ro zey le? Ped' pay na mĩ kɔ faake ya, ze gónj fe kara a bá sahoj bi bamba tasiri ndǎw."

⁴ Ka ker kpuru a dǎa "O-oo! Mĩ kɔ fe ká mĩ dǎa ro! Zadka mĩ ti bil ped' bi na mbǎa le, fe dǎa kere biri ká mĩ dǎa zinj nzoɔbri na ndǎw roɔ, i mgbáke mĩ ba sùo-ri báy."

⁵ «Báyii le, ka dǐ nzoɔbri riw bele ká mbɔl gǎŋ be dɔ tul-ri na ha ri vi fal kǐ fal kǐ a bǎa bay zinj ri. Ka vbi nzoɔ ká vi titire dekre na mii: "Bo na, mbɔl ká dɔ tul-a bay hanǎ mù puo gǎŋ bi na wǎa, ba mina le?"

⁶ Ka yjinra báy bay hǎ ni mii: "Mĩ puo ni guma num ba isɔɔ sɔɔ dɔɔ zad' niŋ (4.000)." Báyii le, nzoɔ kóro fe na yji a bǎa hǎ ni mii: "Mbede mbɔl bo na ze dɔ key. Kǎw siri ba vaa mú bumra, a mú dǎa ba isɔɔ sɔɔ dɔɔ zad' sidi (2.000) ka dɔ dǐ."

⁷ «Fale ku le, ka vbi nzoɔ ndeke dǐ sidike na mii: "Bo na, mbɔl bo ba mina ze bay hanǎ mù puo le?" LEE, ka bǎa hǎ ni mii: "Mĩ puo ni bɔl naŋ isɔɔ sidi báy sijn ndeɔbe (250)." LEE, nzoɔ kóro fe na bǎa hǎ ni mii: "Mbede mbɔl bo na ze dɔ key. Mu dǎa ba isɔɔ sidi (200) ka dɔ dǐ."

⁸ «Nzoɔ kóro fe ká fe dǎa be roɔ roɔ na, zadka gǎŋ tul-e kɔ nzem ká'a nze munu na báyii le, be kǐ sùo-e ka pisi ni. Tusueke le, nzoɔ tusiriri key na í nze ká tul fe bari ká tusiri key na mba leɔ zad' tanjari ká í ker bay ká se tul puoruo bari ká nulue.»

⁹ Báyii le, Zezu bǎa ha ri mii: «Bi hɔy kara, mĩ bǎa ha ri ta-tan: feziŋa hayri ká tusiri key ká dɔ báy zad' ya na, í fǎa í mgbáke buɔ bay hanǎ bo, zadka fekere ti nduo-ri mbǎa le, i mgbaka ri ha ri kaw zad' kǎw kere ká dɔ banɔuo kpadara na báy.

¹⁰ Nzoɔ ká dǎa vu mbom bo tul ferri ká ndji na, a dǎa vu mbom bo tul bawda ferri ndǎw pi. A nzoɔ ká dǎa vu mbom bo tul fe taa ndji ndji ya na, ka ti dǎa vu mbom bo tul bawda ferri ya ndǎw pi.

¹¹ Ku waa, zadka ì d'aa vu mbom bo tul feziṅa ká tusiri key ká d'ò nduo-rì ku ya waa, nzoḅ ve r'oo a haṅa rì feziṅa taa tusue na ha rì koro le?

¹² A zadka ì d'aa vu mbom bo tul feziṅa nzoḅ kị ká d'ò nduo-rì ku ya waa, nzoḅ ve kị r'oo a haṅa rì fe taa haṅ ká d'ò bay tul-rì kị s'uo-rì le?

¹³ Led' káw mbjw maa bay d'áa ped' ha b'aa gaṅ ñeri sidi ya, bay jì le, a jìm nzoḅ mbjwke, a hii nzoḅ sid'ike, mase a zúo zìṅ nzoḅ ni, a tun' bay nzoḅ nu. I maa bay séke fal Ngerewuru ndaw, r'oo fal feziṅari ká tusiri key ndaw buruk sidi bele ya.»

Bayri bod' bod' ká Zezu baa

(Mat 11.12-13; 5.31-32; Mrk 10.11-12)

¹⁴ *Fariziri ká i d'ò zad' ká i laa bayri ká Zezu baa riw bele na, i sie ni sie hoy, bay jì le, i ba nzoḅ taka kon lariri.

¹⁵ Lee, Zezu baa ha ri mii: «Baari na, ì hii bay d'áa s'uo-rì ba nzoḅ fe d'áa báy zad'eri ká nun nzoḅri, roo le, Ngerewuru na k'o fe ká bil law-rì. Feri ká nzoḅri k'o ba bawda fe na, Ngerewuru k'o ba fe jìm ká nun-ε.

¹⁶ «Sew ká nzoḅri hje *bol kusol ká *Moyze d'aa báy mbed'eri ká *nzoḅ yaṅa bayri saa n'zaa Ngerewuru d'aa ndaw na, d'ò kpuru m'ga sewke taa Zaa Batis. Tii sawke báy sewke taa Zaa Batis na, i ka-k'aa Bay Kere ká se tul réke mbay Ngerewuru ká tul nzoḅri. Nzoḅri riw bele i n'zaa faa kpuru i nduo i se d'ì.

¹⁷ Bay haṅa tumbam báy tusiri kal na ngon' bamba na kị, roo le, bay haṅa vu fe ká ndji ká i vbie d'ò bil bol kusolke ká kal na ngon' kal tul-e r'obay.

¹⁸ «Wara nzoḅ h'aa h'aa ká nii máy ñe a yaa máy kị na, wara ku na d'aa nun pie. A nzoḅ ká yaa máy ká wara nii ni na, ka d'aa nun pie ndaw.»

Law bay ká se tul nzoḅ feziṅa báy Lazar

¹⁹ «Nzoḅ mbjw munu ba nzoḅ feziṅa, a nduo gari lari ká nduy mgbilik mgbilik a ndad' bamba d'ò s'uo-ε, a kaw bil ndad'í bay nam nam.

²⁰ Lee, nzoḅ mbjw munu ká ba nzoḅ kuku, riṅ-ε ba Lazar s'uo-ε te nuḅ gb'or gb'or riw bele na, ka naa faa hul nzoḅ feziṅa na.

²¹ Ka re s'uo-ε bay d'ám bum ngaw ká gay saa tutakra nzoḅ feziṅa siya zuo siri na bay réke ha bil-e ka mbaa. A le, váyri kara i ví sel nuḅkeri ká d'ò s'uo-ε na.

²² «Báyi le, nzoḅ kuku na ví hu. Lee, led' nzaaped' Ngerewururi ká nulue i ví s'ua para nun s'uo-ε na, i v'aa ha ni kaw zad' káw kere ká lakun *Abaraham ká nulue. Fal le, nzoḅ feziṅa na ví hu ndaw, ha nzoḅri mbi ni i v'aa voro ni.

²³ Báyi le, nzoḅ feziṅa na kaw zad' k'oko seke fe ká zad' baw a ura nun-ε ba siya a

ko-kóm d'ì d'ì mak, le, ka ko Abaraham báy Lazar ká i kaw lakun kị.

²⁴ Ro, a re ñeleṅ a baa mii: «B'aa Abaraham, k'ód' nguḅ hoy, mu ko nun sie bi! Mu pie Lazar ha ni ka d'aa vu nduo-ε nduo mbii, a t'ód' bo kusol-i ká huo kurum kurum key ha ni ka huo lom ha m'ì, bay jì le, m'ì ko seke fe ngji bamba tasiri ká bil huu na key.»

²⁵ «Báyi le, Abaraham yjira báy bay ha ni mii: «Vu-i! Mu k'er se tul káw bo ká bil ndad'í báy káw báy kumnun bo ká tusiri k'oḅ r'obay na mú ko. A Lazar na laa le, kaw bil seke ferì ngji bamba. Timbed'ε key na, law-ε huo ni ká zad' ni key, a poṅ mú bo laa ro ze, mú kaw bil seke fe ku.

²⁶ Roḅay, mu ko bawda luḅ ká gb'uke tiya d'ò sakra naari. Ze, nzoḅri ká i hii bay úru saa luḅuru key, i se luḅ-rì lew na, faa tiya. Bari ká i hii bay úru saa luḅ-rì lew, a i ví luḅuru líe key na kara faa tiya ndaw.»

²⁷ Be nu ku ro, nzoḅ feziṅa na yjira báy bay ha ni mii: «B'aa Abaraham, munu zu le, k'ód' nguḅ hoy, m'ì d'aa sie ká pol-a bay haṅa mú pie Lazar ha ni ka se bil puo b'aa,

²⁸ bay jì le, yu-iri, tul-ri ndeḅe i kaw d'ì ku. Ka se bo a v'aa baa taṅa saw ferì ká tji tul-i key na bay haṅa bari na kara i ví zad' k'oko seke fe key na ya.»

²⁹ «Lee, Abaraham yjira báy bay ha ni mii: «Yu-ori na, mbede ká *Moyze d'aa báy taa *nzoḅ yaṅa bayri saa n'zaa Ngerewuru kara d'ò nduo-ri d'ì ku. Ndad' bay haṅa ri laa bay bari.»

³⁰ Báyi le, nzoḅ feziṅa na baa mii: «Uwaa, b'aa Abaraham, i ti yaṅa bayke ya. Roo le, zad'ka nzoḅ tji saa sakra nzoḅ huferi a se luḅ-rì le, i s'uo k'er bay bari ká tul fe d'aa bari!»

³¹ Lee, Abaraham baa ha ni mii: «Zad'ka i laa bay Moyze báy taa nzoḅ yaṅa bayri saa n'zaa Ngerewuru ká i d'aa d'ò mbede na ku ya le, nzoḅ tji saa sakra nzoḅ huferi hoy a v'aa baa ha ri kara, i ti yaṅa bayke ya.»»

17

Bay ká se tul feyqa báy nd'aka buma zìṅ kị

(Mat 18.6-7,21-22; Mrk 9.42)

¹ Zezu baa ha led' nduoḅal-eri mii: «Fe ká'a d'áa ha nzoḅ d'aa feyqa na, ti lad' ya. A roo le, k'oko seke fe a d'oko tul nzoḅ ká d'aa ha ku-ε d'aa feyqa na!

² Sij bawda tisaw d'ò sol nzoḅke a vbu ni bo maambii na ndad' mba haṅa ni kaw báy kumnun a ula led' mbjw ká ndji ká sakra led'ri ká d'ò key na ha ni d'aa feyqa.

³ Munu zu le, ì nze báy s'uo-rì!

«Zadka yu-ɔ ɔaa feyaa le, mu vaa ɔaa bayke ziji ni. Ze bo, ka suo kɛr bay be ka tul feyaa be na le, mu nda bumake ziji ni.

⁴ Ze, ka ɔaa feyaa ziji mu faa ɔal ba tonɔ say ka bil nam mbijwke na ku hoy, roɔ a suo kɛr bay be, a vi vbi mu law huoke munu ɔanguo le, mu nda bumake ka ziji ni.»

⁵ Báyji le, *nzob ndáy nzaapedri ɔaa ha Ngerembay mii: «Mu ha mbika law ɔuru ka ngji ɔa pola pola.»

⁶ Lee, ka yijira ɔáy bay mii: «Zadka mbika law ɔaari ngɔɔ ya maa para tuj ka ndji hoy le*, i máa ɔaa ha puu ka ɔo ku bay haɔa ni ka mu bay saw-ε a zo bo maambii a ɔar saw ka di, le, a ɔaa vu mbom bo tul-ri.»

Peɔ ɔaa leɔ káw Ngerewuru

⁷ «Munu ka nzob mbijw ka sakra ɔaari ɔo bay leɔ káw mbijw ka'a ɔon peɔ payri, mase peɔ koro ndayri zuo nduo-ε, roɔ leɔ káw na uru saa waa a vi le, ka'a ɔaa ha ni mii: "Vi ɔa vaa mu káw nzaa fe sum key" le?»

⁸ Uwaa, ka ti ɔaa munu ya, roo le, a ɔaa ha ni mii: "Suo gari ɔori, mu léke suo-ɔri dem dem, a mu kára fe sumri na ha mi su a mi nzo fe zuo di ndaw roo, mu su taa ɔori a mu nzo zuo di bay."*

⁹ Leɔ káw ka ɔaa fe bay zaɔe maa bay nzaa ka gaɔ tul-e mbi ha ni na waa, ɔa fe ka'a ɔaa taambol ha ni roɔbay le woo? U-uu, munu ya!

¹⁰ ɔaari hoy kara ɔo faa mbijw munu ndaw, zadka i ɔaa feri riw bele ka mi mbi nzaa-i ka di ha ri na, ndaɔ bay haɔa ri ɔaa mii: "Buru ɔa leɔ káwri hoy, ze ɔuru ɔaa peɔ ka ɔo nun haɔa ɔuru ɔaa."*

Ze zu vaa nzobri ka kpiri zuo suo-ri

¹¹ Ze zu se ɔa Zuruzalem, a kal bay faa ka ɔo sakra kuɔu zaɔ ka Samari bay Galele.

¹² Zadka'a tji puo mbijw munu bayji le, nzobri duo ka kpiri zuo suo-ri na, i suo nun-ε i ɔa a i ɔo di ngeren,

¹³ i ɔaa bawda kusol-ri bo siri mii: «Ze zu, Mbay ɔuru, kóɔ nguɔ hoy, mu ko nun sie ɔuru key!»

¹⁴ Lee, zadka'a mbi nun-ε, a ko ri na bayji le, ka ɔaa ha ri mii: «I se bo i vaa kie suo-ri ha nzob fe poyri ha ri ko.» Zadka i zol i se faa na bayji le, kpiri ɔari na o ha suo-ri duo mgberen.

¹⁵ Nzob mbijw ka sakra ɔari na, zadka'a ko kpiri ka o ka suo-ε na bayji le, ka yji bay tul ɔal-ε nzek, a pisi Ngerewuru bay bawda kusol-e ɔelen ɔa siya,

¹⁶ a huku siri gburuk ka saw ɔal Ze zu a haɔe ni taambol. Nzofke ku na, ka ɔa nzob ka Samari ka Zibri ko ri ɔa fe ya.

¹⁷ Báyji le, Ze zu mbi bay a ɔaa mii: «Bari na waa, kpiri o ka suo-ri bay zaɔ ɔari duo riw bele ya le? Waa, nzob tonɔ mbijwkeri na, i ɔo zaɔ haɔ le?»

¹⁸ Roɔ, i ɔon ɔa nzob tul puo key hoy yji a vi ɔaa taambol ha Ngerewuru key le?»

¹⁹ Fale ku bayji le, Ze zu ɔaa ha ni mii: «Uru siya a mu se zaɔ seɔ bo. Law-a ka mu ɔaa bo tul-i na yaa mu ro.»

Sie haɔ Ngerewuru a vi réke mbay le? (Mat 24.23-28,37-41)

²⁰ Nam mbijw munu, *Fariziri vbi Ze zu bay mii: «Sie haɔ ndaw roo, Ngerewuru a vi réke mbay ka tusiri key le?» Lee, Ze zu yijira bay bay ha ri mii: «Réke mbay Ngerewuru na a vika bay faa koko bay nun gbak gbak ya.

²¹ Roɔbay, nzob ti ɔaa mii: "Ka ɔo key!" mase, "Ka ɔo lew!" ya, bay ji le, i ko, réke mbay Ngerewuru na ɔo sakra ɔaari timbeɔe key ro.»

Sie haɔ roo, Vu Nzob a vi tusiri key le?

²² Fale ku bayji le, Ze zu ɔaa ha leɔ nduoɔal-eri mii: «Bil namri ka'a vika na, i ɔaa kon koko bi *Vu Nzob nam mbijw munu hoy ka sakra nam ɔeri na ku, roo le, i ti koko ni bay nun-ri ya bay.

²³ Nzobri ɔaa ha ri mii: "Vu Nzob na ɔo key," mase "ka ɔo lew." Lee, i se di ya, i ɔuu fal-ri ya.

²⁴ I ko, munu ka mbam sie yela a taɔ zaɔ gberere saa fi hoɔo kpuru mgba fi gel na, sieke ka bi Vu Nzob mi vi na, a ɔoko faa mbijw munu ndaw.

²⁵ Roo le, pola roo bay haɔa mi vi na, ɔo nun haɔa bi Vu Nzob mi ko seke fe ngji ɔamba tasiri, a nzobri ka timbeɔe key kara i tuj mi ngeren.

²⁶ «Nam ka bi Vu Nzob mi vika na, a ɔoko faa mbijw munu bay feri ka kal bay sewke taa *Noe na.

²⁷ Sewke ku na, nzobri su fe i nzo fe, mayri bay warari i yaa ki kpuru maa bay nam ka Noe nduoke bil hul tumbii na. Fale ku le, mbii vi yaa zaɔ remlen remlen, a ɔie nzobri mburuk mburuk riw bele.

²⁸ Sie vi bi Vu Nzob na, a ɔoko faa mbijw munu bay fe ka kal bay sewke taa *Loɔ na. Nzobri su fe i nzo, i hie fe ziji ki ɔa lie ɔa lew, i paa waari a i ɔaa hulri.

²⁹ Roo le, nam ka Loɔ tije saa puo ka Sodom na, Ngerewuru pie bay huu bay tisawri ka mbi huu gay saa nulue zuo siri, a se bilam bilam a ɔie ri riw bele.

³⁰ Namke ka bi Vu Nzob mi yji mi tji ka nun nzobri na, a ɔoko faa mbijw munu ndaw.

* 17:6 17:6 Bay nzaa gerek le, ɔa para tuj ya, roo le, Ze zu ɔaa bay se tul para mutarde ka ngɔɔ maa para tuj.

† 17:31 17:31 Zibri na, zadka i ɔaa hul le, i ɔaa tul-e aa raɔ raɔ ɔo di ɔa zaɔ mgbaka ɔaram ɔari.

³¹ «Namke ku na, nzoɓ ká mgbá ɬaram ká tul hul siya na¹, ze fe ɓeri ɗo ɓil hula kara, ka ti ɗi a se ɗi ɓay vaa faja ya. A nzoɓ ká ɗo waa kara, ti yi i a se puo ya ndaw.

³² I kër se tul máy Loɗ ká fere kóm wõri, a zinj huɗ na i ko.

³³ Nzoɓ ká a nzaa faa kóro kumnun ɓe na, a ɗoko ɓáy kumnun taa tusueke ya. Roo le, nzoɓ ká a pónj sùo-ε yod na, a kóro kumnun taa tusueke.

³⁴ Mi ɓaa ha ri ta-tañ: ká ɓil sunke ká ɓi Vu Nzoɓ mĩ ví na, nzoɓri siɗi i naaŋa hii zinj kɪ mbjw. Lee, i mbika nzoɓ mbini, a i pɔŋ nzoɓ mbje mgbami.

³⁵ A máyri siɗi ká i ɗoko ɗúu fe ká nzaa san mbjw na, i mbika nzoɓ mbini, a i pɔŋ nzoɓ mbje mgbami.

³⁶ [Wajari siɗi ká i ɗoko waa na, i mbika nzoɓ mbini, a i pɔŋ nzoɓ mbje mgbami.»]

³⁷ Báyji le, leɗ nduoɓal-eri vbi ni mii: «Mbay, zad faja roo, fe niri key na a kál ká ɗi le?» Lee, ka yinjra ɓáy ɓay ha ri mii: «Zad ká huɗ fe ɓo ɗi na, zadɛ na ku ze tamiri mbj kɪ ká ɗi.»

18

Law ɓay ká se tul máy sie ɓáy nzoɓ kúnj sal ɓay

¹ Fale ku le, Zezu mbi law ɓay key a ɓaa ha ri ɓay kiekie ri ɗaa nzaa ɓay kere ɓanɗuɔ, i ha sùo-ri ɬa ká ɗi ya.

² Ka ɓaa ha ri mii: «Puo mbjw munu na, nzoɓ kúnj sal ɓay ɗo ɗi, le, ka hje Ngerewuru ya ndaw, a ko nzoɓ ɓa fe ya ndaw pi.

³ Lee, ká puoke ku na, máy sie mbjw munu ɗo ɗi ku ndaw, a se luo-ε ɓanɗuɔ kpaɗara ɓay haŋa ni ka ɗaa ɓay ɓe ɓáy zadɛ ha ni a ɓaa mii: “Mu ndáɗa faa ɓay ɓúru nzoɓ tul ngani ɓi na ha mĩ.”

⁴ Lee, nzoɓ kúnj sal ɓay na hii ɓay kúnj sal ɓay ɓe na ha ni ya munu munu ɓanɗuɔ kpaɗara. Ro, a ker ká ɓil law-ε mii: “Ba tusue kɪ, mĩ hje Ngerewuru ya ndaw, mi ko nzoɓ ɓa fe ya ndaw,

⁵ roo le, munu ká máy ni key na yoklo mĩ ɓamba na, mĩ ndáɗa faa ɓay ɓe na ha ni. Munu ya le, ka a ví luo-i ɓanɗuɔ kpaɗara ha tul-i wura wɔɓ wɔɓ gor hoy.”

⁶ Fale ku báyji le, Ngerembay ɓaa ha nzoɓri ká zadɛ ku mii: «I laa ɓay ká nzoɓ kúnj sal ɓay ká ndaya ɓaa key na ta-tañ!

⁷ Waa, Ngerewuru a ɗaa mina a ndáɗa faa ɓay nzoɓ taa ɓeri ká i re ha ni sunj ɓáy ɓisie na ya le woo? Waa, a pónj ha fale ɗi le?

⁸ Mi ɓaa ha ri ta-tañ: ka a ndáɗa faa ɓay ɓari na ɓa vaa hoy ha ri. Ku waa, zadka ɓi *Vu Nzoɓ mĩ yi mĩ vi tusiri key na waa, mĩ zinj nzoɓri ká i kaw tul mbika law ɓari na kɪ zu le?»

Law ɓay ká se tul Farizi ɓáy nzoɓ mbj larimbuo

⁹ Roɓay, Zezu mbi law ɓay key a ɓaa ɓay tul nzoɓri ká i ko sùo-ri ɓa nzoɓ fe ɗaa ɓáy zadɛri, a i kóke kɪ-i ɓari ɓa fe ya na.

¹⁰ Ka ɓaa mii: «Nzoɓri siɗi, i se ɓil *hul kani Ngerewuru ɓay ɗaa nzaa ɓay kere. Nzoɓ mbini ɓa Farizi, a nzoɓ mbje laa le, ɓa nzoɓ yaaŋa larimbuo.

¹¹ Báyji le, Farizi na naa sùo-ε ngeren a ɗo siya a ɗaa nzaa ɓay kere ká ɓil law-ε, a kɪke fe ɗaa ɓeri mii: “Ngerewuru ɓi, mĩ ha mĩ taambol, bay ji le, mĩ ɗo munu ɓa ɓie nzoɓ hawri ku ká i ɓa nzoɓ riɓari ya ndaw, nzoɓ ɗaa ndayari ya ndaw, nzoɓ ɗaa nun pieri ya ndaw, mase mĩ ɗo munu ɓa nzoɓ yaaŋa larimbuo ká ɗo key na ya ndaw pi.

¹² Bi na, ɓil dimasi mbjw mbjw riw bele na, mĩ sanj sùo-i mĩ sɸ fe ya faa ɓal ba siɗi siɗi, a ferri riw bele ká mĩ zinj na, duo le, mĩ naa mbjw ha mĩ.”

¹³ Báyji le, nzoɓ yaaŋa larimbuo na laa ro naa sùo-ε a ɗo ɗi ɗi huɔ-ε, a hii ɓay úra nun-ε ɓa siya ɓa luo Ngerewuru ya, roo le, ka nda law-ε zad zad a ɓaake ɓay ha Ngerewuru mii: “Ngerewuru ɓi, mu ha law-a ka huɔ lom ká tul-i, ɓi ká mĩ ɓa nzoɓ feyaa na.”

¹⁴ Lee, Zezu ɓaa mii: «Mi ɓaa ha ri ta-tañ: nzoɓ mbj larimbuo key na, Ngerewuru naa ɓay ká tul-e ha ni yi a se puo ɓáy law huoke. Roo le, nzoɓ taa haw ká ɓa Farizi na, ɓay ɗo tul-e ɓáy, bay ji le, nzoɓ ha ha ká ura tul-e ɓa siya le, Ngerewuru a mgbaka tunj siri, a nzoɓ ká ɗin tul-e laa le, ka a úra ɗo siya.»

Zezu sam fe zuo tul ledri

(Mat 19.13-15; Mrk 10.13-16)

¹⁵ Lee, nzoɓri faja leɗ tupenri hoy kara i vieke luo Zezu ɓay haŋa ni ka ɗaa nduo-ε ɓo tul-ri. Zadka leɗ nduoɓal-eri ko munu na báyji le, i haa ri.

¹⁶ Roo le, Zezu ha ri soro ɓáy leɗ tupenri na ɓa lakun-ε a ɓaa mii: «I ala ledri ha ri vi luo-i ɓo, i haa ri ya, bay ji le, Ngerewuru re mbay ká tul ɓari ká i ɗo munu ká ledri key.

¹⁷ Mi ɓaa ha ri ta-tañ ɓa tusue kɪ: nzoɓ ká yaa Ngerewuru ɓa law-ε ha ni re mbay ká tul-e munu ká leɗ na ya le, ka ti ɗoko sakra nzoɓri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri na ya wum.»

Soro ɓay ká se tul feziŋa

(Mat 19.16-30; Mrk 10.17-31)

¹⁸ Báyji le, mbay Ziɓ mbjw munu vbi Zezu mii: «Mbay kere, fe ji ze mĩ ɗaa ndaw roo ɓay zinke kumnun ká ɗo ɓanɗuɔ na le?»

¹⁹ Lee, Zezu yi i a ɓaa ha ni mii: «Bay ji roo, mù ɗi mĩ ɓa nzoɓ kere le? Ngerewuru

kɪ huo-ε hɔy ze ɓa nzoɓ kere ɓo, nzoɓ kɪ mbɪw mini ká nde ni nde na, tiya.

²⁰ Mu kɔ, bol kusolri ká Ngerewuru ha nzoɓri na ɓaa mi: “Mù ti ɗáa nun pie ya, mù ti ika nzoɓ ya, mù ti ri-riiba ya, mù ti kúɗ bay zuo nzaa nzoɓ ya, roo mù ɗáa vu mbom ɓo tul ɓaa-ka ɓáy máa-ɲa*.”

²¹ Báyyi le, leɗban na yɪɲra ɓáy ɓay ha ni mi: «Bol kusolkeri ku na, ɓáy kuban ɓi kɪ hɔy mù ɗo tul-e riw bele tɪi vuri.»

²² Fale ká Zezu laa ɓay ɓe na munu báyyi le, ka yɪɲra ɓáy ɓay ha ni mi: «Fe mbɪw puo mù roɓay. Fe ɓori riw bele ká mù ɗóke na, mu se mú vaa ɓaa mú hie, a mú pónɲ larike mú léke nzoɓ kɪkuri. Munu ndaw roo, mù ɗoko ɓáy feziɲa taa tusuekeri ká nulue ɓáy. Fale ro le, mu yɪi mú se fal-i ɓáy.»

²³ Zadka leɗban na laa ɓayke na munu báyyi le, ka siɲ tunun-ε mbid mbid, ɓay ɲi le, ka ɗo ɓáy feziɲari ngɪi ɓamba tasiri.

²⁴ A zadka Zezu kɔ ni ká'a siɲ tunun-ε mbid mbid na báyyi le, ka ɓaa mi: «Do ngon ɓamba ɓay haɲa nzoɓ feziɲari ɗiɲ tul-ri ha Ngerewuru re mbay ká tul-ri!

²⁵ Bay haɲa zambal ka nduo luɔ zoy a tɪi ká nun-ε na ɗo ngon ɓamba tasiri. Roo le, haɲa nzoɓ feziɲa ɗiɲ tul-e ha Ngerewuru re mbay ká tul-e na, ɗo ngon ɓamba tasiri kal ɗi roɓay.»

²⁶ Báyyi le, ɓari ká i ɗo zadɛ ká i laa ɓayke na i ɓaa mi: «A munu ku waa, nzoɓ ve ze a máa ɓay zɪɲ pam na ɓáy le†?»

²⁷ Lεε, Zezu yɪɲra ɓáy ɓay mi: «Fe ká nzoɓri maa ɗáa ya na, Ngerewuru maa ɗáa.»

²⁸ Báyyi le, Piyer ɓaa ha Zezu mi: «Mu kɔ, ɓuru na ɓuru pɔɲ fe ɓururi riw bele ká ɓuru ɗóke na ɓay séke fal-a.»

²⁹ Lεε, Zezu ɓaa ha ri mi: «Mi ɓaa ha ri ta-taɲ ɓa tusue kɪ: nzoɓ ká pɔɲ hul ɓe, mase máy ɓe, mase yu-eri, mase nzoɓ mbón niri, mase vi-eri ɓay tul réke mbay Ngerewuru na le,

³⁰ Ngerewuru a haɲa ni fe kɪri ngɪi ɓamba ká ɓil sew ká náa káwri ɗi tímbeɗɛ key, roo ká ɓil sew ká'a ví vuku na, ka'a haɲa ni kumnun ká ɗo ɓaɲguo na.»

Zezu ɓaa ɓay kóko seke fe ká'a tɪi tul-e (Mat 20.17-19; Mrk 10.32-34)

³¹ Fale ku báyyi le, Zezu ɓaa leɗ nduoɓal-eri ká ɗuo fale siɗi na ha ri ɗo fi mbɪw ɓoɗ, a ɓaa ɓay ha ri mi: «I laa key, náa séri ɓa Zuruzalem na ro váy. Ká zadɛ ku na, ɓayri riw bele ká *nzoɓ yaaɲa ɓayri

saa nzaa Ngerewuru ɗaa ɗo ɓil mbeɗe ká se tul-i ɓi *Vu Nzoɓ na, a ɗoko ɓáy zadɛ.

³² I pónɲ mɪ ɓo nduo nzoɓri ká i tuu Ngerewuru ya. ɓari na i sie mɪ i raɗ mɪ, a i sa-sami zuo nun-i.

³³ I ndáka mɪ ɓáy ndoy ɗon a i i mɪ. Ndeke ɗi nam sayke le, mɪ tɪi saa luɔ huɗ.»

³⁴ Roo le, ɓay ká Zezu ɓaa na, leɗ nduoɓal-eri laa taɲ ya mɓaɲ. Saɓ ɓayke ku na mu ri mu ha ri kɔ fe ká'a ɓaa ɓayke na ya.

Zezu mɓuɗa nun raɓ ha ni kɔ zad (Mat 20.29-34; Mrk 10.46-52)

³⁵ Zadka Zezu se a ɗo ɗi ya deɓ ɓáy puo ká Zeriko na báyyi le, raɓ mbɪw munu kaw lafaa a gon fe.

³⁶ Zadka'a laa gire ɓal nzoɓri ká mɓa riɓ riɓ ká i kal faa na báyyi le, ka vbi ɓay mi: «Saɓ seɗ ɓaari key na waa, ɓa ɲi kɪ zu maale?»

³⁷ Lεε, i ɓaa ha ni mi: «Zezu ká Nazareɗ na ze kal faa key váy.»

³⁸ Zadka'a laa ɓayke na munu báyyi le, ka guu fe ɓeleɲ mi: «Zezu, *vu bulu David, kóɗ nguɔ hɔy mu kɔ nun sie ɓi!»

³⁹ Lεε, nzoɓri ká i se pola na, i uru zɪɲ ni ɓay haɲa ni ka pónɲ nzi-ε. Roo le, ka guu fe mɓa mɓa ɓa pola pola roɓay mi: «Vu bulu *David, kóɗ nguɔ hɔy mu kɔ nun sie ɓi!»

⁴⁰ Báyyi le, Zezu siɪ ɓal-ε zik a ɗo a mbi nzi-ε ɓay haɲa ri mɓa ni i vieke ha ni. Zadka raɓ na soro a vi lakun Zezu na báyyi le, Zezu vbi ni mi:

⁴¹ «Fe ɲi ze mù hii ɓay haɲa mɪ ɗaa ha mù le?» Lεε, raɓ na yɪɲra ɓáy ɓay ha ni mi: «Mbay, mu ɗaa ha mɪ kɔ-kóm ɓa kɪ roɓay.»

⁴² Lεε, Zezu yɪi a ɓaa ha ni mi: «Mu kó-kóm ɓa kɪ. Law-a ká mù ɗaa ɓo tul-i na vaa mù ro.»

⁴³ Báyyi le, ká zadɛ ku hɔy ka kɔ-kóm a se fal Zezu na a pisi Ngerewuru. Ruɔ nzoɓri riw bele ká i kɔ feke na, i pisi Ngerewuru ndaw.

19

Zezu ɓáy Zase

¹ Zadka Zezu tɪi Zeriko na, ka saka ɓáy faa ɓil puo.

² Lεε, nzoɓ mbɪw ká ɓa nzoɓ feziɲa ká riɲ-ε ɓa Zase ká ɓa ngeɛ tul *nzoɓ yaaɲa larimbuori na ɗo ɗi.

³ Be na, ka nzaa faa ɓay kóko, waa Zezu na ɓa nzoɓ ve kɪ gbaɗ le? Roo le, munu

* **18:20 18.20** Tɪi kele 20.12-16; Kɪɲa bol kusol ba siɗike 5.16-20. † **18:26 18.26** Fe ká Zezu ɓaa ɓayke ká zad ni key na, tuku leɗ nduoɓal-eri, ɓay ɲi le, Ziɓri ker mi, nzoɓ ká ɗo ɓáy feziɲa ngɪ-ngɪi na, feziɲa ɓe na kie mi, ka ɓa nzoɓ ká'a rii law Ngerewuru, roo puoruo Ngerewuru kara ɓa taa ɓe ndaw pi. Roo le, Zezu kie ri mi, kɛr ɓay ɓari ɗo ɓáy faake ya.

ká'a ba goy nzoɓ bamba tasiri na, ka zinj faa ká bay kóko ni ya bay tul ruo nzoɓri.

⁴ Ro, a ɗuu pola a vaa hil tul puu ká ba *sikomor* a kaw ɗi bay kóko Zezu ká'a kál báy faa ká bo saw puu na ku. ⁵ Zadka Zezu ví tji saw puu na ku báyyi le, ka ura nun-ε ba siya a baa ha ni mii: «Zase, mu ɗi ba vaa, bay ji le, vuri key na, ndaɗ bay hanja m̄ naa bil puo bo.»

⁶ LEE, Zase na takra a ɗi saa tul puu na, a mgha ni báy suoriya.

⁷ Báyyi le, nzoɓri riw bele ká i ɗo zadε i ko feke na i ngu-nguri i baa mii: «ɗaa mina roo, ledban key se a vaa naa luu nzoɓ feyaa ká mini key le?»

⁸ LEE, Zase soro a ví ɗo pol Ngerembay a baa ha ni mii: «Mbay, mu ko, fe ɓiri na, m̄ wál saa sikda bay hanja nzoɓ kukuri. Ze, zadka m̄ ya fe nzoɓ ba bukru laa le, m̄ hanja ni k̄i nin nde tul-e taa mbjwke na ku.»

⁹ Báyyi le, Zezu baa ha ni mii: «Vuri key na, pam ɗo bil puo key ro, bay ji le, ledban ni key na ka ba vu bulu *Abaraham ndaw.

¹⁰ Tusueke le, ɓi *Vu Nzoɓ na, m̄ ví bay nzaa nzoɓri ká i ze-zee na bay yaana ri.»

Law bay ká se tul mbay báy nzoɓ ped beri

(Mat 25.14-30)

¹¹ Zezu mbi law bay mbjw roɓay a baa ha nzoɓri ká i ví laa bay ɓeri na. Munu ká'a tɔŋ ɗi ya deɓ báy Zuruzalem na, nzoɓri ker mii, réke mbay Ngerewuru na a tji tul-ri kod munu hoy.

¹² LEE, ka baa mii: «Nzoɓ mbjw munu ká saw be ba mbay se ba varu faa ɗike bay hanja ri mbi ni ba mbay ndaw roo, a yji a ví saw puo be na báy.

¹³ Pola roo bay zól na, ka ɗi nzoɓ ped ɓeri ká duo. Nzoɓ ha ha le, ka ha ni lari maa báy lari ped few say a baa ha ri mii: “Lari ká m̄ ha ri key na, i ɗáake fe hieri kpuru maa báy yji ɓi.”

¹⁴ Roo le, nzoɓ puo ɓeri na, i tuŋ ni ngeren a i pie nzoɓ nzaa pedri se fal-ε bay baa ha ngeredomayri mii: “Ledbanke ku na ɓuru hii bay hanja ni ka ba mbay ɓuru ya.”

¹⁵ «Zadka ngeredomayri ɗaa ni kaw ba mbay, ká'a yji a ví saw puo be na báyyi le, ka ha ri ɗi nzoɓ ped ɓeri ká'a ha ri lari pola na bay kóko wa, nzoɓ mbjw le, zinj mbiike ba mina mina le?»

¹⁶ Báyyi le, nzoɓ titire ɗekre na ví a baa mii: “Mbay, lari ká mù ha m̄ na, m̄ zinj k̄i ba duo zuo tul-e roɓay.”

¹⁷ LEE, mbay na baa ha ni mii: “Ndaɗ bamba, led ped kere! Munu ká mù ɗaa vu mbom bo tul vu feri ká ndji mini na, m̄ hanja mù re tul ngerepuori ba duo ro.”

¹⁸ Báyyi le, nzoɓ ndeke ɗi sidike ví a baa ha ni mii: “Mbay, lari ká mù ha m̄ na, m̄ zinj k̄i ba ndebe zuo tul-e.”

¹⁹ LEE, mbay na baa ha ni mii: “Bo na kara m̄ hanja mù re tul ngerepuori ba ndebe.”

²⁰ LEE, nzoɓ ped k̄i yji a ví a baa ha ni mii: “Mbay, mu ko, lari ká mù ha m̄ na ze ɗo key; m̄ kuo báy vay gari luk luk mí ɗaa muu.

²¹ M̄ ɗaa hje, bay ji le, bo na, mù ba nzoɓ ká mù yjŋ bamba tasiri, a mú ɗaa ped ndaw roo mú zinj fe ya ndaw, mù ru fe ndaw roo mú mbu zuo tul k̄i ya ndaw pi.”

²² Báyyi le, mbay na baa ha ni mii: “Bo led káw ká mù ndaya! Báy bay bo ká mù baa ká nzaa-a ku na, m̄ ɗáake bay bo tula. M̄ ko m̄ ba nzoɓ ká mù ngɔŋ bamba tasiri, ká mí ɗaa ped ndaw roo, mí zinj fe ká ɗi ya ndaw, mí ru fe ndaw roo, mí zinj lereke ká ɗi ya ndaw pi.

²³ A munu ku waa, ɗaa mina mù ha lari ɓi na ha nzoɓ k̄i kpaa a ɗáake ped, ze síe yji ɓi le, m̄ zinj mbiike zuo tul-e ya le?»

²⁴ Falε ku báyyi le, ka baa ha nzoɓri ká i ɗo zadε ku na mii: “Lari ká ɗo nduo-ε na, i naa i ha nzoɓ taa hay ká ɗóke ba duo na.”

²⁵ [LEE, i baa ha ni mii: “Mbay, be na ka ɗo báy lari ba duo ro!”]

²⁶ Báyyi le, ka baa ha ri mii: “M̄ baa ha ri: nzoɓ ká ɗo báy fe na, Ngerewuru a hanja ni k̄i nde tul-e. Roo le, nzoɓ ká ɗóke ya na, ha ká ndji ká'a ɗóke na kara, ka'a náa ɗoɗ a poŋ ni.

²⁷ A bay ká se tul nzoɓ tul ngani ɓiri ká i hii bay hanja m̄ re mbay ká tul-ri ya na, i mgha ri i vieke ha m̄, a i vbere ri ká nun-i key ha mi ko.”»

Zezu tji Zuruzalem

(Mat 21.1-11; Mrk 11.1-11; Zaa 12.12-19)

²⁸ Falε ká Zezu baa bay mini báyyi le, ka nda faa pol ha nzoɓri bay séke Zuruzalem.

²⁹ Zadka'a tɔŋ ɗi ya deɓ bay tji puo Befaze báy Betani ká ɗo ɗi ya báy kuo ká riŋ-ε ba Oliiviye na, ka pie led nduoɓal-eri sídi ha ri se pola a baa ha ri mii:

³⁰ «I se puo ká ɗo pol-ri ku. Zadka i tji ɗi na, i zinj vu maasoɓa mbjw ká i taa ni ɗo ɗi, ká nzoɓ kaw tul-e ba mbjw ya roɓay. I hina ni i vike ha m̄.

³¹ A zadka nzoɓ vbi ri mii: “Bay ji roo, i hina ni le,” le, i baa ha ni mii: “Ngerembay ze se síeke.”»

³² LEE, ɓari ká'a pie ri se na, i zinj feri riw bele munu ká'a mbi nzi-ε ká ɗi ha ri na.

³³ Zadka i ɗo hina vu maasoɓa na munu báyyi le, baa ganikeri na vbi ri bay mii: «Bay ji ndaw roo, i hina vu maasoɓa na key le?»

³⁴ LEE, i yjiŋra báy bay mii: «Ŋgerembay ze se sieke.»

³⁵ Falé ku le, i se báy vu maasoba na ha Zezu. Ro, í daa maagari bari zuo tul-e í ha Zezu hil a kaw dí.

³⁶ Zóli bari na báyii le, nzebri laba maagari bari zuo faa ká pol-e bay hana ni ka se tul-e a kál.

³⁷ Munu ká'a do dí ya deb báy Zuzuzalem báy faa ká uru saa tul kuo Oliviyi na báyii le, ruo led nduoŋal-eri riw bele daa bawda suoriya, a í tii saw písi Ngerewuru báy bawda kusolri bay tul fe saŋri riw bele ká í ko báy nun-ri na

³⁸ í baa mii:
«Ndad bay hana Ngerewuru ka sám fe zuo tul mbay

ká vi báy riŋ Ngerembay!
Law lom báy riŋ díka ba taa Ngerewuru ká kaw nulue!»

³⁹ Báyii le, Farizi haneri ká í do sakra ruo nzebri na í baa ha Zezu mii: «Mbay, mu úru ziŋ led nduoŋal-ari na ha ri mgbá nzaa-ri.»

⁴⁰ LEE, Zezu yjiŋra báy bay ha ri mii: «Mí baa ha ri ta-taŋ, zadka bari key na í mgbá nzaa-ri le, tisawri ká do key kara, í gúu fe belej belej!»

Zezu re rew bay tul nzebri ká Zuzuzalem

⁴¹ Zadka Zezu tòn dí ya deb báy Zuzuzalem ká'a mbi nun-e a ko puoke na báyii le, ka re-rew bay tul nzebri

⁴² a baa mii: «Áa! Baari nzebri ká Zuzuzalem, mí re-rew bay tul-ri! Ba fe ká í laa saw bay fe ká'a máa hana ri káwke dekeke timbede key na zu! Roo le, timbede key na fekéri ku na fúmra nun-ri gbiŋli.

⁴³ Tusuke le, namri ká'a ví vuku na, nzeb tul ngani baari tí tul-ri bay kiri puo baari gbuk do sikda, a í nduo zad yaa yaa

⁴⁴ í bie puo baari na kpukdu kpukdu, hulri ndaw, baari nzeb puori ndaw pi. I tí pón tisaw hulri mbjw kara kay tul kí ha ri ya, bay ji le, sew ká Ngerewuru vi bay yaŋa ri na, vuo law-ri ya.»

Zezu kaw hul kani Ngerewuru
(Mat 21.12-17; Mrk 11.15-19; Zaa 2.13-22)

⁴⁵ Báyii le, Zezu se bil mgbaj ká *hul kani Ngerewuru do dí a tii saw ní nzeb dáŋ fe híeri ká dí

⁴⁶ a baa ha ri mii: «Ŋgerewuru baa ká bil mbede be mii: “Hul bi na a bá hul daa nzaa bay kere!” Roo le, baari na í fere ní ba puŋ nzeb riibari.»

* **19:46 19:46** Ezay 56.7. * **20:9 20:9** Ká zad ní key na, fe ká nzeb wáa maa na, Kuori ko feke ya. Led Izarayelri ze dí ba viye. Ba vay fe ká uo a lie goriyo goriyo a do zuba ká í dí ba rezin. Ba fe pay bari ká í sŋ lereke, a í dáake him ndaw. Ká bil *Mbede Ngerewuru* na, zadka í baa bay se tul viye le, hane ba fe ká í maa do bil wáa, a hane laa le, ba led Izarayelri kí sùo-ri ká Ngerewuru ko-kóm ba tul-ri a híi bay hana lere bari do dí.

⁴⁷ Zezu fere fe báy namri riw bele ká bil hul kani Ngerewuru. Ngerenzob fe poyri báy *nzeb fére nzebri bol kusolri, roo báy ngeré Zibri ndaw na, i nzaa faa bay ika ni.

⁴⁸ Roo le, í ko faa ká bay zínke ní ya, bay ji le, ruo nzebri riw bele te suku-ri kie bay láake bay be.

20

Ngere tul Zibri vbi bay kóko saw hirusuo Zezu

(Mat 21.23-27; Mrk 11.27-33)

¹ Nam mbjw munu ká Zezu do fére nzebri fe a ka-káa Bay Kere ká bil mgbaj ká *hul kani Ngerewuru do dí na, *ngerenzob fe poyri báy *nzeb fére nzebri bol kusolri, roo báy ngeré Zibri ndaw na, i ví

² vbi ní bay mii: «Mu baa ha buru laa, waa, a ve ze mbi nzaa ha mù ndaw roo mù dáake fe niri key le? Mase, nzeb ve ze ha mù faa dáake le?»

³ LEE, Zezu yjiŋra báy bay ha ri mii: «Bí kara, mí vbika ri bay mbjw bay kóko. I baa ha mí laa:

⁴ dáa tul nzebri nduo mbii ká Zaa daa na waa, uru saa luu Ngerewuru mase, uru saa luu nzebri hoy le?»

⁵ Ro, í tii saw máy bay ká sakra kí mii: «Náa báari mína ro le? Zadka náa yjiŋrari báy bay ha ní mii, “uru saa luu Ngerewuru” le, a yji a vbi naari mii, bay ji ndaw roo náa dáari law naari bo tul bay ká Zaa baa na ya le?»

⁶ A zadka náa baari mii, “uru saa luu nzebri” le, ruo nzebri riw bele na, í vbuku naari báy tisaw bay ika naari, bay ji le, bari na, í ko Zaa ba nzeb yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru.»

⁷ Báyii le, i yjiŋra báy bay ha Zezu mii: «Dáa tul nduo mbii taa Zaa na, buru ko zad ká uru saa dí ya.»

⁸ LEE, Zezu yjiŋra báy bay ha ri mii: «Munu zu le, nda-ndad! Bí hoy kara mí tí kie ri nzeb ká mbi nzaa ha mí dáake fe niri key na ya ndaw.»

Law bay ká se tul nzeb pedri ká law-ri ndaya

(Mat 21.33-46; Mrk 12.1-12)

⁹ Falé ku le, Zezu mbi law bay key a tii saw dáake bay ha nzebri mii: «Nzeb mbjw munu mgbá wáa a maa para puuri do dí*. Falé le, ka pŋ pedke zuo nduo nzeb pedkeri ká'a faa ri na, bay hana bo few hóro lere puu na vi le, i wál taa beri, a

í pón̄ taa bari. Fale ku rɔɔ, a zol a se varu bay dáa nam ngi-ngji.

¹⁰ Zadfka few hóro lereke na vi báyii le, nzoɔ wáa na pie leɔ káw be mbjw se luo nzoɔ pedkeri na bay haŋa ni ka vaa ya lereke haŋeri ká do bay tul beri na a vike ha beri. Roo le, nzoɔ pedkeri na i ndaka leɔ káw be na wɔɔ wɔɔ, a i nii ni zol nduo-ε hoy soli taŋ haŋa ni fe.

¹¹ Leε, nzoɔ wáa na pie leɔ káw be k̄i na rɔɔbay. Leε, be na kara, i mgb̄a ni i ndaka ni wɔɔ wɔɔ ndaw, í rad̄ ni a í nii ni zol nduo-ε hoy soli.

¹² Báyii le, nzoɔ wáa na yi i pie leɔ káw be k̄i ndeke d̄i sayke. Leε, be na, i ha ni nuɔ mgb̄armi mgb̄armi, a i nii ni t̄i kele.

¹³ Báyii le, nzoɔ wáa na ker ká bil law-ε a baa mii: “Key waa, mù dáa mina ro zey le? Vu-i ká m̄i ko ni ba nzoɔ nun-i na, m̄i pie ni se luo-ri. Ko ya le, i h̄je ni.”

¹⁴ Roo le, zadfka nzoɔ pedkeri na i mbi nun-ri i ko vu nzoɔ wáa na báyii le, i baa bay ká sakra k̄i mii: “I ko, nzoɔ ká’a mgbaka fe pile na zu! Náa iri ni, a bo náa p̄n̄ri fe pile na ba taa naari.”

¹⁵ Roo ni i vaa mbi ni i vbu ni mgbirin̄ bo fal wáa na a í ni.

«A munu ku waa, fe ji ze nzoɔ wáa na a dáa z̄iŋ ri le?

¹⁶ Ka’a vaa ika nzoɔ pedri na, a ha wáa na ha nzoɔ k̄iri.»

Zadfka nzoɔbri laa baykeri na munu báyii le, i baa mii: «Feke ti doko munu ya mban̄!»

¹⁷ Roo le, Zezu ko ri zii a baa ha ri mii: «A munu ku waa, bay ni ká do bil mbede Ngerewuru na, m̄rake baa mina le?

“Tisaw ká nzoɔ mbúo hulri vbu bo disuy na,

yi a vi ba tisaw kere ká kal tul tisaw hawri pavbad,

a ba tisaw tighaa hul taa tusueke†.”

¹⁸ Nzoɔ ha ha ká lie bo tul tisaw key na le, a gur s̄uo-ε ruk ruk. A zadfka tisaw na ze toɔ bo tul nzoɔ laa le, a r̄eŋ ni r̄eŋeŋe.»

Ngereri ngakla Zezu bay tul puo larimbuo

(Mat 22.15-22; Mrk 12.13-17)

¹⁹ Ká saw sieke ku hoy *ngerenzob fe poyri bay nzoɔ fére nzoɔbri *bol kusol Zibri na, i nzaa faa bay mgbaka Zezu, bay ji le, i ko ndaw, law bay ká’a baa na ka tun̄ke ri tun̄. Roo le, i h̄je ruo nzoɔbri.

²⁰ Ro ze, í t̄i saw nḡaŋa Zezu a í pie nzoɔbri ká i daa s̄uo-ri ba nzoɔ kereri ha ri se luo-ε bay vbika ni bay, bo zadfka i z̄iŋ bay haŋe boɔf ká nzi-ε le, i pón̄ ni bo nduo nzoɔ réke tul puo bari ká do báy h̄urusuo bay dáake bay bo tul-e.

²¹ Ro, í vbi ni bay mii: «Mbay, buru ko ndaw, bay bori ká mù baa, báy fe fére bori ká mù fere nzoɔbri na do báy zadε. Mù naa nun nzoɔ mbjw ya, roo le, mù fere nzoɔbri tusue bay ká se tul fe dáa ká rii law Ngerewuru.

²² Mu baa ha buru laa. Waa, bol kusol naari ha faa bay haŋa nzoɔ puo larimbuo ha Mbay Sezar mase, ha faa ya le?»

²³ Leε, Zezu ko k̄er bay bari ká i hii nzaake nzi-ε na a baa ha ri mii:

²⁴ «I mbi lari na mbjw í kie m̄i ha m̄i ko.» Báyii le, ka baa mii: «Tul nzoɔ, báy rin̄ nzoɔ ká i vbie do lari key na waa, ba nzoɔ ve zu le?» Leε, i ȳiŋra báy bay ha ni mii: «Ba Mbay Sezar!»

²⁵ Báyii le, ka baa ha ri mii: «Munu zu le, nda-ndad! Feri ká do bay tul Mbay Sezar le, i ha Sezar, a feri ká do bay tul Ngerewuru laa le, i ha Ngerewuru!»

²⁶ Bay ká’a baa ká nun ruo nzoɔbri na, i z̄iŋ kaaya mbjw ká d̄i ká bay mgbake nzi-ε ya. Roo le, bay ká’a ȳiŋra na tuku ri riw bele ha ri kaw silili.

Sadusiri nzaa nzaa Zezu bay tul t̄i nzoɔbri saa luo huf

(Mat 22.23-33; Mrk 12.18-27)

²⁷ Sadusi haŋeri soro í vi luo Zezu. Ba bari *Sadusiri na ze i baa mii, nzoɔ hu le, ti t̄i saa luo huf ya. Ro, í vbi Zezu bay

²⁸ mii: «Mbay, *Moyze daa *bol kusol do bil mbede ha naari mii, nzoɔ ká ya may ká’a do báy yu-ε, rɔɔ a hu taŋ mbon̄ke nzoɔ le, ndad̄ bay haŋa yu-ε na ka ya may pile na a mbon̄ke nzoɔ, a k̄or̄oke m̄iri yu-ε ká hu na.

²⁹ Be ze, nzoɔ báy yu-eri tul-ri tonɔ say, le, n̄gere leɔ na ya may a hu taŋ mbon̄ke nzoɔ.

³⁰ Leε, t̄oŋno fal-ε nzoɔ ndeke d̄i sidike ya may pile na a hu taŋ mbon̄ke nzoɔ.

³¹ A nzoɔ ndeke d̄i sayke na kara, ya may na ndaw a hu taŋ mbon̄ke nzoɔ. Bari ká tul-ri tonɔ say na, i ya mayke na báy zad̄ bari riw bele, i hu taŋ mbon̄ke nzoɔ.

³² A fale ku le, may na kara ví hu ndaw.

³³ A munu ku waa, sieke ká nzoɔbri t̄i saa luo huf na, nzoɔ ve ká sakra bari ká tul-ri tonɔ say ku na, may key na a ba taa be le, bay ji le, bari ká tul-ri tonɔ say na, i ya ni ya bay zad̄ bari riw bele.»

³⁴ Báyii le, Zezu ȳiŋra báy bay ha ri mii: «Nzoɔbri ká timbede key na, mayri báy w̄arari i ya k̄i.

³⁵ Roo le, sew ká’a ví vuku na, nzoɔbri ká Ngerewuru ko ri maa bay haŋa ri t̄i saa luo huf í kaw báy kumnun na, yaŋa k̄i ti tiika mbaa.

³⁶ Bari na, i ti huka mbaa; i máa k̄i gb̄ay báy leɔ nzaaped̄ Ngerewururi ká nulue. I

† 20:17 20:17 Simri 118.22.

ba vu Ngerewururi, bay ji le, ka tina ri saa bil huf ha ri kaw bay kumnun.

³⁷ A bay ka se tul tji saa luɔ huf na, Moyze kji fal bayke ka bil mbede be ta-taŋ bay dol ka'a do pol puu ka gbuda ka huu se di ka bil law kor na, a di Ngerembay mii, "Mi ba Ngerewuru *Abraham, Ngerewuru Izak, a mi ba Ngerewuru *Zakoɔ ndaw."

³⁸ Munu zu le, Ngerewuru na ba Ngerewuru nzoɔ kaw bay kumnunri bo, ka ba Ngerewuru nzoɔ huɔeri ya, bay ji le, nzoɔ taa beri riw bele ka i hu na, ka ko ri ba nzoɔri ka i kaw bay kumnun bay tul-e.»

³⁹ Fale ku bayji le, nzoɔ fere nzoɔri bol kusol haneri mbi bay i baa ha ni mii: «Mbay, mu baa bay ndaɔ bamba.»

⁴⁰ I baa munu, bay ji le, i ziji faa ka bay vbika ni bay kiji mbaa.

Krisi bay David

(Mat 22.41-46; Mrk 12.35-37)

⁴¹ Leɛ, Zezu vbi ri a baa mii: «Daa mina roɔ i baa mii, *Krisi, nzoɔ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzoɔri na, ka ba vu bulu Mbay *David le woo?»

⁴² Mbay David kji suo-e baa ta-taŋ ka bil mbede Simri mii:

"Ngerewuru Ngerembay baa ha Ngerembay bi mii:

'Mu vi kaw tunduo hoɔo bi

⁴³ kpuu maa bay haŋa mi haw yum

ka tul nzoɔ tul ngani ɔeri ha ri do ba fe daa bal-a zuo di.'"

⁴⁴ A zadka Mbay David di Krisike na ba Ngerembay na wa, daa mina Krisi na a yi a ba vu bulu Mbay David ndaw le woo?»

Fe daa ngereri ka do bay zadɛ ya

(Mat 23.1-36; Mrk 12.38-40)

⁴⁵ Zadka ruo nzoɔri riw bele i do i laa bay ka Zezu fere ri na bayji le, Zezu baa ha leɔ nduoɔal-eri mii:

⁴⁶ «I nze bay suo-ri bay tul *nzoɔ fere nzoɔri bol kusolri ka i hii bay nduo ma-gari ka pi-pie yul bay haŋarika ha nzoɔri hii soko korma korma ha ri ka zad ruo ka nun nzoɔri, i nzaa zad kaw riŋ dika ka do pola ka bil hul mbu kiji bay zad kaw ngereri ka nam fe sum suoriya bay kaw di.

⁴⁷ Bari na, i ko nun sie may sieri ya, a i su fe bari ka i doke na veɔ veɔ bele, roɔ i yi i daa nzaa bay kere pi-pie, i dabke suo-ri ka nun ruo nzoɔri. Bari na, seke fe ka do bay tul-ri na, a ngoŋ bamba tasiri kal tul nzoɔ haŋri.»

21

May sie ka mbi fe ha Ngerewuru
(Mrk 12.41-44)

¹ Zezu kaw bil *hul kani Ngerewuru, a ko-kom rie fal-e gbuk, le, ka ko nzoɔ feziŋari ka i vi daa fe haŋa hoy bari zuo bil huo fe.

² Bayji le, ka ko may sie mbij munu ndaw ka kuku bamba vi daa soli sidri hoy zuo bil huo fe na.

³ Leɛ, ka baa mii: «Mi baa ha ri ta-taŋ ba tusue kji: may sie key ka kuku bamba na, ka ha lari kal nzoɔ haŋri riw bele,

⁴ bay ji le, bari ku riw bele na, i wal feziŋa bari ka maa ri mgbak mgbak na i ha. Roo le, may key ka ferri riw bele puo ni na, ka ha fe ka'a se sieke bay holke suo-e na loɔ bele ha Ngerewuru.»

Bie ka'a boko tul hul kani Ngerewuru
(Mat 24.1-2; Mrk 13.1-2)

⁵ Nzoɔ haneri do baa bay se tul *hul kani Ngerewuru ka tisawkeri ndaɔ bamba tasiri, bay ferri ka ndaɔ bamba ka i faa i ha Ngerewuru bay lekeke hul kanika na. Roo le, Zezu baa ha ri mii:

⁶ «Feri ka i ko key na, bil namri ka'a vi vuku na, tisaw mbij mini kara ti toŋ kay tul kji ya. Nzoɔri gay ri riw bele zuo siri.»

Koko seke fe bay bie ka'a tji tul nzoɔri
(Mat 24.3-14; Mrk 13.3-13)

⁷ Bayji le, i vbi ni bay mii: «Mbay, fe niri key na wa, sie haŋa ndaw roɔ a tji le? Mase, fe ji ndaw roɔ a kal a kie buru nam ka fe niri key na a tji le?»

⁸ Leɛ, Zezu yiŋra bay bay a baa mii: «I nze bay suo-ri ha nzoɔ ka ula ri ya, bay ji le, nzoɔri vi ngji bamba bay riŋ-i i baa mii: "Ba bi ze, mi ba *Krisi, nzoɔ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzoɔri na." Mase, i baa mii: "Ba sewke na ro zey." Roo le, i se fal-ri ya.

⁹ Zadka i laa soro ruiri ka nzoɔri ruu kji, bay uru ka nzoɔri uru ziji kji na le, i ha suo-ri ka to ya, bay ji le, ndaɔ bay haŋa fe niri key na ka tji ndaw ro. Roo le, ba sie roɔ bie nam ka bay vaake ka tusiri key ya roɔbay.»

¹⁰ Fale ku le, ka yi a baa ha ri mii: «Nzoɔri ka saw puo bari mbij, i uru bay ruu ziji nzoɔri ka saw puo kiji boɔ. Nzoɔri ka bil puoruo mbij, i uru bay ruu ziji nzoɔ puoruo kiji.

¹¹ Tusiri a lan suo-e bamba tasiri yik yik ndaw, kon luye a lie bo puori boɔ boɔ ndaw, huf duke mburuk kara a ika nzoɔri bay zad zad ndaw. Feri ka ba fe hje ngji bamba tasiri bay fe sanri kara i tji ka tumbam ndaw pi.

¹² «Roo le, pola roɔ bay haŋa fe niri key na ka tji le, nzoɔri i mgbaka ri, a i daa nun-ri tuo sie. I faa ri bay vaa kun bay bo tul-ri ka bil *hul mbu kji Zibri bay vaa daa ri zuo hul sal, i faa ri bay daa ri kaw pol nzoɔ

réke tul puori ndaw, pol mbay luyeri ndaw bay tul-i.

¹³ Be ze ba faa ká bay haña ri bǎake nasi bay bi na ha ri.

¹⁴ Roo le, bay ká ì báa bay yaanake sùo-ri na, ì kér bayke ká bil law-ri pola a ì ha law-ri ka nzaa ri ká dí ya,

¹⁵ Bay ji le, bi kji ze mǐ haña ri bayri ká'a tji saa nzáa-ri, báy kji nun nzem bay haña nzoɓ tul ngani baari mbijw mini kara ti zinj faa ká bay yjinra báy bay ha ri ya ndaw, i ti zinj faa ká bay tuj baykeri ngeren ya ndaw pi.

¹⁶ Baa baari báy máa baari ndaw, yu baari báy nzoɓ ini baari hawri ndaw, roo nzoɓ buo baari ndaw na, i mgbaka ri ì pón ri zuo nduo nzoɓ tul ngani baari ha ri i ruo nzoɓri ká sakra baari ku.

¹⁷ Nzoɓri riw bele na, i fuy ri bay tul-i.

¹⁸ Roo le, sɔy tul-ri mbijw mini kara ti muu a zee ya.

¹⁹ I mgba ngɔ-ngɔ, be ndaw roo Ngerewuru a yaanake ri báy.»

Bie ká'a bóko tul ngerewu ká Zuruzalem

(Mat 24.15-21; Mrk 13.14-19)

²⁰ «Zadka ì ko nzoɓ yumri kiri Zuruzalem gbuk le, be ndaw roo, ì kóko mii, bie Zuruzalem na tòn ndji hoy ro.

²¹ A le, bari ká i káw kuɗu zad ká Zude na, ndad bay haña ri dúu ba tul kuori, a bari ká i káw bil puo ká Zuruzalem na, ndad bay haña ri naa sùo-ri ngeren di dí, a bari ká i kaw vu puori hoy kara, ndad bay haña ri yi i se Zuruzalem na ya,

²² Bay ji le, ba namri ká Ngerewuru a haña nzoɓri ko seke fe a dálake sùo-ε, bay haña bayri riw bele ká i daa do bil mbede Ngerewuru na ka do munu báy zadε.

²³ Namkeri ku na, máyri ká i doko bil, báy máyri ká ledri áw wan bari na, i kóko seke fe ngji bamba, bay ji le, bawda kóko seke fe a tji tul nzoɓri ká kuɗu zad key ha here Ngerewuru do tul nzoɓkeri ku.

²⁴ I ika nzoɓri ngji bamba báy maamii ndaw, i mgbaka ri mgbam bay daa ri zuo tul puori bod bod riw bele, roo nzoɓri ká i tuu Ngerewuru ya na, i tód bil puo ká Zuruzalem na duja duja kpuru maa báy nam ká Ngerewuru tuu na ka maa.»

Sie yi Vu Nzoɓ

(Mat 24.29-31; Mrk 13.24-27)

²⁵ «Feri ká'a kie ri ha ri kóke na ze do key: Sie a fére do bod ndaw, few bay mbaymawri kara i fére ì do bod ndaw. Saw puo nzoɓri bod bod ká tusiri key na, i réke sùo-ri huri huri, a ì nguri sùo-ri bay tul maambiiri ká gire mgba gbúksu.

²⁶ Nzoɓri lie zuo siri rad báy hje bay tul feri ká'a tji ká tusiri key, bay ji le, hurusuori ká tumbam na, i lán yik yik.

²⁷ Fal fekeri ku báyii le, i kóko mǐ bi *Vu Nzoɓ ká mǐ ví ká bil sii mbam báy bawda hurusuo báy rinj dika.

²⁸ Zadka fekeri na tii saw tji na báyii le, ì sinj law-ri, ì úra tul-ri bad ba siya, bay ji le, nam ká Ngerewuru a náake sal koy feyga saa sol-ri na, tòn di mbáa ro.»

Fe fére ká se tul puu nzum

(Mat 24.32-35; Mrk 13.28-31)

²⁹ Fale ku le, Zezu mbi law bay key a baa ha ri mii: «Ì ko-kóm ì ko puu nzum báy puu hawri riw bele ká do ku.

³⁰ Zadka ì ko nzaa toykeri tii saw luu yay le, ì ko mii, nzaa bura mbam do di ya ro zu.

³¹ Do faa mbijw munu ndaw, zadka ì ko fe niri key na tji le, ì ko ndaw mii, sieke ká Ngerewuru a réke mbay ká tusiri key na do di ya deɓ bay ví ro zu.

³² Mǐ baa ha ri ta-tan ba tusue kji: nzoɓri ká timbedε key na, i ti huka riw bele ya hoy ze fe niri riw bele key na a tji.

³³ Tumbam báy tusiri na a kál hõn bele. A roo le, bay biri na ti kál ya mgban.»

I káw báy nzaa bal-ri kekeke

³⁴ «Ì nze báy sùo-ri ndaw ro! Munu ya le, kér bay baari a hii dik dik bay tul fe sɔm luye, mase bay tul fe nzoɓ luye, mase bay tul kér bay feri ká tusiri key. Munu le, nam kún sal bay na, a tji tul-ri mbõn ba vaa munu hoy.

³⁵ Tusueke le, munu ká gbana mgba fe na, namke ku na a mgbaka nzoɓri ká tusiri key riw bele rɛm faa mbijw munu ndaw.

³⁶ I káw báy nzaa bal-ri kekeke, a ì daa nzaa bay kere banɔo bay haña bo, zadka namke vi le, ì zinj hurusuo bay kálke tul fe sekeri riw bele ká'a tji, bay doko zékre ká pol bi *Vu Nzoɓ na.»

³⁷ Bisie le, Zezu fere nzoɓri fe ká bil *hul kani Ngerewuru banɔo kpafara. A tilaw laa le, ka se a vaa naa tul kuo ká rinj-ε ba Olivie.

³⁸ Ruo nzoɓri riw bele vi luo-ε ká bil hul kani Ngerewuru ba tibie picɗ bay láa bay be.

22

Zibri leke bay ká sakra kji bay mgbaka Zezu

(Mat 26.1-5; Mrk 14.1-2; Zqa 11.43-53)

¹ Nam suoriya maapa ká i daa tan fe hew fe ká i di ba *nam suoriya tji saa bil koy na, tòn di mbáa ro.

² Ngerenzob fe poyri báy nzoɓ fére nzoɓri *bol kusol Zibri i nzaa faa bay ika

Zezu, roo le, i daa hje nzobri ká i úru zinj ri.

*Zudas hii bay mbika tul Zezu
(Mat 26.14-16; Mrk 14.10-11)*

³ Báyji le, *Satan nduo bil law Zudas ká i dí ni ba Iskariyof ká ba nzob mbjw ká sakra lef nduo-bal-eri ká duo fale sídri na.

⁴ Ro, a se a vaa leke bay zinj *ngerenzob fe poyri báy ngere tul nzobri ká i koro *hul kani Ngerewuru na, bay zinj faa bay pón Zezu bo nduo-ri.

⁵ Báyji le, i daa suoriya a i waa zinj ni bay haña ni lari.

⁶ Lee, ka hii bayke zinj ri; ro a tii saw nzáa faa bay kóko saw sie ká a máa bay pón Zezu bo nduo-ri tan haña ruo nzobri ko bayke.

Zezu ha lef nduo-bal-eri leke fe sum suoriya tji saa bil koy

(Mat 26.17-25; Mrk 14.12-21; Zqa 13.21-30)

⁷ Nam mbjw ká sakra namri ká i dáake fe sum suoriya maapa ká tan fe hew fe ká i ike baduri bay dáake fe sum suoriya tji saa bil koy na ni báyji le,

⁸ Zezu pie Piyer báy Zaa a baa ha ri mii: «I se i vaa léke fe sum suoriya tji saa bil koy na, bo náa súri.»

⁹ Báyji le, i yji i vbi ni bay mii: «Zad ha ze mü hii bay haña buru se búru vaa léke fe sumri na ká dí ha mü le?»

¹⁰ Lee, ka baa ha ri mii: «I ko, zadka i nduo ngerepuo na le, zadε ku hoy i zinj waa nzob mbjw ká sob tinay mbii, le, i se fal-ε i nduo bil puo ká a se ba badri na,

¹¹ a i baa ha nzob hulke na mii: “Mbay hii kóko, waa, bil hul ká beri káw dí báy lef nduo-bal beriri bay sunja fe sum suoriya tji saa bil koy na do ha le?»

¹² Lee, ka a kie ri hul káy tul kji mbjw ká bil-e aa rad rad ká i leke ferri riw bele zeb zeb zuo dí. Zadε ku na ze, i léke fe sumri na ká dí.»

¹³ Báyji le, i se i vaa zinj ferri riw bele báy zadε munu ká Zezu baa ha ri na, ro i leke fe sum suoriyake na ká dí.

Zezu báy lef nduo-bal-eri kaw nzaa fe sum law mbjw

(Mat 26.26-30; Mrk 14.22-26; 1K 11.23-25)

¹⁴ Zadka saw sieke na vi báyji le, Zezu báy *nzob ndáy nzaapedri i vi a i kaw nzaa fe sum zinj kji mbjw hoy.

¹⁵ Lee, ka baa ha ri mii: «Bi na, mü re süo-i ngi-ngji bay sunja fe sum suoriya tji saa bil koy na key zinj ri pola ndaw roo, bay kóko seke fe báy.

¹⁶ Mi baa ha ri ta-tan: mü ti sunja fe sum key na zinj ri mbaa kpuru maa báy nam ká Ngerewuru a réke mbay ká tul nzobri ha ri

ko saw fe ká a daa na *tan kad kad ndaw ro.»

¹⁷ Fale ku le, ka mbi kobo mbjw munu, a daa taambol ha Ngerewuru bayke, roo a baa ha ri mii: «I yaa kobo na key i daa tud nzaa kji.

¹⁸ Mi baa ha ri ta-tan: tii sawke saa vuri key na, mü ti nzoko mbii lere puu na mbaa, kpuru maa báy nam ká Ngerewuru a réke mbay ká tul nzobri na vi ndaw ro.»

¹⁹ Fale ku le, ka yji a mbi maapa, a daa taambol ha Ngerewuru ndaw roo, a haw a ha ri a baa mii: «Be ni key na ba naysuo-i [ká mü pon bay tul-ri. I daa mini key banquo bo, i kérke bay se tul-i.»

²⁰ Fale ká i sü maapa riw bele na báyji le, ka mbi kobo a daa faa mbjw munu ndaw, a baa mii: «Kobo key na ba *sáka kuni fie ká Ngerewuru sin zinj ri báy faa sim bi ká a úo zuo siri bay tul-ri.]

²¹ I ko, nzob ká a mbika tul-i na kaw nzaa fe sum key zinj mü.

²² Ba tusue, bi *Vu Nzob na mü huka munu ká Ngerewuru leke faake pola. Roo le, kóko seke fe taa minake ze a doko bay tul nzob ká mbi tul-e le!»

²³ Báyji le, lef nduo-bal-eri tii saw vbika bay ká sakra kji ba lie ba lew mii: «A ve ndaw roo, a bá nzob daa fe mini key ká sakra naari key le?»

Peđ daa ngerenzob

²⁴ Lef nduo-bal-eri tii saw máy bay ngo-ngon bay kóko waa, nzob ve ze ká sakra bari roo, i kóko ni ba ngerenzob le?

²⁵ Lee, Zezu baa ha ri mii: «Mbayri ká saw nzobri ká tusiri key na, i re tul nzobri ngo-ngon. A nzob réke tul puori na, i daa ha nzobri dí ri ba nzob daa kere zinj nzobri.

²⁶ Roo le, kiji fe daa bari ká mini key na ti doko sakra baari ya. Nzob ká a ba ngerenzob ká sakra baari na, ka daa süo-ε ba lef ká ndji. A nzob ká a réke tul-ri na, do nun haña ni ka daa süo-ε ba nzob daa ped ha ri.

²⁷ Ku waa, a ve ze ba ngerenzob le? Nzob ká kaw nzaa fe sum, mase nzob ká daa ped ha kji-eri le? Waa, ba nzob ká kaw nzaa fe sum ya le? Roo le, bi na, mü do sakra baari key ba nzob daa ped ha ri.

²⁸ Baari na, i ba nzobri ká i mgba law-ri ngo-ngon zinj mü bay tul ferri bod bod ká tji tul-i a lie mü.

²⁹ Sawke mini ze, mü ha hurusuo réke mbay ha ri faa mbjw munu ká Baa ha mü,

³⁰ bay haña bo, i káw nzaa tutakra fe sum bi ká bil puoruo bi i sü a i nzo. Robay, i káw tul karingaw mbayri bay réke tul saw kani lef Izarayeli ká duo fale sídri na.»

Zezu baa bay zinj Piyer ká'a máy bay ká tul-e

(Mat 26.31-35; Mrk 14.27-31; Zqa 13.36-38)

³¹ Báyyi le, Zezu baa mii: «Simon, Simon, mu laa key! *Satan vbi bay baari bay mbaka ri munu ká i mbakake para fe pay bay fã mbuyke zuo bisuy.

³² Roo le, bi na, mù daa nzaa bay kere bay tul-a, bay hanja fal mbika law bo na ka huoya. Ze bo zadka mù yji mù vi leke faa bo le, mù hanja hurusuo ha yu-ori.»

³³ Lee, Piyer baa ha ni mii: «Mbay, mi do di ya bay seke hul sal zinj mù ndaw, bay huka zinj mù ndaw pi.»

³⁴ Báyyi le, Zezu yjinra bay bay ha ni mii: «Piyer, mi baa ha mù ta-tan, vuri key na, tuo ti ka-káa ya kob hoy le, bo na mù máy bay ká tul-i faa bal ba say mii, mù ko mi ya.»

Zezu baa bay ha led nduo-bal-eri bay tul fe seke

³⁵ Fale ku le, Zezu baa ha ri mii: «Zadka mi pie ri tan bol lari ká nduo-ri ndaw, bol varu ndaw, roo tan dikon ndaw na waa, fe ji ze puo nduo-ri le?» Lee, i yjinra bay bay ha ni mii: «Fe puo buru mbijw ya.»

³⁶ Báyyi le, Zezu baa ha ri mii: «Timbede key na, fe ká bay hanja ri daa na ze do key: nzo-b ká do bay bol lari le, ndaf bay hanja ni ka mbi do nduo-e. Do faa mbijw munu ndaw, nzo-b ká do bay bol varu na, ka mbi do nduo-e. A nzo-b ká ti bay maamii ya laa le, ndaf bay hanja ni ka mbi maagari be, a hie bo a pon larike a vaa hieke.

³⁷ Mi baa ha ri ta-tan: bay ni ká do bil mbede Ngerewuru na, do nun hanja mi daa ha ni o bay zadé ngid' bele. Bayke baa mii: "Be na, i daa ni bokó zinj dombirimri mbijw hoy*." Tusueke le, bayri ká i daa do bil mbede Ngerewuru se tul-i na, a oko bay zadé riw bele.»

³⁸ Báyyi le, led nduo-bal-eri baa ha ni mii: «Mbay, mu ko, maamiiri sidi do key!» Lee, ka yjinra bay bay mii: «Be nu ku na, maa ro.»

Zezu kod Ngerewuru ká tul kuo Oliviyé
(Mat 26.36-46; Mrk 14.32-42)

³⁹ Zezu tji saa hula a se ba tul kuo ká riŋ-e ba Oliviyé, munu ká'a se banɔuo kpadara. Lee, led nduo-bal-eri se fal-e.

⁴⁰ Zadka'a tji zadé ku báyyi le, ka baa ha ri mii: «I daa nzaa bay kere, be ropie i lie bo bil nzaa úla ya bay.»

⁴¹ Fale ku le, ka soro ká lakun ri ndji, di munu ká tisaw ká nzo-b mbi a vbu mari bo zadé kji, roo a huku siri a tii saw kó-d Ngerewuru

⁴² a baa mii: «Bãa, zadka law-a hii le, mu naa fe seke ká'a daa mi key. Roo le, mu daa fe ká law-a ze hii bo, law-i hoy ze hii ya.»

⁴³ [Báyyi le, led nzaaped Ngerewuru mbijw uru saa nulue a vi ha ni hurusuo.

⁴⁴ Munu ká'a ko sùo-ε maa hud na báyyi le, ka naa saw bal Bi-ε mgbáa a kod ni, ha torom ká tji saa sùo-ε zuo siri na, do munu ba goro sim.]

⁴⁵ Fale ká'a kod Ngerewuru ku na, ka uru siya a se luo led nduo-bal-eri na ro-bay. Lee, ka zinj ri ká tul nam, bay ji le, kér bay i ri ba hud.

⁴⁶ Báyyi le, ka vi tuma ri a baa ha ri mii: «Kúy! Nam ji ze munu le? Uru siya a i daa nzaa bay kere, be ropie i lie bo bil nzaa úla ya bay.»

Ngere Zibri mgba Zezu

(Mat 26.47-56; Mrk 14.43-50; Zqa 18.3-11)

⁴⁷ Zadka Zezu do baa bay kob hoy na báyyi le, ruo nzobri tji terere. Zudas ká ba nzo-b mbijw ká sakra led nduo-bal-eri ká duo fal-ε sidi na nda faa pol-ri. Ka soro ba lakun Zezu bay mgbaka ni girik.

⁴⁸ Lee, Zezu baa ha ni mii: «Zudas, bay faa mgbaka mi girik munu ze mù hii mbike tul-i, bi ká mi ba *Vu Nzo-b na bay pon mi bo nduo nzobri na key le?»

⁴⁹ Zadka led nduo-bal-eri ko fe ká vi zinj Zezu na munu báyyi le, i vbi ni bay mii: «Mbay, buru nda ri bay maamii buru key le?»

⁵⁰ Lee, nzo-b mbijw ká sakra bari ku na mbi maamii, a téke suku led káw *ngerenzob fe poy luye na fi hodó mbeked bo bisuy.

⁵¹ Báyyi le, Zezu mbi bay a baa ha ri mii: «Ála! Maa ro!» Fale ku le, ka zaa suku led káwke na munu le, rji do zadé.

⁵² Ro, a mbi bay a baa ha ngerenzob fe poyri bay mbay nzo-b koro *hul kani Ngerewuru, bay ngere Zibri ká i vi bay mgbaka ni na, a baa ha ri mii: «I tji bay maamiiri, bay puuri gbiri gbiri bay mgbaka mi, rii fe ká mi ba dombirim nzo-b le woo!

⁵³ Namri riw bele ká mi do zinj ri ká bil hul kani Ngerewuru na, i nzaa faa mgbaka mi ya, roo le, nam ká vuri na ba nam ká i zinj hurusuo taa suŋ ro bay mgbaka mi key.»

Máy bay Piyer ká tul Zezu

(Mat 26.57-58,69-75; Mrk 14.53-54,66-72; Zqa 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Zadka i mgba Zezu na, i sùu ni i seke ni luo *ngerenzob fe poy luye. Lee, Piyer na dii fal-ε bay salke daka daka di fi.

⁵⁵ Báyji le, nzobri mberε huu dɔ mgban í kaw dí. Lεε, Piyer kaw sakra ɓari ndaw.

⁵⁶ Zadfka Piyer kaw fi huu na báyji le, leɗ máy mbjw munu ká ɓa leɗ káw kɔ ni, a ngaa ni zii a ɓaa mii: «Ledban key na haari zinj Zezu ndaw.»

⁵⁷ Lεε, Piyer máy a ɓaa ha leɗ máy na mii: «Mì ko ni ya.»

⁵⁸ Fale ku ndji hoy le, nzob kɔ ni a ɓaa mii: «Bo na, mù ɓa nzob mbjw ká sakra ɓari ku.» Lεε, Piyer yjinra báy bay ha ni mii: «Hay! Ba ɓi ya!»

⁵⁹ Saw sie kal maa mbjw munu le, nzob kɔ gedε bayke a ɓaa mii: «Ba tusue! Ledban key na haari zinj Zezu, bay ji le, ka ɓa nzob ká kuɗu zad ká Galele.»

⁶⁰ Lεε, Piyer yi a ɓaa mii: «Bay ɓo ká mù ɓaa key na, mù taa láa kpuy!» A le, ká zadε ku hoy ká Piyer dɔ ɓaa bay kɔb hoy le, tuo ka-káa konroj.

⁶¹ Báyji le, Ngerembay Zezu fere nun-ε a ko ni mbji. Zadfka nun Piyer báy Zezu zuo kɔ munu báyji le, ka ker se tul bay ká Zezu ɓaa ha ni pola mii: «Vuri key na, mù máy bay ká tul-i faa ɓal ɓa say, roo tuo a ka-káa báy na.»

⁶² Zadε ku hoy le, Piyer tji báy mbii mjiri mgboɓo mgboɓo.

I rad Zezu

(Mat 26.67-68; Mrk 14.65)

⁶³⁻⁶⁴ Báyji le, nzobri ká i mgba Zezu ká i korɔ ni na, i sie ni i sin nun-ε báy vay gari i nda ni, roo i vbi ni bay mii: «Nzob ve ze nda mù key le? Baa ha ɓuru laa!»

⁶⁵ Ro, i rad ni sim nzaari ngji ɓamba ɓoɗ ɓoɗ roɓay.

Zezu kaw zad fɔnj bay Zibri

(Mat 26.59-66; Mrk 14.55-64; Zqa 18.19-24)

⁶⁶ Nzaaruɔ sil báyji le, ngere Zibri báy *ngerenzob fe poyri, báy *nzob fere nzobri bol kusolri, i mbu kɔ i ha Zezu se zinj ri pol kuɗu nzob kún sal bay luye ɓari Zibri.

⁶⁷ Lεε, i vbi Zezu bay mii: «Mù ɓa *Krisi, nzob ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzobri na le? Mu ɓaa ha ɓuru laa.» Lεε, ka yjinra báy bay ha ri mii: «Zadfka m̄ ɓaa ha ri kara, i ti yaanja bayke ya.»

⁶⁸ Ze, m̄ vbi ri bay hoy kara, i ti yjinra ha m̄ ya ndaw.

⁶⁹ Roo le, úru saa vuri key na, ɓi *Vu Nzob na m̄ káw tunduo hoɗo Ngerewuru Nzob Hurusuo.»

⁷⁰ Báyji le, ɓari riw bele ká i dɔ zadε ku na, i ɓaa mii: «Munu le, ɓo na, mù ɓa Vu Ngerewuru kɔ waa?» Lεε, Zezu yjinra báy bay ha ri mii: «Be kɔ ze i ɓaa ku. M̄ ɓa ɓe na kɔ.»

⁷¹ Báyji le, i ɓaa mii: «Káy! Náa vbikari nzob nasi bay kjiri bay dáake mina báy le,

bay ji le, naari sùo naari kɔ náa láari bay ɓeri na ká nzi-ε!»

23

Zezu kaw pol Mbay Pilad

(Mat 27.1-2,11-14; Mrk 15.1-5; Zqa 18.28-38)

¹ Báyji le, ɓari kuɗu *nzob kún sal bay luyeri riw bele ká i mbu tul kɔ na, i uru i sùo Zezu i séke ni pol Pilad ká ɓa nzob réke tul puo.

² Ká zadε ku na i tii saw gúo ni i ɓaa mii: «Ledban key na, ɓuru zinj ni ká zad úla nzob ɓururi, a ɗaa ha tul nzobri ngɔɔn a haa ri bay hana ri puo larimbuo ha Mbay Sezar ya. Ka ɓaa mii, ɓeri kɔ ze ɓeri ɓa *Krisi, nzob ká Ngerewuru waa bay pie ɓeri ví yaa nzobri na, ɓa mbay ɓuru Zibri.»

³ Báyji le, Pilad vbi Zezu mii: «Bo kɔ ze, mù ɓa mbay Zibri kéle?» Lεε, Zezu yjinra báy bay ha ni mii: «Be kɔ ze mù ɓaa ku.»

⁴ Báyji le, Pilad ɓaa ha *ngerenzob fe poyri, báy ruo nzobri mii: «Mì ko bay mbjw ká bay ɗaa ɓo tul ledban key na ya.»

⁵ Be nu ku báyji le, nzobri gedε bayke ngɔɔn-ngɔɔn kpuru kpuru i ɓaa mii: «Fe fere ɓe na ɗaa ha nzobri tji bay fie tusiri ɓuru riw bele, ti sawke saa kuɗu zad ká Galele, a tji ke kuɗu zad ká Zude riw bele, kpuru mini key roo a víke zad ni key.»

⁶ Báyji le, ka vbi ri bay mii: «Ledban key na, ka ɓa nzob ká Galele kɔ kele?»

Zezu kaw pol Eroɗ

⁷ Zadfka Pilad laa mii, Zezu vi saa kuɗu zad ká Galele, ɓa tusiri ká *Eroɗ re mbay ká dí na báyji le, ka pie ni se luɔ-ε, bay ji le, sieke ku na, Eroɗ dɔ Zuruzalem.

⁸ Zadfka Eroɗ ko Zezu ku na báyji le, sùo-ε ri ni ngji ɓamba, bay ji le, ɓa pieɗ ká lew hoy ka laa soro bay ɓe, a hii bay kóko ni, a ɗaa law-ε te tul hana ni ka ɗaa fe san mbjw munu ha ni ko.

⁹ Báyji le, Eroɗ na vbi ni bayri ngji ɓamba. Lεε, Zezu fere nzi-ε mgbuɗ ya.

¹⁰ Ngerenzob fe poyri báy *nzob fere nzobri bol kusolri ká i dɔ zadε na, i ɗaa bayri ká ndaya ndaya zuo tul-e.

¹¹ Fale le, Eroɗ báy nzob yum ɓeri na, i sie ni i luɔ mbúo ká tul-e, i nduo ni maagari mbay ká nduy mgbilik mgbilik, roo i pieke ni ha Pilad ɓa kɔ roɓay.

¹² Ká ɓil namke ku hoy, Pilad báy Eroɗ i pon tul ngani ɓari ká pola na, a i vi ɓa nzob buo kɔ.

I kunj bay hud ɓo tul Zezu

(Mat 27.15-26; Mrk 15.6-15; Zqa 18.39-19.16)

¹³ Pilad mbu *ngerenzob fe poyri, báy ngere Zibri báy ruo nzobri

¹⁴ a baa ha ri mii: «Ì víke báy ledban key na ha m̀i í baa mii, ka ula nzobri a daa ha tul-ri ngon. Nda ndad! Roo le, zadka ni vbi ni baykeri ka pol-ri le, m̀i zinj kaaya mbijw ka í daake bay bo tul-e na ya.

¹⁵ *Erod kara zinj kaaya be ya ndaw. Sawke mini ze, ka pieke ni ha m̀i robay. Ledban key na, ka daa kaaya mbijw ka maa bay haña ni zinke hud' ya!

¹⁶ Munu kara, m̀i haña ri zof ni báy ndoy don. Fale le, m̀i pón ni.»

¹⁷ [Bangwo, ka bil nam fe sum *nam suoriya ti saa bil koy na, Pilad tina nzob mbijw saa hul sal ha ruo Zibri, bay ji le, ba fe saw puo bari.]

¹⁸ Báyii le, ruo nzobri daa fe báy nzaa-ri góm riw bele mii: «I ledban na key, a í tina Barabas ha buru!»

¹⁹ Be Barabas na, ka ba nzob ka í mgba ni bo hul sal, bay ji le, ka suru tigbaa nzobri ha ri ti ka bil ngerepuo ka Zuruzalem, a í nzob mbijw ka di.

²⁰ Munu ka Pilad hii bay pón Zezu na, ka baa bay ba ki robay ha ruo nzobri.

²¹ Roo le, í daa fe báy nzaa-ri gúrurum kpuru mii: «Ber ni! Ber ni ber maa! Ber ni do tul puu say hud'!»

²² Leé, Pilad mbi bay faa bal ba sayke a baa mii: «A ku waa, kaaya ji roo ka daa le? M̀i zinj fe mbijw ka bay haña ni zinke hud' ya. Munu kara, m̀i haña ri nda ni báy ndoy don. Fale le, m̀i pón ni.»

²³ Be nu ku báyii le, í gede bayke í guúke fe ba pola pola bay haña ni ber Zezu do tul puu say hud'. Leé, fe guú bari na kal tul Pilad,

²⁴ ro ha ni mbi nzi-e ka di, a pón faa ha ri bay haña ri daa fe ka law-ri hii.

²⁵ Be ze, nzob ka ti-ti a í nzob ka í mgba ni bo hul sal na, Pilad tina ni munu ka law-ri hii, a pón Zezu na maa nduo nduo nzob yumri, bay haña ri daa fe zinj ni munu ka law ruo zobkeri hii.

I ber Zezu do tul puu say hud'

(Mat 27.32-44; Mrk 15.21-32; Zqa 19.17-27)

²⁶ Zadka í séke Zezu ba zad' ika ni na, í dar nzob mbijw ka Sirén ka uru saa puo bisuy, rin-e ba Simon. Leé, nzob yumri mgba ni í haa ni yaa puu say hud' Zezu a sob a séke fal-e.

²⁷ Báyii le, ruo nzobri se fal-e ngii bamba. Máyri kara se fal-e í re-rew báy mbii nun-ri mgobo mgobo, a í nda law-ri zad' bay tul-e.

²⁸ Leé, Zezu fere nun-e ba luo-ri a baa ha ri mii: «Máý Zuruzalemri! I re-rew bay tul-i ya! Roo le, í re bay tul-ri báy tul vu baari maa,

²⁹ bay ji le, namri ka'a ví vuku na, nzobri báa mii, suoriya ba taa máa suori ka í

mbon nzob ba mbijw ya, ka led' aw wan bari ya.

³⁰ Namke ku na, nzobri tiika saw réke sùo-ri bay haña kuo ka tódó a ren ri, mase mboro ka guba tul-ri gbukru a pud' ri.

³¹ I ko, zadka í daa fe mini key zinj pam puu na waa, fe jiri ze í daa zinj puu huoke na ro le?»

³² Ro, í vi báy dombirimri sidí zinj Zezu bay ika ri zinj ni.

³³ Zadka í tiike ri zad' ka rin-e ba Tunquo Tul na báyii le, nzob yumri ber Zezu do tul puu say hud' ka di. Dombirimri na, í ber ri sidí bele ndaw. Nzob mbini do tul puu say hud' ki ka tunduo hodo be, a nzob mbje laa le, do tul puu say hud' ki ka tunduo gel be.

³⁴ Leé, Zezu baa mii: «Baa! Mu nda buma zinj ri, bay ji le, fe ka í daa ku na, í ko ya.» Ro, nzob yumri faa gari beri í daa diji diji roo í leke ki.

³⁵ Nzobri do zad'e na ku, a í ko feri ka kal na. A bari ngere Zibri laa le, í sie Zezu í baa mii: «Zadka'a ba *Krisi, nzob ka Ngerewuru naa ni bay pie ni ví yaa nzobri na le, ka yaa sùo-e be ki sùo-e munu ka'a yaa nzob hawri na ha buru ko!»

³⁶ Nzob yumri kara í sie ni ndaw, í soro ba lakun-e, a í ha ni mbii fe síuke

³⁷ í baa mii: «Zadka mù ba mbay Zibri le, mu yaa sùo-o sùo-o ha buru ko!»

³⁸ Mbede hud' ka Pilad ha ri ber do tul-e na baa mii: «Be key na, ka ba mbay Zibri.»

³⁹ Leé, sakra dombirimri ka sidí ka í ber ri do tul puu say hud' na, nzob mbini lof Zezu a baa mii: «Mù ba Krisi, nzob ka Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzobri na ya le woo! Mu yaa sùo-o sùo-o ki, a mú yaa buru ndaw!»

⁴⁰ Báyii le, nzob taa haw uru zinj ku-e na a baa ha ni mii: «Mù hje Ngerewuru ya le woo! Bay ka í kun' bo tul-a na do munu ka taa be ndaw.

⁴¹ Taa náa le, do báy zad'e, bay ji le, náa zinj fe kaaya náa ka maa báy ped' daa náa. Roo le, be na, ka daa fe kaaya mbijw ya.»

⁴² Ro, a fere nun-e ba luo Zezu a baa ha ni mii: «Zezu, zadka mù ví réke mbay na le, mu keri se tul-i.»

⁴³ Leé, Zezu baa ha ni mii: «M̀i baa ha mù ta-taj ba tusue ki: vuri key na, mù káw zinj m̀i ka zad' káw ndad' ka luo Ngerewuru.»

Hud' Zezu

(Mat 27.45-56; Mrk 15.33-41; Zqa 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Maa báy sie ka do law tul na báyii le, fe guba nun sie ha zadri riw bele do gbukru kpuru maa báy sie ka fere sùo-e. Leé, gari kun' bil *hul kani Ngerewuru na saka saa sikda tár.

⁴⁶ Báyji le, Zezu d'aa fe beley a baa mii: «Báa! Mí pɔŋ ɔmi bi bo bil nduo-ɔ!» Fal bay na ku báyji le, law-ε ví tuo.

⁴⁷ Zadka ngerenzob yum ko ferí ká kal na munu báyji le, ka pisi Ngerewuru a baa mii: «Ba tusue, ledban key na, ka ba nzob ká bay ti tul-e ya.»

⁴⁸ Ruo nzobri ká i ví do zadε bay kóko ferí ku na, zadka i ko ferí ká kal na munu báyji le, i d'aa sie i nda law-ri zad' zad', a i yjike faa puo.

⁴⁹ Nzobri riw bele ká i ba nzob buo Zezu, báy máyri ká i su Zezu saa kuđu zad' ká Galele na, i do d'í d'í i ko ferí ká kal na d'εke.

I d'aa Zezu bo luɔ huɔ'

(Mat 27.57-61; Mrk 15.42-47; Zqa 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Nzob mbjw munu riŋ-ε ba Zezeβ ká puo be do Arimate ká ba puo Zifri. Ka ba nzob ká law-ε ndad' bamba, a ba nzob fe d'áa báy zadε a giyaŋ nam ká Ngerewuru a ví réke mbay ká tusiri key na nzokd'ɔ. Be na, ka ba nzob mbjw ká sakra kuđu nzob kúnj sal bay luye ká luɔ Zifri, roo le, bay ká i kuŋ bo tul Zezu, báy fe ká i d'aa ziŋ ni na, ka hii ziŋ ri ya.

⁵² Báyji le, ka uru a se luɔ Pilaɔ' a vbi ni huɔ' Zezu na bay voro.

⁵³ Zadka Pilaɔ' hii ziŋ ni na báyji le, ka se a vaa mbi huɔ' Zezu na a kaari báy gari pie ká ndad' bamba, a d'aa bo huɔ' tisaw ká i kpere ba luɔ huɔ' ba t'áw ká i d'aa huɔ' bo d'í ba mbjw ya báy.

⁵⁴ Ba nam ped' ndebe ká saw sie t'ɔŋ ndji hoy bay haŋa *nam mgbaka t'aram Zifri ka tji na.

⁵⁵ Máyri ká i su Zezu saa kuđu zad' ká Galele na, i se fal Zezeβ ba zad' luɔ huɔ' bay kóko tupal ndaw, bay kóko fe ká i d'aa báy huɔ' Zezu ndaw pi. ⁵⁶ Zadka i ko zadε na báyji le, i yji i se puo, i leke numri báy vay ferí ká bare fu býy býy bay d'aa zuɔ tul huɔ' Zezu na. Fale ku le, i mgbá t'aram s'oro-ri ká nam mgbaka t'aram na, munu ká *bol kusol bari Zifri baa na.

24

Zezu tji saa luɔ huɔ'

(Mat 28.1-10; Mrk 16.1-8; Zqa 20.1-10)

¹ Tiβie pied' ká nzaaruɔ sie dimasi do d'í ya bay sil na, máyri na tji i se ba tupal báy numri ká i zuu ká bare fu býy býy na.

² Zadka i tji tupal na báyji le, i ko maa tisaw ká i mbiike nzaa luɔ huɔ' na giri bo fi mbjw.

³ Lεε, i rii i se d'í, le, i ko huɔ' Ngerembay Zezu na ya.

⁴ Zadka i ko bay baa mbaa na, nzobri sidí, gari bari nduy ziriiri ziriiri tji ri,

⁵ hā hje d'aa ri ngji bamba ha ri d'ɔŋ tul-ri ba sirí. Báyji le, nzobkeri baa ha ri

mii: «Bay ji roo i nzaa nzob ká kaw báy kumnun ká sakra nzob huɔ'feri le?»

⁶ Zezu ti zad' ni ya; ka tji saa luɔ huɔ' a kaw báy kumnun. I kér se tul bay ká'a baa ha ri báy d'ol be ká'a d'óke kuđu zad' ká Galele na.

⁷ Ka baa mii: berí *Vu Nzob na, do nun haŋa ri pɔŋ berí hā nzob feyari mgbá berí, i ber berí do tul puu say huɔ'. Ndeke d'í nam sayke le, berí tji saa luɔ huɔ'.

⁸ Báyji le, máyri na i ker se tul bay ká Zezu baa ha ri pola na.

⁹ Zadka i yji saa tupal na ku báyji le, i baa bayke hā led' nduoβal-eri ká duɔ fale mbjw báy nzob hawri ká i do ziŋ ri na riw bele.

¹⁰ Máyri ká i baa bayke hā *nzob ndáy nzaapedri na, ba Mari ká puo be do Madala, Zani ndaw, Mari máa Zak ndaw, roo báy máy hawri ká i do zadε ziŋ ri ku ndaw pi.

¹¹ Roo le, bari nzob ndáy nzaapedri na, i laa bay baa máyri na ba lom hoy, ze i d'aa law-ri bo tul bay bari na ya.

¹² Báyji le, Piyer uru siya a d'uu a se tupal na, a duu kóm ba bil luɔ huɔ' na, le, ka ko gari ká i káaríke Zezu hoy zuɔ d'í. Fale ku le, ka yji a se puo, le, law-ε nzaa ni bay tul fe ká kal na.

Zezu kie s'oro-ε hā led' nduoβal-eri ká faa Emayus

(Mrk 16.12-13)

¹³ Namke ku hoy, led' nduoβal-eri sidí se ba puo ká riŋ-ε ba Emayus. Puoke ku na d'í báy Zuruzalem maa sal faa duɔ fale sidí.

¹⁴ I do loko soro ferí riw bele ká kal na.

¹⁵ Zadka i do baa bari na ku, i máyke kji báyji le, Zezu kji s'oro-ε soro ba lakun ri a se ziŋ ri.

¹⁶ I ko ni kji, roo le, fe guβa nun-ri gbibli ha ri ko ni ba Zezu ya.

¹⁷ Báyji le, Zezu vbi ri bay a baa mii: «Soro ji rɔpie tɔd'ɔ law-ri roo, i lo i séke faa mini key le?» Zadka i laa vbiw be na báyji le, i sii bal-ri zik i t'aa, i do báy kér bay.

¹⁸ Lεε, nzob mbjw ká sakra bari ká riŋ-ε ba Kiliopas baa hā ni mii: «Nzobri riw bele ká ngerepuo ká Zuruzalem key laa bay key, waa bo mù do haa roo, mú laa bay ferí ká kal ká bil namri ká sie ni key ya le?»

¹⁹ Lεε, Zezu vbi ri mii: «Bay jiri le?» Lεε, i baa hā ni mii: «Bay ferí ká kal ká tul Zezu ká Nazared' ká'a ba nzob yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru, ká do báy h'urusuo d'aa fe ndaw, baa bay ká nun Ngerewuru báy nun nzobri riw bele ndaw na.

²⁰ Ngerenzob fe poyri báy ngerε naari Zifri pɔŋ ni ha ri d'aa bay huɔ' bo tul-e i ber ni do tul puu say huɔ'.

²¹ Be ze buru daa law buru te di nzokdo mii, ka'a tina lef Izarayelri saa nduo nzoɔ tul ngani bururi. Fekeri kal ba nam say ro vuri.

²²⁻²³ Mɔyri ka sakra buru lef nduobal-eri key i tji pied i se tupal, le, i zinj huf Zezu ya. Ze i yji i vi baa mii, lef nzaapedri ka nulue vi tji tul-ri i baa ha bari mii, Zezu kaw bay kumnun. Bayke ku na ha buru kaw yer.

²⁴ Nzoɔ haneri ka sakra buru key na i se tupal na, le, i zinj feru riw bele munu ka mɔyri baa na, roo le, be Zezu na i ko ni bay nun-ri ya.»

²⁵ Bayji le, Zezu baa ha ri mii: «Nzoɔ law tiyari! Daa mina i daa law-ri bo tul bayri riw bele ka *nzoɔ yaana bayri saa nzaa Ngerewuru baa na vaa ya le woo!

²⁶ Do nun haɲa *Krisi, nzoɔ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzoɔbri na, ka ko seke fe mini key ndaw roo, a zinj rin dika ka luo Ngerewuru na. Waa, i ko ya le woo!»

²⁷ Fale ku le, Zezu mbi bay a baa ha ri laa bay feru riw bele ka do bil mbede Ngerewuru ka se tul-e na, tii sawke saa bil mbede *Moyze a seke kpuru tji bil mbede nzoɔ yaana bayri saa nzaa Ngerewuru riw bele.

²⁸ Zadka i se di ya bay puo ka i se ba baɔi na bayji le, Zezu mbi nun-e tim ri nzoɔ ka'a seke ba zad ki.

²⁹ Lee, i kuj ni bay haɲa ni kaw zinj ri, bay ji le, ba tilaw ka sie ti mbaa. Zadka'a ri i kaw zinj ri ka hula,

³⁰ a kaw nzaa fe sum zinj ri na bayji le, ka mbi maapa a daa taambol ha Ngerewuru, roo a haw ha ri.

³¹ Be nu ku roo, nun-ri vi tan ha ri ko ni ba Zezu na ki, roo le, ka zee ka sakra bari ri rik.

³² Bayji le, i baa bay ka sakra ki mii: «Zadka'a vi baa bay ha buru laa, a tina bay feru ka do bil mbede Ngerewuru ka law buru mbi ba huu ka di ha buru ka faa na, law buru vi huo mgbalak ka di. Waa do munu ya le woo?»

³³ I uru kod hoy i yji i se Zuzusalem i vaa zinj lef nduobal-eri ka duo fale mbij bay bari hawri ka i mbu ki na.

³⁴ Lee, bari ka i mbu ki na i baa ha ri mii: «[Jgerembay tji saa luo huf ki ba tusue! Simon ko ni bay nun-e!»

³⁵ Bayji le, bari ka tul-ri sidi na kara, i ki fal feru ka Zezu daa zinj ri ka faa, bay faa ka'a hawke maapa na, be roo i koke ni ba Zezu bay.

Zezu tji sakra lef nduobal-eri

(Mat 28.16-20; Mrk 16.14-18; Zqa 20.19-23; Ped 1.6-8)

³⁶ Zadka i do baa bay koɔ bay na bayji le, Zezu ki suo-e tji sakra bari mbuda a baa ha ri mii: «Dekeke ka sad zinj ri.»

³⁷ Bayji le, hje daa ri ha ri to dek dek i ker i baa mii, ko ya le bari ko wuru.

³⁸ Lee, Zezu vbi ri a baa mii: «Mina roo law-ri nzaa ri munu le? Mina roo i may bay ka bil law-ri munu le?»

³⁹ I ko nduo-iri bay bal-iri key i ko, ba bi ki ze mi kaw key! Zaa suo-i i ko. Wuru ti bay naysuo bay huru munu ka i ko mi key ya.»

⁴⁰ Zadka'a baa bay na munu ha ri bayji le, ka kie ri bol kol nuo ka do nduo-eri bay bal-eri na ha ri ko.

⁴¹ Lee, suoriya mbaa bil law-ri a daa ha ri yaake bay be na ya a kaw yer. Lee, Zezu vbi ri bay mii: «I do bay fe sum le?»

⁴² Lee, i vike bay sji tuoke mbij ha ni.

⁴³ Ze, ka ya a su ka nun-ri ku.

⁴⁴ Fale ku le, ka baa ha ri mii: «Bay feru ka mi baa ha ri bay dol bi ka mi do zinj ri koɔ roɔbay na ze do key: Do nun haɲa bayri riw bele ka i baa se tul-i ka do bil mbede Ngerewuru ka *Moyze daa, bay taa nzoɔ yaana bay saa nzaa Ngerewuru ndaw, roo bay Mbede Simri ndaw na, o bay zad.»

⁴⁵ Ze a ha nun-ri vi tan bay haɲa ri laake bay ka do bil mbede Ngerewuru,

⁴⁶ a baa ha ri mii: «Bay ka mbede Ngerewuru baa na ze do key: *Krisi, nzoɔ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɔbri na, do nun haɲa ni ka ko seke fe a hu, a ndeke di nam sayke le, a tji saa luo huf a kaw bay kumnun.

⁴⁷ Ndad bay haɲa ri ka-kaa Bay Kereke bay zadri riw bele bay rin-e: tii sawke saa ngerepuo Zuzusalem key, a se bay saw puo nzoɔbri boɔ boɔ riw bele, bay haɲa ri suo ker bay bari ka tul feyaa bari bo, ha Ngerewuru ka nda buma ka zinj ri.

⁴⁸ Baari na, i ba nzoɔ bay nasi bay fe niri na key.

⁴⁹ A le, fe ini ka Baa waa zinj ri pola na, bi ki suo-i mi pieke ha ri bay*. Ze i kaw ngerepuo na key kpuru bo, i zinj hirusuo ka'a uru saa nulue na ndaw roo.»

Zezu se ba nulue

(Mrk 16.19-20; Ped 1.9-11)

⁵⁰ Fale ku le, Zezu tji saa Zuzusalem a se zinj ri di ya bay Betani. Ka zad ku na, ka ura nduo-e a sam fe zuo tul-ri. ⁵¹ Zadka'a do sam fe ha ri munu na, Ngerewuru naa ni ka sakra bari a ha ni se luo-e ka nulue.

⁵² A bari laa le, i ruo ni. Fale le, i yji i se Zuzusalem bay bawda suoriya.

⁵³ Nam bay nam na i kaw bil *hul kani Ngerewuru a i pisi ni.

* 24:49 24:49 Fe ini ka Zezu a pieke na, ba Tem Law Pie.

Zaa

Bay kere Ngerewuru ka Zaa daa mbedefe

Bay ka se tul ferri ka do bil mbede ni key

Mbede key na kie Zezu ba Bay Ngerewuru ka do banquo, be ka'a «vi yaa suo zinj nzoɔ, a daa puo zinj naari» (1.14). Bay fe daa sanri ka ba fe ka kie fe, bay ferri ka'a fere nzoɔri bay nzi-ε lem lem se tul fe sanjeri ndaw na, nzoɔ daa mbede key na, ha naa kori mii, hirusuo Zezu bay bawda riŋ mgbaka na uru saa luo Ngerewuru. Ka kji fal ɔro bie soro ka Zezu lo zinj led nduoɔal-eri ka bil suŋ ka i mgbake ni, roo a baa bay se tul mgbaka ka i mgbaka Zezu, vbiwri ka i vbi ni, hud be ka tul puu say hud, bay tji be saa luo hud.

Mbede key na do boɔ bay taa Matiye, Marki, bay Luku. Zaa na kji fal pedri ka Zezu daa, kakalke le, ba hayri ka kuɔu zad ka Zude bay Galele. Mbii, mase maapa, mase nzoɔ kori baɔuri, ka ba ferri ka Zibri ko ba vaa na, Zezu mbi a kieke nzoɔri tusue bay ka se tul-e kji suo-ε a baa mii: «Nzoɔ ka kon mbii se ni le, ka vi luo-i a nzo mbii» (7.37). Roɔbay, ka baa mii: «Bi na, mi ba nzoɔ kori baɔu taa tusueke» (10.11).

Nzoɔ daa mbede key na, kji fal ferri key na riw bele bay hanja ri ko mii, Zezu ba Krisi, Vu Ngerewuru, nzoɔ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɔri na. Zadka i daa law-ri bo tul-e le, i kaw bay kumnun bay faa be.

Maa bayri ka do bil-e

Zezu ba Bay Ngerewuru: 1.1-18

Zaa Batis bay titire led nduoɔal Zezuri: 1.19-51

Pedri ka Zezu daa ka zad ruo: 2-12

Bayri ka Zezu baa ha led nduoɔal-eri pola roo bay huka: 13-17

Koko seke fe bay hud Zezu: 18-19

Tji Zezu saa luo hud bay nzoɔri ka'a tji tul-ri: 20-21

Zezu Krisi ba Bay

1 Pola ndaw roo bay hanja ferri riw do na, be ka i di ni ba Bay na do doɔ ro. Ka do zinj Ngerewuru, a ba Ngerewuru.

2 Bay na do zinj Ngerewuru bay tiika saw ferri hoy.

3 Bay faa be na, Ngerewuru daake ferri riw bele; fe ka'a daa bay faa be ya na, mbijw tiya.

4 Be na, saw kaw bay kumnun uru saa luo-ε. A kaw bay kumnunke ku na ba zad tana ka daa ha nun nzoɔri mgbuda ka di.

5 Zad tanake ku na hie banquo ka bil suŋ tilo, le, suŋ tilo na yaa bay zad tana na ya*.

6 Ngerewuru pie led nzaaped be ka riŋ-ε ba Zaa†.

7 Leε, be na, ka vi ba nzoɔ bay nasi zad tana na, bay hanja nzoɔri riw bele i laa bayke bo, i daake law-ri bo tul bay zad tanake na.

8 Be Zaa kji suo-ε na, ka ba zad tana ya, roo le, ka vi bay baa bay nasi zad tana na.

9 Zad tanake ku na, ba zad tana taa tusueke. Ka'a vi tusiri key a hie kad kad ka bil law nzoɔri riw bele.

10 Be ka i di ni ba Bay na, ka do tusiri key. Ze Ngerewuru daa tusirike na bay faa be hoy kara, nzoɔri ka tusiri key na i tuu ni ya.

11 Ka vi saw puo be, le, nzoɔri yaa ni ba suo-ri ya.

12 Roo le, bari riw bele ka i yaa ni i daa law-ri bo tul-e na, ka ha ri faa bay hanja ri vi ba vu Ngerewururi.

13 I vika ba vu Ngerewuru munu ka i mbonke nzoɔ ya: bay faa sim ya ndaw, faa law hiiya nzoɔ ya ndaw, roo le, ba Ngerewuru kji ze ha mbonja fieke na.

14 Be ka i di ni ba Bay na, ka vi yaa suo zinj nzoɔ a daa puo zinj naari. Law kere bay tusue bay mbaa bil law-ε gbay gbay. Buru na, buru ko riŋ dika be. Ba riŋ dika led mbijw hoy kekkek ka uru saa luo Ngerewuru.

15 Zaa baa nasi bay ka se tul-e mii: «I ko, ba nzoɔ key ze mi baa bay be mii: "Nzoɔ ka'a vi fal-i vuku na, ka mba mi pavbaɔ, bay ji le, ka do pola doɔ ndaw roo, i mboŋ mi bay."»

16 Naari riw bele na, Ngerewuru ha naari law kere be, ba fe sami ka kay tul kji tul kji ba pola pola.

17 Pola lew na, ka ha naari *bol kusol bay faa *Moyze. Roo le, timbede key na, ka ha naari law kere bay tusue bay bay faa Zezu *Krisi.

18 Nzoɔ mbijw mini ko Ngerewuru bay nun-ε ya. Roo le, be ka'a ba led mbijw hoy kekkek, a ba Ngerewuru kji suo-ε, a kaw lakun Bi-ε na ze daa ha naa tuukeri ni.

Zaa Batis baa nasi bay Zezu

(Mat 3.1-12; Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18)

19 Nam mbijw munu, ngeredomay Zibri ka Zuruzalem pie nzoɔ fe poyri bay *Leviri ha ri se luo Zaa bay vbika ni bay, bay koko waa, be na ka ba ve le?

* 1:5 1.5 Nday bay hanjeri baa mii: «suŋ tilo na mba tul bay zad tana na ya.» † 1:6 1.6 Ba Zaa Batis. ‡ 1:20 1.20 Bay nzaa grek le, nzoɔ key na ba Krisi, a bay nzaa eboro laa le, ba Mesi.

20 Zadzka i se luo-ε na báyyi le, ka gbir ya a yjinra báyy bay ta-tan ha ri mii: «Bi na, mi ba *Krisi, nzob ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzobri na ya?»

21 Lee, i vbi ni na robay mii «Mù ba nzob ve ki le? Waa, mù ba *Eli leS?» Zaa yjinra báyy bay mii: «U-uu, mi ba be ya.» I yji i vbi ni na robay mii: «A waa, mù ba nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru ka Ngerewuru waa bayke na le*?» Ka yjinra bay bay ha ri mii: «Ba bi ya.»

22 Ro, i vbi ni bay mii: «A key waa, mù ba nzob ve ki gbad le woo? Mu yjinra báyy bayke ha buru vaa baa ha nzobri ka i pie buru na. A bo ki suo-o na waa, mù baa bay mina ki ze se tul-a na le?»

23 Lee, Zaa yjinra báyy bay ka Ezay nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru baa pola lew na mii: «Bi na, mi ba be ka baa bay beley ka bil law kor mii: “I léke faa Ngerembay ha ni ka do sikda kparak kparak na!”»

24 Ka sakra nzob nzaapedri ka i pie ri ba luo Zaa na, Farizi haneri ka i do di na,

25 i vbi ni bay key mii: «Munu ka mù ba Krisi ya ndaw, mù ba Eli ya ndaw, a mù ba nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru ka buru giyan ni ya ndaw na waa, bay ji ki ndaw roo, mù daa tul nzobri nduo mbii le?»

26 Lee, Zaa yjinra báyy bay ha ri mii: «Bi na, mbii ze mi daa tul-ri nduo di, roo le, nzob mbiw do sakra baari ku ka i ko ni ya.

27 Be ka'a vi fal-i vuku na, ka kal tul-i pavbad. Sal dikon ka bal-ε hoy kara, mi maa bay hina ya.»

28 Fe niri riw bele key na kal ka Betani ka nzaa kporombii Zurdę ka fi kelu. Zadzka ku ze, Zaa daa tul nzobri nduo mbii ka di.

Zezu ba Vu Badu Ngerewuru

29 Nzaaruo ki na báyyi le, Zaa ko Zezu ka se vuku ba luo-ε na ro a baa mii: «I ko, be key na ka ba *Vu Badu Ngerewuru ka'a naa feyaa nzobri ka tusiri key na zu?»

30 Ba be na key ze, mi baa bay be pola mii, “nzob ka'a vi fal-i vuku na, ka kal tul-i pavbad, bay ji le, ka do pola dood ndaw roo i mbon mi bay.”

31 Kpuru tji timbede key na, ka ba nzob ve kara, bi na mi ko ya. Roo le, mi vi daa tul nzobri nduo mbii bay hanja led Izarayelri tuuke ni ba be ka Ngerewuru waa bay be na.»

32 Zaa baa nasi bay ka se tul-e mii: «Mi ko Tem Ngerewuru di saa nulue munu ka bede pie a kaw tul-e kokro.

33 Ka ba nzob ve kara, mi ko ya bay, roo le, Ngerewuru ka pie mi ha mi daa tul nzobri nduo mbii na baa ha mi mii: “Mu koko Tem Ngerewuru di a kaw tul nzob mbiw. Ba be ze a daa nzobri nduo bil Tem Law Pie.”

34 Bi na, mi ko fekeri na bay nun-i, a mi baa nasi bayke ha ri mii: be na, ka ba Vu Ngerewuru.»

Titire led nduobal Zezuri

35 Nzaaruo ki na, Zaa bay led nduobal-eri ka tul-ri sidi na, i do zad dol be ka pola na ku robay.

36 Zadzka'a mbi nun-ε a ko Zezu ka do kali na báyyi le, ka baa mii: «I ko, be na ka ba *Vu Badu Ngerewuru!»

37 Led nduobal Zari ka sidi na, i laa munu báyyi le, i uru i ton fal Zezu na.

38 Zadzka Zezu fere kom a ko ri na báyyi le, ka vbi ri bay mii: «Haa ji ze i nzaa le?» Lee, i yji i vbi ni bay mii: «Rabi,» (marake baa mii gan tul-i), «Mù naa zad ha le?»

39 Lee, Zezu yjinra báyy bay ha ri mii: «I vi le, i koko bay.» Báyyi le, i se zinj ni i ko zad nam be, a i kaw zinj ni kpuru maa bay huu mgban ka taa korok.

40 Led nduobal Zari ka i laa bay Zezu a i ton fal-ε na, nzob mbiwke ba Andere, yu Simon Piyer.

41 Fale ku le, Andere vaa zinj yu-ε na a baa ha ni mii: «Buru zinj *Mesi, nzob ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzobri na!» (Mara saw rinke le, ba Krisi).

42 Lee, ka su Simon na a seke ni luo Zezu. Zadzka Zezu mbi nun-ε a ko ni na, ka baa mii: «Bo na, mù ba Simon vu Zaa, i dika mù ba SefasS.» (Mara saw rinke le, ba Piyer.)

43 Nzaaruo ki na báyyi le, Zezu hii bay seke ba kudu zad ka Galele, ze a vaa zinj Filib a baa ha ni mii: «Mu se fal-i.»

44 (Filib na ba nzob ka Besayda, puo be bay Andere bay Simon Piyerri mbiw hoy.)

45 Lee, Filib na vaa zinj Nataniyel a baa ha ni mii: «Nzob ka *Moyze baa bay se tul-e do bil *mbede bol kusol ka *nzob yaana bayri saa nzaa Ngerewuru kara baa bay se tul-e ndaw na, buru zinj ni ro! Ba Zezu, vu Zezeb ka puo ka Nazared.»

46 Báyyi le, Nataniyel baa ha ni mii: «Waa, fe kere a uru saa Nazared na ku ndaw zu le?» Lee, Filib yjinra báyy bay ha ni mii «Mu vi le, mù koko bay.»

47 Zadzka Zezu mbi nun-ε a ko Nataniyel ka vi ba luo-ε na báyyi le, ka baa bay se tul-e mii: «I ko key, be na, ka ba led *Izarayel

§ 1:21 1.21 I kji Malasi 4.5-6; 3.23-24; Mat 11.14; 17.10-16.

1.23 Ezay 40.3. † 1:29 1.29 I kji Tji kele 12.1-28.

* 1:21 1.21 I kji Kijina bol kusol ba sidike 18.15. † 1:23

1.42 1.42 Bay nzaa aramri le, ba Sefas, a bay nzaa gerek laa le, ba Piyer. Zadzka Zezu ha rin fie key na ha Simon na, ka ha ni ped ki bod ro ze bay daa.

taa tusueke, ká fe úla nun nzob mbijw kara ti sùo-ε ya.»

⁴⁸ Nataniyel na kaw yer a yji a vbi ni mii: «Daa mina ndaw rɔɔ mù tuu mù tanj mini key le?» Lεε, Zezu yjinra báy bay ha ni mii: «Mì kò mù dɔɔf báy káw bò ká saw puu nzum ku hoy rɔɔ, Filiβ dí mù báy.»

⁴⁹ Báyii le, Nataniyel baa ha ni mii: «Mbay, bò na mù ba Vu Ngerewuru a mù ba mbay lef Izarayelri!»

⁵⁰ Zezu yjinra báy bay ha ni mii: «Mù daa law-a bò tul-i bay kóko ká mì kò mù ká saw puu nzum ku na le? Mù kóko fe kereri ngji bamba tasiri kal taa be ni key na báy.»

⁵¹ Lεε, ka baa na rɔɔbay mii: «Mì baa ha ri ta-tanj ba tusue kji: ì kóko nulue mgbuda bolon ha lef nzaaepf Ngerewururi hílke ba luo-ε, ì dírake vi luo-i bi *Vu Nzob na* .»

2

Zezu se zad yaaŋa kji ká Kana

¹ Fale ká ndeke dí nam sayke na, nam suoriya yaaŋa kji dó bil ngerepuo ká Kana ká kufu zad ká Galele. Maa Zezu dó zadε ku ndaw,

² le, ì dí Zezu báy lef nduoɔbal-eri ba zad yaaŋa kji ke na ku ndaw pi.

³ Báyii le, him puo nzobri*, le, maa Zezu ví baa ha ni mii: «Him na ti mbáa ro.»

⁴ Roo le, ka yjinra báy bay ha ni mii: «Maa, waa ba bò ndaw rɔɔ, mù kje mì fe ká mì dáa le woo? Nam bi na tòn rɔɔbay.»

⁵ Báyii le, mi-ε na yji a baa ha nzob dáa pedri mii: «Fe ká'a baa ha ri na, ì daa.»

⁶ Zadε ku na durari ká ì daa báy tisaw ba yie zuo dí; ba durari ká Zibri daa mbii zuo dí bay wáake sùo-ri *tanj kad kad munu ká ba fe saw puo bari. Bil durake mbijw le, maa toy mbii sidi ya le, sayri munu.

⁷ Ro, Zezu baa ha nzob dáa pedri na mii: «Ì dán mbii mbaa durari na key.» Ze, ì dán mbii na ha ni mbaa dí dɔrɔɔ dɔrɔɔ.

⁸⁻⁹ Fale ku le, Zezu yji a baa ha ri mii: «Ì ví kaa mbii key na ì séke ha nzob mbika tul ped nam suoriya na.» Lεε, ì kaa mbii ká fere sùo-ε ba him na ì séke ha ni. Be na, ka kò zad ká uru saa dí ya, roo le, nzob dáa pedri ká ì kaa mbiike na maa, ì kò. Zadka nzob mbika tul ped nam suoriya na lie mbii ká fere sùo-ε na báyii le, ka kaw yer, a dí wara nzob máy na

¹⁰ a baa ha ni mii: «Mára sawke ká ba tusue le, ì haŋa him ká ndaɔf bamba na ha nzobri nzo maa ri gulay gulay pola ndaw rɔɔ, ì ha ri hay ká raa ya na báy. Roo le, him ká ndaɔf bamba tasiri na, bò mù koro dó kpuru tji timbedε key!»

¹¹ Be ze ba fe sanj ká Zezu daa titire dεkre ká Kana ká kufu zad ká Galele. Ka kie ri ha ri kò rinj dika be, ze lef nduoɔbal-eri dáake law-ri bò tul-ε.

¹² Fale ku le, ka se ngerepuo ká Kapernayum báy mi-ε, yu-eri ndaw, kò lef nduoɔbal-eri ndaw a ì kaw dí nam haŋeri munu.

Zezu nii nzob dáɔ fe hieri ká hul kaŋi Ngerewuru

(Mat 21.12-13; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ Munu ká *nam suoriya Zibri ká ba *nam suoriya tji saa bil koy tòn dí ya deb na, Zezu uru a se ngerepuo Zuruzalem.

¹⁴ Zadka'a ri a se bil mbanj ká *hul kaŋi Ngerewuru dó dí na, ka zinj nzobri ká ì dó báy ndayri ká bay hi-hie ndaw, baduri ndaw, rɔɔ bederi ndaw. Ka zinj nzobri ká ì ba nzob kju kji vu lariri ká nzaa tutakra bari na kara ndaw pi.

¹⁵ Báyii le, Zezu daa ndoy donj báy sal, a niike ri báy badu bari báy ndayri na riw bele zuo fal hul kaŋi Ngerewuru. Ka mii vu lari nzob kju kji lariri na, a kira tutakra bari na zuo siri.

¹⁶ Ka yji a baa ha nzob dáɔ bederi na mii: «Ì faa fe baari na ì tji ke tji ká zad ni key ba kele! I daa hul Baa na ba hul fe hie ya!»

¹⁷ Zadka lef nduoɔbal-eri kò munu na báyii le, ì ker se tul báy ká ì daa dó bil mbedε Ngerewuru ká baa mii, «Kɔn hul bò na dáa mì lok lok!»

¹⁸ Báyii le, ngere Zibri vbi ni bay mii: «Fe sanj ji ndaw rɔɔ, mù dáa bay kieke buru mi, Ngerewuru ha mù faa bay dáa fe mini key na le?»

¹⁹ Lεε, Zezu yjinra báy bay ha ri mii: «Zadka ì nduku hul kaŋi ni key le, nam say le, mì úra ba kji.»

²⁰ Lεε, ngere Zibri yjinra báy bay ha ni mii: «Úwaa, hul ká buru daa mbiimbam sinj nin pare yie ndaw rɔɔ, o key le, bò mù baa mii, nam say hoy le, mù úra ba kji kele?»

²¹ Tusueke le, hul kaŋi ká Zezu baa bayke na, ka baa se tul sùo-ε ká'a huka a daa nam say le, a tji saa luo huf.

²² Fale ká Zezu tji saa luo huf a kaw báy kumnun na, lef nduoɔbal-eri ker se tul baykeri ká'a baa ha ri na, a ì daa law-ri bò tul bay ká dó bil mbedε Ngerewuru, báy bay ká tji saa nzaa Zezu na ndaw.

Zezu kò bil law nzobri riw bele

²³ Zadka Zezu dó Zuruzalem bay daa *nam suoriya tji saa bil koy na báyii le,

* 1:51 1.51 Ì kji Tiika saw fe 28.10-22.

* 2:3 2.3 Ba him ká yjn ya ká Zibri nzo ká nzaa fe sum banjuo.

† 2:17

bil namkeri ku na, nzobri ngji bamba daa law-ri bo tul-e bay tul fe sanri ka' a daa.

²⁴ Roo le, Zezu daa law-ε bo tul-ri ya, bay ji le, ka ko ker bay bari riw bele.

²⁵ Ka se sie nzob ka bay hana ni ka tina saw ferri ka tul nzobri ha ni ya. 'Be ki suo-ε na, ka ko fe ka do bil law nzobri ka nziiya na ngid' bele.

3

Zezu bay Nikodem

¹ Nzob mbijw munu ka sakra *Fariziri rin-ε ba Nikodem a ba ngeredomay Zibri.

² Ka vi luo Zezu ba sun a baa ha ni mii: «Mbay, buru ko le, ba Ngerewuru ki ze pie mu bay hana mu ba nzob fere buru fe, bay ji le, fe sanri ka mu daa na, nzob ka Ngerewuru sad' ziji ni ya le, ka ti ma'a bay daa ya.»

³ Lee, Zezu yijira bay bay ha ni mii: «Mi baa ha mu ta-tan ba tusue ki: zadka i mbonj nzob ba ki ya le*, nzobke ku na ti ma'a bay doko sakra nzobri ka Ngerewuru re mbay ka tul-ri na ya.»

⁴ Bayji le, Nikodem na yji a vbi ni bay mii: «Waa, nzob di taw do' ro key le, a daa mina ndaw roo a yji ha ri mbonj ni ba ki le? Waa, nzob a ma'a bay yji a ri bil mi-ε ha ri mbonj ni ba sid' ro bay le?»

⁵ Lee, Zezu yijira bay bay ha ni mii: «Mi baa ha mu ta-tan ba tusue ki: zadka, i mbonj nzob bay faa mbii bay Tem Ngerewuru ya le†, nzobke ku na ti ma'a bay doko sakra nzobri ka Ngerewuru re mbay ka tul-ri na ya.»

⁶ Nzob ka i mbonj ni bay faa naysuo le, ka do ba naysuo, a nzob ka i mbonj ni bay faa Tem laa le, ba Tem Ngerewuru ki ze ha ni kaw bay kumnun.

⁷ Bay ka mi baa ha mu mii, do nun hana ri mbonj ri ba ki na, ndad' bay hana mu kaw yer ka di ya.

⁸ I ko, zuu kuu munu ka law-ε hii, le, mu laa gire, roo le, mu ko zad' ka uru saa di ya ndaw, zad' ka se ba bad' ya ndaw pi. Ze mbonja taa Tem Ngerewuru ka mbonj nzob na kara, do faa mbijw munu ndaw.»

⁹ Bayji le, Nikodem baa ha ni mii: «Feke ku na a doko mina zu le?»

¹⁰ Lee, Zezu yijira bay bay ha ni mii: «Bo ka mu ba nzob fere fe ka rin-a mgba bamba ka tusiri *Izarayel na waa, mu ko saw ferri na key ya le?»

¹¹ Mi baa ha mu ta-tan ba tusue ki: buru baa bay ferri ka buru ko ta-tan na ha ri, a buru baa nasi bay fe ka buru ko bay nun buru, roo le, i hii bay yajana nasi bay buru na ya.

¹² Zadka i daa law-ri bo tul ferri ka do tusiri key ka mi baa bayke ha ri na ya waa, i daa mina ndaw roo bay daa law-ri bo tul ferri ka nulue ka mi baa bayke ha ri na le?

¹³ Nzob mbijw mini kara uru ka tusiri key a se nulue a ko saw ferri ka di ya bay. 'Ba bi *Vu Nzob huo-i ka mi uru saa nulue mi vi tusiri key, a mi maa bay tina saw ferri ha ri laa.

¹⁴ Pola lew na *Moyze zuu fe ba soy a sinj mgbajira puu a ura ni do siya ka bil law kor‡. Do faa mbijw munu ndaw, bi Vu Nzob na i sinj mi i ura mi do siya ¹⁵ bay hana nzob haa haa ka daa law-ε bo tul-i le, ka kaw bay kumnun ka do banquo.

¹⁶ I ko, Ngerewuru hii nzobri ka tusiri key ngji bamba, a ha Vi-e ka ba led' mbijw hoy kekkek, bay hana bo nzob haa haa ka daa law-ε bo tul-e le, ka ti bie ya, roo le, a kaw bay kumnun ka do banquo na.

¹⁷ Tusueke le, Ngerewuru pie Vi-e vi tusiri key bay daa bay bo tul nzobri ya, roo le, bay hana nzobri yaa suo-ri bay faa be.

¹⁸ Nzob ka daa law-ε bo tul-e le, bay ti tul-e mbaa. A nzob ka daa law-ε bo tul-e ya laa le, bay do tul-e banquo, bay ji le, ka daa law-ε bo tul Vu Ngerewuru ka ba led' mbijw kekkek na ya.

¹⁹ Faa daa bayke na ze do key: zad' taja vi tusiri key, roo le, nzobri hii sun tilo a i tun zad' taja na ngeren, bay ji le, ped' daa bari ndaya.

²⁰ Nzob haa haa ka daa fe ka ndaya na, ka im zad' taja na im a duu ni duu, bay ji le, ka daa hie bay ped' daa ndaya beri na a tji a do zad' hie gbari gbari.

²¹ Roo le, nzob ka daa fe bay faa tusue bay na, ka vi zad' taja bay hana nzobri ko ta-tan mii, ped' daa beri na, ba fe ka' a zuoko ziji Ngerewuru.»

Zaa Batis baa nasi bay

²² Fale ku le, Zezu bay led' nduo bal-eri uru i se ba zad' ki ka kudu zad' ka Zude a kaw di ziji ri nam maa fe, a daa tul nzobri nduo mbii.

²³ Zaa kara do daa tul nzobri nduo mbii ka Enon; zad' ku na do di ya bay Salim, ba zad' ka mbiiri ngji bamba do di. Roo nzobri vi luo-ε, le, ka daa tul-ri nduo mbii.

²⁴ Ka bil sewke ku na, i mgba Zaa naa hul sal ya bay.

²⁵ Bayji le, led' nduo bal Zaa haneri tii saw may bay ziji Zib mbijw munu se tul waa suo ka ba fe saw puo bari na.

²⁶ Ro, i se luo Zaa a i baa ha ni mii: «Mbay, nzob ka do ziji mu ka nzaa kporombii Zurdε ka fi kelu ka mu baa nasi

* 3:3 3.3 «Mbonja ka bay faa Tem.» Bay nzaa gerek le, ma'a bay ba sid' ze do di: mbonj nzob ba ki, mase, mbonja taa hay ka uru saa nulue. † 3:5 3.5 I kiji Ezekiel 36.25-27. ‡ 3:14 3.14 I kiji Ruu bari 2.4-9.

bay be ha buru na, timbede key na, ka daa tul nzofri nduo mbii ha nzofri riw bele se ba luo-ε.»

²⁷ Báyji le, Zaa yji a baa ha ri mii: «Zadka Ngerewuru ha fe ha nzof ya le, nzof mbijw mini kara maa bay zin ya.

²⁸ Bi na, mi ba *Krisi ya, roo le, mi ba nzof ka Ngerewuru pie mi vi pola ha ni. Baari ki sùo-ri na, i maa bay baa nasi bay ka mi baa na.

²⁹ I ko, wara nzof may na, may be do bay tul-e. Roo le, nzof buo nzof may na, do di ya ka lakun-ε bay laa ni ndaw, a do bay bawda suoriya bay laa kusol nzof may na. Bi na, mi do munu ba nzof buo nzof may na. Zadka ruo nzofri se fal Zezu na, suoriya mbaa bil law-i gbay gbay.

³⁰ Ndad bay haɲa riɲ-ε ka mgba ba pola pola, a bi laa le, mi yji ba fal.

³¹ Be ka uru saa nulue na ka kaw tul ferri riw bele. Nzof ka uru saa tusiri key na, ka ba taa tusiri a baa bay ferri ka' a ko ka tusiri key. A nzof ka uru saa nulue a vi laa le, [ka kaw tul ferri riw bele,]

³² a baa nasi bay fe ka' a ko bay nun-ε ndaw, a laa bay suk-e ndaw pi. Roo le, nzofri riw bele yaa nasi bay fe na ya.

³³ A roo le, nzof ka yaa nasi bay be na, ka hii bayke do di mii, Ngerewuru baa tusue bay na ki.

³⁴ Tusueke le, nzof ka Ngerewuru pie ni na, ka nday bol nzaa Ngerewuru, bay ji le, Ngerewuru ha Tem be mbaa bil law-ε gbay gbay.

³⁵ Baa naari na, hii Vi-e a poɲ faa daa ferri riw bele zuo nduo-e.

³⁶ Nzof ka daa law-ε bo tul Vi-eke na le, ka kaw bay kumnun ka do banɲu. A nzof ka daa vu mbom do tul-e ya le, ka ti kaw bay kumnunke na ya, roo le, here Ngerewuru do tul-e banɲu.»

4

Zezu bay may ka Samari

¹⁻³ *Fariziri laa mii, Zezu daa ha nzofri vi ba led nduobal-eri, a daa nzofri nduo mbii mba Zaa. (Tusueke le, Zezu ki sùo-ε daa tul nzofri nduo mbii ya, roo le, led nduobal-eri ze daa tul nzofri nduo mbii.) Zadka Zezu laa mii, soro ferri ka' a daa na todo bo suku Fariziri na báyji le, ka uru ka kudu zad ka Zude a zol, a yji ba kudu zad ka Galele.

⁴ Roo le, ka bay haɲa ni se kudu zad ka Galele na, a kal bay faa ka bo kudu zad ka Samari.

⁵ Báyji le, ka tji puo mbijw ka riɲ-ε ba Sikar ka do di ya deb bay waa ka bulu bari *Zakoɓ ha vi-e Zezeb ka pola lew na*.

⁶⁻⁸ Ka zadε ku na, luo mbii ka Zakoɓ tie pola lew na do di. Munu ka Zezu haari a taɲ bamba na báyji le, ka taɲ a kaw nzaa luo mbii na. A led nduobal-eri laa le, i se ba bil puo bay hie fe sum. Be nu ku le, maa bay sie ka do law tul ro zu.

Báyji le, may mbijw munu ka kudu zad ka Samari na vi bay daɲ mbii. Leε, Zezu baa ha ni mii: «May, ha mi mbii mi nzo.»

⁹ Báyji le, may na do yer a yjiɲra bay bay ha ni mii: «Daa mina roo bo ka mi ba Zib le, mu goɲ mi mbii bay nzoko, bi ka mi ba may ka Samari na le woo!» (Ka baa munu, bay ji le, Zibri bay *nzofri ka Samari na zuo ki bari tiya.)

¹⁰ Leε, Zezu yjiɲra bay bay ha ni mii: «Zadka mu ko fe law kere ka Ngerewuru mgba zin nzofri, a mu tuu nzof ka goɲ mu mbii nzoko na le, bo ki sùo-ε ze mu goɲ ni mbii na pola, le, a haɲa mu mbii ka uo yaw yaw ka bay haɲa mu kawke bay kumnun ka do banɲu na.»

¹¹ Báyji le, may na yji a vbi ni mii: «Mbay, luo mbii le di bamba, a bo le, mu ti bay fe daɲ mbii ya; waa, mu daa mina ndaw roo bay zin mbii ni key ka uo yaw yaw na bay nzoko le?»

¹² Luo mbii key na bulu buru Zakoɓ ze ha buru. Ba luo mbii ka be ki ka nzo, bay vi-eri bay fe hol beri kara ndaw pi. Waa, bo na mu mba tul bulu buru Zakoɓ na le woo?»

¹³ Báyji le, Zezu yjiɲra bay bay ha ni mii: «Nzof haɲa haɲa ka nzo mbii ka luo mbii key na le, kon mbii ki a seke ni bay. ¹⁴ Roo le, nzof ka nzo mbii ka mi haɲa ni na le, kon mbii ki ti seke ni mbaa mgban, bay ji le, mbii ka mi haɲa ni na, a doko munu ba mbii ka uo suo suo ka bil law-ε bay haɲa ni kawke bay kumnun ka' a doko banɲu na.»

¹⁵ Leε, may na baa ha Zezu mii: «Mbay, ze bo munu zu le, mu ha mi mbiike na bay haɲa kon mbii ki ka se mi mbaa ndaw, a mi se sie yji vi zad ni key bay daɲ mbii ki na mbaa ndaw pi.»

¹⁶ Zezu yji a baa ha ni mii: «Mu se mu vaa di wara bo, a bo bay ki, i yji i vi.»

¹⁷ Leε, may na yjiɲra bay bay ha ni mii: «Mi ti bay wara ya.» Leε, Zezu baa ha ni mii: «Bay bo do bay zadε. Wara bo tiya munu ka mi baa,

¹⁸ roo le, mu yaa wara zad ndebe, a haɲa ka mi kawke timbede key kara, ba wara bo ya ndaw. Bo na, mu baa sùo bay ki ze ha mi.»

* 4:5 4.5 I kji Tiika saw fe 33.19. † 4:20 4.20 Nzofri ka tusiri Samari na, i daa hul do tul kuo ka riɲ-ε ba Garizim na, do kor zad ka tusiri Samari, bay ji le, Zibri nii ri ka sakra bari.

¹⁹ Báyji le, máy na yjinra báy bay ha ni mii: «Mbay, mi ko le, mu ba nzoń yąąa bay saa nzaa Ngerewuru.

²⁰ Bulu bururi na, i ruo Ngerewuru ka tul kuo ka kudu zad ka Samari key[‡], roo le, baari Zibri ki i gedé mii, zad ka bay ruo Ngerewuru ka di na ba Zuruzalem.»

²¹ Báyji le, Zezu yjinra báy bay ha ni mii: «Máy, mu daa law-a ka bo tul bay ka mi baá ha mu key. Nam ka'a vi vuku na, zad ruo Baá Ngerewuru a doko ba ki-kii; nzoń ti séke sie séke tul kuo key ya ndaw, ka Zuruzalem ya ndaw pi.

²² Baari nzońri ka kudu zad ka Samari na, nzoń ka i ruo ni na i ko sawke tan ya[‡]. A buru Zibri laa le, nzoń ka buru ruo ni na, buru ko sawke ta-tan, bay ji le, pam na vi bay faa Zibri.

²³ A le, nam a vi vuku, ze namke na vi ro, ka nzoń ruo Baá taa tusuekeri na, i ruo ni bay faa Tem ndaw, báy faa tusue bay ndaw pi. Nzońri ka i ruo ni mini key na ze ka hii.

²⁴ Ngerewuru na ba Tem, a le, nzońri ka i ruo ni na, ka hii bay ha ja ri ruo ni bay faa Tem ndaw, báy faa tusue bay ndaw pi.»

²⁵ Báyji le, máy na baá ha ni mii: «Mi ko le, nzoń ka Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzońri, be ka i di ni ba *Krisi na a vika. Zadka'a vi le, ka'a tina saw feri *tan kad kad riw bele ha naari.»

²⁶ Leé, Zezu yjinra báy bay ha ni mii: «Ba bi ki ze mi do baá bay zinj mu key.»

²⁷ Ka zadé ku na, lef nduońal-eri vi zinj ni, le, tuku ri ha ri kaw yer bay tul máy ka Samari ka'a do baá bay zinj ni na ku. Be nu ku hoy kara, nzoń mbij ka sakra bari ka'a maa bay vbika ni bay mii, fe ji ze beri vbi, mase bay ji ki roo beri baá zinj máy na ku kara, tiya ndaw.

²⁸ Báyji le, máy na poń tinay mbii be na bo nzaa luń mbii, a yi i se bil puo a vaa baá ha nzońri mii:

²⁹ «I vi i ko ledban ka ki fal fe daa biri riw bele ka mi daa ka pola lew key na zinj mi. Waa, a ba Krisi, nzoń ka Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzońri na zu le woo?»

³⁰ Leé, nzońri ti ka bil puo yir a i se ba luo Zezu na.

³¹ Saw sieke ku na lef nduońal-eri kod ni mii: «Mbay, mu su fe!»

³² Roo le, ka yjinra báy bay ha ri mii: «Fe sum bi do di ku ka bay ha ja mi su, roo le, baari na i ko fe sumke ya.»

³³ Báyji le, lef nduońal-eri vbi ki bay ba lie ba lew mii: «A ku waa, nzoń hane vi bay fe sum ha ni su le woo?»

³⁴ Leé, Zezu ba ha ri mii: «Fe sum bi na ba daa law hiiya nzoń ka pie mi, a mi daa

ped ka'a poń zuo nduo-i na ha ni o bay zadé.

³⁵ Baari na i baá mii: “Few nin ndaw roo, a ba few vbie fe pay báy.” A bi le, mi baá ha ri: i mbi nun-ri i ko waari ka do ku. Para fe paykeri ngoń riw bele, a do di ya bay vbie ro! Do faa mbij muni ba nzońri ka i do di ya bay daa law-ri bo tul-i.

³⁶ Nzoń ka vbie fe pay na, ka zinj fe tunduo-e ro; ka mbij fe paykeri ka ba nzońri na, bay ha ja ri kaw báy kunnun ka do ban guo na. Be mini ze, nzoń ka ru fe, bay nzoń ka vbie fe pay na, i daa suoriya zinj ki mbij hoy,

³⁷ bay ji le, sim bay baá nzońri ka baá mii, “nzoń mbij ru fe, a nzoń ki laa le, vbi-vbieke” na ba tusue bay na ki.

³⁸ Mi pie ri ha ri vbie fe pay ka zad ka i ru fe ka di ya. Nzoń ki ze i ru fe, roo baari na i vbie fe pay bari na báy.»

³⁹ Nzońri ngii bamba ka bil kudu zad ka Samari na, i daa law-ri bo tul Zezu bay tul bay ka máy na baá ha ri mii: «Ka ki fal fe daa biri ka pola lew riw bele ha mi na.»

⁴⁰ Sawke mini ze, zadka nzońkeri ku vi luo Zezu na, i kod ni bay ha ja ni ka kaw zinj ri. Ze, Zezu kaw zinj ri nam sidi.

⁴¹ Nzońri ngii bamba tasiri i daa law-ri bo tul-e bay tul bay ka'a baá ha ri na.

⁴² I baá ha máy na mii: «Timbedé key na, buru daa law buru bo tul Zezu bay tul bayri ka mu ki ha buru hoy ya, roo le, ba fe ka buru laa báy suku buru ki, a buru ko ta-tan mii, ba be na ki ze ka ba Nzoń Yąąa Nzońri ka tusiri key.»

⁴³ Zadka Zezu daa nam sidi zinj ri ka zadé ku na, ka uru a se ba puo be ka kudu zad ka Galele.

⁴⁴ Tusueke le, Zezu baá ta-tan suo-e ki mii, nzoń yąąa bay saa nzaa Ngerewuru na, i daa mbay bo tul-e ka tusiri be ya.

⁴⁵ Roo le, zadka'a ti kudu zad ka Galele na, nzońkeri ya ni bay kere, bay ji le, bari kara i se zad *nam suoriya ti saa bil koy ka Zuruzalem na ndaw, a i ko fe sanri riw bele ka Zezu daa ka di na.

Zezu vaa vu ngeredomay

⁴⁶ Zezu báy lef nduońal-eri i yi ba ki i se Kana ka do kudu zad ka Galele ka'a fere mbii ha ni vi ba him ka di na. Ka zadé ku na, ngeredomay mbij do di ka suń vi-e se ni naa puo ka Kapernayum.

⁴⁷ Zadka'a laa mii Zezu vi saa kudu zad ka Zude a do kudu zad ka Galele na bayji le, ka se luo-e a kod ni bay ha ja ni ka se a vaa vaa vi-e ka do di ya bay huka na.

[‡] 4:22 4:22 Nzońri ka tusiri Samari na, mbederi riw bele ka i daa ka fal Moyze na, i tun bayke ngeren. Be mini ze, faa ka bay ha ja ri tiuke Ngerewuru ba pola muni ka Zibri na, tiya.

⁴⁸ LEE, Zezu baa ha ni mii: «Zadka i ko fe sanri bay feri ka ndad koko ya le, i ti daa law-ri bo tul-i ya.»

⁴⁹ Bayji le, ngeredomay na yinjra bay bay ha ni mii: «Mbay, kod nguoy hoy mu se puo bi ba vaa ka vu-i na a huka.»

⁵⁰ LEE, Zezu baa ha ni mii: «Mu zol mu se puo; vu-c na vaa ro.» Ngeredomay na daa law-e bo tul bay ka Zezu baa ha ni na a zol faa puo.

⁵¹ Zadka'a se faa kob robay na bayji le, nzob ped feri i suo nun-e i baa ha ni mii: «Vu-c na vaa bay kere!»

⁵² Bayji le, ngeredomay na vbi ri bay mii: «Maa bay saw sie mina ndaw roo led na vaa ku le?» LEE, i yinjra bay bay ha ni mii: «Lie ku na, maa bay sie ka fere suo-e, ze suo zana be na oke.»

⁵³ LEE, bi-e ko ro, ba saw sieke ka Zezu baa ha ni mii, vu-c na vaa ro na zu. Bayji le, be bay nzob ini feri riw bele na, i daa law-ri bo tul Zezu.

⁵⁴ Be ze ba fe san ndeke di ba sidike ka Zezu daa ka fal yi be saa kudu zad ka Zude, a vi kudu zad ka Galele na.

5

Zezu vaa nzob ka suo-e hu wu

¹ Fal feri ku na, Zibri daa nam suoriya bari, le, Zezu uru a se ba ngerepuo Zuruzalem na robay.

² Ka Zuruzalem na, faa koko mbijw ba faa kal baduri do di. Di ya bay faake ku na, daja do di ka i mbuo fe i pud ba tem zad ndebe do di. Rij zadke ku na i di bay nzaa eboro ba *Betsda*.*

³ Temri ka i pud do lakun mbiike ku na, nzob semri ngji bamba tasiri i naa di rad rad; nzob rawri ndaw, nzob kpederi ndaw, roo nzobri ka suo-ri hu wu ndaw pi. [Bari na, i naa i giyan mbii ka'a lan,

⁴ bay ji le, bil nam haneri ku na, led nzaaped taa Ngerembay di a vi do bil mbii na a lan. LEE, nzob sem ka di titire dekre, a do bil mbii ka lan ku na le, semke na do mina mina hoy kara, suo nzobke na a vaa bay kere.]

⁵ Nzob mbijw ka di ku na, suo-e se ni naa di daa mbiimbam sin say pare tono sidi ro.

⁶ Zadka Zezu mbi nun-e ka'a ko ni naa sem bole di bamba na bayji le, ka vbi ni mii: «Waa, mu hii bay hanja suo-c vaa le?»

⁷ Nzob sem na yinjra bay bay ha ni mii: «Mbay, zadka mbii na lan le, nzob mbijw ka bay mbika mi a daa mi nduo di na tiya. Zadka mi nzaa faa bay sieke di le, nzob ki vi kunj pol-i gbad a do di pola dof ha mi.»

⁸ Bayji le, Zezu baa ha ni mii: «Uru siya mu mbi hii bo a mu se-sed!»

⁹ Ka zadke ku hoy le, suo ledban na vaa ni kiyaw kiyaw, a mbi hii be a se-sed.

Feke ku na kal ka sie nam mgbaka taram Zibri.

¹⁰ Bayji le, ngeredomay Zibri baa ha nzob ka suo-e vaa ni na mii: «Vuri key na ba nam mgbaka taram ka nzob daa ped ya. Bol kusol buru na ha faa ka bay hanja nzob sob hii ka bil nam key na ya.»

¹¹ LEE, ka yinjra bay bay ha ri mii: «Nzob ka vaa mi key na baa ha mi mii: "Mbi hii bo mu se-sed."»

¹² Bayji le, i vbi ni mii: «A waa nzob ve ki ze baa ha mu le?»

¹³ Roo le, nzob ka ha suo-e vaa ni na, ba nzob ve kara ka ko ya, bay ji le, Zezu zee rik ka sakra ruo nzobri ka i do zadke na.

¹⁴ Fal ku bayji le, Zezu yi a zin nzob ka suo-e vaa ni na ka bil *hul kani Ngerewuru a baa ha ni mii: «Mu laa, timbede key na mu vaa kiyaw kiyaw ro. Roo le, mu daa feyaa na mbaa. Munu ya le, fe ka ndaya kal tul-e taa hay key na a daa mu bay.»

¹⁵ Bayji le, ledban na zol a vaa baa ha bari ka i ba ngeredomay Zibri na mii, ba Zezu ze vaa feri.

¹⁶ Sawke mini ze, ngeredomay Zibri daa nun-ri bo tul Zezu ler ler, bay ji le, ka daa fe niri key na ka sie nam mgbaka taram bari.

¹⁷ Ro, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Baa Ngerewuru daa ped ba pola pola kpuru ti timbede key robay, a bi kara mi do daa ped.»

¹⁸ Bay tul bayke na ku ze ngeredomay Zibri nzaarake ni mba taa pola na ku robay bay ika ni. I hii bay ika ni bay tul *bol kusol *nam mgbaka taram Zibri ka'a tun na ku hoy ya, roo le, ka yi a baa mi, Ngerewuru ba Baa feri, be ze a mba suo-e a lieke ni.

Vu Ngerewuru daa fe ka Bi-e hii

¹⁹ Bayji le, Zezu mbi bay a baa ha ri mii: «Mi baa ha ri ta-tan ba tusue ki: led na maa daa fe mbijw bay tul-e be ki suo-e ya. Fe ka Bi-e daa na ndaw roo, ka daa bay. Feri riw bele ka Bi-e daa na, be na kara daa faa mbijw munu ndaw.

²⁰ I ko, Baa led na ko Vi-e ba nzob nun-e, a kie ni feri riw bele ka'a daa suo-e ki. Ka'a kie ni pedri ka bay daa robay mba hay ka i ko key na le, i kaw yer.

²¹ Munu ka Baa tina nzobri saa luw huf a ha ri kaw bay kummun na, Vi-e kara ha kummun ha nzobri ka'a hii faa mbijw munu ndaw.

²² Robay, Baa Ngerewuru na kunj bay bo tul nzob mbijw ya, roo le, ka pon pedke zuo

* 5:2 5.2 *Betsda*: ka bil tajw mbede haneri ka piedke na, i daa ba *Bezada*.

nduo Vi-e bay haŋa ni ka kúnke bay ka bo tul nzoɓ,

²³ Bay haŋa nzoɓri riw bele i daa mbay ka bo tul Vi-e na munu ká i dǎake mbay bo tul Bi-ε na. Nzoɓ ká daa mbay bo tul Vi-e na ya le, ka daa mbay bo tul Bi-ε ká pié ni na ya ndaw.

²⁴ «Mì baa ha rì ta-taŋ ba tusue kị: nzoɓ ká laa bay bi, a daa law-ε bo tul nzoɓ ká pié ni le, ka do báy kumnun ká do banɗuɔ na. Nzoɓke ku na i ti dǎa bay bo tul-e ya, roo le, ka kal nzaa huɗ na ro a kaw báy kumnun.

²⁵ «Mì baa ha rì ta-taŋ ba tusue kị: nam a ví vuku, ze namke na vi ro, ká hudri láa kusol Vu Ngerewuru, a nzoɓri ká i laa kusol-e na laa le, i káw báy kumnun.

²⁶ Munu ká Bǎa leɗ do báy hurusuo kị sùo-ε ká bay haŋa nzoɓ kaw báy kumnun na, ka ha hurusuo ke ha Leɗ na bay haŋa ni ka ha nzoɓri kaw báy kumnun faa mbijw munu na ndaw.

²⁷ Roɓay, ka ha faa ha Leɗ na bay haŋa ni ka kuŋ sal bay ka zuo tul nzoɓri, bay ji le, ka ba *Vu Nzoɓ.

²⁸ I ha bay key na ka tuku ri ya, bay ji le, nam a vika, ká hudri riw bele ká i naa bil luo huɗ na, i láa kusol Vu Ngerewuru

²⁹ a i tji saa dǎ. Bari nzoɓ hayri ká i ba nzoɓ dǎa ped kereri na, a haŋa ri tji i kaw báy kumnun. Roo le, bari nzoɓ hayri ká ped dǎa bari ndaya banɗuɔ na, i tji saa luo huɗ bay haŋa ri daa bay huɗ bo tul-ri.

³⁰ Bi na, mì maa bay dǎa fe mbijw báy tul gan sùo-i ya. Mì kuŋ sal bay zuo tul nzoɓri, roo le, kún sal bay bi na do báy zadε ndaw, bay ji le, mì nzaa faa bay fe ká law-i ze hii ya, roo le, bay dǎa fe ká law Ngerewuru ká pié mì ze hii.»

Nasi bayri ká kie Zezu ba Vu Ngerewuru

³¹ Zezu baa mii: «Zadka ba bi ze mì baa nasi bay bi sùo-i le, nasi bayke na daa fe ya.

³² Roo le, ba nzoɓ kị boɗ ze baa nasi bay bi na. Ze, mì ko ndaw, nasi bay ká'a baa se tul-i na ba tusue bay.

³³ Baari na i pié nzaaped ba luo Zaa†, le, nasi bay be na do ba tusue kị.

³⁴ I ko, bi na, nasi bay nzoɓ ze mì se sieke ya, roo le, mì baa mini bay haŋa ri dǎake law-rì bo tul-i i zinke pam.

³⁵ Zaa na do munu ba huu ndele ká i daa huu taa dǎ ká'a hie kaɗ kaɗ, a le, baari na i daa suoriya ká bil zad taŋa be na bole dǎ ndji munu hoy.

³⁶ A roo le, bi na, nzoɓ nasi bay bi ká kal tul-e taa Zaa na do ku: ba pedri ká Bǎa poŋ zuo nduo-i bay haŋa mì daa o. Pedri

ká mì daa na baa nasi bay se tul-i mii, ba Bǎa ze pié mì.

³⁷ A Bǎa Ngerewuru kị sùo-ε ká pié mì na, baa nasi bay bi. Baari na, i laa kusol-e ba mbijw ya ndaw, i ko nzaa pol-e ba mbijw ya ndaw,

³⁸ a bay be daa puo ká bil law-rì ya ndaw, bay ji le, i daa law-rì bo tul nzoɓ ká'a pié ni na ya.

³⁹ «Ì békle bil mbede Ngerewuru banɗuɔ, bay ji le, i ker i baa mii, i zín káw báy kumnun ká do banɗuɔ na ká dǎ. Ba mbedeke na ku ze baa nasi bay ñiri na ká dǎ.

⁴⁰ Ze munu hoy kara i hii bay vika luo-i bay zín káw báy kumnun na ya.

⁴¹ «Mì nzaa riŋ dǎka ká luo nzoɓ ya,

⁴² roo le, mì tuu rì ta-taŋ a mì ko law ini Ngerewuru ti bil law-rì ya.

⁴³ Bi na, mì vi báy riŋ Bǎa, le, i hii bay mgbaka mì ba sùo-rì ya. A roo le, zadka nzoɓ kị ká vi báy riŋ-ε be kị, le, be ze i mgbá ni ba sùo-rì.

⁴⁴ Baari na, i hii zín riŋ dǎka ká luo nzoɓ kị ba lie ba lew, a i hii nzaa riŋ dǎka ká uru saa luo Ngerewuru huɔ-e ya. Wǎa, i doko zad haŋa ndaw roo, i daa law-rì bo tul-i le?

⁴⁵ «Baari na, koko ká i kér i baa mii, bi ze mì daa bay bo tul-rì ká pol Bǎa. Ba *Moyze ká i daa law-rì te tul-e nzokdo na ze, a dǎa bay bo tul-rì.

⁴⁶ Zadka i daa law-rì bo tul bay ká Moyze daa do bil mbede be le, i daa law-rì bo tul-i, bay ji le, mbede ká'a daa na, ka bǎake bay se tul-i zu.

⁴⁷ Roo le, munu ká i daa law-rì bo tul fe ká'a daa do bil mbede na ya wǎa, i daa mina ndaw roo, i daa law-rì bo tul bay ñiri na le woo?»

6

Zezu ha fe sum ha ruo nzoɓri
(Mat 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹ Fale ku na báyii le, Zezu tuo maambii ká Galele ká i dǎ ba maambii ká Tiberiyad ndaw na a se fi kelu.

² Ruo nzoɓri ngji bamba tasiri toŋ fale, bay ji le, i ko fe sanri ká'a daa a vǎake nzoɓ semri.

³ Leε, Zezu báy leɗ nduoɓal-eri i hil tul mboro i kaw dǎ.

⁴ Nam suoriya Zibri ká ba *nam suoriya tji saa bil koy na toŋ dǎ mbǎa ro.

⁵ Zezu ko-kóm a ko ruo nzoɓri ngji bamba tasiri ká i vi ba luo-e, ze a baa ha Filiḅ mii: «Zad haŋa ndaw roo, náa hieri fe sum ká dǎ bay haŋa nzoɓri key na i sù le?»

† 5:33 5.33 Ba Zaa Batis. I kji Zaa 1.19-27.

⁶ Ka vbi bay munu bay kóko waa, Filib a yinjra bay minna ze ha ni le, bay ji le, ka ko fe ka be ki a vaa daa na ro.

⁷ Lee, Filib yinjra bay bay ha ni mii: «Í! Ze lari ped nam isod sod sidi hoy kara, buru ti hie fe sum ka'a máa bay haña ruo nzobri key na i zinj ndji i su ya hoy!»

⁸ Lee, led nduobal-ε ki ka riη-ε ba Andere, yu Simon Piyer na baa ha ni mii: «Led kuban mbijw munu ze do bay maapa ba ndebe*, a sjiri ba sidi. A ku na waa, a máa ruo nzobri na key le?»

⁹ Bayji le, Zezu baa mii: «Í ha nzobri riw bele káw siri baw.» Zade ku na, suyri luo budum ka di bamba; ze i kaw tul suy na. Wazari ka i do zafe ku na, tul-ri maa isod sod duo zad ndebe (5.000).

¹¹ Bayji le, Zezu yaa maapa na a daa taambol ha Ngerewuru, roo a ha led nduobal-eri leke nzobri ka i kaw siri na. Ka yi a daa faa mbijw munu bay sjiri na ndaw, a ha ri su maa ri sib sib munu ka law-ri hii.

¹² Zadka i su maa zad kon bari riw bele na bayji le, Zezu baa ha led nduobal-eri mii: «Í mbu bieri ka ton na ka'a mgbaka a bie gor hoy.»

¹³ Lee, maapa ka ndebe ka i su ka bie ton na, i faa mbaa budu ba duo fal-ε sidi.

¹⁴ Zadka nzobri ko fe san ka Zezu daa na bayji le, i tii saw baa mii: «Ba tusue ki, ledban key na, ka ba nzob yagna bay saa nzaa Ngerewuru ka'a vika tusiri key†.»

¹⁵ Munu ka Zezu ko ka i hii bay mgbaka ni bay hirusuo bay haña ni ka ba mbay bari na, ka naa su-e ba ki robay a vaa kaw tul mboro huo-e.

*Zezu se-sef ka tul mbii
(Mat 14.22-33; Mrk 6.45-52)*

¹⁶ Zadka zad do pira pira na bayji le, led nduobal-eri se nzaa maambii

¹⁷ i hil bil tuo i kaw di, a i tii saw tuo mbii ba Kapernayum ka do nzaa kporombii ka fi kelu. Be nu ku le, zad sii dof ro zu, roo le, Zezu vaa zinj ri ya robay.

¹⁸ Lee, bawda zuu kuu bivbid bivbid, a lan mbii na kpuksu kpuksu.

¹⁹ Zadka led nduobal-eri hila tuo i se maa sal faa ndebe mase yieri munu bayji le, i mbi nun-ri i ko Zezu ka se-sef ka tul mbii a vi ba luo-ri vuku. Lee, hie daa ri zikiki.

²⁰ Roo le, Zezu baa ha ri mii: «Ba bi ki zu, i ha hie ka daa ri ya!»

²¹ Ro ze, i hii bay mbika ni kaw bil tuo bari na, le, zad ku hoy tuo na tji nzaakon ka i hii seke ba bad i kpedere.

²² Nzaaru ko bayji le, ruo nzobri ka i ton ka nzaa kporombii ka fi kelu na i nzaa Zezu. I ko ndaw ka tuo mbijw hoy ze do nzaa mbii na ku ba taw. Ze tuoke ku na Zezu hil a kaw di zinj led nduobal-eri ya, roo le, bari hu-ri hoy ze i kaw di a i zolke.

²³ Lee, tuo kiri uru saa ngerepuo ka Tiberiyad, i vi di ya ka lakun zad ka Zezu daa taambol ha Ngerewuru, roo a ha fe sum ha nzobri ka di na.

²⁴ A zadka ruo nzobri ko Zezu ya ndaw, led nduobal-eri ya ndaw na bayji le, i uru i hil i kaw bil tuori ku na, a i se ba Kapernayum bay nzaara ni.

Zezu ba ngaw ka ha nzob kawke bay kumnun

²⁵ Zadka i tji fi kelu i zinj Zezu na bayji le, i vbi ni mii: «Mbay, sie ha ze mu vi zad ni key le?»

²⁶ Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Mi baa ha ri ta-tar ba tusue ki: baari na i nzaara mi bay maapa ka i su maa ri sib sib hoy bo, i nzaara mi bay koko saw fe san ka mi daa na ya.

²⁷ Ndad bay daa ped ngon bamba bay tul fe sum ka'a bie gor hoy ya, roo le, bay tul fe sum ka'a haña nzobri kawke bay kumnun ka do banquo na. Fe sumke ku na, bi *Vu Nzob ze mi haña ri. Ba bi ki ze Ngerewuru Baa ha mi hirusuo daa fe ka kieke mi, ka hii bayke zinj mi.»

²⁸ A bayji le, i vbi ni bay mii: «Pedri ka Ngerewuru hii bayke na waa, buru daa mina ndaw roo, bay daa le?»

²⁹ Lee, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Ped ka Ngerewuru giyan bay koko ka luori na, ba daa law-ri bo tul-i bi ka'a pie mi vi na.»

³⁰ Bayji le, i yi i vbi ni na robay mii: «Fe san ji ndaw roo mu daa ha buru ko, a buru koke bay bo na ba suo bay le? Waa, fe ji ndaw roo mu daa le?»

³¹ Bulu bururi ka pola lew na, i su fe ka i di ba manne ka bil law kor munu ka mbede Ngerewuru baa mii: "Ka ha ri su fe sum ka uru saa nulue‡."»

³² Roo le, Zezu baa ha ri mii: «Mi baa ha ri ta-tar ba tusue ki: ba *Moyze ze ha ri fe sum ka uru saa nulue na ya, roo le, ba Baa ze ha ri ngaw taa tusueke ka uru saa nulue na.

³³ Tusueke le, ngaw ka Ngerewuru ha na, ba be ka uru saa nulue a vi tusiri key, a ha nzobri káw bay kumnun ka do banquo na.»

³⁴ Bayji le, i baa ha ni mii: «Mbay, mu ha buru ngaw key na banquo kpadara.»

* 6:9 6.9 Maapa key na ba maapa ka i daa bay sum orge.Orge na, ba para fe pay ka nzob kukuri daake maapa i su.

† 6:14 6.14 I kji Kijna bol kusol ba sidike 18.15-18; Mat 11.3. ‡ 6:31 6.31 Simri 78.24; Tji kele 16.15.

³⁵ Lee, Zezu baa ha ri mii: «Bi ze m̄ ba ngaw káw báy kumnun ká do banɔo na. Nzoɔ ká vi luo-i le, kɔn ti seke ni mbáa, a nzoɔ ká daa law-ε ɓo tul-i le, kɔn mbii kara ti seke ni mbáa ndaw.

³⁶ Roo le, ɓi na m̄ baa ha r̄ ro: I kɔ m̄ báy nun-r̄i, le, i daa law-r̄i ɓo tul-i ya.

³⁷ Nzoɓri riw bele ká Baa ha m̄ na, i vika luo-i. A nzoɔ ká vi luo-i le, m̄ ti n̄i ni do kele ya,

³⁸ ɓay ji le, m̄ vi saa nulue ɓay daa law h̄iyya ɓi ya, roo le, ɓay daa law h̄iyya nzoɔ ká pié m̄ vi na.

³⁹ Law h̄iyya nzoɔ ká pié m̄ na ze do key: nzoɓri ká'a ha m̄ na, ka h̄i ɓay haɲa m̄ pɔŋ nzoɔ mb̄jw mini kara ka ɓiε ya, roo le, sie ɔro ɓie nam na, m̄ t̄ina ri saa luo hud.

⁴⁰ Tusueke le, law h̄iyya Baa na ɓa haɲa nzoɓri riw bele tuu m̄ ɓa Vi-e, a i daa law-ri ɓo tul-i ɓo i kaw báy kumnun ká do banɔo na. Sie ɔro ɓie nam na, m̄ t̄ina ri saa luo hud.»

⁴¹ Zadka Zezu baa mii, «m̄ ɓa ngaw ká uru saa nulue» na, Zifri nḡuri ɓay ká sakra k̄i

⁴² i baa mii: «Be key na, ka ɓa Zezu, vu Zezeb na ya lo? Buru tuu bi-ε báy mi-ε ta-taŋ. W̄a, daa mina ndaw roo, ka baa mii, beri uru saa nulue le?»

⁴³ Lee, Zezu ȳiŋra báy ɓay ha ri mii: «I pɔŋ nzaa nduo nḡuri s̄uo ká sakra k̄i.

⁴⁴ Zadka Baa ká pié m̄ na d̄i nzoɔ ya le, nzoɔ mb̄jw mini kara ti vika luo-i a daa law-ε ɓo tul-i ya. A nzoɔ ká vi luo-i le, sie ɔro ɓie nam na, m̄ t̄ina ni saa luo hud.

⁴⁵ Pola lew na, *nzoɔ ȳaŋa ɓayri saa nzaa Ngerewuru daa do ɓil mbede Ngerewuru mii: “Bari riw bele na, Ngerewuru ze a fére ri feS.” Ze nzoɔ haɲa ká laa ɓay Baa, a ȳa fe fére ɓe na le, a vika luo-i.

⁴⁶ Nzoɔ mb̄jw mini kara kɔ Baa na báy nun-ε ya, roo le, ɓi huo-i ká m̄ uru saa luo-ε ze, m̄ kɔ ni.

⁴⁷ M̄ baa ha r̄i ta-taŋ ɓa tusue k̄i: nzoɔ ká daa law-ε ɓo tul-i na, ka do báy kumnun ká do banɔo na.

⁴⁸ Bi na, m̄ ɓa ngaw káw báy kumnun.

⁴⁹ Bulu baari ká i s̄u fe ká i d̄i ɓa manne ká ɓil law kor na, i hu riw bele.

⁵⁰ Roo le, nzoɓri ká i re ngaw ni key ká uru saa nulue na, i ti huka ya mgbaj.

⁵¹ Bi na, m̄ ɓa ngaw ká do báy kumnun ká uru saa nulue. Zadka nzoɔ re ngaw ni key na le, a káw báy kumnun ká do banɔo na. Ngaw ká m̄ haɲa na, ɓa naysuo-i. M̄ ha muni ɓay haɲa nzoɓri ká tusiri key na, i káwke báy kumnun.»

⁵² Zadka Zifri laa muni na báyji le, i uru báy rod̄i gododo ká sakra k̄i mii: «Uwaa!

Ledban key na w̄a, naysuo-ε taa minake ze a haɲa ɓuru s̄u le woo?»

⁵³ Lee, Zezu ȳiŋra báy ɓay ha ri mii: «M̄ baa ha r̄i ta-taŋ ɓa tusue k̄i: zadka i ȳa naysuo-i ɓi Vu Nzoɔ i s̄u ya ndaw, a i nzo sim s̄uo-i na ya ndaw le, i ti doko báy kumnun ya.

⁵⁴ Nzoɔ ká s̄u naysuo-i, a nzo sim s̄uo-i na le, ka do báy kumnun ká do banɔo na. Sie ɔro ɓie nam na, m̄ t̄ina ni saa luo hud.

⁵⁵ Tusueke le, naysuo-i na ɓa fe sum taa tusueke, a sim s̄uo-i na ɓa mbii nzoɔ taa tusueke.

⁵⁶ Nzoɔ ká s̄u naysuo-i, a nzo sim s̄uo-i ndaw na, nzoɔke ku na zuo z̄iŋ m̄, a ɓi h̄oy kara m̄ zuo z̄iŋ ni ndaw.

⁵⁷ Baa ká pié m̄ na, ka kaw báy kumnun. Ba ɓe ze, ka ha m̄ kaw báy kumnun. Do faa mb̄jw muni ndaw, nzoɔ ká s̄u naysuo-i, a nzo sim s̄uo-i na le, m̄ haɲa ni kaw báy kumnun na ndaw.

⁵⁸ Ngaw ni key na, ɓa ngaw ká uru saa nulue. Ngawke ku na do bod̄ báy fe sum ká bulu baari s̄u ká ɓil law kor na. Ze ɓari ká i s̄u na h̄oy kara i hu riw bele. Roo le, nzoɔ ká re ngaw ni key na, a káw báy kumnun ká do banɔo.»

⁵⁹ Be ze ɓa ɓay ká Zezu fere nzoɓri ká *hul mb̄j k̄i ká Kapernayum.

Nzoɓri nḡji bamba pɔŋ fal Zezu

⁶⁰ Zadka ruo nzoɓri ká i se fal Zezu na, i laa ɓay ɓe muni báyji le, i daa «Ii!» a i baa mii: «Bay ká nḡoŋ key na w̄a, nzoɔ ve ze a máa láake le?»

⁶¹ Lee, Zezu kɔ ndaw ká led̄ nduoɓal-eri do nḡuri s̄uo-i se tul ɓayke na, ze ka ɓa ha ri mii: «Bay ká m̄ baa na tuo law-r̄i tuo le woo?»

⁶² A ku na, zadka ɓi *Vu Nzoɔ m̄ uru saa tusiri key, m̄ ȳji ɓa zad̄ ká m̄ uru saa d̄i pola na w̄a, i k̄er ɓay mina ká d̄i le?»

⁶³ Tem Ngerewuru ze ha nzoɔ kaw báy kumnun. H̄urusuo nzoɔ ti daa fe mb̄jw ya. Bayri ká m̄ baa na, ɓa kumnun taa tusueke ká uru saa luo Tem Ngerewuru,

⁶⁴ roo le, nzoɔ haɲeri ká sakra baari daa law-ri ɓo tul-i ya.» (Ká ɓa tusue le, titire h̄oy Zezu kɔ nzoɓri ká i daa law-ri ɓo tul-e ya na ndaw, a kɔ nzoɔ ká'a mbika tul-e na ndaw pi.)

⁶⁵ Ka baa roɓay mii: «Be ze m̄ baa ha r̄i pola mii: zadka Baa ha faa ha nzoɔ ya le, nzoɔ mb̄jw mini kara ti vika luo-i, a daa law-ε ɓo tul-i ya.»

⁶⁶ Zad̄ ku h̄oy le, nzoɓri nḡi-nḡji ká i se fal-ε na, i naa s̄uo-ri yóroŋ yoroŋ a i se fal-ε mbáa.

67 Ro, Zezu vbi led' nduoɓal-eri ká duo fale sídĩ na mii: «Baari hoy kara ì hii bay náa sùo-rĩ ndaw le woo?»

68 Báyyi le, Simɔn Piyer yjiɲra báyy bay ha ni mii: «Mbay, buru na buru séke luu nzoɓ ve báyy le woo? Bay bo na daa ha nzoɓ káwke báyy kumnun ká do banɗuɔ.

69 A buru laa le, búru daa law buru bo tul-a, a búru tuu mù ba Nzoɓ ká Tan Kadfan ká Ngerewuru pie mù vi.»

70 Leɛ, Zezu yjiɲra báyy bay ha ri mii: «Baari ká tul-rĩ duo fale sídĩ na, ba bi ze mĩ nan rĩ ya le woo? Roo le, nzoɓ mbjw ká sakra baari na ba vu ngeretmndaya.»

71 Ka baa bay munu se tul Zudas Iskariyod, vu Simɔn. Ze, ka ba na led' nduoɓal-ε kara, be kɔ ze namke vi le, a mbika tul-ε.

7

Nam ká Zezu a tina sùo-ε na vi ya báyy

1 Fale ku le, Zezu haari báyy puori boɗ boɗ ká kuɗu zad' ká Galele. Ka hii bay séke kuɗu zad' ká Zude ya, bay ji le, ngeredomay Zibri ká dɔ i nzaa faa bay ika ni.

2 Leɛ, *nam suoriya hul puɗi Zibri na tòn dɔ mbáa*.

3 Ro, yu Zezuri baa ha ni mii: «Mu zól ká zad' ni key mú se kuɗu zad' ká Zude bay haɲa bo, nzoɓri ká i se fal-a na i kɔ fe saɲri ká mù daa na.

4 Zadka nzoɓ hii bay haɲa riɲ-ε mɓba le, ka ti mɗu sùo-ε ya, a séke ba zad' hie a daa fe saɲri ha nzoɓri riw bele kɔ. A munu ká mù daa kɔri fe saɲri mini key na, mu daa bo ha nzoɓri riw bele kɔ.»

5 (Tusuke le, yu Zezuri kara, i daa law-ri bo tul-ε ya.)

6 Báyyi le, Zezu baa ha ri mii: «Nam bi na vi ya báyy. A baari le, namri riw bele na, ì se munu ká law-rĩ hii.

7 Baari na, nzoɓ tukeleri key ti fúy rĩ ya. A bi le, i fúy mĩ, bay ji le, fe daa bari ká ndaya na, mĩ baa bayke ba kele ta-taɲ ha ri.

8 Ze, baari na ì zól i se zad' suoriya na. A bi le, mù ti séke dɔ ya báyy, bay ji le, nam bi na vi ya báyy.»

9 Fal bay ká' a baa munu ha ri na báyyi le, ka tɔa a kaw kuɗu zad' ká Galele.

Zezu se zad' suoriya ká Zuruzalem

10 Fal zól yu-eri ká i zól i se ba zad' suoriya ká Zuruzalem na báyyi le, ka uru a zól ba baɗi ndaw, roo le, ka se ba baɗi ba muni.

11 Báyyi le, ngeredomay Zibri ká i do zad' suoriyake ku na, i nzaara ni i vbi bay be mii: «Waa, ledban na do zad' ha zey le?»

12 Ruɔ nzoɓri hoy kara soro bay Zezu do nzaa-ri ya ya, i máyke bay zɔɲ kɔ ba lie ba lew. Nzoɓ haɲeri baa mii: «Ledban na ba nzoɓ law kere.» A nzoɓ kɔri laa le, baa mii: «U-uu, mbjw ya! Ka ula nzoɓri!»

13 A le, nzoɓ mbjw mini kara maa bay aa nzi-ε bay baa kér bay be ba kele ha nzoɓri laa ya, bay ji le, i daa hje bay ngeredomay Zibri.

14 Zadka nam suoriyake na kal mɓba sikda báyyi le, Zezu se bil mɓbaɲ ká hul kaɲi Ngerewuru do dɔ, a tii saɲ fére nzoɓri fe ká dɔ.

15 Zadka ngeredomay Zibri laa fe fére be munu na báyyi le, zad' bay zee ri sel ha ri baa mii: «Ledban key na fere mbede Ngerewuru ya waa, daa mina ndaw roo, ka tuu faa fére nzoɓri fe mini le?»

16 Leɛ, Zezu yjiɲra báyy bay ha ri mii: «Feri ká mĩ fére nzoɓri na uru saa luu-i ya, roo le, uru saa luu Ngerewuru ká pie mĩ.

17 Nzoɓ ká mbi sùo-ε bay daa law hiiya Ngerewuru ba tusue na, zadka fe fére bi na uru saa luu Ngerewuru le, ká'a kóko; ze uru saa luu-i hoy kara a kóko ndaw.

18 Nzoɓ ká baa bay ká uru saa luu-ε be kɔ sùo-ε na, ka nzaa riɲ dika be sùo-ε hoy zu. Roo le, nzoɓ ká nzaa riɲ dika nzoɓ ká pie ni na laa le, ka baa sùo bay, fe úla nun nzoɓ mbjw kara ti sùo-ε ya.

19 Baari na, *Moyze ha ri *bol kusol kɔ, roo le, nzoɓ mbjw mini ká sakra baari kara daa vu mbom bo dɔ ya. Waa bay ji ndaw roo, ì nzaa faa bay ika mĩ le?»

20 Báyyi le, ruo nzoɓri uru báyy roɗi zɔɲ ni i baa mii: «Bo key na waa, mù ba nzoɓ bala le woo! A ve ze nzaa faa bay ika mù ká zad' ni key le?»

21 Leɛ, Zezu yjiɲra báyy bay ha ri mii: «Bi na, mĩ daa fe saɲ mbjw munu hoy báyy nam mgbaka taram. Ze, baari riw bele ká ì kɔ na, zad' bay zee ri sel.

22 I kér i kɔ. Moyze mbi nzi-ε bay haɲa vu baari ká ì mboɲ ri na, i daa nam tɔno sídĩ le ì kuɲ ri ngori. (Tusuke le, ba Moyze ze mbi nzi-ε ya, roo le, ba bulu naari.) Ze, ba nam mgbaka taram hoy kara, i kuɲ ledri ngori mgbum.

23 Baari na, ì kuɲ ledri ngori báyy nam mgbaka taram bay haɲa bol kusol Moyze ka doke báyy zad'e. A waa, bay ji ndaw roo, bi máa, mĩ vaa nzoɓ ha sùo-ε nduo kiyaw kiyaw báyy nam mgbaka taram le, law-rĩ faa ri ká tul-i le?

* 7:2 7.2 I kɔi Soro ped' daa Leviri 23.34; Nehemi 8.14-18; Kjiɲa bol kusol ba sídike 16.13-15. † 7:14 7.14 Nam suoriyake na, daa nam tɔno sídĩ. ‡ 7:21 7.21 I kɔi Zaa 5.1-15.

²⁴ I békle fe dáa nzoɓ báy faake ndaw roo, i kuɗ bay ka ɓo tul-e báy, ɓo ñ ko fe ka ɗo nun-ri ká kele key hoy í mbike bay ka ɓo tul nzoɓ ya.»

Nzobri máy kɪ bay ká tul Zezu

²⁵ Zadka nzoɓ haɗeri ká Zuruzalem ko Zezu na báyii le, i kaw yer í ɓaa mii:

²⁶ «Ledban ni key ze, i nzaa faa bay ika ni ya le woo? I ko ká'a ɗo ɓaa bay ká nun ruo nzobri, laa ká ngeredomay Zibri ɗaa fe mbɗw zɪɲ ni ya ku na! Bari na, i ko ni ɓa *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzobri na ɓa tusue ro zu le woo?

²⁷ Ze, Krisi na, zadka'a vika na, nzoɓ mbɗw ti kóko zad ká'a uru saa ɗi ya. Roo le, ledban ni key na, ɓuru ko zad ká'a uru saa ɗi na ta-taɲ.»

²⁸ Báyii le, Zezu ká ɗo fére nzobri fe ká bil mɓaɲ ká *hul kaɲi Ngerewuru ɗo ɗi na, ɓaa bay ɓa siya beɲɲ mii: «Baari na ñ ko m̄ ko ndaw, í ko zad ká m̄ uru saa ɗi ndaw kele? Bi na, m̄ ví báy tul gaɲ s̄o-i hoy ya. Roo le, nzoɓ ká pie m̄ na, ɓa nzoɓ ká maa bay ɗaa law ɓo tul-e. Baari na ñ tuu ni ya,

²⁹ roo le, m̄ tuu ni tuu, bay ɲi le, m̄ uru saa luu-e. Ba ɓe kɪ ze ka pie m̄ ví.»

³⁰ Zadka ngeredomay Zibri laa bay ká Zezu ɓaa na báyii le, i nzaa faa bay mɓbaka ni. Roo le, nzoɓ mbɗw ɗaa nduo-ε zaa ni ya, bay ɲi le, nam ɓe na ví ya báy.

³¹ Ká sakra ruo nzobri na, nzobri ngɲi ɓamba ɗaa law-ri ɓo tul-e í ɓaa mii: «Zadka Krisi a vika na, a ɗaa fe saɲri kal taa ledban ni key na le woo?»

³² Bayri ká ruo nzobri ɓaa se tul Zezu na tuo ɓo suku *Fariziri. Ro, *ngerenzob fe poyri báy Fariziri, i pie nzoɓ kóro hul kaɲi Ngerewururi bay haɲa ri vaa mɓba Zezu.

³³ Báyii le, Zezu ɓaa mii: «Bi na, m̄ káw zɪɲ ri nd̄i munu hoy, roo mí ȳi ɓa luu nzoɓ ká pie m̄ na.

³⁴ I nzáara m̄, roo le, ñ ti zɪɲ m̄ ya, bay ɲi le, zad ká m̄ ɗoko ɗi na, ñ maa bay séke ɗi ya.»

³⁵ Báyii le, ngeredomay Zibri vbi bay ká sakra kɪ mii: «Ka'a séke ɓa zad haɲ ndaw roo a ɓaa mii, náa ti zɪɲri ɓeri mbáa ku le? Ka'a séke luu nzoɓ naari ká í kaw sakra Gereki bay fére ri fe le?»

³⁶ Ka ɓaa mii, náa nzáarari ɓeri, roo le, náa ti zɪɲri ɓeri ya ndaw, zad ká ɓeri ɗoko ɗi kara, náa maari bay séke ɗi ya ndaw pi. Waa, bay ɓe ku na, ɓil-e ɗo mina zu le?»

³⁷ Ɔro ɓie nam suoriyake ká ɓa nam ká kal taa haɲri riw bele na, Zezu uru a ɗo siya ká sakra ruo nzobri a ɓaa bay beɲɲ ɓa siya mii: «Nzoɓ ká kon mbii se ni le, ka ví luu-i a nzo.

³⁸ Munu ká í ɗaa ɗo bil mbede Ngerewuru na, nzoɓ ká ɗaa law-ε ɓo tul-i na le, mbii káw báy kumnun na, a t̄i a uo suɔ suɔ ɓa ngiɲjake saa bil law-e.»

³⁹ (Zezu ɓaa bay key na se tul Tem Law Pie ká Ngerewuru a haɲa nzobri ká í ɗaa law-ri ɓo tul-e. Ká bil sewke ku na, Ngerewuru haɲ nzobri Tem Law Pie ya báy, bay ɲi le, Zezu na hu a t̄i saa luu huɗ a kaw báy riɲ ɗika Bi-ε ya báy.)

⁴⁰ Zadka ruo nzobri laa bay ká Zezu ɓaa na báyii le, nzoɓ haɗeri ɓaa mii: «Ledban key na ka ɓa tusue nzoɓ yaaɲa bay saa nzaa Ngerewuru ká ɓuru giyaɲ ni na.»

⁴¹ Nzoɓ haɲri ɓaa mii: «Ka ɓa Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzobri na.» Roo le, nzoɓ kɪri may bay zɪɲ ri mii: «Lee, Krisi a úru saa kuɗu zad ká Galele ndaw pi zu le woo!

⁴² Mbede Ngerewuru ɓaa mii, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzobri na, a ɓa nzoɓ ká saɲ bulu Mbay *David, ká'a úru saa Betelehem, puo ká David kaw ɗi pola lew na^S.»

⁴³ Ro, ruo nzobri roɗ kɪ ɓa lie ɓa lew, í téke bil kɪ bay tul Zezu.

⁴⁴ Nzoɓ haɗeri ká sakra ɓari ku na hii bay mɓbaka ni, roo le, nzoɓ mbɗw ɗaa nduo-ε zaa ni ya.

⁴⁵ Báyii le, nzoɓ kóro hul kaɲi Ngerewururi ká ngerenzob fe poyri báy Fariziri pie ri bay mɓbaka Zezu na, i ȳi í ví zɪɲ ri. Lee, ngereri na vbi ri mii: «Bay ɲi ndaw roo, ñ mɓba ni í víke ya le?»

⁴⁶ Lee, nzoɓ kóro hul kaɲi Ngerewururi na ȳiɲra báy bay ha ri mii: «Buru ko nzoɓ ɓaa bay munu ká ledban nu ku ba mbɗw ya mɓbaɲ!»

⁴⁷ Báyii le, Fariziri uru zɪɲ ri mii: «Uu! Baari hoy kara, ñ yaa nzaa úla ɓe ndaw kéle?»

⁴⁸ Waa ká sakra ɓuru Fariziri báy ngere Zibri na, nzoɓ mbɗw ká ɗaa law-ε ɓo tul-e na, ɗo ɗi ku le woo?

⁴⁹ A ruo nzobri key ká í ɗaa law-ri ɓo tul-e na, i tuu *bol kusol *Moyze na ya. I ɓa nzobri ká ɓeɓi Ngerewuru mɓba tul-ri.»

⁵⁰ Báyii le, Nikodem ká ɓa Farizi mbɗw munu, ɓe ká'a se luu Zezu pola ɓa sunɲ na ɓaa ha ri mii:

⁵¹ «Lee, bol kusol naari na haɲ naari faa bay ɗaa bay ɓo tul nzoɓ taɲ láa bay ká nzi-ε ya ndaw, taɲ kóko fe ndaya ká'a ɗaa na ya mɓum le woo?»

⁵² Ro, Farizi haɲri báy ngere Zibri na, i ȳiɲra báy bay ha ni mii: «Aa! Bo kara, m̄ ɓa nzoɓ ká kuɗu zad ká Galele ndaw le woo? M̄ bekle bil mbede Ngerewuru báy kere le, m̄ ti zɪɲ nzoɓ mbɗw ká ɓa nzoɓ

yaana bay saa nzaa Ngerewuru ka uru saa Galele na ya!»

⁵³ [Fale ku le, nzoɓ haɗa haɗa le, uru a zol faa puɗ.

8

¹ Ro, Zezu uru a se ba tul kuo ka riŋ-ε ba Oliviyi.]

Máy ka daa nun pie

² [Nzaaruɗo kɪ ka tibie piɗɗ na, Zezu yiɗi a se bil mɓan ka *hul ɗani Ngerewuru do di, le, ruɗ nzoɓri riw bele soro ba lakun-e. Ka kaw siri a tii saw fére ri fe.

³ Báyyi le, nzoɓ fére nzoɓri *bol kusol Zibri báy *Fariziri, i dar máy daa nun pie mbjw munu ka wara nzoɓ do naana zinj ni na gbukru i mɓa ni i vike luɗ-ε, i daa ni do pol nzoɓri riw bele,

⁴ i baa ha Zezu mii: «Mbay, máy key na, buru dar ni gbukru ka'a do daa nun pie, ze búru mɓa ni.

⁵ Ka bil bol kusol *Moyze le, kɪri máyri ka mini key na, ndaɗ bay haɗa buru vbúku ri báy tisaw a búru i ri. A waa, bo na, mu baa taa bo mina ze ka di le?»

⁶ I baa munu i nzaake nzi-ε, bo bay zinj faa le, i daake bay ka bo tul-e. Roo le, Zezu sol siri a diŋ tul-e a tii saw vbie fe bay vu nduo-ε do siri.

⁷ Munu ka ngeredomay Zibri gedɗe ni kpaŋ báy vbiw baɗguɗo ba pola pola na báyyi le, Zezu ura tul-e a ndaɗa sùo-ε a baa ha ri mii: «Nzoɓ ka sakra baari ku ka daa feyaa ba mbjw ya le, ka mbi tisaw a vbúke ni pola bo naa kóri!»

⁸ Fale ku le, ka sol siri a diŋ tul-e ba kɪ a tii saw vbie fe do siri na roɓay.

⁹ Zadka i laa bay na munu báyyi le, kér bay bari daa bay bo tul-ri sùo-ri, ha ri naake sùo-ri i zol yóron yóron báy zad bari. Uru saa ngereri kpuru mɓa tul ledri na, i poŋ Zezu huɗ-ε hoy báy máy na do.

¹⁰ Báyyi le, Zezu uru siya a ndaɗa sùo-ε a vbi ni mii: «Máy, nzoɓri ka i daa bay bo tul-a na, i do zad haɗa le? Waa, nzoɓ mbjw daa bay bo tul-a ya wum kɪ le?»

¹¹ Lεε, máy na yinjra báy bay ha ni mii: «Mbay, mi ko nzoɓ mbjw ya.» Ro, Zezu baa ha ni mii: «Bi kara mi daa bay bo tul-a ya ndaw. Mu se zad seɗ bo, a roo le, mu daa feyaa mbaa.»]

Zezu ba zad taja

¹² Zezu mbi bay a baa ba kɪ ha ruo nzoɓri mii: «Bi na, mi ba zad taja nzoɓri ka tusiri key. Nzoɓ ka se fal-i le, a doko báy zad taja bay kawke báy kumnuɗ, bo ka ti seke seɗ ka bil suŋ na mbaa mɓan.»

¹³ Báyyi le, *Fariziri yinjra báy bay ha ni mii: «Bo kɪ mu baa nasi bay bo sùo-ɗ. Bay bo na daa fe mbjw ya.»

¹⁴ Zezu yinjra báy bay ha ri mii: «Ze mi baa nasi bay bi sùo-i hoy kara, bay ka mi baa na ba sùo bay. I ko, bi na, mi ko zad ka mi vi saa di ndaw, a mi ko zad ka mi seke ba baɗi ndaw pi. Roo le, baari na, i ko zad ka mi uru saa di ya, a i ko zad ka mi seke ba baɗi ya ndaw.

¹⁵ Baari na, i kuŋ bay bo tul nzoɓ munu ka nzoɓri daa zinj kɪ. Bi na, mi daa bay bo tul nzoɓ mbjw ya.

¹⁶ Ze bo, ba bi ze mi kuŋ sal bay laa le, kuŋ sal bay bi na, do báy zadε, bay ji le, mi do huɗ-i ze mi kuŋ sal bay na ya, roo le, Baa ka pie mi na do zinj mi.

¹⁷ I daa do bil *mbede bol kusol baari kɪ mii: «Zadka nzoɓri siɗi roo nasi bay bari maa kɪ le, nasi bayke na daa ped*.»

¹⁸ Bi na, mi baa nasi bay bi sùo-i kɪ, a Baa ka pie mi na kara baa nasi bay bi na ndaw.»

¹⁹ Báyyi le, Fariziri vbi ni bay mii: «Waa, baa-ka do zad haɗa le?» Lεε, Zezu yinjra báy bay ha ri mii: «Baari na, i tuu mi ya, a i tuu Baa ya ndaw. Zadka i tuu mi le, i tuuka Baa na ndaw.»

²⁰ Be ze ba bayri ka Zezu fere nzoɓri ka bil *hul ɗani Ngerewuru ka zad búo lari. Roo le, nzoɓ mbjw mɓa ni ya, bay ji le, nam be na vi ya bay.

Zezu baka ngeredomay Zibri

²¹ Zezu baa ha ngeredomay Zibri na roɓay mii: «Mi zol, le, i nzaara mi kpuy a i hu ka bil feyaa baari. Zad ka mi seke ba baɗi na, baari na, i maa bay seke di ya.»

²² Báyyi le, ngeredomay Zibri vbi bay ka sakra kɪ mii: «Munu ka'a baa mii, buru maa bay seke zad ka beri seke di ya na ku waa, ka'a ika sùo-ε sùo-ε le woo?»

²³ Lεε, Zezu yinjra báy bay ha ri mii: «Baari na, i ba nzoɓri ka tusiri key, roo le, bi na, mi uru saa nulue. Baari na, i ba nzoɓ taa tusiriri key, roo le, bi na, mi ba nzoɓ taa tusiri key ya.

²⁴ Be mini ze, mi baa ha ri mii, i huka ka bil feyaa baari. Zadka i daa law-ri bo tul-i mii, mi ba nzoɓ ka mi do baɗguɗo na ya le, i huka ka bil feyaa baari.»

²⁵ Báyyi le, i yi i vbi ni bay mii: «Waa, bo na mu ba ve le?» Lεε, Zezu yinjra báy bay ha ri mii: «Mi baa bayke baɗguɗo bay tiikake hoy ha ri.

²⁶ Mi do báy bayri ngɗi bamba bay baa ndaw, bay daa bo tul-ri ndaw pi. Roo le, nzoɓ ka pie mi na baa sùo bay, a bayri ka mi laa ka luɗ-ε na, mi baa ha nzoɓri ka tusiri key.»

²⁷ Bay ka Zezu baa se tul Bi-ε na, i laa ya.

* 8:17 8:17 Kɪnja bol kusol ba siɗike 19.15.

28 LEE, ka baa ha ri mii: «Zadka ì sinj m̀ bi *Vu Nzob ì ura m̀ do siya le, ì kóko m̀ ba nzoɓ ká do banɗuɗ ndaw, a ì ko m̀ ba nzoɓ ká m̀ daa fe mbjw bay tul ganj sùo-i ya ndaw pi. Bay ká Baa fere m̀ hoy ze m̀ baa.

29 Nzob ká pie m̀ na ka do zinj m̀, bo ka poŋ m̀ do huo-i ya, bay ji le, banɗuɗ na, m̀ daa fe ká rii law-ε.»

30 Zadka Zezu do baa bay munu na bayji le, nzoɓri ngji bambaa daa law-ri bo tul-e.

Bay ká se tul vu Abaraham taa tusuikeri

31 Zezu baa bay ha Zibri ká ì daa law-ri bo tul-e na mii: «Zadka ì do tul bay bi ká m̀ fere ri na bay zaɗe banɗuɗ le, ì ba led nduoɓal-i taa tusuikeri.

32 I tuukake tusue bay na, le bay faa tusue bayke na, ì tjiike saa bil koy feyaa.»

33 Bayji le, ngeredomay Zibri yinjra bay bay ha ni mii: «Buru na, buru ba vu bulu *Abaraham, buru ba koy nzoɓ ba mbjw ya mgbanj. Waa, daa mina ndaw roo, m̀ baa mii, buru tji saa bil koy feyaa na le woo?»

34 LEE, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «M̀ baa ha ri ta-tan bay tusue kji: nzoɓ haa haa ká daa feyaa na, ka ba koy feyaa.

35 Koy nzoɓ na ti daa puo a kaw di banɗuɗ kpadara ya, roo le, nzoɓ ká ba led bil puo na, a kaw di wum banɗuɗ.

36 Zadka Vu Ngerewuru tina ri saa bil koy feyaa na le, ì káw bay tul-ri ba tusue kji.

37 M̀ ko ndaw, baari na, ì ba vu bulu Abaraham. Be nu ku hoy kara, ì nzaara m̀ bay ika m̀, bay ji le, bay bi na ri bil law-ri ya.

38 Bi na, m̀ baa bay fe ká Baa kie m̀, a baari laa le, ì daa fe ká baa baari baa ha ri.»

39 Bayji le, ì yinjra bay bay ha ni mii: «Baa buru na ze ba Abaraham.» LEE, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Úwaa, zadka ì ba vu Abaraham taa tusuikeri le, ì daa feri munu ká'a daa.

40 I ko, fe ká m̀ daa na, m̀ baa tusue bay ká uru saa luu Ngerewuru ha ri, be nu ku hoy kara, ì nzaara faa bay ika m̀. Fe daa ká munu na, Abaraham daa ba mbjw ya!

41 Baari na, fe daa baari ri fe daa baa baari.»

Bayji le, ì yinjra bay bay ha ni mii: «Buru na, buru ba led mbanari ya. Baa buru mbjw kji hoy ba Ngerewuru.»

42 LEE, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Úwaa, zadka Ngerewuru ba baa baari ba tusue le, ì kóko m̀ ba nzoɓ nun-ri, bay ji le, m̀ uru saa luo-ε ze mí vi. Bi na, m̀ vi bay tul ganj sùo-i ya, roo le, ba be ze ka pie m̀.

43 Bay ji ndaw roo, bay ká m̀ baa key le, ì taa laa kpuy le woo? Bay ji le, ì maa bay laa bay bi key na ya.

44 Baari na, baa baari ba ngeretemndaya, ze ì hii daa fe ká law baa baari hii. Be na, ka ba nzoɓ ika nzoɓ bay tiikake lew hoy. Ka ba nzoɓ ká'a baa sùo bay ya, bay ji le, sùo bay mbjw mini kara ti luo-ε ya. Zadka'a baa bay kud bay beri na, ba fe ká do bil naysuo-ε ká tii ni tii ro, bay ji le, ka ba nzoɓ kúɗ bay, a ba baa nzoɓ bay bayluri.

45 Bi na, m̀ baa tusue bay. Be ze, ì hii bay daake law-ri bo tul-i na ya!

46 Nzob ve ká sakra baari key roo, a maa bay zinj faa bay daa bay feyaa bo tul-i le? A waa, daa mina ndaw roo, m̀ baa tusue bay ha ri le, ì daa law-ri bo tul-i na le?

47 Nzob ká ba taa Ngerewuru na, ka laa bay be, roo le, baari na, ì laa bay be ya, bay ji le, ì ba taa be ya.»

48 Bayji le, Zibri yinjra bay bay ha ni mii: «Yji! Bay buru do bay zaɗe. M̀ ba nzoɓ ká Samari ya lo? Bo na, temndaya do tul-a!»

49 LEE, Zezu yinjra bay bay ha ri mii: «Úwaa, temndaya do tul-i ya, roo le, m̀ daa mbay bo tul Baa. A baari laa le, ì tjiiri m̀.

50 Bi na, m̀ nzaa rinj dika bi sùo-i ya, le, nzoɓ mbjw do di ku ze nzaa faa bay daa rinj dika bo tul-i. Ba be ze, a kún sal bay bay zaɗe.

51 M̀ baa ha ri ta-tan bay tusue kji: nzoɓ ká daa vu mbom bo tul bay bi le, ka ti hukka ya mgbanj.»

52 Bayji le, Zibri yinjra bay bay ha ni mii: «Timbede key na, buru ko ta-tan ro! Bo na, temndaya do tul-a! Abaraham na hu, a *nzoɓ yaana bayri saa nzaa Ngerewuru kara, ì hu ndaw. Waa, daa mina ndaw roo, bo na, m̀ baa mii: "Nzoɓ ká daa vu mbom bo tul bay bo le, ka ti hukka ya mgbanj" le?»

53 Bulu buru Abaraham na hu ro, waa, bo na, m̀ mba tul-e mba le woo? Nzoɓ yaana bayri saa nzaa Ngerewuru kara, ì hu ndaw! Waa, m̀ mgba sùo-o ba ji zu le?»

54 LEE, Zezu yinjra bay bay mii: «Zadka m̀ daa rinj dika bo tul-i kji sùo-i le, rinj dika bi na do ba fe ká gor hoy. Nzoɓ ká daa rinj dika bo tul-i na, be ze ba Baa. Be kji ze ì di ni ba Ngerewuru baari.

55 Be nu ku hoy kara, ì tuu ni ya, a bi le, m̀ tuu ni tuu. Zadka m̀ baa mii: "M̀ tuu ni ya" le, m̀ ba nzoɓ kúɗ bay munu ká baari ndaw. Roo le, m̀ tuu ni a mí daa vu mbom bo tul bay beri.

56 Bulu baari Abaraham na, zadka'a ker bay se tul nam vika bi na le, ka daa

suoriya. Zadzka'a ko munu na, suoriya mbaa bil law-ε gbay gbay.»

⁵⁷ Báyji le, Zibri yjinra báy bay ha ni mii: «Úwaa, bo làa ká mù dāa mbiimbam sɪn ndeɛɛ ro báy key na le, mù kɔ Abaraham kereɛ ro key le woo!»

⁵⁸ Lεε, Zezu yjinra báy bay ha ri mii: «Mi baa ha ri ta-tan ba tusue kɪ: pola roɔ bay hanja ri mbon Abaraham na, mi do doɔ ro zu.»

⁵⁹ Zadzka ngeredomay Zibri laa munu na báyji le, i uru i faa tisawri bay vbúkuke ni. Roo le, Zezu myu sùo-ε ká sakra ruo nzobri, a tji saa zad *hul kani Ngerewuru na.

9

Zezu vaa nzob raw mbijw munu

¹ Zadzka Zezu se faa na báyji le, ka kɔ nzob mbijw ká ba nzob raw ká'a tji ke saa wuru.

² Báyji le, led nduoɔal-eri vbi ni bay mii: «Mbay, bay ji ndaw roɔ ledban ni key na, i mbon ni ba raw le? Waa, bay tul feyaa ká be kɪ sùo-ε ka dāa, mase bay tul feyaa nzob mbón niri le?»

³ Lεε, Zezu yjinra báy bay mii: «Do bay tul feyaa be ya ndaw, bay tul feyaa nzob mbón niri ya ndaw, roo le, ka ba raw munu bay hanja ped dāa Ngerewuru ka tinate sùo-ε ba kele.

⁴ Munu ká ba bisie báy na, ndad bay hanja náa dáari ped ká nzob pie mi dāa zuo nduo-i na ha ni o báy zadε. Sun do di mbāa ro ká nzob ti máa bay dāa ped ya.

⁵ Zadzka mi do tusiri key kɔɔ roɔ bay na, mi ba zad tanja nzobri ká tusiri key ha nun-ri mgbuɔa.»

⁶ Fale ká Zezu baa bayri na munu báyji le, ka sa-sami bo siri, a zukri báy vu nduo-ε ha ni ba boɔɔ, roɔ a dāa nyu tul nun nzob raw na

⁷ a baa ha ni mii: «Mu se mú vāa wāa nun-a báy mbii dāna Silowe.» (Māra saw riŋke baa mii, «ka pie mi.») Báyji le, nzob raw na se a wāa nun-ε munu ká Zezu baa ha ni na. Yi be saa di na báyji le, ka ko zad *tan kad kad.

⁸ Zadzka'a tji puo na, nzob tul kpan ɓeri báy nzobri ká i ko ni ba nzob goɲma pola na i dāa: «Wūy! Waa, ba ledban ni key ká kaw siri a goɲ fe na ya le woo?»

⁹ Nzob haneri baa mii: «Ba be kɪ.» A nzob hawri laa le, baa mii: «U-uu, ba be ya, roo le, ba ri kɪ hoy zu.» A le, nzob raw na baa sùo-ε kɪ mii: «Ba bi na kɪ zu.»

¹⁰ Báyji le, i yi i vbi ni bay mii: «Daa mina ndaw roɔ nun-a mgbuɔa ha mù kɔ-kóm le?»

¹¹ Lεε, ka yjinra báy bay ha ri mii: «Ledban ká i di ni ba Zezu na ze dāa boɔɔ

ndji a dāa nyu tul nun-i ha mi a baa mii: «Mu se dāna Silowe mú vāa wāa nun-a.» Ze, mi se di mi vāa wāa nun-i na, le, mi ko zad tan kad kad.»

¹² Báyji le, i vbi ni bay mii: «Waa ledbanke do zad ha le?» Lεε, ka yjinra báy bay ha ri mii: «Mi ko ya.»

Fariziri vbi ledban ká nun-ε ko zad

¹³ Báyji le, i sùu ledban ká ba raw pola na i vike ni ha *Fariziri.

¹⁴ Lεε, nam ká Zezu dāa boɔɔ a mgbuɔfake nun nzob raw ku na, ba *nam mgbaka taram Zibri.

¹⁵ Be mini ze, Fariziri kara vbi ledban na bay kóko waa, fe ji ze dāa ndaw roɔ ha ni ko zad key le? Lεε, ka baa ha ri mii: «Ka dāa boɔɔ ndji nyu tul nun-i, ze mi se mi vāa wāa, le, timbedε key na mi ko zad.»

¹⁶ Báyji le, Farizi haneri baa mii: «Nzob ká dāa fe mini key na, ka ba taa Ngerewuru ya, bay ji le, ka dāa vu mbom bo tul nam mgbaka taram na ya.» Roo le, nzob hawri baa mii: «Úwaa, zadka nzob ba nzob feyaa na waa, a dāa mina ndaw roɔ a maa bay dāa kɪri fe sanri ká mini key le?» Ro, i téke bil kɪ.

¹⁷ Báyji le, Fariziri na i yi i vbi raw ká ko zad ba kɪ báy mii: «A bo kɪ waa, mù baa bay mina ze se tul nzob ká mgbuɔa nun-a na le?» Lεε, ka yjinra báy bay mii: «Ka ba nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru.»

¹⁸ Ngeredomay Zibri hii bay yaana bay ká mii, ledban key na pola ka ba raw, a timbedε key ka ko zad ro na ya. Be nu ku báyji le, i di nzob mbón niri na

¹⁹ i vbi ri bay mii: «Waa, ba vu baari ba tusue kɪ le? Baari kɪ sùo-ri ze i baa mii, i mbon ni ba raw le? Waa, dāa mina kɪ ndaw roɔ, ka ko zad ká timbedε key le?»

²⁰ Lεε, nzob mbón niri na yjinra báy bay ha ri mii: «Ba fe ká buru ko ta-tan, ka ba vu buru ká buru mbon ni ba raw saa wuru kɪ.

²¹ Roo le, fe ká dāa roɔ ka kóke zad timbedε key na buru ko ya, a nzob ká dāa roɔ ha nun-ε ko zad na kara, buru ko ni ya ndaw pi. I vbi ni be kɪ i laa, ka ba led mbāa; ka'a máa yjinra báy bayke ha ri laa.»

²² I baa munu, bay ji le, i dāa hie ngeredomay Zibri. Ká ba tusue le, ngeredomay Zibri leke bay zuo bil kɪ pola bay hanja bo, nzob haa haa ká di Zezu ba *Krisi, nzob ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzobri na le, i nii ni tji ká *hul mbú kɪ bari Zibri na.

²³ Be mini ze, nzob mbón niri na bāake bay mii: «I vbi ni i laa; ka maa bay yjinra báy bayke ha ri laa.»

²⁴ Báyji le, Fariziri na i yi a i di nzob raw ká ko zad na faa bal ba sidike i vbi

ni bay mii: «Mu haa huf ba tusue ká nun Ngerewuru. Buru ko ndaw, nzoɔ ká vaa mù key na ka ba nzoɔ feyaa.»

²⁵ Lee, ka yinjra báy bay mii: «Ka ba nzoɔ feyaa, mase, ka ba nzoɔ feyaa ya hoy kara, mù ko ya. Roo le, mù ko fe mbjw ta-taŋ: pola na m̃ ba nzoɔ raw, a timbede key le, mù ko zad.»

²⁶ Báyyi le, i yji i vbi ni bay na roɔbay mii: «Fe ji k̃ ka daa ha mù le? Ka daa mina ndaw roɔ, a mgbúfake nun-a na ha mù le?»

²⁷ Lee, ka yinjra báy bay ha ri mii: «Úwaa, bay ni key na, m̃ baa ha ri ro, ze i hii bay yaana bay bi na ya. Waa, bay ji ndaw roɔ, i hii bay hana m̃ foŋ fal bay key na ba sidi ha ri roɔbay le? A waa, i hii bay vika ba led nduobal-eri ndaw pi le woo?»

²⁸ Báyyi le, i raf ni i baa ha ni mii: «Bo k̃ ze mù ba led nduobal-ε, a buru le, buru ba led nduobal *Moitze!

²⁹ Buru na, buru ko le, Ngerewuru baa bay ha Moyze, roo le, nzoɔ ni key na, zad ká'a vi saa d̃i hoy kara, buru ko ya!»

³⁰ Lee, nzoɔ raw ká ko zad na yinjra báy bay ha ri mii: «Be k̃ ze woo! Be k̃ ze tuku nzoɔri ku: nzoɔ ká mgbuɔa nun-i na waa, i ko zad ká'a uru saa d̃i ya w̃m le woo!

³¹ Buru ko le, Ngerewuru laa nzaa báy kere nzoɔ feyaa ri ya, roo le, ka laa nzaa bay kere nzoɔri ká i h̃je ni a i daa law h̃iyya be.

³² Ba d̃je lew hoy kpuru ti vuri key na nzoɔ laa mii, nzoɔ mgbuɔa nun nzoɔ raw ká t̃jike saa wuru na ba mbjw ya mgbaj.

³³ Zadka nzoɔ ni key na uru saa luo Ngerewuru ya le, ka'a máa bay daa fe mbjw ya.»

³⁴ Báyyi le, i yinjra báy bay ha ni mii: «Bo ká i mbón mù ká bil feyaa k̃ key le, mù hii bay fere buru fe le woo?» Ro, i nii ni t̃ji saa hul mbú k̃ bari na.

Rqw ká báy faa tem

³⁵ Zadka Zezu laa mii, i nii nzoɔ raw ká vaa na báyyi le, ka se a vaa z̃in ni a baa ha ni mii: «Waa, mù daa law-a fo tul *Vu Nzoɔ na le?»

³⁶ Lee, nzoɔ raw na yinjra báy bay ha ni mii: «Mbay, ka ba ve le? Mu baa ha m̃i fo, mi daa law-i ka fo tul-e na maa!»

³⁷ Báyyi le, Zezu yinjra báy bay ha ni mii: «Nzoɔ ká mù ko ni báy nun-a, a mù do baa bay z̃in ni key ku na, ba be k̃ ze.»

³⁸ Lee, nzoɔ raw na yji a huku pol-e a baa ha ni mii: «Mbay, m̃ daa law-i fo tul-a!»

³⁹ Báyyi le, Zezu baa ha ni mii: «Bi na, m̃i vi tusiri key bay hana kéle fe ka do: bay hana nzoɔ rawri ko zad, a nzoɔri ká i d̃i s̃o-ri ba nzoɔ nun-ri na, i vi ba nzoɔ raw.»

⁴⁰ Farizi haneri ká i do lakun-ε ká i laa baykeri na, i vbi bay mii: «Úwaa, waa,

buru kara buru ba nzoɔ rawri ndaw le woo?»

⁴¹ Lee, Zezu yinjra báy bay ha ri mii: «Zadka i ba nzoɔ raw, a i ko fal feyaa baari ká i daa na ya le, nzoɔ ti daa bay fo tul-ri ya. Roo le, munu ká i baa s̃o-ri mii, i ko zad ta-taŋ na, bay feyaa baari na mgha tul-ri banquo.»

10

Zezu ba nzoɔ koro badu taa tusueke

¹ Zezu baa mii: «M̃i baa ha ri ta-taŋ ba tusue k̃: nzoɔ ká ri báy faa kpan baduri na ya, roɔ a hil tul kpan ká zad k̃ le, nzoɔke ku na ba nzoɔ riiba ndaw, a ba dombirim nzoɔ ndaw pi.

² Roo le, nzoɔ ká ri báy faa kpanke na le, ka ba nzoɔ koro baduri na.

³ Nzoɔ ká koro faa kpan na, mgbuɔa faake ha nzoɔ koro badu na. Zadka nzoɔ koro badu na d̃i baduri le, baduri na i laa kusol-e. Badu hayri ká i ba taa beri na, ka d̃i ri báy riŋ-ri riŋ-ri, a t̃jike z̃in ri kele.

⁴ Zadka'a ha ri t̃ji kele riw bele na báyyi le, ka nda faa pol-ri, le, baduri na, i mbi fal-ε, bay ji le, i laa kusol-e laa.

⁵ A nzoɔ ká uru ká zad k̃ badu ba varu nzoɔ na, i ti mbika fal-ε ya, roo le, i d̃uu ni d̃i d̃i, bay ji le, i laa ba kusol-e na ya.

⁶ Zezu baa law bay key na ha ri, roo le, saw fe ká'a b̃aake bay key ha ri na, i ko ya.»

⁷ Báyyi le, Zezu baa ha ri na roɔbay mii: «M̃i baa ha ri ta-taŋ ba tusue k̃: bi na, m̃i ba faa kpan ri baduri na.

⁸ Nzoɔri riw bele ká i vi pola ha m̃i na, i ba nzoɔ riibari ndaw, a i ba dombirim nzoɔ ndaw pi. A le, baduri na i laa kusol-ri ya.

⁹ Ba bi k̃ ze m̃i ba faa hul. Nzoɔ ká ri báy faa hul ká m̃i do d̃i na le, Ngerewuru a yaana ni. Ka'a máa bay ri d̃i a t̃ji saa d̃i munu ká law-ε hii, a z̃in fe sumri ká bay hólke s̃o-ε.

¹⁰ Nzoɔ riiba na ka vi bay ri ri ndaw, bay ika ri ndaw, roɔ bay b̃ie ri ndaw pi. A roo le, bi na, m̃i vi bay hana baduri kaw báy kummun ndaw, a i kaw bil ndadi hodok hodok ndaw pi.

¹¹ «Bi na, m̃i ba nzoɔ koro badu taa tusueke. Nzoɔ koro badu tusueke na, ka poŋ s̃o-ε yak ha huf bay tul badu beri.

¹² Nzoɔ ká koro baduri bay z̃inke lari hoy na, zadka váy koy vi z̃in ri le, ka haw d̃ul a poŋ baduri na ha váy koy vi z̃in ri, a ruu haneri a mgham ri a bere ri kperke kperke, bay ji le, i ba taa be ya.

¹³ Nzoɔke ku na haw d̃ul a d̃uu, bay ji le, ka ba nzoɔ ped lari hoy fo, bay baduri na mgha law-ε ya.

14-15 «Bi na, mĩ ba nzoɓ kóro baɗu taa tusuke. Munu ká Baa tuu mĩ, a bi kara mĩ tuu Baa ndaw na, do faa mbjw munu ndaw, mĩ tuu baɗu ñiri, a ñari kara i tuu mĩ ndaw. Lee, mĩ poŋ sùo-i yak ha huɗ bay tul-ri. 16 Mi do bay baɗu kiri bod do ku ká i do bil kpaŋ key ya. Bari na hoy kara, Ngerewuru hii bay haŋa mĩ vike ri a mí nda faa pol-ri. I láa dñw bi i mbjw kị kuɗuke mbjw, a nzoɓ kóro ri hoy kara, a bá mbjw hoy ndaw.

17 Baa ko mĩ ba nzoɓ nun-ε, bay ji le, mĩ poŋ sùo-i yak ha huɗ bay haŋa bo, mĩ yji mĩ káw bay kumnun ba kị.

18 Nzoɓ mbjw ti náa kumnun bi na ya, roo le, mĩ ha bay law hiiya bi kị. Mi do bay hurusuo ká bay haŋa, a mí do bay hurusuo ká bay yaŋa ba kị. Be ze, ba fe ká Baa mbi nzi-ε bay haŋa mĩ daa.»

19 Bay tul bayri ká'a baa munu na, Zibri teke bil kị ba kị roɓay.

20 Roo nzoɓri ká bil-e ku i baa mii: «Be na, temndaya do tul-e a daa ni ba bala! Waa, bay ji ndaw roo i laa bay be na le woo?»

21 Nzoɓ haŋri baa mii: «Nzoɓ ká temndaya do tul-e na ti báa bay mini key ya. Waa, nzoɓ ká temndaya do tul-e na, a máa bay mgbúda nun nzoɓ rawri ndaw pi le woo*?»

Ngeredomay Zibri tun Zezu ngeren

22 Ká bil ngerepuo ká Zuruzalem na, i daa nam suoriya ká bay tul hul Ngerewuru. Ba few lew ted.

23 Zezu haŋri bil mbaŋ ká *hul kaŋi Ngerewuru do di ká zad ká i di ba boro Mbay Salomon.

24 Bájji le, Zibri kiri ni i vbi ni bay mii: «Sie ha ndaw roo, mù haŋa law buru nda siri key le? Mu baa ha buru laa mgbum, waa, mù ba *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni ví ya nzoɓri na le?»

25 Lee, Zezu yjinra bay bay ha ri mii: «Bay key na, mĩ baa ha ri pola ro, ze i daa law-ri bo di ya. Fe saŋri ká mĩ daa bay hurusuo Baa na, baa nasi bay ká se tul-i.

26 Roo le, i daa law-ri bo tul-i ya, bay ji le, i ba baɗu taa ñiri ya.

27 Baɗu ñiri na i laa kusol-i, a bi laa le, mĩ tuu ri, le, i mbi fal-i.

28 Mi ha ri kumnun ká do baŋguo. I ti huka ya mbaŋ, a nzoɓ mbjw mini kara ti náa ri saa nduo-i ya.

29 I ko, Baa ká daa baɗuri zuo nduo-i na, ka do bay hurusuo kal feri riw bele. Nzoɓ mbjw mini kara maa bay náa ri ká nduo-ε ya.

30 Buru Baa na buru ba nzoɓ ká mbjw.»

31 Be nu ku bájji le, ngeredomay Zibri faa tisawri ba kị bay ikake ni.

32 Bájji le, Zezu baa ha ri mii: «Mĩ daa fe kereri ngji bamba tasiri bay hurusuo Baa ha ri ko bay nun-ri gbak gbak. Waa, bay fe taa ha ká sakrake key ndaw roo, i hii bay vbuka mĩ bay tisaw bay ika mĩ bayke bay le?»

33 Lee, Zibri na yjinra bay bay ha ni mii: «Buru hii bay ika mù bay tul fe kere ñori ká mù daa ya, roo le, bay tul Ngerewuru ká mù tjiri ni. Bo ká mù ba nzoɓ hoy le, mù hii daa sùo-ɔ ba Ngerewuru le woo!»

34 Bájji le, Zezu yjinra bay bay mii: «I daa do bil *mbede bol kusol† baari kị mii: “Ngerewuru baa mii, i do munu ba ngerewururi.”‡

35 Buru ko ndaw, fe ká mbede Ngerewuru hii bayke na, nzoɓ ti máa bay bumra ya. Zadka ñari nzoɓri ká Ngerewuru ha ri bay be na, ka di ri ba ngerewururi le,

36 bi ká'a náa mĩ do bod a pie mĩ vi tusiri key na, daa mina ndaw roo, i baa mii, mĩ tjiri Ngerewuru, bay dika ká mĩ di sùo-i ba Vu Ngerewuru le?»

37 Zadka mĩ daa fe kereri ká Baa poŋ zuo nduo-i na ya le, do nun haŋa ri daa law-ri bo tul-i ya.

38 Roo le, zadka mĩ daa fekeri, ze i daa law-ri bo tul-i ya hoy kara, ndad bay daa law-ri bo tul fe saŋri ká mĩ daa na. Be ndaw roo, i kókoke ta-taŋ mii, bi na mĩ do bil law Baa, a Baa kara do bil law-i.»

39 Be nu ku bájji le, ngeredomay Zibri nzaa faa roɓay bay mgbaka ni, roo le, ka tji saa nduo-ri yoroŋ,

40 a se ba nzaa kporombii Zurdé ká fi kelu ba kị, a kaw zad ká Zaa na daa tul nzoɓri nduo mbii ká di pola.

41 Nzoɓri ngji bamba tasiri vi luo-ε i baa mii: «Zaa daa fe saŋ mbjw ya, roo le, bayri riw bele ká'a baa se tul ledban ni key na do ba tusue kị.»

42 Be mini ze, ká zadε ku na nzoɓri ngji bamba daa law-ri bo tul Zezu.

11

Huɗ Lazar

1 Nzoɓ mbjw ká Betani riŋ-ε ba Lazar naa sem. Puoke ku na tini-ε Mari bay Marte i kaw di ndaw.

2 (Ba be Mari ká daa num ká bare fu büy büy zuo bal Zezu, roo a nzuŋ bay sųy tul-e na. Ba yu-ε Lazar ze naa bay sem.)

3 ze tini-eri ká sidi na, i pie nzoɓ mbjw se luo Zezu a baa ha ni mii: «Mbay, nzoɓ buo ká mù hii ni bamba na ka naa bay sem.»

* 10:21 10.21 I kị Tji kele 4.11; Zaa 9.32-33. † 10:34 10.34 Zadka Zezu baa mii «mbede bol kusol baari» na, bayke baa mii, Mbede saka kuni ká piedke. ‡ 10:34 10.34 Simri 82.6.

⁴ Zadka Zezu laa bayke na munu báyyi le, ka baa mii: «Semke ku na ti mbika huf há ni ya, roo le, a bá fe rinj díka Ngerewuru, a ba faa ká bay tínake rinj díka Vu Ngerewuru ba kele ndaw.»

⁵ Zezu kó Marte báyyi Mari, roo tinam bari Lazar ndaw na ba nzoɓ nun-ε.

⁶ Ze munu hoy kara, zadka'a laa mii, Lazar naa sem na, ka kaw zadε ku a daa nam sidí ká dí roɓay.

⁷ Fale ku roo a baa há leɗ nduoɓal-eri mii: «Náa yjiri ɓo náa séri kuɗu zad ká Zude.»

⁸ Lεε, leɗ nduoɓal-eri yjinra báyyi bay há ni mii: «Í! Mbay, ɓo ká Zibri nzaara mù timbeɗε key bay vbúku mù báyyi tisaw bay ika mù key le, daa mina ndaw, mù hii bay yji bay séke dí roɓay le woo?»

⁹ Báyyi le, Zezu baa ha ri mii: «Ka bil nam mbijw na waa, saw sie ba duo fale sidí ya le? Nzoɓ ká se-seɗ ká bisie na, ka ti téke ngud puu ya, bay ji le, ka ko zad *tan kad kad.»

¹⁰ Roo le, nzoɓ ká se-seɗ ká bil surj tilo na, a téke ngud puu, bay ji le, ka do bil zad tara ya.»

¹¹ Fal bayri ku báyyi le, Zezu baa ha ri mii: «Nzoɓ buo naari Lazar na, ka na-nam, le, m̄ séke bay vaa túma ni.»

¹² Lεε, leɗ nduoɓal-eri yjinra báyyi bay há ni mii: «Mbay, zadka'a na-nam zu le, sùo-ε a vaa ni báyyi.»

¹³ Tusueke le, Zezu hii bay baa mii, Lazar na hu-hu, roo le, leɗ nduoɓal-eri ker í baa mii, Zezu baa bay se tul nam taa hoyke ká nzoɓri naa.

¹⁴ Báyyi le, Zezu baa ta-tan ha ri mii: «Lazar na fe daa ni.»

¹⁵ Munu ká m̄ do zadε ká dí lew ya na, m̄ do báyyi suoriya ká tul-r̄i, bay ji le, ɓe mini ndaw roo, ñ ngónke ká bil mbika law baari na báyyi. A roo le, náa séri ba lakun-ε k̄i ndaw ro!

¹⁶ Báyyi le, Toma ká í dí ni ba leɗ ndoɓo na, baa há leɗ nduoɓal hawri mii: «Naari hoy kara, náa séri ɓo náa vaa húri zinj gan tul naari na mbijw.»

Zezu ba nzoɓ túma nzoɓ há ni kaw báyyi kumnun

¹⁷ Zadka Zezu do dí ya deɓ báyyi puo na báyyi le, ka laa mii, í daa huf Lazar na ɓo huo tisaw daa nam nin ro.

¹⁸⁻¹⁹ Zibri ngji bamba se luo Marte báyyi Mari ká Betani bay hanja ri nzaa ɓoko bay tul huf tinam bari na, bay ji le, Betani na do dí ndji maa sal faa sayri munu hoy báyyi Zuruzalem.

²⁰ Zadka Marte laa mii, Zezu do dí ya deɓ báyyi puo na, ka suo nun-ε, roo le, Mari na kaw puo.

²¹ Lεε, Marte baa há Zezu mii: «Mbay, ba fe ká mù do zad ni key zu le, yu-i na ti huka ya.

²² Roo le, m̄ ko ndaw, ze timbeɗε key kara, feri riw bele ká mù vbika Ngerewuru na ka'a hanja mù.»

²³ Báyyi le, Zezu baa há ni mii: «Tinãa, yu-ɔ na a túma a kaw báyyi kumnun há mù.»

²⁴ Lεε, Marte yjinra báyyi bay há ni mii: «M̄ ko le, sie ɔro bie nam ká nzoɓri tji saa luo hud na, a túma a kaw báyyi kumnun báyyi.»

²⁵ Báyyi le, Zezu baa há ni mii: «Bi na, m̄ ba nzoɓ túma nzoɓ huɗeri ha ri kaw báyyi kumnun ká do ɓanguo. Nzoɓ ká daa law-ε ɓo tul-i na, ze ka hu na hu hoy kara a káw báyyi kumnun ká do ɓanguo.

²⁶ A nzoɓ ká kaw báyyi kumnun, roo a daa law-ε ɓo tul-i le, ka ti huka ya mgbay. Waa, mù daa law-a ɓo tul bayke na k̄i zu le?»

²⁷ Lεε, Marte na yjinra báyyi bay há ni mii: «Zadε zu, Mbay, m̄ daa law-i ɓo tul-a. M̄ ko le, mù ba *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzoɓri na; mù ba Vu Ngerewuru, ɓe ká'a ví tusiri key na.»

²⁸ Fale ká Marte baa bay na munu báyyi le, ka yji a vaa zinj yu-ε Mari a ɗakla bay zinj ni mii: «Garj tul-i do kew a hii bay hanja mù se.»

²⁹ Zadka Mari laa munu báyyi le, ka uru ba vaa a se luo Zezu na.

³⁰ Lεε, Zezu ri bil puo ya koɓ báyyi, roo le, ka do zad ká Marte zinj ni ká dí pola na.

³¹ Zadka ruo Zibri ká i kaw zinj Mari bay hanja ni nzaa ɓoko na, i ko ka'a uru ba vaa a tji na báyyi le, i uru í dii fal-ε. I ker í baa mii, ko ya le, ka se ba tupal bay vaa réke huf na.

³² Zadka Mari tji zad ká Zezu do dí na, a mbi nun-ε a ko ni báyyi le, ka vaa vbu sùo-ε gbirik ɓo pol-ε a baa há ni mii: «Mbay, ba fe ká mù do zad ni key zu le, yu-i na ti huka ya.»

³³ Zadka Zezu ko ni ka'a re-rew mgbobo mgbobo, roo a ko Zibri ká i su ni í re-rew munu ndaw na báyyi le, law-ε fuu ni mgbuk mgbuk há ni zinj faa káw báyyi kere ya.

³⁴ Ro, a vbi ri mii: «Waa, ñ daa ni ɓo huo tisaw ká zad haa le?» Lεε, i yjinra báyyi bay há ni mii: «Mbay, mù vi le, mù kóko báyyi.»

³⁵ Mbii nun Zezu gay ɓoɗok ɓoɗok.

³⁶ Báyyi le, Zibri baa mii: «Í ko ka'a hii ni ku ya!»

³⁷ Roo le, nzoɓ haneri ká sakra bari ku na baa mii: «Be ká'a mgbuɗa nun nzoɓ raw na waa, ka maa bay daa há Lazar na hu ya na ya le woo?»

Zezu há Lazar yji a kaw báyyi kumnun

³⁸ Law Zezu fuu ni mgbuk mgbuk ba kị a se ba tupal. Luo hudke ku na ba huo tisaw ká i mbii faake báy tisaw kị.

³⁹ Báyyi le, Zezu baa mii: «Ì sùru tisaw na ba fal.» Roo le, Marte ká ba tinam nzoḅ hud na baa ha ni mii: «Mbay, hud na a funja ndaya, bay ji le, ka daa nam ninj ká bil huo tisaw key ro.»

⁴⁰ Báyyi le, Zezu yjiira báy bay mii: «Waa, m̄ baa ha m̄ mii, zadka m̄ daa law-a bo tul bay bi le, m̄ kókó rinj dika Ngerewuru na ya le?»

⁴¹ Zadka i suru tisaw na, Zezu ura nun-ε ba siya a daa nzaa bay kere mii: «Baa, m̄ ha m̄ taambol bay tul nzaa bay kere bi ká m̄ laa na.

⁴² M̄i kó na, m̄ l̄aa m̄i banɔuo, roo le, m̄i baa munu bay tul ruo nzoḅri ká i kiri m̄i key na i kó bo, i dáake law-ri bo d̄i mii, ba bo kị ze m̄i pie m̄i.»

⁴³ Fal bayri na ku báyyi le, ka daa fe belen ba siya mii: «Lazar, mu t̄i ke!e!»

⁴⁴ Zade ku hoy le, hud na t̄i báy zad bal-eri báy nduo-eri ká i kari báy gari na, roo nun-ε kara, i kari báy vay gari ndaw. Lee, Zezu baa ha ri mii: «Ì hina gariri ká s̄uo-ε na, i p̄oj ni ha ni se.»

Ngeredomay Zibri nzaa faa bay ika Zezu

(Mat 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ Ruo Zibri ká sakra bari ká i vi luo Mari na, zadka i kó fe ká Zezu daa na munu báyyi le, i daa law-ri bo tul-e.

⁴⁶ Roo le, nzoḅ haneri ká sakra bari ku na, i se luo *Fariziri a i k̄i fal fer̄i ká Zezu daa na ha ri.

⁴⁷ Báyyi le, Fariziri báy *ngerenzob fe poyri d̄i-d̄iw ha *nzoḅ k̄inj sal bay luyeri mb̄u k̄i i baa ha ri mii: «Waa, náa dáari mina ro zey le? Ledban ni key na, ka daa fe sanri nḡji bamba!

⁴⁸ Zadka náa p̄onri ni, roo ka daa fe munu banɔuo le, nzoḅri riw bele i dáa law-ri bo tul-e. A le, ngeredomayri ká Rom na i vika i bie hul k̄ani naari, a i bie saw puo naari!»

⁴⁹ Báyyi le, nzoḅ mb̄iw ká sakra bari ká rin-ε ba Kayif, be ká'a ba ngerenzob fe poy luye ká bil sewke ku na, mbi bay a baa ha ri mii: «Baari na, i kó fe mb̄iw ya!»

⁵⁰ I k̄er i kó báy kere! Do ndad bamba bay tul naari, bay hanja nzoḅ mb̄iw hoy ka hu bay tul ruo nzoḅri, bo ha saw Zibri riw bele na i bie ya.

⁵¹ (Tusueke le, ka baa bay key na báy tul gan s̄uo-ε ya, roo le, munu ká'a ba ngerenzob fe poy luye ká bil sewke ku na, ka baa bay fe ká'a ví vuku, bayke se tul Zezu ká'a huka bay tul saw puo Zibri.

⁵² Ká'a huka bay tul saw puo Zibri hoy ya, roo le, bay mb̄u vu Ngerewuru riw bele ká i ber̄e k̄i na, ka do tul k̄i mb̄iw hoy.)

⁵³ Uru saa bil namke ku na ngeredomay Zibri mbi nzaa-ri bay ika Zezu.

⁵⁴ Sawke ze, Zezu p̄on nzaa k̄ie s̄uo-ε ká sakra ruo Zibri, a naa s̄uo-ε ká zad̄e ku a se puo mb̄iw munu ká rin-ε ba Efrayim ká do d̄i ya báy law k̄or, a kaw d̄i báy led nduoḅal-eri.

⁵⁵ Nam suoriya Zibri ká ba *nam suoriya t̄i saa bil koy do d̄i ya na báyyi le, ruo nzoḅri uru báy t̄iw zadri boḅ boḅ i se ba Zuruzalem pola bay waa s̄uo-ri munu ká ba fe saw puo bari ká i daa banɔuo na. Be ndaw roo bay giyanke nam suoriya na báy.

⁵⁶ Báyyi le, bari na i nzaara Zezu, a i vbi bay ká sakra k̄i ba lie ba lew ká bil mban ká *hul k̄ani Ngerewuru do d̄i na mii: «A waa, i ker mina le? I kó ku na waa, le, ka'a vika zad suoriya na key zu le?»

⁵⁷ I baa munu, bay ji le, ngerenzob fe poyri báy Fariziri, i mbi nzaa-ri ká tul Zezu pola hoy mii, zadka nzoḅ kó zad ká'a do d̄i le, ndad bay hanja ni ka baa ha b̄uru bo, ha ri vaa mgba ni.

12

Mari daa num zuo bal Zezu

(Mat 26.6-13; Mrk 14.3-9)

¹ T̄on nam yie ba pola roo, bay hanja *nam suoriya t̄i saa bil koy na ka maa báyyi le, Zezu se ba Betani ká luo Lazar be ká'a hu ká Zezu tuma ni ha ni kaw báy kumnun na.

² Ká zad̄e ku na, i daa fe s̄um bay d̄oyke ni, a le, Marte leke s̄umke ha ri s̄u. Lazar le, kaw zin nzoḅri ká i kaw zin Zezu ká nzaa tutakra fe s̄um na.

³ A Mari laa le, mbi num ká rin-ε ba nar ká bare fu b̄uy b̄uy, a tan kad kad ká larike nḡon bamba na ba tasa náy mb̄iw munu a daa zuo bal Zezu. Fal le, ka nz̄un báy s̄uy tul-e ha b̄ara numke ku na ya zaḅ ká bil hula k̄pol k̄pol riw bele.

⁴ Ro, Zudas Iskariyod, be ká'a ba nzoḅ mb̄iw munu ká sakra led nduoḅal-eri ká'a mb̄ika tul-e na mbi bay a baa mii:

⁵ «Úwaa, bay ji ndaw roo, i bie fe munu le? Num key na larike nḡji bamba wuruk wuruk! Ba fe ká i hie ba pola zu le, larike a máa lari ped̄ mbiimbam mb̄iw bay sókoke nzoḅ k̄ukuri!»

⁶ Ka baa munu, bay ji le, ba bay ze ka ker se tul nzoḅ k̄ukuri ya, roo le, ka ba nzoḅ riiba. Munu ká'a ba nzoḅ kóro lari bari ká i mb̄u zuo tul k̄i na, ka mbi hiyaw hiyaw munu banɔuo.

⁷ Báyyi le, Zezu baa mii: «P̄on máy na d̄ekeke ha ni daa fe be. Be ze ba fe ká

ndaɗ bamba bay haɗa ni ka ɗaa. Bay tul nam huɗ bi ze, ka kɔrɔke num na ɗo kpuru tji vuri key.

⁸ Baari na, nzoɓ kɔkuri i ɗoko zinj ri banɗoo kpaɗara, roo le, bi na, mi ti ɗoko zinj ri banɗoo ya.»

⁹ Zafka ruo Zifri laa mii, Zezu ɗo Betani bayji le, i tji vbubuɓu bay tul Zezu ki huɔ-ε hoy ya, roo le, bay tul Lazar ka'a tuma ni saa luɔ huɗ ha ni kaw bay kumnun na.

¹⁰ A ro ze, *ngerenzob fe poyri mbi nzaari bay ika Lazar na ndaw,

¹¹ bay ji le, bay tul-e na ze, Zifri ngji bamba i naake suɔ-ri, a i ɗaa law-ri bo tul Zezu.

Nzobri ɗaa mbay bo tul Zezu

(Mat 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹² Nzaaruɔ ki na bayji le, ruo nzobri ka i ɗo zad *nam suoriya tji saa bil koy ka Zuruzalem na, i laa mii, Zezu se vuku.

¹³ Ze, i fed nzaa toy vay mgbal kandawri roo i suɔke nun-ε, i guu fe i baake bay mii: «Hozana! Naa pisiri Ngerewuru!

Ndaɗ bay haɗa Ngerewuru ka sam fe zuo tul nzoɓ

ka vi bay rin Ngerembay!

Ndaɗ bay haɗa Ngerewuru ka sam fe zuo tul Mbay leɗ Izarayelri!»

¹⁴ Leε, Zezu zinj vu maasoɓa, a kaw tul-e munu ka mbede Ngerewuru baa bayke pola mii:

¹⁵ «Baari nzobri ka *Siɗn na*, I ɗaa hje ya.

I ko, mbay baari na se vuku.

Ka kaw tul vu maasoɓa†.»

¹⁶ Ka sieke ku na, leɗ nduoɓal-eri laa saw fekeri na ku riw bele ya bay. Roo le, fal huɗ be bay tji be saa luɔ huɗ na, zadka leɗ nduoɓal-eri ker se tul fe ka kal ka tul-e na bayji le, i ko mii, fekeri na kal munu ka mbede Ngerewuru baa bayke pola na.

¹⁷ Bari riw bele ka i ɗo zinj Zezu bay nam ka'a ɗike Lazar ha ni tji saa luɔ huɗ a kaw bay kumnun na, i lo soro fekeri na banɗoo.

¹⁸ Sawke mini ze, ruo nzobri suɔ nun-ε, bay ji le, i laa mii, ba be ki ze ka ɗaa fe san na key.

¹⁹ Bayji le, *Fariziri baa bay ka sakra ki ba lie ba lew mii: «I ko, naa maa ɗari fe mbijw mbaa! Nzobri riw bele dii fal-ε!»

Gerekri nzaa faa bay kɔko Zezu

²⁰ Ka sakra nzobri ka i vi Zuruzalem bay ruo Ngerewuru ka bil nam suoriyake ku na, nzoɓ haneri ka i ba Gerekri ɗo ɗi ndaw pi.

²¹ Bari na, i soro i vaa zinj Filib ka ba nzoɓ ka Besayda kuɗu zad ka Galele i kod ni mii: «Ŋgere, buru hii bay kɔko Zezu.»

²² Leε, Filib na se a vaa baa bayke ha Andere. Fale le, bari siɗi bele i vaa baa bayke na ha Zezu.

²³ Bayji le, Zezu baa ha ri mii: «Nam ka Ngerewuru a haɗa rin ɗika bi *Vu Nzoɓ kie suɔ-ε ba kele na vi ro.

²⁴ Mi baa ha ri ta-taɗ ba tusue ki: zadka para nan† ka nzoɓ ru na hu ya le, a ɗoko ba be ki mbijw hoy. Roo le, zadka'a hu a tji ro le, para ke na a hju ɗo ngedeɗe bay.

²⁵ Nzoɓ ka hii kumnun be na, a ɗoko bay kumnun taa tusueke ya. A nzoɓ ka ngor tul fe ka tusiri key ya le, a kɔro kumnun taa tusueke ka'a ɗoko banɗoo.

²⁶ Zadka nzoɓ hii bay ɗaa ped ha mi le, ka se fal-i. Zad ka mi ɗoko ɗi na, ka'a ɗoko ɗi zinj mi ndaw. A zadka nzoɓ ɗaa ped ha mi le, Baa a ɗaa mbay bo tul-e.»

Zezu baa bay ka se tul huɗ be

²⁷ Zezu baa mii: «Timbeɗe key na, law-i nzaa mi. A key waa, mi baa mina ro zey le? Mi baa mii: Baa, mu naa mi ka bil fe seke ka'a tji tul-i key na le woo? Munu ya mban, bay ji le, bay tul fe sekeke na key ze, mi vike tusiri key.

²⁸ Mi baa mii: Baa, mu kie rin ɗika bo na ha nzobri ko!»

Bayji le, kusol mgbasaa nulue beɗen mii: «Mi kie rin ɗika bi na ro, le, mi kie ba ki roɓay.»

²⁹ Leε, ruo nzobri ka i ɗo zadε i laa kusol ka mgbasaa na i baa mii: «Ba mbam ze yiw ku.» A nzoɓ hawri laa le, i baa mii: «Ba leɗ nzaaped ka nulue ze vi baa bay ha ni!»

³⁰ Bayji le, Zezu baa ha ri mii: «Kusol ka mgbasaa, bay tul-i ya, roo le, bay tul-ri zu.

³¹ Timbeɗe key na, ba saw sie ka Ngerewuru a ɗaa bay bo tul nzoɓ tukeleri key. Timbeɗe key na Ngerewuru a nii ngeretemndaya ka ba nzoɓ reke mbay ka tusiri key na ɗo kele.

³² Bi na, zadka i sin mi i ura mi ɗo siya le, mi fja nzobri riw bele zuo fal-i.»

³³ (Zezu baa bayri na munu, a kieke kiri huɗ taa jike ze ka'a hukka.)

³⁴ Leε, ruo nzobri yinjra bay bay ha ni mii: «Mbede *bol kusol kie buru mii, *Krisi, nzoɓ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzobri na a kaw bay kumnun banɗoo. A waa, ɗaa mina ndaw roo, mu baa mii, i sin *Vu Nzoɓ i ura ni ɗo siya le woo? Waa, Vu Nzoɓke na ba ve le woo?»

³⁵ Bayji le, Zezu baa ha ri mii: «Zad tana na ɗo sakra baari key bole, a ɗi ndji munu hoy. Be ze zadka zad tana ɗo roɓay na, i se bil-e bay haɗa sun tilo ka guɓa tul-ri ya.

* 12:15 12.15 Siɗn na ba Zuruzalem. † 12:15 12.15 Zakari 9.9. ‡ 12:24 12.24 Bay nzaa gerek le, ba ble ka ba para fe pay ka ɗo tusiri Izarayel.

I ko, nzoɔ ka se-seɔf ká bil suŋ tilo na, ka ko zad ká'a se ɓa ɓaɗi ya.

³⁶ Zadka zad taŋa ɔo roɓay na, i ɔaa law-ri ka ɓo tul-e. Be ndaw roɔ, i vike ɓa leɔf zad taŋari na ɓáy.»

Law ngɔŋɔ Zibri

Fale ká Zezu ɓaa ɓayri munu ɓáyji le, ka naa sùo-ε, a muɔ ɔi ɔi ɓáy zad káw ɓari.

³⁷ Ze ka ɔaa fe saŋri ngji ɓamba ha ri ko ɓáy nun-ri hoy kara, i ɔaa law-ri ɓo tul-e ya.

³⁸ Be mini ze, ɓay ká Ezay nzoɔ yaŋa ɓay saa nzaa Ngerewuru ɓaa na, ɔo munu ɓáy zadε. Bayke ɓaa mii:

«Aa! Mbay, waa, nzoɔ ve ze ɔaa law-ε ɓo tul ɓay ká ɓuru ka-káake na le?»

Waa, nzoɔ ve ndaw roɔ mù kie ni hurusuo-ɔ na ɓa kele ha ni ko leŋ?»

³⁹ Bari na, i maa ɓay ɔaa law-ri ɓo ɔi ya. I ko, Ezay nzoɔ yaŋa ɓay saa nzaa Ngerewuru ɓaa pola lew se tul-ri mii:

⁴⁰ «Ngerewuru ha nun-ri fumaŋa gbifili, a mbii gosi fe kóko ɓari, ɓay haŋa ɓo nun-ri ka ko fe ya, a law-ri kara ka vuo ya ndaw, ɓo i suo kér ɓay ɓari

i vi luo-ε ɓay haŋa ni ka vaa ri ya *.»

⁴¹ Ezay na ɓaa munu, ɓay ji le, ka ko riŋ ɔika Zezu, a ɓaa ɓay se tul-e.

⁴² Ze ká sakra ngeredomay Zibri hoy kara, nzoɓri ngji ɓamba i ɔaa law-ri ɓo tul-e. Roo le, ɓay tul *Fariziri na, i hii ɓay ɓaa ɓayke ɓa kele ya, ɓay ji le, i hii ɓay haŋa ri nii ri tji ká *hul mbu kji ɓari Zibri na ya.

⁴³ I hii ɓay ndaɔf ká nun nzoɓri mba ndaɔf ká nun Ngerewuru.

Zezu ɓaa ɓay ká se tul kún sal ɓay

⁴⁴ ɓáyji le, Zezu ɓaa ta-taŋ ɓa siya belenji mii: «Nzoɔ ká ɔaa law-ε ɓo tul-i na, ka ɔaa law-ε ɓo tul-i hoy ya, roo le, ka ɔaa law-ε ɓo tul nzoɔ ká pie mi vi na ndaw.

⁴⁵ Nzoɔ ká tuu mi na, tuu nzoɔ ká pie mi na ndaw.

⁴⁶ Bi na, mi vi tusiri key munu ɓa zad taŋa, ɓay haŋa nzoɓri riw bele ká i ɔaa law-ri ɓo tul-i na, i ɔo bil suŋ tilo na mbaa.

⁴⁷ «Zadka nzoɔ laa ɓay ɓi, roɔ a ɔaa vu mbom ɓo ɔi ya le, ɓa ɓi ze mi ɔaa ɓay ɓo tul-e ya. Tusuke le, mi vi ɓay yaŋa nzoɓri ká tusiri key ɓo, mi vi ɓay ɔaa ɓay ɓo tul nzoɓri ya.

⁴⁸ Nzoɔ ká tuŋ mi ngerenɔ a ya ɓay ɓi ya laa le, ɓayke ká mi fere nzoɓri na ku ze, a ɔaa ɓay ɓo tul-e ká sie ɔro ɓie nam na.

⁴⁹ I ko, ɓay ká mi ɓaa na, mi ɓaa ɓáy hurusuo-i huoi ya, roo le, ɓaa ká pie mi na mbi nzi-ε sùo-ε kji ha mi, ɓay tul ferri ká mi ɓaa, ɓáy ferri ká mi fere nzoɓri na.

⁵⁰ Ze mi ko le, ɓayke ku na ha nzoɓri kaw ɓáy kumnun ká ɔo ɓanguo. «Be mini ze, ferri ká mi ɓaa ɓayke na, mi ɓaa munu ká ɓaa ɓaa ha mi.»

13

Zezu waa ɓal leɔf nduoɓal-eri

¹ Toŋ nam mbijw hoy ɓay haŋa *nam suoriya tji saa bil koy na ka maa ɓáyji le, Zezu ko ndaw, nam ká ɓay alake tusiri key ɓay seke luo Bi-ε na vi ro. Ka hii nzoɔ taa ɓeri ká tusiri key ɓanguo. Ka hii ri kpuru maa ɓáy hud ɓe.

² Zezu ɓáy leɔf nduoɓal-eri i ɔo reke ngaw. ɓáyji le, ngeretemndaya ɔaa ɓay zuo bil law Zudas vu Simɔn Iskariyod ha ni mbi tul-e.

³ Zezu na ko ká Ngerewuru ɔaa ferri riw bele zuo nduo-ε, a vi saa luo-ε na, ká'a yji ɓa luo-ε na ndaw pi.

⁴ ɓáyji le, ka uru siya ká nzaa fe sum na a naa maagari ɓe, a ɔaa ɓo fi mbijw a mbi vay gari a sinke puu si-ε.

⁵ Fale ku le, ka kaa mbi zuo bil tunguo, a tii saw wáake ɓal leɔf nduoɓal-eri, a nzun ɓáy vay gari ká'a sinke puu si-ε na.

⁶ Zadka'a tji tul Simɔn Piyer na ɓáyji le, Simɔn Piyer ɓaa ha ni mii: «Mbay, úwaa, le, mù waa ɓal-i ndaw le woo!»

⁷ Lee, Zezu yjinra ɓáy ɓay ha ni mii: «Bo na, fe ká mi ɔaa key na mù ko sawke taŋ ya ɓáy, roo le, ɓil nam haŋe le, mù kóko ɓáy.»

⁸ ɓáyji le, Piyer ɓaa ha ni mii: «U-uu, mù ti waa ɓal-i na ya mgbaj!» Lee, Zezu yjinra ɓáy ɓay ha ni mii: «Zadka mi waa ɓal-a na ya le, náa ti zuo zinj kji mbaa mgbaj.»

⁹ ɓáyji le, Simɔn Piyer ɓaa ha ni mii: «Mbay, munu zu le, mu waa ɓal-i hoy ya, roo le, mu waa nduo-i ndaw, tul-i ndaw pi.»

¹⁰ Lee, Zezu ɓaa ha ni mii: «Nzoɔ ká sùo mbii na sùo-ε *taŋ kad kad ro ɓo, ka se sie sùo mbii mbaa, a waa ɓa ɓal-ε hoy. Baari na, sùo-ri taŋ kad kad ro, roo le, ɓa ɓaari riw bele ya.»

¹¹ (Zezu ɓaa munu, ɓay ji le, ka ko nzoɔ ká'a mbika tul-e na ro. Sawke mini ze, ka ɓaa mii: «Baari na, sùo-ri taŋ kad kad riw bele ya.»)

¹² Fale ká'a waa ɓal-ri a mbi gari ɓe a nduo na ɓáyji le, ka yji a kaw nzaa fe sum zinj ri a ɓaa ha ri mii: «Fe ká mi ɔaa zinj ri key na waa, i ko sawke ko kji zu le?»

¹³ I ko, ɓaari na, i ɔi mi ɓa Gaŋ tul-ri ɓáy Mbay ɓaari. I ɔi mi ɓáy zadε kji, ɓay ji le, mi ɓa ɓe na kji.

¹⁴ Ze, munu ká i ɔi mi ɓa Mbay ɓáy Gaŋ tul-ri ká mi waa ɓal-ri na, ɓaari kara, ndaɔf ɓay haŋa ri waa ɓal kji na ndaw.

§ 12:38 12.38 Ezay 53.1; Rom 10.16. * 12:40 12.40 Ezay 6.10.

¹⁵ Mi daa ba fe kie ki ha ri bay haña baari kara, i daa faa mbijw munu ka zin ki ndaw.

¹⁶ Mi baa ha ri ta-tan ba tusue ki: led kaw ka mba tul ba kaw be na tiya. Ze led nzaaped ka mba tul nzoɓ ka pie ni na kara tiya ndaw pi.

¹⁷ Zadka i laa bay fekeri key na a i daake ped bay zadε le, i doko bay suoriya.

¹⁸ «Mi baa bay key na bay tul-ri riw bele ya. Nzobri ka mi nan ri na, mi tuu ri tuu. Roo le, ndad bay haña bay ka i daa do bil mbede Ngerewuru na, ka do munu bay zadε. Bayke baa mii: “Nzoɓ ka buru ki buru su fe mbijw na, fere a ba nzoɓ tul ngani bi*.”

¹⁹ Mi baa ha ri timbedε key pola ndaw roo, bay haña feke ka tji bay. Be ndaw roo, zadka feke na tji le, i daa law-ri bo tul-i mii: Bi na, mi do banjuo.

²⁰ Mi baa ha ri ta-tan ba tusue ki: nzoɓ ka yaa nzoɓ ka mi pie na, ka yaa mi ndaw zu. A nzoɓ ka yaa mi na, ka yaa nzoɓ ka pie mi vi na ndaw.»

Ze zu baa bay se tul Zudas ka'a mbika tul-e

(Mat 26.20-25; Mrk 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Fale ka Ze zu baa bayri munu na bayji le, law-ε fuu ni mgbuk mgbuk, a baa ha led nduoɓal-eri mii: «Mi baa ha ri ta-tan ba tusue ki: nzoɓ mbijw ka sakra baari na a mbika tul-i.»

²² Bayji le, i ko-kom ba nun ki ba lie ba lew i vbi bay mii, waa, ba nzoɓ ve ki ze ka baa bay se tul-e ku le?

²³ Lee, nzoɓ mbijw ka sakra led nduoɓal-eri ka Ze zu hii ni bamba na kaw lakun-ε.

²⁴ Ro, Simon Piyer te tay nun-ε zima ha ni bay haña ni ka vbi Ze zu, waa, ba ve ze ka baa bay se tul-e le?

²⁵ Led nduoɓalke ku na, fere nzi-ε ba lu Ze zu a vbi ni mii: «Mbay, waa, ba ve ki ze ku le?»

²⁶ Lee, Ze zu yinjra bay bay ha ni mii: «Mi daa ngud maapa nduo vay nay. Ze, nzoɓ ka mi ha ni le, ba fe na ki zu.» Ro, Ze zu mbi ngud maapa na a daa nduo di a ha Zudas vu Simon Iskariyod.

²⁷ Zadε ka Zudas yaa ngud maapa na ku bayji le, *Satan nduo bil law-ε. Bayji le, Ze zu baa ha ni mii: «Fe ka mi hii bay daa le, mu daa kod ki hoy.»

²⁸ (Bari ka i kaw nzaa fe sum zin ni na, nzoɓ mbijw mini kara ko saw fe ka'a baake bay ha ni na ya.

²⁹ Munu ka Zudas ba nzoɓ koro lari bari na, nzoɓ haneri ker mii, Ze zu pie ni bay haña ni ka vaa hie fe hane bay tul nam

suoriyake, mase, bay haña ni ka ha fe haneri ha nzoɓ kukuri.)

³⁰ Ka zadε ka'a yaa ngud maapa na ku hoy le, ka tji a zol. Lee, zad sii ro zu.

Ze zu ha bol kusol fie ha led nduoɓal-eri

³¹ Zadka Zudas mbi faa a zol na bayji le, Ze zu mbi bay a baa mii: «Timbedε key na, rin dika ka bo tul bi *Vu Nzoɓ na, tina suo-ε do kele ro, a Ngerewuru kara zin rin dika bay faa bi na.

³² [Munu ka Ngerewuru zin rin dika bay faa bi na,] waka ya hoy le, ka'a daa rin dika bo tul-e ndaw.

³³ Baari vu-iri ka mi ko ri ba nzoɓ nun-i na, mi kaw zin ri ndji roɓay. Munu ka mi baa ha Zibri pola na, mi baa ha ri timbedε key ndaw: i nzaara mi, roo le, i maa bay seke zad ka mi seke di ya.

³⁴ Timbedε key na mi ha ri *bol kusol fie: i hii ki ba lie ba lew. Munu ka mi hii ri na, i hii ki ba lie ba lew.

³⁵ Zadka i hii ki ba lie ba lew le, be ndaw roo nzoɓri riw bele i koko mi, i ba led nduoɓal-iri na bay.»

Ze zu baa bay ka tul may bay Piyer

(Mat 26.31-35; Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34)

³⁶ Bayji le, Simon Piyer vbi ni bay mii: «Mbay, waa, mi seke ba zad ha le?» Lee, Ze zu yinjra bay bay ha ni mii: «Zad ka mi seke di timbedε key na, mi maa bay seke di ya bay. Roo le, nam hane le, mi seke di bay.»

³⁷ Bayji le, Piyer vbi ni mii: «Mbay, bay ji ndaw roo, mi maa bay seke fal-a timbedε key ya le? Mi do di ya bay pon suo-i ha hud bay tul-a!»

³⁸ Lee, Ze zu yinjra bay bay ha ni mii: «Waa, mi do di ya ba tusue bay pon suo-o ha hud bay tul-i ki le? Mi baa ha mi ta-tan ba tusue ki: pola roo bay haña tuo ka-kaa le, mi may bay faa bal ba say mii, mi ko mi ya.»

14

Ze zu ba faa seke ba lu Bi-ε

¹ Ze zu baa ha led nduoɓal-eri mii: «I ha law-ri ka nzaa-ri ya. I daa law-ri bo tul Ngerewuru, a i daa law-ri ka bo tul-i.

² Ka bil puo Ba na, zad kawri do di mgbirik mgbirik. Zadka do munu ya le, mi ti baa bayke ha ri ya. Tusueke le, mi seke bay leke zad bay tul-ri.

³ Zadka mi se roo, mi leke zad na le, mi yi bay vi faa ri bay haña baari hoy kara, i vaa kaw di zin mi mbijw hoy ndaw pi.

⁴ Zad ka mi seke ba badi na, i ko faake ko.»

⁵ Báyyi le, Toma vbi ni bay mii: «Mbay, zadf ká mù séke ba baadi na, buru ko ya. Waa, buru daa mina ndaw roo, buru ko faake le?»

⁶ Lee, Zezu yjira bay bay ha ni mii: «Bi na, mi ba faa ndaw, mi ba tusue bay ndaw, a mi ba kaw bay kumnun ndaw pi. Bay faa bi na roo, nzoɓ a séke luɓ Baa bo, faa ki boɗ ká nzoɓ a kálke a se luɓ Baa na tiya.

⁷ Zadka i tuu mi tuu le, i tuuka Baa ndaw. Uru saa timbeɗe kpuru vaw na, i tuu ni ndaw, a i ko ni ndaw pi.»

⁸ Báyyi le, Filiɓ baa ha ni mii: «Mbay, mu kie buru Baa na ha law buru ka nda siri.»

⁹ Lee, Zezu yjira bay bay ha ni mii: «Filiɓ, waa, daa mina ndaw roo, mi kaw zinj ri bole di key le, mu tuu mi ya koɓ bay key le woo? Nzoɓ ká tuu mi le, ka tuu Baa ndaw zu. Waa, daa mina ndaw roo, mu baa mii: «Kie buru Baa» na le woo?

¹⁰ Waa, mu ker mu baa mii, mi do bil law Baa, a Baa kara do bil law-i na ya le? Bayri ká mi baa ha ri na, uru saa bil law-i ya. Ba Baa ká do bil law-i na ze daa ha pef beri na o bay zadɗe bay faa bi.

¹¹ Zadka mi baa mii, mi do bil law Baa, a Baa kara do bil law-i ndaw na, i daa law-ri ka bo di. Ze, i daa law-ri bo tul bay biri ká mi baa na ya nguɓ kara, i daa law-ri ka bo tul-i bay tul fe sanri ká Baa daa bay faa bi na.

¹² Mi baa ha ri ta-tan ba tusue ki: nzoɓ ká daa law-e bo tul-i na, a daa feri ká mi do daake na ndaw. Ka'a daa bawda fe kal fekeri key na kara ndaw, bay ji le, mi se ba luɓ Baa.

¹³ a fe ji ji ká i vbi bay rin-i na, mi daa feke na ha ri bay haɗa rin dika Baa ka tina suɓ-e ba kele bay faa bi ká mi ba Vi-e na.

¹⁴ Mi baa ha ri na roɓay, zadka i vbi mi fe bay rin-i le, mi daa feke na ha ri.»

Zezu waa bay pie bay Tem Law Pie

¹⁵ Zezu baa ha leɗ nduɓal-eri mii: «Zadka i hii mi le, i daa vu mbom ka bo tul bol kusol-iri.

¹⁶ Lee, mi vbika Baa bay haɗa ni ka pie bay nzoɓ ki ká ba Nzoɓ Sokɓ ri ha ni ka kaw zinj ri banɗuɓ kpadara.

¹⁷ Ba Tem baa tusue bay ká nzoɓ tukeleri key maa bay yaɗa ni ya, bay ji le, i maa bay kóko ni ya ndaw, a i maa bay tuuka ni ya ndaw pi. Roo le, baari na, i tuu ni tuu, bay ji le, ka sadf zinj ri a do bil law-ri.

¹⁸ «Mi ti ɓon ri ba leɗ selri ya, mi yji bay vi zinj ri bay.

¹⁹ Ndji munu hoy le, nzoɓri ká tusiri key na ti kóko mi mbaa. Roo le, baari na, i kóko

mi ba ki bay, bay ji le, mi kaw bay kumnun, a baari hoy kara i kaw bay kumnun na ndaw.

²⁰ Zadka namke vi le, i kóko mii, mi do bil law Baa, a baari laa le, i do bil law-i, ze bi kara mi do bil law-ri.

²¹ «Nzoɓ ká koro bol kusol-iri, a daa vu mbom bo di le, nzoɓke ku na hii mi zu. Baa na a hii nzoɓ ká hii mi, a bi kara mi hii nzoɓke a mi kie suɓ-i ha ni ndaw.»

²² Báyyi le, Zud, (be ká i di ni ba Zudas Iskariyod ya) na vbi ni bay mii: «Mbay, waa, daa mina ndaw roo, mu kie suɓ-o ha buru hoy, a mu kie suɓ-o ha nzoɓ tukeleri key ya le?»

²³ Lee, Zezu yjira bay bay ha ni mii: «Zadka nzoɓ hii mi le, a daa vu mbom bo tul bay bi. Baa a hii ni, a buru sidi bele na, buru séke bay vaa daa puo zinj ni.

²⁴ Roo le, nzoɓ ká hii mi ya na, ka daa vu mbom bo tul bay biri ya zu. Bayri ká i laa ká nzaa-i na, uru saa bil law-i ya, roo le, uru saa luɓ Baa ká pie mi na.

²⁵ Bay fe niri key na, mi baa ha ri bay nam ká mi doke zinj ri ku hoy.

²⁶ Roo le, Nzoɓ Sokɓ Nzoɓ ká ba Tem Law Pie ká Baa a pie bay rin-i na, a fére ri feru riw bele, a tuma law-ri ká tul feru riw bele ká mi baa ha ri na.

²⁷ «Dekeke ka sadf zinj ri. Ba dekeke taa bi ze mi ha ri. Mi ha ri munu ká nzoɓ tukeleri key ha ri ya. I ha law-ri ka nzaa-ri ya, a i ha hje ka daa ri ya ndaw.

²⁸ I laa bay ká mi baa ha ri ro mii: «Mi zól, roo le, mi yji bay vi zinj ri bay» na. Zadka i hii mi le, i daa suoriya bay tul zól bi ká ba luɓ Baa, bay ji le, Baa na mba tul-i.

²⁹ Mi baa bay fe niri key na ha ri pola roo fekeri na ka tji bay, bay haɗa bo, zadka fekeri na tji le, i daake law-ri bo tul bay biri na.

³⁰ Mi ti baa bayri ngji bamba zinj ri mbaa, bay ji le, ngeretemndaya, nzoɓ réke mbay ká tusiri key na se vuku. Ka maa daa fe mbijw zinj mi ya,

³¹ roo le, ndaɗ bay haɗa nzoɓri ká tusiri key na, i ko mii, mi hii Baa, a mi daa fe munu ká'a mbi nzi-e ha mi. I uru siya bo, naa zólri ká zadf ni key.»

15

Zezu ba suɓ puu taa tusueke

¹ Zezu baa ha leɗ nduɓal-eri roɓay mii: «Bi na, mi ba suɓ puu taa tusueke, a Baa laa le, ba nzoɓ kóroke*.² Nzaa toyke haɗa haɗa ká mbanra mi, roo lereke tiya le, ka kud ba fal. A nzaa toyke haɗa haɗa ká lie

* 15:1 15.1 Ká zadf ni key na, Zezu mbi fe ká Ziɓri di ba viye na a baake bay se tul-e ki suɓ-e bay nzoɓri ká i ba taa be. Viye na, ba vay fe ká uo a lie goriyo goriyo a do zuba ká i di ba rezin. Ba mji ri fe pay leɗ Izarayelri ká i sɓ lereke ndaw, i daake him ndaw pi. Munu ká Kuori ko feke key ya na, nzoɓ ndáy bayri vbie puu i suoke bol viye.

lereke dfo dī laa le, ka fēd bay haṅa ni ka lie lereke zūba zuba dfo dī.

³ Baarī na, law-rī *taṅ kad' kad' báy faa bay bi ká mī fere rī na.

⁴ I mbúolo mī, munu ká bi kara mī mbuolo rī na. Munu ká nzaa tōy sūo puu dfo bod' báy tul-e a lie ya na, baarī hōy kara, zadka i mgbāṅra mī ya le, i ti lie báy tul gan sūo-rī ya.

⁵ Bi na, mī ba sūo puu, a baarī laa le, i ba nzaa tōykeri. Nzob hāa hāa ká mgbāṅra mī, ká bi kara mī mgbāṅra ni le, ka'a lie lereke zuba. Tusueke le, zadka mī tiya le, i ti máa bay dāa fe mbjw ya.

⁶ Nzob ká mbuolo mī ya le, i vbuka ni ba fal, munu ká nzaa tōy puu ká i kud, le, huo kurum kurum a í fāa í dāa huu taa dī hā ni se.

⁷ Zadka i mbuolo mī, rōo bay bi dāa puo ká bil law-rī le, i vbi fe ká law-rī hii, le, i zīṅ feke na.

⁸ Zadka i lie lereke zuba, rōo nzobri ko i baa mii, i ba lef nduoḅal-iri taa tusuekeri le, riṅ dīka Bāa na a tīna sūo-ε ká nun nzobri riw bele.

⁹ «Munu ká Bāa hii mī na, bi kara mī hii rī ndāw. Ndad' bay haṅa rī dfo bil law ini bi na baṅguo.»

¹⁰ Zadka i dāa vu mbom bo tul bol kusol-i báy zadē le, i doko bil law ini bi faa mbjw munu ká mī dāa vu mbom bo tul *bol kusol Bāa, a mī dfo bil law ini be na.

¹¹ Mī baa bay ferī key na ha rī bay haṅa suoriya bi na ka mbaa bil law-rī. Be ndāw rōo, suoriya baarī na a doko báy zadē nzedem bay.

¹² Bol kusol-i na ze dfo key: I hii kī faa mbjw munu ká bi kara mī hii rī na.

¹³ Nzob ká mbi sūo-ε hā huf bay tul nzob buo-eri na, ka hii ri ba tusue kī. Ze, law ini hāy ká mini ká kal be ni key na, tiya.

¹⁴ Zadka i dāa bol kusol-i le, i ba nzob buo-iri.

¹⁵ «Mī ti dīka rī ba lef káwri mbāa, bay jī le, lef káw na ko kér bay bāa káw be ya. Roo le, mī dī rī ba nzob buo-iri, bay jī le, mī ha rī ko ferī riw bele ká Bāa fere mī na.

¹⁶ Baarī ze i naa mī ya, roo le, bi ze mī nan rī, a mī pie rī ha rī se bay haṅa bo i lie lereke. Ba lereke ká'a doko baṅguo kpafara. Be ze ferī riw bele ká i vbi Bāa báy riṅ-i na, ka'a haṅa rī.

¹⁷ Munu zu le, fe ká mī mbi nzaa-i ká dī bay haṅa rī dāa na ze dfo key: I hii kī.»

Nzob tukeleri fuy Zezu báy lef nduoḅal-eri

¹⁸ Zezu yīi a baa hā lef nduoḅal-eri mii: «Zadka nzob tukeleri key fuy rī le, i ko, i fuy mī bi ze pola ndāw zu.

¹⁹ Zadka i ba taa tukēle key le, bari ká tukēle key na i hii ri, bay jī le, i ba taa be. Roo le, baarī na, i ba taa tukēle key na ya, bay jī le, bi ze mī nan rī ká sakra nzob tusiri key. Be mini ze, bari na i fūyke rī bayke.

²⁰ I kér se tul bay ká mī baa ha rī na: lef káw ká mba tul bāa káw be na tiya. Zadka nzobri dāa nun-i tuo sie le, i dāa nun-rī tuo sie ndāw. A zadka i dāa vu mbom bo tul bay bīri laa le, i dāa vu mbom bo tul bay baarī na ndāw.

²¹ I dāa fe kaayari riw bele zīṅ rī bay tul-i, bay jī le, Bāa ká pie mī na i tuu ni ya.

²² Zadka mī vi ya, a mī baa bay pola ha ri ya ndāw le, bay feyāa ti mgbaka tul-ri ya. Roo le, timbeḏe key na, faa yām sūo-ri ká tul feyāa bari na tiya.

²³ Nzob ká fuy mī le, fuy Bāa na ndāw zu.

²⁴ Ferī ká ba hje zikiki ká nzob mbjw maa bay dāa ya na, zadka mī dāa ká sakra bari ya le, bay feyāa ti mgbaka tul-ri ya. Roo le, timbeḏe key i ko fekere báy nun-ri hōy kara, i tōṅ ba fūy mī a i fuy Bāa kara ndāw.

²⁵ Ferī key na tīi mini bay haṅa bay ká i dāa dfo bil *mbeḏe bol kusol bari mii: "I fuy mī gōr taṅ bayke" na, ka dfo munu báy zadē†.

²⁶ «Nzob Soko Nzob na a vika. Ba Tem bāa tusue bay ká uru saa luo Bāa. Zadka mī pie ni saa luo Bāa hā ni vi le, ká'a bāa nasi bay bi na ha rī.

²⁷ A baarī kara i bāa nasi bay bi, bay jī le, i kaw zīṅ mī báy tiikake hōy.»

16

¹ Zezu baa hā lef nduoḅal-eri na rōbay mii: «Mī baa bay ferī key na ha rī, bay haṅa bo, sieke ká fekere tīi le, ka ba ndaw taka rī ha rī pōṅke mbika law baarī na ya.

² I nīi rī tīi ká *hul mbū kī baarī. Sieke ká'a vi ká nzobri ika rī na, i ker i baa mii, báy kīri ped' bari ká mini key na, bari dāa ped' hā Ngerewuru zu.

³ I dāa munu, bay jī le, i tuu Bāa ya ndāw, i tuu mī ya ndāw pi.

⁴ Mī baa munu ha rī bay haṅa bo, zadka sieke vi bay haṅa rī dāa fekere na le, i kéréke se tul bay ká mī baa ha rī pola na.»

Ped' ká Tem Law Pie a dāa

Zezu baa mii: «Bay key na, mī baa ha rī báy tiikake ya, bay jī le, mī dfo zīṅ rī.

⁵ Timbeḏe key na mī séke ba luo nzob ká pie mī vi na. A le, nzob mbjw ká sakra baarī ká vbi mī bay mii, "mu se ba zad' hāa le" na, tiya.

⁶ Roo le, bay tul bay niri ká mī baa ha rī na, i dāa sie í kaw mbónj.

† 15:25 15.25 Simri 35.19; 69.5.

⁷ Ze munu hoy kara, mi baa tusue bay ha ri: do ndad bamba bay tul-ri bay hanja mi zol. Zadka mi zol ya le, Nzob ka'a vi soko ri na ka ti vika ya. Roo le, zadka mi zol ro le, mi pie ni ha ri bay.

⁸ «Be na, zadka'a vi le, a haw nzoɓ tukeleri rem ka tul feyaa ndaw, ka tul fe ka do bay zadɛ nzedem ndaw, roo ka tul kún sal bay Ngerewuru ndaw pi.

⁹ Ka'a hanja nun-ri tan ha ri ko sùo-ri ba nzoɓ feyari, bay ji le, i hii bay daa law-ri bo tul-i ya.

¹⁰ Ka'a hanja nun-ri tan ha ri ko zad ha ze fe ka do bay zadɛ na do di le, bay ji le, mi zol ba luo Baa. A le, i ti koko mi mbaa.

¹¹ Ka'a hanja nun-ri tan se tul kún sal bay Ngerewuru, bay ji le, ngeretemndaya ka ba nzoɓ reke mbay ka tusiri key na, bay mba tul-e ro.

¹² «Mi do bay bayri ngji bamba bay daa ha ri roɓay, roo le, fekeri kal tul hurusuo-ri timbeɛ key.

¹³ Ze, zadka be ka'a ba Tem daa tusue bay na vi le, ka'a ndaka faa pol-ri ka bil tusue bayri riw bele. Ka'a daa bay bay tul gan sùo-e ya, roo le, bayri riw bele ka'a laa ka luo Ngerewuru na ka'a daa ha ri. Ka'a daa bay feri ka'a vi vuku ha ri ndaw.

¹⁴ Be key na, a daa rin dika bo tul-i, bay ji le, ka'a yaana fe ka luo-i ndaw roo, a baa bayke ha ri bay.

¹⁵ Feri riw bele ka ba taa Baa na, ba taa bi ndaw. Be mini ze, mi baa ha ri mi, ka'a yaana fe ka luo-i ndaw roo, a baa bayke ha ri bay.»

Daa sie a fere ba suoriya

¹⁶ Zezu baa na roɓay mi: «Ndi munu le, i ti koko mi mbaa, a fale ndji laa le, i yji i ko mi ba ki roɓay.»

¹⁷ Bayji le, lef nduoɓal-e haneri vbi bay ka sakra ki mi: «A ku wa, bayke baa mina zu le? Ndi munu le, buru ti koko beri mbaa, a fale ndji le, buru yji buru ko beri ba ki na roɓay! Roo a yji a baa mi, fekeri a doko munu, bay ji le, beri se ba luo Baa beri.

¹⁸ "Ndi munu" ka'a baa na wa, bayke hii baa mina ki zu le? Buru ko sawke tan ya!»

¹⁹ Zezu ko ka i hii bay vbika ni bay na bayji le, ka baa ha ri mi: «Ndi munu le, i ti koko mi mbaa, a fale ndji le, i yji i ko mi ba ki na roɓay. A wa, bay tul bayri na key ze i vbike vbiw ka sakra ki ku le?»

²⁰ Mi baa ha ri ta-tan ba tusue ki: baari na, i reke rew, a i nguri sùo-ri, roo le, nzoɓri ka tukele key na i zay sùo-ri. Baari na i daa sie, le, daa sie baari na a fere ba suoriya.

²¹ I ko, zadka nduo se may nzoɓ bay hanja ni mboɓ le, ka daa sie, bay ji le, saw

sie koko seke fe na maa ro. Roo le, zadka lef na tji le, ka yinjra koko seke feke na kpoɗ, a kaw bay suoriya, bay ji le, ka mboɓ nzoɓ vi tusiri key.

²² Baari hoy kara do faa mbijw munu ndaw. Timbeɛ key na i daa sie, roo le, mi yji bay koko ri ba ki bay. Sieke ku na suoriya a mbaa bil law-ri gbay gbay, le, nzoɓ mbijw mini kara a maa bay naa suoriya baari na ya.

²³ Zadka namke vi le, i ti vbika mi vbiw mbaa ro. Mi baa ha ri ta-tan ba tusue ki: feri riw bele ka i vbika Baa bay rin-i na, ka'a hanja ri.

²⁴ Kpuru tji timbeɛ key na, i vbi fe bay rin-i ya. I vbi fe, le, i zin feke. Be ndaw roo suoriya baari na a mbaa bil law-ri gbay gbay, a do bay zadɛ nzedem bay.

²⁵ «Mi baa bayri key na riw bele ha ri bay faa law bay. Saw sieke vi le, mi ti mbika law bayri mini key na bay baake bayri zin ri mbaa. Bay ka se tul Baa na, mi baa ta-tan ha ri.

²⁶ Sieke ku na, fe ka i hii na, i vbika Baa bay rin-i. Mi baa ha ri mi, mi daa nzaa bay kere ka pol Baa bay tul-ri na munu ya.

²⁷ Baa ki sùo-e na hii ri, bay ji le, baari na, i hii mi, a i daa law-ri bo di mi, mi uru saa luo Ngerewuru.

²⁸ Ba tusue, mi uru saa luo Baa mi vi tusiri key. Timbeɛ key na, mi zol ka tusiri key bay yji ba luo Baa.»

²⁹ Lef nduoɓal-eri baa ha ni mi: «U-hu! Timbeɛ key na, mi baa bay ta-tan ha buru tan law bay.

³⁰ Timbeɛ key buru ko ndaw, bo na, mi ko feri riw bele. Vbiwri ka nzoɓri hii bay vbika mi kara, mi ko pola ro. Be mini ze, buru daake law buru bo tul-a mi, mi uru saa luo Ngerewuru.»

³¹ Bayji le, Zezu yinjra bay bay ha ri mi: «Timbeɛ key ndaw roo, i daa law-ri bo di le woo?»

³² I ko, nam a vi vuku, ze namke na vi ro, i zekre ki kperke kperke bay zad baari, a i pon mi huo-i. Roo le, mi do huo-i ya, bay ji le, Baa do zin mi.

³³ Mi baa bayri key na riw bele ha ri, bay hanja ri do bay dekeke bay faa zuo zin mi. Baari na, i koko seke fe tukele key. Roo le, i mba law-ri ngo-ngon. Bi na, mi haw yum ka tukele key.»

17

Zezu daa nzaa bay kere bay tul nzoɓ beri

¹ Fale ka Zezu baa bayri munu na bayji le, ka ura nun-e ba siya a baa mi:

«Baa, namke na vi ro. Tina rin dika Vu-o ba kele, bay hanja bo Vu-o na ka tinake rin dika bo na ba kele ndaw.

2 Tusueke le, mù h̄a ni h̄urusuo ká tul nzoḅri riw bele, ɓay haṅa ni ka h̄a káw ɓáy kumnun ká ɗo ɓaṅguo na h̄a nzoḅri riw bele ká mù pɔŋ ri zuo nduo-ε na.

3 Káw ɓáy kumnun ká ɗo ɓaṅguo na, ɓa haṅa ri tuu mù ɓo huo-ɔ h̄oy mù ɓa Ngerewuru tusue ndaw, a i tuu nzoḅ ká mù pie ni, ɓe ká'a ɓa Zezu *Krisi.

4 Mí ha ri ko riŋ ɗika ɓo ká tusiri key, mí ɗaa peɗ ká mù pɔŋ zuo nduo-i h̄a ni ɔ ɓáy zaɗe ŋgid.

5 Ze timbeɗe key na Baa, mù h̄a m̄ se mí káw ziŋ mù, a mú h̄a m̄ riŋ ɗika ká m̄i ɗóke lakun-a pola ɗɔɗ ndaw roo tusiri ɗo ɓáy na.

6 Mí h̄a nzoḅri ká mù nan ri ká tusiri key, a mú ɗaa ri zuo nduo-i na i tuu mù. I ɓa nzoḅ taa ɓori ká mù pɔŋ ri zuo nduo-i, i ɗaa vu mbom ɓo tul ɓay ɓo.

7 Timbeɗe key na i ko mii, feri riw bele ká mù h̄a m̄ na, uru saa luo-ɔ,

8 ɓay ʒi le, ɓayri ká mù ɓaa h̄a m̄ na, m̄i ɓaa ha ri, le, i yaa ɓayke na a i ko mii, m̄i uru saa luo-ɔ ɓa tusue k̄i, a i ɗaa law-ri ɓo ɗi mii, ɓa ɓo k̄i ze mù pie m̄i.

9 Mí ɗaa nzaa ɓay kere ká pol-a ɓay tul-ri. Mí ɗaa nzaa ɓay kere ɓay tul nzoḅ tukeleri key ya, roo le, ɓay tul nzoḅri ká mù pɔŋ ri zuo nduo-i na, ɓay ʒi le, i ɓa nzoḅ taa ɓori.

10 Nzoḅri riw bele ká i ɓa taa ɓi na, i ɓa taa ɓo, a nzoḅri riw bele ká i ɓa taa ɓo na, i ɓa taa ɓi ndaw, le, riŋ ɗika ɓi mɓa ká sakra ɓari.

11 Ndji munu le, m̄i ti ɗoko tusiri key mbaa, ɓay ʒi le, m̄i séke ɓa luo-ɔ. Roo le, ɓari na i tɔŋ ká tusiri key. Baa, ɓo ká mù ɗo ɓoɗ mú taŋ kaɗan na, mu koro ri ɓay faa h̄urusuo-ɔ, h̄urusuo ká mù h̄a m̄ na, ɓay haṅa ri zuo ziŋ k̄i ɓa nzoḅ ká mbjw h̄oy munu ká naa.

12 Zadka m̄i ɗo ziŋ ri ká tusiri key roɓay na, m̄i koro ri ɓáy faa h̄urusuo ká mù h̄a m̄ na. Mí koro ri h̄a nzoḅ mbjw mini kara ɓie ya, roo le, ɓa nzoḅ mbjw munu ze ɓie ɓáy tul gaŋ suo-ε, ɓay haṅa ɓay ká ɗo ɓil mbeɗe ɓo na ka ɗo munu ɓáy zaɗe.

13 Timbeɗe key na m̄i séke ɓa luo-ɔ, ɓe ze m̄i ɓaa ɓayri mini key na riw bele ɓáy ɗol ɓi ká tusiri key roɓay, ɓay haṅa suoriya taa ɓi na, ka mbaa ɓil law-ri gbay gbay a ɗo ɓáy zaɗe nzeɗem.

14 Mí ha ri ɓay ɓo na. Ze nzoḅ tukeleri na fuy ri, ɓay ʒi le, i ɓa taa ɓari ya, munu ká ɓi kara m̄i ɓa taa ɓari ya ndaw.

15 Mí ɗaa nzaa ɓay kere ɓay haṅa mù naa ri ká tusiri key ya, roo le, mu koro ri ɓay tul ngeretemndaya.

16 I ɓa nzoḅri ká tukele key ya, munu ká ɓi h̄oy kara, m̄i ɓa taa tukele ya ndaw pi.

17 Mu ɗaa ri zuo ɓoɗ ɓa taa ɓo ɓáy faa tusue ɓay. ɓay ɓo na ɓa tusue ɓay.

18 Munu ká mù pie m̄i vi tusiri na, ɓi kara m̄i pie ri se tusiri na ndaw.

19 Mí mbi suo-i mí ɗaa ɓo ɓoɗ h̄a mù ɓay tul-ri, ɓay haṅa ɓo ɓari kara, i mbi suo-ri i ɗaa ɓo ɓoɗ ɓa tusue h̄a mù ndaw.

20 ɓay tul ɓari key h̄oy ze m̄i ɗáake nzaa ɓay kere ká pol-a ya. Roo le, ɓay tul nzoḅri riw bele ká i ɗaa law-ri ɓo tul-i ɓáy faa kaa ɓay ɓari.

21 Mí ɗaa nzaa ɓay kere ɓay haṅa ri zuo ziŋ k̄i mbjw munu ká ɓo Baa, mù ɗo ɓil law-i, a ɓi kara m̄i ɗo ɓil law-a ndaw na. Be ndaw roo ɓari kara, i zuo ziŋ naa mbjw h̄oy ɓay haṅa nzoḅri ká tusiri key ko i ɓaa mii, ɓa ɓo k̄i ze mù pie m̄i.

22 Riŋ ɗika ká mù h̄a m̄ na, m̄i suo mí ha ri ɓay haṅa ri vi ɓa nzoḅ ká mbjw munu ká naa.

23 Mí ɗo ɓil law-ri munu ká ɓo mù ɗo ɓil law-i. Be ndaw roo, i vika ɓa nzoḅ ká mbjw k̄i h̄oy h̄a nzoḅri ká tusiri key na, i ko le, i ɓaa mii, ɓa ɓo k̄i ze mù pie m̄i, a mú hii ri munu ká mù hii m̄i na.

24 Baa, nzoḅri ká mù h̄a m̄ na, m̄i hii ɓay haṅa zaɗ ká m̄i káw ɗi na, i káw ɗi ziŋ m̄i ndaw, ɓo i ko riŋ ɗika ɓi ká mù h̄a m̄ na, ɓay ʒi le, mù hii m̄i pola ɗɔɗ ndaw roo tusiri ɗo ɓáy.

25 Baa, ɓo ká mù ɗaa fe ɗo ɓáy zaɗe nzeɗem na, nzoḅri ká tukele key na i tuu mù ya, roo le, ɓi na m̄i tuu mù tuu, a nzoḅ ɓori na i ko ta-taŋ mii, ɓa ɓo k̄i ze mù pie m̄i.

26 Mí ɗaa ha ri tuu mù, le, m̄i ɗaa ha ri tuu mù ɓa pola pola na roɓay, ɓay haṅa ɓo law ini ká mù ɗóke ɓay tul-i na, ka ɗo ɓil law-ri, a ɓi kara mí ɗo ɓil law-ri ndaw.»

18

I mɓa Zezu

(Mat 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

1 Fale ká Zezu ɓaa ɓayri na ku riw bele ɓáyji le, ka ɗaa leɗ nduoɓal-eri zuo fal-ε a t̄oɓke nduo mbii ká riŋ-ε ɓa Sedoro a i t̄ji fi kelu. Leε, zaɗe ku na wáa ɗo ɗi, ze Zezu ɓáy leɗ nduoɓal-eri i se ɗi.

2 Zudas nzoḅ ká ɓa nzoḅ mbika tul-e na, ko zaɗ na ku ta-taŋ ndaw, ɓay ʒi le, ɓa zaɗ ká Zezu ɓáy leɗ nduoɓal-eri i mbj k̄i ká ɗi ɓaṅguo kpaɗara.

3 ɓáyji le, ɓe Zudas na, ka se wáa na ku ɓáy kuɗu nzoḅ yumri ɓáy nzoḅ koro zadri ká *ngerenzob fe poyri ɓáy *Fariziri h̄a ni na. Bari na i ɗaa fe yumri zuo suo-ri; i se ɓáy huu ndeleri ndaw, huu mbɔnri ndaw roo i t̄jike tul-ri ɓáy.

⁴ LEE, feri ká'a tji tul Zezu na, ka ko riw bele ro. Ze a soro ba luo-ri a vbi ri bay mii: «Waa, a ve ze i nzaa ni le?»

⁵ I yijira bay bay ha ni mii: «Buru nzaa Zezu ka Nazaref.» LEE, Zezu baa ha ri mii: «Ba bi ki ze mi do key.» LEE, Zudas ka ba nzoɓ mbika tul-e na, do ziji nzoɓri na ku ndaw.

⁶ Zafka Zezu baa ha ri mii: «Ba bi na ki ze mi do key» na bayji le, i yji i naa tigbaa ri tud tud ba fal, i lie rad zuo siri.

⁷ LEE, Zezu yji a vbi ri bay ba ki na roɓay mii: «Waa, a ve ze i nzaa ni le?» I yijira bay bay ha ni mii: «Buru nzaa Zezu ka Nazaref.»

⁸ LEE, Zezu yijira bay bay mii: «Mi baa ha ri ro, ba bi na ki zu. Ze ba bi ki ze i nzaa ni laa le, i pɔn faa ha nzoɓri key na i se zad sed bari.»

⁹ Zezu baa munu bay hanja bay ká'a baa ziji Bi-ε pola mii: «Nzoɓri ka mi ha mi na, nzoɓ mbijw mini kara zee ya» na *, bayke do munu bay zadε.

¹⁰ Bayji le, Simɔn Piyer ka do bay maamii na, ka naa har a teke suku lef kaw ngereɓzof fe poy luye na fi hodo mbeked bo bisuy. Rin lef kawke ku na ba Malkus.

¹¹ Ro, Zezu baa ha Piyer mii: «Mu yijira maamii bo na ka nduo ngole. Koko seke fe ka Baa leke bay hanja ni ka tji tul-i na waa, ni maa bay koko ya maale?»

I suu Zezu i seke ni pol Anasi

¹² Ro, kuɗu nzoɓ yumri bay ngereɓ tul-ri, bay nzoɓ koro zadri ka i ba Zibri na, i lie Zezu rud i mgba ni i sin ni ndaw roo,

¹³ i suu ni titire i seke luo Anasi, be ká'a ba fay Kayif. Kayif na ba *ngereɓzof fe poy luye ka bil sewke na ku.

¹⁴ Ba be na ze ka ha nzaa boko ha ngereɓomay Zibri mii: «Do ndad bamba bay hanja nzoɓ mbijw hoy ka hu bay tul ruo nzoɓri†.»

Piyer may bay ka tul Zezu

(Mat 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Bayji le, Simɔn Piyer bay lef nduoɓal Zezu ki munu dii fal-e. Be lef nduoɓalke ku na, *ngereɓzof fe poy luye ko ni ta-tan. Be mini ze, ka riike bil mgban ngereɓzof fe poy luye na ziji Zezu mbijw hoy.

¹⁶ Roo le, Piyer na kaw faa koko ka kele. LEE, lef nduoɓal Zezu ka ngereɓzof fe poy luye ko ni ta-tan na tji a vaa baa bay ziji lef may ka koro faa koko ka kele na, a ha Piyer na ri ziji ni.

¹⁷ Bayji le, lef may ka koro faa koko ka kele na baa ha Piyer mii: «Bo na waa, mu ba lef nduoɓal leɗban na key ndaw ya le

woo?» LEE, ka yijira bay bay ha ni mii: «Hay! Ba bi ya.»

¹⁸ Munu ka ted hu-huo na bayji le, lef kawri bay nzoɓ koro zadri, i kiri sie huu ka i faa na i do nuuke. LEE, Piyer kara kaw ziji ri a do nuu huu na ndaw pi.

Ngereɓzof fe poy vbi Zezu bay

(Mat 26.59-66; Mrk 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Bayji le, *ngereɓzof fe poy luye na tii saw vbika Zezu bay ka se tul lef nduoɓal-eri, bay fe fere ká'a fere nzoɓri na.

²⁰ LEE, Zezu yijira bay bay ha ni mii: «Mi baa bay ka nun ruo nzoɓri riw bele ta-tan. Mi fere nzoɓri fe banɗo ka bil hul mbu kiri mase, ka bil *hul kani Ngerewuru ka ba zadri ka Zibri mbu ki ka di banɗo, bo mi baa bay ka zad muni ya.

²¹ Waa, bay ji ndaw roo, mu vbi mi bay mini le? Mu vbi nzoɓri ka i laa bayke na. Bari na, fe ka mi fere nzoɓri na i laa ta-tan.»

²² Zafka Zezu baa bay munu le, nzoɓ koro zad mbijw munu ka do lakun-e na nda hala nun-ε kpad a baa ha ni mii: «Waa, i yijira bay bay munu munu ze ha ngereɓzof fe poy luye le woo?»

²³ LEE, Zezu yijira bay bay ha ni mii: «Zafka mi baa bay na bay zadε ya le, mu baa. A ze bo, zadka bay ka mi baa na do bay zadε le, bay ji ndaw roo, mu nda mi munu le?»

²⁴ Bayji le, Anasi ha ri suu ni bay sal ka do suo-ε koɓ, i seke ni ha Kayif ka ba ngereɓzof fe poy luye na.

Piyer may bay ka tul Zezu na roɓay

(Mat 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)

²⁵ Bayji le, saw sieke ku na, Simɔn Piyer kaw nuu huu ka zadε na ku koɓ. LEE, i vbi ni mii: «Bo na waa, mu ba lef nduoɓal leɗban na key ndaw ya le woo?» Roo le, Piyer may bay a baa mii: «Hay! Ba bi ya.»

²⁶ Roɓay, nzoɓ mbijw munu ka sakra lef kaw *ngereɓzof fe poy luye na ba nzoɓ ini nzoɓ ka Piyer kun basuk-e na vbi ni bay mii: «Waa, ba bo ze mi ko mu bay Zezu ka bil waa na ku ya le?»

²⁷ Bayji le, Piyer may bay na ba ki roɓay mii, ba beri ya. LEE, ka zadε ku hoy, tuo ka-kaa konɗon.

I mgba Zezu se pol Pilad

(Mat 27.1-2,11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Tibie pied na, ngereɓomay Zibri suu Zezu saa luo Kayif i seke ni boro mbay nzoɓ reke tul puo. Roo le, bari Zibri na i ri di ya, bay hanja bo, i zaa fe ka *bol kusol

* 18:9 18.9 Zaa 17.12. † 18:14 18.14 Zaa 11.49-50.

bari di ba fe ìm na ya, bo í maa sùja fe sùm suoriya t̄ji saa ñil koy na.

²⁹ Sàwke mini ze, Pilad' ká ba nzoɓ réke tul puo na t̄ji a v̄aa z̄iɓ ri ká kele a vbi ri bay mii: «Bay j̄i ze ì d̄aa bo tul ledban na key le?»

³⁰ Báyyi le, i yj̄iɓra báy bay ha ni mii: «Zadka' a ba dombirim nzoɓ ya le, ñuru ti mgbaka ni bay d̄aa ni nduo nduo-ɔ ya.»

³¹ Lee, Pilad' yj̄iɓra báy bay ha ri mii: «Munu zu le, ñaari k̄i ze ì ȳaa ni ì v̄aa kuɓ bay bo tul-e s̄uo-r̄i báy faa bol kusol-r̄i na.»

Báyyi le, Zibri yj̄iɓra báy bay ha ni mii: «I p̄ɔɓ faa ha ñuru bay haɓa ñuru i nzoɓ ya.»

³² Be mini ze, fer̄i key kal mini bay haɓa bay ká Zezu baa se tul k̄iri huɗ ká' a huka na, ka do munu báy zad̄e‡.

³³ Báyyi le, Pilad' r̄i i se ñil hul ñe a d̄i Zezu a vbi ni bay mii: «Bo k̄i ze mù ña mbay Zibri k̄ele?»

³⁴ Lee, Zezu ȳi a vbi ni bay mii: «Bay ká mù ñaa key na w̄aa, uru saa ñil law-a k̄i mase, mù laa ká nzaa nzoɓ k̄iri le?»

³⁵ Báyyi le, Pilad' yj̄iɓra báy bay ha ni mii: «W̄aa, ñi na m̄i ba Zib maale? S̄aw ñori báy *ngerenzoɓ fe poyri ze i p̄ɔɓ m̄i nduo nduo-i. W̄aa, fe j̄i ze mù d̄aa le?»

³⁶ Lee, Zezu yj̄iɓra báy bay mii: «H̄urusuo nzoɓ ká tusiri key ze d̄aa m̄i kaw mbay ya. Zadka m̄i re mbay ká tusiri key le, nzoɓ ñiri máa bay ru-ruy ká tul-i ha m̄i tuo ño ñil nduo Zibri key ya. Roo le, h̄urusuo-i na uru saa luɔ nzoɓ ká tusiri key ya.»

³⁷ Báyyi le, Pilad' baa ha ni mii: «W̄aa, mù ña mbay le woo?» Lee, Zezu yj̄iɓra báy bay mii: «Be k̄i ze mù ñaa ku, m̄i ña mbay. Bi na, i mbón m̄i a m̄i v̄i tusiri key bay áaa nasi bay ká se tul tusue bay. Nzoɓ haɓa haɓa ká hii tusue bay na, ka te suk-e a láake bay bi key.»

³⁸ Báyyi le, Pilad' vbi ni mii: «Tusue bay ze ña j̄i le?»

I kuɓ bay huɗ bo tul Zezu

(Mat 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Fal bayri na ku báyyi le, Pilad' t̄ji ña k̄i a se a v̄aa z̄iɓ Zibri a baa ha ri mii: «M̄i z̄iɓ k̄aɓa mb̄iw ká bay d̄aake bay huɗ bo tul ledban key na ya.

³⁹ Roo le, munu ká ña fe s̄aw puo ñaari ká m̄i tina nzoɓ mb̄iw saa hul sal ha ri ñaɓɓo báy *nam suoriya t̄ji saa ñil koy na, ì hii bay haɓa m̄i tina Zezu, mbay ñaari Zibri na ha r̄i le?»

⁴⁰ Be nu ku báyyi le, i baa bay báy nzaa-ri ḡurum mii: «U-uu, ñe ya! Barabas ze ñuru hii!» Be Barabaske ku na ka ña dombirim nzoɓ.

19

Pilad' d̄aa bay huɗ bo tul Zezu

¹ Be nu ku báyyi le, Pilad' ha ri mgba Zezu ì nda ni báy ndoy doɓ raɗ raɗ.

² Ro, nzoɓ yumri kuɓ ngatukru ña taguɓa mbay, roo ì mbi gaɓa tul-e a ì nduo ni maagari mbay ká s̄ji hola hola.

³ I soro ña lakun-ε ì baa mii: «Soko woo, mbay Zibri!» Ro, ì nda hala nun-ε kpaf kpaf.

⁴ Báyyi le, Pilad' t̄ji ña k̄i a baa ha Zibri mii: «Ì láa m̄i key! M̄i mgbaka Zezu na bay v̄ike kele key ño, bay haɓa ri ko m̄i, m̄i z̄iɓ fe k̄aɓa mb̄iw ká bay haɓa m̄i d̄aake bay huɗ bo tul ledban na ku ya.»

⁵ Báyyi le, Zezu t̄ji báy taguɓa ngatukru, báy maagari mbay ká s̄ji hola hola na. Lee, Pilad' baa ha ri mii: «Ì ko nzoɓ na ká do ku.»

⁶ Zadka *ngerenzoɓ fe poyri báy nzoɓ kóro zadri mbi nun-ri ì ko ni munu báyyi le, ì d̄aa fe báy nzaa-ri ḡurum ì baa mii: «Ber ni! Ber ni ñer máa ka do tul puu say huɗ!» Báyyi le, Pilad' baa ha ri mii: «Ì ȳaa ni s̄uo-r̄i ño, ì ñer ni do tul puu say huɗ na, bay j̄i le, m̄i ko fe mb̄iw ká bay d̄aake bay huɗ bo tul-e ya.»

⁷ Báyyi le, Zibri yj̄iɓra báy bay ha ni mii: «Buru na, ñuru do báy *bol kusol mb̄iw. Báy faa bol kusolke ku na, do nun haɓa ni ka z̄iɓ huɗ, bay j̄i le, ka d̄i s̄uo-ε ña Vu Ngerewuru.»

⁸ Zadka Pilad' laa bayke na munu báyyi le, h̄je d̄aa ni zikiki ña pola pola.

⁹ Lee, ka ȳi a se hula na roɓay, a vbi Zezu mii: «M̄i uru saa haɓa le?» Roo le, Zezu yj̄iɓra báy bay mb̄iw ha ni ya.

¹⁰ Báyyi le, Pilad' baa ha ni mii: «W̄aa, ñi k̄i m̄i baa bay ze mù fere nzaa-i ya ku le? M̄i ko mú baa mii, m̄i do báy h̄urusuo ká bay tina m̄i saa hul sal ndaw, bay haɓa ri ñer mù do tul puu say huɗ ndaw na w̄aa, mù ko munu ya le?»

¹¹ Lee, Zezu yj̄iɓra báy bay a baa ha ni mii: «Ba Ngerewuru ze ha mù h̄urusuo. Zadka Ngerewuru ha mù h̄urusuo key na ya le, mù ti mbaka tul-i báy h̄urusuo mb̄iw ya. S̄awke mini ze, nzoɓ ká p̄ɔɓ m̄i nduo nduo-ɔ na, bay mgba tul-e kal m̄i roɓay.»

¹² Uru saa zad̄e ku na, Pilad' nzaa faa bay p̄ɔɓ Zezu. Roo le, Zibri baa bay báy nzaa-ri ḡurum mii: «Zadka m̄i tina ledban na ku le, mù ti áa nzoɓ taa Mbay Sezar ya. Nzoɓ haɓa haɓa ká d̄i s̄uo-ε ña mbay na, ka ña nzoɓ tul nḡani Mbay Sezar.»

¹³ Zadka Pilad' laa baykeri na munu báyyi le, ka mgba Zezu na a t̄iike ni kele, a v̄aa kaw tul karingaw mbay ká zad' fón bay.

(Rin zadke ku na, ba zad bódó tisaw, bá y nzaa eboro le, i dí ba *Gabata*.)

¹⁴ Namke ku na ba nam léke fe süm suoriya tji saa bil koy ká maa bá y saw sie ká do law tul. Bá yji le, Pilad baa há Zibri mii: «Í ko mbay baari na ká do ku.»

¹⁵ Roo le, i tii saw baa bay bá y nzaa-ri gürum gürum mii: «I ni! I ni bo í ber ni do tul puu say hud!» Lée, Pilad baa ha ri mii: «Waa, mbay baari na kji ze, í hii bay haña mi ber ni do tul puu say hud ku le?» Bá yji le, ngerenzob fe poyri yinra bá y bay há ni mii: «Buru do bay mbay kji bod ká nde Sezar ya.»

¹⁶ Bá yji le, Pilad pon Zezu nduo-ri bay haña ri ber ni do tul puu say hud na.

I ber Zezu do tul puu say hud

(*Mat 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43*)

Roo, i uru í lie Zezu na rud í mgba ni

¹⁷ í há ni sob puu say hud be sùo-ε, a tji ke saa ngerepuo bay séke ba zad ká rin-ε ba Tunjo Tul. (Bá y nzaa eboro le, i dí ba *Golgota*.)

¹⁸ Ká zadε ku na ze, nzo b yumri ber Zezu do tul puu say hud ká dí, a í ber nzo b kji sidí do lakun-ε ndaw. I ber nzo b mbjw do tul puu say hud ká fi hodó be, a í ber nzo b ndeke dí sidike do tul puu say hud ká fi gel, a í há Zezu do sikda.

¹⁹ Bá yji le, Pilad mbi nzi-ε ha ri daa mbede do gbokro í ber do fi tul-ε ká tul puu say hud na. Bay ká í vbie do gbokroke na baa mii: «Zezu ká Nazarsd, mbay Zibri.»

²⁰ Munu ká zad bé r Zezu na do dí ya bá y ngerepuo na bá yji le, Zibri ngji bamba kji fe na, bay ji le, ze ká í kji na, í daa bá y nzaa eboro ndaw, nzaa latε ndaw, roo bá y nzaa gerek ndaw pi.

²¹ Zadka ngerenzob *fe poy Zibri ká í do dí í kji fe na ku munu bá yji le, í pie há Pilad mii: «Mù ti daa ba “Mbay Zibri” ya. Roo le, mù daa mii, “Be kji ze ka dí sùo-ε ba Mbay Zibri.”»

²² Lée, Pilad yinra bá y bay mii: «Fe ká mĩ daa na, a doko bá y zadε munu.»

²³ Fale ká nzo b yumri ber Zezu do tul puu say na bá yji le, í faja gari be í leke kji bá y zad bari nin bele. Roo le, í mbi maagari be ká tan sáake a do wuu na í daa bo

²⁴ í baa bay ká sakra kji mii: «Náa gó dori maagari na key ya, roo le, náa daa ri dji dji bay kóko waa, nzo b ve ze a bá taa be le.» Feri key na kal mini bay haña bay ká do bil mbede Ngerewuru na, ka o bá y zadε ngid bele. Bayke na baa mii:

«I leke gari biri ká sakra kji,
a í mbi maagari bi í daake dji dji*.»

Be ze, ba fe ká nzo b yumri na í daa.

²⁵ Di ya bá y puu say hud Zezu na, mi-ε do dí, yu mi-ε ndaw, Mari ká ba may Kolopas ndaw, roo bá y Mari ká puo be do Madala ndaw pi.

²⁶ Bá yji le, Zezu mbi nun-ε a ko mi-ε na, a dí ya bá y lakun mi-ε ku na, led nduo bal-ε ká a hii ni bamba na do dí ndaw pi. Zezu na baa há mi-ε mii: «Mgba ni ka ba vu-o.»

²⁷ Fale ku le, ka baa há led nduo bal-ε na ku mii: «A bo laa le, mu ko ni ba máa-ja.» Úru saa zadε na ku bá yji le, led nduo bal-ε na, sùu máa Zezu na a zólke faa puo, a koro ni bá y kere.

Hud Zezu

(*Mat 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49*)

²⁸ Fale ku bá yji le, Zezu ko ndaw mii, ped ká Ngerewuru pon zuo nduo-ε bay haña ni ka daa na, ka daa o bá y zadε ngid bele ro. Ze a baa mii: «Kon mbii í mí!» Ka baa munu bay haña bay ká do bil mbede Ngerewuru na, ka do munu bá y zadε.

²⁹ Ká zadε ku na, í daa mbii fe sjuke do suna sii dí. Bá yji le, nzo b yumri mbi vay gari ká nzo b mbii nzo, í daa nduo mbii fe sjuke na, a í daa tun nzaa puu ká í dí ba izob, roo í ndada ba nzaa Zezu bá y.

³⁰ Zadka Zezu aw mbii fe sjuke na bá yji le, ka baa mii: «Feri riw bele na o ngid bele ro!» Fale ku le, ka din tul-ε mgbura, le, law-ε ví tuo.

Nzo b yum tun gar Zezu

³¹ Namke ku na ba nam ped ndebe ká í lékeke fe süm bay tul nam mgbaka taram bari Zibri. Nam mgbaka tarame ku na do bod, a ba bawda nam suoriya. Sawke mini ze, ngeredomay Zibri hii bay haña hud nzo b ka do siya ká tul puu say hud ká bil namke na ku ya. Be ze, í vbi Pilad bay haña ni ka gur bal-ri ha ri hu ba vaa bo, í díra ri saa tul puu say hud na.

³² Bá yji le, nzo b yumri na í se ba zad ká puu say hud do dí na. Lée, í gur bal nzo b titireke, roo í gur bal nzo b ndeke dí sidike ká í ber ni do lakun Zezu na.

³³ Zadka í tji tul Zezu na bá yji le, í ko ni ba hud ro. Sawke mini ze í gúrke bal-ε na ya.

³⁴ Roo le, nzo b yum mbjw munu ká sakra nzo b hawri vaa tun gar-ε wub bá y nzaw be. Lée, ká zadε ku hoy sim bá y mbii tji a zuu zuo siri.

³⁵ Nzo b ká ko fekeri bá y nun-ε na, ba nzo bke na ze baa nasi bay fekeri; a nasi bay be ká a baa na ba sùo bay. Bay ká a baa na, ka ko ba sùo bay, bay haña bo baari hoy kara í daa law-ri ka bo dí ndaw.

* 19:24 19:24 Simri 22.18.

³⁶ Feri key na t̄ji mini bay haña bay ká do bil mbede Ngerewuru na, ka ɔ báy zadε nzedem. Bayke baa mii: «Hurusuo-ε mbjw mini kara ti háw ya[†].»

³⁷ Roḅay, i daa do bil mbede Ngerewuru ká zad̄ k̄j boḅ mii: «Nzobri fére kóm ba luo nzob ká i tun̄ gar-ε báy nzaw na[‡].»

I daa Zezu bo luo huf

(Mat 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Fal ferri na ku báyii le, Zezeb ká puo be do Arimate na, vaa vbi Pilad faa bay mbika huf Zezu. (Be na, ka ba leḅ nduoḅal Zezu ba muni, bay ji le, ka daa h̄je ngeredomay Zibri.) Lεε, Pilad ɔn̄ ha h̄j ni. Ro, a se a vaa mbi huf Zezu na.

³⁹ Nikodem, be ká'a nduo tul Zezu ba sun̄ pola na ka vi ndaw. Ka vi báy sun̄ vay fe ká b̄re f̄j b̄y b̄y ká i d̄i ba mir; a hañ ká i d̄i ba aluwe kara ndaw. Hiike laa le, maa dan̄day tom mbjw.

⁴⁰ Báyii le, ɓari sid̄i bele na, i mbi huf Zezu, i kaari báy vay gari a i daa vay ferri ká b̄re f̄j b̄y b̄y na t̄ji d̄i tul munu ká Zibri daa ɓan̄guo báy huf nzob roo i voro na.

⁴¹ Di ya báy zad̄ ká i ber Zezu do tul puu say huf na, waa mbjw do d̄i. Ká bil wáake ku na, huo tisaw ká i kperε ba luo huf fie ká i daa huf bo d̄i ba mbjw ya roḅay na, do d̄iS.

⁴² Ká zadε ku ze, i daa huf Zezu bo d̄i, bay ji le, saw sie t̄n̄ nd̄ji hoy bay haña *nam mgbaka ɓaram Zibri na ka t̄ji. Roḅay, zadε do d̄i ya báy zad̄ puu say huf na.

20

Zezu t̄ji saa luo huf

(Mat 28.1-8; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Tibie pieḅ ká sie dimasi ká zad̄ do d̄ilo d̄ilo roḅay na báyii le, Mari ká puo be do Madala t̄ji a se ba tupal na. Zadka'a t̄ji d̄i na báyii le, ka ko maa tisaw ká i mbiike nzaa luo huf na giri bo fi mbjw.

² Báyii le, ka ɗuu a vaa zinj Simon Piyer báy leḅ nduoḅal k̄j, be ká Zezu hii ni ɓamba na a baa ha ri mii: «I mbi huf Ngerembay na saa luo huf, le, ɓuru ko zad̄ ká i daa ni bo d̄i ya.»

³ Ro, Piyer báy leḅ nduoḅal Zezu hañ na, i uru vad̄ i ɗuu ba tupal na.

⁴ Bari sid̄i bele na, i ɗuu maa k̄j reḅ reḅ, roo le, leḅ nduoḅal-ε hañ na ɗuu a kal Piyer likid̄, a t̄ji tupal na kpedere pola.

⁵ Zadka'a duu kóm bay kóko bil luo huf na báyii le, ka ko gari ká i káarike Zezu na zuo, roo le, ka r̄i a se d̄i ya.

⁶ Lεε, Simon Piyer ká uru saa fal a vi na maa, r̄i a se bil luo huf na a ko gari ká zuo,

⁷ roo gari ká i káarike tul Zezu na zuo báy gari hañ na mbjw ya. Roo le, garike ku na gim zuo zad̄ k̄j boḅ.

⁸ Báyii le, leḅ nduoḅal Zezu ká t̄ji tupal titire ɗεkre na, r̄i a se bil luo huf na ndaw. Lεε, ka ko feke na, a daa law-ε bo tul t̄ji Zezu na.

⁹ Tusueke le, bay ká do bil mbede Ngerewuru ká baa mii: «Zezu a t̄ji saa luo huf a kaw báy kumun̄» na, leḅ nduoḅal Zezuri laa ya báy ɗoro zu.

¹⁰ Fale ku báyii le, leḅ nduoḅal-eri ká tul-ri sid̄i na, i ȳji faa puo.

Zezu baa bay zinj Mari ká puo be do Madala

(Mat 28.9-10; Mrk 16.9-11)

¹¹ Báyii le, Mari na ȳji a ví do nzaa luo huf na báy rew mgobo mgobo. Báy rew ká'a re báy mbii nun-ε mgobo mgobo ku na, ka ɗinke tul-e bay kóko bil luo huf na.

¹² Lεε, ka ko leḅ nzaapedri ká nulue tul-ri sid̄i, nduo gari ká ba pie kpaa kpaa, a i kaw bil luo huf ká Zezu bo d̄i na. Nzob mbjw kaw fi tul-e, a nzob mbini laa le, kaw fi ɓal-e.

¹³ Báyii le, i vbi Mari bay mii: «Tinam ɓuru, mina roo mù re-rew maale?» Lεε, ka ȳjinra báy bay ha ri mii: «I mbi huf Ngerembay bi na i z̄lke ɗoḅ h̄j mù ko zad̄ ká i daa ni bo d̄i ya.»

¹⁴ Fal ɓayri ká'a ɓaa na ku báyii le, ka fere nun-ε ba fal, le, ka ko Zezu ká do yol ku, roo le, ka ko ni ba Zezu na ya.

¹⁵ Ro, Zezu vbi ni bay mii: «Tina, mina roo mù re-rew maale? W̄a, a ve ze mù nzaa ni le?»

Mari na ker ká bil law-ε a mgba mii, ko ya le, ba nzob ká koro waa na ku, ze a ɓaa h̄j ni mii: «Zadka ɓa bo ze mù mbi huf Zezu na le, mu kie m̄ zad̄ ká mù daa ni bo d̄i na h̄j m̄ vaa mbi ni.»

¹⁶ Báyii le, Zezu baa h̄j ni mii: «Mari!» Lεε, ka fere kóm ba luo-ε a ɓaa h̄j ni báy nzaa eboro mii: *Raboni!* (M̄arake ɓaa mii: «Gañ bil!»)

¹⁷ Lεε, Zezu baa h̄j ni mii: «Mgba m̄ ya, bay ji le, m̄ se luo ɓaa ká nulue ya roḅay. Roo le, mu se mú vaa ɓaa h̄j ȳ-iri mii, m̄ se ba luo ɓaa ká ɓa ɓaa ɓaari ndaw, roo luo Ngerewuru ɓi ká ba Ngerewuru ɓaari ndaw.»

¹⁸ Ro, Mari ká puo be do Madala na se a vaa ɓaa bayke h̄j leḅ nduoḅal-eri mii: «Mi ko Ngerembay!» Fale le, ka k̄ji fal ɓayri ká'a ɓaa h̄j ni na ha ri laa.

† 19:36 19:36 T̄ji kele 12.46; Ruo ɓari 9.12. ‡ 19:37 19:37 Zakari 12.10. § 19:41 19:41 Ká bil korke ku na, zad̄ ba tisawri riw bele. Ze, i kperε tisawri kperε ndaw roo, i daa huf nzob bo d̄i báy. Bil sewke ku na, ɓari Zibri voro huf do tusiri buo ya.

Zezu tji tul lef nduoḅal-eri

(Mat 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Ba tilaw ká sie dimasike ku na, lef nduoḅal Zezuri mby k̄i í kaw hula í dar faakeri gbak gbak d̄o d̄i, bay j̄i le, í d̄aa h̄je bay ngeredom̄ay Zibri. Báyji le, Zezu tji sakra ɓari mbuɗa a ɓaa ha ri mii: «Dekeke ka sáɗ zinj r̄i!»

²⁰ Fal ɓayri ká'a ɓaa na ku báyji le, ka kie ri bol kol nuɗo ká d̄o nduo-eri báy gar-e. Zadka lef nduoḅal-eri k̄o Ngerembay ɓari na báyji le, suoriya mbaa ɓil law-ri gbay gbay.

²¹ LEE, Zezu ɓaa ha ri ɓa k̄i na rɔɓay mii: «Dekeke ka sáɗ zinj r̄i! Munu ká Baa pie m̄i na, ɓi kara m̄i pie r̄i ndaw.»

²² Fal ɓayri na ku báyji le, ka nda ɗmi puɗ zuo tul-ri a ɓaa mii: «Í yaa Tem Law Pie na ɓa ɓil law-ri.

²³ Nzobri ká í naa bay feyaa ɓari ká tul-ri na, ɓayke mgba tul-ri mbáa. A ɓari ká í naa bay feyaa ká tul-ri ya laa le, ɓayke mgba tul-ri ɓanɗuo kpadara.»

Toma k̄o Zezu ɓa Ngerembay ɓe

²⁴ Báyji le, Toma ká ɓa nzoɓ mbjw ká sakra lef nduoḅal-eri ká duɗo fale sidi ká í d̄i ni ɓa lef ndoɗo na, ka d̄o sakra ɓari báy nam ká Zezu tji tul-ri na ku ya.

²⁵ LEE, lef nduoḅal Zezu h̄awri ɓaa h̄a ni mii: «Buru k̄o Ngerembay báy nun ɓuru!» Roo le, Toma na yjinra báy ɓay ha ri mii: «Zadka m̄i k̄o bol kol nuɗo ká d̄o nduo-eri na ya, mí d̄aa vu nduo-i nduo bol kol nuɗoke na ku ya ndaw, a mí d̄aa nduo-i nduo bol kol nuɗo ká gar-ε ku na ya ndaw le, m̄i ti d̄aa law-i ɓo d̄i ya mgbaj.»

²⁶ Daa nam t̄ono sidi ká fale na ku báyji le, lef nduoḅal Zezuri mby k̄i í kaw hula ɓa k̄i. H̄aw ku báyji le, Toma na kaw zinj ri ndaw ro. Faa hulri ká í dar gbak gbak d̄o d̄i na hoy kara, Zezu tji sakra ɓari na mbuɗa a ɓaa ha ri mii: «Dekeke ka sáɗ zinj r̄i!»

²⁷ Fale ku le, ka fere nun-ε ɓa luo Toma a ɓaa h̄a ni mii: «Mu zuɗa vu nduo-ɔ ɓa key mú k̄o nduo-iri key, a mú zuɗa nduo-ɔ mú d̄aa nduo bol kol nuɗo ká gar-i key! P̄on nzaa may ɓay ɓo, a mú d̄aa law-a ɓo tul-i.»

²⁸ LEE, Toma yjinra báy ɓay h̄a ni mii: «Mbay ɓi! Ngerewuru ɓi!»

²⁹ Zezu ɓaa h̄a ni mii: «Bay k̄oko ká mú k̄o m̄i key ndaw r̄oo, mú d̄aa law-a ɓo tul-i le? Suoriya ɓa taa nzobri ká í k̄o m̄i ya hoy a í d̄aa law-ri ɓo tul-i.»

Mára bay mbede fe

³⁰ Zezu d̄aa k̄iri fe sanri ɓod̄ ɓod̄ nḡji ɓamba ká nun lef nduoḅal-eri ká í d̄aa ɓayke d̄o ɓil mbede ni key ya.

³¹ Roo le, feri ká í d̄aa d̄o ɓil mbede ni key na, bay haɗa r̄i d̄aake law-ri ɓo

tul Zezu, a í k̄o ni ɓa *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni ví yaa nzobri na ka ɓa Vu Ngerewuru. A zadka í d̄aa law-ri ɓo tul-e le, í káw ɓáy kumnun ɓáy faa ɓe.

21

Zezu tji tul lef nduoḅal-eri ká nzaa maambii

¹ Fal feri na ku báyji le, Zezu kie s̄uo-ε ɓa k̄i h̄a lef nduoḅal-eri ká nzaa maambii ká Tiberiyad. Faa ká'a kieke s̄uo-ε na ze d̄o key:

² Simɔn Piyer ndaw, Toma ká í d̄i ni ɓa lef ndoɗo ndaw, Nataniyel ká puo ɓe d̄o Kana ká kuɗu zad ká Galele ndaw, vu Zebederi ndaw, r̄oo báy lef nduoḅal Zezu k̄iri ká tul-ri sidi na, í d̄o zinj ri mbjw hoy.

³ Ro, Simɔn Piyer ɓaa ha ri mii: «M̄i séke bay sáa basanj.» LEE, í ɓaa h̄a ni mii: «Buru hoy kara ɓuru séke zinj m̄i ndaw.» Ro ze, í zol í vaa kaw ɓil tuo, le, ɓil sunke ku na í suo mbii kpuy í mgba s̄ji mbjw vben ya.

⁴ Nzaa ɓaa ruo ká zad ɓaa hie na báyji le, Zezu tji nzaa kporombii, roo le, lef nduoḅal-eri k̄o ni ɓa ɓe ya.

⁵ LEE, ka ɓaa ha ri mii: «Nzoɓ buɔ-iri, le, í mgba s̄ji mgba k̄i zu le woo?» LEE, í yjinra báy ɓay h̄a ni mii: «Kúy! Buru zinj fe mbjw ya!»

⁶ Báyji le, Zezu ɓaa ha ri mii: «Munu le, í mbi basanj ɓaari na í vbu ɓa laa ɓil tuo ká fi hoɗo ku í k̄o, í mgbaka fe.» LEE, í vbu basanj ɓari na. Ro ze, s̄jiri taɓ d̄i tusuru ha ri ɗa kúo saa ɓil mbii ɓa kele na kpuy.

⁷ Báyji le, lef nduoḅal ká Zezu hii ni ɓamba na ɓaa h̄a Piyer mii: «Ba Ngerembay!»

Zadka Simɔn Piyer laa mii, «Ba Ngerembay» na báyji le, munu ká'a d̄o s̄uo-ε hoy na, ka mbi gari ɓe a nduo a s̄inj tul-e h̄ar, a zo ɓo mbii.

⁸ Bie lef nduoḅal Zezuri ká í kaw ɓil tuo na, í kuɔ basanj báy s̄jiri ká taɓ d̄i tusuru na í séke ɓa nzaa kporombii. Zade d̄o d̄i ya, d̄i maa ika nduo isodri munu hoy.

⁹ Zadka í t̄ji saa ɓil tuo na báyji le, í k̄o sie huu d̄o ká í d̄aa s̄ji ɓo tul-e, báy maapa.

¹⁰ LEE, Zezu ɓaa ha ri mii: «S̄jiri ká í mgba na í wál h̄aneri í víke h̄a m̄i.»

¹¹ Báyji le, Simɔn Piyer na hil a kaw ɓil tuo, a vaa kuɔ basanj ká bawda s̄jiri mbaa d̄i tusuru na a t̄jike kele. S̄jikeri riw bele na ɓa isod̄ báy s̄inj ndebe pare say. Ze munu hoy kara basanj na god̄o ya.

¹² LEE, Zezu ɓaa ha ri mii: «Í vi ɓo í su fe key.» Ká sakra lef nduoḅal-eri ku na, nzoɓ mbjw mini ká maa bay vbika bay mii, «Mú ɓa ve le» na tiya, bay j̄i le, ɓari na í k̄o ndaw mii, ɓe na ka ɓa Ngerembay.

¹³ Báyii le, Zezu soro ba lakun-ri a mbi maapa na, a leke ri a yi a mbi ši na a leke ri faa mbijw munu na ndaw.

¹⁴ Uru saa nam ka Zezu tjiike saa luo huf na, be ni key na ba kie suo faa bal ba sayke ro, ka tjiike tul lef nduo-bal-eri key.

Zezu vbi Piyer bay

¹⁵ Fale ka i su feru na ku bayji le, Zezu fere nun-e ba luo Simon Piyer a vbi ni bay mii: «Simon vu Zaa, waa, mu ko mi ba nzo-bal nun-a mba nzo-bal niri key le?» Le-e, ka yijira bay bay ha ni mii: «Uu, Ngerembay, mu ko ndaw, mi hii mu.» Le-e, Zezu baa ha ni mii: «Munu zu le, hol badu biri ha mi.»

¹⁶ Fale ku le, Zezu vbi ni bay faa bal ba sidike mii: «Simon vu Zaa, waa, mu ko mi ba nzo-bal nun-a le?» Le-e, ka yijira bay bay ha ni mii: «Uu, Ngerembay, mu ko ndaw, mi hii mu.» Le-e, Zezu baa ha ni mii: «Munu zu le, nda faa pol badu biri ha mi.»

¹⁷ Báyii le, Zezu yi a vbi ni bay ndeke di faa bal ba sayke mii: «Simon vu Zaa, waa, mu ko mi ba nzo-bal nun-a le?» Vbiw ndeke di faa bal ba sayke ka Zezu vbi Piyer mii, «Mu ko mi ba nzo-bal nun-a le» na bayji le, law Piyer ku mbii gbad ro a ha ni yijira bay bay ha Zezu mii: «Mbay, bo na mu ko feru riw bele. Mu ko ndaw, mi hii mu.» Le-e, Zezu baa ha ni mii: «Munu zu le, hol badu biri ha mi.»

¹⁸ Mi baa ha mu ta-tan ba tusue ki: zadka mu ba kuban ro-bay na, mu sin tul gari bo bay sal bil suo-o ki, a mu seke zad ka law-a hii. Roo le, zadka mu di taw na, mu ndafa nduo-o kparak bay han-a nzo-bal ki ro ka sin sal bil bo na ha mu, a ku-o mu a seke zad ka law-a hii ya.»

¹⁹ (Bay faa bayri key na, Zezu kieke faa ka Piyer a hukake bay daake rin dika bo tul Ngerewuru.) Fale ku le, ka baa ha Piyer mii: «Mu se fal-i.»

²⁰ Báyii le, Piyer fere kom ba fal-ri, le, ka ko lef nduo-bal ka Zezu hii ni bamba na dii fal-ri. Ba be ka'a daa nzi-e hula basuku Zezu ka nzaa fe sum a dakla bay mii: «Mbay, waa, a ve ki ze a mbika tul-a le» na.

²¹ Zadka Piyer ko Zaa na munu bayji le, ka baa ha Zezu mii: «Mbay, a be na waa, fe ji ki ze a ti tul-e le?»

²² Zezu yijira bay bay ha ni mii: «Ze mi hii bay han-a ni kaw bay kumnun kpuru maa bay nam yi bi hoy kara, bay bo ti di ya. Bo na, mu se fal-i.»

²³ Be nu ku bayji le, soro bayke nda nzaa nzo-biri han-a han-a ka sakra nzo-bal mbika lawri mii, lef nduo-bal-eke ku na ti hu-huf mbaa. Tusueke le, Zezu baa munu ya, roo le, ka baa mii: «Ze mi hii bay han-a ni kaw bay kumnun kpuru maa bay nam yi bi hoy kara, bay bo ti di ya.»

²⁴ Ba lef nduo-bal-e taa mbijwke ka baa bay nasi fekeri na ze, ka daa bay fekeri key na do mbede. A bay nasi beri ka'a baa na, buru ko ba suo bay.

Sin tul bay

²⁵ Zezu daa kiri feru feru bof bof ngji bamba tasiri. Zadka naa vbieri fekeri bay nzi-e lem lem riw bele do bi mbede le, mi ker mi ko le, ka bil tusiri key riw bele na, zad ka bay daa mbedekeri zuo di na, a tiika ya mbanj.

Ped nzoɔ ndáy nzaapedri

Bay ká se tul feri ká ɔo bil mbede ni key

Mbede key na Luku ɔaa a kjiike fal feri ká Ngerembay ɔaa ká fal zól be ba nulue, bay haɲa leɔ nduobaɔ-eri zɲke hɲrusuo í maa káake káa Báy Kere ha sáw nzoɔbri ɔoɔ ɔoɔ ká tusiri key báy faa Tem Law Pie ká'a pieke ha ri.

Bari leɔ nduobaɔ Zezuri ká í ba nzoɔ ndáy nzaapedri na, í baasi bay tji Zezu saa luɔ huɔ na ha nzoɔbri ká Zuruzalem. Roo le, zadka nzoɔ kúnj sal bay luyeri ká ɔi í ɔaa nun-ri tuo sie bay tul káa Bay Kere na báyii le, nzoɔ mbika lawri tji ɔul saa Zuruzalem na í vaa kaw zad kji ká kuɔu zad ká Zude ndaw, kuɔu zad ká Samari ndaw, kpuru tji ngerepuo Antiyos. Zadkeri riw bele ku na, í ka-káa Bay Kere ká se tul Zezu Krisi ká ɔi.

Ká bil feri ká kal ku na, baasi bay se tul Piyer, Zak, Zaa, Zak yu Zezu, roo kakalke le, baasi bay se tul Pol ze ngji. Nzoɔ ɔaa mbede key na kji fal varuri ká Pol se, ká'a ɔaa ha mbu tul kji nzoɔ mbika lawri ɔo kuɔu zad ká Azi ndaw, Maseduwan báy Akayi ndaw, roo ká zad kjiri ndaw pi na. Mbede key na, ɔoɔ bie soro bay Pol ká naa hul sal ká Rom. Be nu ku hoy kara Bay Ngerewuru, báy ped ɔaa Tem Law Pie na, nzoɔ tji mgbaka naa hul sal ya.

Maa bayri ká ɔo bil-e

Uru saa nam zól Zezu ba nulue kpuru tji nam pantekod: 1-2

Baa nasi bay Zezu, báy ɔaa nun nzoɔ mbika lawri tuo sie: 3-8

Pol suo kér bay be: 9

Titire nzoɔ mbika lawri ká í ba Ziɔ ya: 10-12

Titire varu ká Pol se: 13-14

Mbu kji nzoɔ ndáy nzaapedri ká Zuruzalem: 15

Varu ndeke ɔi ba sidike ká Pol se: 16-18

Varu ndeke ɔi ba sayke ká Pol se: 19-21
Pol naa hul sal ká Zuruzalem, roo í soro ni se Rom: 22-28

Luku baa bay se tul mbede key

¹ Nzoɔ buo-i Tiyoɔfil, mbede key na ndeke ɔi sidike ro zey. Mbede ká m̄ ɔaa ha m̄ ká pola na, m̄ kjiike fal feri riw bele ká Zezu tii sáw ɔaa, báy fe féferi ká'a fere nzoɔbri,

² báy tiikake kpuru tji nam ká Ngerewuru mbi ni se nulue. Pola roo bay haɲa ni se nulue na, báy faa hɲrusuo Tem Law Pie na ka kieke nzoɔbri ká'a nan ri ba *nzoɔ ndáy nzaapedri na fe ká bay ɔaa.

³ Fal huɔ be na, ka yji a ví tji tul-ri báy kumnun, a kie s̄o-e faa ɔal ngi-ngji ha ri ko ta-taj mii, ba be na kji. Ká bil namri ká s̄iɲ niɲ na, ka tji tul-ri a baasi bay ká se tul réke mbay Ngerewuru ká tul nzoɔbri na ha ri.

⁴ Nam mbjw munu ká'a mbu kji zɲ ri na, ka baasi ha ri mii: «Í zól ká Zuruzalem ya, roo le, í giyaɲ fe ká Baa waa zɲ ri na. Be ze ba fe ká m̄ baasi bayke pola ha ri.

⁵ Tusueke le, Zaa na ɔaa tul nzoɔbri nduo mbii. Roo le, baari na, nam t̄ɔɲ ngji ya hoy ro bay haɲa m̄ ɔaa ri nduo bil Tem Law Pie.»

Zezu se ba nulue

⁶ Báyii le, *nzoɔ ndáy nzaapedri mbu kji ká luɔ Zezu í vbi ni bay mii: «Mbay, waa ká bil sew ni key ze m̄ léke puoruo *Izarayel na le?»

⁷ Leɔ, ka yjiira báy bay ha ri mii: «Bay ká se tul namke báy sewke na, Baa Ngerewuru huo-e kji hoy ze tuu namke ɔo, ba bay baari ya.

⁸ Roo le, zadka Tem Law Pie a ɔi a kaw tul-ri na, í zɲ hɲrusuo, le, í ba nzoɔ nasi bay ɔi ká ngerepuo Zuruzalem key, báy kuɔu zad ká Zude báy Samari riw bele kpuru tji gbɔ tusiri.»

⁹ Fale ká'a baasi baykeri na munu báyii le, ká zadɔ ku hoy Ngerewuru naa ni ká nun-ri ká sakra bari ku ba nulue. Leɔ, í ko-kóm wɲam ba fal-e kpuru ha s̄i m̄bam ví guɔa tul-e gbukru ha ri ko ni mbaa.

¹⁰ Zadka í ɔo í ko-kóm wɲam ba fal-e ká'a se ba nulue vaw na báyii le, nzoɔbri sidfi nduo gari ba pie kpaa kpaa tji tul-ri mbuɔa,

¹¹ í vbi ri bay mii: «Baari Galeleri, bay ji ndaw roo, í ɔo í ko-kóm wɲam ba nulue le? Be Zezu ká Ngerewuru naa ni ká sakra baari ha ni zól ba nulue vaw na, ká'a yji faa mbjw munu ká í ko ni báy zól be ba nulue vaw na.»

Nzoɔ mbika lawri giyaɲ Tem Law Pie

¹² Nzoɔ ndáy nzaapedri ɔi saa tul kuo ká riɲ-e ba Oliviye, a í yji í se Zuruzalem. Kuo ke ku na ɔo ɔi ya báy Zuruzalem. Sal faake ɔi ɔo munu ba h̄ari bil puɔ ká nzoɔbri se ká sie *nam mgbaka tar̄am Ziɔbri na.

¹³ Zadka í tji puɔ na báyii le, í hil í se bil hul ká y tul kji ká ɔo siya ká ba zad mbu kji bari banɲuo na. Riɲ nzoɔbkeri na ze ɔo key: Piyer ndaw, Zaa ndaw, Zak ndaw, Andere ndaw, Filiɔ ndaw, Toma ndaw, Batelemi ndaw, Matiye ndaw, Zak vu Alfe ndaw, Simɔn be ká'a hii nzoɔ b̄eri a ru-ruy bay tul-ri ndaw, roo Zud vu Zak ndaw pi.

¹⁴ Bari riw bele báy máyri, báy Mari máa Zezu ndaw, roo báy yu Zezuri ndaw na, í

zuo ziŋ kɪ mbɔw i mbɔ kɪ ɓaŋguo kpaɔara i ɔaa nzaa ɓay kere.

Matiyas suo bol Zudas

¹⁵ Nam mbɔw munu ká nzoɔ mbika lawri riw bele mbɔ kɪ maa isoɔf ɓáy siŋ siɔi na, Piyer uru siya ká sakra yu-eri a ɓaa ha ri mii:

¹⁶ «Yu-iri, ɔo nun haŋa ɓay ká Tem Law Pie ha *David ɓaa ká ɓil mbede Ngerewuru na, ka ɔo munu ɓáy zaɔe. David na ɓaa ɓayke pola hoy se tul Zudas, ɓe ká'a nda faa pol nzoɔri ha ri mɓa Zezu na.

¹⁷ Be na, pola na i kɪ ni ziŋ ɓuru *nzoɔ ndáy nzaapedri, a kaw ziŋ ɓuru mbɔw a ɔaa peɔ ziŋ ɓuru.

¹⁸ Roo le, leɔɓanke ku na ɔaa lari ká i ha ni ɓay tul fe kaaya ɓe na a hieke wáa. Ká ɓil wáake na, ka lie kparafal ɓo siri, le, ɓil-e saka a ha kara ɓil-e ɕi zuo siri gberem.

¹⁹ Bayke ku na, nzoɔri ká Zuruzalem riw bele laa ha ri tuuke riŋ wáake ɓáy nzaa ɓay ɓari mii, *Hakeledama*. ɓáy nzaa ɓay naari le, ɓaa mii, “wáa sim.”» Lee, Piyer ɓaa ha ri na roɓay mii:

²⁰ «Ka ɓil Mbede Simri na David ɓaa mii: “Nɔaɔ ɓay ɓoŋ puo ɓe ha ni ɔo ɓa pile kivbiw.

Nɔaɔ ɓay haŋa nzoɔ mbɔw kara ka ɔaa puo ká ɔi ya*.”

Roɓay, ka ɓaa mii:

“Nɔaɔ ɓay haŋa nzoɔ kɪ ɓoɔ, ze ka suo bol peɔ ɓe.”»

²¹⁻²² «Munu zu le, náa náari nzoɔ mbɔw ká sakra naari key na, ha ni ka suo bol-e a zuo ziŋ ɓuru nzoɔ ndáy nzaapedri ɓo, a ɓaa nasi ɓay ɕi Ngerembay Zezu saa luɔ huɔ na. Nzoɔke ku na, ɔo nun haŋa ni ka ɓa nzoɔ ká ɔo ziŋ ɓuru ɓáy namri riw bele ká Ngerembay Zezu ɔóke sakra naari, tii saŋke ɓáy namri ká Za ɔáake tul nzoɔri nduo mbii kpuru ɕi sieke ká Ngerewuru mbi Zezu ká sakra naari ha ni se nulue.»

²³ ɓáyji le, i nan nzoɔri siɔi i ɔaa ri ɔo pol-ri: nzoɔ mbɔwke riŋ-e ɓa Zezeb Barsabas, ɓe ká i ɔi ni ɓa Zustus. A nzoɔ siɔike laa le, riŋ-e ɓa Matiyas.

²⁴ Fale le, ɓari riw bele na, i ɔaa nzaa ɓay kere i ɓaa mii: «Mbay, ɓo ká mù ko ɓil law nzoɔri riw bele na, mu kie ɓuru nzoɔri ká siɔi key, waa, nzoɔ haŋa ze mù náa ni

²⁵ ha ni ɓa nzoɔ ndáy nzaaped, a suo bol peɔ Zudas ká'a ɓoŋ peɔke a se ɓa zaɔ taa haŋ ká ɓa taa ɓe na le?»

²⁶ ɓáyji le, i ɔaa ɔji ɔji ɓay náa nzoɔ mbɔw ká sakra ɓari. Lee, ɔji ɔji na ɔoɔo ɓo tul Matiyas ha ni nde tul nzoɔ ndáy nzaaped haŋri ká tòn duo fale mbɔw na.

2

Tem Law Pie vi tul nzoɔ mbika lawri

¹ Zadka *nam suoriya pantekod vi ɓáyji le, nzoɔ mbika lawri riw bele mbɔ kɪ ká zad mbɔw.

² Lee, zaɔe ku hoy, giri fe mɓa saa nulue vbububu ri zuu bura, a ya ɓil hul ká i kaw ɔi na kpol kpol.

³ ɓáyji le, i ko riŋ feri ɕi ri riŋ huu, wal a ɔo tul-ri mbɔw mbɔw riw bele.

⁴ Lee, Tem Law Pie ya ɓil law-ri kpol kpol bele, ha ri tii saŋ ɓaa nzaa kɪri ɓoɔ ɓoɔ, munu ká Tem Law Pie ha ri ɓaa na.

⁵ Bil puo ká Zuruzalem na, Zibri ká i hje Ngerewuru ká i uru saa saŋ puori ká tusiri key ɓoɔ ɓoɔ riw bele na i ɔo ɔi.

⁶ Zadka i laa giri fe ká mɓa na ɓáyji le, i ɔuu giriri i vi ɔi ɓáy ruo, le, zaɔ ɓay zee ri sel, ɓay ji le, nzoɔ haŋa haŋa hoy kara laa ɓay ká i ɓaa na ɓáy nzaa mboŋ ni mboŋ ni.

⁷ ɓáyji le, i kaw yer, i ɔakla ɓay ká sakra kɪ mii: «Waa, nzoɔ niri ká i ɓaa ɓay key na, i ɓa Galeleri riw bele ya le?»

⁸ Uwaa, ɔaa mina ndaw roo, náa láari ɓayri ká i ɓaa ɓáy nzaa mboŋ naari mbɔw mbɔw riw bele mini key le?»

⁹ Sakra naari key na, nzoɔ haŋeri uru saa Parte ndaw, Medes ndaw, Elam ndaw, Mesopotami ndaw, Zude ndaw, Kapados ndaw, Põn ndaw, Azi ndaw,

¹⁰ Firizi ndaw, Pamfili ndaw, Ezibte ndaw, tusiri Libi ká ɔo lakun Sirõn ndaw, roo ɓari ká i vi saa ngerpuo ká Rom,

¹¹ Zibri ɓáy nzoɔri ká i fere suò-ri i vi ɓa nzoɔ kóɔ Ngerewuru ndaw, Keretri ndaw, Arabiri ndaw na, i ɓaa mii, ɔaa mina roo náa láari ɓay fe ɔáa Ngerewuru ká nɔaɔ ɓamba tasiri ɓáy nzaa mboŋ naari ɓoɔ ɓoɔ mini key le woo?»

¹² Bari riw bele na, i kaw yer ha kér ɓay i ri ɓa huɔ, ha ri ɓaa ɓay ká sakra kɪ mii: «Sawke mina maa le?»

¹³ ɓáyji le, nzoɔ haŋeri sie ri i ɓaa mii: «Him ze ɔaa ri,»

Kaa ɓay Piyer

¹⁴ ɓáyji le, Piyer ɓáy nzoɔ ndáy nzaaped haŋri ká duo fale mbɔw na, i uru i ɔo siya. Lee, Piyer mbi ɓay a ɓaa ɓáy bawda kusole ha nzoɔri mii: «Baari Zibri, ɓáy ɓaari riw bele ká i kaw Zuruzalem na, i te suku-ri i láake ɓay ɓiri ká m̄ ɓaa ha ri key na ta-taŋ.

¹⁵ Nzoɔri ká i ko ri key na, ɓa him ze ɔaa ri munu ká i ker ká ɓil law-ri ku ya, ɓay ji le, sie ká ɔo key na, ɓa saŋ sie tongo mbɔw tiɓie hoy roɓay.

* 1:20 1.20 Simri 69.25. † 1:20 1.20 Simri 109.8.

¹⁶ Roo le, fe ká ɗaa ri key na, ɓa fe ká Zuyel nzoɓ yaɗaɗa ɓay saa nzaa Ngerewuru ɓaa ɓayke pola.

¹⁷ Ngerewuru ɓaa ha ni mii:
 “Sie ɗoɗo ɓie namri ká tusiri key na,
 mi haɗa Tem Law Pie ɓi yaɗa ɓil law
 nzobri riw bele.

Vu ɓaari taa warakeri ɓáy máykeri na,
 i yaɗaɗa ɓay saa nzaa-i i ɓaa ha nzobri.
 Led kuban ɓaari na, mi haɗa fe tina nun
 ha ri,
 a ngereri hoy kara i kóko fe ɓáy lom.

¹⁸ Ba tusue ki, sieke ku na,
 mi haɗa Tem Law Pie ɓi yaɗa ɓil law
 nzob ped ɓiri
 taa warakeri ɓáy máykeri, a i ɓaake
 ɓay ká i yaɗa saa nzaa-i na.

¹⁹ Mi ɗaa ferri ká mba kóko ká tumbam
 suku,
 ɓáy fe saɗri ká kie fe ká tusiri key.
 I kóko sim ndaw, huu ndaw, zuu huu ndaw.

²⁰ Sie a fere suɗo-ε do guu,
 few hoy kara a fere suɗo-ε ba sje munu
 ká sim
 pola roo ɓay haɗa nam Ngerembay
 ká ɓa bawda nam suoriya na ka vi ɓáy.

²¹ Bayji le, nzob haɗa haɗa ká kod
 Ngerembay le,
 Ngerewuru a yaɗaɗa ni*.”

²² «Baari Izarayelri, i laa ɓay niri key na
 ɓáy kere! Zezu ká Nazared na, ka ɓa nzob
 ká Ngerewuru kie ni ɓa nzob ped fe ɓáy
 faa fe saɗri, ɓáy ferri ká mba kóko, roo ɓáy
 ferri ká ɓa fe kie fe ká Ngerewuru ɗaa ɓáy
 faa fe ká sakra ɓaari, munu ká i ko ɓáy
 suɗo-ri ta-tan ndaw ro na.

²³ Nzob key na, i pon ni ɓo nduo
 ngeredomay ɓaari. Ze ɓaari nzob feyaari
 ki i mgba ni i ɓer ni do tul puu say hud,
 i i ni munu ká Ngerewuru mbi nzi-ε ká di
 pola a leke ɓay haɗa ni ka do munu.

²⁴ Roo le, Ngerewuru tina ni saa luɗ hud
 ha ni kaw ɓáy kumnun, a mjiira sal hud ɓe,
 ɓay ji le, hud maa ɓay mgbaka ni naa ɓil
 luɗ ya,

²⁵ munu ká *David ɓaa ɓay se tul-e mii:
 “Mi ko Ngerembay do zinj mi banjoo
 kpadara;
 ka kaw lakun-i ɓay haɗa suɗo-i ka to ya.

²⁶ Sawke mini ze, ɓil law-i do ɓáy suoriya,
 ɓay ɓiri ká mi ɓaa na, mi zayke suɗo-i,
 a naysuo-i kara a ɗoko ɓáy kere;
 mi ɗaa law-i te tul-a nzokɗo,
 Ngerembay,

²⁷ ɓay ji le, mu ti pon mi do zad baw
 ya.

Bi ká mi do ɓod ɓa taa ɓo na,
 mu ti pon faa ha naysuo-i pun mbuduk
 mbuduk ya.

²⁸ Mu ɗaa ha mi ko faa hayri ká ha mi káw
 ɓáy kumnun.

Munu ká mu do zinj mi na, suoriya mbaa
 ɓil law-i gbay gbayi.”

²⁹ «Baari yu-iri, mi kie ri ɓay ká se tul
 David ká ɓa bulu kadok naari na ha ri laa
 ta-tan. Bay ká David ɓaa key na, ka ɓaa
 se tul-e ɓe ki suɗo-ε ya, ɓay ji le, David na
 hu ha ri voro ni, a luɗ hud ɓe hoy kara do
 sakra naari key tji vuri ɓáy.

³⁰ Roo le, zadka'a kaw ɓáy kumnun
 ɓáy na, ka ɓa nzob yaɗaɗa ɓay saa nzaa
 Ngerewuru. Ka ko ndaw mii, Ngerewuru
 waa ɓay, a haake hud mii, nzob mbjw ká
 saw kani ɓeri a káw tul karingaw mbay
 ɓeri a suo bol ɓeri.

³¹ Be ze, munu ká David ko fe ká'a tji
 na, zadka'a ɓaa mii: “Ngerembay ti pon
 ɓeri do zad baw ya, a naysuo ɓeri kara
 ti pun mbuduk mbuduk ya ndaw” na, ɓa
 ɓay ká'a ɓaa se tul tji *Krisi saa luɗ hud.

³² Ba ɓe Zezu na key ze Ngerewuru tina
 ni saa luɗ hud, ze ɓuru riw bele ɓuru ɓa
 nzob nasi ɓayke.

³³ ɓaa Ngerewuru na mbi ni kaw tunduo
 hodɗo ɓe ká nulue, a ha ni Tem Law Pie ká'a
 waa ɓayke na. Be ze, Zezu ha Tem Law Pie
 na yaɗa ɓil law ɓuru kpol kpol munu ká i
 ko a i laa ɓáy suku-ri ndaw key ku.

³⁴ Tusueke le, ɓa David ze Ngerewuru
 mbi ni se nulue ya, roo le, David na ɓaa
 mii:

“Ngerewuru Ngerembay ɓaa ha
 Ngerembay ɓi mii:

‘Mu vi káw tunduo hodɗo ɓi,

³⁵ kpuru

maa ɓáy haɗa mi haw yum

ká tul nzob tul ngani ɓori

ha ri vi ɓa fe ɗaa ɓal-a zuo di.’”

³⁶ «Be mini ze, ndad ɓay haɗa ɓaari led
 Izarayelri riw bele i ko ta-tan mii, ɓe Zezu
 key ká i ɓer ni do tul puu say hud na, ɓa
 ɓe na ki ze Ngerewuru waa a pie ni vi ya
 nzobri, a ɗaa ni kaw ɓa Ngerembay.»

³⁷ Zadka nzobri laa ɓay Piyer na bayji
 le, law-ri kun mbii gbad ha ri vbi Piyer ɓáy
 nzob ndáy nzaaped hawri mii: «Yu ɓururi,
 waa, ɓuru ɗaa mina le?»

³⁸ Lee, Piyer yinjra ɓáy ɓay ha ri mii,
 «I suo kér ɓay ɓaari ɓo, ha ri ɗaa tul-ri
 nduo mbii ɓáy rin Zezu Krisi. Be ndaw
 roo, Ngerewuru a ndaka buma ká tul feya
 ɓaari zinj ri ɓáy. Be roo, i zinke fe ini Tem
 Law Pie ká Ngerewuru waa ɓay haɗa ri na
 ɓáy.

³⁹ Tusueke le, fe inike ká Ngerewuru waa
 na, do ɓay tul-ri ndaw, vu ɓaari ndaw, roo
 ɓay tul ɓari riw bele ká i do di di mak
 mak, ɓari ká Ngerembay Ngerewuru naari
 a ɗika ri ɓay haɗa ri vi luɗ-ε na.»

* 2:21 2.21 Zuyel 2.28-32. † 2:28 2.28 Simri 16.8-11.

⁴⁰ Báyyi le, Piyer baa bay k̄iri nḡji bamba a bákake ri ndaw, a ɓo ri ndaw mii: «Ì t̄ji ká sakra nzoɓ ndayari key ɓo, í ha Ngerewuru ka yaa ri.»

⁴¹ Nzoɓri nḡji bamba ká sakra ɓari na, i yaa bay ɓe na ha ri ɗaa tul-ri nduo mbii. Namke ku na, nzoɓri maa isof soɗ duo zaɗ say (3.000) nde tul nzoɓ mbika law hawri.

Zaɗ káw nzoɓ law mbijwri

⁴² Nzoɓ mbika lawri na i mɓa sùo-ri nḡo-nḡon ɓanɓu kpaɗara: i mbu tul k̄i bay láa fe fere ká *nzoɓ ndáy nzaapedri fere ri ndaw, i zuo zinj k̄i mbijw h̄oy ndaw, í s̄u fe zinj k̄i mbijw h̄oy ndaw, a í ɗaa nzaa bay kere zinj k̄i mbijw h̄oy riw bele ndaw pi.

⁴³ H̄je mɓa nzoɓri riw bele, bay ji le, nzoɓ ndáy nzaapedri na, i ɗaa fe ká mba kóko nḡji bamba bay fe sanri.

⁴⁴ Bari riw bele ká i vi ɓa nzoɓ mbika lawri na, i mbu tul k̄i ká zaɗ mbijw ɓanɓu, í ɗaa law mbijw zinj k̄i ká tul fe ɓari riw bele.

⁴⁵ I hie zaɗ ɓari bay fe kereri ká i ɗóke na, í wal larike ha k̄i riw bele maa bay zaɗ fe ká nzoɓ ha ha le, se sieke na.

⁴⁶ Báy namri riw bele na, i mbu k̄i ɓanɓu kpaɗara ká ɓil mɓan ká *hul k̄ani Ngerewuru ɗo ɗi. I s̄u fe zinj k̄i mbijw h̄oy ká faa hul k̄i. Fe s̄um ká i s̄u zinj k̄i mbijw na, i s̄u bay suoriya ndaw bay law ká *tan kad' kad' ndaw pi.

⁴⁷ I pisi Ngerewuru, í ndaɗ ká nun nzoɓri riw bele. Báyyi le, bay namri riw bele na, nzoɓri ká Ngerewuru yaa ri na, ka ɗaa ri nde tul nzoɓ mbika law hawri.

3

Gõm ká uru a se-seɗ

¹ Nam mbijw munu ká sie fere sùo-ε maa saw sie say ká ɓa saw sie ɗaa nzaa bay kere Zibri na báyyi le, Piyer bay Zaa se ɓa *hul k̄ani Ngerewuru bay ɗaa nzaa bay kere.

² Lee, w̄ara nzoɓ mbijw munu ká i mɓon ni ɓa gõm saa wuru na, i soɓ ni ha ni kaw faa ri ri ɓa hul k̄ani Ngerewuru ká i ɗi ɓa Faa Kere na, bay haɓa ni goɗ fe ká luu nzoɓri ká i ɗo ri ri ɓa ɓaɗi.

³ Zaɗka ledɓan na ko Piyer bay Zaa ká i ɗo ri ri ɓa ɓaɗi na báyyi le, ka goɗ ri lari.

⁴ Lee, Piyer bay Zaa siɗi bele i ko-kóm ɓa nun-ε, ro Piyer baa ha ni mii: «Mu ko buru key.»

⁵ Báyyi le, ledɓan na ko-kóm k̄aa ɓa luu-ri a giiyan bay zinj fe ká nduo-ri.

⁶ Lee, Piyer baa ha ni mii, «Mí ɗo bay lari ká nduo-i key bay haɓa mù ya. Roo le, fe ká m̄i ɗóke na, m̄i haɓa mù: Uru siya mú se-seɗ bay rin Zeku *Krisi ká Nazared!» ⁷ Ro, a mɓa nduo hoɗo ɓe a ura ni ɗo siya.

Zaɗe ku h̄oy, ɓal-eri bay para nun ɓal-eri nḡon kpan ɗo ɗi ha ni.

⁸ Lee, ka uru vaɗ a ɗo siya a tii saw se-seɗ, a ri ri ɓil hul k̄ani Ngerewuru zinj *nzoɓ ndáy nzaapedri na a se-seɗ bay kere, a zo zakra zakra bay suoriya a pisi Ngerewuru.

⁹ Ruu nzoɓri riw bele ká i ko ni se-seɗ na, i pisi Ngerewuru ndaw.

¹⁰ Zaɗka i ko ni ɓa ɓe ká'a kaw faa hul k̄ani Ngerewuru ká i ɗi ɓa Faa Kere a goɗ fe na báyyi le, zaɗ bay zee ri sel ha ri kaw yer bay tul fe ká kal ká tul-e na.

Piyer tina saw fe ɗaa ɓari

¹¹ Ledɓan na pon fal Piyer bay Zaa ya; nzoɓri riw bele ká zaɗ bay zee ri na, i uru í ɗuu giriri ɓa luu-ri í v̄aa k̄iri ri ká ɓil p̄al ká i ɗi ɓa p̄al Salomon.

¹² Zaɗka Piyer ko munu báyyi le, ka ɓaa ha ruo nzoɓri mii: «Baari Izarayelri! Bay ji roo, fe key na tuku ri mini key le? Bay ji roo, í ko-kóm ɗeke ɓa tul buru ri ri fe ká h̄urusuo buru, mase law buru ká buru ɗaa ɓo tul Ngerewuru na ze ha ledɓan na seke seɗ key le?»

¹³ Ngerewuru *Abaraham, Ngerewuru Izak bay *Zakob, Ngerewuru bulu naari na, ka ɗaa rin ɗika ɓo tul nzoɓ ped ɓe ká ɓa Zeku, ká ɓaari k̄i sùo-ri í pon ni ɓo nduo ngeredomayri í tun ni ngeren ká pol Pilad; ze ɓa fe ká'a mbi nzi-ε ká ɗi a h̄ii bay pon ni.

¹⁴ Be ká'a ɓa Nzoɓ ká Tan Kad̄an, a ɓa Nzoɓ Fe ɗaa Báy Zaɗe na, ɓaari k̄i ze í tun ni ngeren a í v̄bi Pilad bay haɓa ni ka tina nzoɓ mbijw ká ɓa ɗombirim nzoɓ ku ze ka ha ri.

¹⁵ Be mini ze, ɓaari na í ɗaa ha ri i mbay nzoɓ haɓa nzoɓri kaw bay kumnun, roo le, Ngerewuru tina ni saa luu huɗ ha ni kaw bay kumnun. Buru na, buru ɓa nzoɓ bay nasike.

¹⁶ Ledɓan ká i ko ni key i tuu ni ndaw na, ka se-seɗ bay faa h̄urusuo rin Zeku ká ha ni h̄urusuo, bay faa ɗaa law ɓo tul-e. Be ze, ɓa faa ɗaa law ɓo tul Zeku ká ɗaa ha sùo ledɓan key na vaa ni kiyaw kiyaw, munu ka i ko bay nun-ri riw bele key ku.

¹⁷ «Ȳu-iri, fe kaayari ká i ɗaa zinj Zeku na, ɓa fe ká i ko sawke ya, ngeredomay ɓaari h̄oy kara ko sawke ya ndaw.

¹⁸ Roo le, ɓe ze ɗaa ha bay ká Ngerewuru ɓaa ɓay faa nzoɓ yaɓa bayri saa nzi-ε riw bele pola lew mii, *Krisi a kóko seke fe na, bayke ɗo munu bay zaɗe.

¹⁹ Munu zu le, í suo k̄er bay ɓaari, a í fere sùo-ri ɓa luu Ngerewuru bay haɓa ni ka bumra feyaa ɓaari na ɓa fal.

²⁰ Be ndaw roo, Ngerembay a pon saw sie ha ri ha ɓil law-ri huu lom, a pie Zeku, nzoɓ ká'a naa ni vi ya nzoɓri na ha ri.

²¹ Timbede key na, do nun haɗa Zezu Kriɓi ka káw nulue, kpuru maa báy nam ká Ngerewuru a lékeke bal feri riw bele ba fie, munu ká'a baá bayke pief lew hoy báy faa nzoɓ yaɗa bayri saa nzi-ε ká i do boɗ ba taa be na.

²² Tusueke le, *Moyze nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru na baá mii: "Ngerembay, Ngerewuru baari na, a pie nzoɓ yaɗa bay saa nzi-ε mbijw munu ká bi ká sakra baari na ha ri. Bay feri riw bele ká'a baá ha ri na, i laa i daa feke.

²³ Nzoɓ haɗa haɗa ká laa bay nzoɓ yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru key na ya le, i náa ni ká sakra nzoɓ Ngerewururi i ni*."

²⁴ Tii sawke saa tul Samiyel na, *nzoɓ yaɗa bayri saa nzaa Ngerewuru riw bele baá bay feri ká tji ká bil namri ká náa dori di vuri key na suo bol kɔ bol kɔ.

²⁵ Fe ká Ngerewuru waa báy faa nzoɓ yaɗa bayri saa nzi-ε na do bay tul-ri. Kuni ká'a saa zinj bulu baari na, i do bil-e ndaw. Ka baá ha Abraham mii: "Mi sám fe zuo tul saw nzoɓri riw bele ká tusiri key báy faa saw bo."*

²⁶ Be mini ze, Ngerewuru pie Zezu ká ba nzoɓ pef be na se luo baari Zibri titire dekre bay sám fe zuo tul-ri ha nzoɓ haɗa ká sakra baari na ka suo kér bay be ká tul fe daa kaaya feri.»

4

Piyer báy Zaa kaw pol nzoɓ kún sal bay luyeri

¹ Zadka Piyer báy Zaa i do baá bay ha nzoɓri koɓ báy na báyii le, nzoɓ fe poyri báy mbay tul nzoɓri ká i koro *hul kani Ngerewuru báy *Sadusiri ví zinj ri ká di.

² Sùo-ri rii ri ya bay tul bay ká i fere nzoɓri mii, Zezu tji saa luo hudf, bayke baá mii, nzoɓri ká i hu na i máa tji saa luo hudf munu ndaw.

³ Báyii le, i mgba ri i vbuku ri zuo hul sal kpuru tji tibie, bay ji le, sie ti mbáa.

⁴ Ze munu hoy kara, nzoɓri ngji bamba ká i laa bay ká i ka-kaake ha ri na, i daa law-ri bo tul Zezu. Namke ku na, warari ká i mbi law-ri na i nde tul nzoɓ mbika law hawri ká pola, ha ri maa isod sod duo zad ndebe (5.000).

⁵ Tibieke na báyii le, ngeredomay Zibri báy ngereri, roo báy *nzoɓ fére nzoɓri bol kusolri ndaw na, i mbu kɔ ká bil ngerepuo ká Zuruzalem.

⁶ Anasi ká ba *ngerenzob fe poy luye, Kayif ká ba fay be ndaw, Zaa báy Alezandere ndaw, roo báy nzoɓ ini be hawri na riw bele i kaw zad bay na ku ndaw.

⁷ Báyii le, i ha Piyer báy Zaa ví do pol-ri i vbi ri bay mii, «Baari na, báy faa hurusuo ve, mase báy rin nzoɓ ve ze i vake nzoɓ na ku le?»

⁸ Lee, Tem Law Pie ká mbaa bil law Piyer na ha ni baake bay ha ri mii: «Baari mbay buru Zibri báy ngereri ká *Izarayel,

⁹ vuri key na i vbi buru bay tul fe kere ká buru daa zinj góm mbijw ká uru siya a se-seɗ, a i hii bay kóko, waa, sùo-ε na vaa ni mina le?»

¹⁰ Munu báyii le, baari riw bele báy leɗ Izarayelri riw bele na, ndaɗ bay haɗa ri ko ta-taj ndaw ro! Sùo ledban ká vaa na, vaa báy faa rin Zezu *Krisi ká Nazareɗ ká baari kɔ i feri ni do tul puu say hudf, ká Ngerewuru tina ni saa sakra nzoɓ hufuri.

¹¹ Ba be Zezu ká mbede Ngerewuru baá bay se tul-e mii:

“Tisaw ká baari nzoɓ mbúo hulri i vbu bo bisuy na,

yji a vi ba tisaw kere ká kal tul tisaw hawri pavbaɗ

a ba tisaw tigbaa hul taa tusueke*!”

¹² Nzoɓ kɔ boɗ ká pam a úru saa luo-ε na, tiya. Ká ba tusue le, rin nzoɓ kɔ boɗ ká sakra nzoɓri riw bele ká tusiri key ká Ngerewuru ha naari bay haɗa náa zinjkeri pam na, tiya.»

¹³ Zadka ngeredomayri laa bay ká Piyer báy Zaa baá báy nun waa nzoɓ na ku báyii le, tuku ri ha ri kaw yer, bay ji le, i ko Piyer báy Zaa na ba nzoɓri ká i se zad fe fére ya, i ba nzoɓ hoykeri munu hoy, roo le, i ko ndaw, bari na i ba baw seɗ Zezu.

¹⁴ Robay, munu ká i ko ledban ká sùo-ε vaa ni ká do zinj ri ká zadε ku na báyii le, i ko faa ká bay yinjra báy bay do tul bay bari na ya.

¹⁵ Ro, i mbi nzaa-ri bay haɗa ri tji saa luo nzoɓ kún sal bay luye bari na, i tii saw may kɔ bay ká sakra kɔ mii:

¹⁶ «Fe ji ze náa daari zinj nzoɓ niri key na le, bay ji le, fe san ká i daa na do zad hie ha nzoɓri ká Zuruzalem ko riw bele! Náa maari bay mayri bayke ya.

¹⁷ Munu báyii le, bay haɗa bayke ka yaɗa zad ba pola pola ká sakra nzoɓri ya le, náa haari ri a náa baari ha ri mii, zadka i yji i baá bay bay rin Zezu na robay ha nzoɓri ba kɔ le, buru daa zinj ri se se.»

¹⁸ Báyii le, i di ri i haa ri bay haɗa ri baá bay, mase i fére nzoɓri fe báy rin Zezu na mbáa.

¹⁹ Zadka Piyer báy Zaa laa bayke na ku báyii le, i yinjra báy bay ha ri mii: «Baari kɔ i kér sùo-ri i ko, hje *bol kusol Ngerewuru, báy hje bol kusol-ri laa

* 3:23 3.23 Kiɗa bol kusol ba sidike 18.15,18-19.

† 3:25 3.25 Tiika saw fe 22.18.

* 4:11 4.11 Simri 118.22.

na waa, haa ze ndaɗ mba haw ka nun Ngerewuru le?

²⁰ Buru na, buru maa bay mgbaka suɔ buru bay daa bay fe ka buru ko bay nun buru, bay fe ka buru laa bay suku buru na ya.»

²¹ Bayji le, nzoɓ kɔn sal bay luye Zibri haa ri ba ki ndaw roo, i pon ri ha ri zol bay. I ko faa ka bay daa fe zinj ri ya, bay ji le, nzoɓri riw bele pisi Ngerewuru bay tul fe sanj ka kal na.

²² Nzoɓ ka suɔ-ε vaa ni key na, mbiimbam mbonja be kal sin ninj.

Nzaa bay kere nzoɓ mbika lawri

²³ Zadka i pon Piyer bay Zaa ha ri zol na bayji le, i se luɔ nzoɓ bariri, i baa bay feri ka *ngerenzoɓ fe poyri bay ngereri baa zinj ri na.

²⁴ Zadka i laa bayke bayji le, i mbu nzaari mbijw hoy riw bele, i daa nzaa bay kere ha Ngerewuru mii: «Mbay tul feri riw bele, bo ki ze mu daa tumbam, mu daa tusiri bay mbiiri bay feri riw bele ka do di.

²⁵ Ba bo Ngerewuru ki ze, mu baa bay bay faa Tem Law Pie bo ha bulu buru *David' pied lew, be ka'a ba nzoɓ ped bo na mii:

“Bay ji roo, saw puo nzoɓri bod bod law-ri se ri buɓubu buɓubu,

ha ri uru bay siika suɔ-ri mini le?

Bay ji roo, nzoɓri leke suɔ-ri i uru buɗuru buɗuru gor hoy le?

²⁶ Mbayri ka tusiri key i mbu ki, a ngeredomayri kara i uru bay ruu zinj Ngerembay bay Krisi, be ka'a naa ni do bod ba nzoɓ ped be[†].”

²⁷ «Ba tusue, Ngerewuru buru, ka bil puo ni key na, *Erod' bay Pqs Pilad i mbu ki zinj saw nzoɓri ka i ko mu ya bay led Izarayelri na, i leke bay ka sakra ki bay daa fe zinj Zezu, nzoɓ ka tan kadanj ka mu naa ni do bod ba nzoɓ ped bo na.

²⁸ Be ze, fe ka mu leke pola bay faa hirusuo-ɔ bay law hiiya bo na, i daa ɔ bay zadε.

²⁹ Timbedε key na, fe seke ka i hii bay daa zinj buru na, mu ko. Mu ha buru nzoɓ ped bori na hirusuo ha buru kaake kaa bay bo na bay nun wara nzoɓ.

³⁰ Mu daa nduo-ɔ ka bo tul buru ha buru vaaake nzoɓ suosremri, buɗu daake fe sanri bay feri ka mba koko bay rinj Zezu, nzoɓ ka tan kadanj ka mu naa ni do bod ba nzoɓ ped bo na.»

³¹ Zadka i daa nzaa bay kere ɔ na bayji le, zad ka i mbu ki ka di na lanj yik yik, Tem Law Pie vi mbaa bil law-ri riw bele,

a i ka-kaa Bay Ngerewuru bay nun wara nzoɓ.

Nzoɓ mbika lawri mgba ini zinj ki

³² Ruɔ nzoɓri riw bele ka i mbi law-ri na, i daa law-ri bay ker bay bari maa ki, i do ba nzoɓ ka mbijw hoy. Nzoɓ mbijw ka sakra bari ker mii, fe beri na ba taa beri huo beri hoy ya, roo le, bari riw bele na i ko fe bari ba fe ki riw bele.

³³ Nzoɓ ndáy nzaapedri na baa nasi bay tji Ngerembay Zezu saa luɔ huf na bay bawda hirusuo, le, Ngerewuru sam fe zuɔ tul nzoɓ mbika lawri riw bele.

³⁴ Nzoɓ mbijw ka sakra bari ka fe puo nduo-ε puo na, tiya. Tusueke le, bari ka i do bay waari, mase hulri na, i hie i pon larike i faa,

³⁵ i vike ha *nzoɓ ndáy nzaapedri, roo i leke ka sakra bari nzoɓ mbika lawri na, maa bay tul fe ka nzoɓ haa haa le, se sieke na.

³⁶ Nzoɓ mbijw ka rinj-ε ba Zezeb, ka nzoɓ ndáy nzaapedri di ni ba Barnabas (saw rinje le, ba nzoɓ daa wara bo bil law nzoɓ), saw kani be ba Levi, ka i mbon ni ka Sipir na,

³⁷ ka hie waa be mbijw a pon larike a faa a vieke ha nzoɓ ndáy nzaapedri.

5

Ananiyas bay may be Safira

¹ Nzoɓ mbijw rinj-ε ba Ananiyas bay may be Safira, i hie waa bari mbijw.

² Bayji le, Ananiyas wal nzaa larike ndji. May be kara zuɔ zinj ni ka di ndaw. Ro, a seke bay bie larike na a ha *nzoɓ ndáy nzaapedri a baa mii: «Bele zey.»

³ Lee, Piyer vbi ni mii: «Ananiyas, sawke mina roo, mu ha *Satan mbaa bil law-a ha mu baa bay baylu ha Tem Law Pie, a mu koro lari waa bo na, mu vike mini key hoy le?

⁴ Pola roo bay hanja mu hie waa bo na waa, ba taa bo ya le? Ze, mu hie hoy kara, ba bay bo zu, mu daake fe munu ka law-a hii na ya le? Waa, daa mina roo, mu mbi nzaa-a suɔ-ɔ, roo mu daa fe mini key le? Ba nzoɓ ze mu baa bay baylu ha ni ya, roo le, ba Ngerewuru!»

⁵ Zadka bayke toɗɔ bo suku Ananiyas na bayji le, ka lie gbay ba huf. Nzoɓri riw bele ka i laa bayke na, hie daa ri zikiki.

⁶ Ro, led kubanri uru i mbi ni i kaa ni bay gari i vaa voro ni.

⁷ Bole di ya waka ka daa saw sie say na bayji le, may be vi rii hul ka Piyer do di na tan koko fe ka kal na.

⁸ Lee, Piyer vbi ni mii: «Baa ha mi laa! Lari waa ka i hie na waa, bele hoy zey

† 4:26 4.26 Simri 2.1-2.

le?» LEE, máy na yjinra báy bay mii: «Bele larike kɔ zu.»

⁹ Báyii le, Piyer baa ha ni mii: «Sawke mina roɔ, i ha law-ri maa kɔ bay lie Tem Ngerembay le? Mu ko, nzoɔri ka i voro waa-ka na, i do faa hul ku. I mbika mu munu na ndaw.»

¹⁰ Zafɛ ku hoy le, ka lie gbáy ba huɔf ka pol Piyer. Ro ze, leɔf kubanri na i yi i vaa daa tul-ri tun huɔf Safira na, i mbi ni i vaa voro ni do lakun wara.

¹¹ Nzoɔ mbika lawri riw bele ka i mbuɔ tul kɔ, báy nzoɔ hawri ka i laa bayke na, hɛ daa ri zikiki.

Nzoɔ ndáy nzaapedri daa fe sanri

¹² Nzoɔ ndáy nzaapedri na daa fe sanri báy feri ka mba kóko ngi-ngi ka sakra nzoɔri. Nzoɔ mbika lawri mbuɔ kɔ riw bele banɔɔ ka bil boro Mbay Salomon.

¹³ Ze nzoɔri baa bay bari báy kere i pisike ri bamba hoy kara, nzoɔ mbuɔ ka'a ndeke tul-ri nde na, tiya, bay yi le, hɛ daa ri.

¹⁴ Be nu ku hoy kara, ruo nzoɔri ngi bamba, máyri báy warari i mbi law-ri ha Ngerembay a i nde tul kɔ ba pola pola.

¹⁵ Feke ku na daa ha nzoɔri faa nzoɔ suosereɔri saa hula báy fe nam bari, i daa ri zuo bufaa buo leɔdeɔ bay haɔa bo, zadka Piyer do kál faa na báyii le, tem be ka guɔa tul nzoɔ haneri.

¹⁶ Ruo nzoɔri ngi bamba tasiri, i uru báy puo báy puo ka do lakun Zuruzalem ndaw i vike báy nzoɔ suosereɔri báy nzoɔ hayri ka temndayari do tul-ri, le, i vaa riw bele.

I faa nzoɔ ndáy nzaapedri zuo hul sal

¹⁷ Báyii le, *ngerenzob fe poy luye báy bari riw bele ka i kaw zin ri ka i ba *Sadusiri na, i daa sere zin *nzoɔ ndáy nzaapedri.

¹⁸ Ro, i faa ri i daa ri zuo hul sal ka puoke na.

¹⁹ Báyii le, leɔf nzaaped taa Ngerembay uru saa nulue ba sun, a vi mgbuɔa faa hul sal na ha ri tɔi kele a baa ha ri mii:

²⁰ «I se i káw *hul kaɔi Ngerewuru, i kaa bay feri riw bele ka se tul káw báy kumnun key na ha nzoɔri laa.»

²¹ Zadka nzoɔ ndáy nzaapedri laa bay key na báyii le, i zol i se hul kaɔi Ngerewuru ba tibie pieɔf hoy, a i tii saw fére nzoɔri fe.

Báyii le, ngerenzob fe poy luye báy nzoɔri ka i kaw zin ni na, i di ngere Zibri riw bele ka i ba nzoɔ kún sal bay luyeri ha ri vi bay fón bay, roɔ i pie nzaaped ha nzoɔri ka i koro hul kaɔi Ngerewuru vaa di nzoɔ ndáy nzaapedri ka bil hul sal.

²² Zadka i se hul sal na báyii le, i zin ri ya. LEE, i yi báy fal-ri nzek i baa ha *nzoɔ kún sal bay luyeri na mii:

²³ «Zadka buru tɔi nzaa hul sal na, faa hul mgbuɔa do di gbukru, a nzoɔ koro faa hul salri na kara i do di kek. Roo le, zadka i mgbuɔa faa hul ha buru se hula na le, buru ko suo nzoɔ mbuɔ ya.»

²⁴ Zadka mbay nzoɔri ka i koro hul kaɔi Ngerewuru báy ngerenzob fe poyri laa bayke na báyii le, i ker bay ka di kpuy. Fe ka tɔi tul nzoɔ ndáy nzaapedri báy fe ka'a kali na i ko ya kɔ wum.

²⁵ LEE, nzoɔ mbuɔ munu tɔi tul-ri a baa ha ri mii, «I laa key! Nzoɔri ka i faa ri zuo hul sal na, i do bil hul kaɔi Ngerewuru a i do fére nzoɔri fe.»

²⁶ Báyii le, nzoɔri ka i koro hul kaɔi Ngerewuru báy mbay bari na, i se i zin nzoɔ ndáy nzaapedri na, i faa ri i vike ha ri. I mgbuɔ ri báy hurusuo ya, bay yi le, i daa hɛ suo-ri bay nzoɔri ka i vbuku ri bay tisawri.

²⁷ Fale ka i faa ri i vike ri do pol nzoɔ kún sal bay luyeri na báyii le, ngerenzob fe poy luye na tii saw vbika ri bay mii:

²⁸ «Pola na waa, buru haa ri bay haɔa ri fere nzoɔri fe báy zin nzoɔ na key ya le woo! A ze i ko fe fére baari na bayke yaɔa Zuruzalem kpol kpol riw bele, i hii bay haɔa bay huɔf nzoɔ key na ka bo tul buru zu!»

²⁹ Báyii le, Piyer báy nzoɔ ndáy nzaaped hawri na, i yjinra báy bay ha ri mii: «Daa vu mbom bo tul Ngerewuru ndaɔ mba daa bo tul nzoɔ!»

³⁰ Baari na, i ber Zezu do tul puu say huɔf i i ni, roo le, Ngerewuru ka bulu naari koɔf ni na ze tina ni saa luɔ huɔf.

³¹ Ba be na kɔ ze Ngerewuru mbi ni ha ni kaw tunduo hodo be ka ba zad káw luye, a daa ni kaw ba mbay tul nzoɔri, a ba Nzoɔ Yaɔa Nzoɔri, bay mgbuɔa faa ha Izarayelri suo ker bay bari ka tul feyaɔa bari ha Ngerewuru ka nda buma zin ri.

³² Buru ndaw, Tem Law Pie ka Ngerewuru ha ni mbaa bil law nzoɔri ka i daa vu mbom bo tul-ɛ ndaw na, buru ba nzoɔ bay nasike.»

³³ Zadka nzoɔ kun sal bay luyeri laa bayke na báyii le, law-ri faa ri puu-u, i hii bay ika nzoɔ ndáy nzaapedri na.

³⁴ Báyii le, nzoɔ mbuɔ ka sakra bari ku ba Farizi, rin-ɛ ba *Gamaliyel, a ba nzoɔ fére nzoɔri *bol kusol ka nzoɔri riw bele hii bay be bamba na do di. Ka uru siya ka sakra nzoɔ kún sal bay luyeri na, a vbi ri bay haɔa ri tina nzoɔ ndáy nzaapedri na tɔi kele ndii ndaw ro!

³⁵ Fal tɔi bari na, ka baa ha nzoɔ kún sal bay luyeri na mii: «Baari Izarayelri! I nze báy suo-ri bay tul feri ka i hii bay daa zin nzoɔri key na!»

³⁶ I ker i ko! Bole di bamba ya robay ze Tedaɔ tɔi a baa mii, beri ba nzoɔ luye laa

ro! Ze a ƒaa nzoḅri maa isoḅ niṅ zuo fale. Lee, nzoḅri i ni a ha nzoḅri riw bele ká i se fal-ε na, i ɓere kɔ kad' kad' ha fe ká'a hii bay ɗaa na do ba fe ká gɔr hoy.

³⁷ Ká fal be Tedas ká bil sewke ká i ɗáake riṅ nzoḅri do bil mbede na báyii le, Zudas, nzoḅ ká kuḁu zad' ká Galele tji. Be hoy kara ka ƒaa nzoḅri ngji maa fe zuo fal-ε a séke. Lee, nzoḅri i ni na ndaw, a ha nzoḅri riw bele ká i se fal-ε na, i ɓere kɔ kad' kad'.

³⁸ Munu zu le, timbede key na mi ɓaa ha ri: i yoklo sùo-ri ká tul nzoḅri key na mbáa! Ala ri ha ri zól! Zadka fe ɗaa ɓari na uru saa luo nzoḅ hoy le, a ɓie báy,

³⁹ a ze ɓo, zadka uru saa luo Ngerewuru le, i ti máa ɓie ya. Koko ká i ru-ruy zin Ngerewuru!»

Báyii le, ɓari nzoḅ kún sal bay luyeri na, i yaa kér bay Gamaliyel

⁴⁰ i ɗi nzoḅ ndáy nzaapedri ha ri nda ri bay ndoy, a i haa ri ɓaa bay báy riṅ Zezu. Fale ku roo i ala ri ha ri zól háy.

⁴¹ Lee, nzoḅ ndáy nzaapedri zól ká zad' fɔṅ bay na ku báy suorriya, bay ji le, Ngerewuru ko ri ba nzoḅri ká i maa kóko seke fe bay tul riṅ Zezu.

⁴² Nam báy nam ká bil hul kani Ngerewuru báy bil hul nzoḅri na, i fere ri fe ɓangoo i ka-káa Bay Kere mii, Zezu ɓa *Krisi, nzoḅ ká Ngerewuru waa a pie ni vi yaa nzoḅri na.

6

I nan nzoḅ soko nzoḅri ba tɔno say

¹ Bil sewkeri ku na, munu ká ruo nzoḅ mbika lawri ngji ɓa pola na, nzoḅ mbika lawri ká i uru saa puo kɔ ká i ɓaa nzaa gerek na, i nguri sùo-ri bay tul Zibri ká i ɓaa nzaa eboro, bay ji le, nam báy nam na, zadka i do wál fe sɔm na le, i ker se tul máy sieri ká i ɓaa nzaa gerek na ya.

² Báyii le, *nzoḅ ndáy nzaapedri ká ɗuo fale siɗi na, i ɗi nzoḅ mbika lawri riw bele ha ri mbu kɔ i ɓaa ha ri mii: «Bay hana ɓuru ɓon ka-káa Bay Ngerewuru, roo ɓuru yi ɓuru ɓa nzoḅ léke fe sɔmri na, ɓa fe ká do báy faake ya.

³ Sawke mini ze, yu ɓururi, i nán wari ɓa tɔno say ká sakra ɓaari ká nzoḅri ko simseɗ ɓari do báy kere, ká Tem Law Pie mbaa bil law-ri, a i do báy nun nzem ndaw na, ɓo ha ɓuru ɓon pedkeri key na ka zuo nduo-ri ha ri ɗaa.

⁴ A ɓuru na le, ped' ɗaa ɓuru a ɓá ɗaa nzaa bay kere báy ka-káa Bay Ngerewuru ha nzoḅri laa.»

⁵ Báyii le, bay ká i ɓaa na, nzoḅ mbika lawri hii do ɗi riw bele. Ze i naa Etjen ká mbika law ɓe ngji ɓamba, ká Tem Law Pie mbaa bil law-ε na. I naa Filib ndaw,

Prokor ndaw, Nikanor ndaw, Timon ndaw, Parmenas ndaw, roo Nikola ká uru saa puo ká Antiyos, ɓe ká'a fere sùo-ε a vi ɓa nzoḅ kóɗ Ngerewuru na.

⁶ Fale ku báyii le, i ƒaa ri i kie ri ha nzoḅ ndáy nzaapedri ha ri ɗaa nduo ɓo tul-ri, i ɗaa nzaa bay kere bay tul-ri.

⁷ Be nu ku laa le, Bay Ngerewuru yaa zad' ɓa pola pola. Ká bil ngerewu ká Zuruzalem na, ruo nzoḅ mbika lawri ngji ɓa pola pola, a nzoḅ fe poyri kara ngji ɓamba i ɗaa law-ri ɓo tul Zezu.

I mgba Etjen

⁸ Etjen na fe sami Ngerewuru do tul-e ha ni do báy hurusoo ɗaa feri ká mba kóko, báy fe sanri ngji ɓamba ká sakra nzoḅri.

⁹ Roo le, Zib hneri ká i ɗi *hul mbu kɔ ɓari ɓa «koyri ká i ɓonj,» ká i uru saa puo ká Sirgn báy Alezandere, roo báy kuḁu zad' ká Silisi báy Azi ndaw na, i tii saw máy bay zin Etjen.

¹⁰ Roo le, i maa bay mgbaka ni báy bay ya, bay ji le, Tem Law Pie ze ha ni nun nzem ɓaa bay.

¹¹ Báyii le, i puo nzoḅ hneri puo ndaw roo, ha ri kuɗ bay zuo nzi-ε mii: «Bay kɔyaa ká'a ɓaa a ɗáake bay ɓo tul *Moyze bay Ngerewuru na, ɓuru laa ká nzi-ε.»

¹² Be ze, i suru tigbaa nzoḅri báy ngere Zibri, roo báy *nzoḅ fere nzoḅri bol kusolri ndaw na, ha law-ri ƒaa ri ha ri ɗaa so tul Etjen i mgba ni i séke ni luo *nzoḅ kún sal bay luyeri.

¹³ I vi báy nzoḅri ká i kuɗ bay zuo nzi-ε mii: «Ledban bay na ɓaa bay kɔyaa ɓangoo se tul hul kani key ká do ɓoɗ ɓa taa Ngerewuru ndaw, se tul *bol kusol Moyze ndaw pi.

¹⁴ Buru laa bay ká nzi-ε mii, Zezu ni ká Nazared' na, a ɓie zad' ni key wukluk wukluk ndaw, a fere fe nduo puo ká Moyze ha naari na ha ni do ɓoɗ ndaw pi.»

¹⁵ Báyii le, nzoḅri riw bele ká i kaw zad' kún sal bay luye na, i mbu kóm yim ɓa tul Etjen, le, i ko nun-ε ri ni nun led' nzaaped' Ngerewuru ká nulue.

7

Etjen tina saw bay ká pol nzoḅ kún sal bay luyeri

¹ Báyii le, *ngerenzob fe poy luye vbi Etjen mii, «Bay ni ká i ɗaa ɓo tul-a key na waa, ɓa tusue kɔ le?»

² Lee, Etjen yinjra báy bay mii: «Baari yu-iri báy ɓaari, i laa bay ɗi key na báy kere! Ngerewuru Nzoḅ Riṅ Dika na tji tul ɓaa naari *Abaraham, báy sewke ká'a ɗóke tusiri ká Mesopotami kóɗ ká'a zol a vaa ɗaa puo ká Saran ya báy na,

³ Ngerewuru baa ha ni mii: “Mu zól ká tusiri ɓo, mú pón nzoɔ ini ɓori mú se tusiri ká m̄ k̄ie m̄.”

⁴ Báyyi le, Abaraham na zól a pón nzoɔ Kalderi a vaa ɗaa puo ká Saran na. Zadka bi-ε hu ká Saran na báyyi le, Ngerewuru ha ni se tusiri ni ká i kaw ɗi timbeɗe key.

⁵ Ka kaw tusiri nzoɓri, le, zad ruka fe ɓe tiya. Zad taa ndjike mini kara tiya, roo le, Ngerewuru waa zinj ni mii, ɓeri haɗa ni tusirike na ɓa taa ɓe, ɓay vu bul-eri. Ze Abaraham ti ɓáy leɗ ká ɓil sewke ku na ya hoy kara,

⁶ ɓay ká Ngerewuru baa ha ni na ze ɗo key: “Saw ɓori káw tusiri nzoɓri. I ɗáa ha ri vi ɓa koy i ɗaa nun-ri tuo síe mbiimbam isɔɗ ninj.

⁷ Roo le, nzoɓ puokeri ká i ha ri kaw ɓa koy na, ɓi k̄i ze m̄ ɗáa ɓay ɓo tul-ri. Fale le, i t̄ji i ví kaw tusiri ni key na, a i ruo m̄ ká ɗi†.”

⁸ Be nu ku na báyyi le, Ngerewuru sinj tul ɓay ká a waa zinj Abaraham na, a ha ni kunj ɗgori ɓay k̄ieke *sáka kuni ká a saa zinj ni na. Be ze, zadka Abaraham mbon Izak ɗaa nam tɔno sídi na, ka kunj ɗgori ɓe. Izak mbon *Zakoɓ a kunj ɗgori ɓe. Zakoɓ hoy kara, zadka a mbon leɗri duo fale sídi na, ka kunj ɗgori ɓari ndaw. Ba ɓari na ku ze, i ɓa saw bulu naari.

⁹ “Vu Zakoɓri ká i ɓa saw bulu naari na, i ɗaa sere zinj tɔno fal-ri ká ɓa Zezeb, i mgba ni i hie ni ha ni ɓa koy ká tusiri Ezibte. Roo le, Ngerewuru sad zinj ni,

¹⁰ a tina ni saa ɓil kóko seke fe ɓeri riw bele. Ka ha ni nun nzem ha fe ɗaa ɓe kara ri law *Farawon ká ɓa mbay ká Ezibte na. Be ze, ka háke Zezeb kaw ɓa nzoɓ réke ɓil puo ɓe, ɓáy tusiri Ezibte riw bele.

¹¹ «Báyyi le, kon luye lie ɓo tusiri Ezibte na riw bele ɓáy tusiri bulu naari ká *Kanaa ndaw. Konke na ɗaa ha nzoɓri ko seke fe ɗgji ɓamba tasiri, ha bulu naari zinj fe sum ndji mini ká ɓay sókoke sùo-ri ya.

¹² Zadka Zakoɓ laa ɓay soro fe pay ká ɗo tusiri Ezibte na báyyi le, ka pie vi-eri ká ɓa bulu naari na se ɗi faa ɓal ba mbjw.

¹³ Ndeke ɗi faa ɓal ba sídike ká i se na báyyi le, Zezeb kie sùo-ε ha yu-eri ko ni. Be nu ku ndaw roo, Farawon kóke saw nzoɓ ini Zezebri na ɓáy.

¹⁴ Báyyi le, Zezeb pie nzaa peɗ ɓay haɗa ri vaa ɗi bi-ε Zakoɓ ɓáy nzoɓ ini ɓe haɗri ká tul-ri sinj tɔno say p̄re nɗeɓe na ha ri ví kaw tusiri Ezibte.

¹⁵ Be ze, Zakoɓ na ví kaw Ezibte kpuru ndaw roo, a hu ká ɗi ɓáy. Bulu naari taa haɗri kara, i hu ká ɗi ká fal huɗ ɓe na ndaw.

¹⁶ Huɗ ɓari na nzoɓri i séke Sikam ká Kanaa, i vaa voro ɗo luɔ huɗ ká Abaraham hie pola lew zinj vu Emori na.

¹⁷ «Bay ká Ngerewuru waa zinj Abaraham pola lew na, zadka namke tɔn ɗi ya ɗeɓ ɓay vi báyyi le, saw naari mbon k̄i i síe ɓa pola pola ká tusiri Ezibte.

¹⁸ Fale ku le, mbay k̄i ká ɓa fie ká laa soro bay Zezeb ya na tii saw réke puo ká ɗi.

¹⁹ Mbayke ku na ko bulu naari ɓay nun sjε, a ula ri a ɗaa nun-ri tuo síe a haa ri ɓay haɗa ri pón vu ɓari ká ɓa leɗ tujɛri ha ri hu.

²⁰ Sewke ku na, i mbon *Moyze ká ndaɗ leɗ ɓamba ká nun Ngerewuru. I hol ni ká ɓil hul bi-ε few say.

²¹ Zadka i zinj faa koro ni mbaa i pón ni na báyyi le, vu Farawon ká ɓa leɗ máy tikɗi na vaa zinj ni a mbi ni, a hol ni ɓa vu ɓil-ε.

²² Ze Moyze na, i fere ni nun nzem nzoɓ Ezibteri riw bele ha ni ko. Ka ɗgɔn ɓáy ɓay ndaw, ɓáy fe ɗaa ɓeri ndaw pi.

²³ «Zadka Moyze ɗaa mbiimbam sinj ninj na báyyi le, ka mbi nzi-ε ɓay séke ɓay vaa kóko yu-eri ká i ɓa leɗ Izarayelri na.

²⁴ Zadka a se na báyyi le, ka ko leɗ Ezibte mbjw munu ká ɗo ɗáa ɓay zinj leɗ *Izarayel na. Ze a ya tul leɗ Izarayel ká ku-ε nda ni na, a nda ni a i ni a vbɗake gbaa ndaake.

²⁵ Ka ker ká ɓil law-ε mii, yu ɓeriri i kóko ɓeri ɓa nzoɓ ká Ngerewuru a tinake ri saa ɓil koy. Roo le, i ko munu ya.

²⁶ Nzaaruoke na báyyi le, ka yi a se luo-ri na roɓay, le, ka zinj leɗ Izarayelri sídi ká i ɗo ndaka k̄i. Ka ví ɗo mgbaka ri here ɓáy kusol bay huoke bay huoke law-ri a ɓaa mii: “Yu-iri, ɓaari ká i ɓa nzoɓ ini na, ɗaa mina i nda k̄i munu le?”

²⁷ Báyyi le, nzoɓ hay ká nda yu-ε ɗgji ɓamba na tunj Moyze ɗgerɛj a ɓaa mii: “Nzoɓ ve ze náa m̄ ɓa mbay, mase nzoɓ kúnj sal bay tul ɓuru le?”

²⁸ Wa, mù hii ɓay ika m̄ munu ká mù ike nzoɓ ká Ezibte ká lie na ndaw le woo!†”

²⁹ Zadka Moyze laa ɓayke na báyyi le, ka naa sùo-ε a t̄ji ɗul a vaa kaw tusiri Madian. Ka kaw ɗi kpuru, a mbon leɗ warari ɓa sídi ká ɗi.

³⁰ «Zadka mbiimbam kal sinj ninj na báyyi le, Moyze ɗo ɓil law kor ká lakun kuo ká Sinay. Leε, leɗ nzaapeɗ ká nulue mbjw t̄ji tul-ε ká ɓil rim huu ká ɗo puu ká gbúɗa.

³¹ Zadka Moyze mbi nun-ε a ko fe ká t̄ji na, tuku ni ha ni kaw yer, ze a soro ɓa pola ɓay kóko feke na. Báyyi le, ka laa kusol Ngerembay ká ɓaa ha ni mii:

³² “M̄ ɓa Ngerewuru bul-ari. M̄ ɓa Ngerewuru Abaraham, Ngerewuru Izak, a mí ɓa Ngerewuru Zakoɓ ndaw§.” Báyyi le,

† 7:7 7.7 Tiika saw fe 15.13-14. ‡ 7:28 7.28 Tji kele 2.14.

§ 7:32 7.32 Tji kele 3.6.

hje ɗaa Moyze ha ni to kpak kpak, a hii bay ko-kóm ba huu na mbáa.

³³ Lee, Ngerembay ɗaa ha ni mii: "Mu nán dikón ká ɓal-a, bay ji le, zad' ká mù ɗo ɗi key na ɓa zad' ká ɗo ɓoɗ' ɓa taa ɓi.

³⁴ Nzoɓ ɓiri ká i kaw tusiri Ezibte na, mi ko seke fe ɓari ko. Réke sùo ɓari na, mi la-laa, ze mi ɗi mi vi bay yaana ri. Timbeɗe key na, mu vi ha mi pie mù se Ezibte*."

³⁵ «Moyze taa mbjwke ká leɗ Izarayelri tunj ni ngeren i ɓaa mii, nzoɓ ve ze naa ni ɓa mbay, mase nzoɓ kúnj sal bay tul ɓari le na, ɓa ɓe na kji ze Ngerewuru pie ni ɓa mbay ndaw, nzoɓ tina ri saa ɓil koy ndaw, ɓáy faa leɗ nzaaped' ká nulue ká tji tul-e ká ɓil rijm huu ká ɗo puu ká gbúɗa ká'a so ni na.

³⁶ Ba ɓe Moyze na ze, ka tina leɗ Izarayelri saa ɓil koy ká tusiri Ezibte ɓáy faa fe sanri, ɓáy feri ká mba kóko ká tusiri Ezibte ndaw, ká lakun Maambii Sje ndaw, ká ɓil law kor mbiimbam sinj ninj ndaw pi.

³⁷ Ba ɓe na key roɓay ze ka ɓaa ha leɗ Izarayelri mii: "Ngerewuru a pie nzoɓ yaana bay saa nzi-e mbjw munu ká ɓi, ká sakra ɓaari na ha ri†."

³⁸ Zadka leɗ Izarayelri mbj ká ɓil law kor na, ɓe Moyze key na roɓay ze ka ɗo zinj ri. Ka ɗo sikɗa bulu naari ɓáy leɗ nzaaped' Ngerewuru ká ɓaa bay zinj ni ká tul kuo Sinay. 'Be Moyze na ze yaa bay ká luo Ngerewuru ká ɓa bay káw ɓáy kumnun na ha bulu naari, le, i suo i ɓaa ha naari.

³⁹ Roo le, bulu naari hii bay ɗaa vu mbom ɓo tul bay ɓe na ya, i tunj ni ngeren i ɗaa law-ri ɓo tul yji ɓa tusiri Ezibte,

⁴⁰ i ɓaa ha *Arɔn mii: "Daa wɗururi ha buru ha ri nda faa pol naari, bay ji le, Moyze ká tina naari saa tusiri Ezibte na, náa kóri zad' ka'a se ɓa ɓaɗi ya‡."

⁴¹ Ká ɓil namke ku na, i zuu lari i ɗaa ni ri i vu nday ɗo i puo ɓa wuru ɓari, a i ɗaa suoriya bay tul fe ká i ɗaa ɓáy nduo-ri ɗo na.

⁴² Báyii le, fe ɗaa ɓari na ɗaa ha law Ngerewuru fere bir ká tul-ri, a ponj ri ha ri ruo mbaymawri ká tumbam, munu ká'a ɓaa bayke ká ɓil mbeɗe nzoɓ yaana bayri saa nzi-e mii:

"Baari Izarayelri, wa, ɓa ɓi ze i vbie fe hol i puoke fe ha mi ɓáy mbiimbam ká náa ɗaari sinj ninj ká ɓil law kor na le?

U-uu, ɓa ɓi ya.

⁴³ Zadri riw bele ká i se ɗi na,

i soɓ fe ká i pud' ɓa hul wuru ɓaari ká ɓa Molok,

ɓáy wuru mbaymaw Refan ká i ɗaa ɓáy nduo-ri na.

Wɗrukeri key na i ɗaa i puo fe ha ri.

Sawke mini ze, mi vbuku ri mi ha nzoɓri vi faa ri

i zólke ɗi ɗi mak mak ɓáy Babilon§."

⁴⁴ «Zadka bulu naari ɗo ɓil law kor ɓáy na, *hul kanj Ngerewuru ká i ɗaa ɓáy huo na ɗo sakra ɓari a kie ri mii, Ngerewuru ɗo zinj ri. Hulke ku na, i ɗaa munu ká Ngerewuru mbi nzi-e a kie Moyze faa ɗaake ha ni ɗaa munu ká'a ko ɓáy nun-e.

⁴⁵ Hulke ku na, vu bulu naari ponj ha vu ɓari. A ɓari na laa le, i soɓ i seke fal *Zozuye ká nda faa pol-ri kpuru i tijke tusiri ká Ngerewuru nii saw nzoɓri ká i kaw ɗi na pol-ri. Hulke ku na ɗo kpuru tji sewke ká *David réke mbay.

⁴⁶ Be David na ka rii nun Ngerewuru, a vbi ni faa bay ɗaa hul ha ɓe ká'a ɓa Ngerewuru Zakob na, ka ɗaa puo ká ɗi.

⁴⁷ Roo le, ɓa vi-e Salomon ze ɗaa hul ha ni.

⁴⁸ Be nu ku hoy kara, Ngerewuru ká nulue siya ká'a ɓa Nger Tul Feri Riw Bele na, kaw ɓil hul ká nzoɓ ɗaa ɓáy nduo-e na ya, munu ká Ngerembay ɗaa ha nzoɓ yaana bay saa nzi-e mii:

⁴⁹ "Nulue siya ɓa zad' réke mbay ɓi,

a tusiri key ɓa zad' toko ɓal-i.

Wa, kjiri hul ji roɓay, i ɗaa bay hanja mi le?

Wa, zad' ha ze i ɗaa ɓa zad' mgbaka taram ɓi le?

⁵⁰ Fe niri key na wa, ɓa ɓi ze, mi ɗaa riw bele ya le*?"

⁵¹ «Baari nzoɓ tul ngonjori ká law-ri mbii ɗib ɗib, ká suku-ri tji sɗi i laa bay ya ndaw na! I tunj Tem Law Pie ngeren ɓanguo! Baari na i ɗo munu ká bulu ɓaari na uo!

⁵² Nzoɓ yaana bayri saa nzaa Ngerewuru na, nzoɓ taa ha ze bulu ɓaari na laɗ ɗaa nun-e tuo sie le? 'Bari na, i i nzoɓri ká i vi pola i ka-káa bay se tul vika Nzoɓ Fe ɗaa ɓáy Zaɗe na. 'Ba ɓe na ze, timbeɗe i mbi tul-e i i ni.

⁵³ Baari ká i yaa *bol kusol Ngerewuru ɓáy faa leɗ nzaapedri ká nulue na, i ɗaa vu mbom ɓo tul bol kusol key na ya!»

I i Etjen

⁵⁴ Zadka *nzoɓ kúnj sal bay luyeri laa bayke na munu báyii le, law-ri faa ri puu-u, i sɗi sere-ri ngɛr ngɛr ká tul Etjen.

⁵⁵ Roo le, Etjen ká Tem Law Pie mbaa ɓil law-e na ko-kóm ɓa nulue, le, ka ko rinj ɗika Ngerewuru ɓáy Zezu ká ɗo siya ká tundo hoɗo Ngerewuru

⁵⁶ a ɓaa mii: «I laa key! Mi ko nulue mgbuɗa ɗo hoy, mi ko *Vu Nzoɓ ɗo siya ká tundo hoɗo Ngerewuru!»

* 7:34 7.34 Tji kele 3.5,7-8,10. † 7:37 7.37 Kjinja bol kusol ba sidike 18.15. ‡ 7:40 7.40 Tji kele 32.1. § 7:43

⁵⁷ Zadka i laa bayke munu báyyi le, i guu ni góm i ɗaa nduo-ri mbii basuku-ri i takra i ɗuu vbububu ɓa tul-e,

⁵⁸ i mgbá ni i tji ke ni saa bil ngerɛpuo na ngerɛɗ ɓa nzaa zad ndaw roo, i tii saw vbúku ni báy tisaw ɓay ika ni báy. Nzoɔ nasi ɓay huɗ ɓeri na, i nan gari ɓari i ha leɗ kuban mbjw munu ka riɗ-e ɓa Sol ha ni koro.

⁵⁹ Zadka i ɗo vbúku ni koɓ roɓay na, Etjen ɗaa nzaa ɓay kere a ɓaa mii: «[Jgerɛmbay Zezu! Mu yaa ɓmi ɓi ɓa luo-ɔ!]

⁶⁰ Fale ku báyyi le, ka huku siri mgbu a ɗaa nzaa ɓay kere roɓay báy bawda kusol-e mii: «Mbay, mu ɗaa ɓay feyaa key na ka ɓo tul-ri ya!» Fal ɓay na ku báyyi le, ɓmi ɓe tji ha ni haw sadak.

8

¹ Bay ka se tul huɗ ɓe na, Sol na hii zin ri ndaw.

Sol ɗaa nun nzoɔ mbika lawri tuo sie

Namke ku na, bawda fe ɗaa nun tuo sie tji tul nzoɔ mbika lawri ka Zuruzalem ha ri ɗuu i zekre kɔ kperke kperke, i se bil puori ka kuɗu zad ka Zude báy Samari, le, bele ɓa nzoɔ ndáy nzaapedri huɗ-ri hoy ze i ɗon ka ɗi.

² Nzoɔ haneri ka i ɓa nzoɔ hje Ngerewuru na i mbi huɗ Etjen na i vaa voro, i re huɗ ɓe na ɓamba báy mbii nun-ri mgbobo mgbobo.

³ Sol laa le, nzaa faa báy hirusuo bay ɓie nzoɔ mbika lawri, a se báy hula ngebre ngebre a faa máyri báy warari ka i ɓa nzoɔ mbika lawri na ngid bele, a ɗaa ri zuo hul sal.

Filib ka-kaa Bay Kere ka Samari

⁴ Báyyi le, ɓari ka i zekre kɔ na i se báy zad zad, i ka-kaa Bay Kere ha nzoɔri laa.

⁵ Filib na se ngerɛpuo mbjw munu ka kuɗu zad ka Samari, a ka-kaa bay *Krisi, nzoɔ ka Ngerewuru waa a pie ni vi yaa nzoɔri na ha nzoɔri laa.

⁶ Zadka ruo nzoɔri riw bele laa bay Filib, a i ko fe sanri ka a ɗaa na báyyi le, i te suku-ri kie ɓa luo-e.

⁷ Ka ha temndayari tji saa tul nzoɔ ɓala haneri ngji ɓamba. Tji ɓari na, i guu fe ɓeleɗ ɓeleɗ. Ka ha nzoɔri ka sùo-ri hu wúo báy nzoɔ kpederi ngji ɓamba vaa kebre kebre,

⁸ ha nzoɔri zay sùo-ri ɓamba tasiri ka bil ngerɛpuoke na ku.

⁹ Nzoɔ mbjw ka riɗ-e ɓa Simon kaw bil puoke ku, a ɓa nzoɔ fe ɗaa mgbji, ha *nzoɔri ka Samari na i kaw yer. Ka ko sùo-e ɓa nzoɔ luye

¹⁰ ha ɓari riw bele, tii saa tul leɗri kpuru tji tul ngereri na, i te suku-ri kie bay

laa bay ɓe na i ɓaa mii: «Be ni key na ɓa hirusuo taa Ngerewuru ka i ɗi ni ɓa “Hirusuo Ngjike”.»

¹¹ I te suku-ri riw bele bay laa bay ɓe, bay ji le, ɓa pief lew hoy, ka ɗaa fe ha ri kaw yer bay tul fe ɗaa mgbji ɓeri na.

¹² Roo le, zadka i ɗaa law-ri ɓo tul Bay Kere ka Filib ka-kaa se tul Zezu Krisi, báy réke mbay Ngerewuru ka tul nzoɔri na báyyi le, máyri báy warari na ha ri ɗaa tul-ri nduo mbii.

¹³ Be Simon kɔ sùo-e kara ɗaa law-e ɓo tul bay na ku, a ha ri ɗaa tul-e nduo mbii na. Fale ku le, ka zol mbáa a rji tul Filib ɓanguo. Fe sanri báy feri ka mba kóko ka Filib ɗaa ka a ko na tuku ni ha ni kaw yer.

¹⁴ Báyyi le, *nzoɔ ndáy nzaapedri ka i kaw Zuruzalem na i laa mii, nzoɔri ka kuɗu zad ka Samari na, i yaa Bay Ngerewuru. Ro, i pie Piyer báy Zaa ha ri se luo-ri.

¹⁵ Zadka i tji Samari na báyyi le, i vaa mbu nzoɔ mbika law fieri na, i ɗaa nzaa bay kere ka tul-ri bay haɗa Tem Law Pie ka vi yaa bil law-ri,

¹⁶ bay ji le, Tem Law Pie vi yaa bil law nzoɔ mbjw ka sakra ɓari ku na ya roɓay; i ɗaa tul-ri nduo mbii báy riɗ Ngerɛmbay Zezu hoy.

¹⁷ Báyyi le, Piyer báy Zaa ɗaa nduo-ri ɓo tul-ri ha Tem Law Pie vi yaa bil law-ri.

¹⁸ Zadka Simon ko mii, Tem Law Pie yaa bil law nzoɔ báy faa ɗaa nduo ɓo tul nzoɔ ka nzoɔ ndáy nzaapedri ɗaa na báyyi le, ka wal lari a ha Piyer báy Zaa

¹⁹ a ɓaa ha ri mii, «Ha mi hirusuo na key ndaw ɓo, nzoɔ ha ha ka mi ɗaa nduo-i ɓo tul-e le, Tem Law Pie ka yaa bil law-e munu na ndaw.»

²⁰ LEE, Piyer ɓaa ha ni mii: «Mu ɓie bay lari ɓo na kpukɗu kpukɗu, bay ji le, mù ker ka bil law-a mii, fe ini Ngerewuru na, mù maa hie báy lari.

²¹ Pef ka ɓuru ɗaa na, bay ɓo ti bil-e ya, bay ji le, ɓo na, mù ɗo sikɗa ka nun Ngerewuru ya.

²² Mu suo kér bay ɓo ka tul fe ɗaa kaaya ɓo, mù kod Ngerewuru bay haɗa ɓo, faa ɗo ku le, ka nda buma zin mù ka tul kɔri kér bay ɓo ka mini key na,

²³ bay ji le, mi ko mù le, law-a zoɗ bak bak ɓamba, a feyaa kara sin mù kodok ndaw.»

²⁴ Zadka Simon laa bayke na munu báyyi le, ka ɓaa ha Piyer báy Zaa mii: «Baari kara, i ɗaa nzaa bay kere ha Ngerɛmbay bay tul-i, bay haɗa bay ka i ɓaa zin mi key na, ka tji tul-i munu na ya.»

²⁵ Fale ka Piyer báy Zaa ɓaa nasi bay Zezu Krisi i ka-kaa Bay Ngerɛmbay ha ri ka zad ku na báyyi le, i mbi faa bay yji ɓa Zuruzalem. Sed ɓari ka faa na, i ka-ka

Bay Kere ha nzoɓri ka bil puo hawri ngii bamba ka kuɗu zaɗ ka Samari.

Filib ziŋ domɓy mbijw ka uru saa Etiyopi

²⁶ Led' nzaaped Ngerembay mbijw munu tji tul Filib a baa ha ni mii: «Uru siya mu se nun-a mak ba fi hoɗo, mu mbi faa ka nzoɓri se di bamba ya ka uru saa Zuruzalem a se ba Gaza na mu ko».

²⁷ Ka zaɗe ku hoy Filib uru a se faa na, le, ka ko led'ban mbijw munu ka tusiri Etiyopi. Ba nzoɓ ka i lo gum-ε lo a ba led' kaw mbay ka ba may nzoɓ ka riŋ-ε ba Kandas, a ba nzoɓ koɗo feziŋa mbay na riw bele. Led'banke ku na, ka se Zuruzalem bay koɗ Ngerewuru ka di.

²⁸ Yji be ba puo na ka kaw bil puupusu be, a do kjiŋa mbede ka Ezay nzoɓ yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru daa.

²⁹ Lee, Tem Law Pie baa ha Filib mii: «Mu se nun-a ba pola ba lakun puupusu ku.»

³⁰ Bayji le, Filib duu nun-ε ba pola a tji zaɗ na, le, ka laa kusol nzoɓ ka Etiyopi ka do kjiŋa mbede Ezay nzoɓ yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru na. Ro, a vbi ni mii: «Fe ka mu kji key na wa, mu ko sawke ko kji le?»

³¹ Lee, ka yjiŋra bay bay ha ni mii: «Zadka nzoɓ kie mi ya na wa, mi daa mina mi ko sawke le?» Bayji le, ka baa ha Filib hil a kaw ziŋ ni.

³² Bay ka' a kji ka bil mbede na ze do key: «I mɓa ni i kuo ni, munu ka i mɓa baɗu i kuo ni

i seke ba zaɗ ika ni.

Munu ba vu baɗu ka i mɓa ni bay mun suyke

ka' a na nzi-ε a re-rew ya na;

be na kara, ka mɓuɗa nzi-ε a baa bay mbijw ya.

³³ I daa sahoɓ bo tul-e, a i daa bay be bay zaɗe ya.

Ku waa, vu bul-eri do haɗ bay roo, nzoɓ a baa bay se tul-ri le,

bay ji le, i kuŋ nam be gak ka tusiri key*!

³⁴ Lee, nzoɓ ka Etiyopi na vbi Filib mii: «Mi koɗ mu, mu baa ha mi laa. Nzoɓ yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru ni key na baa bay se tul ve le? Se tul be kji suo-ε mase, se tul nzoɓ kji le?»

³⁵ Bayji le, Filib mbi bay ka' a kji ka bil mbede na, a tii saw baa bay Bay Kere ka se tul Zeku na ha ni. ³⁶ Munu ka i se nun-ri ba pola bay na, i tji zaɗ mbijw ka mbii do di. Bayji le, nzoɓ ka Etiyopi na vbi Filib mii: «Mu ko, mbii ze do key! Wa, fe ji ze haa faa bay haɗa mu daa tul-i nduo mbii na le?»

³⁷ [Lee, Filib yjiŋra bay bay ha ni mii: «Zadka mu daa law-a bo tul Zeku kji le, naa daa.» Nzoɓ ka Etiyopi na yjiŋra bay bay ha ni mii: «Mi daa law-i bo tul-e ba tusue kji. Mi ko Zeku *Krisi na ba Vu Ngerewuru.»]

³⁸ Nzoɓ ka Etiyopi na taa bay puupusu na. Fale ku le, be bay Filib na i di saa di sid'i bele i vaa do bil mbii ha Filib daa tul-ε nduo mbii.

³⁹ Zadka i tji saa mbii na ku bayji le, Tem Ngerembay mbi Filib na a zeeke serere ha nzoɓ ka Etiyopi na ko suo-ε mbaa. Ze munu hoy kara, ka mbi bufaa be bay bawda suoriya ka bil law-ε.

⁴⁰ A Filib na le, tji ka Azot lew kpedere. Fale le, ka se puo bay puo a ka-kaa Bay Kere ha nzoɓri kpuru a tji ke ngerepuo ka Sezare.

9

Sol suo ker bay be

¹ Sewke ku na Sol daa nun nzoɓri ka i se fal Ngerembay na tuo sie banguo, law-ε nze mgbuk mgbuk a hii bay ika ri. Ka se luo *ngerenzob fe poy luye

² a vbi ni mbede bay seke *hul mbu kji Zibri ka do ngerepuo Damas bay haɗa ri ko ke ni. Mbede ke ku na baa mii, zadka beri ziŋ waɗa nzoɓ, mase may nzoɓ ka mbi Faa Ngerembay le, beri mɓa ri beri seke ri Zuruzalem.

³ Zadka' a zol a se di ya deɓ bay tji Damas na bayji le, zaɗe ku hoy zaɗ hie gberere saa nulue a kiri ni gbuk.

⁴ Lee, ka lie raɗ bo siri, a laa kusol nzoɓ ka di ni mii: «Sol! Sol woo! Sawke mina roo, mu daa nun-i tuo sie munu le?» ⁵ Bayji le, ka yjiŋra bay bay ha ni mii: «Mbay, wa, mu ba ve le?» Lee, Ngerembay yjiŋra bay bay ha ni mii: «Mi ba Zeku ka mu daa nun-i tuo sie na.

⁶ Uru siya mu se bil ngerepuo na ku, le, i kie mu fe ka do nun haɗa mu daa na.»

⁷ Lee, warari ka i se ziŋ Sol na, i taa i do tul kji silili i laa kusol nzoɓ ka mɓa na, roo le, i ko nzoɓ mbijw ya.

⁸ Sol na uru saa siri, le, ka ko zaɗ mbijw ya ha ri mɓa nduo-ε mɓa i kuo ni i seke Damas.

⁹ Nam ka say na, ka ko zaɗ ya, a su fe ya ndaw, a nzo mbii ya ndaw pi.

¹⁰ Lee, nzoɓ mbijw munu ka mbi fal Ngerembay, riŋ-ε ba Ananiyas kaw Damas. Bayji le, Ngerembay tina nun ha ni a di ni mii: «Ananiyas!» Lee, ka hii nzi-ε mii: «Mbay, mi do key bay laa bay bo.»

¹¹ Lee, Ngerembay baa ha ni mii: «Uru siya mu se faa ka bo bil puo ka i di ba Faa

Ká Do Kparak, mú nzaa nzoɔ mbjw ká riŋ-ε ɓa Sol ká uru saa Tars, a kaw ɓil puo ká Zudas ku, a ɔo ɔ́aa nzaa ɓay kere.

¹² Zafka'a ɔo ɔ́aa nzaa ɓay kere na, fe tina nun ha ni. Ba ɓo Ananiyas ze mú riŋ tul-e ɓay ɔ́aa nduo-ɔ ɓo tul-e, ɓo ha ni kɔ zad ɓa kɪ rɔɓay.»

¹³ Báyyi le, Ananiyas yjɪnra ɓáy ɓay ha ni mii: «Mbay, m̄ laa ɓayri ŋḡi-ŋḡi ká nzoɔri ɓaa se tul ledɓan na ká ɔ́aa ndaya ziŋ nzoɔ taa ɓori ká Zuruzalem na.

¹⁴ Ka vi zad ni key ɓáy mbede ká uru saa luo ŋgerenzob fe poyri ɓay mgbakake nzoɔri ká i ɔ́ riŋ-a.»

¹⁵ Lεε, Ŋgerembay ɓaa ha ni mii: «Mu se, ɓay ji le, ɓi kɪ ze m̄ naa ledɓan na key ɓay haŋa ni ka ɔ́aa riŋ-i nda zad ká saw nzoɔri ɓoɔ ɓoɔ ndaw, pol mbayri ndaw, rɔɔ sakra led Izarayelri ndaw pi.

¹⁶ Bi kɪ ze, m̄ k̄ie ni kóko seke feri riw bele ká'a kóko ɓay tul-i na ɓáy.»

¹⁷ Zafka Ananiyas zol a tji puo na báyyi le, ka riŋ a se tul Sol ká hula a ɔ́aa nduo-ε ɓo tul-e a ɓaa ha ni mii: «Yu-i Sol, Ŋgerembay Zezu ká tji tul-a ká faa ɓáy vi ɓo ká Damas na, ɓe kɪ ze ka pie m̄ ɓay haŋa mú kɔ zad ɓa kɪ ndaw, ɓay haŋa Tem Law Pie ka mbaa ɓil law-a ndaw pi.»

¹⁸ Báyyi le, ká zadε ku hoy, feri gay kpebre kpebre saa nun Sol munu ká hoy feri a zuo siri ha ni kɔ-kóm ɓa kɪ rɔɓay. Lεε, ka uru siya a ha ri ɔ́aa tul-e nduo mbii.

¹⁹ Fale ku le, ka su-sum ha hurusuo-ε yji a vi ɔ́i ɓa kɪ.

Sol ka-káa ɓay ká se tul Zezu ká Damas

Sol na ɔ́aa nam haŋeri ziŋ nzoɔ mbika lawri ká Damas.

²⁰ Ba vaa hoy le, ka tii saw ka-káa ká ɓil *hul mbú kɪ Zibri mi, Zezu na ɓa Vu Ŋgerewuru.

²¹ Nzoɔri riw bele ká i laa ɓayke na, tuku ri ha ri kaw yer i vbi kɪ ɓay mii, «Waa, ɓa ledɓan ni key ká ɔ́aa nun nzoɔri ká i ɔ́ riŋ Zezu na tuo sie ká Zuruzalem ya le? Ba ɓe ká'a vi ɓay mgbaka nzoɔri ɓay séke ri ha *ŋgerenzob fe poyri na ya le woo?»

²² Báyyi le, Sol ziŋ hurusuo ɓa pola pola a káake káa ɓay a k̄ie nzoɔri fe mii, Zezu ɓa *Krisi, nzoɔ ká Ŋgerewuru waa a pie ni vi ya nzoɔri na. Lεε, Zibri ká i kaw Damas na, i kɔ faa ká ɓay yjɪnra ɓáy ɓay ha ni mbáa.

²³ Fale ká'a ɔ́aa nam haŋeri na báyyi le, Zibri mbú kɪ i mbi nzaa-ri ɓay ika ni.

²⁴ Roo le, ɓayke ɔoɔ ɓo suku Sol. Nzoɔri ká Damas kɔɔ faari ká tji saa ŋgerepuo na riw bele, suŋ ɓáy ɓisie ɓay ika ni.

²⁵ Báyyi le, nam mbjw munu ɓa suŋ, nzoɔri ká i mbi lawri ɓáy faa Sol na, i mbi ni i ɔ́aa ni ɓo ɓil buɔu i h̄ilke kóko dudu, i ɔ́irake ni ɓo fal kóko na ha ni zol.

Sol yji a se Zuruzalem

²⁶ Sol na yji a se Zuruzalem a nzaa faa ɓay zuo ziŋ nzoɔ mbika lawri ká ɔ́i. Roo le, ɓari riw bele na i ɔ́aa h̄ie ɓe, ɓay ji le, i kɔ ni ɓa nzoɔ mbika law taa tusueke ya.

²⁷ Báyyi le, Barnabas sùu ni a séke luo *nzoɔ ndáy nzaapedri, a k̄i ɓay fe ká Ŋgerembay ɔ́aa ziŋ Sol ká faa ɓáy faa ká Ŋgerembay ɓáake ɓay ziŋ ni na. Ka ɓaa ha ri na rɔɓay mii, Sol ka-káa ɓay ká se tul Zezu ɓáy nun wara nzoɔ ká Damas.

²⁸ Uru saa sieke ku na, Sol na zuo ziŋ ri mbjw a haŋari ziŋ ri, a ka-káa ɓáy riŋ Zezu ɓáy nun wara nzoɔ ká Zuruzalem.

²⁹ Ka ɓaa ɓay a maŋ ɓay ziŋ Zibri ká i ɓaa nzaa gerek ndaw. Báyyi le, ɓari ku na i nzaa faa ɓay ika ni.

³⁰ Zafka ɓayke ɔoɔ ɓo suku nzoɔ mbika lawri ká i kɔ Sol ɓa yu ɓari na báyyi le, i sùu ni i séke Sezare i ha ni kal kpuru a se Tars.

³¹ Be nu ku laa le, nzoɔ mbika lawri riw bele ká i mbu tul kɪ ká kuɔu zad ká Zude, Galele ndaw, rɔɔ ɓáy Samari ndaw na, i ya ɔmi fuo a i kaw ɔkeke. Bari na i ha hurusuo ha kɪ i h̄ie Ŋgerembay ɓanguo, a i ŋḡike ɓa pola pola ɓáy faa Tem Law Pie ká so ri na.

Piyer vaa Ene

³² Bil sewke ku na Piyer se ɓáy puori riw bele ɓay kɔ-kóm. Lεε, nam mbjw munu na ka se ɓay kóko nzoɔ mbika lawri ká i kaw Lida,

³³ le, ka ziŋ ledɓan mbjw ká riŋ-ε ɓa Ene naa h̄i suoserem mbiimbam ɔnoɔ siɔi ro, ɓay ji le, ɓal-ε hu wuo.

³⁴ Ro, a ɓaa ha ni mii: «Ene, Zezu *Krisi vaa mú ro. Uru siya mú léke fe nam ɓo.» Zadε ku hoy le, ledɓan na uru siya.

³⁵ Zafka nzoɔri ká Lida ɓáy nzoɔri ká Saron riw bele kɔ nzoɔ ká sùo-ε vaa ni na báyyi le, i suo k̄er ɓay ɓari i ɔ́aa law-ri ɓo tul Ŋgerembay.

Tabita kaw ɓáy kumnun ɓa kɪ rɔɓay

³⁶ Lεε, maŋ mbjw munu kaw sakra nzoɔ mbika lawri ká Zope, riŋ-ε ɓa Tabita. (Báy nzaa gerek le, ɓa *Dorkas*, sawke le, ɓa kidana.) Be na, ka ɔ́aa peɔ kereri ŋḡi ɓamba a mgbani ziŋ nzoɔ k̄ukuri.

³⁷ Sewke ku na sùo-ε se ni ha ni hu. Fale ká i sùu ni mbii huɔ ɔ riw bele báyyi le, i mbi ni i vaa ɔ́aa ni ɓo ɓil hul káy tul kɪ ká ɔo siya.

³⁸ Munu ká Lida ɔo ɔ́i ya deɔ ɓáy Zope na, zadka nzoɔ mbika lawri ká Zope laa mii, Piyer ɔo Lida na báyyi le, i pie warari ɓa siɔi ɓay haŋa ri vaa kóɔ Piyer ha ni ka vi kóɔ hoy ziŋ ri ɓo, ka mgbani roy ya.

³⁹ Piyer na uru ɓa vaa hoy a se ziŋ ri. Zafka'a tji ɔ́i na báyyi le, i sùu ni i séke ɓil hul káy tul kɪ ká ɔo siya. Máyy sieri riw

bele i ví kiri ni báy rɛw í kie ni ngamasiri báy gari hawri ká'a sáa ha ri báy káw ɓe báy kumnuun rɔɓay na.

⁴⁰ Báyyi le, Piyer tina nzoɓri riw bele ká i kaw hula na tji kele, a huku siri a ɗaa nzaa bay kere. Fale ku le, ka uru a kɔ-kóm ɓa huɗ na a ɓaa hɔ ni mii: «Tabita, úru siya!» Lɛɛ, ka mgbuɗa nun-ɛ a kɔ Piyer a uru a kaw.

⁴¹ Ro, Piyer na mgba nduo-ɛ a sɔ ni hɔ ni uru siya. Fale le, ka ɗi nzoɓ mbika lawri báy máy síeri na, a kie ri Tabita ká yji a kaw báy kumnuun na.

⁴² Bayke ku na, nzoɓ Zoperi riw bele laa hɔ nzoɓri ngji ɓamba ɗaa law-ri ɓo tul Ngerembay.

⁴³ Lɛɛ, Piyer na kaw Zope a ɗaa nam maa fe ká ɓil puo Simɔn ká ɓa nzoɓ gbáa huɔ.

10

Piyer se puo Korney ká ɓa nzoɓ yum

¹ Nzoɓ mbjw munu riŋ-ɛ ɓa Korney kaw Sezare. Ka ɓa ngerenzɔɓ yum ká puoruo Rom ká'a re tul nzoɓ yumri ɓa isɔɗ. Kuɗu nzoɓ yumkeri ku na i ɗi ri ɓa «nzoɓ yumri ká Itali.»

² Ledbanke ku na ɓa nzoɓ ká hje Ngerewuru a koɗ ni báy nzoɓ ini ɓeri riw bele. Ka mgba ini ngji ɓamba zinj nzoɓ kɔkuri ká i ɓa Zifri, a ɗaa nzaa bay kere hɔ Ngerewuru ɓangɔɔ kpaɗara.

³ Nam mbjw munu ká sie fere sùo-ɛ na báyyi le, fe tina nun hɔ ni kɔ leɗ nzaaped Ngerewuru mbjw munu ta-tañ riɗi tul-e ká hula a ɗi ni mii: «Korney!»

⁴ Lɛɛ, Korney kɔ leɗ nzaaped na báy hje a ɓaa hɔ ni mii: «Mbay, mina le?» Báyyi le, leɗ nzaaped ká nulue na ɓaa hɔ ni mii: «Nzaa bay kere ɓo ká mù ɗaa na, Ngerewuru la-laa, a ini ká mù mgba zinj nzoɓ kɔkuri kara ka kɔ ndaw, ze a kërke se tul-a.

⁵ Munu zu le, timbeɗe key na, mu pie warari ha ri se Zope í vaa nzaa Simɔn ká i ɗi ni ɓa Piyer na hɔ ni vi.

⁶ Ka naa hul Simɔn, ɓe ká'a ɓa nzoɓ gbáa huɔ na. Hul ɓe ɗo nzaa maambii ler.»

⁷ Fale ká leɗ nzaaped ká nulue ɓaa bayke hɔ ni a zol na báyyi le, Korney ɗi leɗ káw ɓeri ɓa sidí, a ɗi nzoɓ yum mbjw ká hje Ngerewuru ká sakra ɓari ku ká'a kaw tul-ri na,

⁸ a kji fal feri ká kal na riw bele ha ri laa. Fal bayri ká'a kji na báyyi le, ka pie ri se Zope na.

⁹ Nzaaruoke ká i se faa rɔɓay ká í tòn ɗi ya deɓ báy Zope na báyyi le, Piyer hil a ɗo tul hul siya bay ɗaa nzaa bay kere báy síe ká ɗo law tul.

¹⁰ Lɛɛ, kɔn se ni hɔ ni hii bay sɔɓa fe. Zadka i ɗo ɗaa fe sum bay hɔna ni sɔ na báyyi le, ka kɔ fe tina nun hɔ ni.

¹¹ Lɛɛ, ka kɔ nulue mgbuɗa ɗo hoy gbererɛ, hɔ ni kɔ fe ri gari a aa gboron ká i siŋ sal ɗo tɔwke niŋ bele uru saa ɗi a ɓo siri.

¹² Ká ɓil feke ku na, kiri nayri ɓoɗ ɓoɗ riw bele ɗo ɓil-e, nayri ká ɓal-ri niŋ niŋ ndaw, feri ká i koro siri báy ɓil-ri ndaw, rɔɔ báy kiri nduyri ɓoɗ ɓoɗ ndaw pi.

¹³ Lɛɛ, ka laa kusol nzoɓ ɓaa hɔ ni mii: «Piyer, úru siya ɓo mú í mú su!»

¹⁴ Báyyi le, Piyer yinjra báy bay hɔ ni mii: «Úwaa! Mbay, fe ká Zifri haa súnjake í kɔ ɓa fe ká ndaya, mase ɓa fe im ká mini key na, mi mbi ɓo nzaa-i ba mbjw ya mgban.»

¹⁵ Ndeke ɗi ba sidíke na, ka laa kusol nzoɓ ɓaa hɔ ni mii: «Fe ká Ngerewuru ɓaa ta-tañ mii, ɓa fe kere na, kɔkɔ ká mu kɔ ɓa fe im.»

¹⁶ Feke ku na vi mini faa ɓal ba say, le, ká zaɗe ku hoy i kuɔ feke na i yijike ɓa nulue ɓa kji.

¹⁷ Zadka Piyer kaw a ker se tul saw fe ká tina nun hɔ ni na kpuy báyyi le, nzoɓri ká Korney pie ri na, i vbi faa ká se ɓa hul Simɔn na kpuru, i vaa tji ɗi í ɗo faa hul,

¹⁸ i ɗi ɗiw í vbi bay mii: «Zaɗ ni key ze Simɔn ká i ɗi ni ɓa Piyer na naa ɗi le?»

¹⁹ Lɛɛ, Piyer na ɗo kër bay saw fe ká tina nun hɔ ni na ɓangɔɔ. Báyyi le, Tem Law Pie ɓaa hɔ ni mii: «Áy, mu kɔ, nzoɓri ɓa say í ɗo key í vbi bay ɓo.

²⁰ Mu úru siya mú ɗi mú vaa zinj ri ɓo, mú se zinj ri taŋ máy bay, bay ji le, ɓa ɓi kji ze mi pie ri.»

²¹ Báyyi le, Piyer ɗi a zinj ri a ɓaa ha ri mii: «Nzoɓ ká i nzaa ni na, ɓa ɓi zu. Waa, sawke mina rɔɔ í vi key le?»

²² Lɛɛ, i yinjra báy bay hɔ ni mii: «Korney ká ɓa ngerenzɔɓ yum na ze pie ɓuru vi luo-ɔ key. Be na, ka ɓa nzoɓ fe ɗaa báy zaɗe ká'a ruo Ngerewuru, ká Zifri riw bele ɓaa bay ɓe báy kere na. Ngerewuru pie leɗ nzaaped ɓe mbjw saa nulue se luo-ɛ a ɓaa bay zinj ni. Ze a pie ɓuru bay hɔna mù se luo-ɛ ɓo, bay ká mù ɗóke na, mu ɓaa hɔ ni laa.»

²³ Báyyi le, Piyer ha ri ví naa zinj ni. Nzaaruoke na, ka uru a se zinj ri. Yü-ɛ hãneri ká i ɓa nzoɓ mbika law ká i kaw Zope na, i su ní í se zinj ni ndaw.

²⁴ Ndeke ɗi nam sidíke na, i tji Sezare. Pola rɔɔ bay hɔna ri tji Sezare na, Korney ɗi nzoɓ ini ɓeri báy nzoɓ buo-ɛ hayri ká i ɓa ɓaw soro ɓe na ha ri kaw í gijay ri.

²⁵ Zadka Piyer ɗo riɗi ɓa hula na báyyi le, Korney suɔ nun-ɛ a huku siri mgbuɗa a ɗiŋ tul-e ká pol-e.

²⁶ Roo le, Piyer ura ni ɔo siya a ɓaa ha ni mii: «Mu ɔo ɓáy zaɔ gaɓa ɓo, ɓay ji le, bi kara mi ɓa nzoɔ munu ka ɓo na ndaw.»

²⁷ Lee, seɔ ɓari ɓa hula na, ka lo soro ziɓ ni, roo i tji ke tul nzoɔ ruori ka i mbu ki na.

²⁸ Báyyi le, ka ɓaa ha ri mii: «Baari na i ko ndaw, Ziɓ ha ha kara, i haa ni ɓay haɓa ni se luɔ nzoɔ haɓri ka i ɓa Ziɓ ya, mase ɓay ri bil hul ɓari ya ndaw. Roo le, Ngerewuru kie mi ha mi ko mii, ɔo nun haɓa mi ko nzoɔ mbijw mini ɓa nzoɔ ka ndaya, mase ɓa nzoɔ im ya.

²⁹ Saɓwke mini ze, zadka i pie ha mi na, mi vi taɓ may ɓay. Timbeɔe key na, mi hii ɓay kóko, waa, ɓay ji ndaw roo i pie ha mi vi le?»

³⁰ Lee, Korney yijira ɓáy ɓay ha ni mii: «Nam niɓ ro vuri, ka sie fere suo-e a ɔo mini ka timbeɔe key ka mi ɔo ɔaa nzaa ɓay kere ka bil hul bi na, nzoɔ mbijw munu nduo gari nduy ziri ri ziri ri tji tul-i mbuɔa a ɓaa ha mi mii:

³¹ «Korney, nzaa ɓay kere ɓo ka mu ɔaa na, Ngerewuru la-laa, a ini ka mu mɓa ziɓ nzoɔ kuɓuri kara, ka ko ndaw, ze a kerke se tul-a.

³² Mu pie nzoɓri ha ri se Zope i vaa nzaa Simoɓ ka i di ni ɓa Piyer na ha ni vi. Ka naa hul Simoɓ, ɓe ka'a ɓa nzoɔ gbaa huɔ ka hul ɓe ɔo nzaa maambii ler na.»

³³ Zadka ku hoy mi pie nzoɓri vaa nzaa mu, le, mu ɔaa ɓáy kere mu vi na ki. Timbeɔe key na, ɓuru riw bele ɓuru ɔo pol Ngerewuru ɓay laa ɓayri riw bele ka Ngerembay hii ɓay haɓa mu ɓaa ha ɓuru laa na.»

Piyer ka-kaa ɓay ka bil puo Korney

³⁴ Báyyi le, Piyer mbi ɓay a ɓaa mii: «Ba tusue, timbeɔe key na mi ko le, Ngerewuru naa nun nzoɔ ya,

³⁵ roo le, saɓw nzoɔ ha ha ka hie ni a ɔaa fe ɓáy zaɔe na, ka ya ni ɓáy kere.

³⁶ Be na, ka ha nzoɓri vaa ka-kaa ɓay ɓe ha led Izarayelri. «Ba Bay Kere ka se tul ɔekeke ka ɔo sakra ɓe ɓáy nzoɓri ɓáy faa Zezu *Krisi ka ɓa Ngerembay tul nzoɓri riw bele.

³⁷ Fal namri ka Zaa ka-kaa Bay Ngerewuru a ɔaa tul nzoɓri nduo mbii na, fe ka tji ka kudu zaɔ ka Galele ɓáy Zude riw bele na, ɓa fe ka baari hoy kara i ko ndaw.

³⁸ Ngerewuru naa Zezu ka Nazareɔ ɔo ɓoɔ a ha Tem Law Pie mbaa bil law-e a ha ni hirusuo. Ka se ɓáy zaɔ zaɔ a ɔaa fe kereri ndaw, a vaa nzoɔ haɓri ka i ɔo bil koy ngeretemndaya riw bele ndaw, ɓay ji le, Ngerewuru ɔo ziɓ ni.

³⁹ Buru na, ɓuru ɓa nzoɔ nasi ɓay feri riw bele ka'a ɔaa ka puo Ziɓri ɓáy

ngerewu ka Zuzalem. Be na, i ɓer ni ɔo tul puu say hud i i ni.

⁴⁰ Roo le, ndeke di nam sayke na, Ngerewuru tina ni saa luɔ hud ha ni kaw ɓáy kumnun. Ka kie suo-e

⁴¹ ha nzoɓri riw bele ya, roo le, ka tji tul ɓuru ka Ngerewuru naa ɓuru pola ɓa nzoɔ nasi ɓay fekeri na. Fale ka Ngerewuru tina ni saa luɔ hud ha ni kaw ɓáy kumnun na, ɓuru su fe ziɓ ni ndaw, a ɓuru nzo ziɓ ni ndaw pi.

⁴² Be ki ze, ka mbi nzi-e ha ɓuru ɓay haɓa ɓuru ka-kaa ɓay ha nzoɓri mii, ɓa ɓeri ki ze, Ngerewuru naa ɓeri a ɔaa feri kaw ɓa nzoɔ kún sal ɓay ka tul nzoɔ kaw kumnunri ɓáy nzoɔ huɔeri.

⁴³ Nzoɔ yaɓa ɓayri saa nzaa Ngerewuru riw bele i ɓaa nasi ɓay ɓe mii, nzoɔ ha ha ka ɔaa law-e ɓo tul-e le, ɓáy faa riɓ-e na ndaw roo, Ngerewuru a ndakake buma ka tul feyaa ɓe ziɓ ni ɓáy.»

Tem Law Pie ya bil law nzoɓri ka i ɓa Ziɓ ya

⁴⁴ Zadka Piyer ɔo ɓaa ɓay munu koɔ hoy le, Tem Law Pie vi ya bil law nzoɓri riw bele ka i laa ɓay ɓe na.

⁴⁵ Feke ku na ɔaa ha nzoɔ mbika lawri ka i ɓa saɓ Ziɓ ka i se ziɓ Piyer na, tuku ri ɓay tul Tem Law Pie ka Ngerewuru ha ni ya bil law nzoɓri ka i ɓa Ziɓ ya na,

⁴⁶ ɓay ji le, i laa ɓayri ka i ɓaa ɓay nzaa ɓayri ɓoɔ ɓoɔ i pisike Ngerewuru. Báyyi le, Piyer mbi ɓay a ɓaa ha ri mii:

⁴⁷ «Baari ka i ziɓ Tem Law Pie munu ka ɓuru Ziɓri key na waa, nzoɔ ve ze a haa ri faa ka ɓay haɓa ri ɔaa tul-ri nduo mbii na ɓáy le?»

⁴⁸ Báyyi le, ka mbi nzi-e ha ri ɓay haɓa ri ɔaa tul-ri nduo mbii ɓáy riɓ Zezu *Krisi. Fale le, i koɔ ni ɓay haɓa ni ka kaw ziɓ ri nam maa fe ndji ro.

11

Piyer ki fal ped ɔaa ɓeri

¹ Lee, *nzoɔ ndáy nzaapedri ɓáy nzoɔ mbika lawri ka i kaw kudu zaɔ ka Zude na i laa mii, nzoɓri ka i ɓa Ziɓ ya na, i yaɓ Bay Ngerewuru ndaw.

² Zadka Piyer yi a vi Zuzalem na báyyi le, ɓari ka i ɓa saɓ Ziɓri na, i mbi ɓay i ɓaa ziɓ ni mii:

³ «Bo na, mu se luɔ nzoɓri ka ɓa Ziɓ ya mu su fe ziɓ ri!»

⁴ Lee, Piyer tii saɓ kjiɓa fal feri ka kal na ɓáy nzi-e lem lem a ɓaa ha ri mii:

⁵ «Bi na, mi ɔo puo ka Zope. A zadka mi ɔo ɔaa nzaa ɓay kere na báyyi le, fe tina nun ha mi ko fe ri gari a aa gboron ka i siɓ sal ɔo tjiwke niɓ bele, uru saa nulue a vi ɓo siri ka pol-i.

⁶ Lee, nun-i hu dī sji sji a mí dfo békle, le, mĩ ko fe hɔlri ká ðal-ri niñ ká tusiri key, nay bisuyri ndaw, feri ká i koro siri báy ðil-ri ndaw, roo nduyri ká i se siya ndaw pi.

⁷ Rɔɓay, mĩ laa kusol nzoɓ ðaa ha mĩ mii, “Piyer, úru siya ðo mú i mú su!”

⁸ Lee, mĩ yjira báy ðay mii, “Uwaa! Mbay! Fe ká Zifri haa súnjake i ko ða fe ká ndaya, mase ða fe ðm ká mini key na, mĩ mbi ðo nzaa-i ba mbjw ya mgban!”

⁹ Ndeke dī ba sidfike na, mĩ laa kusol nzoɓ ká uru saa nulue mii, “Fe ká Ngerewuru ðaa ta-tarj mii, ða fe kere na, koko ká mu ko ða fe ðm.”

¹⁰ Feke ku na vi mini faa ðal ba say, le, i yjirake riw bele ða nulue.

¹¹ Zadfē ku hoy le, wārari ká say ká i pie ri saa Sezare na i ví dfo faa hul ká mĩ naa dī na.

¹² Lee, Tem Law Pie ðaa ha mĩ ðay haña mĩ se zinj ri tarj máy ðay. Báyyi le, yu-iri ká tul-ri yie ká i ko ri key na, i sú mĩ i se zinj mĩ mbjw hoy se Sezare na, a búru kiji búru se ðil hul Korney ká pie ha mĩ na.

¹³ Ledban key na tina saw ðay feri ká a ko ká ðil hul ðe ha ðuru law. Led' nzaaped' ká nulue na tji tul-e a ðaa ha ni mii, “Mu pie nzoɓ ha ni se Zope, a vaa nzaa Simon ká i dī ni ða Piyer na ha ni vi.

¹⁴ Be na, a kie mù ðayri ká ðay haña mù zinke pam, ðo báy nzoɓ ðori riw bele.”

¹⁵ Zadka mĩ tii saw áaa ðay ha ri munu na báyyi le, Tem Law Pie dī a ví yaa ðil law-ri riw bele, munu ká a dī a ví yaa ðil law naari ká titire na.

¹⁶ Lee, mĩ ker se tul ðay ká Ngerembay ðaa pola mii, “Zaa na ðaa tul nzoɓri nduo mbii, roo le, ðaari na, mĩ áaa ri nduo ðil Tem Law Pie.”

¹⁷ Munu ká Ngerewuru ha ri fe ini ðe ká ða Tem Law Pie munu ká a ha naari ká náa dáari law naari ðo tul Ngerembay Zezu *Krisi na waa, mĩ ða ve ndaw roo, mĩ tuj fe áaa Ngerewuru na ngeren le?»

¹⁸ Fal ðay ká Piyer ðaa ha ri na báyyi le, law-ri nda siri fuj a i pisi Ngerewuru mii: «Ba tusue kji, ðari ká i ða Zifri ya na hoy kara, Ngerewuru ha ri faa ha ri suo keri ðay ká tul feyaa ðari, ðo i dfo báy kumnun taa tusueke na.»

Nzobri ká Antiyos yaa Bay Ngerewuru

¹⁹ Sewke ká i ike Etjen a i tii saw áaa nun nzoɓ mbika lawri tuo síe ha ri dduu saa Zuruzalem na, nzoɓ mbika lawri na zekre kji kperke kperke i dduu kpuru i tji Fenisi ndaw, tukuđu mbii Sipir ndaw, Antiyos ndaw, i ka-káa Bay Kere ká se tul Zezu ha Zifri huo-ri kji hoy.

²⁰ Roo le, ká sakra nzoɓ mbika lawri na, nzoɓ hañeri ká puo ðari dfo Sipir báy Sirgen na, i ví Antiyos i tii saw áaa ðay Bay Kere

ká se tul Ngerembay Zezu ha nzoɓri ká i ða Zifri ya na ndaw.

²¹ Ngerembay sam fe zuo dī ha nzoɓri ngji ðamba suo keri ðay ðari i áaa law-ri ðo tul-e.

²² Lee, soro ðay fe ká kal na, tɔdɔ ðo suku nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kji ká Zuruzalem ha ri naa Barnabas, i pie ni kpuru se Antiyos.

²³ Zadka a tji dī a ko law kere ká Ngerewuru áaa zinj ri na báyyi le, ka áaa suoriya a ðo ri riw bele ðay haña ri kaw tul mbika law ðari ká tul Ngerembay na ngɔ-ngɔn ðanguo.

²⁴ Barnabas na ða nzoɓ law kere ká Tem Law Pie yaa ðil law-ε kpol kpol, a ða nzoɓ ká áaa law-ε nzokdfo te tul Zezu. Be ze áaa ha nzoɓri ngji ðamba zuo zinj Ngerembay i nde tul nzoɓ hañeri ká pola.

²⁵ Fale ku le, Barnabas na zol a se Tars ðay nzáa Sol ká dī.

²⁶ Zadka a zinj ni na báyyi le, ka yji zinj ni se Antiyos a i kaw dī. Maa mbiimbam mbjw na, ðari sidfī bele i mbu kji zinj nzoɓ mbika lawri ká zad' mbu kji ðari. I fere nzoɓri fe ngji ðamba ká dī. Ká ðil puo ká Antiyos na ze i tii saw tuj riñ ha nzoɓ mbika lawri ða «nzoɓ Krisiri.»

Nzob mbika lawri mgba ini zinj yu ðari ká Zude

²⁷ Sewke ku na nzoɓ yaaña ðay saa nzaa Ngerewuru hañeri uru saa Zuruzalem i vi Antiyos.

²⁸ Nzoɓ mbjw ká sakra ðari ku ká riñ-ε ða Agabus uru siya a áaa ðay báy faa Tem Law Pie ha ri mii, kon luye a lie ðo zadri riw bele. [Tusueke le, konke ku na, lie ðo zad' báy sew ká Kolod réke mbay.]

²⁹ Zadka nzoɓ mbika lawri laa ðayke ku báyyi le, i sinj tul bay mbjw hoy ðay haña nzoɓ haña haña le, ka ha fe ká maa tul hurusuo-ε ðay pieke ðo i sóke yu ðari ká i kaw kuđu zad' ká Zude na.

³⁰ Be ze ða fe ká i mbu, i áaa zuo nduo Barnabas báy Sol ha ri vaa áaa zuo nduo *ngere tul pedri ká Zuruzalem.

12

Led' nzaaped' ká nulue tina Piyer saa hul sal

¹ Ká ðil sewke ku na, mbay *Erod tii saw áaa nun nzoɓ mbika law hañeri tuo síe.

² Ka ha ri i Zak yu Zaa báy maamii.

³ Zadka a ko fe áaa ðe na riñ law Zifri ðamba báyyi le, ka ha ri mgba Piyer ndaw. (Ba *nam suoriya maapa ká i áaa tarj fe hew fe na.)

⁴ Fale ká a mgba Piyer na báyyi le, ka vaa áaa ni ðo hul sal, a ha nzoɓ yumri ða niñ niñ koro ni i suo kji báy namri riw bele. Ka

ker ɓay tina ni ká nun nzoɔri ká fal *nam suoriya tji saa bil koy ɓay kún ɓay ɓo tul-e.

⁵ Be ze í koroɔ Piyer na ká bil hul sal, roo le, nzoɔ mbika lawri ká i mbuɔ tul kji na i ɗaa nzaa ɓay kere ɲɔɔ-ɲɔɔɲ ɓanɲuoɔ ɓay tul-e.

⁶ Nam ká Eroɔf ker ɓay tina ni ká nun nzoɔri na, ká bil sunke ku na Piyer ká i sinj ni ɓáy sal lari na, na-nam ká sakra nzoɔ koroɔ niri ká sidí na. Nzoɔ yumri ɗo faa hul ká kele í koroɔ ni ndaw.

⁷ ɓáyji le, zaɗe ku hoy leɔ nzaaped Ngerembay ká nulue tji kpedere a haɔ zaɔ hie kaɔ kaɔ ká bil hul sal na. Leɛ, leɔ nzaaped ká nulue na laɲ ni a tuma ni a ɓaa haɔ ni mii: «Úru siya ɓa vaa!» ɓáyji le, sal lariri ká i sinjke nduo-eri na nzuma yoroɲ zuo siri.

⁸ Leɛ, leɔ nzaaped ká nulue na ɓaa haɔ ni mii: «Mu sinj sal huɔ bil-a, a mú nda dikon ɓo ɗo ɓal-a.» Leɛ, Piyer na ɗaa munu. Leɔ nzaaped ká nulue ɓaa haɔ ni na roɓay mii: «Mu nduo maagari ɓo ká yururu na a mú vi fal-i.»

⁹ ɓáyji le, Piyer tji saa hul sal a se fal-e. Fe ká leɔ nzaaped ká nulue ɗaa zinj ni na, nun-e mgbuɔa ká ɗi ya ɓáy, a ko ɓa fe ká tina nun haɔ ni hoy.

¹⁰ I kal nzoɔ yum ká ɗo titire ɗekre, roɓay i kal nzoɔ ndeke ɗi sidike í tji faa kòko dudu ká i ɗaa ɓáy lari na, le, faa na mgbuɔa sùo-e hoy ɓolon ká pol-ri ha ri tji. Zaɔka í tji í se faa ká se ɓa bil puɔ na ɓáyji le, zaɗe ku hoy, leɔ nzaaped ká nulue na poɲ ni ká ɗi a zol.

¹¹ Zaɔka nun Piyer taɲ ká tul fe ká kal na, ka ɓaa mii: «Timbeɗe key na m̄ ko ro: ɓa Ngerembay kji ze pie leɔ nzaaped ɓe ha ni ví tina m̄ saa nduo Eroɔf, ɓáy fe kaɲayari riw bele ká Zibri giyanɲ ɓay ɗaa zinj m̄ na.»

¹² Zaɔka nun Piyer taɲ ká tul sùo-e na, ka zol a se ɓa puɔ Mari máa Zaa ká i ɗi ni ɓa Marki. ɓa zaɔ ká nzoɔri mbuɔ kji ruo ɓamba í ɗo ɗaa nzaa ɓay kere ká ɗi.

¹³ Ka nda faa hul ká kele, le, leɔ káw mbijw ká ɓa máy nzoɔ ká riɲ-e ɓa Rod soro a se ɓay kòko.

¹⁴ Leɛ, ka laa kusol Piyer haɔ sùo-e rii ni ɲgji ɓamba tasiri, a poɲ mgbuɔa faa na, a ɗuu a vaa ɓaa ha nzoɔri mii: «Piyer ɗo faa hul ká kele ɗi ku!»

¹⁵ ɓáyji le, i ɓaa haɔ ni mii: «Bala ze ɗaa mù le woo?» Leɛ, ka geɗe a ɓaa ha ri mii: «Ba sùo ɓe kji.» I yijira ɓáy ɓay haɔ ni mii: «Munu le, ɓa wuru ɓe zu.»

¹⁶ ɓáyji le, Piyer nda faa hul na ɓanɲuo. Zaɔka í ví mgbuɔa faa hul í ko ɓa ɓe na ɓáyji le, tuku ri riw bele.

¹⁷ Ro, Piyer ura nduo-e a laɲ ɓay haɲa ri poɲ roɔf nzaa, roo a kji fal fe ká Ngerembay ɗaa a tinake ni saa hul sal na ha ri laa. A

yji a ɓaa ha ri mii: «Ì vaa ɓaa ɓayke haɔ Zak ɓáy yu naari ha ri laa.» Fale ku le, ka tji a se zaɔ kji.

¹⁸ Nzaaruɔ sil na ɓáyji le, nzoɔ yumri se tul kji hali hali ɓay kòko zaɔ ká Piyer na tji ɓa ɓaɗi.

¹⁹ Eroɔf hoy kara ha ri nzaara ni kpuy í zinj ni ya. Fale ká'a vbi nzoɔ yumri ká i koroɔ Piyer na ɓáyji le, ka mbi nzi-e haɔ nzoɔ yum ɓeri í ɓari nzoɔ koroɔ faa hul sal na. Ro, a zol saa kuɗu zaɔ ká Zude a se ɲgerepuo Sezare ɓay káw ɗi ndji.

Hud Mbay Eroɔf

²⁰ ɓáyji le, law *Eroɔf na zoɲ ká tul nzoɔri ká Tir ɓáy Sidon. Leɛ, i tuɔf tul kji í mbuɔ nzaa-ri mbijw hoy ɓay zinj ni. Fale ká i vaa zinj Balatus ká ɓa nzoɔ koroɔ bil puɔ Mbay Eroɔf í leke ɓay zinj ni na ɓáyji le, i vaa vbi Eroɔf ɓay haɲa ɗekeke ka ɗo sakra ɓari, ɓay ji le, ɓáy faa puoruɔ ɓe roo, i zinjke fe sum í su ɓáy.

²¹ Nam ká Eroɔf tuu ha ri na vi ɓáyji le, ka nduo gari mbay ɓe a kaw tul karingaw mbay a baka ri ɓay.

²² Leɛ, ruo nzoɔri sii gay ɓe ɓáy nzaa-ri góm í ɓaa mii: «Ba nzoɔ ze ɓaa ɓay ku ya, roo le, ɓa wuru!»

²³ Ká zaɗe ku hoy leɔ nzaaped Ngerembay ká nulue nda ni riɓ ɓo siri, ɓay ji le, mbay ká ɗo ɓay ɗaa ɓo tul Ngerewuru na, ka ɗaa ɓo tul-e ɓe kji sùo-e. Ze kayri su ɓil-e ha ni hu.

²⁴ ɓe nu ku ro, ɓay Ngerewuru na yaɔ zaɔ ɓa pola pola, haɔ nzoɔ mbika lawri ɲgji ɓa pola pola.

²⁵ A Barnabas ɓáy Sol na le, zaɔka peɔ ɓari ká i pie ri ɓay haɲa ri vaa ɗaa ká Zuruzalem na ɔ ɓáyji le, i yji í se Antiyos, a í ɗaa Zaa ká i ɗi ni ɓa Marki na ɓo fal-ri haɔ ni se zinj ri mbijw hoy.

13

Tem Law Pie ha ri naa Barnabas ɓáy Sol ɗo ɓoɔ

¹ Ká sakra nzoɔ mbika lawri ká i mbuɔ tul kji ká Antiyos na, *nzoɔ yaɲa ɓayri saa nzaa Ngerewuru ɓáy nzoɔ fére nzoɔri fe í kaw ɗi. Riɲ nzoɔkberi na ze ɗo key: Barnabas ndaw, Simeon, ɓe ká i ɗi ni ɓa Nizer ndaw, Lusiyus, ɓe ká'a ɓa nzoɔ ká Sirɲ ndaw, Manahen, ɓe ká i hol ni ɓáy Mbay *Eroɔf mbijw hoy ndaw, roo Sol ndaw pi.

² Nam mbijw munu ká i mbuɔ tul kji ɓay ruo Ngerembay, a í sanj sùo-ri í su fe ya na ɓáyji le, Tem Law Pie ɓaa ha ri mii: «Ì naa Barnabas ɓáy Sol í ɗaa ri ɗo ɓoɔ haɔ m̄ ɓay tul peɔ ká m̄ ɗi ri ɓayke.»

³ Fale ká i sanj sùo-ri í su fe ya, a í ɗaa nzaa ɓay kere na ɓáyji le, i ɗaa nduo-ri ɓo

tul Barnabas báy Sol na roo, í pɔŋ ri zoɔ báy.

Barnabas báy Sol í se ɓa Sipir

⁴ Barnabas báy Sol ká Tem Law Pie pie ri mini na, í mbi faa í se ɓa Selusi ká ɔo nzaa maambii. Ká zaɔe ku ze, í hila ri ká ɔi ha ri se tukuɔu mbii ká Sipir.

⁵ Zaɔka í tji tukuɔu mbii ká Sipir na, í ɔi í se puo ká Salamin í tii saw ka-káa Bay Ngerewuru ká bil *hul mbú kji Zifri. Zaa-Marki ɔo zinj ri mbjw a so ri.

⁶ I haari tukuɔu mbii na riw bele, kpuru í tji ke puo ká Pafos. Báyii le, ká zaɔe ku na í zinj nzoɔ fe ɔáa mgbji mbjw munu, rin-ε ɓa Bar-Zezu. Ka ɓa Ziɓ, a ɔáa sùo-ε ɓa nzoɔ yaaŋa bay saa nzaa Ngerewuru.

⁷ Ka kaw lakun Serziyus Polus, ɓe ká'a ɓa nzoɔ réke tul puo ká tukuɔu mbii, a ɓa nzoɔ fe kóko ndaw. Báyii le, ɓe Serziyus Polus na, ka ɔi Barnabas báy Sol, bay ji le, kon láa Bay Ngerewuru se ni ngii ɓamba.

⁸ Lee, nzoɔ fe ɔáa mgbji ká ɓa Bar-Zezu (ká rin-ε báy nzaa gerek ɓa *Elimas*) na, ka geɔe bay zinj ri kpan bay háa faa ha nzoɔ réke tul puo na, ka mbi law-ε ya.

⁹ Báyii le, Sol (ká í ɔi ni ɓa Pol) ká Tem Law Pie yaa bil law-ε kpol kpol na ko ni ɓa siya ɓa tiya a ɓaa ha ni mii:

¹⁰ «Bo vu ngeretemndaya! Bo nzoɔ law ndaya ká mú ɓa nzoɔ úla nzoɔ, ká mú ɓa nzoɔ tul ngani fe kereri riw bele. Faa Ngerembay ká ɔo sikɔa ká mú mgba mú raɔ ɔo fi mbjw na wa, sie haɔ roo mú pón nzaa nduo fe ɔáa ɓo na le?»

¹¹ Timbeɔe key na, mu laa key! Nduo Ngerembay a mgbaka mú ha mú raɔ, le, mú ti kóko zaɔ mbáa bole a ɔi maa fe.» Zaɔe ku hoy le, nun Elimas sii ndun ha ni ko zaɔ ya. Ka far zaɔ far roo, a nzaara nzoɔ bay haŋa ni ku ni báy.

¹² Zaɔka nzoɔ réke tul puo na ko fe ká tji tul Elimas na báyii le, ka ɔáa law-ε ɓo tul Zezu, bay ji le, fe ká Pol báy Barnabas fere ni se tul Ngerembay na, tuku ni ha ni kaw yer.

Pol báy Barnabas í se Antiyos ká tusiri Pisiɔi

¹³ Báyii le, Pol báy báw seɔ ɓeri í se í vaa kaw bil bawda tuo ká Pafos, í se ɓa Perze ká tusiri Pamfilii. Lee, Zaa-Marki pɔŋ ri ká zaɔe na ku a yi ɓa Zuruzalem.

¹⁴ Pol báy Barnabas na laa le, í uru ká Perze na í se nun-ri ɓa Antiyos ká tusiri Pisiɔi. Zaɔka í tji ɔi na báyii le, í se bil *hul mbú kji Zifri ká bil nam mgbaka taram í kaw ɔi.

¹⁵ Fale ká í kji bay haŋeri ká ɔo bil *mbeɔe bol kusol báy taa *nzoɔ yaaŋa bayri saa nzaa Ngerewuru o riw bele na, mbay hul mbú kji ɓa ha ri mii: «Baari

yu ɓururi, timbeɔe key na, zaɔka í ɔo báy bay ká bay ɓókoke nzoɔri le, í ɓaa.»

¹⁶ Báyii le, Pol uru siya a ura nduo-ε ha zaɔ ɔo ndinj roo a ɓaa mii: «Baari leɔ Izarayelri, báy ɓaari ká í ɓa Ziɓ ya ká í hje Ngerewuru na, í laa bay ɓi key na báy kere!»

¹⁷ Ngerewuru leɔ Izarayelri key na nan bulu naari ɓa nzoɔ taa ɓeri. Báy ɔol ɓari ká í ɔóke tusiri Ezibte na, ka ɔaa ha ri ngii ɓa pola pola, roɓay, báy nduo hoɔo ɓe na, ka únake ri báy hirusuo-ε saa ɔi.

¹⁸ Maa mbiimbam sin ninj na, ka iki law-ε ká tul-ri a kóroke ri ká bil law kor.

¹⁹ Fale ku roo, a ha leɔ Izarayelri í saw nzoɔri ká ɓa tɔno say ká í kaw tusiri *Kanaa na, a pɔŋ zaɔe ku na ha ri ɓa tusiri ɓari.

²⁰ Fekeri riw bele ku na, bole ɔi maa mbiimbam isoɔ ninj báy sin ndeɓe munu. Fale ku le, ka ha nzoɔ ɔáa bayri kaw tul-ri kpuru tji bil sewke ká Samiyel ɓáke nzoɔ yaaŋa bay saa nzaa Ngerewuru.

²¹ «Báyii le, leɔ Izarayelri na í vbi mbay bay haŋa ni ka káw tul-ri. Lee, Ngerewuru ha ri Sawul ká ɓa vu Kis ká saw kaŋi ɓe ɓa Bezame ha ni re tul-ri maa mbiimbam sin ninj.

²² Roɓay, fale ká'a tunj Sawul ngeren na báyii le, ka yi a naa *David ɓa mbay a ɓaa nasi bay ɓe mii: “Mí ko David, vu Zese ɓa wara law-i. Be ze, a ɔáa feri riw bele ká mí hii na ha ni o báy zaɔe.”

²³ Nzoɔ mbjw ká saw David na ze Ngerewuru ɔáa ni kaw ɓa Nzoɔ Yaaŋa Nzoɔ bay tul leɔ Izarayelri munu ká'a waa na. Be ze ɓa Zezu.

²⁴ Pola roo bay haŋa Zezu vi na, Zaa Batis ka-káa bay haŋa leɔ Izarayelri riw bele í suo kér bay ɓari ɓo, í ha ri ɔáa tul-ri nduo mbii.

²⁵ Zaɔka Zaa ɔo ɔi ya báy ɔro ɓie nam ɓe na báyii le, ka ɓaa mii: “Baari na waɔ í ɓaa mii, nú ɓa ve le? Mí ɓa nzoɔ ká í giyanj ni na ya. Roo le, í láa mí key: nzoɔ ká'a ví fal-i vuku na, sal dikɔn ká ɓal-ε hoy kara mí maa bay hina ya.”

²⁶ «Yu-iri, ɓaari ká í ɓa vu bulu *Abaraham, báy ɓaari ká í ɓa Ziɓ ya ká í koɔ Ngerewuru na, ɓa naari kji ze Ngerewuru pie báy bay pam key na ha naari.

²⁷ Tusueke le, nzoɔri ká Zuruzalem báy mbay ɓari na, Zezu ɓa ve le na í ko ya. Bay ká í kji se tul-e ká bil mbeɔe nzoɔ yaaŋa bayri saa nzaa Ngerewuru báy bil nam mgbaka taramri riw bele na kara, í laa saw bayke tan ya. Roo le, báy faa bay huɔ ká í ɔáa ɓo tul Zezu na ha bay ká nzoɔ yaaŋa bayri saa nzaa Ngerewuru ɓaa se tul-e na, ɔo munu báy zaɔe.

²⁸ Ze i zinj kɔaya mbijw ká bay dáake bay huf ɔo tul-e ya na hoy kara, i vbi Pilad ɔay haɔa ni pɔɔ faa ha ri i ni.

²⁹ Fale ká Zezu ɔaa feri riw bele ɔ, munu ká i ɔaa bayke ɔo bil mbede Ngerewuru se tul-e na, i ɔira ni saa tul puu say huf i vaa ɔaa ni ɔo bil luɔ huf.

³⁰ Roo le, Ngerewuru tina ni saa luɔ huf ha ni kaw bay kumnun.

³¹ Lee, bil namri ká ngji maa fe ká fal tji be saa luɔ huf na, Zezu tji tul ɔari ká i su ni saa kuɔu zaɔ ká Galele kpuru tji Zuruzalem na. Bari na, i ɔa nzoɔ nasi bay be bay ɔaa bay ká se tul-e na ha leɔ Izarayelri.

³² «Buru kara, ɔuru vi ka-káa Bay Kere key na ha ri kɔ mii: fe ká Ngerewuru waa zinj bulu naari pola lew hoy bay ɔaa na,

³³ ka ɔaa timbede bay tul naari ká náa ɔari vu ɔari, a tinake Zezu saa luɔ huf ha ni kaw bay kumnun munu ká'a ɔaa ɔo bil sim ndeke ɔi siɔike ká bil Mbede Simri na mii:

“Bo na mù ɔa Vu-i;

uru saa vuri key na mi ɔa Báa-ka*.”

³⁴ «Rɔbay, Ngerewuru ɔaa bayke pola lew hoy mii, ɔeri tina ni saa luɔ huf ha naysuo-e ka pún mbuɔuk mbuɔuk ya. Ka ɔaa mii:

“Ba tusue kji!

Mi sám fe sám kere ɔi ká taɔ kad kad ká'a ɔoko wujm na zuo tul ri, munu ká mi waa zinj David na†.”

³⁵ Sawke mini ze, Ngerewuru ha David ɔaa bayke ɔo zaɔ kji rɔbay mii:

“Mù ti pɔɔ faa ha naysuo nzoɔ ká ɔo ɔoɔ ɔa taa ɔo na, puɔ mbuɔuk mbuɔuk ya‡.”

³⁶ Be David na, zaɔka'a kaw bay kumnun bay na, ka ɔaa peɔ ká law Ngerewuru hii na ha ni ɔ bay zaɔe; fale ku le, ka vi hu ha ri mbi ni i voro ni ɔo lakun bul-eri ha naysuo-e puɔ mbuɔuk mbuɔuk.

³⁷ Roo le, nzoɔ ká Ngerewuru tina ni saa luɔ huf na, naysuo-e puɔ mbuɔuk ya.

³⁸⁻³⁹ «Yu-iri, i kɔ bay kere ndaw ro! Taambɔl Zezu na ze buru ka-káa bay ká se tul Ngerewuru ká'a ndáka buma ká tul feyaa ɔaari zinj ri. Taambɔl Zezu na, nzoɔ ha ha ká ɔaa law-e ɔo tul-e le, feyaa ɔeri riw bele na Ngerewuru a náa ká tul-e ɔa fal. Feke ku na, *bol kusol *Moyze maa bay ɔaa ya.

⁴⁰ Munu zu le, i nze bay suɔ-rí bay haɔa fe ká nzoɔ yaɔa bayri saa nzaa Ngerewuru ɔaa bayke na, ka tji tul-rí ya. I ɔaa mii:

⁴¹ “Baari nzoɔ sie Ngerewururi na, i káw yer a i ɔie, bay ji le, fe ká mi ɔaa ká bil

sewke ká i kaw bay kumnun na, i ti ɔaa law-rí ɔo ɔi ya. Ze i ha ri kɔ saw bayke na hoy kara, i ti yaɔa ya§.”»

Zibri ká Antiyos yaa Bay Kere Kresi ya

⁴² Zaɔka Pol bay Barnabas tji saa zaɔ mbú kji Zibri na bayji le, nzoɔri koɔ ri bay haɔa ri yi i vi bay nam mgbaka ɔaram taa fal na bay ɔaa bay se tul bay taa mbijwke na ku bay ha ri laa.

⁴³ Fal mbú kji ká nzoɔri zekre kji na bayji le, Zibri bay nzoɔri ká i ɔa Zif ya ká i fere suɔ-ri i ruo Ngerewuru na, i ngji ɔamba se fal Pol bay Barnabas. Lee, Pol bay Barnabas na ɔo ri bay haɔa ri ɔaa law-ri ɔo tul law kere ká Ngerewuru ɔaa zinj ri na, i rji tul-e ɔanguɔ kpaɔara.

⁴⁴ Ká bil nam mgbaka ɔaram taa kji na, ruo nzoɔri ká bil ngerepuo riw bele, i vi mbú kji bay láa Bay Ngerembay.

⁴⁵ Zaɔka Zibri kɔ ruo nzoɔri na bayji le, i ɔaa sere zinj Pol i tuɔ bay be ngeren i raɔ ni, a i mba nasi zuo tul-e.

⁴⁶ Bayji le, Pol bay Barnabas i ɔaa bay bay nun wara nzoɔ ha ri mii: «Ba ɔaari kji ze Ngerewuru hii bay haɔa ri laa bay be pola. Roo le, i tuɔ bayke ngeren, a i kɔ suɔ-rí mii, i maa bay zinj kumnun ká ɔo ɔanguɔ na ya. Munu zu le, nda-ndaɔ! Timbede key na, buru fere suɔ buru ɔa luɔ nzoɔri ká i ɔa Zif ya ro.

⁴⁷ Tusueke le, fe ká Ngerembay mbi nzi-e ká ɔi ha ɔuru na ze ɔo key:

“Mi ɔaa mù kaw ɔa zaɔ taɔa ká saw nzoɔri riw bele,

bay haɔa ɔo mu se mú ka-káa bay pam na

kpuru mú tji ke gbú tusiri na ha nzoɔri laa*.”»

⁴⁸ Zaɔka nzoɔ hayri ká i ɔa Zif ya na, i laa bayke munu bayji le, i ɔaa suoriya a i pisi Ngerewuru bay tul bay be. Bari riw bele ká Ngerewuru nan ri pola ɔo bay zinj kumnun ká ɔo ɔanguɔ na, i vi ɔa nzoɔ mbika lawri.

⁴⁹ Be ku roo, Bay Ngerembay yaake zaɔ kpol kpol ká bil tusiri ɔari riw bele.

⁵⁰ Roo le, Zibri na, i ɔaa bay zuo bil law máy feziɔari ká i ruo Ngerewuru bay ngere puori ha ri suru tigbaa nzoɔri ha ri ɔaa nun Pol bay Barnabas tuo sie, ɔo i niike ri ká tusiri ɔari na.

⁵¹ Be ze, Pol bay Barnabas na, i nda sum siri ká ɔal-ri kuɔ kuɔ zuo tul-ri, i zol a i se ɔa Ikonium.

⁵² Roo le, ɔari nzoɔ mbika lawri ká i tɔɔ na, suoriya bay Tem Law Pie mbaa bil law-ri.

* 13:33 13.33 Simri 2.7. † 13:34 13.34 Ezay 55.3. ‡ 13:35 13.35 Simri 16.10. § 13:41 13.41 Abakuk 1.5.

* 13:47 13.47 Ezay 49.6.

14

Pol báyy Barnabas se Ikoniyyum

¹ Zafka Pol báyy Barnabas i tji Ikoniyyum na báyyi le, i kal i se *hul mbúy kji Zifri munu ká i daa banɗuɔ. Bay ɓari ká i ɓaa na yij ɓamba tasiri ha Zifri báyy nzoɓri ká i ɓa Zif ya ká i ngji ɓamba tasiri na, i vi ɓa nzoɓ mbika lawri.

² Roo le, Zifri ká i hii bay dǎa law-ri ɓo tul Zezu ya na, i suru tigɓa nzoɓ haɗri ká i ɓa Zif ya ha ri ker bay ndaya se tul Pol báyy Barnabas.

³ Be nu ku hoy kara, Pol báyy Barnabas kaw Ikoniyyum bole dǎi dǎi. Bari na, bay law-ri ká i daa ɓo tul Ngerembay ngɔ-ngɔɗ na, i káake káa Bay Kere Ngerembay báyy nun wara nzoɓ. Ngerembay kji sùo-ε ɗo fal-ri a so ri, ha nzoɓri ko bay ká i ka-káake se tul law kere ɓe ká'a mɓa zinj ri na ɓa tusɛ bay, a ha ri hɗusuo dǎa fe sanri báyy ferri ká mba kóko na.

⁴ Báyyi le, nzoɓri ká bil ngerɛpuoke ku na i te bil kji. Nzoɓ haɗeri i ɓa nzoɓ taa Zifri, a nzoɓ haɗri laa le, i ɓa nzoɓ taa *nzoɓ ndáy nzaapedri.

⁵ Ro, Zifri báyy nzoɓri ká i ɓa Zif ya, báyy mbay ɓari mbúy nzaa-ri mbjw hoy bay dǎa seke zinj Pol báyy Barnabas i hii bay vbúku ri báyy tisawri.

⁶ Lee, zafka Pol báyy Barnabas laa bayke na báyyi le, i dǎu ɓa puo ká Listere ndaw, Derbe ndaw báyy vu puo haɗri ká kiri ri ká tusiri Likayoni ndaw pi.

⁷ Ká bil puokeri ku na, i ka-káa Bay Kere ká dǎi ha nzoɓri laa.

Pol báyy Barnabas ɗo Listere

⁸ Bil puo ká Listere na, ledban mbjw munu ká ɓal-ε hu wúo ká i mbonke ni saa wuru ha ni se-seɗ ya na kaw dǎi.

⁹ Lee, ka laa bay ká Pol ɗo ɓaa. Báyyi le, Pol ko-kóm ɓa nun-ε ɗeke, le, ka ko law-ε ká'a daa ɓo tul Ngerembay na maa haɗa sùo-ε ka vaa.

¹⁰ Ro, a ɓaa bay ha ni báyy bawda kusol-e mi: «Úru siya mú ɗo sikǎ!» Lee, ledban na uru siya vad' a se-seɗ.

¹¹ Ruɔ nzoɓri ká i ɗo zadɛ i ko fe ká Pol dǎa na báyyi le, i ɓaa bay belej báyy nzaa Likayoni mi: «Be ni key na, ɓa wɗuri ro ze i fere sùo-ri ɓa nzoɓri i dǎi i vi luu naari key!»

¹² Be ze, i túuke riɗ-ri ɓa riɗ wɗuri ɓari. I dǎi Barnabas ɓa Zus, a Pol laa le, i dǎi ni ɓa Ermes, bay ji le, ka ɓa nzoɓ mbika tul bay.

¹³ Báyyi le, ngerenzob *fe poy wɗuri ɓari Zus, ká hul ɓe ɗo dǎi ya báyy nzaa ngerɛpuo deɓ na, se a vǎa fǎa bawda ɓaa ndayri ká i ɗew ri báyy fukri puuri ɗo sol-ri, roɔ a vikeri zad' ɗol Pol báyy Barnabas, bay ji le, ɓe báyy ruɔ nzoɓri na, i hii bay ika ndayri

bay puoke fe ha Pol báyy Barnabas ɓa wɗuri ɓari.

¹⁴ Zafka Barnabas báyy Pol ká i ɓa *nzoɓ ndáy nzaapedri na, i ko munu báyyi le, kér bay i ri ɓa huɗ ha ri goɗo gari ɓari tir tir, i takra i ri sakra ruɔ nzoɓri

¹⁵ i ɓaa bay belej ha ri mi: «Baari nzoɓri woo! Bay ji roɔ, i dǎa fe mini key le? Buru na, ɓuru ɓa nzoɓ munu ká ɓari na ndaw. Bay Kere ká ɓuru vi ka-káake ha ri na, ɓuru ɓóke ri bay haɗa ri ala wɗuri ɓari key ká i puo gor hoy na, i fere sùo-ri ɓa luu Ngerewuru Nzoɓ Káw Báyy Kumnun ká daa tumbam ndaw, tusiri ndaw, maambiiri ndaw, roɔ báyy ferri riw bele ká ɗo bil-e na.

¹⁶ Pola lew na, ka poɗ faa ha saw puo nzoɓri ɓof ɓof dǎa fe munu ká law-ri hii.

¹⁷ Be nu ku hoy kara, Ngerewuru kie fe kereri banɗuɔ kpaɗara ha nzoɓri ko mi, ɓeri ɗo key. Ka ha mbam to ha ri ndaw, a ha ri zinj fe pay báyy fewke fewke riw bele ndaw, a ha fe sum maa ri sib sib ndaw, a ha suoriya mbaa bil law-ri gbay gbay ndaw pi.»

¹⁸ Ze nzoɓ ndáy nzaapedri ɓaa munu hoy kara, ngɗɗ zinj ri ɓamba bay haɗa nzoɓri poɗ dǎa fe poy ha ri.

¹⁹ Báyyi le, zadɛ ku hoy Zifri ká i uru saa Antiyos ká tusiri Pisidi báyy Ikoniyyum na, i tji Listere i dǎa bay zuo bil law ruo nzoɓ puokeri ku na ha ri se fal-ri i vbuku Pol báyy tisawri bay ika ni. Fale ku roɔ, i kuɔ ni saa bil ngerɛpuo na i dǎa ni ɓo nzaa zad' i ker mi ka hu-hu.

²⁰ Roo le, zafka nzoɓ mbika lawri kiri tul-e gbúku na, ka uru siya a se bil ngerɛpuo na ɓa kji. Nzaarooke na báyyi le, ɓe báyy Barnabas na i zol mbjw hoy i se puo ká Derbe.

Pol báyy Barnabas yji i se Antiyos ká Siri

²¹ Pol báyy Barnabas na i ka-káa Bay Kere ká bil puo ká Derbe, le, nzoɓri ngji ɓamba yaa bayke na, i vi ɓa led' nduoɓal Zezu. Fale ku le, *nzoɓ ndáy nzaapedri na, i yji i se Listere ndaw, Ikoniyyum ndaw, roɔ i se Antiyos ká tusiri Pisidi ndaw.

²² Nzoɓ mbika lawri ká puokeri ku na, Pol báyy Barnabas dǎa wara ɓo bil law-ri, i ɓo ri bay haɗa ri kaw tul mbika law ɓari ngɔ-ngɔɗ, i ɓaa ha ri mi: «Náa kókorɩ seke ferri ɓof ɓof pola ndaw roɔ, náa séri bil *puoroo Ngerewuru na bay.»

²³ Zad' mbúy kji mbjw riw bele ká nzoɓ mbika lawri mbúy tul kji ká dǎi na, Pol báyy Barnabas nan nzoɓri bay haɗa ri ɓa *ngere tul pedri. Fale ká i san sùo-ri i su fe ya i dǎa nzaa bay kere bay tul-ri na, i poɗ ri zuo bil nduo Ngerembay, nzoɓ ká i dǎa law-ri zuo tul-e na.

²⁴ Fale ku roɔ, i kal báyy tusiri Pisidi i tji kuɗu zad' ká Pamfli.

²⁵ Ká bil kuɔu zadke ku na, i ka-káa Bay Kere ká Perze, roɔ i se Atali ká ɔo nzaa maambii na báy.

²⁶ Ká zadke ku na, i rii i kaw bil bawda tuo bay yíi ba Antiyos ká Siri. Ba ngerepuo ká nzoɔ mbika lawri pie ri saa ɔi i ɔɔɔ ri zuo bil law kere Ngerewuru bay tul pef ká i vaa ɔaa ha ni ɔ timbeɔe key na.

²⁷ Zadka i tji Antiyos na bayji le, i ɔi nzoɔ mbika lawri ha ri vi mbu kji, i kji fal feru riw bele ká Ngerewuru ɔaa báy faa bari na ha ri laa. Kakalike le, faa ká Ngerewuru mgbuɔa ha nzoɔbri ká i ba Ziɔ ya, ká i ɔaa law-ri ɔo tul Zezu ndaw na, i kji fale ha ri laa.

²⁸ Pol báy Barnabas kaw zinj nzoɔ mbika lawri na bole ɔi maa fe.

15

Mbú kji ká Zuruzalem

¹ Báyii le, nzoɔ haneri ká i uru saa Zude i vi Antiyos na, i tii saw fere yu bari fe i baa ha ri mii: «Zadka i kuɔ ngori baari munu ká *bol kusol *Moyze fere nzoɔbri na ya le, i ti zinj pam na ya.»

² Bay bari ká i baa na, Pol báy Barnabas may zinj ri kpuru i ndorke kji ba pola ha nzoɔ mbika lawri mbu nzaa-ri bay haɔa Pol báy Barnabas báy nzoɔ haneri ká sakra bari na, i uru i se Zuruzalem luo *nzoɔ ndáy nzaapedri báy *ngere tul pedri ɔo, i léke bayke.

³ Fale ká nzoɔ mbika lawri su ri ɔo faa i wada ri na bayji le, bari na i se nun-ri ba pola i kál báy Fenisi, Samari ndaw, i kji fal feru ká Ngerewuru ɔaa ha nzoɔbri ká i ba Ziɔ ya na fereke su-ri ba luo Ngerewuru. Bayke ku na mbi bawda suoriya ha yu bari riw bele.

⁴ Zadka i tji Zuruzalem na bayji le, nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul kji ndaw, nzoɔ ndáy nzaapedri ndaw, roɔ ngere tul pedri ndaw na, i mgbu ri ba su-ri báy kere. Lee, Pol báy Barnabas kji fal feru riw bele ká Ngerewuru ɔaa báy faa bari na ha ri laa.

⁵ Roo le, nzoɔ haneri ká i ba *Fariziri ká i vi ba nzoɔ mbika lawri na, i uru siya i baa ha ri mii, ɔo nun haɔa nzoɔbri ká i ba Ziɔ ya na, i kuɔ ngori bari ndaw, a i ɔaa vu mbom ɔo tul bol kusol Moyze ndaw pi.

⁶ Báyii le, nzoɔ ndáy nzaapedri báy ngere tul pedri mbu tul kji bay békle saw bayke na bay kóko.

⁷ Fal bay ká i may bole ɔi bamba ká sakra kji na bayji le, Piyer uru siya a baa ha ri mii: «Baari yu-iri, i ko ndaw mii, bole ɔi bamba ro, Ngerewuru náa mi ká sakra baari bay haɔa mi ka-káa Bay Kere ha nzoɔbri ká i ba Ziɔ ya na, i laa i ɔaa law-ri ɔo tul Zezu.»

⁸ Robay, Ngerewuru ká ba nzoɔ kóko bil law nzoɔ na, ha Tem Law Pie mbaa bil law nzoɔbri ká i ba Ziɔ ya na, faa mbij munu ká a ha ni mbaa bil law naari key na ndaw.

⁹ Be ze, Ngerewuru na, ká sakra bari báy naari na, náa nun kji tiya. Ka waa feyaa bari ha law-ri *tan kad kad, bay tul law-ri ká i ɔaa ɔo tul Zezu.

¹⁰ Munu ku waa, ɔaa mina roɔ timbeɔe key na i lie Ngerewuru i hii bay ɔaa soɔa ká hii bamba mini key ɔo tul nzoɔ mbika lawri ká i ba Ziɔ ya na le? Ba soɔa ká mba tul bulu naari ndaw, tul naari ndaw pi.

¹¹ Náa kóri ta-tan, ba law kere Ngerembay Zezu ká ha ze náa zinjkeri pam, faa mbij munu ká bari na ndaw.»

¹² Nzoɔbri riw bele ká i mbu kji na i kaw ndinj. Lee, i te suku-ri bay láa bay ká Pol báy Barnabas baa ha ri se tul fe sanri báy feru ká mba kóko ká Ngerewuru ɔaa báy faa bari ká sakra nzoɔbri ká i ba Ziɔ ya na.

¹³ Zadka i baa bay na ɔo riw bele bayji le, Zak mbi bay a baa mii: «Yu-iri, i te suku-ri i laa bay ɔi key ro!»

¹⁴ Simon Piyer na kji fal faa ká Ngerewuru kóke kóm ba tul saw nzoɔbri ká i ba Ziɔ ya báy tiikake na, bay nan nzoɔ haneri ká bil-e bay haɔa ri ba nzoɔ taa beri.

¹⁵ Lee, bay ká Simon Piyer baa na, ɔo faa mbij munu ká Ngerembay baa báy faa nzoɔ yaɔaɔ bayri saa nzi-e pola lew mii:

¹⁶ «Fale ku le, mi yíi bay ɔaa hul *David ká haw zuo siri na

ɔo zadke ba kji.

Zad feru ká bie na mi léke ɔo siya.

Mi léke ni ɔo sikɔa báy zadke,

¹⁷ Bay haɔa nzoɔbri riw bele ká i tɔɔ fal na,

i nzáake fal-i;

bay haɔa saw nzoɔbri riw bele ká mi ɔi ri ba nzoɔ taa bi na,

i nzáa mi, bi ká mi ba Ngerembay.

¹⁸ Be ze ba bay ká Ngerembay, be ká a ha nzoɔbri ko fe niri key ba ɔje lew hoy na baa*.»

¹⁹ «Sawke mini ze, mi ker mii, nzoɔbri ká i ba Ziɔ ya ká i fere su-ri ba luo Ngerewuru na, nzoɔ ka yóko ri faake ya.

²⁰ Roo le, ndad bay haɔa náa ɔari mbeɔe ɔo, náa vbikeri ri bay haɔa ri mgbu su-ri ká tul náyri ká nzoɔbri puoke fe ha wuru bari ndaw, ká tul ɔaa nun pie ndaw, ká tul suna nayri ká i piri sol-ri ká sim ndinj ba baɔi na ndaw pi.

²¹ Tusueke le, ba ɔje lew báy saw bulu nzoɔbri kpuru tji vuri key na, i ka-káa bol kusol Moyze báy ngerepuo mbij mbij riw bele. A nam mgbaka taramri riw bele

* 15:18 15:18 Amos 9.11-12.

na, Zibri k̄ji bol kusolke ku na ká *hul mbú k̄i ɓari.»

I ɗaa mbede ha yu ɓari ká Antiyos

²² Báyii le, *nzoɔ ndáy nzaapedri, ɓáy *ngere tul pedri, roo ɓáy ɓari nzoɔ mbika law haɓri riw bele na, i mbi nzaa-ri mbjw hoy ɓay nan nzoɔri ká sakra ɓari ha ri se zinj Pol ɓáy Barnabas se Antiyos. Leɛ, i naa Zud (ká i ɗi ni ɓa Barsabas) ɓáy Silas ɓari sidí bele ká nzoɔ mbika lawri h̄je ri i ɗaa vu mbom ɓo tul-ri na.

²³ I ɗaa mbede nduo nduo-ri ɓay haɓa ri séke. Bay ká ɗo ɓil mbedeke na ze ɗo key:

«Buru nzoɔ ndáy nzaapedri ɓáy ngere tul pedri ká ɓuru ɓa yu ɓaari na, ɓuru ɗaa mbede ni key na ha ri, ɓaari yu ɓururi ká i ɓa saw Zib ya ká i kaw Antiyos ndaw, Siri ndaw, roo Silisi ndaw na, ɓuru hii soko ha ri.

²⁴ Buru laa mii, yu ɓuru haɓeri ká i uru saa luɔ ɓuru key, ká ɓuru mbi nzaa ɓuru munu ha ri ya na, i se luɔ-ri i vaa fere k̄er ɓay ɓaari ɓáy faa ɓay ɓari, i yóklɔke ri.

²⁵ Sawke mini ze, ɓuru mbi nzaa ɓuru mbjw hoy, ɓuru nan nzoɔri ká sakra ɓuru key ɓay haɓa ri se zinj nzoɔ taa ɓururi ká ɓa Barnabas ɓáy Pol na ha ri se luɔ-ri.

²⁶ Pol ɓáy Barnabas na, i ɓa nzoɔri ká i poɓ sùo-ri ha huf ɓay tul riɓ Ngerembay naari Zezu *Krisi.

²⁷ Be ze, ɓuru pie Zud ɓáy Silas se luɔ-ri. Bari na, i ɓaa ɓayke ɓáy nzaa-ri munu ká ɗo ɓil mbede ni key na ha ri laa ndaw.

²⁸ Tusueke le, Tem Law Pie ndaw, ɓuru ndaw na, ɓuru mbi nzaa ɓuru ɓay haɓa ri soɓa ká hii ɓamba na ya. Roo le, feri ká ɗo nun haɓa ri ɗaa na ze ɗo key:

²⁹ I mɓa sùo-ri ká tul náyri ká i puoke fe ha wuru ɓari ndaw, ká tul ɗaa nun pie ndaw, ká tul suɓa nayri ká i piri sol-ri ká sim ndiɓ ɓa ɓadí na ndaw pi. Zadka i mɓa sùo-ri ɓay tul fe niri key na le, i káw ɓáy kere. Buru poɓ ri zuo ɓil nduo Ngerewuru ro.»

Pol ɓáy Barnabas ɓáy nzoɔ ndáy nzaapedri se Antiyos

³⁰ Báyii le, nzoɔ mbika lawri ká Zuruzalem na, i poɓ faa ha Pol ɓáy Barnabas ɓáy nzoɔ nzaapedri ká i nan ri na ha ri se ɓa Antiyos. Zadka i t̄ji ɗi na báyii le, i mbu nzoɔ mbika lawri riw bele i ha ri mbede ká i pieke ri na.

³¹ Zadka i k̄ji mbedeke a i laa ɓayke na báyii le, i ɗaa suoriya ɓay tul wara ká'a ɗaa ɓo ɓil law-ri.

³² Leɛ, Zud ɓáy Silas ká i ɓa *nzoɔ yaɓaɓa ɓayri saa nzaa Ngerewuru sùo-ri na, i ɓo yu ɓari nḡji ɓamba, i gól ri ha ri nḡoɓ ká ɓil mbika law ɓari.

³³ Fale ká i kaw zinj ri bole ɗi maa fe na báyii le, yu ɓari ká Antiyos na poɓ ri ha ri ȳi i se Zuruzalem ɓáy ɗeɗeke, i vaa zinj nzoɔri ká i pie ri na.

³⁴ [Roo le, Silas kuɓ sùo-ε a kaw fal ká Antiyos koɓ.]

³⁵ Be nu ku le, Pol ɓáy Barnabas kaw Antiyos. Bari ɓáy nzoɔ haɓri nḡji ɓamba i fere nzoɔri fe i ka-káa Bay Ngerembay ha ri.

Pol ɓáy Barnabas wal k̄i

³⁶ Bole ɗi maa fe na báyii le, Pol ɓaa ha Barnabas mii: «Naa se náa vaa ko yu naari ká tul puo tul puo ká náa káari káa Bay Kere Ngerembay ká ɗi pola na náa ko waa, i kaw mina zu le?»

³⁷ Leɛ, Barnabas hii ɗo ɗi, a hii ɓay haɓa Zaa ká i ɗi ni ɓa Marki na se zinj ri.

³⁸ Roo le, Pol ko rii ni ya, a hii ɓay haɓa ni se zinj ri ya, ɓay ji le, varu ɓari ká i se pola na ka poɓ ri ká Pamfili, a zol tan ɔro ɓie peɔ na zinj ri.

³⁹ Báyii le, i ndor k̄i ɓáy ɓayke na ku kpuru i wálke k̄i ha nzoɔ haɓa ha le, mbi faa seɔ ɓe a se. Barnabas mɓa Marki uu gar-ε i hil bawda tuo i se ɓa tukudu mbii Sipir.

⁴⁰ A Pol laa le, mɓa Silas uu gar-ε. Fale ká nzoɔ mbika lawri poɓ ri zuo ɓil law kere Ngerembay na báyii le, i zol

⁴¹ i se ɓáy zadf zadf ká tusiri Siri ndaw, Silisi ndaw, i gól nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul k̄i ɓáy zadri ɓoɔ ɓoɔ na ha ri nḡoɓ ká tul mbika law ɓari.

16

Pol ɓáy Silas mɓa Timote ha ni se zinj ri

¹ Fale ku le, Pol uru a se Derbe, roo a kal a se Listere ɓáy. Nzoɔ mbika law mbjw munu riɓ-ε ɓa Timote kaw ɗi. Mi-ε ɓa Zib ká ɗaa law-ε ɓo tul Zezu, a bi-ε laa le, ɓa Gere.

² Yu-eri ká ɓil *Krisi ká i kaw Listere ɓáy Ikoniyum na, i ɓaa ɓay ɓe ɓáy kere.

³ Pol hii ɓay haɓa ni ka se varu na zinj ni. Be ze, a sùu ni ha ri vaa kuɓ ngori ɓe, ɓa fe saw ɓari Zibri, ɓay ji le, Zibri ká tusirike ku na, i ko riw bele mii, bi-ε ɓa Gere.

⁴ Báyii le, i se nun-ri ɓa pola. Bil puori ká i kal ɗi na, i mbu nzoɔ mbika lawri i ɓaa ɓay ferri ká *nzoɔ ndáy nzaapedri ɓáy *ngere tul pedri mbi nzaa-ri ká ɗi ká Zuruzalem na ha ri laa, a i ɓo ri ɓay haɓa ri ɗo tul ɓay ká i mbi nzaa-ri ká ɗi na.

⁵ Be nu ku ro ha nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul k̄i ɓáy zadri ɓoɔ ɓoɔ na, i nḡoɓ ká ɓil mbika law ɓari, a i nḡiike nam ɓáy nam ɓa pola pola.

Tem Law Pie kie Pol zadf bay haɓa ni se ɗi

6 Pol báy Silas i kal báy tusiri Firizi ká kuɗu zaɗ ká Galasi munu hoy, bay ji le, Tem Law Pie ha faa ká bay haɗa ri se ka-káa Bay Kere Ngerewuru ká kuɗu zaɗ ká Azi ya.

7 Zadka i vi di ya deɓ báy tusiri Misi na báyii le, i nzaa faa bay séke tusiri Bitini, roo le, Tem taa Zezu poɗ faa ha ri ya na roɓay.

8 Ze i saka báy tusiri Misi i kal i se Toras ká ba puo ká do nzaa maambii.

9 Ká bil puoke ku na, fe tina nun ha Pol ba sun. Ka ko nzoɓ ká kuɗu zaɗ ká Maseduwan do pol-e a koɗ ni mii: «Mu tuo mbii mú vi Maseduwan key bo, mú so buru!»

10 Fal fe ká tina nun ha Pol na, zaɗe ku hoy le, buru nzaa faa bay úru búru se kuɗu zaɗ ká Maseduwan na, bay ji le, buru ko ta-taɗ mii, Ngerewuru ze di buru bay haɗa buru vaa ka-káa Bay Kere na ha nzoɓri ká di.

Pol báy Silas se ba Filiɓ

11 Uru buru saa Toras na, buru kaw bil bawda tuo, búru se ndoy maa tukudu mbii ká Somotaras. Nzaaruoke na, buru tji Neyapoli.

12 Uru saa zaɗ nu ku le, buru se Filiɓ ká ba puo ká do titire zaɗ ká bil kuɗu zaɗ ká Maseduwan. Puoke ku na, nzoɓri ká ngerewu Rom ze i leke i kaw di. Buru daa nam maa fe ndji ká di.

13 Zadka *nam mgbaka tarɓam Zibri na vi báyii le, buru tji saa puoke na, búru se nzaa nduo mbii, búru ker búru baa mii, ko ya le, buru zinj zaɗ daa nzaa bay kere Zibri ká di. Zadka buru tji di na, buru kaw siri zinj máyri ká i mbu kji ká di a búru baa bay ha ri.

14 Lee, máy mbjw ká sakra bari ku riɗ-e ba Lidi; ba máy ká daɓ gari kere ká ba sje hola hola, a uru saa ngerewu ká Tiyatir, a ba máy ká ruo Ngerewuru. Be na, ka laa bay buru, le, Ngerembay mgbuɗa bil law-e ha ni te suk-e kie a ya bay ká Pol baa na.

15 Báyii le, ka ha buru daa tul-e nduo mbii báy nzoɓ bil puo beri riw bele. Fale ku le, ka di buru a baa mii: «Zadka i ko mi ba nzoɓ ká mi zuo zinj Ngerembay ba tusue le, i vi puo bi i káw di.» Ro, a koɗ buru kpuru, ha buru hii do di ha ni.

I mgbu Pol báy Silas zuo hul sal

16 Nam mbjw munu ká buru se ba zaɗ daa nzaa bay kere na, led máy tikdi mbjw, ba led káw ká wuru mbuma do tul-e, dar buru gbukru ká faa. Be na, ka ba nzoɓ kóko fe ha nzoɓri. Báy faa fe kóko be na, baa kaw beri zinke lari wuruk wuruk.

17 Ze, a tii saw séke fal buru Polri, a guu fe belen belen a baa mii: «Nzoɓri key na, i ba led ped Ngerewuru ká nulue siya! I

ka-káa i kieke ri faa ká bay haɗa ri zinke pam!»

18 Ka daa munu munu namri maa fe, kpuru ha fe giú fe na kal law Pol gberen ha ni fere nun-e ba luo led máy tikdi na, a baa bay zinj wuru mbuma na mii: «Báy riɗ Zezu *Krisi, mi mbi nzaa-i ha mu: tji ká tul-e!» Lee, zaɗe ku hoy, wuru mbuma na tji ká tul led máy tikdi na.

19 Zadka baa káw beri ko ká bari ti zinj lari báy faa be na mbaa báyii le, i mgbu Pol báy Silas, a i kuɗ ri ká nun ruo nzoɓri, i séke ri pol domay kún sal bayri.

20 I séke ri pol nzoɓ réke tul puori i baa ha ri mii: «Nzoɓ niri key na, i zukri kér bay nzoɓri ká puo naari key do maɗ! Bari na i ba Zibri

21 a i fere nzoɓri fe saw puo kji ká naari Romri náa dori báy faa ká bay yaɗa ya ndaw, bay daa ya ndaw pi.»

22 Ro, ruo nzoɓri ká i do di na, i uru báy bay giɗgiɗ bay daa fe zinj ri. Lee, nzoɓ réke tul puori na mgbu ri, i goɗo gari bari ká sùo-ri tir tir a i mbi nzaa-ri bay haɗa ri ndaka ri báy ndoy.

23 Fal ndam ká i nda ri kpuru maa huɗ na báyii le, i vaa daa ri zuo hul sal a i mbi nzaa ha nzoɓ kóro faa hul sal na koro ri kekeke.

24 Zadka nzoɓ kóro faa hul sal na ko ká i mbi nzaa ha ni na báyii le, ka ha ri ri i se bil hul sal ká nziiya a vaa daa foɗ zuo bal-ri.

25 Nzaa zaɗ buo diɗ na báyii le, Pol báy Silas i daa nzaa bay kere a i di sim i písike Ngerewuru, le, baw nam hul sal bari na laa kusol-ri ká mgbu na.

26 Zaɗe ku hoy, tusiri lan yik yik tji tigbaa hul sal na, ha faa hulri riw bele mgbuɗa do hoy banɗan banɗan. Salri ká i sinke nzoɓ naaɗa hul salri na kara hina riw bele basak zuo siri.

27 Zadka nzoɓ kóro faa hul sal na tuma saa nam a ko faa hul salri ká do hoy banɗan banɗan na báyii le, ka naa maamii be saa ngole bay ikake sùo-e, bay ji le, ka ker mii, nzoɓ naaɗa hul salri na, i tji i zekre kji kaɗ kaɗ riw bele ro.

28 Ro, Pol di ni báy bawda kusol-e a baa ha ni mii: «Mu bie sùo-o ya! Buru do key riw bele báy!»

29 Báyii le, nzoɓ kóro faa hul sal na vbi huu a takra a séke bil hul sal na, le, sùo-e to dek dek riw bele a vaa hükuke pol Pol báy Silas.

30 Fale le, ka tina ri a vbi ri bay mii: «Mbay biri woo! Fe ji ndaw roo mi daa bay haɗa Ngerewuru yaake mi le?»

31 Lee, Pol báy Silas yinjra báy bay ha ni mii: «Mu daa law-a bo tul Ngerembay Zezu, le, Ngerewuru a yaɗa mu, bo báy nzoɓ ini bori riw bele.»

³² Fale ku le, i ɓaa Bay Ngerembay ha ni, ɓáy nzoɔri riw bele ká i kaw ɓil puo ɓe na.

³³ Ká sunke ku hoy na, nzoɔ kóro hul sal na faa ri a vaa waa nuɔ ɓari na ha ri. Ká zaɗe ku hoy ndaw ze, ka ha ri daa tul-e nduo mbii, ɓáy nzoɔ ɓil puo ɓeri riw bele.

³⁴ Fale le, ka yiinra ri vi ɓil puo ɓe, a nzaa fe sum ha ri su. Be ɓáy nzoɔ ini ɓeri riw bele na, i daa bawda suoriya ɓay tul law-ri ká i daa ɓo tul Ngerewuru.

³⁵ Zaɗka nzaaroo sil na ɓáyji le, nzoɔ réke tul puori pie domay mgbaka mgbamri na ha ri vaa ɓaa ha nzoɔ kóro faa hul sal na mii, «Mu poŋ nzoɔ niri key na ha ri zól.»

³⁶ Lee, nzoɔ kóro faa hul sal na, vaa ɓaa ha Pol mii: «Nzoɔ réke tul puori pie nzaaped ha mi ɓay haŋa mi poŋ ri zól. Munu zu le, faa do hoy, i tji i se zaɗ sed ɓaari ɓáy ɗekeke ro!»

³⁷ Roo le, Pol ɓaa ha nzoɔ mgbaka mgbamri na mii: «Hay! ɓuru na, ɓuru ɓa led ɓil puo ká Rom. Be nu ku hoy kara i mgbaka ɓuru, i ndaka ɓuru ká nun ruo nzoɔri taŋ foŋ ɓay hoy, a i daa ɓuru zuo hul sal. Lee, timbeɗe key roo, i hii ɓay tina ɓuru ɓa muni hoy le? Munu ya mgbaj! Ndad ɓay haŋa ɓari nzoɔ réke tul puori kji i vi sùo-ri ndaw roo, i tina ɓuru ɓáy!»

³⁸ ɓáyji le, nzoɔ mgbaka mgbamri na, i yi i vaa ziŋ nzoɔ réke tul puori na i ɓaa ɓayke ha ri. Zaɗka i laa mii, Pol ɓáy Silas i ɓa led ɓil puo ká Rom na ɓáyji le, hje daa ri ha ri to yer yer ɓay tul fe ká i daa ziŋ ri na.

³⁹ Ro, i vi sùo-ri kji i vbi Pol ɓáy Silas law huoke i tina ri, roo i kod ri ɓay haŋa ri tji saa puo ɓari na i zól.

⁴⁰ Tji saa hul sal na, Pol ɓáy Silas se puo Lidi, i ko yu ɓari i daa wara ɓo ɓil law nzoɔ mbika lawri riw bele na ndaw roo, i poŋ ri i zól ɓáy.

17

Pol ɓáy Silas se Tesalonik

¹ Pol ɓáy Silas i kal ɓáy faa ká tji Amfipoli ɓáy Apoloni, a i tji Tesalonik ká Zibri do ɓáy *hul mbú kji ká di.

² Lee, Pol kal a se hul mbú kji Zibri na munu ká a daa tii ni tii ɓanguo na. Ká ɓil nam mgbaka taramri ká say na, ka may ɓay ká se tul ɓay ká do ɓil mbeɗe Ngerewuru ziŋ nzoɔri ká i do zaɗe na ku.

³ Ka tina saw Bay Ngerewuru, a kieke ri ha ri ko ta-taŋ mii: *Krisi, nzoɔ ká Ngerewuru waa ɓay pie ni vi ya nzoɔri na, do nun haŋa ni ko seke fe a hu, roo a tji saa luɔ huɗ. Ka ɓaa mii: «Be Zezu ni key ká mi ɓaa ɓay ɓe ha ri na, ɓe kji ze ka ɓa Krisi.»

⁴ ɓáyji le, Ziɓ haŋeri ká i laa ɓay ɓe na, ɓayke haw ri rem a i zuo ziŋ Pol ɓáy Silas. Roo, nzoɔ haŋeri ká i ngji ɓamba ká i ɓa Gereki i ruo Ngerewuru, ɓáy ruo mayri ká nun-ri nze-nze na i zuo ziŋ ri ndaw.

⁵ Roo le, Ziɓ haŋeri na i daa sere ziŋ ri. Ro, i se faa buo i vaa mby nzoɔ haŋeri ká gor munu ha ri tji hiyaw hiyaw i fere kér ɓay nzoɔri ká ɓil ngerepuo na. I se vbububu i rii ɓil puo Zason, i nzaara Pol ɓáy Silas ɓay mgbaka ri i séke pol ruo nzoɔri.

⁶ Lee, i ziŋ ri ya. Ze i mgbaka Zason ɓáy nzoɔ mbika law haŋeri i kuo ri, i séke luɔ nzoɔ réke tul puo ká ɓil ngerepuo na ku, i guu fe ká tul-ri gododo gododo i ɓaake ɓay mii: «Nzoɔ niri key na i yoklo kér ɓay nzoɔri riw bele ká tusiri key, ze timbeɗe key ndaw roo i vi zaɗ ni key,

⁷ le, ɓe Zason na ka mgbaka ri ɓáy kere ɓa luɔ-ε! ɓari riw bele key na, i daa fe i túnke *bol kusol Mbay Sezar, ɓay ji le, i ɓaa mii, mby kji ɓoɗ do ku, riŋ-ε ɓa Zezu.»

⁸ ɓáyji le, ɓay ɓari ká i ɓaa na, fere kér ɓay ruo nzoɔri, ɓáy nzoɔ réke tul puori na.

⁹ Ze i ha Zason ɓáy nzoɔ mbika law haŋeri na, i puo mbol ɓay ká nzoɔ réke tul puori daa ɓo tul-ri na ndaw roo, i poŋ ri ha ri zól ɓáy.

Pol ɓáy Silas se Bere

¹⁰ Zaɗ sii ɓáyji le, Pol ɓáy Silas na yu ɓariri ha ri se ɓa Bere. Zaɗka i tji di na, i kal i se *hul mbú kji Ziɓri.

¹¹ Zaɗe ku na, i ziŋ nzoɔri ká i nze kal Ziɓri ká Tesalonik, ɓari na i ya Bay Ngerewuru ɓay kere. Nam ɓay nam na, i bekle mbeɗe Ngerewuru ɓay kóko, waa, ɓay ká Pol ɓaa na do ɓáy zaɗe kji zu le?

¹² Nzoɔ haŋeri ká sakra ɓari ku ngji ɓamba i daa law-ri ɓo tul Zezu. Ká sakra Gereki na, may feziŋari, ɓáy warari ngji ɓamba daa law-ri ɓo tul Zezu ndaw.

¹³ Roo le, zaɗka Ziɓri ká Tesalonik laa mii, Pol do ka-kaa Bay Ngerewuru ká Bere na ɓáyji le, i vi i yoklo ruo nzoɔri ha kér ɓay ɓari fere.

¹⁴ ɓáyji le, yu Polri mgbaka roy ya, i uru kod hoy i su Pol ɓa nzaa maambii ɓay haŋa ni ka mbi tuo a zól. Lee, Silas ɓáy Timote ze i toŋ fal.

¹⁵ ɓari nzoɔri ká i su Pol na, i se ziŋ ni kpuru i tjikey Aten. Yi ɓari ɓa puo na ɓáyji le, Pol pie ri ɓay haŋa ri vaa ɓaa ha Silas ɓáy Timote, ɓo, zaɗka faa do di le, i vaa ziŋ ɓeri ká lew ɓa vaa.

Pol kaw Aten

¹⁶ Zaɗka Pol kaw Aten, a giyaŋ vika Silas ɓáy Timote na ɓáyji le, ka ko wuru ɓariri ká i daa ya ɓil puoke ku kpol kpol. Be ze daa ha law-ε mbike huu ɓay tul wururi ká i kod na.

¹⁷ Báyyi le, ká bil *hul mbúy kị Zifri na ka máy bay zinj Zifri báy nzoɓri ká i ba Zif ya ká i ruo Ngerewuru na. Nam báy nam na, ka se kaa a baá bay zinj nzoɓri ká'a zinj ri ká di.

¹⁸ Nzoɓ fére nzoɓri nun nzem haneri ká i ba nzoɓ fal nğan Epikuri báy Esitokiri baá bay zinj ni ndaw. Nzoɓ haneri baá mii: «Bay ji na ro ze, nzoɓ rodi nu na baá ku le?» Nzoɓ hawri laa le, baá mii: «Rii fe ká'a ka-káa bay ká se tul wuru puo kịri.» I baá munu, bay ji le, Pol ka-káa bay ká se tul Zezu báy tị nzoɓri saa luɔ hud.

¹⁹ Ro, i sùu ni ɓo pol-ri, i séke ni zad fón bay ká tul kuo Aropaze, roɔ i vbi ni bay mii: «Bay fe fére fie ká mù fere nzoɓri na, ɓuru máa bay láa sawke ká nzaa-a ya le,

²⁰ bay ji le, bay ɓori ká mù baá ká toɗo ɓo suku ɓuru na ba bay fie, ze ɓuru hii bay láa saw bayke.»

²¹ Tusuke le, nzoɓ Atenri riw bele, báy nzoɓ varuri ká i naa zinj ri na, i mbi saw sie i kaw ba láa ba bay, a i lo soro bay fie na ku hoy.

²² Báyyi le, Pol uru a ɗo siya ká sakra ɓari ká i ɗo Aropaze na, a baá ha ri mii: «Baari nzoɓri ká Aten na, m̃ ko ri le, i ba nzoɓri ká i puo wururi ɓod' ɓod' ɓamba báy faa feri ɓod' ɓod' riw bele.

²³ Zadka m̃ haari bil puo baari ká mí bekle zadri ɓod' ɓod' ká i puo wuru baari ká di na, *tutakra fe poy baari kara m̃ ko mbjw ká di ká i vbie fe ɗo di mii, "Tisaw key na, ba taa wuru ká nzoɓ ko sawke ya." Nda ndad! Munu zu le, timbede key na, fe ká i ko sawke ya a i ruo ni na, m̃ vi bay tina sawke ha ri laa.

²⁴ Ngerewuru ká ɗaa tusiri báy feri riw bele ká ɗo di na, ka ba Mbay nulue ndaw, Mbay tusiri key ndaw pi. 'Be na ka kaw bil hul ká nduo nzoɓ ɗaa ya.

²⁵ Ka se sie hanja nzoɓ ɗaa fe ha ni ya, bay ji le, fe mbjw puo ni ya; ɓe kị ze ka ha nzoɓri riw bele kumnun ndaw, ɔmi ndaw, a ha ri feri riw bele ndaw pi.

²⁶ Ngerewuru ɗaa nzoɓ mbjw pola. Báy faa nzoɓke na, ka háke saw nzoɓri tị ɓod' ɓod' riw bele, a ɗaa ri kaw tusiri key, a tuu ri sewke ká i káwke di báy faa tabelemke tabelemke munu ká'a waa ká bil law-ε pied' lew hoy na.

²⁷ Ka ɗaa munu, a hii bay hanja ri nzaara ni i kaa torom, i nzaa faa i mamke zad kpuru, ko ya le i zinj ni. Tusuke le, Ngerewuru na ɗo di ya ká sakra naari key,

²⁸ bay ji le, taambol ɓe na ze náa káwkeri báy kumnun, a náa séri náa dáari fe. Náa ɗori munu ká nzoɓ mbika tul sim baari haneri baá mii: "Náa ɓári vi-eri."

²⁹ Munu ká náa ɓari vi-eri na, kóko ká náa kéri mii, Ngerewuru ɗo munu ba wuru ká nzoɓri ɗaa báy lari ká nduy zիրiri

zիրiri, mase lari pie, mase tisaw, ká i ker báy tul-ri ku hoy i fel na ku ya.

³⁰ Sew ká nzoɓri ɗaa fe ɗaa mbúo tanj kóko sawke na, Ngerewuru kị fal fe ɗaa kqayake ku na mbáa. A roo le, timbede key na, ka di nzoɓri riw bele báy zad' zad' riw bele bay hanja ri suo kér bay ɓari ká tul fe ɗaa yaa ɓari.

³¹ Tusuke le, ka tuu nam ká'a kúnke sal bay zuo tul nzoɓri riw bele ká tusiri key báy zad'e báy faa nzoɓ ká'a naa ni na. 'Ba fe ká'a ha nzoɓri riw bele ko ta-tanj báy nam ká'a tina ni saa sakra nzoɓ huɗeri ha ni kaw báy kumnun.»

³² Zadka i laa bay tị nzoɓ saa luɔ hud ká Pol baá bayke na báyyi le, nzoɓ haneri sie ni. A nzoɓ hawri laa le, i baá ha ni mii: «Nam kị kara, ɓuru láa bay ɓo na báy!»

³³ Be mini ze Pol zólke ká sakra ɓari na.

³⁴ Be nu ku hoy kara, nzoɓ haneri zuo zinj ni i ɗaa law-ri ɓo tul Zezu. Sakra ɓari ku na, Deni ká ba nzoɓ mbjw ká sakra *nzoɓ kúnj sal bay luyeri ká tul kuo Aropaze ndaw, máy mbjw ká riɗ-ε ba Damaris ndaw, roɔ báy nzoɓ hawri na, i ɗo di ndaw pi.

18

Pol ka-káa Bay Kere ká Korɓte

¹ Fale ku báyyi le, Pol uru ká Aten a se ɓa Korɓte.

² Zadka'a tị di na báyyi le, ka zinj Zif mbjw munu riɗ-ε ɓa Akilas. Puo ká i mbonj ni ká di na ɗo kuɗu zad' ká Pɔn. Ka vi saa tusiri Itali timbede robay báy máy ɓe Prisil, bay ji le, Mbay Sezar ká riɗ-ε ɓa Kolod na mbi nzi-ε ha Zifri riw bele ha ri tị saa bil ngerepuo ká Róm. Pol na se a vaa ko ri.

³ Munu ká ped ɗaa ɓari maa kị mbjw hoy ɓa ped sáa huori i ɗaa ɓa hul pud'i na, ka ɗaa puo zinj ri, a i ɗaa ped' zinj kị mbjw hoy.

⁴ Báy bil nam mgbaka ɗaramri mbjw mbjw riw bele na, Pol se *hul mbúy kị Zifri, a fere nzoɓri bay ká se tul Zezu *Krisi, a nzaa faa ha hq Zifri ndaw, Gerekri kara ndaw yaa bayke.

⁵ Lee, zadka Silas báy Timote uru saa kuɗu zad' ká Maseduwan i vi Korɓte na báyyi le, ka ɗaa sùo-ε nduo bil Bay Ngerewuru kị hoy riw bele, a ka-káa a ɓaake nasi bay ha Zifri mii, Zezu ɓa Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɓri na.

⁶ Roo le, Zifri na tunj bay ɓe na ngerenj i rad' ni. Munu ká i ɗaa ngonj zinj ni na, ka uru a taa nduo-ε ká tul-ri a kpuo kusal ká gari ɓe, a baá ha ri mii: «Zadka i wuru faa le, ba bay baari ro zu. A bi le, bayke ti tul-i

ya. Tii sawke vuri key na, mi séke ɓa luu nzoɓri ká i ɓa Ziɓ ya laa ro.»

⁷ Tji saa hul mbú kɪ na ku báyyi le, ka se puo ledɓan mbɔw ká riŋ-ε ɓa Titiyus Zus-tus. Be na, ka ɓa nzoɓ ká ruo Ngerewuru ká hul ɓe báy hul mbú kɪ Ziɓri huu kɪ nik na.

⁸ Leε, Krispus ká ɓa mbay tul hul mbú kɪ báy nzoɓ ini ɓeri riw bele na, i ɗaa law-ri ɓo tul Ngerembay. Leε, nzoɓri ngji ɓamba ká Korɛte ká i laa ɓay ká Pol ɓaa na, i ɗaa law-ri ɓo tul Zezu ndaw, ha ri ɗaa tul-ri nduo mbii.

⁹ Báyyi le, nam mbɔw munu fe tina nun ha Pol ɓa sunj, le, Ngerembay ɓaa ha ni mii: «Mu ɗaa hje ya! Roo le, mu ɓaa ha nzoɓri ɓanguo ha nzaa-ka ka hú mù ká dɪ ya,

¹⁰ ɓay ji le, mi sad' zɪŋ mù. Nzoɓ mbɔw mini kara ti ɗaa nduo zaa sùo-ɔ ɓay ɗaa fe seke zɪŋ mù ya, ɓay ji le, ɓil ngerɛpuo key na, nzoɓri ká i ɓa taa ɓiri na, i ngji ɓamba ɗo dɪ ku.»

¹¹ Be ze ha Pol káwke Korɛte na mbiim-bam mbɔw báy few yie, a fere nzoɓri Bay Ngerewuru.

¹² Báy sew ká Galion kaw ɓa nzoɓ réke kuɗu zad' ká Akayi na, Ziɓri uru i mbu nzaa-ri i ɗaa so tul Pol i mgba ni, i séke ni zad' fón ɓay

¹³ i ɓaa ha Galion mii: «Ledɓan key na ka nzaa faa ɓay haɓa nzoɓri ruo Ngerewuru ha ni se maa báy *bol kusol *Moyze ya.»

¹⁴ Zadka Pol aa nzi-ε bay yinjra báy bay na báyyi le, Galion ɓaa ha Ziɓri mii: «Baari Ziɓri, i laa ɓay ɓi key! Ba fe huɗ, mase ɓa fe kɔaya roo, nzoɓke ɗaa le, mi iki law-i mi laa ɓay ɓaari na.

¹⁵ Roo le, munu ká ɓa may bay ká se tul ɓayri, mase riŋri, mase bol kusol ɓaari kɪ hoy na, ɓa peɗ ɓaari ro zu! Kɪri ɓayri ká mini key na, mi ti kún sal ɓayke ya.»

¹⁶ Fale ku le, Galion na nii ri saa zad' fón bay na.

¹⁷ Ro, ɓari riw bele na i ɗaa so tul Sosten ká ɓa mbay tul hul mbú kɪ Ziɓri na i mgba ni, i tii saw ndáka ni ká nzaa faa zad' fón bay na. Roo le, fe nuri riw bele ku na, Galion ɗaa fe mbɔw ká dɪ ya.

Pol yji a se Antiyos ká tusiri Siri

¹⁸ Pol na kaw Korɛte bole dɪ maa fe. Fale ku le, ka waɗa yu-eri, roo ɓe báy Prisil báy Akilasari i hil i kaw ɓil bawda tuo ɓay séke tusiri Siri. Pola roo bay káw ɓil tuo na, ka suu tul-e ká Sankere, bay ji le, ka hii ɔro ɓie bay ká'a mbi nzi-ε ká dɪ ha Ngerewuru na.

¹⁹ Zadka i tji Efez na, Pol poŋ ɓaw sed ɓeri ká dɪ, a kal a se *hul mbú kɪ Ziɓri, a may bay zɪŋ ri ká dɪ.

²⁰ I kod' ni bay haɓa ni ka sóro nam ɓe ndji, a káw zɪŋ ɓari nam maa fe roo a zól báy. Roo le, ka hii zɪŋ ri ya.

²¹ Zadka'a poŋ ri bay zól na báyyi le, ka waɗa ri mii: «Zadka Ngerewuru hii le, mi yji bay vi káw zɪŋ ri báy.» Leε, ka kaw ɓil bawda tuo saa Efez a se ɓa Sezare.

²² Zadka i tji Sezare na báyyi le, ka dɪ saa ɓil bawda tuo na, roo a kal a se Zuruzalem bay hii soko ha nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɪ ká dɪ. Fale ku roo a zól a se Antiyos ká tusiri Siri.

²³ Zadka'a kaw Antiyos bole dɪ maa fe ndji na báyyi le, ka yji a se kuɗu zad' ká Galasi, báy Firizi a ha hurusuo ha nzoɓ mbika lawri riw bele ká dɪ.

Apolos kaw Efez báy Korɛte

²⁴ Ziɓ mbɔw munu riŋ-ε ɓa Apolos, saw puo ɓe ɓa Alezandere vi Efez. Ka ɓa nzoɓ rji bay, a ko bay ká ɗo ɓil mbede Ngerewuru tan ɓamba tasiri.

²⁵ Ka ɓa nzoɓ ká i fere ni Faa Ngerembay Zezu, roo ɓe na ka suo a ka-káa bay a fere nzoɓri bay ká se tul Zezu báy zad'. Bay ɓe kara zɪŋ suo ndaw, roo le, ɗaa tul nduo mbii ká Zaa ɗaa hoy ze ka ko.

²⁶ Ka tii saw ɓaa bay báy nun wara nzoɓ ká ɓil *hul mbú kɪ Ziɓri. Zadka Prisil báy Akilas laa bay ɓe na báyyi le, i mgba ni ɗo fi mbɔw i tina saw bay ká se tul Faa Ngerewuru ká'a ko tan ya bay na kad' kad' ha ni laa.

²⁷ Munu ká'a waa bay séke kuɗu zad' ká Akayi na, yu-eri ká i ɓa nzoɓ mbika lawri na ha ni hurusuo i ɗaa mbede ha ni séke ha nzoɓ mbika lawri ká dɪ, ha ri mgbáke ni ɓa suo-ri báy kere. Zadka'a tji dɪ na báyyi le, nzoɓri ká i vi ɓa nzoɓ mbika lawri báy faa law kere Ngerewuru na, ka so ri ngji ɓamba,

²⁸ bay ji le, ka may bay zɪŋ Ziɓri ká zad' ruo, a mba tul-ri, a kie ri fe báy faa bay ká ɗo ɓil mbede Ngerewuru na ha ri ko mii, Zezu ɓa *Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzoɓri na.

19

Pol kaw Efez

¹ Zadka Apolos kaw Korɛte roɓay na, Pol se báy zad' zad' ká ɓil kuɗu zad' ká Azi kpuru a tji ke Efez. Leε, ka zɪŋ nzoɓ mbika law hɔneri ká dɪ,

² a vbi ri bay mii: «Zadka i ɗaa law-ri ɓo tul Zezu na waa, i zɪŋ Tem Law Pie zɪŋ zu le?» Leε, i yinjra báy bay ha ni mii: «Bay ká se tem Tem Law Pie na, toɗo ɓo suku ɓuru ya báy.»

³ Báyyi le, Pol vbi ri mii: «Waa, ɗaa tul nduo mbii taa haɓa ze, i ɗaa ri nduo dɪ le?» Leε, i yinjra báy bay ha ni mii: «ɗaa tul

nduo mbii taa Zaa ze, i daa tul buru nduo di.»

⁴ Báyji le, ka baa ha ri roɔbay mii: «Daa tul nduo mbii ká Zaa daa nzoɔri nduo di na, bay tul nzoɔri ká i suo kér bay bari ká tul fe daa yaa bari, roo le, Zaa na baa ha ri bay haɲa ri daa law-ri ɔo tul nzoɔ ká'a ví fal-e vuku. Be ze ba Zezu.»

⁵ Zadka i laa bayke na munu báyji le, i ha ri daa tul-ri nduo mbii báy riɲ Ngerembay Zezu.

⁶ LEE, zadka Pol daa nduo ɔo tul-ri na, Tem Law Pie vi tul-ri, ha ri tii saw baa nzaa bay k̄iri ɔoɔ ɔoɔ, i baa bay ká i yaa saa nzaa Ngerewuru na ha nzoɔri.

⁷ Nzoɔkeri ku riw bele na, tul-ri maa duo fale siɔi.

⁸ Báy káw Pol ká Efez na, ka se *hul mbú k̄i Zibri baɲguo. Ká bil few ká say na, ka baa bay báy nun w̄ara nzoɔ, a ka-káa bay ká se tul réke mbay Ngerewuru, a nzaa faa bay haɲa nzoɔri yaa bayke na ba s̄uo bay.

⁹ Roo le, nzoɔ haɲeri ká di ɔo nzoɔ law ngoɲori, i mbii suku-ri i daa law-ri ɔo tul bay ká'a baa na ya, a i baa bay kaɲaya se tul Faa Ngerembay ká nun ruo nzoɔri ká i mbú tul k̄i na. Be ze Pol náake s̄uo-e a poɲ ri, a faa nzoɔ mbika lawri a fere ri fe nam báy nam ká bil hul fe fére ká Tiranus fere nzoɔri fe ká di.

¹⁰ Pol daa peɔ key na munu ba mbiimbam siɔi ha nzoɔri ká kuɔu zaɔ ká Azi riw bele, Zibri báy Gerekri kara laa Bay Ngerembay na.

Vu Seviri nzaa faa bay nii temndayari

¹¹ Ngerewuru daa fe saɲri ká ngoɲ bamba báy faa Pol.

¹² Be mini ze, nzoɔri vaa faa vay gari ɔe báy gari nduo do s̄uo-e kara ndaw, i séke bay vaa daa taa s̄uo nzoɔ suoseremri ɔo ha s̄uo-ri ka vaa; a nzoɔ hayri ká temndayari do tul-ri na kara, temndayakeri na t̄ji ndaw pi.

¹³ Báyji le, Zib haɲeri ká i se báy zaɔ zaɔ bay nii temndayari na, i nzaa faa bay nii temndayari saa tul nzoɔri báy riɲ Ngerembay Zezu na ndaw. I baa ha temndayari mii: «Báy riɲ Zezu ká Pol káake káa na, buru baa ha ri, i t̄ji ká tul-ri!»

¹⁴ Nzoɔri ká i daa fe key na, tul-ri t̄no say, i ba vu Seviri ká ba ngerenz̄oɔ *fe poy ká luo Zibri.

¹⁵ Báyji le, temndaya ȳiɲra báy bay ha ri mii: «Zezu na, m̄i tuu ni tuu; a Pol kara, ba ve le na, m̄i ko-ko. Waa, baari na i ba nzoɔ veri le?»

¹⁶ Ro, nzoɔ ká temndaya do tul-e na zo kuruk ɔo tul-ri a mba ri báy h̄urusuo riw bele. Ka daara ri mboloɲ mboloɲ ha ri t̄ji d̄ul saa hula nduoɔi nduoɔi báy n̄oɔ mb̄isi mb̄isi.

¹⁷ Zibri báy Gerekri riw bele ká i naa Efez ká i laa bayke na, h̄je daa ri riw bele ha ri daa riɲ dika ɔo tul riɲ Ngerembay Zezu.

¹⁸ Báyji le, nzoɔri ká i daa law-ri ɔo tul Zezu na, i vi nḡji bamba tasiri i naa nzaari, i k̄ji bay fe daa kaɲaya bari riw bele ba kele.

¹⁹ LEE, nzoɔ haɲeri nḡji bamba ká bil-ri ku ká i daa fe daa mgb̄ji na, i faa mbede mgb̄ji bari i vike ha ri tay báy huu kp̄oɔk kp̄oɔk ká nun ruo nzoɔri riw bele. Zadka i daa suy larike riw bele na, maa lari peɔ nam isoɔ soɔɔ duo zaɔ s̄iɲ ndebe. ²⁰ Be mini ze, báy faa h̄urusuo Ngerembay na, bay ɔe yaaɔke zaɔ báy h̄urusuo ɔa pola pola.

²¹ Fal fekeri na ku báyji le, Pol waa ká bil law-e bay séke ɔa kuɔu zaɔ ká Maseduw̄an báy Akayi, roo bay kál bay séke Zuruzalem báy. Ka baa mii: «Zadka m̄i se Zuruzalem na le, do nun haɲa m̄i se ti mb̄iw m̄i ko Rom.»

²² Báyji le, ka pie Timote báy Erasi, ká i ba nzoɔ s̄oko ni na ha ri se kuɔu zaɔ ká Maseduw̄an na. Roo le, ɔe na, ka kaw kuɔu zaɔ ká Azi nam maa fe roɔbay.

Bawda bay ɔo bil puo ká Efez

²³ Ká bil sewke ku na, bawda bay uru bay tul Faa Ngerembay.

²⁴ Nzoɔ mb̄iw munu ba nzoɔ túo fe suku riɲ-e ɔa Demeterus daa vu hulri ri bawda hul w̄uru bari ká i di ɔa Artemis. Demeterus báy nzoɔ peɔ feri na, i z̄iɲ fe ká di bamba.

²⁵ Báyji le, nam mb̄iw munu, ka mb̄iw nzoɔ peɔ feri báy nzoɔ fe túo ku-eri riw bele do tul k̄i mb̄iw h̄oy, a baa ha ri mii: «Baari ȳu-iri, i ko ndaw, taamb̄ol peɔ na key ze, náa t̄jikeri suku.»

²⁶ Roo le, baari na, fe ká ledban ni ká ba Pol daa na, i ko ndaw, i laa bayke báy suku-ri ndaw. Ka baa mii, w̄uru ká nzoɔri daa báy nduo-ri na ba Ngerewuru taa tusuke ya. Be mini ze, ka z̄iɲ faa a gur h̄urusuo ruo nzoɔri ha ri hie fekeri na mb̄aa. Ba zaɔ ni ká Efez key huo-e h̄oy ya, roo le, t̄oɲ nd̄ji h̄oy bay haɲa ni yaa kuɔu zaɔ ká Azi riw bele.

²⁷ Do munu le, ba peɔ naari h̄oy ze a biɛ ya, roo le, bawda riɲ dika hul w̄uru Artemis na h̄oy kara, nzoɔri k̄oko ɔa fe ya ndaw, a riɲ dika ɔe Artemis ká nzoɔri koɔ ni ká kuɔu zaɔ ká Azi báy zaɔri riw bele ká tusiri key na h̄oy kara, a ȳji ɔa fal ndaw pi.»

²⁸ Zadka i laa bayke na munu báyji le, law-ri faa ri puu-u, i tii saw daa fe beɲeɲ beɲeɲ mii: «Artemis, w̄uru Efezri na nḡoɔ mba w̄uru haɲri riw bele!»

²⁹ Bay tul fe ḡúu bari na, law nzoɔri ká bil ngerepuo riw bele nzaa ri ha ri se tama

tama. I mɓa Gayus báy Arisitak ká i ɓa bǎw seɗ Pol ká i ɓa nzoɓ ká kuɗu zaɗ ká Maseduwan na, i takra i se fal kɪ buɗ buɗ riw bele i vǎa mbuɗ tul kɪ ká zaɗ mbuɗ kɪ luye.

³⁰ Pol na hii ɓay ɗoko sakra ruo nzoɓri sùo-ε, roo le, nzoɓ mbika lawri haa ni.

³¹ Nzoɓ haɓeri ká i ɓa nzoɓ réke tul kuɗu zaɗ ká Azi ká i ɓa nzoɓ buo Pol kara, i pie nzoɓ ɓa luo-ε ɓay kóɗ ni ha ni ka mbi ɓal-ε nda zaɗ mbuɗ kɪ luye na ya.

³² Ká zaɗ mbuɗ kɪ ruo na, feri nduo kɪ do maɗ. Nzoɓ haɓeri guu fe kɪre ɓoɗ, nzoɓ haɓri guu fe kɪre ɓoɗ ndaw, a ruokeri laa le, i ko saw fe ká i mbuɗe kɪ na ya.

³³ Báyyi le, nzoɓ haɓeri ká sakra ruo nzoɓri na ɓaa saw ɓayke ha nzoɓ mbɔw ká riɗ-ε ɓa Alezandere ká Zifri suru ni do pola na. Leε, ka ura nduo-ε a laɗ ká pol ruo nzoɓri ɓay haɗa ri taɗa ɓo, a ɓaa ɓay ha ri laa.

³⁴ Roo le, zadka i ko ni ɓa Ziɓ na báyyi le, i ɗaa fe báy nzaa-ri riw bele góm maa saw sie siɗi i ɓaa mii: «Artemis, wuru Efezri na, ngɔɓ mba wuru haɓri riw bele!»

³⁵ Fale ku báyyi le, nzoɓ ɗáa mbede ká ɓil ngerɛpuo na zɪɗ faa a ha ruo nzoɓri do ɗeɗeɗe a ɓaa ha ri mii: «Baari nzoɓri ká Efez! Nzoɓri riw bele ko ngerɛpuo naari ká Efez na ɓa puo ká koro hul wuru Artemis ká ɓa wuru luye! I ko Efez ɓa puo ká puu wuruɗe toɗo saa tumbam a do di na ya le woo!»

³⁶ Feke ku na, faa ká ɓay haɗa nzoɓ máyke ɓayke na tiya. Munu zu le, do nun haɗa ri kaw ɗeɗeɗe, i ɗaa fe báy takra poɗ poɗ ya.

³⁷ Nzoɓ niri ká i faa ri i víke ri key na, i faa feri ká ɓil hul wuɗuri ya ndaw, i tiri wuru naari ya ndaw pi.

³⁸ Zadka Demeterus báy nzoɓ peɗ ɓeri hii ɓay ɗáa ɓay ɓo tul nzoɓ le, nam fón ɓay, báy nzoɓ fón ɓayri do di ku ká i ɗáa ɓayke na. Be ze ɓa zaɗ ká i seke di i ɗáa ɓay ɓo tul nzoɓ.

³⁹ Zadka i hii ɓay ɗáa ɓay kɪ ɓoɗ le, i léke ɓayke báy faake báy faa *ɓol kusol puo ká zaɗ mbuɗ kɪ ruo na.

⁴⁰ Feri ká kal ká vuri key na, nzoɓri ká Rom i mɓaka i ɗaa ɓay ɓo tul naari, ɓay ji le, ɓuru maa ɓay ɓaa saw ɓay mbuɗ kɪke na ta-taɗ ha ri yaɗa ɓayke ya.»

⁴¹ Fal ɓay nzoɓ ɗáa mbede na ku báyyi le, ka ha ruo nzoɓri zol faa puo.

20

Pol se a ko nzoɓ mbika lawri ká Maseduwan

¹ Zadka law nzoɓ puori báy kér ɓay ɓari nda siri na báyyi le, Pol mbuɗ nzoɓ mbika

lawri a huo law-ri. Fale ku roo, a waɗa ri a zol ɓa kuɗu zaɗ ká Maseduwan na báy.

² Ka se báy zaɗ zaɗ ká ɓil kuɗu zaɗ na key, a ɓo nzoɓ mbika lawri báy ɓayri ngji ɓamba, roo a kal a se tusiri Gres

³ a ɗaa few say ká di. Zadka'a do di ya ɓay mbika tuo ɓay seke ɓa tusiri Siri na, ka laa ɓay Zifri ká i kuma ni ɓay ɗáa fe zɪɗ ni. Be ze ha ni mbi nzi-ε ɓay yiɗi báy faa kuɗu zaɗ ká Maseduwan na.

⁴ Nzoɓri ká i se zɪɗ ni na ze riɗ ri do key: Sopater, nzoɓ ká Bere vu Pirus ndaw, Arisitak báy Sekundus ká i ɓa nzoɓri ká Tesalonik ndaw, Gayus ká Derbe ndaw, Timote ndaw, roo Tisik báy Torofim ká i ɓa nzoɓri ká kuɗu zaɗ ká Azi na ndaw pi.

⁵ Bari na i se pol i vǎa giyan ɓuru ká nzaa maambii ká Toras.

⁶ Buru na, ɓuru kaw Filiɓ, ɓúru ɗaa *nam suoriya maapa ká i ɗaa taɗ fe hew fe na ndaw roo, ɓúru hil ɓúru kaw ɓil bawda tuo ɓúru zol báy. Fale ká ɗaa nam ndebe na báyyi le, ɓuru zɪɗ kɪ ká Toras. Zaɗe ku ze, ɓuru ɗaa nam tonɔ say ká di.

Pol vaa leɗ kuban ká lie ɓa huɗ ká Toras

⁷ Fal nam mɓaka taɗam na, ɓuru mbuɗ kɪ zɪɗ nzoɓ mbika lawri ɓay ɗáa law mbɔw zɪɗ kɪ. Leε, Pol ɓaa ɓay ha ri. Munu ká'a zol ruo na, ka ɓaa ɓay ngi-ngji zɪɗ ri kpuru nzaa zaɗ buo.

⁸ Bil hul káy tul kɪ ká ɓuru mbuɗ kɪ ká di na, i ɗaa huu ndeleri zuo di gɓaa.

⁹ Báyyi le, leɗ kuban mbɔw munu riɗ-ε ɓa Utik kaw fonetere. Zadka Pol do ɓaa ɓay bole di di koɓ roɓay na, ka duku nam a kal nam saw, a lie saa tul hul káy tul kɪ ndeke di sayke na gɓay nda siri. I se ɓay vǎa úra ni, le, i mɓa ni ɓa huɗ yek.

¹⁰ Báyyi le, Pol di a ɗɪɗ a mbi ni mɓholka do nduo-ε a ɓaa ha nzoɓri mii: «I ha law-ri ka nzáa ri ya, ɓay ji le, ɓmi be tɔɗ do di roɓay.»

¹¹ Fale ku le, ka hil a se siya ɓa kɪ, a haw maapa a su zɪɗ ri. Ka lo soro zɪɗ ri kɪ kpuru, ha nzaa faa nzaaru ndaw roo, a uru a zol ɓay.

¹² Leε, i sùu leɗ kuban na báy kumnun ɓa puo. Káw kumnun be na, ɗaa ha law nzoɓri riw bele nda siri ha ri kaw báy bawda suoriya.

Uru Pol saa Toras ɓa Mile

¹³ Fal fekeri na ku báyyi le, ɓuru uru ɓúru vǎa kaw ɓil bawda tuo, ɓúru se pola ɓúru se Asos. Ba zaɗ ká Pol waa ɓay zɪɗ ɓuru ká di, ze a hil a kaw ɓil bawda tuo na zɪɗ ɓuru. Ka mbi nzi-ε ká di munu, ɓay ji le, ka hii ɓay seke báy faa kele.

¹⁴ Zadka ɓuru zɪɗ kɪ ká Asos na báyyi le, ka hil a kaw ɓil bawda tuo zɪɗ ɓuru, a ɓúru kɪri ɓúru se ɓa puo ká Mitilen.

¹⁵ Ʋru saa zad̄ nu ku na, ɓuru se ɓáy bil maambii kpuru t̄ji nzaaruoke ɓúru t̄ji d̄i ya ɓáy tukuɔu mbii Kiyo. Nzaaruok̄ k̄i na, ɓuru t̄ji tukuɔu mbii Samos, a nzaaruoke taa k̄i na ɓáyji le, ɓuru t̄ji puo ká Mile ká ɔo nzaa maambii.

¹⁶ Tusueke le, Pol mbi nzi-ε pola hoy ɓay t̄ja ká Efez na ya, ɓay ji le, ka hii ɓay mgbaka roy ká kuɔu zad̄ ká Azi ya, ze a nzaa faa a takra a hii ɓay t̄ji Zuruzalem pola ndaw̄ roo, *nam suoriya pantekod̄ na vi ɓáy.

Pol wada ngerε tul pedri ká i vi saa Efez

¹⁷ Zadka ɓuru kaw Mile roɓay na, Pol pie nzaaped̄ ha ri vaa d̄i *ngerε tul pedri ká tul nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul k̄i ká Efez na ɓay haɓa ri vi.

¹⁸ Zadka i t̄ji luo-ε na ɓáyji le, ka ɓaa ha ri mii: «Baari na, i ko simeɔ ɓi ɓáy ɔol ɓi ká m̄ ɔoke sakra ɓaari, ɓáy titire nam ká m̄ vike kuɔu zad̄ Azi key na ndaw̄.

¹⁹ Mi d̄in tul-i mi ɔaa ped̄ ha Ngerembay ɓáy mbii nun, a mi ko seke fe nḡi-nḡji ɓay tul Zibri ká i leke ɓay ɔaa fe zinj̄ mi.

²⁰ I ko ndaw̄, ɓayri ká'a ɓá kere ɓaari na, m̄ m̄u ri mbij̄ ya. Mi ka-káake riw bele ha ri, a mi fere ri fe ká zad̄ ruo ndaw̄, ká bil hul ɓaari ndaw̄ pi.

²¹ Baɓguo na, m̄ d̄i Zibri ɓáy ɓari ká i ɓa Zib ya ndaw̄ na, ɓay haɓa ri suo k̄er ɓay ɓari ká tul fe ɔaa kaɓa ɓari, i fere suo-ri ɓa luo Ngerewuru, a i ɔaa law-ri ɓo tul Ngerembay naari Zezu.»

²² «Timbeɔe key na, m̄ séke ɓa Zuruzalem ro munu ká Tem Law Pie ha m̄ ɔaa, taɓ kóko fe ká'a t̄ji tul-i ká d̄i.

²³ Roo le, m̄ ko le, ɓáy puo puo na, Tem Law Pie baka m̄ mii, ɔaa m̄ ɓo hul sal, ɓáy kóko seke fe na, ɔo gij̄an̄ m̄.

²⁴ Bi na, káw kumnun, mase huɔ hoy kara ɔaa fe mbij̄ ya. Roo le, fe ká m̄ba law-i nḡo-nḡoɓay ɔaa na, ɓa ɔro ɓie ped̄ ká Ngerembay Zezu poɓ zuo nduo-i ɓay haɓa m̄ ɔaa. Pedke na ɓa ka-káa 'Bay Kere ká se tul law kere Ngerewuru.»

²⁵ «Zadka m̄ ɔo sakra ɓaari na, m̄ fere ri ɓay ká se tul réke mbay Ngerewuru. Roo le, timbeɔe key na, m̄ ko le, ká sakra ɓaari na, nzoɔ ti kóko m̄ mbáa w̄m̄.

²⁶ Be ze, m̄ ɓaa ha ri vuri key ta-taj; zadka nzoɔ mbij̄ ká sakra ɓaari key wuru faa le, ɓayke ti tul-i ya,

²⁷ ɓay ji le, feri riw bele ká Ngerewuru leke ɓay ɔaa na, m̄ ka-káake ha ri mi m̄u ri mbij̄ ya.

²⁸ I nze ɓáy suo-ri, kakalke le, ɓay tul nzoɔ mbika lawri riw bele ká Tem Law Pie poɓ ri zuo nduo-ri, ɓay haɓa ri nda faa pol-ri munu ká nzoɔri kóroke fe hol ɓari. I kó-kóm ɓa tul nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul

k̄i ká i vi ɓa taa Ngerewuru ɓáy faa sim Vi-e ká uo ká tul puu say huɔ na.

²⁹ Mi ko le, zadka m̄ zól mi poɓ ri na, nzoɔ law mgbórori ká i ɔo munu ɓa váy koyri na, i vi sakra ɓaari i ndor fal-ri kpuru ɓay ɔaa seke zinj̄ ri.

³⁰ Nzoɔ haɓeri ká sakra ɓaari k̄i hoy kara, i úru ɓay kuɔ ɓay gbaɔ gbaɔ ɓay úlake nzoɔ mbika lawri ɓay f̄a ri zuo fal-ri.

³¹ Munu zu le, i káw ɓáy nzaa ɓal-ri kekeke. I ha law-ri ka k̄er se tul ɔol ɓi ká sakra ɓaari ká m̄ ɔaa mbiimbam say ɓáy ɓay ká m̄ fere ri mbij̄ mbij̄ riw bele suɓ ɓáy ɓisie ɓaɓguo ɓáy mbii nun-i na.

³² «Timbeɔe key le, m̄ ala ri zuo bil nduo Ngerewuru ɓay haɓa ni ka kóro ri ɓáy law kere ɓe. Ka ɔo ɓáy hurusuo ká ɓay haɓa ri nḡoɓay ɓa pola pola ndaw̄, ɓay haɓa fe kereri ká'a koro ɓay haɓa nzoɔ taa ɓeri riw bele na, i zinj̄ ndaw̄.

³³ Kon lari ɓaari, mase feziɓa ɓaari, mase gari ɓaari na, ɔaa m̄ mbij̄ ya.

³⁴ Baari hoy kara i ko ndaw̄, nduo-i k̄i ze m̄ ɔaa ke ped̄ ɓay tul fe ká puo m̄ ndaw̄, ɓay tul nzoɔri ká i ɔo zinj̄ m̄ ndaw̄ pi.

³⁵ Bi na, feri riw bele ká m̄ ɔaa na, m̄ k̄eke ri ɓay haɓa ri ɔaa mini key ndaw̄, i sóke nzoɔri ká hurusuo-ri tiya, i k̄erke ɓay se tul ɓayri ká Ngerembay Zezu k̄i suo-ε ɓaa mii: «Mbika fe ɓay haɓa nzoɔ na ɓa suoriya ɓamba, mba yaɓaɓake.»

³⁶ Zadka Pol ɓaa ɓayri na munu o riw bele ɓáyji le, ka huku siri gburuk zinj̄ ri riw bele, a ɔaa nzaa ɓay kere.

³⁷ ɓáyji le, ɓari riw bele na i haw rew sadak, i mgbáke nduo-ε zuɔuɔu i ul suk-e.

³⁸ I ɔaa sie nḡi ɓamba ɓay tul ɓay ká'a ɓaa mii, i ti kóko nun ɓeri mbáa w̄m̄ na. Fale ku le, i su ni kpuru i séke nzaa ɓawda tuo ndaw̄ roo, i poɓ ni ha ni zol ɓáy.

21

Pol ȳi a se Zuruzalem

¹ Zadka ɓuru poɓ k̄i ɓáy mbii nun, ɓuru kaw bil ɓawda tuo na ɓáyji le, ɓuru se ndoy maa tukuɔu mbii Kos. Nzaaruoke ku na ɓuru uru ɓuru se tukuɔu mbii Rode. Ʋru saa zad̄ nu ku na, ɓuru se puo ká Patara.

² Lee, ɓuru zinj̄ ɓawda tuo ká d̄i ká se nun-ε ɓa Fenisi, ɓuru hil ɓuru kaw d̄i a ɓuru zol.

³ Zadka ɓuru ɔo sikɔa maambii na, ɓuru ko tukuɔu mbii Sipir ɔo ɓa nduo gel, a ɓuru se nun ɓuru mak ɓa tusiri ká Siri, ɓuru t̄ji puo ká Tir. 'Buru ɔira ká d̄i, ɓay ji le, ɓa zad̄ ká i f̄a soɓari saa bil ɓawda tuo ká d̄i.

⁴ Ká Tir na ɓuru zinj̄ nzoɔ mbika lawri ká d̄i, a ɓuru kaw zinj̄ ri nam tonɔ say. Lee,

Tem Law Pie suru ri ha ri ɓaa ha Pol ɓay haɗa ni ka se Zuruzalem ya.

⁵ Roo le, zadka ɓuru ɗaa nam ɓa tɔnɔ say na ɓáyji le, ɓuru uru ɓúru mbi faa, le, ɓari riw bele ɓáy máy ɓariri ɓáy vu ɓariri na, i su ɓuru kpuru ha ɓuru ɗji saa ɓil ngerɛpuo na. Zadka ɓúru ɗiri ɓúru ɗji nzaa maambii na ɓáyji le, ɓuru huku siri ka nzaa kporo, ɓúru ɗaa nzaa ɓay kere ka ɗi. ⁶ Fale ka ɓuru wadfa ɗi mbjw mbjw riw bele na ndaw roɔ, ɓúru pɔɗ ɗi ɓúru hil ɓúru kaw ɓil bawda tuo na. A ɓari na laa le, i yji faa puo ɓari.

⁷ ɓuru uru ka Tir na, ɓúru se ɓáy bawda tuo ɓa pola kpuru ɗi Tolemay. Zadka ɓuru ɗi ɗi na, ɓuru hii soko ha yu ɓururi a ɓúru kaw zinj ri nam mbjw.

⁸ Nzaaruoke na, ɓuru uru ka zad' nu ku ɓúru se kpuru, ɓúru ɗi ngerɛpuo ka Sezare. ɓuru se luo Filib ka ɓa nzoɓ kaa ɓay kere, ɓúru naa luo-ɛ. ɓa ɓe ka sakra nzoɓri ka tɔnɔ say ka i nan ri ka Zuruzalem na.

⁹ ɓe na, ka ɗo ɓáy led' máy tikɗiri ɓa niɗ ka i yaa ɓay saa nzaa Ngerɛwuru i ɓaa ha nzoɓri.

¹⁰ ɓuru kaw ɗi kpuru nam ɓuru maa fe ɓáyji le, nzoɓ yaɗa ɓay saa nzaa Ngerɛwuru mbjw, riɗ-ɛ ɓa Agabus uru saa kudu zad' ka Zude a vi zinj ɓuru ka ɗi.

¹¹ Lee, ka mbi sal ɓil huɔ Pol a sinke ɓal-eri ɓáy nduo-eri ɗi sùo-ɛ a ɓaa mii: «I ko, ɓay ka Tem Law Pie tina máake na ze ɗo key: nzoɓ sal ɓil huɔ key na Zifri ka Zuruzalem i sin ni faa mbjw munu ka mi sin ɓal-iri ɓáy nduo-iri key, i ala ni ɓo nduo nzoɓri ka i tuu Ngerɛwuru ya.»

¹² Zadka ɓuru laa ɓayke munu na ɓáyji le, ɓuru ɗiri ka ɓuru ɗo zad' na, ɓuru kod' Pol ɓay haɗa ni ka se Zuruzalem ya.

¹³ Roo le, Pol yinjra ɓáy ɓay ha ɓuru mii: «ɓay ji ndaw roɔ, i re-rew i ɗaa ha law-i kuɗ mbi ɓad' mini key le? ɓay tul riɗ Ngerɛmbay Zezu na, mi ɗo ɗi ya ɓay haɗa ri sin mi sin hoy ya, roo le, hud' hoy kara mi ɗo ɗi ya ɓay huka ka Zuruzalem.»

¹⁴ Munu ka ɓuru zinj faa ka ɓay mbaka tul-e ya na, ɓuru pɔɗ nzaa kod' ni ɓúru ɓaa mii: «Ndad' ɓay haɗa Ngerɛmbay ka ɗaa munu ka law-ɛ hii.»

¹⁵ Fal namri ka kal na ku ɓáyji le, ɓuru leke fe ɓururi a ɓúru uru ɓúru zol ɓa Zuruzalem.

¹⁶ Nzoɓ mbika law haneri ka Sezare su ɓuru se puo Manasɔn ka ɓa nzoɓ ka Sipir, a ɓa nzoɓ mbika law ka pied' lew hoy, a ha ɓuru naa luo-ɛ.

¹⁷ Zadka ɓuru ɗi Zuruzalem na, yu ɓururi ka ɗi i mgba ɓuru ɓáy suoriya.

¹⁸ Nzaaruoke na ɓáyji le, Pol se zinj ɓuru se puo Zak, ka *ngere tul pedri riw bele ɗo mbjw ɗi ka ɗi.

¹⁹ Pol ɗaa soko ha ri, a ɗi fal feri riw bele ka Ngerɛwuru ɗaa ka sakra nzoɓri ka i ɓa Zifri ya ɓáy nzi-ɛ lem lem ɓáy faa ped' ɓe na ha ri laa.

²⁰ Zadka i laa ɓayke na ɓáyji le, i pisi Ngerɛwuru i ɓaa mii: «Yu ɓuru, mu ko nzoɓri ɓa mina mina ka sakra Zifri key ze i ɗaa law-ri ɓo tul Zezu le! Roo le, ɓari riw bele na, i ɓa nzoɓri ka i nduo ka tul *bol kusol *Moyze.

²¹ Bari na, i laa ɓay ka se tul-a mii, mu fere Zifri riw bele ka i kaw sakra nzoɓri ka i ɓa Zifri ya na, ha ri pɔɗ bol kusol Moyze, a mu ɓaa ha ri ɓay haɗa ri kuɗ ngori vu ɓariri mbaa ndaw, ɓay haɗa ri ɗaa fe saw puo naari mbaa ndaw pi.

²² Naa ɗári mina ro le, ɓay ji le, vika ɓo key na, i laa ɓayke ɓa tusue!

²³ Munu zu le, mu ɗaa fe ka ɓuru ɓaa ha mu. Ka sakra ɓuru key na, nzoɓri ka i mbi nzaa-ri ha Ngerɛwuru na, i ɓa niɗ.

²⁴ ɓo na, mu se zinj ri mu sáɗ sùo-ɔ zinj ri, roo mu puo feri riw bele ka ɓay haɗa ri sjuke tul-ri. ɓe mini ndaw roɔ, nzoɓri riw bele na, i kóko mu ɓa nzoɓ ka mu ɗo tul fe saw bulu naari mu ɗaa vu mbom ɓo tul bol kusol Moyze ɓanguo. ɓe roɔ i kóko ɓay ɓaa nzoɓri ka i ɓaa se tul-a na ɓa kuf' ɓay hoy ɓáy.

²⁵ A ɓay ka se tul nzoɓri ka i ɓa Zifri ya ka i ɗaa law-ri ɓo tul Zezu na, ɓuru mbi nzaa ɓuru pola, ɓúru pie ɓáy mbede ha ri ɓay haɗa ri mgba sùo-ri ka tul náyri ka nzoɓri puoke fe ha wuru ɓari ndaw, ka tul sim ndaw, ka tul nayri ka i piri sol-ri ka simke ndiɗ ɓa ɓad' ndaw, roɔ ɓay tul ɗaa nun pie ndaw na.»

²⁶ ɓáyji le, nzaaruoke na, Pol se zinj nzoɓri ka niɗ ku na, i tii saw ɗaa fe saw puo Zifri. Fale le, ka se ɓil *hul ɗani Ngerɛwuru ɓay haɗa nzoɓ fe poyri ko nam ka i ɗoɗke ɗaa fe saw puo na. ɓa nam ka ɓari nzoɓ fe poyri puoke fe ɓay tul-ri mbjw mbjw riw bele.

I mgba Pol ka ɓil hul ɗani Ngerɛwuru

²⁷ Zadka nam ka tɔnɔ say na tɔɗ deb' ɓay haɗa ɗoɗ bie nam sáɗ sùo-ri maa ɓáyji le, Zifri ka i uru saa kudu zad' ka Azi na, i ko Pol ɗo ɓil *hul ɗani Ngerɛwuru. Lee, ɓari na i suru tigɓa ruo nzoɓri riw bele i mgba ni

²⁸ i ɗaa ke fe beɗeɗ beɗeɗ mii: «Nzoɓri ka *Izarayel, i vi so ɓuru! I ko led'ban ni key, ka se ɓáy zadri riw bele a ka-kaa ɓay a ulake nzoɓri riw bele se tul led' Izarayelri ndaw, se tul *bol kusol *Moyze ndaw, se tul hul ɗani ni key ndaw pi. Ka ɗaa kpuru ha nzoɓri ka i ɓa Zifri ya hoy kara, i vi ɓil hul

kaɓi Ngerewuru, i ɓieke zadf ká do boɗ ɓa taa ɓe na.»

²⁹ (I ɓaa munu, ɓay ji le, ká pola na i ko Torofim ká ɓa nzoɓ ká Efez na do zinj Pol mbjw hoy ká bil ngerepuo na ku. I ker i ɓaa mii, Pol ha ni ri i a se bil hul kaɓi Ngerewuru na.)

³⁰ Báyyi le, nzoɓri ká bil ngerepuo ku na riw bele uru gbaw, a i ɗuu ɓáy zadri riw bele nzal nzal ɓa tul-e. I mbu so tul Pol na i mɓa ni i kuɔ ni i tjiike ni saa hul kaɓi Ngerewuru na ɓa zadf kɔ ngeren, a i dar faa hulri ɓa vaa hoy gbukru gbukru do di.

³¹ Zadka i do nzáa faa ɓay ika ni na báyyi le, ɓay toɗo ɓo suku ngerenzob yum ká Rom ká do Zuruzalem mii: «Nzoɓri riw bele ká bil puo ká Zuruzalem na, i se tul kɔ hali hali.»

³² Zaɗe ku hoy le, ka nan nzoɓ yumri ɓáy ngeren tul nzoɓ yumri zuo tul-e a ɗuuke ɓa luɔ ruɔ nzoɓri na. Zadka ruɔ nzoɓri ko ngeren tul nzoɓ yumri ɓáy nzoɓ yumri na báyyi le, i pɔɗ nzaa ɓoɗ Pol na.

³³ Báyyi le, ngeren tul nzoɓ yumri soro ɓa lakun-e a mɓa ni, a mbi nzi-e ha ri sin ni ɓáy sal lari ɓa sidí. Fale le, ka vbi ri mii: «Ka ɓa ve le? Mase fe ji ze ka daa le?»

³⁴ Nzoɓ ha ha kara daa fe ɓáy nzi-e ɓelen ɓelen i láake kɔ ya, le, ngeren tul nzoɓ yumri mbi nzaa ha ri mɓa Pol na i tjiike ni ká sakra ruɔ nzoɓri ɓa zadf káw nzoɓ yumri ká siya, ɓay ji le, ka zinj faa ká ɓay láa saw ɓayke ɓa tusue ya ɓay tul nzoɓri ká i se tul kɔ hali hali na.

³⁵ Zadka i tji ɓáy Pol na kpedere ká saw sólo ká ɓay hil ɓa siya na báyyi le, nzoɓ yumri mbi ni zúruru, ɓay ji le, ruɔ nzoɓri nzuɔ kɔ nzid nzid.

³⁶ Ruɔ nzoɓri ká tɔɗ bol-ri na, i daa fe ɓelen ɓelen i ɓaa mii: «I ni i kɔ ha ɓuru!»

Pol ɓaa ɓay ká ɓay yaɗake sùo-e

³⁷ Tɔɗ ndji mini key ká ɓay haɗa Pol se bil hul ká siya na báyyi le, Pol vbi ngeren tul nzoɓ yumri na mii: «Lee, mù ti pɔɗ faa ha mɔ ɓaa ɓay bi key ndji ha mù laa ya le?» Lee, ngeren tul nzoɓ yumri na yinjra ɓáy ɓay ha ni mii: «Yee, mù ko nzaa gerek ndaw zey kéle?»

³⁸ Munu le, mù ɓa nzoɓ ká tusiri Ezibte ká uru zinj nzoɓ réke tul puori ka timbede key ká a ha nzoɓ ika nzoɓri se bil law kor ɓa isocɗ duo zadf nij na ya (4.000).»

³⁹ Pol yinjra ɓáy ɓay ha ni mii: «Mɔ ɓa Zib ká i mɔɗ mɔ ká Tars ká tusiri Silisi. Mɔ ɓa led bil puo ká bil ngerepuo ká Tars na key kɔ. Mɔ kof mù, mu pɔɗ faa ha mɔ ɓaa ɓay ha ruɔ nzoɓri key na i laa.»

⁴⁰ Ngeren tul nzoɓ yumri ha Pol do tul sólo ká siya zelen, a lan nduo-e ɓa luɔ ruɔ nzoɓri ha ri taɗa sém riw bele. Zadka nzaa

roɗi kuɗ na báyyi le, Pol mbi ɓay ɓáy nzaa eboro mii:

22

¹ «Baari yu-iri ɓáy ɓaari, i laa ɓay bi ká mɔ ɓaa ha ri timbede key ɓay yaɗake sùo-i na.»

² Zadka ruɔ nzoɓri laa mii, ka ɓaa ɓay ɓáy nzaa eboro na báyyi le, zadf do kununu. Ro, Pol mbi ɓay a ɓaa ha ri mii:

³ «Bi na, mɔ ɓa Zib ká i mɔɗ mɔ ká Tars ká tusiri Silisi. Roo le, i hol mɔ ká Zuruzalem key, a mɔ kaw saw ɓal *Gamaliyel ha ni fere mɔ *bol kusol bulu naari na ɓáy zaɗe ngid bele. Mɔ pɔɗ sùo-i ɓáy kér ɓay bi riw bele ha Ngerewuru munu ká ɓaari riw bele ká vuri key ndaw.

⁴ Mɔ daa nun nzoɓri ká i mbi Faa Ngerembay Zezu tuo síe ha ri hu, mɔ mɓa warari ɓáy máyri, mɔ sin ri mɔ daa ri zuo hul sal.

⁵ Ngerenzob *fe poy luye ɓáy *nzoɓ kuɗ sal ɓay luyeri riw bele kara, i naa hoɗo ɓay bi mii, mɔ ɓaa sùo ɓay. Mɔ ya mbede ká nduo-ri ɓay séke ha yu ɓaari Zibri ká Damas, a mɔ se di ɓay mɓaka nzoɓ mbika lawri ɓay sin ri ɓáy sal lari, ɓay faa ri ɓay vike ri Zuruzalem ɓay daa ri se-se.

⁶ «Munu ká mɔ se faa koɓ roɓay, a mɔ do di ya deb ɓáy Damas, ɓáy sie ká do law tul na báyyi le, zaɗe ku hoy zadf hie gberere saa nulue a kiri mɔ gbuk.

⁷ Mɔ lie radf ɓo siri, le, mɔ laa kusol nzoɓ ká di mɔ mii: “Sol! Sol woo! Bay ji ndaw roo, mù daa nun-i tuo síe munu le?”

⁸ Lee, mɔ yinjra ɓáy ɓay ha ni mii: “Mbay, waɗ, mù ɓa ve le?” Báyyi le, ka yinjra ɓáy ɓay ha ni mii: “Mɔ ɓa Zezu ká Nazared ká mù daa nun-i tuo síe na zu.”

⁹ Nzoɓri ká i do zinj mɔ na, i ko zadf ká hie, roo le, kusol nzoɓ ká ɓaa ɓay zinj mɔ na i laa ya.

¹⁰ Báyyi le, mù vbi ni mii: “Mbay, waɗ, mɔ daa mina ro zey le?” Lee, ka yinjra ɓáy ɓay ha ni mii: “Uru siya mù se Damas, le, i kie mù ferri riw bele ká mɔ leke ɓay haɗa mù vaa daa na ɓáy.”

¹¹ Munu ká mɔ ko zadf ya ɓay tul zadf ká hie gberen ká nun-i na, ɓaw sed ɓiri mɓa nduo-i mɓa roo i kuɔ mɔ i séke Damas na ɓáy.

¹² «Lee, nzoɓ mbjw do Damas ku rin-e ɓa Ananiyas, ka ɓa nzoɓ hie Ngerewuru, a daa vu mbom ɓo tul bol kusol naari ɓáy zaɗe ngid bele, ha Zibri riw bele ká Damas ɓaa ɓay ɓe ɓáy kere.

¹³ Ka ví zinj mɔ a ɓaa ha mɔ mii: “Yu-i Sol, mu mɓuɗa nun-a mù ko-kóm.” Zaɗe ku hoy mù ura nun-i mí mɓuɗa, le, mù ko zadf a mí ko ni.

¹⁴ Báyyi le, ka ɓaa ha mɔ mii: “Ngerewuru bulu naari na náa mù piedf

lew hɔy do ɓod, bay haɗa mù kɔ law hiiya ɓe, ɓo mù kɔ Zezu, ká ɓe huo-ɛ hɔy ɓa nzoɓ fe d́aa ɓáy zadɛ nzedɛm na, bay haɗa mù laa ɓay ká nzi-ɛ.

¹⁵ Tusueke le, mù ɓá nzoɓ nasi bay ɓe bay ka-káa bay feri ká mù kɔ ɓáy nun-a, a mú laa ɓáy suk-a na ká nun nzoɓri riw bele.

¹⁶ A timbedɛ key na waa, haɗi ji roo mù giyaɗ ɓáy le? Mu úru siya mu d́i riɗ Ngerembay ha ri d́aa tul-a nduo mbii haɗ Ngerembay ka waa feyaa ɓori riw bele ká ɓil law-a haɗ mù.”

¹⁷ «Fale ká bole d́i maa fe na ɓáyji le, m̀ yi mí se Zuruzalem. Zadka m̀ se ɓil *hul kaɗi Ngerewuru, a mí do d́aa nzaa bay kere na, fe tina nun haɗ mù.

¹⁸ M̀i kɔ Ngerembay, le, ka ɓaa haɗ m̀i mii: “Mu úru ɓa vaa mú t̄i saa ɓil ngerɛpuo ká Zuruzalem key, bay ji le, bay ká mù ɓaa se tul-i na, nzoɓkɛri ti yaɗa ya.”

¹⁹ Lee, m̀i yijira ɓáy bay haɗ ni mii: “Mbay, ɓari na i kɔ ta-taɗ, ɓa ɓi k̄i ze m̀i se ɓil *hul mbú k̄i ɓariri, mí mgba nzoɓri ká i d́aa law-ri ɓo tul-a, mí d́aa ri zuo hul sal, a mí nda ri ndaw.

²⁰ Zadka i mgba Etjen ká ɓa nzoɓ nasi bay ɓo, i i ni na kara m̀i do zadɛ, mí hii bayke zinj ri, a mí koro gari ɓari nzoɓ ika niri na.”

²¹ ɓáyji le, Ngerembay ɓaa haɗ m̀i mii: “Úru siya mú se, bay ji le, ɓa ɓi k̄i ze, mù pie mù d́i d́i se luo nzoɓri ká i ɓa Zib ya.”»

Pol ɓáy ngerɛ tul nzoɓ yumri

²² Ruo nzoɓri te suku-ri kpuru, i laa bay ká t̄i ká nzi-ɛ ká'a ɓaa mii, Ngerewuru pie ɓeri ɓa luu nzoɓri ká i ɓa Zib ya. Be nu ku ro, i tii saw ɓaa bay ɓáy nzaa-ri riw bele gbaw mii: «Nzoɓ ká mini na, ndad bay haɗa ni ka ti tusiri key ya! Mgba ni i i ni, ka maa bay káw kumnun ya!»

²³ Ro, i yiw fe i nan gari ɓari i vbuku ɓa siya, roo i f̄aa siri i mii ɓa tul-ri ndaw.

²⁴ Be ze haɗ ngerɛ tul nzoɓ yumri na mbi nzi-ɛ bay haɗa ri mgba Pol i séke ni ɓil hul káw nzoɓ yumri ká do siya kávbaw ndaw roo, bay vbika ni bay ɓáy ndoy bay kóko saw fe ká ruo nzoɓri guúke fe mini ká tul-e na.

²⁵ Roo le, zadka i mgba Pol i siɗ ni bay ndáka ni na ɓáyji le, ka vbi ngerɛ tul nzoɓ yumri ká do pól-e na mii: «Nzoɓ ká nzoɓ réke tul puo ká Róm kɔ ni ɓa leɗ ɓil puo na waa, ɓaari do ɓáy faa bay ndáka ni taɗ bay ká i d́aa ɓo tul-e hɔy le?»

²⁶ Zadka ngerɛ tul nzoɓ yumri laa bay ká Pol ɓaa muni na ɓáyji le, ka d́uu a se luu ngerɛ tul-e a baka ni mii: «Mu d́aa mina ɓáy sùo-o key le? Leɗban na, i kɔ ni ɓa leɗ ɓil puo ká Róm!»

²⁷ Lee, zadɛ ku hɔy ngerɛ tul nzoɓke na uru a vi luu Pol, a vbi ni bay mii: «Mu ɓaa haɗ mi laa! Waa, mù ɓa leɗ ɓil puo ká Róm k̄i le?» Pol yijira ɓáy bay haɗ ni mii: «U-uu, ɓe k̄i zu.»

²⁸ ɓáyji le, ngerɛ tul nzoɓ yumri na mbi bay a ɓaa haɗ ni mii: «Bi na, mí f̄aa lari ngi-ngi mí puo ndaw roo, ha ri kɔ m̀i ɓa leɗ ɓil puo ká Róm ɓáy.» Lee, Pol yijira ɓáy bay haɗ ni mii: «Bi le, ɓáy mbona ɓi hɔy, i kɔ m̀i ɓa leɗ ɓil puo ká Róm.»

²⁹ Zadɛ ku hɔy nzoɓri ká i hii bay vbika ni bay ɓáy ndoy na, i naa sùo-ri ká lakun-e. A ngerɛ tul nzoɓ yumri na, zadka'a kɔ Pol ɓa leɗ ɓil puo ká Róm na ɓáyji le, h̄e d́aa ni ngi ɓamba, bay ji le, ka ha ri mgba ni i siɗ ni ɓáy sal lari.

Pol kaw pol nzoɓ kún sal bay luyeri ká luu Zibri

³⁰ Ngerɛ tul nzoɓ yumri na hii bay kóko, bay ji k̄i roo Zibri d́aake bay ɓo tul Pol le! Sawke mini ze, nzaaruoke na ɓáyji le, ka ha ri hina sal lari ká i siɗke ni, a mbi nzi-ɛ haɗ *ngerenzob fe poyri ɓáy *nzoɓ kún sal bay luyeri riw bele ha ri mbú k̄i. Fale ku roo, a sùu Pol a víke ni a d́aa ni do pol-ri.

23

¹ Pol na kɔ-kóm ɓa luu nzoɓ kún sal bay luyeri a ɓaa haɗ ni mii: «Yu-iri, ɓáy kér bay ká *taɗ kad kad ze, mù séke simsed ká saw ɓal Ngerewuru kpuru t̄i vuri key.»

² Lee, ngerenzob fe poy luye ká ɓa Ananiyas mbi nzi-ɛ haɗ nzoɓri ká i kaw lakun Pol na nda tinzi-ɛ wɔɓ do d́i.

³ ɓáyji le, Pol ɓaa haɗ ni mii: «Bo ká mù do munu ɓa toy kere ká ɓo tupal hɔy na, Ngerewuru a ndáka tinzaa-a ɓáy. M̀i kaw bay kún sal bay ɓo tul-i munu ɓáy faa *bol kusol naari na, roo le, mù wad tul bol kusol na mú ha ri nda m̀i.»

⁴ Lee, nzoɓri ká i kaw d́i ya ɓáy lakun-e deɓ na i ɓaa haɗ ni mii: «Ijgerenzob *fe poy luye taa Ngerewuru zu waa, mù rad ni le woo!»

⁵ ɓáyji le, Pol yijira ɓáy bay haɗ ni mii: «Yu-iri, m̀i kɔ ni ɓa ngerenzob fe poy luye le, m̀i ti ɓaa munu ya, bay ji le, m̀i kɔ ndaw, i d́aa do ɓil mbede Ngerewuru mii: “Mbay tul nzoɓ ɓori na, mù ti ɓaa bay kaaya se tul-e munu ya*.”»

⁶ Pol na kɔ ndaw, nzoɓri ká i ɓa nzoɓ kún sal bay luyeri na, nzoɓ haɗeri ɓa *Sadusiri, a nzoɓ haɗri ɓa *Fariziri. Sawke mini ze, ka ɓaa bay ɓelen ɓa siya haɗ ni mii: «Yu-iri, ɓi na m̀i ɓa Farizi, a mí ɓa vu ɓil Fariziri! Bay tul d́aa law nzokdo te tul t̄i nzoɓri saa luu huɗ na ze, i d́aake bay ɓo tul-i ká vuri ká pol-ri key!»

* 23:5 23.5 T̄i kele 22.28.

⁷ Zafka'a ɓaa ɓay key na munu ɓáyji le, Fariziri ɓáy Sadusiri na, i may kɪ ɓayke ká zad mbú kɪ ɓa nzoɓri téke ɓil kɪ.

⁸ (I may kɪ ɓay, ɓay ji le, Sadusiri ko i ɓaa mii, nzoɓ huɗeri ti tji saa luɔ huɗ kpay ya mgban. Led nzaapedri ká nulue ɓáy temri kara tiya ndaw. Roo le, Fariziri na i ɗaa law-ri ɓo tul fe niri na key riw bele).

⁹ Máj ɓayke ku na ngon ɓamba tasiri ɓa zad ɗo gingin. Nzoɓ fére nzoɓri bol kusol ɓaneri ká i ɓa Fariziri na, i uru siya i ɓaa ɓay ɓáy ngonke ɓa nzoɓri mii: «Ledban key na ɓuru zɪn kaaya ɓe mbɔw ya! Ko ya le, tem, mase led nzaaped ká nulue ze ɓaa ɓay ɓa ni.»

¹⁰ Máj ɓay ɓari na ngon ɓamba tasiri ɓa ngere tul nzoɓ yumri na ɗaa hje a ɓaa mii, ko ya le, i mgbaka Pol na i goɗ ni mbedke mbedke. Saɓke ze, ka ɓa kudu nzoɓ yumri se i vaa mgba Pol ká sakra ɓari na, a i se zɪn ni ɓil hul káw nzoɓ yumri ká ɗo siya na roɓay.

¹¹ Sunke ku na ɓáyji le, Ngerembay tji tul Pol a ɓaa ɓa ni mii: «Sin law-a, ɓay ji le, nasi ɓay ɓi ká mù ɓaa ɓa nzoɓri ká Zuruzalem key na, ɗo nun haɓa mù ɗaa munu ká Rom ndaw.»

I leke ɓay mgbaka Pol ɓay ika ni

¹² Zafka nzaaru sil ɓa sie tji na ɓáyji le, Zibri mbú kɪ i sɔ mjiiri zuɔ nduo kɪ i ɓaa mii: «Náa sɔri fe ya ndaw, náa nzóri mbii ya ndaw, kpuru maa ɓáy ika Pol ndaw ro.»

¹³ Nzoɓri ká i leke ɓay ika ni na i kal sin nin.

¹⁴ Ro, i vaa zɪn *ngerenzoɓ fe poyri ɓáy ngere Zibri i ɓaa ha ri mii: «Buru na, ɓuru mbi nzaa ɓuru ɓuru sɔ mjiiri zuɔ nduo kɪ ɓay sɔna fe ya kpuru ɓo, ɓuru i Pol na ndaw ro.

¹⁵ Munu zu le, ɓaari ɓáy *nzoɓ kún sal ɓay luyeri na, i pie nzaaped timbede key ɓa ngere tul nzoɓ yumri ɓa ni ka tina Pol a vike ni pol-ri key munu ri fe ká i hii ɓay békle fe ɗaa ɓeri lem lem ɓáy zadɛ. A ɓuru le, pola roɔ ɓay haɓa ni ka vi le, ɓuru ɗo ɗi ya ɓay ika ni.»

¹⁶ Zafka vu tinam Pol laa ɓay ká i leke ɓay ika ni-e na munu ɓáyji le, ka zol a vaa ri ɓil hul káw nzoɓ yumri na, a ɓaa ɓayke ɓa ni.

¹⁷ ɓáyji le, Pol ɗi ngerenzoɓ yum mbɔw munu a ɓaa ɓa ni mii: «Mu sùu led kuban key na mú séke ni luɔ ngere tul nzoɓ yumri, ɓay ji le, ka ɗo ɓáy ɓay haɓe ɓay ɓaa ɓa ni.»

¹⁸ Lee, ka sùu led kuban na ɓo pol-e a séke ni luɔ ngere tul-e a ɓaa ɓa ni mii: «Pol, nzoɓ ká naa hul sal na ɗi mi, a kod mi ɓay haɓa mi sùu led kuban key na, mi vike luɔ-o ɓa ni ɓaa ɓay ɓa mù laa.»

¹⁹ ɓáyji le, ngere tul nzoɓ yumri mgba led kuban na ɓay nduo-e, a tji ke ni ɓa nzaa zad ndji, a vbi ni ɓay mii: «Bay ji roɔ, mù vi ɓay ɓaa ɓa mù le?»

²⁰ Lee, led kuban na yjinra ɓáy ɓay ɓa ni mii: «Zibri sin tul ɓay ɓay kóɗ mù ɓo, ruo ɓáyji le, mu tina Pol ɓa ni se zad kún sal ɓay luye munu ká i hii ɓay békle fal ɓay ɓe lem lem ɓa ni ɗo ɓáy zadɛ na.

²¹ Roo le, ɓo na, mu hii puu ɓay ɓari na ya, ɓay ji le, nzoɓri kal sin nin ká sakra ɓari ku i muɔ sùo-ri ɓay ɗaa fe seke zɪn ni. Bari na, i sɔ mjiiri zuɔ nduo kɪ ɓay sɔna fe ya ndaw, ɓay nzokɔ mbii ya ndaw kpuru ɓay ika Pol na ndaw ro! Timbede key na, i giyan kekeke ɓay laa nzaa-a kɪ hoy.»

²² Ngere tul nzoɓ yumri na baka led kuban na ngon-ngon ɓay haɓa ni ka ɓaa ɓay key na ɓa nzoɓ mbɔw ka laa ya. Fale ku le, ka pon ni ɓa ni zol.

I soro Pol se Sezare

²³ Fale ku le, ngere tul nzoɓ yumri na ɗi ngerenzoɓ yumri sidi a ɓaa ha ri mii: «I léke sùo-ri i mbu nzoɓ yumri ɓa isod sidi, nzoɓ piriri ɓa sin tonɔ say ndaw, roɔ nzoɓ nzawri ɓa isod sidi ndaw, a i ɗo ɗi ya ɓay séke ɓa Sezare sɔn key ɓay huu mgban ká'a táa korok.

²⁴ I léke piriri ɓa Pol ka séke ɓáy kere ɗe keke ɓa fe mbɔw kara ka zaa sùo-e ya, a se luɔ Felis ká ɓa nzoɓ réke tul puo.»

²⁵ Ka ɗaa mbede ɓay pie ɓa Felis. Bay ká'a ɗaa ɗo ɓil mbedeke na ze ɗo key:

²⁶ «Bi Kolod Liziyas, mi ɗaa mbede key ɓa mù ɓo Felis, nzoɓ réke tul puo ká mù ɓa nzoɓ luye na, mi hii ke soko ngi-ngi ɓa mù.

²⁷ Ledban ká mi pie ni ɓa mù na, Zibri mgba ni i hii ika ni. Zafka mi laa mii, ka ɓa led ɓil puo ká Rom na ɓáyji le, mi ɓaa nzoɓ yum biri mi séke mi yaa ke tul-e, a mi naa ni saa nduo-ri.

²⁸ Munu ká mi hii ɓay kóko saɓ fe ká Zibri ɗaake ɓay ɓo tul-e na, mi mgba ni mi séke ni luɔ nzoɓ kún sal ɓay ɓari na.

²⁹ Lee, ɓay ká i ɗaa ɓo tul-e na ɗo ɓay tul *bol kusol ɓari kɪ hoy ɓo, ɓa ɓay ká maa ɗaake ɓay huɗ ɓo tul-e ya ndaw, ɓay haɓa ni ka náake hul sal ya ndaw pi.

³⁰ Zafka mi laa mii, Zibri sin tul ɓay ɓay ika ni na, mi pie ni ɓa vaa munu hoy ɓa mù, a mi ɓaa ɓa ɓari ká i ɗaa ɓay ɓo tul-e na mii, i se luɔ-o kɪ ndaw roɔ, i vaa ɓaa ɓay ɓari na ɓa mù laa ɓáy. Soko ro zu.»

³¹ ɓáyji le, nzoɓ yumri na i ɗaa fe ká'a ɓaa ha ri na. I sùu Pol ká sunke ku hoy i séke ni kpuru i tji ke puo ká Antipatis.

³² Nzaaruoke na, ɓari nzoɓ yumri ká i se ɓáy ɓal-ri na i yi faa puo, a i pon nzoɓ piriri se zɪn Pol nun-ri ɓa pola.

³³ Zadfka ɓari nzoɔ piriri na i t̄ji Sezare báyii le, i v̄aa zudfa mbede na nduo ndúo nzoɔ réke tul puo a i ɗaa Pol nduo nduo-ε.

³⁴ Zadfka'a k̄ji mbede na ɔ riw bele na báyii le, ka v̄bi Pol ɓay mii: «Mù ɓa nzoɔ ká kuɗu zad' ká haɗa le?» Zadfka'a laa mii, ka ɓa nzoɔ ká tusiri Silisi na báyii le,

³⁵ ka ɓaa haɗa ni mii: «Zadfka nzoɔ ɗáa ɓay ɓo tul-ari na, i vi roo mù ɗáa ɓay ɓo na báy.» Lεε, ka mbi nzi-ε ɓay haɗa ri koɔ Pol ɗo ɓil boro mbay ká ɓil pile mbay *Eroɗ.

24

Zibri ɗaa ɓay ɓo tul Pol

¹ Fale ká ɗaa nam ndeɓe na báyii le, Ananiyas ká ɓa *ngereɗzoɔ fe poy luye na se Sezare. Ngere Zib' haɗeri báy nzoɔ mbjw ká riɗ-ε ɓa Tertulus ká kó *bol kusol Rómri báy zadε a ɓa nzoɔ yaɗaɗa tul nzoɔ na, i se ziɗ ni i v̄aa kis s̄uo-ri ká pol Felis nzoɔ réke tul puo na ɓay ɗáa ɓay ɓo tul Pol.

² Zadfka'a ɗi Pol vi na báyii le, Tertulus tii saw ɗáa ɓay ɓo tul-e a ɓaa mii: «Bo Felis ká mù ɓa Mbay luye, taambol ɓo ze ɗεkeke ɗóke tusiri ɓuru key haɗ ɓuru kaw báy law pie kpala kpala. Taambol nun nzem ɓo k̄ji ze, mù lēkeke feri ká tusiri ɓuru na haɗ ni ɗo ɓa fie.

³ Bay tul feri riw bele ká ɓuru ziɗ báy namri riw ndaw, báy zadfri riw bele ndaw na, ɓuru ɗáake law ɓuru ɓo tul-a.

⁴ Roo le, ɓuru hii ɓay kún mù kaw bole ɗi ɓamba ya. Bay ɓuru ndji ɗo ku, ɓuru hii ɓay haɗa mù laa ziɗ ɓuru. Mbay nzoɔ law kere, mu iki law-a ɓo mú laa haɗ ká ndji key ziɗ ɓuru.

⁵ «Buru na, ɓuru ziɗ ledban key na ɓa nzoɔ ɗoko law nzoɔ, a wal nzoɓri kperke kperke ká sakra Zibri riw bele ká tusiri key. Be na, ka ɓa nzoɔ ndáka faa pol haɗ Zibri fere kér ɓay ɓari i se fal nzoɔ ká Nazareɗ na.

⁶ Ka nzaa faa kpuru, ɓay ɗáa ɓie ɓo tul *hul kaɗi Ngerewuru ɓuru ká taɗ kaɗaɗ na, le, ɓuru mgba ni ká ɗi. [Buru hii ɓay kún ɓay ɓo tul-e munu ká bol kusol ɓuru kie,

⁷ roo le, Liziyas ngere tul nzoɔ yumri na, t̄ji tul ɓuru hiyaw a vi naa ni báy w̄ara haɗ saa nduo ɓuru, a yaɗa tul-e.

⁸ Fale ku le, ka mbi nzi-ε haɗ ɓuru nzoɔ ɗáa ɓay ɓo tul-eri na, haɗ ɓuru vi pol-a k̄ji ndaw ro.] «Bo k̄ji mù v̄bi ni ɓay le, mù kóko feri riw bele ká ɓuru ɗáake ɓay ɓo tul-e na ɓa s̄uo ɓay.»

⁹ Zibri riw bele na, i mbjw nzaa-ri zuo tul ɓay na i ɓaa mii, ɓa tusue, zadε k̄ji zu.

Pol foɗ ɓay ɓe ká pol Felis ɓay yaɗaɗa s̄uo-ε

¹⁰ Báyii le, nzoɔ réke tul puo na kaa nduo-ε haɗ Pol ɓay haɗa ni ɓaa ɓay ɓe na, le, Pol ɓaa haɗ ni mii: «Mì ko mù ɓa nzoɔ kún sal ɓay ká tusiri key mbiimbam nḡji ɓamba ro. Sawke mini ze, mù ɗaa law-i ɓo tul-a báy law kere mì ɗóke pol-a key ɓay ɓáake saw ɓay ɓi ká ɓay yaɗaɗa tul-i na haɗ mù laa ziɗ m̄i.

¹¹ «Kal nam duo fale sidi ya roɓay ze m̄i se Zuruzalem ɓay rúo Ngerewuru ká ɗi. Bo k̄ji mù maa ɓay ɓékle saw ɓayke mú ko.

¹² Bi na, i ziɗ m̄i ba mbjw mini ká ɓil *hul kaɗi Ngerewuru, mase ɓil *hul mbjw k̄ji Zibri, mase ká ɓil ngerepuo, ká m̄i ɗo máy ɓay ziɗ nzoɔ, mase m̄i mbjw nzoɓri ha ri uru báy ɓay ya ndaw pi.

¹³ Bari key na, i maa ɓay ziɗ fe ká i ɗáake ɓay ɓo tul-i timbedε key na ya.

¹⁴ Roo le, mù ko fe ɗáa ɓiri key na ká pol-a: Bi na, m̄i ɗaa ped' haɗ Ngerewuru bulu ɓuru mí séke Faa Ngerembay ká ɓari na i ɓaa mii, ɓa faa ɓie kér ɓay nzoɓri. M̄i ɗaa law-i ɓo tul ɓayri riw bele ká i ɗaa ɗo ɓil *mbede bol kusol ndaw, báy taa *nzoɔ yaɗaɗa ɓayri saa nzaa Ngerewuru ndaw pi.

¹⁵ M̄i ɗaa law-i nzokɗo te tul Ngerewuru munu ká ɓari na ku, a mí ko mii, ɓe na a haɗa nzoɔ fe ɗáa báy zadfri báy nzoɔ fe ɗáa kaɗari na riw bele t̄ji saa luɔ huɗ.

¹⁶ Sawke mini ze, mù ɗaa h̄urusuo-i tunj k̄ji, ɓay káw báy kér ɓay ká taɗ kaɗ ká pol Ngerewuru ndaw, pol nzoɓri ndaw pi.

¹⁷ «Fale ká ɗaa mbiimbam nḡji maa fe ká m̄i ti Zuruzalem ya na, mù ȳji saa ɗi mí se ɓay haɗa fe ká nzoɔ mbika lawri mbjw na haɗ nzoɓri ká i ɓa saw ɓiri ndaw, ɓay puo feri haɗ Ngerewuru ndaw pi.

¹⁸ Sawke mini ze, mù ɗóke ɓil hul kaɗi Ngerewuru mí ɗo ɗáa pedkeri, ze i vi ziɗ m̄i ká ɗi. Roo le, mù saɗ s̄uo-i mí puo fe, a mí ɗaa fe saw puo Zibri na pola ndaw roo mí ri ɗi báy. Ruɔ nzoɓri ɗo ziɗ m̄i ya ndaw, fe ndúo k̄ji kara ti ɗi ya ndaw pi.

¹⁹ Roo le, Zib' haɗeri ká kuɗu zad' ká Azi na i ɗo zadε. Zadfka i ɗo báy fe haɗe ká ɓay ɗáa ziɗ m̄i le, ɓa ɓari k̄ji ze, ɗo nun haɗa ri ɗo pol-a ɓay ɗáa ɓay ɓo tul-i.

²⁰ Mase, báy nam ká m̄i káwke pol nzoɔ kún sal ɓay luye Zibri na, ɓari ká i ɗo zad' ni key na, ndad' ɓay haɗa ri ɓaa ɓay fe kaɗaɗa ká m̄i ɗaa na haɗ mu laa.

²¹ Fe mbjw hoy ká m̄i ɗaa ká namke ku na, ɓa ɓay ká m̄i ɓaa báy bawda kusol-i gbarara gbarara ká sakra ɓari mii: "Bay tul ɗáa law nzokɗo te tul t̄ji nzoɓri saa luɔ huɗ na ze, i ɗáake ɓay ɓo tul-i ká pol-ri ká vuri key!"»

²² Báyii le, Felis, nzoɔ réke tul puo ká ko Faa Ngerembay maa fe na, ka foɗ ɓay Pol na ya, a ha nzoɓri zol a ɓaa ha ri mii: «Zadfka Liziyas, ngere tul nzoɔ yumri na

vi ndaw roo, mi mbika nzaa-i bay tul bay baari na bay.»

²³ Fale ku bayji le, ka mbi nzi-e ha ngerenzob yum bay haɗa ni ka koro Pol ha ni ka naa bil hul sal ka nziya ya, a haa faa ha nzoɓ buo-eri ka i hii bay vike bay feri ha ni na ya ndaw pi.

Pol baa bay bay yaɗajake suɔ-e ka pol Felis

²⁴ Nam kal maa fe ndaw roo, Felis vi bay may be Dursil ka ba Zib. Ka pie nzaaped ha ri vaa di Pol, a laa bay beri ka se tul daa law bo tul Zezu *Krisi.

²⁵ Roo le, zadka Pol tii saw ba ba bayri ka se tul simsed ka do bay zadɛ ndaw, mgbaka suɔ ka tul fe daa ndaya ndaw bay nam kunj sal bay Ngerewuru ka'a vi ndaw na, Felis daa hie a baa ha ni mii: «Mu se mgbum ro. Ze, zadka mi zinj faa le, mi pie ha ri vaa di mi ba ki bay.»

²⁶ Robay, ka daa law-e nzokdo te tul Pol a ker mii, ko ya le, a haɗa beri lari. Sawke mini ze, ka pie nzaaped ha Pol vi luɔ-e banguɔ bay sorori zinj ni.

²⁷ Fale ka mbiimbam kal sidɪ mini na bayji le, i tina Felis i ha Porsiyus Fetus suo bol-e ba nzoɓ reke tul puo. Felis ka hii bay daa fe ka rii law Zibri na, ka poɗ Pol naa hul sal na robay.

25

Pol hii bay seke luɔ Mbay Sezar ha ni daa bay be

¹ Zadka Fetus tji zad' ka'a reke mbay ka di, a daa nam say ka fale na ku bayji le, ka uru ka Sezare a se ba Zuruzalem.

² Zadka'a tji di na bayji le, *ngerenzob fe poyri bay ngerɛ Zibri mbi rinj Pol i seke nzaa Fetus

³ i kod ni bay haɗa ni ka daa fe ka law-ri hii bo, a yinjra Pol vi Zuruzalem ba ki, bay ji le, bari na i leke bay zinj ki pola bay haɗa nzobri muɔ faa i i ni.

⁴ Roo le, Fetus yinjra bay bay ha ri mii: «Pol na i koro ni do Sezare ka lew. A bi kara mi yi bay seke di ka timbede key.

⁵ Ndad bay haɗa ngereri ka sakra baari key i se zinj mi mbij hoy. Ze zadka ledban na daa fe ka kaaya le, i daa bay bo tul-e.»

⁶ Fetus na daa nam tono sidɪ, mase duɔri munu ka sakra bari roo a yi a se Sezare na bay. Nzaaruoke bayji le, ka tji a vaa kaw zad' fonj bay a mbi nzi-e bay haɗa ri vaa mgba Pol i vike ni ha ni ka kaw pol-e.

⁷ Zadka i mgba Pol i vike ni na bayji le, Zibri ka i uru saa Zuruzalem na, i uru vbuɓubu i vi kiri ni i tii saw daa bawda bayri ngji bamba bod' bod' zuo nzi-e, roo le, i maa bay koko fe ka i daake bay bo tul-e na ya.

⁸ Bayji le, Pol mbi bay ka bay yaɗajake tul-e na a baa mii: «Mi daa fe mbij ka bay haɗa bay ka mgbake tul-i ya. Mi daa fe mi wadke *bol kusol Zibri ya ndaw, mi daa fe mi dieke *hul kani Ngerewuru ya ndaw, a mi tunj Mbay Sezar ngeren ya ndaw pi.»

⁹ Bayji le, Fetus ka hii bay daa fe ka rii law Zibri na ka vbi Pol bay mii: «Waa, mu do bay law hiiya ka bay seke Zuruzalem bay haɗa mi vaa daa bay bori ka zad' fonj bay na ku ti mbij ha mu le?»

¹⁰ Lee, Pol yinjra bay bay ha ni mii: «Mi do zad' fonj bay Mbay Sezar key. Zad' ni key ze, ba zad' ka do nun haɗa ri daa bay bi na ka di. Mi daa kaaya ndji mini kara zinj Zibri ya, bo suɔ-ɔ kara mu ko ta-tan ndaw.

¹¹ Zadka mi daa fe kaaya ka maa bay haɗa mi zinj hud' le, mi ti may bay hud' bi na ya. Roo le, zadka bay feri ka i daa bo tul-i na ba kud' bay hoy le, nzoɓ mbij mini kara do bay faa ka bay mgbaka mi bay daa mi bo nduo-ri na ya. Munu le, mi seke bay bay bi key na ba zad' aake ha Mbay Sezar ka Rom ze ka daa.»

¹² Bayji le, Fetus mbu ki zinj nzoɓ haɗa nzaa boko beri ka zad' fonj bay na. Fale ka i baa bay zinj ki na bayji le, ka yinjra bay bay ha Pol mii: «Zadka mu hii bay haɗa Mbay Sezar ze ka daa bay bo le, mu seke pol-e ka lew.»

Pol kaw pol Mbay Agiripa

¹³ Fale ka nam kal maa fe na bayji le, Mbay *Agiripa bay Berenis i se Sezare bay hii soko ha Fetus.

¹⁴ Munu ka i daa namri ka di ngji maa fe na bayji le, Fetus tina fe daa Pol na ha Mbay Agiripa a baa ha ni mii: «Mi do bay nzoɓ mbij munu ka zad' ni key ka Felis poɗ ni naa hul sal.

¹⁵ Zadka mi se Zuruzalem na bayji le, *ngerenzob fe poyri bay ngerɛ Zibri mbi rinj-e i seke nzaa-i, i vbi mi bay haɗa mi daa bay hud' bo tul-e.

¹⁶ Lee, mi yinjra bay bay ha ri mii: «Saw buru Romri na buru daa fe munu ya. Nzoɓ ka i mbi rinj-e i seke nzaa nzoɓ daa bayri le, buru ha ni do zad' fonj bay ka nun nzobri ka i daa bay bo tul-e na bay haɗa ni ka tina saw feri ka i daake bay bo tul-e na, ha nzoɓ daa bayri na i laa. Bo munu ya le, buru ti poɗ ni bo bil nduo nzobri gor hoy ya.»

¹⁷ Bari na i vi zinj mi ka zad' ni key, le, mi mgba roy ya. Nzaaruoke ku hoy le, mi se zad' fonj bay na, a mi mbi nzaa-i bay haɗa ri mgba ledban na i vike ni.

¹⁸ A le, nzobri ka i daa bay bo tul-e na i vi. Lee, mi ker mi baa mii, i daa bawda bay bo tul-e.

¹⁹ Roo le, i may bay zinj ni se tul fe saw puo bari ka ba faa kod' Ngerewuru bari, a

í mǎy ɓay zɪŋ ni se tul nzoɔ mbɪw munu ká riŋ-ε ɓa Zezu ká hu ká Pol ɓaa mi, ka kaw ɓáy kumnun timbeɔɔ key na.

²⁰ Bi na, mǐ kɔ faa békɛ kɪri ɓayri ká mini key na ya. Sǎwke mini ze, mǐ vbi Pol mi, zadka'a dɔ ɓáy law hiiya le, ka se Zuruzalem ɓo hǎ mǐ ɗaa ɓay ɓe na ká dǐ.

²¹ Roo le, Pol hii ɓay séke ɓáy ɓay ɓe na ká zad áake, a hii ɓay hǎna mǐ kɔrɔ ni dɔ hul sal hǎ Mbay Sezar ká Rɔm ze ka ɗaa ɓay ɓe. Báyyi le, mǐ mbi nzaa-i ɓay hǎna ri kɔrɔ ni kpuru maa nam ká mǐ piéke ni ɓay hǎna ni ka se luo Mbay Sezar na.»

²² Báyyi le, Agiripa yɪŋra ɓáy ɓay hǎ Fetus mi: «Bi hoy kara, mǐ hii ɓay láa ɓay ledɓan na ku ndaw.» Lεε, Fetus yɪŋra ɓáy ɓay hǎ ni mi: «Ruo le, mǐ láa ɓay ɓe na ɓáy.»

²³ Nzaaruoke na báyyi le, Agiripa ɓáy Berenis i tɷi ɓáy nzoɔri tururu ká nun nzoɔri, í ri i bil bawda *hul mbú kɪ, ɓáy ngerenzɔɔ yumri ndaw, ɓáy ngereri ká bil ngerepuo ndaw pi. Lεε, Fetus mbi nzi-ε ha ri tina Pol í mgba ni í vieke ni pol-ri.

²⁴ Báyyi le, Fetus mbi ɓay a ɓaa mi: «Bo Mbay Agiripa, ɓáy ɓaari riw bele ká í kaw zad ni key zɪŋ ɓuru na, í kɔ ledɓan ni key. Ruo Zibri riw bele ká Zuruzalem ɓáy zad ni key na, i ví re ɓay ɓe ká luo-i mi, dɔ nun hǎna ni ka káw ɓáy kumnun mbáa.

²⁵ Bi na, mǐ zɪŋ fe mbɪw mini ká ɓay ɗáake ɓay huf ɓo tul-e ya. Munu ká ɓe kɪ sùo-ε hii ɓay hǎna Mbay Sezar ká Rɔm ze ka ɗaa ɓay ɓe na, mǐ mbi nzaa-i ɓay piéke ni se luo-e.

²⁶ Roo le, mǐ kɔ ɓay mbɪw ká ɓay ɗáake mbeɔɔ se tul-e ɓay piéke ni hǎ Mbay Sezar ká Rɔm ya. Sǎwke mini ze, mǐ dǐ ni hǎ ni dɔ pol-ri key, kakalke le, ká pol ɓo Mbay Agiripa, ɓay hǎna ɓo, fal békɛ ɓay ɓe na le, mǐ kóko faa ɗáa mbeɔɔke na ɓáy.

²⁷ Tusueke le, ɓay hǎna mǐ pie ɓáy nzoɔ ká naa hul sal tan ɗáa mbeɔɔ ká kie sǎw fe ɗáa ɓeri hǎ Mbay Sezar ká Rɔm na, mǐ kɔ ɓa fe ɗáa mbúo hoy.»

26

Pol fɔŋ ɓay ká ɓay yaŋake sùo-ε ká pol Mbay Agiripa

¹ Báyyi le, Mbay *Agiripa ɓaa hǎ Pol mi: «Mǐ pɔŋ faa hǎ mǐ ɓay hǎna mǐ ɓaa ɓay ɓori na hǎ ɓuru laa.» Lεε, Pol ura nduo-ε a tii sǎw ɓáa ɓay ɓay yaŋake sùo-ε a ɓaa mi:

² «Mbay Agiripa, sùo-i ri mǐ ɓamba vuri key ɓay hǎna mǐ dɔ pol-a mǐ ɓaa ɓay feri riw bele ká Zibri ɗáake ɓay ɓo tul-i na hǎ mǐ laa. Sùo-i ri mǐ ɓamba ɓay hǎna mǐ ɓaa ɓay yaŋa sùo-i ká pol-a,

³ ɓay ji le, mǐ kɔ fe sǎw puo Zibri na ɓáy zadɛ riw bele, a mǐ kɔ mǎy ɓay ɓari na kara ndaw. Be ze, mǐ kod mǐ ɓay hǎna mǐ iki law-a mǐ láake ɓay ɓi key.»

⁴ «Bi na, ɓáy kuban ɓi hoy na, Zibri riw bele kɔ simsed ɓiri. I kɔ dɔl ɓi ká ɓa ɗɷe ká sakra nzoɔ ɓiri ká puo ɓi ndaw, ká Zuruzalem ndaw pi.

⁵ I kɔ mǐ ɓa ɗɷe ká lew hoy ká mǐ zuo zɪŋ *Fariziri, ká ɓuru kɪri ɓuru yɪŋ ká tul fe sǎw bulu naari ká ɓay mgbaka mba nzoɔ hǎwri. Bari na, i kɔ ndaw, zadka i hii le, i máa ɓáa ɓayke na hǎ mǐ.

⁶ Timbeɔɔ key na, i hǎ mǐ vi zad fɔŋ ɓay ni key, ɓay ji le, mǐ ɗaa law-i nzoɔdɔ te tul ɓay ká Ngerewuru waa zɪŋ bulu naari.

⁷ Bayke ku na, sǎw kǎni naari ká duo fale siɗi bele na, i ɗaa law-ri ɓo dǐ í giyan ɓay kóko feke í ɗáake peɔf hǎ Ngerewuru suŋ ɓáy ɓisie ɓanɔo. Agiripa Mbay luye, ɓay law-i ká mǐ ɗaa nzoɔdɔ te tul ɓay ká Ngerewuru waa na ze, Zibri ɗáake ɓay ɓo tul-i.

⁸ Kúy! Bay hǎna Ngerewuru tina nzoɔ huɗeri saa luo huɗ na wǎa, ɗaa mina ndaw rɔɔ, ɓaari Zibri na í kɔ ɓa fe ká ɓay ɗáa law ɓo dǐ ya le woo!»

⁹ «Bi na hoy kara, pola lew na mǐ nzaa faari ɓoɗ ɓoɗ mǐ ɗaa hurusuo-i tun kɪ ɓay hǎna riŋ Zezu ká Nazareɗ na ka gbɔ.

¹⁰ Be ze ɓa fe ɗáa ɓi ká Zuruzalem. Zadka *ngerenzɔɔ fe poyri hǎ mǐ faa na, mǐ mgba nzoɔ mbika lawri ngɷi ɓamba zuo hul sal. A zadka i kun ɓay huf ɓo tul-ri kara, mǐ hii ɓayke zɪŋ ri ndaw.

¹¹ Mǐ haari ɓáy bil hul mbú kɪri riw bele mǐ ɗaa ri kɔ seke fe, a mǐ nzaa faa ɓay hǎna ri mǎy ɓay ká tul mbika law ɓari. Law fǎa ɓi na nda siri ká tul-ri ya ɓáy, hǎ mǐ ɗaa nun-ri tuo síe kpuru ni tɷi ke bil ngerepuori ká zad kɪ.»

Pol ɓaa ɓay ká se tul sùo kɛr ɓay ɓe ká pol Mbay Agiripa

¹² «Be mini ze, mǐ yaa mbeɔɔ ká nduo *ngerenzɔɔ fe poyri, mǐ séke Damas ɓáy bol kusol-ri ká í hǎ mi.

¹³ *Agiripa Mbay luye, zadka mǐ se faa rɔɓay, ká síe dɔ law tul na báyyi le, mǐ kɔ zad tǎna uru saa nulue a hie mba síe a kiri mǐ ɓáy ɓáw sed ɓiri gbuk riw bele.

¹⁴ Báyyi le, ɓuru riw bele na, ɓuru lie raf zuo siri, le, mǐ laa kusol nzoɔ ká dǐ mǐ ɓáy nzaa eboro mi: “Sol! Sol woo! Sǎwke mina rɔɔ, mǐ ɗaa nun-i tuo síe munu le? Do nɔŋɔŋ ɓamba ɓay hǎna mǐ ruu zɪŋ mǐ munu ká nday ruu ɓaa gan ɓe.”

¹⁵ Lεε, mǐ yɪŋra ɓáy ɓay hǎ ni mi: “Mbay, wǎa, mǐ ɓa ve le?” Báyyi le, Ngerembay na yɪŋra ɓáy ɓay hǎ mǐ mi: “Mǐ ɓa Zezu ká mǐ ɗaa nun-i tuo síe na.

¹⁶ Mu úru siya mú ɔo síkɔɔ, ɓay jì le, mǐ tji tul-a mǐni ɓay náa mú hǎ mú vi ɓa nzoɔ peɔ ɓi. Mú ɓá nzoɔ nasi ɓay ɓi, mú ɓaa ɓay feri ká mú kó ká timbeɔɔ key, roo ɓáy fe kǐri ká mǐ kǐe mú hǎ mú kó ndǎw na.

¹⁷ Mǐ kóro mú ká sakra Zibri ɓáy saw nzoɔ hǎwri ká mǐ pié mú se luo-ri na.

¹⁸ Mǐ pié mú ɓay haɓa mú se luo-ri mú vǎa mgbúɔa nun-ri, mú tǐna ri saa ɓil sun ha ri vi zaɔ taɓa, a mú tǐna ri saa nduo *Satan ká re mbay ká tul-ri ha ri vi luo Ngerewuru, ɓay haɓa ɓo, ɓari na kara ɓáy faa law-ri ká i ɔaa ɓo tul-i na, mǐ ndáke buma ká tul feyaa ɓari ha ri vi ɓa nzoɔ taa ɓiri a i ɔo sakra nzoɔ hǎwri ká Ngerewuru nan ri a ɔaa ri zuo ɓoɔ na.”»

Pol ɓaa ɓay peɔ ɔaa ɓeri ká pol Mbay Agiripa

¹⁹ «Be ze, Mbay *Agiripa, fe ká uru saa nulue ká'a tji tul-i na, mǐ tunj ngerenɗ ya.

²⁰ Roo le, titire na mǐ ka-káa Bay Kere ká Damas ɓáy Zuzuzalem, roo ɓáy puori riw bele ká kuɔu zaɔ ká Zude ndǎw, a mǐ se luo saw nzoɔri ká i tuu Ngerewuru ya na ndǎw pi. Mǐ ka-káake ha ri ɓay haɓa ri suo kér ɓay ɓari ká tul fe ɔaa yaa ɓari, i fére sùo-ri ɓa luo Ngerewuru, a i ɔaa hǎ fe ɔaa ɓari na ka kǐe nzoɔri mii, i suo kér ɓay ɓari ká tul fe ɔaa yaa ɓari na.

²¹ Saɓwke mini ze, Zibri mgbáke mǐ ká ɓil *hul kaɓi Ngerewuru, a i nzaa faa ɓay ika mǐ.

²² Roo le, Ngerewuru so mǐ a koro mǐ hǎ mǐ kaw kpuru tji vuri, a mǐ ɓaa nasi ɓay ɓe hǎ nzoɔri riw bele, nzoɔ luyeri ndǎw, nzoɔ hɔykeri ndǎw pi. Bay ká mǐ ɓaa na, ɔo munu ɓáy taa hǎy ká *Moyze ɓáy *nzoɔ yaɓa ɓayri saa nzaa Ngerewuru ɓaa na. I ɓaa ɓay feri ká'a vi fal-ri na

²³ mii, ɔo nun haɓa nzoɔ ká Ngerewuru waa ɓay pié ni vi yaa nzoɔri na a kóko seke fe. Be kǐ ze a ɓá titire nzoɔ ká'a tji saa luu hudɔ, a ka-káa ɓay zaɔ taɓa ká hǎ pam hǎ naari Zibri ɓáy saw nzoɔri ká i ɓa Zib ya.»

I zinj kaɓaya Pol mbij ya

²⁴ Munu ká Pol ɓaa ɓay munu ɓay yaɓake sùo-ε na ɓáyji le, Fetus kuj nzaa ɓay ɓe a ɓaa ɓay ɓelen mii: «Pol, ɓa ɓala ro ze ɔaa mú key ya! Fe kóko ɓo ká mú kó ɓamba na mbi mú ɓa ɓala ro!»

²⁵ ɓáyji le, Pol yinjra ɓáy hǎ ni mii: «Fetus, ɓo ká mú ɓa mbay luye na, mu kó, ɓa ɓala ze ɔaa mǐ ya. Bayri ká mǐ ɓaa na ɓa tusue ɓay, a ɓa ɓay ká ɔo ɓáy faake.

²⁶ Mbay *Agiripa na kó saw fekero key na ta-taj. Be ze hǎ mǐ maa ɓaa ɓaykeri key na ɓáy nun wǎra nzoɔ ká pol-e. Mǐ kó ku na, ka kó fe niri key na riw bele, ɓay jì le, ɓa feri ká kal ká zaɔ hie ɓo, ká zaɔ muni ya.

²⁷ Mbay Agiripa, ɓay ká *nzoɔ yaɓa ɓayri saa nzaa Ngerewuru ɓaa na, mú ɔaa law-a ɓo ɔi kǐ le? Mǐ kó ku na, mú ɔaa law-a ɓo ɔi na kǐ.»

²⁸ ɓáyji le, Mbay Agiripa na yinjra ɓáy ɓay hǎ Pol mii: «Vu ɓay ɓo ká ndji key hɔy, mú hii ɓay haɓa mǐ fére sùo-i mǐ vi ɓa nzoɔ *Krisi le?»

²⁹ Leɛ, Pol yinjra ɓáy ɓay hǎ ni mii: «Bole ɔi ya hɔy, mase bole a ɔi ndji hɔy kara, mǐ kod Ngerewuru ɓay haɓa ni fére mú, ɓo ɓáy nzoɔri riw bele ká i laa ɓay ɓi vuri key na ha ri ɔo munu ká ɓi key, roo le, sal lari ká i sinke mǐ na, ka sɔɓ ri ya.»

³⁰ ɓáyji le, Mbay Agiripa na uru siya, roo nzoɔ réke tul puo ndǎw, Berenis ndǎw, ɓáy nzoɔri ká i kaw zinj ri na, i uru siya gbaw.

³¹ Zaɔka i naa sùo-ri na, i ɓaa ɓay ká sakra kǐ mii: «Ledban ni key na ɔaa fe mbij ká maa hudɔ ya ndǎw, maa naanɗa hul sal ya ndǎw pi.»

³² Leɛ, Mbay Agiripa ɓaa hǎ Fetus mii: «Ledban ni key na, ɓa fe ká'a mbi nzi-ε ɓay haɓa Mbay Sezar ká Rom ze ka ɔaa ɓay ɓe ya le, a ndáɔ ɓay tǐna ni ká ɓil hul sal na.»

27

Pol ká naa hul sal na i soro ni ɓa Rom

¹ Zaɔka Fetus mbi nzi-ε ɓay haɓa ɓuru kaw ɓil bawda tuo ɓuru se tusiri Itali na ɓáyji le, i poɓ Pol ɓáy nzoɔ haneri ká i naa hul sal na zuo ɓil nduo ngerenzoɔ yum ká riɗ-ε ɓa Zuliyus. Be na, ka re tul nzoɔ yumri ɓa isoo ká tul kuɔu nzoɔ yumri ká i ɔi ri ɓa nzoɔ yumri ká puoroo Mbay Sezar.

² ɓáyji le, ɓuru hil ɓuru kaw ɓil bawda tuo ká uru saa Adaramiti a se ɓa puori ká ɔo nzaa kporombii ká kuɔu zaɔ ká Azi ɓuru zol. Arisitak, ká ɓa nzoɔ ká Tesalonik ká kuɔu zaɔ ká Maseduwan na se zinj ɓuru mbij hɔy.

³ Nzaaruoke na, ɓuru ɓa ká Sidon. Leɛ, Zuliyus ɔaa law kere zinj Pol a poɓ faa hǎ ni ɓay haɓa ni ka se ɓil puo ká luu nzoɔ buo-eri ha ri so ni ká tul feri ká'a se sieke.

⁴ Uru saa zaɔ nu ku ɓáyji le, ɓuru hil ɓuru kaw ɓil bawda tuo ɓuru kal ɓáy lakun tukudu mbii ká Sipir ɓuru laɓa ɓáy nzaakon ká zuu kuu ɔi ngji ya, ɓay jì le, zuu kuu ngji ɓamba ká ɓil mbii a suo nun ɓuru.

⁵ Fale ku le, ɓuru tuo maambii ká ɔo ɔi ya ɓáy kuɔu zaɔ ká Silisi ɓáy Pamfili, ɓuru tji Mira ká ɔo kuɔu zaɔ ká Lisi.

⁶ Zaɔ nu ku ɓáyji le, ngerenzoɔ yum na zinj bawda tuo kǐ ká uru saa Alezandere, a ɔo ɔi ya ɓay seke ɓa tusiri Itali, ze a hǎ ɓuru hil zinj ni mbij hɔy ɓuru zol.

⁷ Buru ɔaa nam ngji maa fe, ɓuru se ɓáy ɓil mbii na ɔaka ɔaka ɓuru ɓa ká ɔi poɔo

poɗo kpuru ndaw roo, búru tji búru ko tul puo ka Sinide ka do pol buru dil. Munu ka zuu kuu a suo nun buru ka buru nzaa faa kpuy, búru zinj faa seke ba pola ya na bayji le, buru yji búru raa búru se nun buru ba tukudu mbii Kerɗ búru tji tjiw zad ka di ka rin-ε ba Salmone. Fale le, buru kal búru raa bay bawda tuo na, búru se bay nzaakonj ka fi mbje.

⁸ Buru kaa torom ka nzaakonj na ku kpuru ndaw roo, búru tjiike zad mbjw munu ka rin-ε ba Zad' Dol Tuori búru tja ka di. Zade ku na do di ya bay ngerɛpuo ka Laze.

⁹ Munu ka namri kal ngji bamba na, se-seɗ ba pola bay bawda tuo na ba huɗ, bay ji le, few varu kere na kal bay nam ka Zibri sanke suo-ri i su fe ya na. Sawke mini ze, Pol baka nzoɓ ped' tuori a baa ha ri mii:

¹⁰ «Yü-iri woo! Mi ko ku na, zadka naa zolri timbeɗe key bay faa mbii le, a ba bie naari. Tuo bay sobari ka zuo bil-e na a bie riw bele, a naari nzoɓri ka naa kawri bil-e kara, a ba huɗ naari ndaw.»

¹¹ Roo le, ngerenzob yum ka korɔ Pol na, daa law-ε bo tul nzoɓ mgbaka ngonj bawda tuo bay ngerɛ tul nzoɓ bawda tuo hoy, a hii bay daa law-ε bo tul bay ka Pol baka ri na ya.

¹² Munu ka Zad' Dol Tuori ka bil fewri key, ba zad kere ka bay kaw di ya na bayji le, ruo nzoɓ haneri ka sakra buru mbi nzaa-ri bay hanja buru nzaara faa bo, zadka buru zinj faa le, buru se nun buru ba pola búru tji Finez. Puoke ku na ba zad dol kere ka tukudu mbii Kerɗ ka nzoɓri do di i ko-kom ba zad rin sie ka labil-e fi gel ndaw, ka labil-e fi hodɔ ndaw pi. Be ze, i hii bay hanja buru kiji búru kaw di bay fewri ka zuu kúuke ndaw, mbam toke ndaw pi.

Zuu bura kuu a laj bawda tuo ka bil maambii

¹³ Nam mbjw munu ka zuu uru saa fi hodɔ a tii saw kúuka perere na bayji le, nzoɓ bawda tuori na ker i baa mii, fe ka bari mbi nzaa bari ka di na, fe ka'a hiyaŋ faake hiyaŋ na tiya. Ro, nzoɓ ped' bawda tuori na kuo fe ka mgba bawda tuo do zad mbjw na i daa bo bil-e, i ha buru se nun buru ba pola maa bay nzaakonj ka tukudu mbii ka Kerɗ na.

¹⁴ Waka ya hoy le, zuu bura uru gingin saa fi zad tji sie labil-e fi gel. Ba zuu ka uru saa tul kuori ka tukudu mbii ka Kerɗ ka i di ba zuu ka uru saa fi zad tji sie labil-e fi gel. Zuuke kuu gingin,

¹⁵ a mbi nzaa bawda tuo na mari ba zad kji ha bawda tuo na uma seɗ kpuy. Bayji le, buru kaw munu hoy ro ha zuu kuo buru a seke munu ka law-ε hii.

¹⁶ Zuu na kuo buru ha buru kal ka labil vu tukudu mbii fi mbje ka zuu kuu di ngji ya ka rin-ε ba Koda, ha buru yaa zmi ndji ka di. Buru kaa torom ndaw roo, búru zinj faa búru mbi vu tuo ka i sinj do fal bawdake na, búru daa bo bil-e.

¹⁷ Zadka i mbi vu tuo na bo siya bayji le, i kaari bawda tuo na bay sal lari kpidiɗ kpidiɗ ha ni ngonj kpanj kpanj. Robay, i leke tuo bay fe pedkeri riw bele, i daa do bay hanja zuu ka kuo ri ngji ya, bay ji le, i hje i baa mii, bawda tuo na a daa dikudɗi ka do di ya bay Libi. Be munu ndaw roo, zuu na kuo buru a seke munu ka law-ε hii bay.

¹⁸ Munu ka bawda zuu kuu bivbid bivbid ha mbii laj bawda tuo bejna bejna na bayji le, nzaaruoke ku na i tii saw faja sobari i vbuku zuo maambii.

¹⁹ Ndeke di nam sayke na, i nan fe ped' bawda tuo haneri bay nduo-ri kji i vbuku zuo maambii.

²⁰ Lee, ka bil namri ka kal maa fe na, buru ko nun sie ya ndaw, mbaymawri ya ndaw pi. Bawda zuu na kuu banɗo a ha law buru kuŋ mbii gbaɗ, búru baa mii, buru hu-huka ro bo, buru ti tji suku mbaa.

²¹ Munu ka i su fe ya nam maa fe na bayji le, Pol uru siya ka sakra bari a baa ha ri mii: «Yü-iri! Ba fe ka i laa bay di ka mi baa ha ri pola, a i uru saa tukudu mbii Kerɗ ya na le, a doko bay kere hoy bo, naa ti dokori bil koko seke feru mini key ya ndaw, naa ti bieri ya ndaw pi.

²² Timbeɗe key na, mi kod ri bay hanja ri sinj law-ri, bay ji le, nzoɓ mbjw ka sakra baari key na ti huka ya. Roo le, bawda tuo hoy ze a bie.

²³ Mi baa ha ri munu, bay ji le, Ngerewuru ka mi ba nzoɓ taa be mi daa ped' ha ni na, pie led' nzaaped' ka nulue tji tul-i sunje

²⁴ a baa ha mi mii: "Pol, mu hje ya! Do nun hanja mu baa bay mu yake suo-o ka pol Mbay Sezar. Mu ko, nzoɓri riw bele ka i kaw bil bawda tuo zinj mu key na, Ngerewuru daa kere zinj ri bay faa bo, bay hanja ri kaw bay kummun."

²⁵ Sawke mini ze, yu-iri, ndaɗ bay hanja ri sinj law-ri, bay ji le, mi daa law-i bo tul Ngerewuru. Bay ka'a baa ha mi na, fekere a doko munu na kji.

²⁶ Roo le, do nun hanja bawda tuo na ka daa dikudɗi ka do lakun tukudu mbii ka zad hane munu.»

Nzoɓri tji saa bil bawda tuo ka bie

²⁷ Ndeke di nam duo fale ninje ka ba sunj na bayji le, bawda zuu na kuo buru ba lie ba lew banɗo ka law sikda Maambii Mediterane. Maa bay nzaa zad buo bayji le, nzoɓ ped' bawda tuori na tul-ri loŋ ri wuj ha ri ker mii, bari tonj di ya bay tusiri.

²⁸ Báyyi le, i mbi sal i sinj fe híike hãne ɔo ɔi i vbu ɔo mbii i kuɔ vi keɛ i lie i ko le, ɔa tunduo gbarak gbarak sinj sidí. Rɔɔay, zadka i se ndji ɔa pola na, i lie na rɔɔay. Lieke taa ɔe nu ku báyyi le, tunduo gbarak gbarak ɔa duo fale ndebe hoy ro.

²⁹ Lee, i ɔaa hje ɔay bawda tuo ká'a ɔar tisawri, ze i ɔaa fe híikeri ká ɔa niŋ ká mɔba bawda tuo ɔo zaɔ mbjw ká zuɔ ɔil bawda tuo na, i sinj sal ɔo ɔi, rɔɔ i vbuku zuɔ tigbãa mbii, ɔo zadka faa ɔo ɔi le, fekeri na ka mɔba bawda tuo na ka ɔo zaɔ mbjw hã ɔari giyanjke nzaaruɔ ká'a sil.

³⁰ Lee, nzoɔ peɔ bawda tuori na i nzaa faa ɔay ɔi, ze i mbi vu tuo ká ɔo ɔil bawda tuo na, i ɔaa ɔo mbii ri i fe ká i hii ɔay sinj fe híikeri ɔo nzaa mju tuo nɔɔɔke i vbuku zuɔ mbii.

³¹ Zadka Pol ko munu báyyi le, ka ɔaa hã nɔerenzoɔ yum ɔáy nzoɔ yumri mii: «Nzoɔ niri key na, i kaw ɔil bawda tuo naari key ya le, i ti zín faa ká ɔay yããã sùo-ri ya.»

³² Báyyi le, nzoɔ yumri na kuɔ sal ká i sinjke vu tuo na, i pɔŋ hã ni tɔɔɔ ɔo mbii a kal.

³³ Ndji munu ká ɔay haŋa nzaaruɔ sil na báyyi le, Pol ɔo nzoɔri riw bele ɔay haŋa ri sɔ fe. Ka ɔaa ha ri mii: «Vuri key na, ɔa nam duo fale niŋke ro, ze mbii fe sɔm tɔɔɔ ɔo ɔil-ri ya, a i giyanj kekeke munu tanj sɔŋa fe.

³⁴ Sãwke mini ze, mĩ koɔ ri ɔay haŋa ri sɔ fe. Be ze ɔa fe ká'a haŋa ri hɔrusuo a i káwke ɔáy kuɔra. I ko, sɔy tul nzoɔ mbjw mini ká sakra ɔaari key hoy kara ti zeeke gor ya.»

³⁵ Fal ɔay ká Pol ɔaa hã ɔuru munu na ku báyyi le, ka mbi maapa a ɔaa taambɔl hã Nɔerewuru ká nun nzoɔri riw bele, rɔɔ a haw a tii sãw sɔŋa.

³⁶ Be nu ku báyyi le, ɔari riw bele na, i sinj law-ri nɔɔ-nɔɔŋ i sɔ fe.

³⁷ Buru riw bele ká ɔuru kaw ɔil bawda tuo na, tul ɔuru maa isɔɔ sidí ɔáy sinj tɔno say pare yie.

³⁸ Zadka i sɔ fe maa ri sib sib na báyyi le, i ɔaa ɔol para fe payri ká zuɔ ɔil bawda tuo na, i vbuku zuɔ mbii ɔay pɔŋ bawda tuo na ka hii ya.

³⁹ Zadka nzaaruɔ sil na báyyi le, tusiri ká ɔuru ɔo ɔi na zee nzoɔ peɔ bawda tuori na sel. Roo le, zadka i bekle zaɔ le, i ko dikudí ɔo zaɔ rãa mbii ká gulma munu. Be ze, ɔa zaɔ ká i hii i ɔaa mii, zadka faa ɔo ku le, ɔari vãa ɔaa tuo na ka daa ɔi.

⁴⁰ Ro ze, i kuɔ sal fe híike ká mɔba bawda tuo ɔo zaɔ mbjw na i pɔŋ zuɔ mbii, i hina salri ká i sinjke nɔŋjke na hã ni ɔo zaɔe. Fale ku le, i mbi bawda gari i ɔaa ɔo siya ká nzaa mju bawda tuo ɔay haŋa zuu ka

suru ɔuru kpuru, hã ɔuru vãa daa dikudí ká nzaakonj.

⁴¹ Zadka ɔuru ɔo seke ɔa pola rɔɔay na, bawda tuo ví daa dikudí ká tigbãa mbii ndoko a ɔaa a ɔo ɔi hã nzaa mju-ɛ nduo dikudí malak hã faa zaɔ lanj sùo-ɛ tiya. A sãw tigbi-ɛ na laa le, zuu ɔaa mbii ndaka ɔi suku suku hã ni nan nzari nzari zuɔ mbii.

⁴² Báyyi le, nzoɔ yumri na hii ɔay ika nzoɔ naaŋa hul salri na ɔay haŋa nzoɔ mbjw mini ká sakra ɔari ka uo mbii a tji ɔul ya.

⁴³ Roo le, nɔere tul nzoɔ yumri ká hii ɔay haŋa Pol tji saa ɔil maambii ɔáy kumnun na, haa faa ɔay tul feri ká i hii ɔay ɔáa na. Ka mbi nzi-ɛ hã nzoɔri ká i uo mbii uo na, i ɔoɔ zuɔ mbii pola i uo i tji kele.

⁴⁴ Ka yji a hul salri-ɛ hã nzoɔ hayri ká i tɔŋ na, ɔay haŋa ri fãa puuri ɔáy fe bawda tuo haŋeri ká nan zuɔ tul mbii temlenj, rɔɔ i mɔba i tji kele. Faake mini ze, nzoɔri riw bele ká kaw ɔil bawda tuo na, i tji yoronj ɔáy kere hã fe mbjw kara ɔaa ri ya.

28

Pol ɔaa fe ɔáy hɔrusuo Nɔerewuru ká Malte

¹ Zadka ɔuru tji yoronj saa ɔil huɔ, a ɔuru ɔo tukudú mbii na báyyi le, i ɔaa hã ɔuru mii, ɔuru ɔo tukudú mbii ká riŋ-ɛ ɔa Malte.

² Nzoɔ puokeri ku na i yãa ɔuru ɔáy bawda law kere. Munu ká mbam to ká teɔ huɔ ndik ndik na, i mberɛ huu hã ɔuru kiji ɔuru kaw nzi-ɛ na riw bele ɔay nju.

³ Báyyi le, Pol vãa ɔaa nzaa vãwri a ví ɔaa zuɔ huu, le, kuɔɔl naa ɔi a tji ɔay ráam huu na, a te nduo-ɛ manj ɔo ɔi.

⁴ Zadka nzoɔ puuri ko sɔy ká te nduo-ɛ a ɔo ɔi manj na báyyi le, i ɔaa ɔay ká sakra kji mii: «Ba tusue kji, ledban key na ɔa nzoɔ ika nzoɔ! Ze ka tji na saa ɔil huɔ ká ɔil maambii hoy kara, nasi yãa ni ya rɔɔay.»

⁵ Pol veke sɔy na hã ni gay zarak ɔo huu, le, bole se ni ndji ya.

⁶ Bari key na, i giyanj waka munu i ɔaa mii, nduo-ɛ na a mbãa, mase a lie gbãy ɔa huɔ ká zaɔe ku hoy. Lee, i giyanj kurum kpuy, hã sùo-ri yãa ri, le, i ko fe mbjw mini kara kal ká sùo-ɛ ya. Báyyi le, i yji i suo nzaa-ri i ɔaa mii: «Be ni key na ɔa wuru ro ze ɔo key ya!»

⁷ Zaɔe ku na ɔo ɔi ya ɔáy wãa mbay tukudú mbiike ká riŋ-ɛ ɔa Pubiliyus. Be na, ka yãa ɔuru ɔáy kere, a hã ɔuru naa luɔ-ɛ nam say ɔáy suoriya.

⁸ Lee, bãa Pubiliyus na naa ɔáy sem ɔay tul sùo-ɛ ká mbi huu biɔ biɔ ndaw, a zo-zóbi sim ndaw. Lee, Pol ri i se tul-e a ɔaa nzaa ɔay kere, rɔɔ a ɔáake nduo-ɛ ɔo tul-e a vaa ni.

⁹ Fale ku le, nzoɔ suosereɔm haɔwri riw bele ka i naa tukufu mbiike na i vi luo-ε i vaa ndaw.

¹⁰ Báyii le, i daa feri kire boɔ boɔ i daake rin dika bo tul buru. Roɔbay, zadka buru do pɔn ri bay zól na báyii le, i ha buru feri boɔ boɔ ka' a sóko buru báy faa varu buru.

Pol báy baw seɔ feri ti Rom

¹¹ Fale ka buru kaw tukufu mbiike few say na báyii le, buru hil bawda tuo mbjw ka i daa rin bo tul-e ba «Wuru Ndɔnɔri», ka uru saa Alezandere a do tukufu mbiike na báy few lew tefri.

¹² Báyii le, buru se búru ti ngerepuo ka Sirakus, búru kaw di nam say.

¹³ Uru saa zad' nu ku báyii le, buru se báy nzaakon kpuru búru ti Reziyo. Nzaaruoke ku na, zuu kuu saa fi hoɔo, a suru buru ha buru daa nam sidi hoy búru ti Puzole.

¹⁴ Ka puoke ku na, buru zin yu buru nzoɔ mbika law haneri ka i kod' buru bay haɔa buru kaw zin ri nam tonɔ say. Be ze, ba saw soro bay varu buru ka buru tiike Rom na.

¹⁵ Munu ka yu bururi ka Rom laa mii, buru do di ya báy puo na báyii le, i uru i suo nun buru. Nzoɔ haneri suo nun buru kpuru, i zin buru ka zad' fe hie ka Apiyus. A nzoɔ haɔri laa le, i zin buru ka zad' ka i di ba Zad' Káw Varuri Ba Say. Zadka Pol mbi nun-ε a ko ri munu na báyii le, ka daa taambol ha Ngerewuru, a zin hurusuo.

¹⁶ Zadka buru ti Rom na, i mbi nzaa-ri ha Pol bay haɔa ni ka mbi hul mbjw a naa di, be báy nzoɔ yum ka korɔ ni na.

Pol tina saw bay vi be ha Zibri ka Rom

¹⁷ Ndeke di nam sayke ka Pol kaw Rom na, ka di ngere Zibri. Zadka' a di ri vi mbu tul ki na báyii le, ka baa ha ri mii: «Yu-iri! Bi na, Zibri ka Zuzusalem, i mgba mi i daa mi bo bil nduo nzoɔri ka Rom tan fe ka mi daa zin saw naari led Izarayelri ndaw, mi daa fe mi fieke fe saw bulu naari ya ndaw pi.

¹⁸ Fale ka nzoɔri ka Rom vbi mi saw fe daa biri na, i hii bay pɔn mi ti saa hul sal na, bay ji le, i zin fe mbjw ka luo-i ka bay haɔa mi zinke huɔ ya.

¹⁹ Leε, Zibri na tun bayke ngeren. Sawke mini ze, mi zin faa bay daa fe ki boɔ mbáa, a mi ker mba bay seke báy bay bi na ba zad' áake bay haɔa Mbay Sezar ze ka daa. Roo le, mi do báy bay ka bay daa bo tul saw nzoɔ biri ya.

²⁰ Bay tul saw fe niri key ze, mi dike ri bay haɔa ri ko, a mi baa bayke ha ri laa. I sin mi báy sal lari, bay ji le, mi daa law-i bo tul nzoɔ ka Ngerewuru waa bay pie ni vi ya nzoɔri na. A led Izarayelri riw bele

kara daa law-ri nzoɔko te tul-e i giyan ni bay kóko ni báy nun-ri.»

²¹ Báyii le, Zibri yinra bay bay ha ni mii: «Buru na, buru zin mbede mbjw ka uru saa Zude ka baa bay se tul-a na ya. Roɔbay, yu bururi ka i uru saa lew i vi na, i vi ki fal fe daa bori ka kaaya na ya, mase i baa bay ndaya se tul-a ha buru laa ya ndaw.

²² Roo le, buru na buru hii bay kóko ker bay bori, bay ji le, buru ko ndaw, báy zadri riw bele na nzoɔri baa bay kaaya se tul kufu nzoɔri ka i se fal Zezu.»

Pol kie saw bay Zezu ha Zibri ka Rom

²³ Báyii le, i leke bay zin ki i tuu nam mbjw munu bay vi zin Pol ka hul nam be. Leε, namke ku na i vi ngji bamba i zin ni ka di. Uru saa tifie kpuru mgba law na, Pol tina saw bay ka se tul réke mbay Ngerewuru na ha ri laa. Báy faa kija *mbede bol kusol *Moyze báy taa *nzoɔ yaɔa bayri saa nzaa Ngerewuru na, ba tinake saw bayri ka se tul Zezu ha ri, a nzaa faa bay haɔa ri ko bay ka' a baa na ba suo bay.

²⁴ Leε, Zib haneri ya bay be ka' a baa ha ri na báy kere, a nzoɔ haɔri laa le, i hii puu bayke ya.

²⁵ Zól bari na, i te bil ki i zuo zin ki ya banɔo. Ro, Pol mbi bay a baa ha ri mii: «Bay ka Tem Law Pie baa ha bulu naari báy faa Ezay nzoɔ yaɔa bay saa nzaa Ngerewuru na do báy zadε. Ka baa mii:

²⁶ “Uru sja mu se luo led Izarayelri key na mu baa ha ri mii,

“Baari na, i laa báy suku-ri ki, roo le, i ti kóko sawke ya.

I kóko báy nun-ri ki, roo le, i kóko ba baɔi munu hoy!”

²⁷ Tusueke le, law nzoɔ niri key na vi do tidi:

i mbii suku-ri diɔ diɔ báy vay,
i um nun-ri sji do di,
bay haɔa bo nun-ri ka ko fe ya,
suku-ri ka laa bay ya ndaw,
a law-ri kara ka vuo ya ndaw,
bo i suo ker bay bari i vi luo-i ha mi vaa ri ya*.”

²⁸ Pol baa ha ri na roɔbay mii: «Mi hii bay haɔa ri ko báy kere ndaw ro! Nzoɔri ka i ba Zib ya na, Ngerewuru pie báy bay ka se tul pam na ha ri. Bari na, i laa bayke i ya.»

²⁹ [Zadka Pol baa bayke munu ha ri na báyii le, Zibri may bay ngi-ngji ka sakra ki i zólke.]

³⁰ Fal fekeri ku na, Pol kaw mbiimbam sidi roɔbay ka bil hul few ka' a mgba ka Rom na. Bari riw bele ka i vi bay kóko ni na, ka mgba ri báy kere ba suo-ε.

³¹ Ka ka-káa ɓay ká se tul réke mbay
Ngeɗewuru, a fere ri ɓay ká se tul
Ngeɗembay Zezu *Krisi ɓáy nun wɔra
nzoɔ. Nzoɔ mbɔw mini kara haa ni faake
ya.

Romri **Mbede ká Pol daa ha nzo** **mbika lawri ká Rom**

Bay ká se tul feri ká do bil mbede ni key

Pol daa mbede key na ha nzo mbika lawri ká bil ngerepuo luye ká Rom. Ka daa ha ri bay haña ri láake Bay Kere ká'a ka-káake báy kom ká'a waa bay vaa kóko ri.

Titire dekere le, Pol baa bay ká di mii, nzoñri ká i ba Ziñ, báy bari ká i ba Ziñ ya na, i ba nzo feyğari riw bele. Robay, faa ká bay haña Ngerewuru náake bay ká tul-ri báy faa daa bol kusol na tiya. Roo le, Ngerewuru na daa law kere, a naa bay ká tul nzoñri ká i daa law-ri bo tul Zezu. Feke ku na daa ha nzoñri vi ba nzoñ fieri. Báy faa Tem Law Pie ká i dōke na daa ha nzoñri káwke dekere ndaw, i báke nzoñ háw yum ká tul feyğari ndaw pi. A bari Ziñri ká i tuñ Kriñ ngereñ na hoy kara, i maa vi ba nzoñ fieri ndaw, roo le, do nun haña ri suo kër bay bari, i daa lawri bo tul Zezu na ndaw ro!

Ndeke di sidike na, Pol fere ri fe ká maa báy simsed nzoñ mbika lawri: simsed ká sakra kị ndaw, ká pol nzoñ rewpuori ndaw, roo zii nzoñri riw bele ndaw pi. Bay ká siñ tul bayri ká zad ni key na ba hii Ngerewuru ndaw, baw ku-ori ndaw pi. Jro bie bay ká bil mbede key na ba soko ká Pol kị sùo-ε hii ha nzoñ mbika law hañeri ká Rom; robay, ka daa riñ dika bo tul Ngerewuru.

Maa bayri ká do bil-e

Nzoñri riw bele se sie ziiñ pam: 1.1-3.20
Daa law bo tul Zezu Kriñ ba faa ziiñ pam:
3.21-4.25

Vi ba nzoñ fieri ká bil Kriñ: 5-8

Fe ká Ngerewuru leke bay tul led
Izarayeli: 9-11

Nzaa boko ká se tul simsed nzoñ mbika
lawri: 12-15

Waa bay varu Pol báy soko ñeri: 16

Soko ká Pol hii ha ri

¹ Bi Pol ká mĩ ba koy ped Zezu *Kriñ, mĩ daa mbede key na ha ri. Bi na, Ngerewuru di mĩ ha mĩ ba nzoñ ndáy nzaaped ñe, a náa mĩ do bof bay haña mĩ ka-káa Bay Kere ñe.

² Ba Bay Kereke ká'a waa piedf lew hoy do bil mbede ñe báy faa nzoñ yañja bayri saa nzi-ε.

³ Bayke ku na ka baa se tul Vi-ε, Ngerembay naari Zezu Kriñ. Munu ká Vi-ε vi yaa sùo ziiñ nzoñ na, i mboñ ni ká saw kani Mbay *Davidf.

⁴ Roo le, báy faa Tem Law Pie ká tan kadaf na, Ngerewuru daa ni kaw ba Vi-ε báy hurusuo luye, báy nam ká'a ünake ni saa sakra nzoñ huferi.

⁵ Báy faa ñe Zezu na, Ngerewuru dáake law kere ziiñ mĩ ha mĩ báke nzoñ ndáy nzaapedf, mĩ ka-káa Bay Kere ha saw nzoñri bof bof riw bele bay haña ri daa law-ri bo tul Zezu i dáake vu mbom bo tul-ε ha ni ka do ba fe riñ dika ñe.

⁶ Baañri kara i do sakra nzoñ niri key ndaw, baañri ká Rom ká Ngerewuru di ri ha ri ba taa Zezu Kriñ na.

⁷ Be ze, baañri nzoñ mbika lawri riw bele ká i kaw Rom, ká Ngerewuru ko ri ba nzoñ nun-ε, a di ri ha ri do bof ba taa ñe na, mĩ daa mbede ni key ha ri. Ndadf bay haña law huoke báy dekere Baa naari Ngerewuru báy Ngerembay Zezu Kriñ ka sadf ziiñ ri.

Pol daa kon kóko nzoñ mbika lawri ká Rom

⁸ Pola dekere le, mĩ daa taambol ha Ngerewuru bi báy faa Zezu *Kriñ bay tul-ri riw bele, bay ji le, zadri riw bele ká tusiri key na, i lo soro bay mbika law baañri ká di.

⁹ Bi na, mĩ daa nzaa bay kere banquo kpadara bay tul-ri. Ngerewuru ká mĩ daa pedf ha ni báy bil law-i riw bele, a mĩ ka-káa Bay Kere Vi-ε na, ka ba nzoñ bay nasi bi.

¹⁰ Ká bil nzaa bay kere biri banquo na, mĩ kodf ni bay haña bo, zadka do báy faa law hiiya ñe le, ka pónf faa ha mĩ bo, ñe ni key na mĩ se mĩ vaa ko ri ro.

¹¹ Tusueke le, kon kóko ri daa mĩ ngii bamba, bay haña mĩ ha ri fe ini ká Tem Law Pie ha mĩ na, ha ri ngónke ká bil mbika law.

¹² Ba ñe nu ku hoy ya, roo le, bay haña naari riw bele na, náa sóri kị: bi na, mĩ ziiñ hurusuo báy faa mbika law baañri, a baañri kara i ziiñ hurusuo báy faa mbika law bi.

¹³ Yu-iri, mĩ hii bay haña ri ko, mĩ waa faa bal ngii bamba bay séke luo-ri, roo le, kpuru tii timbede key kara, fe káka mĩ báy. Pedf káa Bay Kere ká mĩ kaa na, mĩ hii bay haña lereke ka do di ká sakra baañri munu ká saw nzoñ hawri dōke.

¹⁴ I ko, ba pedf ká do bay tul-i bay haña mĩ se luo nzoñri riw bele: nzoñ fe kókori báy nzoñri ká i ko fe ya ndaw, nzoñ fe kóko luyeri báy nzoñri ká i ko fe ya tuk tuk ndaw pi.

¹⁵ Sawke mini ze, kon séke luo-ri bay vaa ka-káa Bay Kere ha ri ká Rom na kara daa mĩ lok lok.

¹⁶ Tusueke le, káa Bay Kere ká mĩ kaa na, sahoñ ndii mini kara se mĩ ká di ya, bay ji le, ba hurusuo Ngerewuru ká bay yañjake nzoñri riw bele ká i daa law-ri bo tul Zezu.

Pola dɛkre le, do bay tul Zibri, roo bay tul nzoɓri ká i ba Zib ya na báy.

¹⁷ Bay Kere key na kie faa ká Ngerewuru naa bay ká tul nzoɓ ha ni do báy zadɛ nzedem ká nun-e. Ba fe ká do báy faa dáa law bo tul Zezu Krisi kɪ hoy, munu ká i daa bayke do bil mbede Ngerewuru mii: «Nzoɓ ká do báy zadɛ nzedem ká nun Ngerewuru báy faa law-ε ká'a daa bo tul-e na, a káw báy kumnun*.»

Bay ká mɓba tul nzoɓri

¹⁸ Tusueke le, Ngerewuru kie here be ká uru saa nulue a do tul feyari báy fe kaayari riw bele ká nzoɓri daa na, bay ji le, bay fe dáa kaaya bari ku na ze i huyenke faa tuuka tusue bay na.

¹⁹ Here Ngerewuru do tul-ri, bay ji le, faa ká maa haɲa ri tũuke ni na do ta-taɲ. Ngerewuru kɪ sũo-ε kie ri faake.

²⁰ Ba dɛ lew ká'a daa tusiri na, ze nzoɓ ko ni báy nun ya hoy kara, feri ká'a daa na kie ni ta-taɲ: kie hɛrusuo-ε ká do baɲɔ, roo a kie ba be kɪ hu-ε hoy ze ka ba Ngerewuru. Be ze, nzoɓri ká i ko feri ká'a daa na ko roo, i tuu ni ya le, faa yám sũo-ri tiya.

²¹ Ze i tuu na Ngerewuru tuu hoy kara, i daa mbay bo tul-e ya ndaw, a taambol ká ba fe dáa ha ni na hoy kara, i daa ya ndaw. Mbii bay baa bari na vi ba fe ká gor hoy, a nun nzem ká tiya na, daa ha law-ri do tidɪ.

²² I dɪ sũo-ri ba nzoɓ nun nzemri, a roo le, i ba kòkòri.

²³ Riɲ dika ká ndad bay dáa bo tul Ngerewuru Nzoɓ Hu-Hud Ya na, i poɲ a i daa bo tul feri ká i daa riɪ feri ká ti doko baɲɔ ya: nduyri, mase nayri ká bal-ri niɲ niɲ, mase feri ká i koro siri báy nzaa law-ri kara ndaw pi.

²⁴ Sawke mini ze, Ngerewuru náake nduo-ε ká tul-ri ha ri daa fe ɪmri munu ká konke do bil law-ri, i dáake fe dáa sahoj ká sakra kɪ.

²⁵ Tusue bay ká se tul Ngerewuru na, i poɲ i suo báy bay baylu. I kod feri ká Ngerewuru daa i daa ped ha ri, a i poɲ Nzoɓ Dáa Feri Riw Bele, be ká ndad bay pisi ni baɲɔ na. Amem!

²⁶ Sawke mini ze, Ngerewuru náake nduo-ε ká tul-ri ha ri daa fe dáa sahojri ká konke daa ri na: máy bari daa fe ká do nun dáa ya. I poɲ naaɲa zɪɲ waa bari, a i fere i naa zɪɲ kɪ.

²⁷ Warari kara i daa faa mbɪw munu ndaw. Kon naaɲa zɪɲ kɪ ze mɓba law-ri ɲgiriɪvil ha ri poɲ naaɲa zɪɲ máy bari. Bari na, i daa fe dáa sahoj ká sakra kɪ, a i zɪɲke fe tunduo ká maa báy fe dáa kaaya bari na.

²⁸ Faa tuuka Ngerewuru ká i ko ba fe ya na, daa ha Ngerewuru naa nduo-ε ká tul-ri ha ri daa fe dáa bala, a i daa fe ká maa bay dáa ya.

²⁹ Fe kaayari báy fe dáa gaɲri boɓ boɓ riw bele na mbaa law-ri: taka kon fe ndaw, law mɓboro ndaw, kóko nun fe ndaw, ika hud ndaw, dáa roɓi ndaw, dáa law ndaw, taka mɓbáy bapibi ndaw, roo raɲa kɪ ndaw.

³⁰ I ba nzoɓ baa bay kaaya se tul nzoɓ ndaw, nzoɓ tul ɲaɲi Ngerewuru ndaw, nzoɓ ɲgálka bayri ndaw, nzoɓ siika sũo-ri ndaw, nzoɓ ndáka giriri ndaw, nzoɓ nzaa bayri ndaw, roo, i ba nzoɓ tɪi fe ká tul nzoɓ mbóɲri ri kara ndaw pi.

³¹ I ba nzoɓri ká i do taɲ nun nzem ndaw, nzoɓ bay mɓba mbii yari ndaw, roo i ba nzoɓ law ɲgoɲori báy nzoɓ kóko nun sie nzoɓ yari ndaw pi.

³² Nzoɓkeri ku na, i ko faa ká Ngerewuru a kúnke sal bay ká tul fe niri key na ta-taɲ: nzoɓri ká i daa fe mini na, i maa bay zɪɲ hud. Ze munu hoy kara, i daa nun-ri ba pola pola. Robay, zadka i ko nzoɓ kɪri do dáa fe niri na key le, i hii bayke zɪɲ ri ndaw.

2

Kún sal bay Ngerewuru do báy zadɛ

¹ Bo ká mù daa bay bo tul ku-ori na waa, mù ba ve le? Zadka mù daa bay bo tul ku-ori, roo mù daa feke faa mbɪw munu ká bari na ndaw le, bo kɪ sũo-ɔ ze mù daa bay bo tul-a zu. Ká pol Ngerewuru na faa yám sũo-ɔ tiya.

² Náa kòri ndaw mii, Ngerewuru ká daa bay bo tul nzoɓ fe dáa munuri ku na, ka daa báy zadɛ.

³ Bo ká mù daa bay bo tul nzoɓ fe dáa munuri, roo mù yɪi mù daa faa mbɪw munu ká bari ndaw na waa, mù ko ku le, bay Ngerewuru ti mɓbaka tul-a ya zu le?

⁴ Mase mù ker mù baa mii, fe dáa bo key na Ngerewuru a ndáke buma zɪɲ mù kɪ hoy bay tul law kere be na le woo? Bawda law kere be, báy iki law be, báy law-ε ká fɔa ni ba vaa ya na waa, mù ko ba fe ká nun-a ya kɪ hoy le? Law kere Ngerewuru ká'a daa ha mù yɪi mù suo kér bay bo na waa, mù ko munu ya hoy le woo?

⁵ Báy faa law ɲgoɲo bo ká mù hii bay súoke kér bay bo ya na, be ze mù mbɪke bawda here Ngerewuru do tul-a, báy nam ká'a kɛke here be, báy kún sal bay be ká do báy zadɛ na.

⁶ Bil namke ku na, nzoɓ haɲ haɲ le, Ngerewuru a púo ni fe ká maa báy ped dáa bari:

* 1:17 1.17 Abakuk 2.4.

⁷ Bari ká i gedfe tul fe d'áa kereri banɔuo, í nzáake faa bay haɲa Ngerewuru ka d'aa rin d'ika bo tul-ri ndaw, ka d'aa mbay bo tul-ri ndaw, roo a ha ri ba nzoɔ hu-hud yari ndaw na ze, ká'a haɲa ri káw báy kumnun ká do banɔuo na.

⁸ Roo le, bari ká i tji ká tul Ngerewuru, í tunj tusue bay, a í se fal fe d'aa kaayari banɔuo na, Ngerewuru a k'ie ri law f'aa be bay here be ká tul-ri mbiki mbiki.

⁹ Namke ku na, kóko sie báy d'oko bil hud a d'oko tul nzoɔri riw bele ká i ba nzoɔ fe d'aa ganri. Do bay tul Zibri pola d'ekre, roo bay tul nzoɔri ká i ba Zib ya na báy.

¹⁰ A roo le, nzoɔri riw bele ká i ba nzoɔ fe d'aa kereri na, Ngerewuru a haɲa ri rin d'ika ndaw, a d'aa mbay bo tul-ri ndaw, roo a ha ri d'ekere ndaw pi. Ka'a d'aa zin bari Zibri pola d'ekre, roo bay tul bari ká i ba Zib ya na báy,

¹¹ Bay ji le, Ngerewuru naa nun nzoɔ mbjw ya.

¹² Nzoɔri riw bele ká i d'aa feyaa tan kóko *bol kusol *Moyze na, i zin bie báy faa bol kusol na ya. A nzoɔri riw bele ká i ko bol kusol na ko, roo í d'aa feyaa na, Ngerewuru a d'aa bay bo tul-ri báy faa bol kusol na ku.

¹³ I ko, ba nzoɔri ká i laa bol kusol na ba láake hoy ze, Ngerewuru naa bay ká tul-ri a ko ri ba nzoɔri ká i do báy zadé nzedem ká nun-e ya, roo le, ba bari huo-ri ká i d'aa fe ká bol kusol hii na ze, ka ko ri ba nzoɔri ká i do báy zadé nzedem ká nun-e.

¹⁴ Nzoɔri ká i ba Zib ya, ká i ko bol kusol Moyze ya na, zadka bari k'í i d'aa fe ká bol kusolke hii báy law-ri le, fe d'aa bari kie mii, fe ká bol kusol hii bayke na i ko báy tul-ri.

¹⁵ Zadka i d'aa munu le, fe d'aa bari kie mii, fe ká bol kusol hii na, Ngerewuru d'aa do bil law-ri ro. Ká bil waa law-ri na kie bay nasike ndaw, a k'er bay bari kara, hane le kie ri mii, fe d'aa bari do báy zadé, a hane laa le kie ri mii, fe d'aa bari do báy zadé ya.

¹⁶ Be ze ba fe ká'a tji báy nam ká Ngerewuru a kún sal bay báy faa Zezu *Krisi zuo tul ferri riw bele ká mpu bil law nzoɔri. Ba bay ká do bil káa Bay Kere ká m'í kaa na.

Zibri kara bay mɔba tul-ri

¹⁷ Bo ká mù ba Zib, ká mù d'aa law-a bo tul *bol kusol *Moyze, a mù nda giri sùo-o bay tul Ngerewuru bo;

¹⁸ Bo ká mù ba nzoɔ kóko law hiiya Ngerewuru, a bol kusol na kara kie mù fe kere ká bay haɲa mù kele;

¹⁹ Bo ká mù ko sùo-o ba nzoɔ ndáka faa pol rawri, a mù ko sùo-o ba zad tana bay tul nzoɔri ká i do bil sunj tilo;

²⁰ Bo na nzoɔri ká i ko fe ya tuk tuk na, mù ko sùo-o ba nzoɔ fére ri fe, a nzoɔri ká i do munu ba ledri báy na, mù ko sùo-o ba nzoɔ fére ri fe, bay ji le, báy faa bol kusol Ngerewuru na, mù baa mii mù ko ferri riw bele báy zadé ndaw, a mù ko tusue bay ndaw pi;

²¹ Nda-ndad! Roo le, bo ká mù fere nzoɔ hawri fe na, d'aa mina ndaw roo mù fere sùo-o fe ya le? Bo ká mù baa mii, nzoɔ ka ri-riiba ya na waa, d'aa mina ndaw roo mù yji mù ri-riiba na le?

²² Bo ká mù baa mii, nzoɔ d'aa nun pie ya na waa, d'aa mina ndaw roo mù yji mù d'aa nun pie na báy le? Bo ká mù jm wuru ferri na waa, d'aa mina ndaw roo, mù rii bil hul kani bari, a mù f'aa fekeri ká d'í roɔbay le woo?

²³ Mù nda giri sùo-o bay tul bol kusol Ngerewuru ká mù d'oke, roo le, mù bie rin-ε bay ji le, mù d'aa vu mbom bo d'í ya,

²⁴ munu ká i d'aa do bil mbede be mii: «Bay tul fe d'aa kaaya baa ri Zibri na ze, nzoɔri ká i ba Zib ya na i t'irike Ngerewuru.»

²⁵ Bo ká mù ba Zib, ká mù kunj ngori bay k'ieke sùo-o ba taa Ngerewuru na, zadka mù d'aa vu mbom bo tul bol kusol Moyze na le, ngori bo na ba fe tusue k'í. Roo le, zadka mù d'aa vu mbom bo d'í ya le, do munu ba fe ká mù kunj ngori ya báy.

²⁶ A zadka nzoɔ kunj ngori ya, roo a d'aa fe ká bol kusol hii bayke na le, Ngerewuru a kóko ni ba nzoɔ ká kunj ngori na ndaw zu ya le woo?

²⁷ Nzoɔ ká d'aa fe ká bol kusol hii bayke báy zadé tan *kúnj ngori na, fe d'aa kere nzoɔke ku na ze a d'aa bay bo tul-a, bo ká mù do báy bol kusol ndaw, mù kunj ngori ndaw, roo le, mù d'aa vu mbom bo d'í ya na.

²⁸ I ko, Zib taa tusueke na, bay tul naysuo-e ká kele key hoy ya, a ngori taa tusueke kara, ba hay ká do naysuo ká kele key ya ndaw.

²⁹ Roo le, Zib taa tusueke na, ba be ká Ngerewuru fere bil law-e, a ngori taa tusueke na ba taa hay ká Tem Ngerewuru d'aa do bil law nzoɔ, bo ba hay ká i d'aa do naysuo ká kele munu ká bol kusol baa bayke na ya. Kiri Zib ká mini key na, Ngerewuru ze pisi ni bo, ba nzoɔ ya.

3

¹ Zadka do munu na waa, ká bay bá Zib na ndadike ba ji k'í zu le? Kúnj ngori na waa, kereke ba ji k'í le?

* 2:24 2.24 Ezay 52.5; Ezekiel 36.22.

² Ndaɗikeri na ɗo ngɗi-ngɗi, bay yi le, pola ɗekre le, ba ɓari Zibri na ze Ngerewuru pon bay be zuo nduo-ri.

³ Zib haneri do tul bay ɓari bay zadɛ ya ba tusue ki. A ku na wa, bay tul fe ɗaa ɓari ka munu ku na ze, Ngerewuru a doke tul bay be na mbaa ro le?

⁴ U-uu, munu ya! Ze nzobri riw bele i ba nzob kuf bay hoy kara, Ngerewuru ɗaa fe maa bay tusue bay, munu ka i ɗaa do bil mbede be mii:

«Bo Ngerewuru, ndad bay hanja nzobri ko mu ba nzob

ka bay baa bo do bay zadɛ.

Ze nzob ɗaa bay bo tul-a hoy kara, mu tji bil-e yoron*.»

⁵ Zadka fe ɗaa kaaya naari na ɗaa ha nzobri ko mii, Ngerewuru ɗaa fe bay zadɛ na wa, naa baari mina ro le? Ngerewuru ka ha naa kori seke fe bay tul fe kaaya naari na wa, ka ɗaa fe bay zadɛ ya zu le? (Be ni key na, mi baa sim bay baa nzobri ro.)

⁶ Fe ɗaa be do bay zadɛ. Zadka Ngerewuru ba nzob ka fe ɗaa be do bay zadɛ ya le, ka'a maa bay kunj sal bay zuo tul nzobri ka tusiri key ya.

⁷ Ko ya le, nzob haneri baa ha mi mii: «Zadka kuf bay buru ze ɗaa ha nzobri koke suɔ bay Ngerewuru na *tan kad kad, a kiekere rinj dika be ndaw na wa, bay yi ndaw roo, bay mgba tul buru munu ka nzob feyari bay le woo?»

⁸ A wa, bay yi ndaw roo naa baari mii, naa daari fe ndaya bo ha fe kere na ka tji a se ba pola pola ya le, munu ka nzob haneri kufke bay zuo nzaa-i mii, ba bi ze mi kaka bayri na munu ku! Bay ka mgba tul nzobkeri ku na do bay zadɛ.

Nzobri riw bele i ba nzob fe ɗaa ya

⁹ A munu ku wa, naa baari mina ro le? Naari Zibri na wa, naa mbari tul nzob hawri na mba ro le woo? U-uu munu ya! Mi baa ha ri ro mii: Zibri, bay saw nzob kjiri hoy kara, ɓari riw bele na i do bil feyaa,

¹⁰ munu ka i ɗaa do bil mbede Ngerewuru mii:

«Nzob ka do bay zadɛ ka nun Ngerewuru na, tiya;

mbiw kara tiya.

¹¹ Nzob nun nzem, tiya ndaw.

Nzob ka nzaa Ngerewuru nzaa kara, mbiw tiya ndaw.

¹² Nzobri riw bele fere fal-ri ha Ngerewuru,

i wuru faa i zekre ki kperke kperke.

Nzob ka ɗaa fe kere na, tiya;

mbiw kara tiya†.

¹³ Kusol bay baa ɓari tji nduf nduf munu ka luɔ tupal ka do hoy nduo.

Nzaa rim-ri do ba nzaa rim ula nzob‡; bay ka tji ka nzaa-ri na kara do munu ba pom soy§.

¹⁴ I ba nzobri ka nzaa-ri zoŋ bak bak ba nzaa fadi*.

¹⁵ I nduo kiyaw kiyaw bay ɗaa sim nzob zuo siri.

¹⁶ Zadri riw bele ka i kal di na,

i bie fer i ɗaa ha nzobri ko seke fe.

¹⁷ Kaw bay kere ɗekeke na, i ko faake ya†.

¹⁸ Hje Ngerewuru ndji kara ti bil law-ri ya‡.»

¹⁹ Naa kori mii, fer riw bele ka *bol kusol baa bayke na, baa ha ɓari Zibri ka i do bil bol kusolke na, bay hanja nzob mbiw ka'a maa aa nzi-e a baa bay bay yamke suɔ-e yam na tiya, a nzobri riw bele ka tusiri key na i ko suɔ-ri ba nzobri ka bay mgba tul-ri ka pol Ngerewuru.

²⁰ Tusueke le, nzob ka'a maa hanja Ngerewuru naa bay ka tul-e a ko ni ba nzob ka do bay zadɛ nzedem ka nun-e bay faa ɗaa bol kusol na, mbiw tiya, bay yi le, ped ɗaa bol kusol na kie nzob ha ni ko mii, ka ɗaa feyaa.

²¹ A roo le, timbede key na, Ngerewuru kie naari faa ka'a naake bay ka tul nzob ha ni do bay zadɛ nzedem ka nun-e. Ka ɗaa feke na bay faa ɗaa bol kusol ya; ba fe ka *mbede bol kusol bay mbede nzob yaŋa bayri saa nzi-e baa nasi bayke pola.

²² Ngerewuru naa bay ka tul nzobri ha ri do bay zadɛ nzedem ka nun-e bay law-ri ka i ɗaa bo tul Zezu *Krisi. Ka ɗaa feke ku na do bay tul nzobri riw bele ka i ɗaa law-ri bo tul-e. Ze i ba na Zib, mase Zib ya hoy kara, naa nun ki tiya, bay yi le,

²³ nzobri riw bele ɗaa feyaa a i rokoke rinj dika Ngerewuru.

²⁴ Roo le, Ngerewuru ɗaa law kere zin ri a naa bay ka tul-ri hoy hoy ha ri do bay zadɛ nzedem ka nun-e bay faa Zezu Krisi ka tina ri saa bil koy feyaa.

²⁵⁻²⁶ Ba be na ki ze, Ngerewuru ha ni do ba vuy *fe poy, ha sim be puo mbol feyaa nzobri, bay hanja bo bay faa hud be na, ka ndake buma zin nzobri ka i ɗaa law-ri bo tul Zezu Krisi. Be mini ze, Ngerewuru kiekere suɔ-e ba nzob ka do bay zadɛ nzedem. Pola na, ka iki law-e ka tul nzobri ka i ɗaa feyaa. Roo le, timbede key ka bay faa hud Krisi na, ka naa bay feyaa ka tul nzobri ha ri do bay zadɛ nzedem ka nun-e. Be ze, ka kiekere suɔ-e ba nzob ka do bay zadɛ nzedem ndaw, a ba nzob

* 3:4 3.4 Simri 51.6. † 3:12 3.12 Simri 14.1-3; 53.2-4; Ezekiyel 7.20. ‡ 3:13 3.13 Simri 5.10. § 3:13 3.13 Simri 140.4. * 3:14 3.14 Simri 10.7. † 3:17 3.17 Ezay 59.7-8. ‡ 3:18 3.18 Simri 3.2.

náa bay ká tul nzobri ká i daa law-ri bo tul Zezu Krisi ndaw.

²⁷ A ku na waa, faa ndáka giri sùo nzobri na do haá báy le woo? Faake mbijw tiya, bay ji le, hana bay naa ká tul nzob hã Ngerewuru ko ni ba nzob ká do báy zadẽ nzedem ká nun-ε na, do báy faa mbika law bo, báy faa daa vu mbom bo tul bol kusol ya.

²⁸ I ko, naari na, náa kóri ta-tan mii: Ngerewuru naa bay ká tul nzob hã ni bo báy zadẽ nzedem ká nun-ε bay law-ε ká'a daa bo tul Zezu Krisi bo, bay vu mbom ká'a daa bo tul bol kusol na ya.

²⁹ I ker i ko ku na waa, Ngerewuru na ba Ngerewuru Zibri k̄i huori hoy le woo? Waa, ka ba Ngerewuru saw nzob k̄iri ndaw ya le? Ba tusue k̄i, ka ba Ngerewuru saw nzob k̄iri ndaw,

³⁰ Bay ji le, Ngerewuru na mbijw hoy. Ba be k̄i ze ka naa bay ká tul Zibri ha ri do báy zadẽ nzedem ká nun-ε báy faa mbika law bari; ba be na ndaw ze ka naa bay ká tul saw nzob k̄iri ha ri do báy zadẽ nzedem ká nun-ε báy faa mbika law bari.

³¹ Waa, náa búmrari ndadi bol kusol na báy faa daa law bo tul Zezu Krisi ro na le? U-uu munu ya! Roo le, naari na, náa kieri tusue ndadi bol kusol na.

4

Mbika law Abaraham

¹ I k̄er se tul bulu naari *Abaraham na i ko. Waa, fe ji ze Ngerewuru daa bay tul-e le?

² Zadka ped daa kere Abaraham na daa hã Ngerewuru kóke ni ba nzob ká do báy zadẽ nzedem ká nun-ε na le, ka'a máa ndáka giri sùo-ε ká d̄i. Roo le, ka maa daa munu ká pol Ngerewuru ya, bay ji le,

³ mbede Ngerewuru baa ta-tan mii: «Abaraham na daa law-ε bo tul Ngerewuru, be ze Ngerewuru k̄iike fal mbika law be, a kóke ni ba nzob ká do báy zadẽ nzedem ká nun-ε*.»

⁴ I ko, nzob ká daa ped na, a yãña lari ped be. Larike ku na do ba fe hana ká hoy hoy ya; ba fe ká do bay tul nzob pedke.

⁵ Roo le, nzob ká daa law-ε bo tul ped daa be ya, roo a daa law-ε bo tul Ngerewuru ká nda buma zinj nzob feyãa le, Ngerewuru k̄i fal mbika law be, a naa bay ká tul-e a kóke ni ba nzob ká do báy zadẽ nzedem ká nun-ε.

⁶ Be mini ze, Mbay *David baa bay suoriya nzob ká Ngerewuru ko ni ba nzob ká do báy zadẽ nzedem ká nun-ε tan k̄iina fal ped daa beri. Ka daa do bil mbede mii: ⁷ «Nzobri ká Ngerewuru nda buma zinj ri ká tul fe daa k̄aya bari,

a bumra feyãa bari na, suoriya ba taa bari.

⁸ Nzob ká Ngerewuru k̄i fal feyãa be ya na, suoriya ba taa be*.»

⁹ Suoriyake ku na waa, do bay tul Zibri ká i ba nzob *k̄un̄ ngori huori hoy mase, bay tul saw nzobri ká i kun̄ ngori ya ndaw le? I k̄er i ko, náa baari timbede key mii: «[Ngerewuru k̄i fal mbika law Abaraham, a kóke ni ba nzob ká do báy zadẽ nzedem ká nun-ε.»

¹⁰ Waa, feke ku na kal báy sew ji zu le? Pola do do ndaw roo Abaraham kun̄ ngori báy mase, ká fal le? Pola do do hoy bo, ká fal ya!

¹¹ K̄un̄ ngori Abaraham na ba fe ká'a daa ká fal law-ε ká'a daa bo tul Ngerewuru bay k̄iike mii, Ngerewuru ko ni ba nzob ká do báy zadẽ nzedem ká nun-ε báy faa mbika law. Be mini ze, hã Abaraham na vike ba baa bari riw bele ká i daa law-ri bo tul Zezu *Krisi, ká Ngerewuru ko ri ba nzobri ká i do báy zadẽ nzedem ká nun-ε tan hana ri kun̄ ri ngori.

¹² Ka ba baa nzobri ká i kun̄ ngori ndaw pi. Ba bari ká i kun̄ ngori ká naysuo kele key hoy ya, roo le, ba bari ká mbika law bari do munu ká baa naari Abaraham doke pola ndaw roo, i kun̄ ni ngori báy na.

Ngerewuru waa fe bay tul nzobri ká i daa law-ri bo tul-e

¹³ Tusueke le, Ngerewuru waa zinj *Abaraham báy vu bul-eri bay hana ri tusiri na ba taa bari. Bay vu mbom ká Abaraham daa bo tul *bol kusol ze Ngerewuru wáake bay zinj ni ya, roo le, munu ká Abaraham daa law-ε bo tul-e na, be ze hã Ngerewuru wáake bay zinj ni a kóke ni ba nzob ká do báy zadẽ nzedem ká nun-ε.

¹⁴ Zadka fe kereri ká Ngerewuru waa na do bay tul nzobri ká i daa vu mbom bo tul bol kusol na le, daa law bo tul-e na do ba fe ká gor hoy; waa bay be na kara, daa fe mbijw ya ndaw pi.

¹⁵ Tusueke le, bol kusol ká nzobri wad na ngakla here Ngerewuru. Roo le, zad ká bol kusol ti d̄i ya na, wad tul bol kusol hoy kara ti d̄i ya ndaw.

¹⁶ Be mini ze, fe ká Ngerewuru waa na, do bay tul nzobri ká i daa law-ri bo tul-e, bay hana bo ka ha ri feke na báy law kere be. Fe ká'a waa na do bay tul vu bulu Abarahamri riw bele. Do bay tul nzobri ká Ngerewuru ha ri bol kusol na huori hoy ya, roo le, bay tul bari ká i daa law-ri bo tul-e munu ká Abaraham na. Be na ka ba baa naari riw bele,

* 4:3 4.3 Tiika saw fe 15.6. † 4:8 4.8 Simri 32.1-2.

¹⁷ munu ká Ngerewuru baa do bil mbede be mii: «Mi ha mu do ba baa saw puo nzebri bod bod ngji bamba tasiri[‡]» Abaraham na ba baa naari ká pol Ngerewuru, bay ji le, ka daa law-e bo tul-e, be ká'a tuma nzeb huderi ha ri kaw bay kumnun ndaw, a fe ká tiya na hoy kara, ka daa ha ni do ndaw na.

¹⁸ Bay ká Ngerewuru waa ká nzebri maa bay ker se di mbaa na, Abaraham daa law-e te di nzokdo. Be ze, ka vi ba baa saw puo nzebri bod bod ngji bamba tasiri munu ká Ngerewuru waa zih ni mii: «Vu bul-ari i ruo bamba» na[§].

¹⁹ Be na, ka daa mbiimbam maa isodri munu, a ko suo-e ba nzeb ká fuma uy uy; may be *Saara hoy kara di taw a maa bay mbón nzeb mbaa ndaw. Be nu ku hoy kara, Abaraham na do tul mbika law be na banquo.

²⁰ Bay ká Ngerewuru waa zih ni na, ka may bay ká di ya ndaw, a mbika law be hoy kara huo ya, roo le, mbika law be na ha ni hurusuo ba pola pola ha ni pisike Ngerewuru.

²¹ Ka ko ká bil law-e ba tusue ki mii, Ngerewuru do bay hurusuo, a maa bay daa fe ká'a waa na.

²² Sawke mini ze, bay faa law-e ká'a daa bo tul Ngerewuru na, Ngerewuru kóke ni ba nzeb ká do bay zadé nzedem ká nun-e.

²³ Robay, bay ká i daa do bil mbede mii: «Ngerewuru ki fal mbika law be, a kóke ni ba nzeb ká do bay zadé nzedem ká nun-e» na* do bay tul-e huo-e hoy ya.

²⁴ Bayke ku na, do bay tul naari ndaw, naari ká Ngerewuru a náa bay ká tul naari ha náa dori bay zadé nzedem ká nun-e. Ba naari ká náa daari law naari bo tul be ká'a tina Ngerembay naari Zezu saa sakra nzeb huderi na.

²⁵ Ka pon ni ha huf bay tul feyaa naari, a tina ni saa sakra nzeb huderi ha ni kaw bay kumnun, bay hana bo náa bári nzebri ká bay ti tul naari ya, a náa dori bay zadé nzedem ká nun-e.

5

Náa zúori zih Ngerewuru bay faa Zezu Krisi

¹ Be ze, munu ká Ngerewuru naa bay ká tul naari ha náa dori bay zadé nzedem ká nun-e bay faa mbika law na, dekeke do sakra naari bay Ngerewuru bay tul fe ká Ngerembay naari Zezu *Krisi daa na.

² Bay faa be ká náa daari law naari bo tul-e na, náa dori bay faa kaw bil bawda law kere Ngerewuru na badak timbede key. Fe ká ha naari suoriya na, ba daa

law nzokdo bo tul rin dika ká Ngerewuru a hana naari.

³ Ba be nu ku hoy ya, naari na, ká bil kóko seke fe hoy kara, náa daari suoriya, bay ji le, náa kóri ndaw, kóko seke fe na daa ha náa ikikeri law naari ba pola pola.

⁴ Iki lawke ku na, daa ha náa sukuri law naari ká tul fe ká tji tul naari, a sju law ká tul fe ká tji tul naari na, so naari ká tul fe ká náa daari law naari te di nzokdo na.

⁵ Fe ká náa daari law naari te di nzokdo na, law naari ti sa ká di ya, bay ji le, bay faa Tem Law Pie ká Ngerewuru ha naari na, ka daa ha bawda law ini be mbaa law naari gbay gbay.

⁶ Ba tusue, zadka hurusuo naari tiya dek dek na, Krisi vi hu bay tul nzeb fe daa yari bay nam ká Ngerewuru ki tuu.

⁷ I ko, do ngon bamba tasiri bay hana nzeb yaa huf ká tul nzeb fe daa bay zadé a hu. Ko ya le, nzeb hane a yana huf ká tul nzeb law kere a hu.

⁸ Roo le, fe ká kie naari bawda law ini Ngerewuru na ze do key: zadka náa bári nzeb feyaa kob robay na, Krisi vi hu bay tul naari.

⁹ Bay faa huf be na, bay naa ká tul naari ká pol Ngerewuru timbede key, wa, bod bay roo maa bay here Ngerewuru ze ka ti yana naari ká di ya le woo?

¹⁰ Pola lew ká náa bári nzeb tul ngani Ngerewuru bay na, ka daa ha náa zuori zih ni bay faa huf Vi-e. A munu ku na wa, bod bay roo, timbede ká náa zuori zih ni ro key le, ka ti yana naari bay faa Vi-e ká kaw bay kumnun na ya le woo?

¹¹ Na robay, naari na, náa ndakari giri suo naari ká bil Ngerewuru bay faa Ngerembay naari Zezu Krisi ká daa ha náa zuori zih ni timbede key na.

Krisi kal tul Adam pavbad

¹² Bay faa nzeb mbjw ká ba *Adam na, feyaa vi yake zad kpol kpol ká tusiri key, a ha feyake ku na vi daa huf bo tul nzebri riw bele, bay ji le, nzebri riw bele daa feyaa.

¹³ Pola roo bay hana Ngerewuru ha *bol kusol ha *Moyze na, feyaa do tusiri key ro. Roo le, munu ká bol kusol tiya robay na, Ngerewuru ki fal fe daa ya nzebri ya.

¹⁴ Ze munu kara, bay bil sewke taa Adam kpuru tji taa Moyze na, huf re mbay ká tul nzebri banquo kpadara. Ze nzebri daa kayaya munu ká Adam ya hoy kara, huf re mbay ká tul-ri.

Adam na mba a lieke be Krisi ká'a vika

¹⁵ Roo le, fe daa kayaya *Adam bay fe kere ká Ngerewuru ha hoy hoy bay law kere be na, do bod bod. Ba tusue, fe daa kayaya

‡ 4:17 4.17 Tiika saw fe 17.5.

§ 4:18 4.18 Tiika saw fe 15.5.

* 4:23 4.23 Tiika saw fe 15.6.

nzoɔ mbɔw ká ɓa Adam na ɗaa ha nzoɔbri ngɔi ɓamba ziŋke huɗ. Roo le, law kere Ngerewuru ɓáy fe haŋa ɓe ká' a ha nzoɔbri ngɔi ɓamba hoy hoy ɓáy faa nzoɔ mbɔw ká ɓa Zezu *Krisi na, kal fe ɗaa Adam na ku pavɓaɗ.

¹⁶ A fe haŋa hoy ká Ngerewuru ha ɓáy faa law kere ɓe na, ɔro ɓie pedke ɗo ɓoɗ ɓáy ɔro ɓie ped feyaa Adam. Kúŋ sal bay ɓo tul feyaa nzoɔ ká mbɔw ká ɓa Adam na, ɗaa ha bay mgba tul nzoɔbri. A ze fe ɗaa kaaya nzoɔbri ngɔi na ɓamba hoy kara, fe haŋa hoy ká Ngerewuru ha ɓáy law kere ɓe na, ɗaa ha bay naa ká tul nzoɔbri ha ri ɗo ɓáy zadɛ nzedem ká nun-ε.

¹⁷ Ba tusue, ɓáy faa fe ɗaa kaaya nzoɔ ká mbɔw ká ɓa Adam na, huɗ réke mbay ká tul nzoɔbri. Roo le, ɓáy faa nzoɔ mbɔw ká ɓa Zezu Krisi na, náa ziŋkeri fe kere ká mba kiŋa fale: nzoɔbri riw bele ká i ɗo ɓil bawda law kere Ngerewuru ɓáy fe haŋa hoy ká naa bay ká tul nzoɔbri na, i káw ɓáy kumnun i re mbay ká tul feyaa ɓáy huɗ ɓáy faa Zezu Krisi.

¹⁸ Be mini ze, fe ɗaa kaaya nzoɔ mbɔw na, ɗaa ha bay mgba tul nzoɔbri riw bele. Ze ɗo faa mbɔw munu ndaw, fe ɗaa nzedem nzoɔ ká mbɔw na ɗaa ha bay naa ká tul nzoɔbri riw bele ha ri kaw bay kumnun.

¹⁹ Faa mbɔw munu ká wáɗ tul *bol kusol nzoɔ mbɔw na ɗaa ha nzoɔbri ngɔi ɓamba vike ɓa nzoɔ feyaa na, ɗaa vu mbom nzoɔ ká mbɔw na, a ɗaa ha bay naa ká tul nzoɔbri ngɔi ɓamba ha ri ɗo ɓáy zadɛ nzedem ká nun Ngerewuru.

²⁰ Bol kusol ká Ngerewuru ha *Moyze na, vi ɗaa ha fe ɗaa kaaya nzoɔbri séke ɓa pola pola. Roo le, zad ká feyaa nzoɔbri ngɔi ká ɗi ɓa pola pola na, law kere Ngerewuru hoy kara yi i ngɔi ɓamba tasiri ká ɗi roɓay.

²¹ Be ze, ɗo faa mbɔw munu ká feyaa re mbay ká tul nzoɔbri ha ri ziŋ huɗ na, law kere Ngerewuru ká naa bay ká tul nzoɔbri ha ri ɗo ɓáy zadɛ nzedem ká nun-ε na, re mbay ká tul naari ha náa káwri ɓáy kumnun ká ɗo ɓangwo ɓáy faa Zezu Krisi, Ngerembay naari.

6

Zúo zih Krisi ɓáy faa huɗ ɓe

¹ A munu ku waa, náa ɓári mina ro le? Náa ɗokori ɓil feyaa na ɓangwo ndaw roo, bay haŋa Ngerewuru ká ɗaake law kere zih naari ɓa pola pola mgbum le woo?

² U-uu, munu ya. Bay ká se tul feyaa na, náa ɓári nzoɔ huɗeri ká ɗi, bay ji le, hɔrusuo-ε re mbay ká tul naari mbáa. Waa, náa ɗári mina ndaw roo, bay yi bay vi ɗoko ɓil feyaa na ɓáy le?

³ Naari riw bele na, i ɗaa tul naari nduo mbii ha náa zúokeri zih Zezu *Krisi mbɔw hoy ká ɓil huɗ ɓe. Waa, i ko munu ya le?

⁴ Munu zu le, tul naari ká i ɗaa nduo mbii na kie mii, náa húri zih Zezu Krisi ndaw, a i voro naari zih ni ndaw, bay haŋa ɓo munu ká Baa Ngerewuru tina ni saa sakra nzoɔ huɗeri ɓáy bawda riŋ ɗika ɓe a ha ni kaw ɓáy kumnun na, ɗo faa mbɔw munu ndaw, naari hoy kara náa vi ri ɓa nzoɔ fie bay séke simseɗ fie ndaw pi.

⁵ Munu ká náa zuori zih Krisi ká ɓil huɗ ɓe na, náa kóri ɓa tusue, náa zúori zih ni mbɔw hoy ɓáy faa ɗi ɓe saa luɔ huɗ ndaw.

⁶ Náa kóri ɓáy kere ndaw ro! Sim ɗol naari ká piedke ká náa ɗókeri ɓil feyaa koɓ ɓáy na, i ɓer ni ɓáy Krisi mbɔw hoy ɗo tul puu say huɗ, bay haŋa Ngerewuru ka ɓieke hɔrusuo feyaa ká ɗo ɓil law naari, ɓo ha náa ɓári koy feyaa na mbáa,

⁷ Bay ji le, nzoɔ ká hu ro na, feyaa ɗo ɓáy hɔrusuo ká tul-e mbáa.

⁸ Be mini ze, zadka náa húri zih Krisi na, náa kóri ndaw, náa káwri ɓáy kumnun zih ni.

⁹ Náa kóri ta-taŋ, Krisi ká ɗi saa sakra nzoɔ huɗeri na, huɗ ti ika ni mbáa ndaw, a ti ɓáy hɔrusuo ká tul-e mbáa ndaw pi.

¹⁰ Huɗ ɓe na, ka hu ɓáy feyaa na faa ɓal ba mbɔw hoy ɓa gbúke, a ɓieke hɔrusuo feyaa. A le, káw ɓáy kumnun ɓe ká timbeɗe key na, ka kaw bay ɗaa riŋ ɗika ɓo tul Ngerewuru.

¹¹ Baari hoy kara ɗo faa mbɔw munu ndaw: bay ká se tul feyaa na, i ko sùo-rì ɓa nzoɔ huɗeri ká ɗi, bay ji le, feyaa re mbay ká tul-rì mbáa. A bay ká se tul káw ɓáy kumnun na laa le, i ko sùo-rì ɓa nzoɔbri ká i kaw ɓáy kumnun bay ɗaa riŋ ɗika ɓo tul Ngerewuru ɓáy faa zúo zih Zezu Krisi.

¹² Be mini ze, i pón sùo-rì ha feyaa re mbay ká tul-rì bay haŋa ri ɗaake kon fe kaaya ká ɗo ɓil law-rì na mbáa.

¹³ I pón faa ha nzaa wáw sùo-rì ka ɓa fe ped kaaya bay ɗaake feyaa mbáa. Roo le, i mbi sùo-rì ha Ngerewuru munu ká nzoɔbri ká i ɗi saa luɔ huɗ a i kaw ɓáy kumnun. I mbi sùo-rì ɓáy yore ha ni munu ɓa fe ped kere ká bay ɗaake fe ká ɗo ɓáy zadɛ nzedem a rii law-ε.

¹⁴ Tusueke le, feyaa na ti réke mbay ká tul-rì mbáa, bay ji le, timbeɗe key na, ɓa sew ká law kere Ngerewuru ro re mbay ká tul-rì, ɓo ɓa sew *bol kusol *Moyze na mbáa.

Ti saa ɓil feyaa bay vi ɓa nzoɔ ped Ngerewuru

¹⁵ A ku na waa, náa ɗári mina ro le? Náa ɗári fe ɗaa ya na ɓa pola pola, bay ji le, timbeɗe key na, náa ɗori ɓil sew law kere Ngerewuru ro ɓo, náa ɗori ɓil sewke

taa *bol kusol na mbăa ro le? U-uu, munu ya.

¹⁶ Baarî hoy kara ì ko ta-tan ndaw mii, zadka ì mbi sùo-rì ì dáake ped ha nzoḅ bay dáa vu mbom ḅo tul-e le, ì tji koy nzoḅ ká ì daa vu mbom ḅo tul-e na. Dáa vu mbom ḅo tul feyaa ká kuḅ rì ha rì se ba zad huf ze ndad mase, dáa vu mbom ḅo tul Ngerewuru ká ha rì se ba zad fe dáa ká báy zadε a rii law-ε na ze ndad le?

¹⁷ Taambol ha Ngerewuru! Pola na, ì ba koy feyaa. Roo le, timbedε key na ì ya tusue bay ká i fere rì na, a ì daa vu mbom ḅo dí báy bil wara law-rì riw bele.

¹⁸ Ngerewuru tina rì saa bil koy feyaa, a ha rì vi ba koy ped be bay dáa fe ká do báy zadε nzedεm ká rii law-ε.

¹⁹ Mì baa sim bay báa nzobri mini bay hanja rì láake bay bi key na báy kere, bay ji le, hanja rì laa bay se bamba. Pola na, ì mbi sùo-rì báy yore ded ì báke koy fe dáa ìm báy fe nduo kiji bay dáake fe kaayari. Ze, do faa mbjw munu ndaw, timbedε key kara, ì mbi sùo-rì na báy yore ded ba koy fe dáa ká do báy zadε nzedεm bay séke simsed ká *tan kad kad a rii law Ngerewuru.

²⁰ Pola ká ì ba koy feyaa báy na, fe ká bay hanja rì daa do báy zadε nzedεm na bay baarî mbjw ti bil-e ya.

²¹ A ku waa, fe ji ze ì zinj ba lere ped ká dí ká mbi sahoy ha rì timbedε key le? Tusueke le, pedkeri ku na mbi huf hoy ze ha rì.

²² Roo le, timbedε key na Ngerewuru tina rì saa bil koy feyaa, a ha rì vi ba koy ped be ro. A le, lere ped ká ì zinj ká dí na, ba simsed ká tan kad kad a rii law-ε, ḅo ì káwke báy kumnun ká do banjwo.

²³ Tusueke le, lere feyaa na ba huf, roo le, fe hanja hoy ká Ngerewuru ha báy faa zúo zinj Ngerembay naari Zezu *Krisi na, be ze ba káw báy kumnun ká do banjwo kpafara.

7

Tji saa bil bol kusol

¹ Yü-iri, mî baa bay zinj rì munu ba nzobri ká i ko *bol kusol ko báy kere ro. Zadka nzoḅ kaw báy kumnun báy le, bol kusol do báy hirusuo ká tul-e robay. Ba fe ká ì ko ta-tan.

² Mây nzoḅ ká ya wara na, zadka wara kaw báy kumnun báy le, bol kusol na siñ ri koḅ robay. A ze ḅo, zadka wara na hu ro le, faa do hoy ha ni báy.

³ Be mini ze, zadka wara kaw báy kumnun koḅ báy, roḅ ka tji a ya wara kji le, be na, ì díka ni ba máy nun pie. A ze ḅo, zadka wara na hu ro le, bol kusol ká

siñ ri na naa ká tul-e. Ze ka ya na wara kji hoy kara, ka ba máy dáa nun pie ya.

⁴ Yü-iri, do faa mbjw munu ndaw, baarî na ì zúo zinj Zezu *Krisi ká bil huf be, ze bay ká se tul bol kusol na, ì vi ba nzoḅ huferi ká dí, bay ji le, ka do báy hirusuo ká tul-rì mbăa. Timbedε key na, ì do bay tul nzoḅ kji, be ká Ngerewuru tina ni saa sakra nzoḅ huferi, bay hanja lere ped naari ka do dí báy kere ba taa be.

⁵ Pola ká náa dori bil fe dáa naysuo koḅ robay na, bol kusol ká haa fe mii: «Daa fe key ya» na, daa ha kon dáa feyaa ká do bil law naari na, suru naari a daa ped ká sùo naari, bay hanja ḅo, feyaa na ka mbi huf ha naari.

⁶ Roo le, bay ká se tul bol kusol ká mgba naari ba koy pola na, náa bári nzoḅ huferi ká dí ro, bay ji le, ka do báy hirusuo ká tul naari mbăa. Munu zu le, timbedε key na, náa maari dáa ped ha Ngerewuru báy nduo ped fie báy faa hirusuo Tem be ká re mbay ro ḅo, báy faa táw nduo ped bol kusol ká re mbay ká tul naari na mbăa.

Bol kusol kis feyaa

⁷ A ku waa, *bol kusol na ba feyaa le? U-uu, munu ya. Bol kusol na ze kie mî fe ká ba feyaa. A ḅo munu ya le, bol kusol ká baa mii: «Mù ti kóko nun fe ya» na, mî ti kóko ya.

⁸ Báy faa bol kusol key na, feyaa na daa ha mî kóke kiji kóko nun feri boḅ boḅ ká bil law-i. Ba tusue, zadka bol kusol tiya le, feyaa do ba fe hufe.

⁹ Pola ká bol kusol tiya báy na, kér bay bi do báy kere. A roo le, zadka bol kusol na vi tji báyji le, feyaa na laa ro ze vi do báy kumnun a ha mî vi ba nzoḅ hufe.

¹⁰ Be mini ze, bol kusol ká'a bá faa hanja mî káwke báy kumnun na, yji a ha mî se ba zad huf.

¹¹ Báy faa bol kusol na, feyaa zinj faa a ulake mî, a báy faa bol kusolke ku na ndaw ze, mî zinjke huf.

¹² Be ze, bol kusol kji sùo-ε na tan kadanj, a bay ká do bil-e na kara tan kadanj ndaw, a do báy zadε nzedεm, roḅ a ba kere.

¹³ A ku waa, bol kusol ká ba fe kere na, a yji a vi ba fe saw huf bi robay le woo? U-uu, munu ya. Roo le, ba feyaa na kji ze mbi bol kusol ká ba fe kere na ha ni vi ba fe saw huf bi. Be ze báy faa bol kusolke na, feyaa tinake saw kaaya bay law mgboroḅ beri ká kal tul zad na tan gbay gbay ba kele.

Ruy ká bil naysuo

¹⁴ Náa kóri mii, *bol kusol na uru saa luo Ngerewuru, roo le, bi na mî ba nzoḅ naysuo a mí ba koy feyaa.

¹⁵ Tusueke le, fe ká mî daa na mî ko sawke ya, bay ji le, fe ká law-i hii dáa na,

m̄́ d̄́aa ya, roo le, fe ká m̄́ sa-sañ na, be k̄́ nd̄́aw roo m̄́ ȳ́i m̄́ d̄́aa báy.

¹⁶ A ze, zadka m̄́ d̄́aa fe ká law-i hii ya na le, k̄́ie m̄́i m̄́ zuo z̄́iñ bol kusol na nd̄́aw, a m̄́ k̄́o ni ba fe kere nd̄́aw pi.

¹⁷ Be ze, feri ká m̄́ d̄́aa na, ba bi ze m̄́ d̄́aa ya, roo le, ba feȳ́aa ká d̄́aa puo ká bil law-i ze ha m̄́ d̄́aa.

¹⁸ M̄́i k̄́o m̄́i, fe kere d̄́aa puo ká bil law-i ya, m̄́i h̄́i b̄́aa m̄́i, ká bil naysuo-i ya. Tusueke le, kon d̄́aa fe kere na d̄́o bil law-i, roo le, h̄́urusuo d̄́aake ze tiya.

¹⁹ Fe kere ká m̄́ h̄́i d̄́aa na, m̄́ d̄́aa ya, roo le, fe k̄́aaya ká m̄́ h̄́i d̄́aa ya na nd̄́aw roo, m̄́ d̄́aa.

²⁰ Zadka m̄́ d̄́aa fe ká law-i hii ya na le, ba bi k̄́i ze m̄́ d̄́aa ya, roo le, ba feȳ́aa ká d̄́aa puo ká bil law-i ze ha m̄́ d̄́aa.

²¹ Fe ká m̄́ k̄́o ban̄́guo na ze d̄́o key: zadka m̄́ h̄́i bay d̄́aa fe kere na, fe k̄́aaya ze m̄́gba law-i.

²² Ká bil w̄́ara law-i le, d̄́aa bol kusol Ngerewuru ze ha m̄́ suoriya.

²³ A roo le, m̄́ k̄́o fe k̄́i boḏ ru-ruy ká bil naysuo-iri riw bele z̄́iñ hay ká k̄́er bay bi zuo z̄́iñ ni, a d̄́aa m̄́ ba koy feȳ́aa.

²⁴⁻²⁵ Be mini ze, bi na, ká bil k̄́er bay bi le, m̄́ d̄́aa vu mbom bo tul bol kusol Ngerewuru, roo le, ká bil fe d̄́aa naysuo na, m̄́ d̄́o ba koy feȳ́aa. Aa, k̄́oko sie hay ká mini key na! Nzob ve nd̄́aw roo a tina m̄́ ká bil fe d̄́aa naysuo ni ká kuo m̄́ ba bil huḏ key le? Ngerewuru k̄́i mb̄́jw hoy ze maa. Taambol ha ni b̄́ay faa Zezu *Krisi ká ba Ngerembay naari!

8

Káw báy kumnun báy faa Tem Ngerewuru

¹ Timbeḏe key na báyi le, bay mb̄́jw kara m̄́gba tul nzobri ká i zuo z̄́iñ Zezu *Krisi na mb̄́aa.

² H̄́urusuo Tem Ngerewuru ká ha nzob kaw báy kumnun báy faa zuo z̄́iñ Zezu Krisi na, tina m̄́ saa bil h̄́urusuo feȳ́aa báy huḏ.

³ Feke ku na *bol kusol *Moyze maa bay d̄́aa ya, bay ji le, naysuo na d̄́aa ha h̄́urusuo-e tiya. Roo le, fe ká bol kusol maa bay d̄́aa ya na, Ngerewuru k̄́i s̄́uo-e ze d̄́aa. Ka pie Vi-e vi tusiri key, a ȳ́aa s̄́uo z̄́iñ nzob fe d̄́aa ȳ́aa, a hu ba vuy *fe poy bay tul feȳ́aa. Be mini ze, Ngerewuru d̄́aake bay bo tul feȳ́aa ká d̄́o bil naysuo nzob, a ð̄́eke h̄́urusuo-e.

⁴ Ka d̄́aa munu bay h̄́a ha bo, fe ká d̄́o báy zad̄́e nzed̄́em ká bol kusol h̄́i bay h̄́a ha náa d̄́aari na, ka d̄́o báy zad̄́e nzed̄́em ká s̄́uo naari, ha náa séri simseḏ kere báy faa

h̄́urusuo Tem Ngerewuru ro bo, báy faa naysuo na mb̄́aa.

⁵ Tusueke le, nzobri ká i se simseḏ báy faa naysuo na, i d̄́aa k̄́er bay b̄́ari bo tul fe ká kon naysuo ke h̄́i. A roo le, nzobri ká i se simseḏ báy faa h̄́urusuo Tem Ngerewuru na, i d̄́aa k̄́er bay b̄́ari bo tul fe ká Tem Ngerewuru h̄́i bayke.

⁶ D̄́aa k̄́er bay bo tul fe ká naysuo h̄́i bayke na, ha nzob se ba zad̄́ huḏ. Roo le, d̄́aa k̄́er bay bo tul fe ká Tem Ngerewuru h̄́i bayke na, ha nzob se ba zad̄́ káw báy kumnun báy ð̄́ekeke.

⁷ Bari nzobri ká i d̄́aa k̄́er bay b̄́ari bo tul fe naysuo na, i ba nzob tul nḡ́ani Ngerewuru a i d̄́aa vu mbom bo tul bol kusol-e ya. Tusueke le, b̄́ari na i maa bay d̄́aa ya.

⁸ Nzobri ká i d̄́o bil fe d̄́aa naysuo na, i maa bay ri law Ngerewuru ya.

⁹ A roo le, b̄́aari na, i ba nzobri ká i se simseḏ ká naysuo h̄́i na ya, i d̄́aa fe ká Tem Ngerewuru ze h̄́i bayke, bay ji le, be na, ka d̄́o bil law-ri. Nzob ká d̄́o báy Tem taa Krisi ya le, ka ba taa be ya.

¹⁰ Zadka Krisi d̄́o bil law-ri, ze naysuo-ri a z̄́iñ huḏ bay tul feȳ́aa hoy kara, Tem be ha ri kaw báy kumnun, bay ji le, Ngerewuru naa bay ká tul-ri a ha ri d̄́o báy zad̄́e nzed̄́em ká nun-e.

¹¹ Ngerewuru tina Zezu saa sakra nzob huḏeri ha ni kaw báy kumnun. A ze, zadka Tem be d̄́o bil law-ri le, be ká'a tina Krisi saa sakra nzob huḏeri ha ni kaw báy kumnun na, a h̄́a naysuo-ri ká d̄́o ba fe huḏe na, kaw báy kumnun nd̄́aw báy faa h̄́urusuo Temke ká d̄́o bil law-ri na ku.

¹² Be mini ze ȳ́u-iri, fe ká d̄́o nun h̄́a ha náa d̄́aari na d̄́o d̄́i. Roo le, fe ká d̄́o nun h̄́a ha náa d̄́aari munu ká naysuo h̄́i na, tiya.

¹³ Zadka i d̄́aa fe ká kon naysuo ze h̄́i le, i z̄́iñ huḏ. Roo le, zadka i ha kon fe naysuo hu mburuk ká bil law-ri báy faa h̄́urusuo Tem Ngerewuru le, i káw báy kumnun.

¹⁴ Nzobri riw bele ká Tem Ngerewuru nda faa pol-ri na, ba b̄́ari k̄́i ze i ba vu Ngerewuru.

¹⁵ Tem ká Ngerewuru ha ri na, ti d̄́aa ri ba koy ha h̄́e se ri ba k̄́i ya. Roo le, Temke na ha ri vi ba vu Ngerewuru, a ha faa ha náa ð̄́ikeri ni m̄́i: «Aba, B̄́aa*»

¹⁶ Temke s̄́uo-e baa nasi bayke ká bil law naari nziya m̄́i, náa b̄́ari vu Ngerewururi.

¹⁷ Munu ká náa b̄́ari vi-eri na, fe kereri ká'a k̄́o d̄́o bay tul nzob beri na, náa z̄́iñri z̄́iñ Zezu Krisi mb̄́jw hoy, bay ji le, zadka náa k̄́ori seke fe z̄́iñ ni mb̄́jw na, náa z̄́iñri riñ ð̄́ika kara z̄́iñ ni mb̄́jw nd̄́aw pi.

* 8:15 8.15 Báy nzaa aramri le, Aba ba «B̄́aa.»

Riŋ dika ká'a doko banɔuo

¹⁸ Mí ko le, riŋ dika ká Ngerewuru a tina do zad hie ha naari na, zadka mi ker se di le, seke fe ká náa kóri timbede key na, ba fe ká maa mgbaka bay lieke ya.

¹⁹ Tusueke le, feru riw bele ká'a daa ri na, kon kóko nam ká'a tinake vi-eri ba kele daa ri lok lok,

²⁰ Bay ji le, fekeri ku na, i zuo fal fe púnkeri ká re mbay ká tul-ri ha ri vi ba fe ká gor hoy. Ba fekeri ku na ze, i hii bay doko munu ya, roo le, ba Ngerewuru ki ze mbi nzi-e ká tul-ri. Ba gbúke ya báy, roo le, ka ko le,

²¹ nam hane na, feru riw bele ká'a daa ri na, a tina ri saa bil hurusuo koy feru ká ba púnke. Lee, bari báy vu Ngerewururi na, i káw báy tul-ri i ziji riŋ dika na mbijw hoy.

²² Náa kóri ba tusue ki, kpuru tji timbede key na, feru riw bele ká Ngerewuru daa ri na i ko seke fe, i nguri ngur ngur munu ká máy nzoɔ ká ko seke fe bay mbón.

²³ Ba bari huo-ri hoy ya, roo le, naari ká Tem Ngerewuru do bil law naari munu ba titire fe ini ká'a ha na, náa nguriri sùo naari ngur ngur báy bil law naari ziji ri bay gyanke nam ká Ngerewuru a óroke ped fe ká sùo naari ngid bele, a daa naari kaw ded ba vi-eri a ha naari sùo fie ká hudu ya na.

²⁴ I ko, naari na, náa ziji pam ro, roo le, fe ká tòn ká di na, náa daari law naari báy ze te di nzokdo. A waa, nzoɔ ve ze a daa law-e te tul fe ká'a ko báy nun-e ro na le? Zadka'a ko feke ro na, ka ti daa law-e te di mbáa.

²⁵ Ze, munu ká náa kéri nzokdo se tul fe ká náa kóri báy nun naari ya báy na, náa gyanri kekeke báy iki law.

²⁶ Do faa mbijw munu ndaw, munu ká hurusuo naari tiya na, Tem Ngerewuru vi so naari, bay ji le, náa kóri fe ká bay daake nzaa bay kere báy zadé ya. A le, Tem Ngerewuru ki sùo-e ze daa nzaa bay kere bay tul naari báy nguri ká nzoɔ maa bay báa báy nzi-e ya.

²⁷ Lee, Ngerewuru ká ba nzoɔ békle bil law nzoɔ na, ka ko fe ká Tem hii bay gón na, bay ji le, báy faa ká Ngerewuru hii na, ka daake nzaa bay kere bay tul nzoɔri ká i ba taa be.

²⁸ Náa kóri ba tusue mii, nzoɔri ká i hii Ngerewuru ká'a di ri bay haŋa ri daa fe báy faa ká'a leke na, feru riw bele ká tji tul-ri na, a haŋa fekeri vi ba fe kere ha ri.

²⁹ I ko, nzoɔri ká Ngerewuru nan ri pola na, ka mbi nzi-e ha ri bay haŋa ri do munu ká Vi-e, bay haŋa bo, ká bil ruo vi-eri riw bele na, Vi-e na ka ba ngeré led.

³⁰ Bari ká Ngerewuru nan ri pola na, ka di ri ba taa be; a bari ká'a di ri ba taa be na, ka naa bay ká tul-ri ha ri do báy zadé nzedem ká nun-e, a bari ká'a naa bay ká tul-ri ha ri do báy zadé nzedem ká nun-e na, ka daa riŋ dika bo tul-ri.

Fe ká'a máa kún sal ini ká Ngerewuru mgbaziji naari na tiya

³¹ A munu ku waa, náa báari mina ro se tul fe niri key na le? Zadka Ngerewuru ba nzoɔ fal ngan naari na waa, nzoɔ ve ze a máa bay kúma naari báy le?

³² I ko, be ká vu bil-e hoy kara ka bed naari ya, a poŋ ni ba vuy *fe poy ha naari riw bele na waa, daa mina ndaw roo, ka ti haŋa naari feru riw bele báy faa Vi-e na ya le woo?

³³ A ku waa, nzoɔ ve ndaw roo a daa bay bo tul nzoɔri ká Ngerewuru nan ri a daa ri zuo bod ba taa be na le? Nzoɔ mbijw mini kara tiya. Ba Ngerewuru ki ze naa bay ká tul-ri ha ri do báy zadé nzedem ká nun-e.

³⁴ A ku waa, a ve ki ndaw roo a máa bay haŋa bay mgbaziji tul-ri báy le? Mbijw tiya, bay ji le, Zezu *Krisi hu a tji saa luɔ hudu a kaw tunduo hodó Ngerewuru, a daa nzaa bay kere bay tul naari.

³⁵ Fe ji ki ndaw roo a máa bay kún sal ini ká Krisi mgbaziji naari na le? Fe mbijw ká'a máa bay kún salke na tiya: ba kóko sie ya ndaw, doko bil hudu ya ndaw, daa nun tuo sie ya ndaw, kon luye ya ndaw, seke tigbaa hoy ya ndaw, fe hudu ká i kiri tul naari gbuk ya ndaw, mase hudu maamii hoy kara ya ndaw pi.

³⁶ I daa do bil mbede Ngerewuru mii:

«Igerembay, bay tul-a na ze, namri riw bele buru dóke ba fe hudu, i dara buru munu ká i kúoke baduri i séke ba zadé ika ri.»

³⁷ Roo le, ká bil fe niri riw bele ká tji tul naari na, náa bári bawda nzoɔ háw yumri báy faa hurusuo nzoɔ ká ko naari ba nzoɔ nun-e na.

³⁸ Mí ko ba tusue: fe ká'a máa bay kún sal ini ká Ngerewuru mgbaziji naari na, mbijw tiya. Ze ba na hudu, mase káw báy kumnun hoy kara daa fe mbijw ya. Led nzaapedri ká nulue, mase temndayari ká re mbay, mase hurusuo kiri hoy kara, i ti daa fe mbijw ya. Feru ká'a tji timbede key, mase feru ká'a vika vuku hoy kara, ti daa fe mbijw ya ndaw.

³⁹ Wururi ká tusiri key, mase wururi ká zad baw hoy kara, i ti daa fe mbijw ya, roo báy feru riw bele ká Ngerewuru daa ri na hoy kara, i ti daa fe mbijw ya ndaw pi. Fe mbijw ká'a máa bay kún sal ini ká Ngerewuru tina báy faa Zezu Krisi, Ngerembay naari na, tiya.

9

Pol re sùo-ε bay tul led Izarayelri

¹ Báy riñ *Krisi le, bay ká mǐ báa na ba sùo bay kí bo, ba kúd bay ya. Kér bay ká bil wàra law-i báy faa Tem Law Pie kara, baa nasi bayke mii:

² mǐ dǎa síe ngǐi bamba tasiri, a law-i kara nze mgbuk mgbuk banɔuo bay tul saw biri ká i ba Zibri.

³ Mǐ re sùo-i bay hanja bi ze, maa le, befi ka mǐba tul-i a wálke sakra bi báy Krisi bay tul yu-iri ha ri zinj pam, bari ká i ba saw biri na.

⁴ Bari na, i ba led Izarayelri* ká Ngerewuru nan ri, a dǎa ri zuo bof ha ri vi ba vi-eri. Ka ha ri kò riñ dika be ndaw, a saa kuniri zinj ri ndaw, a ha ri bol kusol ndaw, a kie ri faa rúo ni ndaw, rɔɔ a waa feri ká bay tul-ri ndaw pi.

⁵ I ba vu bulu *Abaraham, Izak, báy *Zakob, a Krisi kí sùo-ε ká ví yaa sùo zinj nzoɔ na hoy kara, ba saw bari ndaw. Ngerewuru Nzoɔ Káw Tul Feri Riwi Bele na, ndad bay písi ni banɔuo kpadara! Amem!

⁶ Be ze ba fe báa mii, bay ká Ngerewuru waa na, ba fe ká gɔr hoy ya. I kò, vu bulu Izarayelri riw bele ze i ba saw *Izarayel taa tusuakeri ya.

⁷ Vu bulu Abarahamri hoy kara, i ba vi-e taa tusuakeri riw bele ya ndaw, bay ji le, Ngerewuru baa ha Abaraham mii: «Báy faa vi-e Izak ze vu bul-eri i rúoke bamba munu ká mǐ waa bayke zinj mù na†.»

⁸ Bay key na kie mii, ba nzoɔri riw bele ká i mboñ ri ká saw Abaraham ze i ba vu Ngerewuru taa tusuakeri ya. Roo le, bari huo-ri ká i mboñ ri báy faa bay ká Ngerewuru waa na hoy ze, i ba vu bulu Abaraham taa tusuakeri.

⁹ Bay ká Ngerewuru waa bay tul-e na ze do key: «Káy kí ká báy bil few ká mini key ká mǐ yǐ bay ví na, *Saara a mbón led wàra nzoɔ‡.»

¹⁰ Ba be nu ku hoy ya, vu Rebikari ká i ba led ndɔñori na, baa bari mbjw hoy ba bulu naari Izak.

¹¹⁻¹² Roo le, pola rɔɔ bay hanja Rebika mboñ ri na, Ngerewuru baa ha ni mii: «Ijgere led na a dǐñ tul-e ká saw bal nzoɔ vbiele§.» Báy bil sew ká Ngerewuru baa bay ku na le, led ndɔñori na, i mboñ ri ya báy, a fe kere mase fe kaayari kara, ledkeri ku na i dǎa ya báy. Ze Ngerewuru na nan nzoɔri a dǐ ri báy faa ká'a leke bo, báy faa ped dǎa nzoɔ ya,

¹³ munu ká'a baa do bil mbede be mii: «Mǐ hii Zakob, a mǐ poñ *Esaw*.»

Ngerewuru ba mbay tul feri riw bele, a dǎa feri báy zadε

¹⁴ A ku na waa, náa báari mina ro le? Leε, Ngerewuru na ba nzoɔ ká dǎa fe do báy zadε ya zu le? Munu ya!

¹⁵ Be na, ka baa ha *Moyze mii:

«Mǐ dǎa law kere zinj nzoɔ ká mǐ hii bay dǎa kere zinj ni,

a mǐ kò nun síe nzoɔ ká mǐ hii bay kóko nun síe be†.»

¹⁶ Feke ku na do bay tul law hiiya nzoɔ ya ndaw, bay tul hurusuo nzoɔ ya ndaw, roo le, do bay tul Ngerewuru ká kò nun síe nzoɔ munu ká law-ε hii.

¹⁷ Be ze Ngerewuru baa ha mbay *Farawon ká bil mbede be mii: «Bo na, mǐ dǎa mù kaw ba mbay bay tinake hurusuo-i ba kele báy faa bo, bay hanja riñ-i ka mgbáke ká tusiri key riw bele‡.»

¹⁸ Be ze, Ngerewuru kò nun síe nzoɔ munu ká'a hii, a ha law ngɔɔ ha nzoɔ munu ká'a hii.

¹⁹ Kò ya le, nzoɔ hanε a báa ha mǐ mii:

«Zadka do munu ku waa, dǎa mina ndaw rɔɔ Ngerewuru dǎa bay bo tul nzoɔ báy le? A waa, ka dǎa fe ká Ngerewuru kí mbi nzi-ε bay hanja ni dǎa na ya le woo?»

²⁰ A bo nzoɔ ká mù baa bay munu ku na waa, mù ba ve ndaw rɔɔ, mù máy bay zinj Ngerewuru le? I kér i kò, suna ká i mbuo na, a báa ha nzoɔ mbúo ni mii: «Bay ji ndaw rɔɔ, mù mbúo mǐ do mini key na le woo» na ya.

²¹ Nzoɔ mbúo pay na, maa bay dǎa fe báy pay na munu ká law-ε hii: pay taa mbjwke ku na, ka maa bay mbúoke toy ndaa, a poñ bie a mbúoke suna taa hoyke§. Waa, i kò munu ya le?

²² Ze, zadka Ngerewuru hii bay doko munu ká nzoɔ mbúo pay na waa, bay ji bo ze do di le? Ba be kí ze ka hii bay kie nzoɔri here be báy hurusuo-ε. Be nu ku hoy kara, ka iki law-ε ngǐ-ngǐ ká tul nzoɔri ká i maa bay zinj here be, a i do di ya bay zinj bie.

²³ Ba be kí ndaw ze ka hii bay kie bawda riñ dika be bay tul nzoɔri ká'a kò nun síe bari. Ba bari ká'a leke ri do pola bay hanja ri zinj riñ dika be na.

²⁴ Nzoɔkeri ku na, ba naari ká Ngerewuru dǐ naari ká sakra nzoɔri ká i ba Zib na ku hoy ya, roo le, ká saw nzoɔ kǐri kara ndaw pi.

* 9:4 9.4 Led Izarayelri na, i ba vu bulu Zakob. Be Zakob na, Ngerewuru ha ni riñ ba Izarayel. † 9:7 9.7 Tiika saw fe 21.12. ‡ 9:9 9.9 Tiika saw fe 18.10,14. Led wàra nzoɔke na ba Izak ká yaa Rebika ba máy be. § 9:11-12 9.11-12 Tiika saw fe 18.10,14. * 9:13 9.13 Malasi 1.2-3. † 9:15 9.15 Tji Kele 33.19. ‡ 9:17 9.17 Tji kele 9.16; i kǐi Tji kele 7-15. § 9:21 9.21 Ezay 29.16; 45.9; Zeremi 18.6.

²⁵ Be ze ba fe ká Ngerewuru baa bayke do bil mbede Oze nzoɓ yaaŋa bay saa nzaa Ngerewuru mii:

«Nzobri ká i ba taa ñi ya na mi ñika ri ba nzoɓ ñiri;

a saw nzobri ká pola lew mi hii ri ya na,

mi kóko ri ba nzoɓ nun-i.*

²⁶ A zad ká i baa ha ri ká ñi mii:

“I ba nzoɓ ñiri ya” na,

ká zadɛ na ku kɛ ze,

i ñika ri ba vu Ngerewuru, Nzoɓ Káw Báy Kumnun.»†

²⁷ A bay ká se tul leɗ Izarayelri na laa le, Ngerewuru baa báy faa Ezay nzoɓ yaaŋa bay saa nzi-e mii:

«Ze, Izarayelri ruo munu ká dikudɛ baa hoy kara,

nzobri ká mi yaaŋa ri na, i máa zadɛ nzekre hoy,

²⁸ bay ji le, Ngerembay a ví ñaa fe ká'a baa bay ñaa ká tusiri key

ha ni ɔ báy zadɛ ngidɛ bele ba vaa kodɛ hoy.»‡

²⁹ Do munu ká Ezay baa bayke pola ndaw mii:

«Zadka Ngerewuru, Mbay Tul Feri Riwi Bele

korɔ vu bulu leɗ Izarayel haneri ha naari ya le,

náa dukuri mburuk mburuk

munu ká nzobri ká Sodom báy Gomor.»§

Leɗ Izarayelri ñaa law-ri bo tul Ngerewuru ya

³⁰ A ku waa náa báari mina ro zey le? Bay ká náa báari na ze do key: nzobri ká i ba Zib ya, ká i nzaa faa bay haŋa Ngerewuru naa bay ká tul-ri ha ri do bay zadɛ nzedem ká nun-e ya na ze, ka naa bay ká tul-ri báy faa mbika law.

³¹ A ñari Zibri ká i nzaa faa bay haŋa Ngerewuru ka naa bay ká tul-ri ha ri do bay zadɛ nzedem ká nun-e báy faa ñaa *bol kusol na laa le, i zinj faake ya wum.

³² Bay ji kɛ zu le? Bay ji le, ñari na i nzaa faa bay ndad ká nun Ngerewuru báy faa ped ñaa ñari bo, báy faa ñaa law bo tul Zezu *Krisi na ya. Be ze, i teke tisaw i lie munu ká Ngerewuru baa bayke do bil mbede be mii:

³³ «Bi na, mi ñaa tisaw bo puo ká *Sijn.

Bo tisaw teke bal nzobri, a ñaa ha ri lie.

Roo le, nzoɓ ká ñaa law-e bo tul-e na,

law-e ti sáa ya mgban.»*

10

¹ Yu-iri, fe ká law-i mgba ñi báy bil wara law-iri riw bele, ká mi kod Ngerewuru bayke na, bay haŋa Zibri ká i ba saw ñi na i zinj pam.

² Mi ba nzoɓ bay nasi ñari, a mi ko mii ñari na i nduo kiyaw kiyaw bay tul Ngerewuru, roo le, nun nzemke ze puo ri.

³ Tusueke le, faa ká Ngerewuru náake bay ká tul nzoɓ ha ni do bay zadɛ nzedem ká nun-e na, i ko ya a i nzaa faake báy tul gaŋ sù-ri kɛ hoy. Be mini ze, i ñaa ke vu mbom bo tul faa ká Ngerewuru leke na ya.

⁴ Mi baa mini key, bay ji le, Krisi ká vi na, ka ba ɔro ñie fe ñaa bol kusol na, bay haŋa bo nzobri riw bele ká i ñaa law-ri bo tul-e na, Ngerewuru ka naa bay ká tul-ri ha ri do bay zadɛ nzedem ká nun-e.

⁵ I ko, bay ká se tul haŋa bay naa ká tul nzoɓ ha ni do báy zadɛ nzedem ká nun Ngerewuru báy faa ñaa vu mbom bo tul bol kusol na, *Moyze baa bayke pola hoy mii: «Nzoɓ ká ñaa fe ká bol kusol baa báy zadɛ riw bele na le, a káw báy kumnun báy faa bol kusolke na*»

⁶ A bay ká se tul haŋa Ngerewuru naa bay ká tul nzoɓ ha ni do báy zadɛ nzedem ká nun-e báy faa ñaa law bo tul Krisi na, ka baa mii: «Mu kér ká bil law-a kɛ hoy mii, nzoɓ ve ndaw roo a séke nulue le», na ya. (Bayke hii baa mii, bay haŋa Krisi ñara a vi tusiri key.)

⁷ Mu kér mii: «Nzoɓ ve ndaw roo a séke *luo zadɛ baw ká gbuke tiya le», na ya ndaw†. (Bayke hii baa mii, bay tina Krisi saa sakra nzoɓ huɗeri.)

⁸ A ku na waa, bayke baa mina ro zu le? Bayke baa mii: «Bay Ngerewuru na do ñi ya deɓ ká lakuna-a key hoy, a do nzaa-a ndaw, roo bil law-a ndaw pi‡.» Bayke ku na ze ba káa bay ñaa law bo tul Zezu Krisi ká buru ka-káake na.

⁹ Ze, zadka nzaa-a tji ta-tañ mii, Zezu ba Ngerembay, a mú ñaa law-a bo tul tina ká Ngerewuru tina ni saa sakra nzoɓ huɗeri ha ni kaw báy kumnun na le, Ngerewuru a yaaŋa mù,

¹⁰ bay ji le, nzoɓ ká ñaa law-e bo tul Zezu Krisi na, Ngerewuru naa bay ká tul nzoɓke ha ni do báy zadɛ nzedem ká nun-e. A zadka nzaa nzoɓke tji ta-tañ na ka yaa ni.

* 9:25 9.25 Oze 2.25. † 9:26 9.26 Oze 2.1. ‡ 9:28 9.28 Ezay 10.22-23. § 9:29 9.29 Ezay 1.9; Tiika saw fe

19.1-29. * 9:33 9.33 Ezay 28.16. «Tisaw» na ba Zezu. Munu ká Zibri hii bay ñaa law-ri bo tul Zezu Krisi ya na, Zezu na vi ba ngud puu ká Zibri te a i lie. I hii bay be ya, bay ji le, ñari Zibri na i gijaŋ nzoɓ yaaŋa nzoɓ ká a tina ri saa bil nduo domay Romri bo, ba Nzoɓ Yaaŋa Nzoɓ hay ká i ber ni do tul puu say huɗ na ya. * 10:5 10.5 Soro pedɛ

ñaa Leviri 18.5. † 10:7 10.7 Kijja bol kusol ba sidike 9.4. ‡ 10:8 10.8 Kijja bol kusol ba sidike 30.14. § 10:11

10.11 Ezay 28.16.

11 I dɔ́a ɔ́ayke ɔ́o bil mbede Ngerewuru ndaw mi: «Nzob hɔ́a hɔ́a ká dɔ́a law-ε ɔ́o tul-e na, law-ε ti sɔ́a ya mgbajS.»

12 Be mini ze, nzobri ká i ɔ́a Ziɔ́, mase i ɔ́a na Ziɔ́ ya hɔ́y kara, wál sakra ɔ́ari tiya; Ngerembay ká mbjw key kɔ́ ze ɔ́o ɔ́ay tul-ri riw bele, a dɔ́a kere zɔ́j nzobri riw bele ká i kod ni,

13 munu ká i dɔ́a ɔ́o bil mbede be mi: «Nzob hɔ́a hɔ́a ká kod Ngerembay le, Ngerewuru a yaana ni*.»

14 A ku na wɔ́a, nzob ká dɔ́a law-ε ɔ́o tul-e ya ku na, a dɔ́a mina ndaw rɔɔ a kod ni hɔ́ ni yɔ́a ni le? A nzob ká laa soro ɔ́ay be ya na wɔ́a, a dɔ́a mina ndaw rɔɔ a dɔ́a law-ε ɔ́o tul-e le? Zadka nzob mbjw kara se a ka-káa Bay Kere ká se tul Zezu ha ri ya na wɔ́a, nzob a dɔ́a mina ndaw rɔɔ, a laa ɔ́ay be na le?

15 Zadka i pie nzob ɔ́ay haɔ́a ni vɔ́a ka-káa ɔ́ayke ya na wɔ́a, nzobke a dɔ́a mina ndaw rɔɔ, a se a ka-káa ɔ́ayke na le? I dɔ́a ɔ́o bil mbede Ngerewuru mi: «Kóko ví nzob káa Bay Kere Ngerewururi na ɔ́a fe suoriya†.»

16 Roo le, ɔ́a nzobri riw bele ze i yɔ́a Bay Kere na key ya. Ezay nzob yaana ɔ́ay saa nzaa Ngerewuru kɔ́ kara re sùo-ε mi: «Áa! Mbay, wɔ́a, nzob ve ze dɔ́a law-ε ɔ́o tul ɔ́ay ká ɔ́uru ka-káake na le?‡?»

17 Be mini ze, dɔ́a law ɔ́o tul Zezu Krisi na, vi ɔ́ay faa láa káa ɔ́ay, a káa ɔ́ayke ká nzob láa na laa le, ɔ́a káa Bay Kere ká se tul be Krisi.

18 Lee, mɔ́ vbi ɔ́ay mi: leɔ́ Izarayelri key na wɔ́a, i laa káa Bay Kere key na ya wjw le woo? U-uu, i la-laa na kɔ́, ɔ́ay jɔ́ le, mbede Ngerewuru ɔ́a ta-taj mi:

«Kusol-ri yɔ́a zad kpol kpol ká tusiri key, a ɔ́ay ɔ́ari ká i ɔ́a na ku hɔ́y kara, se kpuru a mgb a gbɔ́ zad ɔ́i ɔ́i ká tusiri keyS.»

19 Mi yjɔ́ mi vbi ɔ́ay ɔ́a kɔ́ na rɔɔbay mi: le, káa ɔ́ay key na wɔ́a, leɔ́ Izarayelri laa sawke taj ya wjw ba tusue kɔ́ le? U-uu, i laa sawke ta-taj na kɔ́, roo le, i yɔ́a ɔ́ayke ya. Ngerewuru ɔ́a ɔ́ayke ha ri pola ndaw ɔ́ay faa Moyze mi:

«Mi sám fe zuo tul nzobri ká mù kɔ́ ri ɔ́a fe ya na bay haɔ́a mù kɔ́ le, mu dáake sere ka zɔ́j ri.

A mí sám fe zuo tul nzobri ká mù kɔ́ ri ɔ́a kòkòri, bay haɔ́a mù kɔ́ le, law-a ka fɔ́a mù ká tul-ri*.»

20 Ngerewuru yjɔ́ a ɔ́a ɔ́ay ɔ́ay faa Ezay nzob yaana ɔ́ay saa nzi-ε mi:

«Nzobri ká i nzaa mɔ́ ya na, ɔ́ari ze i zɔ́j mɔ́.

A nzobri ká i kod mɔ́ ya na, mɔ́ tina sùo-i ha ri†.»

21 A ɔ́ay ká se tul leɔ́ Izarayelri laa le, Ngerewuru ɔ́a mi:

«Bil namri riw bele na, mɔ́ kaa nduo-i ɔ́ay wɔ́a law-i hɔ́ nzobri ká i ɔ́a nzob tɔ́ieri, ká i hii dɔ́a vu mbom ɔ́o tul-i ya na‡.»

11

Ngerewuru pɔ́j fal leɔ́ Izarayelri ya

1 Munu zu le, mɔ́ vbi ɔ́ay mi: A munu ku wɔ́a, le, Ngerewuru pɔ́j leɔ́ Izarayelri ká i ɔ́a nzob ɔ́ari na pɔ́j kɔ́ wjw ro zu le woo? U-uu, munu ya, ɔ́ay jɔ́ le, ɔ́i kɔ́ sùo-i kara mɔ́ ɔ́a leɔ́ *Izarayel, a mí ɔ́a vu bulu *Abaraham ká saw kanɔ́ Bezame.

2 Ngerewuru na, nzob ɔ́ari ká'a nan ri pola ɔ́o ɔ́od ɔ́a taa be na ka pɔ́j ri ya. I kér se tul ɔ́ay ká mbede Ngerewuru ɔ́a se tul nzob yaana ɔ́ay saa nzaa Ngerewuru *Eli na i kɔ́. Be na, ka re sùo-ε ká pol Ngerewuru ɔ́ay tul leɔ́ Izarayelri mi:

3 «Igerembay, leɔ́ Izarayelri na, i i nzob yaana ɔ́ay saa nzaa-ari a i ɔ́ie *tutakra fe pɔ́y ɔ́ori. Ba ɔ́i huo-i hɔ́y ro ze mɔ́ tɔ́j, ze i nzaa faa ɔ́ay ika mɔ́*.»

4 A wɔ́a, ɔ́ay jɔ́ ze Ngerewuru yjɔ́ra ɔ́o ɔ́i hɔ́ ni le? Ka yjɔ́ra ɔ́ay ɔ́ay mi: «Ba ɔ́o huo-o ya, roo le, mɔ́ korɔ nzobri ɔ́a isɔ́ɔ duɔ́ zad tɔ́ɔ say (7.000) ká i huku pol wuru *Baal ya na ɔ́a taa ɔ́i†.»

5 Ze timbede key hɔ́y kara, ɔ́o faa mbjw munu ndaw. Ngerewuru nan nzobri ká sakra leɔ́ Izarayelri maa zadε nzekre hɔ́y ɔ́ay yaana ri ɔ́ay faa law kere be.

6 Be na, ka nan ri ɔ́ay faa law kere be ɔ́o, ɔ́ay faa peɔ́ dɔ́a ɔ́ari ya, ɔ́ay jɔ́ le, zadka'a nan ri ɔ́ay tul peɔ́ dɔ́a ɔ́ari le, ka dɔ́a ɔ́ay tul law kereke na ku mbáa.

7 A ku wɔ́a, fe jɔ́ kɔ́ ze kal le? Fe ká leɔ́ Izarayelri nzaa na, i zɔ́j ya. Ba ɔ́ari huo-ri ká tul-ri nzekre ká Ngerewuru nan ri na ku kɔ́ hɔ́y ze i zɔ́j. A nzob hɔ́wri na laa le, law-ri ngɔ́j ha ri tɔ́a láa saw ɔ́ayke na kpɔ́y‡,

8 munu ká i dɔ́a ɔ́ayke ɔ́o bil mbede Ngerewuru mi:

«Igerewuru dɔ́a hɔ́ kér ɔ́ay ɔ́ari ɔ́o tidɔ́, nun-ri fɔ́mra ká ɔ́i gbiɔ́li ndaw, a suku-ri hɔ́y kara mbii ɔ́i ká ɔ́i kpuru tɔ́i timbede keyS.»

* 10:13 10.13 Zuyel 3.5. † 10:15 10.15 Ezay 52.7. ‡ 10:16 10.16 Ezay 53.1. § 10:18 10.18 Simri 19.5. * 10:19 10.19 Kɔ́iɔ́a bol kusol ba síɔ́ife 32.21. † 10:20 10.20 Ezay 65.1. ‡ 10:21 10.21 Ezay 65.2. * 11:3 11.3 1 Mbayri 19.10-14. † 11:4 11.4 1 Mbayri 19.18. ‡ 11:7 11.7 I kɔ́i Rɔ́m 9.31; 10.3. § 11:8 11.8 Ezay 29.10; Kɔ́iɔ́a bol kusol ba síɔ́ife 29.3.

9 Mbay *David kara baa ndaw mii:

«Ndad bay haña fe ndadi bari ká hɔɔɔk hɔɔɔk na

ka fére a vi ba ndaw taka ri,
a ba gbana mgbaka ri ndaw,
ɔɔɔ a ba ngud puu téke bal-ri ndaw
ha ri zinke bie ká maa tul-ri.

10 Ndad bay haña nun-ri ka fymra gbipli
ha ri kɔ zad mbáa;
a mú daa ha sobake ka hii ri
ha mbol-ri ka te zúruru banjoo*.»

Led Izarayelri lie wým ya

11 Ze m̄ vbi bay na ɔɔɔɔɔ mii: le, led Izarayelri ká i hii dáa law-ri bo tul Zezu ya, ká i te bal-ri i lie na waa, i li-lie k̄i wým k̄i ro zu le woo? U-uu, munu ya! Roo le, bay tul fe dáa k̄aya bari na ku ze, nzoɔ hayri ká i ba Zib ya na i zinke pam. Feke do munu bay haña led Izarayelri kɔ le, i dáake sere zinj ri.

12 Zadka fe dáa k̄aya bari vi ba fe s̄ami ha nzoɔ h̄awri ká tusiri key, a ledi bari vi ba fe s̄ami ha nzoɔri ká i ba Zib ya ku na waa, zadka bari Zibri k̄i ngid̄ bele i ȳi i zinj pam na waa, a vi ba bawda fe s̄ami ha nzoɔri riw bele ya mina le woo!

13 Timbede key na, m̄i báa bay zinj baari ká i ba Zib ya na ro. Bi na, m̄i ba nzoɔ ndáy nzaaped bay tul nzoɔri ká i ba Zib ya. Munu ká ba ped bi na, m̄i zay s̄uò-i ká d̄i,

14 a mí hii bay dáa ha nzoɔri ká i ba saw biri na i kɔ le, i dáake sere zinj ri bo ha nzoɔ h̄aneri zinke pam.

15 I k̄er i kɔ: zadka Ngerewuru ɔɔɔ fal Zibri a daa ha nzoɔri ká i ba Zib ya na, i zinj faa i zuo zinj ni na waa, bod báy ɔɔɔ, zadka Ngerewuru a yaña ri na, a bá bawda fe kere ká ba káw báy kumnun nzoɔri ká i hu na ya le woo?

16 Zadka nzoɔ mbi tul fe s̄um a ha Ngerewuru le, kie mii, bieri riw bele ku na ba taa be. A ze zadka puu do ɔɔɔ sawke ba taa Ngerewuru le, nzaa toykeri h̄oy kara ba taa be ndaw.

17 *Led Izarayelri na i do munu ba puu oliviye taa puo ká i kud nzaa toyke h̄aneri ba fal. A baari ká i ba Zib ya na, i do munu ba nzaa toy puu oliviye taa bisuy ká i daa ri r̄i puu oliviye taa puo ha ri nzo mbiike a i so do d̄i.

18 A munu ká i nzo mbii puu oliviye taa puo na, i ti siika s̄uò-r̄i ká tul nzaa toykeri ká i kud ba fal na ku ya. Baari na, i ba nzaa toy puu h̄oy bo, i ba sawke ya.

19 Kɔ ya le i báa ha m̄i mii: «I kud nzaa toy puu ku na bay haña buru r̄i do bol-ri zu.»

20 Ba tusue k̄i. Ngerewuru kud Zibri na ba fal bay tul mbika law bari ká tiya. A baari laa le, i so do puu oliviyeke a i do d̄i, bay ji le, i daa law-r̄i bo Zezu *Krisi. Munu zu le, i nze báy s̄uò-r̄i i s̄i s̄uò-r̄i ya,

21 bay ji le, zadka a kud nzaa toy puu oliviye taa puo ká ba led Izarayelri ku na waa, maa bay baari ká i ba nzaa toy puu oliviye taa bisuy ká i so do d̄i na, ka ti kud r̄i ya le?

22 I kɔ faa ká Ngerewuru báke nzoɔ law kere ndaw, a ȳij ká tul nzoɔ ndaw na. Ka daa ȳij zinj Zibri ká i hii dáa law-ri bo tul Zezu ya i lie, a baari laa le, ka daa kere zinj ri. Roo le, ndad bay káw bil law kere be na ndaw ɔɔ! Munu ya le, a kud r̄i munu ká nzaa toy puu na ndaw.

23 A bari led Izarayelri na, zadka i ɔɔɔ law ngɔɔɔ bari i ȳi i vi le, Ngerewuru a dáa ri r̄i zad̄e ká pola na, bay ji le, ka do báy h̄urusuo ká bay dáa ri r̄i zad̄e ba k̄i.

24 Tusueke le, baari ká i ba led Izarayelri ya na, i ba nzaa toy puu oliviye taa bisuy ká i daa r̄i puu oliviye taa puo na. Ba fe ká dáake ngɔɔɔ bamba tasiri ká nzoɔ maa dáa ya. Munu ká Ngerewuru daa ped ká ngɔɔɔ bamba ká nzoɔ maa dáa ya na waa, maa bay bari led Izarayelri ká i ba nzaa toy puu oliviye taa puo na, ka ti dáa ri r̄i zad̄e ba k̄i ya le!

Led Izarayelri riw bele i zinj pam

25 Ȳu-iri, m̄i hii bay tina saw fe ká do zad muni pola na, bay haña bo i kɔ le, i d̄ike s̄uò-r̄i ba nzoɔ nun nzemri ya. Feke na ze do key: Led *Izarayel h̄aneri na i vi ba nzoɔ law ngɔɔɔɔri. Law ngɔɔɔɔ bari na a doko munu kpuru maa báy nam ká nzoɔri riw bele ká i ba Zib ya, ká Ngerewuru nan ri ba taa be na, i vi zinke pam.

26 Be ze, led Izarayelri riw bele i zinke pam munu ká Ngerewuru baa do bil mbede be mii:

«Nzoɔ Yaña Nzoɔri na a úru saa Sign,
a naa fe k̄aya vu bulu Zakobri.

27 Zadka m̄i náa feyaa bari na,
a bá tusue kuni ká m̄i saa zinj ri*»

28 Zadka náa k̄erri se tul káa Bay Kere ká Zibri tunj ngerej na le, i ba nzoɔ tul ngani Ngerewuru bay haña bo, baari ká i ba Zib ya na i zinj kereke ká d̄i. Roo le, zadka náa k̄erri se tul faa ká Ngerewuru n̄anke ri na laa le, i ba nzoɔ nun-ε bay tul bulu bari,
29 bay ji le, Ngerewuru na ha fe le, ka ȳi a vbiɔa ya, a nzoɔri ká a d̄i ri na kara, ka suo k̄er bayke ya ndaw.

30 Baari na, pola na i mba nzaa Ngerewuru, roo le, timbede key na Ngerewuru kɔ nun sie baari, a daa law kere zinj ri bay tul Zibri ká i mba nzi-ε.

* 11:10 11.10 Simri 69.23-24. † 11:27 11.27 Ezay 59.20-21.

³¹ Zadka mbaka nzaa bari do ba faa ká Ngerewuru kóke nun sie baari na le, a kóko nun sie bari faa mbijw munu ká baari na ndaw,

³² Bay ji le, be na ka mgba nzoabri riw bele do bil mbaka nzaa bay kieke law kere be ha nzoabri riw bele.

³³ Kuu-wuy! Ngerewuru na ba bawda nzoob!

Nun nzem be bay fe kóko be na, gbuke tiya!

Feri ká'a mbi nzi-e ká di na,
nzoob ká'a máa bay kóko sawke ko na,
mbijw tiya!

Feri ká'a leke ká bil law-e bay daa na kara,
nzoob ká'a máa kóko sawke ko na,
mbijw tiya ndaw!

³⁴ I daa do bil mbede Ngerewuru mi:
«Nzoob ve ze ko ker bay Ngerembay na le?
Nzoob ve ndaw roo, maa bay hanja ni nzaa boko le?»

³⁵ «Waa, nzoob ve ndaw roo, ha ni fe roo bay hanja ni yji a puo ni mbolke le?»

³⁶ Tusueke le, ferri riw bele uru saa luo-e;
ferri riw bele do bay faa hirusuo-e ndaw,
a ferri riw bele do bay tul-e ndaw pi!

Rij dika ba taa be banjuo kpadara.

Amem! Ndad bay hanja ni ka do munu na kji!

12

Síke simsed ká rii law Ngerewuru

¹ Yü-iri, munu ká Ngerewuru daa law kere zinj naari na, mi bo ri bay hanja ri mbi süo-ri bay yore ded ha ni ba *fe poy ká do bay kumnun bod ba taa be a rii law-e. Be ndaw roo, a ba tusue ruo Ngerewuru ká uru saa bil law-ri ká do nun hanja ri daa na.

² I mboro nduo ped nzoob tukeleri ká tusiri key na ya, roo le, i ha Ngerewuru ze ka fére ker bay baari ba fie, a ha ri nun nzem fie ká bay hanja bo, i maa kéleke fe ká law-e hii: fe ká ba kere ndaw, a rii law-e ndaw, roo a do bay zadé nzedem ndaw pi.

³ Bay faa law kere ká Ngerewuru ha mi na, mi baa ha ri riw bele: nzoob ha ha le, ka ko süo-e ba nzoob ká bamba ya. Roo le, ka ko süo-e maa bay faa mbika law ká Ngerewuru ha ni na.

⁴ I ko, süo náa nzoob ká mbijw key na, nzaa wawkeri ngji bamba, a ped daa nzaa wawkeri ká mbijw mbijw na kara do bod bod.

⁵ Do faa mbijw munu ndaw, ze náa ruori na bamba hoy kara, náa dori ba süo ká mbijw hoy bay faa zúo zinj Zezu *Krisi.

Naari riw bele na, náa zuori zinj kji munu ba nzaa waw süo-ri ká mbijw.

⁶ Náa dori bay fe iniri bod bod ká Ngerewuru ha naari hoy hoy maa bay zadé ped ká'a hii bay hanja náa daari. Be ze, zadka nzoob mbijw ká sakra naari key, do bay fe ini yganja bay saa nzaa Ngerewuru a baa ha nzoabri le, do nun hanja ni ka daa maa bay mbika law ká'a doke na.

⁷ Zadka nzoob kji do bay fe ini ká bay daake ped ha nzoabri le, do nun hanja ni ka daa pedke na bay zadé ndaw roo! A nzoob ká do bay fe ini fére nzoabri fe laa le, ka fére ri fe na.

⁸ Nzoob ká do bay fe ini daa wara bo bil law nzoabri le, ka daa munu na kji. Nzoob ká ba nzoob hanja nzoabri fe le, ka daa bay law kere ká puluk. Be ká'a ba nzoob ndaka faa pol nzoabri le, ka daa bay faake. A nzoob ká ba nzoob kóko nun sie nzoabri laa le, ka daa bay suoriya.

⁹ Ndad bay hanja law ini taa tusueke ze ka do sakra baari. I tunj fe kayari na ngeren ba fal, a i mgba saw fe kere ze i daa.

¹⁰ I ko kji ba nzoob nun kji munu ba yu kiji ká i hii kji, a i daa mbay bo tul kji ba lie ba lew.

¹¹ I nduo kiyaw kiyaw a i daake ped ha Ngerembay bay bil law-ri riw bele bo, i ba lay ya.

¹² I daa suoriya bay tul fe ká Ngerewuru waa zinj ri ká i daa law-ri te di nzokdo na. I iki law-ri ká bil fe sekeri ká tji tul-ri, a i daa nzaa bay kere banjuo kpadara.

¹³ Yü baari ká bil Krisi ká i se sie fe na i so ri ká di, a i mgba nzoabri ká i vi luo-ri na bay kere.

¹⁴ I sam fe zuo tul nzoabri ká i daa nun-ri tuo sie. I sam fe ze ka zuo tul-ri bo, i fad ri ya.

¹⁵ I daa suoriya zinj nzoabri ká i do bil suoriya, a i re-rew zinj nzoabri ká i kaw bay rew.

¹⁶ I zúo zinj kji bay kere ba lie ba lew. I sii süo-ri ya, roo le, i ko nzoabri riw bele ba nzoob, a i naa nun nzoob mbijw ya. I di süo-ri ba nzoob nun nzemri ya.

¹⁷ Zadka nzoob daa fe seke zinj ri le, i yji i daa fe sekeke na zinj ni ká fal-e ya, roo le, fe kere ze i daa ká nun nzoabri riw bele.

¹⁸ Zadka bay do, roo faa bayke do fi luo-ri le, i daa kpuru i leke bayke, a i kaw dekeke ka zinj nzoabri riw bele.

¹⁹ Baari nzoabri ká mi ko ri ba nzoob nun-ri na, fe seke ká nzoabri daa zinj ri na, i puo mbolke süo-ri ya, roo le, i ala faa ha Ngerewuru ze ka daa here be ka zinj ri munu ká'a baa do bil mbede be mi:

«Mbol fe sekeri ká nzoabri daa zinj ri na,

ì ála hã mĩ bì kị, mi wbída gbaa ndaake. Bi kị ze mĩ púo mbólke ká'a máa tul nzoḅke na báy*.»

²⁰ Rḅbay, ka yji a ɓaa mii:

«Zadka kḅn se nzoḅ tul ngani ɓo le,
mu hã ni fe sũm hã ni ka sũ;
a zadka kḅn mbii ze se ni le,
mu hã ni mbii ka nzo.

Zadka mù ɗaa munu le, ɓe ndaw rḅḅ
bawda saho y a mgbaka ni báy†.»

²¹ Mu hã fe kaaya na ka mba tul-a ya, roo le, mu háw yũm ká tul fe kaaya báy faa fe ɗaa kere.

13

Dáa vu mbom ɓo tul nzoḅ rewpuori

¹ Nzoḅ hã hã le, ka ɗaa vu mbom ɓo tul nzoḅ rewpuori, ɓay ji le, rewpuo hã hã kara uru saa luo Ngerewuru. Bari ká i kaw tul puori na, ɓa ɓe kị ze ka ɗaa ri kaw tul karingaw mbay.

² Be mini ze, nzoḅ ká tun ri ngeren le, ka nda puu bay ferri ká Ngerewuru mbi nzi-ε ká ɗi na zu. A nzoḅri ká i nda puu ɓayke na, ɓa ɓari kị sũo-ri ze i an ɓay ɓo tul-ri.

³ Tusueke le, nzoḅri ká i ɗaa fe kere na, i ti ɗaa hie nzoḅ rewpuori ya, roo le, ɓari ká i ɗaa fe kaaya ze i hie ri. Wãa, mù hii ɓay hã hã hie nzoḅ rewpuori mgba mù ya le? Munu zu le, mu ɗaa fe kere, ɓo ha ri pisi mù ká ɗi,

⁴ ɓay ji le, Ngerewuru ɗaa pedke zuo nduo-ri ɓay hã ri sóke mù hã mù ɗaa fe kere. Ze ɓo, zadka mù ɗaa fe kaaya laa le, mu hã hie ka mgba mù, ɓay ji le, hũrusuo ká Ngerewuru ha ri na ɗo ɓay hã ri ɗáake fe seke zinj nzoḅ fe ɗaa kaaya. I ɗaa pedke na munu ɓay kieke here Ngerewuru ká tul nzoḅ fe ɗaa kaayari.

⁵ Sãwke mini ze, ndad ɓay ɗaa vu mbom ɓo tul nzoḅ rewpuori. Mu ɗaa munu ɓay ɗũuke here Ngerewuru hoy ya, roo le, mu ɗaa báy faa kér ɓay ɓo ká ɓil law-a kị ndaw rḅ!

⁶ Sãwke mini ndaw ze, i púoke larimbuo, ɓay ji le, ɓari ká i ɓa nzoḅ rewpuori ká i ha ri puo larimbuo na, ɓa ped ká Ngerewuru kị ɗaa zuo nduo-ri ɓay hã ri ɗaa báy faake.

⁷ Ferri riw bele ká ɗo ɓay hã ri puo nzoḅri na, i puo ri: i puo larimbuo hã nzoḅ mbũ larimbuori, a i puo tul ferri ká i tuu ha ri na kara ndaw pi. Nzoḅ ká ɗo nun hie ni le, i hie ni; a nzoḅ ká ɗo nun ɗaa mbay ɓo tul-e laa le, i ɗaa mbay ɓo tul-e.

⁸ I hã mból nzoḅ mbijw kara ka ɗo tul-ri ya. Roo le, mból mgbaka ini zinj kị ze ka ɗo tul-ri ɓanguo. Nzoḅ ká hii yũ-eri le, ka

ɗaa ferri riw bele ká *bol kusol hii ɓayke na báy zadε.

⁹ Tusueke le, bol kusolri ká mii: mù ti ɗaa nun pie ya, mù ti ika nzoḅ ya, mù ti ri-riiɓa ya, mù ti kóko nun fe ya, rḅḅ báy bol kusol hãwri riw bele na, mbũ tul-e mbijw hoy ká ɓil bol kusol ká ɓaa mii: «Mu hii kũ-ḅ munu ká sũo-ḅ ɓo kị*.»

¹⁰ Nzoḅ ká hii kũ-ε na, ka ti ɗaa fe seke zinj ni ya. Be ze, hii kũ-ḅ na ɓa ɗaa ferri riw bele ká bol kusol hii ɓayke báy zadε nzeɗem.

¹¹ Bil namri ká náa kawri ɗi timbeɗe key na, ndad ɓay hã na náa kóri báy kere ndaw rḅ! Ba nam túma saa tul nam ro, ɓay ji le, nam ká Ngerewuru a yãanjake naari ngid' bele na, tḅḅ ɗi munu ɓa nam ká náa mbikeri law naari na ku mbã ro.

¹² Sunj tilo na ɗo ɗi ya ɓay zékre, a hã zad' tãja laa ro ze ɗo tãj. Munu zu le, náa pḅḅri fe ɗaa kaaya ká ɓil sunj tilo na riw bele ɓa fal, a náa fãari fe remri ka zúo sũo naari, a náa rúkeri ruy ká ɓil zad' tãja.

¹³ Náa ɗári fe ká ɗo báy zadε munu ká nzoḅri ɗáake fe ká ɓisie. Náa nzéri báy sũo naari ká tul ɗaa kḅn fe kaaya báy koy him, ɗaa fe j̄mri báy fe ɗaa saho ndaw, rḅḅ rḅḅ kị báy ɗaa sere ndaw pi.

¹⁴ I hã Ngerembay Zezu *Krisi ze ka re mbay ká tul-ri, a i pḅḅ faa hã kḅn naysuo kúo ri ha ri ɗaa fe ká law-ε hii na mbãa.

14

I mgba kị báy kere i ɗaa ɓay ɓo tul kị ya

¹ Nzoḅ ká mbika law ɓe ngḅḅ ya na, i mgba ni báy kere tanj máy ɓay zinj ni ká tul kér ɓay ɓeri.

² Nzoḅ hãne le ko a ɓaa mii, báy faa mbika law ɓeri na, ɓeri maa ɓay sunja ferri riw bele; a nzoḅ kị ká ngḅḅ ká ɓil mbika law ya laa le, ka sanj náy sanj a láa ɓa vaynay kị hoy.

³ Nzoḅ ká sũ ferri riw bele na, ndad ɓay hã ni ka j̄m nzoḅ sãnj náy na ku ya, a nzoḅ ká sanj náy sanj laa le, ka ɗaa ɓay ɓo tul nzoḅ ká sũ ferri riw bele na ya, ɓay ji le, ɓe na Ngerewuru yã ni báy kere.

⁴ A ku na wãa, mù ɓa ve ndaw rḅḅ ɓay ɗaa ɓay ɓo tul nzoḅ ká ɓa nzoḅ ped' ɓo ya na le? Ze, fe ɗaa ɓe ɗo báy zadε, mase báy zadε ya hoy kara, ɓa ɓay ganj tul-e zu. A le, fe ɗaa ɓe na a ɗoko báy zadε, ɓay ji le, Ngerembay ká ɓa ganj tul-e na, ɗo báy hũrusuo ká ɓay sóko ni ká ɗi.

⁵ Rḅbay, nzoḅ hãne le ker a ɓaa mii, nam hãneri ku na ɗo ɓoɗ ká nun Ngerewuru kal nam hãwri; a nzoḅ kị laa le ker a ɓaa mii, namri riw bele na maa ɓa kị mbijw

† 12:20 12.20 Sim ɓayri 25.21-22.

* 13:9 13.9 Soro ped' ɗaa Leviri 19.18; Luk 10.25-37.

hoy. Ndad bay haɲa nzoɓ haɲa le, ka ko kɛr bay be ka bil law-ε na ka ta-taɲ.

⁶ Nzoɓ ká ko nam haɲe do boɗ kal nam haɲri na, ka daa munu a dáake mbay bo tul Ngerembay. A nzoɓ ká su ferri riw bele na, ka daa munu a dáake mbay bo tul Ngerembay ndaw, a dáake taambol ha ni bay tul fe sumri na. A nzoɓ ká su ferri riw bele ya na kara, ka daa munu bay dáake mbay bo tul Ngerembay, a dáake taambol ha Ngerewuru ndaw pi.

⁷ Tusueke le, nzoɓ mbijw ká sakra naari key ká kaw bay kumnun bay tul gan sùo-ε na, tiya, a nam hud' naari hoy kara, Ngerewuru re mbay ká di ndaw.

⁸ I ko, zadka náa káwri bay kumnun bay na, náa káwri bay daa ped ha Ngerembay. A zadka náa húri laa le, náa sékeri bay vaa káwri bay kumnun hoy kara, náa bári taa Ngerembay,

⁹ Bay ji le, *Krisi na hu a yi a kaw bay kumnun bay ba Ngerembay ká tul nzoɓ huɗeri ndaw, nzoɓ káw bay kumnunri ndaw pi.

¹⁰ A bo na wa, bay jike roo mù dáake bay bo tul yu-ɔ na le? Bay ji kɛ ndaw roo mù jmke yu-ɔ na le? I ko, naari riw bele na, náa dokori pol Ngerewuru bay haɲa ni ka kuj sal bay bo tul naari.

¹¹ Ka baa do bil mbede fe mii:

«Bi Ngerembay Nzoɓ Káw Bay Kumnun na,
 mi baa ta-taɲ ha ri mii:
 nzoɓri riw bele i húku pol-i,
 nzoɓ haɲa haɲa kara a baa ta-taɲ bay nzi-ε mii,

bi na, mi ba Ngerembay*»

¹² Be mini ze, nzoɓ haɲa haɲa ká sakra naari key na, a kiɲa fal fe daa beri sùo-ε kɛ ha Ngerewuru.

Mu daa fe ká a bie mbika law yu-ɔ ya

¹³ Munu zu le, náa pɔɲri nzaa nduo daa bay bo tul kɛ na ka gbɛ. A roo le, fe ká do nun haɲa ri mbi nzaa-ri ká di na ze do key: i daa fe mbijw ká a daa ha yu baari te bal-ri ká di, ha ri daa feyaa ya.

¹⁴ Bi le, zúo zɲ Ngerembay Zezu na daa ha mi ko ba tusue mii, fe sum ká ba jm ká bay sa-saɲ bay tul gan sùo-ε na mbijw tiya. A ze bo, zadka nzoɓ kɛ ker a baa mii, fe sum key na ba fe sanke le, feke na vi ba fe sanke bay tul-e be kɛ zu.

¹⁵ Bo na, zadka mù bie bil law yu-ɔ bay faa fe sum bo ká mù su na le, mù daa fe bay faa law ini mbaa ro zu. Yu-ɔ ká *Krisi hu bay tul-e na, mu daa ha ni ka zɲ bie bay tul fe sum bo hoy ya!

¹⁶ Fe ká i ko ba fe kere na, i daa ha ni ka ba faa haɲa nzoɓri baake bay ndaya se tul-ri ya,

¹⁷ Bay ji le, nzoɓri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri na, fe ká Tem Law Pie ha ni mba law-ri na ba dáa fe bay zadε ndaw, káw dekeke ndaw, roo daa suoriya ndaw, bo ba fe sum bay fe nzoko ya.

¹⁸ A nzoɓ ká daa ped ha Krisi bay nduo ped ká mini key na, ka rii law Ngerewuru ndaw, a nzoɓri hoy kara, hii bayke zɲ ni ndaw pi.

¹⁹ Munu zu le, náa nzaari faa fe ká a daa ha dekeke doke sakra naari ndaw, fe ká a sóko naari ha náa ngónkeri ká bil mbika law ba pola pola ndaw pi.

²⁰ Mu bie ped Ngerewuru bay faa fe ká mù su hoy ya. Ba tusue kɛ, fe sumri riw bele na maa suɲa, roo le, suɲa fe haɲe ká a daa ha nzoɓ haɲri dáake feyaa na do ba fe ká ndaya.

²¹ Pɔɲ suɲa náy ndaw, nzoko him ndaw, roo bay ferri riw bele na, ndad mba daa ha yu-ɔ lieke bo bil feyaa na.

²² Fe ká mù ko ká bil wara law-a ba fe kere bay faa mbika law na, mu koro do bil law-a ká sakra bo bay Ngerewuru. Nzoɓ ká daa fe ká law-ε ruu ni ká di ya na, suoriya ba taa be.

²³ A roo le, nzoɓ ká law-ε ruu ni bay tul fe sum, roo a mbi feke a su le, bay do tul-e, bay ji le, ka daa bay faa kɛr bay kere ká uru saa bil wara law-ε na ya. Ferri riw bele ká nzoɓ daa bay kɛr bay ká uru saa bil wara law-ε ká ruu ni ká di na, ba feyaa.

15

I mba kɛ bay kere munu ká Krisi daa zɲ ri

¹ Naari ká náa ngónri ká bil mbika law ro na, ba ped naari ká bay sóko nzoɓri ká i ngon ká bil mbika law bari ya bay na, bo náa nzaari fe ká rii law naari hoy ya.

² Ndad bay haɲa nzoɓ haɲa haɲa ká sakra naari key na, ka nzaa fe ká a ndad yu-ε, a so ni ká di ha ni ngónke ká bil mbika law be ba pola pola.

³ I ko, *Krisi kɛ sùo-ε kara nzaa faa fe ká rii law-ε hoy ya, roo le, seke fe tɛi tul-e munu ká nzoɓ mbijw baa bayke do bil mbede Ngerewuru mii: «Tɛiri ká nzoɓri tɛiri mù bo Ngerewuru na, yi a zuo tul-i*»

⁴ Ze ferri riw bele ká i daa bayke do bil mbede Ngerewuru pola na, i daa do bay féreke naari fe, bay haɲa bo, bay faa iki law ndaw, daa wara bo bil law ndaw ká náa yari bayke na, náa dáakeri law naari nzokdo ka te tul fe ká Ngerewuru waa bayke bay tul naari na.

* 14:11 14.11 Ezay 45.23. * 15:3 15.3 Simri 69.10.

⁵ Ndaɗ bay haɗa Ngerewuru ka ba nzob dɔa wara bo bil law nzob ndaw, a ha sɔu law ha nzob ndaw na, ka dɔa ha ker bay baari ka maa ki, ha ri kawke bay kere zin ki ba lie ba lew munu ka Zezu Krisi hii bayke na.

⁶ Be mini ze, baari riw bele na, i pisi be ka'a ba Ba Ngerembay naari Zezu Krisi bay law maa ki ndaw, kusol maa ki ndaw pi.

⁷ Munu zu le, i mgb a ki bay kere munu ka Krisi mgb a ri bay kere ha ni ba fe rin dika Ngerewuru.

⁸ Mi baa ha ri ba tusue: Krisi na vi ba nzob ped Zibri bay daake fe ka Ngerewuru waa zin bulu bari na ha ni ka o bay zadɛ bay kieke mii, Ngerewuru na do tul bay be.

⁹ Robay, ka vi bay haɗa nzobri ka i ba Zib ya na, i pisi Ngerewuru bay tul law kere be, munu ka i dɔa bayke do bil mbede Ngerewuru mii:

«Bi na, mi pisi mu ka saw nzobri ka i ba Zib ya,

mi dika sim mi golve rin mbay bo*!»

¹⁰ Robay, i baa do bil mbede be mii:

«Baari saw nzobri ka i ba Zib ya na, i dɔa suoriya zin nzobri ka Ngerewuru nan ri do boɗ ba taa be*.»

¹¹ I dɔa do bil mbede na robay mii:

«Baari saw nzobri riw bele ka i ba Zib ya na,

i pisi Ngerembay!

Ndaɗ bay haɗa saw nzobri riw bele,

di sim i daake rin dika bo tul-eS!»

¹² Ezay nzob yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru baa ndaw mii:

«Vu bulu David* mbijw munu a vika.

Be na, a reke mbya ka tul saw nzobri ka i ba Zib ya;

le i dɔa law-ri te tul-e nzokdo*.»

¹³ Be ze, ndaɗ bay haɗa Ngerewuru ka ba nzob haɗa law nzob te tul-e nzokdo na, ka ha suoriya ka mbaa bil law-ri gbay gbay, a ha dekeke be ka sad zin ri ndaw bay faa mbika law baari, bay haɗa ri ba nzob dɔa law te tul-e nzokdo bay faa hurusuo Tem Law Pie.

Pol oɔ bie ped be ka Azi, a waa bay varu ki

¹⁴ Yu-iri, bi ki suo-i kara mi ko mii: baari na law kere mbaa bil law-ri gbay gbay, i ko saw fer riw bele ndaw, a i maa bay haɗa ki nzaa boko ndaw pi.

¹⁵ Ze munu hoy kara, zad hane ka bil mbede ni ka mi dɔa ha ri key na, mi suu law-i mi tokro tem law-ri ka tul fer ka i ko

pola na. Mi dɔa munu bay tul law kere ka Ngerewuru dɔa zin mi,

¹⁶ a naa mi do boɗ ba koy ped Zezu *Krisi bay tul saw nzobri ka i ba Zib ya. A bi le, mi mbi suo-i mi daake ped, a mi kaake ka Bay Kere Ngerewuru bay haɗa bo, nzobri ka i ba Zib ya na, i vike ba nzobri ka i ri law Ngerewuru, munu ba *fe poy ka ri law-e, i ba nzob ka *tan kad kad bay faa Tem Law Pie.

¹⁷ Be mini ze, bay faa zuo zin Zezu Krisi na, mi maa ndaka giri suo-i ka tul ped Ngerewuru ka mi dɔa na.

¹⁸ Tusueke le, zadka mi uru mi baa bay fer ku na, ba bi ze mi dɔa bay hurusuo-i ya, roo le, ba Krisi ze dɔa fekeri bay faa bi, bay haɗa nzobri ka i ba Zib ya na, i daake vu mbom bo tul Ngerewuru. Ka dɔa bay faa bay biri ndaw, ped dɔa biri ndaw,

¹⁹ bay hurusuo Tem Law Pie ka tina suo-e bay faa fe dɔa sanri ndaw, bay fer ka mba koko ndaw pi. Be mini ze, mi ka-kaa Bay Kere ka se tul Krisi na mi seke bay zadri riw bele, ti sawke saa Zuruzalem kpuru ti kuɗu zad ka Iliri.

²⁰ Roo le, mi mbi suo-i mi ka-kaa Bay Kere Krisi ka zadri ka nzobri laa ka di ya bay ki hoy. Mi dɔa munu bay kay fal ped ka nzob ki dɔa ro na ya.

²¹ Mi hii bay haɗa ni ka do munu ka i dɔa do bil mbede Ngerewuru mii:

«Bari ka nzob ka-kaa bay be ha ri ya bay na, i koko ni;

a bari ka i laa soro bay be ya bay na, i laa kaa bay be*.»

²² Be ze, ba fe ka hiyen faa banuo ha mi seke luo-ri ya.

²³ Roo le, timbede key na, mi oɔ bie ped bi ka bil kuɗu zadri key na ro. Munu ka ba de lew hoy mi dɔa kon seke bay vaa koko ri na,

²⁴ mi hii bay seke ti tul-ri bay nam ka mi kalke ba Espay. Tusueke le, kal bi ba lew na, mi ker bay vaa koko ri ha ri so mi bay faa varu bi na. Mi naɗa tul-ri nam maa fe ha say koko ri na, ka nda siri ndji ndaw roo mi kal bay.

²⁵ Timbede key le, mi se ba Zuruzalem bay tul ped nzob mbika lawri ka i kaw di na,

²⁶ bay yi le, nzob mbika lawri ka kuɗu zad ka Maseduwan bay Akayi na, i mbi nzaa-ri bay mbu fe bay sokoke nzob kukuri ka i do sakra nzob mbika lawri ka Zuruzalem na.

²⁷ Bari na, i uru bay law hiiya bari ki bay mbu fe; a ze munu hoy kara, ba ped ka do tul-ri bay haɗa ri dɔa, bay yi le, bari ka i ba

† 15:9 15.9 Simri 18.50. ‡ 15:10 15.10 Kijina bol kusol ba sidike 32.43; Ezay 66.10. § 15:11 15.11 Simri 117.1.

* 15:12 15.12 Bay nzaa gerek na, i dɔa ba «vu bulu Izay,» roo le, Izay (Zese) na ba baa David. † 15:12 15.12 Ezay 11.10. Ka zad ni key na, Ezay baa bay ka se tul Krisi. ‡ 15:21 15.21 Ezay 52.15.

Zib ya na, Zibri ká i ba nzoɓ mbika lawri ká Zuruzalem na, i so ri báy faa káa Bay Kere ha ri zinke fe sámi Ngerewuru zinj ri mbjw hoy. Munu zu le, bari ká i ba Zib ya na hoy kara, i sóko Zibri na báy feziña bari.

²⁸ Be ze, zadka mĩ ɔɔɔ bie ped key, a mí vaa daa fe mbú na zuo nduo nzoɓkeri le, mĩ kál báy faa tul-rĩ ndaw ɔɔɔ mí se Espay na báy.

²⁹ Ze, mĩ kɔ ndaw, zadka mĩ tji tul-rĩ le, mĩ tji báy bawda fe sámi Krisi.

³⁰ Ze yu-iri, fe ká mĩ ɓo ri ká di báy rin Ngerembay naari Zezu Krisi ndaw, báy law ini ká Tem Law Pie ha naari ndaw na ze do key: i daa nzaa bay kere bay tul-i ká pol Ngerewuru, i rúke ruy zinj mĩ.

³¹ I daa nzaa bay kere bay haña mĩ tji ká bil nduo nzoɓ law ngonri ká Zude na, bay haña ɓo, fe mbúri ká mĩ séke ba Zuruzalem na, nzoɓ mbika lawri ká di i yaa báy suoriya.

³² Be ndaw ɔɔɔ, zadka Ngerewuru hii le, mĩ tji tul-rĩ báy bawda suoriya, a mí yaa ɔmi ká sakra baari.

³³ Ndad bay haña Ngerewuru nzoɓ haña dekeke ha nzoɓ na, ka sáɗ zinj ri riw bele. Amem! Ndad bay haña ni ka do munu na kji.

16

Pol hii soko ha nzoɓ mbika lawri ká Róm

¹ Yu-iri, tinam naari Febe ká ba nzoɓ ped Ngerewuru ká sakra nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kji ká Sankere na, ka se ba luo-rĩ vaw.

² Zadka'a se le, mĩ kod ri bay haña ri mgba ni báy kere báy rin Ngerembay naari Zezu *Krisi faa mbjw munu ká baari nzoɓ Ngerewururi i daake zinj kji na. I so ni ká tul feri riw bele ká'a se sieke ká luo-rĩ, bay ji le, be kji suo-e na, ka so nzoɓri ngi-ngi ndaw, a bi hoy kara ka so mĩ ndaw pi.

³ I hii soko ha Prisil báy waa be Akilas ká i ba baw ped bi ká bil ped Zezu Krisi.

⁴ Bari na, i nzuu sim bari do guma ndaw ɔɔɔ i yake mĩ. Ba bi huo-i hoy ze mĩ yji báy taambol ha ri ya, roo le, ba nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kji báy zadri ɓod ɓod riw bele ká i ba saw Zib ya na kara, i daa munu ndaw.

⁵ I hii soko ha nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kji ká luo-rĩ na. I hii soko ha Epayneɗ ká mĩ hii ni bamba na ndaw. Be na, ka ba titire nzoɓ ká'a mbi law-e ha Krisi ká kuɗu zad ká Azi.

⁶ I hii soko ha Mari ká daa ped bamba bay tul-rĩ na.

⁷ Andoronikus báy Zuniyas ká i ba nzoɓ ini bi ká búru kiri buru naa hul sal mbjw na, i hii soko ha ri. Bari na, i ba *nzoɓ ndáy nzaapedri ká nzoɓri daa mbay ɓo tul-ri, a i mbi law-ri ha Krisi pola ha mĩ.

⁸ I hii soko ha Ampiliyatus, be ká mĩ kɔ ni ba nzoɓ nun-i báy faa law ini Ngerembay.

⁹ I hii soko ha Urbę, be ká'a ba baw ped naari ká bil ped Krisi, ɔɔɔ Estakis ká mĩ hii ni bamba na.

¹⁰ I hii soko ha Apelés; ká bil kóko seke fe hoy kara ka mgba mbika law-e ngɔ-ngɔn ká tul Krisi na. I hii soko ha nzoɓ bil hul Arisitobulri ndaw.

¹¹ I hii soko ha nzoɓ ini bi Erodiɔn. I hii soko ha nzoɓ bil hul Narsiseri ká i daa law-ri ɓo tul Ngerembay naari.

¹² I hii soko ha Tirifen báy Tirifoz, bari ká i daa suo-ri taa tom ká bil ped Ngerembay, ɔɔɔ tináa Persid, be ká'a daa ped bamba ha Ngerembay ndaw na.

¹³ I hii soko ha Rufusi ká daa ped ndad bamba ha Krisi, ɔɔɔ i hii soko ha mi-e ká do munu ba máa ndaw na.

¹⁴ I hii soko ha Asinkrid ndaw, Felegon ndaw, Ermes ndaw, Patorobas ndaw, Ermes ndaw, ɔɔɔ báy yu-iri riw bele ká i do zinj ri na ndaw pi.

¹⁵ I hii soko ha Filolok báy Zuli, Nere báy tini-e ndaw, ɔɔɔ i hii soko ha Olimpas báy nzoɓ taa Ngerewururi riw bele ká i do zinj ri na.

¹⁶ I mgba kji girik girik i úl suku kji, i hiike soko lik lik ha kji ba lie ba lew. Nzoɓ mbika lawri riw bele ká i mbu tul kji i kaw zad ni key na, i hii soko ha ri.

ɔɔɔ bie nzaa boko Pol

¹⁷ Yu-iri, mĩ ɓo ri bay haña ri nze báy suo-rĩ bay tul nzoɓri ká i daa ha téke bil kji do na. Nzoɓkeri ku na i daa ha nzoɓri wuru faa kere báy faa fe fere bari ká do ɓod báy Bay Ngerewuru ká i yaa pola na. Bari na, i mgbanra ri ya,

¹⁸ Bay ji le, kji nzoɓri ká mini key na, i nzaa bil-ri kji hoy ɓo, i daa ped ha Ngerembay naari *Krisi ya. Báy faa nzaa ráa bay bari ndaw, báy bay ká tji rem rem ká nzaa-ri ndaw na, i ulake nzoɓri ká nun-ri nze ya.

¹⁹ Baari laa le, vu mbom ká i daa ɓo tul Ngerembay na, nzoɓri riw bele ko-ko. Be ze, mĩ daake suoriya bay tul-rĩ, a mí hii bay haña ri ba nzoɓ nun nzemri ká se tul fe daa kere, a i do ba nzoɓri ká *tan kad kad se tul fe kaaya.

²⁰ Ngerewuru ká ba nzoɓ haña dekeke ha nzoɓ na, waka ya hoy le, ka'a bie hurusuo *Satan ha ri ren ni báy bal-rĩ. Ndad bay haña law huoke Ngerembay naari Zezu Krisi ka sáɗ zinj ri!

²¹ Timote ká ɓa ɓaw peɗ ɓi na, ka hii soko ha ri, roo nzoɓ ini ɓiri ká ɓa Lusiyus ɓáy Zasɔn roo Sosipater hoy kara, i hii soko ha ri ndaw pi.

²² A ɓi Tertus ká Pol ha mi vbie mbede key kara, mi hii soko ha ri ɓáy rin Ngerembay ká mbu naari mbijw hoy na.

²³ Gayus ká ya mi naa hul ɓe na, ka hii soko ha ri ndaw. Ká puo ɓe ze nzoɓ mbika lawri mbu ki ká di. Erasi, ɓe ká'a ɓa nzoɓ koro lari ká ɓil ngerepuo key na, ka hii soko ha ri ndaw, yu naari Kartus kara hii soko ha ri ndaw pi.

²⁴ [Ndadɗ ɓay haɗa law kere Ngerembay naari Zezu Krisi ka sáɗ zinj ri riw bele. Ndadɗ ɓay haɗa ni ka do munu na ki.]

Rin diika ɓa taa Ngerewuru ki mbijw hoy

²⁵ Náa dáari rin diika ɓo tul Ngerewuru! Be na, ka maa ɓay haɗa hɗurusuo ha ri doke tul mbika law ɓaari, munu ká ɓayke do ɓil káa Bay Kere ká mi kaa na. Ba káa Bay Kere ká se tul Zezu *Krisi, a kie naari fe ká Ngerewuru daa do zad muni ɓa dje lew hoy*.

²⁶ A roo le, timbede ka tina feke do zad hie gbay gbay ɓáy faa ɓay ká *nzoɓ yaɗa ɓayri saa nzaa Ngerewuru daa do ɓil mbede na, maa ɓáy bol nzaa Ngerewuru Nzoɓ Káw Baɗguo, ɓay haɗa saw nzoɓri riw bele tuuke ni ɓo, i dáake law-ri ɓo tul-e a i dáake vu mbom ɓo tul-e ndaw.

²⁷ Ngerewuru hu-e ká ɓa nzoɓ nun nzeɓ na, rin diika ɓa taa ɓe mbiimbam ɓáy mbiimbam baɗguo ɓáy faa Zezu Krisi. Amem! Ndadɗ ɓay haɗa ni ka do munu na ki†.

---

* **16:25 16.25** Fe ká Ngerewuru daa do zad muni ɓa dje lew na, ɓa haɗa Ziɓri ɓáy nzoɓri ká i ɓa Ziɓ ya na i zúo zinj ki i vi ɓa nzoɓ ká mbijw ɓáy faa daa law ɓo tul Zezu Krisi. † **16:27 16.27** Rom 16.25-27 key na, táw mbede haneri i daa do zadri ɓoɗ ɓoɗ: fal 16.24, mase fal 14.23, mase fal 15.33.

1 Koręteru Titire mbede ká Pol đaa / ha nzob mbika lawri ká Koręte

Bay ká se tul feru ká đo bil mbede ni key

Mbede key na Pol đaa ha nzođ mbika lawri ká be kú ka đaa ri đo ngerępuo ká Koręte. Bil sewke ku na, Koręte ba ngerępuo luye ká kuđu zad ká Akayi. Ba ngerępuo ká riŋ-ε męba đamba bay tul fe hieri ká đí, bay tul fe saw puo bari Gerękri ndaw, wuru puo bari ndaw, rođ fe đaa nun pie bari riw bele ndaw pi.

Bay tul ped đaa bari ká mini key na ze, bari ká i ba nzođ mbika law fieri ká i nęon ya rođay na, đo nun haŋa ri nzaa faa i se simsed kere ká maa báy káa Bay Kere na ndaw ro! Sawke mini ze, i đaa mbede i vbike Pol bay haŋa ni ka ha ri nzaa boko ká se tul yaŋa kú ndaw, se tul náy ká i puoke fe ha wųruri ndaw, se tul fe ká đo nun đaa ká pol nzođ mbika law hawri ndaw, rođ se tul fe iniri bođ bođ ká Tem Law Pie ha nzođri ndaw pi. Pol yijira báy bay ha ri, rođ a tina bay hawri zuo pol-ri: đaa sere ká tul kú ká sakra nzođ mbika lawri ndaw, fe đaa nun pie bari ndaw, mgbaka yu-ɔ bay séke ni luo nzođ kúnj sal bayri ndaw, káw nzaa fe sum Ngerembay ndaw, rođ tui saa luo hud' ndaw pi. Ká bil fe niri key riw bele na, Pol hii bay baa mi, simsed nzođ mbika lawri na, ba law ini.

Maa bayri ká đo bil-e

Téke bil kú ká đo sakra nzođ mbika lawri:

1-4

Nzođ mbika law hęneri ká simsed bari ndaya: 5-6

Bay ká se tul yaŋa kú: 7

Káw báy tul nzođ mbika law na, faa tabelemke đo đí: 8-10

Haŋa feru đo báy zadę zadę ká zad mbú kú, rođ law ini: 11-14

Bay ká se tul tui saa luo hud': 15

Fe mbú, faa varu ká Pol leke, rođ báy soko be: 16

Soko ká Pol hii ha ri

¹ Bi Pol ká Ngeręwuru đí mǐ báy faa law hiiya be ha mǐ ba nzođ ndáy nzaaped' Zezu *Krisi na, búru yu búru Nosten buru đaa mbede key na, búru hiike soko ha ri

² Baari nzođ mbika lawri ká i mbú tul kú ká ngerępuo ká Koręte. Mǐ đaa mbede key na ha ri baari ká Ngeręwuru náa ri đo bođ báy faa zuo zinj Zezu Krisi, a đí ri bay haŋa ri kaw ba nzođ taa beri. Mǐ đaa mbede na ha bari riw bele ká i kaw zad kúri riw bele ká i ruo Zezu Krisi Ngerembay

naari, be ká'a ba Ngerembay bari ndaw, rođ Ngerembay buru ndaw pi na.

³ Ndad' bay haŋa law huoke báy đekeke taa Baa naari Ngeręwuru báy Ngerembay Zezu Krisi ka sad' zinj ri.

Pol đaa taambol ha Ngeręwuru

⁴ Mǐ đaa taambol banęuo ha Ngeręwuru bay tul law kere ká'a đaa zinj ri báy faa zuo zinj Zezu *Krisi.

⁵ I ko, báy faa be na, Ngeręwuru ha ri fe iniri riw bele: hęyri ká ba gosi baa bayri riw bele ndaw, rođ fe kókori kara riw bele ndaw pi na.

⁶ Saw bay Krisi ká buru tina ha ri na bar saw nęon kpay kpay ká sakra baari

⁷ Ká i kaw i giyan nam Ngerembay naari Zezu Krisi ká a yji a vi na, ha fe ini mbijw kara ka puo ri ya.

⁸ Ba be na kú ze, a haŋa ri bar saw nęon kpay kpay kpuru tui ɔro bie nam na, bay haŋa bo, nzođ mbijw mini kara maa bay đaa bay bo tul-ri báy nam ká Ngerembay naari Zezu Krisi a yji a vi na ya.

⁹ Tusueke le, Ngeręwuru ká đí ri bay haŋa ri zuo zinj Vi-e Zezu Krisi Ngerembay naari na, ka đo tul bay be ká'a waa na.

Téke bil kú ká đo sakra nzođ mbika lawri

¹⁰ Yu-iri, mǐ kod' ri báy riŋ Ngerembay naari Zezu Krisi: i ha law-ri ka maa kú mbijw ha téke bil kú ka ti sakra baari ya, i zuo zinj kú báy faa kér bay ká mbijw, i ha nzaa-ri ka maa kú.

¹¹ Yu-iri, mǐ baa munu, bay ji le, nzođ ini Koloweri vi baa ha mǐ mi, rođ kú đo sakra baari.

¹² Bay ká mǐ hii bay baa key na, nzođ hęne baa mii: «Bi mǐ ba taa Pol,» nzođ kú baa mii: «Bi mǐ ba taa Apolos,» nzođ kú bođ rođay baa mii: «Bi mǐ ba taa Piyer,» a nzođ kú rođay baa mii: «Bi mǐ ba taa *Krisi.»

¹³ Waa, le Krisi na wal sùo-ε bođ bođ ro le? I baa ha mǐ laa, waa, ba bi Pol ze i ber mǐ đo tul puu say hud' bay tul-ri le? Mase, i đaa tul-ri nduo mbii báy riŋ bi Pol na le?

¹⁴ Mǐ đaa taambol ha Ngeręwuru, bay ji le, mǐ đaa tul nzođ mbijw kara nduo mbii ká sakra baari ku ya, ba Krispus báy Gayus hu-ri hoy ze mǐ đaa tul-ri nduo mbii.

¹⁵ Be ze, nzođ mbijw mini kara ka baa mii, beri đaa tul beri nduo mbii báy riŋ-i na ya.

¹⁶ Aa, ba tusue kú, nzođ ini Estefanasri kara, mǐ đaa tul-ri nduo mbii, đieri le, mǐ đaa tul nzođ kú nduo mbii kara, mǐ ko mbaa.

¹⁷ Bay đaa tul nzođri nduo mbii ze Krisi pie mǐ vi bayke ya. Roo le, ka pie mǐ ha mǐ ka-kaa Bay Kere be. A kaa bayke ku na, mǐ kaa báy nzaa ráa bay, mase báy nun nzem

nzob ya, bay hana bo hɔrusuo huɔf Krisi ká tul puu say huɔf na, ka ɔfo ba fe ká gor hɔy ya.

Nun nzem ká tusiri báy nun nzem taa Ngerewuru

¹⁸ Tusueke le, káa bay huɔf *Krisi ká tul puu say huɔf na, ɔfo ba fe kòko ká nun nzobri ká i se ba faa zad bíe. Roo le, naari ká náa ɔfiri faa pam ro na, bayke na ɔfo ba hɔrusuo Ngerewuru.

¹⁹ I ko, Ngerewuru baa ɔfo bil mbede be mii: «Nzobri ká i ba nzob nun nzem na, m̀ bíe nun nzem ɔfari na kpukɔf kpukɔf, a nzobri ká i ba nzob fe kòkòri kara, m̀ hana fe kòko ɔfari na ɔfo ba fe ká gor hɔy*.»

²⁰ Zadka ɔfo munu ku waa, nzob nun nzem na a baa mina robay le woo? A waa, nzob ká ko *bol kusol ta-tan na, a baa mina robay le woo? Waa, nzob máy bayri ká tusiri key na, i baa mina robay le woo? Nun nzem nzob tukeleri key na, Ngerewuru ha ni ɔfo ba fe kòko.

²¹ I ko, báy faa nun nzem Ngerewuru na, nzob tukeleri key i maa bay tuuka ni báy faa nun nzem ɔfari na ya. Sawke mini ze, ri law Ngerewuru bay yaaŋa nzobri ká i ɔfaa law-ri bo tul-e báy faa káa bay ká nzobri ko ba fe kòko hɔy na†.

²² Zifri na, i vbi fe san ze bay kòko, a Gereki laa le, i nzaa nun nzem.

²³ A naari laa le, náa káari káa Krisi ká i ber ni ɔfo tul puu say huɔf. Ba fe ká ɔfo ba ngud puu teke bal Zifri, a nzobri ká i ba Zif ya laa le, i ko ba fe kòko ká nun-ri.

²⁴ Roo le, ɔfari ká ɔfiw Ngerewuru ɔfi ri na, i ba na Zif, mase i ba na Zif ya kara, Krisi na kie hɔrusuo Ngerewuru ndaw, a kie nun nzem be ndaw pi.

²⁵ Fe ɔfaa Ngerewuru ká nzobri ko ba fe kòko na, nze mba nun nzem nzobri ká tusiri key, a hɔrusuo Ngerewuru ká i ko ɔfo ɔfek ɔfek na kara kal tul hɔrusuo nzobri ká tusiri key ndaw.

²⁶ Yɔ-iri, i kɛr se tul ɔfo baari ká pola ká Ngerewuru ɔfi ke ri na i ko. Ká sakra baari na, nzob nun nzemri ngii ya, nzob hɔrusuori ngii ya ndaw, a nzob luyeri hɔy kara, i ngii ya ndaw pi.

²⁷ Roo le, Ngerewuru nan ɔfari ká nzob tusiriri key ko ri ba kòko na bay ɔfaake sahoɔ bo nun nzob nun nzemri; a nan ɔfari ká nzob tusiriri key ko ri ba nzobri ká hɔrusuori tiya ɔfek ɔfek na, bay ɔfaake sahoɔ bo tul nzobri ká i ɔfo báy hɔrusuo;

²⁸ a nan ɔfari ká nzob tusiriri ko ri ba fe vbuka bo bisuy, a i ko ri ba fe ɔm, roo i ko ri ba fe ya na, bay hana ɔfari ká nzobri ko

ri ba nzob luye na, i vi ba nzobri ká i ɔfo gor hɔy.

²⁹ Be ndaw roo, nzob mbijw mini kara maa bay ndaka giri sùo-ε ká pol Ngerewuru ya.

³⁰ Ba be kɛ ze, ka ha ri zuo ziih Zezu Krisi, a ha náa viri ba nzob nun nzemri. Báy faa be na, Ngerewuru náake bay ká tul naari ha náa ɔfiri nzedem ká nun-ε, a tina naari saa bil koy feyaa a ha náa ɔfiri ɔfo ba taa be.

³¹ Be ze, munu ká i ɔfaa ɔfo bil mbede Ngerewuru mii: «Nzob ká hii bay ndaka giri sùo-ε le, ka nda giri bay tul fe ká Ngerembay ɔfaa‡.»

2

Káa bay Pol ká Korɛte

¹ Yɔ-iri, zadka m̀ se luo-ri bay ka-káa tusue Bay Ngerewuru ká ɔfo zad muni ha ri na, m̀ baa bay báy nzaa ráa bay, mase báy nun fe kòko bi ya,

² bay ji le, m̀ mbi nzaa-i ká ɔfi pola hɔy báy ɔfo bi ká sakra baari, bay baa bay se tul nzob mbijw hɔy ká ba Zezu *Krisi, be ká i ber ni ɔfo tul puu say huɔf.

³ Bi na, zadka m̀ se luo-ri na, hɔrusuo-i tiya ɔfek ɔfek, hɛ ɔfaa m̀ mi to gbala gbala.

⁴ Fe ká m̀ fere nzobri báy bay ká m̀ ka-káake na, m̀ baa báy faa gosi bayri báy nun nzem bay kúoke nzobri ya, roo le, ba hɔrusuo Tem Ngerewuru ze ɔfaa ha bayke mgbala law-ri.

⁵ Be ndaw roo, mbika law baari na, a ɔfoko tul nun nzem nzob hɔy ya, roo le, a ɔfoko tul hɔrusuo Ngerewuru.

Nun nzem taa Ngerewuru

⁶ A ɔfuru na hɔy kara, ɔfuru ka-káa bay nun nzem na ha nzobri ká i ngon ká bil mbika law. Roo le, ba nun nzem ká tusiri key ya ndaw, nun nzem nzob hɔrusuori ká i re mbay ká tusiri key, ká i ɔfo séke ba zad bíe ya ndaw pi.

⁷ Nun nzem ká ɔfuru ka-káake na, ba nun nzem Ngerewuru ká ɔfo zad muni kpuru ɔfi timbede key báy. Ba nun nzem ká Ngerewuru mbi nzi-ε ká ɔfi pola ndaw roo tusiri ɔfo báy na, bay hana ni ka ɔfo ba fe riŋ ɔfi naari.

⁸ Nun nzemke ku na, mbay ká tusiri key ká a kòko sawke ko na, tiya, bay ji le, ba fe ká i ko sawke ko zu le, i ti ber Ngerembay Nzob Riŋ Dika Luye na ɔfo tul puu say huɔf ya.

⁹ Leε, feke ɔfo munu ká i ɔfaa bayke ɔfo bil mbede Ngerewuru mii: Fe ká nun nzob ko ya ndaw,

* 1:19 1.19 Ezay 29.14. † 1:21 1.21 Nzobri ká i ber ri ɔfo tul puu say huɔf na, Zifri ker i baa mii, ba nzobri ká befi Ngerewuru bo tul-ri. I baa mii, ɔfaa law bo tul nzob ká munu ku na ba fe ɔm ká ndaya bamba tasiri. Be ze, ɔfaa ha huɔf Krisi na ɔfo ba ngud puu bay tul Zifri. ‡ 1:31 1.31 Zeremi 9.23.

fe ká suku nzoɔ laa ya ndaw,
fe ká nzoɔ ker bayke ndji mini kara ya
ndaw na,
feke na ku ze Ngerewuru leke do bay tul
nzoɔri ká i hii ni.*

¹⁰ A le, ba naari ze Ngerewuru ha nun
naari taɲ ká di báy faa Tem be, bay ji le,
Tem na ar saw feri vbaɔ vbaɔ riw bele, ze
kér bay Ngerewuru ká do zad muni na hoy
kara, ka ko sawke ndaw.

¹¹ A ku na waa, nzoɔ ve ndaw roo a kóko
kér bay nzoɔ na le? Nzoɔ mbjw ti kóko
ya; ba tem ká do bil law nzoɔke na kɔ hoy
ze a kóko. Do faa mbjw muni ndaw, kér
bay Ngerewuru na nzoɔ mbjw mini kara
maa kóko sawke ya; ba Tem Ngerewuru kɔ
huo-ε hoy ze ko.

¹² Naari na, Tem ká náa dookeri na ba tem
nzoɔ tukeleri key ya, roo le, ba Tem ká
uru saa luo Ngerewuru, bay haɲa bo náa
kókeri saw feri riw bele ká Ngerewuru ha
naari báy law kere be.

¹³ Be ze, zadka buru baa bay fe niri key ha
nzoɔri na, buru baa báy nun nzem nzoɔ
ya, roo le, buru baa báy faa feri ká Tem
Ngerewuru fere buru. Be mini ze, buru
tina saw fe tusue taa Tem Ngerewuru ha
nzoɔri ká i do báy Temke na.

¹⁴ Nzoɔ ká do báy Tem Ngerewuru ya
na, ka maa bay yaɲaɲa tusue bay ká uru
ká luo Temke na ya. Fekeri ku na, nzoɔke
ko ba fe kóko hoy ká nun-ε, a maa bay
kóko sawke ya, bay ji le, nzoɔ ká do báy
Tem Ngerewuru ndaw roo, maa bay kóko
sawke báy.

¹⁵ Nzoɔ ká do báy Tem Ngerewuru na,
ka maa bay békle saw feri riw bele, le,
nzoɔ maa bay bál ni ya.

¹⁶ I daa do bil mbede Ngerewuru mii:
«Nzoɔ ve ze ko kér bay Ngerembay le?
Nzoɔ ve ndaw roo maa bay haɲa ni nzaa
boko le?»

Roo le, naari na, Tem Ngerewuru ha náa
kóri kér bay Krisi.

3

Nzoɔ ped Ngerewuru

¹ Yu-iri, tusueke le, mi maa bay baa bay
ziɲ ri muni ká nzoɔri ká Tem Ngerewuru
nda faa pol-ri na ya, roo le, mi baa bay ziɲ
ri muni ba nzoɔri ká i su báy tul-ri, a i ba
led tupenri báy faa daa law bo tul *Krisi.

² Sawke mini ze, fe ká mi fere ri na do faa
mbjw muni ba wan ká i ha ledri aw, bo
do muni ba ngaw ya, bay ji le, hurusuo-
ri maa bay réke ngaw ya báy. Ze timbede
key kara i maa ya báy.

³ Bay ji le, baari na i do muni ba nzoɔri
ká i su báy tul-ri. I ko, zadka daa sere báy

rod kɔ do sakra baari na waa, i kie suo-ri
ba nzoɔri ká i su báy tul-ri na ya zu le?
A ku waa, simsed baari na do muni ba
simsed nzoɔ keleri na ya le?

⁴ Zadka nzoɔ baa mii: «Bi mi ba taa Pol»
mase «Bi mi ba taa Apolos» na waa, i daa
fe muni ká fe daa nzoɔ keleri na ndaw ya
le woo?

⁵ Waa, Apolos ba ve le? Mase Pol ba ve
le? Buru na buru ba nzoɔ ped Ngerewuru
kɔ hoy ká daa ha ri daake law-ri bo tul
Zezu. Ká sakra buru key na, nzoɔ haɲa
haɲa le, ka daa ped ká Ngerembay daa zuo
nduo-ε bay haɲa ni ka daa na.

⁶ Buru na buru do muni ba nzoɔ payri.
Ze bi na, mi ru fe zuo siri; Apolos laa le, ba
nzoɔ daa mbii zuo di, roo le, Ngerewuru
ze daa feke na ha ni ti suku.

⁷ Be mini ze, nzoɔ ká ru fe, báy nzoɔ ká
daa mbii zuo di na daa fe ya, roo le, ba
Ngerewuru kɔ hu-ε ze, ba nzoɔ daa feke
na ha ni ti a ngon.

⁸ Nzoɔ ká ru fe báy nzoɔ ká daa mbii zuo
tul fe ruka na, i maa kɔ mbjw hoy. Nzoɔ
haɲa haɲa le, Ngerewuru a haɲa ni fe tundo
be maa báy ped be ká'a daa.

⁹ I ko, buru na buru ba baw ped ká bil
ped Ngerewuru, a baari laa le, i do muni
ba waa Ngerewuru.

Baari na i do muni ba hul ká
Ngerewuru mbuo.

¹⁰ Báy faa law kere ká Ngerewuru daa
ziɲ mi na, mi daake ped muni ba nzoɔ
mbúo hul ká ko gosike báy kere, a mi
daake tigbaa hul na báy zadε. A timbede
key le, nzoɔ kɔ ro ura hul na do tul-e. Roo
le, nzoɔ haɲa haɲa kara, ka nze báy su-ε bay
tul gosi úra hul na ku ndaw ro!

¹¹ A bay ká se tul tigbaa hul na, nzoɔ
mbjw mini kara ti daa tigbaa hul kɔ
nde tul-e taa pola na mbaa, bay ji le,
Ngerewuru ha Zezu Krisi do ba tigbaa
hulke na doɔ ro.

¹² I ko, nzoɔ haneri mbuo hul do tul
tigbaa hulke na ku báy lari pie, mase lari
sje, mase báy tisaw ká larike ngon bamba.
A nzoɔ haneri laa le, i mbuo hul na báy
puu, mase báy bum suy, mase suy.

¹³ Roo le, nam kún sal bay na, kɔri
ped nzoɔ haɲa haɲa kara, a tina su-ε do
zad hie gbay gbay, bay ji le, sieke ku na
Ngerewuru a lie pedke na báy huu.

¹⁴ Zadka nzoɔ mbuo hul do tigbaa hul ká
huu su tul-e ya na le, Ngerewuru a haɲa fe
tundo ha nzoɔke na ku.

¹⁵ A zadka hulke ku na huu su tul-e laa
le, nzoɔke ti ziɲ fe tundo be na ya. Be
na, a yaɲa su-ε, roo le, a doko faa mbjw
muni ba nzoɔ ká ti saa bil huu soli.

* 2:9 2.9 Ezay 64.3; Zeremi 3.16. † 2:16 2.16 Ezay 40.13.

¹⁶ Baari na ì kò ta-taŋ mii, ì ba *hul kaŋi Ngerewuru, ze Tem Ngerewuru do bil law-ri na waa, ì kò munu ya le?

¹⁷ A ze bo, zadka nzoɓ ðie hul kaŋike na le, Ngerewuru a ðie nzoɓke, bay ji le, hul kaŋike na do boɗ ba taa be. Ba baari na ki ze ì ba hul kaŋi be.

¹⁸ Ndad bay haŋa nzoɓ mbijw mini kara ka ulla sùo-ε be ki sùo-ε ya! Zadka nzoɓ mbijw ka sakra baari kò sùo-ε ba nzoɓ nun nzem ka tusiri key le, ka daa sùo-ε ka ba kòkò nzoɓ ndaw roo, a vi ba nzoɓ nun nzem taa tusueke na bay,

¹⁹ bay ji le, nun nzem nzoɓ tusiriri key na, Ngerewuru kò ba kòkò ka nun-ε. I kò, i daa do bil mbede Ngerewuru mii: «Nzoɓ nun nzemri ka tusiri key na, Ngerewuru fere daa law bari na ba ndaw taka ri*»

²⁰ I baa do bil mbede na roɓay mii: «Ngerembay na kò kèr bay nzoɓ nun nzemri na kò; ka kò ba fe ka gor hoy'»

²¹ Be mini ze, ndad bay haŋa nzoɓ mbijw mini kara, ka nda giri sùo-ε bay tul nzoɓ hoy ya, bay ji le, ferɩ riw bele na ba taa baari.

²² Ze ba na bi Pol, mase Apolos, mase Piyer, mase tusiri key, mase kaw bay kumnun, mase huɗ, mase ferɩ ka timbede key, mase ferɩ ka' a vi vuku hoy kara, riw bele na ba taa baari;

²³ a roo le, baari na ì ba taa Krisi, a Krisi na laa le, ba taa Ngerewuru.

4

¹ Be mini ze, ndad bay haŋa ri kò buru Apolos ba nzoɓ ped Krisi. Buru na Ngerewuru daa tusue bay be ka do zad muni na zuo nduo buru, bay haŋa buru fere ri.

² Fe ka ndad bamba tasiri bay haŋa nzoɓ ped Ngerewuru ka daa na, ba daa ped bay zadε nzedem.

³ A bi na le, ze ba na baari, mase nzoɓri ka tusiri key hoy daa bay bo tul-i kara, mi kò ba fe mbijw ya. Bi ki sùo-i kara ni daa bay bo tul-i ya ndaw.

⁴ Ka bil wara law-i na, mi kò fe mbijw ka daa bay bo tul-i ya, be nu ku hoy kie a baa mii, bay ti tul-i ya na munu ya. Nzoɓ ka' a daa bay bo tul-i na, ba Ngerembay.

⁵ Be mini ze, pola ndaw roo, bay haŋa nam kúnj sal bay ka vi na, ì daa bay mbijw ka bo tul nzoɓ ka tul ped be ya. A roo le, ì gyan ha Ngerembay ka vi ndaw roo! Be na, ferɩ ka muu sùo-ri ka bil suŋ tilo na, a tina ri do zad hie gbay gbay, roo kèr bay ka nzoɓri muu do bil law-ri na kara, a tina vbad vbad do zad hie ndaw pi. Be ndaw roo, nzoɓ haŋa ba Ngerewuru a pisi ni bay tul fe daa be na bay.

Siika sùo nzoɓri ka Korɔte

⁶ Yu-iri, ni mbi fe lie kiri mi baake bay se tul buru Apolos bay haŋa ri kòke maa sim bay baa nzoɓri na ta-taŋ: «Ì ha fe daa baari ka maa bay zad bay ka ì vbie do mbede na bo, ì ha ni ka kal zadε ya.» Be ze, nzoɓ mbijw mini ka sakra baari ka nda giri sùo-ε, a doke fal ngan nzoɓ a siirike nzoɓ haŋ ya.

⁷ A bo na waa, a ve ndaw roo ha mu kò sùo-ɔ ba nzoɓ ka bamba mba nzoɓ haŋri le woo? Ferɩ ka mu doke na waa, ba Ngerewuru ze ha mu riw bele ku ya le? Zadka do munu na waa, daa mina ndaw roo, mu nda giri sùo-ɔ bay tul fe ka mu doke na, ri fe ka ba fe ini ka uru saa luo Ngerewuru ya le?

⁸ Baari na kara ì baa mii, ferɩ ka ì se sieke ka luo Ngerewuru na, ì zin maa ri sib sib ro! Baari na, ì di sùo-ri ba nzoɓ feziŋari ka bil Bay Ngerewuru na ro! Baari na, ì kò sùo-ri ba mbayri ro! A buru maa buru ti bil-e mbaa ro ya lo! Bi na le, mi re sùo-i bay haŋa ri ba mbayri na ki bay haŋa buru hoy kara, buru re mbay na ka zin ri ndaw!

⁹ A roo le, bi na, mi kò le, ri fe ka Ngerewuru daa buru *nzoɓ nday nzaapedri na do oro fal. Buru na buru do munu ba nzoɓri ka ì daa bay huɗ bo tul-ri ka nun ruo nzoɓri; buru do ba fe kom nzoɓri riw bele: led nzaapedri ka nulue ndaw, roo bay nzoɓri ka tusiri key kara ndaw pi.

¹⁰ Buru na ì kò buru ba mbuo bay tul *Krisi, roo le, baari na ì kò sùo-ri ba nzoɓ nun nzemri ka bil Krisi. Buru na ì kò buru ba nzoɓri ka hirusuo buru tiya dek dek, a baari laa le, ì kò sùo-ri ba nzoɓ hirusuori. Buru na ì im buru, a baari maa, ì daa mbay bo tul-ri!

¹¹ Ze kpuru ti timbede key hoy kara, buru kò seke fe kon ndaw, kon mbii ndaw, roo gari kara puo buru ndaw pi. I ndaka buru ndaw, a buru reke ba puolu puolu ndaw pi.

¹² Buru na buru daa ped buru taŋa ka di podo podo ndaw roo, buru zinke fe ka bay holke sùo buru bay. Zadka nzoɓri rad buru le, buru sam fe ze zuo tul-ri; zadka ì daa nun buru tuo sie le, buru suŋ law buru ka di.

¹³ Zadka ì raa buru le, buru yinra bay bay huoke ze ha ri. Kpuru ti timbede key na kara, ì kò buru do munu ba tumjiri kida ndaw, a ì kò buru ba mjiri hoy ndaw pi.

Pol ker bay se tul nzoɓ mbika lawri ka Korɔte

¹⁴ Mi daa mbede key na ha ri bay daake sahoŋ bo nun-ri ya, roo le, bay booke

* 3:19 3:19 Zoɓ 5.13. † 3:20 3:20 Simri 94.11.

baari ká ì ɔ́o munu ba vu-iri ká mǐ kò rǐ ba nzoɓi nun-i.

¹⁵ I kò, ze nzoɓri ká i fere rǐ fe se tul *Krisi na, i ruo na ßamba tasiri hoy kara, baá baari na mbijw hoy. Tusueke le, ba bi ze mǐ ba baá baari báy faa káa 'Bay Kere ká mǐ kaa ha rǐ dáake law-rǐ ɓo tul Krisi.

¹⁶ Munu zu le, mǐ koɗ rǐ bay haɗa rǐ mbóro fe dáa bi.

¹⁷ Saŵke mini ze, mǐ pieke vu-i Timote ká mǐ kò ni ba nzoɓi nun-i, ká fe dáa ɓe ɔ́o báy zadɛ ká ɓil peɗ Ngerembay na. 'Be na, a vaa túma law-rǐ ká tul simseɗ ɓi ká ɓil Krisi, munu ká mǐ fere nzoɓi mbika lawri báy zadri riw bele.

¹⁸ Nzoɓi haɗeri ká sakra baari ku na, i sǐi sùo-ri i ker i ɓaa mii, mǐ ti séke luo-ri bay vaa kóko rǐ mbáa.

¹⁹ Roo le, zadka law Ngerewuru hii le, ndji hoy le, mǐ séke luo-ri vaw. 'Be ndaw roo, mǐ kóko ɓari nzoɓi siika sùori na ku báy. Mǐ kóko ri báy faa bay baá ɓari na ku hoy ya, roo le, báy faa fe dáa ɓari ká'a kie hurusuo Ngerewuru ká i ɔ́oke na ndaw roo!

²⁰ I kò, nzoɓri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri na, ba nzoɓri ká simseɗ ɓari kie hurusuo Ngerewuru ɓo, ba nzoɓri ká i ɓaa ba bay hoy ya.

²¹ A waa, fe ji ze law-rǐ mgba ɗi le? I hii bay haɗa mǐ se luo-ri báy ndoy, mase law ini báy law huoke le?

5

Dáa nun pie ká ɔ́o sakra nzoɓi mbika lawri

¹ Mǐ te suk-i le, mǐ laa bayri ká nzoɓri ɓaa yaa yaa se tul-rǐ mii, fe dáa sahoɗ ɔ́o sakra baari. Mǐ laa mii, nzoɓi mbijw ká sakra baari ku naa zinj máy bi-e a ɔ́o ɗi ɗiki. Ba fe dáa ká nzoɓri ká i tuu Ngerewuru ya hoy kara, i maa bay dáa ya!

² 'Be nu ku hoy kara, i nda giri sùo-ri ká ɗi kele! 'Ba fe ká i dáa sie ká ɗi, a i naa nzoɓi fe dáa sahoɗ ká munu ku na ká sakra baari ɓa fal. Waa, i kò munu ya wǔm le woo?

³⁻⁴ A bi le, ze mǐ ɔ́o sakra baari ya hoy kara, báy faa Tem Law Pie na, mǐ ɗaa bay ɓo tul nzoɓi ke na ɔ́o roo báy rin Ngerembay Zetu, rii fe ká mǐ ɔ́o zinj rǐ mbijw hoy. I mbu kǐ báy rin Ngerembay naari ha hurusuo-e ka ɔ́o zinj rǐ. Bi hoy kara mǐ zúo zinj rǐ báy faa Tem Law Pie,

⁵ a ɓo, i naa nzoɓi ke ku na ká sakra nzoɓi mbika lawri, a i póni ni ɓo nduo *Satan bay haɗa fe kon naysuo ká ɔ́o sùo-e na ka ɓie, a ha tem sùo-e ka zinj pam báy nam ká Ngerembay a yǐi a vi.

⁶ A ku waa, fe ndaka giri sùo ba ji báy le woo? I kò, sim bay baá nzoɓri ká mii: «Fe hew fe ká ndji munu hoy i zukrike sum fe le, ɗaa ha sum na hew riw bele a ɔ́o hoɗoro» na waa, i kò munu ya le woo?

⁷ Munu zu le, i naa fe hew fe ká ba nzoɓi fe dáa yaa na ká sakra baari ɓa fal, bay haɗa ɓo i vi ba nzoɓri ká i *taɗ kad kad. 'Be ndaw roo, i ɔ́oko ba sum fe fie ká fe hew fe ti ɗi mbáa na báy. Ká ba tusue le, i taɗ kad kad kǐ ro, bay ji le, *Krisi na i i ni ba vuy *fe poy ká tina naari saa ɓil koy feyaa.

⁸ 'Be mini ze, naa ɗaari suoriya tǐi saa ɓil koy feyaa na* báy ngaw ká fe hew fe ká ɓa ɗaa law, báy law mgboro ti ɗi ya na. Roo le, naa ɗaari suoriya báy law ká taɗ kad kad báy tusue bay.

⁹ Ká ɓil mbede ká mǐ ɗaa ha rǐ pola na, mǐ ɓaa ha rǐ mii, i mgba ɓaw ka zinj nzoɓi ɗaa nun pieri ya.

¹⁰ Roo le, mǐ hii bay baá bay se tul nzoɓri riw bele ká i ba nzoɓi ɗaa nun pieri, mase nzoɓi riɓari, mase nzoɓi kóko nun feri, mase nzoɓi puo wururi ká tusiri key ya. Munu zu le, ká bay yam ri na, ndaɗ bay haɗa rǐ káw tusiri key mbáa.

¹¹ Tusueke le, mǐ hii bay baá ha rǐ mii: nzoɓi ká ɗi sùo-e ba nzoɓi mbika law, roo a ba nzoɓi ɗaa nun pie ndaw, mase nzoɓi kóko nun fe ndaw, mase nzoɓi puo wururi ndaw, mase nzoɓi tǐiri nzoɓri ndaw, mase nzoɓi buo him ndaw, mase kon riɓa na, i mgba ɓaw ka zinj ni ya. Nzoɓi ká munu ku na, fe sum hoy kara i sáɗ súnake zinj ni.

¹² Dáa bay ɓo tul nzoɓri ká i kò Zetu ya na waa, ba peɗ ɓi le woo? U-uu, ba peɗ ɓi ya. Waa, ba peɗ baari nzoɓi mbika lawri ká bay ɗaa bay ɓo tul nzoɓi taa baari ká i mbu tul kǐ na ya le woo?

¹³ Baari na kǐ ze, i naa nzoɓi law mgboro na ká sakra baari ɓa fal munu ká mbede Ngerewuru ɓaa na. A ɓari nzoɓri ká i kò Zetu ya na, ba Ngerewuru ze a ɗaa bay ɓo tul-ri.

6

Faa léke bay nzoɓi mbika lawri

¹ Zadka nzoɓi mbijw ká sakra baari ɔ́o báy bay zinj yu-e na waa, ɗaa mina ndaw roo i pon ɗaa bayke ká pol nzoɓi Ngerewururi, a i séke ni pol nzoɓi kún sal bayri ká i kò Ngerewuru ya hoy ha ri ɗaa bayke na le woo?

² I kò ku na waa, nzoɓi Ngerewururi ti kún sal bay ɓo tul nzoɓri ká tusiri key ya le woo? A zadka i kún sal bay ɓo tul nzoɓi tusiriri na waa, ɗaa mina ndaw roo i maa

* 5:8 5.8 Nam suoriya tǐi saa ɓil koy na ba nam suoriya ká Zibri ɗaa ɓanguo bay kérke bay se tul tǐi ɓari saa ɓil koy ká tusiri Ezibte. I kǐi mbede Tǐi kele 12.23-27.

bay kúnj sal bay ká tul vu ferɪ ká ndj-ndji minɪ ya le?

³ I kɔ ku na wɔa, náa kúnjri sal bay bo tul leɗ nzaapedri ká nulue ndaw ya le woo? A munu ku wɔa, ɗaa mina ndaw roo náa maari bay kúnj sal bay bo tul fe niri key ya le?

⁴ Zadka ì ɗo báy bayri ká munu zinj kɪ na wɔa, ɗaa mina ndaw roo ì se báy bay baari na ká pol nzoɓ keleri ká nzoɓ mbika lawri ká ì mby tul kɪ kɔ ri ba fe ya na, ha ri kunj sal bay baari na le?

⁵ Mí baa munu bay haɗa sahoj ka se ri. Wɔa, ká sakra baari za na, nzoɓ mbijw mini ká ba nzoɓ nun nzem ká maa bay léke bay baari key na tiya kɪ wum le?

⁶ Wɔa, ba fe kere kɪ bay haɗa nzoɓ mbi tul yu-e, roo a séke ni zad fɔnj bay ká pol nzoɓri ká ì kɔ Ngerewuru ya na ha ri ɗaa bay bo tul-e le woo?

⁷ Ba tusue kɪ, bay ká ɗo sakra baari ká ɗaa ha ri séke kpuru se zad fɔnj bay na, kie leɗi baari ro. Bay ji ndaw roo, ì iki law-ri ká tul fe kaaya ká ì ɗaa zinj ri na ya le? Wɔa, bay ji ndaw roo ì iki law-ri ká tul nzoɓ fe ɗaa roɗ roɗri na ya le?

⁸ Ba baari kɪ hoy ro ze, ì yi ì ba nzoɓ fe ɗaa kaayari, ì ba nzoɓ fe ɗaa roɗ roɗri na, a ì ɗaa fekeri ku na zinj yu baari!

⁹ I kɔ, nzoɓ fe ɗaa munuri ku na, ba nzoɓri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri ya. Wɔa, ì kɔ munu ya le woo? I úla sùo-ri ya! Nzoɓ ɗaa nun pieri ndaw, nzoɓ púo wururi ndaw, nzoɓ nzaa máy kɪri ndaw, nzoɓ fére sùo ba máyri ndaw, wɔrari ká ì fere ì naa zinj kɪ ndaw,

¹⁰ nzoɓ riibari ndaw, nzoɓ kóko nun ferɪ ndaw, nzoɓ buo himri ndaw, nzoɓ tɔiri nzoɓri ndaw, roo báy nzoɓ yaɗa fe báy hurusuori ndaw na, ba nzoɓri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri ya.

¹¹ Nzoɓ haɗeri ká sakra baari hoy kara, pola na ì ɗo munu ndaw. Roo le, timbeɗe key na Ngerewuru waa feyaa baari kad kad, a náa ri ɗo boɗ ba taa be, a naa bay ká tul-ri báy faa riɗ Ngerembay Zezu *Krisi, báy faa Tem Ngerewuru naari na ndaw.

Sùo nzoɓ ba hul káw Tem Ngerewuru

¹² Nzoɓ haɗeri ká sakra baari baa mii: «Feri riw bele na faake ɗo hoy bay haɗa mɪ ɗaa.» Ba tusue kɪ, roo le, ferɪ riw bele na ba fe sóko nzoɓ ya. Bi hoy kara, mɪ maa bay baa mii: «Feri riw bele na faake ɗo hoy bay haɗa mɪ ɗaa.» Ba tusue kɪ, roo le, mɪ ti ɗaa sùo-i ba koy bay tul fe mbijw ya.

¹³ I baa ndaw mii: «Fe sum ɗo bay tul bil, ze bil kara ɗo bay tul fe sum.» Ba tusue kɪ, roo le, Ngerewuru a bié ri sidí bele. Sùo nzoɓ na, Ngerewuru ɗaa bay tul nun pie

ya. Sùo nzoɓ na ɗo ba taa Ngerembay, a Ngerembay laa le, ɗo bay tul sùo nzoɓ.

¹⁴ Munu ká Ngerewuru tina Ngerembay saa luɔ huɗ ha ni kaw báy kumnun na, a tina naari kara ndaw saa luɔ huɗ ha náa káwri báy kumnun báy faa hurusuo-e.

¹⁵ I kɔ ndaw, sùo-ri na ɗo ba nzaa wáw sùo *Krisi. A munu ku wɔa, nɪ mbika nzaa wáw sùo Krisi na bay waa zúoke zinj máy ɗaa nun pie na le woo? U-uu, munu ya mgbanj!

¹⁶ Mase, nzoɓ ká zuɔ zinj máy ɗaa nun pie na, báy kɪ ì vi ba nzoɓ ká mbijw hoy na wɔa, ì kɔ munu ya le? I ɗaa ɗo bil mbeɗe Ngerewuru ndaw mii: «Bari ká sidí bele reb na, ì vi ba nzoɓ ká mbijw.»*

¹⁷ Munu zu le, nzoɓ ká zuɔ zinj Ngerembay na, tem bari zuɔ kɪ mbijw hoy.

¹⁸ Fe ká ba nun pie na ì ɗúu dí dí. Fe ɗaa yaɗa haɗri riw bele ká nzoɓ ɗaa na, ɗo sùo-e kele key hoy. Roo le, nzoɓ ká poɗ sùo-e a ba nzoɓ ɗaa nun pie na, ka ɗaa feyaa a biéke naysuo-e be kɪ sùo-e.

¹⁹ Sùo-ri na ba hul káw Tem Law Pie. Temke ku na Ngerewuru ha ni ɗaa puo ká bil law-ri. Wɔa, ì kɔ munu ya le? Baari na ì ɗo ba taa Ngerewuru bo, ì ɗo báy tul gan sùo-ri ya,

²⁰ Bay ji le, Ngerewuru puo bawda mbol ká ba hje zikiki ká tul-ri. Munu zu le, ì mbi sùo-ri ì ɗaake riɗ ɗika bo tul Ngerewuru.

7

Yijira bay Pol ká se tul vbiw yaɗa kɪ

¹ Timbeɗe key na, mɪ baa bay se tul vbiw baari ká ì ɗaake mbeɗe ha mɪ na. Nzoɓ haɗeri baa mii, ɗo ndaɗ bamba bay yaɗa kɪ ya.

² Zadɛ kɪ zu, roo le, bay haɗa nun pie ka yaɗa zad ya le, ndaɗ bay haɗa wɔra nzoɓ haɗa haɗa le, ka ɗo báy máy be, ze máy nzoɓ hoy kara ka ɗo báy wɔra ká ɗo bay tul-e ndaw.

³ Wɔra nzoɓ na, ndaɗ bay haɗa ni ka poɗ sùo-e ha máy be, ze máy nzoɓ hoy kara, ndaɗ bay haɗa ni ka poɗ sùo-e ha wɔra munu na ndaw pi.

⁴ Máy nzoɓ na ti ɗaa fe ká law-e hii báy tul gan sùo-e ya: sùo máy nzoɓ na ɗo bay tul wɔra, ze wɔra nzoɓ hoy kara ti ɗaa fe ká law-e hii báy tul gan sùo-e ya ndaw pi. Sùo wɔra nzoɓ na ɗo ba taa máy be.

⁵ I beɗ kɪ sùo-ri ya. Zadka ì hii bay ɗaa munu bay sanjke sùo-ri bay ɗaake nzaa bay kere le, ì ha law-ri ka maa kɪ ka dí pola ndaw ro! Fale roo le, ì yi, ì naa zinj kɪ na báy, bo munu ya le, kon naɗa zinj kɪ ká ɗaa ri ká ì mba sùo-ri ká dí ya na, a ɗaa ha ri lieke bo bil ndaw *Satan.

* 6:16 6:16 Tiika saw fe 2.24.

⁶ Bay ni ká mǐ ɓaa ha ri key na, ɓa nzaa-i ze mǐ mbi ha ri ya, roo le, ɓa nzaa ɓoko ze mǐ ha ri.

⁷ Tusueke le, mǐ hii ɓay haɗa nzoɓri riw bele i káw hu-o-ri munu ká ɓi key, roo le, nzoɓ haɗa haɗa le, ɗo ɓáy fe ini ká Ngerewuru ha ni. Nzoɓ ni ɗo ɓáy fe ini ɗáa fe key, a nzoɓ nu laa le, ɗo ɓáy fe ini ɗáa fe kew laa.

⁸ A ɓari ká máy ɓari tiya, ɓáy máy pileri na, mǐ ɓaa ha ri mii, kereke le, ndadɗ ɓay haɗa ri kaw munu hu-o-ri ɓanɗuo munu ká ɓi key ndaw.

⁹ Roo le, zadka i maa ɓay mgbaka sùo-ri ya le, i nzaa nzoɓ í yaa. I ko, kereke le, yaɗaɗa kǐ na ndadɗ mba haɗa mgbáy ka se ri á kál tul-rí.

¹⁰ A ɓari nzoɓ yaɗaɗa kǐri na laa le, mǐ mbi nzaa-i mini key ha ri. 'Ba ɓi hu-o-i hoy ze mǐ mbi nzaa-i na ya, roo le, uru saa luo Ngerembay: máy nzoɓ na ɗo nun haɗa ni ka tǐi ká hul wara ya.

¹¹ A ze ɓo, ka tǐi ká hul wara na laa le, ka yaa wara kǐ ya, mase ka yǐi a zúo zǐɗ waa ɓe na. A wara nzoɓ laa le, ka ti nii máy ɓe ya ndaw.

¹² Bari ɓieri laa le, ɓay ká mǐ ɓaa key na, ɓa ɓi ze mǐ ɓaa ɓo, ɓa Ngerembay ya. Zadka wara nzoɓ ɓa nzoɓ mbika law, a ɗo ɓáy máy ká mbi law-ε ya, roo máy na hii ɓay káw zǐɗ ni ɓanɗuo le, wara na ti nii ni ya.

¹³ Ze ɗo faa mbɗw munu ndaw, zadka máy nzoɓ ɓa nzoɓ mbika law, a ɗo ɓáy wara ká mbi law-ε ya, roo wara na hii ɓay káw zǐɗ ni ɓanɗuo le, máy na ti pón waa ɓe na ya.

¹⁴ Tusueke le, wara nzoɓ ká mbi law-ε ya na, taambol máy ɓe ká mbi law-ε na ze, Ngerewuru ɗáake ni ɗo ɓodɗ. A ze, máy nzoɓ ká mbi law-ε ya hoy kara, taambol waa ɓe ká mbi law-ε na ze, Ngerewuru ɗáake ni ɗo ɓodɗ. Ze vu ɓari hoy kara, i ɗo ɓodɗ ɓa taa Ngerewuru, i ɗo munu ɓa vu nzoɓri ka i mbi law-ri ya na ya.

¹⁵ A ze ɓo, zadka nzoɓ ɓa nzoɓ mbika law ya, roo a hii ɓay pón máy ɓe mase waa ɓe le, pón faa ha ni ka ɗaa munu. Hay ká munu ku na, nzoɓ mbika law ká ɓa máy nzoɓ, mase wara nzoɓ hoy ɗaa munu kara, ɓay ti tul-e ya, ɓay jǐ le, Ngerewuru ɗí ri ɓay haɗa ri kaw ɗeɗeɗe zǐɗ kǐ.

¹⁶ A ze, ɓo máy nzoɓ ká mù ɓa nzoɓ mbika law na, ko ya le mù ɗáa ha waa ɓo suo kér ɓay ɓe ha Ngerewuru yaa ni le, mù ko-ko le woo? Mase, ɓo wara nzoɓ ká mù ɓa nzoɓ mbika law na waa, ko ya le, mù ɗáa ha máy ɓo suo kér ɓay ɓe ha Ngerewuru yaa ni le, mù ko-ko le woo?

Mu ɗo zadɗ ká Ngerewuru ɗí mù ká ɗí na

¹⁷ Ndadɗ ɓay haɗa nzoɓ haɗa haɗa hoy kara, ka se simsed munu ɓanɗuo ɓáy hɗusuo ká Ngerembay ha ni maa ɓáy zadɗ ká Ngerewuru ɗike ni na. Be ze, ɓa *bol kusol ká mǐ ha nzoɓ mbika lawri ká zadɗri riw bele.

¹⁸ Zadka nzoɓ kuɗ ngori ɗodɗ, roo Ngerewuru ɗí ni le, ka ti bumra bol kol nuɗ ngori na ya. A zadka nzoɓ kuɗ ngori ya, roo Ngerewuru ɗí ni le, ka ti *kún ngori na ya.

¹⁹ Kún ngori, mase kún ngori ya hoy kara, ɗaa fe mbɗw ya. Fe ká ndadɗ ɓamba le, ɓa hǐe bol kusol Ngerewuru.

²⁰ Ndadɗ ɓay haɗa nzoɓ haɗa haɗa le, ka káw zadɗ ká'a ɗo ɗi pola roo Ngerewuru ɗí ni ɓáy na.

²¹ Zadka Ngerewuru ɗí mù na waa, mù ɓa koy le? Mu kér ɓay ka se ɗi ya, roo le, zadka faa ɗo ɗi ɓay haɗa mù kaw ɓáy tul-a le, nda-ndadɗ, mu ɗaa.

²² Mǐ ɓaa munu, ɓay jǐ le, koy ká Ngerembay ɗí ni na, ka kaw ɓáy tul-e ɓay ɗáa fe ká rii law Ngerewuru. Do faa mbɗw munu ndaw, nzoɓ ká kaw ɓáy tul-e ká Ngerembay ɗí ni na, ka vi ɓa koy taa *Krisi.

²³ Baari na, Ngerewuru puo mbol ká ngonɗ ɓamba tasiri ká tul-rí ha ri vi ɓa nzoɓ taa ɓe. Munu zu le, i ti ɗáa koy tǐɗ feri ká i ɗaa ká pola na mbáa.

²⁴ Yü-iri, ndadɗ ɓay haɗa nzoɓ haɗa haɗa le, ka káw pol Ngerewuru ɓáy zadɗ ká'a ɗo ɗi pola ndaw roo, ka ɗike ni na.

Nzobri ká i kaw tan yaɗaɗa kǐ, ɓáy máy pileri

²⁵ Bay ká se tul led kubanri ɓáy led máy tikɗiri na, ɓa bol nzaa Ngerembay ze mǐ ha ri ya, roo le, fe ká mǐ ker kǐ hoy ze mǐ ɓaa ha ri. A munu ká Ngerewuru ɗaa law kere zǐɗ mǐ na, mǐ ɓa nzoɓ ká maa ɓay haɗa ri ɗaa law-rí ɓo tul-i.

²⁶ Bay kóko sie ká náa ɗori ɓil-e timbeɗe key na, ɗo ndadɗ ɓamba ɓay haɗa nzoɓ ka káw zadɗ ká'a ɗo ɗi na.

²⁷ Waa, mù yaa máy ro le? Munu zu le, mu naa sùo-ɔ ká ɗi ya. Waa, mù mbi sùo-ɔ bay yaɗaɗa máy ya ɓáy le? Munu zu le, mu nzaa faa yaɗaɗa máy na ya,

²⁸ roo le, zadka mù yaa máy na, mù ɗaa feyaa ya. Ze, led máy tikɗi hoy yaa wara kara, ka ɗaa feyaa ya ndaw. A roo le, ɓari nzoɓ yaɗaɗa kǐri na, i kóko seke fe ká tusiri key. Ba fe ká mǐ hii ɓay haɗa ni ka tǐi tul-rí ya.

²⁹ Yü-iri, i ko, fe ká mǐ hii ɓay ɓaa ha ri na ze ɗo key: nam tòn deɓ hoy ro. Munu zu le, tii sawke vuri key na, ndadɗ ɓay haɗa wɗari ká i ɗo ɓáy máy na, i ha kér ɓay ɓari ka ɗo tul máy ɓari na ɓanɗuo hoy ya ndaw,

³⁰ a ɓari nzoɓri ká i re ɓáy mbii nun-ri mgoɓo mgoɓo na, ndaɗ ɓay haɗa ri re ɓa rew hoy ɓaɗɗo ya ndaw, ɓari nzoɓri ká i kaw ɓáy siem na, ndaɗ ɓay haɗa ri ha kér ɓay ɓari ka ɗo tul káw ɓil suoriya hoy ɓaɗɗo ya ndaw, a ɓari nzoɓri ká i ɓa nzoɓ hie feri na, i kér se tul feri ká i hie, a i ɗóke hoy ya ndaw,

³¹ nzoɓri ká i dam fe kereri ká tusiri key na, i ha kér ɓay ɓari ka ɗo tul fekeri na ku hoy ɓaɗɗo ya ndaw, ɓay ji le, tusiri ká ɗo key na, a kál hɔn ɓáy fekeri.

³² Mí hii ɓay haɗa ri kaw ɓáy kér ɓay ya. Nzoɓ ká yaa máy ya na, ped Ngerembay ze mɓa law-ε, a mbi sùo-ε a nzaa faa ɓay ndaɗ ká nun-e.

³³ Roo le, nzoɓ ká ɗo ɓáy máy na, mbi sùo-ε ɓo ɓil fe tusiri a nzaa faa ɓay ndaɗ ká nun máy ɓe,

³⁴ ze law-ε waa siɗi. Do faa mbijw munu ndaw, máy fal kpaɗ, mase leɗ máy tikɗi na mbi sùo-ε ɓo ɓil ped Ngerembay. ʼBe na, ka nzaa faa a mbi sùo-ε ɓáy zaɗe ngid bele ha Ngerembay na. Máy ká ɗo ɓáy wara na ka mbi sùo-ε ɓo ɓil fe tusiri, a nzaa faa ndaɗ ka nun wara.

³⁵ Bay ni ká mǐ ɓaa key na, mǐ ɓaa ɓa ndaɗi ɓaari ɓo, mǐ hula ɓa ndaw ze ha ri ya. Ze i yaa kǐ, mase i kaw buo hoy kara, mǐ hii ɓay haɗa ri se simeɗ ká ɓáy faake, a i mbi sùo-ri ɓáy zaɗe riw bele ha Ngerembay.

³⁶ Náa ɓaari ɓay se tul leɗ kuban ɓáy leɗ máy tikɗi ká i mɓa mbana zɔɗ kǐ, roo i yi i mbi nzaa-ri ɓay pón kǐ na. Zaɗka leɗ kuban ker mi, ɓeri ɗaa fe ɓáy zaɗe ya zɔɗ máy mbana ɓeri, roo kon yaɗa ni ɗaa ni ɓaɗɗo le, i yaa kǐ munu ká i ker na; ɓe leɗ kubanke na, ka ɗaa feya ya.

³⁷ Roo le, zaɗka ɓa leɗ kubanke na ze, mbi nzi-ε ká ɓil law-ε ɓay káw taɗ máy, roo nzoɓ suru ni ká ɗi ɓáy hiruso ɓay haɗa ni ka yaa máy ya na ya le, ka ɗaa ɓáy kere zu.

³⁸ Munu zu le, leɗ kuban ká yaa máy mbana ɓe na, ka ɗaa nda-ndaɗ, a roo le, nzoɓ ká kaw taɗ máy na, ka ɗaa fe ndaɗ ɓamba tasiri.

³⁹ Máy ká yaa wara ká wara kaw ɓáy kumnun ɓáy na, ka káw zɔɗ ni ɓaɗɗo, a zaɗka wara na hu ro le, faa ɓe ɗo hoy ɓay haɗa ni ka yaa wara ká law-ε hii. Roo le, warka ku na ndaɗ ɓay haɗa ni ka ɓa nzoɓ mbika law.

⁴⁰ Be nu ku hoy kara, zaɗka'a kaw taɗ wara le, a káw ɓáy suoriya mba káw ɓáy wara. ʼBe ze ɓa kér ɓay ɓi, a mi ko le, Tem Ngerewuru ɗo zɔɗ mǐ.

¹ Timbeɗe key na, náa kókori fal vbiw ɓaari ká i vbi se tul náyri ká i púoke fe ha wɔruri na. ʼBa tusue kǐ, naari na, náa ɓári nzoɓ fe kókori riw bele munu ká i ɓaa na. Roo le, fe kókoke ku na ɗaa ha nzoɓ siike sùo-ε, a law ini na le, ɗaa ha nzoɓ ngónke ká ɓil mbika law ɓe ɓa pola pola.

² Nzoɓ ká ɗaa sùo-ε ɓa nzoɓ fe kóko na, fe ká ɗo ɓay haɗa ni ka ko na, ka ko ya ɓáy.

³ Roo le, nzoɓ ká hii Ngerewuru na, Ngerewuru kara tuu nzoɓke ndaw.

⁴ Munu zu le, náa kóri ɓayri ká se tul vbiw ɓaari ká i vbi na. Waa, náyri ká i púoke fe ha wɔruri na, maa ɓay sɔɗa le? Náa kóri ta-taɗ ndaw, wɔru na ɓa fe ya ká tusiri key, a Ngerewuru le, mbijw hoy kekke.

⁵ Ba tusue kǐ, feri ká nzoɓri ɗi ɓa wɔru ká i ɗo tumbam, mase tusiri key na i ɗo ɗi ku. Wɔruri ndaw, mbayri ndaw na, i ngji ɓamba tasiri.

⁶ Be nu ku hoy kara, naari na, náa kóri Ngerewuru na mbijw hoy kekke, ɓe ká'a ɓa ɓaa nzoɓ ɗaa feri riw bele a náa ɗori ɓay tul-e. Do faa mbijw munu ndaw, Ngerembay na mbijw hoy, ɓe ká'a ɓa Ngerembay Zezu *Krisi ká feri riw bele ɗo ɓáy faa ɓe, a náa káwri ɓáy kumnun ɓáy faa ɓe na.

⁷ Roo le, nzoɓri riw bele ze tuu tusue ɓay na ku ya. Nzoɓ haɗeri ká púo wɔru ze ti ri pola na, ɗaa ha timbeɗe key kara, zaɗka i sɔ náy ká i púoke fe na le, riw fe ká ɓa taa wɔruri na ɓáy, a ha kér ɓay ɓari ká ngji ya na ɗaa ha law-ri yoklo ri ha ri ɗaake ɓay ɓo tul-ri ɓáy faa fe sɔm na.

⁸ Ba fe sɔm ze a ɗaa ha nzoɓ soro ɓa lakun Ngerewuru ya. Ze, zaɗka náa súri fe hoy kara náa ti zɔɗri fe ká ɗi ya ndaw, mase náa súri fe ya hoy kara, náa ti zɔɗri fe ká ɗi ya ndaw pi.

⁹ Roo le, ɓaari na, i nze ɓáy sùo-ri ɓay haɗa káw ɓáy tul-ri ká se tul fe sɔm ɓáy fe nzoɓko na, ka ɓa ngud puu téke ɓal nzoɓri ká i ngon ká ɓil mbika law ɓari ya na ya.

¹⁰ Tusuke le, zaɗka nzoɓ ká mbika law-ε ngon ya, ká ko mù ɓo ká mù ɓa nzoɓ fe kóko ká mù kaw ɓay sɔɗa fe ká ɓil hul wɔru ɓari na waa, suru ni ɓay haɗa ni ka sɔ náy ká i púoke fe na ndaw ya le woo?

¹¹ Ze, ɓay tul fe kóko ɓo na, yu-ɔ ká Krisi hu ɓay tul-e na wɔruke faa ɓay tul-a.

¹² Zaɗka mù ɗaa feya munu zɔɗ yu-ɔ ká mbika law ɓe ngon ya na, ha kér ɓay ɓe yoklo ni na le, mù ɗaa feya mú tɔnke Krisi kǐ sùo-ε.

¹³ Be mini ze, ɓay tul sɔɗa náy ɓi ze, a haɗa yu-i lieke ɓo ɓil feya le, mǐ ti sɔɗa náy na mbaa ɓay haɗa yu-i ka wɔruke faa ya.

8

Náy ká i púoke fe ha wɔruri

9

Faa ká Pol káake káa Bay Kere

¹ Bi na, i ko, mi do báy faa ká bay káw báy tul-i. Bi na mi ba nzoɔ ndáy nzaaped, a mi ko Zeru Ngerembay naari. Baari na i ba lere ped bi ká bil ped Ngerembay.

² Ze, nzoɔ hawri ko mi ba nzoɔ ndáy nzaaped ya kara, baari na do nun hanja ri ko mi ba nzoɔ ndáy nzaaped ba tusue ki. Tusueke le, báy faa zúo zinj Ngerembay na, baari na ki ze i ba nzoɔri ká kie mii, mi ba nzoɔ ndáy nzaaped.

³ Bay ká mi ba bay yaanake tul-i se tul nzoɔri ká i faa bay bo tul-i na ze do key.

⁴ Baari na, i ko ndaw, buru na buru do báy faa ká bay yaanja fe sum báy fe nzoko ba fe tunduo ped buru.

⁵ Buru do báy faa ká bay doko báy máy ká ba nzoɔ mbika law na ha ni su buru munu ká Piyer báy nzoɔ ndáy nzaaped hawri, roo yu Ngerembayri ndaw i faa na ya le?

⁶ Mase ba búru Barnabas huo buru hoy ze buru faa ped bay zinj fe ká di bay hólke sùo buru le?

⁷ Waa, i laa ba mbijw mii, nzoɔ ruu yum hol sùo-e sùo-e ndaw le? Mase, nzoɔ ve ndaw roo paa waa le, ka ti sunja fe ká bil wáake na ya le? Mase, nzoɔ kóro fe hol ha roo, ti nzoko wanke ya le woo?

⁸ I ker i baa mii, bay ká mi baa key na, ba mbii bay baá nzoɔri hoy ya, roo le, *bol kusol *Moyze hoy kara baa bayke faa mbijw munu ndaw.

⁹ Mbede bol kusolke na baa mii: «Nday ká do toɔ nan bay hanja pare ka tji na, mu sin nzi-e ya*.» Bay key na waa, Ngerewuru baa se tul ndayri ki huori hoy le woo?

¹⁰ Waa, ka baa bay ni key na bay tul naari ki ndaw ya le? Tusueke le, i faa bay key na do bil mbede bay tul naari na ki. Nzoɔ ká pa-pay na, a faa law-e nzokdo te tul zinj fe payke, a nzoɔ ká nda nan na, ka ker nzokdo se tul zinj pare na.

¹¹ Munu ká buru ru miji kere ká ba Bay Ngerewuru do bil law-ri na, zadka buru zinj fe hane ndji ká nduo-ri bay hólke sùo buru ká tusiri key na waa, ba fe ká ndaya zu le woo?

¹² Zadka nzoɔ hawri do báy faa ká bay zinj fe hól sùo-ri ká luo-ri na waa, buru na buru do báy faa mba tul nzoɔkeri na ku ya le woo? Roo le, buru na, fe ká i ha buru ba fe tunduo na, buru ya saa nduo-ri ya; buru iki law buru ká di bay faa puu bo faa ká Bay Kere ká se tul *Krisi na ya.

¹³ I ko ta-tan ndaw, nzoɔri ká i faa ped ká bil *hul kani Ngerewuru na, i zinj fe tunduo bari ká di i su, a bari nzoɔ fe poyri

ká i faa ped i puo fe ká *tutakra fe poy laa le, i zinj fe tunduo bari ká di i su ndaw.

¹⁴ Do faa mbijw munu ndaw, Ngerembay na mbi nzi-e bay hanja nzoɔ káa Bay Kereri na, i zinj fe i hólke sùo-ri bay tul ped káa Bay Kere ká i faa na.

¹⁵ Roo le, bi na, báy faa ká mi doke na, mi yaake fe mbijw ya ndaw, a mi faa mbede key na, bay yaanake fe ya ndaw pi. Hanja mi ya fe saa nduo-ri na, do ndad bamba bay hanja mi hu! Ndaka giri ká bay yaanja fe saa nduo-ri ya na, nzoɔ mbijw mini kara ti naa ya.

¹⁶ Bi na, kaa Bay Kere ká mi kaa na, mi nda giri sùo-i ká di ya, bay ji le, káa Bay Kereke ku na, ba ped ká do tul-i bay hanja mi faa. Ze zadka mi faa munu ya le, bie ka ba ta a bi!

¹⁷ Ba fe ká bi ki sùo-i ze, mi naa sùo-i bay faa ped na key le, mi giyan bay zinj fe tunduo pedke na. Roo le, munu ká ba ped bi ki ká Ngerewuru faa zuo nduo-i bay hanja mi faa na, mi pon sùo-i bo di bay faa.

¹⁸ A waa, fe tunduo jike ze, mi zinj ká bil pedke na le? Bi ká mi ba nzoɔ káa Bay Kere na, fe ká ri law-i ngi-ngji na ba káa Bay Kere hoy hoy ha nzoɔri tan vbika fe ká do bay tul-i bay hanja mi vbi.

¹⁹ Bi na mi kaw báy tul-i, a mi ba koy nzoɔ mbijw ya. Be nu ku hoy kara, mi faa sùo-i ba koy nzoɔri riw bele bay yaanake ruo nzoɔri ngi-ngji ha Krisi.

²⁰ Zadka mi do zinj Zibri le, mi do munu ba Zibri na ndaw bay yaanake ri ha Krisi. Ze mi faa vu mbom bo tul bol kusol Moyze ya hoy kara, zadka mi do zinj Zibri na le, mi do munu ba nzoɔ ká faa vu mbom bo di bay yaanake ri ha Krisi na.

²¹ Do faa mbijw munu ndaw, zadka mi do zinj nzoɔri ká i ko bol kusol Moyze ya na le, mi do munu ká bari na ndaw, tan ker se tul bol kusolke na, bay yaanake ri ha Krisi. Be nu ku na kie a baa mii, mi faa vu mbom bo tul bol kusol Ngerewuru ya na ya, bay ji le, bi na, mi hje bol kusol Krisi na.

²² A nzoɔri ká i ngon ká bil mbika law bari ya na, mi do zinj ri rii fe ká mi ngon ká bil mbika law-i ya ndaw, bay yaanake ri ha Krisi. Be mini ze, mi nzaa faa mi pon sùo-i ha nzoɔri riw bele bay yaanake nzoɔ haneri.

²³ Mi faa fe niri key na riw bele munu bay hanja káa Bay Kere na ka se ba pola pola bay hanja bo, fe sami ká a doko na, mi do bil-e ndaw.

²⁴ I ko, nzoɔri ká i faa ki dul na, i zuo dul na riw bele, i duu bay zinj fe tunduo ká di, a le, nzoɔ mbijw hoy mba ku-eri a zinj fe

* 9:9 9:9 Kijina bol kusol ba sidike 25.4.

tunduoke na. Waa, ì ko munu ya le? Munu zu le, baari na ì mgba sùo-rì ngò-ngòṅ, ì d'úu munu na ndaw bay zín fe tunduoke na ndaw ro!

²⁵ Nzoɓ faa kɛ d'ulri riw bele na, i mgba sùo-rì ngò-ngòṅ baŋguo. I daa munu bay zínke fe tunduoke ká waka ya hoy le, a ndáka siri. A roo le, naari na, náa dáari law naari nzokdo te tul fe tunduoke ká'a doko baŋguo.

²⁶ Saŋke mini ze, m' d'uu ndoy mí daa nun-i ndekde bo tul day na ku bay tji d'í na kɛ. Bi na, m' d'oo munu ba nzoɓ ká h'um nduo-e a sii fe le sii úo ya.

²⁷ Bi na, m' daa sùo-i ba koy mí mgba sùo-i ngò-ngòṅ bay haŋa bo, fal káa Bay Kere ká m' kaa há nzoɓ hawri na, bi kɛ sùo-i mi róko fe tunduoke ya.

10

Fe daa leɗ Izarayelri ká bil law kor

¹ Yu-iri, m' hii bay túma law-rì se tul fe ká tji tul bulu naari ká i se zín *Moyze na. Bari riw bele na i se bil sii mbam, a i tuo maambii báy zad' bari riw bele.

² Ká bil sii mbam báy bil maambii na, bari riw bele na i daa tul-rì nduo mbii báy faa zúo zín Moyze.

³ Bari riw bele na i s' fe s'um taa mbje ká uru saa luo Ngerewuru.

⁴ a bari riw bele na, i nzo mbii taa mbje ká Ngerewuru há n' tji saa saŋ tisaw nzir nzir. Tisawke ku na, su ri ká faa sed' bari, a le, tisawke na ze ba *Krisi.

⁵ Be nu ku hoy kara, ruo nzoɓri ká sakra bari ku na, i ri law Ngerewuru ya, be ze há huɗ' bari zúoke mgbirik mgbirik ká bil law kor*.

⁶ Fe niri ká tji key na, d'oo ba fe k'ie kɛ há naari bay haŋa náa d'ori báy kon fe dáa kaayari munu ká bari ká pola lew na ku ya.

⁷ Koko ká ì puo w'ururi munu ká nzoɓ haŋeri ká sakra bari daa ku ya, munu ká i daa bayke d'oo bil mbede Ngerewuru mii: «Ruo nzoɓri kaw siri bay s'ŋa s'um ndaw, bay nzoko fe ndaw; fale ku na ndaw roo i uru gbaw i zúo nday i nda ká pol' w'uru bari na bay†.»

⁸ Náa ti p'ŋri sùo naari bay dáake nun pie munu ká nzoɓ haŋeri ká sakra bari daa há nzoɓri ba isod' sod' duo zad' s'ŋ s'idi p'are say (23.000), i zínke huɗ' ká bil nam mbjw hoy na ya‡.

⁹ Náa ti lieri law Ngerembay munu ká nzoɓ haŋeri ká sakra bari daa há soy ted' ri ha ri zínke huɗ' ku ya.

¹⁰ Baari na, ì ti ng'uri sùo-rì munu ká nzoɓ haŋeri ká sakra bari daa há leɗ nzaaped' Ngerewuru ví duku ri na ya§.

¹¹ Fe niri ká tji tul-rì ku na, d'oo ba fe k'ie kɛ há naari. I daa bayke ku na d'oo bil mbede Ngerewuru bay bákake naari ká náa d'ori d'í ya báy s'ro bie nam na.

¹² Munu zu le, nzoɓ ká ker a baa mii, beri mba fe na, ka ko tul-e báy kere ndaw ro!

¹³ Fe líe law ji ji ká tji tul-rì na, ba fe ká lie nzoɓri riw bele munu ndaw, roo le, Ngerewuru ká kaw tul bay beri ká a waa na, ka ti p'ŋ faa há fe líe law na ka kál tul h'urusuo-rì ya. Zadka fe líe law na tji tul-rì le, Ngerewuru a haŋa ri h'urusuo ha ri s'ŋuke law-rì, a lékeke faa ha ri tji ke saa bil-e báy.

Mgbaka sùo ká tul puo w'ururi

¹⁴ Be mini ze, baari ká m' ko ri ba nzoɓ nun-i na, i naa sùo-rì ká bil puo w'ururi.

¹⁵ M' baa bay key na zín rì munu ba nzoɓ nun n'z'emri. Bay ká m' baa key na ì k'ér sùo-rì kɛ i ko.

¹⁶ Zadka náa káwri nzaa fe s'um Ngerembay zín kɛ mbjw, ká náa nz'ori mbii lere puu s'ŋuke bay dáake taambol há Ngerewuru na waa, k'ie a baa mii, náa d'ori bil feke na mbjw hoy báy faa s'ím *Krisi ká uo ká tul puu say huɗ' bay tul naari na ya le? A maapa ká náa s'uri na k'ie a baa mii, náa d'ori bil feke ká mbjw naari mbjw báy naysuo Krisi na ya le?

¹⁷ Munu ká maapa mbjw hoy na, báy ruo naari bele hoy kara, náa víri ba sùo ká mbjw, bay ji le, naari riw bele na náa s'uri maapa ká mbjw na.

¹⁸ I k'ér se tul leɗ Izarayelri na i ko. Nzoɓri ká i s' fe ká i i i puoke *fe poy há Ngerewuru na waa, i zúo zín ni ya zu le?

¹⁹ A waa, m' b'aa mina ro le? Nay ká i i i puoke w'ururi, mase w'ururi kɛ sùo-rì na waa, ba fe tusue kɛ zu le?

²⁰ U-uu, munu ya. Roo le, fe ká nzoɓri ká i tuu Ngerewuru ya i puo na, i puo há ngeretemdayari bo, i puo há Ngerewuru ya. Ze, m' hii bay haŋa ri zúo zín temndayari ya.

²¹ Baari na, ì daa mina bay nzoko fe taa temndayari ndaw, a i nzo taa Ngerembay ndaw s'idi bele b'orok le woo? I daa mina i kaw nzaa fe s'um Ngerembay i s' ndaw, a i kaw nzaa fe s'um temndayari i s' ndaw s'idi bele b'orok le woo?

²² A waa, náa ngaklari here Ngerewuru, mase h'urusuo naari mba tul-e le?

Feri riw bele ká ì daa na, ì dáake riŋ d'ika bo tul Ngerewuru

* 10:5 10:5 I k'ie mbede Tji kele na bay láa soro bay leɗ Izarayelri na. † 10:7 10:7 Tji kele 32.1-6. ‡ 10:8 10:8

Ruo bari 25.1-9. § 10:10 10:10 I k'ie Ruo bari 16-17.

²³ Nzoń hąneri ká sakra baariń ba a mii: «Feri riw bele na faake doń hõy bay hańa mĩ daa.» Ba tusue kị, roo le, feri riw bele na ba fe sóko nzoń ya. Nzoń hąneri ba a mii: «Feri riw bele na faake doń hõy bay hańa mĩ daa.» roo le, feri riw bele na daa hań nzoń ngónke ká bil mbika law ya.

²⁴ Ndad bay nzaa faa fe kere ká bay tul-a hõy ya, roo le, i nzaa fe ká bay tul nzoń hąwri hõy kara ndaw ro!

²⁵ Náyri riw bele ká i hie ká zad fe hie na, i su-su kị hõy tań vbika vbiw se tul-e hań kér bay ka yóko ri ká di ya,

²⁶ Bay ji le, mbede Ngerewuru ba a mii: «Tusiri báy feri riw bele ká doń bil-e na ba taa Ngerembay.»

²⁷ Nzoń ká mbi law-ε ya na, zadka'a dı ri roo i hii doń dı i se le, feri riw bele ká'a ha ri na i su tań vbika vbiw se tul-e hań kér bay ka yóko ri ká di ya.

²⁸ A roo le, zadka nzoń ba a ha ri mii, náy key na uru saa zad *fe poy zu, le, i su ya, bay hańa nzoń ká baka mu na hań kér bay fe ka yóko ni ya.

²⁹ Mĩ ba a bay key na bay tul kér bay ká yóko ri ya, roo le, bay tul kér bay fe ká yóko ni na. Ka ya le, nzoń hane vbi mii, daa mina ndaw roo, fe ká faake doń hõy ká mĩ daa na, nzoń kị a yóko kér bay bi ká di le?

³⁰ Zadka mĩ daa taambol hań Ngerewuru bay tul fe ká mĩ su na wa, daa mina ndaw roo, nzoń a ba a zin mĩ se tul fe ká mĩ daa taambol ndaw roo mĩ su na le?

³¹ Be ze, ba na fe sum ze i su, mase ba fe nzoko ze i nzo, mase fe ji ji hõy i daa na kara, i daa feri riw bele bay daake riń dika bo tul Ngerewuru.

³² I se simsed ká bay daake puu bo faa hań Zibri ya ndaw, nzońri ká i ba Gerek ya ndaw, roo nzoń mbika lawri ká i mbu tul kị ya ndaw pi.

³³ I daa munu ká bi. Bi na mĩ daa hurusuo-i tun kị bay ri law nzońri riw ká bil feri riw bele; mĩ nzaa fe kere ká bay tul-i kị hõy ya, roo le, bay daa fe ká doń bay tul nzońri riw bele bay hańa ri zinke pam.

11

¹ I mboro fe daa bi munu ká bi hõy kara, mĩ mboro fe daa *Krisi.

Kaw máy nzoń báy wara nzoń ká pol Ngerewuru

² Mĩ pisi ri, bay ji le, i ker se tul-i bay namri riw bele, a i ton fal fe saw nzoń mbika lawri ká mĩ fere ri na banquo.

³ Roo le, mĩ hii bay hańa ri laa bay key na báy kere ndaw ro! *Krisi na ba mbay ká tul wari riw bele, wara nzoń na ba

mbay ká tul máy nzoń, a Ngerewuru laa le, ba mbay ká tul Krisi.

⁴ Wara nzoń ká daa fe guba tul-e roo a daake nzaa bay kere, mase a tinake saw bay ká'a ya ká luo Ngerewuru na le, ka daa mbay bo tul Krisi ká ba mbay be na ya zu.

⁵ A le, máy nzoń ká daa nzaa bay kere, mase ka tina saw bay ká'a ya ká luo Ngerewuru tań kuo tul-e le, ka daa mbay bo tul wara ká ba mbay tul-e na ya. Be na, ka do munu ba máy ká suu tul-e tań kpori kpori.

⁶ Zadka máy nzoń kuo tul-e ya le, ka kuf suy tul-e na kud! A roo le, munu ká kuf suy tul, mase suu tul ba sahoy máy nzoń na le, ka kuo tul-e kuo!

⁷ Wara nzoń na ti kuo tul-e ya, bay ji le, be na ka mbi suo zin Ngerewuru a ba fe riń dika be. A roo le, máy nzoń na ba fe riń dika wara nzoń.

⁸ Tusueke le, wara nzoń na i daa ni báy faa máy nzoń ya, roo le, máy nzoń ze i daa ni báy faa wara nzoń*.

⁹ A wara nzoń na, i daa ni bay tul máy nzoń ya, roo le, máy nzoń ze i daa ni bay tul wara nzoń.

¹⁰ Sawke mini ze, máy nzoń na ka kuo tul-e bay kieke hurusuo mbay ká bo tul-e, bay hańa led nzaapedri ká nulue i koke ni.

¹¹ Be nu ku hõy kara ká pol Ngerembay na, máy nzoń na doń báy tul gan suo-ε tań wara nzoń ya ndaw, a wara nzoń hõy kara doń báy tul gan suo-ε tań máy nzoń ya ndaw pi.

¹² Ze, i daa máy nzoń báy faa wara nzoń hõy kara, wara nzoń na máy nzoń ze mbon ni. A feri riw bele na, sawke uru saa luo Ngerewuru.

¹³ I kér suo-ri kị i ko, máy nzoń ká kuo tul-e ya hõy a daa nzaa bay kere na wa, báy kere kị zu le?

¹⁴ Ká tusiri key na, i ko ndaw, bay hańa wara nzoń pon suy tul-e pie bululu na ba fe sahoy;

¹⁵ a máy nzoń ká pon suy tul-e pi-pie laa le, ba fe pisi ni, bay ji le, ba fe ká Ngerewuru hań ni bay hańa ni ka pon munu a pudke tul-e na wa, i ko munu ya le?

¹⁶ Zadka nzoń hii bay máy bay key na le, ka laa bay key na ta-tań: buru na, buru doń báy fe saw kị ya ndaw, a mbu kị nzoń mbika lawri hõy kara, i doke ya ndaw pi.

Ndad bay suńa fe sum Ngerembay báy faake

¹⁷ Bay ká mĩ ba a ha ri key na, bay pisi ri ká di ya, bay ji le, ká zad mbu kị baari na, fe kaayari ze i daa mba tul fe kereri.

* 11:8 11.8 I kị Tiika saw fe 2.18-25.

¹⁸ Titire le, nzobri baa ha m̀ m̀ mii, zadka ̀ mbu k̀ i kaw le, t́eke bil k̀i do sakra baari, a le, m̀i ya bayke haneri ka di.

¹⁹ Ba tusue k̀i, t́eke bil k̀i na a dooko sakra baari na k̀i, be ndaw roo i kókoke nzobri ka i do tul bal-ri bay zadɛ ka sakra baari na bay.

²⁰ Roo le, baari na, zadka ̀ mbu k̀i i kaw na, ba fe sum Ngerembay ze ̀i su ya,

²¹ Bay ji le, zadka ̀ i kaw nzaa fe sum na, nzob ha ha hoy kara takra bay suna taa be taa be, a ha nzob haneri i kaw bay kon, a nzo ha haneri laa le, fe nzoko daa ri tud.

²² Waa, ̀i do bay hul ka bay suna fe ka di, a i nzo fe ka di ya le? Mase, ̀i hui im nzob mbika lawri ka i mbu tul k̀i ha sahoi ka se nzobri ka fe bari tiya na le woo? Bay iike k̀i bay ze, ̀i giyan bay hanja m̀i baa ha ri le? Waa, mi pisi ri ka di le woo? Munu ya!

²³ I ko, fe fere ka m̀i zin ka luu Ngerembay a mi suo mi fere ri na ze do key: Ka bil sunke ka i mbika tul Ngerembay Zezu bay ika ni na, ka mbi maapa,

²⁴ a fale ka'a daa taambol ha Ngerewuru na bayji le, ka haw a baa ha led nduobal-eri mii: «Be ni key na ba naysuo-i ka do bay tul-ri. I daa mini key banquo bo i kerke bay se tul-i.»

²⁵ Do faa mbjw munu ndaw, fal fe sum na ku bayji le, ka mbi kobo a baa ha ri mii: «Kobo key na ba *saka kuni fie ka Ngerewuru sin zin ri bay faa sim bi. Nam ha ha ka i nzo fe key le, ̀i daa munu i kerke bay se tul-i.»

²⁶ Nam ha ha ka ̀i su maapa key, a i nzo fe key na le, kie a baa mii, ̀i do ka-kaa bay hud Ngerembay ka bay tul naari na kpuru maa bay nam ka'a yi a vi.

²⁷ Be mini ze, nzob ka su maapa, mase ka nzo fe taa Ngerembay na bay faake ya le, bay mba tul nzobke na ku, bay ji le, ka im naysuo Ngerembay bay sim be.

²⁸ Munu zu le, nzob ha ha ka hii bay suna maapa a nzo fe key na le, ndaf bay hanja ni ka bekle bil law-e k̀i suo-e a ko ndaw ro! Ze bo, zadka fe mbjw tiya ro le, ka su a nzo bay.

²⁹ A nzob ka su a nzo, roo a ko suo Ngerembay ka di ya le, ka su a nzo a daake fe kaaya, a daake bay bo tul-e be k̀i suo-e.

³⁰ Sawke mini ze, ruo nzobri ka sakra baari, i ba ke nzob semri ndaw, ̀i take dek dek ndaw, a ruoke haneri laa le, i zinke hud ndaw pi.

³¹ A roo le, zadka naa bekleri bil law naari k̀i suo naari le, bay Ngerewuru ti mgbaka tul naari ya.

³² Ze, zadka Ngerembay daa bay bo tul naari, a ha naa kori seke fe ka di kara, ka daa bay kieke naari fe bo, bay hanja nam ka'a kunje bay zuo tul nzobri na, ka daa

bay ka zuo tul naari munu ka'a daake zuo tul nzob tukeleri ya.

³³ Yu-iri, be ze, zadka ̀ mbu k̀i bay suna fe sum Ngerembay le, ̀i giyan k̀i ndaw ro!

³⁴ Ze, zadka kon i nzob le, ka su fe ka puo be roo a vi bay. Be ndaw roo, ̀i hake bay Ngerewuru mba tul-ri ka zad mbu k̀i baari na ya bay. A bay ka se tul fe hawri na le, nam ka m̀i seke luu-ri ndaw roo, m̀i leke bay.

12

Fe iniri bod bod ka Tem Law Pie ha nzobri

¹ Yu-iri, timbede key na naa kókorí fal vbiw baari ka ̀i vbi se tul fe ini Tem Law Pie na. Mi hii bay hanja ri ko tusue bay ka se tul fe inikeri na ta-tan.

² Baari na i ko ndaw, zadka ̀i tuu Ngerewuru ya robay na, ̀i pon suo-ri ha temndayari ku ri ha ri se fal wururi ka baa bay ya mgbudu hoy.

³ Sawke mini ze, m̀i baa bay hanja bayke ka mba law-ri. Zadka Tem Ngerewuru ze re mbay ka tul nzob le, nzobke ku na ti baa mii: «Fadi ka mba Zezu» na ya. A roo le, nzob ka baa mii: «Zezu ba Mbay» le, ba hirusuo Tem Law Pie ze ha nzobke baake bay ku.

⁴ Fe ini Tem na kire bod bod, roo le, Tem Law Pie ka ha na mbjw hoy.

⁵ Nduo pedri na kire bod bod, roo le, Ngerembay ka naa daari ped ha ni na mbjw hoy.

⁶ Kiri pedri na bod bod, roo le, ba Ngerewuru ka mbjw na k̀i ze daa pedri riw bele ka bil law nzobri mbjw mbjw riw bele.

⁷ Nzob ha ha le, ped daa Tem ka do bil law-e na tina suo-e bay sókoke nzobri riw bele.

⁸ Tem Law Pie ha nzob mbjw bay nun nzen, a nzob k̀i laa le, Tem ka mbjw ku na ze ha ni baake bay bay gosi fe kóko.

⁹ Tem ka mbjw ku na, ka ha nzob k̀i daa law-e bo tul Ngerewuru bay daake fe ka mba kóko, a nzob k̀i laa le, ka ha ni fe ini ka bay vaake nzob semri.

¹⁰ Ka ha nzob k̀i fe ini daa fe sanri, a nzob k̀i laa le, ka ha ni fe ini tina saw bay ka i ya saa nzaa Ngerewuru, a nzob k̀i robay, ka ha ni fe ini ka bay hanja ni walke sakra Tem taa tusue bay taa temndayari. Ka ha nzob k̀i fe ini ka bay baake nzaa bay kiri ka nzob laa ya, a nzob k̀i robay le, ka ha ni fe ini nday nzaa baykeri na ku.

¹¹ Fekeri riw bele ku na, ba ped daa Tem taa mbjwke; ka wal fe inike ku na bod bod ha nzobri mbjw mbjw munu ka law-e hii.

¹² I ko, *Krisi na do munu ba suo nzob ka mbjw ka nzaa wawkeri ngji bamba. Ze

nzaa vávkeri ká bof bof ng̃ji na bamba hoy kara, i vi ba sùo ká mbjw.

¹³ Naari riw bele na, ze náa bári Zibri, mase Zib ya, náa bári koy nzoɓ, mase nzoɓri ká i kaw báy tul-ri hoy kara, i daa naari nduo ðil Tem Law Pie bay haɗa fo náa viri ba sùo ká mbjw, a Tem taa mbjw na key ndaw ze, mbaa ðil law naari riw bele.

¹⁴ Be mini ze, nzoɓ na do ba puu sùo-ε ká mbjw hoy kpuruɗ ya, roo le, nzaa vávkeri bof bof do di.

¹⁵ Zadka bal baa mii: «Munu ká m̃i ba nduo ya na, m̃i ba taa sùo ya» na waa, bal na ti bá nzaa váv sùo ya le?

¹⁶ A zadka suku baa mii: «Munu ká m̃i ba nun ya na, m̃i ti bá taa sùo ya» na waa, suku na ti bá nzaa váv sùo ya le?

¹⁷ Zadka sùo nzoɓ riw bele ba nun k̃i hoy na waa, ka'a daa mina a laa bay le? A zadka sùo nzoɓ riw bele ba suku k̃i hoy na waa, ka'a daa mina a yaa bari fe le?

¹⁸ Tusueke le, Ngerewuru na daa nzaa váv sùo na mbjw mbjw do bay zadε zadε munu ká law-ε hii.

¹⁹ Zadka sùo nzoɓ riw bele ba nzaa váv sùo ká mbjw hoy na waa, sùo nzoɓ na do haɗa báy le woo?

²⁰ Be mini ze, nzaa váv sùo-ri riw bele ká bof bof na, i vi ba sùo ká mbjw hoy.

²¹ Be ze, nun ti báa ha nduo mii: «M̃i se síe bo ya.» A tul hoy kara ti báa ha bal mii: «M̃i se síe bo ya» na, munu ya.

²² Roo le, nzaa váv sùori ká náa kóri ri ba fe ya ká h̃urusuo-ri tiya na, i do báy ped daa bari.

²³ A nzaa váv sùo hayri ká náa kóri ri ba fe pisi ya na hoy kara, náa kóri báy kere mba h̃awri roɓay. A nzaa váv sùo hayri ká náa kóri ri ba zad sahoɗ na hoy kara, bari na ku ze, náa púdr̃i ri ng̃ji bamba tasiri.

²⁴ A nzaa váv sùo hayri ká ba zad sahoɗ ya na ze, náa poɗri do kele. Ba Ngerewuru k̃i ze daa nzaa váv sùo nzoɓ na zuo k̃i, a daa mbay bo tul nzaa váv sùokeri ká nzoɓri ko ba fe pisi ya na.

²⁵ Be mini ze, nzaa váv sùo-ri riw bele na, i ker bay se tul k̃i ba lie ba lew ha téke bil k̃i tiya.

²⁶ Zadka nzaa váv sùo mbjw ko seke fe le, nzaa váv sùo h̃awri riw bele ko seke fe zij ni. A zadka i daa mbay bo tul nzaa váv sùo mbjw le, nzaa váv sùo h̃awri riw bele ku na, i zay sùo-ri zij ni.

²⁷ Baari na, i ba sùo Krisi; nzoɓ haɗa ha le, do munu ba nzaa váv sùo-ε ká bof bof na ku.

²⁸ Be mini ze, mb̃j k̃i nzoɓ mbika lawri na, Ngerewuru ha nzoɓri ped daa bari bof bof do di: titire le, ba nzoɓ ndáy nzaapedri; nzoɓ ndeke di sidikeri ba nzoɓ yaɗa bayri saa nzaa Ngerewuru; nzoɓ

ndeke di saykeri laa le, ba nzoɓ fére nzoɓri fe. A fale ku le, ba bari nzoɓ daa fe saɗri ndaw, bari ká i do báy fe ini vaa nzoɓ semri ndaw, nzoɓ soko nzoɓri ndaw, nzoɓ ndáka faa pol nzoɓri ndaw, roo bari ká i baa nzaa bayri bof bof ká nzoɓ laa ya na ndaw pi.

²⁹ Náa kóri ndaw, bari riw bele na i ba *nzoɓ ndáy nzaapedri ya ndaw, bari riw bele na, i ba *nzoɓ yaɗa bayri saa nzaa Ngerewuru ya ndaw, bari riw bele na i ba nzoɓ fére nzoɓri fe ya ndaw, bari riw bele na i do báy fe ini daa fe saɗri ya ndaw.

³⁰ Bari riw bele na i ba nzoɓ vaa semri ya ndaw, bari riw bele na i do báy fe ini báa nzaa bay k̃iri ká nzoɓ laa ya na ya ndaw, bari riw bele na i ba nzoɓ ndáy saw bayri ká i baa báy nzaa k̃iri na ya ndaw pi.

³¹ Baari na, do ndad bamba bay haɗa ri daa kon fe ini hay ká ndad bamba tasiri. A le, timbeɗe key na, m̃i k̃ie ri faa fe ká kal tul fe ini h̃awri riw bele.

13

Law ini

¹ Ze, m̃i do báy fe ini báa nzaa bay nzoɓri bof bof báy nzaa bay led nzaapedri ká nulue hoy kara, zadka law ini ti law-i ya le, bay báa biri na do ba fe ká gor hoy munu ba bagum ká i haɗ wɔɓ wɔɓ, mase, tul fe ká i nda kp̃o kp̃o.

² Ze, m̃i do báy fe ini yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru, mase, m̃i ko saw fer̃i riw bele ká Ngerewuru daa do zad muni, a m̃i ba bawda nzoɓ fe kóko, mase m̃i do báy mbika law ká bay sóroke kuo do zad k̃i kara, zadka law ini ti law-i ya le, m̃i do ba fe ká gor hoy.

³ Ze, m̃i faa feziɗa biri riw bele, m̃i leke ha nzoɓ k̃ukuri, a m̃i tay sùo-i báy huu hoy kara, zadka law ini ti law-i ya le, fekeri ku na daa fe mbjw ha m̃i ya.

⁴ Nzoɓ law ini na, iki law-ε; nzoɓ law ini na, ba nzoɓ law kere. Ka ba nzoɓ daa law bo tul fe nzoɓ ya ndaw, ka ba nzoɓ ndáka giri ya ndaw, a ba nzoɓ siika sùo ya ndaw pi.

⁵ Nzoɓ law ini na, daa fe daa sahoɗ ya ndaw, a daa haɗ ya ndaw, ka ha nun-ε s̃ji ng̃aw ng̃aw ká tul nzoɓ ya ndaw, a m̃gba tul ng̃ani bay ya ndaw pi.

⁶ Nzoɓ law ini na, daa suoriya ká tul fe kaaya ya, roo le, ka záy sùo-ε ká tul tusue bay.

⁷ Nzoɓ law ini na, s̃ju law-ε ká tul fer̃i riw bele, a daa law-ε bo tul Ngerewuru haɗguo, a kaw nzokdo bay tul yu-eri, a iki law-ε ká tul fer̃i riw bele.

⁸ Law ini na gb̃uke tiya. A yaɗa bay saa nzaa Ngerewuru na gb̃uke do di. Báa nzaa bay k̃iri ká nzoɓ laa ya na kara a gb̃u

ndaw, a kóko saw ferri na hoy kara a gbú ndaw pi.

⁹ Naari na, náa kóri saw ferri ndii hoy ndaw, a yaana bay saa nzaa Ngerewuru hoy kara, náa yaari ndii hoy ndaw pi.

¹⁰ A roo le, zadka fe ká do báy zadɛ nzedem na tji le, fe ká náa kóri ndi-ndii hoy na a zékre.

¹¹ Zadka mi tɔŋ led báy na, bay baa bi, kɛr bay bi báy mbii bay baa bi na, do munu ba taa led. A roo le, zadka mi vi ba ngerenzob ro na báyii le, mi pɔŋ fal fe dǎa ledri na riw bele ba fal.

¹² Timbede key na báyii le, fe ká náa kóri na do munu ba tem fe ká nzoɔ ko do nun-ε kputul key hoy. A le, namke na, náa kókori fekeri na báy nun naari gbak gbak. Timbede key le, mi ko saw fekeri na ndi-ndii báy. A namke na vi le, mi kóko ferri riw bele na *taŋ kad kad munu ká Ngerewuru hoy kara ko mi taŋ kad kad.

¹³ Be ze, timbede key na, ferri ba say ze do key: dǎa law bo tul Ngerewuru ndaw, dǎa law nzokdo te tul fe ndaw, roo law ini ndaw pi. Roo le, ká sakra ferri ká say key na, fe ká ndad bamba kal taa hawri na, ba law ini.

14

Nzaa boko ká se tul fe ini Tem Law Pie

¹ Be mini ze, i nzaa faa law ini. Fe iniri ká Tem Law Pie ha na i dǎa konke, kakalke le, ba yaana bay saa nzaa Ngerewuru.

² Tusueke le, nzoɔ ká do báy fe ini baa nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na, ka baa ha nzoɔri ya, roo le, ka baa ha Ngerewuru. Bayri ká'a baa na nzoɔ mbijw mini kara laa sawke ya. Tusue bay Ngerewuru ká do zad muni na, ka baa báy hurusuo Tem Law Pie.

³ Roo le, nzoɔ ká baa bay ká'a ya saa nzaa Ngerewuru na, ka dǎa ha hurusuo nzoɔri tuŋ kɛ bay ngónke ká bil mbika law ndaw, a yiw nzoɔri ndaw, a ha nzaa boko bay húoke law-ri ndaw pi.

⁴ Nzoɔ ká baa nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na, ka ha hurusuo ha be kɛ sùo-ε, a nzoɔ ká baa bay ká'a ya saa nzaa Ngerewuru na laa le, ka ha hurusuo ha nzoɔ mbika lawri riw bele ká i mbu kɛ.

⁵ Bi na, mi hii bay hana baari riw bele na, i baa nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya. Roo le, fe ká law-i mgba di bamba na, ba hana ri baa bay ká i ya saa nzaa Ngerewuru. Tusueke le, nzoɔ ká baa bay ká'a ya saa nzaa Ngerewuru munu ku na, ped dǎa be mba tul nzoɔ baa nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na ku báy. A zadka nzoɔ baa nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na le, i ha nzoɔ kɛ ká maa bay ndáy saw bayke ká'a baa na ku

ka do di ndaw ro, bay hana nzoɔ mbika lawri riw bele i ngónke ká bil mbika law.

⁶ Be ze, yu-iri, i kɛr i ko, zadka mi se luo-ri, roo mi baa nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na wǎa, a sóko ri mina le? Roo le, zadka mi se luo-ri, mi tina saw fe ká Ngerewuru kɛ mi, mase mi ha ri tuu tusue bay Ngerewuru, mase mi se báy bay ká mi ya saa nzaa Ngerewuru, mase mi se báy fe fére ha ri na le, be ze a sóko ri.

⁷ Do faa mbijw munu ba tɔw báy nzaa na, zadka kusol fekeri na mgba báy zadɛ zadɛ ya na wǎa, nzoɔ a dǎa mina ndaw roo, a laa ba kusol tɔw ze mgba, mase kusol nzaa na ze mgba le?

⁸ Zadka nzoɔ fe ul yum na ul mgba báy zad kusolke ya na wǎa, nzoɔ a dǎa mina ndaw roo, a leke sùo-ε bay séke yum na le?

⁹ Do faa mbijw munu ndaw, zadka i baa bay ha nzoɔ báy nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na wǎa, nzoɔ a dǎa mina ndaw roo, a laa sawke na ta-taŋ le? Baykeri ku na kal ba zuu hoy.

¹⁰ Ká tusiri key na, kiri nzaari boɔ boɔ do di, a bil nzaa baykeri ku na, nzaa ká laa sawke tiya na, tiya.

¹¹ Roo le, zadka nzoɔ baa bay ziw mi báy nzaa ká mi laa ya na le, nzoɔ ká baa bay ziw mi ku na, ka do ba varu bi ndaw, a bi hoy kara, mi do ba varu be ndaw pi.

¹² Be ze, munu ká i dǎa kon fe ini Tem Law Pie na, fe ini ká ha nzoɔ mbika lawri riw bele ngónke na, i nzaa faake ngi-ngii.

¹³ Be mini ze, nzoɔ ká baa nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na, do nun hana ni ka vbi Ngerewuru ka ha ni fe ini ndáy saw bayke na ku,

¹⁴ Bay ji le, zadka mi dǎa nzaa bay kere báy nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na le, bil law-i dǎa nzaa bay kere, a roo le, kɛr bay bi do tidi.

¹⁵ A munu ku wǎa, mi dǎa mina ro le? Mi dǎa nzaa bay kere báy nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na ndaw, a mi dǎa nzaa bay kere báy kɛr bay bi kara ndaw pi. Mi dika sim báy nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya ndaw, a mi di sim báy kɛr bay bi hoy kara ndaw pi.

¹⁶ Ba tusue kɛ, zadka mi dǎa taambol ha Ngerewuru báy nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya na wǎa, nzoɔ ká kaw ba nzoɔ láa bay hoy ká zad mbu kɛ ká'a laa bay bi ká mi baa na ya wǎa, a dǎa mina a dǎa «Amem» do tul nzaa bay kere bi na ku le woo?

¹⁷ Ze nzaa bay kere taambol bi ndad na bamba hoy kara, ha hurusuo ha ku-i ká bil mbika law be ya.

¹⁸ Mi dǎa taambol ha Ngerewuru bay tul nzaa bay kiri ká nzoɔ laa ya ká mi baa mba ri riw bele.

¹⁹ Roo le, ká zad mbu kɛ nzoɔ mbika lawri na, baa bayri ba ndebe ha nzoɔri

laa ta-taŋ na, ndaɗ mba báa bayri wuruk wuruk báy nzaa bay k̄iri ká nzoɓ laa ya na.

²⁰ Yu-iri, ì ɗo munu ba ledri báy faa bay báa baari na mbáa. Fe ká ba fe kaaya na, ì ha law-rì ba law led ká dī, roo le, báy faa mbii bay báa baari na, ndaɗ bay haŋa ri vi ba ngɔŋɔ nzoɓ ká dī.

²¹ I ko, Ngerembay baa ɗo bil mbede fe mii:

«Bay faa nzoɓri ká i baa nzaa rim bayri, báy faa nzoɓri ká i baa nzaa ká nzoɓ laa ya na,

m̄ báa ha nzoɓ b̄iri na.

Ze munu hoy kara i ti láa bay bi ya*.»

²² Be ze, fe ini báa nzaa bay k̄iri ká nzoɓ laa ya na, ba fe k̄ie ká bay tul nzoɓri ká i mbi law-ri na ya, roo le, bay tul nzoɓri ká i mbi law-ri ya na. A fe ini yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru na laa le, ba fe fére ká bay tul nzoɓri ká i mbi law-ri ya na ya, roo le, bay tul nzoɓ mbika lawri.

²³ Zafka nzoɓ mbika lawri riw bele mbu k̄i, roo ì tii saw báa nzaa bay k̄iri ká nzoɓ laa ya na riw bele báy zaɗ bari, roo nzoɓ ká se ba seɗ be hoy, mase nzoɓ ká mbi law-ε ya hoy ri i tul-rì na wa, a báa ha ri mii, ì ba kòko nzoɓ ya le woo?

²⁴ Roo le, zafka nzoɓri riw bele baa bay ká i bay saa nzaa Ngerewuru, roo nzoɓ ká vi ba vi be hoy, mase nzoɓ ká mbi law-ε ya hoy ri i se tul-rì na le, báy faa bayri ká'a laa na, bay feya ba na mba tul-e ha ni ɗaake bay ɓo tul-e be k̄i s̄u-o-e.

²⁵ A k̄er bay b̄eri ká ɗo zaɗ muni na kara, a tina ɗo zaɗ hie gbay gbay ha ni lie gburuk, a huku siri ká pol Ngerewuru a kod ni a baa mii: «[N]gerewuru na ɗo sakra baari ba tusue k̄i.»

Léke fe báy zaɗe zaɗe ká zaɗ mbú k̄i

²⁶ Yu-iri, wa naa ɗaari mina ro le? Zafka ì mbu k̄i le, nzoɓ mb̄iw ká sakra baari mbi sim a d̄i; a nzoɓ k̄i uru a fere nzoɓri fe; a nzoɓ k̄i baa bay fe ká Ngerewuru ha ni t̄i nun-ε; a nzoɓ k̄i uru a baa bay báy nzaa bay k̄iri ká nzoɓ laa ya; a nzoɓ k̄i laa le, uru a nday saw bayke na. Roo le, ndaɗ bay haŋa fekeri riw bele ku na, ka so nzoɓ mbika lawri ha ri ngɔŋke ká bil mbika law.

²⁷ Ze ɓo, zafka nzoɓ baa nzaa bay k̄iri ká nzoɓ laa ya na le, nzoɓri sid̄i mase nḡi bambake le, ka ba say ze i baa bay na.

Roɓay, i baa bay na báy toŋnoke toŋnoke, le, nzoɓ k̄i a ndáy saw baykeri na ku.

²⁸ A zafka ɓo, nzoɓ ndáy saw baykeri na mb̄iw tiya le, nzoɓ ká ɗo báy fe ini báa nzaa bay k̄iri ká nzoɓ laa ya na, ka mba nzi-ε ká zaɗ mbú k̄i, a baa bay ká bil law-ε ndaw, a baa ha Ngerewuru ndaw pi.

²⁹ A bari nzoɓ yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru na laa le, nzoɓri sid̄i, mase say ze i baa bay le, nzoɓ haŋri ká i kaw ì laa baykeri na, ì békle bil baykeri na ì ko.

³⁰ Ze nzoɓ k̄i ká kaw roo Ngerewuru ha fe t̄i nun nzoɓke le, nzoɓ ká ɗo báa bay ku na, ka poŋ nzi-ε.

³¹ Be ndaw roo, baari riw bele na, bayri ká ì ya saa nzaa Ngerewuru na, ì báa báy toŋnoke toŋnoke bay haŋa ɓo, baari riw bele na nun-rì ka mgbúda a ì z̄inke hurusuo ká bil mbika law.

³² Nzoɓ yaŋa bayri saa nzaa Ngerewuru na, ndaɗ bay haŋa ri daa vu mbom ɓo tul s̄u-o-ri báy faa bay báa bari,

³³ bay j̄i le, Ngerewuru na ba Ngerewuru nzoɓ law lom ɓo, ka ba Ngerewuru nzoɓ ɗaa fe nduo k̄i wor wor ya.

Munu ká zaɗ mbú k̄i nzoɓ mbika lawri riw bele na,

³⁴ ndaɗ bay haŋa máyri mba nzaa-ri. I poŋ faa ha ri bay haŋa ri baa bay ká dī ya, roo le, ì ba nzoɓ ɗaa vu mbom munu ká *bol kusol Zibri baa na.

³⁵ Zafka ì hii bay láa saw bay fe haŋeri le, ì vbi waa bari ká puo. I ko, haŋa máy nzoɓ baa bay ká zaɗ mbú k̄i nzoɓ mbika lawri na, ba fe ká ɗo báy zaɗe ya*.

³⁶ Wa, Bay Ngerewuru na, sawke uru saa lu-o-r̄i k̄i hoy le? Mase, ba baari hu-o-r̄i k̄i hoy ze, bayke t̄i tul-r̄i le woo?

³⁷ Zafka nzoɓ ko s̄u-o-ε ba nzoɓ yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru, mase ka ko s̄u-o-ε ba nzoɓ ká ɗo báy fe ini Tem Ngerewuru le, ndaɗ bay haŋa ni ka ko mii, bay ká m̄ ɗaa ɗo bil mbede ha ri key na, ba bol kusol Ngerembay.

³⁸ A ze ɓo, zafka nzoɓ tuu bay key ya le, Ngerewuru kara tuu ni ya ndaw.

³⁹ Yu-iri, be ze ì ɗaa kon yaŋa bay saa nzaa Ngerewuru, a ì haa nzoɓri faa báa nzaa bay k̄iri ká nzoɓ laa ya na ya.

⁴⁰ Roo le, ndaɗ bay ɗaa fekeri riw bele báy faake faake, roo báy zaɗe zaɗe ndaw.

15

T̄i Krisi saa luu hud

* **14:21 14.21** Ezay 28.11-12. Ngerewuru na hii bay haŋa nzoɓri laa bay be ta-taŋ. Be ze a baa bay ha ri báy nzaa ká ì la-laa. Roo le, zafka led Izarayelri t̄i ká tul Ngerewuru ì hii bay ɗaa vu mbom ɓo tul bay be ya na, ka ha nzoɓri haw yum ká tul-ri ha ri se d̄i d̄i báy saw puo bari ká nzoɓkeri baa nzaa bay k̄i ká ì laa ya na. Be ze ká zaɗ ni key na, Pol hii bay báa mii, fe ini báa nzaa bay k̄iri ká nzoɓ laa ya na, ba fe k̄ie fe ká bay tul nzoɓri ká ì ɗaa law-ri ɓo tul Zezu ya. † **14:35 14.35** Ze ɗaa ri fe ká Pol haa máyri haa ká bay haŋa ri baa bay ká zaɗ mbú k̄i hoy kara, ndaɗ bay haŋa ri k̄i Pef 2.18; 21.9; roo 1Ko 11.5 ndaw.

¹ Yü-iri, timbede m̄ hii bay túma law-rĩ se tul káa Bay Kere ká m̄ kaa ha rĩ ká i yaa bayke a í do tul-e na.

² Zadka ì mgba bayke ngò-ngòŋ munu ká m̄ ka-káake ha rĩ na le, ì yaa sùò-rĩ. Munu ya le, mbika law ñaari na do ña fe ká gor hoy.

³ Fe ká m̄ zìŋ na, m̄ suo mí fere rĩ. Fe ká ndad bamba tasiri na ze do key: *Krisi na hu bay tul feyaa naari munu ká i ñaa bayke pola do bil mbede Ngerewuru na.

⁴ I voro ni, a le, ndeke d̄i nam sayke na ka t̄ji saa luò huf, a ȳji a kaw báy kumnun munu ká i ñaa bayke do bil mbede Ngerewuru.

⁵ Fal t̄ji be saa luò huf na, ka t̄ji tul Piyer, roò a t̄ji tul lef nduobal-eri ká duo fal-e síd̄i na báy.

⁶ Fale le, ka t̄ji tul yü-eri mbuda kal isod̄ ndebe. Ruò nzoò h̄neri ká sakra ñari ku na, i kaw báy kumnun báy, roo le, nzoò h̄neri ze i hu.

⁷ Fale ku roò bay na, ka t̄ji tul Zak, roò a t̄ji tul *nzoò ndáy nzaapedri riw bele báy.

⁸ A fal ñari ku riw bele na, ka t̄ji tul-i bi hoy kara ndaw munu ña lef t̄nake.

⁹ Ká ña tusue k̄j le, bi na, ká sakra nzoò ndáy nzaapedri na, m̄ t̄on fal, a mí maa bay haña ri d̄i m̄ ña nzoò ndáy nzaaped̄ ya, bay ji le, m̄ ñaa nun nzoò mbika lawri tuo síe.

¹⁰ Roo le, báy faa law kere ká Ngerewuru ñaa zìŋ m̄ na, m̄ do munu ña nzoò na k̄j. A law kere ká'a ñaa zìŋ m̄ na, do ña fe ká gor hoy ya. Bi na m̄ ñaa ped̄ mba nzoò ndáy nzaaped̄ h̄wri riw bele. Ká ña tusue k̄j le, ña bi hoy ya, roo le, ña law kere Ngerewuru ká do zìŋ m̄.

¹¹ Ze ña na bi, mase ña na ñari kara, ña káa bay na ku ze ñuru ka-káake, a ña káa bayke na ku ndaw ze, ì ñaa law-rĩ ño d̄i ku.

T̄ji saa luò huf

¹² Zadka náa káari káa mii, *Krisi t̄ji saa luò huf ká sakra nzoò huferi a kaw báy kumnun na w̄a, ñaa mína ndaw roò, nzoò h̄neri ká sakra ñaari ñaa mii, nzoò ká t̄ji saa luò huf a kaw báy kumnun na tiya lé?

¹³ Zadka ña tusue ká t̄ji saa luò huf tiya na le, Krisi hoy kara t̄ji saa luò huf a kaw báy kumnun ya ndaw.

¹⁴ Zadka be Krisi na ka t̄ji saa luò huf a kaw báy kumnun ya le, káa bay ká ñuru kaa na do ña fe ká gor hoy ndaw, ñaa law ño tul-e na hoy kara, do ña fe ká gor hoy ndaw pi.

¹⁵ Roò bay, zadka ña tusue ká nzoò huferi ti t̄ji saa luò huf ya na le, náa ñari nzoò kúf̄ bay zuò nzaa Ngerewuru, bay ji le, náa ñaari mii, ka h̄a Krisi t̄ji saa sakra nzoò

huferi a h̄a ni kaw báy kumnun, roo le, ka ñaa munu ya.

¹⁶ Zadka ña tusue ká nzoò huferi t̄ji saa luò huf í kaw báy kumnun ya le, Krisi hoy kara t̄ji saa luò huf a kaw báy kumnun ya na ndaw pi.

¹⁷ A zadka Krisi t̄ji saa luò huf ya le, mbika law ñaari na do ña fe ká gor hoy ndaw, í do bil feyari ñanguò roò bay ndaw,

¹⁸ a ñari ká i ñaa law-ri ño tul Krisi roò í hu na, i ñie ro.

¹⁹ Zadka náa ñaari law naari nzokdo te tul Krisi báy káw naari ká tusiri key k̄j hoy le, náa ñari síe bamba tasiri mba nzoòri riw bele.

²⁰ Tusueke le, Krisi na t̄ji saa sakra nzoò huferi a kaw báy kumnun. Be na, ka ña titire nzoò huferi ká'a t̄ji saa luò huf a kaw báy kumnun. Krisi ká ña titire nzoò huferi ká t̄ji saa luò huf na kie mii, nzoòri ká i hu na i t̄ji saa luò huf a í kaw báy kumnun ndaw pi.

²¹⁻²² Ba tusue k̄j, munu ká nzoòri riw bele hu báy faa zuò zìŋ nzoò ká mb̄jw hoy ká ña *Adam na, báy faa zuò zìŋ nzoò ká mb̄jw ká ña Krisi ndaw na ze, nzoòri t̄jike saa luò huf bay káw báy kumnun faa mb̄jw munu ndaw pi.

²³ Roo le, t̄ji saa luò hufke ku na, nzoò h̄a h̄a le, a ñoko zad̄ ñol be ñol be. Krisi na ña titire nzoò ká t̄ji saa luò huf, roò nam ká'a ȳji a vi na, ñari ká i ña taa be na i t̄on d̄i báy.

²⁴ Fale ku roò, a bá óro ñie nam ká mgbaña na báy. Krisi na a ñie h̄urusuo ká kal tul zad̄ na riw bele ndaw, h̄urusuori riw bele ndaw, roò báy h̄urusuo temri riw bele ndaw pi. Fale le, ka'a p̄on puoruo h̄a Ngerewuru Baa na.

²⁵ Do nun haña Krisi ka re mbay kpuru maa báy Ngerewuru ká mba tul nzoò tul nḡani ñari riw bele, h̄a ni to ri do ñal-e kek.

²⁶ Ɔro ñie nzoò tul nḡani ká'a ñie ni na ña huf.

²⁷ Ba tusue k̄j, mbede Ngerewuru ñaa mii: «[Ŋ]gerewuru ñaa ferri riw bele zuò pol-e*.» Zadka'a ñaa mii: «Feri riw bele zuò pol-e» na Ngerewuru ká ñaa ferri riw bele zuò pol Krisi na ti bil-e ya. Be ze ña bay ká do tan kad kad.

²⁸ A zadka ferri riw bele zuò pol Krisi na, be Vu Ngerewuru k̄j sùò-ε na, a ñaa sùò-ε ño pol Ngerewuru ká'a ñaa ferri riw bele zuò pol-e na. Be ndaw roò, Ngerewuru a réke mbay báy zad̄e riw bele ká tul ferri riw bele bay.

²⁹ I k̄er se tul nzoòri ká i ñaa tul-ri nduo mbii bay tul nzoò huferi na í ko. Zadka ña tusue ká hufri t̄ji í kaw báy kumnun

* 15:27 15:27 Simri 8.7.

ya na waa, bay ji ndaw roo, i ha ri daa tul-ri nduo mbii bay tul-ri bay le?

³⁰ A naari ki na waa, bay ji ndaw roo, naa yiiri suonaari do kele bay nam nam ha hud' robay le woo?

³¹ Yu-iri, bay nam mbjw mbjw riw bele na mi do nzaa hud! Mi baa ta-tan munu bay tul ndaka giri suonaari ka bay tul-ri, bay zuo zinj ki naari ka bil Zezu Krisi Ngerembay naari na.

³² Mi ru-ruy na ka Efez key zinj nzobri ka i do munu ba nay bisuyri. Zadka mi ker munu ka nzobri ker na waa, ndadike ba ji ze mi zinj ka di le? Zadka ba tusue ka hudri tji i kaw bay kumnun ya na, naa daari munu ka sim bay baa nzobri baa mii:

«Naa suri a naa nzori, bay ji le, ruo na naa hukari.»

³³ I ula suonaari ya! Mgbaka baw zinj nzob ka simsed be ndaya na bie simsed kere.

³⁴ Be mini ze, ndad bay hana ri yi i mgbata tul-ri bay kere suonaari ki i ko, a i pon daa feyaa na. Tusueke le, nzob haneri ka sakra baari ku na tuu Ngerewuru ya. Mi baa munu bay hana saho ya ka se ri.

Suonaari nzob hudri ka tji saa lu hud'

³⁵ Ko ya le, nzob hane a vbika bay a baa mii, waa, hudri na i tji i kaw bay kumnun mina le? Waa, bay suonaari hana ze i tji le?

³⁶ Bo koka nzob! Mjiri ka mu daa zuo lu na, zadka'a fere suonaari ya le, ti tji ya.

³⁷ Fe ka mu ru ba siri ka ba para nan, mase para fe pay hawri na, ba para fe pay ki hoy ze mu ru bo, ba suonaari puu ka'a tji ze mu ru ya.

³⁸ Roo le, ba Ngerewuru ze ha suonaari ha parake na munu ka law-e hii. Mjiri ka bay rin-ri mbjw mbjw na, be ki ze ka ha ri suonaari maa bay tul-ri.

³⁹ Naysuori riw bele na suonaari maa ki riw bele ya. Naysuonaari nzob na do bod, taa nayri do bod ndaw, taa nduyri do bod ndaw, roo taa sjiiri kara do bod ndaw pi.

⁴⁰ Suonaari ka nulue do di ndaw, suonaari ka tusiri kara do di ndaw pi. Fe hana hana le, do bay zad nduy be nduy be ka maa bay zad suonaari.

⁴¹ Sie do bay zad nduy be ndaw, few doke bay taa be bod ndaw, mbaymawri hoy kara doke bay taa bari bod ndaw pi. Ze ka sakra mbaymawri na ku kara, nduy bari na maa ki riw bele ya, i do bod bod.

⁴² Zadka Ngerewuru a hana hudri tji i kaw bay kumnun na kara a doke faa mbjw munu ndaw. Suonaari ka bo lu na do ba fe hudre. A zadka'a tji a kaw bay kumnun na laa le, ka ti hu-hud mbaa.

⁴³ Suonaari ka bo lu na, do ba fe vbuka bo bisuy a taa dek dek. A zadka'a tji a kaw

bay kumnun na laa le, ka'a doke bay rin dika bay bawda hurusuo.

⁴⁴ Suonaari ka bo lu na, ba suonaari ka tusiri key. A zadka'a tji a kaw bay kumnun laa le, ka do ba suonaari ka kaw bay kumnun bay faa Tem Ngerewuru. Munu ka suonaari ka tusiri key do di na, suonaari ka kaw bay kumnun bay faa Tem Ngerewuru na hoy kara a doke di ndaw pi.

⁴⁵ Mbede Ngerewuru kara baa ndaw mii, titire nzob ka ba *Adam na, Ngerewuru ha ni zmi ha ni kawke bay kumnun; a Adam taa fal ka ba *Krisi na, ka ba Tem ka ha nzob kawke bay kumnun ka do banguo na.

⁴⁶ Suonaari ka kaw bay kumnun bay faa Tem Ngerewuru na do pola ya, roo le, suonaari ka tusiri key ze do pola, roo suonaari ka kaw bay kumnun bay faa Tem na ton di bay.

⁴⁷ Titire nzob ka ba Adam na, Ngerewuru daa ni bay sum siri, a ba nzob ka tusiri key. A Adam taa fal ka ba Krisi na laa le, ka uru saa nulue.

⁴⁸ Nzobri ka i ba taa tusiri key na, i ri nzobri ka Ngerewuru daa ri bay sum siri na. A nzobri ka i ba taa Ngerewuru ka nulue na laa le, i ri nzob ka vi saa nulue.

⁴⁹ Munu ka naa riiri nzob ka Ngerewuru daa ni bay sum siri na, do faa mbjw munu ndaw, naa riiri nzob ka vi saa nulue na ndaw pi.

⁵⁰ Yu-iri, bay ka mi hii bay hana ri laa na ze do key: suonaari ka Ngerewuru daa bay sum siri hoy na, *puoruo Ngerewuru ba taa be ya, a fe ka ba fe hudre kara maa bay kaw bay kumnun ka do banguo na ya.

⁵¹ Roo le, mi tina fe ka do zad muni na ha ri ko. Naa ti naanari lu hudri riw bele banguo ya, roo le, oro bie nam na, suonaari riw bele a fere.

⁵² Zadka tjiw mgbata ba oro bie na, ka zadre ku hoy Ngerewuru a hana nzob hudri tji saa lu hudre. Ka zadre ku na, ba tay nun ka te zima, le, a fere naari riw bele a ha naa kawri ba nzobri ka i ti hu-hud mbaa.

⁵³ Tusueke le, do nun hana fe ka pu-pun na, ka fere a vi ba fe ka pun mbaa ro; a suonaari hudre na ka fere a vi ba suonaari hu mbaa ndaw.

⁵⁴ Zadka fe punke na a fere a vi ba fe ka pun mbaa ndaw, suonaari hudre na a fere a vi ba suonaari hu mbaa ndaw na le, bay ka do bil mbede Ngerewuru na a doke munu bay zadre. Bayke baa mii: «Hud na ti mbaa ro. Ngerewuru haw yum ka tul-e†.»

⁵⁵ «Bo hudre, hurusuo haw yum bo na waa, do zad hana ro le woo?

Bo hudre, fe rem bori na waa, do zad hana bay le woo?»

56 Fe rem huɔ na ba feyɔa; a hɔrusuo feyɔa na laa le, uru saa bil *bol kusol.

57 Roo le, riŋ dika ba taa Ngerewuru ka ha naa haŋwri yuɔm baý faa Ngerembay naari Zezu Krisi.

58 Be mini ze, yu-iri, baari ka mi ko ri ba nzoɔ nun-i na, i mɔba sùo-ri ngo-ngoŋ a i laŋ sùo-ri se lie se lew ya. I nduo kiyaw kiyaw baŋguo ka bil ped Ngerembay, bay ji le, i ko ndaw, ped ka i daa baý faa zuo ziŋ ni na do gor hoy ya.

16

Fe mbu ka bay sokoke nzoɔri ka Zuruzalem

1 Timbede key na, mi baá bay ka se tul fe mbu ka bay sokoke nzoɔri mbika lawri ka Zuruzalem. Baari hoy kara do nun haŋa ri daa baý faake munu ka mi fere nzoɔri mbika lawri ka i mbu tul ki bod bod ka kuɔu zaɔ ka Galasi na.

2 Baý nam dimasi mbiw mbiw riw bele na, nzoɔri ha ha le, lari ka a ziŋ na, ka bo haŋeri a koro do fi mbiw bay haŋa nam ka mi tiŋ tul-ri le, nzoɔri ka se sie mbu fe mbaa ro.

3 Ze zadka mi se na le, nzoɔri ka i nan ri na, mi pie ri baý mbede bay nasi do nduo-ri ha ri seke baý fe ka i mbu na ha nzoɔri ka Zuruzalem.

4 A ze bo, i ko ka maa bay haŋa mi se ndaw le, baari nzoɔri ku na i seke ziŋ mi ndaw.

Feri ka Pol waa bay daa

5 Mi ker bay seke kuɔu zaɔ ka Maseduwan. Fal sed bi na ku ndaw roo mi tiŋ tul-ri bay koko ri baý.

6 Bi na, mi kaw ziŋ ri nam maa fe, ko ya le, mi kaw ziŋ ri baý lew ted riw bele. Zadka mi hii bay seke ba baɔi na, baari hoy kara i soko mi ka di.

7 Be ni key na, mi hii bay koko ri munu hoy mi kal siya ya. Zadka Ngerembay poŋ faa ha mi le, mi kaw ziŋ ri nam maa fe ro.

8 Roo le, timbede key le, mi kaw Efez key kpuru maa baý *nam suoriya pantekod,

9 bay ji le, faa do hoy ha mi bay haŋa mi daa ped Ngerembay ka di, a ze nzoɔri tul ngani biri kara, i ngji bamba ka di ndaw.

10 A zadka Timote se luo-ri le, i mɔba ni baý kere ka sakra baari ha hje ka daa ni ya, bay ji le, be na ka daa ped Ngerembay munu ka mi daa na ndaw.

11 Ha nzoɔri mbiw ka ndolo ni ya, roo le, i so ni baý faa varu be na ha ni yi baý kere dekeke a vi ziŋ mi, bay ji le, bi ndaw, roo yu-iri ndaw na, buru giyan ni ka zaɔ ni key.

12 A bay ka se tul yu naari Apolos na, mi suru tigbi-e baŋguo bay haŋa ni be baý yu naari haŋwri na i se luo-ri. Roo le, timbede

key na, kon seke luo-ri na daa ni ya baý. Be nu ku le, zadka nam do hoy ha ni le, a se koko ri baý.

Jro bie nzaa boko bay soko Pol

13 I kaw bay nzaa bal-ri kekeke i kaw tul mbika law baari na ngo-ngoŋ, i mɔba sùo-ri ba wara nzoɔri i do ngo-ngoŋ.

14 I daa feri riw bele baý law ini.

15 Yu-iri, mi do baý bay mbiw bay bokokeri robay. Estefanas baý nzoɔri ini beri na i tuu ri ndaw. Baari na i ko ndaw, baari na i ba titire nzoɔri ka i mbi law-ri ka kuɔu zaɔ ka Akayi, a i mbi sùo-ri bay daa ped bay sokoke nzoɔri Ngerewuru.

16 Nzoɔri ka munu ku na, i daa yu w mbom ka bo tul-ri, baý baari riw bele ka i daa pedke ziŋ ri na.

17 Vika kom Estefanas baý Fortunatus, roo Akayikus ndaw na, sùo-i ri mi ka di bamba. Munu ka i do faa di di ziŋ mi na, fe ka puo mi na i daa ha mi,

18 a i huo law-i munu ka i huoke law-ri baŋguo na. Nzoɔri ka munu ku na, i ko faa piŋi ri ndaw ro!

19 Nzoɔri mbika lawri ka i mbu tul ki bod bod ka kuɔu zaɔ ka Akayi na, i hii soko ha ri. Akilas baý Prisil baý nzoɔri mbika lawri ka i mbu ki ka bil hul baari na, i hii soko lik lik ha ri baý riŋ Ngerembay.

20 Yu buru riw bele ka i do zaɔ ni key na i hii soko ha ri. I hii soko ha ki ba lie ba lew, i mgbake ki girik girik.

21 Ba bi Pol ki ze mi daa mbede soko key na baý nduo-i ha ri ku.

22 Zadka nzoɔri hii Ngerembay ya le, faɔi ka mɔba ni!

Marana tha, Ngerembay buru, vi!

23 Ndaɔ bay haŋa law huoke Ngerembay Zezu ka saɔ ziŋ ri riw bele.

24 Baari riw bele ka i zuo ziŋ Zezu *Krisi na, mi hii ri.

2 Koręteri

Mbede ndeke di sidike ká Pol daa / ha nzoɓ mbika lawri ká Koręte

Bay ká se tul feri ká do bil mbede ni key

Mbede ni key ká ba ndeke di sidike ká Pol daa ha nzoɓ mbika lawri ká Koręte na kie mii, sakra nzoɓ mbika lawri báy Pol na, bay do di ngon don don. Nam varu ká Pol suo, báy hurusuo ká'a dōke ba nzoɓ ndáy nzaaped na yoko nzoɓ mbika lawri ha láa kɪ ya do sakra bari. Báy faa léke bayri na, i gbúke nzaa láa kɪ ya ká do ha zuo kɪ do sakra nzoɓ mbika lawri báy Pol nzoɓ ndáy nzaaped na. Pol daa mbede ni key a bāake saw fe ká daa ká beri bāake bay ngon-ngon zinj ri, roo a bāake saw fe ká daa ha ni sūoke varu ká'a leke faake na. Ka baa bay suoriya be se tul zuo kɪ be báy bari, roo a kod ri bay hanja ri mbu fe bay sókoke nzoɓ mbika lawri ká i ba kɪkuri ká i kaw kuɗu zad ká Zude na. Robay, ka baa saw fe ká se tul hurusuo ká'a dōke ba nzoɓ ndáy nzaaped na. Ka do báy faa ká bay daa fe munu ba nzoɓ ndáy nzaaped, bay ji le, ba fe ká Ngerembay kɪ sùo-ε ha ni bay hanja ni sóke nzoɓ mbika lawri ha ri ngonke ba pola pola.

Máa bayri ká do bil-e

Zuo kɪ ká do sakra Pol báy nzoɓ mbika lawri: 1-7

Fe mbu ká bay tul nzoɓ mbika lawri ká kuɗu zad ká Zude: 8-9

Pol baa saw hurusuo ká'a dōke ba nzoɓ ndáy nzaaped: 10-13

Soko ká Pol hii ha nzoɓ mbika lawri ká Koręte

¹ Bi Pol, ká Ngerewuru ha mi ba nzoɓ ndáy nzaaped Zezu *Krisi báy law hiiya be na, búru yu-i Timote buru daa mbede key na ha ri, baari nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɪ ká Koręte, báy nzoɓ taa Ngerewururi riw bele ká i kaw kuɗu zad ká Akayi riw bele.

² Ndad bay hanja law huoke báy dēkēke Bāa naari Ngerewuru, báy Ngerembay Zezu Krisi ka sád zinj ri.

Pol daa taambol ha Ngerewuru

³ Náa pisiri Ngerewuru, Bāa Ngerembay naari Zezu *Krisi, be ká'a ba nzoɓ kóko nun sie nzoɓri, a ba Ngerewuru nzoɓ huo law nzoɓ ká bil feri riw bele ndaw na.

⁴ Be na, ka huo law buru ká bil kóko seke feri riw bele ká buru ko. Be mini ze, báy faa law buru ká'a huo na, buru hoy kara,

buru maa bay huoke law nzoɓri ká i do bil kóko seke feri boɗ boɗ na.

⁵ Ze munu ká buru ko seke feri ngji bamba faa mbijw munu ká Krisi ko na, Ngerewuru huo law buru ngji bamba faa mbijw munu ndaw báy faa zuo zinj Krisi.

⁶ Lee, kóko seke fe ká buru ko na, daa ha buru huoke law-ri a i zinke pam. A law buru ká Ngerewuru huo na, daa ha buru hoy kara buru huoke law-ri, bo i ikike law-ri ká tul kóko seke fe taa mbje ká i ko na faa mbijw munu ká buru ko ndaw.

⁷ Be mini ze, buru ko ta-tan ká bil law buru mii, baari na i ko na seke fe hoy kara, i doko tul mbika law baari, bay ji le, munu ká i ko seke fe faa mbijw munu ká buru ko na, law buru ká Ngerewuru huo na, ká'a huo law-ri faa mbijw munu ká'a daa zinj buru na ndaw.

⁸ Yu-iri, kóko seke fe ká tji tul buru ká kuɗu zad ká Azi na, buru hii bay hanja ri laa ta-tan. Ba ruy ká ngon bamba tasiri ze zinj buru, a kal tul hurusuo buru pavbaɗ. Law buru sa ha buru ker mii, buru maa bay tji ká bil-e bay káw báy kumnun mbāa.

⁹ Buru na buru mgba mii, ba nam huɗ buru kɪ ze maa. Lee, feke ku na do munu bay hanja buru dáake law buru ka te tul hurusuo buru ya, roo le, bay hanja buru dáake law buru bo tul Ngerewuru, nzoɓ tina nzoɓri saa luɗ huɗ ha ri kaw báy kumnun.

¹⁰ Ba be kɪ ze, ka yaa buru saa bil huɗ, ze a yaanja buru na robay. Ba tusue kɪ, buru daa law buru nzokdo te tul-e, búru baa mii ká'a yaanja buru munu ba pola na robay.

¹¹ Baari sùo-ri hoy kara, munu ká i daa nzaa bay kere i sóke buru ndaw na, Ngerewuru a láa nzaa bay kere baari báy taa ruo nzoɓri ká i daa bay tul buru, a sámke fe zuo tul buru, a ha nzoɓri ngji bamba i dáake ni taambol bay tul buru na.

Pol tina saw bay varu be ká'a suo

¹² I ko, saw ndaka giri sùo buru na ze do key: kér bay buru kie buru ta-tan mii, simsed buru ká sakra nzoɓri ká tusiri key, roo kakalke le, ká sakra baari nzoɓ mbika lawri ndaw na, ba simsed ká buru se báy faake ndaw, roo báy law pie ká uru saa luɗ Ngerewuru ndaw pi. Simsedke ku na, buru se báy faa nun nzem nzoɓri ká tusiri key ya, roo le, báy faa law kere Ngerewuru.

¹³⁻¹⁴ Tusueke le, mbede ká buru daa ha ri na, kér bay kɪ boɗ muɗ di báy hay ká i kɪ, a i laa ku na ya. Timbede key na, i laa bayke riw ya báy. Mi ko le, i láa bayke *tan kad kad báy, bay hanja bo nam ká Ngerembay Zezu a yi a vi na, i ndaka giri sùo-ri bay tul buru munu ká buru hoy

kara, ɓuru ndákake giri sùo ɓuru ɓay tul-rì ndàw na.

¹⁵⁻¹⁶ Bi na, mì ɗaa law-i ɓo tul-rì, ɓe ze mì wáake varu ɓay séke luo-rì pola ndàw roo, ɓay kál se kuɗu zadƒ ká Maseduwan. Uru saa ɗi ku ndàw roo, mì ker ɓay yji ɓáy faa tul-rì na roɓay. Be munu roo, a ɓá fe sãmi ká ì zinj ndeke ɗi ba sidike. A fale ku ndàw roo, mì ker ɓay haɗa rì so mì ɓáy faa varu ɓi ká mì séke ɓa kuɗu zadƒ ká Zude na.

¹⁷ A ku waa, varu ká mì waa a mí se munu ká mì ɓaa ya ku na, mì waa ɓa baylu hoy le? Mase, feri ká mì waa ku na waa, mì hii ɓay ɗáa fekeri ɓáy faa nun nzem nzobri hoy, a ha sùo ɓayri ká tji ká nzaa-i na, yji a ɓa kúf ɓay ndàw le woo?

¹⁸ Bay ká mì ɓaa ha rì na, sùo ɓay ɓáy kúf ɓay zukri kji ká ɗi ya. Ngerewuru ká ɗo tul ɓay ɓe na, ka ɓa nzob ɓay nasi ɓi.

¹⁹ I ko, Zezu *Krisi Vu Ngerewuru ká ɓuru Silas* ɓáy Timote, ɓuru ka-káa ɓay ɓe ha rì na, sùo ɓay ɓáy kúf ɓay zukri kji ká ɓil ɓay ɓe ya. Roo le, ka ɓa nzob ká sùo ɓay kji mbjw hoy ze ɗo nzi-ε ɓaɗguo.

²⁰ Tusuke le, feri riw bele ká Ngerewuru waa na, ɓa Zezu Krisi kji ze ɗaa feke o ngid ɓáy zadƒe. Be mini ze, zadka náa hiiri «Amem,» náa ɗáakeri rin ɗika ɓo tul Ngerewuru le, náa ɗáari ɓáy faa Zezu Krisi.

²¹ Nzob ká ɗaa ha náa zuori zinj kji ká ɓil Zezu Krisi na, ɓe ze ɓa Ngerewuru. Ba ɓe na kji ze ka nan naari zuo ɓod,

²² A te surum ɗo sùo naari ɓa nzob taa ɓe ndàw, roo a ha Tem ɓe ya ɓil law naari kpol kpol ɓay haɗa ɓo, náa kóri ta-tan mii, feri riw bele ká a waa ɓay tul naari na, náa zinjri zinj na kji.

²³ Bi na, mì yji mí se Korɔte ya, ɓay ji le, mì hii ɓay haɗa law-rì ka se rì ɓa pola pola ya. Ngerewuru ze ɓa nzob ɓay nasi ɓi; ze ɓo, mì kuɗ ɓa ɓay laa le, ka ha mì hu mak mak.

²⁴ Buru na, ɓay ká se tul mbika law ɓaari na, ɓuru hii ɓay réke mbay ká tul-rì ya, ɓay ji le, ì ɗo tul mbika law ɓaari ngon-ngon. A roo le, ɓuru zuo zinj rì mbjw hoy ká tul pedke ɓay haɗa rì kaw ɓáy suoriya.

2

¹ Be ze, mì mbi nzaa-i ɓay yji se luo-rì ha law-rì ka se rì ɓa kji ya.

² I ko, zadka ɓi kji mì ɗaa ha law-rì se rì na waa, nzob ɓe ndàw roo a haɗa mì suoriya ɓáy le? Waa, ɓa ɓaari na ká mì ɗaa ha law-rì se rì ku na ya le woo?

* **1:19 1.19** Silas na, ɓáy nzaa gerek le, ì ɗi ni ɓa Silvin. lékeke ɓay ká ngon don don ká ɗo sakra Pol ɓáy nzobri ká Korɔte. Pol giyan yji Tite na nzokfo ɓáy kér ɓay mii, nzobri ká Korɔte na, ì yinjra ɓáy ɓay ɓa kere ze ha feri mase, mina le? Daa rii fe ká Pol ɓáy Tite, ì waa ɓay zinj kji ká Torasi. A le, Pol zinj Tite ká kuɗu zadƒ ká Maseduwan.

³ Sawké mini ze, mì ɗáake mbede na ha rì tan séke luo-rì, ɓay haɗa ɓo, zadka mì se le, ɓaari ká ì ɗaa ha mì zinj suoriya na, ì úru ì ɗaa ha law-i ka se mì ya. Ba tusue kji, fe ká mì ko ta-tan na, zadka mì ɗo ɓil suoriya le, ɓaari kara, ì ɗaa suoriya riw bele ndàw.

⁴ I ko, mbede ká mì ɗaa ha rì ku na, mì ɗaa ɓáy law-i ká nze mgbuk mgbuk, ɓáy bawda kér ɓay ndàw, roo mì re ɓáy mbii nun-i mgboɓo mgboɓo ndàw pi. ɓáy faa mbede ku na, mì hii ɓay haɗa rì zinke law seke ya, roo le, mì hii ɓay kie rì mii, mina ze mì hii rì le.

Ndaka buma zinj nzob ká ɗaa fe seke zinj nzob

⁵ Ze nzob haɗe ɗaa na fe seke zinj nzob kji kara, ɓa ɓi huo-i ze ka ɗaa feke zinj mì ya, roo le, ɓa ɓaari riw bele zu. Bay rji ɓa ɓay ya le, ɓa ruoke haɗeri.

⁶ Nzofke ku na, yiw ká roo nzobri yiw ni ká sakra ɓaari na maa ni mgbak mgbak.

⁷ Be mini ze, timbede key na ì nda buma ro ka zinj nzobke na a ì huo law-ε, ɓay haɗa kér ɓay ká ì ni ɓamba na, ka ɓaa law-ε ya.

⁸ Munu zu le, mì kod rì ɓay haɗa rì ɗaa kere ro ka zinj ni, ì kieke ni ha ni ko ta-tan mii, ka ɓa nzob nun-rì.

⁹ Tusuke le, mì ɗaa mbede ku na ha rì ɓay kóko waa, ì ɗaa feri riw bele ká mì kie rì na ɓáy zadƒe zadƒe kji zu le?

¹⁰ I ko, zadka ì nda buma zinj nzob ká tul fe ɗaa kaaya ɓe le, ɓi kara mì nda buma zinj nzobke na ndàw. A ze mì nda na buma zinj nzob ɓay tul fe ji ji hoy kara, ɓa fe ká mì ɗaa ká pol *Krisi ɓay tul-rì.

¹¹ Mì ɗaa munu ɓay haɗa *Satan ka zinj hirusuo a kálke tul naari ya, ɓay ji le, naari na, náa kóri kér ɓay kaaya ɓe ká a hula ɓa ndaw na ta-tan.

Nguri sùo Pol ɓáy haw yum ɓe ɓáy faa Krisi

¹² Zadka mì se mí tji Toras, ɓay ka-káa Bay Kere ká se tul *Krisi na, Ngerembay ha mì faa ɓáy kere ɓay haɗa mì ɗáake ped.

¹³ A roo le, law-i ɗo kjiw ɓay tul yu naari Tite* ká mì zinj ni ya. Be mini ze, mì wafa nzobri ká Torasi na, a mí kal ɓay séke kuɗu zadƒ ká Maseduwan.

¹⁴ Taambol ha Ngerewuru ká nda faa pol ɓuru, ha ɓuru haw yum ká tul feri riw bele ɓáy faa zuo zinj Krisi! Ka faa ɓuru a ɗáake ped ɓay haɗa nzobri tũuke Krisi ɓáy zadri riw bele faa mbjw munu ɓa num ká ɓare fu ɓáy zadri riw bele.

* **2:13 2.13** Pol ɗaa mbede a pieke Tite se Korɔte ɓay ɓay giyan yji Tite na nzokfo ɓáy kér ɓay mii, nzobri ká Korɔte na, ì yinjra ɓáy ɓay ɓa kere ze ha feri mase, mina le? Daa rii fe ká Pol ɓáy Tite, ì waa ɓay zinj kji ká Torasi. A le, Pol zinj Tite ká kuɗu zadƒ ká Maseduwan.

¹⁵ Tusueke le, ká pol Ngerewuru na b̄ara s̄uo buru f̄u b̄ara Krisi ká sakra nzoɓri ká'a ȳa ri, báy b̄ari ká i se ba zad̄ f̄ie.

¹⁶ Nzoɓri ká i se ba zad̄ f̄ie na, i ko buru ba fe ká b̄are f̄u kpiri kpiri, a se z̄in ri ba zad̄ hud̄; a nzoɓri ká Ngerewuru ȳa ri na laa le, i ko buru ba fe ká b̄are f̄u búy búy, a se z̄in ri ba zad̄ káw báy kumnun ká do banɔuo. A w̄a, nzoɓ ve ze maa bay dáa fe niri key na le woo? Buru na buru maa bay dáa ped̄ke.

¹⁷ I ko, buru na buru do munu ká ruo nzoɓ h̄aneri ká i fere Bay Ngerewuru ba faa feziɲa b̄ari hoy ku na ya. Roo le, munu ká Ngerewuru k̄i ze pie buru ba nzoɓ ka-káa bay be na, buru ka-káake báy law pie ká nun-ε munu ba nzoɓ ped̄ Krisi.

3

Nzoɓ ped̄ kuni fie

¹ A ku na w̄a, buru tii saw ndáka giri s̄uo buru ba k̄i ndaw roo, ha ri kóke buru ba tusue *nzoɓ ndáy nzaapedri na le woo? Mase, ndad̄ bay han̄a buru daa munu ká nzoɓ h̄aneri, a búru séke luo-r̄i báy mbede bay nasi buru, mase buru ȳa mbede saa nduo-r̄i roo, búru séke luo nzoɓ mbika law h̄wri na le woo?

² I ko, baari k̄i ze ì ba mbede bay nasi buru ká *Krisi vb̄ie do w̄ara law buru, h̄a nzoɓri riw bele i ko, a i k̄i.

³ Ba fe ká do ta-tan̄. Baari na, ì ba mbede ká Krisi k̄i s̄uo-ε vb̄ie báy faa ped̄ ká'a h̄a buru daa ká sakra baari. Ka vb̄ie mbedeke báy mbii vb̄ie mbede hoy ya, roo le, ka vb̄ie báy Tem Ngerewuru, Nzoɓ Káw báy Kumnun. Róɓay, ka vb̄ie mbedeke na do t̄i tisaw ya, roo le, ka vb̄ie do bil law nzoɓ.

⁴ Buru na, buru maa bay dáa ped̄ke na ku, bay ji le, buru daa law buru nzokdo bo tul Ngerewuru báy faa Krisi.

⁵ Ped̄ ká buru daa na, ba ped̄ ká buru maa bay dáa báy tul gan̄ s̄uo buru ya, roo le, h̄urusuo buru uru saa luo Ngerewuru.

⁶ Ba be k̄i ze, ka daa h̄a h̄urusuo buru maa, a h̄a buru vi ba nzoɓ ped̄ kuni fie ká'a saa z̄in naari na. Kuni fie key na ba fe ká do tul *bol kusol ká i vb̄ie na hoy ya, roo le, ba fe ká do tul Tem Ngerewuru. I ko, bol kusol ká i vb̄ie na hoy kara vi báy hud̄ h̄a nzoɓ, a Tem Ngerewuru laa le, h̄a nzoɓ kaw báy kumnun. ⁷ Bol kusol ká Ngerewuru k̄i s̄uo-ε vb̄ie pola lew do t̄i tisaw h̄a *Moyze na, vi báy riɲ d̄ika a nduy z̄iriri z̄iriri. Ze riɲ d̄ikake ti doko banɔuo ya hoy kara, daa h̄a nzaa pol Moyze nduy bamba tasiri, a h̄a led̄ Izarayelri maa bay ged̄e kóm k̄a ba baɗi ya. A bol kusol ká vi báy hud̄ h̄a nzoɓri k̄i le, do báy bawda riɲ d̄ika ku ya roo,

⁸ maa bay ped̄ dáa Tem ká h̄a nzoɓri kaw báy kumnun ze, riɲ d̄ikake a kál tul-e pavbaɗ ya le woo?

⁹ Ped̄ dáa bol kusol ká daa bay hud̄ bo tul nzoɓri k̄i le, do báy riɲ d̄ika ku ya roo, maa bay ped̄ dáa Tem ká h̄a Ngerewuru ndáke buma z̄in nzoɓri ha ri vi ba nzoɓri ká i do báy zad̄e nzed̄em na, riɲ d̄ikake a kál tul zad̄ pavbaɗ ya le woo?

¹⁰ Tusueke le, kuni fie ká Ngerewuru saa z̄in nzoɓri na, riɲ d̄ikake ba h̄ie zikiki h̄a kuni ká pied̄ke na ȳi a ba fe mbáa hoy ro.

¹¹ I ko, bol kusol ká ti doko banɔuo ya k̄i le, do báy riɲ d̄ika ku ya roo, maa bay Tem Ngerewuru ká do banɔuo ze, riɲ d̄ikake a nḡiɲa bamba ya le woo?

¹² Munu ká buru daa law buru nzokdo te tul feri key na, buru baa bayke báy nun w̄ara nzoɓ ba kele h̄a nzoɓri.

¹³ Buru na, buru daa munu ká Moyze pud̄ nun-ε pud̄ báy vay gari bay han̄a led̄ Izarayelri ko riɲ d̄ika ká nduy ká do kali ká nzaa pol-e na ku ya.

¹⁴ Kér bay b̄ari do tid̄i. Ze kpuru t̄i timbede key hoy kara, zad̄ka i k̄i Mbede *sáka kuni ká pied̄ke ká Ngerewuru h̄a Moyze na le, vay gari na pud̄ nun-ri h̄a law-ri vuo ya. Kér bay b̄ari do tid̄i koɓ, bay ji le, nzoɓ ká zuo z̄in Krisi ndaw roo, Ngerewuru a nzúo vay gari na h̄a nun-ε mgbuda báy.

¹⁵ Ba tusue, kpuru t̄i vuri key kara, zad̄ka led̄ Izarayelri k̄i *mbede bol kusol ká Ngerewuru h̄a Moyze na le, vay gari na pud̄ nun-ri banɔuo koɓ róɓay.

¹⁶ A ze bo, zad̄ka nzoɓ daa law-ε bo tul Ngerembay le, Ngerewuru nzuo vay gari na ká nun-ε a h̄a nun-ε mgbuda.

¹⁷ I ko, Ngerembay na ze ba Tem, a ze zad̄ ká Tem Ngerembay do d̄i na, zad̄e na ku ze ba zad̄ hina s̄uo nzoɓri.

¹⁸ Naari riw bele ká vay gari nzuo ká nun naari h̄a náa kóri riɲ d̄ika Ngerembay na, náa ȳari s̄uo z̄in ni. Ka fere naari a h̄a náa riiri ni báy riɲ d̄ika ká se nun-ε ba pola nam báy nam. Be ze ba ped̄ dáa Tem Ngerembay.

4

Feziɲa luye ká i korɔ do bil gbari ká ba fe ká ḡor hoy

¹ Ngerewuru daa law kere z̄in buru, a daa ped̄ key na zuo nduo buru. Sawke mini ze, law buru s̄ake ya bayke.

² Buru tunj fe dáa sahoý báy fe dáa ȳari ká nzoɓri daa ká zad̄ muni na ba fal. Buru ula nzoɓri ya ndaw, a búru daa Bay Ngerewuru nduo k̄i ya ndaw pi. Roo le, tusue bay k̄i ze buru baa ba kele, a búru baa bay han̄a nzoɓri riw kóke buru ba

nzoɓ fe ɗaa ɓáy zaɗeri. Ngerewuru ze ɓa nzoɓ ɓay nasi ɓuru.

³ A ze ɓo, Bay Kere ká ɓuru ka-káake na taŋ ya le, ɗo ɓay tul nzoɓri ká i se ɓa zad ɓie.

⁴ Bari nzoɓkeri ku na, i ɗaa law-ri ɓo tul *Krisi ya, ɓay yi le, ngeretemndaya ká re mbay ká tusiri key na fumra nun-ri gɓibli ha ri maa ɓay kóko zad taŋa ká ɓa Bay Kere ká se tul riŋ ɗika Zezu Krisi na ya. Ba ɓe ze, ka yaa fe ɗaa Ngerewuru.

⁵ I ko, ɓuru na, káa ɓay ká ɓuru kaa na, ɓuru kaa se tul sùo ɓuru ya, roo le, ɓay ká ɓuru ka-káake na ɓaa mii, Zezu Krisi na ɓa ngerere mbay ká tul ferɪ riw. A ɓuru laa le, ɓuru ɓa koy ɓaari ɓay tul-e.

⁶ I ko, Ngerewuru ɓaa pola mii: «Zad taŋa ka tán ká ɓil suŋ tilo*.» Ze timbeɗe key na, ɓa ɓe Ngerewuru na ki ze ka ha zad taŋa ɓe na taŋ ká ɓil law ɓuru kad kad, ɓay haŋa ɓuru kóke riŋ ɗika ɓe ká tina sùo-ε kad kad ká sùo Krisi. Sawke mini ze, ɓuru káake káa Bay Kere ha nzoɓri.

⁷ Roo le, ɓuru na, ɓuru ɓa nzoɓ naysuo hoy. Ze ɓuru ɗa na ɗek ɗek hoy kara, fe kere ká ndaɗ ɓamba ká ɓuru ka-káake na, Ngerewuru ɗaa ɗo ɓil naysuo ɓuru munu ɓa feziŋa luye ká i koro ɗo ɓil gbari ká ɓa fe ká gor hoy na. Ka ɗaa munu ɓay haŋa nzoɓri kóke bawda hirusuo ká kal tul zad na ɓa taa Ngerewuru ɓo, ɓa taa ɓuru ya.

⁸ Nzoɓri gur hirusuo ɓuru ruk ruk ɓáy faa kóko seke ferɪ ɓoɗ ɓoɗ, roo le, i ziŋ faa reŋ ɓuru ya; kér ɓay i ɓuru ɓa huɗ, roo le, law ɓuru ɓa ya.

⁹ Nzoɓri ɗaa nun ɓuru tuo síe, roo le, Ngerewuru poŋ fal ɓuru ya; nzoɓri ndaka ɓuru, roo le, i ziŋ faa ika ɓuru ya ngɔy.

¹⁰ Ba tusue ki, ɓáy namri riw bele na, ɓuru ko seke fe ha sùo ɓuru maa huɗ faa mbijw munu ká Zezu ko na, ɓay haŋa ɓo, nzoɓri riw bele ká i ko ɓuru na i ko mii, Zezu kaw ɓáy kumnun ká sùo ɓuru ndaw.

¹¹ Káw ɓuru ká tusiri key na, ɓuru ɗo ɓil huɗ ɓanguo ɓay tul Zezu, ɓay haŋa ɓo, káw ɓáy kumnun Zezu na ka kie sùo-ε tán kad kad ká sùo ɓuru ká ɗo ɓa fe huɗe na.

¹² Be mini ze, zadka ɓuru ka-káa Bay Kere Krisi na, huɗ ɗaa ped ká tul ɓuru, a ɓaari laa le, hirusuo káw ɓáy kumnun Zezu ro ze ɗaa ped ká tul-ri.

¹³ Roɓay, nzoɓ mbijw ɓaa ká ɓil mbeɗe Ngerewuru mii: «Mi ka-káa Bay Ngerewuru, ɓay yi le, mi ɗaa law-i ɓo tul-e!.» Do faa mbijw munu ndaw, ɓuru na, munu ká ɓuru ɗaa law ɓuru ɓo tul Zezu na, ɓuru ka-káa ɓay ká se tul-e.

¹⁴ ɓuru ko ndaw, Ngerewuru ká tina Ngerembay Zezu saa luo huɗ ha ni kaw

ɓáy kumnun na, ká'a tina ɓuru saa luo huɗ a ha ɓuru kaw ɓáy kumnun zil Zezu, ha náa ɗori pol Ngerewuru na mbijw hoy.

¹⁵ I ko, ferɪ riw bele ká tiŋ tul ɓuru na, ɓa fe kere ká ɓay tul-ri, ɓay haŋa law kere Ngerewuru na ka yaa zad kpol kpol, a ha ruo nzoɓri ɗáake ni taambol, ha ni ka ɗo ɓa fe riŋ ɗika ɓe.

Káw ɓáy kumnun ɓáy faa ɗaa law ɓo tul Ngerewuru

¹⁶ Sawke mini ze, ɓuru ha law ɓuru ɓa ya. Ze naysuo ɓuru ɗa ɗek ɗek hoy kara, Ngerewuru ha para nun sùo ɓuru ziŋ hirusuo nam ɓáy nam ɓanguo kpaɗara.

¹⁷ I ko, bawda kóko seke fe ká ɓuru ko ká timbeɗe key na a kál. A zadka ɓuru ker se tul bawda riŋ ɗika ká kal ferɪ riw ká ɗo ɓanguo ká Ngerewuru a ɗaa ɗo ɓay tul ɓuru na le, riŋ fe ká kóko seke feke ku na ɓa fe ya.

¹⁸ Tusueke le, ɓuru ɗaa law ɓuru ɓo tul fe ká nzoɓ ko ɓáy nun-ε na ya, roo le, fe ká nzoɓ ko ɓáy nun-ε ya na, ɓe ze ɓuru ɗaa law ɓuru ɓo ɗi, ɓay yi le, fe ká nzoɓ ko ɓáy nun-ε na, waa ya hoy le, a kali. A roo le, fe ká nzoɓ ko ɓáy nun-ε ya na ɗo ɓanguo kpaɗara.

5

¹ Sùo ká ɓuru káwke tusiri key na ɗo munu ɓa hul puɗi ka'a ɓie. Ze a ɓie na hoy kara, ɓuru ko ndaw, Ngerewuru a haŋa ɓuru sùo fie ká nulue. Sùo fieke ku na ɓa hul ká nduo nzoɓ ze mbuo ya, roo le, ɓa Ngerewuru ki ze mbuo, a ɓa fe ká'a ɗoko ɓanguo.

² A timbeɗe key na, ɓuru re sùo ɓuru ɓay haŋa Ngerewuru ka mbi sùo ká ɗo ɓanguo ká ɓa hul káw ɓuru ká nulue na, a ɗaa nduo sùo ɓuru munu ɓa gari fie.

³ Be munu roo, gari fie na nduo sùo ɓuru le, suo ɓuru na a ɗoko hoy hoy ya.

⁴ Ba tusue, sùo ɓuru ká ɓuru káwke tusiri key na, ɓuru re ɓay fe sekeri ká ɓuru ko ká timbeɗe key. ɓuru re ɓay haŋa Ngerewuru ka naa ɗaw sùo ɓuru key na ya, roo le, ɓuru hii ɓay haŋa ni ka fére ɓuru, a ha ɓuru sùo fie ká'a ɗoko ɓanguo. Be mini ze, sùo ɓuru ká tusiri key ká ɗo ɓa fe huɗe na, ká'a fére ha sùo fie ká'a ɗoko ɓanguo na ro re mbay ká tul-e.

⁵ Nzoɓ ká leke faa fe key na, ɓa Ngerewuru. Ka ha ɓuru Tem Law Pie ɓe ɓay kiekie mii, fe kereri riw bele ká'a waa ɓay tul ɓuru na, ɓuru ziŋ.

⁶ Be ze, ɓuru mgba law ɓuru ngɔ-ngɔŋ ɓanguo. ɓuru ko ndaw, zadka ɓuru ɗo ɓil naysuo key le, ɓuru ɗo ɗi ɓáy zad káw ɓuru ká ɗo lakun Ngerembay.

* 4:6 4.6 Tiika saw fe 1.3. † 4:13 4.13 Simri 116.10.

⁷ Ze munu hoy kara, buru kaw bay faa law buru ka buru daa bo tul Ngerewuru bo, bay faa feri ka buru ko bay nun buru ya.

⁸ Ba tusue, buru na buru mɔba law buru ngɔ-ngɔɔɔ ɔanguo. Tusueke le, ka bil wara law buru na, buru hii bay pɔɔɔ naysuo key bay zɔl bay vaa kaw lakun Ngerembay.

⁹ Ze buru do bil naysuo ka tusiri key, mase buru se na luo Ngerembay hoy kara, fe ka ndadɔ bamba tasiri ka law buru mɔba di na, ba daa fe ka rii law-e.

¹⁰ I ko, naari riw bele na, naa dokori pol *Krisi bay haɔa ni ka kun sal bay ka zuo tul naari bay haɔa nzoɔ haɔa le, ka zii fe tunduo ka maa bay zad fe daa be, ka ba kere mase, ndaya bay nam ka'a doke bil naysuo ka tusiri key bay na.

Peɔ daa ha nzoɔri zuo zii Ngerewuru bay faa Krisi

¹¹ Buru na, fe ka ba hie Ngerembay na, buru ko bayke ta-taɔ. Be mini ze, buru nzaa faa bay haɔa bayke ka mɔba law nzoɔri. Ngerewuru suo-e na tuu buru ta-taɔ. Mi ker mi ko le, ka bil wara law-ri na i tuu mi ta-taɔ ndaw.

¹² Buru ti tiika saɔ ndaka giri suo buru ki suo buru ka luo-ri ya. Roo le, buru ha ri faa bay haɔa ri nda giri suo-ri bay tul buru. Be ndaw roo, i zii mbii bay ka bay yijira ha ɔari nzoɔri ka i daa riɔ dika bo tul fe ka kele hoy taɔ daa riɔ dika bo tul fe ka do bil law nziya na.

¹³ Ze ba tusue (munu ka nzoɔ haɔeri baa mii,) buru ba koko le, ba bay ka do sakra buru bay Ngerewuru bo, bayke do nzaa-ri ya. A ze bo, ker bay buru na do bay zadɔ lea le, ba fe kere ka do bay tul-ri.

¹⁴ I ko, law ini *Krisi na re mbay ka tul buru ha buru daake peɔ buru na bay faake, bay ii le, buru ko ta-taɔ mii, be na ka hu bay tul nzoɔri riw bele. Be ze, ha nzoɔri riw bele huke zii ni.

¹⁵ Krisi na hu bay tul nzoɔri riw bele bay haɔa bo, nzoɔri ka i kaw bay kumnun na, i daa feri bay tul-ri mbaa, roo le, i daa feri bay tul be ka'a hu ndaw roo, a ti saa luo huf a kaw bay kumnun bay tul-ri na.

¹⁶ Be ze, timbeɔe key na, buru ko nzoɔri faa mbijw munu ka nzoɔri ka tusiri key ko na mbaa. Ze, pola lew buru ko na Krisi ba nzoɔ naysuo hoy kara, timbeɔe key buru ko ni munu mbaa.

¹⁷ Be mini ze, nzoɔ ka zuo zii Krisi na, ka vi ba nzoɔ fie. Taw feri ka piedke lew na zekre kadɔ, a ha fe fieri laa ro ze vi suo bol-e.

¹⁸ Fekeri riw bele ku na, ba fe daa Ngerewuru. Ka daa ha naa zuori zii ni

bay faa Krisi. Roɔba, ka ha peɔ haɔa nzoɔri zuo zii ni na zuo nduo buru.

¹⁹ Tusueke le, bay faa be na, Ngerewuru ha nzoɔri riw bele zuo zii ni, a ndake buma zii ri taɔ foɔ fal fe daa kaaya ɔari. Be na ki ze, ka daa peɔ haɔa nzoɔri zuo zii ni na zuo nduo buru ha buru ka-kaake.

²⁰ Be mini ze, buru na buru daa peɔ munu ba nzoɔ suo bol Krisi. Zadka buru kod ri bay riɔ Krisi mii, kod nguo hoy, i zuo zii Ngerewuru na, rii fe ka Ngerewuru bo ri bay faa buru.

²¹ Krisi na daa feyaa ndii kara ba mbijw ya. Roo le, Ngerewuru ha ni suo bol naari nzoɔ fe daa yaari, bay haɔa bo, bay faa zuo zii Krisi na, Ngerewuru ka ndake buma zii naari a ha naa vi ri ba nzoɔri ka i do bay zadɔ nzedem ka nun-e.

6

¹ Munu ka buru daa peɔ mbijw zii Ngerewuru na, buru bo ri bay haɔa ri pɔɔ law kere ka Ngerewuru daa zii ri na, ha ni ka do ba fe ka gor hoy ya.

² I ko, Ngerewuru baa mii:
Bay bil sew ka mi daa law kere zii nzoɔri na, mi laa rew bo;

A bil namri ka mi ya nzoɔri na, mi so mu ndaw pi*.

Yu-iri, i laa key: bil sew ka do key na, ba bil sew ka Ngerewuru daa law kere zii nzoɔri. A bil nam ka do key na, ba bil nam ka Ngerewuru yaake nzoɔri.

³ Buru na, peɔ Ngerewuru ka buru do daake na, buru hii bay daa puu bo faa ha nzoɔ mbijw daake bay kaaya se tul peɔ buru na ya.

⁴ Pedri riw bele na, buru daa bay faake bay haɔa nzoɔri koke buru ba nzoɔ peɔ Ngerewuru. Ze buru ko seke feri boɔ boɔ, mase nzoɔri daa nun buru tuo sie hoy kara, buru iki law buru ɔanguo kpafara.

⁵ Nzoɔri ndaka buru ndaw, i faa buru zuo hul sal ndaw, i suru tigbaa ruo nzoɔri ha ri daa bay zii buru ndaw pi. Buru daa peɔ buru taɔ ka di pɔɔɔ pɔɔɔ ndaw, nam hoy kara mɔba nun buru ya ndaw, a buru ko seke fe kon ndaw pi.

⁶ Buru kie suo buru ba nzoɔ peɔ Ngerewururi bay law buru ka *taɔ kad kad ndaw, bay fe koko ndaw, bay iki law ndaw, bay law kere ndaw, bay hirusuo Tem Law Pie ndaw, bay law ini taa tusueke ndaw pi.

⁷ Buru baa suo bay ha nzoɔri ndaw, buru daa pedke na bay hirusuo Ngerewuru ndaw. Fe daa ka do bay zadɔ nzedem na, be ze ba fe rem ka buru mɔba buru ruke ruy ndaw, buru yaake tul buru ndaw pi.

⁸ Nzobri ɔaa mbay bo tul buru, a nzob haneri laa le, i ɔaa sahoɣ ze bo nun buru. I ɔaa bay kaaya se tul buru, a nzob haneri laa le, i ɔaa bay kere ze se tul buru. I ko buru ba nzob kuf bayri, a roo le, suo bay ki ze buru ɔaa.

⁹ I ɔaa ri i fe ka i ko buru ba mbijw ya, a roo le, nzobri riw bele tuu buru tuu. I ko buru ba nzob huferi, a roo le, buru kaw bay kumnun bay. I ɔaa fe seke zinj buru, a roo le, i i buru ya ngɔy.

¹⁰ I ɔaa buru ko sie, roo le, buru ɔaa suoriya banɔuo kpadara. I ko buru ba nzob kukuri, roo le, feziɔa ka se tul kaa Bay Kere na buru leke nzobri ngji bamba. Nzobri ker mii, buru ti bay feziɔa mbijw ya, a roo le, tusueke le, buru ɔo bay ferɩ riw bele.

¹¹ Baari yu bururi ka Korɔte, buru ɔaa bay ta-taj ki ze ha ri. Buru mgbuda bil law buru riw bele ɔo hoy ha ri.

¹² Buru le, buru sinj law buru ka tul-ri ya, roo le, ɔaari ze i sinj law-ri ka tul buru.

¹³ Be ni key na, i ha mi ɔaa bay zinj ri muni ba vu-iri ro: kof nguo, i pon bil law-ri ka ɔo hoy ha buru faa mbijw muni ka buru hoy kara, buru ɔaa zinj ri na!

I zuo zinj nzobri ka i tunj Ngerewuru ngeren na ya

¹⁴ Baari na, nzobri ka i ko Ngerewuru ya na, i zuo zinj ri ka tul fe ɔaa yaa bari na ya. I ko, fe ka ɔo bay zadɛ nzedem na wa, a ɔaa mina a zuo zinj fe kaaya le? Wa, zadɛ taɔa na a zuo zinj suj tilo ndaw le?

¹⁵ Wa, *Krisi a zuo zinj ngeretemndaya ndaw le woo? Wa, nzob mbika law bay nzob ka mbi law-e ya na i ma bay zuo zinj ki le?

¹⁶ Wa, *hul kani Ngerewuru a ɔaa mina a hii bay zinj wururi le? I ko, naari na naa bari hul kani Ngerewuru Nzob Kaw Bay Kumnun, muni ka be ki ka ɔaa ɔo bil mbede fe mii:

Mi ɔaa puo zinj nzob biri, a mi se sakra bari.

Mi ba Ngerewuru bari, a bari laa le, i ba nzob biri[†].

¹⁷ Sawke mini ze, i naa suo-ri ka sakra nzobri ka i ya bay bi ya na, bo i mbanra fe ɔaa bari ya.

Fe ka ba kaaya na i zaa ya.

Be ndaw roo, mi yaana ri bay kere bay[‡].

¹⁸ Mi ba ba baari, a baari laa le, i ba vu-i maykeri bay warakeri.

Bi Ngerembay Nzob Hurusuo Luye ze mi ɔaa bay ku[§].

7

¹ Baari yu-iri ka mi ko ri ba nzob nun-ina, bay nuri riw bele ka Ngerewuru waa na ɔo bay tul naari. Muni zu le, naa waari bil law naari ha ni ka taj kad kad, bo ha em ndji kara ka zaa suo naari ya ndaw, tem suo naari ya ndaw pi. Naa mgbari suo naari ngo-ngon, a bo naa seri simef ka bay faake, a naa kawkeri bil hie Ngerewuru.

Pol ɔaa suoriya

² Baari na, i pon bil law-ri ka ɔo hoy ha buru! Buru na, buru ɔaa kaaya zinj nzob mbijw ya ndaw, buru ha nzob mbijw raw faa be ya ndaw, a buru ɔaa fe ɔaa riiba ya ndaw pi.

³ Bay key na, mi ɔaa bay ɔaaake bay bo tul-ri ya. Tusueke le, muni ka mi ɔaa ha ri pola na, buru ko ri ba nzob nun buru ba tusue. Ze ba na hud, mase kaw bay kumnun hoy kara, fe ka'a wal sakra naari na tiya.

⁴ Bi na, mi ɔaa law-i te tul-ri nzokfo, a mi ndake giri suo-i bamba tasiri bay tul-ri. Ka bil koko seke fe bururi riw bele na, mi mba law-i ngo-ngon, a suoriya kara mbaa bil law-i gbay gbay ndaw pi.

⁵ Ba tusue, zadka buru ti kufo zad ka Maseduwan na, buru zinj faa ka bay mgbaka tam suo buru ndji ya. Koko seke ferɩ bof bof zinj buru ka di: nzobri ruu zinj buru ndaw, roo buru hoy kara, hie ɔo bil law buru ndaw pi.

⁶ A roo le, Ngerewuru ka ba Nzob Huo Law Nzob na, ka huo law buru bay vika Tite ka yi a vi zinj buru.

⁷ Ba vika be ku hoy ya, roo le, bay law-e ka i huo ka'a vi lo soroke ha buru laa. Ka ɔaa mii, kon koko mi ba ki na ɔaa ri lok lok ndaw, i ɔaa sie bamba bay tul kaaya baari ndaw, roo i mbi suo-ri ba nzob fal ngan bi bay yaana tul-i ndaw pi. Sawke mini ze, timbede key na mi ɔoke bil suoriya mba taa pola ku robay.

⁸ I ko, ze mbede ka mi ɔaa pola ha ri na, ɔaa ha ri ɔaaake sie hoy kara, timbede key na, mi ker bayke mba. Titire ka mi laa mii, mbedeke ɔaa ha ri ɔaa sie na, yoklo ker bay bi bamba,

⁹ roo le, timbede key na mi ɔaa suoriya. Sie ka i ɔaa bay tul mbede bi na ku ze ha mi ɔaaake suoriya na, muni ya, roo le, bay sie ka i ɔaa na, ɔaa ha ri suo ker bay baari a i suoke nduo ped baari. Be ze, ba fe suoriya bi. Ba ɔaa sie ka Ngerewuru hii bayke a kie mii, bay faa mbede ka buru pieke ha ri na, buru ɔaa fe seke ndji kara zinj ri ya.

[†] 6:16 6.16 Soro ped ɔaa Leviri 26.11-12; Ezekiyel 37.27. 2 Samiyel 7.14; Zeremi 31.9.

[‡] 6:17 6.17 Ezay 52.11; Ezekiyel 20.34, 41. § 6:18 6.18

¹⁰ I kɔ, d́aa síe ká Ngerewuru mbi a d́aake ped na, d́aa h́a nzoɔ súoke kér bay be a zínke pam, ɓo ɓa fe ká ti mbika kér bay h́a nzoɔ ya. Roo le, d́aa síe munu ká nzoɔ tukeleri key d́aa na, mbon h́ud mbon.

¹¹ D́aa síe ká Ngerewuru mbi a d́aake ped na, i kɔ lereke na i kɔ mbáa: mina ze timbede key i mbi sùo-rì bay léke faa bay key bay haña bay ka naa ka tul-rì le! Mina ze i tunj fe kaaya na ngeren le! Mina ze i d́aa h́e bay tul lere fe kaayake na le! Mina ze i d́aa kon kóko m̀ ba k̀ na le! Mina ze i mbi sùo-rì bay d́aa law h́iyya Ngerewuru na le! Mina ze i uru kod h́oy i d́aa bay ɓo tul nzoɔ fe d́aa kaaya na le! Báy faa fe niri riw bele ká i d́aa na kie mii, i d́aa sùo-rì nduo ɓil fe kaayake na ku mbáa.

¹² Be ze, zadka m̀ d́aa mbede ha r̀ na, m̀ d́aa bay tul nzoɔ tud bay na ku ya ndaw, bay tul nzoɔ ká i tud nun-ε báy bay na ku ya ndaw, roo le, m̀ d́aa bay haña r̀ kɔ sùo-rì sùo-rì ká pol Ngerewuru mii, mina ze i mbi sùo-rì i d́o fal buru le!

¹³ Be ze, báy faa fe d́aa kere ɓaari na, i h́ooke law ɓuru bamba tasiri.

Ba law ɓuru ká i d́aa h́a ni huo h́oy ya, roo le, zadka ɓuru kɔ Tite ká d́o ɓil suoriya bay tul law-ε ká i huo na, sùo ɓuru kara ỳi a rii ɓuru bamba tasiri roɓay.

¹⁴ Be mini ze, písi ká m̀ písi r̀ ká nun Tite pola na, ɓaari h́oy kara i d́aa sahoɓ ɓo nun-i ya. A munu ká ɓuru ɓaa sùo bay ha r̀ ɓanguo na, law kere ká i d́aa zin Tite na kie mii, m̀ písi r̀ báy faake!

¹⁵ Zadka Tite na ker se tul mgbaka ká i mgba ni ɓa sùo-rì báy h́e ndaw, sùo toko ndaw, roo báy vu mbom ká i d́aa ɓo tul-e na, ka ỳi a h́ii bay ɓaari bamba roɓay.

¹⁶ Bi na, suoriya mbaa ɓil law-i bay law-i ká m̀ d́aa ɓo tul-rì ká tul feri riw bele na.

8

Bay ká se tul fe haña ini

¹ Yu-iri, ɓuru h́ii bay haña r̀ kɔ law kere ká Ngerewuru d́aa zin nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul k̀ báy zadri ɓod ɓod ká kuduf zad ká Maseduwan na.

² Fe lie lawri ɓod ɓod t̀i tul-ri ha ri d́o ɓil kóko seke fe, roo le, suoriya ɓari kal tul zad. Ze i ɓa kuku nzoɔ h́oy kara, i mgba ini i kieke law-ri ká d́o puluk.

³ M̀ ɓaa ha r̀, i uru báy law h́iyya ɓari k̀ i h́a fe maa báy zad fe ká d́o nduo-ri, a i ỳi i h́a kal tul h́urusuo-ri roɓay. Bi sùo-i na, m̀ ɓa nzoɔ bay nasike.

⁴ I kod ɓuru ngg̀i bamba tasiri bay haña ɓuru ha ri faa ɓo, ha ri mbu fe na ndaw, bay píeke h́a nzoɔ mbika lawri ká Zuzalem na.

⁵ Bari na, i d́aa feke i kálke zadfe ká ɓuru ker na pavbad, bay ji le, i mbi sùo-ri pola h́a Ngerembay, fale roo, i mbi sùo-ri h́a ɓuru báy faa law h́iyya Ngerewuru báy.

⁶ Be mini ze, ɓuru kod Tite bay haña ni ka se luo-rì, a mbu fe ká'a tii pedke pola na a ɓroke ɓie ped law kere na.

⁷ Baari na, i d́aa feri ngg̀i ngg̀i báy kere. I ngon ká ɓil mbika law ndaw, i d́o báy mbii bay ndaw, fe kóko ndaw, ndúo kiyaw kiyaw ká ɓil ped Ngerewuru ndaw, roo law ini ká i d́oke bay tul ɓuru ndaw pi. Ze munu h́oy kara, ɓuru h́ii bay haña r̀ kie sùo-rì ɓa nzoɔ law kereri ká puluk na ndaw.

⁸ Ba nzaa-i ze m̀ mbi ha r̀ ya, roo le, m̀ lo soro fe d́aa kere nzoɔ h́awri ze ha r̀, bay haña ɓaari kara i kieke tusue law ini ká d́o ɓil law-ri na.

⁹ Baari na, i kɔ law kere Ngerembay naari Zezu *Krisi na kɔ: ɓe ká'a kaw ɓil ndadɔ badak na, ka d́aa sùo-ε ɓa nzoɔ kuku bay tul-rì, bay haña ɓo báy faa kuku ɓe na i zínke fe kereri.

¹⁰ Timbede key na, m̀ haña r̀ kér bay ɓi: ped fe mbu ká i tii sawke kie ro na, d́o ndadɔ bamba bay haña r̀ séke nun-r̀ ɓa pola, bay ji le, ɓaari na i ɓa titire nzoɓri ká i d́aa pedke, a i ɓa titire nzoɓri ká i mbi sùo-ri báy zadfe i d́aake.

¹¹ Munu zu le, i d́aa ped fe mbu key na ɓa pola a i ɓroke ɓie. I mbi sùo-rì báy zadfe munu ká i mbi nzaa-r̀ ká d́i i d́aake ped báy fe ká d́o nduo-r̀ h́a ni ka wuo nzaa sure báy kere.

¹² I kɔ, zadka nzoɔ uru báy law h́iyya ɓe, roo a mbi fe h́a Ngerewuru le, Ngerewuru yaa feke na báy kere, a kóke fe ká nzoɓke d́oke na ɓo, ka sod ni bay tul fe ká ti nduo-ε ya na ya.

¹³ Ba fe ká i ti f́aa fe ɓaari i h́a nzoɔ kükuri, a i pon sùo-r̀ kaw ɓa síe ya, roo le, ɓuru ɓaa munu bay haña nzoɔ mbika lawri so k̀ ɓa lie ɓa lew, a ɓo h́a law-ri ka maa k̀i.

¹⁴ Timbede key na, i kaw ɓil ndadɔ a i maa bay sóko nzoɓri ká i se síe fe. Be ndaw roo, nam ká fe ti nduo-ri ya, roo ɓari ze i kaw ɓil ndadɔ le, i máa bay sóko r̀ báy. Be munu roo, law-ri a máa k̀i báy.

¹⁵ Munu ká i d́aa d́o ɓil mbede Ngerewuru mii:

Sakra nzoɓri ká i v́aa f́aa fe sum na,
nzoɓri ká i f́aa ngg̀i bamba na, fe sumke kal tul-ri ya,
a ɓari ká i f́aa ngg̀i ya na, fe sumke na puo ri ya*.

Tite mbi sùo-ε bay sóko ped fe mbu ká Korɛte

* 8:15 8.15 T̀i kele 16.18.

¹⁶ Taambol hã Ngerewuru ká dfaa hã kër bay nduo kiyaw kiyaw do bil law Tite bay tul-rì, munu ká buru ndaw.

¹⁷ Zadka buru vbi ni bay haña ni se luorri na, ka yaa bayke. Ba be nu ku hoy ya, roo le, ka uru bay law hiya be ki a mbi nzi-ε bay séke luorri.

¹⁸ Buru pie yu buru mbijw hã ni se zinj ni ndaw. Yu buruke ku na nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul ki bay zadri bod bod riw bele na, i pisi ni bay tul ped kaa Bay Kere ká'a dfaa.

¹⁹ Robay, nzoɓ mbika lawri na, i naa ni bay haña ni su buru bay faa varu buru na, bay órøke ped law kere ká puluk na hã ni ka ba fe riñ dika Ngerembay ndaw, bay kieke nzoɓri ká Zuruzalem law hiya buru ká bay sókøke nzoɓ hãwri ndaw pi.

²⁰ Buru dfaa munu bay haña nzoɓ mbijw kara, ka baa bay kaaya se tul buru bay tul bawda lari ká i mbu i pøn zuo nduo buru na ya.

²¹ Buru nzaa faa ká bay dfaa pedke bay zadε ká nun Ngerembay ndaw, ká nun nzoɓri hoy kara ndaw pi.

²² Buru pie nzoɓ ki mbijw ká ba yu buru na robay hã ni se zinj bari ká sidí ku ndaw. Ba nzoɓ ká buru bekle ni faa bal ngi-ngji ká bil pedri bod bod, le, ka nduo ká dī kiyaw kiyaw banɗu. Timbeɗε kara ka nduo kal taa pola ku robay bay tul law-ε ká'a dfaa bo tul-rì bamba tasiri na.

²³ A bay ká se tul Tite laa le, ka ba baw sed bi a dfaa ped zinj m̄ bay tul-rì. A yu buru hawri ká i su ni na ku laa le, i ba led nzaaped nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul ki bay zadri bod bod ká ped dfaa bari dfaa riñ dika bo tul *Krisi.

²⁴ Munu zu le, zadka i tji tul-rì le, i kie ri mii, i ko ri ba nzoɓ nun-rì ba tusue, bay haña bo nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul ki bod bod ká luorri na, i ko ta-tañ ndaw mii, ndáka giri buru ká bay tul-rì na ka do ba bay baylu ya.

9

Fe mbu ká bay tul nzoɓ kükuri ká Zuruzalem

¹ A bay ká se tul lari ká bay sókøke nzoɓ mbika lawri ká kuɗu zad ká Zude na, ba fe ká m̄ i dfaa mbeɗε ki ha ri mbãa.

² Tusueke le, m̄ ko law hiya baari ndaw, a m̄ nda giri s̄o-i bay tul-rì ká luorri nzoɓri ká kuɗu zad ká Maseduwan ndaw mii: «Ba kie hoy nzoɓ mbika lawri ká kuɗu zad ká Akayi na, i mbu lari a i do dī ya bay sókøke yu bari ká kuɗu zad ká Zude.» S̄o-rì ká nduo kiyaw kiyaw ká tul fe haña ini ku na, dfaa wara bo bil law ruo nzoɓri ká sakra bari ku na bamba tasiri.

³ Be ze, m̄ pieke yu-iri se luorri, a m̄ hii bay haña ri mgba saw larike na, ka do do munu ká m̄ baa hã nzoɓri ká kuɗu zad ká Maseduwan pola na, bay haña ndáka giri bi ká bay tul-rì na ka ba bay baylu ya.

⁴ A ze bo, munu ya roo, zadka nzoɓ mbika lawri ká kuɗu zad ká Maseduwan na i se zinj m̄ ká luorri, roo i vaa zinj fe mbu na maa ki ya koɓ le, a ba sahoɗ buru bamba tasiri, a taa baari le, ba fe baá bayke mbãa ro!

⁵ Be ze, m̄ ker m̄ baa mii, do ndad bamba bay haña m̄ pie yu-iri na se luorri pola, bay haña ri leke faa fe mbu na, munu ká i waa bayke. M̄ hii bay haña ri mgba saw fe mbu na doɗ ndaw roo mi se bay, a bo hã ni ka do ta-tañ ba fe haña ini ká uru saa bil wara lawri ki bo, nzoɓ ka soɗ ri soɗ ká dī ya.

⁶ I kër i ko! Nzoɓ ká ru fe ndji le, a zinj parake ndji; a nzoɓ ká ru fe ngi-ngji laa le, a zinj ngi-ngji laa.

⁷ Munu zu le, ndad bay haña nzoɓ hã hã le, ka hã munu ká law-ε hii. Ka'a haña bay kër bay ya ndaw, nzoɓ ti soɗ ni soɗ ya ndaw, bay ji le, Ngerewuru hii nzoɓ ká mbi fe a hã bay suoriya.

⁸ I ko, Ngerewuru na do bay hurusuo ká bay haña ri fe kereri bod bod beɗεk beɗεk bay haña bo, i do bay feri riw bele ká i se sieke banɗu na ndaw, roo bie feri ká wuruk wuruk ká bay mbika bay dfaake ped kereri riw bele na ndaw,

⁹ munu ká mbeɗε Ngerewuru baa mii:

Nzoɓ ká law-ε tañ puluk na,
ka hã fe p̄y p̄y hã nzoɓ kükuri.

Law kere be na do banɗu kpaɗara *.

¹⁰ Tusueke le, Ngerewuru ká ba nzoɓ haña m̄jiri hã nzoɓ pay, roo fe sum ká bay haña ni ka hólke s̄o-ε ndaw na, a haña ri m̄jiri feri riw bele ká i se sieke na, roo a dfaa hã fe payke ngon ba pola pola bay haña bo bay faa fe haña law kere baari ká puluk na, lereke ka do dī ukpak ukpak.

¹¹ I doko bay feri beɗεk beɗεk riw bele bay haña bo, bay faa fe haña baari na i kieke law kere baari ká puluk na hã nzoɓri ko, a hã ruo nzoɓri ká i zinj fe bay faa buru na, i dfaake taambol hã Ngerewuru.

¹² I ko, ped fe mbu ká i dfaa na, ba fe ká bay sókøke nzoɓ mbika lawri ká i kaw bil sie ká Zuruzalem hoy ya, roo le, ka'a dfaa hã nzoɓri ngji bamba dfaake taambol hã Ngerewuru.

¹³ Bay faa ped fe mbu baari na, i kieke tusue mbika s̄o-rì, hã bari nzoɓ mbika lawri na i pisi Ngerewuru bay tul vu mbom ká i dfaa bo tul Bay Kere *Krisi, a i pisi ri bay tul law-rì ká do puluk ha ri lékeke

* 9:9 9:9 Simri 112.9.

feziɲa ɓaari ha ri, ɓáy nzoɓ haɓwri riw bele.

¹⁴ Ɔɔɓay, i kóko ri ɓa nzoɓ nun-ri, a i ɗaa nzaa ɓay kere ɓamba ɓay tul-ri, ɓay tul bawda law kere ka Ngerewuru ɗaa zinj ri.

¹⁵ Taambol ha Ngerewuru ɓay tul bawda fe haɲa ini ɓe ka mba kiɲa fal-e!

10

Nzobri ka i di sùo-ri ba nzoɓ ndáy nzaapedri

¹ Nzoɓ haɓeri ɓaa mii, zadka mi do sakra ɓaari na, mi se yuɗuɗu, a zadka mi do zad ki roo mi pie ɓáy mbede ha ri ro le, mi ɓaa ɓay ngɔɲ ɓamba ka di ɓáy. Roo le, ɓa bi Pol ki sùo-ri ze mi kod ri ɓáy riɲ Zezu *Krisi ɓe ka'a se yuɗuɗu na,

² i ɗaa i sùru tigɓaa-i ɓay haɲa mi yiɲ ri ɓáy nam ka mi séke luo-ri ɓay kóko ri na ya. Nzoɓ haɓeri ɗaa ɓay gor hoy ɓo tul-i mii, bi na mi ɗaa ped Ngerembay faa mbjw munu ka nzobri ka tusiri key.

³ Tusueke le, ɓuru ɓa nzobri ka tusiri key, roo le, ɓuru ru-ruy munu ka nzobri ka tusiri key ya.

⁴ Fe remri ka ɓuru rúke ruy na, uru saa tusiri key ya, roo le, uru saa luo Ngerewuru. ɓa fe remri ka hurusuo-ri maa ɓay ɓieke hurusuo nzoɓ tul ngani Ngerewururi. ɓuru ɗaa nzaa kúɗ ɓay baylu nzobri na gbɔ,

⁵ ɓuru ɓie hurusuo ferri riw bele ka i nda giri sùo-ri i hiyenke faa tuuka Ngerewuru ndaw, roo ɓuru ɓaa ɓayri ka suo kér ɓay nzobri ha ri ɗaa vu mbom ɓo tul Krisi ndaw pi.

⁶ Zadka ɗaa vu mbom ɓaari na do ɓáy zadɛ nzedem le, ɓuru do di ya ɓay ɗaa ɓay ɓo tul wad bol kusolri riw bele.

⁷ ɓaari na i ko fal ferri ka kele hoy! Zadka nzoɓ ker ka bil law-e a ki mii, ferri ɓa taa Krisi le, ka ko ɓáy kere ndaw ro! ɓuru na ɓuru ɓa taa Krisi ndaw.

⁸ Ze mi nda na giri sùo-i maa fe ndji bay tul hurusuo ka Ngerembay ha mi na kara sahojke se mi ya, ɓay ji le, hurusuoke ku na do ɓay haɲa ri ngónke ka bil mbika law ɓa pola pola ɓo, ɓay ɓieke ri ɓie ya.

⁹ Mi hii ɓay haɲa ri ko mi ɓa nzoɓ ɗaa mbede ɓay ɗaake hje ɓo bil law-ri ya.

¹⁰ ɓa tusue ki, nzoɓ haɓeri tjiri mi i ɓaa mii: «Pol na, zadka'a ɗaa mbede a pieke ha ɓuru le, ka ɓaa ɓay ngónke ngónke ze do di ha ɓuru, a ze ɓo, zadka'a vi do sakra ɓuru le, ka ɓa fe ya ndaw, a ɓay ɓaa ɓe kara huo den den ndaw pi.»

¹¹ Nzoɓ ka ɓaa ɓay munu ku na, ka ko ɓáy kere ndaw ro! Ferri ka mi ɓaa ɓayke

do bil mbede ha ri ku na, zadka mi se luo-ri le, mi ɗaa feke ɓáy zadɛ munu ka mi ɓaake ku na!

¹² ɓa tusue, ɓari nzoɓ haɓeri ka i di sùo-ri ɓa nzoɓ luyeri na, ɓuru ti uru ɓay ɗaa kpere zinj ri ya ndaw, ɓuru ti mgbaa sùo ɓuru ɓay lieke taa ɓari ya ndaw pi. ɓari sùo-ri ki hoy ze, i ko sùo-ri ɓa nzoɓ luye, a i mgba sùo-ri i lieke sùo-ri sùo-ri ki hoy. ɓari na, i ɓa kóko nzoɓ!

¹³ ɓuru le, ɓuru ti ndaka giri sùo ɓuru ha ni kal tul hurusuo ɓuru munu ka nzoɓ haɓeri ya. ɓuru nda giri sùo ɓuru ki hoy ka bil ped ka Ngerewuru ɗaa zuo nduo ɓuru. ɓe ze, ha ɓuru séke kpuru tji luo-ri.

¹⁴ A ze sedf ka ɓuru se luo-ri na ku kara, ɓa wad faa tabelam zad ped ɓuru na ya, ɓay ji le, ɓuru ki ze ɓuru ɓa titire nzobri ka ɓuru se luo-ri búru ka-kaa ɓay Kere ka se tul Krisi na ha ri.

¹⁵ Munu zu le, ɓuru nda giri sùo ɓuru se tul pedri ka nzoɓ kjiri ɗaa na ya. Roo le, ɓuru ɗaa law ɓuru te nzokdo búru hii ɓay haɲa mbika law ɓaari na, ka ngɔɲ ɓa pola pola ndaw, ped ka ɓuru ɗaa ka sakra ɓaari na ka se ɓa pola pola ndaw, a ɓuru wadke tul faa tabelam ka Ngerewuru tuu ha ɓuru na ya.

¹⁶ ɓe ndaw roo, ɓuru zinj faa ka ɓay vaa ka-kaa ɓay Kere ha nzobri ka i kaw tusiriri ka do di di zinj ri na, taɲ ndaka giri sùo ɓuru ka tul ped ka nzoɓ kjiri ɗaa ka zad ped ɓari na ya.

¹⁷ I ɗaa do bil mbede Ngerewuru mii: «Nzoɓ ka hii ɓay ndaka giri sùo-e le, ka nda giri ɓay tul fe ka Ngerembay ɗaa*.»

¹⁸ Tusueke le, nzoɓ ka Ngerewuru ko ni ɓa nzoɓ kere na, ɓa ɓe ka di sùo-e ɓa nzoɓ luye ya, roo le, ɓa ɓe ka Ngerembay ɓaa nasi ɓay ɓe ɓáy kere.

11

Pol ba tusue nzoɓ ndáy nzaaped Krisi

¹ Mi vbi ri ɓay haɲa ri iki law-ri i laa ɓay mbúo bi ka mi ɓaa ndji key. Kóɗ nguɔ, i iki law-ri ka tul-i i laa.

² ɓaari na, mi ko ri ɓa nzoɓ nun-i, mi ɗaa sere ɓamba tasiri bay tul-ri; ɓa ɗaa sere ka uru saa luo Ngerewuru, ɓay ji le, mi hii ɓay haɲa ri do ɓáy zadɛ nzedem bay tul *Krisi, munu ɓa máy tikdi ka koro sùo-e, a do ɓáy zadɛ nzedem bay tul nzoɓ mbaa ɓe ki hu-e.

³ A roo le, mi ɗaa hje ɓay nzoɓ haɓeri ka i vi búmra kér ɓay ɓaari, ha law-ri ka *taɲ kad kad ka i ɗaa ɓo tul Krisi ɓa tusue na, i

* 10:17 10:17 Zere mi 9.23; 1 Ko 1.31. * 11:3 11.3 Tiika saw fe 3.1-13.

pón faa mbjw munu ká *Εν pónke sùo-ε hã soy ula ni hã ni raw faa Ngerewuru na*.

⁴ Mi daa hje, bay ji le, baari na, zadka nzoɔ hãne vi kie ri bay ká se tul Zezu ká do bod' báy hay ká buru kie ri na le, i yaa bayke munu mgbum hoy! Rɔbay, zadka nzoɔ hãne vi baa bay ká se tul tem ká do bod' báy Tem Ngerewuru, mase nzoɔke vi ka-káa bay kɔ ká do bod' báy káa 'Bay Kere ká buru kaa ha ri na le, i yaa bayke munu mgbum hoy ndaw!

⁵ Fe ká m̀ ngaa mí ko laa le, bari nzoɔbri ká i dī sùo-ri ba nzoɔ ndáy nzaaped luyeri ku na, fe mbjw ká i ko mba m̀ mba na tiya.

⁶ Ze m̀ ba na nzoɔ nzaa ráa bay ya hoy kara, fe ká m̀ baa bayke na, m̀ ko sawke ko! Ba fe ká buru kie ri ta-tan faa bal ngi-ngi báy zadri riw bele.

⁷ Zadka m̀ do ka-káa 'Bay Kere Ngerewuru ha ri na, m̀ daa pedke na hoy hoy tan yãña fe saa nduo-ri. Mi daa munu m̀ dínke tul-i bay haña ri vike ba nzoɔ taa Ngerewuru. A waa, fe ká m̀ daa ku na ba fe dáa kãya zu le woo?

⁸ Ped' ká m̀ daa na, nzoɔ mbika lawri ká puo kɔri ze i puo m̀ fe tunduoke hã m̀ dáake ped' hoy hoy bay tul-ri. Mi daa ha ri vi ba nzoɔ kɔkuri bay haña m̀ so ri.

⁹ Zadka m̀ do luo-ri na m̀ se sie ferì, roo le, m̀ ba soɔa nzoɔ mbjw ya, bay ji le, yu bururi ká i uru ká kuɔu zad' ká Maseduwan i vi na, i vi báy ferì ká m̀ se sieke. Ká bil ferì riw bele na, m̀ mgba sùo-i ngɔ-ngɔn bay doko ba soɔa baari ya. Ze m̀ daa munu ba pola rɔbay.

¹⁰ Báy faa tusue bay Krisi ká do bil law-i na, m̀ baa ta-tan mii: nzoɔ mbjw ti haa m̀ faa ndáka giri sùo-i bay tul ped' káa 'Bay Kere ká m̀ daa hoy hoy ká kuɔu zad' ká Akayi riw bele na ya.

¹¹ Waa, bay jike ze m̀ báake munu le? Mase, bay baa mii, m̀ hii bay baari ya na le? Ngerewuru le ko ta-tan, m̀ ko ri ba nzoɔ nun-i.

¹² Fe ká m̀ daa na, m̀ daa munu ba pola rɔbay, bay haña bari ká i baa mii, ped' dáa búru kɔri maa kɔ ku na, i ti zɔn mbii bay ndji ká bay ndáke giri sùo-ri ya.

¹³ Bari nzoɔbkeri ku na, i ba nzoɔ ndáy nzaaped taa tusuekeri ya, i ula nzoɔbri i fere sùo-ri ba nzoɔ ndáy nzaaped Krisi.

¹⁴ Fe dáa bari ku na tuku nzoɔ mbjw ya, bay ji le, *Satan sùo-ε hoy kara fere sùo-ε ba led' nzaaped' ká nulue ba zad' taña.

¹⁵ Be mini ze, nzoɔ ped' ngeretemdayari ká i fere sùo-ri ba tusue nzoɔ ped' Ngerewuru na kara, tuku nzoɔ mbjw mbáa ndaw. Jroke le, i zɔn fe ká'a máa báy zad' fe dáa bari na báy.

¹⁶ Mi kay mí baa na rɔbay: ndad' bay haña nzoɔ mbjw kara ka ko m̀ ba kòko nzoɔ ya. Mase zadka i ko m̀ ba kòko nzoɔ laa le, i mgba m̀ ba sùo-ri bay haña bo, bi hoy kara, mi nda giri sùo-i ndji ndaw.

¹⁷ Ba tusue, bay ká m̀ baa timbede key na, ba bay ká rii law Ngerembay ya, roo le, ká bil fe niri ká m̀ nda giri sùo-i ká dī key na, m̀ baa bay munu rii fe ká m̀ ba kòko nzoɔ.

¹⁸ Munu ká nzoɔbri ngji bamba nda giri sùo-ri bay tul ferì ká ba taa tusiri key na, bi kara m̀ ndáka giri sùo-i ndaw.

¹⁹ Baari ká i dī sùo-ri ba nzoɔ nun nzemri na, i iki law-ri ká tul kòko nzoɔbri mgbum le woo!

²⁰ Bari ká i dāra ri ba koy, mase i su ri báy sere, mase i buku ri, mase i ko ri nzekru a i nda hala nun-ri hoy kara, be nu ku ndaw roo, i iki law-ri ká dī báy!

²¹ Buru na le, ferì key na hurusuo buru maa bay dáa munu ya. Sahoy báake se m̀ bamba!

A le, fe ká nzoɔbri nda giri sùo-ri ká dī ku na, bi hoy kara m̀ maa bay ndáka giri sùo-i ká dī munu ndaw. Be ni key na, m̀ baa rii fe ká m̀ tji kòko nzoɔ laa ro!

²² Waa, i ba *Eborori le? Bi kara m̀ ba Eboro ndaw. Waa, i ba led' Izarayel le? Bi kara m̀ ba led' *Izarayel ndaw. Waa, i ba vu bulu *Abaraham le? Bi kara m̀ ba vu bulu Abaraham ndaw.

²³ Waa, i ba nzoɔ ped' *Krisi le? (Nda-ndad! Timbede key na, m̀ baa bay rii nzoɔ ká tul-e fe-fere kɔ ro!) Bi na, m̀ mba ri pavbad' rɔbay. Mi daa ped' mba ri a mí tãa ká dī podɔ podɔ, nzoɔbri mgba m̀ bo hul sal kal ri ndaw, i ndaka m̀ faa bal ngji bamba kal ri ndaw, roo mí do bil hud' faa bal ngi-ngji ndaw pi.

²⁴ Saw b̄ri ká i ba Zibri na, i mgba m̀ faa bal ba ndebe, a i ndaka m̀ nduo sɔn say pare tɔnɔ mbjw mbjw faa bal ba ndebe.

²⁵ Domayri ká Rom i zɔd' m̀ báy haɓla faa bal ba say, nzoɔbri vbuku m̀ báy tisaw faa bal ba mbjw bay ika m̀, hul tumbii riñ m̀ faa bal ba say ndaw, roo, mí naa bil maambii nam mbjw suñ mbjw ndaw pi.

²⁶ Báy faa varu b̄ri ká m̀ se bañguo na, m̀ tji ká bil hud' ká bil mbiiri ká yaa zad' ndaw, m̀ tji saa nduo dombirimri ndaw, saa nduo saw b̄ri ká i ba Zibri ndaw, ká nduo nzoɔbri ká i ba Zib ya ndaw pi. Mi ko seke fe ká bil ngerepuori ndaw, ká bil law korri ndaw, ká bil maambiiri ndaw, roo, mí tji saa nduo nzoɔbri ká i dī sùo-ri ba yu-iri ndaw pi.

²⁷ Mi daa sùo-i taa tom mí daa pedri ká ngɔn bamba tasiri, a mí tãa ká dī podɔ podɔ, faa bal ngi-ngji nam mgba nun-i ya ndaw, kon báy kon mbii kara i m̀ ndaw, faa bal ngi-ngji fe sum maa law-i ya ndaw,

a mi ko seke fe ted, roo gari kara puo mi ndaw pi.

²⁸ Bie feri ka ton na mba kinja hoy ro! Roo le, fe ka law-i mgba di ha mi na-nam ya nam bay nam na, bay tul nzob mbika lawri riw bele ka mi re suo-i bay tul-ri.

²⁹ Zadka hurusuo nzob yi fal le, bi hoy kara mi do ri fe ka hurusuo-i yi fal ndaw, a zadka nzob lie bo bil feyga le, law-i nze mgbuk mgbuk bay tul-e.

³⁰ Ze bo, ba fe ka bay ndaka giri suo-i le, mi ndaka giri suo-i bay tul hurusuo-i ka tiya na.

³¹ Ngerewuru ka ba Baa Ngerembay Zezu na, ka ko ndaw, mi kud bay ya. Ndad bay pisi ni banquo kpadara!

³² Zadka mi do Damas kob bay na, nzob reke tul puo ka daa ped ha Mbay Aretas na, ha nzob yumri koro faari bay mgbaka mi.

³³ Roo le, yu-iri ka ngerewuoke na daa mi kaw bil bucu, roo i ha mi ti bay nun koko dudu, a i dirake mi bay sal bo fal-e†. Be mini ze, mi ti ke saa nduo-ri ha ri mgba mi ya nguy.

12

Ngerewuru ha Pol ko feri ka nulue

¹ Bi na, ze ndaka giri ndad na ya hoy kara, do nun ha ja mi nda giri suo-i. Timbede key na mi loko soro feri ka Ngerembay ha mi ko bay lom, roo bay feri ka do zad muni ka a mgbu da nun-i ka di ha mi ko na, bo ha ri laa.

² Maa mbiimbam duo fale nin ro, mi ko nzob mbijw muni ka se fal Zezu *Krisi ka Ngerewuru mbi ni ha ni se nulue lew. Ka mbi ni bay kumnun, mase bay lom kara mi ko mbaa; Ngerewuru huo-e hoy ze ko.

³ Ba tusue, mi ko le, nzobke ku na Ngerewuru mbi ni ha ni se zad kaw ndadi ka luo-e. Roo le, ka ha ni se bay lom, mase bay kumnun kara mi ko ya; Ngerewuru huo-e hoy ze ko.

⁴ Ka zafe ku na, Ngerewuru ha nzobke laa bayri ka nzob maa bay nday ya, nzob mbijw kara do bay faa ka bay baa bayke ya ndaw.

⁵ Nzobke ku na, mi ndaka giri suo-i bay tul-e, a bay bi hoy le, mi ti ndaka giri suo-i ya, mase muni ya le, mi ndaka giri suo-i bay tul hurusuo-i ka tiya.

⁶ A ze mi hii na bay ndaka giri suo-i hoy kara, mi ti ba koko nzob ya, bay ji le, bi na, bay ka mi baa na ba suo bay. Ze muni hoy kara, mi ti ndaka giri suo-i ka di ya, bay ji le, mi hii bay ha ja nzobri ko mi ba

hje zikiki bay tul feri ka mi ndake giri suo-i na ya, roo le, i hje mi bay tul fe daa bi ndaw, bay tusue bayri ka mi baa ndaw pi.

⁷ A feri ka nulue ka mi ko na, Ngerewuru hii bay ha ja mi sii suo-i ka di ya. Be ze, ka daa sem bo suo-i*, muni ba nzob nzaaped Satan bay ha ja ni ka daa nun-i tuo sie, a bo ha mi zin faa siika suo-i ya.

⁸ Mi kod Ngerewuru faa bal ba say, bay ha ja ni ka naa sem ka do suo-i na ba fal,

⁹ roo le, ka yinjra bay bay ha mi mii: «Law kere bi na maa bay soko mi, bay ji le, zadka hurusuo-o tiya na ndaw roo, hurusuo-i tina suo-e kad kad ka di bay.» Be ze, mi hii bay ndaka giri suo-i bay tul hurusuo-i ka tiya na, bay ha ja hurusuo Krisi ka pud mi.

¹⁰ Be mini ze, mi daa suoriya bay tul hurusuo-i ka tiya, mase tiiri ka nzobri tiiri mi, mase bil hud ka mi do di, mase nzobri ka i daa nun-i tuo sie, mase koko seke feri bod bod ka ti tul-i bay tul Krisi na. Tusueke le, zadka hurusuo-i tiya na, be ndaw roo, mi zin hurusuo ba tusue bay.

Pol re suo-e bay tul nzob mbika lawri ka Korete

¹¹ Mi baa bay ri fe ka mi ti koko nzob. Baari ze i suru mi ha mi daa muni ku. Tusueke le, ba baari ze i ba nzob ya ja tul-i! Ze mi ba na fe ya hoy kara, bari ka i di suo-ri ba nzob nday nzaaped luyeri na, fe mbijw ka i ko mba mi ka di mba na tiya.

¹² Feri ka kie mii, mi ba nzob nday nzaaped na, do kele gbay gbay bay dol bi ka sakra baari. Mi sju law-i ka tul ped, mi daa feri ka mba koko, bay fe sanri bod bod ndaw.

¹³ Wa, fe ji ze ba fe kere ka mi daa ha nzob mbika law hawri, roo mi daa ha ri ya le woo? Fe mbijw ka mi ko le, mi vi ba soba baari ya. Ze bo muni zu le, i nda buma zin mi bay tul fe daa bi na ku!

¹⁴ I ko, timbede key na, faa bal ba sayke ro mi do di ya bay seke luo-ri key, le, mi ti ba soba baari mbijw ya. Bi na, kaw bay kumnun baari ze mi nzaa faake bo, mi se sie lari baari ya. Ka ba tusueke le, ngereri ze i koro lari bay daake fe ha vu bari, bo ba ledri ze i koro lari bay daake fe ha ngereri ya.

¹⁵ A bi le, mi doko bay suoriya bay faa feri riw bele ka mi doke, bay daa suo-i taa tom bay tul-ri bay soko ri. Wa, bay koko ka mi ko ri ba nzob nun-i na ro ze, i yi i hii bay bi ya le?

¹⁶ Baari na i ko ndaw, bay dol bi ka sakra baari na, mi ba soba baari ya. Roo le, nzob

† 11:33 11:33 Ped 9.24-25. * 12:7 12:7 Bay nzaa gerek le, ba ngatukru ka do bil naysuo Pol a yoklo ni banquo. Ruo nzob hageri ker i baa mii, ba sem ka do bil naysuo-e, roo le, nzob mbijw kara ko tanke ya.

hɛneri ker i ɓaa mii, bi na mi mba ɓáy law, ze mi ɗo ɗla ri ku.

¹⁷ Waa, yu-iri ka mi pie ri se luo-ri na, i yaa fe saa nduo-ri le?

¹⁸ Mi kod Tite bay haɗa ni ka se luo-ri, roɓay mi pie yu buru ka i ko ni ko na se ziji ni. A ku na waa, i ɓaa mii, Tite na ula ri a yaa fe saa nduo-ri le? Waa, nzaa nduo ped ɓuru Tite, ɓáy simsed ɓuru ki na, maa ki ya le?

¹⁹ Ko ya le, ɓa ɗije hoy i ker ka bil law-ri mii, buru nzaa faa naa bay ka tul buru hoy. U-uu munu ya. Yu-iri ka mi ko ri ɓa nzoɓ nun-i, ka pol Ngerewuru na, buru ɓaa bayri key na munu ka *Krisi hii, buru ɓaa baykeri riw bele ku na ha ri bay haɗa ri ngonke ka tul mbika law ɓaari.

²⁰ Mi ɗaa hje mi ɓaa mii, ko ya le, zadka mi tji luo-ri le, mi ti ziji ri munu ka law-i hii na ya. Zadka ɗo munu zu le, ɓaari hoy kara, i koko mi bay suoriya ya! Mi ɗaa hje bay rodi, mase ɗaa sere, mase law faa, mase koko nun fe, mase tjiri ki, mase rad ki, mase siika suo, mase ɗaa fe nduo ki ka ɗo sakra ɓaari ndaw pi.

²¹ Mi ɗaa hje bay yji bi fal ka mi seke luo-ri na, Ngerewuru ka ɗaa sahoɗo ɓo nun-i bay tul-ri ha mi re-rew bay tul ruokeri ka i rji tul feyaa ɓari ɓanɗoo, ka i hii bay pon fal fe ɗaa imri ya ndaw, ɗaa nun pieri ya ndaw, roo fe ɗaa goɓ goɓkeri ya ndaw na.

13

Jro bie baka bay Pol bay soko be

¹ Ba faa ɓal ba sayke ro ze mi seke luo-ri vaw. Munu ka i ɗaa ɗo bil mbede Ngerewuru mii, bayri riw bele ka i leke na, i leke ka nun nzoɓ bay nasikeri sidi mase sayri munu*!

² Zadka mi se luo-ri faa ɓal ba sidike na, nzoɓri ka i ɗaa feyaa na mi yiw ri ka di. A timbede ka mi kaw zad ki ka mi ɗaa mbede ha ri key hoy kara, nzoɓ fe ɗaa kaayari ka pola, bay nzoɓ hawri riw bele ku na, mi kay mi ɓaa ha ri na roɓay: faala ki ka mi tji luo-ri le, mi ti vbe-vbem ziji nzoɓ mbij ya.

³ Baari na, i gedde bay koko fe ka kie mii, ɓa *Krisi ze ɓaa bay bay faa bi na, i koko feke na ki! Krisi na ɓa nzoɓ ka taa dek dek ka bil ped ka'a ɗaa ka sakra ɓaari na ya, roo le, ka tina hurusuo-e kad kad ɓa kele.

⁴ Ba tusue ki, i ber ni ɗo tul puu say huf bay hurusuo-e ka tiya na, a roo le, ka kaw bay kumnun bay faa hurusuo Ngerewuru. Bay faa zuo ziji ni na, buru hoy kara hurusuo buru tiya ndaw, a roo le, bay faa ped ka buru ɗaa ka sakra ɓaari na, buru

kieke ri kaw bay kumnun buru ka buru kaw ziji ni bay faa hurusuo Ngerewuru na.

⁵ I bekle bil law-ri ki suo-ri i ko, waa, i ɗaa law-ri ɓo tul Zezu Krisi ɓa tusue ki zu le? I ko ndaw, waa, Zezu Krisi ɗo bil law-ri ya le woo? Bo munu ya le, i roko faake ro!

⁶ Roo le, bi na, mi ko Zezu ta-tan a mi ker mi ko le, ɓaari na, i koko mi ɓa tusue nzoɓ nday nzaaped Krisi.

⁷ Buru kod Ngerewuru bay haɗa ri ɗaa fe kaaya mbij ya. Buru na, buru ɗaa mini bay kieke suo buru ɓa tusue nzoɓ ped na, munu ya. Ze i ko hurusuo buru maa na ya hoy kara, buru hii bay koko ri ka zad fe ɗaa kere, bay ji le,

⁸ Buru na, buru maa bay ɗaa fe mbij ka bay tunke tusue bay Ngerewuru na ya, roo le, buru ɗaa fe ka bay tul tusue bay na.

⁹ Zadka hurusuo buru ngji ya, a ze ɓo, ɓaari ze hurusuo-ri ɗo di ngi-ngji laa le, ɓa fe suoriya buru bamba tasiri. Be ze, buru kod Ngerewuru bay haɗa ri vi ɓa nzoɓri ka i ɗo bay zafe nzedem.

¹⁰ Ze, mi ɗo di di ziji ri hoy kara, mi ɗaa mbede key na mi pieke pola ha ri, bay haɗa ɓo, zadka mi se luo-ri le, mi yiw ri ngoo-ngoo bay faa hurusuo ka Ngerembay ha mi na mbaa. Hurusuo ke ku na, ɗo bay haɗa ri ngonke ka bil mbika law ɓa pola pola ɓo, ɗo bay bieke ri bie ya.

¹¹ Yu-iri! Timbede key na bay bi o ro. I ɗo bay suoriya, i mgba suo-ri ngoo-ngoo, a i se nun-ri ɓa pola. I ɗaa wara ɓo bil law ki, i ha ker bay ɓaari maa ki i kawke dekeke ziji ki, le, Ngerewuru nzoɓ law ini bay dekeke na a sad ziji ri.

¹² I hii soko lik lik ha ki ɓa lie ɓa lew i mgbake ki girik girik. Nzoɓ mbika lawri riw bele na i hii soko ha ri.

¹³ Ndad bay haɗa law huoke Ngerembay Zezu Krisi, bay law ini Ngerewuru bay hurusuo Tem Law Pie ka ha naa zuokeri ki na, ka sad ziji ri riw bele!

* 13:1 13.1 I kji Kijina bol kusol ba sidike 19.15.

Galasiri Mbede ká Pol daa / ha nzoɓ mbika lawri ká Galasi

Bay ká se tul feri ká do bil mbede ni key

Mbede key na, Pol daa bay bákake nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɔ́ báy zadri boɗ boɗ ká kuɗu zad ká Galasi, bay tul fe daa nzoɓ haɓeri ká i vi saa zad kɔ́ a i ri sakra nzoɓ mbika lawri i fere nzobri fe ká do boɗ báy taa hay ká Pol fere ri na. Nzobkeri ku na, i tuɗ hɔrusuo ká'a dɔ́ke ba nzoɓ ndáy nzaaped na i baa mi, nzobri ká i ba Ziɓ ya na Ngerewuru a naa bay ká tul-ri, roo le, zadka i daa vu mbom bo tul bol kusol Moyze na ndaw ro! Pol yɔɔra báy bay ba vaa a baa mi, beri vi ba nzoɓ ndáy nzaaped báy faa diw ká Krisi kɔ́ sùo-e di beri bayke. Ka baa ndaw mi, Ngerewuru yaa nzoɓ a naa bay ká tul-e báy fe ká Zezu Krisi daa bo, báy faa daa bol kusol Moyze ya. Krisi na tina nzoɓ mbika lawri saa bil koy bol kusol, a timbede key na, do nun haɓa nzoɓri ko fe daa kere Tem Law Pie na ká bil simsed hari.

Bay ká do bil mbede ni key na, ri kɔ́ báy bay haɓeri ká Pol daa ha nzoɓ mbika lawri ká Rom.

Máa bayri ká do bil-

Pol baa saw fe ká se tul hɔrusuo ká'a dɔ́ke ba nzoɓ ndáy nzaaped: 1-2

Ngerewuru naa bay ká tul nzobri ká i daa law-ri bo tul Krisi: 3-4

Tji saa bil koy bol kusol, báy ped daa nzoɓ mbika lawri: 5-6

Soko ká Pol hii ha yu-eri

¹⁻³ Baari yu-iri ká i ba nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɔ́ boɗ boɗ ká kuɗu zad ká Galasi na, buru yu-iri riw bele ká i do ziɗ mi key na, buru hii soko ha ri. Mbede key na, bi Pol ze mi daa ha ri. Mi ba nzoɓ ndáy nzaaped taa nzoɓ ya ndaw, nzoɓ roo pie mi ya ndaw, roo le, Zezu *Krisi kɔ́ sùo-e báy Baa naari Ngerewuru ká tina ni saa luɗ huɗ, a ha ni kaw báy kumnun ze pie mi. Ndad bay haɓa law huoke báy dekeke Ngerewuru Baa naari bay Ngerembay Zezu Krisi ka sad ziɗ ri.

⁴ Krisi na poɗ sùo-e ha huɗ bay tina naari saa bil koy feyari, bay haɓa bo fe ndayari ká tusiri key na, i do báy hɔrusuo ká tul naari mbaa. Ka daa munu, bay ji le, Baa naari Ngerewuru hii bay haɓa ni ka daa.

⁵ Riɗ dika ba taa Ngerewuru mbiimbam báy mbiimbam baɗguo! Amem! Ndad bay haɓa ni ka do munu na kɔ́.

Káa Bay Kere na mbij hoy

⁶ Yu-iri, Ngerewuru di ri báy faa law kere *Krisi. Roo le, timbede key na law-i kuɗ mbii gbad, bay ji le, i poɗ ni yak a i fere sùo-ri bay láa káa bay kɔ́ ká boɗ ro.

⁷ Tusueke le, Bay Kere kɔ́ ká boɗ na tiya. Roo le, mi baa mini ha ri, bay ji le, mi ko ku na, nzoɓ haɓeri fere tul-ri a i nzaa faa bay fere káa Bay Kere Krisi key na do fi mbijw.

⁸ Ze, zadka buru kɔ́, mase led nzaaped ká nulue hoy vi ka-káa Bay Kere key na ha ni do boɗ báy taa hay ká buru baa ha ri na le, fadi Ngerewuru ka mgba ni.

⁹ Munu ká buru baa ha ri pola ro na, mi kay mi baa timbede key na roɓay: zadka nzoɓ kɔ́ ze vi ka-káa Bay Kere key na ha ni do boɗ báy taa hay ká i yaa ká luɗ buru key na le, fadi Ngerewuru ka mgba ni.

¹⁰ Waa, i ker mina ro le? Timbede key na, mi nzaa faa bay daa fe ká ri law nzobri, mase fe ká ri law Ngerewuru le? Mi hii bay haɓa Ngerewuru ze ka ko mi ri law-e. Waa, mi nzaa faa bay ndad ká nun nzobri zu le? Munu ya! Zadka mi nzaa faa bay ndad ká nun nzobri roɓay le, mi ti ba nzoɓ ped taa Krisi ya.

Pol vi ba nzoɓ ndáy nzaaped

¹¹ Yu-iri, mi baa ha ri ta-taɗ: káa Bay Kere ká mi kaa ha ri na, ba ker bay nzoɓ ya.

¹² Mi yaa ká luɗ nzoɓ ya ndaw, a nzoɓ mbijw mini kara fere mi ya ndaw, roo le, ba Zezu *Krisi kɔ́ sùo-e ze kie mi ha mi ko.

¹³ Baari na, i laa bay simsed bi ká pola ká mi toɗke fal fe daa Ziɓri ká ba kof Ngerewuru na. Faa ká mi daa sùo-i tuɗ kɔ́ mi daake nun nzoɓ mbika lawri tuɗ sie taɗ kóko nun sie hari bay die ri na, i ko ndaw.

¹⁴ Nzobri ká i ba baw biri bay saw biri ká i toɗ fal fe daa Ziɓri ká ba kof Ngerewuru na, mi nduo kiyaw kiyaw ká di mi mba tul-ri riw bele.

¹⁵ Roo le, pola roo bay haɓa ri mbon mi na, Ngerewuru naa mi do boɗ, a di mi báy faa law kere be bay haɓa mi vi ba nzoɓ ped be.

¹⁶ Ze nam ká Ngerewuru hii na vi bayji le, ka kie mi Vi-e na, bay haɓa mi ka-káa Bay Kere be na ha nzobri ká i ba Ziɓ ya, ká i ko Ngerewuru ya na ha ri laa. Lee, mi se mi vbi nzaa boko ká luɗ nzoɓ mbijw ya,

¹⁷ a mi se Zuruzalem luɗ *nzoɓ ndáy nzaapedri ká i do pola ha mi na ya ndaw, roo le, mi zol ba vaa hoy mi se tusiri Arabi. Fale ku roo, mi yi mi se Damas báy.

¹⁸ Fale ku ká daa mbiimbam say ndaw roo, mi se Zuruzalem bay kóko Piyer, a mi daa nam duo fale ndebe hoy ziɗ ni.

¹⁹ Mí zinj nzoɔ kɔ mbɔw mini ká ɓa nzoɔ ndáy nzaaped ká dɔ ya, roo le, ɓa Zak hu-e kɔ hɔy ká ɓa yu Ngerewɔy ze mɔ zinj ni.

²⁰ Bay ká mɔ vbiɛ dɔ mbede ha ri key na ɓa sùo ɓay kɔ. Ngerewɔy ɓa nzoɔ ɓay nasi ɓi, mɔ kud' ɓay ya.

²¹ Fale ku roo, mɔ zol mí se tusiri Siri ɓáy Silisi.

²² Bil sewke ku na, nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul kɔ ɓod' ɓod' ká kudu zad' ká Zude na, i ko mɔ ya roɓay.

²³ I laa ɓa soro ɓay ɓi hɔy mii: «Be ká'a ɗaa nun nzoɔ mbika lawri tuɔ sibe ɓamba ká pola na, ka dɔ ɓod' ro. A timbede key le, ka ka-káa Bay Kere taa mbɔwke ká'a ɓie ɓayke ká pola na ha nzoɔri ɗáake law-ri ɓo tul Krii.»

²⁴ Lee, i písike Ngerewɔy ɓay tul-i.

2

Nzoɔ ndáy nzaaped hawri zuɔ zinj Pol

¹ Fale ká ɗaa mbiimbam duɔ fale nin ndaw roo, mɔ yɔi mí se Zuruzalem na ɓa kɔ. Be nu ku le, Barnabas se zinj mɔ, a mí mɓa Tite kara se zinj mɔ mbɔw ndaw.

² Mɔ yɔi mí se dɔ, ɓay ji le, Ngerewɔy kie mɔ ɓay haɓa mɔ se. Zadka mɔ tɔi dɔ na báyii le, mɔ zinj nzoɔ ndáka faa pol nzoɔri ká dɔ. Lee, ɓuru mbu kɔ fi mbɔw ɓod', a mí tina saw ɓay káa Bay Kere ká mɔ kaa ha nzoɔri ká i ɓa Zib ya na ha ri laa. Mɔ ɗaa munu ɓay haɓa ped' ká mɔ ɗaa pola ɓáy taa hay ká timbede key na, ka dɔ ɓa fe ká gor hɔy ya.

³ Tite ká ɓa ɓaw sed' ɓi, a ɓa Gereɓ na hɔy kara, ɓari nzoɔ ndáka faa pol nzoɔri ká dɔ na, i dɔ zinj ni kpaɓ ɓay haɓa ni ka kuɓ ngori munu ká Zibri na ya.

⁴ Feke dɔ munu, ɓay ji le, nzoɔri ká i dɔ sùo-ri ɓa nzoɔ mbika lawri vɔ nduo sakra naari ɓay békle naari ɓay kóko waa, faa ji ndaw roo náa tɔikeri saa ɓil *bol kusol Zibri, a náa zuɔri zinj Zezu *Krii na le. Bari na, i hii ɓay ɗáa naari ɓa koy bol kusol Zibri na,

⁵ roo le, ɓuru pɔɓ faa ndji mini kara ha ri ya, ɓay haɓa káa Bay Kere ká ɓa tusue ɓay na, ka dɔ munu ɓay tul-ri.

⁶ A ɓari ká nzoɔ mbika lawri ko ri ɓa nzoɔ ndáka faa pol-ri taa tusuekeri na waa, ɓay ji ze, i ɓaa le? (Ze, i ɓa na nzoɔ ndáka faa pol nzoɔ, mase nzoɔ hɔykeri hɔy kara, ɗaa fe mbɔw ya, ɓay ji le, Ngerewɔy ko nzoɔ ɓáy faa fe ká dɔ sùo-e ká kele key hɔy ya.) Bari ká i ɓa nzoɔ ndáka faa pol-ri na, i ɗaa ɓay kɔ mbɔw ɓo tul ɓay ɓi na ya.

⁷ Roo le, ɓari na i ko ndaw mii, Ngerewɔy pɔɓ ped' káa Bay Kere na zuɔ nduo-i ɓay haɓa mɔ kaa ha nzoɔri ká i ɓa

Zib ya na faa mbɔw munu ká'a pɔɓ ped'ke zuɔ nduo Piyer haɓ ni kaa ha Zibri na.

⁸ Roɓay, i ko, Ngerewɔy ká ha hurusuo ha Piyer káwke ɓa nzoɔ ndáy nzaaped ká sakra Zibri na, ɓa ɓe kɔ ze ka ha mɔ hurusuo ha mɔ káwke ɓa nzoɔ ndáy nzaaped ká sakra nzoɔri ká i ɓa Zib ya na.

⁹ Zak ɓáy Piyer ndaw, roo Zaa, ɓari ká nzoɔ mbika lawri ko ri ɓa ngerɛ tul-ri na, i ko ɓa Ngerewɔy ze ɗaa ped' key na zuɔ nduo-i. Be nu ku ro, i mbu nzaa-ri riw bele ha ɓúru Barnabas haɓ ni kie zuɔ kɔ ɓuru. Ro, ɓuru hii ɓay maa kɔ riw bele, a ɓúru leke ped' ká ɓay ɗáa. ɓuru na, ɓuru vaa ɗáa ped' ká sakra nzoɔri ká i ɓa Zib ya, a ɓari laa le, i vaa ɗáa ped' ká sakra nzoɔri ká i ɓa Zib na laa.

¹⁰ Fe mbɔw hɔy ká i vbi ɓuru na, ɓa haɓa ɓuru kér se tul nzoɔ kuɓuri. Ba fe ká mɓa law-i ɓanguo ɓay ɗáa.

Pol ɓaa zinj Piyer ká tul fe ɗáa ɓe ká Antiyos

¹¹ Zadka Piyer se Antiyos na, mɔ ɓaa zinj ni ká nun nzoɔ mbika lawri, ɓay ji le, fe ɗáa ɓe dɔ ɓáy zadɛ ya.

¹² Tusueke le, pola roo ɓay haɓa Zib haɓeri ká i dɔ zinj Zak ká Zuruzalem i vi na, ka sɔ fe mbɔw hɔy zinj nzoɔ mbika lawri ká i ɓa Zib ya. Roo le, zadka i vi na báyii le, ka naa sùo-e a sɔ fe zinj ri mbáa, ɓay ji le, ka ɗaa hje Zibri ká ɓay *kúɓ ngori mɓa law-ri na.

¹³ Zib hawri ká i ɓa nzoɔ mbika law na kara, i tii saw ɗáa huɔ munu ká Piyer na ndaw. Fe ɗáa kaɓaya ɓari na kuɔ Barnabas kɔ sùo-e ha ni ɗaa sùo-e nduo dɔ zinj ri ndaw pi.

¹⁴ Zadka mɔ ko simsed' ɓari ká maa ɓáy tusue ɓay ká dɔ ɓil káa Bay Kere na ya báyii le, mɔ uru mɔ ɓaa zinj Piyer ká nun ruɔ nzoɔri riw bele mii: «Bo ká mù ɓa saw Zib kɔ, a mú vi ɓa nzoɔ mbika law mú pɔɓ fe saw ɓori na waa, ɗaa mina ndaw roo, timbede key le, mù yɔi mú suru tigɓa nzoɔ mbika lawri ká i ɓa Zib ya na, ha ri ɗaa fe ɗáa Zibri le?»

¹⁵ «Náa na, saw náa ɓa Zib kɔ ɓo, náa ɓa nzoɔri ká i dɔ ri ɓa “nzoɔ feyaari” munu ká nzoɔri ká i ɓa Zib ya na ya.

¹⁶ Ze dɔ munu hɔy kara, náa ko ta-taɓ ndaw mii, nzoɔ na, Ngerewɔy ko ni dɔ ɓáy zadɛ nzedem ká nun-e ɓay tul fe ká Zezu *Krii ɗaa kɔ hɔy ɓo, ɓáy faa ɗáa vu mbom ɓo tul *bol kusol *Moyze ya. Sawke mini ze, naari Zibri kara, náa ɗáari law naari ɓo tul Zezu Krii ɓay haɓa Ngerewɔy ka ko naari ɓa nzoɔri ká náa ɗori ɓáy zadɛ nzedem ká nun-e ɓay tul fe ká Krii ɗaa ɓo, ɓáy faa ɗáa vu mbom ɓo tul bol kusol ya. Nzoɔ mbɔw mini ká

Ngerewuru ko ni ba nzob ká do báy zadé nzedem ká nun-ε báy faa d́aa vu mbom bo tul bol kusol na, tiya*.

¹⁷ «Zadka Ngerewuru ko naari ba nzob ká náa d́ori báy zadé nzedem ká nun-ε bay tul fe ká Krisi daa, roo náa d́ori faa mbijw munu ká nzobri ká náa d́iri ri ba “nzob feyari” ká i ba Zib ya na waa, ba Krisi ze ha náa d́aari feyaa na ku le? Munu ya mbanj!

¹⁸ A roo le, zadka m̄i pon faa d́aa law-i te tul d́aa vu mbom bo tul bol kusol Moyze, roo m̄i yi mi lie bo di mi daa ba ki na robay le, be nu ku na, ba bi ki ze, m̄i daa feyaa.

¹⁹ Fal bol kusol ká daa bay bo tul-i na ku bayji le, m̄i mbanra ni mbaa wum, bay hana bo, mi kaw bay kunnun bay tul Ngerewuru. Hud Krisi ká tul puu say hud na, m̄i zuo zinj ni mbijw hoy ká di.

²⁰ Bi na, m̄i kaw bay kunnun, roo le, m̄i kaw bay tul gan suo-i ya; ba Krisi ze kaw bil law-i. Kaw bi ká timbede key na, m̄i kaw bay faa d́aa law-i bo tul Vu Ngerewuru, be ká'a hii m̄i a pon suo-ε ha hud báy law hiiya be a suoke bol-i.

²¹ Fe law kere Ngerewuru key na, m̄i hii bay tuj ngeren ba fal ya. I ko, zadka d́aa vu mbom bo tul bol kusol na a máa bay hana Ngerewuru ko nzob do báy zadé nzedem ká nun-ε na le, hud Krisi na do ba fe ká gor hoy!»

3

D́aa bol kusol, mase mbika law

¹ Uwaa, baari nzob mbika lawri ká kuđu zad ká Galasi, mina ze tul-ri fere munu ku le? Nzob ve ze ula ri munu ku le? Hud Zezu *Krisi ká tul puu say hud na, m̄i ba bayke ta-tan ha ri laa ro.

² Mi vbika ri vbiw mbijw hoy bay hana ri yinjra ha mi laa: Tem Law Pie taa Ngerewuru ká i ya na waa, i ya báy faa d́aa vu mbom bo tul *bol kusol Zibri, mase báy faa láa kaa Bay Kere, ká i d́aake law-ri bo di na le?

³ Waa, daa mina ndaw roo, kér bay puo ri munu ku le? Titire na le? I tii saw mbika suo-ri ha Ngerewuru báy faa Tem Law Pie, a timbede key le, i hii bay óro bie báy hurusuo-ri ki hoy ro le?

⁴ Feri ngi-ngii ká tui tul-ri na waa, tui gor hoy le? U-uu, ba fe ká ti doko gor hoy ya.

⁵ I ko, zadka Ngerewuru ha ri Tem be, a daa fe sanri ká sakra baari na waa, ka daa báy faa bol kusol ká i daa vu mbom bo di na mase, báy faa kaa Bay Kere ká i ya bayke, a i d́aake law-ri bo di na le?

⁶ I kér se tul *Abaraham na i ko. Mbede Ngerewuru baa bay se tul-e mii: «Abaraham na daa law-ε bo tul Ngerewuru, be ze Ngerewuru kiike fal mbika law be, a kóke ni ba nzob ká do báy zadé nzedem ká nun-ε*.»

⁷ Be ze do nun hana ri ko mii, bari ká i daa law-ri bo tul Krisi na ze, i ba vu Abaraham taa tusuekeri.

⁸ Mbede Ngerewuru baa pola mii, Ngerewuru a d́aa ha nzobri ká i ba Zib ya na, i vi ba nzobri ká i do báy zadé nzedem ká nun-ε báy faa mbika law bari na. Sawke mini ze, Ngerewuru waa bay kereke na zinj Abaraham pola lew mii: «Mi sam fe zuo tul saw nzobri riw bele báy faa bo*.»

⁹ Lee, Abaraham na daa law-ε bo tul-e, ze a zinke fe sami na. Be mini ze, bari riw bele ká i daa law-ri bo tul Krisi na, ka sam fe zuo tul-ri faa mbijw munu ká'a samke fe zuo tul Abaraham na.

¹⁰ A roo le, bari ká i daa law-ri te tul d́aa vu mbom bo tul bol kusol na, bebi Ngerewuru bo tul-ri, bay ji le, mbede Ngerewuru baa mii: «Nzob haa haa ká daa vu mbom bo tul bay ká i daa do bil *mbede bol kusol, a daa feri riw bele ká do bil mbedeke na báy zadé banquo ya le, bebi Ngerewuru bo tul-e*.»

¹¹ Be mini ze, i ko ta-tan ro: nzob mbijw mini ká Ngerewuru ko ni ba nzob ká do báy zadé nzedem ká nun-ε báy faa d́aa vu mbom bo tul bol kusol na, tiya, bay ji le, mbede Ngerewuru baa ta-tan mii: «Nzob ká do báy zadé nzedem ká nun Ngerewuru báy faa law-ε ká'a daa bo tul-e na, a kaw bay kunnunS.»

¹² Roo le, d́aa bol kusol na maa ki báy d́aa law bo tul Ngerewuru ya, bay ji le, i daa do bil mbede Ngerewuru ndaw mii: «Nzob ká daa fe ká bol kusol baa báy zadé riw bele na, a kawke báy kunnun báy faa bol kusolke na*.»

¹³ Roo le, timbede key na, Zezu Krisi vi naa bebi bol kusol ká bo tul naari. Zadka i ber ni do tul puu say hud na, bebi Ngerewuru ká do tul naari na, ka mbi suo-ε a suoke bol naari bay hana bebike na ka ti tul naari mbaa, bay ji le, mbede Ngerewuru baa mii: «Nzob haa haa ká i ber ni do tul puu say hud na, bebi Ngerewuru bo tul-e*.»

¹⁴ Zezu Krisi na daa munu bay hana fe sami ká Ngerewuru waa zinj Abaraham na, ka do bay tul nzobri ká i ba Zib ya na báy faa be, roo bay hana náa yari Tem

* 3:6 3.6 Tiika saw fe 15.5-6. † 3:8 3.8 Tiika saw fe 12.3. ‡ 3:10 3.10 Kijina bol kusol ba sidfike 27.26. § 3:11 3.11 Abakuk 2.4. * 3:12 3.12 Soro ped d́aa Leviri 18.5. † 3:13 3.13 Kijina bol kusol ba sidfike 21.23.

ká Ngerewuru waa bay tul nzobri ká i dfaa law-ri bo tul-e na.

Bay ká Ngerewuru waa na, bol kusol ti súo ya

¹⁵ Yu-iri, m̀ mbika fe mbjw ká tusiri key bay kíekeri fe. Zadzka nzobri sídì síj tul bay zinj k̀j, a i s̀j mjiri zuo nduo k̀j na, nzob mbjw maa bay bumra bayke ya ndaw, a maa dfaa k̀j zuo d̀i ya ndaw pi.

¹⁶ Ze feke do faa mbjw munu bay bay ká Ngerewuru waa zinj *Abaraham bay vu bul-e. Mbede Ngerewuru baa bay key na bay tul vu bul-eri riw bele ya^z, roo le, bayke do ta-tan, a kie se tul vu bul-e mbjw k̀j hoy ká ba Krisi.

¹⁷ I ko, bay ká m̀ hii bay baa ze do key: Ngerewuru na síj tul bay zinj Abaraham, a waa bay káw tul bayke na. Fale ku na dfaa mbiimbam isod nin bay síj say ndaw roo, Ngerewuru ha *bol kusol na do bay. Roo le, bay ká a síj pola zinj Abaraham na, bol kusol na maa bay bumra bayke ya, a maa dfaa k̀j zuo d̀i ya ndaw pi.

¹⁸ A zadka Ngerewuru ha nzobri fe kere ká'a waa bay faa dfaa vu mbom bo tul bol kusol le, bayke kie mii, ka ha fe bay bay ká'a waa na mbaa. Roo le, bay faa waa bay ze Ngerewuru kieke law kere be ha Abaraham.

¹⁹ Waa, bay ji ndaw roo Ngerewuru ha bol kusol ha Zibri le? Ka ha bol kusol k̀j nde d̀i bay hanja bo, naa kokeri fe dfaa naari ká ndaya ká rii nun-e ya na. Bol kusolke ku na a dfaa ped duo duo maa bay nam ká vu bulu Abaraham ká ba *Krisi na a vike. Ba be na ze, Ngerewuru waa bay bay tul-e. A ze bol kusol na Ngerewuru ha led nzaapedri ká nulue bay hanja ri nday bayke ha *Moyze ká ba nzob doko sikda nzobri bay Ngerewuru.

²⁰ Nzob doko sikda nzobri na, do bay tul kudu nzobri ká sídì. A roo le, zadka Ngerewuru waa bay zinj Abaraham na, ka dfaa feke huo-e k̀j hoy.

Bol kusol koro naari kpuru maa bay nam mbika law

²¹ Waa, *bol kusol bay waa bay ká Ngerewuru ha na tun k̀j tun le? U-uu munu ya mgban! Zadzka faa do d̀i bay hanja nzobri kaw bay kummun bay faa dfaa vu mbom bo tul bol kusol le, nzob a maa bay dfaa bol kusol ndaw roo ha Ngerewuru koke ni ba nzob ká do bay zadé ká nun-e.

²² Roo le, i dfaa do bil mbede Ngerewuru ta-tan mii, nzobri riw bele na, feyga mgba ri kekS, bay hanja bo fe ká Ngerewuru waa na, ka ha ri bay law-ri ká i dfaa bo tul Zezu Krisi.

²³ Pola roo bay hanja faa bay mbika law ka tji na, bol kusol mgba naari kek ba koy, a gyanke bay mbika law ká Ngerewuru kie naari na tji kele.

²⁴ Be mini ze, bol kusol na koro naari kpuru ha *Krisi vike, bay hanja bo Ngerewuru ka ko naari ba nzobri ká i do bay zadé nzedem ká nun-e bay faa mbika law.

²⁵ Roo le, munu ká bay mbika law tji key na, bol kusol na ba gan tul naari mbaa.

²⁶ Timbede key na, bay faa mbika law ze, i zuo zinj Zezu Krisi, a i ba vu Ngerewuru riw bele.

²⁷ Baari riw bele na i dfaa tul-ri nduo mbii bay zuo zinj Zezu Krisi, ha be Krisi k̀j suo-e na ya bil law-ri kpol kpol riw bele.

²⁸ Munu zu le, wal sakra saw k̀j ti mbaa. Zib mase Zib ya kara tiya ndaw, koy bay nzob hoyke kara tiya ndaw, waga nzob bay may nzob kara tiya ndaw pi. Baari riw bele na, i zuo zinj Zezu Krisi, a i vi ba nzob ká mbjw hoy.

²⁹ Be ze, zadka i ba taa Krisi le, i ba vu bulu *Abaraham a i zinj feri riw bele ká Ngerewuru waa bay tul-e na ndaw.

4

¹ I laa bay kiri ká mgba law-i bay baa ha ri na. Led ká'a káw tul fe pile bi-e na, ze fe bi-eri riw bele do bay tul-e hoy kara, zadka'a ba led kob robay na, ka dfaa suo-e do munu ba led káw,

² a dfaa vu mbom bo tul nzobri ká i ba gan tul-e a i ko-kom ba tul-e bay tul ped beri na, kpuru maa bay nam ká bi-e tuu na.

³ Naari hoy kara, naa dori faa mbjw munu ndaw. Zadzka naa bari led kob robay na, naa dori bil koy fe dfaa bulu naari banguo, ha ri do ba gan tul naari.

⁴ Roo le, zadka nam ká Ngerewuru tuu na vi le, ka pie Vi-e ha may nzob mboj ni. Lee, Vi-eke ku na dfaa vu mbom bo tul bol kusol Zibri na,

⁵ bay hanja bo, bari ká i do bil koy bol kusol na, ka tinake ri bo, ha naa vikeri ba vu Ngerewuru.

⁶ Bay kie ri ha ri ko mii, i ba vi-e taa tusuakeri na, Ngerewuru pie Tem Vi-e do bil law naari. Temke na ha naa baari bay mii: «Aba, Baa.»

⁷ Be ze, timbede key na, mu ba koy mbaa, roo le, mu ba vu Ngerewuru. Munu ká mu ba vi-e na, ka'a hanja mu fe kereri riw bele ká'a koro do bay tul vi-eri na ndaw.

Law Pol na-nam ya bay tul nzob mbika lawri

‡ 3:16 3.16 Tiika saw fe 12.7.

§ 3:22 3.22 Kijina bol kusol ba sidike 27.26; Simri 143.2.

⁸ Pola lew ká ì kò Ngerewuru ya na, ì ba koy *fe poy wuru taa gòb gòbkeri.

⁹ Roo le, timbede key na, ì tuu Ngerewuru, (mì hii báa mi: ba Ngerewuru ze tuu rì timbede key.) Waa, daa mina ndaw roo, ì yìi í se bil fe taa gòb gòbkeri ká hurusuo-rì tiya dek dek na robay le? Daa mina ndaw roo, ì hii yìi bay daa koy bari na ba kị robay le?

¹⁰ Baari na, ì daa law-rì bo tul nam haneri ndaw, few daa suoriya haneri ndaw, bil lew haneri ndaw, roo mbiimbam haneri ndaw pi.

¹¹ Bi na, law-i na-nam ya bay tul-rì. Pedri riw bele ká mì daa ká sakra baari o na waa, do ba fe ká gor hoy le?

¹² Yu-iri, bi na mì naa sùo-i ká bil *bol kusol Zibri a mì do munu ká baari. Ze, mì kof rì timbede key bay haña rì daa faa mbijw munu ká bi. Baari na, zadka mì se luor-rì na, ì daa fe kqaya mbijw zinj mì ya.

¹³ Fe ká daa ha mì káake káa Bay Kere ká luor-rì titire dekere na, ì kò ndaw; ba sùo-i ze se mì.

¹⁴ Sùo-i ká se mì na, daa ha rì kò seke fe bamba. Be nu ku hoy kara, ì ìm mì ya, a ì tuj mì ngerej ya ndaw, roo le, ì mgba mì ba sùo-rì munu ba led nzaaped Ngerewuru, mase munu ká Zezu *Krisi kị sùo-e.

¹⁵ Waa, suoriya baari na do haa robay le? Mì báa ha rì: ba fe ká faa do di zu le, ì náa para nun-rì bay haña mì.

¹⁶ Waa, timbede key na, mì yìi mí vi ba nzoòb tul ngani baari ro bay tul sùo bay ká mì baa ha rì na le?

¹⁷ Nzoòbri ká ì fere káa Bay Kere na, kèr bay bari ndaya ká tul rì. I hii bay kúo rì saa luo-i key na bay daa rì zuo fal-rì.

¹⁸ Ba tusue kị, do ndad bamba bay haña rì nduo kiyaw kiyaw ká tul fe kere. Ze, mì do sakra baari, mase mì ti ya hoy kara, ndad bay daa munu banquo kpadara.

¹⁹ Baari yu-iri ká mì kò rì ba nzoòb nun-i na, mì do bil kóko seke fe ngji bamba tasiri bay tul-rì na robay. Kóko seke feke ku na, do munu ba nduo ká se máy nzoòb bay haña ni mbon. A òko munu kpuru maa báy nam ká Krisi ya zad ká bil law-rì kpol kpol.

²⁰ Tem sùo-i tji kerej kerej. Mì hii bay òko zinj rì mbijw hoy, bay kóko faa ká bay báake bay ha rì, bay jì le, mì ker bay ngji bamba se tul-rì.

Bay ká se tul sáka kuni ká kịre sidi

²¹ Baari ká ì hii òko bil *bol kusol banquo na, ì baa ha mì laa: bay ká bol kusol baa na waa, ì laa ya le?

²² I daa do bil mbede Ngerewuru mii, *Abaraham do báy ledri ba sidi. Led mbijwke na, ka mbon zinj Agar ká ba máy fal, a ba koy*. A led ndeke di sidi ke laa le, ka mbon zinj Saara ká ba máy pol be na.

²³ Be ká mi-e ba máy fal a ba koy na, ka mbon led faa mbijw munu ká máyri mbonke ledri riw bele banquo. Roo le, máy pol na, mbon munu ká be na ya. Ka mbon báy faa bay ká Ngerewuru waa zinj Abaraham†.

²⁴ Soro fe ká kal key na, kie naari fe. Máyri ká sidi key na, kie *sáka kuni ká kịre sidi. Mbijwke ba Agar ká ba koy, a kie kuni ká Ngerewuru saa ká tul kuo Sinay, zad ká a ha nzoòbri bol kusol ká di. Ledri ká a mbon na ì ba koyri.

²⁵ Agar ká do munu ba tul kuo Sinay ká tusiri Arabi na, ka do munu ba ngerepuo ká Zuruzalem ká timbede ká ba koy báy nzoòbri riw bele ká ì do di.

²⁶ Roo le, Zuruzalem ká nulue na do báy tul-e. Be na ze, ka ba máa naari,

²⁷ bay jì le, ì daa do bil mbede Ngerewuru mii:

«Bo ká mù ba máa suo ká mù mbon ya na, mu záy sùo-o!

Bo ká nduo se mù ba mbijw ya báy na, mu daa fe belen belen ba siya báy suoriya,

bay jì le, máy ká wara pon ni na, a òko báy ledri ngji mba máy ká wara hii ni.»

²⁸ Yu-iri, baari na ì do ba ledri ká ì mbon ri báy faa bay ká Ngerewuru waa, munu ká ì mbonke Izak.

²⁹ Sewke ká ì mbonke ledri ká sidi key na, led ká ì mbon ni munu ká led hawri riw bele na, ka daa nun nzoòb hay ká ì mbon ni báy faa hurusuo Tem Ngerewuru na tuo sie bamba. Ze, timbede key hoy kara do faa mbijw munu ndaw.

³⁰ A waa, mbede Ngerewuru baa mina le? Mbedeke baa mi: «Mu nii máy ká ba koy na báy vi-e, bay jì le, vu máy koy na ti zinj fe pile bi-e zinj vu máy pol ya\$.»

³¹ Yu-iri, munu zu le, naari na, náa bári vu máy koy ya, roo le, náa bári vu máy pol.

5

I daa sùo-rì ba koy bay tul bol kusol na mbáa

¹ *Krisi na tina naari saa bil koy bay haña náa káwri báy tul naari ba tusue! Munu zu le, ì mgba sùo-rì ngo-ngon bay káw bay tul-rì, a ì nze báy sùo-rì bay yìi í vi ba koyri na mbáa.

² Bi Pol na, mì baa ha rì ta-taj: zadka ì kuj ngori bay haña Ngerewuru ka kò rì ba

* 4:22 4:22 Tiika saw fe 16.1-16. † 4:23 4:23 Saara ká ba máa suo. ‡ 4:27 4:27 Ezay 54.1. § 4:30 4:30 Tiika saw fe 21.10.

nzobri ká ì dō báy zadē nzedem ká nun-ε le, fe ká Krisi dāa na dō ba fe ká gor hoy ká nun-rì.

³ Mì baka rì ba kị faa bal ba mbjw na robay: nzob hāa hāa ká ha ri kunj ni ngori na, dō nun hāja ni dāa vu mbom bo tul *bol kusol na báy nzi-ε ngid bele.

⁴ Baari ká ì nzaa faa bay hāja Ngerewuru ka kō rì ba nzobri ká i dō báy zadē nzedem ká nun-ε báy faa dāa vu mbom bo tul bol kusol na, zadka ì dāa munu le, ì naa sùo-rì ká luo Krisi, a ì naa sùo-rì ká bil law kere Ngerewuru na ndaw.

⁵ Roo le, naari na, náa hiiri bay hāja Ngerewuru ka hā náa dōri báy zadē nzedem ká nun-ε. Ba fe ká náa dāari law naari te dī nzokdō, a náa giyanri feke na kekeke báy hurusuo Tem Law Pie ká dāa pef ká bil law naari báy faa mbika law na.

⁶ Zadka náa zuori zinj Zezu Krisi na, *kunj ngori, mase kunj ngori ya hoy kara, be ze ba fe ya, roo le, fe ká ndad bamba na ba mbika law ká dāa fe báy faa law ini.

⁷ Pola na, ì dāa fe ndad bamba. A wāa, timbede key na, nzob ve ze dāa puu bo pol-rì ha rì dāa vu mbom bo tul tusue bay na mbāa le?

⁸ I ko, bay ká ì baa ì sūruke tigbāa-ri bay mbāke tul-rì na, uru saa luo Ngerewuru ká dī rì na ya.

⁹ Sim bay bāa nzobri baa mii: «Tumbom ndji hoy tuo bo mbii le, mbii fū riw bele* .»

¹⁰ Bi na, mì ko le, baari ká ì zuo zinj Zezu Krisi na, ì ti yji ì ker bay kị bof ya. Mì ko ndaw, nzob ká dō fére tul-rì na, ze ka ba na nzob jì jì hoy kara, Ngerewuru a dāa bay bo tul-e hā ni ko seke fe.

¹¹ Yū-iri, zadka ba bi ze mì ka-kāa kunj ngori banjwo mì baa mii, ba fe kere na wāa, bay jì ndaw roo, ì dāa nun-i tuo sie mini key báy le? Zadka mì dāa munu le, káa Bay Kere ká mì kaa se tul Krisi ká ì ber ni dō tul puu say huf na, ti bá ngud puu téke bal nzob mbjw ya.

¹² Nzob nuri ká ì yoklo kér bay baari ku na, mì hii bay hāja ri se báy ped dāa bari na ba pola pola bo, ì lo gum ri mgbum!

¹³ A baari yū-iri laa le, bay ká se tul bol kusol na, Ngerewuru dī rì bay hāja ri kaw báy tul-rì. Roo le, ì hā káw báy tul-rì na, ka vi ba faa ká bay dāake fe ká kon naysuo hii ya. I hā law ini ze ka dō bil law-rì ì dāake ped hā kị ba lie ba lew,

¹⁴ Bay jì le, bol kusolri riw bele na mbjw tul-e mbjw hoy mii: «Mu hii kù-ò munu ká sùo-ò bo kị.»

¹⁵ I nze báy sùo-rì ndaw ro! Zadka ì hii kị ya, roo ì zoro kị báy bay had had le, ì bié kị kad kad bele.

I hā Tem Law Pie ka nda faa pol-rì

¹⁶ Munu zu le, bay ká mì bāa ha rì na ze dō key: ì hā Tem Law Pie ze ka nda faa pol-rì. Zadka ì dāa munu le, ì ti dāa fe ká kon naysuo hii na mbāa.

¹⁷ Tusueke le, fe ká kon naysuo hii na, tunj fe ká Tem Law Pie hii na ngerej ba fal. A fe ká Tem Law Pie hii na laa le, tunj fe ká naysuo hii na ngerej ba fal na ndaw. Bari sidi bele na ì tunj kị tunj ngerej ha rì zinj faa dāa fe kereri ká ì hii bay dāa na ya.

¹⁸ Roo le, zadka Tem Law Pie nda faa pol-rì le, *bol kusol na dō báy hurusuo ká tul-rì mbāa.

¹⁹ Feri ká nzobri hii bay dāa báy kon naysuo-ri na dō ta-tan: dāa nun pie ndaw, dāa fe j̄m ndaw, séke simsed taa gob gobkeri ndaw,

²⁰ puo wururi ndaw, dāa fe dāa mgbiiri ndaw, fūy kiri ndaw, roo dāa rodi zinj kị ndaw pi. Nzobkeri ku na, ì dāa sere zinj kị ndaw, ì ba nzob law fāa ndaw, ì ba nzob kóko nun fe ndaw, a ì bié kị kad kad ì te bil kị tan zúo kị ndaw pi.

²¹ Ì ba nzob dāa kon fe ndaw, nzob dāa sùo-ri ba koy him ndaw, nzob fe sum luyeri ndaw, roo ì dāa fe kiri bof bof ká rii fe niri key na ndaw pi. Mì baka rì timbede key munu ká mì baka rì ká pola na báy. Bari ká ì dō bil fe niri key banjwo na, ì ti dōko sakra nzobri ká Ngerewuru re mbay ká tul-ri na ya.

²² Roo le, zadka Tem Law Pie ze nda faa pol-rì le, ferì ká'a hii bay hāja nzobri dāa na ze dō key: kóko nzob ba nzob nun ndaw, dāa suoriya ndaw, káw dēkeke ndaw, ìki law ká tul nzobri ndaw, dāa kere ndaw, mgbaka ini ndaw, roo dōko tul bay ndaw pi.

²³ Ká'a bá nzob law huoke lom ndaw, a ba nzob kóko faa mgbaka sùo-ε ndaw pi. Bol kusol tunj fe niri key na ngerej ya!

²⁴ Bari ká ì ba taa Zezu *Krisi na, ì pon dāa kon fe naysuo na riw bele munu rii fe ká ì ber ni dō tul puu say huf.

²⁵ Munu ká Tem Law Pie ze hā náa káwkeri báy kunnun na, ndad bay hāja ni ka nda faa pol naari, a kie naari simsed kere.

²⁶ I vi ba nzob siika sùo-rì ya, ì ngákla kị a ì dāa sere zinj kị ya ndaw.

6

I dāa kere zinj nzobri riw bele

¹ Yū-iri, zadka ì ko nzob dō dāa kaja le, baari ká Tem taa Ngerewuru nda faa pol-rì na, ì se ì vā yjinra ni vi dō faa kere báy kusol bay kere ká huo lom ze ka zinj ni. Roo le, mu nze báy sùo-ò ndaw ro, ká bay lie bo bil fe kaja ya na.

* 5:9 5.9 Nzaa gerek ba levure.

² I so kị ká bil kér ɓayri ɓa lie ɓa lew. Zadka ì ɗaa munu le, ɓe ndaƙw roo ì ɗaake vu mbom ɓo tul *bol kusol *Krisi na ɓáy.

³ Zadka nzoɓ ker a ɓaa mii, ɓeri ɓa nzoɓ tusue le, ka ɓa nzoɓ tusue ya a ula sùo-ε sùo-ε kị.

⁴ Ndadɗ ɓay haɗa nzoɓ haɗa haɗa le, ka békle fe ɗáa ɓe na a ko. Zadka pedɗ ɗáa ɓeri na ɗo ɓáy kere le, ka'a ɗáa suoriya ɓay tul pedɗ ɓe ká'a ɗaa na ɓo, ka ti mgbaka sùo-ε a lieke nzoɓ haƙwri ká'a mba ri na ya.

⁵ Ba tusue kị: nzoɓ haɗa haɗa le, ka so-soɓa ká maa tul-e ɓe kị sùo-ε.

⁶ Nzoɓ ká i fere ni ʼBay Kere na, ɗo nun haɗa ni ɓe hoy kara, ka yi a wál fe kere ɓeri ká'a ɗóke na, a ha nzoɓ ká fere ni fe na.

⁷ I úla sùo-rì ya! Ngerewuru na nzoɓ sie ni ya: fe ká nzoɓ ru na a zín lereke kị.

⁸ Zadka nzoɓ ru fe ká rii kon naysuo ká ɗo bil law-ε le, a zín fe tunduoke ká ɓa huɗ na. Roo le, zadka nzoɓ ru fe ká rii law Tem Law Pie laa le, Tem Law Pie na a haɗa ni fe tunduoke ká ɓa káw ɓáy kumnun ká ɗo ɓanɗo na.

⁹ Ndadɗ ɓay haɗa náa ɗáari fe kere ɓanɗo taɗ haɗa law naari ka ɓa. Zadka náa ɗáari munu ɓanɗo, roo namke vi le, náa zínri fe tunduoke na.

¹⁰ Munu zu le, zadka náa zínri faa le, náa ɗáari kere zín nzoɓri riw bele, kakalke le, zín yu naari ká i ɓa nzoɓ mbika lawri.

Ɔro ɓie ɓay

¹¹ I ko, timbeɗe key na, bi kị sùo-i ze, m̀ ɗaa ɓro ɓie mbeɗe key na ɓáy nduo-i ɓa ngobke gbodoro gbodoro ha ri.

¹² Mi ɓaa ha ri: ɓari ká i hii ɓay mgbaka ri ɓáy hɗrusuo ha ri kuɗ ngori na, i ɓa nzoɓri ká i hii ɓay kie sùo-ri ká nun nzoɓri ká kele. Tusueke le, i ɗaa munu ɓay haɗa nzoɓri ɗaa nun-ri tuo sie ɓay tul *Krisi ká i ɓer ni ɗo tul puu say huɗ na ya.

¹³ Bari kị sùo-ri ká i ɓa nzoɓ *kún ngori na kara, i ɗaa vu mbom ɓo tul *bol kusol na ɓáy zadɗe riw bele ya. Roo le, i hii ɓay gedɗe ri ɓay haɗa ri kuɗ ngori na, ɓay haɗa ɓo i maa ndáke giri sùo-ri ɓay tul bol kol nuokeri ká zuo sùo-rì na.

¹⁴ A ɓi laa le, m̀ nda giri sùo-i ɓay tul fe mbjw hoy ká ɓa Krisi, Ngerembay naari ká i ɓer ni ɗo tul puu say huɗ na. Munu ká Krisi hu ká tul puu say huɗ ɓay tul-i na, feri ká tukele key na, m̀ ko ɓa fe ká ɗo gor hoy, a mí ha kér ɓay ɓiri se ɗi mbáa.

¹⁵ Kún ngori mase kún ngori ya hoy kara, ɓe ze ɓa fe ya, roo le, fe ká ndadɗ ɓamba na, ɓay haɗa náa víri ɓa nzoɓ fie ɓáy faa hɗrusuo Tem Law Pie.

¹⁶ A ɓari riw bele ká i se faa kere ni key na laa le, ndadɗ ɓay haɗa ɗeɗeɗe ɓáy law

kere Ngerewuru ka sáɗ zín ri, roo a sáɗ zín nzoɓri riw bele ká i ɓa taa ɓe na.

¹⁷ Tii saƙwe saa bil nam ká vuri key na, m̀ hii ɓay haɗa nzoɓ ka yoklo kér ɓay ɓi mbáa, ɓay yi le, bol kol nuori ká zuo sùo-i key na, kie mii, m̀ ɓa taa Zezu.

¹⁸ Yu-iri, ndadɗ ɓay haɗa law huoke Ngerembay naari Zezu Krisi ka sáɗ zín ri riw bele. Amem! Ndadɗ ɓay haɗa ni ka ɗo munu na kị.

Efezri Mbede ká Pol ɗaa ha nzoɓ mbika lawri ká Efez

Bay ká se tul feri ká ɗo bil mbede ni key

Mbede key na nzoɓri ker í ɓaa mii, ɓa mbede ká í ɗaa se sakra nzoɓ mbika lawri ká í mbu tul kɪ báy zadri ɓoɗ ɓoɗ ká tusiri Azi Miner, ká ngerewu Efez ɗo ɗi na. Ká bil mbede key na, Pol ɗaa ha ri ko fe ká Ngerewuru mbi nzi-ε ká ɗi piedke lew hoy bay ɗaa. Ka'a mbu feri riw bele ká nulue ndaw, tusiri key ndaw zuo pol mbay ká mbij hoy ká ɓa Krisi.

Mbu tul kɪ nzoɓ Krisiri riw bele na, Zibri báy nzoɓri ká í ɓa Ziɓ ya na, i zuo zɪŋ kɪ mbij hoy ɓa sùo ká mbij, ká Krisi ɓa tul. Zúo kɪke ku na ɗo munu, bay ji le, Ngerewuru nan nzoɓri zuo ɓoɗ ɓa taa ɓe, a nda buma zɪŋ ri bay tul fe ká Krisi ɗaa, a ha ri pam báy faa law kere ɓe. Ka ha Tem Law Pie ha nzoɓ taa ɓeri. Ba ɓe Tem Law Pie ke na ze ka ɗaa ha ri zuo zɪŋ kɪ. Be ze, zadka nzoɓ mbika law ha ha ɗaa ped ɓe ped ɓe na le, nzoɓ mbika lawri ká í mbu tul kɪ na, i zɪŋ hɪrusuo a í ngonj ká bil mbika law ɓari na ɓa pola pola. Mbede key na, ɓaa bay roɓay se tul fe ká nzoɓ mbika lawri ɗaa bay kɪke zúo kɪke na ha ni ka ɗo ɓa fe tusue: mgbaka ini ndaw, ɗaa vu mbom ɓo tul kɪ ndaw, roo haɗa taambol ha Ngerewuru ndaw pi.

Maa bayri ká ɗo bil-e

Pam ká báy faa Krisi: 1-2

Zúo kɪ nzoɓ mbika lawri: 3.1-4.16

Simsed nzoɓri ká í zuo zɪŋ Krisi: 4.17-6.24

Soko ká Pol hii ha nzoɓ mbika lawri

¹ Bi Pol ká Ngerewuru ha mi ɓa nzoɓ ndáy nzaaped Zezu *Krisi báy law hiiya ɓe na, mi ɗaa mbede key na ha ri ɓaari nzoɓ taa Ngerewururi ká í kaw Efez*, ká í ɗaa law-ri ɓo tul Zezu Krisi.

² Ndaɗ bay haɗa law huoke báy ɗeɗeke ɓaa naari Ngerewuru, báy Ngerembay Zezu Krisi ka sáɗ zɪŋ ri.

Fe kere ká Ngerewuru ha naari báy faa zúo zɪŋ Zezu Krisi

³ Náa pisiri Ngerewuru, ɓaa Ngerembay naari Zezu *Krisi, ɓe ká'a ha naari fe saɗi báy riŋ-ε riŋ-ε riw bele ká nulue báy faa zúo zɪŋ Krisi!

⁴ I ko, pola roo bay haɗa Ngerewuru ɗaa tusiri na, ka naa naari zuo ɓoɗ ɓa taa ɓe

báy faa Krisi, bay haɗa ɓo náa táŋri kad kad ká pol-e taŋ bay ká tul naari.

Báy faa law ini ɓe na,

⁵ ka mbi nzi-ε pola lew hoy bay haɗa náa ɓári vi-eri báy faa Zezu Krisi. Ka ɗaa munu, bay ji le, feke ku na ri law-ε.

⁶ Munu zu le, riŋ ɗika ɓa taa Ngerewuru bay tul bawda law kere ɓe ká'a ha naari báy bil law-ε puluk, bay ji le, náa zuori zɪŋ Vi-ε ká'a ko ni ɓa nzoɓ nun-ε na.

⁷ Báy faa sim ɓe ká uo ká tul puu say huɗ na, Ngerewuru tɪnake naari saa bil hɪrusuo feyaa ká mgba naari ɓa koy, a nda bumake zɪŋ naari. Be ze, ka kɪ naari bawda law kere ɓe ká mba kɪjɪna fal-ε wuruk wuruk na,

⁸ a haɗe naari nun nzemri báy gosi fe kókori riw bele.

⁹ Ka ha náa kóri fe ká ɗo zad muni ká'a mbi nzi-ε ká ɗi pied lew hoy báy law hiiya ɓe bay ɗaa báy faa Krisi na.

¹⁰ Feke ku na, ɗoo ɓie nam na le, feri riw bele ká nulue ndaw, tusiri key ndaw na, ká'a mbu zuo tul kɪ mbij hoy ká pol mbay ká mbij hoy ká ɓa Krisi.

¹¹ Báy faa zúo zɪŋ Krisi na, ɓuru Zibri na ɓuru zɪŋ fe kereri ká Ngerewuru waa bay tul nzoɓ ɓeri, bay ji le, ka naa ɓuru pola lew hoy báy faa ká'a leke. Fekeri riw bele ku na, ka ɗaa maa báy fe ká'a hii a mbi nzi-ε ká ɗi bay ɗaa sùo-ε.

¹² Munu zu le, ɓuru Zibri ká ɓuru ɓa titire nzoɓri ká ɓuru ɗaa law ɓuru nzokɗo te tul Krisi na, ɓuru ɗaa riŋ ɗika ɓo tul Ngerewuru ká ɓa bawda nzoɓ luye!

¹³ A ɓaari ká í ɓa Ziɓ ya na hoy kara, zadka í laa tusue bay ká ɓa Bay Kere ká ha ri zɪŋke pam na, í ɗaake law-ri ɓo tul Krisi. Be ze, Ngerewuru téke surum zuo sùo-ri ɓa taa ɓe, a haɗe ri Tem Law Pie ká'a waa bayke pola na†.

¹⁴ Temke ku na, ɓa fe ká Ngerewuru ha a kɪke mii, fe kereri riw bele ká'a waa bay tul nzoɓ ɓeri na, náa zɪŋri ngid bele báy nam ká'a tɪnake naari wum saa bil hɪrusuo feyaa ká mgba naari ɓa koy na. Riŋ ɗika ka ɓa taa ɓe!

Nzaa bay kere Pol

¹⁵ Be mini ze, úru saa nam ká mi láake soro bay law-ri ká í ɗaa ɓo tul Ngerembay Zezu, roo báy ini ká í mgba zɪŋ nzoɓ mbika lawri riw bele na,

¹⁶ mi ɗaa taambol ha Ngerewuru ɓanguo bay tul-ri.

¹⁷ Ká bil nzaa bay kere ɓiri na, zadka mi ker se tul-ri le, mi vbi Ngerewuru, ɓaa Nzoɓ Riŋ Dika Luye ká ɓa Ngerewuru Ngerembay naari Zezu *Krisi na, bay haɗa ni ka ha ri Tem Law Pie ha ni ka ha ri nun

* 1:1 1.1 Ká bil táw mbede haneri ká piedke lew na, i ɗaa «ká í kaw Efez» na ɗo ɗi ya. † 1:13 1.13 I kɪi Ezekiyel 36.26-27; 37.14; Zuyel 2.28-30.

nzem ndaw, kóko saw feri ndaw bo, i túuke ni ta-tan.

¹⁸ Mi kod ni bay hana ni ka mgbúfa nun bil law-ri ká nziya bay hana ri ko fe ká i daa law-ri te dí nzokdo ká'a díke ri bayke na. Mi kod ni bay hana ri ko fe riñ díka luye ká'a daa do bay tul nzobri ká i ba taa be,

¹⁹ roo báy bawda hurusuo ká do bay tul naari ká náa dáari law naari bo tulle na, maa bay mgbaka a lieke fe kiri ya. Hurusuoke ku na, ba hay ká Ngerewuru tina do zad hie báy bawda hurusuo-e

²⁰ báy nam ká'a tınake Krisi saa luo hud hā ni kaw tunduho hofo be ká nulue.

²¹ Ká zadē ku na, Krisi re mbay ká tul hurusuo temri riw bele ká re mbay ndaw, tul nzob réke tul nzobri riw bele ndaw, tul hurusuori riw bele ndaw, tul hurusuo ká kal tul hurusuo hawri riw bele ndaw, roo báy riñri riw bele ká mgbā ká bil sew ni key hoy ya, roo le, ká bil sewri ká'a ví vuku kara ndaw pi.

²² Ba tusue, Ngerewuru daa feri riw bele zuo pol Krisi a hā ni ba mbay luye ká tul nzob mbika lawri riw bele

²³ ká i ba sùo-ε na. Ká sakra nzob mbika lawri na, Krisi yā zad kpol kpol ká dī, ba be kī ze ka yā zadri riw bele.

2

Law kere Ngerewuru daa hā nzob hufferi káwke báy kumnun

¹ Pola lew na, baari ká i ba Zib ya na, i do ba nzob hufferi bay tul fe daa yā baari.

² I do bil fe daa yā i se simsed munu ká nzob tukeleri, a i tónke fal mbay tul temndayari ká tusiri key ká daa ped timbede ká bil law nzobri ká i t̄-t̄ji ká tul Ngerewuru.

³ A buru Zibri riw bele laa le, buru do munu ká bari ndaw. Buru do bil fe daa naysuo, a búru dáake fe ká naysuo báy kér bay buru hoy ze hii. Munu ká buru do munu na, buru do ba nzobri ká here Ngerewuru do bay tul buru munu ká nzob hawri.

⁴ Roo le, Ngerewuru na ba nzob kóko nun sie nzob ndaw, a law ini be ká bay tul naari kara nḡi bamba tasiri ndaw pi.

⁵ Ze náa bári nzob hufferi bay tul fe k̄aya naari na hoy kara, ka daa hā náa kawri báy kumnun zih *Krisi. Ba law kere Ngerewuru ze daa ha ri zinke pam.

⁶ Báy faa zúo zih Zezu Krisi na, Ngerewuru hā náa kawri báy kumnun zih ni mbij hoy, a daa hā náa reri mbay zih ni mbij ká tul hurusuo temri riw bele.

⁷ Ka daa munu bay kieke led falri ká bil sewri riw bele ká'a ví vuku na ha ri ko bawda law kere be ká ba hje bamba zikiki

ká'a daa báy law hiiya be zih naari báy faa Zezu Krisi.

⁸ Tusueke le, law kere Ngerewuru ze daa ha ri zinke pam bay law-ri ká i daa bo tul Krisi. Pamke ku na uru saa luo-ri ya, roo le, ba fe ini ká Ngerewuru kī ze hā.

⁹ Feke ku na, ba lere ped daa baari roo nzob mbij mini a ndákake giri sùo-ε ká dī ya.

¹⁰ Ba Ngerewuru kī ze daa naari a hā náa zihri pam báy faa zúo zih Zezu Krisi, bay hana náa dáari ped kere ká'a leke do pola bay hana náa dáari na.

Zibri báy nzobri ká i ba Zib ya vi ba nzob ká mbij

¹¹ Baari ká i ba mbii ndij Zib ya, ká Zibri dí ri ba nzobri ká i kun ngori ya, a i dí sùo-ri ba nzob kun ngoriri báy faa fe ká nzob daa do naysuo na, i kér se tul dol baari ká pola lew na i ko.

¹² Ká bil sewke ku na i do dí zih *Krisi, a i ba led Izarayelri ká Ngerewuru nan ri a daa ri zuo bod ba taa be na ya. I ba varuri a i do fal kpan kuni ká Ngerewuru waa a saa bay tul nzob beri na. Baari na, i kaw tukele key tan fe ká i daa law-ri te dí nzokdo ndaw, tan Ngerewuru ndaw pi.

¹³ A roo le, timbede ká báy faa zúo zih Zezu Krisi na, baari ká i do dí dī na i soro deb ba lakun-ε báy faa sim be ká uo ká tul puu say hud.

¹⁴ Krisi kī sùo-ε ze daa hā dekeke do sakra nzobri ká i ba Zib báy nzobri ká i ba Zib ya na, ha ri vi ba nzob ká mbij hoy. Báy hud be ká tul puu say hud na, ka wúake kóko badoko ká kun sakra nzobri ha ri ba nzob tul nḡani kiri na.

¹⁵ Be Krisi na, ka bumra *bol kusol Zibri báy zad sanmakeri ká bod bod, a hā saw nzobri ká sidí key na vi ba nzob fie mbij hoy ro báy faa zúo zih ni, a daa hā dekeke do sakra naari.

¹⁶ Báy hud be ká tul puu say hud na, ka bieke law zónke, a mbu saw nzobri ká sidí na vi ba nzob ká mbij hoy, a daa ha ri zuo zih Ngerewuru.

¹⁷ Be Krisi na, ka ví ka-káa Bay Kere ká hā dekeke hā baari ká i ba Zib ya ká i do dí dī zih Ngerewuru ndaw, roo bari ká i ba Zib ká i do dí ya deb hoy zih ni na ndaw pi.

¹⁸ Be ze, báy faa Krisi na, naari riw bele ká náa bári Zibri ndaw, Zib ya ndaw na, taambol Tem Law Píeke ká mbij na ku ze, náa zinkeri faa bay sóro ba luo Baa Ngerewuru.

¹⁹ Be mini ze, baari ká i ba Zib ya na, timbede key i ba varu nzob mbáa ndaw, a i ba nzobri ká i vi saa tul puo kī mbáa ndaw, roo le, i ba saw nzob taa Ngerewururi, a i ba nzob ini beri ro.

²⁰ Baarì hõy kara, i mbúo rì mbjw hõy zinj ßuru Zibri ßa *hul kani Ngerewuru ká do tul tigbãa hul ká ßa *nzob ndáy nzaapedri báy *nzob yãña ßayri saa nzaa Ngerewuru na. A tisaw ká ßo tji hulke ku na, ße ze ßa Zezu Krisi kji sùo-ε.

²¹ Ba ße kji ze ka ðaa hã hul mgba kji báy kere riw bele kpãn a hã ni vi ßa hul kani Ngerewuru ká do ßod ßa taa ße.

²² Baarì ká i ßa Zib ya na hõy kara, báy faa zúo zinj ni na, i mbúo rì mbjw hõy zinj nzob mbika law hãwri hã naari riw bele náa víri ßa hul ká Ngerewuru ðaa puo ká ði báy faa Tem ße.

3

Peð ká Ngerewuru ðaa zuo nduo Pol bay tul nzobri ká i ßa Zib ya

¹ Bi Pol ká i mgba mĩ naa hul sal bay tul peð Zezu *Krisi ká mĩ ðaa bay tul baarì ká i ßa Zib ya na, zadka mĩ ker se tul feri riw bele ká Ngerewuru ðaa na le, mĩ ðaa nzaa bay kere bay tul-rì.

² Peð ká Ngerewuru ðaa zuo nduo-i báy faa law kere ße bay haña mĩ ðaa bay tul-rì na, i laa ßayke ðoð ro.

³ Fe ká'a waa bay ðaa ká do zad muni na, ka tina sawke hã mĩ ko, munu ká mĩ ßaa ndji do bil mbede ká mĩ ðaa ha ri key na.

⁴ Zadka i kji bayke le, i kóko mii, fe ká do zad muni ká se tul Krisi na, mĩ ko ta-tañ.

⁵ Piεde lew na, fe ká do zad muni na, Ngerewuru ßaa ßayke hã nzobri ya, roo le, timbede key na ka tina sawke báy faa Tem ße hã nzob ßeri ká i do ßod ßa *nzob ndáy nzaapedri báy nzob yãña ßayri saa nzi-ε na ha ri ko.

⁶ I ko, fe munike na ze do key: nzobri ká i ßa saw Zib ya, ká i laa káa Bay Kere a i yãa bayke na, i do bil fe kereri ká Ngerewuru hã nzob ßeri na mbjw hõy zinj ßari ká i ßa Zibri na a i vi ßa nzob ká mbjw hõy, roo i do bil fe ká Ngerewuru waa bay tul nzobri ká i zuo zinj Zezu Krisi na mbjw hõy ndaw.

⁷ Bi na, báy faa law kere ká Ngerewuru ðaa zinj mĩ, báy hurusuo-ε ká ðaa peð ká bil law-i na, ka háke mĩ fe ini hã mĩ víke ßa nzob káa 'Bay Kere key.

⁸ Bi na, mĩ ßa leð ká sakra nzob taa Ngerewururi mgbaða. Ze ße nu ku hõy kara, Ngerewuru ðaa law kere zinj mĩ, a hã mĩ ka-káa fe kere Krisi ká mba kjiña na hã nzobri ká i ßa Zib ya ndaw,

⁹ a mĩ ðaa hã nzobri riw bele kóke fe ká Ngerewuru leke faake bay ðaa na do zad hie. 'Ba fe ká Ngerewuru Nzob 'Dáa Feri Riwi Bele ðaa do zad muni ßa ðje lew hõy,

¹⁰ bay haña ßo timbede key ká báy faa nzob mbika lawri riw bele ká i mbjw tul kji na, temri báy hurusuori ká re mbay na

i kóke nun nzem ße báy faa gosikeri ßod ßod riw bele.

¹¹ Be ze fe ká'a hii bay ðaa maa báy bay ká'a mbi nzi-ε ká ði ßa ðje lew hõy na, ka ðaa o báy faa Zezu Krisi Ngerembay naari.

¹² Báy faa zúo zinj ni ndaw, roo báy law naari ká náa ðaari ßo tul-e ndaw na, náa zinjri faa ká bay ðoko pol-e tanj law tóko.

¹³ Munu zu le, mĩ kod rì bay haña law-rì ka sãa bay tul kóko seke feri ká mĩ do bil-e bay tul-rì na ya. Kóko seke fekeri ku na, i zinj fe kereri ká ði a ßa fe riñ ðika ká bay tul-rì.

Nzaa bay kere Pol

¹⁴ Be ze, zadka mĩ ker se tul feri ká Báa Ngerewuru ðaa na le, mĩ huku siri ká pol-e,

¹⁵ ße ká saw nzob iniri riw bele ká nulue báy tusiri key ði ni ßa Báa na.

¹⁶ Mĩ kod Ngerewuru Nzob Riñ Dika Luye ká do báy feri riw bele na, ka ha rì hurusuo ká bil law-rì nziya báy faa Tem ße.

¹⁷ Mĩ kod ni bay haña *Krisi ka ðaa puo ká bil law-rì báy faa mbika law. Mĩ kod ni bay haña rì ßar saw, a i do ngonj kpay kpay ká bil law ini,

¹⁸ Bay haña ßo, baarì báy nzob hãwri riw bele ká i ßa taa Ngerewuru na i maa bay kóko waa, mina ze bawda law ini Krisi ká gbuke tiya ká aa a pie ndaw, ganj a ði ndaw na le!

¹⁹ Mĩ kod ni bay haña rì ko law ini Krisi ká mba tul feri riw bele ká maa bay haña nzob ko ya na, bay haña ßo feri riw bele ká ßa taa Ngerewuru na, ka yãa bil law-rì kpol kpol.

²⁰ Riñ ðika ßa taa Ngerewuru ká maa bay ðaa feri ká kal tul zad báy hurusuo-ε ká ðaa peð ká bil law naari. Ka maa bay ðaa fe kal tul hayri ká náa vbiri ni riw bele ndaw, a kal tul keri bay naari pavbað ndaw pi.

²¹ Riñ ðika ßa taa ße báy faa nzob mbika lawri riw bele ká i mbjw tul kji, roo báy faa Zezu Krisi báy bil sewri riw bele mbiimbam báy mbiimbam ßanguo. Amem! Ndad bay haña ni ka do munu na kji.

4

Bá nzob mbjw ká bil Krisi

¹ Munu zu le, ßi ká i mgba mĩ naa hul sal bay tul Ngerembay na, mĩ kod rì bay haña rì se simsed ka maa báy taa hay ká Ngerewuru hii a ðike rì na.

² I se simsed ká yuðuðu i ðiñ tul-rì a i ikike law-rì. I sju law-rì ká tul kji ßa lie ßa lew báy law ini.

³ I daa hurusuo-rì tunj kị í kóro saw zúo kị ká Tem Ngerewuru ha rì báy faa òkòkò ká'a sínje rì mbjw na.

⁴ I kò, nzoòb taa Krisiri na sùo-ri mbjw rɛw, Tem Law Pie kara mbjw rɛw ndaw, a fe ká Ngerewuru òkòkò naari ká náa dáari law naari te òkòkò báy zinj na kara, mbjw rɛw ndaw pi.

⁵ Ngerembay na mbjw rɛw, mbika law mbjw rɛw ndaw, dáa tul nduo mbii na kara mbjw rɛw ndaw pi.

⁶ Ngerewuru ká ba Baa nzoòbri riw bele na mbjw rɛw, a re mbay ká tul nzoòbri riw bele ndaw, a daa pedf báy zadri riw bele ndaw, a òkò bil law nzoòbri riw bele ndaw pi.

⁷ Roo le, naari na, nzoòb haa haa le, *Krisi hã ni fe ini ká maa báy zadf,

⁸ munu ká bayke òkò bil mbede Ngerewuru mi:

«Zadka'a haw yum a hil ba siya na,

ka fãa nzoòbri ká í mgba rì mgbam na se fal-ε

a hã fe tunduo be hã nzoòbri.»*

⁹ «Ka hil ba siya» na wãa, bil bayke baa mina le? Bayke baa mi, pola roò bay hãja Krisi uru a se luo Bi-ε na, ka òkò kpuru a se zadf baw.†

¹⁰ Be ká'a òkò na, ba nzoòb taa mbjwke ká uru kpuru a se nulue siya bay hãja òkò, ka re mbay ká tul feri riw bele báy zadri riw bele.

¹¹ Ba be kị ze ka hã fe ini hã nzoòbri báy zadf zadf. Ka hã nzoòb hãneri vi ba *nzoòb ndáy nzaapedri, nzoòb kịri ba *nzoòb yãaja bayri saa nzaa Ngerewuru, nzoòb kịri laa le, i ba nzoòb káa Bay Kere, a nzoòb kịri roòbay i ba nzoòb kóro badu Ngerewuru báy nzoòb fére nzoòbri fe.

¹² Ka daa munu bay hãja òkò, nzoòb taa Ngerewururi i maa bay daa pedf ká'a pɔɔ zuo nduo-ri, hã nzoòb mbika lawri ká í òkò munu ba sùo Krisi na, i ngónke ká bil mbika law òkò ba pola pola,

¹³ hã naari riw bele na náa zùokeri zinj kị mbjw hɔy ká bil mbika law ndaw, tuuka Vu Ngerewuru ndaw pi. Naari na, náa vikari ba nzoòbri ká ngo-ngɔɔ, a náa yãari fe daa Krisi na báy zadf nzedem.

¹⁴ Be ndaw roò, náa ti òkòkeri ba lef tueri ká nzoòb fe fére bayluri ula ri ha ri se líe se lew munu ba hul tumbii ká zuu veke ni hã ni laj bejna bejna ya.

¹⁵ Roo le, zadka náa baari tusue bay ba kele hã nzoòbri báy faa law ini le, náa ngónri ká

bil feri riw bele kpuru, a náa yãakeri fe daa Krisi, be ká'a ba tul.

¹⁶ Taambol be na ze, nzaa nduo sùo-eri ká òkò òkò na, i zúo kị í ngɔɔ kpán hã sùo bele na síj kị báy kere báy zadf òkòmakeri. Be mini ze, zadka nzaa nduo sùo nzoòb mbjw mbjw bele daa pedf báy kere le, sùo riw bele na ngɔɔ a se ba pola pola ká bil law ini.

Kaw ba nzoòb fe ká bil Krisi

¹⁷ Bay ká mi baa ha rì a mí gedfe tul-e báy riñ Ngerembay na ze òkò key: i se simsed munu ká nzoòbri ká í tuu Ngerewuru ya na mbaa. Bari na, i se fal kér bay bari ká daa fe mbjw ya,

¹⁸ a fe kóko bari hɔy kara òkò kpalu ndaw. Káw báy kumnun ká Ngerewuru hã nzoòb na, i kò ya wum, bay jì le, nun-ri fumra gbíbil ká òkò, a law-ri kara ngɔɔ ba tisaw.

¹⁹ Sahoy mbjw mini kara se ri ká tul fe daa bari na ya. I pɔɔ sùo-ri hã fe daa gòb gòbkeri a í daake fe imri lóke lóke tanj kóko fal sùo-ri.

²⁰ Roo le, baari na, báy faa key na ze i tũuke *Krisi ya.

²¹ Baari na, i laa bay ká se tul-e na ba tusue, a í fere rì tusue bay ká bil Zezu.

²² I fere rì fe bay hãja rì naa sùo-ri ká bil táw fe daa baari ká kie simsed kãaya baari báy kɔn fe nzaa úlari ká òkò rì na ba fal,

²³ òkò hã kér bay ká bil law-rì na ka fére a vi ba fie.

²⁴ I mbi sùo fie ká Ngerewuru daa hã ni rì ni na i nduo òkò sùo-rì. Báy faa tusue bay na, i kieke sùo-ri ba nzoòb ká daa feri báy zadf, a í òkò òkò ba taa be.

²⁵ Munu ká i naa sùo-ri ká bil kúf bay na, nzoòb hã hã le, ka ba daa tusue bay hã kù-ε, bay jì le, naari riw bele na náa bári nzaa nduo sùo ká mbjw.

²⁶ Zadka law-rì fãa rì le, i nze báy sùo-rì ká bay daa feyãa. Law fãa baari na i hã sie ka riñ ká òkò ya,

²⁷ i pɔɔ faa mbjw hã ngeretemndaya ya.

²⁸ Nzoòb ká ba nzoòb riiba le, ka pɔɔ nzaa nduo riiba be na ka gbũ, a òkò a daa pedf báy nduo-ε bay hãja ni ka zinj faa a hã fe hã nzoòbri ká í se sie fe.

²⁹ I hã bay kãaya mbjw mini kara ka tji ká nzaa-rì ya, roo le, i baa bay ká maa sóko nzoòbri, a daa kere zinj nzoòbri ká í laa bayke na.

³⁰ Tem Law Pie Ngerewuru na i daa nun-ε tũo sie ya. Be na ka ba bol nduo Ngerewuru ká òkò sùo-ri, a kieke rì ba nzoòb

* **4:8 4:8** Simri 68.18. Zadka ngere tul nzoòb yumi báy nzoòb beri haw yum, roò fale ku i yji i se puo le, ngere tul nzoòb yumi na leke feri ká í fãa ká nzaa ruy na a hã nzoòbri. Do faa mbjw munu ndaw, munu ká Zezu Krisi haw yum ká tul ngeretemndaya ká tul puu say hudf, a kaw tunduo hoò Bi-ε Ngerewuru na, ka leke fe iniri òkò òkò hã nzoòb mbika lawri riw bele. † **4:9 4:9** Nzoòb ndáy bay hãneri baa mi, «pola roò bay hãja Krisi uru a se luo Bi-ε na, ka òkò kpuru a vi tusiri key.»

taa be kpuru tji nam ká a óroke ped be ká sùo-rì ngid bele a yaa rì.

³¹ Law zónke riw bele ndaw, dáa nun ši ngaw ngaw ká tul nzoɓ ndaw, law fãa ndaw, dáa nzaabay ndaw, t̄iri nzoɓ ndaw, roo fe dáa law mgbórori boɗ boɗ riw bele ndaw na, i pón ba fal.

³² I dáa law kere zinj k̄i i ko nun sie k̄i, a i ha law-rì ka huɔ ká tul k̄i munu ká Ngerewuru ha law-ε huɔ lom ká tul-rì báy faa Krisi na.

5

Séke simsed ká bil zad taja

¹ Baari na, munu ká i ba ledri ká Ngerewuru ko rì ba nzoɓ nun-ε na i mbóro fe dáa be.

² Feri riw bele ká i dáa na, i dáa báy law ini munu ká *Krisi hii naari, a mbi sùo-ε ha huɗ bay tul naari ba *fe poy ká bare fu buy buy a rii law Ngerewuru.

³ Baari na, i ba taa Ngerewuru. Munu zu le, dáa nun pie ndaw, fe dáa im ndaw, mase kóko nun fe ndaw na, maa bay haɗa bayke mbijw mini kara ka mgba ká sakra baari ya.

⁴ Roɓay, báa bay sahoɗ ndaw, loko kóko sorori ndaw, roo luo mbúo ká tul nzoɓ ndaw na, maa bay haɗa ni ka do sakra baari ya, roo le, i dáa taambol ze ka ha Ngerewuru.

⁵ I ko báy kere ndaw ro! Nzoɓ ká pɔɗ sùo-ε a ba nzoɓ dáa nun pie, mase nzoɓ dáa fe im, mase nzoɓ kóko nun fe na, ka ko fekeri ku na ba wuru ká a kod. Nzoɓke ku na, fe kereri ká do bay tul nzoɓri ká Krisi báy Ngerewuru re mbay ká tul-ri na, ka ti zinj mbijw ya.

⁶ I ha nzoɓ mbijw mini kara ka úla rì báy kóko bayri ya. Bay tul fe dáa kaaya ká mini key na ze, here Ngerewuru a zúoke tul nzoɓri ká i dáa tul ngɔɗɔ zinj ni.

⁷ Munu le, k̄iri nzoɓri ká munu ku na i mgbajra ri ya.

⁸ Pola na, i do bil sunj tilo, roo le, timbede key le, báy faa zúo zinj Ngerembay na i do bil zad taja. Munu zu le, i se simsed munu ba nzoɓri ká i do bil zad taja,

⁹ Bay ji le, zad taja ke ku na daa ha nzoɓ lie lereke ba fe dáa kereri riw bele: fe dáa ká do sikda ndaw, fe dáa tusue ndaw pi.

¹⁰ I dáa hurusuori tunj k̄i i békleke fe ká rii law Ngerembay.

¹¹ Fe dáa goɓ goɓkeri ká gor hoy ká do bil sunj tilo na, i mgbajra ri ndji ya, roo le, i tina ri do zad hie gbay gbay.

¹² Fekeri ká nzoɓri daa ká zad muni ku na, ba fe dáa sahoɗ ká nzoɓ maa bay báa bayke ya.

¹³ Roo le, zadka fe dáakeri riw bele ku na do zad hie gbay gbay le, saw fekeri tina sùo-ε do zad hie gbay gbay.

¹⁴ Tusuke le, ferri riw bele ká tji a do zad hie gbay gbay na, vi ba zad taja. Sawke mini ze i baa mii: «Bo ká mù na-nam na, mu túma. Bo ká mù ba nzoɓ huɗe na, mu túma ká sakra nzoɓ huɗeri, a le, Krisi a haɗa nun-a tanj báy*.»

¹⁵ Munu zu le, i nze báy sùo-rì bay tul k̄iri simsed baari na ndaw ro! I se simsed munu ká kóko nzoɓri ya, roo le, i se simsed munu ká nzoɓ nun nzemri

¹⁶ ká i dáa fe kere báy bil nam ká Ngerewuru ha na, bay ji le, bil nam ká náa do ri di key na, ba nam ká ndaya.

¹⁷ Sawke mini ze, i dáa fe dáa kóko ya, roo le, i dáa hurusuori tunj k̄i i kóke fe ká Ngerembay hii bay haɗa rì dáa na.

¹⁸ I ha him ka dáa rì túd ya, bay ji le, a haɗa rì dáa fe goɓ goɓkeri, roo le, i ha Tem Ngerewuru ze ka mbaa bil law-rì gbay gbay.

¹⁹ Ho i baa bay i sóke k̄i báy simri ndaw, sim písi ndaw, roo báy sim ká a ha rì ndaw na, i písike Ngerembay báy bil law-rì riw bele.

²⁰ Ká bil ferri riw, báy bil namri riw bele na, i dáa taambol ha Báa Ngerewuru báy riw Ngerembay naari Zezu Krisi,

²¹ a i diw tul-rì ká pol k̄i bay tul hie Krisi ká do bil law-rì na.

Fe dáa nzoɓri ká i zuo zinj Krisi

²² Májri, i diw tul-rì ká pol waa baari munu ká i dáa zinj Ngerembay,

²³ Bay ji le, wara nzoɓ na ba mbay ká tul máy nzoɓ munu ká *Krisi ba mbay ká tul nzoɓ mbika lawri riw bele. Be Krisi na, ka ba Nzoɓ Yaɗa nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul k̄i riw bele ká i do munu ba sùo-ε na.

²⁴ Be ze, baari máyri na i diw tul-rì ká pol waa baari ká tul ferri riw bele faa mbijw munu ká nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul k̄i riw bele dáake zinj Krisi.

²⁵ A baari warari laa le, i hii máy baari faa mbijw munu ká Krisi hiike nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul k̄i riw bele a pɔɗ sùo-ε ha huɗ bay tul-ri.

²⁶ Ka waa ri báy mbii báy bay be ha ri *tanj kad kad, a dáa ri zuo boɗ ba taa be.

²⁷ Ka dáa munu bay haɗa nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul k̄i riw bele na, i do pol-e munu ba máy ká koro sùo-ε bay tul waa be, ká a kie sùo-ε ká pol-e ká bil ndadi máy be riw bele a tanj kad kad, tanj fe im ká mbuo di ndaw, tanj bol kol nuɗo ndaw, a di taw ya ndaw, roo fe kaaya mbijw mini kara do sùo-ε ya ndaw pi.

* 5:14 5:14 Nzoɓ haɗeri ker i baa mii, bay key na, ba sim ká nzoɓ mbika lawri ká titire dekke i di ká sie dáa tul nduo mbii.

²⁸ Munu zu le, do nun haṅa wḡrari na, i ko mǎy bari ba nzoḅ nun-ri munu ká i kóke sùo-ri ba nzoḅ nun-ri na. Nzoḅ ká hii mǎy be na, ka hii sùo-ε be k̄i sùo-ε.

²⁹ Tusueke le, nzoḅ mb̄iw mini kara ti s̄aṅ sùo-ε sùo-ε ya, roo le, ka h̄ol ni a ko-kóm ba tul-e faa mb̄iw munu ká Krisi kóke kóm ba tul nzoḅ mb̄ika lawri ká i mb̄u tul k̄i riw bele,

³⁰ Bay ʒi le, naari na, náa bári nzaa nduo sùo-ε.

³¹ «S̄awke mini ze, w̄ara nzoḅ a pón̄ bi-ε báy mi-ε bay káw z̄iṅ mǎy be, bari sidi bele reḅ na, i ví ba nzoḅ ká mb̄iw†.»

³² Bayke ku na ba bawda fe, a ze m̄i ker mí ko le, feke ku na ba a se tul Krisi báy nzoḅ mb̄ika lawri boḑ boḑ ká i mb̄u tul k̄i riw bele,

³³ a roo le, bayke na do bay tul-r̄i ndaw: ndaḑ bay haṅa nzoḅ haḡa haḡa le, ka hii mǎy be munu ká'a h̄iike sùo-ε, a mǎy nzoḅ hoy kara ka h̄iε waa be.

6

¹ Baari led̄ri ká i ba taa Ngerembay na, i daa vu mbom ka bo tul nzoḅ mbón̄ri, bay ʒi le, ba fe ká do báy zaḑe.

² Bol kusol mb̄iw baam̄i: «Mu daa vu mbom ka bo tul b̄aa-ka báy máa-ṅa*.» Bol kusol key na ba titire ká Ngerewuru waa fe k̄i nde tul-e a baam̄i:

³ Mú daa vu mbom ka bo tul b̄aa-ka báy máa-ṅa na le, mú káw báy suoriya a mú káwke tusiri key haḡa bol-a ka díke.

⁴ A baari b̄aa led̄ri laa le, i daa haḡa tul vu baari ka fére ya, roo le, i h̄ol ri báy faa fére ri fe ndaw, haṅa ri nzaa boko ká uru saa luo Ngerembay ndaw pi.

⁵ A baari koyri na, i daa vu mbom ka bo tul b̄aa gan baari ká tusiri key báy h̄iε ndaw, báy tóko ká pol-ri ndaw, roo báy law mb̄iw ká taṅ kaḑ kaḑ munu ká i dáake ped̄ haḡa Krisi.

⁶ I daa ped̄ ha ri bay doko ká i do fal-ri kek key hoy bay ndádke ká nun-ri ya. Roo le, i daa law h̄iia Ngerewuru báy bil law-ri riw bele munu ba nzoḅ ped̄ Krisi.

⁷ I daa ped̄ ha ri báy law kere r̄ii fe ká i daa haḡa Ngerembay bo, i daa haḡa nzoḅri hoy ya,

⁸ bay ʒi le, i ko ndaw, nzoḅ haḡa haḡa ká ba koy, mase nzoḅ ká kaw báy tul-e hoy kara, Ngerembay a haṅa ni fe ká maa tul-e bay fe kere ká'a daa na.

⁹ Do faa mb̄iw munu ndaw, baari ká i ba b̄aa gan bari na, i daa fe báy zaḑe ka z̄iṅ koy baari. Koko ká i dára ri, bay ʒi le, i ko, baari ndaw, koy baari ndaw na, b̄aa gan

baari mb̄iw hoy do nulue. Be na ka naa nun nzoḅ mb̄iw ya.

Daa fe rem Ngerewuru ka zúo sùo-r̄i

¹⁰ Ká bay s̄iṅ tul bay key na le, i haḡa bawda h̄urusuo Ngerembay ka daa ha r̄i vi ba nzoḅ h̄urusuo.

¹¹ Fe remri riw bele ká Ngerewuru ha r̄i na, i faa zúo sùo-r̄i; be ndaw roo, i mgbáke sùo-r̄i ṅgo-ṅgoṅ bay tul fe dáa law ṅgeretmndaya na báy. ¹² Tusueke le, naari na náa r̄uri ruy z̄iṅ nzoḅ ya, roo le, náa r̄uri z̄iṅ h̄urusuo temndayari ká i re mbay ká tukelε key ndaw, z̄iṅ h̄urusuori riw bele ndaw, roo z̄iṅ h̄urusuo mbay ká bil sun̄ tilo ká tusiri key ndaw pi.

¹³ S̄awke mini ze, fe remri riw bele ká Ngerewuru haḡa na, i faa zúo sùo-r̄i. Be ndaw roo, zadka nam ká ndaya na vi le, nzoḅ tul ṅgani ti z̄iṅ faa ká bay mbaka tul-ri ya báy. A fal ruy ká i ruu kpuru t̄i gbyuke na ro le, i haw yum na ro zu.

¹⁴ Munu zu le, i do d̄i ya i mgba tusue bay na ṅgo-ṅgoṅ munu ba nzoḅ yum ká mbi sal huo a s̄iṅke puu si-e. I haḡa fe dáa baari ka do sikda munu ba gari lari ká ṅgoṅ kokyoko ká nzoḅ yum nduo do nzaa law-e siya bay yamke fe remri.

¹⁵ I ka-káa Bay Kere káw d̄ekeke na báy sùo ndúoke kiyaw kiyaw haḡa nzoḅri munu ba nzoḅ yum ká nda dikon do bal-ε bay séke sed̄ báy kere.

¹⁶ I daa law-ri ka bo tul Ngerembay ban̄guo munu ba ṅgan̄ ká nzoḅ yum mgbá do nduo-ε bay tul guo ṅgeretmndaya†.

¹⁷ I yaa pam ká Ngerewuru ha r̄i na munu ba taguḡa, báy Bay Ngerewuru ká Tem Law Pie ha r̄i na, ka do munu ba maam̄i.

¹⁸ I daa nzaa bay kere ban̄guo báy faa Tem Law Pie i kódko Ngerewuru báy k̄iri nzaa bay kereri boḑ boḑ ha ni ka so r̄i ká bil feri riw bele. I káw báy nzaa bal-r̄i kekeke i ged̄e tul nzaa bay kere, i daa bay tul nzoḅ Ngerewuru riw bele.

¹⁹ I daa nzaa bay kere bay tul-i, bay haṅa bo Ngerewuru ka haḡa m̄i bay haḡa ká do báy zaḑe bay b̄aa. Be ndaw roo, m̄i báake bay báy nun w̄ara nzoḅ haḡa nzoḅri ko Bay Kere ká do zad̄ munu ká se tul Zibri báy nzoḅri ká i ba Zib ya ká i vi ba nzoḅ ká mb̄iw hoy na.

²⁰ Bi na, m̄i suo bol *Krisi. Bay tul Bay Kere key na ze i s̄iṅ m̄i báy sal lari haḡa m̄i naa hul sal. Munu zu le, i daa nzaa bay kere bay haṅa m̄i ba bayke báy nun w̄ara nzoḅ munu ká ba ped̄ bi ká bay haṅa m̄i daa na.

ʒo bie soko Pol ká mgbada

† 5:31 5.31Tiika saw fe 2.24; 1Ko 6.16; Mat 19.5. * 6:2 6.2 T̄i kele 20.12; K̄iṅja bol kusol ba sid̄ike 5.16. † 6:16 6.16 Guoke na, i daa fe do nzi-e, ze bo zadka i so le, mbi huu bilam a se feri.

²¹ Mî hii ßay haŋa ßaarî hoy kara ì laa ßay ká se tul-i ßáy ðol ßi key na. Yu naari Tisik ká náa kóri ni ßa nzoß nun naari, a ßa nzoß peð Ngerembay ká peð ðáa ße ðo ßáy zaðe na, a loko soro ferî riw bele ká se tul-i na ha rî laa ßáy.

²² Şawke mini ze, mî píe ni ßa luo-rî ßay haŋa ni ka ßaa ßay zað ðol ßuru na ha rî laa, a hũoke law-rî ndaw pi.

²³ Ndad ßay haŋa ðekeke ßáy law ini, roo ßáy mbika law ká uru saa luo Baa Ngerewuru ßáy Ngerembay Zezu *Krisi na, ka sáð zîŋ rî riw bele.

²⁴ Ndad ßay haŋa law huoke Ngerewuru ka sáð zîŋ nzoßri riw bele ká i hii Ngerembay naari Zezu Krisi ßáy law ini ká fere sùo-ε ya.

Filibri
Mbede ká Pol daa / ha nzoɓ
mbika lawri ká Filib

Bay ká se tul feri ká do bil mbede ni key

Mbede key na Pol naa hul sal ze a daa a pieke ha titire nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɪ ká be kɪ ka daa ri do kudu zad ká Maseduwan. Ka kɪ fal feri ká tɪ tul-e ká'a do bil-e, a daa taambol ha ri bay tul sóko ká i so ni. Ká bil puo ká Filib na, ped daa bari nzoɓ fe fere bayluri na dara zuo kɪ nzoɓ mbika lawri a haa ri séke ba pola i ngonj ká bil mbika law ya. Be ze ba fe ká yoklo kér bay Pol ha ni daake mbede ni key.

Nzobri ká i daa law-ri bo tul Krisi na, Ngerewuru naa bay ká tul-ri ha ri zuo zɪn ni. Zuo zɪn Krisi bay tuuka ni na, kal tul feri riw bele pavhad. Ze ba na fe ji ji hoy tɪ tul nzoɓ hoy kara, nzobke do bay dekeke bay suoriya. Sawke mini ze, Pol nzoɓ nday nzaaped na, ze ka naa na hul sal hoy kara, ka daa bay key na do bil mbede ni key mii: «I daa suoriya ká bil Ngerembay banɔ» (4.4).

Maa bayri ká do bil-e

- Feri ká tɪ tul Pol ká'a do bil-e: 1.1-26
- Fe daa Krisi do ba fe mboro nzoɓ mbika lawri: 1.27-2.30
- Tuuka Krisi na kal tul feri riw bele: 3.1-4.9
- Taambol bay tul sóko ká nzoɓ mbika lawri so ni: 4.10-23

Soko ká Pol hii ha ri

- ¹ Bi Pol buru Timote ká buru ba koy ped Zezu *Krisi na, buru daa mbede key na ha ri baari nzoɓ taa Ngerewururi riw bele ká i zuo zɪn Zezu Krisi ká i kaw Filib. Buru hii soko ha ri, ngereri ká i nda faa pol-ri ndaw, roo nzoɓ sóko pedri ndaw pi.
- ² Ndad bay hanja law huoke bay dekeke taa Baa naari Ngerewuru, bay Ngerembay Zezu Krisi ka saf zɪn ri.

Pol daa nzaa bay kere bay tul-ri

- ³ Banɔ na, zadka mi ker se tul-ri na, mi daa taambol ha Ngerewuru.
- ⁴ Banɔo kpadara ká mi do daa nzaa bay kere bay tul-ri riw bele na, mi daa bay suoriya,
- ⁵ bay ji le, bay titire nam ká i mbike law-ri kpuru tɪ timbede na, i daa law mbɔw zɪn buru ha kaa Bay Kere *Krisi se ba pola pola.
- ⁶ Mi ko ba tusue kɪ mii: Ngerewuru ká tii saw daa ped kereke ká bil law-ri na, a

daa ba pola pola kpuru ha ni o riw bele bay nam ká Zezu Krisi a yi a vi.

⁷ Do bay zadɛ bay hanja mi do bay kɪri kér bayri ká mini key se tul-ri riw bele. Tusueke le, mi ko ri ba wara law-i. Ze mi naa na hul sal key, mase bay nam ká mi do hoy mi ka-kaa Bay Kere Krisi ha nzoɓri ko bayke ta-tan ba tusue bay na hoy kara, baari riw bele na i do bil law kere ká Ngerewuru daa zɪn mi na mbɔw hoy.

⁸ Ba tusue kɪ, mi hii ri bay bil law-iri riw bele munu ká Zezu Krisi hii ri. Ngerewuru ba nzoɓ bay nasike.

⁹ Nzaa bay kere ká mi daa ha Ngerewuru bay tul-ri na ze do key: mi kod ni bay hanja ini ká i mgba na ka se ba pola pola, ha inike ku na daa ha ri tɪuke Ngerewuru ta-tan, a i kóko fe ká do bay zadɛ nzedem,

¹⁰ bay hanja bo i ba nzobri ká i maa kéle fe ká do bay kere. Be ndaw roo, i ba nzobri ká i *tan kad kad ká bay mbɔw kara do tul-ri bay nam ká Krisi a yi a vi na ya.

¹¹ Zezu Krisi ká do bil law-ri na, a daa ha ri daa fe kereri banɔo bay zadɛ, bay daake rin dika bo tul Ngerewuru ndaw, pisike ni ndaw pi.

Bay Kere Zezu se ba pola pola

¹² Yu-iri, mi hii bay hanja ri ko: fe ká tɪ tul-i na, daa ha Bay Kere *Krisi séke sed ba pola pola kɪ hoy

¹³ a ha nzoɓ yumri riw bele ká i koro puo mbay bay nzoɓ hawri riw bele na i ko mii, i mgba mi bo hul sal bay tul ped Krisi ká mi daa.

¹⁴ Robay, mgbaka ká i mgba mi bo hul sal na, daa wara bo bil law ruo yu-iri ha ri káake kaa Bay Kere Krisi na bay nun wara nzoɓ ba pola pola tan hɛ.

¹⁵ Ba tusue kɪ, nzoɓ haneri ká sakra bari ku na, i ka-kaa Bay Kere Krisi bay daa sere, bay kpere zɪn mi, a roo le, nzoɓ hawri ka-kaa Bay Kere na bay kér bay kere.

¹⁶ Bari na, i daa pedke bay law ini; i ko ndaw mii, nam bi ká hul sal key na, ba Ngerewuru kɪ ze ha mi naa di bay hanja mi baa Bay Kere Krisi ká pol nzoɓ kɪn sal bayri ha nzoɓri ko ta-tan mii, ba tusue bay.

¹⁷ Nzoɓ nuri ku na, i ka-kaa bay ká se tul Krisi na bay law ndaya bay kpere. I daa munu i hii bay hanja kóko seke fe bi ká bil hul sal na ka kɪy tul kɪ ba pola pola.

¹⁸ Ze i kaa na kaa Bay Kere Krisi bay law ndaya mase bay law kere hoy kara, yoklo mi mbɔw ya! Kaa Bay Kere Krisi na se ba pola pola a ha mi daa suoriya ká di.

Mi daa suoriya ká di ba pola robay,
¹⁹ bay ji le, mi ko ndaw, taambol nzaa bay kere ká i daa, roo bay Tem taa Zezu Krisi ká so mi ká di ndaw na, feri riw bele ká tɪ tul-i ku na, oro bie le, Ngerewuru a hanja mi zɪn pam.

²⁰ Fe ká mgbá law-i bamba ká m̀́ d́́aa law-i te d́́i nzokd́́o na, ́́ba hańa sahoý ka se m̀́ ká tul fe mbjw ká m̀́ d́́aa na ya, roo le, timbede key ká mak v́́aw na, m̀́ kaw b́́ay kumnun mase m̀́ hu na hu h́́oy kara, feri riw bele ká m̀́ d́́aa na, m̀́ d́́aa tan h́́e bay hańa ́́o, nzobri ḱ́oke mina ze Krisi ́́a bawda nzob le!

²¹ Ba tusue ḱ́j, káw b́́ay kumnun ́́i na, m̀́ hii bay d́́aa mbay ́́o tul Krisi. Ze m̀́ hu h́́oy kara, ́́a fe ká ý́i a ndad bamba robay!

²² Roo le, zadka m̀́ káw b́́ay kumnun ká tusiri key ́́a pola robay, a m̀́ maa sóko nzobri ha ri ngon ká bil mbika law le, káw b́́ay kumnun mase, hud h́́oy kara, fe ká law-i hii na m̀́ ko ya b́́ay.

²³ Bil law-i nzaa bay ́́a sidí: m̀́ d́́aa kon pón tusiri key bay v́́a káw zinj Krisi, ́́e ze ́́a fe ká ndad bamba tasiri.

²⁴ Roo le, d́́o nun hańa m̀́ kaw tusiri key m̀́ so rí.

²⁵ Munu ká m̀́ ko feke ́́a tusue na, m̀́ ko le m̀́ káw b́́ay kumnun b́́ay, m̀́ ko le, m̀́ káw zinj rí riw bele bay sóko rí h́́a mbika law ́́aari ngónke ́́a pola pola, a í zinj suoriya ká d́́i.

²⁶ Be ndaw ropie, nam ká m̀́ ý́i ́́a ḱ́j bay ḱ́oko rí na, a ́́a fe saw ndáka giri sùo-rí ́́a pola pola ká bil Zezu Krisi bay tul fe kere ká'a d́́aa bay tul-i.

²⁷ Ba j́́i j́́i h́́oy kara, ́́i se simsed ka maa b́́ay Bay Kere Krisi na. Be roo, m̀́ se na m̀́ ko rí, mase m̀́ ti sakra ́́aari ya h́́oy kara, m̀́ laa mii, ́́i mgbá law-rí ngo-ngon maa ḱ́j, a í ru-ruy bay tul tusue bay ká d́́o bil Bay Kere Krisi.

²⁸ I h́́a h́́e nzob tul ngani ́́aari ka d́́aa rí mbjw ya. ́́a fe ká kie ri mii, i ́́a nzobri ká i ́́i-́́ie; a ́́aari laa le, ́́i ́́a nzobri ká ́́i zinj pam. Feke ku na uru saa luo Ngerewuru,

²⁹ bay j́́i le, Ngerewuru d́́aa law kere zinj rí bay hańa rí dáake ped Krisi, ́́a d́́aa law ́́o tul-e h́́oy ya, roo le, bay ḱ́oko seke fe bay tul-e ndaw pi.

³⁰ Timbede key na, ́́i ́́a b́́aw ruy ́́i ká se tul Bay Kere Krisi. Ruyke ku na, ́́a taa mbjwke ká ́́i ko m̀́ d́́o nzi-e ká pola na. Ruyke na b́́ay ze d́́o kpuru t́́i vuri key; ́́a fe ká ́́i ko ndaw.

2

I d́́o b́́ay kér bay munu ká Krisi

¹ ́́aari riw na, ́́i zuo zinj Zezu *Krisi a í zinj h́́urusuo ká d́́i. Law ini ́́e na d́́aa wára ́́o bil law-rí. Robay, ́́i zuo zinj Tem Law Pie i ko nun sie ḱ́j, a í d́́aa law kere zinj ḱ́j.

² Munu zu le, m̀́ kod rí: ́́i zuo zinj ḱ́j i hii ḱ́j b́́ay law ká mbjw, i d́́aa law-rí maa ḱ́j a í h́́a kér bay ́́aari ka maa ḱ́j. ́́e ndaw roo, ́́i d́́aa h́́a suoriya mbaa bil law-i gbay gbay b́́ay.

³ I d́́aa fe mbjw b́́ay kér bay kpere ya, mase bay siika sùo-rí ká nun nzobri gor h́́oy ya, roo le, ́́i d́́in tul-rí ká saw bal ḱ́j i ko ḱ́j-i ́́aari ́́a nzob ká mba tul-rí.

⁴ Ndad bay hańa nzob mbjw mini kara, ka nzaa kere ́́e ḱ́j sùo-e h́́oy ya, roo le, ka kér se tul-e taa nzob h́́awri ndaw.

⁵ I h́́a kér bay ́́aari ka d́́o munu ká taa Zezu Krisi.

⁶ Be ká'a d́́o maa ḱ́j b́́ay Ngerewuru ́́a d́́e h́́oy banquo na,

ka nzaa faa b́́ay h́́urusuo bay d́́oko maa ḱ́j banquo zinj ni ya,

⁷ roo le, ́́e ḱ́j sùo-e ka pón zad káw kere ́́e,

a d́́o maa ḱ́j b́́ay koy nzob.

Ka yaa sùo zinj nzob h́́a nzobri ko ni ́́a nzob na ḱ́j.

⁸ Ka d́́in tul-e a d́́aa vu mbom ́́o tul Ngerewuru

kpuru a huke hud sahoý ká tul puu say hud.

⁹ Sawke mini ze, Ngerewuru mbi ni a d́́aa ni kaw zad káw luye

ká kal zad káw h́́awri riw bele.

Ka h́́a ni rinj ká ndad kal tul rinj h́́awri riw bele,

¹⁰ bay hańa ́́o, nzobri riw bele ká nulue ndaw,

tusiri key ndaw, roo b́́ay nzobri ká zad baw ndaw na,

zadka i laa rinj Zezu le, i húku siri mgbu

¹¹ i ́́aa bay b́́ay nzaa-ri riw bele mii:

«Zezu Krisi ́́a Ngerembay,»

bay dáake rinj d́́ika ́́o tul B́́a naari Ngerewuru.

Simsed nzob mbika lawri

¹² Munu zu le, yu-iri ká m̀́ ko rí ́́a nzob nun-i na, b́́ay dól ́́i ká luo-rí na, ́́i d́́aa vu mbom ́́o tul Ngerewuru banquo. Ze m̀́ ti na sakra ́́aari ya h́́oy kara, d́́o ndad bamba tasiri robay bay hańa rí d́́aa vu mbom ́́o tul-e timbede key. Munu ká Ngerewuru ha ri pam na, ́́i d́́aa ped ká kie pamke na b́́ay d́́in tul ndaw, h́́e Ngerewuru ndaw,

¹³ bay j́́i le, ́́a ́́e ze ka d́́aa ped ká bil law-rí banquo, a ha rí law hiiya d́́aa fe ká'a hii, a í óroke ́́ie feke na.

¹⁴ Feri riw ká ́́i d́́aa na, ́́i d́́aa b́́ay nguri ya ndaw, máy bay ya ndaw,

¹⁵ bay hańa ́́o ́́i ́́a nzobri ká nzob maa bay d́́aa bay ́́o tul-rí ya í *tan kad kad, a í ́́a vu Ngerewururi ká fe ḱ́aya mbjw mini kara mbuo sùo-rí ya ká sakra nzob fe d́́aa b́́ay zadé yari b́́ay nzob d́́aa ndaya lóke lókeri ká tusiri key. Simsed ́́aari ká sakra nzobkeri ku na, ́́i hie munu ká huu ká hie ká bil sunj tilo,

¹⁶ I se báy bay káw báy kumnun taa tusueke na ha ri. Zadka ì daa munu le, nam ká Zezu *Krisi a yji a vi na, mĩ máa ndáka giri sùo-i bay tul-rì, bay ji le, ba fe ká kie mii, pedri riw bele ká mĩ daa ká mĩ t̃a ká dī p̃oɔ p̃oɔ na, ba fe ká do g̃or h̃oy ya.

¹⁷ Ko ya le, s̃im bi a zúu zuo siri, a do munu ba fe haña h̃oy ká mĩ doñ nde tul *fe poy baar̃i ká ba ped mbika law ká ì mbi ha Ngerewuru*. Ze bo do munu le, sùo-i a rii mĩ, a mí daa suoriya zinj r̃i riw bele.

¹⁸ Do faa mbjw munu ndaw, baar̃i h̃oy kara do nun haña sùo-r̃i ka rii r̃i, a ì daa suoriya zinj m̃i ndaw.

Pol pie Timote báy Epafodi

¹⁹ Mĩ daa law-i te tul Ngerembay Zezu nzokdo bay haña waka ya h̃oy mĩ pie Timote ha ni ka se luo-r̃i, bo yji be le, mĩ láake soro bay baar̃i a mí zinjke h̃urusuo.

²⁰ Nzoɔ ká ker bay zinj m̃i a ker se tul-r̃i ba tusue munu ká be na, tiya.

²¹ Nzoɔ h̃awri riw bele na i nzaa kere bay tul-r̃i sùo-r̃i k̃i h̃oy bo, i nzaa taa Zezu *Krisi ya.

²² Timote na, faa ká'a kieke s̃imseɔ fe báy kere na ì ko ndaw. Ka mbi sùo-ε a ka-káa Bay Kere Krisi, a daa ped zinj m̃i munu ká leɔ daa ped zinj bi-ε.

²³ Sawke mini ze, m̃i daa law-i te tul pie ni se luo-r̃i. Zadka m̃i laa bay ká tul-i na tañ ro le, ba vaa koɔ h̃oy m̃i pie ni se ṽaw.

²⁴ Bi h̃oy kara, m̃i daa law-i bo tul Ngerembay, m̃i ko ká bil law-i ba tusue mii, waka ya h̃oy m̃i seke báy sùo-i k̃i ṽaw bay ṽaa kóko r̃i.

²⁵ M̃i ker m̃i ko ba fe kere bay yjinra yu naari Epafodi se luo-r̃i, be ká'a ba b̃aw ped bi báy b̃aw ruy bi ká se tul tusue bay, be ká ì pie ni báy fe ká m̃i se sieke ha ni víke ha m̃i na.

²⁶ Kon kóko r̃i riw bele daa ni bamba tasiri. Roɔbay, law-ε nzaa ni bay soro suosereɔm be ká ì laa na.

²⁷ Ba tusue k̃i, sùo-ε ká se ni na, huɔ fe t̃on ndji mini key, roo le, Ngerewuru ko nun sie be a vaa ni. Ka ko nun sie be h̃oy ya, roo le, ka ko nun sie bi ndaw, bay haña bo, law-i ka s̃a ba pola pola ya.

²⁸ Sawke mini ze, m̃i takra bamba bay yjinra ni se luo-r̃i bay haña bo, ì yji ì ko ni le, ì káw báy suoriya, a bi h̃oy kara ha k̃er bay bi ka nda siri ndaw.

²⁹ Munu zu le, ì ya ni ba yu baar̃i ká bil Ngerembay báy bawda suoriya. Do nun

haña r̃i daa mbay bo tul k̃iri nzoɔ ká mini ká be key na,

³⁰ bay ji le, huɔ fe t̃on ndji bay tul ped Krisi. Ka nzuu s̃im be do guma a ví so m̃i, a daa fe ká ì maa daa sùo-r̃i ha m̃i ya na.

3

Doko báy zadε ká nun Ngerewuru

¹ Be ze yu-iri, ì daa suoriya ká bil Ngerembay.

Mbede ká m̃i daa ha r̃i timbede key na, bayke do munu ká taa pola na ku ndaw. Bay haña m̃i daa mbede m̃i baa bayke na ku roɔbay ha r̃i na, ba fe ká m̃i t̃a ká dī mbjw ya, bay ji le, bayke ku na ba fe ká'a sóko r̃i ha r̃i k̃oroke sùo-r̃i.

² I nze báy sùo-r̃i bay tul nzoɔ nzaa úlari ká i ba váy nzoɔri ká ped daa bari ndaya ká i gede mii, nzoɔ mbika lawri ká i ba Zib ya na, ndaɔ bay haña nzoɔri kuñ ri ngori bay kieke sùo-r̃i ba nzoɔ Ngerewuru.

³ Tusueke le, ba naari bo, ba bari ze i kie *kúnj ngori taa tusueke na ya, bay ji le, naari ze náa daari ped ha Ngerewuru bay faa Tem be, a náa ndari giri sùo naari bay tul Zezu *Krisi, bo náa daari law naari bo tul fe daa bulu nzoɔri ya.

⁴ Bi h̃oy kara, m̃i hii le, m̃i máa daa law-i bo tul fekeri na ku ndaw. Zadka nzoɔ ker a baa mii, beri maa ndaɔ ká nun Ngerewuru báy faa daa fe saw buluri na le, bi na, m̃i mba ni báy k̃er bayke roɔbay,

⁵ bay ji le, bi na, i m̃on m̃i daa nam t̃onɔ sidi roo, i kuñ ngori bi báy. M̃i ba mbii ndjw *Izarayel ká saw kañi Bezame. M̃i ba saw Eboro taa tusueke máa bay b̃aa. A bay ká se tul daa vu mbom bo tul *bol kusol Zibri na, m̃i daa báy nzi-ε lem lem, bay ji le, m̃i ba Farizi,

⁶ a m̃i nduo kiyaw kiyaw ká dī kpuru mí daaɔe nun nzoɔ mbika lawri tuo sie. A bay ká se tul doko tul bol kusol báy zadε na laa le, nzoɔ zinj kaaya bi mbjw ká dī ya.

⁷ Roo le, fekeri ku riw bele ká m̃i daa law-i bo dī, a m̃i ko ba feziña bi bay ndaɔke ká nun Ngerewuru na, timbede key m̃i ko ba fe ká g̃or h̃oy bay tul Zezu Krisi.

⁸ Ba fe nuri ku h̃oy ya, roo le, feri riw bele ká pola lew m̃i ko ba fe kere a mí daa law-i bo dī na, timbede key le, m̃i ko ba fe ká g̃or h̃oy, bay ji le, fe ká kal tul fekeri ku riw bele pavbaɔ na, ba tuuka Ngerembay bi Zezu Krisi. Bay tul-e na, m̃i poñ fekeri riw bele a mí ko ba m̃jiri h̃oy bay haña bo, mi tuu Krisi a mí zúo zinj ni báy bil law-i riw bele.

* 2:17 2.17 Zadka Zibri, mase Gerekri puo fe na, ì doñ him zuo tul fe, mase lakun fe ká i puoke fe na bay óroke fe poy na ha ni do báy zadε. Ká zad̃ ni key na, kóko seke fe Pol, mase huɔ ká'a huka bay tul Krisi na, do munu ba fe ká a doñ bay óroke fe daa kere ká Filibri daa báy faa mbika law ha Ngerewuru.

⁹ Timbede key na, mi daa law-i bo tul daa vu mbom bo tul bol kusol Zibri bay vi ba nzob ka do bay zadε nzedem ka nun Ngerewuru na mbaa. Roo le, mi vi ba nzob ka do bay zadε nzedem bay faa law-i ka mi daa bo tul Krisi. Ba fe ka Ngerewuru daa zinj nzobri riw bele ka i daa law-ri bo tul Krisi.

¹⁰ Fe ka mi hii na, ba tuuka Krisi bay hurusuo tji be saa luɔ hud, bay zuɔ zinj ni ka bil kɔko seke fe beri, ha hud bi kara ka do munu ka taa be ndaw,

¹¹ Bay haɲa bo mi daa law-i te nzokdo mii, bi hoy kara, Ngerewuru a tina mi saa sakra nzob huderi ha mi kaw bay kumnun.

Pol bo nzob mbika lawri bay haɲa ri mboro fe daa be

¹² Mi baa mii, mi zinj fekeri na ku riw bele ya roɓay, mase mi ba nzob ka mi *taɲ kad kad ro ya ndaw. Roo le, mi duu nun-i ba pola bay daa hurusuo-i tun kji bay mgbaka fe ka mi nii na ba taa bi, bay ji le, bi hoy kara Zezu *Krisi mgba mi pola ba nzob taa be.

¹³ Yu-iri, mi ko mi baa mii, bi na mi mgba feke na bay nduo-i kpeɓ ya bay, roo le, mi daa fe mbjw: feri ka mi daa pola na mi ker se di mbaa, a mi daa hurusuo-i tun kji bay mgbaka fe ka do pol-i.

¹⁴ Mi duu nun-i ba pola ba zad fe tunduo bay mgbaka feke ka Ngerewuru dike naari ka nulue bay haɲa naa yaari bay faa Zezu Krisi.

¹⁵ Be ze, naari riw bele ka naa ngɔɲri ka bil mbika law ro na, naa dokori bay kji ker bay ka mini key. Be ro le, nzob haneri ka sakra baari na ker bay kji boɔ le, Ngerewuru a mgbuda nun-ri ka di bay.

¹⁶ Ba ji ji hoy kara, fe ka ndad bamba le, naa seri ba pola munu ka naa seri di kpuru tji timbede key.

¹⁷ Yu-iri, baari riw bele na i mboro fe daa bi. Buru baw ped biri na buru do ba fe lie kji ha ri. Be ze, i ngga nzobri ka simsed bari do munu na i ko.

¹⁸ Tusueke le, nzobri ngji bamba, i se simsed munu ba nzob tul ngani Krisi ka hu ka tul puu say hud. Bay key na mi baa ha ri ka pola banɲuo. A timbede key na mi kay mi baa ha ri bay mbii nun-i.

¹⁹ Joɔ bie nam bari na i bie, bay ji le, fe daa naysuo ze ba wuru bari, i sii suo-ri ka tul fe ka a ba fe sahoɲ bari, a i ker se tul feri ka tusiri key hoy.

²⁰ Roo le, naari na puo naari do nulue, ze Nzob Yaɲa Nzobri ka a uru saa di na, naa gyanri ni bay konke. Be na ka ba Ngerembay naari Zezu Krisi.

²¹ Zadka a vi le, ka a fεre suo naari ka fɔmra uy uy na, ha ni ri taa be ka do bay

bawda hurusuo ka nduy mgbilik mgbilik bay hurusuo taa hay ka a haɲa ni reke mbay ka tul feri riw bele.

4

¹ Sawke mini ze, baari yu-iri ka mi ko ri ba nzob nun-i ka kon kɔko ri ba kji daa mi bamba, ka i daa ha suo-i ri mi a mi nda giri suo-i bay tul-iri na, i mgba mbika law baari ngɔ-ngɔɲ mini ka bil Krisi.

Nzaa boko Pol

² Evodi bay Sintisi, mi kod ri: kod nguo hoy i ha ker bay baari ka maa kji ba yu kji ka bil Ngerembay.

³ Bo ka mu ba baw ped bi taa tusueke na, mi vbi mu, mu so ri ha ri kaw deɲ ka zinj kji, bay ji le, bari bay Kelema, roo bay baw ped bi hawri na, i ba baw ruy biri bay haɲa Bay Kere *Krisi na ka se ba pola pola. Bari riw bele na Ngerewuru daa riɲ-ri do bil mbede pam ka nulue.

⁴ I daa suoriya ka bil Ngerembay banɲuo. Mi baa na roɓay, i daa suoriya!

⁵ I ha nzobri riw bele ko ri ba nzob law kereri. Ngerembay na do di ya bay vika.

⁶ I ha law-ri ka nzaa ri se tul fe mbjw ya, roo le, ka bil fe ji ji hoy kara, i tina fe ka i se sieke na ha Ngerewuru. I daa nzaa bay kere i kodke ni a i hake ni taambol.

⁷ Be munu ndaw roo, dekeke taa Ngerewuru ka nzob maa bay kɔko sawke ya ka kal tul feri riw bele na, ka a koro bil law-ri bay ker bay baari riw bele ka bil Zezu Krisi.

⁸ Yu-iri, oro bie bay bi ka mi baa na ze do key: i ha ker bay baari riw bele ka bo tul fe kere bay fe ka maa pisi; bayke baa mi, feri riw bele ka ba tusue ndaw, feri riw bele ka do bay faake ndaw, feri riw bele ka do bay zadε ndaw, feri riw bele ka kaɲaya mbjw ti di ya ndaw, feri riw bele ka ndad ka nun nzobri ndaw, roo feri riw bele ka maa daa mbay bo di ndaw na.

⁹ Feri ka mi fere ri ka i ya bayke, mase hay ka i laa ka nzaa-i a i ko mi ka zad daake na, i daa feke banɲuo. Be ndaw roo, zadka i daa feke na le, Ngerewuru nzob haɲa dekeke ha nzob na, a sad zinj ri bay.

Pol daa taambol bay tul fe haɲa ini ka i ha ni

¹⁰ Mi daa suoriya ngji bamba ka bil Ngerembay, bay ji le, timbede key na, i zinj faa ka bay kieke ker bay baari se tul-i ba kji munu ka pola. Ba tusue kji, i ker se tul-i banɲuo kpadara, roo le, faa ka bay haɲa ri vike bay fe ha mi na ze tiya, a ha namri kal ngji bamba.

¹¹ Mi baa mini bay fe ka mi se sieke na, munu ya. Tusueke le, bi na, mi fere suo-i faa kaw bay kere ka bil feri riw bele.

¹² Mĩ kò faa káw bisie ndáw, faa káw ñil ndadĩ ndáw. Mĩ fere faa haña fe ka maa nduo-i báy zadri riw bele ká ñil feri riw. Ze mĩ sũ-sũm ñil-i mbaa, mase kòn i mĩ hoy kara, mĩ kò faake ndáw; ze mĩ ño báy fe ngji ñamba, mase fe ti nduo-i ya hoy kara, mĩ kò faake ndáw.

¹³ Taambòl hũrusuo ká *Krisi ha mĩ na mĩ maa ñáake feri ku na riw bele.

¹⁴ Be nu ku hoy kara, sókò ká ì sò mĩ ká ñil kóko seke fe ñi na, ña fe ká ndad ñamba.

¹⁵ Baarì nzoò mbika lawri ká Filib na, ì kò súo-rĩ ndáw, zadka mĩ zòl saa kuñu zad ká Maseduwàn báy sew ká ñuru tii saw ka-káa Bay Kere ká ñi na, ña baarì kị hoy ze ì sò mĩ a náa súo-rĩ nduo ha kị.

¹⁶ Báy ñol ñi ká mĩ ño Tesalonik hoy kara, ì pie báy fe ká puo nduo-i na ha mĩ kal faa ñal ba mbjw.

¹⁷ Bay tul fe haña ini ze mĩ nzaa bay zĩn ká luo-rĩ ya, roo le, mĩ hii bay haña Ngerewuru ka sãm fe ka zúo tul-rĩ ña pola pola róbay bay tul fe haña ini ká ì mgba zĩn mĩ báy law kere na.

¹⁸ Fekeri ku riw bele ká ì pieke Epafodi víke ha mĩ na, mĩ zĩn báy kere mba tul sieke ká mĩ se, a mí kaw ñil-e badak. Fekeri ku na, ño munu ña *fe poy ká baje fũ bũy bũy ká Ngerewuru kò ña fe kere a riw law-ε.

¹⁹ Ngerewuru ñi ká ño báy riñ ñika ká gbũke tiya na, ka'a haña rĩ feri riw bele ká ì se sieke báy faa Zezu Krisi.

²⁰ Riñ ñika ña taa Ngerewuru Bãa naari mbiimbam báy mbiimbam ñanguo! Amem! Ndad bay haña ni ka ño munu na kị.

Ɔwò bie soko Pol

²¹ I hii soko ha nzoò mbika lawri ká i zuo zĩn Zezu *Krisi na riw bele ha mĩ. Yũ-iri ká i kaw zĩn mĩ key na, i hii soko ha rĩ ndáw.

²² Nzoò mbika lawri riw bele ká i ño zad ni key na, i hii soko ha rĩ, kakalke le, ña ñari ká i kaw ñil puo Mbay Sezar.

²³ Ndad bay haña law huoke Ngerembay Zezu Krisi ka sáñ zĩn rĩ riw bele.

Kolosiri Mbede ká Pol d́aa / ɛ́ ɛ́ nzoɓ mbika lawri ká Kolos

Bay ká se tul feri ká d́o bil mbede ni key

Mbede key na, bay ɛ́nɛri ká d́i d́aa ɛ́a maa kɔ́ báy bay ká d́o bil Mbede ká Pol d́aa ɛ́ ɛ́ nzoɓ mbika lawri ká Efez. Ka d́aa báy nam ɛ́e ká'a náake hul sal, ze a piéke ɛ́ ɛ́ nzoɓ mbika lawri ká Kolos, bay ɛ́i le, rií fe ká nzoɓri ká i fere nzoɓri fe fére baylu na, i d́aa nzoɓ mbika lawri nduo kɔ́. Ká bil fe fére ɛ́ari na i ɛ́aa mii, ndad́ bay kóɔ wɔ́ruri ká re mbay; rɔ́bay, ndad́ bay d́aa vu mbom ɛ́o tul bol kusol ɛ́ari ká se tul fe sum, mase fe nzoɓo. Roo le, ká bil mbede key na, Pol fere ri fe mii, zad́ sanmakeri ku na rií fe ká nun nzem d́o d́i kara, i d́o báy ɛ́rusuo mbɔ́w ká bay sɔ́ko nzoɓ ɛ́ ɛ́ ni mɛ́ba sùo-ɛ́ ká tul kon fe naysuo ya.

Pam na, nzoɓ zɔ́ɛ báy faa huɔ́ Krisi Vu Ngerewuru ká tul puu say huɔ́ kɔ́ hoy. Fe ká Krisi d́aa na ma-maa ɛ́o, nzoɓ se síe fe kɔ́ mbáa. Nzoɓ mbika lawri ɛ́a nzaa wáw sùo ká mbɔ́w, a Krisi laa le, ɛ́a tul. I ɛ́a nzoɓri ká i mɛ́baka ini zɔ́ɛ kɔ́, bay ɛ́i le, sal inike na siɛ ri zuo kɔ́ mbɔ́w hoy riw bele.

Máa bayri ká d́o bil-e

Krisi, báy ped́ d́aa ɛ́e: 1.1–2.19

Ped́ d́aa nzoɓ fie ká bil Krisi: 2.20–4.6

Ɔ́ro ɛ́ie bay: 4.7–18

Soko ká Pol hii ha ri

¹ Bi Pol ká Ngerewuru ɛ́a mɔ́ ɛ́a nzoɓ ndáy nzaaped́ Zezu *Krisi báy law hiiya ɛ́e na, búru yu-i Timote,

² buru d́aa mbede key ha ri ɛ́aari nzoɓ taa Ngerewuru ká i kaw Kolos ká i ɛ́a yu búru a i d́o tul bay Zezu Krisi. Ndad́ bay haɛa law huoke báy d́ekéke taa Ngerewuru, Báa naari ka sád́ zɔ́ɛ ri.

Nzaa bay kere Pol

³ Ká bil nzaa bay kere ká buru d́aa bay tul-rí na, buru d́aa taambol ɛ́anguo ɛ́a Ngerewuru, Báa Ngerembay naari Zezu *Krisi,

⁴ bay ɛ́i le, buru laa soro bay law-rí ká i d́aa ɛ́o tul Zezu Krisi, báy ini ká i mɛ́ba zɔ́ɛ nzoɓ Ngerewuru riw bele na.

⁵ Zadka tusue bay ká ɛ́a Bay Kere tɔ́i luorí na, d́aa ha ri tuu fe ká i d́aa law-rí te d́i ká Ngerewuru d́aa d́o nulue bay tul nzoɓ ɛ́ari na. Be ze, mbika law báy law ini ɛ́aari na, ɛ́a saw ká d́i.

⁶ Ba Bay Kereke ku na ze yaa zad́ kpól kpól ká tusiri key, a lie lereke báy zad́ zad́

riw bele munu ká'a d́aake ká sakra ɛ́aari ɛ́a d́e hoy báy nam ká i láake bay law kere Ngerewuru ɛ́a titire d́ekre a i tuu law kereke ta-taɛ na.

⁷ Epafaras ká ɛ́a baw ped́ buru ká buru ko ni ɛ́a nzoɓ nun buru na ze fere ri feke na ku. Ka d́aa ped́ bay tul-rí munu ɛ́a nzoɓ ped́ Krisi ká d́aa ped́ ɛ́e báy zad́e nzed́em.

⁸ Be na, ka ví lo soro bay ini ká Tem Law Pie ha ri na ɛ́a buru laa.

⁹ Sawke mini ze, báy nam ká buru láake soro bay ɛ́aari na, buru d́aa nzaa bay kere bay tul-rí búru tɛa ya. 'Buru kod́ Ngerewuru bay haɛa ni ka ha ri nun nzem báy fe kóko bay faa Tem Law Pie, ɛ́o ha ri kóke law hiiya ɛ́e na ka tɔ́ɛ kad́ kad́.

¹⁰ Be ndaw rɔ́o, i máa bay séke simsed́ munu ká Ngerembay hii i d́aake feri ká ri law-ɛ́ ɛ́anguo. I lie lereke báy kere ká bil feri riw bele ká i d́aa, a i tũuke Ngerewuru ɛ́a pola pola ndaw.

¹¹ Buru kod́ Ngerewuru bay haɛa ni ka so ri báy ɛ́rusuo riɛ́ d́ika ɛ́e, bay haɛa ɛ́o i sũuke law-rí ká bil feri riw bele, a i ikike law-rí.

¹² I d́aa taambol báy suoriya ɛ́a Báa Ngerewuru ká d́aa ha ri zɔ́ɛ fe kereri ká'a d́aa d́o bil zad́ taɛa bay tul nzoɓ ɛ́ari na mbɔ́w hoy zɔ́ɛ ri.

¹³ Be na, ka tina naari saa bil ɛ́rusuo sun tilo, a ɛ́a Vi-e ká'a ko ni ɛ́a nzoɓ nun-ɛ́ na re mbay ká tul naari.

¹⁴ Báy faa Vi-e na ze, ka tɔ́nake naari saa bil ɛ́rusuo feyaa ká mɛ́ba naari ɛ́a koy, a nda buma ká tul feyaa naari.

Zezu Krisi ɛ́a mbay tul feri riw bele

¹⁵ Ngerewuru ká nzoɓ ko ni báy nun ya na, *Krisi yaa fe d́aa ɛ́e ɛ́a nzoɓ kóke ni. Krisi na ɛ́a titire nzoɓ ká d́o pola d́ekre rɔ́o, feri riw bele d́o báy*,

¹⁶ bay ɛ́i le, báy faa ɛ́e na ze, Ngerewuru d́aake feri riw bele ká nulue ndaw, tusiri key ndaw, feri ká nun ko ndaw, feri ká nun ko ya hoy kara ndaw pi. Ka d́aa wɔ́ruri ká i kaw tul karingaw mbay ɛ́ari ndaw, ɛ́rusuo ká kal tul ɛ́rusuo ɛ́awri ndaw, temri ká re mbay ndaw, rɔ́o ɛ́rusuo ká re tul nzoɓri ndaw pi. Ba tusue kɔ́, feri riw bele na d́o báy faa ɛ́e, a d́o ɛ́a fe riɛ́ d́ika ɛ́e.

¹⁷ Be kɔ́ ze ka ɛ́a titire nzoɓ ká d́o pola d́ekre ká tul feri riw bele; taambol ɛ́e na ze feri d́oke báy zad́e zad́e.

¹⁸ Be na, ka ɛ́a mbay tul nzoɓ mbika lawri ká i mbɔ́ tul kɔ́ riw bele, a ɛ́ari laa le, i d́o munu ɛ́a sùo-ɛ́. Ka ɛ́a saw káw báy kumnun; a ɛ́a titire nzoɓ ká tɔ́i saa sakra nzoɓ huferi, bay haɛa ɛ́o ka d́o pola ɛ́a ɛ́gere tul feri riw bele,

* 1:15 1:15 Báy nzaa gerek le, ɛ́aa mii: «led́ pol».

¹⁹ Bay ji le, Ngerewuru hii bay haɲa fe dɔa ferɪ riw bele ká dɔ bil law-ε na, ka dɔa puo ká bil law Vi-e.

²⁰ Robay, báy faa be na, ka hii bay haɲa ferɪ riw bele na i zúo zɪj ni. Báy faa sɪm Vi-e ká uo ká tul puo say huɔ na, ka dɔa ha ɔkeke ɔke sakra be báy ferɪ riw bele ká tusiri key ndaw, nulue ndaw pi.

²¹ Baari hoy kara, pola lew na i dɔ fal kraŋ Ngerewuru. I ba nzoɔ tul ngani ferɪ bay tul kɛr bay baari ká ndaya ká ha ri dɔake ferɪ ká ndaya na.

²² A le, timbeɔe key na, báy faa Vi-e ká poŋ sù-e ha huɔ na, ka dɔa ha ri zúo zɪj ni, a ha ri dɔ pol-e báy law ká *taŋ kad kad, taŋ em ndaw, rɔɔ bay kara ti tul-ri mbáa ndaw pi.

²³ A roo le, dɔ ndad bamba bay haɲa ri dɔ tul tusue bay ká dɔ bil Bay Kere na, a i bá r saw ká dɪ. Fe ká i dɔa law-ri te dɪ nzokdɔ ba dɛe báy nam ká i láake Bay Kereke na, i ha nzoɔ mbɪw mini kara ka dɔa ha ri dɔ dɪ ká dɪ ya. Bay Kereke ku na, i ka-káake ha nzoɔri riw bele ká tusiri key. Be ze bi Pol, mi víke ba nzoɔ pedke.

Peɔ ká Ngerewuru dɔa zuo nduo Pol

²⁴ Timbeɔe key na, mi dɔa suoriya bay tul seke ferɪ ká mi ko bay tul-ri. Munu ká *Krisi ko seke fe na, bi sù-o-i hoy kara mi ko seke fe bay tul nzoɔ mbika lawri ká i mbɪw tul kɪ riw bele ká i dɔ munu ba sùo Krisi na. Mi ko seke fe bay tul-ri bay ɔroke bie seke fe ká tɔŋ ká bil peɔ fe ká tusiri key.

²⁵ Ngerewuru ha mi vi ba koy peɔ nzoɔ mbika lawri maa báy peɔ ká a poŋ zuo nduo-i bay haɲa mi dɔa bay tul baari ká i ba Ziɔ ya na. Ka ha mi ka-káa bay ká se tul Krisi na báy zadɛ ngid bele.

²⁶ Bayke ku na, dɔ zad muni ba dɛe lew hoy ha nzoɔri ko ya wɪm, a roo le, timbeɔe key na ka tina sawke dɔ zad hie ha nzoɔ ferɪ ko *taŋ kad kad.

²⁷ Ngerewuru hii bay dɔa ha ri ko waa, mina ze fe ká a dɔa dɔ zad muni na ba bawda fe, a ndad bamba bay tul saw nzoɔri riw bele le! Feke na ze dɔ key: Krisi dɔa puo ká bil law-ri ha ri ko mii, riŋ dika ká Ngerewuru dɔa dɔ bay tul nzoɔ ferɪ na, baari ká i ba Ziɔ ya na hoy kara i zɪj ndaw pi.

²⁸ Be ze, ɔuru ka-káa Krisi na ha nzoɔri riw bele; ɔuru baka ri a ɔuru fere ri mbɪw mbɪw báy nun nzemri riw bele ká Ngerewuru ha ɔuru, bay haɲa nzoɔri mbɪw mbɪw riw bele na i dɔke pol Ngerewuru munu ba nzoɔri ká i ngon báy faa zúo zɪj Krisi.

²⁹ Sawke mini ze, mi dɔa sù-o-i taa tom, mi ru-ruy báy bawda hɪrusuo ká Krisi ha ni dɔa peɔ ká bil naysuo-i.

2

¹ Ba tusue kɪ, mi hii bay haɲa ri ko ruy ká ngon bamba tasiri ká mi ruu bay tul-ri ndaw, bay tul nzoɔ mbika law-ri ká i kaw Lawdise ndaw, rɔɔ bay tul nzoɔ mbika law haɪri ká i ko mi ya robay na kara ndaw.

² Mi ruu munu bay dɔake wara bo bil law-ri, ha ri zúoke kɪ mbɪw hoy ká bil law ini. Mi hii bay haɲa ri laa tusue bay báy fe kerekeri bele na ka ta-taŋ, a i dɔ tul-e ngon. Be ndaw rɔɔ, i máa bay tuukake fe ká Ngerewuru dɔa dɔ zad muni ká pola lew ha nzoɔri ko ya na. Be ze ba Krisi,

³ Be ká fe kereri riw bele ká ba nun nzem ndaw, fe kóko ndaw na, dɔ luo-ε.

⁴ Mi baa munu bay haɲa ri poŋ faa ha nzoɔ mbɪw mini kara, ka úla ri báy nzaa ráa bay hoy ya.

⁵ Ze mi dɔ na dɪ dɪ zɪj ri hoy kara, kɛr bay bi bo tul-ri baŋguo. Mi dɔa suoriya bay tul-ri, bay ji le, i dɔa ferɪ riw bele báy faake faake, i kaw tul mbika law baari ngon ngon baŋguo kpaɔara ká bil Krisi.

Ferɪ riw bele na dɔ bil Krisi

⁶ Be mini ze, munu ká i ya Zezu *Krisi ba Ngerembay baari na, i se simseɔ ká kie mii, i zúo zɪj ni baŋguo na ndaw rɔ!

⁷ I bá r saw ká bil Krisi ha ni mɔba siri nzid nzid. I ha mbika law baari ka ngon ba pola pola ká bil Krisi munu ká i fere ri bayke pola na, a i dɔa taambol ha Ngerewuru baŋguo kpaɔara.

⁸ I nze báy sù-o-ri bay haɲa nzoɔ mbɪw mini kara ka úla ri, a ya ri zúo fal-ε báy nzaa úla ká gor gor hoy na ya. Fekeri ku na ba fe saw puo nzoɔri, mase uru saa luu wɪruri ká re mbay ká tusiri key hoy bo, ba fe ká uru saa luu Krisi ya.

⁹ I ko, fe dɔa Ngerewuru riw bele na, dɔa puo báy zadɛ ngid bele ká sùo Krisi.

¹⁰ Báy faa zúo zɪj ni na, i zɪnke kɛr bay, báy hɪrusuo, báy ferɪ riw bele ká uru saa luu Ngerewuru. Be na, ka ba mbay tul temri riw bele ká re mbay ndaw, tul hɪrusuo ká re tul nzoɔri riw bele ndaw pi.

¹¹ Báy faa zúo zɪj ni na, Ngerewuru kúnke ri ngori. Ba ngori ká nduo nzoɔ ze kuŋ ya. Roo le, ba fe ká Krisi dɔa dɔ bil law-ri nziiya, a náake ri saa bil hɪrusuo kon naysuo ká suru ri ha ri dɔa feyaa.

¹² Tul-ri ká i dɔa nduo mbii na kie mii, i voro ri mbɪw hoy zɪj Krisi, a i tɪi saa luu huɔ mbɪw hoy zɪj ni ndaw, bay ji le, i dɔa law-ri bo tul hɪrusuo Ngerewuru ká tina Zezu saa luu huɔ ha ni kaw báy kumnun.

¹³ Pola lew na, i dɔ munu ba nzoɔ huɔferi, bay ji le, i dɔa fe kaaya i se simseɔ munu ká nzoɔri ká i ko Ngerewuru ya. Roo le, timbeɔe key na, Ngerewuru ha ri kaw báy kumnun zɪj Krisi, a nda buma

ziŋ naari ká tul fe dáa yá naari na riw bele.

¹⁴ Zadf saŋma bol kusolri ká dáa bay bo tul naari, báy bay mbol ká do tul naari na, ka naa ngid' bele a bumra baykeri báy huf' Krisi ká tul puu say huf', a ñeke hurusu-eri kpukdu kpukdu.

¹⁵ Ká zadé ku na, ka haw yum ká tul temri ká re mbay, báy hurusuori ká re tul nzobri na riw bele, a dáa sahooy bo nun-ri ká nun ruo nzobri, a mba tul-ri báy huf' Krisi ká tul puu say huf'.

¹⁶ Munu zu le, ì hã nzob mbijw mini kara ka dáa bay bo tul-ri bay tul fe ká ì sũ, mase bay tul fe ká ì nzo na ya. Ì hã nzob mbijw kara ka sũru ri bay dáa nam suoriya ñari, mase sie tji fewri, báy nam mgbaka tãram ñari ya ndaw pi*.

¹⁷ Fe nuri riw bele ku na ba tem ferri hoy ká kie fe tusue ká'a ví vuku. Roo le, sũo fe na ba Krisi.

¹⁸ Nzobri ká ì dáa sũo-ri ba nzob dñj tul-ri, a ì ruo led' nzaapedri ká nulue na, ì pónj faa ha ri dáa bay bo tul-ri ha ri mbóroke fe dáa ñari ya. Ñari nzobkeri ku na, ì dáa law-ri bo tul ferri ká tina nun ha ri hoy. Kér bay ñari ká uru saa bil law-ri na, dáa ha ri sũ sũo-ri taŋ feke.

¹⁹ Ñari na, ì zuo ziŋ Krisi ká ba mbay tul na mbáa. Be na, ka dáa hã nzob mbika lawri riw bele mgbaka kji mbijw hoy munu ká naysuo báy njwri báy zad' dokmakeri mgbaka kji báy kere, a ngonj ba pola pola munu ká Ngerewuru hii.

²⁰ Baari na, ì hu ziŋ Zezu Krisi. Be mini ze, wũruri ká ì re mbay ká tusiri key na do bay hurusuo ká tul-ri mbáa. Wãa, dáa mina ndaw roo, ì ha ri suru ri ha ri dñj tul-ri ì dáa fe ri fe ká ì ba nzob tusiri key báy le woo? Daa mina ì dáa vu mbom bo tul bay báa ñari ká mi:

²¹ «Mu mbi fe key ya, mu lie fe ku báy nzaa-a ya, a mú zaa fe ni key báy nduo-o ya» le?

²² Fe nuri riw bele ku na, zadka nzob sũ le, dáa fe mbijw ziŋ ni ya. Zadf saŋmakeri báy fe ferekeri ku na uru saa luu nzob hoy.

²³ Zadf saŋmakeri ku na ri fe ká ba bay nun nzem ba tusue. Bayke hii báa mi: «Ì dáa hurusuo-ri taŋ kji ì ruoke Ngerewuru ndaw, dñj tul ndaw, a ì sãj sũo-ri ngj-ngji ndaw pi.» Roo le, fekeri ku na, ì do báy hurusuo mbijw ká bay soko nzob hã ni mgbaka sũo-ε ká tul kon fe naysuo ya.

3

Nzob ká hu ziŋ Krisi na ba nzob fe

¹ Baari na, munu ká ì hu ziŋ *Krisi ì tji saa luu huf' ziŋ ni mbijw hoy ì kaw báy kumnun na, ì nzaa ferri ká nulue, zad' ká Krisi kaw dñ ká tunduo hofo Ngerewuru.

² Ì dáa law-ri nzokdo ká bo tul ferri ká do nulue bo, ferri ká tusiri key ya,

³ Bay ji le, fe ká tusiri key na, ì ba nzob huf'eri ro ká dñ, a káw báy kumnun taa tusue baari na mũu sũo-ε ká luu Krisi. Ba fe ká Ngerewuru dáa do bay tul-ri.

⁴ Sãw káw báy kumnun taa tusue baari na, be ze ba Krisi. Zadka'a yji a tina sũo-ε na, baari hoy kara ì tina sũo-ri ziŋ ni, a ì ziŋ riŋ dika ziŋ ni mbijw hoy.

⁵ Munu zu le, kon ferri ká tusiri key na, ì hã ni ka hu ká bil law-ri. Daa nun pie ndaw, dáa fe ñm ndaw, taka mgbáy bapibi ndaw, dáa kon ferri ndaw, roo koko nun fe ká ba wũru ká nzobri kod ndaw na, ì hã fekeri ku na ka hu mburuk mburuk ká bil law-ri.

⁶ Bay tul fe kaayari ká munu ku na ze an here Ngerewuru zuo tul nzobri ká ì dáa tul ngonj ziŋ ni.

⁷ Baari hoy kara, zadka feyakeri re mbay ká tul-ri kob báy na, ì se simsed' munu na ndaw.

⁸ Roo le, timbede key na, ì pónj fal fe kaayari key na riw bele ba fal: law fãa ndaw, dáa nun sji ngaw ngaw ká tul nzob ndaw, roo law ndaya ndaw pi. Tji ri nzob ndaw, kòko bayri ndaw na, ì hã ni ka tji ká nzaa-ri mbijw ya ndaw.

⁹ Ì ba bay baylu hã kji ya, bay ji le, ì naa tãw fe naysuo báy fe dáakeri na ba fal,

¹⁰ a ì ví ba nzob fie ro. Nzobke ku na yãa fe dáa Ngerewuru Nzob Daa ni hã ni fere ni ba pola pola, hã ni tuu ni *taŋ kad' kad'.

¹¹ Munu zu le, Zib, mase nzob ká ba Zib ya hoy kara tiya ndaw, nzob *kũnj ngori, mase nzob ká kuŋ ngori ya kara tiya ndaw, nzobri ká ì ñm sãw ri ndaw, nzobri ká ì nze nzob ya kara tiya ndaw, koy nzob, mase nzob ká kaw báy tul-ε kara tiya ndaw pi. Fe ká ndaf' bamba tasiri le, ba Krisi ká do tul ferri riw, a do bil law-ri riw bele.

¹² Baari na, ì ba nzob taa Ngerewuru ká'a náa ri zuo bof' ba taa be, a ko ri ba nzob nun-ε. Munu zu le, ì ko nun sie kji ndaw, ì dáa law kere ziŋ kji ndaw, ì dñj tul-ri ká sãw bal kji ndaw, ì se yufudu ka ziŋ kji ndaw, a ì iki law-ri ká tul kji ndaw pi.

¹³ Zadka nguri sũo do sakra baari le, ì sũu law-ri ká tul kji, a ì nda bumake ziŋ kji. Ì nda buma ka ziŋ kji munu ká Ngerembay nda buma ziŋ ri.

* **2:16 2:16** Báy faa zuo ziŋ Krisi na, bay naa ká tul naari, a náa ziŋkeri hurusuo bay háw yum ká tul hurusuo hawri riw bele. Náa séri sie fe kji bof' munu ká ba zad' saŋmari ká se tul fe sumri, mase fe nzokori, mase nam suoriya na nde tul fe ká Krisi dáa na roo, bay ndádke ká nun Ngerewuru ya. Ká bil Krisi na, náa dori báy ferri riw bele ro.

14 Rɔɔbay, fe ká ndaɔf bay ɔ́aa báy na, ɓa mgbaka ini zinj kɔ́, bay ʒi le, sal inike na sɔ́n rɔ́ zuo kɔ́ mbɔ́w hoy riw bele.

15 I ha ɔ́keke taa Krisi ka re mbay ká bil law-rɔ́, bay ʒi le, bay káw ɔ́keke key na ze Ngerewuru ɔ́ke ri ha rɔ́ vi ba nzoɔ ká mbɔ́w hoy. I ɔ́aa taambol ha ni ɓanɔ́u.

16 I ha bay Krisi báy ndaɔ́keri riw bele na, ka ɔ́aa puo ká bil law-rɔ́. I fére kɔ́ fe, a i báka kɔ́ báy nun nzemke. I ɔ́i sim ha Ngerewuru báy bil law-rɔ́ riw bele: sim pisi ndaw, sim ká Tem Law Pie ha rɔ́ ndaw na, i haɔ́ke ni taambol.

17 Fe ʒi ʒi ká i ɔ́aa, ze ɓa na bay ɓaa ɓaari, mase fe ɔ́aa ɓaari hoy kara, i ɔ́aa báy rin Ngerembay Zezu a i ɔ́aake taambol ha Baa Ngerewuru báy faa ɓe.

Káw nzoɔ mbika law-rɔ́ ká sakra kɔ́

18 Máyri, i ɔ́in tul-rɔ́ ká pol waa ɓaari; ɓe ze ɓa fe ɔ́aa máyri ká i ɓa taa Ngerembay na.

19 A ɓaari warari laa le, i ko máy ɓaari ɓa nzoɔ nun-rɔ́, a i ha nun-rɔ́ ka sɔ́n ngaw ngaw ká tul-ri ya.

20 Baari ledri le, i ɔ́aa vu mbom ká ɓo tul nzoɔ mbonri ká tul feri riw bele, ɓe ze ɓa fe ká rii law Ngerembay.

21 A ɓaari ɓaa ledri laa le, i túɔf nun vu ɓaari báy bay ya ká law-ri a sáa.

22 Baari koyri, i ɔ́aa vu mbom ka ɓo tul ɓaa gan ɓaari ká tusiri key ká tul feri riw bele. I ɔ́aa ped ha ri bay ɔ́oko ká i ɔ́o fal-rɔ́ kek ku hoy bay ndáɔke ká nun-ri ya, roo le, i ɔ́aa ped ɓaari na báy law mbɔ́w ká *tan kad' kad' bay tul vu mbom ká i ɔ́aa ɓo tul Ngerembay.

23 Ze ɓa na ped ʒi ʒi hoy i ɔ́aa kara, i ɔ́aa báy bil law-rɔ́ riw bele rii fe ká i ɔ́aa ped ha Ngerembay ɓo, ha nzoɔ hoy ya.

24 I ko ndaw, Ngerembay a puo ri fe kere ká a ɔ́aa ɔ́o bay tul nzoɔ taa ɓeri na. Baa gan ɓaari taa tusueke ká i ɔ́aa ped ha ni na ze, ɓa *Krisi.

25 Nzoɔ ká ɔ́aa ndaya le, a zinj feke maa tul-e ndaw, bay ʒi le, Ngerewuru naa nun nzoɔ mbɔ́w ya.

4

1 A ɓaari gan tul koyri laa le, i mgba koy ɓaari na báy kere, i ha ri fe ká ɔ́o bay tul-ri na báy faake, bay ʒi le, i ko ndaw, ɓaari hoy kara, gan tul-ri kaw nulue suku ɔ́i ku.

Pol ɓo yu-eri bay tul nzaa bay kere báy simsed' kere

2 I ɔ́aa nzaa bay kere ɓanɔ́u, i káw báy nzaa ɓal-rɔ́ kekeke, a i ɔ́aake taambol ha Ngerewuru.

3 I ɔ́aa nzaa bay kere bay tul ɓuru ndaw, bay hanja Ngerewuru ka pón faa ha ɓuru ka-káa bay ɓe ká ɔ́o zad' muni ká se tul

*Krisi na ha nzoɔbri. Bay tul bayke na key ze, i mgbáke mi naa hul sal.

4 Munu zu le, i ɔ́aa nzaa bay kere bay tul-i bay hanja mi ɓaake bayke na ka tan kad' kad' ɓa kele ha nzoɔbri laa, munu ká ɓa ped ɓi ká bay hanja mi ɔ́aa na.

5 I se simsed' báy nun nzemke ká sakra nzoɔbri ká i ɔ́aa law-ri ɓo tul Zezu Krisi ya na. Zafka faa ɔ́aa kere zinj ri ɔ́o ɔ́i le, i ɔ́aa.

6 Bay ká tɔ́i saa nzaa-rɔ́ na, i ha ni tɔ́i báy kusol kere a huɔ yuduɔ, a ɓa kusol ráa bay. 'Be ndaw roo, i kókoke faa yɔ́nra bay ha nzoɔ ha ha kara báy faake báy.

ʒo bie soko ká Pol hii ha yu-eri ká Kolos

7 Yu naari Tisik ká náa kóri ni ɓa nzoɔ nun naari, a ɓa ɓaw ped ɓi ká bil ped Ngerembay na, a vaa loko soro bay ká se tul-i na riw bele ha rɔ́i laa báy. 'Be na, ped ɔ́aa ɓe ɔ́o báy faake.

8 'Be ze mi pie ni bay hanja ni ka se a vaa lo soro bay ɓuru ha rɔ́i laa, a yɔ́i a huoke law-rɔ́.

9 Mi pie ni báy yu naari Onezim ká ɓuru ko ni ɓa nzoɔ nun ɓuru, ká ped ɔ́aa ɓe ɔ́o báy faake, a ɓa nzoɔ taa ɓaari ndaw na se zinj ni mbɔ́w hoy. 'Bari na ze, i vaa loko soro feri riw bele ká kal ká luɔ ɓuru key na ha rɔ́i laa.

10 Arisitak ká naa hul sal zinj mi mbɔ́w na, hii soko ha rɔ́i. A Marki ká ɓa vu ɓaa Barnabas na hoy kara hii soko ha rɔ́i ndaw. 'Be na, mi ɓaa bay ɓe ha rɔ́i laa pola ɔ́oɔ ro. Zafka 'a tɔ́i luɔ-rɔ́ le, i mgba ni ɓa sùo-rɔ́ báy kere.

11 Zezu ká i ɔ́i ni ɓa Zustus na hii soko ha rɔ́i ndaw. 'Ba bele ɓari Zibri ká say key na hoy ze, i mbi law-ri i ɔ́aa ped zinj mi ha nzoɔbri kóke mi, Ngerewuru ɓa nzoɔ ká re mbay. 'Bari na ku ze i ɓa nzoɔ huɔ law-i.

12 Epafaras ká ɓa nzoɔ ɓaari na kara hii soko ha rɔ́i ndaw. 'Be na, ka ɓa nzoɔ ped Zezu *Krisi, a ɔ́aa nzaa bay kere ngo-ngon ɓanɔ́u kpaɔara bay tul-rɔ́, bay hanja ri mgba mbika law ɓaari báy kere, i vi ɓa nzoɔbri ká i ngon kpay kpay ká ɔ́i, a i ɔ́aa feri riw ká law Ngerewuru hii.

13 Mi ɓaa nasi bay ɓe ha ri: ɓe na, ka ɔ́aa sùo-e taa tom ngɔi ɓamba tasiri bay tul-rɔ́ ndaw, bay tul nzoɔ Lawdiseri ndaw, roo bay tul nzoɔbri ká Erapoli ndaw.

14 Luku ká ɓa nzoɔ hanja sawpuu ká ɓuru ko ni ɓa nzoɔ nun ɓuru báy Demas na, i hii soko ha rɔ́i ndaw.

15 I hii soko ha yu naari riw bele ká i kaw Lawdise ndaw, roo Nimfa báy nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul kɔ́ ká puo ɓe na ha mi.

16 Zafka i kɔ́i mbede ká mi ɔ́aa ha rɔ́i key na le, i nzaa faa kpuru i pieke ha nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul kɔ́ ká Lawdise na

ha ri k̄ji z̄iŋ r̄i nd̄aw, r̄oo ɓaari h̄oy kara ̄i
k̄ji taa ɓari ká m̄i píeke ha ri na faa mb̄jw
munu nd̄aw pi.

¹⁷ I ɓaa h̄a Arisiɓ h̄a ni ka ko-kóm ɓa tul
pedf ká Ngerembay p̄oŋ zuo nduo-ε na, h̄a
ni ka ɗaa ɔ ɓáy zadε.

¹⁸ Ká zadf ni key na, ɓa ɓi Pol k̄j ro ze m̄i
vb̄ie mbede na ɓáy nduo-i, m̄i h̄iike soko
ha r̄i. ̄I ȳiŋra m̄i ɓay hul sal ká m̄i naa
ɗi key na ya. Nɗadf ɓay haŋa law huoke
Ngerewuru ka sáɗf z̄iŋ r̄i.

1 Tesalonikri Titire mbede ká Pol d'aa / ha nzoɔ mbika lawri ká Tesalonik

Bay ká se tul feri ká d'oo bil mbede ni key

Mbede key na Pol d'aa ha nzoɔ mbika lawri ká i ba nzoɔ fieri ká be k'i ka ba nzoɔ d'aa ha ri mbu tul k'i ká Tesalonik, ngerɛpuo luye ká kuɗu zaɗ ká Maseduwan. Fal zól be ká di na, ka pie Timote se luo-ri, a y'i Timote ká'a lo soro bay nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul k'i i d'oo bay kere na bay'i le, Pol d'aa mbede key na a d'aa taambol ha Ngerewuru bay tul s'uu law ká tul mbika law bari ndaw, law ini ká i d'oke, bay lawri ká i d'aa nzokdo te tul Ngerewuru ndaw pi.

Ka leke bay vbiw nzoɔ haneri ká se tul y'i Ngerembay. Nzoɔ mbika lawri ká Tesalonik d'aa law-ri te di mii, Ngerembay na a y'i kod h'oy. Roo le, muni ká'a y'i a vi ya bay na, i vbi-vbiw mii: sie ha ndaw roo Ngerembay na a y'i a vi le? Mase, nzoɔ mbika lawri ká i hu pola, roo Zezu a y'i a vi na wa, a d'oko mina ro bay tul-ri le?

Pol baa ha nzoɔ mbika lawri bay hana ri ko ta-tan mii, Ngerembay na a y'i a vi na k'i, le, nzoɔ mbika lawri riw bele i kaw zinj ni mbjw h'oy. Ká bay giyanke namke na, Ngerewuru hii bay hana ri d'aa ped bari na nun-ri ka ba pola bay suoriya.

Maa bayri ká d'oo bil-e

Taambol bay pisi Ngerewuru: 1-3

Simsed ká rii law Ngerewuru: 4.1-12

Y'i Ngerembay: 4.13-5.11

Ped d'aa nzoɔ mbika lawri, bay sinj tul bay: 5.12-28

Soko ká Pol hii ha ri

¹ Bi Pol, roo Silas*, bay Timote ndaw na, buru d'aa mbede key na ha ri baari nzoɔ mbika lawri ká i mbu tul k'i ká Tesalonik, baari ká i zuo zinj Baa naari Ngerewuru bay Ngerembay Zezu Krisi. Ndad bay hana law huoke bay dekeke Ngerewuru ka sad zinj ri.

Mbika law bay simsed nzoɔri ká Tesalonik

² Buru d'aa taambol ha Ngerewuru banjoo kpadara bay tul-ri riw bele, a buru ker se tul-ri banjoo ká bil nzaa bay kere buru.

³ Ká pol Baa naari Ngerewuru na, buru ker se tul mbika law baari ká d'aa ped

ndaw, bay law ini ká i d'oke ká d'aa ha ri d'aa ped ngoo-ngoo ndaw, roo bay law-ri ká i d'aa nzokdo te tul Ngerembay naari Zezu *Krisi ká d'aa ha ri s'ooke law-ri ndaw na.

⁴ Baari yu bururi ká Ngerewuru ko ri ba nzoɔ nun-e na, buru ko mii, Ngerewuru nan ri ha ri ba nzoɔ taa be,

⁵ Bay ji le, kaa Bay Kere Krisi ká buru kaa ha ri na, ba bay ká tji ká nzaa buru h'oy ya, roo le, ba bay ká tji bay hurusuo, bay faa Tem Law Pie, roo buru ko ta-tan ndaw mii, ba tusue bay. A baari kara i ko simsed buru ká sakra baari bay nun-ri; buru d'aa muni bay s'ooke ri.

⁶ Baari k'i h'oy kara i mboro simsed buru bay simsed Ngerembay. Ze nzoɔri d'aa ri ko seke fe ngii bamba bay tul Bay Kere Krisi ká i ya na h'oy kara, i ya bayke bay suoriya ká Tem Law Pie ha ri na.

⁷ Be ndaw roo, i vike ba nzoɔri ká i kie simsed baari ha nzoɔ mbika lawri riw bele ká kuɗu zaɗ ká Maseduwan bay Akayi na i ko i mboro.

⁸ Ba tusue k'i, Bay Ngerembay na, uru ká luo-ri a tji kuɗu zaɗ ká Maseduwan bay Akayi h'oy ya, roo le, law-ri ká i d'aa bo tul Ngerewuru ká bayke ya zaɗ kpol kpol riw bele na, d'aa ha buru se sie loko soroke mbaa.

⁹ Nzoɔri riw bele lo soro faa ká i mgbake buru ba suo-ri bay nam ká buru d'oke sakra baari, roo faa ká i ponke puo wururi i fere suo-ri ba luo Ngerewuru bay d'aa ped ha ni, be ká'a ba Ngerewuru tusue, Nzoɔ Kaw Bay Kumnun,

¹⁰ Bay giyanke Vi-e ká'a uru saa nulue. Ba be Zezu ká Ngerewuru tina ni saa luo hud' ha ni ya naari ká tul here be ká'a boko tul nzoɔri bay nam ká'a vi vuku na.

2

Ped Ngerewuru ká Pol d'aa ká Tesalonik

¹ Yu bururi, i ko bay suo-ri ndaw, sed buru ká luo-ri na, buru se gor h'oy ya.

² I ko ndaw, pola roo bay hana buru se luo-ri na, nzoɔri ká Filiɓ rad' buru, i d'aa nun buru tuo sie bamba. Ze nzoɔri ngii bamba tun buru ngeren bay sed buru ká luo-ri na kara, Ngerewuru ha buru hurusuo, a d'aa wara bo bil law buru bay hana buru káake kaa Bay Kere ká uru saa luo-e ká se tul *Krisi na ha ri.

³ Bay Kere ká buru ka-káake buru dike ri na, bayke to faa ya ndaw, ker bay ndaya kara d'oo bil law buru ya ndaw, buru nzaa faa ula nzoɔri ká di ya ndaw;

* 1:1 1.1 Silas mase Silvin na, ba rin ká mbjw h'oy. Bay nzaa gerek le, ba Silvin, a bay nzaa eboro laa le, ba Silas.

⁴ roo le, buru baa banɔɔ munu ká Ngerewuru hii, bay ji le, ba be ki ze ka ko buru maa, a pon pedke zuo nduo buru. Buru nzaa faa bay ndáf ká nun nzoɔ ya, roo le, bay ndáfke ká nun Ngerewuru, be ká'a ba nzoɔ békíe fe ká do bil law nzoɔ.

⁵ I ko ta-tan ndaw, bay nam ká buru doke sakra baari bay na, buru baa bay ba mbijw bay nzaa raa bay ya ndaw, a buru ker bay ká bay baa bay zinke fe ká luo-ri ba mbijw ya ndaw. Ngerewuru ba nzoɔ bay nasike.

⁶ Buru na, buru nzaa faa bay hanja nzoɔbri pisi buru ya: ká luo-ri ya ndaw, luo nzoɔ kiri ya ndaw pi.

⁷ Buru ba nzoɔ nday nzaaped Krisi. Sawke mini ze, buru do bay faa ká bay réke mbay ká tul-ri, roo le, buru daa munu ya. Buru se buru kaw sakra baari dekeke munu ká máa lef ko-kóm ba tul vi-eri a korɔ ri bay kere.

⁸ Munu ká buru ko ri ba nzoɔ nun buru na, buru do di ya bay ka-káa Bay Kere Ngerewuru ká se tul Krisi hoy ha ri ya, roo le, buru mbi suo buru ha huf bay tul-ri, bay ji le, buru hii ri bamba!

⁹ Yu bururi, ped ká ngon bamba ká buru daa suo buru taa tom buru taa ká di podɔ podɔ na, i yinjra ya ba tusue! Buru daa ped na bisie bay sun bay ba sofa nzoɔ mbijw ká sakra baari ya. Be ze buru káake káa Bay Kere Ngerewuru ká se tul Krisi na ha ri.

¹⁰ Fe ká buru daa na, i ba nzoɔ bay nasike, Ngerewuru kara ndaw. Simesed buru ká sakra baari nzoɔ mbika lawri na, ba simsed ká *tan kad kad, a do bay zadé. Nzoɔ mbijw mini kara maa bay daa bay bo tul buru ya.

¹¹ I ko ndaw, buru daa zinj ri mbijw mbijw riw bele munu ká baa lef daa zinj vi-eri.

¹² Buru bo ri, buru gól ri, roo buru suru tigbaa-ri banɔɔ bay hanja ri se simsed munu ká Ngerewuru hii, be ká'a di ri na, bay hanja ri vi ba nzoɔbri ká'a re mbay ká tul-ri a i do bil rin dika zinj ni mbijw hoy.

¹³ Buru daa taambol banɔɔ ha Ngerewuru na roɔbay, bay ji le, zadka buru ka-káa Bay Kere Ngerewuru ká se tul Krisi ha ri na, i laa bayke i yaa bo bil law-ri bay kere, a i ko ba bay baa nzoɔbri hoy ya, roo le, ba Bay Ngerewuru. Bayke na do ba Bay Ngerewuru ba tusue ki. Be ze a daa ped bay hirusuo ká bil law baari ká i daa law-ri bo tul Zeku Krisi.

¹⁴ Yu bururi, baari na i mboro fe daa nzoɔ Ngerewururi ká i daa law-ri bo tul Zeku Krisi ká i mbu tul ki ká zadri bod bod riw bele ká kuɔu zad ká Zude, bay ji le, baari kara nzoɔ puo baari daa nun-ri tuo sie munu ká Zibri daa zinj nzoɔ mbika lawri ká kuɔu zad ká Zude na.

¹⁵ Ba bari Zibri na ze, i i nzoɔ haneri ká i ba *nzoɔ yanya bayri saa nzaa Ngerewuru, i i Ngerembay Zeku, a i niiri buru kad kad i daa nun buru tuo sie. I ba nzoɔbri ká i rii nun Ngerewuru ya a i ba nzoɔ tul ngani nzoɔbri riw bele.

¹⁶ I haa buru faa bay hanja buru káa Bay Kere Krisi ha nzoɔbri ká i ba Zib ya na ha ri zinke pam ya. I daa munu banɔɔ, be ze i daake feyaa nde tul ki a ngji ba pola pola kpuru mini ndaw roo here Ngerewuru todo bo tul-ri bay.

Pol daa kon kóko nzoɔbri ká Tesalonik ba ki

¹⁷ Yu bururi, bay nam ká náa walkeri ki ká bole di ndji na (náa kóri ki ya hoy kara, law naari bo tul ki banɔɔ kpafara) kon kóko ri daa buru lok lok ha buru daa hirusuo buru tun ki, a buru nzaa faa bay vaa kóko ri ba ki.

¹⁸ Be ze, buru hii bay yji se luo-ri, a bi Pol na, mi nzaa faa ba mbijw mase ba sidiri munu bay séke, roo le, *Satan haa faake bay.

¹⁹ Waa, nzoɔ veri bay roo i do ba fe daa law buru nzokdo te tul-ri, mase ba fe suoriya buru, mase ba taguba rin dika ká ha buru káwke rika na le? Waa ba baari ká i doko pol Ngerembay naari Zeku bay nam ká'a yji a vi na ya le woo?

²⁰ Ba tusue ki, ba baari na ki ze i ba fe ndaka giri suo buru ndaw, fe suoriya buru ndaw pi.

3

¹⁻² Sawke mini ze, zadka buru kaw kpuru tan laa soro bay baari, a buru maa bay iki law buru ká di mbaa na, buru mbi nzaa buru bay pie Timote se luo-ri, a pon buru ká sidi key laa le, buru kaw Aten huo buru. Be Timote na ka ba yu naari, a ba baw ped Ngerewuru ká'a ka-káa Bay Kere ká se tul *Krisi. Buru pie ni bay hanja ni ka vaa daa waa bo bil law-ri ha ri ngonje ká bil mbika law baari,

³ bay hanja bo, daa nun tuo sie ká tji tul-ri timbede key na, ka lan mbika law nzoɔ mbijw ká sakra baari ku ya. Baari suo-ri kara i ko ta-tan ndaw, kiri daa nun tuo sie ká mini key na, ba fe ká Ngerewuru ha faake do bay tul naari.

⁴ Tusueke le, bay nam ká buru kaw zinj ri koɔ roɔbay na, buru baa ha ri mii, fe daa nun tuo sie a tji tul naari, a le, fekeri tji na ki. Ba fe ká i ko ta-tan ndaw ro.

⁵ Sawke mini ze, munu ká mi maa bay iki law-i bay káwke kpuru ya na, mi pie Timote ba luo-ri bay láake soro mbika law baari, bay ji le, mi daa hje ká bil law-i mi baa mii, ko ya le, ngeretemndaya lie law-ri

hã pedf kã ßuru ðaa kã luo-rì pola na ðo ßa fe kã gor hõy.

⁶ Roo le, timbede key kã Timote yji saa luo-rì a vi luo ßuru key ßáy ßay kere, a lo soro ßay kã se tul mbika law ßaari kã ì ðo tul-e ßanɔo kpaðara, ßáy ini kã ì mgba zinj kji na hã ßuru laa. Ka ßaa hã ßuru mii, ì ker ßay se tul ßuru ßanɔo, a kòn kòko ßuru kara ðaa rì lok lok munu kã ßuru kara, kòn kòko rì ðaa ßuru munu ndaw na.

⁷ Be ze yu ßururi, kã ßil kòko seke fe ßururi riw bele, ßáy fe law sekeri riw bele kã tji tul ßuru na, zadka Timote vi lo soro mbika law ßaari kã ì ðo tul-e ßanɔo hã ßuru laa na, ðaa hã law ßuru huò ßuru mgbalak.

⁸ Ba tusue kji, munu kã ì mgba mbika law ßaari nɔo-nɔo ì zuo zinj Ngerembay na, timbede key law ßuru nda siri fuo hã ßuru kaw ßáy kere!

⁹ Buru ðaa mina ze ßay ðaa taambol hã Ngerewuru ßay tul bawda suoriya kã ßuru zinj ßay tul-rì kã pol-e na le woo!

¹⁰ Sun ßáy ßisie na, ßuru ðaa nzaa ßay kere nɔo-nɔo ßay haña ni ka mgbúða faa hã ßuru vaa kò rì, a ßuru kie rì ßie ferì kã tòn kã ßil mbika law ßaari na*.

¹¹ Ndadf ßay haña Bã naari Ngerewuru kji sùo-ε ßáy Ngerembay naari Zezu, ka† léke faa hã ßuru se ßuru vaa kò rì ßa kji!

¹² Ndadf ßay haña Ngerembay ka hã ini kã ì mgba zinj kji, rɔo ì mgba zinj nzoðri riw bele ndaw na, ka káy tul kji ßa pola pola ha ni maa ßáy ini kã ßuru mgba zinj rì.

¹³ Be ndaw rɔo, ka' a haña rì hurusuo ha rì vi ßa nzoðri kã *tanf kãd kãd tanf ßay kã ðo tul-rì kã nun Bã naari Ngerewuru ßáy nam kã Ngerembay naari Zezu a vi ßáy nzoðri riw bele kã i ßa taa be‡. Amem! Ndadf ßay haña ni ka ðo munu na kji!

4

Simsedf kã rii law Ngerewuru

¹ Be ze yu ßururi, ßay seke simsedf kã rii law Ngerewuru na, ì fere kã luo ßuru ßáy nam kã ßuru ðòke luo-rì hõy. Simsedf na kji ze ì se ro ku, roo le, kóð nɔo hõy, ßuru vbi rì ßáy rinj Ngerembay Zezu ßay haña rì se nun-rì ßa pola,

² ßay jii le, ßaari na ì kò ndaw, ßa fe fére kã ßuru yaa saa luo Ngerembay Zezu a ßuru fere rì.

³ Fe kã Ngerewuru hii na, ßa haña rì vi ßa nzoðri kã *tanf kãd kãd kã nun-ε. I nze ßáy sùo-rì kã ßay ðaa fe loro.

⁴ Ndadf ßay haña nzoð hã hã kã sakra ßaari na, ka kò faa kòro sùo-ε ßay káw zinj máy ße ßáy kere, ßáy faa kã ðo ßáy zadf kã nun Ngerewuru ndaw, nun nzoðri kara ndaw.

⁵ Ka ti pón sùo-ε hã kòn fe naysuo kuo ni munu ßa nzoðri kã i tuu Ngerewuru ya na ya.

⁶ Kã ßil fe nuri ku na, ndadf ßay haña nzoð mbijw mini kara ka ðaa kaaya zinj yu-ε, mase a ðaa fe ðaa riiba zinj ni ya, ßay jii le, nzoðri kã i ðaa kji feyaa kã mini key na, Ngerembay a púo ri mbolke munu kã ßuru ßaa ßayke ha rì a ßuru baka rì kã ði na.

⁷ Tusueke le, Ngerewuru ði naari ßay haña náa ðaari fe ðaa loro ya, roo le, ßay haña náa káwri ßa nzoðri kã tanf kãd kãd ßa taa ße.

⁸ Be ze, nzoð kã tunf fe fére kã ßuru fere rì key na ngeren le, ßa nzoð ze ka tunf ni ngeren ya, roo le, ßa Ngerewuru kã ha rì Tem Law Pie na ze ka tunf ni ngeren ku.

⁹ Yu ßururi, ßay kã se tul mgbaka ini kã sakra kji na, ßa fe kã ì se sie haña nzoð ðaa mbedeke ha rì mbãa, ßay jii le, ßa Ngerewuru kji ze fere rì faa mgbaka ini zinj kji.

¹⁰ Be ze ßa fe kã ì ðaa ßanɔo zinj yu ßaari riw bele kã kuðu zadf kã Maseduwan riw bele ndaw ku. Roo le, ßuru kodf rì ßay haña rì ðaa nun-rì ßa pola rɔbay.

¹¹ I nzaa faa káw ðekekε, ì ðaa sùo-rì nduo ßil fe nzoð hawri ya ndaw, ì ðaa pedf sùo-rì kji ì zinjke fe sùm ì hólke sùo-rì, munu kã ßuru mbi nzaa ßuru kã ði ha rì pola na.

¹² Be ndaw rɔo, ì bá sofa nzoð mbijw ya, a nzoðri kã i tuu Ngerembay ya na ì kò le, ì ðaake mbay ßo tul-rì ßáy.

Bay kã se tul nam yji Ngerembay

¹³ Yu ßururi, ßay kã se tul nzoð huferi na, ßuru hii ßay haña rì laa sawke ta-tanf, ßo ì ðaa sie ngji ßamba tasiri munu kã nzoð hawri kã ì ker ì ßaa mii, nzoð hu le, hu wum kji zu ßo, nzoð kã ßay ðaa law te tul-e nzokðo na tiya na munu ya.

¹⁴ Náa kóri ßa tusue kji mii, Zezu na hu, le, Ngerewuru tina ni saa luo huð. Be ze, náa kóri ndaw mii, Ngerewuru kã tina Zezu saa luo huð na, nam kã Zezu a yji a vi na, nzoðri riw bele kã i hu kã ßil mbika law na, Ngerewuru a tina ri saa luo huð faa mbijw munu ndaw ha ri kaw ßáy kumnun zinj Zezu.

¹⁵ Tusueke le, munu kã Ngerembay fere ßuru na, ßuru ßaa ha rì: naari kã náa

* **3:10 3.10** Pol tji ðul saa Tesalonik ßay tul Zibri kã i hii ßay ika ni. Sawke ze ka kieke ri titire ferì kã se tul mbika law hõy. Be ze ka hii ßay yji se luo-rì ßay kie ri ßie ferì kã tòn kã ßil mbika law na. † **3:11 3.11** Nzoð ðaa mbede key na, ka ßaa ßay se tul Ngerewuru ßáy Zezu Krisi ßa nzoð kã mbijw. ‡ **3:13 3.13** Kã zadf ni key na, nzoð ndáy ßay hãneri ker mii, Ngerembay Zezu a vi ßáy ledf nzaaped ferì riw bele.

káwri báy kumnun kpuru tji sie yji be na, náa ti mbikari bal naari to pola bay súo nun-ε há bari ká i hu na kpáy ya mgbaj.

¹⁶ Namke ku na, Ngerewuru a ndáka tul fe ken, le, kusol mbay tul lef nzaapedri ká nulue a mgbaka beley, gire tjiw Ngerewuru a mgbaka konron, le, Ngerembay kji súo-ε a dí saa nulue bay vika. A le, bari ká i hu ká bil *Krisi na, i tji saa luó huđ pola,

¹⁷ roo naari ká náa káwri báy kumnun báy na, Ngerewuru a haña náa ururi zinj ri mbijw hoy bay ndúo bil sii mbam bay súo nun Ngerembay ba siya. Be ndaw roo, náa káwri zinj ni wum banguo.

¹⁸ Munu zu le, i huó law kji bay bayri na key.

5

I káw báy nzaa bal-rí kekeke

¹ Yu bururi, bay ká se tul nam báy saw sie ká fekeri a tji na, ba fe ká i se sie haña nzoó daa mbedeke ha ri mbáa,

² bay ji le, baari kji súo-rí na i ko ta-tan mii, nam yji Ngerembay na a tji tul nzoóri mbuđa munu ká nzoó riiba tji ke tul nzoóri ba sun.

³ Zadka nzoóri baa mii: «Zad do dekeke, fe mbjw ti dáa fe ya,» le, ká zadε ku hoy, bíε a tji tul-rí mbuđa munu ba nduo ká tun may nzoó wuy; le, i ti zinj faa tji dúl ya.

⁴ Roo le, baari yu bururi, i do bil sun tilo munu ká nzoóri ká i tuu *Krisi ya na ya ká bay haña namke le, ka mgbuj ri munu ká nzoó riiba mgbúnke nzoóri na ya.

⁵ Tusueke le, baari riw bele na, i ba lef zad tanari, i ba lef bisieri ndaw. Náa bári lef sunri ya ndaw, lef sun tilori ya ndaw pi.

⁶ Be mini ze, náa ti naanari nam munu ká nzoó hawri naa ku ya. Roo le, náa káwri báy nzaa bal naari kekeke, a náa nzéri báy súo naari.

⁷ I ko, sun ze nzoó na-nam, sun na ndaw ze him daa nzoó tud,

⁸ roo le, naari ká náa bári lef zad tanari na, ndad bay haña náa nzéri báy súo naari há law naari ká náa dáari bo tul Ngerewuru báy ini ká náa mgbári zinj nzoóri na, ka kóro naari munu ba ngan ká kóro nzoó yum ká nzaa ruy. Ndad bay haña law naari ká náa dáari nzokdo te tul pam na, ka kóro naari munu ba taguá lari ká nzoó yum daa guá tul-e a kóroke súo-ε.

⁹ Tusueke le, Ngerewuru dí naari bay haña here be ze ka bo tul naari ya, roo le, ka dí naari bay haña náa zinjri pam báy faa Ngerembay naari Zezu Krisi,

¹⁰ be ká'a hu bay naari. Ze náa húri na hu mase náa kawri báy kumnun hoy kara,

nam ká'a yji a vi na, náa káwri zinj ni mbijw hoy.

¹¹ Munu zu le, i huó law kji i so kji munu ká i daa banguo kpadara na.

Peđ dáa nzoó mbika lawri

¹² Yu bururi, buru kod ri bay haña ri daa mbay ka bo tul bari ká i daa peđ ká sakra baari, bari ká Ngerembay pon peđ zuo nduo-ri bay haña ri nda faa pol-ri i bo ri na.

¹³ I hje ri a i ko ri ba nzoó nun-rí bay tul peđ ká i daa. I káw dekeke ká sakra kji.

¹⁴ Buru kod ri bay haña ri baka nzoóri ká simsed bari do goó goó ndaw, i huó law nzoóri ká law-ri saá ndaw, i so nzoóri ká hirusuo-ri tiya ndaw, a i iki law-rí ká tul nzoóri riw bele.

¹⁵ I há nzoó mbijw mini kara ka yinjra báy ndaya ká nzoó daa zinj ni na há ni suo bol-e ya, roo le, i nzaa faa dáa kere banguo ká sakra baari ndaw, roo báy nzoóri riw bele ndaw pi.

¹⁶ I daa suoriya banguo.

¹⁷ I daa nzaa bay kere banguo kpadara.

¹⁸ Ká bil feri riw bele ká tji tul-rí na, i daa taambol há Ngerewuru. «Be ze ba fe ká Ngerewuru hii bay haña baari ká i zuo zinj Zezu *Krisi na i daa.

¹⁹ Tem Law Pie ká daa peđ ká bil law-rí na, i mbii ni ya.

²⁰ A bayri ká i yaa saa nzaa Ngerewuru na, i im ya,

²¹ roo le, i beke baykeri riw bele i yaa háy ká báy kere ka bo bil law-rí,

²² a i nze báy súo-rí ká tul kji fe kaayari bod bod riw bele.

Sinj tul bay

²³ Ndad bay haña Ngerewuru ká ba nzoó haña dekeke há nzoó na, ka daa ha ri vi ba nzoó taa be ká bil súo-rí ngid bele. Ka kóro súo-rí riw bele: kér bay baari ndaw, para nun súo-rí ndaw, roo naysuo-rí ndaw na ka tán kad kad kpuru maa báy nam yji Ngerembay naari Zezu *Krisi.

²⁴ Be ká'a dí ri na, ka'a dáa feke o báy zadε riw bele, bay ji le, ka do tul bay be.

²⁵ Yu bururi, i daa nzaa bay kere ndaw bay tul buru.

²⁶ I hii soko lik lik há yu naari riw bele i áwke nzaa kji.

²⁷ Mí kod ri báy rinj Ngerembay: i kji mbede key na há yu naari riw bele.

²⁸ Ndad bay haña law huoke taa Ngerembay naari Zezu Krisi ka sad zinj ri.

2 Tesalonikri Mbede ndeke di sidike ka Pol daa / ha nzoɔ mbika lawri ka Tesalonik

Bay ka se tul feri ka do bil mbede ni key

Mbede key na, few haɓeri kal ka fale taa mbijwke ku ndaw roo Pol daa bay. Laa ki bay kere ya ka se tul yi Ngerembay na, daa nzoɔ mbika lawri ka Tesalonik nduo ki roɓay. I giyaɗ yi Ngerembay bay kaw bay kumnun bari. Nzoɔ haɓeri do di ku ka i se kpuru i baa mii, Ngerembay na vi ro. Ka bil mbede key na Pol baa mii, pola roo bay haɓa Ngerembay ka yi a vi na, Nzoɔ Mgboro be ka'a tun Ngerewuru ngeren, a di su-ε be ki ba Ngerewuru na, a ti ndaw ro! Be ki a daa ha ti ka tul Ngerewuru ka tusiri key na se ba pola pola kpuru maa bay zadε ndaw roo Ngerembay a yi a vi bay. Be ze, do nun haɓa nzoɔ mbika lawri i gede tul mbika law bari baɗguo i daa ped bari nun-ri ka ba pola, a i poɗ daa fe kere ya.

Maa bayri ka do bil-e

Jro bie kun sal bay ka tul nzoɔ feyaari:

1

Feri ka'a ti pola roo Ngerembay a vi: 2
Diw nzaa bay kere bay daa ped ba pola pola: 3

Soko ka Pol hii ha ri

¹ Bi Pol, roo Silas bay Timote ndaw na, buru daa mbede key na ha ri baari nzoɔ mbika lawri ka i mby tul ki ka Tesalonik, baari ka i zuo zin Baa naari Ngerewuru bay Ngerembay Zezu *Krisi.

² Ndad bay haɓa law huoke bay dekeke Ngerewuru bay Ngerembay Zezu Krisi ka sad zin ri.

Kun sal bay Ngerewuru ka'a doko bay nam yi Ngerembay

³ Yu bururi, buru daa taambol ha Ngerewuru. Ba fe ka do nun haɓa buru daa bay tul-ri baɗguo a do bay zadε, bay ji le, i daa law-ri bo tul Ngerewuru ba pola pola, a ini ka baari mbijw mbijw i mba zin nzoɔ hawri na se ba pola pola.

⁴ Sawke mini ze, buru kara buru nda giri suo buru bay tul-ri ka sakra nzoɔ mbika law hawri ka i mby tul ki, a buru baa ha ri mii, i mba ngo-ngoɗ i daa law-ri bo tul Ngerewuru baɗguo ka bil fe daa nun tuo sieri, bay koko seke feri riw bele ka ti tul-ri na.

⁵ Fe niri key na kie ta-taɗ mii, fe ka Ngerewuru mbi nzi-ε ka di na do bay zadε, bay ji le, fekeri ka i suɗ law-ri ka di na, daa

ha ri vike ba nzoɔri ka i maa haɓa ni ka re mbay ka tul-ri. Be ze ba fe ka i ko seke fe bayke.

⁶ Ba tusue, Ngerewuru na a daa fe bay zadε: nzoɔri ka i ha ri ko seke fe na, a yijira seke feke daa ri.

⁷ A baari ka i ko seke fe na, ka'a haɓa law-ri nda siri fuɗ, buru kara ndaw, bay nam ka Ngerembay Zezu a yi saa nulue bay led nzaaped feri ka i ba nzoɔ hurusuo na.

⁸ Ka'a yi ka bil rim huu ka se bilam bilam bay haɓa nzoɔri ka i tuu Ngerewuru ya, ka i daa vu mbom bo tul ka'a Bay Kere ka se tul Ngerembay naari Zezu ya na, ha ri ko seke fe maa bay zadε fe daa bari.

⁹ Fe seke ka'a ti tul-ri na, a ba bie ka'a o-oko ya baɗguo. I doko di di zin Ngerembay ndaw, zin hurusuo rin dika be ndaw

¹⁰ Bay nam ka'a yi a vi bay haɓa bari riw bele ka i daa law-ri bo tul-e a i ba taa be na, i pisi ni a i gol rin mbay be. Baari suo-ri ki kara, i doko sakra nzoɔferi ku na ndaw, bay ji le, kaa bay ka buru kaa ha ri na, i daa law-ri bo di.

¹¹ Sawke mini ze, buru daa nzaa bay kere baɗguo bay tul-ri. Buru vbi Ngerewuru naari bay haɓa ni ka ha ri maa bay simeɗ ka'a dike ri bay haɓa ri se na. Buru vbi ni mii, bay faa hurusuo-ε na, ka ha ri maa daa fe kereri riw bele ka law-ri hii, ha pedri ka i daa bay faa mbika law-ri na ka do bay zadε nzedεm.

¹² Be ndaw roo, bay faa fe daa baari na, i daake mbay bo tul Ngerembay naari Zezu, a be laa le, a daa mbay bo tul baari ka i zuo zin ni na. Fe niri key na, ba lere ped law kere Ngerewuru naari bay Ngerembay Zezu *Krisi.

2

Feri ka'a ti pola roo, Ngerembay a vi

¹⁻² Yu bururi, bay ka se tul yi Ngerembay naari Zezu *Krisi bay mby ki naari ka luo-ε na, nzoɔ haɓeri baa ha ri mii, nam yi be na vi ro. Ze ba na nzoɔ yaɓa bay saa nzaa Ngerewuru, mase nzoɔ ka-kaa, mase nzoɔ daa mbede ze a baake mii, ba buru ze buru baa ha ri kara, buru kod ri bay haɓa ri daa ha ker bay ka zukri ri maɗ ka di ba vaa ya ndaw, a i ha hje ka daa ri ka di a ndaw pi.

³ I ha nzoɔ mbijw kara ka ula ri bay kiri bayri ka mini key mbijw ya, bay ji le, pola roo bay haɓa namke ka vi na, nzoɔri ngi-ngii i tun Ngerewuru mby, roo Nzoɔ Mgboro, be ka Ngerewuru a bie ni kpukdu kpukdu ka bil huu na a ti ndaw.

⁴ Nzoɔ Mgboro ke na a tun feri riw bele ka nzoɔri ko ba wuru bari bay feri riw bele

ká i kođ ri na. Ka'a mbika sùo-ε ba nzođ ká kal tul wɔrakeri ku riw bele, a dfaa kpuru a kaw *hul kani Ngerewuru, a di sùo-ε be ki ba Ngerewuru.

⁵ Fe niri key na, mi baa ha ri bay dol bi ka mi do zinj ri hoy. Waa, i yi-yiinjra le woo?

⁶ Roo le, fe mbijw haa faa bay haŋa ni tji ka timbede key; feke na i ko-ko. Be mini ze, Nzođ Mgboro na a tji bay namke ka Ngerewuru tuu.

⁷ Tusueke le, hurusuo Nzođ Mgboro ka dfaa ha nzođri ngi-ngiji tujke Ngerewuru na, do dfaa ped faa muni ro. Roo le, nzođ ka haa faa ha ni na tiya ro le,

⁸ Be ndaw roo, be na a tji bay. A le, bay nam ka Ngerembay Zezu a yi i vi na, a bie ni kpukdu kpukdu bay zuu nzi-ε pud, a gur hurusuo-ε ruk ruk bay nduy be ka ziri ziri.

⁹ Nzođ Mgboro na, a vi bay hurusuo *Satan a dfaa kiri pedri bođ bođ riw bele ka ba hje zikiki, fe sanri bay feri ka mba koko bay ulake nun nzođri.

¹⁰ Ka'a dfaa kiri fe dfaa kaayari bođ bođ riw bele bay ulake nzođri ka i do faa ka'a seke zinj ri ba zad bie. I zinj bie, bay ji le, i hii bay yaŋa tusue bay ka maa bay yaŋake sùo-ri na ya.

¹¹ Sawke mini ze, Ngerewuru dfaa ha hurusuo nzaa ula dfaa ped ka bil law-ri bay haŋa ri dfaa law-ri bo tul bay baylu.

¹² Be ze, nzođri riw bele ka i dfaa law-ri bo tul tusue bay ya, ka kon dfaa fe kaaya ze mba law-ri na, bay a mgbaka tul-ri.

Mgbaka mbika law ngɔ-ngɔŋ

¹³ Yu bururi, baari ka Ngerembay ko ri ba nzođ nun-ε na, buru dfaa taambol ha Ngerewuru bay tul-ri banguo. Ba fe ka do nun haŋa buru dfaa, bay ji le, Ngerewuru nan ri bay titire dfaa tusiri dekere hoy bay haŋa ri zinj pam bay faa Tem Law Pie ka dfaa ped ka bil law-ri ha ri vi ba nzođri ka *taŋ kad kad ndaw, bay faa law-ri ka i dfaa bo tul tusue bay ndaw pi.

¹⁴ Bay tul bayke na ku ze ka dike ri bay faa kaa Bay Kere *Krisi ka buru kaa ha ri na, bay haŋa ri zinj rin dika mbijw hoy zinj Ngerembay naari Zesu Krisi.

¹⁵ Muni zu le, yu bururi, i mba mbika law baari ngɔ-ngɔŋ, a i mba tusue bay ka buru zinj a buru suo buru fere ri na ngɔ-ngɔŋ, hay ka buru baa bay nzaa buru ndaw, roo hay ka buru dfaa do mbede ha ri kara ndaw pi.

¹⁶ Ndad bay haŋa Ngerembay naari Zesu Krisi ki sùo-ε bay Baa naari Ngerewuru, be ka'a ko naari ba nzođ nun-ε, ka'a ha law naari huo wum, a ha naa dfaari law naari nzokdo te tul fe kere ka naa zinjri bay faa law kere be na,

¹⁷ ka dfaa wara bo bil law-ri, a ha ri hurusuo dfaa fe kereri banguo bay faa ped dfaa baari ndaw, bay baa baari ndaw pi.

3

Pol vbi yu-eri nzaa bay kere

¹ Yu bururi, oro bie bay buru ze do key: i dfaa nzaa bay kere bay tul buru, bay haŋa bay ka se tul Ngerembay na ka ya zad ba vaa, ha nzođri ya bayke bay suoriya faa mbijw muni ka i dfaa ka luo-ri na.

² I dfaa nzaa bay kere bay haŋa Ngerewuru ka koro buru bay tul nzođ ndayari bay nzođ mgboro, bay ji le, ba nzođri riw bele ze i dfaa law-ri bo tul bay ka buru ka-kaake na ya.

³ Roo le, Ngerembay na do tul bay ka'a waa; ka'a haŋa ri hurusuo, a koro ri bay tul fe dfaa ngeretemndaya.

⁴ Ka ha buru dfaa law buru te tul-ri, a ha buru ko ta-taŋ mii, fe ka buru vbi ri bay haŋa ri dfaa na i do dfaake, a i dfaa nun-ri ba pola pola.

⁵ Ndad bay haŋa Ngerembay ka mgbuda nun-ri ha ri ko ini ka Ngerewuru mba zinj ri na ba pola pola, bay sùu law ka *Krisi ha ri na.

Nzaa boko ka se tul dfaa ped

⁶ Yu bururi, buru baka ri bay rin Ngerembay Zesu Krisi: nzođri riw bele ka i ba lay, a i se simsed maa bay fe fere ka buru zinj a buru suo buru fere ri na ya le, i naa sùo-ri di di ka lakun-ri.

⁷ Fe ka i dfaa ndaw roo bay mboro simsed buru na, baari ki sùo-ri kara i ko ndaw, bay ji le, bay dol buru ka sakra baari na, buru ba lay ya.

⁸ Buru ha nzođ mbijw mini kara hol buru hoy hoy ya, roo le, buru dfaa ped buru taa ka di podo podo suŋ bay bisie bay holke sùo buru, bay haŋa bo buru ba soba nzođ mbijw ka sakra baari ya.

⁹ Ba tusue ki, ze buru do bay faa ka bay yaŋa fe saa nduo-ri bay holke sùo buru kara, buru dfaa muni ya, roo le, buru dfaa ped buru hii doko ba fe lie ki ha ri mboro.

¹⁰ Tusueke le, bay dol buru ka luo-ri na kara, buru baa ha ri ta-taŋ banguo mi: «Nzođ ka hii bay dfaa ped ya le, i ha ni fe sum ya.»

¹¹ Buru laa mii, nzođ haneri ka sakra baari se simsed taa gođ gođkeri taŋ dfaa ped, i ba nzođ dfaa sùo-ri nduo bil fe nzođ hawri.

¹² Kiri nzođri ka mini na buru baa ha ri, buru baka ri bay rin Ngerembay Zesu *Krisi bay haŋa ri mba ped i dfaa i holke sùo-ri.

¹³ A baari yu bururi na laa le, fe dfaa kere na i pon fale ya.

¹⁴ A zadka nzoɓ yaa nzaa boko ká buru ɗaa ɗo bil mbede key na ya ɛ, i ko ni ba baɗi munu i zúo zinj ni ya, bay haɗa sahoj ka se ni.

¹⁵ Be nu ku hoy kara, i ko ni ba nzoɓ tul ngani baari ya, roo ɛ, i bo ni munu ba yu baari.

Jɔɔ bie bay Pol

¹⁶ Ndad bay haɗa Ngerembay ká ba nzoɓ haɗa ɗekeke ha nzoɓ na, be ki sùo-ɛ ka ha ri ɗekeke ká bil feri riw bele bay faa gosi feri boɗ boɗ riw bele. Ndad bay haɗa ni ka sáɗ zinj ri riw bele.

¹⁷ Ká zad ni key na, ba bi Pol ki ro ze mi vbie bay ni key na bay nduo-i. «Mi hii soko ha ri.» Mbederi mbijw mbijw riw bele ká mi ɗaa na, mi ɗaa nduo-i iki di mini. Be ze ba nduo fe vbie bi.

¹⁸ Ndad bay haɗa law huoke Ngerembay naari Zezu *Krisi ka sáɗ zinj ri riw bele.

1 Timote Titire mbede ká Pol daa ha Timote

Bay ká se tul feri ká do bil mbede ni key

Ká bil mbede key na, Pol daa wára bo bil law Timote bay haña ni ka gedé tul mbika law be banquo bay gbu nzaa nzoɓ fe fére bayluri ká daa nzoɓ mbika lawri nduo kɪ. Ka hii bay haña nzoɓri ká i nán ri ba nzoɓ ndáka faa pol nzoɓ mbika lawri, mase nzoɓ soko pedri na, i bá nzoɓri ká bay mbjw ti tul-ri ya, a i maa daa pedke. Ka hii bay haña máy bari ká'a sóko ri na, i bá máyri ká simsed bari do báy kere. Fale le, Pol bo Timote faa ká bay daake ped be ba nzoɓ ped tusue taa Zezu Krisi.

Máa bayri ká do bil-e

Baka bay se tul nzoɓ fe fére bayluri: 1
Nzaa hoko ká se tul nzoɓ ped
Ngerewuru: 2-3
Fe ká Timote a daa: 4-6

Soko ká Pol hii ha Timote

¹ Yu-i Timote, bi Pol ká m̄ ba nzoɓ ndáy nzaaped Zezu *Krisi báy bol nzaa Ngerewuru Nzoɓ Yaña naari, báy Zezu Krisi ká náa dáari law naari te tul-e nzokdo na, m̄ daa mbede key na

² ha m̄ bo ká m̄ do munu ba vu bil-i taa tusueke bay law-a ká m̄ daa bo tul Zezu Krisi*. Ndad bay haña law huoke ndaw, kóko nun sie nzoɓ ndaw, báy dekeke Baa Ngerewuru báy Ngerembay Zezu Krisi, ka sad zinj m̄.

Báka bay ká se tul nzoɓ fe fére bayluri

³ Munu ká m̄ baa ha m̄ pola ndaw roo mí zol mí se kuɗ zaɗ ká Maseduwan na, mu káw bil ngerewu ká Efez, a m̄ mbi nzaa ha nzoɓ fe fére bayluri na, i daa nzaa fe fére taa goɓ goɓkeri na ka gbu.

⁴ Mu baa ha ri pón nzaa nduo kija fal bayri na ndaw, kija bay kani báy nzi-e lem lem na kara, ka gbu ndaw pi. Fekeri ku na mboñ máy bay ba pola pola gor hoy, a so ped ká Ngerewuru daa zuo nduo naari bay haña nzoɓri ngónke ká bil mbika law na ya.

⁵ Mára saw báka bay key na, do bay haña nzoɓ mbika lawri, i hii kɪ báy bil law ká *tan kad kad, báy kér bay kere ká uru saa bil wára law ndaw, roo báy law-ri ká i daa bo tul Ngerewuru ba tusue ndaw pi.

⁶ Nzoɓ haneri i pón faa kere na ku, a i do bil máy bay taa goɓ goɓkeri.

⁷ Bari na, i mbi sùo-ri ba nzoɓ fére nzoɓri *bol kusol Ngerewuru, roo le, bay ká i baa, mase fe ká i fere báy hurusuo-ri na, i ko sawke mbjw ya.

⁸ Náa kóri ndaw, bol kusol Ngerewuru na, zadka nzoɓ hie báy zaɗe le, ba fe kere.

⁹ Fe ká náa kóri ta-tan ndaw ze do key: bay tul nzoɓri ká i daa fe báy zaɗe nzedem na ze, Ngerewuru daake bol kusol bayke ya, roo le, bay tul nzoɓ law mgbórori báy nzoɓ tjeri ndaw, bay tul nzoɓ tuj Ngerewuru ngerenri báy nzoɓ feyari ndaw, nzoɓ ndólo Ngerewuru báy nzoɓ bie rin-eri ndaw, nzoɓ ika baa bari mase máa bari ndaw, roo nzoɓ ika nzoɓri ndaw pi.

¹⁰ Ka daa bol kusol na do bay tul nzoɓ taka mgbáy bapifiri, báy warari ká i fere i naa zinj kɪ ndaw, nzoɓ dáɓ koyri ndaw, nzoɓ kúɗ bayri báy nzoɓ faa nasi bay bayluri ndaw, roo bay tul nzoɓri ká ped daa kaaya bari boɗ boɗ ká maa báy fe fére taa tusueke na ya ndaw pi.

¹¹ Fe fére taa tusueke ku na maa kɪ báy Bay Kere ká Ngerewuru daa zuo nduo-i ha m̄ ka-káake. Bayke ku na ba se tul rin dika Ngerewuru, bawda nzoɓ ká maa bay haña nzoɓri pisi ni.

Pol daa taambol ha Ngerewuru bay tul law kere be

¹² M̄ daa taambol ha Zezu *Krisi ká ba Ngerembay naari ká ha m̄ hurusuo ha m̄ daake ped be. Be na, ka ko m̄ ba nzoɓ ká m̄ daa fe báy bol nzi-e, a mbi m̄ ba nzoɓ ped be.

¹³ Ze ká pola lew m̄ ba nzoɓ bie rin-e ndaw, mí daa nun nzoɓ beri tuo sie ndaw, a mí tjeri ni ndaw hoy kara, ka ko nun sie bi a daa law kere zinj m̄, bay ji le, pola na, m̄ daa law-i bo tul-e ya ndaw, a ferri ká m̄ daa na kara, m̄ ko ya ndaw pi.

¹⁴ Ba tusue kɪ, Ngerembay naari na daa bawda law kere zinj m̄, a ha m̄ daake law-i bo tul-e, a ha m̄ law ini báy faa zuo zinj Zezu Krisi.

¹⁵⁻¹⁶ I ko, Zezu Krisi na vi tusiri key bay yaña nzoɓ feyari, a le, bi na, m̄ ba mbayke. Law kere ká'a daa zinj m̄ bi ká m̄ ba mbay nzoɓ feyara na, ka daa munu bay kieké nzoɓri bawda iki law be na ta-tan. Be ndaw roo, nzoɓri ká i kóko m̄ na, i daake law-ri bo tul-e, a i kaw báy kumnun ká do banquo kpadara na. Bay ká m̄ baa key na, ba tusue bay ká maa bay haña nzoɓri riw bele i daa law-ri bo di.

¹⁷ Ndad bay haña nzoɓri riw bele, i daa mbay ka bo tul Ngerewuru be ká'a re mbay banquo ndaw, a ba nzoɓ ká'a hu-hud ya ndaw, be ká nun nzoɓ ko ni

* 1:2 1.2 I kji Ped 16.1-3.

ya ndaw, a ba be huo-ε k̄i hoy ze ka ba Ngerewuru. Riŋ dika ba taa be mbiimbam bay mbiimbam banɔuo! Amem! Ndad bay hanja ni ka do munu na k̄i.

Pol bo Timote

¹⁸⁻¹⁹ Timote, bo ka mu do munu ba vu bil-i na, nzaa boko ka *nzob yaŋa bayri saa nzaa Ngerewuru baa se tul-a pola na, bayke do faa mbijw munu ka mi ba a ha mu key ndaw. Zadka mu do tul baykeri na ku le, mu zih hurusuo ka di. Mu koro tusue bay ka se tul mbika law, a mu ha ker bay ka bil wara law-a na kara ka tan kad kad ndaw. Be ndaw roo, mu ruke ruy taa tusue na bay. Nzob haneri pon ker bay kere ka uru saa bil wara law-ri na, be ze i dieke mbika law bari.

²⁰ Sakra nzobkeri ku na, Imene bay Alezandere i do di ndaw. Bari na, mi pon ri zuo nduo *Satan bay hanja ri uo t̄iri Ngerewuru na ken ken[†].

2

Nzaa boko ka se tul simsed ka zad mbu

k̄i

¹ Titire dekre le, mi baa ha nzob mbika lawri bay hanja ri daa nzaa bay kere ha Ngerewuru banɔuo, bay vbikake ni feri ndaw, bay kod ni bay tul nzobri ndaw, roo bay hanja ni taambol bay tul nzobri riw bele,

² bay tul mbayri ndaw, nzob rewpuori riw bele ndaw, bay hanja bo dekeke ka do puo naari ha naa kawkeri bay kere, a naa daakeri mbay ka bo tul Ngerewuru bay faa simsed kere.

³ Be ze ba fe ka ndad bamba, a rii law Ngerewuru Nzob Yaŋa naari na.

⁴ Be na, ka hii bay hanja nzobri riw bele zih pam, a hii bay hanja ri tuu tusue bay ndaw.

⁵ I ko, tusueke le, Ngerewuru na mbijw. Nzob ka do sikda be bay nzobri kara mbijw ndaw; nzobke na ze ba Zezu *Krisi.

⁶ Be na ka mbi suo-ε ha hud a puoke mbol tul nzobri riw bele, a t̄nake ri saa bil koy feya. Ka daa munu bay nam ka Ngerewuru tuu na, a kieke nzobri ta-tan mi, Ngerewuru hii bay yaŋa nzobri riw bele.

⁷ Sawke mini ze, Ngerewuru daa mi kaw ba nzob ka-kaa bay be, a mi ba nzob nday

nzaaped be bay fere nzobri ka i ba Zib ya na feri riw bele ka naa daari law naari bo di ndaw, a mi fere ri tusue bay na ndaw pi. Bay ka mi baa key na ba suo bay k̄i bo, ba kud bay ya.

⁸ Munu zu le, zadri riw bele ka i mbu k̄i ka di na, mi hii bay hanja warari daa nzaa bay kere, i urake nduo-ri ba siya bay bil law-ri ka *tan kad kad tan law faa ndaw, tan rodi ndaw pi*.

⁹ A mayri laa le, mi hii bay hanja ri nduo gari ka bay faake, i kudke nun nzob ya, a i ba nzob fe daa bayluri ya ndaw. I ti ba nzob mgbaka tul v̄aytay v̄aytay ya, i ti nzaa fe gamari munu ka ba fe suku bay zawri ka nduy z̄iriri z̄iriri ka i daa bay lari lor ya ndaw, roo gariri ka larike ngon kal tul-ri ya ndaw pi.

¹⁰ Roo le, ndadi may nzob na ba ped daa kere be. Be ze ba ped daa mayri ka i ko suo-ri ba nzob h̄je Ngerewuru.

¹¹ Mayri ka i do fere ri fe na, ndad bay hanja ri kaw dekeke i diŋ tul-ri ka pol nzob ka do fere ri fe na.

¹² Mayri na, mi ha faa ha ri bay hanja ri fere warari fe ya, a i re mbay ka tul-ri ya ndaw. Roo le, ndad bay hanja ri kaw dekeke[‡].

¹³ Tusueke le, Ngerewuru daa *Adam ze pola ndaw roo a daa *Ev ton di bay.

¹⁴ Robay, ba Adam ze ngeretemndaya ula ni ya, roo le, ba Ev ze ya nzaa ula ngeretemndaya na, a wadke tul *bol kusol Ngerewuru.

¹⁵ A ze munu hoy kara, mayri na, i mbon nzob, a le, i zih pam ka luu Ngerewuru. Roo le, ndad bay hanja ri gedē tul mbika law bari ndaw, i hii nzobri ndaw, i do bay zadē nzedem ka nun Ngerewuru ndaw, a i sii suo-ri ya ndaw ro[‡]!

3

Simsed nzob ped Ngerewuru

¹ Zadka nzob hii bay ndaka faa pol nzob mbika lawri le, ba ped kere k̄i ze law-ε mgba di ku. Bay ka mi baa key na, ba suo bay.

² Nzob ndaka faa pol nzob mbika lawri na, a ba nzob ka bay ti tul-e ya, a daa feri riw bele bay zadē. Ka a ba nzob ka daa law-ε bo tul may be k̄i mbijw hoy tan nzaa may k̄i ndaw, a ba nzob nzēke bay suo-ε, a do tul bal-ε kekeke ndaw, a ba nzob ka

[†] **1:20 1:20** Fere nzobri Bay Ngerewuru ka bay zadē ya na ba t̄iri ni. Be ze ha Pol niike nzobkeri ku na ka sakra nzob mbika lawri zuo kele, zad ka ngeretemndaya re mbay ka di na. * **2:8 2:8** Ka saw Zibri na, zadka i do daa nzaa bay kere le, i ura nduo-ri ba siya ndaw roo, i daake nzaa bay kere na bay. [†] **2:12 2:12** Ka zad ni key na, Pol haa mayri bay hanja ri daa feri ka sakra nzob mbika lawri na ya. Roo le, ka hii bay hanja mayri na, i re tul warari ka zad mbu k̄i nzob mbika lawri ya. I k̄i mbede niri ka baa bay se tul ped daa mayri na i ko: Ped 18:26; 1 Ko 11:5; Tit 2:3-4. [‡] **2:15 2:15** Ka zad ni key na, Pol tun fe fere bayluri ka baa mii yaŋa k̄i ba fe ka ndaya ndaw, roo mbon nzob na kara ba fe ka ndaya ndaw pi na. Pol hii bay hanja mayri na daa fe ka do nun daa mayri na ndaw ro!

ker fe roo a daa ndaw, a ba nzoɓ mgbaka varuri bay kere, roo a maa bay fere nzobri fe ndaw pi.

³ Ka ti daa koy him ya ndaw, a ba nzoɓ tud bay ya ndaw, roo le, a ba nzoɓ ka se lom ndaw, a ba nzoɓ daa nzobri zuo ki ndaw, a ba nzoɓ taka kon lari ya ndaw pi.

⁴ Nzoɓ ndaka faa pol nzoɓ mbika lawri na, a maa bay mgbaka saw nzoɓ bil hul feri bay kere ndaw, roo vi-eri hoy kara, i laa nzi-e i faa vu mbom bo tul-e bay zadɛ ndaw,

⁵ Bay ji le, zadka nzoɓ ko faa mgbaka saw nzoɓ bil hul feri ya na wa, a daa mina ndaw roo, a ko faa ndaka faa pol nzoɓ mbika lawri na le woo?

⁶ Be na, ka ti ba nzoɓ mbika law fie ya ndaw, bo munu ya le, a uru a hew suo-e dukuku dukuku ha Ngerewuru kun bay bo tul-e munu ka'a daake zinj ngeretemndaya na.

⁷ Be na, nzobri ka i mbi law-ri ya hoy kara, i baa bay be bay kere. Be ndaw roo, nzobri ti im ni ha sahoi mgbani ni ha ni taake ndaw ngeretemndaya ya.

⁸ Do faa mbij munu ndaw, nzoɓ soko ped Ngerewururi na kara, i ba nzobri ka bay ti doko tul-ri ya, a i daa fe bay zadɛ. I ba nzoɓ nzaa ruo bayri ya ndaw, i daa koy him ya ndaw, roo i ba nzoɓ fe daa rof rofri ya ndaw pi.

⁹ I ba nzobri ka i doko tul tusue bayri ka se tul feri ka naa daari law naari bo di, bay ker bay ka *tan kad kad ka uru saa bil wara law-ri.

¹⁰ Nzobkeri ku na, i bekle ri pola ta-tan i ko ndaw roo, zadka bay ti tul-ri ya le, be roo i daa pedke na ka zuo nduo-ri bay.

¹¹ Bari nzoɓ soko ped Ngerewururi ka i ba mayri na kara*, i maa bay haɗa nzobri daa vu mbom bo tul-ri ndaw, i ba may rɗaɗa ramri ya ndaw, i ba nzoɓ nzɛke bay suo-ri, a i do tul bal-ri ka tul feri riw bele ndaw pi.

¹² Nzoɓ soko ped Ngerewururi na, i ba nzobri ka i daa law-ri bo tul may bari ki hoy tan nzaa may ki ndaw, i maa bay mgbaka saw vu bari bay nzoɓ bil hul bari bay kere ndaw pi.

¹³ Nzoɓ soko ped Ngerewururi ka i daa ped bari bay faake na, nzobri daa mbay bo tul-ri ndaw, a mbika law ka ha naa zokeri zinj Zezu *Krisi na, i baa bayke bay nun wara nzoɓ tan law tokoke ndaw pi.

Krisi ba sqw mbika law naari

¹⁴ Bi na, mi daa mbede key na ha mu, a mi ker mii ndji le, mi seke vaw bay vaa zinj mu bay.

¹⁵ A ze, zadka mi se mi zinj mu vaa ya kara, mbede key na a kie mu faa seke simsed kere ka sakra nzoɓ mbika lawri. Bari riw bele na, i ba nzoɓ taa Ngerewuru Nzoɓ Kaw Bay Kunnun. I do munu ba tigbaa hul ka tusue bay bar saw ka di, a i ba gasay ka so tusue bay na.

¹⁶ I ko,

Zezu Krisi na vi ya suo zinj nzoɓ;

Tem Law Pie kie ni ba nzoɓ ka do bay zadɛ nzedem;

Led nzaapedri ka nulue ko ni;

Saw nzobri riw bele laa bay be;

Nzobri ka tusiri key daa law-ri bo tul-e;

Ngerewuru ha ni kaw zad kaw riɗ dika.

Be ze ba tusue bay ka do zad muni ka Ngerewuru tina ha ni do zad hie, ka naa daari law naari bo di. Tusue bay key na ba bawda fe na ki!

4

¹ A roo le, Tem Law Pie baa ta-tan mii, roo bie nam na, nzoɓ haneri i pon tusue bay ka se tul mbika law, bay daa law-ri bo tul nzaa ulari ka temndayari daa nduo bil law-ri, bay fe fere kaɗayari ka uru saa luori na.

² I yaɗa nzaa ula nzoɓ bay huori bay nzoɓ kud bayri ka law-ri do tidi ka tul fe daa kaɗa, a i wuruke faa kere na.

³ Bari nzobkeri ku na, i fere nzobri fe mii, yaɗa ki ba fe ka ndaya ndaw, suɗa fe haneri hoy kara ba fe ka ndaya ndaw pi. A le, Ngerewuru na daa fe sumkeri na bay haɗa bo nzoɓ mbika lawri ka i tuu tusue bay tuu na, i su bay faa nzaa bay kere, a i hake ni taambol.

⁴ Tusueke le, feri riw bele ka Ngerewuru daa na ba fe kere, fe mbij ka bay sa-san na tiya. A roo le, ndad bay haɗa ni taambol ndaw roo, i ya bay,

⁵ Bay ji le, Bay Ngerewuru, bay nzaa bay kere na, daa ha fekeri na tan kadɗan.

Nzaa boko ka se tul fe fere bay simsed Timote

⁶ Zadka mu fere nzoɓ mbika lawri fe nuri ku na le, mu ba tusue nzoɓ ped Zezu *Krisi, a mu ngon ka bil tusue bay ka se tul mbika law bay fe fere kere ka mu ya bayke bay zadɛ na.

⁷ Mu tun loko soro goɓ goɓkeri ka maa bay faa mbika law ya na ngeren, a mu daa suo-o taa tom bay doko tul Bay Ngerewuru.

⁸ Fe lie hirusuo ka ba faa ki dul na, ndad wuo soy ya. A roo le, nzoɓ ka daa suo-e taa tom bay doko tul Bay Ngerewuru na, ba fe ka ndad bamba tasiri kal feri riw bele, bay ji le, ba fe ka'a soko ni bay kaw kunnun

* 3:11 3.11 Nzoɓ nday bay haneri ker i baa mii, maykeri ku na, i ba may nzoɓ soko ped Ngerewururi.

be ká timbede ká tusiri key ndaw, roo káw báy kumnun ká'a vika vuku ndaw pi.

⁹ Be ze ba tusue bay ká maa bay hana nzobri riw bele yaa.

¹⁰ Be mini ze, náa dáari sùo naari taa tom, náa dáakeri ped Ngerewuru, a náa rúkeri ruy, bay ji le, náa dáari law naari nzokdo te tul Ngerewuru Nzob Káw Báy Kumnun, be ká'a ba Nzob Yaaña Nzobri riw bele, roo kakalke le, ba bari ká i daa law-ri bo tul-e.

¹¹ Mu baa bay fekeri key na ha nzob mbika lawri, a mú fére ri báy zađe riw bele.

¹² Mu ha nzob mbijw mini kara ka sjiri mù bay bá ká mù ba kuban ku ya, roo le, mu mbi sùo-ò ka do bođ ba fe kie kị ha nzob mbika lawri, ha ri kò mù báy bay báa bo ndaw, simsed bo ndaw, mgbaka ini bo ndaw, daa law bo tul Ngerewuru ndaw, roo báy law-a ká *tañ kad kad ndaw pi.

¹³ Mu mbi sùo-ò báy zađe dɛd, bo mú kịike bay ká do bil mbede Ngerewuru ká nun nzobri ha ri laa ndaw, mú bo ri ndaw, roo mú fére ri bayke ndaw pi. Mu daa fekeri na munu baw ndaw roo, m̃ yji m̃ vaa zinj mù báy.

¹⁴ Fe ini ká Ngerewuru ha mù bay hana mù dáake ped be báy sieke ká *nzob yaaña bayri saa nzaa Ngerewuru, ká *ngere tul pedri dáake nduo-ri bo tul-a na, mu daa laysuo ká dī ya.

¹⁵ Mu daa fekeri ku na báy zađe, mú mbi sùo-ò dɛd mú dáake pedke. Be ndaw roo nzobri riw bele i kókoke ngon bo ká mú daa ká bil ped Ngerewuru na báy.

¹⁶ Mu nze báy sùo-ò bay tul simsed bo ndaw, tul fe fére bo ká mú fere nzobri ndaw pi. Mu do tul bal-a ká tul fe niri key na riw bele. Zadzka mù daa munu le, mù yaaña sùo-ò ndaw, roo nzobri ká i laa bay bo na kara, i yaaña sùo-ri ndaw pi.

5

¹ Nzob ká ngó-ngon ro na, kóko ká mu tunj ni báy bay, roo le, mu baa bay zinj ni báy kusol huoke, bay ji le, ka do munu ba baa-ka ro. A nzobri ká i ba kubanri le, ndad bay daa kere zinj ri munu ká mú dáake zinj bil máa bori.

² A máyri ká i ngó-ngon na, mu daa kere zinj ri munu ká mú dáake zinj máa-ri; a máy tikdiri laa le, mu daa kere zinj ri báy bil wara law-a ká tañ kad kad munu ká mú dáake zinj tinañ-ari.

Nzaa boko ká se tul máy síeri

³ Máy síeri ká nzob kó-kóm ba tul-ri tiya na, mu mgbá ri báy kere.

⁴ A roo le, máy síe ká vi-eri mase vu zi-eri do dī laa le, ndad bay hana ri kóro ni báy kere i hjeke Ngerewuru. Ndad bay hana ri

daa munu, i púoke mbol fe kere ká nzob mbón ri daa zinj ri na. Be ze ba fe ká rii law Ngerewuru.

⁵ Máy síe ká kaw hu-ε ká nzob kó-kóm ba tul-e tiya na, ka daa law-ε bo tul Ngerewuru nzokdo, a na-nam ya báy nzaa bay kere sunj báy bisie.

⁶ A roo le, máy síe ká fe tusiri key hoy mgbá law-ε na, ze ka kaw báy kumnun hoy kara, ka do munu ba nzob huđe.

⁷ Fe niri key na, mu kie nzob mbika lawri ta-tañ bay hana máy síeri na, nzob mbijw mini kara, ka daa bay bo tul-ri báy faa simsed bari ya.

⁸ Roo le, zadka nzob kó-kóm ba tul nzob ini beri ya ndaw, roo kakalke le, bil hul beri hoy kara ya ndaw na le, ka ponj tusue bay ká se tul mbika law ndaw, a ndaya bo bisuy pavbad kal nzob ká kó Ngerewuru ya roobay.

⁹ Máy síeri ká mù faja rinj ri bay hana nzob mbika lawri so ri na, i bá máyri ká mbiimbam bari a kál sinj yie ndaw, a zadka waa bari kaw báy kumnun báy na, i daa law-ri bo tul-ri tañ nzaa wara kị ndaw pi.

¹⁰ Bari na, i bá máyri ká nzobri pisi fe daa kere bari: i kó-kóm ba tul vu bari báy kere ndaw, i mgbá varuri báy kere ndaw, i dīnj tul-ri ká pol nzob Ngerewuru, i so nzobri ká i do bil kóko seke fe ndaw, roo fe daa bari riw bele kara, ba kere ndaw pi.

¹¹ A roo le, bari máy síeri ká i ngon ya báy na, mu faja rinj ri ya, bay ji le, zadka kon yaaña wara kị daa ri báy le, i úru i ponj ped *Krisi ká i mbi sùo-ri bay daa na.

¹² Báy faa fe daa bari key na, nzobri dáake bay bo tul-ri bay tul nzaa-ri ká i mbi ha Ngerewuru ndaw roo i ponj na.

¹³ Roobay, munu ká ped daa bari tiya na, i haari báy faa hul hul, a fe ká ndaya kakalke le, i vi ba máy raaña ramri ndaw, máy toko lawri ndaw, i ba máy taka tul bayri ndaw pi.

¹⁴ Sawke mini ze, m̃ hii bay hana máy síeri ká i ngon ya báy na, i yji i yaa wara kị i mbonj nzob, a i kóro bil hul bari bay hana nzob tul ngani naari, i zinj faa ká bay báake bay kaaya se tul naari ya.

¹⁵ M̃ baa mini, bay ji le, máy síe haneri i ponj faa kere na, a i se fal *Satan na dođ ro.

¹⁶ Munu zu le, máy ká ba nzob mbika law ká máy síeri ba nzob ini be na, do nun hana ni ka kó-kóm ba tul-ri bo, ka pónj ri ha ri ba soba ká tul nzob mbika lawri ya. Be munu ndaw roo, nzob mbika lawri na, i zinj faa i so máy síeri ká i kaw hu-ri kị hoy tañ nzob sokó ri na.

Nzaa boko ká se tul ngere tul pedri

¹⁷ Ngere tul pedri ká i nda faa pol nzob mbika lawri báy kere na, kakalke le, bari

ká i mbi sùo-ri bo bil ped káa bay báy fére Bay Ngerewuru na, do nun haɲa nzoɓ mbika lawri daa mbay bo tul-ri, a i mɓba ri nduo siɗi,

¹⁸ bay ji le, i baa do bil mbede Ngerewuru mii: «Nday ká do toɗ nan bay haɲa paɗe ka tji na, mu siɲ nzi-ε ya*.» Roɓay, «Nzoɓ ká daa ped na, ka maa bay zinj lari ped be†.»

¹⁹ Zadka nzoɓ daa bay bo tul nɣere tul ped le, mu yaa bayke ya. Mu giyaɲ ha nzoɓ bay nasikeri maa siɗi mase say, i káw di ndaw roɔ mú yaa bayke na báy.

²⁰ A bari ká i daa feyaa na, mu baa zinj ri ká nun nzoɓ mbika lawri riw bele bay haɲa hje ka daa nzoɓ haɓwri.

²¹ Mi koɗ mú ba tusue ká pol Ngerewuru báy Zezu *Krisi ndaw, ká pol led nzaapedri ká nulue ká i do báy zadε nzedem ndaw, bay haɲa mu daa vu mbom ka bo tul fe fére key na báy zadε. Mu daa pedke na taɲ náa nun nzoɓ ndaw, taɲ doko fal nɣaɲ nzoɓ fe daa kaaya ndaw pi.

²² Mu takra daa nduo-ɔ bo tul nzoɓ ha ni ka daake ped ká sakra nzoɓ mbika lawri ya. Roo le, mu békle nzoɓke na ka ta-taɲ ndaw roɔ, mú daa pedke na ka zúo nduo-ε báy. Bo munu ya le, mú rii bil fe daa kaaya nzoɓke na ndaw. Bo na, mu kóro sùo-ɔ báy kere nzedem.

²³ Mu nzo bo mbii hoy baɲɔyo ya, roo le, mu nzo him ndji munu bay bil-a ká yoklo mú baɲɔyo na.

²⁴ Nzoɓ haɲeri na, feyaa bari do zad hie gbay gbay ká nun nzoɓri doɗ ndaw roɔ, bay mɓba tul-ri báy. A nzoɓ haɲeri laa le, fal bay ká mɓba tul-ri doɗ ndaw roɔ, feyaa bari na taɲ ká nun nzoɓri báy.

²⁵ Do faa mbjw munu ndaw, fe daa kereri na kara do zad hie gbay gbay ndaw, a haɲri ká nun nzoɓ ko vaa ya kara, ti doko zad muni baɲɔyo ya ndaw pi.

6

Nzaa boko ká se tul koyri

¹ Koyri riw bele ká i ba nzoɓ mbika lawri na, ndaɗ bay haɲa ri daa vu mbom ka bo tul baa gaɲ bari báy zadε, bay haɲa bo nzoɓ mbjw mini kara, ka bie riɲ Ngerewuru báy tusue bayri ká náa fereri na ya.

² Koyri ká baa gaɲ bari ba nzoɓ mbika lawri na, do nun haɲa ri pón daa vu mbom bo tul baa gaɲ bari, bay ba ká i ba yu kiji ká bil *Krisi na ya. Roo le, do nun haɲa ri daa ped bari na ka ndaɗ mba taa pola ku roɓay, bay ji le, baa gaɲ bari ká i tuu ndaɗi ped bari na, i ba nzoɓri ká i mbi law-ri ha Krisi, ká Ngerewuru ko ri ba nzoɓ nun-ε.

Be ze ba fe ká mú fére ri a mú bo ri ha ri daa.

Bay ká se tul fe fére bayluri

³ Zadka nzoɓ ví fere fe kji boɗ ká tun tusue bay Ngerembay naari Zezu *Krisi báy fe fére ká se tul mbika law naari na le,

⁴ nzoɓke ku na siika sùo fuma nun-ε ghibli, a ko fe ya tuk tuk. Sáy máy bay báy nɣu siw bay na daa ni ba baala. Fekeri na ku ze mboɲ daa kon fe ndaw, roɗ kji ndaw, tjiiri kji ndaw, daa bay bo tul kji gor gor hoy ndaw,

⁵ roɔ ndor kji báy bay ká sakra nzoɓri ká kér bay bari do sikda ya, ká i tuu tusue bay mbaa na. Bari na i mɓba mii, hje Ngerewuru na ba faa feziɲa.

⁶ Ba tusue, hje Ngerewuru na ba faa bawda feziɲa, roo le, faake do bay tul nzoɓ ká daa suoriya bay tul fe ká do nduo-ε.

⁷ I ko, naari na, náa víri tusiri key nduo naari hoy, ze do faa mbjw munu ndaw, náa ti mbikari fe mbjw mini ndaw roɔ bay yji ke ya.

⁸ A ze bo, zadka náa doɗi báy fe sum báy gari ndúo do sùo naari le, maa naari zu.

⁹ A nzoɓri ká bay feziɲa mɓba law-ri kakalke na, bari kji ze i mbi sùo-ri bo bil fe lie law, a i taake ndaw ngeretemndaya báy faa kon feri boɗ boɗ ká ti sóko ri ya ndaw, a bie ri ndaw na. Kon fe niri key na, mbi huɗ ha ri, a duku ri báy feziɲa bari.

¹⁰ I ko, taka kon lari na ze ba mára saw fe kaayari ká boɗ boɗ. Nzoɓ haɲeri ká i daa kon zinj lari baɓba na, i wjruke faa mbika law na mak mak, a i mbi sùo-ri bo bil bawda kóko seke fe.

Nzaa boko ká se tul Timote kji sùo-ε

¹¹ A bo ká mú ba nzoɓ Ngerewuru na, mu dúu di di ká tul feri na ku riw bele, mú daa hɣrusuo-ɔ tun kji, mú daake fe ká do báy zadε ndaw, mú hje Ngerewuru ndaw, mú daa law-a bo tul-e ndaw, mú mɓba ini ndaw, mú iki law-a ndaw, roɔ mú se lom ndaw pi.

¹² Mu ru-ruy taa tusue ká tul mbika law, a mú mɓba káw báy kumnun ká do baɲɔyo na, bay ji le, bay be nu ku na ze, Ngerewuru dike mú, munu ká mú ũnake tusue bay ká se tul mbika law na báy kere ká pol ruɔ nzoɓri ká i ba nzoɓ bay nasi boɗi na.

¹³ Mi koɗ mú ká pol Ngerewuru, nzoɓ haɲa kumnun ha feri riw bele, ká pol Zezu *Krisi ká baa nasi bay be báy kere ká pol Pqs Pilad se tul tusue bay na.

¹⁴ Mi koɗ mú bay haɲa mú do tul fe ká m̄ fere mú key na báy zadε, a mú kóro sùo-ɔ nzedem ha bay kaaya mbjw

* 5:18 5.18 Kjiɲa bol kusol ba siɗike 25.4; 1Kɔ 9.9. † 5:18 5.18 Luk 10.7.

ka mgbá tul-a ya kpuru maa báy nam ká Ngerewuru a haṅa Ngerembay naari Zezu Krisi a yi a vi.

¹⁵ Namke ku na, ba nam ká Ngerewuru ki ze daa bo,

Be ká'a ba bawda nzoḅ

ká maa bay haṅa nzoḅri pisi ni na,

Be huo-ε hoy ka ba Gaṅ Tul feri riw;

Ka ba Mbay ká kal tul mbay haṅwri riw bele;

Ka ba Ngerembay ká kal tul ngerembay haṅwri;

¹⁶ Be huo-ε ki hoy, ka ba nzoḅ hu-hud ya;

Zad káw be do bil zad taṅa;

Nzoḅ maa bay séke di ya ndaw;

Nzoḅ ko ni báy nun ya ndaw;

Nzoḅ maa bay kóko ni ya ndaw pi.

Riṅ dika báy hurusuo ba taa be baṅguo kpadara.

Amem! Ndad bay haṅa ni ka do munu na ki.

¹⁷ Nzoḅri ká i ba nzoḅ feziṅari ká tusiri key na, mu baa ha ri sii sùo-ri ya, a i daa law-ri bo tul feziṅa ká waka ya hoy a bie na ya. A roo le, mu baa ha ri daa law-ri te tul Ngerewuru nzokdo, be ká'a ba nzoḅ haṅa naari fe kereri wuruk wuruk bay haṅa bo náa dokeri bil suoriya na.

¹⁸ Mu báka ri ha ri daa fe kere, i ha fe daa kere ze ka ba feziṅa bari ndaw, i ba nzoḅri ká law-ri do puluk ndaw, i ba nzoḅri ká i fón fal fe haṅa bari ya ndaw pi.

¹⁹ I daa munu le, be ndaw roo, i mbedeke feziṅa kere bari na do zad kere bay tul nam ká'a vi vuku, bay haṅa bo káw báy kumnun taa tusue ká do baṅguo na, ka ba taa bari.

²⁰ Bo Timote ká m̀̀ ko mù ba nzoḅ nun-i na, mu koro fe ká i daa zuo nduo-o na báy kere. Mu daa nzaa-a ka nduo bil rodi goḅ goḅkeri ká tuṅ tusue bay ká tul mbika law na ya ndaw, roo báy bay ká se tul kér bay fe kóko nzoḅ bay bayluri na ya ndaw pi.

²¹ Nzoḅ haṅeri ká i daa law-ri bo tul fe kóko ká munu ku na, i wuruke faa mbika law.

Ndad bay haṅa law huoke Ngerewuru ka sáf zih ri.

2 Timote Mbede ndeke di sidike ka Pol daa ha Timote

Bay ka se tul feri ka do bil mbede ni key

Mbede key na Pol daa bay nam be ka hul sal bay tul kaa bay Krisi. Ze bay sew ka zad ngon bamba bay tul nzoɓ mbika lawri ha nzobri ngji bamba pon mbika law bari na hoy kara, Pol daa wara bo bil law Timote bay haɗa ni ka do tul mbika law be banɗo, a ka-kaa Bay Kere Ngerewuru, a daa wara bo bil law nzobri bay faa ka'a fereke nzobri fe bay iki law. Do ndad bamba bay haɗa ni koro Bay Ngerewuru ha ni do ba faa kie ni simsed kere ndaw, tusue bay ka tul mbika law ndaw pi. Ndad bay haɗa ni ka mboro fe daa Pol, ka bil mbika law be ndaw, iki law ndaw, mgbaka ini ndaw, suu law ndaw, bay haɗa bo be Timote kara ka koro mbika law be a duu kpuru ti gbuke.

Maa bayri ka do bil-e

Koko seke fe ka bil kaa Bay Kere na, ndadike do di: 1.1-2.13

Nzaa boko ka Pol ha Timote: 2.14-4.8
Jro die bay Pol bay soko beri: 4.9-22

Soko ka Pol hii ha Timote

¹ Yu-i Timote, bi Pol ka mi ba nzoɓ nday nzaaped Zeku *Krisi bay faa law hiiya Ngerewuru, ka mi ka-kaa bay kaw bay kumnun ka Ngerewuru waa bayke bay tul nzobri ka i zuo zih Zeku Krisi na,

² mi daa mbede key na ha mu bo ka mu ba led hiiya bi. Ndad bay haɗa law huoke ndaw, koko nun sie nzoɓ ndaw, roo dekeke Baa Ngerewuru bay Zeku Krisi ka sad zih mu.

Pol bo Timote a daa wara bo bil law-e

³ Mi daa taambol ha Ngerewuru ka mi daa ped ha ni bay ker bay ka uru saa bil wara law-i ka *tan kad kad munu ka buluri daake na. Ka bil nzaa bay kere biri ka mi daa suɗ bay bisie na, mi ker se tul-a banɗo.

⁴ Mi ker se tul nam ka mbii nun-a gayke na, ha kon koko mu ba ki daa mi ngji bamba tasiri bay haɗa suoriya ka mbaa bil law-i gbay gbay.

⁵ Mi ker se tul law-a ka mu daa bo tul Zeku *Krisi ba tusue na. Ba fe ka zaa-ka Luy bay maa-ɗa Enisi i daa pola ha mu. Ba tusue ki, mi ko le, bo kara mu daa munu ndaw.

⁶ Sawke mini ze, mi tuma law-a ka di. Fe ini ka Ngerewuru ha mu bay nam ka

mi daake nduo-i bo tul-a na, mu sii huuke ba badɪ,

⁷ Bay ji le, Tem ka Ngerewuru ha naari na, ba Tem daa sahoɗ ya, roo le, Temke ku na, ha naari hurusuo ndaw, law ini ndaw, roo nun nzem ndaw pi.

⁸ Munu zu le, mu ha sahoɗ ka se mu bay daa nasi bay Ngerembay naari na ya. Ze, mi naa hul sal bay tul-e hoy kara, mu ha sahoɗke ka se mu bay tul-i ya ndaw. A roo le, mu ko seke fe ka zih mi bay tul kaa Bay Kere na, bay faa hurusuo ka Ngerewuru ha mu na.

⁹ Ba be ki ze ka yaa naari, a di naari ha naa bari nzoɓ taa be. Bay tul ped kere ka naa daari ya, roo le, bay faa ka be ki ka leke ndaw, bay faa law kere be ndaw pi. Law kereke ku na, ka ha naari bay faa Zeku Krisi pola doɗ ndaw roo tusiri do bay.

¹⁰ A roo le, timbede key na, law kereke na tina suo-e tan kad kad ha naari bay faa ti Nzob Yaɗa naari Zeku Krisi ka ti na. Ba be na ki ze, ka gur hurusuo hud na ruk ruk. Bay faa kaa Bay Kere na, ka ha nun naari tan ka tul kaw bay kumnun ka do banɗo na.

¹¹ A bi na le, bay tul kaa Bay Kere key na ze Ngerewuru daake mi kaw ba nzoɓ nday nzaaped, a mi ba nzoɓ fere nzobri fe.

¹² Sawke mini ze, mi ko seke fe bayke. A roo le, mi daa sahoɗ ka di ya, bay ji le, mi tuu nzoɓ ka mi daa law-i bo tul-e, a mi ko ta-tan ba tusue ki mi, be na ka do bay hurusuo bay koro fe ka'a pon zuo nduo-i na, kpuru ti nam kuj sal bay.

¹³ Tusue bay ka mi fere mu na, mu mba bay kere ba fe lie ki, a mi mba ngɔ-ngon ka bil mbika law bay law ini ka naa zih bay faa zuo zih Zeku Krisi na.

¹⁴ Fe fere kere ka Ngerewuru pon pedke zuo nduo-o na, mu daa nun-a ka bo di bay hurusuo Tem Law Pie ka do bil law naa.

¹⁵ Mu ko ndaw, nzoɓ mbika lawri riw bele ka kudu zad ka Azi na, i pon mi, Fizel bay Hermozɛn hoy kara, i do sakra nzobkeri ku na ndaw.

¹⁶ Ndad bay haɗa Ngerembay ka daa law kere zih nzoɓ bil hul Onesifori, bay ji le, banɗo na, ka huo law-i ndaw, a daa sahoɗ bay tul hul sal ka i mba mi bo di na ya ndaw pi.

¹⁷ Zadka'a ti Rom na kara, ka nzaara mi yen yen kpuru a zih mi.

¹⁸ Ndad bay haɗa Ngerembay ka daa law kere zih ni ka nam kuj sal bay. Pedri riw bele ka'a daa ha mi ka Efez na, bo hoy kara mu ko ta-tan ndaw.

2

Tusue nzoɓ yum taa Zeku Krisi

1 A ɓo Timote ká mù ɓa vu-i na, mu ɗaa mú zín hɔrusuo-o ɓáy faa law kere ká Ngerewuru hɔ naari ká náa zuori zín Zezu *Krisi.

2 Fe fére ká mǐ fere mù ká ruo nzobri ɓaa nasi ɓayke na, mu pón zúo nduo nzobri ká nzobri ɗaa law-ri zuo tul-ri ká í kó sùo-ri maa ɓay fére nzob kǐri fe na.

3 Mu kó seke fe zín mǐ munu ká tusue nzob yum Zezu Krisi.

4 Zadka nzob se ɓa nzaa yum, roo a hii ɓay ɗáa fe ká rii law ganj tul-e le, ka ti yoklo sùo-e ɓay tul fe kǐri ká tusiri key na mbáa ro.

5 Do faa mbijw munu ndaw, zadka nzob faa ɗul zín kɔ-ε, roo a ɗuu ɓáy faa bol kusolke ya le, ka ti zín fe tunduo ɓe na ya.

6 Nzob pay ká ɗaa sùo-e taa tom ɓay tul ped ɓe na kara, a ɓá titire nzob ká'a zín lere fe payke.

7 Mu kér se tul feri ká mǐ ɓaa ɓayke hɔ mǐ hɔ na, le, Ngerembay a haɓa mù hɔrusuo hɔ mù láake ɓaykeri na riw bele.

8 Mu kér se tul Zezu Krisi, *vu bulu David ká tji saa sakra nzob huferi munu ká ɓayke ɗo ɓil Bay Kere ká mǐ ka-kaake na.

9 Bay tul Bay Kere ni ká mǐ ka-kaake na, ɓe ze mǐ kóke seke fe kpuru mí náake hul sal munu ɓa dombirim nzob. Roo le, Bay Ngerewuru na naa hul sal ya. 10 Sɔwke mini ze, mǐ sɔu law-i ká tul fe sekeri riw bele ɓay tul nzobri ká Ngerewuru nan ri ɓay haɓa ɓo, ɓari hɔy kara i zín pam ká ɓil Zezu Krisi, roo ɓáy rin ɗika ká ɗo ɓanɓuo na.

11 I kó, ɓayri ká maa ɗáa law ɓo ɗi na ze ɗo key:

Zadka náa húri zín ni le,
náa káwri ɓáy kumnun zín ni ndaw.

12 Zadka náa sɔuri law naari ká tul kóko seke fe le,
náa rékeri mbay zín ni ndaw.

A zadka náa túŋri ni ngeren le,
ɓe hɔy kara, a túŋ naari ngeren ndaw.

13 Zadka náa ɗori tul ɓay naari na ya le,
ka ɗo tul ɓay ɓe, ɓay ji le,
ɓe na, ka ti sùo nun ɓay ɓe na sùo-e ya.

Ɗaa hɔrusuo tunj kɔ hɔ Ngerewuru kóke mù ɓa nzob ped kere

14 Mu túma law nzobri se tul ɓayri ká mǐ ɓaa hɔ mù key na ngo-ngoŋ ká pol Ngerewuru. Mu ha ri roɗ kɔ ká tul vu máa ɓayri gor gor hɔy ya, ɓay ji le, ɓa fe ká ɗaa fe mbijw ya, a ɓie kér ɓay nzobri ká i te suku-ri í laa ɓayke na.

15 Mu ɗaa hɔrusuo-o tunj kɔ ɓay haɓa Ngerewuru ka kóke mù ɓa nzob ped kere ká nun-ε munu ɓa nzob ká ɗaa sahoj ká tul ped ɓe ya, a ka-káa tusue ɓay na ɓáy zadε nzedεm.

16 Mu tunj máy ɓay goɓ goɓkeri ká maa ɓáy faa mbika law ya na ngeren. Tusueke le, nzobri ká i mbi sùo-ri ɓo ɓil-e munu ku na, i se nun-ri ɓa pola pola ɗi ɗi zín Ngerewuru.

17 Bay ɓaa nzobkeri ku na ɗo munu ɓa nuɔ ɗay ká sie ɓa pola pola. Imene ɓáy Filed ɗo sakra nzobkeri ku na ndaw.

18 Bari na, i naa sùo-ri ká ɓil tusue ɓay na í ɓaa mii, tji nzobri saa luɔ huɗ na kal ɗoɗ ro. Be mini ze, i ɗaa hɔ nzobri wɔruke faa mbika law.

19 Be nu ku hɔy kara, tusue ɓay na Ngerewuru ɗaa sɔwke mɓa siri ngoŋ kaɗara ɓáy kere. I vbie fe ɗo tigbaa hul mii: «Ijgerembay na tuu nzob beri*.» I vbie na roɓay mii: «Nzob ká ɓaa mii, beri ɓa taa Ngerembay le, ndaɗ ká ɓay haɓa ni ka pón fal fe ɗaa kaɓa na poŋ†.»

20 I kó, ká ɓil hul na, ɓa tunɓuo mbii ɓáy tunɓuo hoɗo hɔy ze zuo ɗi ya, roo le, tunɓuo pie ɓáy kanɗoy kara zuo ɗi ndaw‡. Hɔyri ká pola ku na, i ɗaa zuo hoɗ ɓay ɗáake ped ká nam suoriya, a hɔwri laa le, ɓay ɗáake ped ká nam hɔykeri.

21 Do faa mbijw munu ndaw, zadka nzob koro sùo-e *taŋ kaɗ kaɗ, a mɓa sùo-e ká tul fe kaɓyari riw bele ká mǐ ɓaa ɓayke na le, ka'a ɗoko munu ɓa tunɓuo kere ká ɗo hoɗ, a ɓa fe ped kere ká ɓay ɗáake ped ɓay tul ganj ɓe ndaw, a taŋ kaɗ kaɗ a ɗo ɗi ya ɓay ɗáa ped kereri riw bele ká ɓáy rin-ε hoɗ hoɗ ndaw.

22 Kon feri ká ɗaa kubanri na, mu ɗúu ɗi ɗi ká ɗi, mú nzaa faa ɗáa fe ká ɗo sikɗa, mú ɗáa law-a ɓo tul Ngerewuru ndaw, kóko kɔ ɓa nzob nun ndaw, roo káw ɗeɗeɗe zín ɓari ká i ɗi Ngerembay ɓáy law-ri ká taŋ kaɗ kaɗ ndaw pi.

23 Máy ɓay taa goɓ goɓkeri ɓáy kòko ɓayri na, mu ɗaa nzaa-a ka nduo ɗi ya, ɓay ji le, máy ɓaykeri ku na mboŋ roɗi mboŋ.

24 Tusueke le, nzob ped Ngerewuru na ɓa nzob ɗáa roɗi ya, roo le, ka'a ɓá nzob ká ɗaa law kere zín nzobri, a maa ɓay fére nzobri fe ndaw, roo a ɓa nzob iki law ndaw pi.

25 Nzob túŋ ɓay beri ngeren na, ɗo nun haɓa ni ka fére ri fe ɓáy kusol huoke yuɗuɗu. Ko ya le, Ngerewuru a pón faa ha ri suo kér ɓay a í tuu tusue ɓay na ɓáy.

* 2:19 2:19 Ruɔ ɓari 16.5. † 2:19 2:19 Ruɔ ɓari 1.26 ɓáy Ezay 26.13. ‡ 2:20 2:20 «Tunɓuori» ká kǐri hoɗ hoɗ key na, ɓáy nzaa gerek le, i ɓaa ɓay se tul feri ká i ɗaa ɓáy lari lor ɓáy lari hɔyke ndaw, roo feri ká i ɗaa ɓáy puu ɓáy pay ndaw pi. Buru suo fe key na ɓay haɓa nzobri kó ɓa fe lie kɔ ta-taŋ ɓay ji le, ɓa fe sɔw Kuori ya.

²⁶ A le, i yji i zinj kër bay kere a i tji saa bil nduo ngeretemndaya ka mgba ri, a ha ri dfaa fe ka law-ε hii na.

3

Sie ɔro bie nam ka tusiri

¹ Mu laa bay key na bay kere ndaw ro! Sie ɔro bie nam na, zad a ngon bamba tasiri.

² Namke ku na nzobri daa han ndaw, i taka kon lariri ndaw, i ndaka giri ndaw, i siika suo-ri ndaw, i tjiri Ngerewuru ndaw, roo i ba nzob tji ka tul nzob mbon ri ndaw pi. Nzobri mgbaka fe ba suo-ri, a i dfaa vu mbom bo tul fe ka *tan kad kad na ya.

³ I ba nzob law tiyari ndaw, nzob koko nun sie nzob ya ndaw, nzob ba bay kayaya se tul nzobri ndaw, nzob tul tiyari ndaw, i ba dambirimri ndaw, a i ba nzob tul ngani fe kere ndaw pi.

⁴ I ba nzob mbika tul nzobri ndaw, nzob fe daa ganri ndaw, nzob hew suo-ri ndaw, roo kon feri ka tusiri key na mgba law-ri mba Ngerewuru.

⁵ I koro suo-ri ka kele ri nzob Ngerewuru, roo le, i tun hurusuo Ngerewuru ka maa bay fere ri na ngerej. Nzobri ka i do munu ku na mu naa suo-ɔ ka luo-ri.

⁶ Nzob haneri ka sakra bari ku na, i lom suo-ri i ri bil hul nzobri hiyaw hiyaw, i ula mayri ka ker bay bari tiya na. Maykeri ku na, bay feyaa mgba tul-ri ndaw, a kon fe kayari ka bod bod riw bele na kara, ku ri ndaw pi.

⁷ I ba mayri ka i nzaa faa fere fe banquo, roo le, i maa bay tuuka tusue bay Ngerewuru na ya.

⁸ Munu ka pola lew ka Zanes bay Zamberesi i tun *Moyze ngerej na, timbede key na kara nzob lom suo-ri na, i tun tusue bay na ngerej ndaw. I ba nzobri ka tul-ri fere ndaw, mbika law bari kara do gor hoy ndaw.

⁹ A le, fe daa bari ku na ti tji suku ba pola ya, bay ji le, fe daa koko bari na, a tina suo-ε ka nun ruo nzobri riw bele munu ka tji tul nzobri ka sidri na.

Peɔ ka do bay haɲa Timote daa

¹⁰ A roo le, bo na, mu ko mi ta-tan bay fe fere bi ndaw, simsed bi ndaw, fe ka mi waa bay daa ndaw, mbika law bi ndaw, iki law bi ndaw, mgbaka ini bi ndaw, a mu ko suu law bi ndaw pi.

¹¹ Daa nun tuo sie bay koko seke fe ka tji tul-i ka Antiyos ndaw, Ikoniyum ndaw, roo Listere ndaw na, mu ko ndaw pi. Mu ko, seke fe jilke ki bay ze, tji tul-i ya le! Be nu ku hoy kara, Ngerembay ya mi ka di riw bele.

¹² Ba tusue ki, nzobri riw bele ka i hii bay seke simsed munu ka Ngerewuru hii bay faa zuo zinj Zezu *Krisi na, nzobri daa nun-ri tuo sie.

¹³ Roo le, nzob ndayari bay nzob ula nzobri na, i bie simsed bari ba pola pola. I ula nzobri ndaw, a bari ki hoy kara, nzobri ula ri ndaw pi.

¹⁴ A bo na, mu do tul fe ka mu fere ka mu ya bayke bay bil law-a riw bele na, bay ji le, nzob ka ba gan tul-a ka'a fere mu fe na, mu ko ndaw.

¹⁵ Tusueke le, bay ka do bil mbede Ngerewuru na, mu tuu bay toy bo hoy. Bayke ku na maa bay hanja mi nun nzem ha mu zinke pam bay faa daa law bo tul Zezu Krisi.

¹⁶ Bayri riw bele ka do bil mbede Ngerewuru na, ba Ngerewuru ze ha nzob daa. Ba bay ka maa bay fereke nzob fe ndaw, bay yiwke nzob ndaw, bay ndadake nzob ka tul fe daa kayaya be ndaw, roo bay kieke ni faa simsed kere ndaw pi.

¹⁷ Be ndaw roo, nzob taa Ngerewuru na do tul bal-ε a maa bay daa fe kereri riw bele bay rin-ε rin-ε ndaw pi.

4

¹ Mi kod mu ngo-ngon ka pol Ngerewuru bay Zezu Krisi, fe ka'a kun sal bay zuo tul nzob kaw bay kumnunri bay nzob huɔeri. Robay, mi kod mu, bay ji le, fe na ka'a yji a vi re mbay.

² Mu ka-kaa Bay Kere na a mu ngu sjw ka di bay bil nam ka ba kere ndaw, bay bil nam ka ngo-ngon ndaw pi. Mu yiw ri ka tul fe daa kayaya bari ndaw, mu yiw ri ka di ngerej ndaw, mu bo ri ndaw, a mu fere ri fe na bay iki law banquo,

³ Bay ji le, nam ka'a vika vuku na, nzobri ti hii bay laa fe fere taa tusueke na mbaa. I daa kon fe ka law-ri ki hoy ze hii. Be mini ze, i duu fal ruo nzob fe fereri ha ri fere ri fe ka konke daa ri bay haɲa ri laa bayke.

⁴ I mbii suku-ri diɔ ka tul tusue bay na, a i mbi suo-ri bay laa soro fe taa goɔ goɔkeri.

⁵ A roo le, bo na, mu nze bay suo-ɔ ka tul feri riw bele, mu suu law-a ka bil koko seke feri, mu daake peɔ bo ka ba kaa Bay Kere na, mu daa ha ni ka ɔ bay zaɔe nzedem.

⁶ A bi le, saw sie haɲa mi mbi suo-i ba *fe poy na ton deb hoy ro. Nam huɔ bi na vi ro.

⁷ Mi ru-ruy taa tusueke na bay kere, mi duu kpuru tji gbuke; tusue bay ka se tul mbika law na, mi koro banquo.

⁸ A timbede key na, fe tunduo ruy na do giyan mi: ba taguba ka do bay tul nzobri ka bay naa ka tul-ri, ka Ngerembay Nzob Kun Sal Bay bay zaɔe a haɲa mi ka sieke na ku. Ka'a haɲa mi bi huo-i hoy ya, roo le,

a haŋa nzoŋbri riw bele ká i giyaŋ kurum ká sie yji be na.

ᏆᏆ bie waɗa bay Pol

⁹ Mu ɗaa hɔrusuo-ɔ tuŋ kɔ́ mú ví zɔŋ mǐ ba vaa,

¹⁰ Bay jɪ le, Demas pɔŋ mǐ bay tul kon feri ká tusiri, a zol ba Tesalonik. Kresan zol ba kuɗu zad ká Galasi, a Tite laa le, zol ba Dalmasi,

¹¹ Ba Luku huo-ε hɔy ze ɗo zɔŋ mǐ key. Ze ví bo le, mu sùu Marki ha ni ka vi zɔŋ mù, bay jɪ le, a sóko mǐ ká bil ped bi bay.

¹² A Tisik laa le, mǐ pie ni ba Efez.

¹³ Zadka mù ɗo vika le, maagari ted bi ká mǐ pɔŋ bo Toras ká luo Karpus na, mu mbi kek ɗo nduo-ɔ mú víke ha mǐ. Mu faa mbede biri hɔy kara ndaw, kakalke le, hayri ká ba huɔ ká i vbie fe ɗo ɗi na.

¹⁴ Alezandere ká ba nzoŋ tuo fe na, ka ɗaa kaaya zɔŋ mǐ ngji bamba, roo le, Ngerembay a púo ni fe tunduo be báy.

¹⁵ Bo kara, mu nze báy sùo-ɔ bay tul-e, bay jɪ le, ka tuŋ fe fére buru na ngeren ba fal.

¹⁶ Báy titire ká mǐ kaw pol nzoŋ kúnj sal bay, bay fón bay bi na, nzoŋbri riw bele pɔŋ mǐ. Nzoŋ mbjw mini kara ɗo fal gan bi ya. Ndad bay haŋa Ngerewuru ka naa bayke ká tul-ri.

¹⁷ Ze nzoŋbri pɔŋ mǐ hɔy kara, Ngerembay ɗo zɔŋ mǐ, a ha mǐ hɔrusuo ha mǐ káake káa Bay be na ha nzoŋbri riw bele ká i ba saw Ziɓ ya na i laa. Be na ze ka tina mǐ saa nzaa mbaki.

¹⁸ Ba be na kɔ́ ze, a tina mǐ ká bil fe sekɛri ká báy riŋ-ε boɗ boɗ riw bele, a ha mǐ tji ká ɗi yororon, a ɗaa mǐ kaw puoruo be ká nulue. Riŋ ɗika ba taa be mbiimbam báy mbiimbam haŋguɔ! Amem! Ndad bay haŋa ni ka ɗo munu na kɔ́!

ᏆᏆ bie soko ká Pol hii ha nzoŋbri

¹⁹ Hii soko ha Prisil báy Akilas, roo nzoŋ bil hul Onesifori ndaw pi.

²⁰ Erasi kaw Korɛte, a mí pɔŋ Torofim ká sùo-ε se ni se na ɗo Mile.

²¹ Mu ɗaa hɔrusuo-ɔ tuŋ kɔ́ mú vi ba vaa pola ndaw roo, lew ted ka vi báy. Ebulus ndaw, Pudan ndaw, Linusi ndaw, Kolodiya ndaw, roo báy yu naari riw bele ká i ɗo key na, i hii soko ha mù.

²² Ndad bay haŋa Ngerembay ka sáɗ zɔŋ mù. Ndad bay haŋa law huoke Ngerewuru ka sáɗ zɔŋ ri riw bele.

Tite Mbede ká Pol daa ha Tite

Bay ká se tul feri ká d'ó bil mbede ni key

Mbede key na Pol daa ha Tite ká ba nzoɓ mbika law ká saw be ba Zib ya. Tite na, ped' daa be ba leke feri ká zad' mbú kɔ nzoɓ mbika lawri ká báy zad'ri bod' bod' ká tukudu mbii ká Kered', a nan nzoɓ haŋeri ká bay ti tul-ri ya na, a daa ri kaw ba ngere tul ped'ri. Pol hii bay haŋa ni ka yiw nzoɓri ká i to faa Bay Kere Krisi ká i ka-káake, a kieke simsed' kere ha nzoɓri riw bele báy faa bayri ndaw, pedri ndaw pi.

Ngerewuru na ko nun sie nzoɓri a yaa ri báy faa law kere be a ha ri Tem Law Pie. Sawke mini ze, do nun haŋa nzoɓ mbika law haŋa haŋa hoy kara ka se simsed' kere a do tul fe daa kere na baŋguo.

Maa bayri ká d'ó bil-e

Bay ká se tul ngere tul pedri: 1

Bay ká se tul fe fere taa tusue: 2

Nzaa boko ká se tul simsed' nzoɓ mbika lawri: 3.1-11

Jro die bay: 3.12-15

Soko ká Pol hii ha Tite

¹ Yu-i Tite, bi Pol ká m̄ ba nzoɓ ped' Ngerewuru, m̄ ba nzoɓ ndáy nzaaped' Zezu *Krisi ndaw na, m̄ daa mbede key na ha m̄. Ba Ngerewuru kɔ ze pie m̄ bay haŋa m̄ so nzoɓri ká'a nan ri zuo bod' ha ri daa law-ri zuo tul-e, a i tuu tusue bay ká kie naari simsed' ká ri law-e.

² Tusue bayke ku na ha nzoɓri dáake law-ri nzokdo te tul káw báy kumnun ká do baŋguo ká Ngerewuru, Nzoɓ Kúd' Bay Ya waa bay haŋa nzoɓri pola doɗ ndaw roo, tusiri do báy na.

³ Báy nam ká'a daa bo na, ka ha náa kóri fe ká'a waa bayke báy faa Bay Kere be ká'a poŋ zuo nduo-i ha m̄ ka-káake maa báy bol nzaa Ngerewuru Nzoɓ Yaŋa naari.

⁴ A bo Tite, mbede key na, m̄ daa ha m̄ bo ká m̄ do munu ba vu bil-i taa tusue ká bil mbika law ká mbu naari mbjw na. Ndad' bay haŋa law huoke báy dekeke taa Baa Ngerewuru báy Zezu Krisi, Nzoɓ Yaŋa Nzoɓri na ka sáf zinj m̄.

Ped' ká zuo nduo Tite bay haŋa ni ka daa ká Kered'

⁵ Tite, m̄ poŋ m̄ kaw tukudu mbii ká Kered' bay haŋa mu léke die feri ká toŋ tan lékeke, a mú nan nzoɓri ha ri ba *ngere tul ped'ri ká tul nzoɓ mbika lawri ká bil ngerepuori mbjw mbjw báy faake munu ká m̄ fere m̄ bay haŋa m̄ daa na.

⁶ Nzoɓ ndáka faa pol nzoɓ mbika lawri na, a ba nzoɓ ká bay ti tul-e ya a daa feri riw bele báy zad'e, a ba nzoɓ máy mbjw hoy. Vi-eri kara i ba nzoɓ mbika lawri ká nzoɓ ti daa bay simsed' kaaya bo tul-ri ya a i ba led' tul ngonjori ya.

⁷ Tusueke le, nzoɓ ndáka faa pol nzoɓ mbika lawri na, ped' daa be ba daa nun-e bo tul ped' Ngerewuru. Munu zu le, a ba nzoɓ ká bay ti doko tul-e ya. Ka ti ba nzoɓ kusol kpad' ya ndaw, nzoɓ law faj' ya ndaw, nzoɓ daa koy him ya ndaw, nzoɓ tud' bay ya ndaw, nzoɓ taka kon' lari ya ndaw pi.

⁸ Ndad' bay haŋa ni ka ba nzoɓ mgbaka varuri báy kere ndaw, nzoɓ hii fe kere baŋguo ndaw, nzoɓ doko báy mbii bay ndaw, nzoɓ daa fe báy zad'e ndaw, nzoɓ ká do bod' ba taa Ngerewuru ndaw, roo a ba nzoɓ ká nze báy sùo-e ndaw pi.

⁹ Tusue bay ká maa bay haŋa nzoɓri daa law-ri bo di, ká maa báy fe fere ká i yaa se tul mbika law na, ndad' bay haŋa ni ka mgbaka bayke bo bil law-e ngonjori. Be ndaw roo, a maa bay dáake wara bo bil law nzoɓ haŋwri báy faa fe fere tusue, roo a maa fereke nzoɓri ká i tun' bayke a i rawke faa bari na ha ri ko.

¹⁰ Tusueke le, nzoɓri ngj-ngji, i ba nzoɓ tul ngonjori, a i fere kay tul nzoɓri báy faa bay baa bari ká goɓ goɓ na. Ká bil kudu nzoɓkeri ku na, kakalke le, ba Zibri ká i ba nzoɓ mbika lawri.

¹¹ Nzoɓkeri ku na, mu ha ri mgbaka nzaari ká tul fe fere bari ku na, bay ji le, i bere nzoɓ bil hul mbjwri kperke kperke báy faa fe fere ká maa bay fere ya bay zinjke lari ká do báy zad'e ya na.

¹² Ba nzoɓ mbjw munu ká sakra bari Kered'ri kɔ ká ba nzoɓ yaŋa bay saa nzaa wuru bari na kara baa m̄: «Kered' na, i ba nzoɓ bayluri baŋguo. I do munu ba fe mgbamri ndaw, i ba nzoɓ layri ká i ker se tul kara bil-ri kɔ hoy.»

¹³ Bay be ká'a baa na ba tusue bay na kɔ. Sawke mini ze, mu kúo basuku-ri ngonjori ha ri daa law-ri bo tul tusue bay ká do báy zad'e na.

¹⁴ Mu kúo basuku-ri ha ri te suku-ri bay láa kɔŋa fal bay taa goɓ goɓ Zibri na ya ndaw, báy *bol kusol nzoɓri ká i daa bo, a i fereke fal-ri ha tusue bay na ya ndaw pi.

¹⁵ Bari ká i *tan kad' kad' na, feri riw bele tan kad' kad' ká nun-ri, a bari nzoɓ fe daa j̄mri ká i hii bay mbika law-ri ya na, fe ká do tan kad' kad' ká nun-ri na mbjw tiya, bay ji le, fe kóko bari báy kér bay ká uru saa bil wara law-ri na tan ya.

¹⁶ Ba tusue kɔ, bari na i daa sùo-ri ri nzoɓri ká i tuu Ngerewuru tuu, a roo le, i máy ri báy faa ped' daa bari. I ba nzoɓ j̄mri ndaw, nzoɓ tul ngonjori ndaw, a i maa

bay d'aa ped' kere mbijw mini kara ya ndaw pi.

2

Nzaa boko ka se tul nzoɓ mbika lawri boɗ boɗ

¹ A roo le, ɓo na, mu fere nzoɓri fe ka maa bay fe fere taa tusue na ɓanguo.

² Mu ɓaa ha warari ka i ngoo-ngoo na, i nze bay suu-ri ndaw, i ɓa nzoɓ ka nzoɓri hje ri ndaw, i ɓa nzoɓri ka i ɗoko bay mbii bay ndaw, i ɓa nzoɓ mgbaka mbika law ngoo-ngoo ndaw, a i ɓa nzoɓ law ini bay nzoɓ iki law ndaw pi.

³ Mu ɓaa ha mayri ka i ngoo-ngoo na faa mbijw munu ndaw, bay haɗa ri se simsed ka *taɗ kad' kad' ka maa bay nzoɓ taa Ngerewuru. I ba may r'ana ramri ya ndaw, may d'aa koy him ya ndaw pi. I ba may haɗa nzaa boko kereri.

⁴ Be ndaw roo, i kieke vu led' mayri faa hii waa ɓari bay vu ɓari ndaw,

⁵ ɗoko bay mbii bay, bay law-ri ka taɗ kad' kad' ndaw, i ɓa nzoɓ mgbaka saw ferri ka bil hul ɓari n'um n'um ndaw, a i ɓa nzoɓ d'aa vu mbom ɓo tul waa ɓari ndaw pi. Be ndaw roo, nzoɓ mbijw mini kara, a ɓaa bay kaaya se tul Bay Ngerewuru na ya bay.

⁶ Mu ɓaa ha led' kubanri faa mbijw munu ndaw, bay haɗa ri ɓa nzoɓri ka simsed ɓari a ɗoko bay zad'e ka tul ferri riw bele.

⁷ A ɓo k'i hoy kara, ka bil ferri riw bele ku na, mu ɗoko ɓa fe lie k'i bay faa ped' d'aa kere ɓori. Fe fere ɓo na, mu fere bay law mbijw ha ni ka taɗ kad' kad' bay faake.

⁸ Mu ɓaa bayri na bay zad'e bay haɗa nzoɓ mbijw mini kara, ka ɓaa ziɗ mu ka di ya. Be ndaw roo, nzoɓ tul ngani ɓori ka i hii bay ɓaa bay kaaya se tul-a na, i ko fe kaaya mbijw ka di ya le, sahojke a seke ri bay.

⁹ Mu ɓaa ha koyri ha ri d'aa vu mbom ka ɓo tul ɓaa gaɗ ɓari ka tul ferri riw bele, a i d'aa ferri riw bele ka ri law-ri. Do nun haɗa ri may bay ka ziɗ ri ya ndaw,

¹⁰ a i riw fe ɓari mbijw ya ndaw pi. Roo le, do nun haɗa ri d'aa fe kereri ze ɓanguo bay haɗa ɓaa kaw ɓari na k'oke ri ɓa nzoɓri ka i d'aa fe bay zad'e. Zad'ka i d'aa munu na ndaw roo, nzoɓri d'aa vu mbom ɓo tul fe fere naari ka n'aa fereri se tul Ngerewuru Nzoɓ Yaana naari na bay.

¹¹ Ba tusue k'i, law kere Ngerewuru ka ɓa saw pam nzoɓri riw bele na, tina suu-e do kele kad' kad' ro.

¹² Law kereke ku na, fere naari bay haɗa n'aa poɗri simsed hay ka kaaya bay kon ferri ka t'ukele key, bay seke simsed ka timbed'e ka riw law Ngerewuru, a n'aa d'akeri fe kere bay fe ka d'o bay zad'e.

¹³ Be ze, n'aa giyan'keri nam suoriya ka n'aa d'ari law naari te di nzokdo na. Namke ku na riɗ d'ika Ngerewuru Nzoɓ Luye bay Nzoɓ Yaana naari Zezu *Krisi na, a tina suu-e ka di kad' kad' ɓa kele.

¹⁴ Be na, ka poɗ suu-e ha huf' bay tul naari bay t'inake naari saa bil fe kaaya ka bay nzi-e nzi-e na riw bele, a waa naari taɗ kad' kad', ha n'aa viiri ɓa nzoɓ taa ɓeri, a n'aa nduori kiyaw kiyaw bay d'aa fe kereri ɓanguo.

¹⁵ Be ze, ɓa fe fere ka ndad' bay fere nzoɓri bay hurusuo Ngerewuru riw bele, bay ɓoko ke ri ndaw, mase bay yiwke ri ndaw pi. Mu poɗ faa ha nzoɓ mbijw mini kara, ka ndolo mu ka tul fe fere ɓo ya.

3

Nzaa boko ka se tul simsed nzoɓ mbika lawri

¹ Mu tuma law nzoɓri bay haɗa ri diɗ tul-ri ka pol mbay puori bay nzoɓ rewpuori, i d'aa vu mbom ka ɓo tul-ri, a i d'o di ya bay d'aa fe kereri riw bele.

² I ti ɓaa bay kaaya se tul nzoɓ mbijw ya ndaw, i ti d'aa rodi ziɗ nzoɓ mbijw ya ndaw, a roo le, i diɗ tul-ri, i se yuduɗu ka nun nzoɓri riw bele.

³ Ba tusue k'i, naari na hoy kara pola lew na, n'aa ɓari k'okori ndaw, nzoɓ mbaka nzaa-ri ndaw, nzoɓ raw faari ndaw pi. N'aa d'ori bil koy ferri riw bele bay riɗ-e riɗ-e ka konke d'aa naari a riw law naari. N'aa ɓari nzoɓ law mgb'ori bay nzoɓ k'oko nun ferri; nzoɓri fuy naari, a naari kara n'aa fuyri k'i.

⁴ A roo le, nam ka Ngerewuru, Nzoɓ Yaana naari kie law kere bay law ini ɓe bay tul nzoɓri na,

⁵ ka yaake naari. Ka yaa naari bay tul ped' kere ka n'aa d'ari bay zad'e na ya, roo le, ka ko nun sie naari. Bay faa hurusuo Tem Law Pie na, ka waa naari ka tul feyga naari, bay haɗa mboɗa fie ka mboɗ naari, a ɓo n'aa d'ori bay kaw bay kumnuɗ fie.

⁶ Ba tusue k'i, bay faa Zezu *Krisi Nzoɓ Yaana naari na, Ngerewuru ha Tem Law Pie ya bil law naari kpol kpol,

⁷ bay haɗa ɓo, bay faa law kere ɓe na, ka d'aa ha n'aa d'ori bay zad'e nzed'em ka nun-e, a n'aa yaari fe ka n'aa d'ari law naari nzokdo te di na: ɓe ze ɓa kaw bay kumnuɗ ka d'o ɓanguo.

⁸ Bay key na ɓa tusue bay, ze mi hii bay haɗa mu ged'e tul ferri key na ɓanguo, bay haɗa ɓo ɓari ka i d'aa law-ri ɓo tul Ngerewuru na, i d'oke tul fe d'aa kere na ɓanguo. Be ze, ɓa fe ka ndad' ɓamba a ɓa fe s'oko nzoɓri.

⁹ Mu d'aa nzaa-a ka nduo bil may bay goɗ goɗkeri na ya ndaw, kiɗa fal saw kaɗi bay

nzi-ε lem lem ya ndaw, nduo bil rodi bay may bay ka se tul *bol kusol na ya ndaw pi. Fekeri ku na, ba fe ka gor hoy, a so nzoɓ mbjw ya.

¹⁰ Nzoɓ ka daa ha nzoɓri te bil ki na, mu baaka ni ba mbjw, ba sidiri munu, ze bo ka laa ya le, mu poŋ fal-ε.

¹¹ Mu ko, kiri nzoɓ ka munu ku na ka wuru faa pavbaɗ, a daa feyaa a daake bay bo tul-e suo-ε ki.

Jɔɔ bie soko ka mgbada

¹² Zada mɔ pie Artemas mase ko ya le, Tisik se luo-o le, mu daa hurusuo-o tun ki, a mu vaa zɔŋ mɔ ka Nikopoli, bay ji le, mɔ mbi nzaa-i bay seke, mi vaa kaw di bay lew ted.

¹³ Mu daa mu so Zenasi ka ba nzoɓ yaana tul nzoɓ, be bay Apolos na, bay faa varu bari ka i seke na ha fe mbjw kara ka puo nduo-ri ya.

¹⁴ Nzoɓ mbika lawri ka i ba nzoɓ naari na, do nun haŋa ri fere daa fe kere i daa bay zafe. Be ndaw roo, i maa bay soko nzoɓri ka fe puo nduo-ri na bay. Be roo, kaw bay kumnun bari na a doko ba fe ka gor hoy ya.

¹⁵ Nzoɓri riw bele ka i do zɔŋ mɔ key na i hii soko ha mu. A bari ka i hii buru ka bil mbika law na, mu hii soko ha ri ndaw.

Ndaɗ bay haŋa law huoke Ngerewuru ka sad zɔŋri riw bele.

Filemɔn Mbede ká Pol daa ha Filemɔn

Bay ká se tul feri ká do bil mbede ni key

Mbede key na Pol daa bay tul Filemɔn ká ba nzoɔ mbika law a ba ngerenzoɔ mbijw ká bil puo ká Kolos. Onezim ká ba koy Filemɔn na doo gan be. Lee, nam hane munu na, bay Pol i zinj ki i lo soro zinj ki. Taambol Pol na ze Onezim vike ba nzoɔ mbika law. Fale ku le, Pol hii bay yinjra ni ha ni se luo Filemɔn, ze a daa mbede key na a kodke Filemɔn bay haɲa ni ka yaa Onezim munu ba koy nzoɔ hoy ya, roo le, ka yaa ni munu ba yu-e ká bil Krisi.

Maa bayri ká do bil-e

Law ini bay mbika law Filemɔn: 1.1-7
Pol kod Filemɔn bay tul Onezim: 1.8-22
Jro bie bay: 1.23-25

Soko ká Pol hii ha Filemɔn

¹ Yu-i Filemɔn, bi Pol ká i mɲba m̃ naa hul sal bay tul ped Zezu *Krisi, roo yu naari Timote ndaw na, buru daa mbede key na ha mu bo ká buru ko mu ba nzoɔ nun buru, a mu ba baw ped buru ndaw na.

² Buru daa ha tinam buru Afiya ndaw, Arisiɓ ká ba baw ruy buru ká bil ped Krisi ndaw, roo nzoɔ mbika lawri ká i mbul tul ki ká bil hul bo na ndaw pi.

³ Ndad bay haɲa law huoke bay dekeke Baa naari Ngerewuru bay Ngerembay Zezu Krisi ka sad zinj ri.

Law ini bay mbika law Filemɔn

⁴ Yu-i Filemɔn, ká bil nzaa bay kere biri banɲo na, m̃ ker se tul-a a mi daa taambol ha Ngerewuru bi,

⁵ Bay ji le, m̃ laa soro bay ini bo ká mu mɲba zinj nzoɔ mbika lawri riw bele, roo bay law-a ká mu daa bo tul Ngerembay Zezu na.

⁶ Mi kod Ngerewuru bay haɲa mbika law ká ha naa zuokeri zinj ki na ha lereke ka do di, bay haɲa nun naari ka tan ká tul fe kereri riw bele ká naa zinjri bay faa zuo zinj *Krisi.

⁷ Yu-i, ini bo ká mu mɲba na ha m̃ bawda suoriya a daa wara bo bil law-i, bay ji le, bo na mu huo law nzoɔ mbika lawri na.

Pol kod Filemɔn bay tul Onezim

⁸ Bi na, m̃ ba nzoɔ nday nzaaped *Krisi. Munu zu le, m̃ do bay hurusuo bay mbika nzaa-i ha mu daake fe kere,

⁹ roo le, m̃ hii bay kod mu bay faa law ini maa. Munu ká bi Pol ká m̃ di taw ndaw, roo timbede mi naa hul sal bay tul Zezu Krisi ndaw na,

¹⁰ m̃ kod mu bay tul Onezim ká vi ba vu-i bay faa law-e ká a mbi ha Zezu Krisi ká bil hul sal key na.

¹¹ Pola lew na, ka do ba nzoɔ ká gor hoy ká nun-a, a roo le, timbede key na ka vi ba nzoɔ kere ro bay tul-a ndaw, bay tul-i ndaw pi.

¹² Timbede key na, be ká a do munu ba wara law-i na, m̃ ha ni yi ba luo-o.

¹³ Bi le, m̃ hii bay hiyeɲ ni do lakun-i ha ni suo bol-a, a so mi ká bil hul sal ká mi naa di key bay tul kaa Bay Kere na.

¹⁴ Roo le, m̃ hii bay daa fe bay tul-i tan haɲa mu zuo zinj m̃ ká di ya na ya. Mi hii bay haɲa mu daa fe kere bay law hiya bo ki, bo nzoɔ ka soɔ mu soɔ ká di ya.

¹⁵ Ko ya le, wal ki bo bay Onezim na, a daa nam ndji hoy bay haɲa bo, ka yi a wa zinj mu a kaw zinj mu wum.

¹⁶ Tusueke le, timbede key na ka ba koy hoy mbaa, roo le, ka ba nzoɔ kere ká kal tul koy nzoɔ na kal, a vi ba yu naari ká naa hiiri ni ngji bamba tasiri. Bi na le, m̃ hii ni bamba, roo le, bo na, do nun haɲa mu hii ni kal m̃ pavbad, bay ji le, ka vi ba nzoɔ soko mu taa tusueke, roo a ba yu-o ká bil Krisi ndaw na.

¹⁷ Ze bo, mu ko m̃ ba nzoɔ buo ba tusue, roo zadka a tji luo le, mu ya ni bay law kere, munu ká mu yake mi na.

¹⁸ A ze, ba na fe bo ze ka bie, mase mbol bo ze do tul-e hoy kara, mu daa mbolke na ka do tul-i.

¹⁹ Bay key na, ba bi suo-i ki ze m̃ vbie bay nduo-i do mbede key: bi Pol na ki ze m̃ puo mu mbol fekeri na bay. Roo le, do nun haɲa mu yinjra bay mbol bi ká do tul-a ká ba law-a ká mu mbi ha Zezu Krisi bay faa kaa Bay Kere ká m̃ kaa na ya.

²⁰ Ze yu-i, kod nguɔ hoy, mu daa fe ká m̃ vbi mu key na ha m̃ bay law ini Ngerembay, a mu huo law-i munu ká naa ba yu ki ká bil Krisi.

²¹ Mi daa mbede key na ha mu, mi ko ta-tan mii, bo na mu daa feke. Mu daa kal zadɛ ká m̃ vbi mu ku na robay.

²² Robay, mu leke hul nam ka giyan m̃, bay ji le, bay faa nzaa bay kere ká i daa na, m̃ ko le, waka ya hoy Ngerewuru a yinjra m̃ se luo-ri ba ki robay.

Jro bie soko

²³ Epafaras ká naa hul sal zinj m̃ bay tul ped Zezu *Krisi na hii soko ha mu.

²⁴ Marki bay Arisitak bay Demas roo Luku, bari ká i ba baw ped biri na kara, i hii soko ha mu ndaw.

²⁵ Ndadɔ fay haɲa law huoke Ngerembay
Zezu Kriɲi ka sáɔ zinj ri.

Eborori Mbede ká i daa h̄ Eborori

Bay ká se tul feri ká d̄o bil mbede ni key

Mbede key na i daa h̄ nzoɓ mbika lawri ká s̄aw ɓari ɓa Ziɓ. Nzoɓ d̄aa mbede ni key na hii ɓay baka ri ɓay haɗa ri p̄oɗ mbika law ɓari ya. Ka kie mii, Zezu Krisi ɓa Vu Ngerewuru, ɓe ká'a yaa fe d̄aa Bi-ε Ngerewuru ɓáy zad̄e ngid̄ bele, a d̄aa h̄ náa k̄okeri law kere Ngerewuru ta-taɗ. ɓa ɓe Zezu Krisi ká mba tul led̄ nzaaped̄ Ngerewururi ká nulue nd̄aw, nzoɓ yaana ɓayri saa nzaa Ngerewuru nd̄aw, Moyze kara nd̄aw na. ɓa ɓe Zezu Krisi nd̄aw ze Ngerewuru d̄aa ni kaw ɓa ngerenzoɓ fe poy luye ɓanguo w̄um. ɓa ɓe ká'a d̄aa h̄ Ngerewuru ɓáy nzoɓri zuo z̄iɗ k̄i ɓáy faa s̄uo-ε ká'a mbi ɓa vuy fe poy ba mb̄iɗ hoy w̄um ɓa gb̄yke na. Be ze, fe h̄olri ká Ziɓri p̄ooke fe, ɓáy pedri ká nzoɓ fe poyri d̄aa ká bil hul kaɗi Ngerewuru na, ka d̄aa h̄ nzi-ε gb̄y, ɓay ɗi le, ɓa fe ká nzoɓ se sie d̄aake mb̄aa.

Pam ká náa d̄okeri ɓáy faa Zezu na, ɓa fe vb̄iɓe vb̄em ya. Fe d̄aa nzoɓ Ngerewururi ká piɓd̄ke lew na d̄o ɓa fe mb̄oro, a maa d̄aa w̄ara ɓo bil law naari nzoɓ mbika lawri h̄ náa s̄ukeri law naari ɓáy sew ká i d̄aake nun naari tuo sie. Do nun haɗa naari nzoɓ mbika lawri na, náa ged̄eri kóm ɓa luo Zezu, ɓe ká náa d̄aari law naari ɓo tul-e ɓáy tiikake kp̄uru ɓay ɗiɓke gb̄yke na.

Máa ɓayri ká d̄o bil-e

Krisi ɓa nzoɓ ká tina law kere Ngerewuru ɓáy zad̄e: 1.1-3

Krisi mba tul led̄ nzaaped̄ ká nulue: 1.4-2.18

Krisi mba tul Moyze ɓáy Zozuye: 3.1-4.13

Krisi ɓa ngerenzoɓ fe poy luye: 4.14-7.28

Krisi ɓa nzoɓ d̄oko sikda nzoɓri ɓáy Ngerewuru: 8.1-9.22

Krisi ɓa vuy fe poy ká d̄o nzed̄em: 9.23-10.39

D̄aa law ɓo tul Krisi na kal feri riw: 11-12

Simsed̄ nzoɓ mbika lawri, ɓáy óro ɓie ɓay: 13

Ngerewuru ɓaa ɓay h̄ nzoɓ ɓáy faa Vi-e

¹ Pola lew na, Ngerewuru ɓaa ɓay h̄ bulu naari faa ɓal nḡi-nḡii ɓáy gosikeri

* 1:5 1.5 Simri 2.7. † 1:5 1.5 2 Samiyel 7.14. ‡ 1:6 1.6 Simri 97.7; K̄iɗa bol kusol ba sid̄ike 32.43. § 1:7 1.7 Simri 104.4. * 1:9 1.9 Simri 45.7-8.

ɓod̄ ɓod̄ ɓáy faa nzoɓ yaana ɓayri saa nzi-ε.

² Roo le, ɓáy bil sewri ká náa káwri d̄i timbed̄e key na, ka ɓaa ɓay h̄ naari ɓáy faa Vi-e. ɓáy faa Vi-e na ze ka d̄aake feri riw bele, a d̄aa ni kaw ɓa nzoɓ ká feri riw bele a zuo nduo-ε.

³ Vi-eke ku na, d̄aa h̄ náa k̄okeri h̄urusuo riɗ d̄ika Ngerewuru ká ɓa h̄je zikiki. Ka yaa fe d̄aa Bi-ε Ngerewuru na ɓáy zad̄e ngid̄ bele, a mgba s̄aw feri riw bele ha ri se-seɗ ɓáy faa h̄urusuo ɓay ká t̄i ká nzi-ε. Fale ká'a d̄aa h̄ Ngerewuru naa ɓay feyaa ká tul nzoɓri ha ri *taɗ kad̄ na, ka zol a v̄aa kaw zad̄ káw riɗ d̄ika ká nulue ká tundoɓ hodo Ngerewuru, Nzoɓ Bawda H̄urusuo.

⁴ Be ze, Ngerewuru kieke Vi-e ká vi ɓa bawda nzoɓ ká kal tul led̄ nzaaped̄ri ká nulue ká riɗ-ε kara mba tul riɗ-ri pavbaɗ na.

Vu Ngerewuru mba tul led̄ nzaaped̄ Ngerewururi ká nulue

⁵ Tusueke le, led̄ nzaaped̄ Ngerewuru ká'a ɓaa h̄ ni mii: «Bo na mù ɓa Vu-i; úru saa vuri key na mù ɓa B̄aa-ka» na, mb̄iɗ tiya*. A led̄ nzaaped̄ Ngerewuru mb̄iɗ ká'a ɓaa ɓay se tul-e mii: «Mi ɓa Bi-ε, a ɓe laa le, a ɓá Vu-i†» na, mb̄iɗ tiya nd̄aw.

⁶ Roo le, ɓáy nam ká Ngerewuru d̄o pie titire led̄ ká keklek vi tusiri key na, ka ɓaa mii: «Baari led̄ nzaaped̄ ɓiri riw bele na, i h̄iuku pol-e i pisi ni‡.»

⁷ Bay ká Ngerewuru ɓaa se tul led̄ nzaaped̄ri ká nulue na ze d̄o key: «I ɓa nzoɓ ped̄ ɓiri; m̄i pie ri munu ká zuu kuu, i d̄o munu ɓa r̄im huu ká se§.»

⁸ A ɓay ká'a ɓaa h̄ Vi-e na laa le, ka ɓaa mii:

«Bo na, mù ɓa Ngerewuru.
Réke mbay ɓo na d̄o mbiimbam ɓáy mbiimbam ɓanguo,
mù re tul nzoɓ ɓori ɓáy zad̄e.

⁹ Bo na, mù hii fe d̄aa ká d̄o ɓáy zad̄e,
a mú tunj fe d̄aa k̄aya ngeren̄.

S̄awke mini ze, Ngerewuru, Ngerewuru ɓo na náa mù d̄o ɓod̄,
a d̄aa num suoriya zuo tul-a,
a ko mù rii nun-ε mba tul ɓaw sed̄ ɓori*.»

¹⁰ Ka ɓaa h̄ ni na roɓay mii:
«Ijgerembay, zad̄ka zad̄ d̄o hoy ran̄ ran̄ ɓáy na,
ɓa ɓo ze mù d̄aa tusiri, a mú d̄aa nulue ɓáy nduo-ɔ.

¹¹ Fekeri riw bele ku na, a ɓie kpukdu kpukdu,

i dī riw riw bele munu ká gariri díke táw.

Roo le, bo na, mù káw banḡuo.

¹² Mù gim ri munu ká i gimke maagari, a mú suo ri munu ká i súoke gari.

Roo le, bo na, mù do munu banḡuo;

Nam bori ti óko ya mḡbanḡ.»

¹³ Ka baa ḡa ni roḡbay mii.

«Mu ví káw tunduo hoḡo bi

kpuru maa báy ḡaḡa mī haw yum

ká tul nzoḡ tul ngḡani bori

ha ri vi ba fe dáa bal-a zuo dī.»

Ba ḡay ká'a baa ḡa leḡ nzaapedḡ Nḡerewuru mbjw na.

¹⁴ A wḡa, leḡ nzaapedḡ Nḡerewururi na, i ba nzoḡ veri le? Bari riw bele na, i ba temri ká i dáa pedḡ ḡa Nḡerewuru. Ka pie ri ḡay ḡaḡa ri so nzoḡri ká pam a ḡoko ḡay tul-ri.

2

Báka ḡay ká se tul pam

¹ Munu ká Nḡerewuru baa ḡay ḡa naari báy faa Vi-e ká mba tul leḡ nzaapedḡ Nḡerewururi na, náa nzéri báy sùo naari ká tul tusue ḡay ká náa láari na, ḡay ḡaḡa bo, náa wururi faa kere na ba pola pola ya.

² Náa kóri ndḡw, *bol kusol Nḡerewuru ká leḡ nzaapedḡ Nḡerewururi víke ḡa *Moyze pola lew na, do ba sùo fe; a nzoḡri riw bele ká i dḡaa fe kḡaya i wáḡke tul bol kusolke na, ka dáa here be bo tul-ri maa báy zadḡ fe dáa bari.

³ A naari ká náa láari ḡay ká se tul pam ká mba ḡay ká leḡ nzaapedḡ Nḡerewururi baa ḡa nzoḡri, roo náa kóri ba fe ya na wḡa, náa dáari mina ndḡw roo, ḡay yám here Nḡerewuru ká maa tul naari na le? Pamke ku na, Nḡerembay kḡi sùo-e kara káake pola, roo bari ká i laa ḡayke na, i hii do dī munu ndḡw ḡa náa láari ḡayke na ba sùo ḡay.

⁴ Nḡerewuru kḡi kara kie ḡay nasi fe dáa bari na báy faa ferri ká kie fe ká'a tḡi ndḡw, fe ká mba kóko ká'a ba ḡe zikiki ndḡw, báy kḡiri fe sanri boḡ boḡ riw bele ndḡw, roo báy fe ini taa Tem Law Pie ká'a leke nzoḡri munu ká law-e hii ndḡw pi.

Zezu nda faa pol nzoḡri ha ri zḡj pam

⁵ Tusueke le, ba leḡ nzaapedḡ Nḡerewururi ká nulue ze Nḡerewuru ha ri ḡurusuo réke mbay ká bil sew ká'a ví vuku ká náa baari ḡayke na ya, roo le, ba nzoḡ pire nzoḡ ze a réke mbay.

⁶ Zadḡ ḡane ká bil mbede Nḡerewuru na, nzoḡ mbjw baa ta-tanḡ ba kele ká dī mii:

«Áa, Nḡerewuru, nzoḡ ba ve ndḡw roo, mù ker se tul-e le?»

Wḡa, nzoḡ pire nzoḡ ba ve ndḡw roo, mù ko-kóm ba tul-e le?»

⁷ Mù yḡjra ni ba fal bole dī ndḡi munu ká pol leḡ nzaapedḡ Nḡerewururi ká nulue;

mù ḡa ni riḡ díka;

mù dáa mbay bo tul-e munu ba mbay;

⁸ mù ḡa ni ḡurusuo ká tul ferri riw bele*.»

Zadka'a ḡa ḡurusuo ḡa nzoḡ ká tul ferri riw bele na, ka roḡ fe mbjw ká'a re mbay ká tul-e ya na, tiya. Ze tímbede key na, náa kóri nzoḡ ká do báy ḡurusuo ká tul ferri riw bele na ya roḡbay.

⁹ Roo le, fe ká náa kóri ta-tanḡ ze do key: Zezu na, Nḡerewuru yḡjra ni ba fal bole dī ndḡi munu ká pol leḡ nzaapedḡri ká nulue, ḡay ḡaḡa bo báy faa law kere Nḡerewuru na, ka huke ḡay tul nzoḡri riw bele. A tímbede key na, náa kóri ni ká Nḡerewuru dáa riḡ díka báy mbay bo tul-e ḡay tul kóko seke fe huḡ be.

¹⁰ Do báy zadḡ ḡay ḡaḡa Nḡerewuru, nzoḡ ká ferri riw bele do báy faa be, a do ḡay tul-e ndḡw na, ka ḡa Zezu ma-maa báy faa kóko seke fe, ḡay ḡaḡa bo, ka fḡa ruo vi-eri ha ri do bil riḡ díka be, ḡay ḡi le, be Zezu na, ka ba nzoḡ ndáka faa pol-ri ha ri zḡj pam.

¹¹ Ka wàa feyḡa nzoḡri ha ri *tanḡ kadḡ kadḡ. Be báy bari ká'a wàa ri na, baa bari mbjw hoy. Sawke mini ze, Zezu dáa saḡoy ká ḡay díka ri ba yḡ-eri ya.

¹² Ka baa mii:

«Áa, Nḡerewuru, mī báa ḡay bo ḡa yḡ-iri; mī písi mù ká nun ruo nzoḡri ká zadḡ mbjw kḡi bari*.»

¹³ Ka baa na roḡbay mii:

«Iḡerewuru bi, mī dáa law-i bo tul-a*.»

Ka yḡi a baa na roḡbay mii:

«Mu ko mī key, mī do key báy leḡri ká mù ḡa mī na^S.»

¹⁴ Munu ká ledkerri do báy naysuo báy sím na, Zezu kḡi sùo-e kara ví ba nzoḡ naysuo munu ká bari na ndḡw, ḡay ḡaḡa bo, báy faa huḡ be na, ka gúrke ḡurusuo ḡeretemndaya, be ká'a ba saḡw huḡ nzoḡri,

¹⁵ ze a tḡnake bari ká ḡe huḡ dáa ri ba koy báy káw kumnun bari ká tusiri key.

¹⁶ Ba tusue kḡi, ba bari leḡ nzaapedḡ Nḡerewururi ká nulue ze ka ví so ri ya, roo le, ba naari ká náa bari vu bulu Abaramri ze ka ví so naari.

¹⁷ Sawke mini ze, do nun ḡaḡa Zezu ka do maa kḡi báy yḡ-eri ká bil ferri riw bele. Be ndḡw roo, a ví ba *ḡerenzob fe poy luye bari, ká law kere mba bil law-e ḡḡay ḡḡay, a do tul pedḡ be ká pol Nḡerewuru,

† 1:12 1.12 Simri 102.26-28. ‡ 1:13 1.13 Simri 110.1.

2.13 Simri 16.1. § 2:13 2.13 Ezay 8.18.

* 2:8 2.8 Simri 8.5-7. † 2:12 2.12 Simri 22.23. ‡ 2:13

bay haŋa Ngerewuru ka naa bay feyaa ká tul nzoŋri.

¹⁸ Munu ká fe líe law tji tul-e sùo-ε a ko seke fe na, ka maa bay sóko nzoŋri ká fe líe law tji tul-ri.

3

Zezu mba tul Moyze

¹ Yü-iri, baari ká Ngerewuru dí rí ðo bod' ba taa be na, i gedé kóm ba tul Zezu ká ba lef' nzaaped' Ngerewuru, a yi i ba *ngerenzob fe poy luye na. Be na ze, tusue bay ká náa dáari law naari bo dí, a náa baari bayke ba kele na, baa bay se tul-e.

² Ka ðo tul ped' ká Ngerewuru naa ni bayke na ha ni o báy zadé, munu ká *Moyze ðo tul ped' be ká sakra nzoŋ beri riw bele.

³ Riŋ Zezu na mgbá kal tul riŋ Moyze, munu ká nzoŋ dáa hul na, i dáa mbay bo tul-e mba sùo hulke.

⁴ Hul haŋa haŋa le, báy nzoŋ dáake dáake, a roo le, nzoŋ ká dáa feri riw bele na ba Ngerewuru.

⁵ Moyze na ba nzoŋ ped' Ngerewuru a ðo tul ped' be ká sakra nzoŋ Ngerewururi riw bele, a baa bay feri ká Ngerewuru a baa ha nzoŋri*.

⁶ A *Krisi laa le, ba Vu Ngerewuru a ðo tul ped' Bi-ε ká dáa ni kaw tul nzoŋ beri riw bele. Nzoŋ beri na ba naari, roo le, zadka náa mgbári law naari ngo-ngoŋ, a náa ðori tul fe ká náa dáari law naari te dí nzokðo na ndaw ro!

Zad' mgbaka taram ká Ngerewuru koró bay tul nzoŋ beri

⁷ Sawke mini ze, bay ká Ngerewuru baa báy faa Tem Law Pie na, i laa báy kere ndaw ro! Ka baa mii:

«Vuri key na, zadka i laa kusol-i le,

⁸ i ha law-ri ka ngoŋ munu ká bulu baari daa ká pola lew báy nam ká i tji ke ká tul-i a i líe mĩ bay kóko ká bil law kor na ya.

⁹⁻¹⁰ Ze bulu baari ko na fe kereri riw bele ká mĩ daa ha ri báy bil mbiimbam ká sijn niŋ na hoy kara, i líe mĩ a i nduo law-i banŋuo.

Sawke mini ze, law-i fãa mĩ puu-u ká tul nzoŋkeri na,

a mí baa mii:
“I wuru faa báy faa kér bay bari banŋuo,

a faa kere biri ká mĩ kie ri na kara, i hii ya.”

¹¹ Be ze, law-i fãa mĩ ha mĩ háake hud' mii:

“Zad' mgbaka taram ká mĩ leke na, i ti dáa bal-ri to dí ya mgbanj’.”»

¹² Yü-iri, i nze báy sùo-ri bay haŋa nzoŋ mbjw ká sakra baari ka ðo báy law ndaya báy law ngoŋo a fereke fal-ε ha Ngerewuru, nzoŋ haŋa kumnun ha nzoŋri na ya.

¹³ Roo le, báy nam ká i kaw bil sew ká i dí ba «Vuri» ká Ngerewuru baa bay ha naari báy key na, i bo kji nam báy nam bay haŋa bo, nzoŋ mbjw ká sakra baari ka pón sùo-ε ha feyaa ka úla ni, a vi ba nzoŋ law ngoŋo ya.

¹⁴ I ko, zadka náa mgbári law naari ngo-ngoŋ kpuru ká tul *Krisi ká náa dáari law naari bo dí báy titire na le, náa bári baw ped' be.

¹⁵ Bay ká Ngerewuru baa ðo bil mbede be na ze ðo key:

«Vuri key na, zadka i laa kusol-i le, i ha law-ri ka ngoŋ

munu ká bulu baari daa ká pola lew báy nam ká i tji ke ká tul-i na ya.»

¹⁶ A waa, nzoŋ veri ze i laa kusol Ngerewuru, roo i tji ká tul-e le? Ba bari lef' Izarayelri riw bele ká *Moyze nda faa pol-ri ha ri tji ká bil tusiri Ezibte.

¹⁷ A waa, nzoŋ veri ndaw roo, i daa ha law Ngerewuru faa ni mbiimbam sijn niŋ ká tul-ri le? Ba bari ká i daa feyaa ze hud' bari zuo mburuk mburuk ká bil law kor^S.

¹⁸ A zadka Ngerewuru haa hud' mii: «Zad' mgbaka taram ká mĩ leke na, i ti dáa bal-ri to dí ya mgbanj’» na waa, ka baa bay tul nzoŋ veri zu le? Ka baa bay se tul bari ká i tji ká tul-e na.

¹⁹ Be ze, fe ká náa kóri ta-tan na ze ðo key: bari na, i zijn faa i daa bal-ri to zad' mgbaka taram na ya, bay ji le, i daa law-ri bo tul Ngerewuru ya.

4

¹ Ngerewuru waa zad' mgbaka taram ká'a leke bay tul nzoŋ beri. Ba fe ká ðo kpuru tji vuri key báy. Be mini ze, i nze báy sùo-ri bay haŋa nzoŋ mbjw mini ká sakra baari ka róko zadke na ku ya.

² Naari na, náa láari Bay Kere ká se tul zad' mgbaka taram na munu ká lef' Izarayelri ká i ðo bil law kor i laa na. Bari na, i laa bayke laa na kji, roo le, daa fe mbjw ha ri ya, bay ji le, i daa law-ri bo dí ya.

³ A naari ká náa dáari law naari bo dí na, náa tji ri zadke na ku; a bari ká i daa law-ri bo dí ya laa le, Ngerewuru baa mii: «Law-i fãa mĩ ha mĩ háake hud' mii:

“Zad' mgbaka taram ká mĩ leke na, i ti dáa bal-ri to dí ya mgbanj’.”»

* 3:5 3.5 I kji Ruo bari 12.7. † 3:11 3.11 Simri 95.7-11; Tji kele 17.1-7. ‡ 3:15 3.15 Simri 95.7-8. § 3:17 3.17 Ruo bari 14.32.

Be nu ku hoy kara, Ngerewuru leke zad mgbaka taram na ɔ ba dje hoy bay nam ka'a daake feri riw bele ka tusiri key.

⁴ Tusueke le, i baa bay se tul mgbaka taram Ngerewuru ka bil nam ndeke di tonɔ sayke do zad hane ka bil mbede be mii: «Ngerewuru mgbaka taram sùo-ε ka tul ped feri riw bele ka bil nam ndeke di tonɔ sayke na*.»

⁵ Ka bil bay ka naa laari kal vaw ku na, ka baa mii: «I ti daa bal-ri to zad mgbaka taram bi na ya mban.»

⁶ A bari ka i ba titire nzobri ka i laa bay kere ka se tul zad mgbaka taram na i tji di ya, bay ji le, i hii bay daa vu mbom bo tul Ngerewuru ya. Be ze, faa do hoy robay bay tul nzoɔ hawri bay hana ri tji di.

⁷ Sawke mini ze, mbiimbam kal ngji bamba ndaw roo, Ngerewuru tuu nam ba kji ka i di ba «Vuri.» Ba bay ka'a baa pola bay faa *David mii:

«Vuri key na, zadka i laa kusol-i le, i ha law-ri ka ngon ya†.»

⁸ I ko, zadka *Zozuye nda faa pol led Izarayeli ha ri tji zad mgbaka taramke ku na le, Ngerewuru ti baa bayke ka nam kji mbaa.

⁹ Be ze, zad mgbaka taram ka rii kji bay hay ka Ngerewuru daa bo bay nam ndeke di tonɔ sayke ka fal daa feri riw bele na, ka pon faake do hoy bay tul nzoɔ beri.

¹⁰ A nzoɔ ka rii a se zad mgbaka taram Ngerewuru na le, ka mgbaka taram sùo-ε ka tul ped be munu ka Ngerewuru mgbake taram sùo-ε ka tul ped feri na.

¹¹ Munu zu le, i daa hurusuo-ri tun kji, i rii i se zad mgbaka taramke na. I nze bay sùo-ri bay hana nzoɔ mbijw ka sakra naari ka bie faa mbijw munu ka bari led Izarayeli i bie ka bil law kor, a i ha zad mgbaka taram puo ri bay tul mbaka nzaa bari na ya.

¹² Mjake le, Bay Ngerewuru na do bay kumnun, a yin bamba. Ka uo kal maamii ka nzi-ε uo fi sidí. Ka rii bil law nzoɔ malak, a se kpuru tji tul zad ker bay nzoɔ bay bil wara law nzoɔ, a tji zad dokma sùo bay num bil huru, a tina feri ka do bil law nzoɔ na do zad hie gbay gbay.

¹³ Fe mbijw ka muu nun Ngerewuru muu na, tiya. Fe daa nzobri riw bele na do zad hie gbari gbari ka nun-ε. Ba be na kji ze, naa kjinari fal fe daa naari riw bele ha ni.

Zeu ba ngerenzob fe poy luye

¹⁴ Munu zu le, fe ka naa daari law naari bo di, a naa baari bayke ba kele na, naa gbári ngo-ngon, bay ji le, naari na, naa dori bay *ngerenzob fe poy luye ka'a kal

kpuru a se luo Ngerewuru ka zad kaw be. Ba be Zezu Vu Ngerewuru.

¹⁵ Naari na, naa dori bay ngerenzob fe poy luye ka maa koko nun sie naari bay fe ngonke ka tji tul naari, bay ji le, be na, fe lie lawri bod bod riw bele tji tul-e munu ka tji tul naari, a roo le, ka daa feyaa ya.

¹⁶ Be ze, naa sorori ba lakun Ngerewuru, be ka'a ba nzoɔ law kere na tan hie, bay hana ni ka ko nun sie naari, a daa law kere zih naari, a so naari bay saw sie ka naa seri sie fe.

5

¹ Ngerenzob *fe poy luye ha ha le, i naa ni ka sakra nzobri ha ni do pol Ngerewuru, bay daa ped bay tul nzobri. Ped daa be ba mbika fe hana hoy bay fe poyri ka nzobri vike na ha Ngerewuru bay tul feyaa nzobri.

² Be na, ka maa bay koko ker bay nzobri ka i daa fe kayaya tan koko sawke, bay bari ka i wuru faa, bay ji le, ka ba nzoɔ naysuo ndaw.

³ Munu ka'a daa kayaya ndaw na, do nun hana ni ka ha fe poy ha Ngerewuru bay tul feyaa nzobri hoy ya, roo le, bay tul feyaa be kji sùo-ε ndaw*.

⁴ Nzoɔ mbijw mini ka mbi sùo-ε a daa mbay bo tul-e sùo-ε ba ngerenzob fe poy luye na tiya. Roo le, nzoɔ vi ba ngerenzob fe poy luye bay faa diw ka Ngerewuru di ni munu ka'a dike *Aron pola lew hoy ba titire ngerenzob fe poy.

⁵ Do faa mbijw munu ndaw, *Krisi na mbi sùo-ε, a daa mbay bo tul-e sùo-ε ba ngerenzob fe poy luye ya. Ba Ngerewuru ze di ni a baa ta-tan ha ni mii:

«Bo na mu ba Vu-i;

uru saa vuri key na mi ba Baa-ka†.»

⁶ Ka bil mbede ka zad kji kara, ka baa ka di ndaw mii:

«Bo na, mu ba nzoɔ fe poy banquo kpadara

faa mbijw munu ka Melkisedek‡.»

⁷ Zadka Zezu do tusiri key bay na, ka daa nzaa bay kere a daake fe belen bay mbii nun ha Ngerewuru a kod ni, be ka'a maa yaana ni ka bil huf. A le, Ngerewuru laa bay be a hii do di, bay ji le, ka din tul-e ka pol-e.

⁸ Ze ka ba na Vu Ngerewuru hoy kara, ka fere daa vu mbom bo tul Ngerewuru bay faa koko seke feri riw bele ka'a ko na.

⁹ Fale ka'a maa, a daa ped be ɔ bay zadfe na, ka vi ba saw pam ka do banquo bay tul nzobri riw bele ka i daa vu mbom bo tul-e.

* 4:4 4.4 Tiika saw fe 2.2. † 4:7 4.7 Simri 95.7-8. * 2.7. ‡ 5:6 5.6 Simri 110.4.

5:3 5.3 I kji Soro ped daa Leviri 16.11-14. † 5:5 5.5 Simri

¹⁰ A le, Ngerewuru daa ni kaw ba ngerenzob fe poy luye faa mbjw munu ka Melkisedek na.

Ngón ká bil mbika law

¹¹ Buru do báy bay ngi-ngji ká bay báa se tul feri ká buru báa na ku. Roo le, do ngon bamba bay haña buru tina sawke ha ri laa, bay ji le, i vi ba nzobri ká láa bay baari se bamba.

¹² Baari na, i vi ba nzob fére nzobri fe ba dje ki hoy zu ze, i yji i se sie haña nzob fere ri titire bay Ngerewuru ká se tul mbika law ba ki robay ku. Ká bay haña ri re ngaw ká ngo-ngon ro zu le, i yji i se sie aw wán ba lef tul piyen banquo kpadara báy.

¹³ Nzob ká ton ba aw wán banquo na, ka ba lef banquo; fe ká do báy zadé mase báy zadé ya na, ka ko faa kéleke ya.

¹⁴ A nzobri ká i ngo-ngon laa le, ngaw ngonke ze do bay tul-ri. Bari na, báy faa ped' daa bari ká tii ri ti ro na, i kóke faa kele fe kere báy fe ká ndaya.

6

¹⁻² Munu zu le, náa séri nun naari ba pola, náa fére fe a náa víri ba nzobri ká i ngon ká bil mbika law, bo náa káwri tul titire fe fére mbe ká se tul mbika law na banquo ya. Fekeri na ba súo kér bay ká se tul ped' ká mbi huf' huf' nzobri báy daa law bo tul Ngerewuru ndaw, daa tul nzob nduo mbiiri ká bod' bod' báy daa nduo bo tul nzob ndaw, tji nzobri saa luó huf' roo báy kún sal bay ká mgbada na ndaw pi. Náa káyi fal-ε mbáa, bo náa séri nun naari ba pola!

³ Zadka Ngerewuru ha naari faa le, be ze ba fe ká náa daari na zu.

⁴⁻⁶ Bari nzobri ká Ngerewuru ha nun-ri tanj ká tul bay be ndaw, i lie fe kere ká uru saa luó-ε ndaw, i yaa Tem Law Pie bo bil law-ri ndaw, i ko ndadi Bay Kere Ngerewuru ndaw, i ko hurusuo ká bil sew ká Ngerembay a réke mbay ndaw, roo i yji i do bil fe daa kaaya ba ki tanj kér se tul Ngerewuru na, faa ká bay yijira ri ba ki ha ri suo kér bay bari na ti mbáa, bay ji le, báy fe daa bari na, rii fe ká bari ki súo-ri ze i ber Vu Ngerewuru do tul puu say huf' ba ki, i tiri ni i daa sahoy bo nun-ε ká nun ruo nzobri.

⁷ I ko, wáa ká yaa mbiimbam banquo, a lie lerekeri bay tul nzob paa wáake na, Ngerewuru sam fe zuo di.

⁸ A roo le, zadka' a lie ba ngatukru bawri báy kurikuñri hoy le, do ba fe ká gor hoy.

Waka ya hoy le, bebi Ngerewuru bo di, a oro bie le, huu a seke di.

⁹ Baari yu-iri ká m̄ ko ri ba nzob nun-i, ze buru baa munu hoy kara, buru ko ta-tan mii, i do faa kere ká se ba zad' pam.

¹⁰ Ngerewuru na ba nzob ká fe daa be do báy zadé ya na ya. Fe daa baari báy law ini ká i kie bay tul-e báy pedri ká i daa pola a i daa robay bay tul yu baari na, ka ti yijira ya.

¹¹ Roo le, buru hii bay haña nzob ha ha ká sakra baari na, ka nduo munu kpuru tji oro bie nam bay haña fe ká i daa law-ri te di nzokdo na, ka tji a do pol-ri gbari gbari.

¹² Buru hii bay haña ri vi ba nzob layri ya, roo le, i do munu ba nzobri ká i daa law-ri te tul Ngerewuru nzokdo i iki law-ri ká di, bo i zinke fe ká' a waa na.

Ngerewuru do tul waa bay be

¹³ Pola lew na, zadka Ngerewuru waa bay zinj bulu naari *Abaraham na, ka haa huf'. Munu ká nzob ká mba tul-e mba bay haña ni ka haa huf' báy rin-ε tiya na, ka haa huf' báy rin-ε be ki súo-ε.

¹⁴ Ka baa mii: «Ba tusue ki, m̄ sám fe zuo tul-a, a mi ha vu bul-ari sie ba pola pola!»

¹⁵ Abaraham daa law-ε bo tul bayke, a giyan kekeke báy iki law, ze a zinj fe ká Ngerewuru waa zinj ni na.

¹⁶ Zadka nzobri haa huf' na, i haa báy rin' nzob ká mba tul-ri bay kieke bay daa bari na ba tusue. A le, huf' ká i haa na, gbv nzaa may bay ká do sakra bari na.

¹⁷ Ngerewuru kara daa faa mbjw munu ndaw bay tul nzobri ká' a waa bay haña ri fe kere na. Ka hii bay haña ri ko ta-tan mii, ka ti súo nzi-ε ya. Sawke mini ze, ka haa huf' bay tul fe ká' a waa bayke na.

¹⁸ Be ze, feri ba sidi do di ku ká ti súo ya, ká Ngerewuru kara ti kún bay ká di ya ndaw. Be ze, naari ká náa zinjri zad' koro súo ká luó-ε na, náa zinjri hurusuo ngi-ngji bay mgbaka daa law nzokdo te tul fe ká Ngerewuru waa bay tul naari na ngo-ngon.

¹⁹ Daa law nzokdo te tul fe ká Ngerewuru waa na, koro naari do sikda ngo-ngon munu ba gasay puu ká so hul do sikda a ha ni ngon kpan kpan[‡]. Daa law te di nzokdoke ku na, do munu rii fe ká náa dori bil hul kani Ngerewuru ká nulue

* **6:1-2 6.1** Bil sewke ku na, faa wáa súo báy mbi na kjereri bod' bod': daa tul nduo mbi taa Zaa ndaw, kjeri wáa súori bod' bod' ká Zibri daa ndaw, roo daa tul nduo mbi ká bay séke fal Zezu ndaw pi. † **6:14 6.14** Tiika saw fe 22.17.

‡ **6:19 6.19** Báy nzaa gerek le, nzob daa mbede key na, baa bay se tul fe hiike ká mgbá hul tumbii do zad' mbjw.

a náa kalri gari ká kuŋ zad na, a náa séri kpuru ʒi luo-ε.⁵

²⁰ Ba zad ká Zezu rií dī pola hā naari bay tul naari. Be na, ka vi ba *ngereenzob fe poy luye baŋguo faa mbjw munu ká Melkisedek.

7

Bay ká se tul Melkisedek

¹ Melkisedekke ku na, ka ba mbay puo ká Salem a ba *nozob fe poy Ngerewuru ká nulue siya. Zadka *Abaraham vāa haw yum ká tul mbayri a yji saa dī na, be Melkisedek na ka suo nun-ε a sam fe zuo tul-e.

² Ba be na ze, feru riw bele ká Abaraham ũruke saa nzaa yum na, duo le, ka naa tul-e mbjw a hā ni. Titire le, mǎra riŋ «Melkisedek» na, ba «Mbay ká daa fe báy zadε.» Roŋbay, ka ba mbay puo ká Salem, ká kie mii, ka ba mbay ká daa hā dfekeke do.

³ Be na, nozob ko bi-ε ya ndaw; mi-ε ya ndaw; bul-eri kara, nozob ko ya ndaw; nozob laa soro bay mbonja be ya ndaw, bay huɔ be kara ya ndaw pi. Ka rií Vu Ngerewuru; be na, ka do ba nozob fe poy baŋguo.

⁴ I ko, Melkisedek na, mina ze ka ba bawda nozob ku le! Bulu kadok naari Abaraham kji le, feru riw bele ká a ũruke saa nzaa yum na, duo le, ka naa tul-e mbjw a hā ni ya le!

⁵ Mbiimbam kal ngji bamba roo, Ngerewuru hā *bol kusol hā *Moyze mii, bari ká i ba saw kani *Leviri ká i ba nozob fe poyri na, ze leɔ *Izarayel hawri ba yu bari, a Abaraham ba bulu bari hoy kara, i vbi ri tul fe bari riw bele; duo le, i naa mbjw ha ri.

⁶ A roo le, be Melkisedek ká saw kani be boɔ na, feru riw bele ká Abaraham doke na, duo le, ka ya tul-e mbjw, a falε le, ka sam fe zuo tul Abaraham be ká Ngerewuru waa bay zij ni na.

⁷ Mǎyke tiya, nozob ká sam fe na, mba tul nozob ká ya fe sami.

⁸ A bari ká i ba nozob fe poyri ká fe duo le, i ya tul-e mbjw na, i ba nozobri ká i hu-hu, roo le, be Melkisedek ká ya fe saa nduo Abaraham na, ka kaw báy kumnun munu ká mbede Ngerewuru baa bayke.

⁹⁻¹⁰ Be ze, náa baari mii, zadka Melkisedek ya fe kereri saa nduo Abaraham na, do munu ba Levi ká puo ni, bay ji le, Levi ká i mbon ni ya báy, ká mak

vaw le a yaŋa fe saa nduo leɔ Izarayelri na, ka do bil sim Abaraham báy sieke ká Melkisedek suoke nun-ε.*

¹¹ I ko ndaw, zadka Ngerewuru hā bol kusol hā nozob beri na, ba vu Leviri ze, ka ha ri daa ped *fe poy. Zadka ped fe poy ká vu Leviri daa na maa bay daa fe ká Ngerewuru leke, hā ni o báy zadε le, Ngerewuru a seke sie pie báy kiri nozob fe poy kji ká do faa mbjw munu ká Melkisedek bo, ba nozob ká saw kani *Aron ya[†].

¹² A ze bo, zadka i suo nozob fe poy báy nozob ká saw kani kji le, do nun suo bol kusol na ndaw.

¹³ A Ngerembay naari ká náa dori baa bay be key na, ka ba nozob ká saw kani kji; nozob mbjw ká ʒi saa saw kani be ká a daa ped fe poyke na, tiya.

¹⁴ Be na, ka uru saa saw kani Zuda, ba fe ká do ta-taj. A le, saw kanike ku na, Moyze baa bay nozob fe poyri ká dī ya.

Zezu ba nozob fe poy ká rií Melkisedek

¹⁵ Fe ká tina saw feke *taj kad kad ba pola pola ká náa baari bayke na ze do key: *nozob fe poy kji mbjw ʒi a rií Melkisedek.

¹⁶ Nozobke ku na, ka vi ba nozob fe poy, bay baa ká a ba saw kani Levi munu ká *bol kusol baa bayke na ya, roo le, ka vi ba nozob fe poy báy faa hirusuo káw báy kumnun ká nozob maa bie ya.

¹⁷ Ngerewuru kara baa bayke do bil mbede be mii:

«Bo na, mù bá nozob fe poy baŋguo kpadara

faa mbjw munu ká Melkisedek[‡].»

¹⁸ Be mini ze, taw bol kusolke ku na, Ngerewuru bumra ba fal, bay ji le, hirusuo-ε tiya a do gor hoy.

¹⁹ Tusuke le, bol kusol maa bay daa fe ká Ngerewuru leke na hā ni o báy zadε ya. Roo le, fe ká náa daari law naari te dī nzokdo ká ndad kal fe ká pola na do dī. Báy faa feke na ze, náa sɔrokeri dī ya ba lakun Ngerewuru.

²⁰ Roŋbay, Ngerewuru haa huɔ. Nozob hawri na i vi ba nozob fe poy taj hanja ri haa huɔ,

²¹ roo le, Zezu na Ngerewuru haa huɔ bay hanja ni kaw ba nozob fe poy a baake bay se tul-e mii:

«Bi Ngerembay na, mi haa huɔ,

a mí ti suo nzaa-i ya:

§ 6:19 6.19 Ká zad ni key na, ka baa bay se tul gari ká kuŋ sikda zad ká taj kadan báy zad ká taj kadan bamba tasiri ká ngereenzob fe poy huɔ-ε hoy maa rií dī ba mbjw ká bil mbiimbam mbjw. Roo le, timbede key na, faa do hoy bay hanja náa sórori ba lakun Ngerewuru taj hje, bay ji le, Zezu hu ká tul puu say huɔ bay náa feyaŋa naari.

* 7:9-10 7.9-10 I kji Tiika saw fe 14.17-24. † 7:11 7.11 Aron ba titire leɔ ká saw kani Levi ká daa ped fe poy, a nozob hawri ká i tɔŋ fal-ε na, i daa faa mbjw munu ká be Aron na. ‡ 7:17 7.17 Simri 110.4. § 7:21 7.21 Simri 110.4.

Bo na, mù bá nzoḅ fe poy ɓanɓuo kpadfara[§]»

²² Be mini ze, *sáka kuni ká ndaḍ kal taa pola na, Zezu yaa duoke sii tul-e.

²³ Robay, nzoḅ fe poy haŵri na, i suo bol kɪ bol kɪ, ze i ruo ɓamba, ɓay ji le, huḍ ɗaa ha nzaá ped ɓari na gbɔ.

²⁴ Roo le, Zezu kaw ɓáy kumnun ɓanɓuo, a ped *fe poy ɓe na, ka ti súo ha nzoḅ kɪ ya.

²⁵ Saŵke mini ze, ka maa yaŋa nzoḅri ká i soro ɓa lakun Ngerewuru ɓáy faa ɓe na wɔm, ɓay ji le, ka kaw ɓáy kumnun a kod Ngerewuru bay tul-ri.

²⁶ Be ze, Zezu ba *ngerenzob fe poy luye ká náa séri sieke. Ka taŋ kaḍaŋ, ɓay fe kaaya ɓáy feyaa mbɔw mini kara ti tul-e ya. Ka ɗo ɓoḍ ɓáy nzoḅ feyaa, le, Ngerewuru ha ni zol a waa kaw nulue siya.

²⁷ Be na, ka ɗo munu ɓa ngerenzob fe poy luye haŵri ká i puo fe ɓáy namri riw bele bay tul fe ɗaa yaa ɓari pola, roo i puo bay tul nzoḅri ɓáy na ya. Be na, ka puo fe ba mbɔw hoy wɔm ɓáy nam ká ɓe kɪ sùo-ε ka mbike sùo-ε ha huḍ.

²⁸ Bol kusol *Moyze ká ɗo na, ha nzoḅri ká i ɗaa fe ɓáy zaḍe riw ya na, i kaw ɓa ngerenzob fe poy luyeri. Roo le, zaḍka Ngerewuru haa huḍ ká tul fe ká'a waa ɓayke na, ka suo bol kusolke a ha Vi-e vi ɓa ngerenzob fe poy luye, ɓe ká'a maa ɔro fe ká Ngerewuru leke ɓáy zaḍe na wɔm ɓanɓuo.

8

Zezu ba ngerenzob fe poy luye naari

¹ I ko, mára ɓayri riw bele ká ɓuru ɗo ɓáa ha ri na ze ɗo key: náa ɗori ɓáy kɪri *ngerenzob fe poy luye mbɔw ká kaw nulue ká tunduo hoḍo Ngerewuru, Nzoḅ Bawda Hurusuo ká kal tul feri riw Bele.

² Ká zaḍe ku na, ka ɓa ngerenzob *fe poy a ɗaa ped ká ɓil hul kaŋi taa tusuke ká Ngerewuru ze ɗaa, ɓo ɓa nzoḅ ze ɗaa ya.

³ Ngerenzob fe poy luye haɗa haɗa le, i ɗaa ni kaw ɓay haɗa ni ka mbi fe haɗa hoyri ɓáy fe poyri ká nzoḅri víke na ha Ngerewuru. Be mini ze, ngerenzob fe poy naari na, ɗo nun haɗa ni ka ɗo ɓáy fe ká ɓay mbika a ha ndaw.

⁴ Zaḍka'a ɗo tusiri key le, ka ti ɓá *nzoḅ fe poy mbɔw ya, ɓay ji le, nzoḅ fe poy haŵri ká tusiri key na, i ɗo ɗi ɗoḍ ro, i mbi fe i ha Ngerewuru faa mbɔw munu ká *bol kusol *Moyze ɓaa.

⁵ Ped ká nzoḅ fe poykeri ɗaa na, i ɗaa ká ɓil hul kaŋi ká i ɗaa ɓáy huɔ; ɓa tem fe hoy ká kie hul kaŋi taa tusuke ká ɗo nulue. Saŵke mini ze, zaḍka Moyze ɗo ɗi

ya bay ɗaa hul kaŋike na, Ngerewuru baka ni mii: «Mu ko ɓáy kere ndaw ro! Mu ɗaa ɓáy zaḍe ha ni ka ri kɪ ɓáy taa hay ká mɪ kie mù ɓáy lom ká tul kuo na ku*».

⁶ Roo le, timbeḍe key na, ped ká Ngerewuru ɗaa zuo nduo Zezu ɓa ngerenzob fe poy na, mba ped ɗaa nzoḅ fe poyri ká pola na pavbaḍ. Be Zezu na, ka ɓa nzoḅ ká'a ɗo sikḍa nzoḅri ɓáy Ngerewuru, a ɗaa ha kuni fie ká Ngerewuru saa ziŋ nzoḅri na ndaḍ kal taa hay ká'a saa ziŋ Moyze ká pola lew, ɓay ji le, kuni fieke ku na, saŵke uru saa waa ɓay Ngerewuru ká ndaḍ kal taa pola.

Sáka kuni fie ká Ngerewuru waa

⁷ Titire kuni ká Ngerewuru saa na, zaḍka'a maa ɔro ɓie fe riw bele ká'a hii ɓay ɗaa na le, Ngerewuru se sie *sáka kuni kɪ mbáa.

⁸ Roo le, ka ko fe ɗaa kaaya nzoḅ ɓeri na a yiŋ ri mii:

«Namri ká'a ví vuku na,
mɪ sáka kuni fie ziŋ saŵ kaŋi Izarayel
ɓáy saŵ kaŋi Zuda.

⁹ Sáka kuni fieke ku na,
ti ɗoko munu ká kuni ká mɪ saa ziŋ
bulu ɓari

ɓáy nam ká mɪ nda faa pol-ri
mɪ tɔke ri saa tusiri Ezibte na ya†.
Bari na, i ɗo tul kuni ká mɪ saa ziŋ ri na
ya,

ɓe ze mɪ pɔŋke fal-ri giyak.
¹⁰ I ko, kuni ká mɪ sáka ziŋ led Izarayelri
ɓáy namri ká'a ví vuku na ze ɗo key:
Mɪ ɗaa bol kusol-iri ɗo ɓil kér ɓay
ɓari,

a mɪ vbie ɗo ɓil law-ri.
Mɪ ɓá Ngerewuru ɓari,
a ɓari laa le, i ɓá nzoḅ ɓiri.

¹¹ Nzoḅ mbɔw ká sakra ɓari ku na,
ti fére kɪ-ε fe ká se tul-i ya;
a nzoḅ mbɔw mini ti séke sie ɓáa ha
yɔ-ε mii,

mu tuu Ngerembay na, tiya, ɓay ji le,
tii saa tul vu ledri kpuru tɔi tul ngereri
na,
i tuuka mɪ riw bele ta-taŋ.

¹² Mɪ ndáka buma ká tul fe kaaya ɓari na
ziŋ ri,
a mɪ ker se tul feyaa ɓari na mbáa.*‡

¹³ Be ze, zaḍka Ngerewuru ɓaa ɓay se tul
sáka kuni fie na, ka ha sáka kuni ká pola
na vi ɓa taw fe, a fe ká ɗi taw ro na so nzoḅ
ya, a ɗo ɗi ya ɓay zékre.

9

Hul kaŋi ká tusiri key ɓáy hay ká nulue

¹ Zaḍka Ngerewuru saa kuni taa titire
na, ka ha nzoḅri zaḍ sanmakeri ɓoḍ ɓoḍ

* 8:5 8.5 Tɔi kele 25.40. † 8:9 8.9 I kɪi Tɔi kele 12.31-15.21. ‡ 8:12 8.12 Zeremi 31.31-34.

bay haŋa ri soro ke ba lakun-ε, roo a ha ri daa hul kaŋi baý huo. ² Hul kaŋike ku na, i kúnj bil-e baý gari ba zad' sídì. Bil-e taa mbijwke ká i dī ba *zad' ká taŋ kadaŋ na, i daa huu ndele ká waa ba toŋo say síi dī, roo tutakra ká i daa maapa zuo dī ba taa Ngerewuru na do dī ndaw.

³ Bil-e ndeke dī sídike ká fal gari ká i kúnjke na, i dī ba *zad' ká taŋ kadaŋ bamba tasiri.

⁴ Ká zadke ku na, i daa *tutakra úu fe ká mbii lari ká nduy zíriri zíriri nuu fal-ε na bo dī. Ká tul-e siya na, i uu fe ká bare fu búy búy ká dī. Sanduku *sáka kuni ká mbii lari ká nduy zíriri zíriri nuu dī kpurukud' na bo dī ndaw. Ká bil-e ku na, suna ká i daa baý lari ká nduy zíriri zíriri, ká ngaw ká i dī ba manne zuo bil-e na bo dī; káw Arɔŋ ká luu vay na bo dī ndaw, roo tji tisawri ká sídì ká Ngerewuru vbie bol kusol sáka kuni do dī na, zuo dī ndaw pi. ⁵ Ká tul *sanduku sáka kuni na, i fel fe ba tem nzoɔ riŋ díkari ká i rii led' nzaaped' Ngerewururi ká nulue síi dī. Tem nzoɔkeri ku na kie mii, Ngerewuru do zad'e ku. Nzaa tay bari síi kji ha temke puɔ' zad' ká i puo fe baý sim fe hol ká dī ha Ngerewuru, bay haŋa ni ka nda buma ká tul feyaa nzoɔbri. Roo le, ba saw sie ká bay rii bil-e bay baá bay fe niri key na baý nzi-ε lem lem riw bele ya*.

⁶ Zadka i leke fe mini ká bil hul kaŋike ká i daa baý huo na, nzoɔ fe poyri rii i se zad' taa titire na nam baý nam bay daa ped' bari.

⁷ Roo le, ba *ngerenzob fe poy luye hu-ε hoy ze rii a se zad' ká taŋ kadaŋ bamba tasiri na. Bil mbiimbam mbijw le, ka rii a se dī faa bal ba mbijw hoy baý sim fe hol baŋguo a puoke fe ha Ngerewuru bay tul fe kaaya taa be kji sùo-ε pola ndaw roo, a puo bay tul-e taa ruo nzoɔbri na baý.

⁸ Bay fe niri key na, Tem Law Pie kie mii, zadka hul kaŋi ká i daa baý huo do koɔ roɔbay key na, faa haŋa ruo nzoɔbri rii i se zad' ká taŋ kadaŋ bamba tasiri na, tiya, bay ji le, faake mgbuda do hoy ya baý.

⁹ Be ze, ba tem fe ká kie fe ká do bil namri ká vuri key, bay ji le, fe haŋa hoyri baý fe poyri ká nzoɔ fe poyri i puoke fe ha Ngerewuru na, ti waa bil wara law nzoɔ ha ni *taŋ kad' kad' ya.

¹⁰ Fekeri ku na, i daa do ba zad' sanmari ká bay tul sùo ká kele hoy, munu ká fe sum, baý fe nzoɔko, roo baý kiji waa sùori ká bod' bod' bay taŋke kad' kad' ká nun Ngerewuru. Feri key na ka do munu baw kpuru maa baý nam ká Ngerewuru a sùoke fekere ba fie.

¹¹ Roo le, *Krisi na vi ro, a ba ngerenzob fe poy luye bay haŋa naari fe kereri ká do ro na. Bil hul kaŋi ká'a daa ped' ká dī na, ba nduo nzoɔ ze daa ya, a ba fe ká do tusiri key ya, roo le, ba hul kaŋi taa tusueke ká nulue ká ndad' kal hul kaŋi ká tusiri, a ba kere bamba tasiri kal tul-e ndaw.

¹² Zadka'a rii dī na, ka rii ba mbijw kji hoy baý sim be kji sùo-ε, a tina ke naari saa bil feyaa wum bo, ka rii baý sim balri baý sim vu baa ndayri ya.

¹³ Sim balri baý sim baa ndayri baý sje máa nday ká i tay i mje zuo tul nzoɔbri ká i zaa fe imri na, waa sùo-ri ká kele taŋ kad' kad'.

¹⁴ A munu ku waa, maa bay sim Krisi, be ká'a mbi sùo-ε sùo-ε kji ha Ngerewuru ba vuy *fe poy ká do baý zad'e pedede baý faa Tem ká do baŋguo na, ti waa bil wara law naari ha ni taŋ kad' kad' bay tul fe daa kaaya ká se zinj naari ba zad' hud', bay haŋa naa daari ped' ha Ngerewuru, Nzoɔ Káw Baý Kumnun na ya mina le woo!

¹⁵ Be ze, Krisi na ba nzoɔ doɔko sikda nzoɔbri baý Ngerewuru, bay haŋa bo nzoɔbri ká Ngerewuru dī ri ba taa be na, i zinj fe kereri ká do baŋguo ká'a waa bay tul-ri. Fe niri key na do bay tul-ri, bay ji le, Krisi hu a naa bay ká tul nzoɔbri ká i daa fe ndaya, i wadke tul *bol kusol sáka kuni taa titire na.

¹⁶ A bay ká se tul nzoɔ ká kji fe pile be na, ka hu ro le, i leke kji fe pile beri na baý.

¹⁷ Tusueke le, fe pile na nzoɔbke hu ya baý le, daa fe ya baý, a zadka bo ka hu ro le, tii saw daa ped' baý.

¹⁸ Ze titire kuni ká Ngerewuru saa zinj nzoɔbri na hoy kara, tii saw daa ped' ká fal sim fe holri.

¹⁹ Pola le, baý nam ká'a saake kuni na, *Moyze do pol ruo nzoɔbri a kji fe ká bay haŋa ri daa na baý nzi-ε nzi-ε riw bele maa baý bol kusol ká Ngerewuru ha na. Fal le, ka mbi sim vu baa ndayri baý sim balri ká i i na, a zukri baý mbii. Ka fe vay puu ká i dī ba izob a siŋ baý sɔy badu sje, a daa nduo sim na roo a mje zuo tul mbede bol kusol, baý tul ruo nzoɔbri riw bele,

²⁰ a baa mii: «Be ni key na, ba sim ká Ngerewuru kieke kuni ká'a saa zinj ri a mbi nzi-ε bay haŋa ri daa vu mbom bo dī*.»

²¹ Faa mbijw munu ndaw ze, ka mieke sim zuo tul hul kaŋi baý ferri riw bele ká i daake ped' ruo Ngerewuru.

²² Baa tusue kji, munu ká i daa do bil *mbede bol kusol Moyze na, i mje sim zuo tul ruo ferri bele ha ri taŋ kad' kad'. Zadka sim uo ya le, ndaka buma ká tul feyaa na tiya.

Krisi ba vuy fe poy ká naa feyaa nzoɔbri

* 9:5 9.5 I kji mbede Tji kele 25-26. † 9:20 9.20 Tji kele 24.8.

23 Zadfka do nun hanja feri ka do bil hul kani, ka ba tem fe taa tusuekeri ka nulue na, ka tanj kad' kad' bay sim fe holri le, do nun hanja fe taa tusuekeri ka nulue na, ka tanj kad' kad' bay *fe poy ka ndad bamba kal fe poy ka i puo bay sim fe holri na.

24 Tusueke le, *Krisi na rii a se bil hul kani ka nduo nzoɔ ze daa ya. Hul kanike na ba tem hul kani taa tusueke. Roo le, ka rii a se nulue ki, be ze ba zad' ka'a do di timbede ka pol Ngerewuru bay tul naari.

25 Ka rii di a puo fe faa bal ngi-ngii munu ka *ngerenzob fe poy luye Zibri rii a se *zad' ka tanj kad' bamba tasiri mbiimbam bay mbiimbam bay sim fe holri na ya,

26 bo munu ya le, bay nam ka Ngerewuru daake tusiri hoy na, ka' a koko seke fe faa bal ngi-ngii. Roo le, timbede ka ba ɔro die sewri ka naa dori di key na, Krisi vi ba mbijw hoy bay gbɔ nzaa feyaa bay faa suo-ε ka' a mbi ha huf ba vuy fe poy.

27 Nzoɔri riw bele na, i huka faa bal ba mbijw hoy; fale le, Ngerewuru a kunj sal bay zuo tul-ri.

28 Do faa mbijw munu ndaw, be Krisi na, ka mbi suo-ε ba vuy fe poy a hu ba mbijw ki hoy bay naake feyaa ruo nzoɔri. Yii be taa ki ku le, ka' a naa feyaa nzoɔri mbaa, roo le, ka' a yii bay yaa nzoɔri ka i kaw tul bal-ri i gijanj ni kekeke.

10

1 Bol kusol *Moyze na kie fe taa tusueke bay zad' riw bele ya, roo le, ba tem fe ka kie fe kereri ka naa zinjri bal faa Krisi bay namri ka' a vika vuku. Bol kusolke ka ha nzoɔ fe poyri daake fe poy taa mbijwke mbiimbam bay mbiimbam banɔu na, maa bay daa ha nzoɔri ka i soro ba lakun Ngerewuru na, i *tanj kad' ya.

2 Zadfka fe poy na maa daa ha nzoɔ feyaa tanj kad' kad' ba mbijw hoy wum le, ka' a koko suo-ε ba nzoɔ ka bay ti tul-e mbaa, a pɔɔ nzaa nduo puo fe poyri na riw bele.

3 Roo le, fe poykeri ku na, tuma ker bay nzoɔri ka tul feyaa bari mbiimbam bay mbiimbam;

4 bay ji le, sim baa ndayri bay sim balri na ti maa bay naa feyaa nzoɔri ya mgban.

5 Sawke mini ze, zadka Krisi do vi tusiri key na, ka baa ha Ngerewuru mii:

«Bo na, mu hii bay fe poyri ya ndaw, fe hanja hoyri ya ndaw, roo le, mu mam pay suo ze ha mi.

6 Fe holri ka i tay i puoke fe, bay fe poyri ka bay naake feyari na rii law-a ya.

7 Munu zu le, Ngerewuru, mi baa ha mu,

mi do key, mi vi bay daa law hiiya bo munu ka i baa bayke se tul-i do bil mbede bo na *»

8 Pola le, Zezu baa ha Ngerewuru mii: «Mi hii bay fe poyri ya ndaw, fe hanja hoyri ya ndaw, fe holri ka i tay i puoke fe ya ndaw, fe poyri ka bay naake feyari ya ndaw pi. Ze *bol kusol na hii bay hanja nzoɔ ka daa fe poykeri ku na riw bele munu hoy kara, rii law-a ya.»

9 Ka baa ha ni na roɔbay mii: «[Ngerewuru, mi do key mi vi bay daa law hiiya bo†.» Be ze, bay fe ka Krisi daa na, Ngerewuru bumra fe poyri ka i daa bay fe holri na riw bele ba fal, a suo Zezu ze ba vuy fe poy.

10 Munu ka Zezu Krisi daa law hiiya Ngerewuru na, ka ha naari nzoɔ feyari, naa viri ba nzoɔ ka tanj kad' kad' bay faa suo-ε ka' a mbi ha huf ba vuy fe poy ba mbijw hoy wum ba gbuke.

11 Ka bil namri riw bele na, *nzoɔ fe poy Zibri mbijw mbijw riw bele, i do siya bay daa ped' ha Ngerewuru. Fe poy taa mbijwke ku na ze i puoke fe banɔu, roo le, fe poykeri ku na, ti maa bay naa bay feyaa ya mgban.

12 A Krisi laa le, mbi suo-ε ha huf ba vuy fe poy ba mbijw hoy bay tul feyaa nzoɔri. Fe poyke ku na do daa ped' banɔu. Timbede key na ka kaw tunduo hodo Ngerewuru,

13 a gijanj kpuru ha Ngerewuru haw yum ka tul nzoɔ tul ngani beri ha ri do munu ba fe daa bal-ε zuo di.

14 Bay faa suo-ε ka' a mbi a hu ba vuy fe poy ba mbijw hoy na, bari ka' a naa bay feyaa ka tul-ri na, ka ha ri tanj kad' kad' wum.

15 Tem Law Pie kara baa nasi bayke ha naari ndaw. Pola le, ka baa mii:

16 «I ko, kuni fie ka mi saka zinj ri na ze do key:

Bay namri ka' a vi vuku na, mi daa bol kusol-iri do bil ker bay bari, a mi vbie do bil law-ri‡.»

17 Ka baa na roɔbay mii:

«Mi ndaka buma ka tul fe kayaa bari na zinj ri,

a mi ker se tul feyaa bari na mbaa§.»

18 I ko ndaw, zadka Ngerewuru nda buma ka tul feyaa nzoɔri na, do nun daa fe poy roo bay naake feyaa na mbaa.

Naa sorori ba lakun Ngerewuru

19 Be ze, yu-iri, faa rii a se *zad' ka tanj kad' bamba tasiri ka bil hul kani taa tusueke ka nulue na, mgbuɔa do hoy nduo ha naari bay faa Zezu ka mbi suo-ε ba vuy *fe poy.

* 10:7 10.7 Simri 40.7-8. † 10:9 10.9 Simri 40.7-9. ‡ 10:16 10.16 Zeremi 31.33. § 10:17 10.17 Zeremi 31.34.

²⁰ Báy faa fe poyke ku na, gari ká kun zadf ká ñil hul kani na saka tãr, a ha naari faa fie ká bay sóroke ba lakun-ε. Faake na, ba be Zezu ká kaw báy kumnun.

²¹ Be ze, náa ðori báy *ngereñzob fe poy luye ká kaw tul nzoñ Ngerewuru.

²² Munu zu le, náa sórori ba lakun Ngerewuru báy law ká mbjw tan hje ndaw, báy ñil wara law ká fe kaayari mbjw ti ði ya, ká'a *tan kad kad báy sùo ká i waa báy mbii ká tan kad kad ndaw pi.

²³ Fe ká náa ðaari law naari te ði nzokðo, a náa baari bayke ba kele na, náa mgbári ngo-ngoñ, bay ji le, Ngerewuru ká ba nzoñ waa feke na ðo tul bay be.

²⁴ Náa kóri kóm ba tul kji bay súruke tigbaja kji ha náa hiikeri kji a náa ðaakeri fe kereri.

²⁵ Náa pónri zadf mbjw kji naari munu ká nzoñ haneri i ðaa ti ri tii i tji zadfe ya na ku ya, roo le, náa ðaari wara bo ñil law kji, kakalke le, báy nam ká i ko ba nam kún sal bay Ngerembay ká ðo ði ya def.

²⁶ Zadka náa tuuri tusue bay na tuu ndaa, roo náa yjiri náa geferi tul fe ðaa yaari báy le, fe poy kji boðf ká bay náake feyaa na ti mbáa.

²⁷ Fe mbjw hoy ro tòn ká náa gyanri báy bawda hje zikiki na, ba kún sal bay Ngerewuru báy huu ká'a seke bilam bilam a tay nzoñri ká i tji ká tul Ngerewuru na kuruk kuruk.

²⁸ Ká ñil sewke taa *Moyze na, zadka nzoñ wadf tul *bol kusol, roo nzoñ bay nasikeri sidí mase say le, i i nzoñke na tan kóko nun sie be.

²⁹ Ze zadka nzoñ im Vu Ngerewuru, a ko sim *sáka kuni ká'a ðaa ha ni tan kad kad na ba fe ya, a tjiiri Tem Ngerewuru ká kie naari law kere na waa, bay ká'a bóko tul-e na, a ðoko bamba tasiri ya mina le woo!

³⁰ Tusueke le, Ngerewuru kji sùo-ε baa mii: «Mból fe sekeri ká nzoñri ðaa zinj ri na, i ala ha mñ bi kji, mi vbíða gbaa ndaake. Bi kji ze mñ púo mbólke ká'a máa tul-e na báy*» Ka baa na roñbay mii: «Mì kún sal bay zuo tul nzoñ ñiri*.»

³¹ Do ngoñ bamba tasiri bay haña nzoñ fe ðaa kaaya ka tuo bo nduo Ngerewuru Nzoñ Káw Báy Kumnun.

³² I kér se tul titire nam ká i ðaake law-ri bo tul *Krisi a i kóke zadf taña be na i ko. Bil namkeri ku na, i ko seke fe ngji bamba tasiri, roo le, i mgbá ngo-ngoñ banquo kpadara.

³³ Hane le, i tjiiri ri, a i ðara ri ká nun ruo nzoñri; a zadf hane laa le, i ðo ði ya bay sóko nzoñri ká i ðara ri munu na.

³⁴ Baari na, i ko seke fe mbjw hoy zinj nzoñri ká i naa ñil hul sal. A zadka nzoñri yaa fe kere baari hoy kara ðaa fe ya, i sùu law-ri i kaw báy suoriya, bay ji le, i ko ndaw, baari na, i ðo báy feziña taa tusuekeri ká ndad kal ferri riw bele a ðo banquo.

³⁵ Munu zu le, i ha law-ri ka saa ya, bay ji le, bawda fe tunduo ðo bay tul nzoñri ká i ðaa law-ri bo tul Ngerewuru banquo.

³⁶ Fe ká ðo nun haña ri ðaa le, ba sùu law i ðaa law hiya Ngerewuru, bo i zinj fe ká'a waa bay haña ri na.

³⁷ Tusueke le, Ngerewuru baa ðo ñil mbede fe mii:

«Saw sie tòn ndji roñbay, tòn ndji munu hoy, a nzoñ ká ðo nun haña ni ka vi na, ká'a vika; ka ti mgbaka roy ya.

³⁸ Nzoñ ká ðo báy zadfe nzedem ká nun-i, báy faa law-ε ká'a ðaa bo tul-i na, a káw báy kumnun.

Ze bo, ka yji báy tighi-ε ba fal le, sùo-i ti ri mñ ká tul-e ya*.»

³⁹ A naari laa le, náa zuori zinj bari ká i yji báy tigbaja-ri ba fal a i wuru faa i se ba zadf ñie na ku ya, roo le, náa ñari nzoñri ká náa ðaari law naari bo tul Ngerewuru bay zinj pam.

11

Dáa law bo tul Ngerewuru

¹ Dáa law bo tul Ngerewuru na waa, ba ji le? Zadka nzoñ ðaa law-ε bo tul-e le, fe ká'a gyan kekeke bay haña Ngerewuru ka ha ni na, ka ko ta-tan mii, beri zinj ba tusue, a fe ká nzoñ ko báy nun-ε ya báy na, ka ko ba tusue mii, feke a ðoko.

² Báy faa law-ri ká i ðaa bo tul Ngerewuru na, Ngerewuru písike bulu naari ká pola lew na.

³ Báy faa law naari ká náa ðaari bo tul Ngerewuru na, náa kókeri mii, Ngerewuru ðaa ferri riw bele báy faa bay ká tji ká nzi-ε. Ze ferri riw bele ká náa kóri báy nun naari na, ka ðaa báy fe ká nzoñ ko báy nun-ε ya*.

⁴ Báy faa ðaa law bo tul Ngerewuru na, *Abel púoke *fe poy ká ndad kal tul-e taa *Kayi ha Ngerewuru, ba fe poy ká rii law-ε. Báy faa law-ε ká'a ðaa bo tul-e na, ka kóke ni ba nzoñ ká ðo báy zadfe nzedem ká nun-ε. Ze Abel hu na hu hoy kara, báy faa law-ε ká'a ðaa bo tul Ngerewuru na, fe ðaa ñeri baa bay koñ roñbay tji vuri*.

⁵ Báy faa ðaa law bo tul Ngerewuru na, Enok zinjke huf ya. Ngerewuru mbi ni báy kumnun ha nzoñ zinj ni ya wujm, bay ji le,

* 10:30 10:30 Kijina bol kusol ba sidike 32.35. † 10:30 10:30 Kijina bol kusol ba sidike 32.36. ‡ 10:38 10:38 Abakuk 2.3-4. * 11:3 11:3 Tiika saw fe 1.1-31. † 11:4 11.4 Tiika saw fe 4.1-16.

ka mbi ni do ziji ni. Tusueke le, mbede Ngerewuru baa mii, pola roo bay hana Ngerewuru mbi ni ha ni kaw ziji ni na, ka rii law-ε‡.

⁶ Zadka nzoɓ daa law-ε bo tul Ngerewuru ya le, faa ka bay hana ni rii law-ε na tiya. Nzoɓ ka soro ba lakun-ε na, do nun hana ni daa law-ε bo di mii, ka do di, a ha fe kereri ha nzoɓri ka i soro ba lakun-ε.

⁷ Bay faa daa law bo tul Ngerewuru na, *Noe laake baka bay Ngerewuru ka se tul feri ka'a vika vuku ka'a ko bay nun-ε ya roɓay na. Ka daa vu mbom bo tul Ngerewuru, ze a daake hul tumbii a yaake suo-ε bay nzoɓ bil hul beri riw bele. Be ze, bay faa law-ε ka'a daa bo tul Ngerewuru na, Ngerewuru koke ni ba nzoɓ ka do bay zadε nzedεm ka nun-ε§. Be ze, fe daa be na daa bay bo tul bie nzoɓri ka i daa law-ri bo tul-e ya na.

⁸ Bay faa daa law bo tul Ngerewuru na, zadka Ngerewuru di *Abaraham na, ka daa vu mbom bo tul-e, a uru ka tusiri be a se ba tusiri ka Ngerewuru a hana ni ba taa be. Ze tusiri ka'a seke ba baɗi na, ka ko na ya hoy kara, ka uru a se ba baɗi.

⁹ Bay faa law-ε ka'a daa bo tul Ngerewuru na, ka daake puo ka tusiri ka Ngerewuru waa bay hana ni munu ka varu nzoɓ. Ka naa bil hul ka i pud tul-e bay hu munu ka vi-e Izak bay vu bul-e *Zakoɓ, ka i ziji fe kere taa mbijwe ka Ngerewuru waa ziji Abaraham na,

¹⁰ bay ji le, ka giyan ngerεpuo ka'a doko hanɗo bay daa puo ka di; ba puo ka Ngerewuru ki ba nzoɓ leke faa daake, a ba nzoɓ daake*.

¹¹ Bay faa daa law bo tul Ngerewuru na ndaw ze, *Saara ki suo-ε ka se suo a di taw na kara, ya bil bay mbon nzoɓ, bay ji le, ka ko ta-tan mii, Ngerewuru ka ba nzoɓ waa fe na do tul bay be.

¹² Sawke mini ze, bay faa nzoɓ mbijwe ka ba Abaraham ka naa nzaa hud na, ka mbon led mbijwe ha vu bul-eri sie ba pola pola munu ba mbaymawri ka nulue, mase munu ba dikudi ka mba kiji ka do nzaa ma mbii†.

¹³ Nzoɓkeri ku na, i hu riw bele ka bil mbika law tan hana ri ziji fe ka Ngerewuru waa bay tul-ri. Roo le, i ko fekere di di bay nun-ri, i baa mii, nam mbijwe le, Ngerewuru a daa fe ka'a waa na zuo nduo-ri bay, a i daa suoriya ka di. I baa ta-tan ba kele mii,

bari ba varuri, i ba nzoɓ kal siyari hoy ka tusiri key.

¹⁴ Nzoɓri ka i baa bay munu ku na kie ta-tan mii, i nzaara tusiri taa tusueke ka bay daa puo ka di.

¹⁵ Ba fe ka i ker se tul tusiri ka i pon i zol na le, i ziji faa i yji i se di.

¹⁶ A roo le, i daa kon tusiri taa hay ka ndaf ka-kali; bayke baa mii, tusiri ka nulue. Sawke mini ze, Ngerewuru daa sahoi ka bay hana ri di ni ba Ngerewuru bari na ya. Tusueke le, ka daa ngerεpuo do nulue ha ri.

¹⁷⁻¹⁸ Bay faa daa law bo tul Ngerewuru na, zadka Ngerewuru lie Abaraham na, ka do di ya bay mgbaka Izak bay puoke fe ha ni. Ze Ngerewuru waa bay ziji Abaraham pola a baa mii: «Bay faa vi-e Izak ze vu bul-eri i ruoke bamba» hoy kara, ka do di ya bay mgbaka vi-e ka ba led mbijwe kekkek na bay puoke fe ha Ngerewuru.

¹⁹ Ka ko ka bil law-ε mii, ze bay tuma Izak saa luɗ hud hoy kara, Ngerewuru maa. Sawke mini ze, zadka Ngerewuru yijira Izak ha Abaraham na, rii fe ka'a tuma ni saa luɗ hud§.

²⁰ Bay faa daa law bo tul Ngerewuru na, Izak samke fe zuo tul Zakoɓ bay *Esaw, a baa bay se tul feri ka'a vika vuku*.

²¹ Bay faa daa law bo tul Ngerewuru na, zadka Zakoɓ do di ya bay huka na, ka sam fe zuo tul vu Zezebri sidi bele. Ka daa kaw be sii, a uru a daa nduo-ε zuo di a pisi Ngerewuru†.

²² Bay faa daa law bo tul Ngerewuru na, zadka nam hud Zezeb ton di ya def na, ka baa bay nam ka led Izarayelri i tiike saa tusiri Ezibte, roo a baa bay se tul hud be ka'a boko luɗ ka mak vaw le, vu bul-eri i vaa ar huruke i voro do tusiri ka Ngerewuru waa bay hana ri na‡.

²³ Bay faa daa law bo tul Ngerewuru na, nzoɓ mbon Moyzeri daa ni muɗ few say ka fal mbona be, bay ji le, i ko vu bari na ndaf wara bamba; ze bay waf bol nzaa mbay ka Ezibte na, hjeke daa ri ya§.

²⁴ Bay faa daa law bo tul Ngerewuru na, *Moyze hoy kara, zadka'a ngon na, ka hii bay hana ri di ni ba vu bil vu mbay *Farawon taa mayke ya*.

²⁵ Ka mbi nzi-ε bay koko seke fe ziji nzoɓ Ngerewururi ndaf mba kaw bay suoriya ka bil feya ka bole a di ndii hoy.

²⁶ Ka ker mii: hana nzoɓri im ni bay tul *Krisi, nzoɓ ka Ngerewuru a pie ni

‡ 11:5 11.5 Tiika saw fe 5.21-24. § 11:7 11.7 Tiika saw fe 6.9-17. * 11:10 11.10 Tiika saw fe 12.1-9. † 11:12

11.12 Tiika saw fe 17. ‡ 11:17-18 11.17-18 Tiika saw fe 21.12. § 11:19 11.19 Tiika saw fe 22.1-19. * 11:20

11.20 Tiika saw fe 27.25-40. † 11:21 11.21 Tiika saw fe 48.12-20. ‡ 11:22 11.22 Tiika saw fe 47.28-31; 50.24-25.

§ 11:23 11.23 I kiji Tji kele 2.1-10. * 11:24 11.24 Nzoɓ mbon Moyzeri na i ba Zibri, roo le, ba vu mbay Farawon taa mayke ze mbi ni a hol ni. Tji kele 2.1-10.

na, ndaɗ mba bawda feziɗari riw bele ká tusiri Ezibte. Ka ɗaa nun-ε geɗe tul fe tunduo ká'a vika.

²⁷ Báyy faa law-ε ká'a ɗaa ɓo tul Ngerewuru na, ka zólke saa tusiri Ezibte taɗ ɗaa hje here mbay Farawon. Ka mɓa sùo-ε ngɔ-ngɔɗ a yi fal ya, bay ji le, ri fe ká'a ko Ngerewuru báyy nun-ε, ɓe ká nzoɓ ko ni báyy nun ya na.

²⁸ Báyy faa law-ε ká'a ɗaa ɓo tul Ngerewuru na, ka ɗaa *nam suoriya tji saa bil koy na ɓo. Ka ɓaa ha leɗ Izarayelri ɗaa sim mje faa hul ɓari bay haɗa leɗ nzaapeɗ ká Ngerewuru pie ni i nzoɓri na, ka i leɗ pol leɗ Izarayelri ya.

²⁹ Báyy faa ɗaa law ɓo tul Ngerewuru na, maambii ká i ɗi ɓa Maambii Sje na kunj saa sikɗa gbaɗ a ha faa huɔ kurum kurum ha leɗ Izarayelri se ɗi i tji fi kelu. Zafka nzoɓri ká tusiri Ezibte fɔɗ fal-ri báyy faa na ku ndaw laa le, mbii vi puɗa tul-ri sijn ha ri hu báyy zaɗ ɓari riw bele†.

³⁰ Báyy faa ɗaa law ɓo tul Ngerewuru na, leɗ Izarayelri vaa haɗa fal kóko dudu ká ngerepuo ká Zeriko nam yie, a ndeke ɗi nam tonɔ sayke ká i haɗa fal-ε na báyyi le, kóko dudu na nda siri rukum.

³¹ Báyy faa ɗaa law ɓo tul Ngerewuru na, Rahaɓ ká ɓa máyy ɗaa nun pie na zinjke huɗ zinj nzoɓri ká i tji ká tul Ngerewuru na ya, bay ji le, ka mɓa leɗ Izarayelri ká i vi bay piyeɗ zaɗ ká bil ngerepuoke ku bay kóko báyy law kere ɓa luo-ε‡.

³² Bay ji ze mi ɓaa roɓay le? Sawn sie ká bay haɗa mi ɓaake bay se tul Gedeon, Barak, Samson, Zefte, *David, Samiyel, roɔ *nzoɓ yaɗaɗa bayri saa nzaa Ngerewuru ndaw na, tiya.

³³ Bari na, báyy faa ɗaa law ɓo tul Ngerewuru na, nzoɓ haɗeri ɗaa ruy zinj nzoɓri ká tusiri kɗi a i haw yum ká tul-ri. Nzoɓ haɗeri i re tul nzoɓri báyy faake. Nzoɓ haɗeri zinj fe ká Ngerewuru waa bay tul-ri. Nzoɓ haɗeri mɓa nzaa mbakiri.

³⁴ Nzoɓ haɗeri ruma bawda huu ká se bilam bilam. Nzoɓ haɗeri tji saa nzaa huɗ maamii. Nzoɓ haɗeri ká i taɗ ɗek ɗek na, Ngerewuru vaa ri a ha ri zinj hurusuo. Nzoɓ haɗeri ɗaa hje ká nzaa ruy ya. Nzoɓ haɗeri haw yum, ha nzoɓ tul ngani ɓari ká tusiri kɗi haw ɗul ká pol-ri

³⁵ Máyy haɗeri zinj nzoɓ ini ɓari ká hu ká i yi i fil ɓa kɗi.

I ɗara nzoɓ haɗeri ɓa huɗ. I hii bay haɗa ri máyy bay ká tul Krisi ɓo ha ri pɔɗ ri. Roo le, i hii ya, i hii kóko seke fe i huɗe, ɓo i káw báyy kummun ká ndaɗ kal taa tusiri key.

³⁶ Nzoɓ haɗeri roɓay, i sie ri i zoɗ ri báyy ndoy haɓla; i sijn nzoɓ haɗeri báyy sal lari a i vbuku ri zuɔ hul sal.

³⁷ I vbuku nzoɓ haɗeri báyy tisawri i i ri. I kuɗ nzoɓ haɗeri saa sikɗa a i i nzoɓ haɗeri báyy maamii. I ha nzoɓ haɗeri haɗa ɓa pola pola, gari ndúo ɓari ɓa huɔ baɗu báyy huɔ vuy. I ɓa nzoɓ kuɗuri i ɓa nzoɓri ká i ɗaa nun-ri tuo sie, a i ɓa nzoɓri ká i ɗara ri mbolonj mbolonj.

³⁸ Nzoɓkeri ku ká nzoɓ tukeleri ko ri fe ya na, ká nun Ngerewuru le, i ndaɗ kal nzoɓ tukeleri na riw bele pavbaɗ! I haɗa ri yeɗ yeɗ báyy bil law korri báyy tul kuori; i naa bil puy kuori báyy bil puyri.

³⁹ Báyy faa ɗaa law ɓo tul Ngerewuru ze ɓari nzoɓkeri riw bele ku na, i riike law-ε ha ni pisike ri. Roo le, fe ká'a waa bay tul-ri na i zinj ya.

⁴⁰ Tusueke le, ka leke fe ká ndaɗ kal taa haɗ ká pola bay tul naari. A roo le, ka hii bay haɗa ri zinj fe kerekeri ká ha náa taɗkeri kaɗ kaɗ na pola ha naari ya.

12

Sju law ká bil kóko seke fe

¹ Naari na, munu ká náa ɗori báyy ruo nzoɓ bay nasikeri ká i kiri naari na, naari hoy kara feri riw bele ká yoklo haɗa náa séri nun naari ɓa pola báyy feyaa ká mbuɔlo naari leɓre na, náa naari ɓa fal, a náa ɗuuri ɗul ká Ngerewuru hii bay haɗa náa ɗuuri kparak báyy sju law kpuru tji gbuɗe.

² Naa geɗeri kóm ɓa luo Zezu, ɓe ká'a ɗaa ha náa ɗaari law naari ɓo tul-e, a nda faa pol naari ká ɗi kpuru tji gbuɗe na. Be na, ka sju law-ε a hii huɗ ká tul puu say huɗ ká ɓa huɗ sahoɗ ɓamba. Roo le, ka ko ɓa fe mbjw ya, bay ji le, ka ker se tul suoriya ká Ngerewuru ɗaa ɗo bay tul-e; a timbeɗe key le, ka kaw zaɗ káw rinj ɗika ká tunduo hoɗo Ngerewuru, Nzoɓ Reke Mbay ká Tul Feri Riwi Bele.

³ I kér se tul Zezu, ɓe ká'a sju law-ε ká nduo nzoɓ feyaaɗ ká i tunj ni ngereɗ na i ko. I ker se ɗi ɓo, i taɗ ya, a law-ri kara ka saɗ ya ndaw.

⁴ Ruy baari ká i ruu bay tul feyaa na, i ruu kpuru i zinj huɗ ká ɗi ya báyy. Munu zu le, i ha law-ri ka saɗ ya.

⁵ Bay ɗaa wara ɓo bil law ká Ngerewuru ɓaa ha ri ká i ɓa vi-eri na waa, i yi-yiinra le woo? Ka ɓaa mi:

«Vu-i, zadka bi Ngerembay mi yiw mù le, mù ko ɓa fe ya na, munu ya.

A zadka mi túnj mù bay tul fe ɗaa ɓo na le, mu ha law-a ka saɗ ya,

⁶ bay ji le, bi Ngerembay na,

† 11:29 11.29 Ká bay láa soro bayri key riw bele le, i kɗi Tji kele 1-15.21. ‡ 11:31 11.31 Zozuye 2.1-24; 5.13-6.27.

* 12:6 12.6 Sim bayri 3.11-12.

mì kuo basuku nzoɓ ká mĩ hii ni;
mĩ nda nzoɓri riw bele ká mĩ kò ri ɓa
vu-iri*.»

⁷ I suu law ká bil kóko seke fe ɓaari. Bá y faa kóko seke fekeri na, Ngerewuru a yiw ri munu ká ɓaa leɗ yjwke vi-eri. Waa, leɗ haɗ ze bi-ε yiw ni ya do di le?

⁸ Zadka'a kuo basuku-ri bay tul fe daa ɓaari, munu ká'a daa ziŋ vi-eri riw bele na ya le, i ɓa vi-e taa tusuɓkeri ya, i ɓa leɗ mbanari hoy.

⁹ ɓaa naari ká tusiri key na, i yiw naari le, náa hijeri ri; waa ɓod bá y roo, náa diŋri tul naari ká pol ɓaa naari ká nulue na le, náa ti káwri bá y kumnun na ya le?

¹⁰ Zadka náa ɓari leɗ koɓ roɓay na, ɓaa naari ká tusiri key na, i yiw naari maa mbiimbam ndii munu ká i ko ɓa fe kere na. A ɓaa naari ká nulue laa le, ka yiw naari bay sóko naari; a hii bay haɗa náa viri ɓa nzoɓri ká *taŋ kaɗ kaɗ munu ká be.

¹¹ Zadka i do yiw naari bá y ká bil saw sieke ku na, náa kóri ɓa fe ká ndaya, a náa daari sie ze ká di, ɓo náa daari suoriya ya. Roo le, kpuru waw na, ɓari ká i fere ri fe bá y faa yuri ká mini key na, i ko ɓa fe kere: bay ji le, i vi ɓa nzoɓri ká i kaw dekeke, i ɓa nzoɓri ká i daa fe bá y zaɗe.

¹² Be ze, yu-iri, i suu law-ri i se nun-ri ɓa pola!

¹³ I daa fe bá y zaɗe, i se faa ká do kparak na ɓanɗuɓ bay haɗa ɓo, nzoɓri ká hirusuo-ri tiya na, i ko ri le, i ziŋ hirusuo i se simsed kere, ɓo i lie ya.

Báka bay

¹⁴ I daa hirusuo-ri tun kɔ bay ká w bá y dekeke ka ziŋ nzoɓri riw bele, a i se simsed ká *taŋ kaɗ kaɗ a rii law Ngerewuru; munu ya le, nzoɓ mɓijw ká'a máa bay kóko Ngerembay ko na, tiya.

¹⁵ I nze bá y sùo-ri bay haɗa nzoɓ mɓijw ká sakra ɓaari ka fére fal-ε haɗ law kere Ngerewuru ya. I nze bá y sùo-ri bay haɗa nzoɓ mɓijw kara ka vi ɓa puu ká zoŋ bak bak, a daa haɗ nzoɓri zukri kɔ haɗ zódi ke yaɗ zaɗ kpol kpol ɓa pola pola ya.

¹⁶ I nze bá y sùo-ri bay haɗa nzoɓ mɓijw kara ka ɓa nzoɓ daa nun pie, mase nzoɓ im fe kere Ngerewuru munu ká *Esaw daa na ya. Be na, ka mbi fe kere ká do bay tul-e be ká'a ɓa ngere leɗ na, a hieke bá y tunguo fe sɓm mɓijw hoy ziŋ tonɔ fal-ε.

¹⁷ I ko ndaw, falε ku na, ka nzaa faa bay haɗa bi-ε ka sám fe haɗ ni, roo le, bi-ε tun ni ngeren. Ka nzaa faa bá y rew yen yen

bay haɗa bi-ε ka suo kér bay be, a sám fe haɗ ni hoy kara, ka ziŋ faa ya†.

¹⁸ Baari na, i soro ɓa lakun Ngerewuru munu ká leɗ Izarayelri ká pola lew ya. Bari na, i soro ɓa lakun kuo Sinay ká nzoɓ ko bá y nun-ε a zaa bá y nduo-ε. Zaɗe ku na, huu se ká di bilam bilam ndaw, sii mbam do di bir bir ndaw, suŋ tilo do di ndun ndaw, bawda zuu uru gingiŋ ká di ndaw,

¹⁹ tiw mgba ká di pjo pjo ndaw, roo kusol Ngerewuru mgba ká di beɓen ndaw. Zadka i laa kusolke munu na, i koɗ *Moyze bay haɗa Ngerewuru ka ɓaa bay kɔ haɗ ɓari mbaa‡.

²⁰ Bay ji le, i maa bay siŋ law-ri ká tul nzaa ká Ngerewuru mbi pola ha ri na ya. Ka ɓaa mii: «Nzoɓ ze zaa kuo na key, mase nay ze zaa hoy kara, i vbuku ni bá y tisaw bay ika ni§.»

²¹ Feri riw bele ká i ko na, mbi hije ha ri zikiki. Moyze kɔ hoy kara ɓaa mii: «Hije daa mĩ ha mĩ to kpak kpak*.»

²² Roo le, ɓaari na, i soro ɓa lakun Kuo *Sion ká ɓa ngerepuo Ngerewuru Nzoɓ Ká w Bá y Kumnun; ɓa Zuruzalem ká nulue. I soro ɓa lakun leɗ nzaaped Ngerewuru ká i ruo ɓamba wuruk wu-ruk i mɓy kɔ i daa suoriya ká di.

²³ I soro ɓa lakun titire nzoɓri ká i ɓa taa Ngerewuru ká i mɓy tul kɔ; ɓa nzoɓri ká'a daa riŋ-ri do bil mbede pam ká nulue. I soro ɓa lakun Ngerewuru, Nzoɓ Kúŋ Sal Bay nzoɓri riw bele, bá y para nun sùo nzoɓri ká'a naa bay ká tul-ri a ha ri do bá y zaɗe nzedem.

²⁴ Roo, ɓa lakun Zezu ká'a do sikfa Ngerewuru bá y naari a daa haɗ Ngerewuru saake kuni fie ziŋ naari. Sim be Zezu ká uo na kie fe ndaɗ mba sim *Abel†.

²⁵ I ko tul-ri bá y kere! Ngerewuru ká ɓaa bay ha ri na, i mbii suku-ri ká di ya. Zadka leɗ Izarayelri mbii suku-ri ká tul bay ká Ngerewuru baka ri ká tusiri key bá y faa Moyze na, i ti ká bil kóko seke fe ya. Waa, maa bay naari ká náa mbiiri suku naari bay láa báka bay Ngerewuru ká baka naari ká nulue bá y faa Zezu na, náa tiiri ká bil kóko seke fe na mina le?

²⁶ Pola lew ká tul Kuo Sinay na, kusol Ngerewuru mgba haɗ zaɗ laŋ yik yik. Roo le, timbede key na, ka waa bay key ziŋ naari mii: «Mi haɗa zaɗ laŋ yik yik ba mɓijw roɓay; ɓa tusiri hoy ya, roo le, nulue kara ndaw.»

²⁷ Bay ká'a ɓaa mii: «Ba mɓijw roɓay» na kie naari ta-taŋ mii: ferri riw bele ká Ngerewuru daa na, a laŋ yik yik a zekre

† 12:17 12:17 Tii kele 25.30-40. ‡ 12:19 12:19 Tji kele 20.19. § 12:20 12:20 Tji kele 19.13. * 12:21 12:21 Kjiŋja bol kusol ba sidike 9.19. † 12:24 12:24 Sim Zezu na mba sim Abel, bay ji le, sim Abel vbi vbiɗa tul ngani, a sim Zezu laa le, nda buma ziŋ nzoɓri ká tul fe daa ya ɓari. Tiika saɗ we 4.10.

kad bay haŋa bo, feri ká laŋ ya a do ndin
na, ka do.

²⁸ Naari na, náa do zinjri puoruo ká
nulus ká laŋ ya, a náa réri mbay zinj
Ngerewuru ká dí. Munu zu le, náa dáari
taambol há Ngerewuru; náa písiri ni, a náa
dáari fe ká rii law-ε, báy díŋ tul ndaw, hje
ni ndaw,

²⁹ Bay ji le, Ngerewuru naari na, do
munu ba huu ká se gandaw gandaw.

13

Simsed ká rii law Ngerewuru

¹ I hii kji banquo ká bil *Krisi.

² I yinjra mgbaka varuri ká i tji tul-ri ya.
I ko, nzob haneri daa munu i mgbake led
nzaaped Ngerewururi ká nulus ba sùo-ri
tan kókoke.

³ I kér se tul bari ká i naa hul sal na rii
fe ká i naa dí zinj ri. I kér se tul bari ká i
daa nun-ri tuo síe na, rii fe ká i daa nun-ri
tuo síe munu ká bari ndaw.

⁴ Ndad bay haŋa baari riw bele na, i doy
yaŋa kji; máy nzob báy wara nzob na, i
koro sùo-ri bay tul kji, bay ji le, nzob taka
mgbáy bapibiri báy nzob daa nun pieri na,
Ngerewuru a kún sal bay zuo tul-ri.

⁵ I ha kon lari ka re mbay ká tul simsed
baari ya, i daa law-ri ka bo tul fe ká i dóke
kji hoy, bay ji le, Ngerewuru baa mii:

«Mì ti ála ri ya;

mì ti pón fal-ri ya mgbaj*.»

⁶ Be mini ze, náa maa baari ta-tan ba kele
mii:

«Jgerembay na ba nzob soko mì;
mì ti daa hje ya.

Waa, fe ji ze, nzob a máa bay daa zinj mì
le?»

⁷ I kér se tul nzob ndaka faa pol-ri ká
pola ká i ka-káa Bay Ngerewuru ha ri na
i ko. I kér se tul law-ri ká i daa bo tul
Ngerewuru kpuru i huke na, i mbóro i daa.

⁸ Zezu Krisi na, fere sùo-ε ya, ka do
munu ká lie, vuri, a do munu banquo
kpadara.

⁹ I ha kji fe féleri ká bof bof a do bof
báy tusue bay ká se tul Krisi na, ka kúo ri
ha ri wúruke faa ya. Fe ká ndad bamba
le, bay haŋa bil law naari ka zinj hurusuo
báy faa law kere Ngerewuru bo, báy faa
daa vu mbom bo tul zad sanmari ká se tul
fe süm ya. Bari nzobri ká i daa vu mbom
bo tul zad sanmari ká mini key na, i zinj fe
mbjw ká bil-ε ya.

¹⁰ Naari na, náa dori báy *fe poy naari
ká naa bay feyaa ká tul naari, a bari *nzob

fe poy Zibri ká i daa ped ká bil hul kani na,
i do báy faa ká bay tuu ndadike ya[‡].

¹¹ Tusueke le, *ngerenzob fe poy luye
Zibri ze se báy sim fe holri a riike bil
*zad ká tan kadaj bamba tasiri na bay
púo fe bay náake feyaa nzobri. Roo le, sùo
náykeri na, i tay ká nzaa zad.

¹² Sawke mini ze, Zezu hoy kara hu ká
nzaa zad ká fal ngerepuo bay haŋa nzobri
*tan kad kad báy faa sim be sùo-ε.

¹³ Munu zu le, náa tjiiri ká bil kji fe daa
Zibri na, a náa súori nun Zezu ba nzaa zad,
a náa zúori zinj ni mbjw ká dí ha ri im naari
munu ká be,

¹⁴ Bay ji le, ká tusiri key na, náa dori
báy puo ká a dóko banquo ya, roo le, náa
gijanri ngerepuo ká a dóko.

¹⁵ Munu zu le, báy faa Zezu na, náa písiri
Ngerewuru banquo, be ze ba fe poy naari;
bayke baa mii, náa písiri rin-ε báy nzaa
naari banquo.

¹⁶ I yinjra daa fe kere ya, a i ha kji fe
ká i dóke na; be ze ba fe poyri ká rii law
Ngerewuru.

¹⁷ Nzobri ká i nda faa pol-ri na, i daa vu
mbom bo tul-ri a i díŋ tul-ri ká pol-ri, bay
ji le, nam mba nun-ri ya bay tul-ri. Ba
bari ze, i kjiŋa fal ped daa bari sùo-ri ha
Ngerewuru. Zadka i daa vu mbom bo tul-
ri le, i daa ped bari na báy suoriya, a ze
bo i daa vu mbom bo tul-ri ya laa le, i daa
ped bari na báy réke sùo, le, ped bari na
ti sóko ri mbjw ya.

¹⁸ I daa nzaa bay kere banquo bay tul
buru. Buru ko ká bil law buru ba tusue
kji; kér bay buru daa bay mbjw bo tul buru
ya, bay ji le, buru hii bay séke simsed ká
do báy zadε banquo.

¹⁹ Mí kod ri, kakalke le, bay haŋa ri daa
nzaa bay kere ha Ngerewuru ka ha mì faa
ha mì yi kod hoy mì se luo-ri.

Nzaa bay kere be báy óro bie bay ká mgbada

²⁰⁻²¹ Ngerewuru tuma Ngerembay naari
Zezu *Krisi saa sakra nzob huferi, be ká a
ba ngere tul nzob koro baduri. Báy faa
sim be ká uo na, Ngerewuru saake kuni fie
ká a dóko banquo na zinj naari. Ndad bay
haŋa be Ngerewuru ká ha dekeke ha nzob
na, ka ha ri fe kereri riw bele ká i se sieke
bay haŋa ri dáake law hiiya be. Ndad bay
haŋa ni ka daa fe ká rii law-ε ká bil law
naari báy faa Zezu Krisi. Rin dika ba taa
Zezu mbiimbam báy mbiimbam banquo!
Amem! Ndad bay haŋa ni ka do munu na
kji!

* 13:5 13.5 Zozuye 1.5; Kjiŋa bol kusol ba sidike 31.6. † 13:6 13.6 Simri 118.6. ‡ 13:10 13.10 Naari ká náa dáari
law naari bo tul Zezu na, fe poy naari ba Zezu ká mbi sùo-ε ba vuy fe poy ká tul puu say hud bay tul naari. Nzobri
ká i do bil fe daa Zibri kob roBay, a i daa law-ri bo tul Zezu ya na, i ti dóko bil fe kere ká náa zinjri na ya.

²² Yụ-iri, mbede ni ká ngudanj ká mĩ dāa ha rĩ key na bay dāake wāra ɓo ɓil law-rĩ zu, ze mĩ kod rĩ bay haɗa rĩ iki law-rĩ ká dī i laa.

²³ Mĩ hii bay haɗa rĩ ko, yụ naari Timote na i tina ni saa hul sal ro. Zadfka'a vi luo-i ɓa vaa le, mĩ mgbaka ni kek uu gar-i ha ɓuru kị ɓuru se luo-rĩ ɓuru vaa ko rĩ.

²⁴ I hii soko ha nzoɓ ndáka faa pol-rĩ riw bele ɓáy nzoɓ taa Ngerewururi riw bele. Bari ká tusiri Itali kara, i hii soko ha rĩ.

²⁵ Ndad ɓay haɗa law huoke Ngerewuru ka sác zinj rĩ riw bele.

Zak Mbede ká Zak d́aa

Bay ká se tul feri ká d́o bil mbede ni key

Mbede key na Zak d́aa ha nzoɓ Ngerewuru ká i zekre kɔ kperke kperke ká i kaw ɓoɗ ɓoɗ ká tusiri key ɓa varu nzoɓri hoy. Nzoɓ d́aa mbede key na, ha nzaa ɓoko báy nun nzem d́aa fe, bay haɗa nzoɓ mbika lawri geɗe tul simseɗ kere ká maa báy taa nzoɓ Krisiri ká sakra nzoɓ fe d́aa yaari báy nzoɓri ká i mɓa nzaa-ri ká tusiri key t́uj siri kek kek. Ka ɓaa bay feri ɓoɗ ɓoɗ ká bay sókoke nzoɓri ká bil káw báy kumnun ɓari ká tusiri key ha ri d́o bay kér bay ká d́o báy zadɛ ká se tul fe lie law ká t́ji tul nzoɓ ndaw, nzoɓ kuku ndaw, nzoɓ feziɗa ndaw, kóro nzaa rɓm ndaw, roo kakalke le, ka ɓaa mii, mbika law ká fe d́aake tiya na, d́o ɓa fe ká gor hoy.

Máa bayri ká d́o bil-e

D́aa suoriya ká bil fe lie law ká t́ji tul nzoɓ: 1.1-18

Láa bay báy d́aa feke: 1.19-27

Báka bay ká se tul náa nun kɔ: 2.1-13

Mbika law tan d́aa feke na, ɓa fe ká gor hoy: 2.14-26

Kóro nzaa rɓm: 3

Nzoɓ mbika law, báy feri ká tusiri key: 4.1-5.6

Feri ɓoɗ ɓoɗ ká bay d́aa: 5.7-20

Soko ká Zak hii ha nzoɓ mbika lawri

¹ Bi Zak ká m̀ ɓa koy peɗ Ngerewuru báy Ngerembay Zezu *Krisi na, m̀ daa mbede key m̀ hiike soko ha saw nzoɓ Ngerewuru riw bele ká i zekre kɔ kperke kperke i kaw ɓoɗ ɓoɗ ká tusiri key.

Mbika law báy nun nzem

² Yu-iri, kɔri fe lie lawri ɓoɗ ɓoɗ ká t́ji tul-ri na i ko ɓa fe suoriya,

³ Bay ji le, i ko ndaw, mɓaka mbika law ngɔ-ngɔɗ na, d́aa ha ri sɔ́uke law-ri ɓa pola pola.

⁴ Roo le, d́o nun haɗa sɔ́u law ɓaari na ka d́o kpuru t́ji gɓuke, bay haɗa ɓo i vi ɓa nzoɓri ká ngɔ-ngɔɗ ká fe mbɔw mini kara ka puo ri ya.

⁵ Ze ɓo, zadka nun nzem puo nzoɓ mbɔw ká sakra ɓaari le, ka vbi Ngerewuru ká ha fe ha nzoɓri riw bele báy law kere puluk tan t́uj ri ngeren na.

⁶ Roo le, ndaɗ bay haɗa ni ka vbi ni báy faa mbika law tan máy bay ká bil law-e, bay ji le, nzoɓ ká máy bay ká bil law-e na ka d́o faa mbɔw munu ɓa mbii ká zuu kuu le, ura ni a suru ni nda kɔ paw paw ɓa lie ɓa lew.

⁷ Kɔri nzoɓ ká mini key na, kóko ká'a kér a ɓaa mii, Ngerewuru a haɗa ɓeri fe.

⁸ Ba nzoɓ ká law-e ruu ni, a faa seɗ ɓeri riw bele kara d́o man.

Bay ká se tul nzoɓ kuku báy nzoɓ feziɗa

⁹ Nzoɓ mbika law ká ɓa nzoɓ kuku na, ndaɗ bay haɗa ni ka záy sùo-e bay tul Ngerewuru ká ura ni d́o siya.

¹⁰ A nzoɓ mbika law ká ɓa nzoɓ feziɗa laa le, ka záy sùo-e ndaw bay tul Ngerewuru ká iki tul feziɗa ɓeri ɓa siri. Tusueke le, nzoɓ feziɗari na i kál mɓaɗ munu ká fukri puu

¹¹ ká sie t́ji mbuu a so mɓan ha fukrikeri na huɔ a gay, ha kereke ká fuu mbuu na zekre kad kad. Do faa mbɔw munu ndaw, nzoɓ feziɗari na i zéeke rik ká bil peɗ ɓeri.

Bay ká se tul fe lie law

¹² Nzoɓ ká mɓa law-e ngɔ-ngɔɗ ká tul fe lie lawri ká t́ji tul-e na, suoriya ɓa taa ɓe, bay ji le, zadka'a mba tul fe lie law na, a d́oko báy kumnun ká d́o ɓanɗuɔ ɓa fe tunduo ká Ngerewuru waa bay tul nzoɓri ka i hii ni na.

¹³ Zadka fe lie law t́ji tul nzoɓ le, kóko ká'a ɓaa mii, Ngerewuru ze lie ɓeri, bay ji le, faa ká bay lie Ngerewuru ha ni d́aa fe kaɗa na tiya. A ɓe Ngerewuru kara ti lie law nzoɓ mbɔw ya.

¹⁴ Roo le, kón fe ká d́o bil law nzoɓ ze lie law-e a kuo ni a d́aa ni ɓo bil ndaw.

¹⁵ A zadka kón feke ku na se ndji ɓa pola le, vi ɓa feyga. Ze ɓo feygaake sie ɓa pola pola le, mɓon huɗ.

¹⁶ Baari yu-iri ká m̀ ko ri ɓa nzoɓ nun-i na, i úla sùo-ri ya!

¹⁷ Fe kereri riw bele ká ndaɗ bamba ká i zɔɗ na, uru saa luu Ngerewuru nzoɓ d́aa zad tanari ká nulue. Be na, ka zere sùo-e ya ndaw, a suo zad dól ɓe hoy kara ba mbɔw ya ndaw pi.

¹⁸ Báy law hiiya ɓe na, ka haɗke naari pam báy faa Bay ɓe ká ɓa tusue bay. Ka d́aa munu bay haɗa ɓo, náa d́ori titire d́ekre ká pol feri riw bele ká'a d́aa ri na.

Laa bay báy peɗke

¹⁹ Baari yu-iri ká m̀ ko ri ɓa nzoɓ nun-i na, bay ká m̀ ɓaa key na i laa báy kere! Nzoɓ haɗa haɗa le, ka d́o d́i ya a te suk-e a láake, a takra yɔ́ura báy bay ɓa vaa ya ndaw, a ha law-e faɗa ni ɓa vaa ya ndaw,

²⁰ bay ji le, nzoɓ law faɗa na ti d́aa fe ká d́o báy zadɛ nzedem ká nun Ngerewuru ya.

²¹ Munu zu le, feri riw bele ká ɓa fe im báy fe law mɓórori ká mbaa law-ri d́ororo na, i pón fal-e wum, i d́in tul-ri i yaake bay ká Ngerewuru ha ni ɓar saw d́o bil law-ri

na, bay ji le, bayke na ku ze maa bay hanja ri zinke pam.

²² Bay ká ì laa na, ì laa ba láake hoy ya, roo le, ì d'aa feke nd'aw ro! Munu ya le, ì ula sùò-ri.

²³ Nzoò ká laa Bay Ngerewuru, roo a d'aa feke ya na, ka do munu ba nzoò ká ko tem sùò-ε ká do bil fe kóko tem sùò.

²⁴ Falé ká' a pon a zol na báyii le, zadé ku hoy tem sùò-ε ká' a ko na zee ni sel.

²⁵ A nzoò ká bekle *bol kusol *Krisi ká do báy zadé nzedem ká ha naari faa d'aa fe ká rii law Ngerewuru, roo a do tul-e ngó-ngó a d'aa pedke báy faake a yinjra fe mbjw ya le, nzoòbke ku na Ngerewuru a sám fe zuo tul-e ká bil ped fe.

²⁶ A nzoò ká ko a baa mii, beri ba nzoò hje Ngerewuru, roo a ko faa kóro nzaa rim-ε ya le, ka ula sùò-ε sùò-ε kji. Ped d'aa nzoòbke ká pol Ngerewuru na do ba fe ká gor hoy.

²⁷ Hje Ngerewuru taa tusueke ká tan kad'anj ká nun Baa Ngerewuru na ze do key: ì ko-kóm ba tul led selri báy máy sieri ká bil kóko seke fe bari, a ì nze báy sùò-ri bay hanja fe k'ayari ká tukelé key na ka bíe ri ya.

2

I naa nun kji ya

¹ Yü-iri, baari ká ì d'aa law-ri bo tul Ngerembay naari Zezu *Krisi Nzoò Rinj Dika Luye na, ndad' bay hanja ri naa nun nzoò mbjw ya.

² Ì ko, munu ká nzoò feziña mbjw nduo gari nduy mgbilik mgbilik, a d'aa ngama ká nduy ziriri ziriri nduo nduo-ε a víke zad' mbjw kji baari, a nzoò ndeke di sidike na ba nzoò kuku a nduo kan gari a víke *hul mbjw kji na ku ndaw.

³ A le, ì d'aa vu mbom bo tul nzoò ká nduo gari kere na ì baa ha ni mii: «Jgere, zad' káw baari ze ba kere do key.» Falé le, ì baa ha nzoò kuku na mii: «Bo na, mu do siya, mase mu káw siri ká zad' ni key.»

⁴ Zadka ì d'aa munu ká sakra baari le, ì naa nun nzoò ya zu le? Dáa bay bo tul nzoò, báy kér bay ká ndaya munu ku na waa, do báy zadé kji zu le?

⁵ Baari yu-iri ká mii ko ri ba nzoò nun-ì na, ì te suku-ri ì laa bay key na báy kere! Ngerewuru nan nzoò kükuri ká nzoòbri ká tusiri key ko ri ba fe ya na bay hanja ri vi ba nzoòbri ká ì ngon ká bil mbika law, ì do bil puoruo be ká' a waa bay tul bari ká ì hii ni na waa, ì ko ya le woo?

⁶ A roo le, baari na, ì im nzoò kükuri! Nzoòbri ká ì mgba nzaa-ri ì f'aa ri se zad' kúnj sal bay na, ba bari nzoò feziñari na ya le woo!

⁷ Mase, rinj kere ká Ngerewuru d'aa bo tul ri na waa, ba bari kji ze ì bie ya le?

⁸ Mbede Ngerewuru baa mii: «Mu hii kji-ò munu ká sùò-ò bo kji*.» Zadka ì d'aa vu mbom bo tul bol kusolke ká kal bol kusol hawri na riw bele le, ì d'aa ndad' bamba kji zu.

⁹ Roo le, zadka ì naa nun kji le, ì d'aa feyaa, a *bol kusol na kara d'aa bay bo tul-ri, bay ji le, ì wad' tul bol kusolke na.

¹⁰ Tusueke le, zadka ì d'aa vu mbom bo tul bol kusolri na báy zadé, roo ì raw mbjw hoy kekkek ká sakrake na le, Ngerewuru ko ri ba nzoò wad' bol kusolri na ku riw bele,

¹¹ Báy ji le, Ngerewuru ká baa mii: «Mù ti d'aa nun pie ya» na, yi a baa na roòbay mii: «Mù ti ika nzoò ya.» Ze, zadka mù d'aa nun pie ya, roo mù ì nzoò le, mù wad' bol kusol Ngerewuru na.

¹² Munu zu le, bayri riw bele ká ì baa, báy ferri riw bele ká ì d'aa na, ì d'aa munu ba nzoòbri ká Ngerewuru a kúnj sal bay zuo tul-ri, báy faa bol kusol ká ha nzoòbri faa d'aa fe ká rii law-ε na.

¹³ Nzoò ká ko nun sie kji-ε ya, roo nam kúnj sal bay vi le, Ngerewuru a kúnj sal bay bo tul-e tanj kóko nun sie fe. Roo le, nzoò ká ko nun sie kji-ε na, nam kúnj sal bay vi le, fe ká' a mbika hje ha ni na tiya.

Mbika law báy fe d'aa kereke

¹⁴ Yü-iri, zadka nzoò baa mii, beri do báy mbika law, roo a d'aa fe ká kie mbika lawke na ya waa, kji mbika law ká do munu ku na, kereke ba ji le? Leε, mbika law ká mini na, a y'aañi ni kji zu le?

¹⁵ Munu ká yu baari ká ba w'ara nzoò, mase máy nzoò se tigbi-ε hoy a kon se ni nam bay nam,

¹⁶ Roo nzoò mbjw ká sakra baari ko ni a baa ha ni mii: «Mba mii mba! Gari tiya, fe sum kara tiya ndaw, mu se báy kere dekeke,» roo ì ha ni fe ká' a se sieke ya na waa, kereke do ha le?

¹⁷ Mbika law na do faa mbjw munu ndaw. Zadka nzoò baa mii: «Mi do báy mbika law,» roo a d'aa fe ká bay kieke mbika law be na ya le, ba mbika law ká do gor hoy.

¹⁸ Ko ya le, nzoò hane a baa mii: «Bo na, mù ba nzoò ká mù do báy mbika law ká tanj d'aa fe kere, a bi laa le, mii ba nzoò ká mii d'aa fe kereri.» Leε, mii yinjra báy bay ha ni mii: «Mu kie mii, mina ze mbika law bo na do tanj d'aa fe kereri le, a bi laa le, mii kie mù mbika law bi báy fe kere biri ká mii d'aa na.»

¹⁹ Bo na, mù ko mú baa mii, Ngerewuru mbjw kekkek le, nda-ndad'! Temndayari kara ì ko munu ndaw, a ì to kpak kpak!

* 2:8 2.8 Soro ped' d'aa Leviri 19.18.

²⁰ Bo kòkò nzoɓ! Waa, mù hii bay haɗa m̄ k̄ie mù mii, mbika law ká taɗ d́aa fe kereri na, d̄o ba fe ká ḡor h̄oy le?

²¹ Mu k̄er se tul bulu naari *Abaraham na mú k̄o. Ka d́aa mina ndaw r̄oo h̄a Ngerewuru ko ni ba nzoɓ ká d̄o báy zad̄e ká nun-ε le? Ka d̄o báy zad̄e ká nun-ε bay tul fe ká'a d́aa a mbike vi-e Izak ba *fe poy h̄a ni na.

²² Mu k̄o, mbika law be, báy fe ká'a d́aa na se z̄ij k̄i mbijw h̄oy h̄a mbika law be na ɓ̄oɓke ɓ̄ie a d̄oɓe báy zad̄e nzedem bay fe ká'a d́aa na†.

²³ Be mini ze, bay ká d̄o bil mbede Ngerewuru na d̄o báy zad̄e. Bayke ɓaa mii: «Abaraham na d́aa law-ε ɓo tul Ngerewuru, be ze Ngerewuru k̄iike fal mbika law be, a kóke ni ba nzoɓ ká d̄o báy zad̄e nzedem ká nun-ε‡,» a d̄i ni ba nzoɓ buo-e.

²⁴ Munu zu le, i ko, nzoɓ na, Ngerewuru ko ni d̄o báy zad̄e nzedem ká nun-ε bay tul fe ká'a d́aa ɓo, bay tul mbika law ká'a d̄oɓe k̄i h̄oy ya.

²⁵ Do faa mbijw munu ba Rahaɓ ká ba máy nun pie ká mgbá nzoɓ nzaapedri ká i ba Zibri ba luo-e, a so ri a d́aa ri m̄ȳu ha ri zol báy faa k̄i. Báy faa fe d́aa be ká mini key na ze, Ngerewuru kóke ni ba máy ká d̄o báy zad̄e ká nun-ε§.

²⁶ Tusuke le, ɔmi ká t̄ji saa s̄uo nzoɓ na, nzoɓke hu ro zu. Do faa mbijw munu ndaw, mbika law ká taɗ d́aa fe kere na, ba mbika law ká hu-hu.

3

Kóro nzaa r̄im

¹ Ȳu-iri, ndad̄ bay haɗa nzoɓri nḡi-nḡji ká sakra ɓaari, i mbi s̄uo-ri ba nzoɓ fére nzoɓri fe ya, bay j̄i le, i ko ndaw, ɓuru ká ɓuru ba nzoɓ fére nzoɓri fe na, zadka fe fére ɓuru na d̄o báy zad̄e ya le, bay ká Ngerewuru a d́aa ɓo tul ɓuru na a nḡoɗ ɓamba tasiri kal tul-e taa nzoɓ h̄awri.

² Naari riw bele na, náa r̄awri faari ɓod ɓod k̄ire nḡji ɓamba. Zadka nzoɓ r̄aw bay ká'a ɓaa h̄a k̄y-eri na ku ya le, ka ɓa nzoɓ ká d́aa fe báy zad̄e, a maa kóro s̄uo-ε báy zad̄e ngid̄ bele.

³ I ko, munu ká náa d́aari k̄eɗeɗe zuo nzaa piriri bay haɗa ri h̄jeke naari na, vu fe ká nd̄ji ká d̄o nzaa-ri ku na, náa maari haɗa s̄uo-ri riw bele se z̄ij naari se zad̄ ká law naari hii. ⁴ Roɓay, munu ká hul tumbiiri ká nḡoɓ ɓamba ká zuu kuu bivbid̄ bivbid̄ a suru ri na kara, vu fe ká nd̄ji h̄oy ká d̄o tigbaa-ri ku na ze, nzoɓ piri nḡoɗkeri na maa haɗa hul tumbii na se z̄ij ri se zad̄ ká law-ri hii.

⁵ Do faa mbijw munu ndaw, r̄im na ɓa vu fe ká nd̄ji ká d̄o naysuo nzoɓ. Ze ka nḡoɓ ya nd̄ji h̄oy kara ka maa d́aa bawda bayri nḡji ɓamba.

I ko bil law kor ká aa ku na i ko, lahuu ká nd̄ji ká i te ɓo d̄i na, maa táy feri k̄oɓok k̄oɓok riw bele ká d̄i.

⁶ R̄im nzoɓ na d̄o faa mbijw munu ɓa lahuu na. Bay k̄ayari ɓod̄ ɓod̄ nḡji ɓamba t̄ji saa d̄i. Ka d̄o bil naysuo naari a ȳa d̄i k̄ol k̄ol, a ɓie s̄uo naari na riw bele. Ze, r̄im nzoɓ na d̄o ɓa huu ká ɓie nzoɓ báy nam mboɗa be k̄puru t̄ji nam hud̄ be. Huuke ku na saɓke uru saa bil huu ká ru-ruma ya k̄i.

⁷ Nzoɓri maa bay mgbaka nzaa nayri ɓod̄ ɓod̄ riw bele, nay ɓisuyri ndaw, nduyri ndaw, feri ká se-seɗ báy ɓil-ri ndaw, r̄oo s̄jiri ká bil máa mbii kar ndaw pi. Fe niri riw bele key na, nzoɓri z̄ij faa i mgbá nzaa-ri,

⁸ roo le, nzoɓ ká maa bay mgbaka nzaa r̄im mgbá na, mbijw tiya. R̄im na ɓa fe ká ndaya ká se siya kalu kalu, pomke kara i nzoɓ i.

⁹ R̄im key na, náa d́akeri taambol h̄a Ngerewuru ɓaa naari, a le, be na ku roɓay, náa ȳi náa f̄adkeri nzoɓri ká Ngerewuru d́aa ri ha ri rīi ni na.

¹⁰ Nzaa ká mbijw key na, náa s̄amkeri fe zuo tul nzoɓ ndaw, r̄oo náa ȳi náa f̄adkeri nzoɓ ndaw na! Ȳu-iri, d̄o nun haɗa ni ka d̄o munu ya!

¹¹ I ko ku na waa, luo mbii ká mbijw h̄oy, a luo ɓa mbii kere ndaw, a ȳi a luo ɓa mbii ká loɗ h̄aaru ndaw le?

¹² Ȳu-iri, nzum na waa, a lie ɓa sima le? Mase soɓo a lie ɓa nzum ndaw le? Luo mbii ká mbijw h̄oy na, mbii ká loɗ h̄aaru báy mbii ká ɓa kere na, ti t̄ji saa d̄i sid̄i bele ya.

Nun nzem ká uru saa luo Ngerewuru

¹³ Nzoɓ ve ze ká sakra ɓaari key ɓa nzoɓ nun nzem báy nzoɓ fe kóko le? Ndad̄ bay haɗa ni, ka k̄ie nun nzemke na báy faa s̄imsed̄ be, báy fe d́aa ɓeri ká'a d̄inje tul-e mgbor mgbor ká d̄i báy nun nzem na.

¹⁴ Roo le, zadka d́aa sere mbúo báy k̄er bay kóko nun fe d̄o ɓil law-r̄i le, i nda ḡiri s̄uo-r̄i ya, bay j̄i le, kúɗ bay ze d̄o s̄uo-r̄i; s̄uo bay mbijw kara ti ɓil law-r̄i ya.

¹⁵ Nun nzem ká mini key na uru saa luo Ngerewuru k̄pá ya, roo le, ɓa fe ká tusiri key h̄oy, a ɓa fe ká d̄o bil naysuo nzoɓ, a uru saa luo ngeretemdaya.

¹⁶ Zad̄ ká d́aa sere báy kóko nun fe ze re mbay ká sakra nzoɓri ká d̄i na, zad̄e ku na d̄o nzari nzari, a k̄iri fe k̄ayari ɓod̄ ɓod̄ kara d̄o d̄i.

† 2:22 2.22 I k̄ji Tiika saɓw fe 22.9-12. ‡ 2:23 2.23 Tiika saɓw fe 15.6. § 2:25 2.25 I k̄ji Zozuye 2.1-21.

¹⁷ Roo le, nun nzem tusueke ká uru saa luo Ngerewuru na do bod. Nzob ká do báy nun nzem mini key na, pola d'ekre le, ka ba nzob ká *tan kad kad, a ba nzob ká ha d'ekere do sakra nzobri, a se yudufo a daa fe kereri a lie lerekeri báy kere. Law kere yaa bil law-ε kpol kpol, a naa nun nzob ya ndaw, a ba nzob daa huo ya ndaw pi.

¹⁸ Bari ká i hii d'ekere na, i daa ha d'ekere do sakra nzobri, munu ká m'iri kere ká nzobri ru ká lereke ba fe daa ká do báy zadε.

4

Mgbaka baw ferri ká tusiri key

¹ Ruy ká nzobri ruu k'í báy rod'iri ká nzobri rod' k'í na waa, sawke uru saa haa le? Ba kon fe kaayari ká ru-ruy ká bil naysuo-r'i banquo kpadara zu. Waa, munu ya le?

² Baari na, i daa kon fe, roo le, i zin feke na ya. Be mini ze, i do di ya bay ika hud. Robay, baari na i daa sere ká tul fe, roo le, i zin feke na ya. Be ze, rod'í báy ruy d'oke sakra baari. Fe ká i daa konke bay d'oke na, i zin ya, bay ji le, i vbi Ngerewuru feke na ya.

³ I vbi fe i zin ya, bay ji le, i vbi báy k'er bayri ká ndaya. Fe ká i vbi ni na, i vbi bay tul kere baari k'í hoy.

⁴ Baari nzobri ká law-r'i wal ba sid'i! Zadka i mgbá baw ferri ká tukele key na, i ba nzob tul ngani Ngerewuru. Waa, i ko munu ya le? Nzob ká hii bay mgbaka baw ferri ká tusiri key na, ka vi ba nzob tul ngani Ngerewuru.

⁵ Mbede Ngerewuru baa mii: «Igerewuru hii bay hana Tem ká'a daa do bil law naari na ka do ba taa be k'í hoy.» Koko ká i k'er i baa mii, bayke do gor hoy ya.

⁶ Roo le, law kere ká'a ha naari na ng'ji kal tul zad' pavbad' robay, bay ji le, Bay Ngerewuru baa mii: «Igerewuru tun nzob siika suori ngeren, roo le, ka daa kere zin nzobri ká i din tul-r'i ká pol-e*.»

⁷ Munu zu le, i din tul-r'i ká pol Ngerewuru, i tun ngeretemndaya na ngeren ba lew, le, ka'a d'uu di di ká lakun-r'i.

⁸ I sóro ba lakun Ngerewuru, le, ka'a sóro ba lakun-r'i. Baari nzob feyaari! I s'je nduo-r'i. Baari nzob nzaa ruo bayri! I tina feyaa baari ha law-r'i ka tan kad kad.

⁹ I daa sie bay tul feyaa baari, i káw bil sie i re-rew, a i ng'ri suo-r'i. I ha sere siem baari na ka fére a t'ji sere rew, a suoriya baari hoy kara i fére ba sie.

¹⁰ I din tul-r'i ká pol Ngerewuru, le, ka'a ura tul-r'i do siya báy.

I daa bay bo tul k'í ya

¹¹ Yu-iri, i raa k'í ya. Zadka nzob raa yu-e, mase ka daa bay bo tul-e le, nzobke ku na baa bay kaaya se tul *bol kusol Ngerewuru, a daa bay bo tul bol kusolke na ndaw, bay ji le, bol kusol na hii bay hana nzob daa munu ya. Zadka mu daa bay bo tul bol kusol le, mu daa vu mbom bo di ya zu.

¹² Ba Ngerewuru k'í huo-ε hoy ze ba nzob mbika bol kusol ha nzob. A be huo-ε k'í hoy ze, ka maa bay k'un sal bayke. Ba fe k'í huo-ε hoy ndaw ze, ka maa yaana nzobri ndaw, a maa bay die ri ndaw pi. A bo ká mu daa bay bo tul ku-o na waa, mu ko suo-o ba nzob ve k'í gbad' le?

Siika suo ndaya

¹³ Baari ká i baa mii: «Vuri mase ruo le, buru seke ngerewu mini key, buru vaa daa mbiimbam mbijw bay daa fe hie buru zinke lari ká di» na, i te suku-r'i i laa bay ká m'í baa key na báy kere ndaw ro!

¹⁴ Baari nzobri ká i waa bay báy law-r'i munu ku na, fe ká'a t'ji tul-r'i ká ruo na waa, i ko-ko k'í zu le? Baari na, i do munu ba zuu huu ká t'ji tul tul ká bole di ya ndji hoy le, zekre kad bele.

¹⁵ Bay ká ndad' bay baa na ze do key: «Zadka law Ngerewuru hii, roo buru kaw báy kummun báy le, buru daa ferri mini ba lie ba lew.»

¹⁶ Tusueke le, baari ká i waa fe báy faa law hiiya baari na, i ba nzob siika suori, i hew suori dukuku dukuku. Fe daa hayri ká mini key na ndaya.

¹⁷ Munu zu le, nzob ká ko fe kere ká do nun hana ni ka daa, roo a daa ya le, ka daa feyaa.

5

Bay ká i bakake nzob fezinari

¹ Baari nzob fezinari, timbede key na i ko tul-r'i báy kere ndaw ro! I re-rew báy mbii nun-r'i mgbofo mgbofo, i ng'ri suo-r'i nzikri nzikri bay tul k'oko seke ferri ká'a t'ji tul-r'i.

² Fezina baari a p'un mbuduk mbuduk ndaw, gari baari kara ndere a ndeke di y'ari y'ari ndaw.

³ Lari baari, báy lari hayri ká nduy z'iriri z'iriri na, a k'oko vay riw bele. Zadka nam k'un sal bay vi le, lariri ká ko vay na, i baa nasi bay zuo tul-r'i, i tay naysuo-r'i kpolok kpolok munu ká huu tayke fe. Baari ká sie roo die namri do key hoy kara, i ton ba mb'ijw fezinari zuo tul k'í ndiw ndiw mgbum key na.

⁴ Baari nzob fezinari na, i laa key: nzobri ká i daa ped' ká waa baari na, i puo

* 4:6 4.6 Sim Bayri 3.34.

ri lari ped bari na báy zadε ya. Be mini ze, rew nzoɔ pedri ká ì d̄ara ri na, se kpuru a tɔɔɔ ɓo suku Ngerewuru Nzoɔ Hurusuo Luye.

⁵ Baari na, ì kaw bil ndadi ká tusiri key badak ì tuu kereke. I sɔ ì ngɔɔbke doɔoro doɔoro munu ká nayri ká ì mgba ri bay ika ri hoy.

⁶ I d̄aa bay ɓo tul nzoɔ ká d̄aa kaaya mbijw ya ì ì ni gor tan bayke. A bari nzoɔbkeri ku na, ì ti d̄oko pol-rì ì d̄aa fe ya.

Iki law ká bil kóko seke fe

⁷ Yɔ-iri, munu zu le, ì ìki law-rì kpuru maa báy nam ví Ngerembay Zezu na. I ko faa ká nzoɔ pay ìkike law-ε a giyan titire mbam ká tɔ d̄ekre bay rukake fe. Zadka'a ru fe le, ka iki law-ε, a giyan rududu ha ɔro bie mbam ndaw roɔ, a mbu para fe pay na zuo tul k̄i báy.

⁸ Baari na kara, ì iki law-rì munu ì siɲ law-rì ngɔ-ngɔɲ ndaw, bay ii le, nam ví Ngerembay na tɔɲ d̄i mbáa deɓ ro.

⁹ Yɔ-iri, ì nḡuri s̄uo-rì ká tul k̄i ya. Be ndaw roɔ, Ngerewuru ti d̄aa bay ɓo tul-rì ya báy. I ko key: Nzoɔ Kúnj Sal Bay na d̄o faa hul d̄i mbáa.

¹⁰ I k̄er se tul *nzoɔ yaɲa bayri saa nzaa Ngerewuru ká ì baa bay báy riɲ-ε pola lew na ì ko. Bari na, ì ko seke fe nḡji bamba tasiri, roo le, ì mgba law-rì ngɔ-ngɔɲ ì káwke. Munu zu le, ì mbóro fe d̄aa bari na.

¹¹ I ko, munu ká buru ker búru baa mii, bari ká ì iki law-rì ká bil kóko seke fe na, suoriya ba taa bari. I laa soro bay ìki law Zoɔ, báy fe kereri ká Ngerewuru ha ni ká síe ɔro bie nam kóko seke fe be na. Ba tusue k̄i, Ngerewuru na law kere báy kóko nun síe nzoɔ na mbaa bil law-ε gbay gbay.

Bay ká se tul háa huf

¹² Yɔ-iri, kakalke le, ndad bay haa huf ya. I haa huf báy riɲ tumbam ya ndaw, riɲ tusiri ya ndaw, mase riɲ fe k̄i ɓod ya ndaw pi. Roo le, bay ká ndad bay b́aa na ze d̄o key: «Ba tusue» le, ba tusue k̄i zu. A «ba tusue ya» laa le, ba tusue ya laa zu. Zadka ì d̄aa munu le, be ndaw roɔ Ngerewuru na ti d̄aa bay ɓo tul-rì ya báy.

Bay ká se tul hurusuo nzaa bay kere

¹³ Nzoɔ mbijw ká sakra baari d̄o bil kóko seke fe le? Ndad bay haɲa ni ka d̄aa nzaa bay kere. Nzoɔ mbijw ká sakra baari d̄o bil suoriya le? Ndad bay haɲa ni ka d̄i sim a písike Ngerewuru.

¹⁴ Nzoɔ mbijw ká sakra baari s̄uo-ε se ni le? Ndad bay haɲa ni ka d̄i *ngere tul pedri ha ri vi, ì d̄aa num zuo tul-e ndaw roɔ ì d̄aake nzaa bay kere báy riɲ Ngerembay Zezu.

¹⁵ Nzaa bay kere ká ì d̄aa báy faa mbika law na, a yaɲa nzoɔ sem na a ha ni hurusuo. Ze ka d̄aa na feyaa hoy kara Ngerewuru a ndáka bumake zɲ ni.

¹⁶ Munu zu le, ì tina feyaa baari ba kele ká sakra k̄i, a ì d̄aake nzaa bay kere ka zɲ k̄i. Be ndaw roɔ, s̄uo-rì na a ndúo kiyaw kiyaw báy. Nzaa bay kere nzoɔ ká d̄o báy zadε ká nun Ngerewuru na d̄o báy bawda hurusuo bay d̄aa fe.

¹⁷ I k̄er se tul *Eli ká ba nzoɔ yaɲa bay saa nzaa Ngerewuru na ì ko. Be na, ka ba nzoɔ munu ká naari, ze a d̄aa nzaa bay kere ngɔ-ngɔɲ bay haɲa mbam ka to ya. Lee, zadε ku na mbam tɔɔɔ béd ɓo tusiri ya mbiimbam say báy few yie*.

¹⁸ Fale ku le, ka d̄aa nzaa bay kere ba k̄i na roɓay, le, Ngerewuru ha mbam to ba k̄i ha lere fe payri d̄o tusiri.

¹⁹ Yɔ-iri, zadka nzoɔ mbijw ká sakra baari wuru faa tusue bay, roɔ nzoɔ k̄i se a yɲra ni ɓo faake na le,

²⁰ nzoɔ ká se a yɲra nzoɔ feyaa a d̄aa ni ɓo faa kere na, ka ya ni ká bil huf zu. Ze, feyaa nzoɔbke na nḡji bamba hoy kara, Ngerewuru a ndáka bumake zɲ ni.

* 5:17 5.17 I k̄i 1 Mbayri 17.1; 18.41-46.

1 Piyer Titire mbede ká Piyer daa

Bay ká se tul ferí ká d'ó bil mbede ni key

Mbede key na, i daa ha nzoɓ mbika lawri ká i kaw kuɗu zadri ká fi gel ká tusiri Azi Miner. Saɓ bay mbede key na ba h'úo law nzoɓ mbika lawri ká fe daa nun tuo sie tji tul-ri bay tul mbika law bari. Hud' Zezu Krisi, tji be saa luɔ hud', ba' yji be ká'a waa bayke na, ba h'urusuori ká i bar giw ká d'í i s'uke law-ri ká tul mbika law bari, i daa law-ri te tul fe ká'a waa na nzokdo. Munu ká nzoɓ mbika lawri ba nzoɓ fe poyri bay daa ped' ha Ngerewuru a i ba saɓ nzoɓ beri ká'a daa ri zuɔ boɗ na, d'ó nun haɓa ri kaw tul Nzoɓ Yaɓa ri ká puo mbol ká ba bawdake ká tul-ri. Do nun haɓa ri se simsed' munu ba nzoɓ taa Krisiri baɓguɔ. Be ze, nam ká Ngerembay a yji a vi na, i zinj fe tunduo bari.

Máa bayri ká d'ó bil-e

Bay ká se tul daa law nzokdo te tul fe, mbika law, ba' law ini: 1.1-12
Séke simsed' ká taɓ kad' kad': 1.13-2.10
Simsed' nzoɓ mbika law, kakalke le, ká bil kóko seke fe: 2.11-4.19
Ped' daa kere nzoɓ mbika lawri, ba' soko ká'a hii: 5.1-11

Soko ká Piyer hii ha nzoɓ mbika lawri

¹ Bi Piyer ká m' ba nzoɓ ndáy nzaaped' Zezu *Krisi na, m' daa mbede key na mi pieke ha ri baari nzoɓri ká Ngerewuru nan ri d'ó boɗ ba taa be, ká i zekre kji i kaw ba varuri ká tul puo k'iri boɗ boɗ ká kuɗu zad' ká Pɔn ndaɓ, Galasi ndaɓ, Kapados ndaɓ, Azi ndaɓ, roo Bitini ndaɓ na.

² Baari na, Baa Ngerewuru nan ri a daa ri zuɔ maa ba' fe ká'a leke ká bil law-e ba dje lew hoy ha ri vi ba nzoɓri ká i *taɓ kad' kad', ba' faa Tem be ká daa ped' ká bil law-ri, bay haɓa ri daake vu mbom bo tul Zezu Krisi a i zuɔ zinj ni ba' faa sim be. Ndad' bay haɓa law huoke ba' dekeke ka yaɓ bil law-ri kpol kpol.

Pisi Ngerewuru ká ha nzoɓri pam

³ Náa písiri Ngerewuru Baa Zezu *Krisi Ngerembay naari! Naa písiri ni, bay ji le, ba' faa bawda law kere be na, ka mbojke naari ba fie ba' faa Zezu Krisi ká hu a tji saa luɔ hud'. Be mini ze, náa d'okeri ba' fe ká náa daari law naari te d'í nzokdo ngo-ngoɓ baɓguɔ,

⁴ a náa maari daa suoriya bay tul fe kere ká Ngerewuru koro d'ó nulue bay tul nzoɓ beri na. Ba fe ká ti bie ya ndaɓ, em ti mgbaka d'í ya ndaɓ, a nduykeri kara ti fére

ya ndaɓ pi. Fe niri key na, Ngerewuru koro d'ó nulue bay tul-ri.

⁵ Baari kara, ba' faa mbika law baari na Ngerewuru koro ri ba' h'urusuo-e kpuru maa ba' óro bie nam ká tusiri key ká Ngerewuru a hanjake ri pam a yjake ri wum.

⁶ Saɓke mini ze, i záy suo-ri. Ze fe ngoɓkeri boɗ boɗ tji tul-ri ha ri daa sie bole d'í ndji ká timbede key kara, i daa suoriya.

⁷ Fe niri key na ba fe ká tji tul-ri bay lieke mbika law baari bay kóko waɓ, i mgha ngo-ngoɓ kji zu le? I ko fe lie kji mbij ká ba lari rom na: ze ba na fe ká'a bi-bie kara, nzoɓri daa nduo huu i naa mjiɓe i poɓ ha ni nduy. Do faa mbij munu ndaɓ, mbika law baari ká ndad' bamba tasiri mba lari rom na kara, do nun lie ká bil kóko seke ferí. Ze, zadka i mgha ngo-ngoɓ ká bil-e le, sieke ká Zezu Krisi a yji a vi na, a písiri ri a daa riɓ dika bo tul-ri, roo a daa mbay bo tul-ri ba'.

⁸ Be Zezu Krisi na, i ko ni ba' nun-ri ya, ze i hii ni. I ko ni ba' nun-ri timbede key ya kara, i daa law-ri bo tul-e. Be mini ze, ha ri záyke suo-ri ngji bamba tasiri. Ba bawda suoriya ká maa bay ba' bayke ba' nzaa hoy ya,

⁹ bay ji le, fe ká d'ó bay tul-ri bay tul mbika law baari na, i zinj na kji. Be ze ba pam ká Ngerewuru ha ri.

¹⁰ Bay ká se tul pamke na, *nzoɓ yaɓa bayri saa nzaa Ngerewuru ká pola lew na, i nzaara saɓke i baa bay se tul fe kere ká Ngerewuru a haɓa ri na.

¹¹ Bari na, i nzaara saɓke kpuy i kaa torom ká d'í bay kóko sewke ká fekeri a tji, roo ba' faa fekeri ká'a tji na a doko mina le, bay ji le, Tem taa Krisi ká d'ó bil law-ri na, baa saɓ bay kóko seke fe beri ká'a kóko, ba' riɓ dika be ka'a ví fal-e na pola ha ri.

¹² Ba'ji le, Ngerewuru kie ri ha ri ko mii, bay ká i baa na d'ó bay tul-ri ya, roo le, d'ó bay tul-ri. Ba bay ká i laa ba' faa nzoɓri ká i vi ka-kaa Bay Kere Krisi ba' h'urusuo Tem Law Pie ká Ngerewuru pie saa nulue. A led nzaapedri ká nulue suo-ri kara, i daa kon tuuka fekeri na.

Simsed' ká rii law Ngerewuru

¹³ Saɓke mini ze, i na-nam ká tul k'ér bay baari ya, i káw ba' nzaa bal-ri kekeke i daa law-ri nzokdo te tul fe kere ká Ngerewuru a haɓa ri ba' nam ká Zezu *Krisi a yji a vi na.

¹⁴ Feri ká i daa konke ká pola lew ká i kóke Ngerewuru ya ba' ya, i poɓ ba fal wum a i daa vu mbom bo tul-e baɓguɔ munu ká ledri daake vu mbom bo tul ba' bari.

¹⁵ Ngerewuru ká dí rì na ka ba nzob ká tan kadaf. Munu zu le, ferì riw bele ká ì dāa na, dō nun haŋa rì tan kadaf ká dí munu ká be na ndaw.

¹⁶ Tusueke le, Ngerewuru dāa dō bil mbede be mii: «Ì tan kadaf, bay yi le, bi na, m̀ tan kadaf*.»

¹⁷ Ngerewuru na kuŋ sal bay zuo tul nzobri riw bele bay zadε zadε tan náa nun nzob báy faa ped ká nzob haŋa haŋa kara dāa na. Ba be na ze, ká bil nzaa bay kere baari na, ì dí ni ba Aba, Baa. Sawke mini ze, nam ká tòn ká pol rì ká báy káw baari ká tusiri key na, ì se simsed kere ì dāake vu mbom bo tul-e.

¹⁸ I ko ndaw, pola na ì se fal fe dāa bulu baari ká dō ba fe ká gor hoy ká maa bay haŋa rì zinke pam ya na. A timbede key na, Ngerewuru puo mbol ká tul-rì báy lari, mase lari ká nduy zìriri zìriri, mase fe k̀iri ká'a ñie gor hoy na ya.

¹⁹ roo le, ka tina rì báy faa sim Zezu Krisi ká larike ngon mba hie. Be Zezu na, ka tan kadaf a dō munu ba vu badu ká fe mbjw kara mbuo ni ya.

²⁰ Be na, pola roo bay dāa nulue báy tusiri na, Ngerewuru naa ni a dāa ni dō bof bay haŋa ni hu bay tul nzobri. A timbede ká ba óro ñie namri na, ka tina ni ha ni ya rì.

²¹ Báy faa be Zezu na ze, ì dāake law-rì bo tul Ngerewuru ká tina ni saa luɔ huɔ a dāa riŋ dika bo tul-e. Be mini ze, mbika law baari báy fe ká ì dāake law-rì te tul-e nzokod na, ba Ngerewuru.

²² Baari na, ì dāa vu mbom bo tul Bay Ngerewuru ká ba tusue bay, ha law-rì tanke kad kad ha rì hũike yu baari ká bil Krisi ba tusue. Munu zu le, ì ko k̀i ba nzob nun k̀i báy bil law-rì ká *tan kad kad riw bele.

²³ Bay Ngerewuru na mbon rì ba fie. Bayke ku na dō munu ba para fe ká dō báy kumnun baŋuɔ a hu ya. Ba bay ká dāa ped a dō baŋuɔ kpadara,

²⁴ bay yi le, mbede Ngerewuru baa mii: «Nzobri riw bele dō munu ba suy, riŋ dika bari riw bele dō munu ba fukri puuri ká bil wáa.

Suy na hu-huɔ, a fukri puu na kara gay zuo siri,

²⁵ roo le, Bay Ngerembay na dō baŋuɔ kpadara†.»

Bay ni key na, ba Bay Kere ká ì ka-kāake ha rì.

2

¹ Munu zu le, ì pón law ndayari ká bof bof na riw bele ba fal, kúf bayri riw bele

ndaw, nzaa rúo bayri bof bof riw bele ndaw, dāa sere báy rodí taa goɔ goɔkeri kara ndaw pi.

² I dāa sùo-rì dō munu ba led tuperi ká ì dāa kon áw wan kere baŋuɔ kpadara. I dāa kon Bay Ngerewuru bay haŋa bo, zadka ì laa bayke na ku le, ì ngónke ba pola pola ì zinke pam

³ faa mbjw munu ká ì dāa dō mbede Ngerewuru mii: «Baari na, mini key ndaw roo ì ko law kere Ngerembay na báy*!»

⁴ I sóro ba lakun Ngerembay, be ká'a ba tisaw taa tusueke ká'a dō báy kumnun baŋuɔ ká nzobri vbu bo bisuy, ká Ngerewuru naa ni dō bof a ko ba fe kere ká ndaf bamba tasiri na.

⁵ A baari ká ì dō munu ba tisawri ká dō báy kumnun baŋuɔ ndaw na, ì sóro ba lakun-ε ha ñi ka faa rì a dāa rì káy tul k̀i ba hul káw be, a ì dō munu ba nzob fe poyri ká ì dō bof ká ì dāa ped ì mbike sùo-ri ha ñi ba *fe poy ká rii law-ε báy faa Zezu Krisi, bay yi le,

⁶ bay ká Ngerewuru baa dō bil mbede be na baa mii:

«Tisaw ká ndaf bamba tasiri na, m̀ naa ni dō bof mí dāa bo tul tigbaa hul ká puo ká Siŋ.

Nzob ká dāa law-ε bo tul-e na, law-ε ti sáa ya†.»

⁷ Tisawke ku na ba fe ká ndaf bamba tasiri bay tul baari ká ì dāa law-rì bo tul-e. Roo le, nzobri ká ì dāa law-rì bo tul-e ya na,

«Tisaw ká nzob mbúo hulri vbu bo bisuy na,

ỳi a vi ba tisaw kere ká kal tul tisaw hawri pavbad

a ba tisaw tigbaa hul taa tusueke‡.»

⁸ I baa ká zad k̀i bof robay mii:

«Ba tisaw téke bal nzobri a dāa ha ri lie§.»

I te tisawke na, bay yi le, ì hii dāa law-rì bo tul Bay Ngerewuru na ya. Be ze ba fe ká Ngerewuru leke faake pola lew ha ñi t̀i tul-rì.

⁹ Roo le, baari na ì ba saw nzobri ká Ngerewuru nan rì ba taa be, ì ba nzob fe poyri ká ì mbi sùo-rì ì dāake ped ha ñi be ká'a ba mbay luye, ì ba nzob saw puo ká tan kad kad, a ì ba nzobri ká ì dō bof ba taa be. Baari na, ka nan rì bay haŋa rì ka-káa bay ká se tul bawda fe dāa kere beri, be ká'a dí rì a tina rì saa bil suŋ tilo ká dō nduŋ a ha rì kaw bil zad tana taa be ká ndaf bamba tasiri na.

¹⁰ Pola na, ì ba nzob taa Ngerewuru ya, a le timbede key na, ì ba nzob taa beri. Pola na, Ngerewuru ko nun síe baari ya, roo le, timbede key na ka ko nun síe baari.

* 1:16 1.16 Soro ped dāa Leviri 11.44; 19.2. † 1:25 1.25 Ezay 40.6-8. * 2:3 2.3 Simri 34.8. † 2:6 2.6 Ezay 28.16. ‡ 2:7 2.7 Simri 118.21. § 2:8 2.8 Ezay 8.14-15.

Nzaa boko ká se tul simsed' kere

¹¹ Baari ká mí kò rì òa nzoò nun-ì ká í òa nzoò varuri ká í kaw tul puo k̄iri òòò òòò ká tusiri key na, òay ká mí òòke rì na ze òo key; í kòró sùò-rì òay tul kon fe naysuori ká òaa ruy ká bil naysuò-rì òay òie rì na.

¹² I se simsed' kere ká sakra nzoòri ká í tuu Ngerewuru ya na. Be ndaw roo, zadka nzoòri òaa òay òo tul-rì, í òi rì òa nzoò òaa kaayari le, òáy faa ped' kere òaari ká í òaa ká í kòkò na ndaw roo, í písike Ngerewuru òáy nam ká'a yji a ví zinj ri na òáy.

¹³ Nzoò rewpuo ha ha hoy kara, ì òin tul-rì ká pol-rì òay tul Ngerembay. Í òin tul-rì ká pol mbay luye ká re tul mbay hawri,

¹⁴ òáy nzoò réke tul puoruori ká òe k̄j ka pie ri m̄ga nzaa òombirimri, a písì nzoò fe òaa kereri na,

¹⁵ òay jì le, fe ká Ngerewuru hii na òa haña rì òaa fe kereri òay m̄gbakake nzaa kòkòri òáy nzoò law ngò-ngòñri ha ri kaw silili.

¹⁶ I se simsed' òa nzoòri ká ì maa òay káw òáy tul-rì, roo le, kòkò ká ì ha simsed' káw òáy tul òaari na, ka òo munu òa òaòkò ká òay púðke fe òaa kaaya òaari ya. Í se simsed' kere òanguo munu òa koy ped' Ngerewuru.

¹⁷ Í òaa mbay ká òo tul nzoòri riw bele í hii yu òaari ká bil mbika law, í òaa vu mbom òo tul Ngerewuru, a í òaa mbay ka òo tul mbay luye.

¹⁸ Baari led' káwri, í òin tul-rì ká pol òaa káw òaari òáy òin tul ká m̄gbor m̄gbor. Í òin tul-rì ká pol òari ká í òa nzoò law kere ká í òaa rì òáy kere ku hoy ya, roo le, ì òaa zinj òari ká law-rì ngon' òamba kara ndaw.

¹⁹ Zadka í òaa rì kò seke fe gor hoy tan' òayke, roo ì s̄yu law-rì ká òi òay tul Ngerewuru le, òa fe kere ká nun-ε.

²⁰ Í kò, òaari ká í òa rì òay tul fe òaa kaaya òaari, roo ì s̄yu law-rì ká òi na waa, nzoò ve ze a písì rì le? Roo le, zadka ì kò seke fe òay tul fe kere ká ì òaa, roo ì s̄yu law-rì ká òi le, òa fe kere ká nun Ngerewuru.

²¹ Be mini ze, Ngerewuru òike rì òayke, òay jì le, *Krisi k̄j sùò-ε na kò seke fe òay tul-rì, a p̄on' òo òa fe m̄boro k̄j ha rì, òay haña rì m̄bi bol nduo òal-ε í òaa.

²² Be na, ka òaa feyga ya, nzoò laa kúf' òay ká nzi-ε ba mb̄jw ya ndaw*.

²³ Zadka í rad' ni na, ka yji a rad' ri ya. A zadka í òaa ni kò seke fe na kara, ka yjinra òáy òay ndaya ha ri ya ndaw, roo le, ka p̄on' sùò-ε òo nduo Ngerewuru ká kun' sal òay òáy zadε nzedεm.

²⁴ A le, òe Krisi k̄j sùò-ε na, ka faa feyga naari a soò a huke ká tul puu say huð, òay

haña òo, náa p̄onkeri nzaa nduo òoko bil feyga na, a náa séri simsed' ká òo òáy zadε nzedεm ká nun Ngerewuru. òay faa nuòri ká Krisi zinj na, ì vaa ke òáy kere,

²⁵ òay jì le, pola na ì òo munu òa òaòuri ká í zekre k̄j k̄perke k̄perke, roo le, timbedε key na Ngerewuru yjinra rì vi luo Nzoò Hól Baòuri ká òa nzoò kòró rì na.

3

Simsed' máy nzoò òay w̄ara nzoò ká í yqa k̄j

¹ Baari máyri hoy kara, ndad' òay haña rì òin tul-rì m̄gbor m̄gbor ká pol waa òaari òay haña òo, w̄ara haneri ká í òo sakra òari ká í òaa law-rì òo tul Bay Ngerewuru ya le, òáy faa simsed' kere òaari na ndaw roo, í òaa ke law-rì òo tul òayke na òáy. Í se síe òaa òay ya,

² òay jì le, í kòkò simsed' kere òaari ká *tan' kad' kad' ká ì òaa ke vu mbom òo tul-rì na.

³ Ndad' òay haña rì nzaa ndad' òaari òáy faa fe kereri munu ká òa m̄gbaka tul hañ ká v̄aytay, òáy fe suku-rì ká nduy z̄iriri z̄iriri, roo òáy gari kereri ká ì nduo òo sùò-rì ká kele key hoy ya.

⁴ Roo le, ndad' òaari na, ndad' òay haña ni ka òa ndad' ká òo bil law-rì nziya. Ndad'ike na, òa fe ká òie ya a òo òanguo, a ha law nzoò huò lom ndaw, a se òekeke ndaw pi. Be ze òa fe kere ká ndad' òamba ká nun Ngerewuru.

⁵ Be mini ze, òa ndad' máyri ká pola lew ká í h̄je Ngerewuru a í òaa law-rì nzoòkò te tul-e na. Baari na í òin tul-rì m̄gbor m̄gbor ká pol waa òari

⁶ faa mb̄jw munu ká *Saara òaa vu mbom òo tul *Abaraham ká òa waa òe, a òi ni òa mbay òe. A zadka í òaa fe òaa Saara na í òaa fe kere tan' haña law-rì nzaa rì ká òi le, ì òoko munu òa vi-eri.

⁷ A òaari w̄arari laa le, ndad' òay haña rì kaw zinj máy òaari òáy k̄er òay kere, í k̄er se tul h̄rusuo-rì ká yji fal na. Í háw puu òo tul-rì, òay jì le, òari na, Ngerewuru a haña rì kumnun ká òo òanguo na zinj rì mb̄jw hoy. Í òaa munu zinj rì òay haña òo, fe mb̄jw mini kara ka òaa puu òo faa nzaa òay kere òaari ya.

Ndad' òaa kere òanguo

⁸ Ze munu zu le, òaari riw bele na, ì ha k̄er òay òaari òáy òay òaari ka maa k̄j. Í hii k̄j òa yu k̄jri, í kò nun síe nzoòri a í òin tul-rì í se yuðuðú ká sakra k̄j.

⁹ Fe kaaya ká nzoòri òaa zinj rì na, ì òala tul nganike ya, mase rad' ká nzoòri rad' rì na, ì òala tul nganike ya ndaw. Roo le, ì yji í s̄am fe ze ka zúo tul-rì, òay jì le, òa fe ká

Ngerewuru díke rì bayke. Ba ñe na ze a sám fe zuo tul-rì,

¹⁰ munu ká mbede ñe ñaa mii:
«Nzob ká hii bay káw báy kere báy suoriya nam báy nam le,
ka pón nzaa nduo dáa káaya báy kúf bay na ka gbù.

¹¹ Ka pón dáa fe káaya na, a dáa fe kere ze banquo,
a mgbà sùo-ε ηγο-ηγοη a nzaa faa káw ðekeke,

¹² bay ji le, nun Ngerembay na bo tul nzobri ká i dáa fe báy zadε nzedεm,
a te suk-e kie bay láa nzaa bay kere ñari.

Roo le, nzobri ká i dáa káaya na, ka tunj ri ηgereη*.»

¹³ Zadka ì nduo kiyaw kiyaw ká tul dáa fe kere na wáa, nzob ve ndaw rɔɔ a dáa káaya zih rì le?

¹⁴ Ze ì kó seke fe bay tul fe ká ì dáa báy zadε nzedεm na hoy kara, suoriya ña taa ñaari. I ñaa hje nzobri ya, a ì hā law-rì ka rúu rì ya ndaw,

¹⁵ roo le, ì dáa mbay ka ño tul *Krisi ká bil law-rì ña Ngerembay ñaari. A zadka nzobri kó mii, ì dáa law-rì nzokfo te tul Krisi, rɔɔ ì vbi rì sawke le, ì ðo ði ya ì yinjra báy bayke na ha ri laa.

¹⁶ Roo le, ì yinjra bayke báy law huoke ðekeke a ì dáake vu mbom ño tul-e. I dáa ferì báy faake, ì hā law-rì ðo ndin ká ði bay haña ño, zadka nzobri dáa bay ño tul-rì gor hoy le, ñari ká ì rad rì bay tul simsed kere ñaari ká ì se fal Krisi na, sahoj bay ñari na a seke ri báy.

¹⁷ Tusueke le, kóko seke fe bay dáa fe kere ká law Ngerewuru hii na, ndad mba dáa fe káaya,

¹⁸ bay ji le, ñe Krisi k̄j sùo-ε na, ka kó seke fe a hu ba mbijw hoy ña gbuke bay tul feyāa nzobri. Ñe ká'a ña nzob fe dáa báy zadε nzedεm na, ka hu bay tul nzob fe dáa káayari bay haña ño, ka yinjra rì se luo Ngerewuru. Krisi na, nzobri dáa seke zih naysuo-ε ì ñi, roo le, ka yji a kaw báy kumnun báy faa Tem Ngerewuru.

¹⁹ Báy faa Temke ku na, ka se a ka-káa hā nzob huferi ká i mgbà ri naa zad baw.

²⁰ Ba ñari ká pola lew ká bil sewke taa *Noe ká ì may nzaa Ngerewuru na. Ñe na, ka ìki law-ε ká tul-rì rudufu maa báy nam ká Noe ðroke ped ñer hul tumbii, a hā nzobri riw bele ká ì nduo ì káw ði ì yāa sùo-ri báy faa mbii na, tul-rì ña tonɔ sidí nzekre hoy.

²¹ Mbiike ku na kie dáa tul nduo mbii ká ì dáa timbede key ì yāake sùo-rì. Ba dáa tul nduo mbii bay wáake emri ká sùo-rì kele

ya, roo le, ña mbika sùo hā Ngerewuru báy kér bay ká uru saa bil wāa law-rì ká *tan kad kad. Dáa tul nduo mbiike ku na ze yāa rì báy faa tji Zezu Krisi saa luɔ huɔ.

²² Ñe Krisi ká'a zol a se nulue a kaw tun-duo hodo Ngerewuru na, ka re mbay ká tul led' nzaapedri ká nulue ndaw, hurusuori ndaw, rɔɔ báy tem hawri ndaw pi.

4

Simsed' ká rii law Ngerewuru

¹ Ze munu ká *Krisi kó seke fe ká bil naysuo-ε ká tusiri key na, ñaari hoy kara ì léke kér bay ñaari ì mgbà sùo-rì ηγο-ηγοη faa mbijw munu ndaw, bay ji le, nzob ká kó seke fe ká bil naysuo-ε bay tul fe dáa ñari na, ka pón nzaa nduo dáa feyāa na a dáa mbāa.

² Munu zu le, úru saa vuri kpuru vaw báy káw báy kumnun ñaari ká tusiri key na, ðo nun haña rì se simsed ká law Ngerewuru ze hii ño, ì se simsed ká kón naysuo-rì hoy ze hii na mbāa.

³ Tusueke le, pola na ì mbi saw sie maa fe ì dáake ferì ká law-rì hii munu ká nzobri ká ì tuu Ngerewuru ya dáa na. I pón sùo-rì ño bil fe dáa taa goɔ goɔkeri ndaw, kón fe dáa naysuo ndaw, ña nzob buo him ndaw, sunja fe sum mbúo ndaw, vberm mbúo ndaw, rɔɔ kóɔ wuru k̄jri ká ña fe dáa lɔrɔri ndaw na.

⁴ A timbede key ká ì zuo zih ri ká bil fe dáa káaya ñarikeri mbāa na, ì kaw yer ì yji ì rad rì ká ði.

⁵ Roo le, namke le, ì k̄jina fal fe dáa ñari na hā Ngerewuru, ñe ká'a ðo ði ya bay kúnj sal bay zuo tul nzob káw báy kumnunri báy nzob huferi.

⁶ Sawke mini ze, nzob huferi na, báy káw báy kumnun ñari kɔɔ rɔɔbay na, ì ka-káa Bay Kere ha ri a ì kunj sal bay zuo tul fe dáa ñari munu ká ì kúnjke zuo tul nzob hawri riw bele na. I ka-káa Bay Kere key na ha ri bay haña ño, báy faa Tem Ngerewuru na, ì máa káwke báy kumnun munu ká ñe Ngerewuru na.

⁷ Jro ñe nam ká tusiri key na tòn ði mbāa ðie hoy ro. Munu zu le, ì káw báy nun nzemke a ì káw báy nzaa ñal-rì kekeke. Ñe ndaw rɔɔ ì máa dáa nzaa bay kere na báy.

⁸ Fe ká kal tul ferì riw na, ña kóko k̄j ña nzob nun k̄j báy bil wāa law-rì riw bele, bay ji le, kóko k̄j ña nzob nun k̄j mini key na, feyāa ká ðo mina mina hoy kara, nzobke ker bay se ði mbāa.

⁹ I mgbà k̄j ña sùo-rì ña lie ña lew tan ηgyri sùo.

¹⁰ Nzob hāa hāa ká sakra ñaari ká Ngerewuru hā ni fe ñi ká maa tul-e le, ka

* 3:12 3:12 Simri 34.12-17.

dáake ped' hã kɔ-eri. Baari na ì do munu ba nzoɔ ped' kereri ká ì dɔa fe báy faake báy fe iniri ɓod' ɓod' ká Ngerewuru hã na.

¹¹ Nzoɔ káa ɓay na, ndad' ɓay haɗa ni ka ka-káa Bay Ngerewuru hã nzoɓri. A nzoɔ ká dɔa ped' hã nzoɓ hawri laa le, ndad' ɓay haɗa ni ka dɔa báy hɔrusuo ká Ngerewuru hã ni, ɓay haɗa ɓo, feri riw bele ká ì dɔa na, ì dáake riɗ dika ɓo tul Ngerewuru báy faa Zezu Kriɓi, ká riɗ dika báy hɔrusuo dɔ ɓay tul-e mbiimbam báy mbiimbam ɓanguo na. Amem, ndad' ɓay haɗa ni ka dɔ munu na kɔ!

¹² Baari yu-iri ká mɔ ko ri ɓa nzoɓ nun-i na, kóko seke fe ngónke ká tɔi tul-rì ɓay lieke ri na, ì káw yer ká dɔ ri ri fe ká ɓa fe yele ya.

¹³ Roo le, ì dɔa suoriya máa ɓay tul kóko seke fe Kriɓi ká ì zuo zɔɗ ni ká dɔi, ɓay haɗa ɓo, nam ká'a tɔnake sùo-ε hã nzoɓri ko riɗ dika ɓe na, ì záy sùo-rì ì dɔ báy bawda suoriya.

¹⁴ Ze nzoɓri rad' ri ɓay fal Kriɓi ká ì mbi na hɔy kara, suoriya ɓa taa ɓaari, ɓay jì le, Tem Ngerewuru ká ɓa Tem Riɗ Dika na, dɔ tul-rì.

¹⁵ Koko ká nzoɓ mbɔw ká sakra ɓaari ka ko seke fe munu ká nzoɓ ika nzoɓ, mase nzoɓ riiba, mase dombirim nzoɓ, mase nzoɓ taka tul ɓay na.

¹⁶ Ze ɓo, zadka nzoɓ ko seke fe ɓay tul fal Kriɓi ká'a mbi le, ka dɔa sahoɗ ká dɔi ya. Ka dɔa taambol ze ka hã Ngerewuru ɓay tul riɗ Kriɓi ká ì dɔa ɓo tul-e na.

¹⁷ Tusueke le, nam ká Ngerewuru tii saw kún sal ɓay zuo tul nzoɓri na vi ro. Lee, nzoɓri ká ì ɓa taa ɓe na ze a kún sal ɓay zuo tul-rì pola. A zadka'a tiika kún sal ɓay saa tul naari ze pola na waa, a doko mina ro zɔɗ nzoɓri ká ì hii ɓay dɔa law-ri ɓo tul Bay Kere ɓe ya na le woo?

¹⁸ Mbede Ngerewuru ɓaa mii: «Zadka faa yaana sùo nzoɓ fe dɔa báy zadɛ nzedemri ngon ɓamba na waa, a doko mina ro zɔɗ nzoɓ law mgborori báy nzoɓ feyari na le*?»

¹⁹ Ze munu zu le, nzoɓri ká ì ko seke fe maa báy law hiiya Ngerewuru na, ndad' ɓay haɗa ri dɔa fe kereri ɓanguo ì séke nun-ri ɓa pola, a ì pɔɗ sùo-ri ngid' bele ɓo nduo Nzoɓ Daa Feri Riw Bele, ɓe ká'a dɔ tul ɓay ɓe ká'a waa na.

5

I dɔa nun-rì ɓo tul ped' ká Ngerewuru dɔa zuo nduo-rì

¹ Timbede key na, mɔ ɓaa ɓay zɔɗ nzoɓri ká ì ɓa *ngere tul pedri ká sakra ɓaari. Bi kara mɔ ɓa ngere tul ped' na ndaw. Kóko

seke fe ká tɔi tul *Kriɓi na mɔ ko báy nun-i a mí ɓa nzoɓ ɓay nasike. A nam ká'a tɔnake sùo-ε hã nzoɓri ko riɗ dika ɓe na kara, mɔ zúo zɔɗ ni ká dɔi ndaw.

² Ze mɔ koɗ ri ɓay haɗa ri dɔ munu ɓa nzoɓ kóro ngaduri, a ì ko-kóm ɓa tul baduri ká Ngerewuru dɔa ri zuo nduo-rì na. Ì ko-kóm ɓa tul-ri báy law kere munu ká Ngerewuru hii ɓo, báy law pire ya. Pedri ká zuo nduo-rì ɓay haɗa ri dɔa na, ì dɔa ɓay zɔɗ fe ká dɔi ya, roo le, ndad' ɓay haɗa ri dɔa báy law hiiya ɓaari kɔ riw bele.

³ Nzoɓri ká ì dɔa ri zuo nduo-rì na, ì re tul-ri báy ngónke ya, roo le, ì se simsed kere hã baduri na ì ko le, ì mboro.

⁴ A zadka ì dɔa munu le, nam ká Mbay Tul Nzoɓ Kóro Baduri a tɔi na, ì zɔɗ riɗ dika ká ɓa fe tundo ká'a doko ɓanguo kpadara.

⁵ Baari kubanri hɔy kara dɔ faa mbɔw munu ndaw, ndad' ɓay haɗa ri dɔɗ tul-rì ká pol ngere tul pedri na ndaw ro! A ɓaari riw bele na, ì dɔɗ tul-rì ì se yududu ká sakra kɔ ɓanguo, ɓay jì le, mbede Ngerewuru ɓaa mii: «Ngerewuru tun nzoɓ siika sùori ngereɗ, roo le, ka dɔa kere zɔɗ nzoɓri ká ì dɔɗ tul-rì ká pol-e*.»

⁶ Munu zu le, ì dɔɗ tul-rì ká pol Ngerewuru Nzoɓ Hɔrusuo, ɓay haɗa ɓo, namke na maa le, ka úra tul-rì dɔ siya.

⁷ Ì nzúma kér ɓay ɓaari riw bele ì dɔa zúo pol-e, ɓay jì le, ka ko-kóm ɓa tul-rì.

⁸ Ì káw báy nzaa ɓal-rì kekeke ì na-nam ya, ɓay jì le, nzoɓ tul ngani ɓaari ká ɓa ngeretemndaya na koro ri ɓay bié ri munu ká mbaki kóroke nay a yɔw fe kpúku a mɓa ni a goɗo ni tir tir. ⁹ Ì tun ni ngereɗ ì káw tul mbika law ɓaari ngɔ-ngon, ɓay jì le, ì ko ndaw, yu ɓaari ká ì kaw féy zadri ká tusiri key riw bele na, ì ko seke ferì mini key ndaw.

¹⁰ Fale ká ì ko seke fe bole dɔi ndji na, Ngerewuru ká ɓa nzoɓ law kere puluk ká dɔi ri ɓay haɗa ri zuo zɔɗ Kriɓi, ì ko riɗ dika ɓe ká dɔ ɓanguo na, ɓe kɔ sùo-ε a tina ri saa dɔ ì huɔ law-ri, a ha ri hɔrusuo ha ri ngónke ɓa pola pola a ì dɔ kpakam.

¹¹ Hɔrusuo ɓa taa ɓe mbiimbam báy mbiimbam ɓanguo. Amem, ndad' ɓay haɗa ni ka dɔ munu na kɔ!

Ɔɔɔ bie soko ká mɓada

¹² Mbede ni ká pie ya ngudañ key na, mɔ dɔa báy faa yu naari Silas ká mɔ ko ni ɓa nzoɓ ká dɔ tul ɓay ɓe. Mɔ dɔa mí ɓóke ri, a mí hii ɓay haɗa ri ko ta-tañ mii, ze ká bil kóko seke feri hɔy kara, ì mɓa law-ri ngɔ-ngon ì káwke tul mbika law ɓaari ɓanguo. ɓe ze ɓa tusue fe law kere ká Ngerewuru ha ri. Ì káw tul feke ku na ɓanguo.

* 4:18 4.18 Sim ɓayri 11.31. * 5:5 5.5 Sim ɓayri 3.34.

¹³ Nzoɓ mbika lawri ká Ngerewuru nan ri zuo ɓoɗ ká i kaw *Babilon na, i hii soko ha ri. A Marki ká ɓa vu-i na kara hii soko ha ri ndaw.

¹⁴ I mgba kɔ girik girik i hiike soko lik lik ha kɔ. Dekeke ka sáɗ zinj ɓaari riw bele ká i zuo zinj *Krisi na.

2 Piyer Mbede ndeke di sidike ká Piyer daa

Bay ká se tul ferí ká do bil mbede ni key

Mbede key na, i daa ha nzoɔ mbika lawri ká nzoɔ fe fére bayluri daa ri ká tul mbika law bari a i suru tigbaa-ri bay hana ri ton fal fe daa Imri. Ká bay ruu zin fe niri key na, nzoɔ daa mbede key na koɔ nzoɔ mbika lawri bay hana ri kaw tul tuuka Ngerewuru bay Ngerembay Zezu Krisi na ka ngo-ngon. Tuuka Ngerembayke na ba fe ká nzoɔ nasikeri laa bayke bay suku-ri a i ko feke bay nun-ri suo-ri ká luu Zezu a i suo i baa ha ri.

Bay ká se tul nzoɔri ká i baa mii, Ngerembay Zezu ti yi mbaa na, do nun hana nzoɔ mbika lawri ko mgbaka roy yi be na ba fe ká kie iki law bay law ini Ngerewuru ká'a hii bay hana nzoɔri riw bele suo kér bay ká tul fe daa kaaya bari.

Maa bayri ká do bil-e

Ngerewuru di nzoɔ mbika law a ha ni ped: 1

Bay ká tun fe fére nzoɔ fe fére bayluri:

2

Bay ká se tul yi Ngerembay: 3

Soko ká Piyer hii ha nzoɔ mbika lawri

¹ Ba bi Simon Piyer ká m̄ ba koy ped Zezu *Krisi, a mi ba nzoɔ ndáy nzaaped be na, m̄ daa mbede key na ha ri baari ká i ya tusue bay ká se tul Krisi na maa ki munu ká buru, bay faa law kere Ngerewuru Nzoɔ Yana naari Zezu Krisi ká daa fe bay zaɔe na.

² Ndad bay hana law huoke bay dekeke ka sad zin ri wuruk wuruk bay faa tuuka Ngerewuru bay Ngerembay naari Zezu ba tusue.

Kaw ba nzoɔ Ngerewuru

³ Bay faa hirusuo Ngerewuru na, ka ha naari ferí riw bele ká náa séri sieke bay séke simsed kere ká rii law-e, bay ji le, náa tuuri Zezu *Krisi be ká'a di naari, bay hana bo, naari kara rin dika bay fe daa be na ka ba taa naari ndaw.

⁴ Be ze, ferí ká'a waa ká ndad bamba tasiri na, ka ha naari bay hana bo, náa tiri saa bil kon naysuo ká re mbay ká tasiri key ká'a bie nzoɔri, a i daa fe ha ni ka maa ki bay fe daa Ngerewuru.

⁵ Sawke mini ze, i daa hirusuo-ri riw bele tun ki ká tul tusue bay ká se tul Krisi, i daa fe kere ká rii law-e. Ká tul fe daa

kereke na, i ha tuuka Ngerewuru ka nde di;

⁶ ká tul tuuka Ngerewuru na, i ha mgbaka suo ngo-ngon ka nde di; ká tul mgbaka suo ngo-ngon na, i ha suu law ka nde di; ká tul suu law na, i ha simsed kere ká rii law Ngerewuru ka nde di;

⁷ ká tul simsed kere ká rii law Ngerewuru na, i ha mgbaka ki bay kere ka nde di; a tul mgbaka ki bay kere laa le, i ha law ini ka nde di.

⁸ Zadka i do bay kiri fe niri key, roo fekeri na ngon ká bil law-ri ba pola pola le, i doko bay hirusuo daa fe, ha ri tiuke Ngerembay naari Zezu Krisi na ta-tan.

⁹ A ze bo, nzoɔ ká tike ya le, ka do munu ba nzoɔ raw ká far zad raa raa. Feyga beri ká'a daa pola, ká Ngerewuru naa bayke ká tul-e a ha ni *tan kad kad na ka yinra sel.

¹⁰ Be mini ze yu-iri, i daa hirusuo-ri tun ki ba pola i mbike suo-ri ha Ngerewuru bay tul diw be ká'a dike ri, a náake ri do boɔ na. Zadka i daa munu le, i ti wuru faa ya mban.

¹¹ Be ze, faa do hoy nduo ha ri bay hana ri rii zad ká Ngerembay, Nzoɔ Yana naari Zezu Krisi re mbay ká di banquo.

¹² Ze i ko na fe niri key ko, a i do tul tusue bay ká se tul Zezu Krisi ká i ya bayke na hoy kara, m̄ túma law-ri ká di banquo.

¹³ Mi ko le, do bay zaɔe, káw bi ká bay kumnun bay na, ba ped bi ká bay hana m̄ tuma law-ri,

¹⁴ bay ji le, m̄ ko bay kere, nam ton ndii hoy bay hana m̄ pon tusiri key munu ká Ngerembay naari Zezu Krisi kie m̄ ha m̄ ko na.

¹⁵ Munu zu le, m̄ nzáa faa kpuru bay hana bo, fal hud bi hoy kara, i máa túma law-ri se tul fe niri key banquo.

¹⁶ I ko, zadka buru baa bay yi Ngerembay naari Zezu Krisi bay bawda hirusuo-e ha ri na, buru tuu ba suu ze ha ri ya. Roo le, buru ko bawda rin dika be bay nun buru gbak gbak.

¹⁷ Nam ká Ngerewuru Baa daa mbay bay rin dika bo tul-e na, buru do di ndaw. Kusol Nzoɔ Rin Dika Luye mba ha ni laa mii: «Be key na ba Vu-i; m̄ ko ni ba nzoɔ nun-i; ba be na ze suo-i rii m̄ bamba ká tul-e.»

¹⁸ Buru ki suo buru hoy kara, buru laa kusol nzoɔ ká uru saa nulue na, bay ji le, buru do zin ni mbijw ká tul kuo ká Ngerewuru naa do boɔ na†.

¹⁹ Be ze, bay ká *nzoɔ yana bayri saa nzaa Ngerewuru daa do bil mbede Ngerewuru na, buru daa law buru bo di ba tusue ki. Ba fe ká do ndad bamba bay hana ri te suku-ri bay kere i láake, bay ji

* 1:17 1.17 Mat 3.17. † 1:18 1.18 I kji Mat 17.1-8; Mrk 9.2-23; Luk 9.28-36.

le, bayke ku na do munu ba huu ndele ka hie gbie ka bil suŋ tilo kpuru maa bay nam ka Nzob Yaana Nzobri vike, a ha zad taŋa be hie ka bil law-ri munu ka ruo tji gbalak a taŋ zad.

²⁰ Pola le, ndad bay koko fe key na bay kere: bayri ka nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru daa do bil mbede Ngerewuru na, nzob mbij mini kara maa bay tina sawke bay tul gan suo-e ya.

²¹ Tusueke le, bayri ka nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru tina sawke na, i tina bay faa law hiiya nzob pire nzob ya, roo le, Tem Law Pie ze nda faa pol-ri ha ri baake bay ka Ngerewuru ha ri na.

2

Bay ka se tul nzob fe fere bayluri

¹ Nzobri ka i di suo-ri ba *nzob yaana bayri saa nzaa Ngerewuru na, i tji ka sakra nzob Ngerewururi ka pola lew. Do faa mbij munu ndaw, nzob fe fere bayluri na kara, i tji sakra baari munu ndaw. Bay nzaa raa bay bari na, i fereke fe fere baylu ka daa ha nzobri dieke i seke kpuru i tunke Zezu *Krisi ka ba Gan tul-ri ka tina ri saa bil hurusuo koy feyaa. Be mini ze, i dikake here Ngerewuru bo tul-ri ha ni dieke ri kod hoy.

² Nzob mbika lawri ngji bamba i seke fal fe daa im bari. Fe daa kayaya nzob fe fere baylukeri ku na daa ha, nzobri ka i ko Ngerewuru ya na, i baake bay kayaya se tul faa tusue bay na.

³ Bay faa kon lari ka bay zin na, nzob fe fere bayluri na, i ula ri bay zinke fe bay bay baa bari ka uru saa kay tul-ri na. Roo le, ba die ki hoy na, Ngerewuru Nzob Kunj Sal Bay na do di ya bay daa bay bo tul-ri. Be ka'a bie ri na ka na-nam ya.

⁴ I ko, led' nzaapedri ka nlue hoy kara, zadka i daa feyaa na, Ngerewuru daa fe zin ri ya na munu ya, roo le, ka mba ri a sin ri bay sal lari a vbuku ri zuo bil huu ka ru-ruma ya, a koro ri do bil suŋ tilo ka mba ki do ndun kpuru bay giyanke nam kunj sal bay.

⁵ A nzobri ka pola lew na kara, zadka i daa feyaa na, Ngerewuru daa fe zin ri ya na munu ya, roo le, ka ha mbam to ha mbii vi yaa zadri remlen remlen riw bele ka tusiri key, a bie nzobri ka i hie ni ya na. *Noe huo-e, ka ka-kaa fe daa ka do bay zadfe ki hoy ze Ngerewuru yaa ni bay nzob bil hul beri ka tonu say.

⁶ Robay, ngerepuo ka *Sodom bay Gomor na kara, Ngerewuru kunj bay zuo tul-ri a bie ri bay huu kuruk kuruk, a ha ni do ba fe lie ki ka'a tji tul nzob tji Ngerewururi.

⁷ Roo le, *Lod, nzob fe daa bay zadfe ka ker bay i ni bay tul fe daa im nzobri ka puokeri ku na, ka yaa ni,

⁸ Bay ji le, fe kayaya ka nzob fe daa bay zadfeke ka a laa nam bay nam ka sakra bari na, daa ha tul-e do sikda ya.

⁹ Be mini ze, Ngerembay ko faa ka bay yaanake nzobri ka i se simsed ka rii law-e ka tul fe ka tji tul-ri ndaw; a ko faa koro nzob fe daa kayari do fi mbij ha here be bo tul-ri kpuru tji nam kunj sal bay ndaw pi.

¹⁰ Kakalke le, ka daa here be bo tul nzobri ka i ton fal fe daa imri ha konke daa ri ha ri koke hurusuo-e ba fe ya.

Nzob fe fere bayluri ka mi baa bay bari ha ri na, i ba nzobri ka i ko suo-ri ma-maa, a i ba nzob siika suori. I hie nzob rinj dikari ka nlue ya, roo le, i tji ri tji.

¹¹ Ze led' nzaapedri ka nlue ka i do bay hurusuo ngji bamba kal tul nzob rinj dikakeri ku na hoy kara, i baa bay a i daake bay bo tul-ri i tji ri ri ka pol Ngerembay ya.

¹² Roo le, nzob fe fere baylukeri ku na, fe daa bari ba fe daa nay bisuyri ka ker bay bari tiya, ka nzobri mba ri i i ri. Bari nzobri ku na i rad fe ka i ko sawke ya. I huka munu ka nay bisuyri hu.

¹³ Fe kayari ka i daa zin nzobri na, Ngerewuru a yinjra se tul ri. Fe daa naysuo ka i daa ka bie biribin na ba suoriya bari. I zin suoriya ka bil nzaa ula ka i ula nzobri ka nzaa fe sum law mbij baari. Dol bari nzobri ka sakra baari ku na, do ba fe im ka bie kay nzaa fe sum law mbijwke na a ba sahow den den.

¹⁴ Nun-ri ba nun nzaa may daa nun pieri banguo. Kon daa feyaa hu ka bil law-ri ya. Nzobri ka i ngon ka bil mbika law ya na, i ku ri ha ri taa ndaw. I ba nzob koko nun fe. I ba ledri ka bebi Ngerewuru bo tul-ri!

¹⁵ I pon faa kere na a i wuru. I daa fe daa *Balam, vu Bosor ka hii daa fe ndaya bay zinke lari,

¹⁶ a le, Ngerewuru yiw ni bay tul mbaka nzaa be, a ha maa maaso ba ka baa bay ba mbij ya na, baa bay bay kusol nzob zin ni, a gbujke do daa koko nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru na ku *.

¹⁷ Nzob fe fere bayluri na, i do munu ba luo mbii ka huo kurum kurum. I do munu ba sii mbam ka zuu faa a kalle hon taŋ tokoke. Bari na, Ngerewuru koro zad ka sii a mba ki do ndun bay tul-ri.

¹⁸ I sii suo-ri ka tul bay baa bari ka gor, bay koko bayri. Bay faa kon naysuo na, i nzaa faa i kuo nzobri ka i vi tji timbede saa sakra nzobri ka i rag faa simsed bari.

* 2:16 2.16 I kji Ruo bari 22.21-30.

¹⁹ Bari nzoɓ fe fere baylukeri ku na, i waa haɗa bari ká i vi tji timbede na, ha ri káw báy tul-ri, roo le, bari kji sùo-ri na, i ba koy kon fe naysuo ká'a bié ri, bay ji le, nzoɓ ká daa koy na, ba koy fe ká re mbay ká tul-e.

²⁰ I ko, nzoɓri ká i tji ká bil kon fe naysuo ká tukéle key, báy tuuka ká i tuu Ngerembay Nzoɓ Yaɗa naari Zezu Krisi, roo i yji i rií dī ba kji ha ri mgba ri kek roɓay na, nzoɓkeri ku na, i do ndaya bamba tasiri mba dol bari ká pola ku roɓay.

²¹ Kereke le, haɗa ri ko faa kere ya saa sawke ndad mba haɗa ri tuu Ngerewuru, roo i yji i fere fal-ri ha ni, a i poɗ daa vu mbom bo tul *bol kusol ká taɗ kaɗaɗ ká i ha ri na.

²² Fe ká tji tul-ri na, maa kji báy tusue sim bay ká baa mii: «Fe ká váy kuku na roo, a yji a laa ba kji†.» Roɓay, «Mbel ká sùo mbii na, ka yji a daa sùo-e nduo boɗo ba kji.»

3

Nam yji Zezu Krisi

¹ Baari ká mĩ ko ri ba nzoɓ nun-i na, mbede ni key na ba ndeke di sidike ro ze mĩ daa ha ri key. Ká bil mbederi ká sidiki key na, mĩ tuma law-ri se tul fe fere ká i ko ro na bay súruke tigbaa ri ha ri kërke bay ka se tul fekeri na bay faake.

² Mĩ hii bay haɗa ri ker se tul bay ká *nzoɓ yaɗa bayri saa nzaa Ngerewuru baa pola lew, roo báy *bol kusol ká Ngerembay Nzoɓ Yaɗa naari fere ri ká i yaa bayke báy faa *nzoɓ ndáy nzaapedri na.

³ Pola le, mĩ hii bay haɗa ri laa bay key na ta-taɗ: doɗo bie namri na, nzoɓri ká i do bil kon fe daa naysuo ká mgba law-ri na, i tji i sie ri

⁴ i baa mii: «Zezu ká waa bay vi sùo fe ba fie na waa, ka do haɗa le? Bulu bururi i hu ba dje hoy, a ferri riw bele ká Ngerewuru daa na, do munu ba dokokeye báy zadé báy tiika daa tusiri kji hoy.»

⁵ Nzoɓri ká i baa bay munu ku na, i ko fe ko ndaa roo i daa: ba dje lew na, Ngerewuru baa bay hoy le, tumbam báy tusiri do. Ka tina tusiri saa bil mbii, a ha mbii kiri ni gbuk bele*.

⁶ Báy faa mbii na ndaw ze Ngerewuru fieke tusiri, a ha ni yaa zadé remlen remlen†.

⁷ A bay ká se tul tumbam báy tusiri ká timbede laa le, Ngerewuru koro ri báy faa bay ká mbjw na ku bay bie ri báy huu. Ka koro ri kpuru tji nam kún sal bay. Ba nam

ká'a daa bay bo tul nzoɓri ká i hje ni ya na a bie ri.

⁸ Roo le, baari ká mĩ ko ri ba nzoɓ nun-i na, fe mbjw do di ku ká i ti yjiɗra ya. Ká nun Ngerewuru na, nam mbjw ba mbiimbam isod sod duo zadé mbjw, a mbiimbam isod sod duo zadé mbjw laa le, do ba nam ká mbjw.

⁹ Ngerembay na mgba roy bay daa fe ká'a waa na ya munu ká nzoɓ haɗeri ker ku ya. Roo le, ka iki law-e ká tul-ri, bay ji le, ka hii bay haɗa nzoɓ mbjw kara ka bie ya. Ka hii bay haɗa nzoɓri riw bele i suo kër bay bari ká tul fe daa qaaya bari.

¹⁰ Nam vika Ngerembay na do munu ba nzoɓ riiba ká tji mbuda. Namke ku na tumbam a zekre báy bawda gire fe ká mgba vbuɓuɓu. Sie báy few roo báy mbaymawri na huu a tay ri kpokok kpokok. Tusiri báy ferri riw bele ká do bil-e na, ti doko mbaa‡.

¹¹ Munu ká ferri riw bele a bie munu ku na waa, simeɗ baari a doko mina ro le? Ndad bay haɗa ri se simeɗ ká *taɗ kad kad, i mbi sùo-ri báy zadé ha Ngerewuru

¹² i gyaɗke nam kún sal bay be na, i daa hurusuo-ri tun kji bay haɗa namke ku na ka vi kod hoy. Ba nam ká tumbam a bie báy huu, sie báy few roo báy mbaymawri na, i sáa ká bil rjm huu ká se bilam bilam.

¹³ Roo le, naari na, Ngerewuru waa tumbam fie báy tusiri fie, ba zadé ká nzoɓri daa fe báy zadé ká di. Be ze ba fe ká náa gyaɗri na zu.

¹⁴ Be ze, baari ká mĩ ko ri ba nzoɓ nun-i na, pola roo bay haɗa namke ka vi na, i daa hurusuo-ri riw bele ka tun kji bay doko taɗ kad kad ká pol-e, taɗ fe qaaya ká nun-e ndaw, roo bay doko dekeke ziji ni ndaw pi.

¹⁵ I kër i ko, roy ká Ngerembay mgba na, ba faa ká'a ikike law-e bay haɗa nzoɓri zinke pam munu ká yu naari Pol ká náa kóri ni ba nzoɓ nun naari na, ka daa mbede ha ri báy nun nzem ká Ngerewuru ha ni.

¹⁶ Ká bil mbede ferri riw bele ká'a baa bay se tul fe niri key ká di na, ka baa bayke na baɗuɗo. Bay haɗeri ká do bil mbedeke ku na kóko sawke ɗɗɗɗ bamba. A le, nzoɓri ká i ko fe ya a i bar saw ya na, i suo kër bayke, munu ká i daa do bil zadé kiri ká bil mbede Ngerewuru ndaw. Be ze, i fieke sùo-ri sùo-ri.

¹⁷ A baari nzoɓ buo-iri na, timbede key na mĩ baka ri ro. Munu zu le, i nze báy sùo-ri bay haɗa nzoɓ law ndayari ká i wuru faa kere na, i kúo ri ha ri pón tusue bay ká se tul *Krisi ká i daa law-ri bo di na ya.

† 2:22 2:22 Sim bayri 26.11. * 3:5 3:5 I kji Tiika saw fe 1.6,9. † 3:6 3:6 I kji Tiika saw fe 7.21-22. ‡ 3:10 3:10 Nzoɓ ndáy bay haɗeri baa mii: «Tusiri báy ferri riw bele ká do bil-e na kara, huu a tay ri ndaw.»

¹⁸ Roo le, ì ngɔɔn ká bil law kere Ngerembay Zezu Krisi, Nzob̄ Yaaŋa naari a í tũuke ni ba pola pola. Riŋ d̄ika ba taa be, timbede key ndaw kpuru banɔɔo kpadara. Amem! Ndad̄ bay haŋa ni ka d̄o munu na k̄i!

1 Zaa Titire mbede ká Zaa daa

Bay ká se tul ferí ká d'ó bil mbede ni key

Mbede key na Zaa daa, bay ji le, kér bayri yókló ni bay tul nzoḅri ká i daa nzoḅ mbika lawri nduo k̄j. Nzoḅkeri ku na baa mii, Vu Ngerewuru yaa sùo zinj nzoḅ ba tusue ya, ze Zezu kara ba Krisi, nzoḅ ká Ngerewuru waa bay píe ni ví yaa nzoḅri na ya ndaw. Ká bil mbede key na Zaa baa mii, nzoḅ ká daa law-ε bo tul bay na ku le, ka ti máa bay zúo zinj Ngerewuru báy Zezu Krisi ya. Róbay, ka ti máa bay kóro zúo k̄j be báy nzoḅ mbika law hawri ya ndaw. Zezu Krisi na ba Vu Ngerewuru, be ká'a ví yaa sùo zinj nzoḅ. Nzoḅ ká yaa bay key ya le, ka ba nzoḅ tul ngani Krisi. Ngerewuru ba zad̄ taja a ba nzoḅ law ini. Nzoḅ ká ba taa Ngerewuru na d'ó bil zad̄ taja báy law ini. Be ze ba fe ká daa ha nzoḅ zúoke zinj Ngerewuru ndaw, zinj nzoḅ mbika law hawri ndaw pi.

Máa bayri ká d'ó bil-e

Zad̄ taja báy suj tilo: 1.1–2.27

Vu Ngerewururi: 2.28–3.24

Nzoḅri ká i d'í sùo-ri ba nzoḅ yaaṅa bay saa nzaa Ngerewuru: 4.1-6

Hii k̄j, báy mbaka tul tukele: 4.7–5.12

Káw báy kumnun ká d'ó banḡo: 5.13-21

Nasi bay ká se tul Zezu

¹ Buru daa mbede key na ha r̄i bay baake bay se tul be ká'a d'ó pola d'od̄ ndaw roo ferí d'ó báy na. Buru laa bay be ká'a baa ndaw, buru ko ni báy nun buru gbak gbak ndaw, nun buru hoy kara hu ká tul-e sji sji, a búru zaa ni báy nduo buru k̄j ndaw pi. Be na, ka ba Bay ká ha nzoḅri káwke báy kumnun,

² a ví yaa sùo zinj nzoḅ ha buru ko ni, a búru ba nzoḅ bay nasike. Sawke mini ze, buru ka-káa bay be nzoḅ haṅa nzoḅri káw báy kumnun banḡo na ha r̄i. Be na, ka kaw lakun Baa Ngerewuru ndaw, roo a ví yaa sùo zinj nzoḅ ha buru ko ni.

³ Fe ká buru ko a búru laa bayke na, buru ka-káake ha r̄i, bay haṅa bo baari kara, i daa law mbjw ka zinj buru ká buru zúo zinj Baa báy Vi-e Zezu *Krisi.

⁴ Buru daa mbede se tul fe niri key na ha r̄i, bay haṅa suoriya ka yaa bil law naari kpol kpol.

T̄i saa bil fe d'áa yaa bay séke zad̄ taja

⁵ I ko, bay ká buru laa ká nzaa Zezu, a búru baa ha r̄i na ze d'ó key: Ngerewuru ba zad̄ taja, fe pire ndji mini kara zaa sùo-ε ya.

⁶ Zadka nzoḅ baa mii, berí zúo zinj Ngerewuru, roo a daa fe kaaya banḡo le, nzoḅke ku na ba nzoḅ kúf̄ bay, a fe daa be kara d'ó máa báy tusue bay ya.

⁷ Roo le, zadka náa séri simsed̄ ká bil zad̄ taja munu ká Ngerewuru k̄j sùo-ε d'ó bil zad̄ taja na le, náa zuori zinj k̄j ba lie ba lew, a ha sim Zezu Vu Ngerewuru na waa feyaa naari kad̄ kad̄ riw bele.

⁸ Zadka nzoḅ baa mii, berí daa feyaa ya le, be k̄j sùo-ε ze ula sùo-ε, a tusue bay kara ti bil law-ε ya.

⁹ A roo le, zadka náa tinari feyaa naari ha Ngerewuru le, ka'a ndáka bumake zinj naari, a waa naari *tan̄ kad̄ kad̄ ká tul fe kaaya naari na riw bele, bay ji le, ka ba nzoḅ ká'a d'ó tul bay be, a daa fe ká d'ó báy zad̄e nzedem.

¹⁰ Zadka náa baari mii, náa dáari feyaa ya le, náa d̄iri Ngerewuru ba nzoḅ kúf̄ bay, a Bay be kara d'ó bil law naari ya.

2

¹ Baari ká i ba vu-iri, m̄i daa mbede se tul fe niri key na ha r̄i bay haṅa r̄i daa feyaa ya. Roo le, zadka nzoḅ ví daa feyaa le, nzoḅ mbjw munu ba nzoḅ yaaṅa bay ká tul nzoḅri na d'ó pol Baa d̄i ku. Be na, ba Zezu *Krisi, nzoḅ fe daa báy zad̄e nzedem na.

² Ba be ká'a mbi sùo-ε ba vuy *fe poy, a kóke seke fe, a zinjke huḍ̄ bay tul feyaa naari ha Ngerewuru ndáke buma zinj naari. A le, bay tul feyaa naari k̄j hoy ya, roo le, bay tul feyaa nzoḅri riw bele ká tusiri key.

³ Zadka náa d̄ori tul *bol kusol Ngerewuru na le, be ndaw roo, kie naari mii, náa tuuri ni ta-tan̄ bay.

⁴ Nzoḅ ká baa mii, berí tuu ni tuu, roo a d'ó tul bol kusol-eri na ya le, ka ba nzoḅ kúf̄ bay, a tusue bay kara ti bil law-ε ya.

⁵ Roo le, nzoḅ ká daa vu mbom bo tul bay be na, kie mii law ini Ngerewuru na yaa bil law-ε kpol kpol a d'ó báy zad̄e nzedem. Be ndaw roo, náa kóri ta-tan̄ mii, náa zuori zinj ni báy.

⁶ Nzoḅ ká baa mii, berí zúo zinj ni na, d'ó nun haṅa ni ka mbóro simsed̄ Zezu, a se munu ká be na.

⁷ Vu-iri, baari ká m̄i ko r̄i ba nzoḅ nun-i na, bol kusol ká m̄i daa d'ó mbede ha r̄i key na, ba bol kusol fie ya, roo le, ba táw bol kusol ká i yaa bayke báy nam ká i mbiike law-r̄i hoy na. Táw bol kusolke ku na, be ze ba bay ká i laa d'od̄ ro ku.

⁸ Ze munu hoy kara, ba bol kusol fie na k̄j. I ko, simsed̄ Zezu na kie naari ba fe fie ba tusue ndaw, a simsed̄ baari hoy kara kie faa mbjw munu ndaw, bay ji le, suj tilo na d'ó zékre, a zad̄ taja taa tusueke laa ro ze d'ó tán̄ gberere.

⁹ Nzob ká baa mii, ferí dɔ bil zad taŋa, roo a fuy yu-ε le, ka dɔ bil suŋ tilo na koɔ roɔbay zu.

¹⁰ A nzob ká ko yu-ε ba nzob nun-ε le, ka kaw bil zad taŋa, a fe ká dɔ bil law-ε ba ŋɔɔɔ puu bay haŋa ni te a daa feyaa na, tiya.

¹¹ Roo le, nzob ká fuy yu-ε le, ka dɔ bil suŋ tilo, a se bil suŋ tiloke na, a zad ká'a se ba baɔɔ na kara, ka ko faake ya, bay ji le, suŋ tilo na fɔmra nun-ε gbifli.

Káw tukele nzob mbika lawri

¹² Baari ká i ba vu-iri na, mi daa mbede ni key bay baake ha ri mii, feyaa baari na, Ngerewuru nda bumake zinj ri bay tul fe ka Zezu *Krisi daa na.

¹³ Baari ká i ba baari, mi daa mbede ni key bay baake ha ri mii, Zezu Krisi, be ká'a dɔ pola dɔɔɔ ndaw roo ferí dɔ bay na, i tuu ni ta-tan. Baari ká i ba kubanri, mi daa mbede ni key bay baake ha ri mii, i haw yum ká tul ngeretemndaya na ro. Baari ká i ba vu-iri, mi daa mbede ni key bay baake ha ri na roɔbay mii, i tuu Baa naari na ta-tan ro.

¹⁴ Baari ká i ba baari na, mi daa mbede ni key bay baake ha ri mii, be ká'a dɔ pola dɔɔɔ ndaw roo ferí dɔ bay na, i tuu ni ta-tan ro. Baari ká i ba kubanri na, mi daa mbede ni key bay baake ha ri mii, i dɔ bay hurusuo ndaw, Bay Ngerewuru kara daa puo ká bil law-ri ndaw, a i haw yum ká tul ngeretemndaya na ndaw pi.

¹⁵ I ha kon ferí ká tukele key bay ferí riw bele ká dɔ di na, ka kúo ri ya. Zadka nzob daa kon fe ká tukele key na le, faa ká bay haŋa ni hiike Baa Ngerewuru na tiya.

¹⁶ I ko, ferí riw bele ká dɔ tukele key na, ba fe ká uru saa luo Baa ya, roo le, ba ferí ká dɔ tukele key hoy. Fekeri na ze dɔ key: daa kon fe naysuo ndaw, kóko nun fe ndaw, roo siika suo ká tul ferí ká tusiri key na ndaw pi.

¹⁷ A le, tukele, bay ferí riw bele ká dɔ bil-e na dɔ kál. Roo le, nzob ká daa law hiiya Ngerewuru na kaw bay kumnun ká dɔ banɔɔ kpadara.

¹⁸ Vu-iri, timbede key na, ɔro bie nam ká tusiri key na tɔn di mbaa. Bay ká se tul nzob tul ngani Krisi ká'a ti na, i laa bayke ro. Roo le, timbede key na, nzob tul ngani Krisiri na i ruo bamba i ti ro. Be ze kie mii, ɔro bie nam ká tusiri key na, tɔn di mbaa.

¹⁹ Nzobkeri ku na, i dɔ sakra naari key roo i zol, bay ji le, i ba nzob naari ya. Zadka i ba nzob taa naari na le, i káw zinj naari key. Roo le, i ti ká sakra naari key i

zol, bay haŋa bo bayke dɔ ta-tan mii, bari riw bele na, i ba nzob taa naari ya.

²⁰ A baari na laa le, bay faa Nzob ká Tan Kadan na ze, i zinke Tem Law Pie*. Be mini ze, baari riw bele na, i tiuke tusue bay na ta-tan.

²¹ Ze, mbede ká mi daa ha ri key na kie a baa mii, i tuu tusue bay na ya, munu ya. Roo le, baari na, i tuu tusue bay na ta-tan, a i ko ndaw, kúɔ bay mbijw mini kara ti dɔko bil tusue bay na ya ndaw pi.

²² A waa, nzob ve ze ba nzob kúɔ bay na le? Ba be ká'a baa mii, Zezu na ba Krisi, nzob ká Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzobri na ya. Nzob ká tun Baa Ngerewuru bay Vi-e na ngeren le, ba be na ki ze ka ba nzob tul ngani Krisi.

²³ A nzob ká may a baa mii, Zezu ba Vu Ngerewuru ya le, ka may bay ká se tul Baa na ndaw pi zu. A nzob ká nzi-ε ti a baa mii, Zezu ba Vu Ngerewuru na laa le, ka zuo zinj Baa na ndaw.

²⁴ Sawke mini ze, baari na, bay ká i laa bay nam ká i mbike law-ri na, i ha ni daa puo ká bil law-ri. Zadka bayke ku na daa puo ká bil law-ri le, i zuo zinj Vu Ngerewuru na ndaw, a i zuo zinj Baa na ndaw.

²⁵ I ko, fe ká Krisi waa bay haŋa naari na ze dɔ key: ba kumnun ká dɔ banɔɔ kpadara.

²⁶ Mi daa mbede fe niri key na, bay baake bay ha ri se tul nzobri ká i nzaa faa bay ulari ha ri wuru.

²⁷ A baari laa le, Tem Law Pie ká Krisi ha ri na daa puo dɔ bil law-ri banɔɔ. Munu ká Tem be daa puo dɔ bil law naari na, i se sie haŋa nzob ki boɔ ka vi fereri fe mbaa ro. Tusueke le, Tem be na fereri fe riw bele banɔɔ, a fe ká'a fereri na ba tusue ki bo, uoke tiya. Be ze, bay ká'a fereri na, i ha ni daa puo ka dɔ bil law-ri, a i zuoke zinj Krisi na banɔɔ.

²⁸ Munu zu le, vu-iri, mi baa ta-tan ha ri: i zuo zinj Krisi, bay haŋa bo nam ká'a yi a vi na le, law naari ka to ya ndaw, a sahoɔ kara ka se naari ha náa dori di di zinj ni ya ndaw pi.

²⁹ Baari na i ko mii, Ngerewuru ba nzob ká dɔ bay zadɔ nzedem. Munu zu le, ndaɔ bay kóko mii, nzob ha ha ká daa fe bay zadɔ nzedem na, ka ba vu Ngerewuru.

3

Nzob mbika lawri na, i ba vu Ngerewuru

¹ Bawda law ini ká Ngerewuru mgba zinj naari na waa, i ko ya le? Bay faa bawda

* **2:20 2:20** Nzob nday bay haneri i ker i baa mii, fe sami ká i zinj bay faa Nzob Tan Kadana, ba Tem Law Pie. A nzob nday bay haneri laa le, i ker i baa mii, fe sami na ba Bay Ngerewuru.

law ini be key na ze, ka d̄ike naari ba vi-eri. Ká'a d̄ika naari ba vi-eri hoy ya, tusueke le, naari na, náa bári vi-eri! Nzob tukeleri key na, i tuu naari ba vi-eri ya, bay ji le, bari na, i tuu ni ya.

² Vu-iri, baari ká m̄i kó r̄i ba nzob nun-i na, timbede key na, náa bári vu Ngerewuru ki ro. Waa, namke le, náa dokori mina le? 'Be ze ba fe ká do *tañ kad' kad' ya ro bay. A le, náa kóri ta-tañ mii, nam ká *Krisi a ȳji a ví na, náa riiri ni, bay ji le, náa kókori ni ta-tañ.

³ A nzobri riw bele ká i daa law-ri nzokdo te tul Krisi bay doko muni ká be na, i h̄a law-ri ka tán kad' kad' muni ká Krisi kara tañ kad' kad' na.

⁴ Nzob ká daa feyaa banquo na, ka mba nzaa Ngerewuru, bay ji le, feyaa na ba mbaka nzaa.

⁵ Baari na ì kó ndaw mii, Zezu Krisi na vi tusiri key bay náa feyaa nzobri. 'Be na, ka daa feyaa nd̄ji mini kara ya.

⁶ 'Be mini ze, nzob ká zuo z̄ij̄ ni na, ka daa feyaa banquo ya. A nzob ká daa feyaa banquo laa le, kie mii, ka kó Zezu Krisi ya ndaw, a tuu ni ya ndaw pi.

⁷ Vu-iri, ì h̄a nzob mb̄ij̄w mini kara ka úlari ya! Nzob ká daa fe d̄o báy zad̄e nzedem na, ka d̄o nzedem na k̄i laa, muni ká Zezu Krisi k̄i s̄uo-ε kara d̄o nzedem ndaw na.

⁸ Nzob ká daa feyaa banquo na, ka ba vu ngeretemndaya, bay ji le, ba d̄je báy tiikake lew hoy na, ngeretemndaya ze ba nzob daa feyaa banquo. Ì kó, bay bíe ped ngeretemndaya na ze, Vu Ngerewuru na vike.

⁹ Nzob ká mbon̄a fie mbon̄ ni ba vu Ngerewuru na, ka ti mbika s̄uo-ε ba nzob daa feyaa na mbáa, bay ji le, m̄jiri fe kere Ngerewuru na d̄o bil law-ε. Muni ká Ngerewuru ba Bi-ε na, ka ti máa daa feyaa na banquo ya.

¹⁰ 'Be mini ze, báy faa ká d̄o key na, i wálke sakra vu Ngerewuru báy vu ngeretemndayari ta-tañ: nzob ká daa fe d̄o báy zad̄e nzedem banquo ya na, ka ba nzob taa Ngerewuru ya, a be ká'a hii ȳ-ε ya hoy kara, ka ba taa Ngerewuru ya ndaw pi.

¹¹ Ì kó, káa bay ká ì laa ba d̄je báy nam ká ì mbike law-ri na ze d̄o key: ì h̄ii k̄i ba lie ba lew.

¹² Náa dáari muni ká *K̄ayi ya. 'Be na, ka ba nzob taa ngeretemndaya ká'a i ȳ-ε k̄i s̄uo-ε. A waa, bay ji k̄i ze, ka ike ȳ-ε na le? 'Bay ji le, ped daa beri na ndaya, a ped daa ȳ-ε na laa le, d̄o báy zad̄e nzedem.

¹³ Ȳ-iri, Zadka nzobri ká tukele key fuy r̄i le, ì h̄a ni ka tuku r̄i ya.

¹⁴ Timbede key na, náa kóri ndaw, huf ti réke mbay ká tul naari mbáa, a náa

káwri báy kumnun ká d̄o banquo. Náa kóri muni bay ji le, náa hiiri ȳ-ε naari. Nzob ká hii ȳ-ε ya le, huf re mbay ká tul-ε kó ro bay.

¹⁵ A nzob ká fuy ȳ-ε na, ka ba dombirim nzob. Ì kó ta-tañ ndaw, dombirim nzob na, d̄o báy kumnun ká d̄o banquo na ya.

¹⁶ Hii k̄i na waa, ba ji k̄i le? Zezu Krisi na kie naari faake a mbi s̄uo-ε h̄a huf bay tul naari. 'Be mini ze, báy faa hoy kara, náa mbikari s̄uo naari h̄a huf bay tul ȳ-ε naari ndaw.

¹⁷ Zadka nzob d̄o báy feri, roo a kó nun sie ȳ-ε ká se sie fe na ya waa, law ini Ngerewuru d̄o bil law nzobke k̄i zu le woo?

¹⁸ Vu-iri, ndad bay haña law ini naari ka d̄o báy faa bay ká t̄ji ká nzaa naari r̄em r̄em hoy ya, roo le, báy faa ped ká náa dáari na ndaw roo, a k̄ieke tusue law ini Ngerewuru ká d̄o bil law naari na báy.

¹⁹⁻²⁰ 'Be mini ze, náa kókokeri mii, náa bári nzob báa s̄uo bay. Ze bil law naari daa bay bo tul naari hoy kara, ká pol Ngerewuru na, law naari a ndáka siri f̄uo báy, bay ji le, Ngerewuru ba bawda nzob ká kal tul bil law naari, a kó feri riw bele.

²¹ A baari vu-iri ká m̄i kó r̄i ba nzob nun-i na, zadka bil law naari daa bay bo tul naari ya le, náa dokori pol Ngerewuru báy law tókoke ya,

²² a feri riw bele ká náa vbiri ni na, náa z̄ij̄ri feke, bay ji le, náa h̄j̄eri bol kusol-eri, a náa dáari fe ká rii law-ε.

²³ Ì kó, bol kusol-ε ká'a h̄a naari na ze d̄o key: náa dáari law naari ka bo tul Vi-ε Zezu Krisi, a náa h̄iikeri k̄i ba lie ba lew muni ká'a baa na.

²⁴ Nzob ká daa vu mbom bo tul *bol kusol Ngerewuru na, ka zuo z̄ij̄ ni, a Ngerewuru hoy kara zuo z̄ij̄ nzobke na ndaw. A waa, faa ji ze náa kókori mii, Ngerewuru na zuo z̄ij̄ naari le? 'Báy faa Tem Law Pie ká'a h̄a naari na ze, náa kókokeri.

4

Faa kéle sakra temri

¹ Vu-iri, baari ká m̄i kó r̄i ba nzob nun-i na, ì yaa bay nzobri ká i d̄i s̄uo-ri ba nzob doko báy Tem Ngerewuru na muni hoy ya. Roo le, ì békle ri ta-tañ ì kó, waa, nzobkeri ku na i d̄o báy Tem taa Ngerewuru ba tusue k̄i zu le? Ì daa muni, bay ji le, nzobri ká i d̄i s̄uo-ri ba *nzob yaña bayri saa nzaa Ngerewuru na, i yaa zad̄ kpol kpol ká tusiri key.

² Ì kó, faa ká ì kókoke nzob ká d̄o báy Tem Ngerewuru na ze d̄o key: nzob ká baa mii, Zezu *Krisi na ví yaa s̄uo z̄ij̄ nzob ba tusue le, nzobke ku na, d̄o báy Tem taa Ngerewuru.

³ A nzob ká kò Zezu na munu ya le, ka do háy tem ká uru saa luo Ngerewuru ya. Nzobke ku na do háy tem taa nzob tul ngani Krisi zu. Baari na, i laa háy ká se tul nzob tul ngani Krisi ká'a vika na ro, a le, timbede key na, ka do tusiri key d'od ro.

⁴ A roo le, baari ká i ba vu-iri na, i ba taa Ngerewuru, a i mba tul nzobri ká i di sùo-ri ba nzob yaaña bay saa nzaa Ngerewururi, bay ji le, Tem Ngerewuru ká i d'oke na, hurusuo-e kal tul-e taa ngeretemndaya ká do bil law nzob tukeleri key.

⁵ Bari nzobri ká i di sùo-ri ba nzob yaaña bayri saa nzaa Ngerewuru na, i ba nzob taa tukeleri key. Sawke mini ze, bay baa bari do munu ba taa nzob tukeleri ha nzob tukeleri na i te suku-ri i láake bay bari na.

⁶ A naari le, náa bári taa Ngerewuru. Nzob ká tuu Ngerewuru na, ka laa bay naari. A nzob ká ba taa Ngerewuru ya laa le, ka ti láa bay naari ya. Be mini ze, náa kókokeri nzob ká do háy Tem Ngerewuru ká baa suo bay, háy nzob ká do háy tem taa úla nzob na.

Náa hiiri kị

⁷ Baari vu-iri ká m̀ kò rĩ ba nzob nun-i na, náa hiiri kị ba lie ba lew, bay ji le, law ini na uru saa luo Ngerewuru. Nzob ká daa law ini zinj nzobri le, ka ba vu Ngerewuru, a tuu Ngerewuru na ta-tañ.

⁸ A nzob ká daa law ini zinj nzobri ya le, ka tuu Ngerewuru ndji mini kara ya mgbaj, bay ji le, Ngerewuru ba nzob law ini.

⁹ I kò, fe ká Ngerewuru daa a kieke naari bawda law ini be na ze do key: ka pie Vi-e ká ba led mbijw kekkek na ha ni vi tusiri key bay hanja bo, háy faa be na, náa káwkeri háy kumnun.

¹⁰ Law inike na, ba naari ze náa hiiri Ngerewuru pola na munu ya. Roo le, ba be kị ze ka hii naari, a pie Vi-e ha ni vi mbi sùo-e ba vuy *fe poy ká tul puu say hud, a puoke mbol feyaa naari.

¹¹ Be ze, baari vu-iri ká m̀ kò rĩ ba nzob nun-i na, munu ká Ngerewuru hii naari bamba tasiri na, naari kị hoy kara, do nun hanja náa hiiri kị ba lie ba lew ndaw.

¹² Ngerewuru na, nzob mbijw mini kara kò ni háy nun-e ya rɔbay; ze munu hoy kara, zadka náa hiiri kị ba lie ba lew le, Ngerewuru zuo zinj naari ndaw, a law ini be hoy kara yaa bil law naari kpol kpol a do háy zadé nzedem.

¹³ Fe ká kie mii, náa zuori zinj Ngerewuru, a be hoy kara ka zuo zinj naari ndaw na, be ze ba Tem be ká'a ha naari na.

¹⁴ Buru kò ndaw mii, Baa Ngerewuru pie Vi-e ha ni vi yaa nzobri ká tusiri key. Ba fe

ká buru kò háy nun buru, a búru ba nzob bay nasike.

¹⁵ Nzob ká baa mii, Zezu ba Vu Ngerewuru le, Ngerewuru zuo zinj ni, a be hoy kara ka zuo zinj Ngerewuru ndaw.

¹⁶ Be mini ze, naari na náa kóri law ini ká Ngerewuru mgbá zinj naari ká náa dáari law naari bo di na. Ngerewuru ba nzob law ini. Nzob ká ba nzob mgbaka ini le, ka zuo zinj Ngerewuru, a Ngerewuru kara zuo zinj nzobke na ndaw.

¹⁷ Zadka law ini Ngerewuru yaa bil law naari kpol kpol a do háy zadé nzedem le, nam kúnj sal bay na, náa d'okori pol-e háy law tókò ya, bay ji le, káw naari ká tusiri key na do munu ká taa Zezu *Krisi.

¹⁸ Nzob ká Ngerewuru hii ni na, hie ti mgbaka ni ya. Zadka law ini Ngerewuru yaa bil law nzob kpol kpol a do háy zadé nzedem le, hie ti zinj faa rii bil law-e mbáa. I kò, nzob ká daa hie na, ker a baa mi, bay a mgbaka tul beri. Be ze, nzob ká háy mgbá ni na, law ini Ngerewuru yaa bil law-e kpol kpol a do háy zadé nzedem ká di ya.

¹⁹ A naari le, náa bári nzob law iniri, bay ji le, Ngerewuru hii naari pola d'ekre.

²⁰ Zadka nzob baa mii, beri hii Ngerewuru, rɔɔ a fuy yu-e le, ka ba nzob kúf bay. Tusueke le, nzob ká hii yu-e ká'a kò ni háy nun-e na ya waa, a daa mina ndaw rɔɔ, a hii Ngerewuru ká'a kò ni ya le?

²¹ I kò, *bol kusol ká Krisi kị sùo-e ha naari na ze do key: nzob ká hii Ngerewuru na, ndad bay hanja ni ka hii yu-e ndaw.

5

Mbaka tul tukelɛ

¹ Nzob haq haq ká daa law-e bo tul Zezu, a kò ni ba *Krisi, nzob ká Ngerewuru waa bay pie ni vi yaa nzobri le, ka ba vu Ngerewuru. A nzob ká hii baa led le, ka hii vi-eri na ndaw.

² I kò, faa ká náa kókeri mii, náa hiiri vu Ngerewururi na ze do key: náa hiiri Ngerewuru, a náa dáari vu mbom bo tul bol kusol-eri.

³ Tusueke le, hii Ngerewuru na, ba daa vu mbom bo tul bol kusol-eri. A bol kusolkeri ku na ba soba ká hii bamba ya,

⁴ bay ji le, nzobri riw bele ká i ba vu Ngerewururi na, i maa bay mbaka tul feri ká tukele key. Náa mbári tukele na háy faa daa law bo tul Zezu.

⁵ A waa, nzob ve ze maa mbaka tul tukele na le? Ba be hu-e hoy ká kò Zezu ba Vu Ngerewuru.

Nasi bay ká se tul Zezu

⁶ Zezu *Krisi na, ba be ká'a vi tusiri key, a ha ri daa tul-e nduo mbii, a sim be uo yaw yaw ká tul puu say hud. Ba mbii

ku kɪ hɔy ze, kie bay nasike ya, roo le, ba mbii báy sim sídɪ bele*. A Tem Ngerewuru kɪ sùo-ε kara baa nasi bayke ndaw mii, fekeri ku na do ba tusue kɪ, bay ji le, Tem Ngerewuru na ba tusue bay.

⁷ Be mini ze, fe nasi baykeri na ba say,

⁸ Tem Ngerewuru ndaw, mbii ndaw, roo sim ndaw pi. Fekeri riw bele ku na zuo zɪɲ kɪ mbɪw hɔy.

⁹ Naari na, zadka nzoɓri baa nasi bay fe le, náa yari bayke, roo le, nasi bay Ngerewuru na mba tul-e be nu ku báy. Ba be na kɪ ze ka ba nzoɓ nasi bay ká se tul Vi-e na.

¹⁰ Nzoɓ ká daa law-ε bo tul Vu Ngerewuru le, nasi bayke key na do bil law-ε. A nzoɓ ká daa law-ε bo tul bay ká Ngerewuru baa na ya le, ka di Ngerewuru ba nzoɓ kúɗ bay, bay ji le, ka yaa bay ká' a baa se tul Vi-e na ya.

¹¹ I ko, nasi bay ká Ngerewuru baa ha naari na ze do key: Ngerewuru ha naari kumnun ká do banɔɔ. Káw báy kumnunke ku na, do báy faa Vi-e.

¹² Nzoɓ ká zuo zɪɲ Vi-e na, ka do báy kumnunke na; a nzoɓ ká zuo zɪɲ ni ya le, kumnunke na ba taa be ya.

Sɪɲ tul bay

¹³ Baari ká i daa law-ri bo tul Vu Ngerewuru na, mi daa mbede se tul fe niri key ha ri bay hanja ri kóke ta-taɲ mii: i do báy kumnun ká do banɔɔ na.

¹⁴ Ká pol Ngerewuru na, náa ti dokori di báy law tókoke ya, bay ji le, náa kóri ta-taɲ ba tusue kɪ: zadka náa vbiri ni fe báy faa law hiiya be le, ka laa naari.

¹⁵ Munu ká náa kóri ta-taɲ ndaw mii, Ngerewuru laa bay ferɪ riw bele ká náa vbiri ni na, náa kóri ndaw, ferɪ ká náa vbiri ni na, náa zɪɲri ro.

¹⁶ Zadka nzoɓ ko yu-ε daa feyaa ká se zɪɲ ni ba zad huɗ ká do banɔɔ ya le, ndad bay daa nzaa bay kere bay tul-e, le, Ngerewuru a hanja ni káw báy kumnun. Mi baa bay key na se tul nzoɓri ká i gedɛ tul feyaa ká ha ri se ba zad huɗ na ya. Tusueke le, feyaa ká ha nzoɓ se ba zad huɗ na do di ku, roo le, mi baka ri bay hanja ri daa nzaa bay kere bay tul nzoɓ ká daa munu ku na ya.

¹⁷ Fe daa kaayari riw bele na ba feyaa. Roo le, feyari riw bele na ha nzoɓ se ba zad huɗ ya.

¹⁸ Náa kóri ndaw, nzoɓ ká ba vu Ngerewuru na ti gedɛ tul feyaa ya, bay ji le, Zezu, Vu Ngerewuru ze koro ni, a ngeretemndaya na ti mgbaka ni vɛɓ, a daa fe seke zɪɲ ni ya.

¹⁹ Náa kóri ndaw, naari na, náa bári taa Ngerewuru, a nzoɓ tukɛleri riw bele na, ngeretemndaya ze re mbay ká tul-ri.

²⁰ Náa kóri ndaw, Zezu Vu Ngerewuru na vi tusiri key, a ha naari nun nzem bay hanja náa tuuri Ngerewuru taa tusueke. Naari na, náa zuori zɪɲ Ngerewuru taa tusue báy faa Vi-e Zezu *Krisi. Be na, ka ba Ngerewuru taa tusue, a ba káw báy kumnun ká do banɔɔ na.

²¹ Be mini ze, yu-iri, i nze báy sùo-ri! Ndad bay hanja ri puo wuru taa goɓ goɓkeri ya.

* 5:6 5.6 Ká zad ni key na «mbii» kie daa tul Zezu nduo mbii, a sim laa le, kie huɗ Zezu ká tul puu say huɗ.

2 Zaa

Mbede ndeke di sidike ka Zaa daa

Bay ka se tul feri ka do bil mbede ni key

Mbede key na Zaa daa ha «máy ka Ngerewuru naa ni do bof báy vi-eri.» Bayke hii báa mi, máy na ba nzoɓ mbika lawri ka i mbu tul ki zad mbjw, a vi-eri laa le, ba nzaa wáw súori ka bof bof. Zaa na hii bay haɓa nzoɓ mbika lawri hii ki ba lie ba lew, a i ru-ruy baɓguo zinj nzoɓ úla nzoɓri ka i yaa zad kpol kpol báy fe fére bari ka do báy zadé ya se tul Krisi na.

Máa bayri ka do bil-e

Hii ki ba fe ka ndaɗ bamba: 1.1-6

Báka bay ka se tul fe fére nzoɓ úla nzoɓri: 1.7-11

Ɔro bie bay: 1.12-13

Soko ka Zaa hii ha nzoɓ mbika lawri

¹ Bi ka mi ba ngerɛ tul ped ka tul nzoɓ mbika lawri ka i mbu tul ki na, mi daa mbede key ha máy ka Ngerewuru naa ni do bof báy vi-eri, bari ka mi ko ri ba nzoɓ nun-i*. Ba bi huo-i hoy ze, mi ko ri ba nzoɓ nun-i ya, roo le, ba bari riw bele ka i tuu tusue bay tuu na,

² Bay ji le, tusue bay na daa puo ka bil law naari, a sad zinj naari baɓguo.

³ Ndaɗ bay haɓa law huoke ndaw, kóko nun sie nzoɓ ndaw, roo dekeke taa Báa Ngerewuru báy Vi-e Zezu *Krisi na, ka sad zinj naari, bay haɓa náa dokeri bil tusue bay báy law ini.

I ko ki ba nzoɓ nun ki

⁴ Mi do báy bawda suoriya, bay ji le, mi zinj vu-o haneri ka i se simsed ka maa báy tusue bay munu ka Báa mbi nzi-ε ka di na.

⁵ A timbede key na, tina kere, mi kod mu, náa hiiri ki ba lie ba lew. Bay ni ka mi daa do mbede key na, ba *bol kusol fie ya, roo le, ba bol kusol ka náa yaari bayke báy nam ka náa mbikeri law naari hoy.

⁶ I ko, hii Ngerewuru na daa daa vu mbom bo tul bol kusol-eri. A bol kusol ka i laa bayke báy nam ka i mbike law-ri hoy na, be ze do key: ndaɗ bay haɓa ri do bil law ini baɓguo.

Doko tul súo bay

* **1:1 1.1** Nzoɓ ndáy bay haneri i ker i baá mi, ngere tul ped daa mbede key na ha máy ka riɓ-e ba Kiriya báy vi-eri. A nzoɓ haneri laa le, i ker i baá mi, máy key na suo bol mbu ki nzoɓ mbika lawri, a vi-eri laa le, ba nzoɓ mbika lawri. † **1:11 1.11** Ka zad ni key na baá bay se tul soko ki hoy ya, roo le, ba yaana nzoɓ ka mu ko ni tan ya, mú poɓ faa ha ni fere nzoɓri fe ka zad mbu ki. ‡ **1:13 1.13** Nzoɓ ndáy bay haneri i ker i baá mi, «vu tinaɓ-ari» ba nzoɓ mbika lawri ka Zaa kaw zinj ri.

⁷ Nzoɓ úla nzoɓri ngji bamba i yaa zad kpol kpol ka tusiri key. Bay ka mi, Zezu *Krisi vi yaa súo zinj nzoɓ na, i hii bay yaana ya. Nzoɓ ka daa fe mini key na, ka ba nzoɓ úla nzoɓ, a ba nzoɓ tul ngani Krisi.

⁸ I nze báy súo-ri ki ndaw ro, bay haɓa bo ped ka i daa na, ka bie gor hoy ya, roo le, i yaa fe tunduo ped baari na bay zadé ngid bele.

⁹ I ko, nzoɓ ka do tul bay ka i fere ri se tul Krisi ya, roo a se báy taa be bof na, ka zuo zinj Ngerewuru ya. A nzoɓ ka do tul bayke na ku laa le, ka zuo zinj Báa ndaw, Vi-e ndaw pi.

¹⁰ Be mini ze, zadka nzoɓ se luo-ri, roo a fereri bay ki bof le, i mba ni ba súo-ri ya, a i hii soko kara ha ni ya ndaw,

¹¹ Bay ji le, nzoɓ ka baá bay ha ki ri nzoɓ ka mini na mi: «Mu vi báy kere» na†, be hoy kara, ka do bil fe daa kaaya nzoɓke na ndaw.

Waa bay kom bay soko be

¹² Mi do báy feri ngi-ngji bay baá ha ri, roo le, mi hii bay vbie báy nduo-i hoy do mbede ha ri ya. Mi hii bay séke luo-ri súo-i bay haɓa náa baari bay ka nun ki. Be ndaw roo, suoriya a mbáa bil law naari na gbay gbay báy.

¹³ Vu tinaɓ-ari‡, bari ka Ngerewuru nan ri do bof ndaw na, i pie báy soko ha mu.

3 Zaa Mbede ndeke di sayke ka Zaa daa

Bay ka se tul feru ka do bil mbede ni key

Mbede key na Zaa daa a pieke ha nzoɓ ndaka faa pol nzoɓ mbika law mbijw ka riŋ-e ba Gayus. Ka daa mbede key na a pisike ni bay tul fe daa kere beri riw bele ka'a daa a soke nzoɓ mbika lawri, roo a baka ni bay tul ped ndaya Diyoteref.

Maa bayri ka do bil-e

Zaa pisi fe daa kere Gayus: 1.1-8

Baka bay ka se tul Diyoteref: 1.9-10

Nasi bay fe daa kere Demeterus: 1.11-12

Jro bie bay: 1.13-15

Ngere tul ped daa mbede ha Gayus

¹ Bi ka mi ba ngere tul ped ka tul nzoɓ mbika lawri ka i mbu tul ki na, mi daa mbede key na ha mu, bo Gayus ka mi ko mu ba nzoɓ nun-i ba tusue na.

² Bo nzoɓ buo-i ka mi ko mu ba nzoɓ nun-i na, mi re bay haŋa fe ɓori riw bele ka do bay kere, suo-ɔ kara ka nduo mu kiyaw kiyaw faa mbijw munu ka para nun suo-ɔ do bay kere dekeke na.

³ Yu naari ka i uru saa luo-ɔ i tji tul ɓuru na, zadka i baa nasi bay bo mii, mu do tul bal-a bay faa tusue bay ndaw, simsed bo ka bil tusue bay ndaw na, mi do bil bawda suoriya.

⁴ Fe ka'a haŋa mi bawda suoriya kal tul soro bay ka mi laa mi, vu-iri se simsed maa bay tusue bay na, tiya.

Fe daa kere Gayus

⁵ Bo nzoɓ buo-i ka mi ko mu ba nzoɓ nun-i na, fe daa bo do bay zadɛ ha mu mgbake yu naari na bay kere, ze ba na varuri hoy kara ndaw pi.

⁶ Bay ini bo ka mu mgba na, i lo soroke ka pol nzoɓ mbika lawri ka i mbu tul ki. Timbede key na, mi kod mu, mu so ri munu ba pola bay faa varu bari. Mu daa munu bay faa ka rii law Ngerewuru,

⁷ Bay ji le, tusueke na, nzoɓkeri ku na, varu bari ka i se na, i se bay tul ped *Krisi, a le, i ya fe mbijw mini kara ka nduo nzoɓri ka i tuu Ngerewuru ya na ya.

⁸ Munu zu le, naari ka naa bari nzoɓ mbika lawri na, ndad bay haŋa naa sori kiri nzoɓri ka mini key na. Be ndaw roo, naa zuokeri ziji ri ka bil ped tusue bay na bay.

Ped ndaya Diyoteref

⁹ Mi daa vu mbede mi pieke ha nzoɓ mbika lawri ka i mbu tul ki ka luo-ɔ na.

Roo le, Diyoteref ka hii bay mbika suo-e do pol nzoɓ hawri na, ka nda puu bay ka mi baa na biŋ ba bisuy.

¹⁰ Be ze, zadka mi se le, bay law mgboro bay kud bay be ka'a baa kaaya se tul naari na, mi tina riw bele ba kele. Ba be nu ku hoy ya, roo le, yu naari ka i tji tul-e hoy kara, ka hii bay yaŋa ri ya ndaw, a nzoɓri ka i hii bay yaŋa ri bay kere kara, ka haa ri faake, a ni ri ka sakra nzoɓ mbika lawri.

¹¹ Bo nzoɓ buo-i ka mi ko mu ba nzoɓ nun-i na, mu mboro fe daa kaaya ya, roo le, fe kere ze mu mboro mu daa. Nzoɓ ka daa fe kere ɓanguc na, ka ba nzoɓ taa Ngerewuru. A nzoɓ ka daa fe kaaya ɓanguc laa le, be na ka tuu Ngerewuru ya zu.

Soro ped daa kere Demeterus

¹² A be Demeterus na, nzoɓri riw bele i baa bay be bay kere. Suo bay ka do nzi-e na kie nasi bay fe daa kere be. Buru hoy kara, ɓuru baa nasi bay be bay kere. Mu ko ndaw, nasi bay ka ɓuru baa na ba tusue ki.

Waa bay kom bay soko be

¹³ Mi do bay feru ngi-ngii bay baa bayke ha mu, roo le, mi hii bay vbie do mbede ha mu ya.

¹⁴ Mi hii bay haŋa bo ndji le, mi se luo-ɔ suo-i, a bo naa baa bay ka nun ki.

¹⁵ Ndad bay haŋa dekeke ka sadf ziji mu! Nzoɓ buo-ori ka i do ziji mi key na, i hii soko ha mu. Nzoɓ buo ɓururi ka i do lew na, mu hii soko ha ri mbijw mbijw riw bele.

Zud Mbede ká Zud dǎa

Bay ká se tul feri ká dǒ bil mbede ni key

Mbede key na, Zude dǎa hǎ nzoɓ mbika lawri ɓay bákake ri ɓay ká se tul nzoɓ law ndayari ká i dǐ sùo-ri ɓa nzoɓ mbika law taa tusuekeri. Nzoɓkeri ku na, i fere tusue ɓay Ngerewuru i yókloke kér ɓay nzoɓri ɓáy faa fe fere ɓari ká yǎa zad. Nzoɓ dǎa mbede key na dǎa wǎra ɓo ɓil law nzoɓ mbika lawri ɓay haɗa ri káw tul tusue ɓay ká nzoɓ ndáy nzaapedri fere ri na. Ka hii ɓay haɗa ri so kǐ ɓáy faa hurusuo Tem Law Pie.

Bay ká ɓil mbede Zude key na, ruokeri ri ɓay ká dǒ bil mbede 2 Piyer 2.

Máa ɓayri ká dǒ bil-e

Nzoɓ fe fere bayluri, ɓáy fe seke ká'a tǐi tul-ri: 1.1-16

Mgbaka mbika law ɓáy law ini Ngerewuru: 1.17-23

Rin ɗika ɓa taa Ngerewuru: 1.24-25

Soko ká Zud hii hǎ nzoɓ mbika lawri

¹ Bi Zud ká mǐ ɓa yu Zak a mǐ ɓa koy ped Zezu *Krisi na, mǐ dǎa mbede key na hǎ ɓari ká Ngerewuru Bǎa dǐ ri ha ri dǒ ɓil law ini ɓe, ɓari ká Zezu Krisi koro ri na.

² Ndad ɓay haɗa kóko nun sie ndaw, dekeke ndaw, roo ɓáy law ini ndaw na, Ngerewuru ka ha ri kay tul kǐ ɓa pola pola.

Zud baka nzoɓ mbika lawri

³ Baari nzoɓ buo-iri ká mǐ ko ri ɓa nzoɓ nun-i na, kon dǎa mbede se tul pam ká náa mburi kǐ mbjw hoy ká dǐ na dǎa mǐ ngii bamba, roo le, kér ɓay ká yoklo mǐ na, suru mǐ hǎ mǐ dǎa mbede ni key ha ri, mǐ dáake wǎra ɓo ɓil law-ri ɓay haɗa ri rúke ruy ká se tul tusue ɓay ká náa dǎari law naari ɓo dǐ, ká Ngerewuru dǎa zuo nduo nzoɓ ɓeri ba mbjw hoy wǐm na.

⁴ Mǐ dǎa mbede ni key na ha ri, ɓay ji le, nzoɓ law ndaya haneri i ri ɓakra ɓaari hiyaw hiyaw, i fere ɓay ká se tul law kere Ngerewuru naari ɓay zinke faa dǎa fe ɓmri munu ká law-ri hii. Be ze i tujke Zezu *Krisi, ɓe huo-ε ká ɓa Gan Tul naari ɓáy Ngerembay naari. Bay ká mgbata tul nzoɓkeri ku na, mbede Ngerewuru ɓaa bayke ɓa dǐe hoy.

⁵ Ze i ko na feri riw bele ká mǐ ɓáa bayke ha ri na ko hoy kara, mǐ yi mǐ tuma law-ri ɓa kǐ roɓay se tul led Izarayelri

ká Ngerewuru yǎa ri ká ɓil koy ká tusiri Ezifte. Zadka i tun ɓi ngeren i dǎa law-ri ɓo tul-e ya na, ka ɓie ri.

⁶ I kér se tul led nzaaped Ngerewururi ká nulue na i ko. Zadka i dǎa law-ri ɓo tul hurusuo ká Ngerewuru ha ri na ya, a i pon zad káw ɓari ká i dǒ dǐ pola gag na, ka sin ri ɓáy sal lari a koro ri dǒ ɓil sun tilo ká mgbata kǐ dǒ ndun ɓanguo, kpuru maa ɓáy nam kún sal ɓay luye.

⁷ Roɓay, i kér se tul fe ká kal ká puo ká *Sodom ɓáy Gomor ɓáy puori ká dǒ lakun-ri na i ko*. Bari nzoɓ puokeri ku na, i dǎa nun pie ɓáy fe dǎa ɓmri ká dǒ nun kóko ya, faa mbjw munu ká nzoɓ rin ɗikari ká nulue ká Ngerewuru ɓie ri ku na. I dǒ ɓil kóko seke fe ká ɓil huu ká ru-ruma ya ɓanguo, ɓay kieke fe ká'a tǐi tul nzoɓri ká i tun Ngerewuru na, ɓo hǎ nzoɓri riw bele i ko.

⁸ Do faa mbjw munu ndaw, ɓari nzoɓri ká i ri ɓakra ɓaari hiyaw hiyaw na, feri ká vi tul-ri ɓa lom na kuo ri ha ri dáake fe dǎa kon naysuo ndaw, i ɓm hurusuo Ngerewuru ndaw, a i tǐirike nzoɓ rin ɗikari ká nulue ndaw pi.

⁹ Misel, ɓe ká'a ɓa mbay mbjw munu ká tul led nzaaped Ngerewururi ká nulue hoy kara, zadka ɓáy ngeretemndaya i vaa kǐ ɓay kóko nzoɓ ve ze dǒ ɓáy faa ɓay mbika hud *Moyze na, ka mbi sùo-ε ɓa nzoɓ kún ɓay ɓo tul-e a tǐiri ni ya. Bay kǐ hoy ze ka ɓaa hǎ ni mii: «Ijgerembay ka dǎa mù ko sie!»

¹⁰ Roo le, ɓari nzoɓkeri ku na, i tǐiri fe ká i ko sawke ya, a fe ká i dǎa ɓa ɓadǐ munu ká nay ɓisuyri dǎa na, ɓa feke na kǐ ze dǎa ha ri ɓieke sùo-ri kpukdu kpukdu.

¹¹ Kóko sie ɓa taa ɓari, ɓay ji le, i mbi faa ká *Kayi mbi*. I pon sùo-ri i wǐruke faa worok ɓay tul lari munu ká Balam S. I hu ɓáy zad ɓari riw bele, ɓay ji le, i tǐi ká tul Ngerewuru munu ká Kore*.

¹² Dol ɓari ká ɓakra ɓaari ku na, dǒ ɓa fe ɓm ká ɓie káw nzaa fe sum law mbjw ɓaari. I dǎa suoriya i sù i nzo tan saho ya i ker se tul-ri kǐ sùo-ri hoy. Bari na, i dǒ munu ɓa sii mbam ká zuu ɓa a kálke hon tan tókoke. I dǒ munu ɓa puuri ká few lieke vi hoy kara lie ya. Zadka nzoɓri mun puokeri ɓáy sawke nzar nzar zuo kele na, i hu le, i hu na roɓay.

¹³ I dǒ munu ɓa nun yiw mbii luye ká nda kǐ pokso pokso a duo emri zuo kele ndoko. I dǒ munu ɓa mbaymawri ká i wuru zad dol ɓari ká Ngerewuru koro zad ká sii a mgbata kǐ dǒ ndun ɓanguo ɓay tul-ri.

* 1:7 1.7 I kǐi Tiika saw fe 19.1-29. Ngerewuru ɓie puo ká Sodom ɓáy Gomor na kpukdu kpukdu ɓay tul simsed ká ndaya. † 1:9 1.9 Soro ɓay key na ti ɓil mbede Ngerewuru ya, roo le, Ziɓri riw bele na i ko bayke ta-tan. ‡ 1:11 1.11 I kǐi Tiika saw fe 4.1-16. § 1:11 1.11 I kǐi Ruo ɓari 22-24; 31.16. * 1:11 1.11 I kǐi Ruo ɓari 16.1-35.

¹⁴ Ba d̄ɛ lew hoy, Enok ká ba vu bulu kadok *Adam ká kay k̄i kay k̄i ba tonɔ sayke na, yaa bay saa nzaa Ngerewuru se tul-ri mii: «Ì laa key: Ngerembay na a vika saa nulue báy lef' nzaaped' ferì wuruk wuruk

¹⁵ Bay kún sal bay zuo tul nzoɓri riw bele. Ka'a dáa bay bo tul nzoɓ feyari bay tul fe kayaa bari riw bele ká i dáa i túnke Ngerewuru ngeren ndaw, roo báy bayri riw bele ká i baa i ùirike ni na ndaw pi.»

¹⁶ Nzoɓkeri ku na, sùo-ri ri ri ya a í nguri sùo-ri banɔ. I poŋ sùo-ri í dáake fe ká konke daa ri; i baa bay í síike sùo-ri a í ula nzoɓri báy nzaa ráa bay bay zínke fe ká luo-ri.

Nzaa boko ká Zud ha nzoɓ mbika lawri

¹⁷ Baari nzoɓ buo-iri ká m̄i kò r̄i ba nzoɓ nun-i na, ì kér se tul bay ká bari nzoɓ ndáy nzaaped' Ngerembay naari Zezu *Krisi baa ha ri ká pola na.

¹⁸ I baa ha r̄i mii: «Óro bie namri le, nzoɓri ká i síe r̄i, a í dáa fe ká kon dáake dáa ri na, i doko d̄i.»

¹⁹ I kò, ba bari nzoɓkeri ku na ze, i dáa ha téke bil k̄i do. Kon fe dáa naysuo ze re mbay ká tul-ri bo, i do báy Tem Ngerewuru ya.

²⁰ A roo le, baari nzoɓ buo-iri ká m̄i kò r̄i ba nzoɓ nun-i na, ì se nun-r̄i ba pola pola banɔ, i ngónke ká tul tusue bay ká i dáa law-r̄i bo d̄i, í dáa nzaa bay kere báy hurusuo Tem Law Pie.

²¹ I m̄ba sùo-r̄i ngo-ngon í káwke bil law ini Ngerewuru, bo í giyanke kumnun ká do banɔ ká Ngerembay naari Zezu Krisi ha naari báy faa kóko nun síe be na.

²² Bari ká kér bay bari wàa síd̄i na, ì kò nun síe bari

²³ í kúo ri saa bil huu í yaa ri. Nzoɓ k̄iri kara ì kò nun síe bari ndaw, roo le, ì dáa báy nun nzemke, bo munu ya le, ì ri bil fe dáa yaa bari. Gari em fe dáa yaa bari na hoy kara, ì zaa ya.

Pisi Ngerewuru

²⁴ Ba Ngerewuru ká maa bay kóro r̄i ha ri lie ya, a ha r̄i *taŋ kad' kad' ká pol-e ká bil riŋ d̄ika be, báy bawda suoriya.

²⁵ Be Ngerewuru ká mb̄iw kekkek ká yaa naari báy faa Ngerembay naari Zezu *Krisi na, ndad' bay haŋa riŋ d̄ika, báy gaŋa, báy hurusuo, báy réke mbay ká tul ferì riw bele na ba taa be ba d̄ɛ lew hoy t̄i timbede key, a se kpuru ba pola banɔ. Amem! Ndad' bay haŋa ni ka do munu na k̄i!

Fe ká tina nun ha Zaa

Bay ká se tul ferí ká dŏ bil mbede ni key

Ká bil mbede key na, Zaa kji fal ferí ká tji nun-ε ká Zezu Krisi ha ni kŏ ká tukufu mbii ká Patmos. Báy faa fekeri ku na, Zaa faa bay a huoke law nzoɓ mbika lawri ká i daa nun-ri tuɔ síe. Mbede key na faa ta-taɗ ha ri mií, ferí riw bele ká tji na, ba Ngerewuru kji ze mgba dŏ nduo-ε. Ɔro bie le, ka'a háw yum ká tul nzoɓ tul ngani ferí riw bele báy faa Ngerembay Zezu Krisi. Satan kara dŏ bil nzoɓ tul nganikeri na ku ndaw ká Ngerewuru a bie ri kpukdu kpukdu. Nzoɓ Ngerewururi ká i dŏ tul bay be banɗu na, i kŏkŏ nulue fie báy tusiri fie. I káw nzaa fe sum suoriya yaɗa kji Vu Baɗu a i daa puo ká Zuruzalem fie na banɗu wjm.

Máa bayri ká dŏ bil-e

- Titire fe ká tina nun ha Zaa: 1
- Mbede ká'a daa ha nzoɓ mbika lawri zad' tŏno say: 2-3
- Mbede káake ká i rji zad' tŏno say: 4.1-8.1
- Tjwri ká tŏno say: 8.2-11.19
- Nay sanj báy fe mgbamri ká sidí: 12-13
- Vu Baɗu ká dŏ tul kuo Siɗn, báy nam kúnj sal bay: 14
- Ɔro bie huɗ duku mburuk: 15
- Tunɗu here Ngerewuru ká tŏno say: 16
- Ledí ngerepuo ká Babilŏn: 17.1-19.4
- Nam suoriya yaɗa kji Vu Baɗu: 19.5-10
- Bay ká i kunj zuɔ tul fe mgbamri ká sidí, báy ledí Satan: 19.11-20.14
- Nulue fie, tusiri fie, báy Zuruzalem fie: 21.1-22.5
- Zezu a vika: 22.6-21

Pola rɔɔ bay ri bil mbede key

¹ Mbede key na faa bay se tul ferí ká dŏ zad' muni ká Zezu *Krisi tina ha nzoɓri kŏ. Ba fe ká Ngerewuru ha ni kŏ, bay hana ni ka kie nzoɓ ped' ferí fe ká'a ví vuku. Krisi na suo a pie led' nzaaped' fe se luɔ Zaa ká ba nzoɓ ped' fe.

² A Zaa na laa le, ferí riw bele ká'a kŏ na, ka faa nasike mií, ba Bay Ngerewuru ndaw, a ba tusue bay ká Zezu Krisi tina ha ni ndaw pi.

³ Suoriya ba taa nzoɓ ká kji mbede ni key ká nun ruɔ nzoɓri, báy bari ká i laa

* 1:4 1.4 Suy fe kjiɗa ká tŏno say ká dŏ bil mbede key na, kie fe ká dŏ báy zad' nzedem. Be mini ze «Temri ká tŏno say» na, kie Tem Ngerewuru ká mbij hŏy ká dŏ báy zad' nzedem bele. † 1:8 1.8 **Alfa ba titire vu máa bay alfabe Gεrεk, a Omega laa le, ba Ɔro bie vu máa bay alfabe. Zadka Ngerewuru ba Alfa báy Omega na, kie mií ka re mbay ká tul ferí riw bele, a ba nzoɓ tiika saw fe báy nzoɓ Ɔro bie fe.** ‡ 1:9 1.9 Tukufu mbii ká i dŏ ba Patmos na, ba sal faa isof' báy Efez. Ba zad' ká ngeredomayri ká Rom faa nzoɓri ká i hii bay bari mbáa na, i vaa poɗ ri zuɔ dŏ.

bayke ká uru saa nzaa Ngerewuru a i daa vu mbom bo dŏ, bay ji le, nam ká fekeri a tji na tŏn dŏ mbáa ro.

Soko ká Zaa hii ha nzoɓ mbika lawri ká i mby tul kji bod' bod' zad' tŏno say

⁴ Bi Zaa, mi daa mbede key na ha ri baari nzoɓ mbika lawri ká i mby tul kji bod' bod' zad' tŏno say ká kuɗu zad' ká Azi. Ndad' bay hana Ngerewuru, fe ká'a dŏ pola dŏɗ ndaw rɔɔ tusiri dŏ báy, fe ká dŏ timbede key, ká'a vika na, ka ha ri law huoke báy dekeke. Ndad' bay hana Temri ká tŏno say* ká i dŏ pol karingaw mbay be na, ka ha ri law huoke báy dekeke.

⁵ Ndad' bay hana Zezu *Krisi, fe ká ba nzoɓ nasi bay Ngerewuru báy zad'e, fe ká'a ba titire nzoɓ ká'a tji saa sakra nzoɓ hufferi, a ba mbay ká kaw tul mbayri riw bele ká tusiri key na, ka ha ri law huoke báy dekeke na ndaw pi.

Be Zezu na, ka hii naari. Ka tina naari saa bil hurusuo feyaa naari báy faa sim be,

⁶ a daa ha náa víri ba *nzoɓ fe poy ferí ká puoruo be bay daa ped' ha Bi-ε Ngerewuru. Riɗ dika báy hurusuo ba taa be mbiimbam báy mbiimbam banɗu! Amem! Ndad' bay hana ni ka dŏ muni na kji!

⁷ I kŏ, be na, a vika báy sii mbam! Nun nzoɓri riw bele i kŏkŏ ni, ze bari ká i tud' ni i i ni na kara i kŏkŏ ni ndaw. Saw kaniri riw bele ká tusiri key na, i ndáka law-ri zad' zad' bay tul-e. Feke ku na, a dŏko muni ba tusue kji. Amem! Ndad' bay hana ni ka dŏ muni na kji!

⁸ Ngerembay Ngerewuru Nzoɓ Hurusuo Luye na faa mií: «Bi na, mi ba *Alfa báy Omega†, fe ká'a dŏ pola dŏɗ ndaw rɔɔ tusiri dŏ báy, fe ká dŏ timbede key, ká'a vika.»

Zezu tina nun ha Zaa

⁹ Bi Zaa ká mi ba yu baari ká náa bári báw kŏkŏ seke fe, ká náa bári nzoɓri ká Ngerewuru re mbay ká tul naari, a náa sjiuri law naari mbij hŏy báy faa zuɔ zih Zezu na, i mgba mi i vaa poɗ mi kaw tukufu mbii ká i dŏ ba Patmos bay tul Bay Ngerewuru ká mi dŏ tul-e mi ka-káake, báy tusue bay ká Zezu tina ha ni na‡.

¹⁰ Dimasi mbjw muni ká ba nam Ngerembay na, Tem Ngerewuru mgba mi, le, mi laa kusol nzoɓ mgba belej ká fal-i ri tjiw ká nzoɓ ul kŏnɗŏɗ.

¹¹ Kusol ká mgba na baa mii: «Fe ká mù kò na, mu daa ka do mbede a mú pieke ha nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɔ bod bod zad tɔnɔ say key na: Efez ndaw, Isimirne ndaw, Pergam ndaw, Tiyatir ndaw, Sardes ndaw, Filadelfi ndaw, roo Lawdise ndaw pi.»

¹² Báyji le, mi fere nun-i bay kóko nzoɓ ká baa bay zɔn mi na. Leɛ, mi kò huu ndele ká i daa sii say ká i daa báy lari ká nduy zɔriri zɔriri ba tɔnɔ say zuo.

¹³ Ká sikda huu ndelekeri ku na, nzoɓ mbɔw riw nzoɓ do di. Ka nduo maagari ká pie yul kpuru mgba fal bal-e, a daa sal bil ká i daa báy lari ká nduy zɔriri zɔriri na tekre nzaa law-e.

¹⁴ Suy tul-e puu tel tel munu ká gari pie, mase munu ká sari, a nun-e se huu kalu kalu munu ká riw huu.

¹⁵ Bal-eri nduy munu ká nzaw lari ká i daa nduo huu ha mɔire tɔi roo i nzun ha ni nduy, a kusol-e laa le, mgba munu ká bawda maambiiri ká so gbuu gbuu.

¹⁶ Ka mgba mbaymawri ba tɔnɔ say do nduo hodo be, roo maamii ká nzi-e uo pelem pelem fi sidi bele do tɔi saa nzi-e. Nzaa pol-e nduy mbedera mbedera munu ká sie ká do law tul ká'a ke hef hef.

¹⁷ Zadka mi kò ni na báyji le, mi lie gbay bo pol-e munu ba hud. Báyji le, ka daa nduo hodo be bo tul-i a baa mii: «Mu hɛ ya! Bi na, mi ba Titire Nzoɓ báy Ɔro Bie Nzoɓ.

¹⁸ Mi ba Nzoɓ Káw Báy Kumnun. Pola na mi hu, roo le, timbede key na mi kaw báy kumnun mbiimbam báy mbiimbam banɔ. Mi do báy hɔrusuo ká tul hud, báy nzoɓ huɔeri ká zad ba.

¹⁹ Munu zu le, fe ká mù kò key na, mu daa ka do mbede; ba fe ká do timbede key ndaw, fe ká'a ɔkoo vaw ndaw pi.

²⁰ Saw bay ká se tul mbaymawri ká tɔnɔ say ká mù kò ká nduo hodo bi, bay huu ndele ká tɔnɔ say ká i daa báy lari ká nduy zɔriri zɔriri na ze do key: mbaymawri ká tɔnɔ say na ba led nzaaped Ngerewuru ká i do tul nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɔ bod bod zad tɔnɔ say na, a huu ndeleri ká tɔnɔ say na laa le, ba nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɔ bod bod zad tɔnɔ say.»

2

Bay ká i baa ha nzoɓ mbika lawri ká Efez

* 2:5 2.5 Zadka Krisi naa huu ndele baari ba fal na, kie mii nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɔ na i nda siri. † 2:6 2.6 Nzoɓri ká i se fal Nikola na ped daa bari do bay zadɛ ya, bay ji le, i pon sùo-ri bo bil fe daa nun pieri a i puo wururi. ‡ 2:7 2.7 I kɔi Tiika saw fe 2.9. Puu káw báy kumnun ká bil mbedeke na, Ngerewuru haa nzoɓri faa suna lereke. Roo le, timbede ká bil mbede ni key na, ka pon faa do hoy ro ha nzoɓri su. § 2:9 2.9 Ká bil sewke ku na, nzoɓ haneri daa hɛ i ker mi, zadka nzoɓ mbika lawri ruo Mbay Sezar ba Ngerewuru ya na báyji le, i faa fe hie bari ndaw, feri ká hul bari hoy kara ndaw, a i pon ri ba nzoɓ kɔkuri.

¹ Nzoɓke ku na baa ha mi mii: «Mu daa bayri key na ka do mbede mú pieke ha led nzaaped Ngerewuru ká kaw tul nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɔ ká Efez na mú baa ha ni ka baa ha ri mii:

Nzoɓ ká mgba mbaymawri ba tɔnɔ say do nduo hodo be, a se sakra huu ndeleri ká i daa sii say ba tɔnɔ say ká i daa bay lari ká nduy zɔriri zɔriri na baa mii:

² «Fe daa kere baari nzoɓ mbika lawri riw bele na, mi kò-kò. Sùo-ri ká i daa tud, bay suu law-ri na, mi kò ndaw. Baari na, mi kò le, i iki law-ri ká tul nzoɓ law mgbɔri ya; i lie nzoɓri ká i di sùo-ri ba nzoɓ nday nzaaped Krisiri, roo le, i ba nzoɓkeri ya, a i kò ri ba nzoɓ kúɔ bayri.

³ Baari na, i suu law-ri banɔ, ze i kò seke fe bay tul-i hoy kara law-ri sa ya.

⁴ Roo le, fe ká mi hii bayke ká fi luo-ri ya na ze do key: baari na, i hii mi i kò mi ba nzoɓ nun-ri munu ká i daa báy tiika mbika law-ri ya.

⁵ Munu zu le, i kér se tul ɔol baari ká pola ká i hieke mi bamba na, i suo kér bay baari, i yi i daa munu ká i daa pola; bo munu ya le, mi yi bay tɔi tul-ri, a mi naa huu ndele baari na ba fal*.

⁶ Be nu ku hoy kara, mi pisi ri ká tul fe mbɔw: i tun fe daa nzoɓri ká i se fal Nikola ngereɲ munu ká bi†.

⁷ Nzoɓ ká do bay suku laa bay na, ka laa bay ká Tem Ngerewuru baa ha nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɔ bay zad bod bod na! A nzoɓ ká haw yun na, puu káw báy kumnun banɔ ká do zad káw ndadi ká luo Ngerewuru na, mi pon faa ha ni su lereke‡.»

Bay ká i baa ha nzoɓ mbika lawri ká Isimirne

⁸ Nzoɓke ku na baa ha mi mii: «Mu daa bayri key na ka do mbede mú pieke ha led nzaaped Ngerewuru ká kaw tul nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul kɔ ká Isimirne, mú baa ha ni ka baa ha ri mii:

Titire Nzoɓ báy Ɔro Bie Nzoɓ, be ká'a hu a yi a kaw báy kumnun na baa mii:

⁹ «Kóko seke fe baari nzoɓ mbika lawri na, mi kò-kò. Kɔku baari na, mi kò-kò ndaw§, roo le, tusuke le, i ba nzoɓ feziɲari ká nun Ngerewuru. Bay kaayari ká Zibri ká i di sùo-ri ba Zib taa tusukeri baa se tul-ri na, mi la-laa. Bari nzoɓkeri ku na, i ba Zib taa tusukeri ya. Mbu kɔ bari na, do ba zad mbu kɔ Satan!

¹⁰ Fe seke ká'a tji tul-rì na, ì ha law-rì ka to ká dī ya. I laa key: ngeretemndaya a dāa ha nzoɓ tul nggani baari faa nzoɓ haneri ká sakra baari zuo hul sal bay lie law-rì; le, ì doko bil kóko seke fe nam duo*. I sinj law-rì ì dōke tul bay bi kpuru i huke, le, mī hanja ri káw báy kumnun banjuo ba fe tunduo baari.

¹¹ Nzoɓ ká dō báy suku láa bay na, ka laa bay ká Tem Ngerewuru baa ha nzoɓ mbika lawri ká i mbuɓ tul kɔ́ báy zad boɗ boɗ na! A nzoɓ ká haw yum na, huɗ ndeke dī ba sidike ti dika rin-ε mbāa mgbaj.”

Bay ká i baa ha nzoɓ mbika lawri ká Pergam

¹² Nzoɓke ku na baa ha mī mii: «Mu dāa bayri key na ka dō mbede mú pieke ha leɗ nzaaped Ngerewuru ká kaw tul nzoɓ mbika lawri ká i mbuɓ tul kɔ́ ká Pergam mú baa ha ni ka baa ha ri mii:

Nzoɓ ká dō báy maamii ká nzi-ε uo pelem pelem fi sidí bele na baa mii:

¹³ “Zad ká baari nzoɓ mbika lawri ì dāa puo ká dī na, mī ko-ko; ba zad ká *Satan kaw tul karingaw mbay ká dī. Be nu ku hoy kara, ì mbuol mī banjuo. Ze báy sewke ká i mgbā Antipas ká ba nzoɓ nasi bay bi taa tusuke, a ì i ni ká puo baari ká Satan dāa puo ká dī na kara, ì poɗ mbika law baari ká tul-i na.

¹⁴ Roo le, fe haneri dō fi luo-rì dī ku ká mī hii bayke ya: Nzoɓ haneri ká sakra baari se fal fe fere *Balam. Be na, ka kie Mbay *Balak faa ká bay hanja leɗ Izarayelri dāa feyaa i sū náy ká i púoke fe ha wɗururi, a ì dāa nun pie†.

¹⁵ Nzoɓ haneri ká luo-rì na, i se fal fe fere nzoɓ taa Nikolari faa mbjw munu na ndaw.

¹⁶ Munu zu le, ì suo kér bay baari! Bo munu ya le, mī tji tul-rì koɗ hoy a mí ruu zinj nzoɓkeri ku na báy maamii ká tji saa nzaa-i.

¹⁷ Nzoɓ ká dō báy suku láa bay na, ka laa bay ká Tem Ngerewuru baa ha nzoɓ mbika lawri ká i mbuɓ tul kɔ́ báy zad boɗ boɗ na! A nzoɓ ká haw yum na, mī hanja ni ngaw ká dō zad muni ká i dī ba manne a mí ha ni tisaw pie ndaw‡. Ká tul tisawke ku na, i dāa rinj fie dō dī

ká nzoɓ mbjw ko sawke ya, ba be huoe ká'a yaa rinjke na ze ka ko.”»

Bay ká i baa ha nzoɓ mbika lawri ká Tiyatir

¹⁸ Nzoɓke ku na baa ha mī mii: «Mu dāa bayri key na ka dō mbede mú pieke ha leɗ nzaaped Ngerewuru ká kaw tul nzoɓ mbika lawri ká i mbuɓ tul kɔ́ ká Tiyatir mú baa ha ni ka baa ha ri mii:

Vu Ngerewuru, be ká nun-ε se huu kalu kalu munu ká rjm huu, ká bal-eri nduy munu ká nzaw lari ká i dāa nduo huu roo ì nzun ha ni nduy na baa mii:

¹⁹ “Fe dāa baari nzoɓ mbika lawri na mī ko-ko; mī ko mgbaka ini baari ndaw, doko tul bay bi ndaw, pedri ká ì dāa ha mī ndaw, roo báy sū law-rì ndaw pi. Mī ko le, ped baari ká ì dāa timbede key na, kal taa hay ká ì dāa báy titire nam ká ì dāake law-rì bo tul-i na.

²⁰ Roo le, fe ká mī hii bayke ká luo-rì ya na ze dō key: Máj ká ped dāa be dō munu ba Zezabel na, ì iki law-rì ká tulle§ Májke ku na, dī sūo-ε ba nzoɓ yaanja bay saa nzaa Ngerewuru a ula nzoɓ ped birri a kuo ri zuo fal-ε báy faa fe fere be ha ri dāa nun pie, a ì sū náy ká i púoke fe ha wɗururi.

²¹ Mī poɗ namri ha ni bay hanja ni ka yji a suo kér bay be ká tul feyaa beri, roo le, ka hii bay poɗ dāa nun pie be na ya.

²² Be mini ze, mī poɗ ni ha ni ko seke fe ká tul doko; a bari ká i dāa nun pie zinj ni na, zadka i yji i suo kér bay bari, a ì poɗ fe dāa kaaya bari na ya le, mī hanja ri ko seke fe na ndaw.

²³ Vi-eri na, mī duku ri mburuk, bay hanja nzoɓ mbika lawri ká i mbuɓ tul kɔ́ báy zad boɗ boɗ riw bele na i kóko mii, bi na, mī ba nzoɓ békle bil law nzoɓri bay kóko kér bay bari báy fe ká law-ri hii. Nzoɓ ha ha ká sakra baari na, mī puo ni fe tunduo be maa báy ped dāa be.

²⁴ A baari nzoɓ mbika lawri ká Tiyatir ká ì se fal fe fere ndaya máy key ya, ká ì ti rii bil ferri ká nzoɓkeri dī ba ‘kér bay *Satan ká dī bamba ká dō zad muni’ ya na*, mī baa ha ri ta-taɗ: Mī ti hanja ri soɓa kɔ́ ya,

²⁵ roo le, fe ká ì dōke na, ì mgbā ngo-ngoɗ kpuru maa báy nam ví bi.

* 2:10 2.10 Zadka i baa bay se tul «nam duo» ká bil mbede key na, kie saw sie ká Ngerewuru kɔ́ mbi nzi-ε a dāa bo, bo ti kál bol nzi-ε ya. † 2:14 2.14 I kji Ruo bari 25.1-2, 31.15-16. ‡ 2:17 2.17 Manne na ba fe sum ká Ngerewuru ha leɗ Izarayelri sū ká bil law ko. (Tji kele 16.14-21.) Zibri na i ker mii, zadka Krii a vika na, ka'a hól nzoɓri faa mbjw munu na ndaw. A tisaw pie na, nzoɓ haneri ker mii, zadka i dāa bo nduo nzoɓ le, ba faa ze i poɗ ha nzoɓke se zad fe sum suoriya Ngerewuru, mase i dāa bo nduo nzoɓ ze báy nam kuj sal bay laa le, kie mii, bay naa ká tul nzoɓke ro zu. § 2:20 2.20 I kji 1 Mbayri 16.31; 2 Mbayri 9.22. Zezabel na ba máy Mbay Akab ká kuɗ wara ha ni puo wɗururi. * 2:24 2.24 Ká zad ni key na rii fe ká nzoɓ haneri fere nzoɓri fe mii, bay haw yum ká tul ngeretemndaya na, ndad bay rii bil fe kaaya ká a dāa na ndaw ro!

26-28 A nzoɓ ká haw yum, a ɗaa fe ká mĩ hii kpuru tji ɔro ɓie nam na le, mĩ haɗa ni hurusuo réke mbay munu ká ɓi kɔ mĩ yaa ká luo Báa. Ka'a réke mbay ká tul nzoɓri ká saw puo ɓari ɓoɗ ɓoɗ ɓáy hurusuo. Ka'a ɓie nzoɓ ndayari kpukɗu kpukɗu munu ká i ɓieke pay ká i mbuo zuo. Mĩ haɗa ni rùo tibie na ndaw[†].

29 Nzoɓ ká ɗo ɓáy suku láa ɓay na, ka laa ɓay ká Tem Ngerewuru ɓaa hɔ nzoɓ mbika lawri ká i mbuɗ tul kɔ ɓáy zad ɓoɗ ɓoɗ na!"»

3

Bay ká i ɓaa hɔ nzoɓ mbika lawri ká Sardes

1 Nzoɓke ku na ɓaa hɔ mĩ mii: «Mu ɗaa ɓayri key na ka ɗo mbede mú pieke hɔ leɗ nzaaped Ngerewuru ká kaw tul nzoɓ mbika lawri ká i mbuɗ tul kɔ ká Sardes mú ɓaa hɔ ni ka ɓaa ha ri mii:

Nzoɓ ká ɗo ɓáy Tem Ngerewuru ɓa tonɔ say* ɓáy mbaymawri ká tonɔ say na ka ɓaa mii: "Fe ɗáa ɓaari nzoɓ mbika lawri riw bele na, mĩ ko-ko. Mĩ ko le, riŋ ri mgba ri i fe ká i zaŋ sùo ɓay tul-i, roo le, i ɓa nzoɓ huferi.

2 I túma i hɔ hurusuo hɔ fe ká tòn ndji ká ɗo sùo-ri roɓay na ɓay haɗa ni hu ɓib ɓib ya, ɓay ji le, mĩ ko ped ɗáa ɓaari na, ɗo maa ɓáy zaaɗe munu ká Ngerewuru ɓi hii na ya.

3 Munu zu le, i kér se tul Bay Ngerewuru ká i laa i yaa ɓo law-ri na. I ɗaa vu mbom ka ɓo ɗi, a i suo kér ɓay ɓaari ká tul feyaa ɓaari. Zafka i tuma ya le, mĩ tji tul-ri mbuda munu ká nzoɓ riiba tjiike tul nzoɓ taŋ haɗa ri ko nam ví ɓi.

4 Roo le, nzoɓ ɓaari haɗeri ká i ɗo Sardes kɔ hɔy kara, simsed ɓari taŋ kaɗaŋ munu ká gari pie ká em mgba ɗi ya. Bari nzoɓkeri ku na, i seke sed zin mĩ ɓáy gari pie, ɓay ji le, i ma-maa[†].

5 Be ze, nzoɓ ká haw yum na, i ndúo ni gari pie munu na ndaw. Mĩ ti bumra riŋ-e ká ɓil mbede pam ká nulue ya. Mĩ ɓaa taŋ kaɗ ká pol Báa ndaw, ká pol leɗ nzaaped ɓeri ndaw mii, ka ɓa taa ɓi.

6 Nzoɓ ká ɗo ɓáy suku láa ɓay na, ka laa ɓay ká Tem Ngerewuru ɓaa hɔ nzoɓ mbika lawri ká i mbuɗ tul kɔ ɓáy zad ɓoɗ ɓoɗ na!"»

Bay ká i ɓaa hɔ nzoɓ mbika lawri ká Filadelfi

7 Nzoɓke ku na ɓaa hɔ mĩ mii: «Mu ɗaa ɓayri key na ka ɗo mbede mú pieke hɔ leɗ nzaaped Ngerewuru ká kaw tul nzoɓ mbika lawri ká i mbuɗ tul kɔ ká Filadelfi mú ɓaa hɔ ni ka ɓaa ha ri mii:

Nzoɓ ká Taŋ Kaɗaŋ, ɓe Krisi tusueke ká lakerere Mbay David ɗo nduo-ε[‡], ká mgbuɗa le, nzoɓ mbɔw maa ɓay ɗar ya; ká dar le, nzoɓ mbɔw maa ɓay mgbuɗa ya na ɓaa mii:

8 "Fe ɗáa ɓaari nzoɓ mbika lawri riw bele na, mĩ ko-ko. Hurusuo ká i ɗòke na, ndji hɔy, mĩ ko-ko. Be nu ku hɔy kara, i ɗaa vu mbom ɓo tul ɓay ɓi, a i may ɓay ká tul-i ya. Mĩ mgbuɗa faa ɗo hɔy ha ri ká nzoɓ mbɔw maa ɓay ɗar ɗo ɗi ya.

9 A nzoɓri ká i ɓa zad mbuɗ kɔ *Satan, nzoɓ kúɗ ɓayri ká i ɗi sùo-ri ɓa Zib taa tusue, roo le, i ɓa nzoɓkeri ya na, mĩ ɗáa ha ri ví huku pol-ri, a mĩ ha ri ko mii, mĩ hii ri hii.

10 Munu ká i koro ɓay ɓi ɓáy sɔu law na, ɓi hɔy kara, mĩ koro ri ká ɓil seke fe ká'a tji tul nzoɓri riw bele ká tusiri key ɓay lie ri ɓay kóko.

11 Ndji hɔy le, mĩ vika. Fe ká i ɗòke na, i mgba ngɔ-ngɔŋ ɓay haɗa ɓo, nzoɓ mbɔw mini kara, ka naa fe tunduo ɓaari ya.

12 A nzoɓ ká haw yum na, mĩ haɗa ni ɗo ɓa nguo sóko *hul kaŋi Ngerewuru ɓi; ka'a ɗoko ɗi ɓaŋguo ro ɓo, ka ti tji kele mbáa. Mĩ ɗáa riŋ Ngerewuru ɓi ɗo sùo-ε ndaw, riŋ ngerepuo Ngerewuru ɓi ká ɓa Zuruzalem fie ká'a ɗi saa luo-ε ká nulue ndaw, roo riŋ-i taa fie na kara ndaw pi.

13 Nzoɓ ká ɗo ɓáy suku láa ɓay na, ka laa ɓay ká Tem Ngerewuru ɓaa hɔ nzoɓ mbika lawri ká i mbuɗ tul kɔ ɓáy zad ɓoɗ ɓoɗ na!"»

Bay ká i ɓaa hɔ nzoɓ mbika lawri ká Lawdise

14 Nzoɓke ku na ɓaa hɔ mĩ mii: «Mu ɗaa ɓayri key na ka ɗo mbede mú pieke hɔ leɗ nzaaped Ngerewuru ká kaw tul nzoɓ mbika lawri ká i mbuɗ tul kɔ ká Lawdise mú ɓaa hɔ ni ka ɓaa ha ri mii:

Nzoɓ ká i ɗi ni ɓa Amem[§], nzoɓ ɗoko tul nasi ɓay Ngerewuru, a ɓaa ɓay tusueke, ɓe ká Ngerewuru ɗaa feri riw bele ɓáy faa ɓe na ɓaa mii:

15 "Fe ɗáa ɓaari nzoɓ mbika lawri na, mĩ ko-ko. Mĩ ko na, i huɔ ya ndaw, i zaŋ ya ndaw. Uwaa! Haɗa ri huɔ ɗeŋ ɗeŋ,

† 2:26-28 2.26-28 Rùo tibie na, kie nzaaruo ká ɗo ɗi ya ɓay sil. Do faa mbɔw munu ndaw, nzoɓ ká ɗo ɓáy rùo tibie na, ze ka ɗo na sikɗa kóko seke fe hɔy kara, ka ko mii, seke fekere na ɗo ɗi ya ɓay kál. * 3:1 3.1 I yji i kji FKT 1.4 na i ko. † 3:4 3.4 Gari pie ká nzoɓ nduo na kie mii, simsed nzoɓke taŋ kaɗ kaɗ ndaw, a haw yum zin Krisi ndaw, a kaw ɓáy kumnun ɓaŋguo ndaw pi. ‡ 3:7 3.7 Ká zad ni key na, Nzoɓ ká Taŋ Kaɗaŋ ká lakerere Mbay David ɗo nduo-ε na, ɓaa ɓay se tul Krisi, nzoɓ ká Ngerewuru waa ɓay pie ni ví yaa nzoɓri. § 3:14 3.14 Nzoɓ ká i ɗi ni ɓa «Amem» na ɓa Zezu.

mase haɲa ri zaɲ sùo ku na, ndaɗ mba ðoko sikɗa ðar munu!

¹⁶ Munu ká i zaɲ ya ndaw, i huoya ya ndaw na, mi sam ri zuo bisuy.

¹⁷ I faa ká bil law-ri mii, "Buru ba nzoɓ feziɲari, bay faa pedɗa ðaa buru na, buru kawke bil ndaɗi, búru se sie fe mbijw ya!" Roo le, ká nun Ngerewuru na, i ba sie bamba i maa ya kakalke ndaw, i ba nzoɓ kúkuri i se tighba ri hoy nduodí nduodí ndaw, roo nun-ri fumra gbifli ndaw ze i ko ya ku!

¹⁸ Be ze, mi bo ri bay haɲa ri vi luo- i i hie lari ká i ðaa nduo huu ha mjiere tji a nduy ziriiri ziriiri na, bay haɲa ri vi ba nzoɓ feziɲari ká nun Ngerewuru. I vi hie gari pie i nduo i puɗke zaɗ sahoɲ kúkuri ká ðo hoy nduodí ku na. I vi hie sawpuu i ðaa bo nun-ri, bay haɲa bo i kóke zaɗ *taɲ kaɗ kaɗ*.

¹⁹ Bi na, nzoɓri riw bele ká mi hii ri na, mi yiw ri, a mi ndaɗa ri bo faa. Munu zu le, i nduo kiyaw kiyaw i suo kér bay baari ká tul feyaa baari.

²⁰ I ko, bi na, mi ðo faa hul mi di fe. A nzoɓ ká laa kusol-i a mgbuɗa faa ha mi le, mi ri mi se luo-e, mi sɗe fe ziɲ ni, a be kara a suɲa fe ziɲ mi ndaw.

²¹ Nzoɓ ká haw yum na, mi pónj faa ha ni kaw lakun-i ká tul karingaw mbay bi, munu ká bi kara mi haw yum a mi kaw lakun Baa ká tul karingaw mbay be na.

²² Nzoɓ ká ðo bay suku laa bay na, ka laa bay ká Tem Ngerewuru baa ha nzoɓ mbika lawri ká i mbuy tul kji bay zaɗ ðoɗ ðoɗ na!"

4

Rúo Ngerewuru ká nulue

¹ Fale ku na bayji le, mi ko-kóm mi ko faa hul ká nulue mgbuɗa ðo hoy. Lee, mi laa kusol ká baa bay ha mi pola mgba belej munu ba tjiw ká nzoɓ ul koɲroɲ na baa ha mi mii: «Mu hil mu vi key, le, mi kie mu fe ká'a vika fal-e vuku.»

² Ká zaɗe ku hoy le, Tem Ngerewuru mgba mi; le, ká nulue na, karingaw mbay mbijw bo di. Ká tul karingaw mbayke ku na nzoɓ kaw di.

³ Nzoɓke ku na, nduy vedera vedera munu ba tisaw kere ká hie ba huu ká riɲ-e ba *zaspe bay sarduwan*. Birimisi kiri karingawke na gbuk a nduy ver ver munu ba tisaw kere ká mbi ba huu ká riɲ-e ba *emerode*.

⁴ Karingaw mbayri ba siɲ sidi pare niɲ kiri karingawke na ku. Lee, *ngere tul pedri ba siɲ sidi pare niɲ kaw tul

karingawkeri na. I nduo gari pie, a taguɓa mbay ká i ðaa bay lari ká nduy ziriiri ziriiri na guɓa tul-ri mbijw mbijw riw bele.

⁵ Ká tul karingaw mbayke ku na, haa mbamri tji saa di gberere gberere, kusolri mgba belej belej ká di ndaw, mbam ká yiw kpaj kpaj kara tji saa di ndaw pi. Ká pol karingaw mbayke na, huu mbɔnri ba tɔno say se ká di; ba Tem Ngerewuru ká tɔno say*.

⁶ Ká pol karingaw mbayke ku na, fe ri maambii ká nduy a taɲ karara a ðo mgbelen ðo di ndaw. Ká zaɗ bóko karingaw mbay ká sikɗa na, fe ðoko bay kumnunri ba niɲ kiri di, pol-e mbijw, fal-e mbijw, roo fi hoɗo bay fi gel na ðo di mbijw mbijw. Fekeri ku na, nunri foro sùo-ri, fi pol-a ndaw, fi fal ndaw.

⁷ Fe ðoko bay kumnun taa titireke ku na, ri mbaki. Ndeke di sidike na ri vu baa nday, fe ndeke di sayke na ðaa nun ri nun nzoɓ, a fe ndeke di niɲke laa le, ri tirim ká ðo zoko tay.

⁸ Fe ðoko bay kumnunker ká mbijw mbijw niɲ bele na, i ðo bay tay ba yie yie ká nunri foro tay bari kpurukud bele, fi pol ndaw, fi fal ndaw pi. Suɲ bay bisie banguo na, i baa mii:

«Ijgerembay, Ngerewuru Nzoɓ Hurusuo Luye,

Nzoɓ Tɲ Kadaj, Kadaj, Kadaj,
Nzoɓ ká ðo pola ðoɗ ndaw roo tusiri ðo bay,

ká ðo timbede key, ká'a vika.»

⁹ Banguo na, zaɗka fe ðoko bay kumnunri ká niɲ ðaa riɲ ðika i ðaa mbay roo i ðaa taambol ha be ká kaw tul karingaw mbay, Nzoɓ Káw Bay Kumnun mbiimbam bay mbiimbam banguo na bayji le,

¹⁰ ngere tul pedri ká siɲ sidi pare niɲ na, i vi huku pol be ká kaw tul karingaw mbay na, i ruo Nzoɓ Káw Bay Kumnun mbiimbam bay mbiimbam banguo a i nan taguɓa mbay bari, i vaa ðaa zuo pol karingaw mbayke na i baa mii:

¹¹ «Ijgerembay, Ngerewuru buru:
Riɲ ðika ndaw, ðaa mbay ndaw, hurusuo ndaw na

ba taa bo, bay ji le, mu ma-maa.

Ba bo kji ze mu ðaa feri riw bele;
bay law hiiya bo ze mu hii bay haɲa feri ðo,
ze mu ðaa fekeri.»

5

Rúo Vu baɗu Ngerewuru

¹ Fale ku le, mi ko mbede ká i ka-káa ðo nduo hoɗo nzoɓ ká kaw tul karingaw

* 3:18 3.18 Ngerewuro ká Lawdise na riɲ-e mgba bamba bay tul feziɲa be ndaw, gari lari ndaw, roo sawpuu bóko nun ndaw pi. Roo le, fekeri na ba fe ká kele kji hoy. Ngerewuru na ko fe ká ðo bil law nzoɓ. * 4:5 4.5 I yi i kji FKT 1.4 na i ko.

mbay na. Mbedeke ku na, i vbie bay do bil-e ndaw, do fal-e ndaw, i rji nzi-e zad tɔno say. ² Lee, mi ko led' nzaaped' Ngerewuru mbjw munu ka ba nzoɔ hurusuo ka do ba ba bay belej bay bawda kusol-e a vbi bay mii: «Nzoɔ ve ze maa nzuo zad rjike ka tɔno say na, a mgbuda nzi-e a kji bay ka do bil-e le*?»

³ Roo le, nzoɔ ka maa mgbuda bay kija bay ka do bil-e na mbjw tiya, ka nulue ya ndaw, tusiri key ya ndaw, ka zad baw ya ndaw pi.

⁴ A le, mi re-rew bay mbii nun-i mgobo mgobo, bay ji le, nzoɔ mbjw maa bay mgbuda bay koko fe ka do bil-e ya.

⁵ Bayji le, ngerere tul ped' mbjw baa ha mi mii: «Mu re-rew ya. Mu ko! Mbaki key ka ba saw kani Zuda, yu bulu Mbay *David na, haw yum a maa nzuo nzaa mbede ka i rji zad tɔno say na.»

⁶ Lee, mi ko vu baɗu mbjw do siya ka lakun karingaw mbay na, le, fe doko bay kumnunri ka niɲ bay *ngerere tul pedri na, i kiri ni gbuk. Ka ri Vu Baɗu ka i ni ba *fe poy, a do bay tiw ba tɔno say, nun ba tɔno say ka ba Tem Ngerewuru ka tɔno say ka'a pie ri bay zadri riw bele ka tusiri key.

⁷ Vu Baɗuke ku na, va ya mbede ka do nduo hoɔo be ka kaw tul karingaw mbay na.

⁸ Zadka'a ya mbedeke na bayji le, fe doko bay kumnunri ka niɲ bay ngerere tul pedri ka siɲ sidi pare niɲ na, i huku siri ka pol Vu Baɗu. Bari mbjw mbjw bele na, i do bay nzaɲa bay tunguo ka i daa bay lari ka nduy zjiri zjiri, ka feri ka i uu ka bare fu buy buy mbaa di. Fe ukeri na, ba nzaa bay kereri ka nzoɔ taa Ngerewururi i daa.

⁹ Robay, i di sim fie mii:

«Bo Vu Baɗu na, mu ma-maa.

Mu maa bay mbika mbede ka i kaa na,
a mu nzuo zad rjikeri,
bay ji le, bo na, i i mu ha sim bo uo,
a le, bay faa sim bo na, mu puoke mbol
ka tul nzoɔri
ka saw kani bari bod' bod' bele,
nzaa bay bari bod' bod' bele ndaw,
saw bari bod' bod' bele ndaw,
roɔ saw puo bari bod' bod' bele ndaw
na,
ha ri vi ba taa Ngerewuru.

¹⁰ Mu daa ha ri vi ba nzoɔ fe poyri ka puoruo bo bay daa ped' ha Ngerewuru naari, a i re mbay ka tusiri key.»

¹¹ Bayji le, mi ko-kom i mi laa kusol ruo led' nzaaped' Ngerewururi ngji bamba wuruk wuruk mba kija. I kiri karingaw

mbay bay fe doko bay kumnunri ka niɲ, roɔ bay ngerere tul pedri na,

¹² a i di sim mgba mgba ba siya mii:

«Vu Baɗu ka i i ni na,
ngɔɲɔ ndaw, feziɲa ndaw, nun nzem
ndaw, hurusuo ndaw,
daa mbay ndaw, riɲ dika ndaw, roɔ
pisi ndaw na
ba taa be, bay ji le, ka ma-maa!»

¹³ Robay, mi laa kusol ferri riw bele ka Ngerewuru daa, ka nulue ndaw, tusiri key ndaw, zad baw ndaw, ka bil bawda maambii ndaw, roɔ bay ferri riw bele ka'a daa na, i di sim mii:

«Ngerewuru, nzoɔ ka kaw tul karingaw
mbay bay Vu Baɗu na,
pisi ndaw, daa mbay ndaw,
riɲ dika ndaw, roɔ hurusuo ndaw na,
ba taa bari mbiimbam bay mbiimbam
banɲo!»

¹⁴ Lee, fe doko bay kumnunri ka niɲ na, i yijira bay bay mii: «Amem! Ndad bay haɲa ni ka do munu na kji!» A le, ngerere tul pedri na i huku siri i ruo ri.

6

Nzuo zad rji mbede

¹ Fale ku le, mi ko Vu Baɗu nzuo titire zad rjike ka tɔno say na, le, mi laa kusol fe doko bay kumnun mbjw ka sakrake hawri na baa bay munu ka mbam ka yjw kpaj kpaj mii: «Mu vi!»

² Bayji le, mi ko-kom mi ko piri pie mbjw! Nzoɔ ka kaw tul-e na mgba ngan guo do nduo-e, a i ha ni taguba mbay. Ka se bay hurusuo haw yum bay va haw yum na roɔbay.

³ Fale ku le, Vu Baɗu na nzuo zad rjike ndeke di sidike na, le, mi laa kusol fe doko bay kumnun ndeke di sidike ka baa mii: «Mu vi!»

⁴ Bayji le, piri kji ti, le, suo-e ba sje ngaw ngaw ba huu. Nzoɔ ka kaw tul-e na, i ha ni hurusuo bay haɲa ni naake dekeke ka do sakra nzoɔri ka tusiri key bay haɲa ri i kji, a i ha nzoɔke ku na bawda maamii.

⁵ Fale ku le, Vu Baɗu na nzuo zad rjike ndeke di sayke na, le, mi laa kusol fe doko bay kumnun ndeke di sayke ka baa mii: «Mu vi!» Bayji le, mi ko-kom mi ko piri pire mbjw! Nzoɔ ka kaw tul-e na, mgba fe lie sum do nduo-e.

⁶ Lee, mi laa gire fe mgba munu ka kusol nzoɔ uru saa sikda fe doko bay kumnunri ka niɲ na mii: «Sum kere na, vu tunguo fe hie mbjw bay tul lari ped' nam mbjw, a kji sum ka do ka kjkuri hie na laa le, vu tunguo fe hie say bay tul lari ped' nam

* 5:2 5.2 Ka bil sewke ku na, mbede kaake ka ngeredomayri daa na, i rji nzi-e bay dikay a i iki dikay na bay fe ka i daa nduo vu nduo-ri, bay haɲa nzoɔri koke nzoɔ daa mbedeke. Ba nzoɔ ka do bay faa huo-e hoy ze maa bay mgbuda.

mbiw na ndaw, roo le, num bay him na, mu suo larike ya*.»

⁷ Fale ku le, Vu Bađu na nzuozad rjike ndeke di ninke na, le, mi laa kusol fe doko bay kumnun ndeke di ninke ka ba mii: «Mu vi!»

⁸ Bayji le, mi ko-kom mi ko piri pire ka suo-e fere do hoyla! Nzob ka kaw tul-e na, riŋ-e ba Hud; le, nzob ka i di ni ba Zad Baw na se fal-e. I ha ri hurusuo ika nzobri ka tusiri key. Tusiri ka i te bil-e zad niŋ na, i i nzobri ka zad mbjwke bay faa maamii ndaw, kon buo ndaw, hud duku mburuk ndaw, roo bay faa fe mgbamri ka tusiri ndaw pi.

⁹ Fale ku le, Vu Bađu na nzuozad rjike ndeke di ndebeke na, le, mi ko-kom ba saw *tutakra fe poy a mi ko para nun suo nzobri ka i i ri bay tul Bay Ngerewuru ka i ka-kaake bay nasi bay ka i ba bay zad e na.

¹⁰ I guu fe ba siya mii: «Ngerembay, bo ka mu ba Nzob Tan Kadaj mu ba Ngerewuru tusueke na, wa, mu giyan bay sie ha ndaw roo bay kun sal bay zuo tul nzob tukeleri key, a mi daa seke ziji ri bay tul buru ka i i buru na le?»

¹¹ Lee, i ha ri maagari pie ka pie yul mbiw mbiw bay zad bari bele†, a i ba ha ri bay haŋa ri giyan ndi i mba taram saw sie hane kpuru ha suy baw ped bari bay yu bari ka i ika ri mu nu ka bari na, ka maa ndaw ro!

¹² Fale ku le, mi ko Vu Bađu na nzuozad rjike ndeke di yieke na, le, tusiri lan yik yik ndaw, sie fere a sii zururu muni ba gari may sie ndaw, few bay kukruke laa le, fere a sji dororo muni ba sim ndaw.

¹³ Mbaymawri gay saa tumbam zuo siri rib rib muni ba lere puu ka sji ya bay, ka bawda zuu kuu le, gay saa puuke.

¹⁴ Tumbam kaa nduy zuo tul ki ndoko muni ka i kaake mbede. Kuori bay tukudu mbiiri riw bele na, i soro ka zad dol bari ba pola pola.

¹⁵ Mbayri ka tusiri key ndaw, ngereri ndaw, ngerenzob yumri ndaw, nzob feziŋari ndaw, nzob hurusuori ndaw, bay nzob hawri riw bele, koyri bay nzob hoykeri ndaw na, i duu bay va mu suori ka bil puy kuo bay sakra tisawri ka tul kuori.

¹⁶ I ba ha kuori bay tisawri mii: «I gay zuo tul buru i pud buru bay haŋa nun be ka kaw tul karingaw mbay na, ka ko buru ya ndaw, a buru do di di bay here Vu Bađu na ndaw,

¹⁷ bay ji le, bawda nam here bari na vi ro, a wa a ve ze a ma bay bar giw ka pol hereke na le woo?»

7

Nzobri ka teke surum Ngerewuru do suo-ri

¹ Fale ku bayji le, mi ko led nzaaped Ngerewururi ba niŋ, i do siya ka tiw zad ka niŋ ka tusiri; i mba zuuri ka niŋ bay haŋa zuu mbjw mini kara ka kuu ka tusiri key ya ndaw, ka tul bawda maambii ya ndaw, ka tul puu mbjw mini kara ya ndaw pi.

² Robay, mi ko led nzaaped Ngerewuru ki uru saa fi tiya ka zad ti sie na, a mba fe teke surum Ngerewuru Nzob Kaw Bay Kumnun do nduo-e. Ka daa fe bay bawda kusol-e beleŋ ha led nzaaped Ngerewururi ka niŋ ka Ngerewuru ha ri hurusuo pola bay haŋa ri dieke tusiri, roo bay bawda maambii na mii:

³ «I bie fe mbjw ka tusiri ya ndaw, ka bil bawda maambii ya ndaw, puuri ya ndaw, kpuru ha buru te surum do nzaa pol nzob ped Ngerewuru naari na ndaw ro!»

⁴ Bayji le, mi laa suy ruo nzobri ka i te surum Ngerewuru do nzaa pol-ri na: i ba isod sod duo zad isod bay siŋ niŋ pare niŋ (144.000) ka saw kani led Izarayelri riw bele.

⁵ Nzobri ka saw kani Zuda ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000). Nzobri ka saw kani Ruben ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw. Nzobri ka saw kani Gad ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw.

⁶ Nzobri ka saw kani Azer ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw. Nzobri ka saw kani Neftali ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw. Nzobri ka saw kani Manase ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw.

⁷ Nzobri ka saw kani Simeon ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw. Nzobri ka saw kani Levi ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw. Nzobri ka saw kani Isakar ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw.

⁸ Nzobri ka saw kani Zabulon ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw. Nzobri ka saw kani Zezeb ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw. Ro, nzobri ka saw kani Bezame ba isod sod duo zad duo fale sidi (12.000) ndaw pi.

Ruo nzobri ka i ba taa Ngerewuru

⁹ Fale ku le, mi ko-kom na robay, le, mi ko ruo nzobri ngji bamba tasiri hɔŋo hɔŋo ka

* 6:6 6.6 Ka zad ni key na, ba bay se tul kon ka' a lie bo zad ha lari fe payri ngon bamba. Sijm kere ka zad ni key na, ba sijm ka i di ba ble, a kiji sijm ka kukuri hie na laa le, i di ba orge. † 6:11 6.11 I yi i kji FKT 3.4 na i ko.

nzoɓ mbjw mini kara maa bay kjiŋa ri ya. Ba nzobri ká saw puo bari boɗ boɗ bele, saw kaŋi bari boɗ boɗ bele ndaw, saw bari boɗ boɗ bele ndaw, ɗoo nzaa bay bari boɗ boɗ bele ndaw pi. Bari na, i do pol karingaw mbay ndaw, pol Vu Baɗu ndaw; i nduo maagari pie ká pie yul, a i mgba vay kandaw ká i feɗ do nduo-ri gbiri gbiri.

¹⁰ I guu fe mgba mgba ba siya belej mii: «Pam na uru saa luo Ngerewuru naari ká kaw tul karingaw mbay, uru saa luo Vu Baɗu ndaw!»

¹¹ Báyyi le, leɗ nzaapeɗ Ngerewururi riw bele ká i kiri karingaw mbay ndaw, *ngerɛ tul pedri ndaw, ɗoo fe doko báyy kumnunri ká niŋ ndaw na, i huku siri i daa tul-ri tunj ká pol karingaw mbay a i ruo Ngerewuru ¹² mii:

«Amem! Pisi ndaw, riŋ dika ndaw, nun nzem ndaw,
taambol ndaw, daa mbay ndaw, ngonɗo
ndaw,
ɗoo hurusuo ndaw na,
ba taa Ngerewuru naari mbiimbam
báy mbiimbam banɗo!»
Amem! Ndaɗ bay haŋa ni ka do munu na
kji!»

¹³ Báyyi le, nzoɓ mbjw ká sakra ngerɛ tul pedri na vbi m̄ bay mii: «Nzoɓ niri key ká i nduo maagari ba pie, pie yul na, i ba nzoɓ veri, mase i uru saa zad haɗ le?»

¹⁴ Leɛ, m̄ yjiŋra báyy bay ha ni mii: «Mbay bi, ba bo ze mu ko.» Leɛ, ka baɗa ha m̄ mii: «Ba bari ká i tji saa bil bawda fe daa nun tuo sie zu. I waa maagari bari báyy sim Vu Baɗu na ha ni puu kpaɗa kpaɗa.

¹⁵ Sawke mini ze, i do pol karingaw mbay Ngerewuru i ruo ni suŋ báyy bisie ká bil hul kaŋi be. A le, be ká kaw tul karingaw mbay na, a puɗ ri.

¹⁶ Kon ti seke ri mbáa ndaw, kon mbii ti seke ri mbáa ndaw, sie ti zaŋ ri mbáa ndaw, zad zaŋa taa bilu biluke kara ti zaŋ ri mbáa ndaw,

¹⁷ bay ji le, Vu Baɗu ká do sikɗa karingaw mbay na, a ba nzoɓ koro ri, a nda faa pol-ri se zad luka mbiiri ká ha ri kaw báyy kumnun ká do banɗo na. Leɛ, Ngerewuru a taa mbii nun-ri riw bele.»

8

Nzuo zad riŋke ndeke di tonɗ sayke

¹ Fale le, Vu Baɗu na nzuo zad riŋke ndeke di tonɗ sayke, le, zad do ndiŋ ká nulue maa vu saw sie siŋ say.

² Leɛ, m̄ ko leɗ nzaapeɗ Ngerewururi tonɗ say ká i do pol-e; i ha ri tjiw ba tonɗ say.

³ Báyyi le, leɗ nzaapeɗ Ngerewuru kji vi do di ya báyy *tutakra uu fe. Ka mgba huo fe uu fe ká i daa báyy lari ká nduy zjiriri

zjiriri na do nduo-e. I ha ni vayri ká bare fu biiy biiy ngji bamba bay haŋa ni ka uu nde kji mbjw hoy báyy nzaa bay kere nzoɓ taa Ngerewururi riw bele ká tutakra uu fe ká i daa báyy lari ká nduy zjiriri ká do pol karingaw mbay na, bay haŋa Ngerewuru.

⁴ Nzaa bay kere nzoɓ taa Ngerewururi báyy zuu huu feri ká i uu na, tji saa huo fe uu fe ká do nduo leɗ nzaapeɗ Ngerewuru na tul tul ká pol Ngerewuru.

⁵ Báyyi le, leɗ nzaapeɗ Ngerewuru na mbi huo fe uu fe na, a faa sie huu ká tutakra uu fe na mbaa di a vbu ba tusiri, le, mbam yiw kpáy kpáy ndaw, a vbu haa gberere gberere ndaw, kusolri mgba belej belej ndaw, ɗoo tusiri laŋ yik yik ndaw pi.

Tjiwri ká tonɗ say

⁶ Fale le, leɗ nzaapeɗ Ngerewururi ká tonɗ say ká i mgba tjiw ba tonɗ say do nduo-ri na, i leke suo-ri bay ul fe.

⁷ Báyyi le, leɗ nzaapeɗ Ngerewuru titire na ul tjiw be. Leɛ, saŋi báyy huu ká zukri kji báyy sim na, i kuna ri wusuk zuo tusiri. Tusiri ká i te bil-e zad say na, zad mbjwke huu se di, puuri ká i te bil-e zad say na, zad mbjwke huu tay kpokok kpokok ndaw, ɗoo suy pameri riw bele ká do di na kara huu se kpoy kpoy ndaw pi.

⁸ Fale le, leɗ nzaapeɗ Ngerewuru ndeke di sidike na ul tjiw be. Leɛ, i vbu fe riŋ bawda kuo ká vuo huu bilam ha ni toɗo bo bawda maambii. Bawda maambii ká i te bil-e zad say na, zad mbjwke fere a ba sim doŋoro.

⁹ A fe daa Ngerewuru riw bele ká i do báyy kumnun ká bil bawda maambii ká i te bil-e zad say na, zad mbjwke hu mburuk, ɗoo bawda hul tumbii báyy zadɛ riw bele ká i kuɗ zad say na, zad mbjwke die kasak kasak.

¹⁰ Fale le, leɗ nzaapeɗ Ngerewuru ndeke di sayke na ul tjiw be. Leɛ, bawda mbay-maw ká hie gbie munu ká huu mbɗn na toɗo saa nulue. Nduo mbiiri báyy faa luka mbiiri ká i te bil-e ba zad say na, ka toɗo bo bil-e zad mbjwke,

¹¹ ha mbiike na fere a zoŋ bak bak ha nzoɓri ngji bamba zinj huɗ bay mbiike ká i nzo na. Riŋ mbaymawke ku na ba Zo-zoŋ.

¹² Fale le, leɗ nzaapeɗ Ngerewuru ndeke di niŋke na ul tjiw be. Leɛ, sie báyy few, ɗoo báyy mbaymawri ká i saka ri zad say say na, zad mbjw mbjwkeri na hie mbáa. Bil nam mbjw ká i te bil-e zad say na, zad mbjwke na, zad taŋa ti di ya, a suŋ ká i te bil-e zad say na kara, do munu na ndaw pi.

¹³ Mi ko-kóm na roɗay, le, m̄ laa gire tirim ká zo a haŋari tumbam siya a baa bay ba siya mii: «Seke fe woo! Seke fe woo! Seke fe taa minake ɗoo a bóko tul nzoɓri ká tusiri key báyy nam ká leɗ nzaapeɗ

Ngerewuru hawri ká tòn say i úlke tìw òari na le!»

9

¹ Fale le, lef nzaaped Ngerewuru ndeke dī ndebeke na ul tìw òe. LEE, mī kò mbaymaw mbìw ká tófo saa nulue òo tusiri; le, Ngerewuru ha ni lakerere *luo zad baw ká gbùke tiya.

² Báyi le, mbaymaw na mgbuda faake, le, zuu huu tji ndururu rii zuu huu ndaja. Zuu huuke ku na daa ha sie báy zuu na fere a ha zad do ndun.

³ LEE, tazalari tji saa bil zuu huu na, a i yaa zad kpol kpol ká tusiri key. Ngerewuru ha ri hurusuo rii hurusuo ká ndáyi dfoke; a le,

⁴ ka òaa ha ri bay hana ri daa fe seke ka zinj suy ya ndaw, puu ya ndaw, vay fe ká luo ya ndaw, roo le, i daa seke zinj nzoòri ká i te surum Ngerewuru do nzaa pol-ri ya kji hoy.

⁵ Tazalari na, Ngerewuru ha ri faa bay hana ri i nzoòri na ku ya. Roo le, i dara ri kò sie kji hoy mbolonj mbolonj few ndebe*. Dáake ku na, sekeke rii seke ndáy ká so nzoò.

⁶ Ká bil fewri ká ndebe ku na, nzoòri nzaara huð, roo le, i ti zinj ni ya; i hii huð, roo le, huð a ðúu dī dī zinj ri.

⁷ Tazalakeri ku na, i rii piriri ká i do dī ya bay daa ruy. Ká tul-ri na, fe rii taguba mbay ká i daa báy lari ká nduy zjiri zjiri guba dī; a nun-ri laa le, rii nun nzoò.

⁸ Suy tul-ri rii suy tul máyri, a sere-ri laa le, rii sere mbaki.

⁹ Ká nzaa law-ri na, fe rii gari lari ká ngonj kokyò do dī. Gire tay òari mgba rii gire ruo puupusuri ká piriri kuò gbokro gbokro báy takra òa zad ruy.

¹⁰ Nzaa saw-ri do báy nzaw munu ká taa ndáy. Báy faa saw-ri na, i do báy hurusuo daake seke zinj nzoòri ká bil fewri ká ndebe na ku.

¹¹ I do báy mbay tul-ri mbìw, òe ká'a òa lef nzaaped Ngerewuru pola a daa ped ha ni, le, timbede na ka òa nzoò tul ngani òe a òa mbay luo zad baw ká gbùke tiya. Rin-ε báy nzaa eboro le, òa Abadon, a báy nzaa gerek laa le, òa Apoliyon. Maa saw rinke le, òa Nzoò Bie Zad.

¹² Titire seke fe na kal ro, le, seke fe hayri ká tòn sidí na a vika fal-ε vuku roòay.

¹³ Fale le, lef nzaaped Ngerewuru ndeke dī yieke na, ul tìw òe. LEE, mī laa kusol mgba ká tìw zadri ká *tutakra úu fe ká i daa báy lari ká nduy zjiri zjiri ká òo pol Ngerewuru.

¹⁴ Kusol ká mgba na, òaa bay ha lef nzaaped Ngerewuru ndeke dī yieke ká

mgba tìw do nduo-ε na mii: «Hina lef nzaaped Ngerewuru ká nin ká i sin ri zuo dī ya báy bawda nduo mbii ká i dī òa Efarat.»

¹⁵ LEE, lef nzaaped Ngerewuru ká nin ká Ngerewuru ha ri do dī ya i giyan saw sieke ndaw, namke ndaw, fewke ndaw, roo mbiimbamke ndaw na, i hina ri bay hana òo, nzoòri ká i te bil-e zad say na, i i zad mbjwke.

¹⁶ Nzoò káw tul piri yumri ká mī kò ri na, i tuu súyke ha mī la-laa; le, i ngji bamba wuruk wuruk mba kjiña*.

¹⁷ Piriri báy nzoò káw tul-riri ká mī kò ri ká bil fe ká tina nun ha mī na, i do mini key: i do báy gari lari ká ngonj kokyò òa sje ndaw, do ngul ndaw, a òa tawori ndaw pi. Tul piriri na, do munu òa tul mbakiri. Huu báy zuu huu, roo báy tisaw ká vuo huu a fu kpiri kpiri tji saa bil law nzaa-ri wulam wulam.

¹⁸ Báy faa fe nuri ká say ká tji saa bil law nzaa piriri, ká òa bie ká mbi báy zadri na, nzoòri ká i te bil-e zad say na, zad mbjwke zinjke huð,

¹⁹ Bay ji le, hurusuo piriri na do bil law nzaa-ri báy saw-ri. Saw-ri na rii soyri ká i do báy tul bay daake seke zinj nzoòri.

²⁰ A òe nzoòri ká i hu-huð òe keri ká mbi báy zad ku ya na, i suo kér bay òari ká tul ped kaaya òari ya. I ruo temndayari, báy ferri ká i kò òa wuru òari ká i daa báy kji lariri òof òof ká nduy ndaw, tisaw ndaw, roo puu ndaw na, òa pola pola. Ba ferri ká i kò-kóm ya ndaw, i láa bay ya ndaw, a i se-seð ya ndaw pi.

²¹ Nzoòkeri ku na, i suo kér bay òari ká tul ika nzoò ya ndaw, fe daa mgbi òari ya ndaw, fe daa loò òari ya ndaw, mase riiba òari ya ndaw pi.

10

Lef nzaaped Ngerewuru báy vu mbede káake

¹ Fale le, mī kò lef nzaaped Ngerewuru kji mbìw ká òa nzoò hurusuo uru saa nulue a do dī òa tusiri. Sii mbam pud ni ridídi; birimisi kiri tul-e gbuk, nzaa pol-e nduy mbedera mbedera munu ká sie so, a òal-eri kara do munu bawda nguo ká do hadak a mbi huu wuo tji siya.

² Ka mgba vu mbede káake ká mgbuda do hoy na do nduo-ε. Ka daa òal-ε hofo to tul bawda maambii, a daa òal-ε gel to tusiri,

³ a daa fe báy bawda kusol-e belen rii fe daa mbaki. Fale ká'a daa fe na báyi le, mbamri ká tonò say na, i hii nzi-ε gbaw.

* 9:5 9.5 Few ndebe na òa nam káw báy kumnun tazalari.

† 9:16 9.16 200.000.000

⁴ Zãdka i ßaa ßay ßáy zãd ßari gbaw na báyii le, mĩ ðo ði ya ßay vbíe ßay ßari na ðo mbede. Roo le, mĩ laa kusol mbíw mgba ká nulue a ßaa hã mĩ mii: «Báyri ká mbamri ká tɔnɔ say ßaa na, mu kóro ßa muni; mu vbíe ðo mbede ya.»

⁵ Báyii le, leɗ nzaaped Ngerewuru ká mĩ kɔ ni pola ká ðo siya ká tul bawda maambii báy tusiri na ura nduo hoðo ße ßa siya,

⁶ a haa huɗ ßáy riŋ ße ká kaw ßáy kum-nun mbiimbam ßáy mbiimbam ßanguɔ, ße ká'a ðaa tumbam ßáy ferí riw bele ká ðo ði ndaw, a ðaa tusiri ßáy ferí riw bele ká ðo ði ndaw, roo a ðaa bawda maambii ßáy ferí riw bele ká ðo ðil-e ndaw na, ka ßaa ta-taŋ mii: «Gíyanke ti mbáa!

⁷ Zãdka leɗ nzaaped Ngerewuru ndeke ði tɔnɔ sayke a úl tɔw ße na báyii le, fe ká Ngerewuru leke ká ðo zãd muni na, a ðaa ɔ báy zãɗ munu ká'a ßaa ßayke hã nzob peɗ ßeri ká i ßa nzob yaŋa ßayri saa nzi-e na.»

⁸ Falé le, kusol ká mgba ká nulue ká mĩ laa pola na, ßaa ßay hã mĩ ßa kɪ na roßay mii: «Mu se mú yã mbede káake ká nzi-e mgbuɗa ðo hoy ká ðo nduo leɗ nzaaped Ngerewuru ká ðaa ßal-e mbíw tɔ bawda maambii, a mbíwke tɔ tusiri na.»

⁹ Báyii le, mĩ se luo-e na a mí vbi ni bay haŋa ni ka hã mĩ vu mbedeke na. Lɛɛ, ka ßaa hã mĩ mii: «Yã mú sɔ; a zoŋ bak bak ká ðil-a, roo le, ká ðil law nzaa-a na, a mbel riki riki munu ká num zoro.»

¹⁰ Lɛɛ, mĩ yã vu mbedeke na saa nduo-e a mí sɔ. Ká ðil law nzaa-i na mbel riki riki munu ká num zoro, roo le, zãdka mĩ tɔw na, yji a zoŋ bak bak ká ðil-i.

¹¹ Báyii le, i ßaa hã mĩ mii: «Nɗaɗ ßay haŋa mù ßaa ßay ká tji saa nzaa Ngerewuru na ßa kɪ; ßa ßay ká se tul fe ká Ngerewuru leke se tul saw nzobri ngji bamba ndaw, saw puo nzobri ngji bamba ndaw, nzáa ßayri ngji bamba ndaw, roo mbayri kara ngji bamba ndaw pi.»

11

Nzob nasi bay Ngerewururi ká tul-ri sídɪ

¹ Falé le, i hã mĩ ngasikri, rií puu ká i líeke fe, le, Ngerewuru ßaa hã mĩ mii: «Úru mú vãa lie hul kaŋi ßi báy *tutakra fe poy, roo mú kji nzobri ká i ruo mĩ ká ði*.

² Roo le, mu pɔŋ líe mgbaŋ ká kele, ßay ji le, mĩ pɔŋ hã nzobri ká i tuu mĩ ya. Bari nzobkeri ku na i tɔɗ ngerewu ká ðo hoð ßa taa ßi na ðuŋa ðuŋa few sɪŋ niŋ paɗe sídɪ†.

³ Mĩ haŋa hɔrusuo hã nzob nasi bay ßiri ká sídɪ na; i nduo gari síe i ka-káa ßay ká tji saa nzaa-i ká ðil fewkeri ku ká nam ßa isoɗ ðuo zãd mbíw báy isoɗ soɗ sídɪ báy sɪŋ yie (1260).»

⁴ Nzob nasi ßayri ká sídɪ na, i ßa puu oliviyeri ká sídɪ báy huu ndeleri ká sídɪ ká i ðaa sɪi say ká ðo pol-i, ßi ká mĩ ßa Ngerembay ká tusiri key na‡.

⁵ Zãdka nzob nzaa faa ßay ðaa seke ziŋ ri le, huu a tji saa nzaa-ri ßay ßíe nzob tul ngani ßariri ku na. Faake mini ndaw ze, nzobkeri ku na i ziŋke huɗ.

⁶ Ká ðil fewkeri ku ká i ka-káa ßay ßi na, nzob nasi ßayri ká sídɪ na, i ðo báy hɔrusuo mgbaka mbam hã ni tɔ ya ndaw, i ðo báy hɔrusuo fére mbii hã ni vi ßa sim ndaw, a i ðo báy hɔrusuo ndáka tusiri báy kɪri ßíeri hoð hoð ká mbi báy zãd hã ni tji tul nzobri munu ká law-ri hií.

⁷ Zãdka i ßaa nasi bay ßari ɔ na báyii le, fe mgbam ká ðo yer ká naa *luo zãd baw ká gbyke tiya na, a tji a ruu ziŋ ri, a haw yum ká tul-ri, a i ri.

⁸ Huɗ ßari a zúo zãd áake ká ðil ngerewuoke, zãd ká i ßer Ngerembay, ká ßa Ngerembay ßari ndaw na ðo tul puu say huɗ ká ði§. Ngerewuoke ku na, i mgba i líeke Soðom, mase Ezibte.

⁹ Lɛɛ, nzobri ká saw ßari hoð hoð bele, saw kaŋi ßari hoð hoð bele ndaw, nzaa ßay ßari hoð hoð bele ndaw, roo báy saw puo ßari hoð hoð bele ndaw na, i ví kóko huɗ ßari nam say mgba nzaaruo kɪ ká síe ðo law tul, a i pɔŋ faa hã nzobri ßay haŋa ri voro huɗ na ya.

¹⁰ Nzob tukeleri na i ðoko báy suoriya bay tul huɗ nzob nuri ká sídɪ ku na, i zay sùo-ri a i pie báy fe hã kɪ ßa lie ßa lew, bay ji le, *nzob yaŋa ßayri saa nzaa Ngerewuru ká sídɪ key na, i ðaa hã tul nzob tukeleri fere báy faa káa bay ßari.

¹¹ Roo le, fal nam ká say mgba nzaaruo kɪ ká síe ðo law tul na báyii le, ɔmi vi saa luo Ngerewuru, a rií sùo nzobri ká i i ri na, le, i uru siya. Lɛɛ, ßari riw bele ká i ðo zãɗ i kɔ ri na hje ðaa ri zikiki.

¹² Báyii le, nzob yaŋa ßayri saa nzaa Ngerewuru ká sídɪ na, i laa kusol mgba belej saa nulue a ßaa ha ri mii: «Hil i vi

* 11:1 11.1 I kji Ezekiyel 40.1-5; Zakari 2.5-7; 4. Ká zãd ni key na, ferí ka nzobke lie na, ßa ferí ká Ngerewuru puɗ ri.

† 11:2 11.2 Few 42 ßa nam 1260 a ßa mbiimbam 3,5 ndaw. Bil namkeri ku na, rií fe ká ngeremndaya re mbay a ðaa nun nzobri tɔo síe bamba. Roo le, ßa saw síe ká Ngerewuru kɪ ðaa ßo. ‡ 11:4 11.4 Ká ðil mbede Zakari 4.1-14 na, puu oliviyeri ká sídɪ ká huu ndeleri ká i ðaa sɪi say ðo lakun-e kun-e na, ßa nzobri ká Ngerewuru nan ri zúo hoð, a ðaa num zúo tul-ri bay haŋa ri ðaa peɗ ße. § 11:8 11.8 Ngerewuoke na ßa Zuruzalem.

key!» Ro, i hil ká bil sii mbam na ba nulue, ha nzob tul nggani bari ko ri báy nun-ri.

¹³ Ká zadε ku hoy le, tusiri lanj yik yik ha ngerεpuo ká i te bil-e zad duo na, zad mbjwke dir wuruk ha nzobri isod sod duo zad tonɔ say zinj hud bay tusiri ka lanj na. Bie nzobri ká i sad ká i kaw báy kumnun báy na, hje daa ri zikiki a i daa rin dika bo tul Ngerewuru ká kaw nulue.

¹⁴ Sekε fe ndeke di sidike na kal ro; le, sekε fe ndeke di sayke ro do di ya vuku.

Tiw ndeke di tonɔ sayke

¹⁵ Fale le, led nzaaped Ngerewuru ndeke di tonɔ sayke na ul tiw be. Lee, mi laa kusolri mgbá godi godi ká nulue mii: «Timbedε key na, hirusuo réke mbay ká tul hirusuori riw bele ká tusiri key na do nduo Ngerembay Ngerewuru naari báy *Krisi, nzob ká'a pie ni vi tusiri key bay yaana nzobri na. Ka'a réke mbay mbiimbam báy mbiimbam banɔuo.»

¹⁶ Báyii le, *ngerε tul pedri ká sin sidi pare nin ká kaw tul karingaw mbay bari ká pol Ngerewuru na, i huku siri i daa nzaa pol-ri tun siri i ruo ni mii:

¹⁷ «Ngerembay, Ngerewuru Nzob Hirusuo Luye,
 bo ká mú do pola dɔd ndaw roɔ tusiri do báy,
 bo ká mú do timbedε key ndaw na:
 Taambol ha mú bay tul bawda hirusuo ká mú dáake ped,
 a timbedε key na mú kaw ba mbay.

¹⁸ Nzobri ká saw puo bari boɔ boɔ ká i tuu mú ya na,
 law-ri faj ri gbururu gbururu ká tul-a.
 Roo le, timbedε key na, ba saw sie bo ro bay haña here bo ka bo tul-ri.

Timbedε key na, ba saw sie bo ro bay haña mú kunj sal bay bo tul nzob huɔeri.

Timbedε key na, ba saw sie bo ro bay haña mú ha fe tunduo ha nzob ped fori
 ká i ba nzob yaana bayri saa nzaa-a,
 báy nzobri riw bele ká i ba taa bo ká i hje mú,
 ze i ba na ngereri, mase ledri kara ndaw.

Timbedε key na, ba saw sie bo ro bay haña mú bie bari ká i bie tusiri key na kpukɔu kpukɔu!»

¹⁹ Báyii le, *hul kani Ngerewuru ká nulue na mgbuda do hoy ha nzobri ko *sanduku sáka kuni ká bo bil-e. Lee, mbamri vbu haa gberε gberε ndaw, kusolri mgbá belej belej ndaw, mbamri yiw kpáy kpáy

ndaw, tusiri lanj yik yik ndaw, roɔ sariri gay zididi zididi zuo siri ndaw pi.

12

Máy báy nay sanj

¹ Báyii le, fe ká kie fe ká ba hje zikiki ndad kóko ti sa tumbam. Mi ko máy nzob mbjw ká sie pud ni kpurukud munu ba gari. Ka daa bal-ε zuo tul few, roɔ taguɔa mbay ká mbaymawri duo fale sidi do di guɔa tul-e.

² Ka do bil a do di ya bay mbón led, le, nduo se ni ha ni guu fe.

³ Báyii le, fe ká kie fe ká ti sa tumbam. Mi ko bawda nay sanj si ba huu ká tul-e ba tonɔ say, tiw-ε ba duo, le, taguɔa mbay ba tonɔ say bo tul-ri mbjw belej bele. ⁴ Báy saw-ε na mbaymawri ká i te bil-e zad say na, ka dúoke zad mbjwke, a kuɔ ri a vbu ku ri zuo tusiri mgbarak. Ka do lakun máy ká do mbón na kek bay haña bo ka mbon le, beri tuɔ vi-e na hak.

⁵ Lee, máy na mbon led wara nzob, be ká'a réke mbay ká tul nzobri ká saw puo bari boɔ boɔ riw bele báy hirusuo*. A le, led nzaaped Ngerewuru vi mbi led na a séke luo Ngerewuru ká kaw tul karingaw mbay be.

⁶ A báyii le, máa led na duu a se zad ká Ngerewuru leke bay tul-e ká bil law kor bay haña bo, ka hól ni nam isod sod duo zad mbjw báy isod sod sidi báy sin yie (1.260)†.

⁷ Báyii le, ruy do nulue. Led nzaaped Ngerewuru ká rin-ε ba Misel báy led nzaaped beri, a nay sanj báy led nzaaped beri laa, i ruu zinj kɔ.

⁸ Roo le, Misel báy led nzaaped beri na i haw yum, a i pon faa ha nay sanj báy led nzaaped beri bay haña ri kaw nulue mbáa.

⁹ I vbu bawda nay sanj na bo kele, be soy piedke lew ká i di ni ba ngeretemndaya, mase *Satan, ká ula nzobri riw bele ká tusiri key na; i vbu ni saa nulue bo tusiri gbirik báy led nzaaped beri mbjw hoy.

¹⁰ Fale ku le, mi laa kusol mgbá belej ká nulue mii:

Timbedε na, pam Ngerewuru vi ro!
 Timbedε key na, Ngerewuru kie hirusuo-ε báy réke mbay be!
 Timbedε key na, Krisi, nzob ká'a pie ni vi bay yaana nzobri na,
 kie hirusuo-e:

Nzob Dáa Bay bo tul yu naari,
 be ká'a do pol Ngerewuru naari bay daa bay bo tul-ri sunj báy bisie na i vbu ni saa nulue bo kele.

¹¹ Yu naari haw yum ká tul-e

* 12:5 12.5 I kji Simri 2.9. Ledke ku na ba Krisi, be ká Ngerewuru pie ni bay yaana nzobri. † 12:6 12.6 I kji FKT 11.2. Ká bil saw sieke ku ká i daa nun nzobri tuɔ sie na, Ngerewuru hol nzob beri.

báy faa sim Vu Bađu,
 báy Bay Ngerewuru ká i baa nasike ba
 kele,
 roo báy sùo-ri ká i pon yaklak ha hud.
 12 Sawke mini ze, nulue báy baari ká i daa
 puo ká di na,
 i zay sùo-ri!
 Roo le, seke fe ba taa tusiri báy bawda
 maambii,
 bay ji le, ngeretemndaya na di ba lu-
 ri ku!
 Law-ε faa ni gbururu gbururu, bay ji le,
 ka ko saw sie daa ped be na tɔn di
 mbaa ro.

13 Zadka nay san na ko mii, i vbu beri
 bo tusiri na báyji le, ka tii saw nii máy ká
 mbon led wara nzoɔ na.

14 Roo le, Ngerewuru ha tay bawda tirim
 ba sidi ha máy na bay haɲa ni ka zoke
 kpuru a se zad ká Ngerewuru leke bay tul-
 e ká bil law kor, a hol ni mbiimbam say bay
 few yie a ha ni kaw di di báy nay san na.

15 Báyji le, nay san na kuku mbii tuo fal
 máy na munu ká maambii, bay haɲa bo
 mbiike na ka ya na.

16 Roo le, tusiri so máy na, a aa nzi-ε a
 tuu mbii ká ti saa nzaa nay san na.

17 Zadka nay san na ko munu báyji
 le, law-ε faa ni ká tul máy na gbururu
 gbururu, a yi a vaa ruu zin bie saw máy
 na, bari ká i daa vu mbom bo tul *bol kusol
 Ngerewuru a i do tul tusue bay ká Zezu
 tina ha ri na.

18 Báyji le, nay san na do siya ká nzaa
 bawda maambii na kek.

13

Fe mgbamri ká sidi ká i do yer

1 Fale ku le, mi ko fe mgbam mbjw ká do
 yer tji saa bawda maambii. Ka do báy tɔw
 ba duo, tul ba tonɔ say. Taguɓa mbay guba
 tul tɔwkeri ku na mbjw mbjw riw bele. Ká
 nzaa pol-ri mbjw mbjw bele na, i vbie rin
 tjiri Ngerewuru ze do di*.

2 Fe mgbamke ká mi ko ni na ri di dafakli,
 bal-eri ri bal tawara, nzi-ε ri nzaa mbaki.
 Nay san na ha ni ngoɲo be, karingaw
 mbay be, báy bawda hurusuo bay daa fe.

3 Fe mgbamke ku na, tul-e mbjw ká
 sakrake hawri na, ri fe ká'a zin nɔɔ ká
 i ni do di, roo le, nɔɔke ku na nze. Nzoɔ
 tukeleri riw bele na tuku ri ha ri do yer a
 i duu fal-ε.

4 I ruo nay san na, bay ji le, ka ha
 hurusuo ha fe mgbam na. I ruo fe mgbam
 na ndaw i baa mii: «Nzoɔ ve ndaw roo
 hurusuo-ε ri taa fe mgbamke na le? Nzoɔ
 ve ndaw roo, a máa ruu zin ni le?»

5 Báyji le, Ngerewuru pon faa ha fe
 mgbam ká do yer na baa bay siika sùo
 beri, báy bay tjiri ni, a ha ni hurusuo daa
 ped few sin nin pare sidi†.

6 Ka mgbuda nzi-ε a tjiri Ngerewuru
 ndaw, tjiri rin-ε ndaw, zad kaw be ká
 nulue ndaw, roo bari riw bele ká i daa puo
 ká di ndaw pi.

7 Ngerewuru pon faa ha ni ruu zin
 nzoɔri ká i do boɔ ba taa be Ngerewuru na
 a haw yum ká tul-ri. Ka ha ni hurusuo ká
 tul saw kaniri riw bele ndaw, saw nzoɔri
 riw bele ndaw, nzaa bayri riw bele ndaw,
 roo báy nzoɔri ká saw puo bari boɔ boɔ
 riw bele ndaw pi.

8 Lee, nzoɔ tukeleri riw bele na, i ruo fe
 mgbamke na; ba bari huo-ri ká i daa rin-
 ri do bil mbede pam pola doɔ ndaw roo
 tusiri do bay na ze i ruo ni ya. Mbedeke
 ku na, ba taa Vu Bađu ká i ni ba *fe poy.

9 Nzoɔ ká do báy suku láa bay le, ka laa
 bay ká do key!

10 Nzoɔ ká Ngerewuru daa ni do bay tul
 hul sal le, i mgbaka ni naa hul sal na kɔ. A
 nzoɔ ká'a daa ni do bay tul maamii le, i
 ika ni báy maamii na kɔ. Be ze ba saw sie
 haɲa nzoɔ taa Ngerewururi i sɔu law-ri a
 i do tul mbika law.

11 Fale ku le, mi ko fe mgbam kɔ ká do
 yer ká tji na báy buɔ saa siri. Ka do báy
 tɔw ba sidi ri tɔw vu bađu, roo le, bay baá
 be do munu ba taa nay san na.

12 Be na, hurusuo titire fe mgbam riw
 bele do sùo-ε, a daake ped báy rin-ε ha
 nzoɔ tukeleri ruo titire fe mgbam, be ká
 nɔɔ do sùo-ε roo a nze na.

13 Ka daa bawda fe sanri; ka daa ha huu
 kara di saa nulue a bo tusiri ká nun nzoɔri
 riw bele.

14 Báy faa fe sanri ká'a daa báy rin titire
 fe mgbamke na, ka ulake nzoɔ tukeleri ká
 tusiri key. Ka baa ha ri mii: «I mbuo fe
 ri titire fe mgbam na bay daake mbay bo
 tul-e, be ká'a hu-hud nɔɔ maamii, roo a fil
 na.»

15 Ka zin hurusuo bay haɲa omi ha fe ká
 i mbuo ri titire fe mgbam na, bay haɲa bo,
 fe ká i mbuo na ka baa bay, a i nzoɔri riw
 bele ká i hii bay ruo ni ya na.

16 Fe mgbam ká do yer ká tji saa siri
 na mbi nzi-ε ha nzoɔri riw bele, ze i ba
 na ngereri, mase ledri, nzoɔ fezinari mase
 nzoɔ kɔkuri, koyri mase nzoɔri ká i kaw
 báy tul-ri kara, i te surum do nduo hodo
 bari, mase nzaa pol-ri.

17 Nzoɔ ká surum key na ti sùo-ε ya le, ka
 maa bay hie fe ya ndaw, a maa bay mbika
 fe a hie zin nzoɔ ya ndaw pi. Surumke ku

* 13:1 13.1 Ká bil sewke na, mbay Romri mbi rin ká ba taa Ngerewuru bo tul-ri a i hii bay haɲa nzoɔri ruo ri munu
 ká ngerewuru bari. Be mini ze i tjirike Ngerewuru. † 13:5 13.5 I kɔi FKT 11.2.

na ba riñ fe mgbam ká do yer na, mase kijañ suy fe ká maa ki bay riñke.[‡]

¹⁸ Be ze ba saw sie haña nzoɔ taa Ngerewururi i do bay nun nzem. Nzoɔ ká do bay fe kóko le, a máa bay ndáy suy fe ká maa ki bay fe mgbam ká do yer na, bay ji le, suy feke ku na, maa suy nzoɔ. Súyke na ba isoɔ soɔ yie bay siñ yie paɔe yie (666).

14

Vu Baɔu bay nzoɔ ɔeri

¹ Fale ku le, mi ko-kóm, le, mi ko Vu Baɔu ká do siya ká tul kuo *Siɔn. Nzoɔri ká i do zinj ni na i ba isoɔ soɔ duo zaɔ isoɔ bay siñ niñ paɔe niñ (144.000) ká i vbie riñ-e bay riñ bi-e do nzaa pol-ri.

² Lee, mi laa kusol mgba saa nulue ri maambi ká so gbuu gbuu, mase ri mbam ká yiw kpäy. Kusol ká mi laa na, mgba ri nzaña kolon ká nzoɔ hañakeri han.

³ Bawda ruo nzoɔbkeri ku na, i do siya ká pol karingaw mbay bay fe doko bay kumnunri ká niñ, roo bay *ngere tul pedri ndaw na, i di sim fie. Simke ku na, nzoɔ mbijw maa bay fére ya, ba ɔari huo-ri ki hoy ká i ba isoɔ soɔ duo zaɔ isoɔ bay siñ niñ paɔe niñ (144.000) ká Ngerewuru puo mbol ká tul-ri bay faa sim Vi-e ká tusiri key na ze, i maa bay fére.

⁴ Ba ɔari ká i korɔ sùo-ri *tañ kaɔ kaɔ i zaa máyri ya*, i se fal Vu Baɔu na bay zadri riw bele ká a se di. I ba nzoɔri ká Ngerewuru puo mbol ká tul-ri ká sakra nzoɔri bay faa sim Vi-e ha ri vi ba taa be bay Vu Baɔu. Nzoɔbkeri ku na, i do munu ba titire tul fe pay ká i mbi ha Ngerewuru.

⁵ Kúɔ bay mbijw kara ti sa nzaa-ri ya; i ba nzoɔri ká bay ti tul-ri ya.

Led nzaaped Ngerewururi ká say

⁶ Fale ku le, mi ko led nzaaped Ngerewuru ki mbijw zo a haari tumbam siya. Ka do bay Bay Kere ká do hañguo bay ka-káake ha nzoɔri ká tusiri key, bay saw puo ɔari ɔoɔ riw bele ndaw, saw kañiri riw bele ndaw, nzaa bayri riw bele ndaw, roo bay saw nzoɔri riw bele ndaw pi.

⁷ Ka ɔaa bay mgba belen mii: «I hje Ngerewuru a i ɔaa riñ dika ɔo tul-e, bay ji le, nam ká a kún sal bay zuo tul nzoɔri na vi ro. Munu zu le, i ruo ni, be ká ɔaa tumbam ndaw, tusiri ndaw, bawda maambi ndaw, roo bay faa luu mbiiri ndaw pi.»

[‡] 13:17 13:17 Ká bil sewke ku na, vu maa bay mbijw mbijw ká bil alfabe gerek na, do bay suy fe kijañ be kijañ be. Be ze, zadka i ɔaa suy vu maa bay riñ nzoɔ nde ki le, vi ba suy fe ká maa ki bay riñ nzoɔbke. ^{*} 14:4 14:4 Bay key na ɔaa bay se tul nzoɔri ká i se fal fe ɔaa kaaya nzoɔ tukeleri ya. Bayke haa faa haña nzoɔ naa zinj máy be ya na ya.

[†] 14:16 14:16 Ká bil mbede Matiyé na, vbie fe pay kie nam kún sal bay Ngerewuru ká a vi vuku. I kji Mat 13.30,38-42.

⁸ Báyyi le, led nzaaped Ngerewuru ndeke di sidike toñ fal led nzaaped titire na a ɔaa mii: «I ko, ngerepuo *Babilon lie ro! Bawda ngerepuo key ká ɔaa ha nzoɔri ká saw puo ɔari ɔoɔ riw bele nzo him be, i ɔon sùo-ri yaklak ɔo bil fe ɔaa lɔrɔri na, lie kpukɔu kpukɔu ro!»

⁹ Báyyi le, led nzaaped Ngerewuru ndeke di sayke toñ fal nzoɔ sidikeri na, a ɔaa bay mgba belen mii: «Nzoɔ ká ruo fe mgbam ká do yer bay fe ká i mbuo ri ni, a ha ri te surum riñ-e do nzaa pol-e, mase fal nduo-e le,

¹⁰ be ki sùo-e kara a nzoɔ him here Ngerewuru ká a kuna zuo bil tunguo here be tañ zukrike. Nzoɔbke ku na, a kóko sie ká bil huu ká tisaw vuo huu ká di a fu kpiri kpiri ká pol led nzaaped Ngerewuru bay pol Vu Baɔu.

¹¹ Zuu huu ká ha ri ko sie na a ti ndururu mbiimbam bay mbiimbam hañguo. Nzoɔ ká ruo fe mgbam na bay fe ká i mbuo ri ni, bay nzoɔ haña haña ká ha ri te surum riñ-e do sùo-e na, ka ti mgbaka taɔam ya mgban, bil sun ya ndaw, ɔisie ya ndaw pi.»

¹² Be ze ba saw sie haña nzoɔ Ngerewururi ká i ɔaa vu mbom ɔo tul bol kusol-eri, a i do tul bay Zezu na, i suu law-ri.

¹³ Fale ku le, mi laa kusol ká mgba ká nulue mii: «Mu vbie bayri key ka do mbede: Tii sawke saa vuri key na, nzoɔri ká i hu ká bil Ngerembay na, suoriya ɔa taa ɔari.» Lee, Tem Ngerewuru yijira bay bayke mii: «Zaɔe ze, ɔa tusue ki. I máa bay mgbaka taɔam sùo-ri ká tul ped ɔari ká i ɔaa, bay ji le, fe kere ɔari ka i ɔaa na, Ngerewuru ti yijira ya, a haña ri fe tunduoke bay.»

Fe ká tina nun se tul ɔro nam kún sal bay

¹⁴ Fale ku le, mi ko-kóm na roɔbay, le, mi ko sii mbam pie. Ká tul sii mbamke ku na, nzoɔ ri vu nzoɔ kaw di; taguɔa mbay ká i ɔaa bay lari ká nduy ziri ri ziri guɔa tul-e, a mgba ngahol ká nzi-e uo pelem pelem do nduo-e.

¹⁵ Lee, led nzaaped Ngerewuru ki ti saa *hul kañi Ngerewuru ká nulue a ɔaa fe bay bawda kusol-e belen a ɔaake bay zinj nzoɔ ká kaw tul sii mbam na mii: «Mu mbi ngahol ɔo na, a mú ti saw vbieke fe pay na, bay ji le, saw sie vbie fe pay na vi ro; fe pay ká tusiri na ngon ro.»

¹⁶ Báyii le, nzoɓ ká kaw tul sii mbam na, mbi ngahol be na a vbieke fe payri ká tusiri na⁷.

¹⁷ Báyii le, leɗ nzaaped Ngerewuru ki tji saa hul kani Ngerewuru ká nulue; be kara ka mgbá ngahol ká nzi-ε uo pelem pelem na do nduo-ε ndaw.

¹⁸ Leɗ nzaaped Ngerewuru ki na roɓay ká do báy hirusuo ká tul huu na tji saa zad *tutakra fe poy, a daa fe báy bawda kusol-e belej zinj nzoɓ ká mgbá ngahol ká nzi-ε uo pelem pelem na mii: «Mu mbi ngahol bo ká nzi-ε uo pelem pelem na, a mú kúdkke lere puuri ká do zúba zúba ká tusiri, bay ji le, lerekeri na ngon ro⁸.»

¹⁹ Báyii le, leɗ nzaaped Ngerewuru na mbi ngahol be a kúdkke lere puuri ká do zúba zúba ká tusiri, a vbuku zuo zad duo mbii lere puu ká kie here Ngerewuru.

²⁰ I toɗ lere puuri ká zuo zadε na ká fal ngerεpuo; le, sim ká tji saa zad duo mbii lere puu na, hil kpuru se kéhrej ká do nzaa piriri. Simke ká uo na yaa zad a maa sal faa isof sof sayri munu (300).

15

Jro bie bie ká mbi báy zad ká tono say

¹ Fale ku le, mi ko fe ká kie fe ki ká nulue ká ba hje zikiki a ndad kóko. Leɗ nzaaped Ngerewururi ká tono say mgbá bie ká mbi báy zad tono say do nduo-ri. Ba jro bie bie ká mbi báy zad ro zu, bay ji le, báy faa bie ká mbi báy zad ku na ze here Ngerewuru o ká di.

² Mi ko fe rii bawda maambii ká do qarara ká zukri ki báy huu; a mi ko bari ká i haw yum ká tul fe mgbam ká do yer, báy tul fe ká i mbuo rii ni, roo ká tul be na ká suy be suo bol riñ-ε na. I do siya ká tul bawda maambiike, i mgbá nzaña ká Ngerewuru ha ri do nduo-ri gbiri gbiri,

³ a i di sim ká *Moyze, nzoɓ ped Ngerewuru di ká pola lew, báy sim ká Vu Baɗu di mii:

«Jgerembay Ngerewuru Nzoɓ Hirusuo Luye,
fe daa bori na ba hje zikiki a ndad kóko!

Mbay tul nzoɓri ká saw puo bari bod bod be,

feri ká mù leke bay daa na,
do báy zadε a maa báy tusue bay.

⁴ Ngerembay, waa, nzoɓ ve ndaw roo ti hje mù ya le?

Nzoɓ ve ndaw roo, a sán daa riñ dika bo tul-a le woo?

Ba tusue, ba bo huo-o ki hoy ze mù tan kadaj.

Nzoɓri ká saw puo bari bod bod riw bele na i vika luo-o

i huku pol-a bay rúo mù,
bay ji le, fe daa bori ká do báy zadε na

do zad hie ká nun nzoɓri riw bele.»

⁵ Fale ku le, mi ko *hul kani Ngerewuru ká nulue ká *zad ká tan kadaj bamba tasiri do bil-e na mgbuda do hoy.

⁶ A le, leɗ nzaaped Ngerewururi ká tono say ká i mgbá bie ká mbi báy zad ká tono say do nduo-ri na, i tji saa hul kanike. I nduo gari ká ndad bamba a nduy a puu kpala kpala; i daa sal bil ká i daa báy lari ká nduy zjiri zjiri na tekre nzaa law-ri.

⁷ Lee, fe mbjw ká sakra fe doko báy kumnunri ká nin na, ha leɗ nzaaped Ngerewururi ká tono say na, tunguo tono say ká i daa báy lari ká nduy zjiri zjiri. Tunguoke ku na him here Ngerewuru Nzoɓ Káw Báy Kumnun mbiimbam báy mbiimbam banquo na, mbaa di maa ri mbjw mbjw bele.

⁸ Báyii le, zuu huu ká kie riñ dika Ngerewuru ká do, báy hirusuo-ε na yaa bil hul kanike kpol kpol bele há nzoɓ mbjw mini kara maa bay rii di ya kpuru maa báy bie ká mbi báy zad ká tono say ká leɗ nzaaped Ngerewururi ká tono say i vike na o bele ndaw ro.

16

Tunguo here Ngerewuru ká tono say

¹ Fale ku le, mi laa kusol nzoɓ mgbá belej uru saa *hul kani Ngerewuru ká nulue a baa há leɗ nzaaped Ngerewururi ká tono say na mii: «I se i vaa kuna him here Ngerewuru ká do bil tunguo ká ba tono say na ka zuo tusiri.»

² Báyii le, leɗ nzaaped Ngerewuru titire se a vaa kuna him here Ngerewuru ká do bil tunguo be na zuo tusiri. Lee, nzoɓri ká i há teke surum fe mgbam ká do yer do sùo-ri, a i ruo fe ká i mbuo rii ni na, njo day ká se bamba zuo sùo nzoɓkeri na kpurukud bele.

³ Fale le, leɗ nzaaped Ngerewuru ndeke di sidike se a vaa kuna him here Ngerewuru ká do bil tunguo be na zuo bawda maambii. Lee, mbiike na fere a ndiñ munu ba sim nzoɓ huɗe, a feri riw bele ká do bil-e báy kumnun na i hu mburuk.

⁴ Fale le, leɗ nzaaped Ngerewuru ndeke di sayke se a vaa kuna him here

‡ 14:18 14.18 Riñ lere puu key na ba rezin. Leɗ Izarayelri vbuku lere puuri zuo goɗo tisaw ká ba zad duo mbii lere puu a i toɗ háa mbiike tji. Toɗ lere puu mini key na, nzoɓ haneri ker i baa mii, feke kie here Ngerewuru ká a daa bo tul nzoɓri ká nam kún sal bay. I ki FKT 19.15; Ezay 63.3; Zuyel 3.13.

Ngerewuru ká do bil tunquo be na zuo nduo mbii báy faa luu mbiiri ha ri fere a ba sim.

5 Báyyi le, mi laa kusol lef nzaaped Ngerewuru ká do báy hurusuo ká tumbiiri na baa ha Ngerewuru mii:

«Bo ká mù tan kaɗaɗ,
fo ká mù do pola doɗ ndaw roo tusiri do báy,
mù do timbede key ndaw na,
kún sal bay fo ká mini key na do báy zaɗe.»

6 Nzoɓ ndayari na, i daa sim nzoɓ taa ɓori báy taa nzoɓ yaana bayri saa nzaa-a na zuo siri,
a timbede key le, fo ro mù ha ri nzo sim,
i ziɗ fe ká maa tul-ri báy pedɗ daa ɓari.»

7 Leɛ, mi laa kusol mɓa saa zaɗ *tutakra fe poy mii:

«[Jgerembay Ngerewuru Nzoɓ Hurusuo Luye,
ba tusue ki, kún sal bay ɓori na, do báy zaɗe,
a maa báy tusue bay.»

8 Fale le, lef nzaaped Ngerewuru ndeke di ninke se a vaa kuna him here Ngerewuru ká do bil tunquo be na zuo tul sie a ha ni faa zoko nzoɓri pii báy zaɗa be.

9 Nzoɓri ká sie zanke ká hed hed zo ri na, i tjiiri riɗ Ngerewuru be ká'a mɓa kiji ɓie ká mbi báy zaɗ ká mini key do nduo-e. Roo le, i hii súo kér bay ɓari bay daa riɗ dika ɓo tul-e ya.

10 Fale le, lef nzaaped Ngerewuru ndeke di ndebeke se a vaa kuna him here Ngerewuru ká do bil tunquo be na zuo tul karingaw mbay fe mɓam na, ha puoruo be do bil sun nduɗ. Nzoɓri su riɗ-ri mɓokli mɓokli bay kóko seke fe ɓari,

11 a i tjiiri Ngerewuru ká nulue bay tul sekeri báy nuori ká do suo-ri na. Roo le, i hii súo kér bay ɓari ká tul fe daa kaaya ɓari na ya.

12 Fale le, lef nzaaped Ngerewuru ndeke di yieke se a vaa kuna him here Ngerewuru ká do bil tunquo be na zuo tul bawda nduo mbii ká riɗ-e ba Efarat ha mbiike uu kpáni a poɗ ba faa ha mbayri ká i kaw fi tiya ká fi tji sie na ha ri vike.

13 Leɛ, mi ko temndayari tul-ri say ká i ri tanɗiwri tji saa bil nzaa nay san ndaw, saa nzaa titire fe mɓam ká do yer ndaw, roo nzaa fe mɓam ndeke di sidike, be

ká'a di suo-e ba nzoɓ yaana bay saa nzaa Ngerewuru ndaw na.

14 Ba temri ká i ba taa ngeretemndaya ká i daa fe sanri. I se luu mbayri ká tusiri key riw bele, bay haɗa ɓo, i mbu ki i daa ruy ziɗ Ngerewuru Nzoɓ Hurusuo Luye báy bawda nam be.

15 Ngerembay baa mii: «I laa key, mi tji tul-ri mbuda munu ká nzoɓ riiba tji ke. Nzoɓ ká kaw báy nzaa ɓal-e kekeke a koro gari ɓeri do lakun-e, bay haɗa ɓo ka se tigbi-e hoy nduodi ha sahoɗ ka se ni ya na, suoriya ba taa be.»

16 Báyyi le, temndayari na, i mbu mbayri ká zaɗ mbij ká i di báy nzaa eboro ba Harmagedon*.

17 Fale le, lef nzaaped Ngerewuru ndeke di tonɗ sayke se a vaa kuna him here Ngerewuru ká do bil tunquo be na zuo bil zuu, le, kusol Ngerewuru mɓa ɓeleɗ saa karingaw mbay ká hul kani be ká nulue mii: «Pedke o ro zu.»

18 A le, mbamri vbu haa yela yela ndaw, kusolri mɓa ɓeleɗ ɓeleɗ ndaw, mbamri yiɗ kpáy kpáy ndaw, roo tusiri laɗ yik yik ndaw pi. Ba diɛ ká Ngerewuru daa tusiri kpuru tji timbede key na, nzoɓ ko kiji tusiri ká laɗ mini key ba mbij ya mɓaɗ!

19 Bawda ngerepuo na saka zaɗ say, a ngerepuori ká saw puori ɓod ɓod riw bele ká tusiri key na dir wuruk wuruk. Ro, Ngerewuru ker se tul ngerepuo *Babilon ká riɗ-e mɓa ɓamba na, a daa ha ni nzo him bawda here be ká mbaa tunquo be gbay gbay na.

20 Tukudu mbiiri riw bele na gol maa ki gbay gbay, a kuori laa le, nzoɓ ko ri mbij mbaa.

21 Bawda sari ká ngoɓke hii maa báy ɓol nan ká i te bil-e zaɗ sidí na gay saa nulue zuo tul nzoɓri ha ri tjiiri Ngerewuru bay tul sari ká ba ɓie ká mbi báy zaɗ, bay ji le, ba ɓie ká kal tul zaɗ pavbaɗ.

17

Kún bay ká ɓo tul bawda máy nun pie

1 Fale le, lef nzaaped Ngerewuru mbij ká sakra lef nzaaped Ngerewuru ká tonɗ say ká i mɓa tunquo him here Ngerewuru do nduo-ri na baa mii: «Mu vi, le, mi kie mù faa ká Ngerewuru a kúnke bay ɓo tul bawda máy daa nun pie, ká ba bawda ngerepuo ká do nzaa mbiiri*.

* 16:16 16.16 Báyyi nzaa eboro na Harmagedon ba kuo ká riɗ-e ba Magedon. Ká han kuo Magedon na lef Izarayelri daa bawda ruy ká ngon ɓamba ká di. (I kji Nzoɓ kún sal bayri 5.19; 2 Mbayri 23.29; 2 Soro fe saw bulu ɓari 35.22.) Harmagedon ká bil mbede ni key na, kie zaɗ ká Ngerewuru a háw yum ká tul ngeretemndaya ká di, ba ɓro ɓie ruy ki wum. * 17:1 17.1 Máy daa nun pie key na, i di ni ba Babilon ngerepuo ndaw, bay ji le, fe daa be ula nzoɓ tukeleri a kuo ri do di ziɗ Krisi.

² Mbayri ka tusiri na i pon sùo-ri i daa fe daa lɔɔ zɪn ni, a nzoɔ tukeleri ká i nzo him nun pie be na, himke daa ri tud.»

³ Báyii le, Tem Ngerewuru mgbam m̀, le, led nzaaped Ngerewuru na mbi m̀ se bil law kor. Lee, m̀ ko máy mbɪw munu ká dɪ kaw tul fe mgbam ká s̄i ngaw ngaw ká do yer ká riŋ t̄iri Ngerewuru do sùo-ε kpurukud bele. Fe mgbamke ku na do báy tul tɔno say, t̄iwri ba duo.

⁴ Máyke na nduo gari lari ká nduy a ndad bamba ká surumkeri ba surum gari nduo mbayri. Ka mbaɗa sùo-ε báy lari ká nduy z̄iriri z̄iriri ndaw, báy tisaw ká ndad bamba ká larike ngaw bamba báy zaw kereri ndaw pi. Ka mgbam tunɔgo ká i daa báy lari ká nduy z̄iriri z̄iriri do nduo-ε ká fe dáari ká maa kóko ya, báy fe lɔɔri ze mbaa dɪ báy tul nun pie be na.

⁵ Ká nzaa pol-e na, i vbie riŋ ká saw bayke do zad muni mii: «Babilon, ngerɛpuo ká do báy hɪrusuo, máa nzoɔ daa nun pieri báy nzoɔ fe dáari ká maa kóko ya ká tusiri key.»

⁶ M̀ ko le, sim nzoɔ Ngerewururi ká'a nzo na daa ni tud ba him; ba sim nzoɔbri ká i ri báy tul bay Zezu ká i do tul-e.

Zadka m̀ ko ni na, m̀ ȳi m̀ kaw yer.

⁷ Báyii le, led nzaaped Ngerewuru na baa ha m̀ mii: «Mina ndaw ɔɔ, mù kaw yer munu le? M̀ baa saw bay muni máy key na báy fe mgbam ká do yer ká tul-e ba tɔno say, t̄iw-ε ba duo, ká soɔ ni na ha mù laa.

⁸ Fe mgbam ká mù ko na, pola ká do báy kumnun, timbeɗe le, ka ti mbáa, roo le, ka'a t̄i saa *luo zad baw ká gbɪke tiya bay séke zad híe ká kpukdu kpukdu. A nzoɔ tukeleri ká riŋ-ri do bil mbeɗe pam pola ya doɗ ndaw ɔɔ tusiri do báy na, zadka i ko fe mgbamke na, i káw yer, bay ji le, pola na ka do báy kumnun, timbeɗe le, ka ti mbáa, roo le, ka'a ȳi a t̄i báy.»

⁹ Be ze ba saw sie haŋa nzoɔ taa Ngerewururi i do báy fe kóko i daa fe báy nun nzem. Tul ká tɔno say na, ba kuori ká tɔno say ká máy na kaw dɪ†; a ba mbayri ká tɔno say ndaw.

¹⁰ Nzoɔ ndebekeri ká sakra bari mbayri na, i kal ro. Nzoɔ ndeke dɪ yieke re mbay timbeɗe key, a nzoɔ ndeke dɪ tɔno sayke na vi ya ɔɔbay. A roo le, zadka'a vi le, ka ti káw bole dɪ ya hoy.

¹¹ A fe mgbam ká pola do báy kumnun, a timbeɗe le, ka ti mbáa na, be k̄i ze ka ba mbay ndeke dɪ tɔno sidike. Ka ba nzoɔ mbɪw ká sakra bari ká tɔno say na ndaw‡, a se ba zad híe ká kpukdu kpukdu na.

¹² A t̄iwri ká duo ká mù ko na, ba mbayri ká duo ká i re mbay ya báy, roo le, i z̄iŋ hɪrusuo réke mbay saw sie mbɪw hoy z̄iŋ fe mgbam ká do yer na.

¹³ Bari mbaykeri ku na, law-ri maa k̄i a i ha ngɔɔ báy hɪrusuo bari bay daake ped ha fe mgbam na.

¹⁴ Fe mgbamke báy mbayri ká duo na, i rúu z̄iŋ Vu Baɗu, roo le, Vu Baɗu na, a háw yum ká tul-ri, bay ji le, ka ba Ngerembay ká kal tul ngerembayri, a ba Mbay luye ká kal tul mbayri riw bele. A bari ká Ngerewuru dɪ ri a nan ri zuo boɗ ká i do tul bay be na, i bá nzoɔ háw yum z̄iŋ ni.

¹⁵ Lee, led nzaaped Ngerewuru na baa ha m̀ ɔɔbay mii: «Nduo mbiiri ká mù ko ká máy nun pie daa puo ká dɪ na, ba saw nzoɔbri ndaw, ruo nzoɔbri ndaw, saw puo nzoɔbri ndaw, ɔɔ nzaa bay nzoɔbri ndaw pi.

¹⁶ T̄iwri ká duo ká mù ko, báy fe mgbam na, i t̄iŋ máy daa nun pie na ngerɛŋ. I nan feri ká'a doke na kpakla kpakla bele bay pon ni do hoy nduoɗi. I s̄uŋa náy sùo-ε, a i tay bie báy huu kpɔlɔk kpɔlɔk,

¹⁷ Bay ji le, Ngerewuru daa kon daa pedke na do bil law-ri bay haŋa ri daa fe ká'a leke báy law máa k̄i mbɪw hoy ha mbayri na i daake ped báy hɪrusuori ha fe mgbamke na kpuru maa báy bay ká Ngerewuru baa na ka daa pedke ɔ báy zadɛ ndaw ɔɔ.

¹⁸ «A máy ká mù ko na, ba bawda ngerɛpuo ká do báy hɪrusuo, ká re tul mbayri ká tusiri key.»

18

Babilon bie kpukdu kpukdu

¹ Fal feke ku na, m̀ ko led nzaaped Ngerewuru k̄i dɪ saa nulue. Ka do báy bawda hɪrusuo, a tusiri riw bele hie báy zad taŋa be.

² Ka baa bay báy bawda kusol-e belen mii: «Ka lie ro! Bawda ngerɛpuo ká *Babilon na lie ro! Timbeɗe key na do ba zad ká temdayari daa puo ká dɪ; a do ba zad muo sùo wururi ká ndaya báy k̄iɛ boɗ boɗ riw bele; b̄im nduyri boɗ boɗ riw bele ká i ba ɪm bamba ká nzoɔbri sa-san kara muo sùo-ri ká dɪ,

³ bay ji le, máy daa nun pie na, daa ha nzoɔbri ká saw puo bari boɗ boɗ riw bele nzo him ȳiŋ be na. Mbayri ká tusiri key pon sùo-ri bo bil fe daa lɔɔ z̄iŋ ni, a bari nzoɔ dáb fe híeri ká tusiri key na, i vi ba bawda nzoɔ feziŋari bay tul kon káw bil ndadɪ ká kal tul zad ká daa nzoɔ puokeri ku na.»

† 17:9 17:9 Kuori ká tɔno say na, nzoɔbri ker i baa mii, baa bay se tul ngerɛpuo ɔm ká ba ngerɛpuo ká do tul kuori ká tɔno say na. ‡ 17:11 17:11 Mbay ndeke dɪ tɔno sidike key na, ka do sakra mbayri ká tɔno say na, bay ji le, ka re mbay ba sidɪ.

⁴ Fale le, mĩ laa kusol kị mgba ká nulue mii: «Baari nzoɓ ɓiri, ì tji ká ɓil puo na key, ká ì mgbaka í ɗaa feyɗa nzoɓkeri na zinj ri a í zinj ɓieri ká mbi ɓáy zad' ká'a ɗoko bay tul-e na,

⁵ Bay ji le, feyɗa ɓari na kay tul kị tul kị kpuru mgba nulue ha Ngerewuru ker se tul fe ɗaa kaaya puoke na.

⁶ Ndad' bay ɗaa zinj puoke na munu ká'a ɗaa zinj nzoɓri. Fe kaayari ká'a ɗaa na, ndad' bay puo ni kay kị ba sidí. Ka ɓil tunɗo ká'a zukrike him ɓe bay kuna ha nzoɓri na, ndad' bay zukri him yinke kal ɗi ba sidí ha ni.

⁷ Munu ká'a sii sùo-ε bamba a kaw ɓil ndad' ká kal tul zad' na, munu ndaw ze, ì ɗaa ha ni ko seke fe a re sùo-ε, bay ji le, ka ɓaa ká ɓil law-ε mii: "Mĩ kaw zad' ni key ɓa mbay; mĩ kaw ɓa mɗy sie ya, a rew huf' kara ti tji tul-i ya mɓaj."

⁸ Sawke mini ze, ɓieri ká mbi ɓáy zad' ká ɗo bay tul-e na, i vika nam mbij hoy wuruk zuo tul-e: huf' ndaw, rew huf' ndaw, kon luye ndaw, roo huu a tay ni kpɔlɔk kpɔlɔk ndaw, bay ji le, Ngerembay Ngerewuru ká kunj sal bay ɓo tul-e na ɓa Nzoɓ Hurusuo.»

⁹ Báyji le, mbayri riw bele ká tusiri ká i ɗaa fe ɗaa loro zinj ni, a í ɗo ɓil ndad' ká kal tul zad' zinj ni na, zadka i kóko zuu huu ngerepuoke ká'a tji na, i réke rew ɓáy mbii nun-ri mgboɓo mgboɓo, a í nda law-ri zad' bay tul-e.

¹⁰ I ɗoko ɗi ɗi ngeren' ɓáy hje bay tul fe seke ká'a tji tul ngerepuoke na a í ɓaa mii: «Seke fe woo! Seke fe ji ze mini key le! Bo bawda ngerepuo Babilon ká ɗo ɓáy hurusuo na,

mù ɓie kpukɗu kpukɗu ku waa!
Bil saw sie mbij hoy, kunj sal bay ká ɗo bay tul-a na, tji tul-a.»

¹¹ Nzoɓ ɗáɓ fe hieri ká tusiri na, i réke rew ɓáy mbii nun-ri mgboɓo mgboɓo ndaw, a í re sùo-ri bay tul-e, bay ji le, nzoɓ mbij mini kara hie fe ɓari ká i nda zuo na mbáa:

¹² feri ká i ɗaa ɓáy lari ká nduy ziriiri ziriiri ndaw, mase lari ndaw, tisawri ká ndad' bamba ká larike mba hie ndaw, zawri ndaw, tul gari ká nduy a ndad' bamba ndaw, tul gari lari ká sùrukeri ɗo ɓod' ɓod' ndaw, puuri ká ɓáy kije ɓod' ɓod' riw bele ká ɓare fu bý bý ndaw, feri ká ɓáy kije kije ká i ɗaa ɓáy sere mbali ndaw, puuri ká larike ngon bamba ndaw, lari nduykeri ɓod' ɓod' ndaw, roo ɓáy hayri ká i ɗaa ɓáy tisaw kere ndaw pi.

¹³ Vay feri ká ɓare fu ndad' bamba ká ɓáy kije ɓod' ɓod' ndaw, numri ká ɓare fu bý bý ndaw, feri ká i uu ha ɓare fu bý bý ndaw, him ndaw, num ndaw, sɗm ɓáy fe pay ndaw, ndayri ɓáy baɗuri ndaw,

piriri ɓáy puupusuri ndaw, roo koyri ɓáy nzoɓri ká i mgba ri mgbam ká nzáa ruy kara ndaw pi.

¹⁴ Nzoɓ ɗáɓ fe hieri na, i ɓaa ha ngerepuo na mii: «Bo Babilon na, fe kereri riw bele ká konke ɗaa mù bay zinj na, zekre kad' ká luo-o. Fezinari riw bele ɓáy ɓil ndad' ɓori ká kal tul zad' na, zee ká luo-o, a le, mù ti zinj fekeri na mbáa wum.»

¹⁵ Nzoɓ ɗáɓ fe hieri ká i vi ɓa nzoɓ fezinari ɓáy faa fe hie ɓari ká ɓil ngerepuoke ku na, i ɗoko ɗi ɗi ngeren' ɓáy hje bay tul fe seke ká'a tji tul ngerepuoke na. I réke rew ɓáy mbii nun-ri mgboɓo mgboɓo a í re sùo-ri

¹⁶ mii: «Seke fe woo! Seke fe jike ze mini key ká ɓil bawda ngerepuo key le! Ngerepuoke ká ɗo munu ɓa mɗy ká nduo gari ká nduy a ndad' bamba ká sùrukeri ɓa sùru gari ndúo mbayri ɗo sùo-ε, a mbaɗa sùo-ε ɓáy feri ká i ɗaa ɓáy lari ká nduy ziriiri ziriiri, ɓáy tisawri ká larike ngon bamba mba hie, ɓáy zawri ká ndad' bamba na,

¹⁷⁻¹⁸ saw sie mbij hoy maa bay haɗa feziɗa ɓeri riw bele na, ka zekre kad' ká ɗi.»

A nzoɓ mgbaka ngon bawda hul tumbiiri riw bele ɓáy ɓari ká i se varu ɓáy faa maambii na ndaw, roo ɓáy nzoɓ ɗaa pedri ká ɓil bawda hul tumbiiri ɓáy ɓari riw bele ká i hol sùo-ri ɓáy faa hɗari tul mbii na, zadka i ko zuu huu ká se ngerepuoke na, i ɗoko ɗi ɗi i guu fe mii: «Ngerepuo haɗa kị roo maa bawda ngerepuo na key le woo!»

¹⁹ Ze í faa sɗm siri í ɗaa zuo tul-ri í réke rew ɓáy mbii nun-ri mgboɓo mgboɓo, i re sùo-ri í guuke fe mii:

«Seke fe woo!
Seke fe jike ze ɗo tul bawda ngerepuo key le!

Bay faa bawda feziɗa ɓe ká bamba tasiri na,
nzoɓri ká i ɗo ɓáy bawda hul tumbiiri ká tul maambii na,
i vi ɓa nzoɓ feziɗa.

Ze saw sie mbij hoy maa haɗa fe ɓeri ka zekreke kad' riw bele.»

²⁰ Baari nzoɓri riw bele ká nulue,
ì záy sùo-ri bay tul ɓie ngerepuo key na!

Baari nzoɓ Ngerewururi ndaw, nzoɓ ndáy nzaapedri

ɓáy nzoɓ yaɗa bayri saa nzaa Ngerewuru ndaw na,

ì záy sùo-ri,
bay ji le, Ngerewuru kunj sal bay ɓo tul-e

bay tul kaaya ká'a ɗaa zinj ri na.

²¹ Báyji le, led' nzaaped' Ngerewuru mbij munu ká ɓa nzoɓ hurusuo se a vaa mbi bawda tisaw ká ngoɓ munu ká nin

nanj fe na a vbu báy hụrusuo gbukum ƚo bawda maambii a ƚaa mii:

«Faake munu ndạw ze,
Ngerewuru a ƚieke bawda Ngerepuo Babilon na ruk ruk,
le, nzoƚ ti kóko mbáa wụm.

²² Bo Babilon na,
nzoƚ ti láa kusol nzaņa koloņ ká nzoƚ hanjeri hanj na mbáa;
tjwri báy fe úlri na, nzoƚ ti láa ká luo-ƚ mbáa ndạw.

Nzoƚ gosi mbjw mini ká ƚo ƚáa pedke na ti mbáa ndạw;

Nin nanj fe kara, nzoƚ ti láa gire ká luo-ƚ mbáa ndạw pi.

²³ Huu ndele ti hie ká luo-ƚ mbáa ndạw;
Suoriya yạņa kị na kara nzoƚ ti láa mbáa ndạw,

ƚay ji le, nzoƚ ƚáb fe hie ƚori na,
i ƚa nzoƚ bawda hụrusuo ká tusiri key,
a báy faa fe ƚáa mgbji ƚori na,
mù úlake nzoƚri ká saw puo ƚari ƚoƚ ƚoƚ riw bele ká tusiri key.

²⁴ Ngerewuru ƚaa seke zij nzoƚri ká Babilon, ƚay ji le, sim *nzoƚ yạņa ƚayri saa nzaa Ngerewuru báy sim nzoƚ taa ƚeri ndạw, roo báy sim ƚari nzoƚri riw bele ká i i ri ká tusiri key na, ƚayke ƚo tul nzoƚ pouke na.»

19

¹ Fale ku le, mị laa gire fe rii kusol ruo nzoƚri ngji ƚamba tasiri ká mgba gigigi ká nulue a ƚaa mii:

«Aleloya! Pisi Ngerewuru!
Pam ndạw, riņ ƚika báy hụrusuo ndạw na ƚa taa ƚe!

² Kuj sal ƚay ƚeri na, ƚo báy zadẹ a maa báy tusue ƚay,

ƚay ji le, ka ƚaa ƚay ƚo tul Babilon ká ƚa bawda máy ƚáa nun pie
ká ƚaa hạ fe im yạ zadri riw bele ká tusiri key
báy faa fe ƚáa nun pie ƚe.

Ngerewuru ƚaa ni ko seke fe,
ƚay ji le, ka i nzoƚ ped Ngerewururi.»

³ Lee, ruo nzoƚri ƚaa na roƚbay mii:
«Aleloya! Pisi Ngerewuru!

Bawda ngerepuo ká huu se ƚi na,
zuu huuke tjị ndururu mbiimbam báy mbiimbam ƚaņuo!»

⁴ Báyii le, *ngere tul pedri ká sijn sidi pare riņ báy fe ƚoko báy kumnunri ká riņ na, i huku siri i ruo Ngerewuru ká kaw tul karingaw mbay na i ƚaa mii:

«Amem! Nďad ƚay haņa ni ka ƚo munu na kị!

Aleloya! Pisi Ngerewuru!»

⁵ Fale le, kusol mgba ƚa zad ká karingaw mbay ƚo ƚi na mii: «Baari nzoƚ ped Ngerewururi riw bele, ƚaari ká i hie ni, ngereri báy ledri ndạw na, i pisi Ngerewuru naari!»

⁶ Lee, mị laa gire fe rii kusol ruo nzoƚri ngji ƚamba tasiri ká mgba gigigi, mgba rii maambii ká so gbuu gbuu ndạw, mgba rii mbam ká yjw kpay kpay ndạw a ƚaa mii:

«Aleloya! Pisi Ngerewuru,
ƚay ji le, Ngerembay Ngerewuru naari Nzoƚ Hụrusuo Luye na
ka re mbay!

⁷ Naa záyri sùo naari, naa ƚori ƚil suoriya, a naa ƚári riņ ƚika ƚo tul-e,

ƚay ji le, nam suoriya yạņa kị Vu Bađu na vi ro,

a máy mbana ƚe na leke sùo-ε ro*.

⁸ Ngerewuru hạ ni nduo gari ká ndad ƚamba

ká nduy a puu kpala kpala.»

(Garike na ƚa ped ká báy zadẹ ká nzoƚ Ngerewururi ƚaa.)

⁹ Lee, led nzaaped Ngerewuru na ƚaa hạ mị mii: «Mu vbie mii: Bari ká Ngerewuru ƚi ri vi zad suoriya yạņa kị Vu Bađu na, suoriya ƚa taa ƚari.» Ka ƚaa na roƚbay mii: «Bayri ku na ƚa tusue ƚay ká uru saa luo Ngerewuru.»

¹⁰ Báyii le, ká zadẹ ku hoy mị huku pol-e ƚay ruo ni, roo le, ka ƚaa hạ mị mii: «Hay, mu ƚaa munu ya! Bi na, mị ƚa nzoƚ ped munu ká ƚo ndạw, munu ká yj-ori ká i ƚo tul tusue ƚay ká Zezu tina ha ri. Ngerewuru ze mu ruo ni.»

Tusue ƚay ká Zezu tina ha ri na, ƚe ze ƚa saw ƚay ká nzoƚ yạņa ƚayri saa nzaa Ngerewuru ƚaa ku.

Haw yum Krisi

¹¹ Fale ku le, mị ko nulue mgbudfa ƚo hoy, le, piri pie ƚo ƚi. Nzoƚ ká kaw tul-e na, riņ-ε ƚa Nzoƚ Doko Tul Bay Ngerewuru, báy Nzoƚ Tusue; ka kuņ sal ƚay, a ru-ruy báy zadẹ.

¹² Nun-eri se huu kalu kalu munu ká riņ huu, tagufa mbay ngi-ngji guƚa tul-e†. I vbie riņ mbjw ƚo nzaa pol-e ká nzoƚ mbjw ko ya, ƚa ƚe huo-ε kị hoy ze ka ko.

¹³ Ka nduo maagari ká ƚa sim ƚo sùo-ε, le, riņ-ε ƚa «Bay Ngerewuru.»

¹⁴ Nzoƚ yumri ká nulue ká i nduo gari pie ká ndad ƚamba ká nduy a puu kpala kpala na, i kaw tul piri pieri, a i dii fal-e.

¹⁵ Ká ƚil law nzi-ε na, maamii ká nzi-ε uo pelem pelem tjị saa ƚi ƚay háwke yum ká tul nzoƚri ká báy saw puo ƚari ƚoƚ ƚoƚ.

* **19:7 19:7** Nam suoriya yạņa kị Vu Bađu báy máy mbana ƚe na, kie zùo kị ká Zezu hii ƚay haņa ni ka ƚo sakra ƚe báy nzoƚ ƚeri. Nam hanc le, ka'a yji ƚay tul máy mbana ƚe, ká ƚa nzoƚ mbika lawri riw bele. † **19:12 19:12** Zezu na ƚa nzoƚ ká kaw tul piri pie. Tagufa mbay ká ngji ƚamba ká guƚa tul-e na, kie mii, ƚe na ka ƚa mbay saw nzoƚri riw bele.

Ka'a réke mbay ká tul-ri báy hurusuo, a tɔf lere puu ká zad' duɔ mbii lere puu ká kie here Ngerewuru, Nzob Hurusuo Luye.

¹⁶ Rin ká i vbie do maagari be báy tul kul-e na ze do key: «Ijgerembay ká kal tul ngerembayri, Mbay Luye ká kal tul mbayri riw bele.»

¹⁷ Fale ku le, mi ko led' nzaaped' Ngerewuru mbijw do siya ká bil law sikda sie. Ka guu fe belen ba siya ha nduy réke hud' feri riw bele ká i zo i hãari tumbam na mii: «I vi i mbu kɔ bay tul bawda fe sum Ngerewuru!

¹⁸ I vi re hud' mbayri ndaw, ngerere tul nzob yumri báy nzob yumri ndaw, hud' piriri báy taa nzob káw tul-ri ndaw, roo báy hud' nzobri riw bele, koyri báy nzobri ká i kaw báy tul-ri ndaw, ngereri báy ledri kara ndaw pi.»

¹⁹ Fale ku le, mi ko fe mgbam ká do yer na báy mbayri ká tusiri key, báy nzob yum bariri ká i mbu tul kɔ bay ruu zin nzob káw tul piri báy nzob yum beri na.

²⁰ Fe mgbam ká do yer báy nzob ká di sùo-e ba nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru, be ká'a daa fe sanri ká pol fe mgbam a ulake nzobri ká teke surum fe mgbamke do sùo-ri, ká i kod' fe ká i mbuo rii ni na, i mgba ri i faa ri sidi bele i vbuku ri báy kumnun zuo bil bawda huu ká aa rad' rad', báy tisaw ká vuo huu ká di a se bilam bilam a fu kpiri kpiri.

²¹ Bie nzob hawri laa le, i hu-hud' maamii ká ti sa nzaa nzob káw tul piri na, ha nduy réke hud' feri riw bele na, re hudri na maa ri sib sib.

20

Bay ká se tul mbiimbam isod' sod' duo zad' mbijw

¹ Fale ku le, mi ko led' nzaaped' Ngerewuru mbijw di saa nulue. Ka mgba lakerere *luo zad' baw ká gbuke tiya ndaw, a mgba bawda sal lari do nduo-e ndaw pi.

²⁻³ Ka se a vaa mgba nay san, ba soy piedke lew ká i di ni ba ngeretemndaya, mase *Satan na, a sin ni bay sal lari a vbu ni bo luo zad' baw ká gbuke tiya na, a dar faake gbak do tul-e, a rii nzi-e ren do di, ha ni kaw di mbiimbam isod' sod' duo zad' mbijw bay hana bo, nay san na ka zin faa ula nzobri ká saw puo bari bof' bof' na mbaa, kpuru maa báy mbiimbam ká isod' sod' duo zad' mbijw na ka kal ndaw ro. Fale ku le, do nun hina ni ha ni ti kele a daa nam ndji hoy.

⁴ Fale le, mi ko karingaw mbayri ká zuo. Bari ká i kaw tul-e na, Ngerewuru ha ri hurusuo kún sal bay. Robay mi ko para

nun sùo bari ká i vberer ri bay tusue bay ká Zezu tina ha ri, báy Bay Ngerewuru ká i ka-káake. Ba bari ká i ruo fe mgbam na ya ndaw, fe ká i mbuo rii ni na ya ndaw, i te surum fe mgbamke do nzaa pol-ri mase fal nduo-ri ya ndaw pi. Bari nzobkeri ku na, i yi i kaw báy kumnun i re mbay zin *Krisi ká bil mbiimbam ká isod' sod' duo zad' mbijw (1.000).

⁵ Be ze ba titire ti saa luo hud'. A nzob hawri ká i hu na, i tu yi i kaw báy kumnun ya kpuru maa báy mbiimbam ká isod' sod' duo zad' mbijw na ka kal ndaw ro.

⁶ A bari ká i do bil titire ti saa luo hud' key na, suoriya ba taa bari; i ba nzobri ká Ngerewuru daa ri zuo bof'. Hud' ndeke di sidike na, do báy hurusuo ká tul-ri ya. Bari na, i ba nzob fe poyri ká i daa ped' ha Ngerewuru ndaw, Krisi ndaw, a i re mbay zin ni ká bil mbiimbam ká isod' sod' duo zad' mbijw na.

⁷ Zad'ka mbiimbam ká isod' sod' duo zad' mbijw kal na bayyi le, i hina Satan ha ni ti saa hul sal be na,

⁸ le, ka se a ula nzobri ká saw puo bari bof' bof' ká tiw zad' ká nin ká tusiri key; ba nzobri ká i di ri ba Gog báy Magog*. Satan na mbu ri bay daake ruy, i ruo munu ká diku di ká nzaa mbii.

⁹ I ya zadri kpol kpol riw bele ká tusiri key, a i kiri zad' káw nzob Ngerewururi ndaw, ngerepuo ká Ngerewuru ko ba nzob nun-e na ndaw pi. Roo le, huu vi saa nulue a tay ri kpolok kpolok.

¹⁰ Lee, ngeretemndaya ká ba nzob ula ri na, i vbu ni bo bil bawda huu ká aa rad' rad', báy tisaw ká vuo huu ká di a se bilam bilam a fu kpiri kpiri. Ba zad' ká i vbuku fe mgbam ká do yer báy nzob ká di sùo-e ba nzob yaana bay saa nzaa Ngerewuru zuo di pola na. I ko seke fe ngii bamba tasiri ká di sun báy bisie mbiimbam báy mbiimbam banquo.

Jro bie kún sal bay

¹¹ Fale ku le, mi ko bawda karingaw mbay ba pie, báy nzob ká kaw di. Tumbam báy tusiri na, i duu pol-e ha nzob yi a ko ri mbaa.

¹² Robay, mi ko nzob hud'eri, ngereri báy ledri ndaw, i do siya biw ká pol karingaw mbay na, le, i mgbuda mbederi ká i vbie fe daa nzobri riw bele do di na do hoy. I mgbuda mbede kɔ ká ba mbede pam na do hoy ndaw. Nzob hud'eri mbijw mbijw riw bele na, Ngerewuru kun sal bay zuo tul-ri báy faa ped' daa bari maa báy bay ká i vbie do bil mbedekeri ku.

¹³ Bawda maambii yinjra báy hud' nzobri ká'a ya ri na ndaw, hud' báy zad'

* 20:8 20:8 Gog báy Magog na, ba nzobri ká saw puo bari bof' bof' ká tusiri key riw bele ká i tun Ngerewuru ngeren. Ezekiyel 38.2.

baw na, i yjira báy huf nzoeri ká i do di na ndaw pi. Leε, bari mbijw mbijw riw bele na, Ngerewuru kun sal bay zuo tul-ri maa báy ped' dáa bari.

¹⁴ Báyi le, huf báy zad' baw na, i vbuku ri zuo bil bawda huu ká aa rad' rad', a se bilam bilam. Bawda huuke ku na, ba huf ndeke di ba sidike.

¹⁵ A nzoeri ká riη-ε ti bil mbede pam na ya le, i vbuka ni bo bil bawda huu ká aa rad' rad', a se bilam bilam na ndaw.

21

Zuruzalem fie

¹ Fale ku le, mi ko tumbam fie báy tusiri fie, bay yi le, titire tumbam báy titire tusiri na zekre kad', a bawda maambii na kara ti mbáa.

² Leε, mi ko ngerepuo ká do bof' ba taa Ngerewuru ká ba Zuruzalem fie di saa nulue ká luo-ε ba tusiri. Ka mbaða sùo-ε a ndad' máy munu ba máy mbana ká leke sùo-ε bay yaña wára.

³ Ká zadε ku na mi laa kusol mgba belej saa tul karingaw mbay ká baa mii: «Timbede key na, Ngerewuru do sakra nzoeri! Ka'a dáa puo zih ri, a bari laa le, i bá nzoeri taa beri. Ngerewuru ki sùo-ε na ka'a sád' zih ri, a ba Ngerewuru bari.

⁴ Ka'a taa mbii nun-ri pid' pid' bele; huf ti tiika mbáa ndaw, rew huf ti tiika mbáa ndaw, réke sùo ti tiika mbáa ndaw, kóko seke fe kara ti tiika mbáa ndaw, bay yi le, táw feri ká piedke na, zekre kad'»

⁵ Báyi le, Ngerewuru, be ká kaw tul karingaw mbay na baa mii: «Timbede key na, mi do dáa feri riw bele ba fie.» Fale le, ka yi a baa ha mi mii: «Mu vbie bay ni key na ka do mbede, bay yi le, bay biri na ba tusue bay, a maa dáa law bo di.»

⁶ Ka yi a baa ha mi na robay mii: «Pedke o ro. Bi na, mi ba *Alfa báy Omega ndaw, Nzoeri Tiika Saw Fe báy Nzoeri Jro' Bie Fe mbaða. Nzoeri ká kon mbii se ni na, mbii káw báy kunun ká luu na, mi hanja ni nzo hoy hoy.

⁷ A nzoeri ká haw yum na, a zih fe samikeri, le, mi bá Ngerewuru be, a be laa le, a bá vu-i.

⁸ A bay ká se tul tokori ndaw, nzoeri ká i do tul Bay Ngerewuru mbáa ndaw, nzoeri fe dáa jmiri ndaw, nzoeri ika nzoeri ndaw, nzoeri dáa nun pieri ndaw, nzoeri fe dáa mgbjiri ndaw, nzoeri kódi fe kiji ká i ko ba ngerewuru bari ndaw, roo nzoeri kud' bayri riw bele ndaw na, zad' bari do bil

bawda huu ká aa rad' rad', báy tisaw ká vuo huu ká di a se bilam bilam a fu kpiri kpiri ká ba huf ndeke di ba sidike.»

⁹ Báyi le, led' nzaaped' Ngerewuru mbijw ká sakra led' nzaaped' Ngerewururi ká tonc say ká i mgba tunguo ká roo bie biri ká mbi báy zad' ba tonc say mbaa di na vi baa ha mi mii: «Mu vi, le, mi kie mi máy tikdi ká ba máy mbana Vu Badu na.»

¹⁰ Leε, Tem Ngerewuru mgba mi ha led' nzaaped' Ngerewuru na sùu mi se tul lonj kuo ká gan' bamba mbevbijw, a kie mi ngerepuo Ngerewuru ká ba Zuruzalem na di saa nulue ká luo-ε ba tusiri.

¹¹ Ngerepuoke ku na, zad' taja ká kie Ngerewuru ká do na, ti saa di a nduy mbedera mbedera. Ka do ver ver munu ká tisaw kere ká riη-ε ba zaspε ká nduy a tan' qarara.

¹² I mbuo kòko dudu hi-hii ndaw, a gan' ndaw i kirike ngerepuo na. Faakeri ba duo fale sidi; led' nzaaped' Ngerewururi ba duo fale sidi ze i koro faakeri na. Ká tul faa hulri na, i vbie riη saw kani led' Izarayelri ká duo fale sidi do di do di.

¹³ I pon' faa hul ba say do fi ti sie, say do fi riη sie, say do fi hodo, say do fi gel.

¹⁴ Kòko dudu na, i mbuo do tul tisawri ká duo fale sidi ká i vbie riη nzoeri ndáy nzaaped' Vu Badu ká duo fale sidi na do di mbijw mbijw bele.

¹⁵ Fale le, led' nzaaped' Ngerewuru ká baa bay zih mi na, ka mgba ngasikri lie fe ká i dáa báy lari ká nduy ziriiri ziriiri do nduo-ε bay lieke ngerepuo na ndaw, faa hulkeri ndaw, roo kòko dudu ká kiri di na ndaw.

¹⁶ Ngerepuoke na tiwke maa ki: pieke báy áake maa ba ki. Báyi le, led' nzaaped' Ngerewuru lie ngerepuo na báy ngasikri lie fe be na, le, pieke na ba *estade* isod' sod' duo zad' duo fale sidi. Pieke ndaw, áake ndaw, roo ganjke ndaw na, maa ba ki*.

¹⁷ Ka lie ganja kòko dudu na ndaw, le, ba tukuru nduo isod' báy sin' nin' pare niη, ba nduo fe lie nzoeri ze led' nzaaped' Ngerewuru na lieke†.

¹⁸ Kòko na i mbuo báy tisaw kere ká larike ngon' bamba ká i di ba *Zaspε*. Ngerepuo na, i mbuo báy lari ká nduy ziriiri ziriiri a tan' kad' kad' a do qarara.

¹⁹ Tigbaa kòko ká kiri ngerepuoke na, i dew báy tisaw kere ká larike ngon' bamba báy kire bof' bof'. Titire tisaw tigbaa hul ká i dáa bo na, i dáa báy tisaw ká i di ba *zaspε*, tisaw ndeke di sidike na i di ba *safir*,

* 21:16 21:16 *Estade* isod' sod' duo zad' duo fale sidi na maa sal faa 2.200. Duo fale sidi na ba suy fe ká kie fe ká do bay zadε nzedem. Zadka pieke ndaw, áake ndaw roo ganjke ndaw maa ba ki na, tuma law nzoeri ha ni ker se tul zad' ká tan' kadan' bamba tasiri ká hul kani Ngerewuru. Ba zad' ká do bay zadε nzedem ká Ngerewuru do di. † 21:17 21:17 Tukuru nduo 144 na maa metre 65.

tisaw ndeke di sayke na i di ba *agat*, tisaw ndeke di ninke na i di ba *emerode*,

²⁰ tisaw ndeke di ndebeke na i di ba *onikse*, tisaw ndeke di yieke na i di ba *sarduwan*, tisaw ndeke di tonɔ sayke na i di ba *kirizolit*, tisaw ndeke di tonɔ sidike na i di ba *beril*, tisaw ndeke di tonɔ mbijwke na i di ba *topaze*, tisaw ndeke di duoke na i di ba *kirizoparaze*, tisaw ndeke di duo fale mbijwke na i di ba *turkuaze*, tisaw ndeke di duo fale sidike laa le, i di ba *ametiste*.

²¹ Faa hulri ká duo fale sidi na ba para zaw kereri ká duo fale sidi ká larike ngɔɔɔ bamba ká i di ba *perle*. Faa hulri mbijw mbijw riw bele na i daa báy para zaw kereke mbijw kɔ hoy. Faa ká bil ngerepuo na, i daa báy lari ká nduy zɔriri zɔriri a taŋ kad kad a do karara.

²² Roo le, ká bil ngerepuoke ku na, mi ko hul kani ká di ya, bay ji le, Ngerembay, Ngerewuru Nzoɔ Hurusuo Luye báy Vu Baɗu na ze i ba hul kanike‡.

²³ Ngerepuo na se sie sie, mase few roo bay haŋa ri taŋ zad ká di ya, bay ji le, zad taŋa Ngerewuru ká kie ni na, taŋ zad kad kad ká di, a Vu Baɗu laa le, ba huu ndele ká puoke.

²⁴ Nzobri ká saw puo bari boɗ boɗ ká tusiri key na, i doko bil zad taŋa be, a mbayri ká tusiri key kara, i seke báy feziŋa bari ká di.

²⁵ Faa hulkeri na a doko hoy ká bisie; nzob ti dar do di ya mbaŋ, bay ji le, suŋ ti doko bil ngerepuoke na ku ya.

²⁶ Nzobri ká saw puo bari boɗ boɗ ká tusiri key na, i uru báy fe riŋ dika bari báy feziŋa bari i seke di.

²⁷ Ká bil ngerepuoke ku na, fe im mbijw mini kara ti rii di ya, nzob fe daa lorɔri ya ndaw, nzob kúɗ bayri ya ndaw. Ba bari huo-ri kɔ hoy ká riŋ-ri do bil mbede pam ká ba taa Vu Baɗu na ze i rii di.

22

¹ Fale ku le, led nzaaped Ngerewuru na kie mi nduo mbii káw báy kumnun ká nduy a taŋ karara tɔi saa karingaw mbay Ngerewuru báy Vu Baɗu,

² a uo ká law sikɗa faa ká bil ngerepuoke na. Ká sikɗa nduo mbiiri ká sidi na, puu káw báy kumnun do di*, ká lie lereke faa bal ba duo fale sidi ká bil mbiimbam mbijw. Few mbjw le, lie ba mbjw mbjw, a vaykeri kara ba sawpuu vaa nzobri ká saw puo bari boɗ boɗ.

³ Feri ká Ngerewuru faɗ na ti doko mbáa. Karingaw mbay Ngerewuru báy Vu

Baɗu ze a doko di. Lee, nzob ped beri na, i ruo ni.

⁴ I kóko nun-ε†, le, riŋ-ε do nzaa pol-ri.

⁵ Suŋ ti tiika di mbáa ndaw, nzob ti seke sie zad taŋa huu ndele ya ndaw, zad taŋa sie ya ndaw, bay ji le, Ngerembay Ngerewuru a haŋa zad taŋa be taŋ ká tul-ri, a i re mbay mbiimbam báy mbiimbam baŋguo.

Zezu waa bay vika

⁶ Fale ku le, led nzaaped Ngerewuru na baa ha mi mii: «Baykeri ku na ba suo bay a maa bay daa law bo di. Ngerembay Ngerewuru ká ha Tem be ha nzob yaŋa bayri saa nzi-ε na, pie led nzaaped be bay kie nzob ped beri fe ká'a vika vuku.»

⁷ Zezu baa mii: «I laa key! Ndji hoy le, mi vika. Nzob ká daa vu mbom bo tul bayri ká uru saa nzaa Ngerewuru ká do bil mbede ni key le, suoriya ba taa be.»

⁸ Bi Zaa na, fekeri ku riw bele na, mi laa báy suk-i ndaw, a mi ko báy nun-i gbak gbak ndaw pi. A zadka mi laa bay fekeri, a mi ko báy nun-i ndaw na báyii le, mi huku pol led nzaaped Ngerewuru ká kie mi fekeri na bay ruo ni.

⁹ Roo le, ka baa ha mi mii: «Hay, mu daa munu ya. Bi na, mi ba nzob ped munu ká bo ndaw, munu ká yu-ori ká i ba *nzob yaŋa bayri saa nzaa Ngerewuru ndaw, roo munu ká bari riw bele ká i daa vu mbom bo tul bayri ká do bil mbede ni key ndaw na. Ngerewuru ze mu ruo ni.»

¹⁰ Fale ku le, ka baa ha mi báy mii: «Bayri ká uru saa nzaa Ngerewuru ká do bil mbede ni key na, mu mu ya, bay ji le, nam ká fekeri a tɔi na toŋ di mbáa ro.

¹¹ Nzob kaaya na, ka daa nun-ε ba pola, a nzob fe daa im na, ka do bil fe daa im na, a daa nun-ε ba pola. A roo le, nzob fe daa báy zadé na, ka daa nun-ε ba pola, a nzob ká do boɗ ba taa Ngerewuru le, ka do boɗ ba taa be, a seke nun-ε ba pola.»

¹² Zezu baa mii: «I laa key! Ndji hoy le, mi vika. Mi mgbaka fe tunduori na do nduo-i bay haŋa nzob haŋa haŋa le, ka maa báy ped daa be.

¹³ Bi na, mi ba *Alfa báy Omega, mi ba Titire Nzob báy Ɔro Bie Nzob, Nzob Tiika Saw Fe báy Nzob Ɔro Bie Fe mgbada.

¹⁴ Suoriya ba taa nzobri ká i waa maagari bari *taŋ kad kad, bay haŋa bo i do báy faa rii báy faa kóko dudu i se bil ngerepuo na, i su lere puu káw báy kumnun baŋguo ká di.

¹⁵ Roo le, váy nzobri, bari nzob fe daa mgbjiri báy nzob daa nun pieri ndaw,

‡ 21:22 21.22 Nzob se sie hul kani mbáa, bay ji le, Ngerewuru kɔ suo-ε sad ziŋ nzob beri, a ngerepuo báy zadé ngid bele na ba taa be. * 22:2 22.2 I kɔi Tiika saw fe 2.9; 3.22; Ezekiel 47.12. † 22:4 22.4 I kɔi Tɔi kele 33.20; 1Tm 6.16 ndaw. Pola lew na, nzob maa bay kóko nun Ngerewuru ya, roo le, timbede key na faa do hoy ro.

nzoɓ ika nzoɓri ndaw, nzoɓ kóɗ fe k̄iri ká i ko ɓa ngerewuru bari ndaw, mase nzoɓ ha ha ká hii kúɗ bay a ɗaa banɗo ndaw na, i ɗoko fal ngerewuoke na.

¹⁶ «Bi Zezu na, mi pie leɗ nzaaped bi bay haɗa ni ka ɓaa nasi bay ferri key na riw bele ha nzoɓ mbika lawri ká i mbu tul k̄i ká zaɗ boɗ boɗ na. Bi na, mi ɓa vu bulu Mbay *David, a mi ɓa ruo tibie ká taɗ gbalak ndaw pi[‡].»

¹⁷ Tem Ngerewuru bay may mbana Vu Baɗu§ na, i ɓaa mii: «Mu vi!» Nzoɓ ká laa bay key na le, ka ɓaa mii: «Mu vi!» Nzoɓ ká kon mbii se ni le, ka vi; a nzoɓ ká hii bay nzoko mbii káw bay kumnun le, ka vi ya ha hoy.

Sin tul bay

¹⁸ Baari riw bele ká i laa bay ká uru saa nzaa Ngerewuru ká ɗo bil mbede ni key

na, bi Zaa na mi baka ri mii: nzoɓ ká ɗaa bay k̄i nde tul bayke na le, Ngerewuru a ɗaa birri ká mbi bay zaɗ, ká bayke ɗo bil mbede ni key na, nde tul seke fe ká ɗo bay tul-e.

¹⁹ A nzoɓ ká naa bay haɗe ká di le, Ngerewuru a naa fe haɗe ká ɗo bay tul-e, ká bayke ɗo bil mbede ni key ndaw. Nzoɓke ti suna lere puu káw bay kumnun ya ndaw, ka ti ri bil ngerewu Ngerewuru na ya ndaw pi.

²⁰ Nzoɓ ɓaa nasi bay fe niri key riw bele na ɓaa mii: «Ba tusue, ndji hoy le, mi vika.»

Amem! Ndad bay haɗa ni ka ɗo munu na k̄i! Ngerembay Zezu, mu vi!

²¹ Ndad bay haɗa law huoke taa Ngerembay Zezu ka sad zin nzoɓ taa Ngerewuru riw bele! Amem! Ndad bay haɗa ni ka ɗo munu na k̄i!

[‡] 22:16 22.16 Zaɗka Zezu ɓaa mii, ferri ɓa vu bulu Mbay David, a ferri ɓa ruo tibie ndaw na, ka hii bay ɓaa mii, ferri ɓa Nzoɓ Yaana Nzoɓri ká Ngerewuru waa bay pie ferri vi, ferri ká Ziɓri riw bele gijan ferri na. § 22:17 22.17 May mbana Vu Baɗu na, ɓa nzoɓ mbika lawri ká i gijan nam yi Zezu ká ɓa mbana bari.